Guil. Fred. Wilpii

Hæc Editio etsi tempore ceteris posterior inter Rarissimas tamen adnumeranda videtur, adeo pauci sunt, qui vel visam sibi vel saltem cognitam testentur.
Habet hæc Editio præ ceteris omnibus præcipuum hoc ac singulare decus, quod accessit ei Conjurationis Pactianæ historia, nec seorsim antea, nec cum aliis Politiani scriptis conjunctim edita. Reliquorum vero, quæ sunt in Aldina Collectione Venet: apud: Ald: Manutium 1498. in fol; scriptorum hic prorsus nihil desideres.

G: de Wind.

Editionum omnium Antiquissima, quantum mihi constat prodiit Florent: A° 1482. fol: Indicat eam Catalog: Bibliothecæ Jani Rutgersii. pag. 466, et ex eo Dn: Maittaire in Annal: Typogr: T. 1. p. 438. Ed: nov: Huic Editioni titulus præstat. Opera omnia Angeli Politiani et alia quædam lectu digna. Opera omnia promitti videsis, sed quæ per se patet, non excedere Annum 1482. Itaque nihil minus hic quam Politiani opera omnia, cum Egregius vir, qui Latinam linguam, squalentem et inulta barbariei rubigine exesam ad pristinum iterum revocare nitorem conatus fuit, diem supremum obiit. A° 1494.

Genus scribendi, quo usus est in Libris suis Politianus, ad omnem Antiquitatis Elegantiam comparatum, non potuit non collaudari mirifice a viris doctis atque insigniter commendari.

G: de Wind.
1764.

ANGELI POLITIANI
OPERA, QVAE QVIDEM EXTITERE HACTENVS, OMNIA, LONGE' EMENDATIVS QVA'M

usquàm antehac expressa: quibus accesit Historia de Coniuratione Pactiana in familiam Medicam, elegantissimè conscripta: quorum omnium ordinem post Politiani elogia inuenies : addito unà Indice memorabilium copiosissimo.

Τῆς ἐπιμελείας δοῦλα πάντα γίνεται.

BASILEAE

APVD NICOLAVM EPISCOPIVM IVNIOREM, M. D. LIII.

CLARISSIMO IVRISCONSVLTO,

D. CAROLO HARSTO, PRINCIPIS GVILHELMI, *Ducis Cliuensis, Iuliacen. &c. Consiliario, Domino suo uenerando, Nicolaus Episcopius iunior* S. D. P.

CVM AD eam ætatem Dei benignitate uentum sit, uir ornatiss. qua decet pro sua uirili quemque prodesse uitæ communi, & honesto quæstu aliquo tueri rem domesticam, uisum est parentibus, & amicis, ut me applicarem ad typographicam, ne quid degenerem à paterna auitaq; industria. Itaque institutam officinam ab hoc Opere auspicari placuit, idq; sub tuo nomine inuulgare, quòd id passim desiderari animaduerterem: & spero has nostri conatus primitias hoc consilio tam fore gratas omnibus regionibus, quàm ipsum nomen tuum notū ac gratiosum est, propter lustratas Europæ partes omnes propemodū: uel cùm iunior uisendis hominū moribus ac urbibus parabas tibi, qua nunc polles, prudentiam: uel cùm matura iam ætate uarijs legationibus exerceris in illustrissimi Iuliacensiū Cliuensiūq; ducis Gulielmi principis laudatissimi negotijs, cui es ob expertā integritatē ac solertiā charissimus, sicut & magnis regibus, quos legatus adisti, tum notus, tum charus ob dexteritatem & facundiam. Datū est igitur hoc meū præsens officiū, partim libri cōmendationi, ut dixi, partim meę gratitudini: cuius monumentū extare cupio, agnoscēs me tibi deuinctū non simpliciter: primū ante aliquot annos in ædibus tuis Louanij peramanter, & planè hospitaliter habitus, quæ cōiunctio priscis fuit sanctissima, adeò ut eam consecrarint Ioui Xenio, & memorabile illud diluuiū prodiderint, non ob aliud scelus inductū, q̃ ob uiolatum hospitium: deinde quia nobis intercedit & aliud beneuolentiæ uinculū, inueterata tua cū meis maioribus & cognatis amicitia, præsertim cū parentibus & FROBENIIS inchoata iam tum quando propter DES. ERASMVM nostrum, uirū æterna dignū memoria, hæc patria uisebatur ab eruditis & candidis: quos ille, ceu magnes ferrū, ad se attrahebat occulta quadā συμπαθεία, studiorūq; in quibus excellebat, similitudine. negari certè nō potest, affulsisse tum sidus quodpiā feliciter, nō sine diuina prouidētia, ut affectus isti mutui, iamdudū inchoati feliciter, auctiq; pòst multis officijs, durent hodieq;, non intermorituri quoad Deus hac luce nos frui uoluerit. Orsus sum autem hanc negotiationē literariam optimo iure ab eo, qui si non primus, certè cum primis rem literariam, per mille annos pessundatam à Barbaris, tanta sua

cum laude cœpit restituere integritati pristinę hoc nostro felice seculo, ut cum patrum ætate unà cum Hermolao Picoq́ maiore triumuiratus honorem adeptus sit omnium eruditorũ calculis, ita ut pro impudente alienoq́ à Musis simul & Gratijs exploderetur quisquis cõtrà mutire auderet, eam existimationẽ etiam fato functus retineat apud posteros: & quamuis in hodiernum usq; secuta sint multa præclara lumina, tamẽ cõstanter suum gradum teneat, & inter primores censeatur. tanta fuit uis illius nati felicissimè ingenij, quod ardenti perpetuaq́ contentione discendi docendiq́, & assidua cum doctis, uel priscis, uel æquæuis consuetudine, accedente fauore Mœcenatis non sui tantum, sed cõmunis omnium in hoc genere clarorum, ad summũ euasit fastigium. De quo non libet hic plura dicere, cum hoc ipsum uolumen tam uariũ satis declaret, quid ille in utraq; lingua, quid in disciplinis omnib. liberalibus ualuerit, daturus meliora, grauiora, cumulatioraq́, ni mors hominem cum expectatione applausuq́ cunctorum bonis literis fauentiũ multa molientẽ intercepisset: quo auidius frui debemus his reliquijs, in quas illa nullum ius habet, uicturis quoad uiuent ipsæ literæ. Tu certè frueris, cui cæterisq́ similibus, hoc est, uiris doctis, integris, candidis, si satisfacio, cœpti me nunquam pœnitebit. Bene uale, uir ornatissime. Basileæ, Calendis Septembris. Anno salutis humanæ, M. D. LIII.

CENSVRA

CENSVRA DOCTORVM ALIQVOT DE ANGELO POLITIANO.

EX PAVLI IOVII ELOGIIS ILLVSTRIVM VIRORVM ueris imaginibus appositis excerpta.

POlitianus à prima statim iuuēta admirabilis ingenij nomen adeptus est, quum nouo illustriq; poemate Iuliani Medicis equestres ludos celebrasset, Luca Pulcio nobili poeta, omnium confessione superato, qui Laurentij fratris ludicrum equestris pugnæ spectaculum, ijsdem modis & numeris decantarat. In id enim è Græcis atq; Latinis delectos flores populo stupendos contulisse censebatur. Nec multo pòst Iuliano à Pactijs in templo immaniter interfecto, eius uindicatæ coniurationis historiam latinè ornatissimeq; perscripsit. Professusq; demùm in Gymnasio græcas pariter latinasq; literas, tantos de se excitauit clamores, fauente iuuentute, ut Demetrius Chalcondyles, uir græcus, præstantiq; doctrina, uti aridus atq; ieiunus à discipulis desereretur. Exinde Herodianum Romanè loquentem publicauit, cunctis haud dubiè erepta laude, qui id generis munus antè susceperint: quanquā æmuli eam translationem, uti nos à Leone pontificè accepimus, Gregorij Tifernatis fuisse dicerent, quòd passim inducto fuco, & falsis neuorum coloribus interlita alieni styli habitum mentiretur. Sed eadem præcellenti studiorum omnium ubertate florentem, post editam Miscellaneorum Centuriam, publicataq; latina poemata immatura mors oppressit. Erat distortis sępe moribus, uti facie nequaquam ingenua & liberali, ab enormi prę sertim naso, subluscoq; oculo perabsurda, ingenio autem astuto, aculeato, occulteq; liuido, cum aliena semper irrideret, nec sua, uel non iniquo iudicio expungi pateretur. Non sine graui Musarum iniuria, doloreque seculi, festinante fato ereptus est. Vix enim quadragesimumquartū ætatis annum attigerat. Sed eo præpropero uitæ exitu profectò felix fuit, quòd imminentem conuulsæ Medicæ domus ruinam effugerit. Tumulo autem hoc carmen Crinitus discipulus affixit.

PETRI CRINITI.

Hic hic uiator paululum gradum siste.
Vatem potentis spiritus uides clarum,
Qui mente promptus acri, & arduum spirans,
Ac summa quæq; & alta consequi suetus.
Is ille ego Angelus Politianus sum.
Fouit benigno me sinu Flora, & illic
In fata cessi, Parthenopeos reges
Cum Gallica arma irruerent minabunda.
Tu uale, & hoc sis meriti memor nostri.

EIVSDEM CRINITI MONODIA DE laude Ang. Politiani.

Siren relicto Daunio
Quærebat ubi consisteret:
Diuq; uagula deuolans
Accessit amnem lassula

Arni fluentis leniter:
Et cōmorata ſatis, iter
Parabat inceptum ſequi.
Sed ecce dum uaga ſubuolat,
Audit repentè rem nouam,
Nouosq; numeros, & noua
Carmina canentis Angeli.
Itaq; ſtatim in labra cōnuolat
Dulci lepore perlita:
Et, inquit, hic libet agere,
Hic hic morabor ſedulò:
Vbi Gratia, Decor, & Venus
Tam blanditer ſimul canunt:
Carmenq; fundunt aureum.
Tu nunc ualebis Daunie.

EX ERASMI ROT. CICERONIANO.

Fateor Angelum Politianum prorſus angelica fuiſſe mente, rarum naturæ miraculum, ad quodcunq; ſcripti genus applicaret animum: ſed nihil ad phraſin Ciceronis, diuerſis uirtutibus ſuſpiciendus eſt.

EX STROZII FILII EPIGRAMMATIBVS.

Quis Lycias ſortes? quis Phthiæ carmina uatis?
  Tranſmiſſos Deli quis neget huc tripodas?
Quippe huc aſſiduè Phœbus, Muſæq; parentant,
  Et charos lacrymis ſæpe lauant cineres.
Quin ſi fata uelint, tegerentur numina, ſub qua
  Angelus obdormit Politianus humo.

INCERTI CVIVSDAM.

Politianus in hoc tumulo iacet Angelus, unum
  Qui caput, & linguas, res noua, tres habuit.

CATALO-

CATALOGVS OPERVM AN-
geli Politiani.

INDEX

INDEX EORVM QVI IN HOC OPERE SCRIBVNT epiſtolas, & ad quos ſcribit Politianus.

ANGELI POLITIANI EPISTOLARVM LIBER PRIMVS.

ANGELVS POLITIANVS PETRO Medici ſuo S. D.

EGISTI mecum ſæpenumero, magnanime Petre Medices, ut colligerẽ meas epiſtolas, & in uolumẽ redactas publicarem. Collegi, ne non in omnibus obſequerer tibi, quo ſunt in uno ſpes omnes, opesq; meæ ſitæ. Neq; collegi tamen uniuerſas: id enim laborioſius, quàm Sibyllæ folia. Non ſcripſerã uidelicet ad hoc, ut in unum corpus referrentur: ſed ad uſum præſentẽ duntaxat, oblatis argumentis, non quæſitis. Ita nec exempla mihi retinui, niſi quarundam, puto minus feliciũ, quæ diu iam cum blattis & tineis rixabantur. Veruntamen ut inſtar uoluminis efficerem, nonnullas etiã miſſas ad me, ſed à doctis duntaxat, inſerui, quæ marcentem quaſi ſtomachũ lectoris excitarent. Eſt autem omnino ſtylus epiſtolarum mearũ ipſe ſibi diſpar: quo nomine multũ quoq; ſcio reprehendar. Nam nec eadẽ mihi ſemper uoluntas, nec idem cuiq; uel perſonæ, uel materiæ congruebat. Non deerunt ergo qui dicãt, ubi tam uarias epiſtolas legerint (ſi qui modò legerint) iterũ me Miſcellanea, non epiſtolas compoſuiſſe. Sed inter diuerſas opiniones & præcipientium de epiſtolis, & epiſtolas ſcribentium, ſperaui fore profectò necubi mihi patrocinium deeſſet. Occurret aliquis forſan, qui Ciceronianas eſſe neget: huic ego dicã (nec ſine autore tamẽ) in epiſtolari ſtylo ſilendum prorſus eſſe de Cicerone. Rurſus alius hoc ipſum culpabit, quòd æmuler Ciceronem: ſed reſpondebo, nihil mihi eſſe magis in uotis, quàm ut uel umbrã Ciceronis aſſequar. Optaret alius ut Oratorem Pliniũ ſaperem, quòd huius & maturitas, & diſciplina laudatur: ego contrà totum illud aſpernari me dicam Plinij ſeculum. Sed & ſi Plinium cuiquam redolebo, tuebor ita me, quòd Sidonius Apollinaris, non omninò peſſimus autor, palmã Plinio tribuit in epiſtolis. Symmachum ſi cui referre uidebor, non pudebit, ut cuius & breuitas celebretur, & rotunditas. Abeſſe rurſus à Symmacho ſi cui credar, negabò mihi ſiccitatẽ placere. Longiores quædam dicentur epiſtolæ: tales Plato ſcripſit, Ariſtoteles, Thucydides, Cicero. Dicentur aliæ contrà nimis breues: obijciã tunc ego Dionem, Brutũ, Apollonium, Marcum, Philoſtratum, Alciphronem, Julianũ, Libanium, Symmachum, ſed & Lucianum, quem falſò Phalarim uulgò putant. Damnabit alius me, quòd argumenta non ſint hîc epiſtolaria: damnari me patiar, ſed cum Seneca. Nolet aliquis in epiſtolis ſententias: prouocabo rurſus ad Senecam. Poſcet alius rurſum ſententias: huic ergo pro me Dionyſius reſiſtet, ac pertinere ſententias ad epiſtolã negabit. Stylus eſſe nimium dicetur apertus: hunc tamen laudat Philoſtratus. Dicetur obſcurus: at eſt ad Atticum talis M. Tullij. Neglegens erit: at epiſtolis neglegentia eſt ipſa pro cultu. Rurſus erit idem diligens: conuenit maximè, quoniã pro munere mittuntur epiſtolæ. Si cõcinnitas ibi ſit, aſſeretur à Dionyſio: ſi deſit, ab Artemone. Tum quoniã Romani quoq; ſunt Atticiſmi quidam, ſi nõ erit Attica, decebit

Epiſtolarum ſtylus.

Lucianus. Phalaris.

cebit hoc ipsum: nam quo alio damnatur Herodes, quàm quòd Atticus homo ni mis Atticisset? Sin contrà nimis Attica: Theophrastus hîc proferetur, in hoc notatus ab anicula, licet homo non Atticus. Non erit festiua: me uerò seueritas delectat. Nō erit seuera: sed ego delicijs capior. Figuras habebit: hos ergo ipsos quasi gestus amat epistola sermoni propior. Carebit figuris: at hoc ipsum carere figuris, figurat epistolam. Promet indolem scribentis: id quoq; præcipitur. Non promet: non scilicet quæsiuit, ut quæ carere ambitione debet. Circulo claudetur: hoc & Græci faciunt. Aberit circulus: nec hoc Philostratus improbat. Soluta erit, & incomposita: non displicet Aquilæ. Pedes habebit, & iuncturā: non displicet Quintiliano. Non aget: non est enim dialogus. Aget: est affinis dialogo. Cōmuniter dicis, inquit alius, quæ communia: noue, quæ noua: cum stylo res igitur congruit. Imò autem cōmuniter noua dicis, noue cōmunia: nempe quoniam memor sum præcepti ueteris τὰ μὲν κοινὰ καινῶς, τὰ δὲ καινὰ κοινῶς. Ad hunc igitur modū posse usquequaq; spero tergiuersari. Sed tamen ipsi uiderint. Tibi uerò mi Petre suauissime, certò satisfaciam uel in epistolis, si bonæ fuerint: uel in obsequio, si non bonæ. Vale.

ANG. POLITIANVS PETRO MEDICI SVO S. D.

De ciuitatis Florentinæ origine.

CVm sæpe ex nobis audisses Florentiam, qua tu in urbe principem locum, sicuti diu maiores tui meritò tenes, aliam prorsus habuisse originem, quàm quæ ab historiæ nostræ scriptoribus prodatur: rogasti humanissimè, quod semper soles, ut quicquid ea de re cōperti haberem, literis mandarem. Fore enim aiebas, ut mihi ciuitas omnis iure deberet, quòd parentes ei suos demonstrassem: præsertim qui tales extitissent, ut si sumendi ex quacunq; historia fuissent, præstantiores omnino deligi non potuerint. Ego igitur mi Petre, cùm ut ciuitati gratum faciam, quæ me benignè semper, humaneq; tractauit, tum ut tibi honesta postulanti, quo nihil mihi gratius in terris uiuit, obtemperem: breuiter hac epistola complectar, quid in literarum monimentis de urbis huius autoribus inuenerim, tum de nomine ipso pauca subnectam. Quoniamq; satis constat etiam Fæsulanos in partem ciuitatis fuisse acceptos, unde appellatas quoq; crediderim Fæsulas, exponā. Deduxere igitur Florentiam Coloniam Triumuiri, Caius Cæsar, qui deinde Augustus, Marcus Antonius, & Marcus Lepidus, etiam Pontifex Maximus. Coloni autem deducti Cæsariani milites, quibus assignata ducenta iugera per cardines, & decumanos. Quod ego apud Iulium Frontinum reperio celeberrimum scriptorē, qui Neruæ ætate floruit, in libro de Agrorum mensuris, quem tu librum domi habes Petre Medices uetustissimum. Ita, quod nulli unquam contigit, à tribus Imperatoribus, quorum unus omnium summus, alter etiam Pontifex Maximus, orta est Florentia. Ciues autē primi Florentini uiri illi fuerunt, quorum uirtuti nulla nec arma, nec munimenta, nec robora restiterunt. Explorata origine, causam quoq; nominis indagemus. Triplex Romæ urbi fuisse nomen proditur: unum hoc, quod diximus, peruulgatū: alterum, quod arcanū fuit, unde Amaryllida suam, quæ amorem propriè significat, in Bucolicon carmen Poeta detorsit: tertiū sacrificijs debitum, de quo uocabulum Floralibus impositū, quod Anthusam Græcè Philadelphus interpretatur, homo doctus, à quo hæc accepimus. Hoc tu Latinè uel Florentem uertas, uel aptius Floram fortasse, aut Florentiam. Scimus autem populi Romani Colonias quasi effigies paruas eius, & simulachra fuisse. Constat etiam Florentiam conditā ad Romæ imaginem, quod (ut alia prætercam) nomen quoq; adhuc Capitolij, & regionum quarundam testificatur. Idem autem fuisse Anthusæ uocabulum Constantini urbi

Iulius Frontinus.

Romæ triplex nomen.

Anthusa.

tini urbi positũ, quæ noua Roma diceretur, tam Philadelphus idem, quàm etiam doctissimus Eustathius tradiderunt. Inde igitur productum nomen, unde urbs quoq; ipsa producta. Nam apud Plinium uel corrupta uoce Fluentinos legi, pro Florentinis: uel ita olim ueteres populos, qui profluentis Arni ripas incolerent, appellatos crediderim, qui tamẽ deinde in Florentinos condita urbe, deductaq; Colonia commigrauerint, ut edictum quoq; Desiderij Longobardorum Regis Fluentinos appellantis, ad utramuis redigi causam facilè possit. Ptolemæus certè (ut quidam uetusti fatentur codices) Florentiam dixit. Idemq; libro Historiæ naturalis quartodecimo Plinius, quanquàm uulgatis codicib. mendosissimus omnino sit locus. Meminit & Paulinus Ambrosij discipulus Florentię, qui nostro etiam Præsuli Zenobio locupletissimum sanctitatis testimonium perhibet. Indicat & Procopius quàm etiam tum ualida hæc urbs, & præpotens fuerit, quæ tentata sæpius à Gotthis, expugnari non potuit. Vnum antiquitatis in ea uestigium pulcherrimum extat adhuc, templum hoc mirifica structura olim Martis, nunc Præcursoris titulum gerẽs. Etenim Martem Romani originis autorem, Martem Cæsariani potissimum colebant milites, orbis terrarum uictores, Martem præcipuus uestræ urbis cõditor Augustus, ut cui Romæ quoq; medio foro cognomento Vltori posuit templum. Quo minus mirandum Florentinã iuuentutem, quam uis patrio more abstineat armis, ludicris tamen adhuc certaminibus, etiam inter milites exercitatissimos, excellere. Nam de te, Petre, nihil hoc loco mihi dicendum, qui tot palmas nuper paucis diebus toties uictor abstuleris: ne fortè nostra hac epistola tui laudandi captasse occasionem cuiquam uidear. Fæsulæ restant, quas ab Atlante illo cœlifero conditas, & uetus fama fert, & homo, ut illis temporibus, doctissimus Ioannes Boccatius confirmat: quæ ne diutius tamẽ uacillet autoritas, Hesiodum citare possum uetustissimũ Poetam, qui Fæsulam fuisse unam, sed & primam Nympharum declarat, à quibus Hyadum, seu Latinè Sucularum sydus exprimitur, quarum scilicet positum luna repræsentat, quod adhuc insigne Fæsulanis est: nisi potius ob id lunam gestant, quòd ultima erraticarum uerticem ipsum Atlantis cœlum fulcientis potissimùm premit. Sed audi iam uersus Hesiodios, quos ex libro ipsius, cui titulus Astræa, partim grauis autor Theon, partim Zezes ille Grammaticus repetit in epistolarum suarum commentarijs, incomparabilis memoriæ uir, atq; infinitæ penè lectionis.

Fluentini.

Zenobius Præsul Florentiæ.

Mars.

Fæsulæ à quo conditæ.

Zezes.

Νύμφαι χαρίτεσσιν ὁμοῖαι
Φαισύλη ἠδὲ Κορωνὶς, ἐϋστέφανός τε Κλέεια,
Φαιὼ θ' ἱμερόεσσα καὶ Εὐδώρη τανύπεπλος.
Νύμφαι ἃς ὑάδας καλέουσι φῦλ' ἀνθρώπων.

Vides ut Fæsulam nominat Hesiodus inter Hyadas potissimam, quod apud Eustathiũ quoq; reperias, quamuis in eo mendosis codicibus Aesula sit. Sed & Ammonius Grammaticus Fæsulę meminit, ut unius è Bacchi nutricibus. Hyadas autem fuisse Atlantis filias, & easdẽ Bacchi nutrices, nullus credo paulò humanior ignorat. In ea uerò ciuitate fulminum claros interpretes uetere Hetrusca disciplina fuisse, docet ita Silius: Affuit & sacris interpres fulminis alis Fæsula. Cui quoniam semper ego nescio quo pacto plus cæteris faui, tacere illud non possum, totius etiam Italiæ salutem referri acceptã Fæsulanis oportere, uidelicet in quorum iugo Radagasius olim Gotthorum rex immanissimus, cum ducentis hominum milibus orbem terrarum uastantibus diuinitus conclusus, exceptus, trucidatusq; fuerit. Hæc sunt, mi Petre, quæ de Florentia, & Fæsulis intacta nostris annalibus, apud reconditos quidem, sed idoneos tamen autores inuenerim: quæ, nisi fallor,

Radagasius Gotthorum rex.

ciuibus nostris, tibiq; gratissima esse debent. Ego certè nihil hoc maius homo studijs deditus literarum præstare uobis potui, qui me in ciuitatem asciueritis, quàm ut labore, industriaq; mea parentes aliquando uestros, tam multis adhuc seculis ignoratos, celebres, illustresq; uiros agnosceretis. Vale.

IOANNES PICVS MIRANDVLA ANGELO POLITIANO SVO S. D.

Musæ Pici Mirandulæ.

CVm Musas tenues meas, quibus dum per ætatem licuit de amoribus meis iocatus sum, in libellos quinq; digesserim, mitto ad te illorũ primum, missurus & alios, si in hoc uno amicum experiar te, non assentatorem: ea enim lege ad te ueniunt, ut castigentur, ut uapulent, ut erratorum pœnas & ungue, & obeliscis luant. Adhibe igitur te illis æquum iudicem, non iniquum, hoc est, seuerum, non indulgentẽ. Nam quæ maior iniquitas, quàm amicum fallere de te sibi omnia promittentẽ? Non eò usq; ingenio delicato sum, ut amici hominis lituras fastidiam. Quin fortè nec tu, nec quispiã crederet, quàm hæc mea mihi non satisfaciant, quàm in his etiam, quæ magis placent, metuam tamen ne sim, ut inquit ille, Suffenus. Quare operam tuam quæso in re honesta, & liberali, amicissimo homini ne deneges. Vale.

ANGELVS POLITIANVS IOANNI PICO MIRANDVLAE SVO S. D.

Amor.

Momus.

NAE tu homo es lepidus, qui me cum tuis amoribus committere tentes, quiq; adeò seuerè, & tetricè à me homine haud sanè rugosæ frontis, tam bellos accipi pueros postules. Vnus (aiunt) Amor Pana deũ palæstra prouocatum supplantauit. Tu me concertare cum toto Veneris grege, quî putas posse? sed tamen hoc tu exigis: tu inquam Pice, cui denegari quicquam sit planè nefas. Quare aliquot exoraui ex ijs, ut se à nobis uexari paulùm paterentur. Neq; ego iudicis (ita me semper ames) sed Momi personam indui, quem ferunt sandalium Veneris tandem culpasse, cùm Venerem nõ posset. Confodi igitur uersiculos aliquos, non quòd eos improbarem, sed quòd tanquam equestris ordinis, cedere reliquis, ueluti senatoribus uidebantur, atq; patricijs. Plebeium nihil offendi, sed & in his non tam iudiciũ tibi, quàm uoluntatem defuisse certò scio, quando & Nasoni tuo decentior (ut aiunt) facies uidebatur, in qua neuus esset. Remitto ad te eos, atq; addo Stoicum comitem, quem utinam tali sone tantum referiant ipsi, ac non planè habeãt ludibrio. Vtcunq; erit, habet senecio hic superciliosus ubi patientiam suam exerceat. Non erit iam quod clamet, ὦ ζεῦ βρέξον τὰς περισάσεις. Non Bithus & Bacchius melius compositi, Reliqui, quos petis, negant ferre lucem. Tu me ama, id quod mutuò facies. Vale.

IOANNES PICVS ANG. POLITIANO S. D.

NEc urbanius unquàm, nec hilarius acceptos se amores mei prædicant, quàm his proximis diebus apud te, & quòd amicè quidẽ confossi sunt, cùm sibi gratulantur maximè, tum tibi plurimum debent. Quis enim nolit ab isto ense mori? Dolent tamen indulgentius id factũ esse, quàm oportebat: atq; in eo sunt, ut dubitent amore ipso in amores te cæcutientẽ factum

meos, ac

meos, ac ita demum dubitant, ut iudicio tuo, alioqui grauissimo, in sua causa non satis confidant. Confidunt tamen, & iam sese uinculis asserũt, domi esse nesciunt, libertatem, & publicum securè postulant. Sed quid de Epicteti tui festiuitate dicam? O rem iocosam, & risu dignam Catoniano, uix erat in limine, cùm pandens sinus en, inquit, obelos, en sagittas, si nescitis Græcè. En me, si ex uestris quisquã audax fuerit, paratum referire. Quis cachinnis temperasset, cùm Stoicus homo tam lepidè iocaretur? Abstinuimus profectò telis, & quòd interminatus erat repositurum sese iniuriam, & quòd ita cutis occaluerat, ut tam leues ictus non admitteret. Qua igitur ueneratione debuimus, senem excepimus: qui ut demum apud nos consedit, philosophari cœpit de moribus, & id quidem Latinè, non tam ob id, quòd apud Latinos erat, nam & erant in eo consessu, qui Græca nouerant, quàm quòd Latinè ipse beneficio tuo luculentius saperet. Sed nec operam perdidit, quandoquidem non prius loqui desijt, quàm nos ex peripateticis Stoicos fecerit, & apathiam illam omnes approbauerimus: ut iam uidere sit paulò antè delicatos homines, iam factos omnium tolerantissimos: qui lacessiri quidem possimus ab alijs, lædi à nobis tantũ: qui fato reluctemur nunquàm, & quæ nostra non sunt, sic fieri demũ uelimus, ut dij uolunt, & eos nec culpemus unquàm, nec accusemus: nihil doleamus, nihil expostulemus: seruire, uinci nesciamus: re, nõ oratione philosophemur: & qui nouitij sumus, nos ipsos ut aduersarios obseruemus: aliorum de nobis opinionẽ, atq; id genus alia, quæ externa sunt, negligamus potius quàm reijciamus: ad diẽ curemus, ut hospitiũ uiatores: habeamus ea deniq;, non habeamur: silentium amemus, ne quicquam euomatur non concoctũ: & nobis alij rarò, & nos alijs nunquã risum pariamus: & ut uno Epictetũ totũ uerbo complectar, & sustinere aduersa, & abstinere uoluptatibus abũdè didicerimus. Vide quàm sigillatim ad Epictetũ tuum effinxerimus uitam nostrã: uide quàm & citò, ne hac quoq; parte Stoici non essemus, qui nos admonitos uolũt, tandiu deficere hominem, quandiu non proficit. Id quod quanquàm in cęteris admiratus sum, in me tamen uno uel maximè, qui cum semper in Lycio, uel Academia, nunquàm in porticu sim uersatus, ita uictus sum oratione senis, ut in eius sententiam non pedibus modò, sed manibus quoque, & toto corpore discesserim. Vale.

Risus Catonianus.

Apathia.

Sustine, & abstine.

ANG. POLITIANVS IOANNI PICO MIRANDVLAE S. D.

TAnti mihi sunt literæ tuæ mi Pice, ut nullo pacto credam posse me illis rescribendo satisfacere. Tanta rursus tua est humanitas, ut te boni consulturum quicquid à nobis proficiscatur, existimem. Si uerba suppeterent animo, laudare pro merito ingenium, literas, eloquentiam tuam conarer. Sed uereor ne laudes cogar tantas, ut Flaccus inquit, culpa deterere ingenij. Quare imitabor Timantem, quodq; exprimere penicillo nõ possum, uelo contegam. Quòd si mihi hortandus est, qui ipse omnibus exemplo sit, ita ego meum Picum, ut ille Mycenæus Teucrum hortabor βάλλ' οὕτως. Tibi autem debere me multis nominibus intellego, quæ singula enumerare non est consiliũ, sed accessit meritis erga me tuis Manuelis nostri uiri docti elegans epistola, Hymettio illo, unde scilicet eam lêgit, melle, atq; omni nectare dulcior. Eũ nos planè Glaucum reddidimus, χάλκεια χρυσείων commutantes. Quis enim nescit quàm illi ἐπιχόριοι τοῖς ἕλλησιν ἀττικισμοὶ degenerent citra mare? Sed tamẽ hoc ipso minus eius obelos metuimus, quòd in Latio nati sumus. Sicut Latina cum scribimus perpe-

ram,hoc nos tuemur,quòd Græciſſare putamur:atq; ut ueſpertiliones,dum neq; mures,planè neq; aues ſumus,utriſq; tamen nos probare tentamus. Vale.

ANGELVS POLITIANVS IOANNI PICO MIRANDVLAE SVO S. D.

AVdio te uerſiculos amatorios, quos olim ſcripſeras, combuſſiſſe: ueritum fortaſſe,ne uel tuo iam nomini,uel aliorũ moribus officerent.Non enim puto,quoniam minus exierint aptè,ſicuti Plato ſuos dicitur.Nam quantũ repeto memoria,nihil illis terſius,dulcius,ornatius. Quos quia uocabas amores tuos,placuit mihi nuper,uelut in amores ipſos abs te crematos, ita ludere Græcis uerſibus.

Πολλάκι τοξευθεὶς, φλεχθεὶς θ' ὑπὸ Πῖκος ἐρώτων,
  οὐκ ἔτλη πρότερω, πάντα δ' ἀφεῖλεθ' ὅπλα
Τόξα, βέλη, φαρέτρας. καὶ νικήσας τά γε πάντα
  Ἧψεν ὁμοῦ σωρὸν λαμπάσι ληϊδίοις.
Σὺν δ' αὐτοὺς μάρψας, ἀμφωλένια χερύδρια δῆσεν
  Ταῖς νευραῖς, μέσσῃ δ' ἔμβαλε πυρκαϊῇ,
Καὶ πυρὶ φλέξε τὸ πῦρ. Τί δ' ὦ ἄφρονες αὐτὸν ἔρωτες
  Τὸν Πῖκον, μουσῶν εἰσεποτᾶσθε πρόμον.

IOANNES PICVS MIRANDVLA ANGELO POLITIANO S. D.

QVòd proximis literis tuis me tantopere laudaris, debeo tibi tantum, quantum ab eo abſum, ut meritò lauder.Id enim debetur cuiq;, quod gratis dat, nõ quod perſoluit. Quare & ipſe id totum tibi debeo,quod de me ſcribis,cùm in me tale ſit nihil: cùm id mihi ipſe nullo pacto deberes,id totum tuæ fuit humanitatis, & ſingularis in me beneuolentiæ. De cætero ſi me examinaris, nihil inuenies niſi tenue, humile, anguſtum. Nouitij ſumus, atq; tyrunculi,qui ex inſcitiæ tenebris pedem modò mouimus, promouimus ferè nihil. Benignè nobiſcum agitur, ſi inter ſtudioſorũ ordines referamur. Habet docti nomen quiddã aliud,quod ſit tibi,& tui ſimilibus peculiare: mihi tam grandia nõ conueniunt,cùm eorum,quæ in literarum ſtudijs ſint præcipua, nihil non ſolum exploratum habeam,ſed nec adhuc etiam niſi per tranſennam uiderim.Conabor quidem,id quod nunc ago,talis eſſe aliquando, qualem nũc me prædicas, & eſſe aut iudicas,aut certè uelles. Interea imitabor te Angele, qui te Græcis excuſas, quòd ſis Latinus: Latinis, quòd Græciſſes. Simili & ego utar perfugio, ut poetis,rhetoribuſq; me approbem,propterea quòd philoſophari dicar:philoſophis,quòd rhetoriſſem, & muſas colam.Quanquàm mihi longè aliter accidit,atque tibi.Quippe ego dum geminis ſellis (ut aiunt) ſedere uolo, utraq; excludor, fitq; demum (ut dicã paucis) ut nec poeta,nec rhetor ſim, neq; philoſophus. Tu ita utrunq; imples,ut utrum magis,haud ſatis conſtet,qui & Græcam,& noſtram Mineruam ita pulchrè amplectaris, quaſi Cinnus utriuſq; linguæ, ut quæ inſititia ſit,quæ genuina nõ facilè diſcerni poſſit. Nam ut de Latinis taceam (de his enim cui è primo loco ceſſeris?)quis credat,ut de Hadriano ille,Romanum hominem tam Græcè loqui?Iurabat Emanuel noſter, dum tuas legeret, non eſſe tam Atticas Athenas ipſas. Is es mi Angele (faceſſat adulatio) cui ex noſtris unus, aut al-

ter,ne

ter, ne dicam nemo, conferendus sit. Quòd si plures essent tales, non haberent hæc secula cur inuiderent antiquitati. Incumbe quæso, & literas quantum potes à situ recipe, ne nitor ille Romanæ linguæ iniuria temporum penitus obsolescat. Excude semper aliquid nouum quod rem Latinam adiuuet, & illustret. Et quæ domi habes, fac tandem exeant in communem studiosorum utilitatem. Vale.

HERMOLAVS BARBARVS ANGELO POLITIANO SVO S. D.

POst discessum tuũ Venetijs ad te scripsi nunquam, de te sæpe: nec scripsi modò sæpe, sed etiam locutus sum de te quoties incidebat: incidebat aũt cùm uolebam, uolebã semper. Omnino mihi multus in ore Politianus est, eritq; dum uixero. Nam quantum ipse de te conceperim, cum primum te cognoui, quantum porrò de doctrina tua literæ sibi sperent & spondeant, facilius cogitare possum animo, quàm dicere. Postulo autem à te quasi meo iure duo. Primum, uti uiuere diu studeas, non tibi, sed & tibi sanè, dum literis primum, & bonis artibus, quibus hercule succurrendum est ruinosis, & nutantibus, breuiq; casuris, nisi per solertissimos homines ope summa prospiciatur. Alterum uti aut tu me socium in hæc adhibeas, aut à me adhibitus æquo animo patiare. Sin grauaris, in famulatu ero tibi cùm iusseris. Vltro nomen do, profiteor inuocatus, & maximè uoluntarius. Ardeò cupiditate iuuandi recta studia. Nullus est tam magnus labor, nullum munus in literis tam sordidum, quod defugiã: quanquàm omnis ferè functio, quæ pertinet ad literas, non potest esse non honesta, non splendida, non magnifica. Vale.

ANGELVS POLITIANVS HERMOLAO BARBARO SVO S. D.

TV uero Hermolae ita mihi omnia, uel præsenti prius, uel deinde absenti præstitisti, ut (si officia duntaxat, non autem animum, atque uoluntatem remetiamur) ingratus proculdubio sim moriturus. Et quidem ea causa est, cur tibi nec agam gratias, nec egerim hactenus, quòd intellego non orationem modò nostram, sed planè facultatem omnem imparem esse tuis erga me meritis. Nam quòd mihi in tua epistola tantum tribuis, quantum ego nec agnosco, nec fateor, uel ob id certè mihi gratum est, quòd amicius, quàm uerius sentiens, magis fortasse nos diligis. Verba porrò quibus uelut me militem bonus imperator hortaris, ut rectis studijs utroque quasi cornu laborantibus succurram, eò minus mouerunt, quòd sanè quàm paucos tui similes uideo, quos duces sequar. Vt enim non dubitat Agamemnon, quin sit breui Troiam capturus, si decem dentur συμφράδμονες Nestoris similes: ita si Hermolai mihi dentur decem, sub quibus meream, facile sperem literas cùm Græcas, tum Latinas, è barbaria media receptum iri. Te tamen & laudo, & admiror, qui adeò accisis rebus, atque afflictis spem tibi aliquam feceris adhuc reliquam. Quapropter mihi etiam, uel ob id audentem extrema cupido est certa sequi. Vale.

ANG. POLITIANVS HERMOLAO BARBARO SVO S. D.

QVòd ad te iandiu nihil Hermolae dederim literarum, non tam meis uelim, quàm tuis occupationibus adſcribas. Occupationes autẽ non minus equidem ſtudia ipſa literarum, & ſapientiæ, quibus uſquequaqꝫ inuigilas, quàm iſtos accipio diſcurſus obeundæ legationis, & rei gerendæ publicæ. Quid igitur uel ineptius, uel inhumanius, quàm aut Muſarum ſacris operanti obſtrepere, aut agenti rem ſeriam trichas ueluti intempeſtiuas obijcere? Neqꝫ uerò cauſa fuit cur timuerim, ne (quod eſt apud Ariſtotelẽ tuum) noſtram quoqꝫ amicitiam ſilentium dirimeret. Nõ enim ſic in amore mutuo languemus, ut ſimus inter nos machinis retinendi. Sed nec ſilentium quiſpiam interpretetur, ubi neuter ceſſat honorificè de altero & loqui, & ſcribere. Caue enim putes Hermolae, non diem dixerim, ſed horam penè ullam præterire, in qua non ego de ingenio, de literis, de prudentia, de conſilio, de humanitate, de candore, de ſtudijs deniqꝫ tuis propè declamitẽ. Teſtis Medices Laurentius meus, teſtis hic item Mirandula Picus, heroes (arbitror) duo, non uiri, quos aut auditores habeo laudum tuarum attentiſſimos, aut beneuolentiſſimos prædicatores. Iam apud eruditam iuuentutem, & familiarium cohortem, tantum de te loquendo profecimus, ut unus utiqꝫ habeare, non ſolum doctiſſimus, ſed & humaniſſimus, & prudentiſſimus. Porrò autẽ ut epiſtolas, ut orationes omiſerim, in queis de te ſemper à nobis illuſtris mentio facta, uel hæc ipſa, quæ mox edentur, Miſcellanea noſtra, cùm quidam (ut Horatius inquit) dignus uindice nodus incidiſſet, te ſcilicet unà cum Laurentio, Picoqꝫ iudicem ſibi contra rudem inſcitiam nuncupauerunt. Neqꝫ uerò tu quoqꝫ otioſus, aut occaſionibus imparatus in me ſemper etiã ultrà fortaſſe quàm patior ornando, extollendoqꝫ, ſic ut temet pulcherrimè, ab hoc epiſtolarũ ſilentio, crebris de me ſermonibus redemeris. Non igitur amicitiã noſtram blandimentis iſtis & aſſentationibus indecoris, & ineptis, atqꝫ optimo cuiqꝫ maximè ſuſpectis, addo etiam uulgaribus, fouemus. Non tamen ullo loco, uel ſtudio deſumus alter alteri uel officio. Specioſa iſta & popularia beneuolẽtiæ oſtentamenta, quaſiqꝫ fucum, & præſtigias, neqꝫ tu arbitror deſideras, & ego abominor. Vino, aiunt, uendibili ſuſpenſa hedera nil opus. Et nos ergo faciem, ſtrepitumqꝫ omnem (ſic doctos decet) aſpernemur, atqꝫ amicitiæ (quod dicitur) perſonam detrahamus. Cęterùm, ut eò tandem deueniam, qua gratia tibi hanc epiſtolam ſcribere inſtitueram, cùm Franciſcus Gaddius Florentinus, qui paulò antè legatus iſthic agebat, uir utriqꝫ noſtrum coniunctiſſimus, fortè (ut fit) in ſermone apud Laurentium Medicem nuper inieciſſet deſiderare te uolumen, ſi quòd hîc emendatum Dioſcoridis haberemus, ſtatim nobis Laurentius (ut eſt homo tui ſtudioſiſſimus) pro more autoritateqꝫ mandauit, ut eam rem quàm primùm quàm diligentiſſimè curaremus. En tibi igitur librum mi Barbare, ſatis emendatum (ni fallor) certò ueterem. Tu cùm fueris uſus, ad me remittes, non tam (quæ tua eſt diligentia) incolumem, quàm doctiſſima iſta notatum manu, quò pretium uolumini aliquod ex te, atqꝫ autoritas accedat. Vale.

Adagium.

Franciſcus Gaddius.

HERMOLAVS BARBARVS ANG. POLITIANO SVO S. D.

Innocuas & ſimplices locutiones.

SI ſurdis etiam, brutiſqꝫ rebus amicitiæ & inimicitiæ ſuæ non aliunde quàm à cœlo conſtant, quò & affectus cæcos, & quæ Græci ἀναιτιολόγητα uocant, referimus accepta, quid ni ſentiat hac uim & homo? quam quàm intereſt, quòd ſtolida illa, & muta ſemper inter ſe pro natura quæque ſua diſſident, aut concordant unius cœli merito, ſed hominem homini

mini plerunq; mores, & iudicia conciliant, nec minore glutino, quàm isthæc syde rum defluuia ferruminant: huiusq; generis est amor, qui nos inuicem innexuit, & Herculeo nodo iunxit. Nihil mirum si nec spacio temporis excutitur, nec locorum intercapedine conuellitur, nec officiorum silentio polluitur, nec alia quauis negligentiæ rubigine decoloratur. Certa opinione uirtutis, & doctrinæ tuæ natus, eadem opinione conseruatur, alitur, augetur: te uolente, nolenteq; perennat. Tandiu Hercule futurus, non dico me quandiu ames, sed quandiu amare cogas, & iste ingenij, & eruditionis tuæ fulgor obuersetur oculis. Tūc amare potero desinere, cùm tu rem Latinam deserere. Sed de hoc satis. Dioscoridem accepi, gratias & tibi, & Gaddio nostro tam multas ago, ut quas Laurentio meo agam homini clarissimo, humanissimo, doctissimo non habeam, habeam quas non ago: atq; utinã quandoq; possim referre. Multis nos magnus ille uir in dies & studijs accumulat, & officijs adobruit. Ego contrà diu, noctuq; retracto, ac recogito, nō quemadmodum rationem cum eo parem faciam (quis enim posset hoc, nisi alter Hercules, aut certè alter Laurentius?) sed quemadmodū planè intelligat, me apud eum eò loco esse cupere, quo qui magnitudinem æris alieni & professione nominis, & magnæ fidei compensatione redimunt. Vale.

ANG. POLITIANVS HERMOLAO BARBARO SVO S. D.

Hermolaus Barbarus patriarcha Aquileiensis.

EXplicare non possem literis Hermolae, quanta mihi lætitia prandenti nuper secum Laurentius Medices te Patriarcham factum esse Aquileiensem nuntiauerit. Ego uerò tantò sum ex ea re gaudio, tantaq; uoluptate perfusus, ut in ipso quoq; discubitu (quid enim manifesta negē?) gestierim, exilierim, lætum, felicemq; nuntium, uix ipse me capiens proclamauerim. Et nunc gratulor tibi, gratulor doctis omnibus, gratulor seculo Hermolae: Tibi, quòd hoc etiam tuarum uirtutum præmium dixerim, an testimonium, publicè acceperis. Nam quamuis antea quoq; multis, magnificisq; fueris ornamentis affectus, tamen hoc unum procul excellit atq; eminet, non modò quia maius, aut quia genere diuersum, sed quòd per eum quasi gradum breui putaris altius ascensurus. Doctis uerò, quòd is uir ad maximas proueheris dignitates, cui semper hoc hominum genus, atq; hæc secta uitæ plurimum placuit. Etenim summo loco natus, amplis opibus innutritus, egregijs honoribus perfunctus, & fastigiū disciplinarum propè omniū tenes, & professores, ac studiosos artium bonarum (quamuis humili fortuna pleriq; sumus) ita complecteris, & amas, ut æquè cunctis tuæ quasi maiestatis fasces, ac uexilla submittas. Seculo autem, quòd insigne aliquod habet, quo iam stare audacter aduersus & uetustatem possit, & posteritatem: scilicet quia ueluti recuperasse nunc oculos cęca prius fortuna uideri potest, dum cumulare honoribus eum gestit, in quo uirtutum penè omnium quasi quidam concentus exauditur. Tu igitur etsi uirtute ipsa clarior es, atq; (ut puto) lætior, quàm uirtutis præmio, debes tamen hanc & temporibus, & literis diligentiã, ne fortunæ desis, nec uota nostra destituas, sed incumbas, instesq; fauori quantum potes, non quidem ambitu infami, qui philosophum dedecet, sed his potius artibus, quæ te charum bonis, admirabilem propè uniuersis reddiderunt. Equidem, quod ad me attinet, quando aliter suffragari non licet, illud usquequaq; præstabo, nequam occasionem uel tui celebrandi nominis, uel conciliandæ tibi, colligendæq; beneuolentiæ prætermittam. Vale.

HERMO-

HERMOLAVS BARBARVS ANG. POLITIANO SVO S. D.

QVòd ex ſecundis rebus meis lætitiam incredibilem conceperis, neq; nouam rem feciſti, nec mihi non præuiſam, imaginationeq; præſumptam. Noui quanta propenſione, atq; adeò inductione animi prouinciam duram, & inexplicabilē ſuſceperis ornandi, & tollendi nominis mei: quàm conſtans, pertinax, & addictus in eo fueris: quàm rem tuam uidearis agere, cùm meā agis. Itaq; nihil ſum miratus, quòd rationibus tuis conſultum putaueris, cùm meis eſt prouiſum. Habeo tibi, & ſemper habebo gratias, non ſolum ut amico, & beneuolo, ſed ut Politiano, id eſt, ut homini doctiſſimo. Plus enim eſt à Politiano, quàm ab amico laudari. Teſtimonium, & iudicium amici fallitur, Politiani etiā amantis non fallit. Laurentio nō minus principi tuo, quàm meo in dies plura, & maiora debeo. Teſtis eſt ipſe. In magno uerſor periculo, ne in tanto meritorum eius erga me cumulo, & ingratus, & barbarus eſſe uidear. Vale.

POMPONIVS LAETVS ANG. POLITIANO SVO S. D.

SErius quàm opinabaris ab amiciſſimo fieri, diſtuli ad te mittere, quod ſummopere legere optabas. Cauſa fuit neſcio quis, qui ſe intra paucos dies daturū Quintilem & Sextilē mihi pollicitus eſt: remq; is longius opinione mea traxit. Ipſe tandē ut creditori, qui uel præcipuus es ſatiſfacerem, quæ apud me erant, diligentiſſimè exſcripſi. à Venuſia Apulorum adlata ſunt marmorea in tabula: obſcuro loco ibi latebant. fragmenta aliarū tabularū, ubi annus integer erat coniungi nequiuerunt, quòd multa deerant, illinc translata Arianum: ſumma cura, quæ ſupereſt tabula, ſeruatur. Mitto & quædam monimenta rerum eodem in loco reperta, & placitura tibi (ut exiſtimo) amatori uetuſtatis. Romæ ferè idem, ſed multò antè, uerùm fine caret: ſi habere cupis, reſcribe: quanquàm quid hoc dixerim? cùm facile intelligam te plurimum id quærere: ſed uidebatur optabilius, ſi popoſceris. Scias omnia, quæ apud me ſunt, tua eſſe. Duo à te ſum petiturus, alterum ſtudio, alterum autoritate conficies. Illud eſt apud Valerium Flaccū in quinto libro, cùm loquitur de Chalybibus populis, apud quos ferrum repertum eſt: quid ſibi uelit, indigena. Quod ſequitur corruptū eſt: & ſtatim duo carmina, quæ ſequuntur fabulam habent mihi incognitam. Fortè Apollonius aliquid de ea re ſcribit. Tuum limatiſſimum iudicium expecto, quod, mea ſententia, quicūq; profitemur literas, ueneremur neceſſe eſt. Sed de ingenio ſcio quid ſcripturus ſum. Illud alterum erat, ut unicis literarum fautoribus Laurentio, ac filio me cōmendes. Ab Laurentio tua opera obſecro, impetres literas non uulgares, ſiue ad Ioannem Tornabonum, ſiue ad oratorem Florentinorum, in commendationem Fabritij contubernalis mei, qui, ut pręדicat, notiſſimus eſt Laurentio, aliasq; Florentiæ negotia Reguli Fauentini egit. In præſentia cùm ſit expediturus quædam honeſtiſſima in Curia Romana, autoritatem Laurentij (quæ plurima eſt) uehementer accedere cupit. Effice tu homo non minus literatiſſimus, quàm integerrimus, ut uoto fruamur. Bene ualeas. Romæ, decimoſexto Calendas Aprilis. M.CCCCLXXXVIII.

ANG. POLITIANVS POMPONIO LAETO S. D.

QVas à te nuper accepi literas, ita gratas habui mi Pomponi, ut me ab ijs putem immortalitate donatū. Sed & ſemenſtre Calendarium mirè fuit gratum, & quam ais tabulam bello Marſico factam: quæ ſi eadem eſt quam Romæ obiter legerim, uereor ut ſatis ex fide ſit exſcripta. Siquidem

quidem Aimilius nõ Aemilius erat in saxo. Quam eandem diphthongum etiam super ipsa Panthei testudine adnotaueram. Quòd uero etiam (si dijs placet) de obscuris poetarum me consulis, homo omnis literaturæ consultissimus, atq; id mihi ex amore tribuis, quod tibi ex uero debetur: intelligo quàm tibi debeam, quàm mihi faueas, quantum oneris sustineam. Dicam tamen quod sentio, tibiq; si non rem ipsam, studium certè meum, uoluntatemq; probabo. Versiculi ipsi, quos uerè mendosos putas, hi sunt uidelicet:

Locus Valerij Flacci lib. 5.

Indigena æterni rupem Iouis. hinc tibi Mauors
Dant uirides post terga lacus, ubi deside mitra
Fœta legat, partuq; uirum fouet ipsa soluto.
Hos equidem ita legendos arbitror:
Inde Genetæi rupem Iouis, hinc Tibarenûm
Dant uirides post terga lacus, ubi deside mitra
Fœta ligat, partuq; uirum fouet ipsa soluto.

Vt sit sensus: post Chalybas promontorium Genetæi Iouis, dant post terga, hoc est præternauigant. Tum uirides lacus Tibarenorum: uirides, scilicet, quoniã pecore abundant, atq; ob id pascuis, quibus scilicet Tibarenis mos est, uti à parturientibus, iamq; etiam partu liberatis uxoribus, uiri in lecto mitrati collocentur, & ipsi uice puerperarum foueantur, curenturq;: quod ex Apollonio mira breuitate tralatum, cuius in libro secundo sunt hi uersus.

Tibarenorũ mos.

Τοὺς δὲ μετ' αὐτίκ' ἔπειτα Γενηταίου Διὸς ἄκρην
γνάμψαντες, σώοντο παρὲξ Τιβαρηνίδα γαῖαν.
Ἔνθ' ἐπεὶ ἄρ κε τέκονται ὑπ' ἀνδράσι τέκνα γυναῖκες,
Αὐτοὶ μὲν στενάχουσιν ἐνὶ λεχέεσσι πεσόντες,
Κράατα δησάμενοι· ταὶ δ' αὖ κομέουσιν ἐδωδῇ
Ἀνέρας, ἠδὲ λοετρὰ λεχώϊα τοῖσι πένονται.

Addunt interpretes Apollonij, scriptum id etiam à Nymphodoro in Tisinomis, tum Genetæũ promontorium à Genete fluuio uocatũ, in quo templum sit hospitalis Iouis, quem Xenion appellant. Idem eodem libro sic scribit Apollonius:

Genetæum promontorium. Iupiter ξένιος.

Ἄγχι δὲ ναιετάουσι πολύρρηνες Τιβαρηνοὶ
Ζηνὸς ἐυξείνοιο Γενηταίην ὑπὲρ ἄκρην.

Quo loco πολύρρηνες ab agnorum copia dicti. Vnde uirides lacus eruditè dixit Valerius, ob pascua, ut arbitror. De Tibarenis etiam Orpheus in Argonauticis post Chalybas meminit statim: & eosdem Strabo libro XII. Tibarnos appellat. Quod autem de Eribote quæsieras; fuit is filius Teleontis, de quo sic idem scribit Apollonius libro primo.

Tibarni. Strobini. Eribotes.

Εἵπετο δ' Εὐρυτίων τε καὶ ἀλκήεις Ἐριβώτης
Υἱέες ὁ μὲν Τελέοντος, ὁ δ' Ἴρου Ἀκτορίδαο.
Ἤτοι ὁ μὲν Τελέοντος εὐκλήεις Ἐριβώτης,
Ἴρου δ' Εὐρυτίων, σὺν καὶ τρίτος ἦεν Ὀϊλεύς.

Literas contubernali tuo commendatitias ad Oratorem Florentinum, paulo negotio impetrabimus à Laurentio Medice: qui si mihi quasi uni è minutioribus literatis, nihil non indulget, cur quicquam tibi literarum principi deneget? Vale, & si quid te dignum ex antiquitate habes, participa quæso nobis, tui cupidissimis. Et Vasinio dic salutem meis uerbis. Florentiæ, IIII. Calend. Martij. M. CCCCLXXXVIII.

POMPONIVS LAETVS ANG. POLITIANO S. D.

IAm tempus appetit eruditiſſime, & candidiſſime Italorũ, ut Lucretij libros remittas, ut uir integer fidẽ ſoluas. Dabis ferendos ad urbem Petreio, homini fidei ſummæ, qui celebritatẽ tui nominis cum cæteris noſtri ordinis amat, colit, ueneratur. Nam quiſquis eſt, qui de ſe bene ſenſerit, gratulari plurimũ debet ſeculo noſtro, cùm tales habeat uiros, quales maiores noſtri in ſumma gloria habuiſſe duxiſſent. Data opera Florentiã ſe confert, ut te ſæpius uiſat, & ut totus ex lima tua pendeat: utinam & mihi liceret. Cùm de altitudine tui ingenij cogito, non poſſum non admirari, cur noſtri graculatim & ſturnatim (ut ita loquar) ad te non aduolent. Legi opus tuum, in quo apertiſſimè doctrina quadã ſingulari ueteres ab inferis reuocaſſe uideris. Sed parcius in præſentia, prædicatione mea non indiges, ſatis enim tuo labore clarus es. Verũ quoties de aliquo ſublimi interpretatio eſt, unus Politianus occurris. Ego quid de perſpicaciſſimo ingenio tuo ſentiam, una epiſtola, & longa quidem, explicui, quanquàm in ea re quid longum eſſe poteſt? Credo diſtuliſti carmina Lucretij remittere, propter uariarum diſciplinarum occupationẽ. Obſecro, atq; obteſtor, effice ut ad ſuum Quirinum redeant. Habeo quædã uetuſtiſſima monimenta, quæ cùm uideris obſtupeſces, admiraberisq;, quòd nuper effoſſa, erutaq;, & inuẽta, in illa tua obſeruatione reperiantur. Qua de re diuinitatẽ quandam in te eſſe intellego, ut uerè animus tuus ſit de cœlo ſumptus ignis. Dij te ſeruent. Cõmenda me Medicibus, patri & liberis literarum patronis. Deinde plurima ſalute Demetriũ impertias. Vale. Romæ, ante V. Calendas Iunij.

Graculatim & ſturnatim.

ANG. POLITIANVS POMPONIO SVO S. D.

LVcretium Petreio dedi, quẽ tibi iam redderet. Vah, tam ſerò, inquis. Fateor: ſed non plus negligentia mea, quàm tuæ humanitatis fiducia, dũ alia ex alijs in quibus opera ponatur, occurrunt, dilatus hic in quadriennium liber eſt, qui uel triduo poterat abſolui. Cæterum ego Pomponij mei memor, qui quidem neſcit offendi, à Politiano præſertim, prętulí audacter officio commodum. Petreio nondum frui licuit, ut optabam, probo, & antiquis moribus homine. Iam tum peregrè aberam, cùm ille Florentiam, ſtatimq; peregrinationem meam ruſticatio excepit. Spero tamen dierum paucorum iacturam, ut in urbem reuerterimus, inrupta (quod aiunt) copula ſarciet. Quas in me laudes confers, quanquàm agnoſcere ſalua fronte non auſim, tamen ob id gratiſſimas habui, quoniam cùm nec irriſio in iſtos mores, nec adulatio cadat, neceſſe eſt laudatio hæc aut ex amore in me nimio, aut ex uero proficiſcatur: quorũ cùm ſit utrunq; mihi glorioſum, alterum diu in uotis, alterum etiam ſupra uota eſt. Monimenta illa, quæ narras antiquitatis, iamiam tractare, complecti, adorare geſtio: per fortunas imperti, ſi quid habes, quod excellat. Medices noſtri unicè tibi fauent. Demetrius autem ſalutem ſibi à te dictam totidem uerbis remuneratur. Vale. In Fæſulano ſexto Idus Auguſti. M. CCCCXCI.

BAPTISTA GVARINVS IOANNI PICO MIRANDVLAE S. D.

NOndum concedo ſecundum te litem dari oportere: nam facilè poſſum tuas iſtas captiones in te ἀντιστρέφειν. Si tibi præceptor ſum, cur mihi nõ obſequeris? Si non ſum, cur me præceptorem appellas? Neq; ideo nomen hoc recuſo, quòd te diſcipulum ſpernã, quem mihi præceptorem aſſero, ſed quòd tuam doctrinam & ueneror, & prædico, in qua te neq; unguium meorum nota, neq; tranſuerſi calami ſigno, neq; miniata cerula, neq; obeliſco deniq;, aut aſteriſco, tantũ promouiſſe mihi conſcius ſum. Sed in nouum quoddam

Retorquere.

uindiciarum

uindiciarum genus (ut uideo) incidimus, dum tu mihi eam possessionem asserere contendis, qua ego cedere conor. Quæ unquam Rhetorum causa huius generis actorem, aut reum habuit? Ego, mi Pice, nunquã in hac pugna tibi herbã porrigam, nisi prius bona cũ gratia composuerimus (ut quando aliter non succumbis) uterq; nostrum alteri præceptor pariter, & discipulus iudicetur. Sed omissis iocis seria agamus: & Heptaplus tua, & tuipse tibi meritò placere potes, cùm omnia doctorum hominum puncta ita sis assecutus, ut ne in tabellæ quidẽ latebra liuor ullus appareat. Idem in reliquis scriptis facilius tibi datum iri sperandum est, cùm usus etiam accesserit, qui solet in scribendo magister haberi optimus. Quod ad me attinet, gaudeo uehementer laudato uiro, & ab omnibus, ac ubiq; laudando Laurentio me in ore esse, addito præsertim Politiani calculo: cuius ego copiosam, & arcanam multiplicis disciplinæ lectionẽ ita complector, ut admirer, ita admiror, ut cõmendare non desinam. Quo fit ut extra doctrinæ aleam me ab illo poni, triumphi instar existimem. Quòd librorum meorum indicem petis, id mihi & laboriosum est, & inutile. Satis erit, si pro tempore postulatis meis inseruies. Nũc Martianum Capellam, & Senecæ quæstiones naturales opto, si modo emaculati sint codices: Nam qui apud nos sunt, opera Sibyllæ indigent. Eos si impressos emere possim, gratius mihi erit: sin minus, non longo postliminio tui ad te redibunt. Vale specimen bonarum disciplinarum, meq; amare perge. Ferrarię, Non. Decemb. M.CCCCLXXXIX.

Vsus in scribendo magister.

ANG. POLITIANVS BAPTISTAE GVARINO SVO S. P.

OStendit epistolã mihi nuper ad se tuam Ioannes Picus Mirandula, princeps omni laude cumulatissimus: in ea cùm tu mihi multum tribueres ex recenti Miscellaneorũ fœtura, tum uerò seorsum in scheda syllabas notasti aliquas, in quibus meam nonnihil diligentiam requirebas. Sed hoc posterius tamen ita cunctanter, ita suspiciose fecisti, quasi deniq; metuisses, ne me lędi grauius putarem, sicubi abs te non doctissimo solùm uiro, sed optimo quoq; redarguerer. Ego igitur quanquàm dissimulare non possum, laudationem mihi tuam fuisse pro eo ac debuit omnino gratissimã, tamen ut eam quoq; plausibilius exciperem, causa fuit in primis, quòd abundè fidem blanditijs illis tuis comes addita libertas, ne dixerim castigatio faciebat. Etenim non ego auidius refellam, quàm refelli me patiar, & opinionum fallacijs, quasi morbis animi præcipuis, multò etiam libentius ipse caream, quàm cæteros liberem. Tuum uerò mihi omnino, quasi pro lapide Lydio, iudicium debet esse. Nam ut illo purum dinoscitur aurum ab adulterino, sic apud me de tua facilè sententia uerum uidetur posse, falsumq; discerni. Nec est in quo tam bene de proprijs mihi studijs spondeam, quàm quòd ita disputare soleo de ambiguis, ut plus inuento uero gaudeam, q̃ uictoria. Quanquàm autem abs te tantæ autoritatis homine prouocatio non est, tamẽ pro tua singulari humanitate quæso benignè audias quid ad ista respondeam. Negas probare te quòd imolare prima breui, quòd item matutinus prioribus correptis syllabis enuntiauerim. Ego uerò tametsi rudis in primis, non adeò tamen obtusi sum pectoris, in uersibus maximè faciundis, ut spatia ista, morasq; non sentiã. Verùm cùm mihi de Græco penè ad uerbum forent antiquissima interpretanda carmina, fateor affectaui equidem, ut in uerbis obsoletam uetustatem, sic in mensura ipsa, & numero gratam quandã, ut speraui, nouitatem. Nec autem putabam fore, ut cùm Vergilius, acerrimi uir iudicij, uersus aliquoties Homeri uatis exemplo caudam trahentes effinxerit, non etiam mihi tale quippiã, præsertim Græca uertenti concederet. Quocirca uersiculos feci de industria prominuli quasi uentris,

Lapis Lydius.

qui medij pedem quaterna tempora superantem caperent, ex argumento προκελευσματικοὺς appellatos. Qualis apud Homerum puta sit ille: πατρόκλου ποθέων ἀνδροτῆτα καὶ μένος ἠΰ. Sed quoniam quod ego studio nouitatis quæsiueram syllabarum scilicet ignorationi pleriq; tribuebant, mandaui statim, quibus maximè potui, amicis, ad quos ulla modò exemplaria peruenissent, ut uersiculos eos uelut in quadram redigerent, ad hoc exemplum: Luce feri, nam lux superis gratissima diuis. Et item: O puerae, emicuit rubor haud mora, matutina Quem rosa, etc. Cuius enim stultitiæ, uel cuius potius improbitatis fuisset agere diutius, etiã bonã fabulã, quàm continuò populus exsibilaret? Itaq; magnopere à te peto, cures mihi primo quoq; tempore, non ausim dicere tua, sed scholastici alicuius manu locum sic utrunq; in omnibus quotquot isthic erunt exemplaribus emendandum. Nam ut tibi potestas uenalium quoq; fiat, ipsi continuò per literas cauebimus. Iam uerò, quòd liquentibus prima correpta dici uix permittis, equidem in eo Vergiliũ sequebar, cuius illa certè sunt notissima: Principio cœlum, ac terras, camposq; liquentes. &, Ignemq;, horribilemq; feram, fluuiumq; liquentem. Nec me fallunt autem, liquentia mella, sic apud eundem posita, ut quantum scilicet in tempore, tantum sit in intellectu discriminis. Sed & orichalcum breui secunda dictum reprehendis, quæ tamen syllaba diphthongo notatur. Ad hæc illo ipso quem tum locũ interpretabar, οὐδ' εἰς ὀρείχαλκον dixerat Callimachus, unus mihi tum quidem præ cæteris sequendus, quanquam aliàs quoq; grauissimus autor. Nam quòd Statius aliter usurpat iure suo, uidelicet una diphthongum litera defraudat: quod & in Pleiadum uocabulo non reformidat. Postremò quæris idem, ut cur & Bœotia scribam: sed enim quærere ego quoq; uicissim poteram, cur tu Boetia potius, nullo scilicet in has uocales Græcorum transitu, quem modò uel præcepta tradiderint, uel rationes persuaserint, uel autoritas comprobauerit: nisi fortè uulgus imperitum respicimus, nullo prorsus habendum numero apud eruditos, quorum te principem semper existimauimus. Adde, quò hanc nostram uocis istius scripturam, sicut è Græco primùm demigrauit, intemeratã seruant exemplaria quæcunque adhuc incorruptæ uetustatis indole censentur. Hæc igitur habui nunc quidem, quæ pro mea causa dicerem. Verùm quando tu unus omnium ætatis nostræ professorum celeberrimus aliter sentis, nihil iam credo mihi, sed ad Pyrrhonios planè deficio: nec esse prorsus aut affirmo posthac, aut nego quicquam, sicuti nobis uel à sensibus ipsis, uel ab animo denique repræsentatur. Cupio tamen & de cæteris quid sentias audire, tanto maiorẽ tibi habiturus quotidie gratiam, quanto ab erroribus me uel sæpius, uel liberius, uel postremò etiam seuerius uindicaueris. Vale.

Liquere prima breui. *Orichalcum secũda breui.* *Callimachus.* *Statius.* *Bœotia.* *Boetia.* *Vulgus.* *Pyrrhonij qui, uide apud Aul. Gel. lib. 11. cap. 5.*

BAPTISTA GVARINVS ANGELO POLITIANO SVO S. D.

Gaudeo mirificè, interprete Pico nostro Palladio magis quàm Martio, datam esse nobis occasiunculam, ut de cõmunibus studijs aliquid per literas colloquamur. Sic enim fore spero, ut amor in doctrinam tuam meus, amicitiam inter nos conflet. Quòd autem ita cunctanter, & meticulose ad Picũ ipsum nonnulla de aureolo Miscellaneorũ tuorum libro scripsi, id neutiquam mirari debes: ita sunt horum temporum mores, ut si quis liberius quid proferat, bellicum cecinisse uideatur. In me, Angele mi suauissime, ut nullus est loliginis succus, ita est candida, & sine labe simplicitas. Doctos omnes amo, coloq;, & nouos nescio quomodo magis etiam, quàm ueteres admiror. Quippe cum hoc tempore & librorum iactura, & morum aliquorum ignoratio, & multarum

tarum rerũ desuetudo anxiam, laboriosamq; pariat emergendi difficultatẽ: quare ignosces mihi, si ex alijs animum spectaui tuum. Quia tamen te maximè diligebam, ut hominem eruditissimum, cupiebamq; sine exceptione ab omnibus posse laudari, ideo quæ sentiebam à liuidulis fortasse notatum iri, ea tibi clandestina aliqua uia nota fieri desideraui. Delectatus sum uehementer tua ista probitate, qua neq; tulisti ægrè te commoneri, & rogasti, ut de cæteris idem facerem: quia eis te gratiam habere profitearis, qui ab erroribus te uindicauerint. Nõ ego tantũ mihi arrogo, ut quod tu ignoraueris, ego id me scire credam. Sed scribentib. omnibus id usu uenire solet, ut in scriptis suis (dum noua sunt) relegẽdis, uel obaudiant, uel conniueant, ut taceam opiniones nõnullas, quarum inuentionibus applaudunt. Quod ni ita esset, non in præceptis haberemus: Nonumq; prematur in annum. Si quid autem à me bene dictum uideatur, Terentianum illud, non tamen assentatoriè respondebo: Ridiculum, non enim cogitaras. Cæterùm idem isthuc tutè melius quanto inuenisses? Vt aliquando ad rem ueniam, dabo operam, ut qui residui sunt apud mercatorem libri tui, nõ nisi ex tua sententia exeant. Ego sumptu meo habueram librum ipsum apud me hospitem: posteaquam tamen etiam gratis alterũ fratrem in contubernio esse uoluisti, usus sum tua liberalitate, ut ego munificus esse possim, & ut tibi plus debeam. Leoniceno & Pictorio munus tuũ tradam, cum abs te responsum accepero. Magnificis Laurentio & Pico me cõmendes rogo. Vale. Ferrariæ, quarto Calendas Ianuarias, M.CCCCLXXXIX.

ANG. POLITIANVS BAPTISTAE GVARINO SVO S.

BEne habet. Amicos undiq; Miscellanea nobis aut comparant, aut excitant. Vndiq; epistolæ ad nos, uel de nobis excellentium uirorum plenæ studij, plenæ laudum. Vel proximæ duæ abs te, q; ingenuæ, bone deus, quàm simplices, quàm liberales, quantis postremò, & quibus aspersæ amoris notis: mitto enim quàm elegantes, & doctæ. Proprium uidelicet hoc eius domus, in qua duntaxat etiam ipsa bonarũ artium sunt incunabula. Quos igitur mihi tanta ista seu iudicia, seu studia uestra admouere aculeos, imò uerò quos ad scribendum subdere stimulos debent? Iam facilè contemno, quas & contempsi tamen semper, ineptias maleuolorum, & nugas uerè dixerim abortiuas (prius enim penè emortuæ quàm editæ) tuis mihi suffragantibus epistolis, etiã phœnice uiuacioribus. Ego uerò alacer iam doctorum clamorib. adiutus ad huius calcem curriculi propero. Quin (si modò tu non aspernaris) curabo extet ad posteros in reliquis meis scriptis perpetuum, non dixerim doctrinæ tuæ, quo quidem minus eges, sed certè beneuoli inter nos animi testimonium. Vale: Pictorium que nostrum, candidissimum hominem, saluere iube meis & Pici uerbis. Florentiæ, quinto Idus Ianuar. M.CCCCLXXXIX.

BAPTISTA GVARINVS ANGELO POLITIANO S. D.

NOlim existimes maxima esse tuarum laudũ præconia, quæ ad te in epistolis perscribuntur. Multo enim maiora sunt, quæ studiosi humanitatis in animis suis ex libro tuo taciti concipiunt, aut cum in cœtu sunt, de te colloquuntur: uno ore omnes omnia bona dicunt, doctrinam tuam prædicant, extollunt, admirantur. Nemo est qui precio deterreatur, quo minus Miscellanea domi habeat, unde discat. Hæc sunt uera eruditionis testimonia, in quibus nulla est placendi adulandi ue suspicio. Quo magis miror dubitari à te, an cupiam scriptis tuis famam meam immortalẽ fieri, quasi cornea mihi sit fibra: non id ego quoq; expetam, in quod fertur humanæ naturæ procliuitas. Illud tamen monuisse, aut saltem rogasse uelim, ut & morsibus uiuentium, & laudationibus

(non enim adulationes appellauerim) quàm minimè in scribendo utaris. Nam præterquàm quòd ea res dignitati scribentis officit, multi sunt qui magis affectionibus animi id scribendi genus, quàm uero iudicio acceptum referant. Non temerè hoc dici putes: audio enim persæpe quæ de reliquis circumferantur, & tamen liberum tibi in hisce rebus examen relinquo, quem etiam plus uidere arbitror. Salutem tibi Pictorij nostri uerbis dico: tu uerò magnificis Laurentio & Pico me commendabis. Vale. Ferr. XVI. Cal. Ian. M.CCCCXC.

ANGELI POLITIANI EPISTOLARVM LIBER SECVNDVS.

ANGELVS POLITIANVS PHILIPPO BEROALDO SVO S. D.

LEGIT epistolam mihi nuper ad se tuam Picus hic Mirandula noster, planè flos illibatus ingeniorum, cuius in extrema clausula nostri quoque sic honorificam mentionẽ faciebas, ut in quodam ueluti literatorum consessu, proximos uidelicet ab illo mihi gradus assignaueris. Hanc igitur ego tuã (si modò ita uocetur) sententiam, quamuis audire citra ruborem, gnarus inscitiæ meæ, nõ poteram, tamen quòd ab insigni quadam beneuolentia proficiscebatur, ita gratanter accepi, ut uix tantundẽ fuerim uoluptatis habiturus, si mihi esse illa, quæ de me pronunciabas, uera persuasissem. Nam quãuis testimonio conscientia repugnet, lætor tamẽ alicui talem me uideri posse, qualem tua me fingit, hoc est, hominis eruditissimi, prædicatio. Quare statim dictaui hanc tibi epistolã, Beroalde, qua docerem quantopere mihi tuum tale laudationis officium blandiatur, simulque darem fidem nulli me prorsus occasioni defuturum, rerumque posthac, & temporũ planè omneis articulos excussurum, donec tibi pro studio erga me tali, & animo tandem quoquomodo referam gratiam. Vale, Florentiæ, XVII Calend. Febr. M.CCCCLXXXIX.

PHILIPPVS BEROALDVS ANGELO POLITIANO SVO S. D.

PErlegi oppidò quàm libens literas illas, quas ad me nuperrimè dedisti, & quia tuæ sunt, & quia literatæ. Miscellanea tua doctissimum te esse testantur, epistolæ humanissimum. Turpe est uinci eruditione, humanitate uerò turpissimum. Inde fit, ut mihi non minutula labecula inspergatur, sed maxima labes, & ea quidem ineluibilis infigatur, cum abs te uincar in utroque. Assurgebat iam primùm literatio nostra tuæ politissimæ literaturę, neque id dissimulanter, iam uerò & illa quoque, quæ in me alioqui non improbari solet humanitas, tuæ cedit humanitati, adeò ut tibi comparatus possim meritò inhumanus iudicari. In aliena tibi epistola salutem transeunter adscripseram: tu (quæ tua dexteritas est) euestigiò me per epistolam resalutasti, quæ sua planè politura Politianum ostentat artificem, totaque est officij beneuolentiæque refertissima. Cui ut breuiter respondeam: non opus est mi Politiane, ut mihi gratias agas, ob meũ de singulari tua uirtute uel testimonium, uel iudicium. Etenim si nolo uideri mẽdax, & uanus, id faciam, quod facio, necesse est. Prætereà persuasissimum habe, me in primore fronte animum gestare, nec à labijs dissentire præcordia: concordat in me scriptio cum mente, lingua cum pectore, & de promptuario nostro syncera promun-

promuntur citra omnem fucatam ſimulationem. Eruditio tua illa interior atq; po litior, à nemine non paulo humaniore ſuſpicitur, à me & ſuſpicit & amatur. Hoc in præſentia fit, hoc idem fiet in poſterum: Sum & ero tuarum laudum, ſi non idoneus, ſaltem beneuolus buccinator. Olim iſthic iecimus amicitiæ inter nos mutuæ fundamenta: quæ cùm id temporis à nobis glutino literario fuerint ferruminata, ſupereſt ut eodem deinceps ferrumine immiſſo, ad faſtigium extollantur. Quòd ad amuſſim fiet, & libellam, ſi epiſtolæ inter nos ultro citroq; diſcurrerint, ſi fuerit inter nos, ſi non quotidiana, ſaltem hebdomadica literarum reciprocatio. Quæ in fulturis amicitiæ ſtabiliendis laterculorum, aut calcis haud dubiè uicem repræſentant. Patefactæ ſunt amicitiarum fores, quarum me futurum ſubinde hoſpitem polliceor. Vale decus literarum, & quod Pico Polyhiſtori meo nomine debes, eidem meo nomine reſoluito. Vale.

NICOLAVS LEONICENVS ANGELO POLITIANO SVO S. D.

Vnus Miſcellaneorum tuorũ, quæ tuo nomine Baptiſta Guarinus nuper mihi tradidit, ingenti me uoluptate affecit. Nam etſi à politioris humanitatis ſtudijs iampridem feriatus ſim, gaudeo tamen à doctiſſimis atq; amiciſſimis hominibus mihi aliquando occaſionem præſtari ad ea ſtudia redeundi, quæ me in adoleſcentia maximè delectarunt. Quanquam (ut uerum fatear) poſtquam opus id perlegi, uiſus ſum non in alienis agris cum diſpendio, ſed in proprio ſolo, magna cum utilitate uerſari. Inueni in eo non modò quæ ad literaturam, ac poetarum & oratorum cognitionem plurimùm conferunt, ſed & medicorum & philoſophorum ſententias doctè atq; eleganter abs te explicatas, & in ueriorem lucem eductas, quàm in aliorum libris perlegantur. Quæ res non mediocrem mihi ſpem affert, fore ut aliquando philoſophia uniuerſa, quæ iampridem apud barbaros barbara facta eſt, Angeli Politiani opera Latinè loqui incipiat. Habuiſti (ut ſcribis) à teneris annis præceptores præſtãtiſſimos, ſub quibus & Platonicam & Ariſtotelicam diſciplinam imbibere potuiſti: nunc uerò, ut ex tuis ſcriptis accepi, frueris conſuetudine Pici noſtri, principis nunquam ſatis laudati: cuius doctrinæ imitatione ſummum ſapientiæ culmen, quemadmodum iam in oratoria ac poetica facultate eminentiſſimum obtines locum, breui attingere poteris. Niſi utrũq; amarem, utriq; plurimum deberem, inuiderem felicitati ueſtræ, quibus in præclariſſima Italiæ ciuitate, ſub Laurentio Medice, ac Petro filio, eximijs ætate noſtra uirtutis, atq; ingeniorum patronis, per ſummũ otium ingenuè philoſophari contigit. Vtinam ego is eſſem, quem uos tertium ſocium tantis rebus adiungere non indignum iudicaretis. Si facultas daretur uobiſcum uiuere, uobiſcum emori uellem. Nam quid ſuauius, quid conducibilius eſſe in uita poteſt, quàm cum amiciſſimis, iiſdemq; & integerrimis, & undecunque doctiſſimis, quales uos eſtis, uiuere? Sed erit (ut ſpero) ut reliquum iam ingraueſcentis ætatis meæ uobiſcum traducam, non modò propter conſuetudinis ſuauitatem, ſed etiam ut cõmentemur quo'nam modo pereunti doctrinæ, ac uitæ hominum potius, quos multorum inſcitia ἄιδι προϊάπτει, conſulamus. Vale. Magnifico Petro tuo, in cuius olim pueri, dum Florentiæ eſſem, me gratiam inſinuaſti, nunc iam iuueni, atq; unà cum ætate uirtutibus ac dignitate, ut audio, aucto, ſi tibi uidetur, me plurimùm cõmendabis. Ex Ferraria, V. Calend. Februarij.

ANGELVS POLITIANVS NICOLAO. LEONICENO SVO S. D.

NOn tu munus accepisti, quinimò dedisti potius; ut qui dignum me habueris, cuius etiam nugas lectitares. Nisi magis iniuria sit hæc, florales agentem spectari à Catone. Feriatum diu te dicis à literis politioribus: at ego, si talem scribere epistolam qui feriatur, potest, qualem tu misisti nuper omnium elegantissimam, censeo esse mihi quoq; quacunq; occasione feriandum. Sed ita est profectò, bonæ istæ artes, literæ, philosophiæ que uestræ non prius tenentur singulæ, quàm simul omnes. Omneis uerò ætate nostra, tu, si non solus, certè cum paucis, hoc est, cum uno aut altero ad summum tenes. Sed de reliquis aliàs. Galeni uerò commentarios uidi nuper, quos tu planè Latinos fecisti. Auguror, nec puto me fallit augurium, plurimùm posteritati collaturos. Nam seculo etiam huic nostro nondum audeo sperare, quoniam praua consuetudine sic penè quidam homines obbrutuerunt, ut glandem adhuc defendant repertis frugibus. Similesq; mihi Gryllo uidentur illi qui cum Vlysse disputat apud Plutarchum, nec ullis adduci rationibus potest, ut è sue rursus in hominem redire uelit, quem prius ex homine Circe mutauerat in suem. Gratulatio tua quòd philosophiæ me totum dediderim, quantum mihi bonæ spei addidit. Perseuerabimus igitur, præsertim cum bene cesserit adhuc quod hactenus publicè specimen dedimus, non modò docendo, sed etiã disputando. Facit animos credo Picus hic noster, qui cum diu comparem sibi non inueniat in arena, certanti mihi, laborantiq; tamen unicè fauet. Isq; cum mihi tale quiddã fortè, quale Glauco illi Carystio pater acclamauit τὴν ἀπ' ἀρότρου, terram mediusfidius ipsam subijcere uidetur Antęi pedibus. Atq; utinam tu quoq; nobiscum uiueres eodem cõtubernio, crederem fore, ut & Musæ huc omnes (si modò ullæ usquam sunt Musę) cum suis & nemoribus & fontibus, ne dixerim cum sua modò supellectile, commigrarent, & indoctorum barbarorumq; phalanges, quæ totum ferè orbem signis positis exultantes tenent, facilè te & Pico ducibus, fugarent. Laurentius Petrusq; Medices, hoc est, cum filio suauissimo pater humanissimus certatim te diligunt, occasionemq; sibi dari uolunt, qua beneuolentię ipsorum aliquãdo erga te uberiorem fructum, plenioremq; percipias. Vale.

NICOLAVS LEONICENVS ANG. POLITIANO SVO S. D.

QVemadmodum non multum dolēter fero ab hominibus illaudatis uituperari, ita plurimùm gaudeo à uiris nunquam satis laudatis cõmendari. Nam etsi illi aut odio aut inuidiæ liuore obcæcati omnibus detrahunt, hi uerò plura quandoq; amori ac beneuolentiæ tribuunt, quàm ueritati, non parum tamen interesse censeo, hoc'ne an illo affectu quicquam agatur. Quis enim Thersiti maledicenti, ac nemini parcenti credat: Nestori uerò, à cuius ore melle dulcior distillat oratio, non assentiat? Ego sanè, etsi nihil me esse sciam, tuæ tamen orationis persuasione ac lepôre ductus, aliquod iam nomen ac decus censeo possidere. Neq; in animum inducere possum, quin tuum de me iudicium nonnulli sint approbaturi. Si non illi, qui (ut in tua elegantissima epistola scribis) iam obbrutuerunt, & à glande nesciunt desuescere, saltem ij, quos recta studia delectant, exigui sanè numero, sed bello uiuida uirtus. Horum armis atque auxilijs fretus, barbarorum phalanges, atq; eorum qui à nobis ad illos defecerũt, impetus insolentiasq; contemnam. Tu modò, mi Politiane, eum te mihi exhibe, qui semper fuisti erga me, hoc est, mei honoris ac dignitatis acerrimum defensorem. Laurentium uerò ac Petrum Medices, hoc est, cum patre filium humanissimum in

mum in me dilectione certantes, quandoquidem tu ille fuisti, qui mihi quodcunque hoc regni, qui sceptra, Iouemque tua apud illos autoritate ac gratia conciliasti, studeas in eodem erga me amore conseruare. Vale.

ANG. POLITIANVS NICOLAO LEONICENO SVO S. D.

Dictata illa tua, Nicolae, quibus Auicennæ refellis inscitiam, docesque medicos iuniores quanta in caligine rerum uersentur, nescio plus'ne mihi uoluptatis an doloris attulerint. Nam & gauisus mirificè sum res eas, quibus hominum uita salusque continetur, ab eo potissimum uiro editas esse in lucem, quem quidem ego semper ingenij disciplinarumque meritò plurimi fecerim: & indolui rursus generis humani uicem, quòd in se grassari tam diu impunè tristem hanc inscitiam patiatur, atque ab ijs interdum uitæ spem precio emat, unde mors certissima proficiscatur. Quis enim nõ uideat plus esse à medico, quàm à morbo periculi: siquidẽ & morbus alius pro alio curetur, & alia pro alijs remedia afferantur? Quòd si te prisca illa, Nicolae, tulisset ætas, in qua pro meritis præmia reddebantur, ne deorum quidem honoribus caruisses: nisi fortè maius esse credimus, unum aut alterum (quod Aesculapius fecit) à morte quàm omneis pariter homines (quod ipse facis) à mortis etiam periculo eripere. Quare perge obsecro, qua instituisti uia, scilicet ut una opera & immortalem tibi gloriam parias, & omnibus uerè hactenus mortalibus ægris uitam salutemque concilies. Quòd autem Plinium quoque redarguis nostrum, quasi cisthon pro hedera acceperit, in hoc ego, ut liberè agam, & amicè, longè à te dissentio. Nec autem uerebor eius uiri patrociniũ suscipere audacter, qui fuerit de uita & literis tam præclarè meritus, præsertim aduersus te, hoc est, aduersus eminentem philosophum, cui nihil ueritate ipsa debeat esse antiquius. De uestris enim illa sunt scholis, amicus Socrates, amicior ueritas: & item, amici ambo, plus tamen habendum honoris ueritati est. Plinius igitur, ut quidem tu ais, perinde atque Auicenna cisthon ab hedera non distinguit, errore (si quidem ita sit) maximo, quando cisthos ab hedera plurimum & figura & colore & uiribus differat. Addisque mirandum de Plinio magis quàm de Auicenna, quoniam Græcæ linguæ peritus secernere à cisso, hoc est, ab hedera, cisthon debuerat. Argumentum affers quamobrem alterum ab altero non separet, quòd in libro Naturalis historię decimosexto diuidat in marem ac fœminam, floremque utriusque similem dicat esse rosę syluestri. Tum idem lib. IIII & XX cisthon quoque illam, sub qua nascitur hypocisthis, in marem diuidat & fœminam, marique rosaceum, fœminæ album tribuat florem. Postremò, quòd etiã cisthi huius fecisse inter hederas mentionẽ se dicat. Quocirca sic uideris posse colligere: cum Plinius libro IIII & XX mentionẽ se de cistho inter hederas fecisse doceat, cuius tamen uocabulum nusquam superius inter hederas citetur, facilis coniectura est, cisthon ab eo hederæ nomine cõprehensam, præsertim qui sic hederam, quemadmodum & cisthon in marem fœminamque partiatur, & in hederis florem describat cisthi. Iam quoniam quid tibi uideatur exposui, quid ego contrà opiner differam. Nego usquam à Plinio inter hederas cisthi mentionem factam, prætereque lib. IIII & XX ubi illam præclarè distinxit ab hedera. Nam quod tibi sumis quasi Plinij testimonium, alibi eum de cistho inter hederas locutum, hoc ego neutiquã cõcedo. Mihi enim, ubi hoc ait, in IIII & XX scilicet libro, differere de cistho adusque illam tantum clausulam uidetur, quæ sic est apud ipsum: Sub his nascitur hypocisthis. Post id autem statim interpungitur, ac de integro sic uerba incipiunt: Quam inter hederas diximus cissos erythranos, ab eisdem appellatur similis hederæ. Nec autem uereor (quæ tua est in literis elegantia) quin figuram

Auicenna. *In medicos imperitos.* *Aesculapius.* *Plinius.* *Veritas.* *Plinij & Auicennæ error circa cisthon & hederam.* *Defendit Plinium.*

agnoſcas, cuiuſmodi apud Ouidiū eſt: Quam legis à rapta Briſeide littera uenit. Et iterū: Quam niſi tu dederis, caritura eſt ipſa, ſalutem Mittit Amazonio Creſſa puella uiro. Quòd ſi illud, quam, referre ad id malis, quod antegreditur, cogeris ad hypociſthida potius (hæc enim ſtatim prior) quàm ad ciſthon referre. deq; hypociſthide tacet omnino ſuperius, hoc eſt, libro decimoſexto inter hederas, cum de erythrano tamen loquatur. Quid? quòd nec ciſthon alibi uſquā nominat inter hederas, nec maris fœminæq; diſcrimen tam ciſthi proprium, quàm omnium planè arborum uirgultorumq; uidetur, quod nec idem Plinius diſſimulat. Quid? quòd flos quoq; diuerſus perhibetur, in hedera quidem maris & fœminę concolor, in ciſtho autem planè diſcolor. Nam quòd hederaceum ſyluestri roſæ comparat, non tam colorem inſinuari, quàm lanuginē puto, qualis intra roſas eſt. Vnde etiam hederæ florem χνοώδη Theophraſtus appellauerit. Satis igitur (ut arbitror) apparet, nihil eſſe quod nos fateri cogat Plinium libro XVI. ciſthon inter hederas retuliſſe, qui tamē idem libro IIII & XX ſic hederæ ciſthon, quemadmodum & chamęciſſon adnexuit: nō quia ciſthon hederamq; eſſe idem crediderit, ſed quòd eam Græci uicino (ſic enim inquit) uocabulo appellent. Quare ne quenquam ſimilitudo uocabuli falleret, ibi potiſſimum diſtinctiones adhibuit, ubi confuſionis occaſio naſcebatur: nec eo contentus, etiam ciſthi proprietates prorſus ab hedera diuerſas adiecit. Nuſquā enim hederam ſic antè deſcripſerat, ut aut maiorē thymo, aut ocymi folijs, aut poſtremò albo eſſe flore docuerit. Quamobrem quis iam dubitet ſecundum Plinium pronunciari oportere, quem ne ſuſpicio quidē ulla iſtius erroris attingat? Illud obiter mirari me fateor, quid ita tibi in mentem uenerit, ledon herbam, ſeu tu ladam mauis, unde & ladanum uocetur, Latinam uocem arbitrari prorſus, quaſi non & Dioſcorides, & alij ueteres Gręci paſſim ut patria, uernaculaq; utantur, tam Hercules quàm & Ladano. Hæc habui, mi Nicolae, quæ tibi pro Plinio (uera'ne an falſa neſcio, ſed mihi tamen ueriſimilia) obijcerem. Quæ ſi tibi doctiſſimo homini probabuntur, lætabor equidem Latinum autorem non in eadem eſſe alea, qua barbari. Sin minus expecto iam quid ad hæc noſtra qualiacunque reſpondeas. Etenim cum grauiſſima ſit apud eruditiſſimum quemq; Plinij autoritas, aut non tentanda fuit, aut aliquanto fortius, quàm certè adhuc feciſſe uidearis, conuellenda. Vale.

NICOLAVS LEONICENVS ANGELO POLITIANO SVO S. D.

Gaudeo plurimùm, Angele uir doctiſſime, ſtudium meum in refellenda inſcitia barbarorum, qui de medicina ſcripſerunt, abs te nunquam ſatis laudato uiro probari. Non enim ego id de te ſentio, quod fortè pleriq;, qui in ea hæreſi ſunt, hominem eloquentem non poſſe de alijs diſciplinis iudicare: quaſi earum peritia carere ſit neceſſarium ei qui bonarum literarum, ac politioris humanitatis ſtudijs fuerit imbutus. Noui ego tuum perſpicaciſſimum ingenium, noui feruens iam inde à pueritia ſtudium, non minus ad philoſophiæ doctrinam, quàm ad oratoriam atque poeticam capeſſendā: in quibus omnibus tantum profeciſti, ut tua te patria inclyta Florentia omnium liberalium artium utatur præceptore. Nec ſanè mirandum te unum eſſe perpaucorum, qui ætate noſtra eloquentiam cum ſapientia iunxerunt, cum in eiuſdem ſapientiæ ſtudio habeas ducem, ac comitem diuino uirum ingenio, Ioannem Picum Mirandulam noſtrum, cum quo dies ac noctes in omni doctrinarum meditatione uerſaris: ac præterea tibi omnia ad ingenuè philoſophandum adiumenta ſuppeditet fauor ac gratia Laurentij Medicis, maximi hac tempeſtate ſtudiorū patroni, qui

miſſis

missis per uniuersum terrarũ orbem nuncijs, in omni disciplinarũ genere libros summa ope cõquirit, nulli sumptui parcit, quò tibi ac reliquis præclaris ingenijs bonarum artium studia æmulantibus, instrumẽta abundantissima paret. Audiui, te referente, uocem illam præclaram ex Laurentij ore prodijsse, optare tanta sibi abs te, ac Pico nostro ad libros emendos præstari incitamenta, ut tandẽ deficientibus sumptibus, totam supellectilem oppignerare cogatur. Cum igitur omnia & animi & fortunæ bona in te cumulatissima sint, nihil est quod Angelo Politiano pro me contra barbaros pronunciante, quempiam deinceps timere debeam, qui illorum patrocinium sit suscepturus. Quòd autem, ut iure à me barbaros reprehendi iudicasti, ita non approbas, quòd Plinium de uita ac literis optimè meritũ, intra eandem cum barbaris aleam posuerim: cuius tanta sit apud peritissimum quemque autoritas, ut aut eam tentare non debuerim, aut si omnino conuellendam duxeram, fortius id à me fieri, quàm adhuc fecisse uidear, oportuerit: Si me fortè hisce uerbis (ut qui mecum amicè omnia potes) temeritatis atq; impudentiæ tacitè accusas, qui tantæ existimationis uirum præclarum iam quodammodo deprehendere quæsiuerim, habeo iam excusationem mihi ex tua epistola paratam. Fateris enim uera esse, quæ in scholis nostris lectitantur: amicus Plato, magis amica ueritas: sed cum ambo sint amici, pium esse ueritatẽ in honore præferre. Cum igitur ego ita sentirem, Plinium non minus quàm cæteros in hederæ descriptione, alterius plantæ, quæ apud Græcos κισθὸς appellatur, nominis uicinitate deceptum, quoniam hedera à Græcis κισσὸς dicatur, indicia non sine errore misisse, nolui, quantum in me erat, pati ueritatem ipsam in obscuro iacere. Quòd autem fortius atq; euidentius hunc à me errorem indicari oportuisse censes, scito non fuisse tunc animi mei propositum, Plinij autoritatem pessundare. Nam cum illa dictabam, præcipua erat mihi contentio cum barbaris. Atq; ideo cum de hedera sermo haberetur, cuius naturam non satis Auicennæ cognitam fuisse probare contendebam, obiter, ac ueluti quodam in transcursu Plinium quoque in aliorum mentione nominaui. Quem tamen non dixi unà cum Auicenna ac reliquis errasse, sed uideri in eodem cum alijs errore uersari. Vide quàm modestius de Plinio, quàm de alijs tunc sim locutus, quos non uideri eodem errore deuiare, sed planè aberrasse asseueraui. Quòd si is mihi animus tunc fuisset, aut nũc etiam esset, Plinij errata in lucem patefacere, potuissem & tunc, & nũc quoque possem integrum de eisdem implere uolumen. Pauca tamen è multis hoc in loco censui aperienda, ut intelligas me non temerario iudicio, sed certissimis rationibus adductum, ut existimarem Plinium in hederæ descriptione, quemadmodum in multis alijs ad medicinam pertinentibus, aberrasse. Illud uerò mihi primùm tecum conueniat; tam apud Græcos, quàm apud Latinos, atque etiam barbaros, Dioscoridem esse summum autorem, atque præcipuum, cui in herbarum ac fruticum descriptionibus fides sit adhibenda. Nam & Plinius ipse non minus hunc quàm Theophrastum in hac parte secutus uidetur, ut qui utramque linguam, & Græcam & Latinam nouerit, sententias integras Dioscoridis, quasi uerbum ex uerbo, à Plinio translatas agnoscat. Galenus præterea, homo cùm in omnium liberalium artiũ, tum in medicinæ præsertim disciplina præcipuus, in suo de simplicibus medicamentis libro, se à describendis herbarũ imaginib. supersedisse fatetur, quoniã abundè in hoc studio fuerat à Dioscoride satisfactũ. Nec Serapio Arabs herbas describere aggressus, alijs eas notis indicauit, quã Dioscorides: quãuis & ipse, nõ rectè in omnib. imitando Dioscoridẽ, libros suos innumeris impleuit erroribus. Quos nisi sperarẽ aliquando in lucem fore detegendos studio ac diligẽtia inclyti

Amicus Plato, amica ueritas.

Dioscorides.

Galenus.

Serapio.

inclyti præsulis Hermolai Barbari, patriarchæ Aquileiensis, uiri omniũ disciplinarum peritissimi, libentius sanè aliquando notare, quàm hosce Plinij in præsentia sim recitaturus, tum quia magis me iuuat contra homines barbaros, quàm Latinos agere, tum quia maius humano generi ex Serapionis inscitia, quàm ex Plinio periculum imminet. Siquidem ętate nostra omnes ferè medici in simplicium medicaminum cognitione Serapionem sequuntur: Pliniũ autem nec legendum quidem existimant, quòd eum in numero grammaticorum, uel oratorum, nõ autem philosophorum aut medicorum habendum iudicent. Ego uerò, etsi non inficias eo Plinium omnium doctrinarum studia excoluisse, multa tamen, de quibus in suis de naturali historia libris conscripsit, non satis illi comperta atq; explorata fuisse crediderim. Ex quo illud secutum est, ut cum non ea scriberet, quæ ipse nouisset, sed quæ potius à diuersis autoribus uariè scripta collegisset, sæpius diuersa pro eisdem, atq; eadem pro diuersis retulisse uideatur. Quam quidẽ rem me tibi homini doctissimo facilè probaturum spero, si paulum sepo sito affectu, nõ tan quàm Plinij patronus, sed potius iudex, hæc quæ in Plinio notaturi sumus errata, diligentius perpendere atq; examinare uolueris. Vale.

ANGELVS POLITIANVS IOVINIANO PONTANO S. D.

ETsi magnum te dolorem Ferdinandi regis interitu cepisse nõ dubito, propterea quòd in illo & autoritas & sapiẽtia tanta fuit, quantam uix in rege unquam alio meminimus, tamen cum mecum ipse considero, quis ei regi rex succedat, penè esse nefas arbitror, uel te, uel quenquã ex ijs, qui rebus uestris fauent: quorũ de numero nos quoq; sumus, maiore aliquo in luctu mœstitiaq; uersari. Nam cũ uobis regni hæres (quod felix faustumq; sit) Alfonsus alter maximus natu filius obtigerit, cuius excellens ingenium, singularis uirtus, incredibilis sapientia, bello & pace claruit, ingrati profectò fuerimus, si non quantum relictũ, sed quantum sit ademptum, respexerimus: præsertim cum subsidijs tot tantisq; regnum fulciatur. Dux enim suffectus Calabris Ferdinãdus alter Alfonsi filius, quem & ipsum nobis fama refert omnibus corporis, animiq; dotibus excellere, sic ut multis magnisq; rebus non dubium iam regiæ cuiusdam indolis specimen dederit. Accedit eo Federicus magna prudentia, magna dexteritate, magno usu rerum, sed maiore in regem fratrem beneuolentia, fide, pietatę. Mitto necessitudines alias, opes, exercitus, duces, socios, studia, popularium prę sidia, munimenta, propugnacula, quæ nullis penè humanis uiribus labefactari posse uideantur. Opem uerò diuinam quis rogo uel sperare, uel polliceri sibi magis potest, quàm qui Turcas impios ferro igniq; sequens, non tam ab oppido Hydrunte, quàm (ut mihi uidetur) ab Roma ipsa, quam primùm petebant, atq; adeò à sanctissimis illis altaribus expulerit. Quapropter tametsi magna omnino facta est iactura Ferdinandi obitu, tamen quoniam uigiliam quasi suam filio tradidit, regem'que pro se, quem potissimum uoluit, reliquit in omni genere laudis excellentem, non debetis ullo pacto, mi Pontane, quicunque inter officia regis estis, mœrori uos dedere, sed animo præsenti, quod equidem te facere arbitror, præstò esse, diligentiam'que omnem uestram, uidelicet ad eum (quantum quidem fieri potest) cura, labore, molestia'que leuandum conferre. Te uerò etiam seorsum gratias agere deo maximo conuenit, quòd eum quem in hanc spem à tenero educasti, quem disciplinis ornasti, quem præceptis instituisti, regem iam uides: atque ita regem, non modò ut regno pulcherrimo isto quidem, atque opu

lentissimo

lentissimo, sed ut etiam orbis terrarum imperio dignissimus habeatur. Hæc ego ut ad te scriberem, præcipuus quidam meus erga te, principesq; tuos, amor impulit. Sed & multum quoq; adhortatus est alumnus hic meus, idemq; patronus, nostræq; reipublicæ columen Petrus Medices, excellenti iuuenis & animo & ingenio, quo nihil fieri potest, mi Pontane, tui amantius. nam regi ipsi tuo, quàm sese idem totum, penitusq; tradiderit, nihil attinet scribere, præsertim ad te, cui nota sunt omnia. Sed tamen ita de illo semper & honorificè loquitur, & amanter, ut cęteris penè reliqui nihil faciat. Atq; hæc hactenus. Quòd autem superioribus diebus excusasti diligenter occupationes tuas, propterea quòd epistolæ cuidam nostræ non responderas, nimis officiosus homo es (ut uideo) nimis humanus. Me enim, quamuis omnino equidem literas tuas gratissimas haberē, nihil delectare potest, quod cum tua ulla molestia tribuatur. Tantum illud ignoscas uelim, quòd dum studio in te meo, & amori obsequor, non sum ueritus, semel iterumq; tuis occupationibus obstrepere. Licet autem per me tibi (dummodo amare non desinas) non solum non respondere ad literas meas, sed ne legere eas quidem, si ita sit commodum. Vale.

HIERONYMVS DONATVS IOANNI PICO MIRANDVLAE S. D.

Quæ meæ partes esse debuerant, eas omnes tibi sumpsisti, Pice doctissime, teipsum apud me negligētię insimulans, & in eo crimine, cuius ego apud te maximè reus sum, excusationem quærens. Parum tibi uidetur alios ingenio & eruditione præcellere, nisi modestia quoq;, & humanitate uincas non solum alios, sed teipsum. At uerò obsecro, harum uirtutum munera ita amplectaris, ut nobis quoq; aliquam obeundi officij nostri occasionē relinquas: ne dum harum omnes tibi partes uendicas, nos inhumani atq; inciuiles habeamur: qua ego in re (quæ mea est impudentia) iam non excuso negligentiā, sed accuso humanitatem tuam. Quòd scribis te non temporariam mecū, sed perpetuam amicitiam statuisse, nō solum ea causa tibi me plurimū debere intellego, uerumetiam rectè mihi amicitiam definisse uideris: quæ temporaria cum sit, iam amicitia esse non potest. Illud scito, me eam in meorum ornamentorū delectu seposuisse. Quid enim mihi accidere potest præclarius, quàm à tanto uiro non laudari solum, sed etiam amari? Hermolaus noster incredibilem doctrinarū tranquillitatem, & studiorum φιλοπονίαν curat maxima utilitate eruditorū: uideo esse summum, ac rarum quiddam, quod sperare possunt literæ, eo incolumi. Eius ego consuetudinem, quam mihi tantopere inuides, eadem penu seruo, qua & amicitiam tuam. Nihil præterea adeò θαυμαστὸν censeo, quod assequi ingenio & eruditione non possis, præsertim quia audio te τῇ ἑλληνικῆς παιδείας χάριν istuc demigrasse. Quod ego consiliū ita laudo, ut magis laudare non possim. Nam οὐδὲν γλυκύτερον ἢ πάντ' εἰδέναι. Ego Politianum tibi inuideo, hominem fertilissimi & facundissimi ingenij, cuius Rusticum nuper legi: uisus est mihi splendor ætatis nostræ, & πάντῃ ἀληθείᾳ πεπλασμένον ἐκ Διὸς θρόνος. Cui ea de me polliceri te meis uerbis postulo, quæ ab homine amicissimo expectare potest. Vtor autem te internuncio, in auspicanda mihi cum eo beneuolentia, cum fretus humanitate tua, tum quòd τῶν μουσῶν ἱεροπρεπεῖ στόματι per te, qui eruditissimus es, me conciliari cōuenit. Vale, & puta nihil mihi tuis literis esse iucundius. Plura laxiore ocio ad te scribam. Venetijs XVII. Calend. Ianuarij, M.CCCCLXXXIIII.

ANGELVS POLITIANVS HIERONYMO DONATO SVO S. D.

Iudicium amici.

IN epiſtola quadam tua ad Picum noſtrũ, cùm me pleraq; delectaſſent, tum ut ad te ſcriberem ſubinuitauit iudicium, quod affers de Ruſtico: utinam quidem tam uerum, quàm honorificum. Quod ego tamẽ non iudicium adeò de me, ſed ſtudium potius in me, ac beneficium interpretor. Neq; enim ita mihi ſum inexploratus, ut tibi amiciſsimo homini, atq; ob id minus integro iudici, plus de me credendum ſtatuam, quàm ipſe mihi: niſi fortè ita me ludit illa poetarũ (quod Horatius inquit) amabilis inſania, ut nunquam congrediar mecum, nunq; de tergo in pectus manticam reuocem. Quòd ſi poeticen ſequitur, uelut umbra corpus, cæcus ille amor ſui, qui φιλαυτία dicit̃, quæq; pleroſq; infatuat, attollens uacuum plus nimio gloria uerticem: fateor iam nunc piget me candidatum poetices haberi tam ingrata uice, tam triſti ac pœnitenda mercede. Alioqui ne Lycius quidem ille me ſtultior χρύσεα χαλκείων demutauerit ἑκατόμβοια ἐννεαβοίων. Cæterùm nihil minus debemus tibi, uel ſentienti de nobis, uel ſentiri ab alijs poſtulanti, quæ nec agnoſcat cõſcientia noſtra, nec ferat pudor. Siue enim ut cæteros fallas, ne tua quidem ornamenta, hoc eſt, laudum tuarum ſupellectilẽ mihi inuides: ſiue ipſe fallaris potius, meaq; te uel uitia delectãt: utrunq; amoris eſt, & quidem non uulgaris: ſiquidẽ Achilles quoq; Patroclo ſua arma induit, & Alcæum uatem næuus etiam in articulo pueri delectabat. Quare ſi me amas, id quod ſcio, iam ſcilicet dubitare non potes, quin ego te redamem. Siquidem aiunt amorem nullo magis emi, quàm ſeipſo. Neq; tamen, ſicut amantem mutuò amo, ita laudantem uiciſsim te laudo. Quippe in reponendis beneficijs lex eſt illa Heſiodi cuſtodienda, ut eadem menſura reddas, aut etiam cumulatiore, ſi poſſis. Sed cum tu, quas habes orationis diuitias, cum tu, inquam, iſto ingenio uir, iſtaq; doctrina, in me unum è medio homunculum laudes tantas ipſo (quod aiunt) horreo cõgeſſeris, quî poſſum ego de reditu maligni, incultiq; ſoli, ſaltem alterum tantum tibi, nedum plus aliquid remetiri? niſi tamen uelut Echo illa tuas tibi uoces regeram atq; refundam. Sed uereor, ne ſi quæcũq; dederis, reſignauero, tibiq; laudes tuas, quas precariò poſſideam, remiſero, nudum ipſe me ſtatuam, & ut illa Aeſopi cornicula, plumis ablatis, moueam riſum. Atqui tamen nec illud ſaltem me potes ingrati reum peragere, cùm uicariam pro me ſolutionem ſponte ſuſcipiat, ac meas parteis ſubleuet ſacer hic Picus, dicã, an phœnix? cuius tu ſemper in ore illo es Muſarũ, Gratiarumq; pleno. Quo ſcilicet inſpirante nos quoq; impellimur ad te, ſuprà etiam quàm ualemus, ſed tamen adhuc infrà quàm cupimus, efferendum. Nam par quidem tanto perferendo oneri ipſe ſolus. Nos autẽ de eo ſic pendemus, ut de magnete Platonis annuli ferrei. Ipſeq; in nos uim quandam arcanam depluit, quaſiq; ἐνθουσιασμόν, qui plus etiam poſſe nos cogit, quàm ſponte poſſumus. Ipſe quaſi Pauſarius modos, & incitamenta dat nobis laudandi tui, laudandi unà tecum Hermolai Barbari, hominis, ut mihi quidem uidetur, unius ex reliquijs aurei ſeculi, quãuis ipſe longè doctior, & nõ illi ſanctiores. Sed ingreſſos plerunq; nos ſuper uobis aliquid ῥαψῳδεῖν tam multa in cœlũ aura leuat, ut Icarium quandoq; caſum formidemus. Vides autem nũc quoq; me quaſi νυμφόληπτον etiam in epiſtola neſcio quid exhibere διθυραμβικώτερον. Quid tu igitur frontem obducis? An ſcilicet te fugit indulgendum hoc mihi, quicquid eſt furoris? uel quòd omnis paulo humaniores iuxtà adamo, ac ſum (quod dicit̃) amuſſis alba: uel quòd tibi quoq; non abhorrẽs uideor à Muſis, Picoq; item ipſi, & fortaſſe Hermolao, triumuiris ſcilicet literarijs: qui ſi me uel tantillũ probatis, iam

Lex Heſiodi in beneficijs reponendis.

iam nunc medium ostendo digitum nõ popello tantum, & literatoribus, sed philosophis adeò ipsis, ne excepto quidem Platone, sed Florentino. Vale.

HIERONYMVS DONATVS ANGELO POLITIANO SVO S. D.

EGo uerò, Politiane doctissime, tui erga me amoris fructus gratissimos & iucundissimos cepisse me sentio, neq; aliunde uberiores honorificentioresq; prouentus expecto. Nam & in amicitia respondisse te uideo, αὐτῷ τῷ μέτρῳ καὶ λώϊον, & te, id quod nunquam dubitaui, non Politianũ modò, uerùm & πολιτικώτατον esse percipio, sociata tam rara, exactaq; eloquentia infinitæ propè humanitati atq; modestiæ. Quòd si rationes negotiorum meorum excussero, atq; inuicem retulero, nihil me ab eo die quo ad Picũ nouissimè scripsi, præstantius lucrifecisse comperiam tua hac epistola, dij boni, quantum Attica, erecta, exculta, quantum deniq; amabili, ut in ea summus amor, summaq; eruditio cõtendere uideantur: neq; facilè utrum excellat dignosci possit. utriusq; rei euidentissimas causas cõiectari facilimum est. Eruditio enim diuino ingenio, studio infatigabili, tota ex te ipso summa est: beneuolentia uerò, nõ ingentissima esse non potest, qua me, Pico autore, complexus es. Ego tamen iam antea amare te cœperam, sed defuit illa, εἰς ταὐτὸν συνάγουσα ὁμιλία, qua tamen in posterum beneficio literarũ non indigebimus. Attamen meminisse te suspicor, ferè enim quinquennium agitur, cum apud nos uersabaris, te Hermolao, ac mihi tunc parentis & patrui morte squalido ac pullato carmen illud aureum de sacrilega ac sanguinaria Iuliani cæde recitasse. Ex quo nunquam apud me eruditorum hominũ mentio facta est, quin mihi ex omnibus primus occurreres. mox in tua illa Rustico elegantissima, magnus à me semper habitus, maior inuentus es. Quamobrẽ id tibi persuasum uelim, ea te mecum amoris & officij fundamenta iecisse, ut nullo casu ruere, nulla ui conuelli possint. Cuius fructus candidissimos, & mihi omniũ longè gratissimos, hoc est, literas tuas, expecto. Neq; solum literas, sed interdũ quoq; amœnissimas Musas: quæ cum ad me uenerint, tunc maximè Theocriti carmen illud suauissimum cantabo:

De cæde Iuliani.

Τᾶς μοι πᾶς εἴη πλεῖος δόμος, οὔτε γὰρ ὕπνος,
οὔτ' ἔαρ ἐξαπίνας γλυκερώτερον, οὔτε μελίσσαις
Ἄνθεα ὅσσον ἐμοὶ μῶσαι πωλιτιανοῦ φίλαι.

Vale, & me ama, à quo amaris plurimùm. Venetijs VI. Idus Iunij M.XIID.

HIERONYMVS DONATVS ANGELO POLITIANO SVO S. D.

SAlue Politiane mi. Tandiu humanissimis literis tuis respõdere distuli, ut putẽ me nunc potius ad te scribere quàm rescribere. Imputabis siue occupatiões publicas, siue priuatam desidiam, modò abdices omnem aut obliuionis aut arrogantiæ suspicionem. Equidẽ Politiane mi, nullum ego thesaurum cõparari posse censeo amico, qui & probus & doctus sit, nec aliunde homini locupletior felicitatis prouentus accedit, quàm ex uera incorruptaq; amicitia, quam uirtus probitasq; cõciliat. Quo fit, ut ego sæpissimè uestram istam sub parente patriæ Laurentio academiam absens mirari, & amare maximè soleam. In qua præclara simul optimarum artium morumq; precia contra pertinacissimas animi sordes, uitium atq; inscitiam conspirauerunt. Quorsum hæc? ut facilè tibi persuadeas me quanq; tardius rescripserim, summopere tamen delectatum esse humanissimis & eruditissimis literis tuis. In ijs præclarum istud uestrum otium intueri licet, & doctrinarum quietem uobis inuidere. Nam nos & publica

Amicitia.

& priuata distringunt, & nostra ferè sunt temporis furta, non studia. Gratulor uobis amœnissimas Musas, literatissimum otium, quibus absens impēse faueo, subscribo, & bene opto, cùm uestra, tum bonarum artium causa. Sed hæc satis. Scio isthic apud uos esse complura Alexandri Aphrodisei uolumina in uarijs generibus doctrinarum, præcipuè uerò in philosophia naturali. Sunt item apud me hic nonnulla illius opera mirè erudita, & grauia. In his habent duo uolumina, περὶ ψυχῆς, quæ per hos dies perlegi. Alterū ex his uoluminib. principiū habet eiusmodi, περὶ ψυχῆς, τί τ᾽ ἐστὶ, καὶ τίς αὐτῆς ἡ οὐσία. Is libellus apud me ferè post principium mutilus est. Cupio me certiorem reddas, nunquid apud uos in delectissima ista Medicum bibliotheca totus atque incolumis sit. Quòd si (ut spero) illæsus & integer, mihi gratissimum facies, si primum huius libri caput transcribi feceris, & ad me mitti curaueris: si negotium librario commiseris, neque præcceleri, uix horam absumet. Vale. Picum meum saluere iube. Cum dico Picum, doctos etiam omnes intellego. Iterum uale. Mediolani, pridie Cal. Aprilis, M.CCCCLXXXX.

ANGELVS POLITIANVS HIERONYMO DONATO SVO S. D.

ETsi literarum tuarum semper incredibili desiderio teneor, propterea quod mihi ex eruditione fructus, ex elegantia uoluptas, ex authoritate summus honos conciliatur, facilè tamen id ego differri nonnunquam patior, uel ne te à studijs auocem potioribus, uel certè ut exemplum mihi tuum sexcentas iam debenti epistolas patrocinetur. Roges causas tanti debiti. Nō inficior desidiam esse primam, quæ mihi semper, nescio quo pacto, fuit in delicijs. Sed tamen & occupatiunculæ, uel trichæ potius ineptæ quædam, molestæque nimis, otium omne meū penè inter sese scripulatim partiuntur. Nam si quis breue dictum, quod in gladij capulo, uel in anuli legatur emblemate: si quis uersum lecto, aut cubiculo, si quis insigne aliquod non argento dixerim, sed fictilibus omnino suis desiderat, ilicò ad Politianum cursitat, omnesque iam parietes à me quasi à limace uideas oblitos argumentis uarijs, & titulis. Ecce alius Bacchanalib. Fescenninorum argutias, alius conciliabulis sanctas sermocinationes, alius citharæ miserabiles nænias, alius peruigilio licētiosas cantilenas efflagitat. Ille mihi proprios amores stultus stultiori narrat. Ille symbolum poscit, quod suæ tantum pateat, cæterorum frustra coniecturas exerceat. Mitto scholasticorum garritus intempestiuos, uersificatorum nugas, stecque, & sua de more admirantium, quæ quotidie cuncta demissis auriculis perpetior. Quid plebeculam dicam, uel urbanam, uel agrestem, quæ me tota urbe ad suū negotium, quasi naso bubalū trahit? Ergo dum proteruè instantibus negare nihil audeo, cogor & amicos uexare cæteros, & (quod molestissimum est) ipsius in primis Laurentij mei Medicis abuti facilitate. Quare adeò mihi nullus inter hæc scribendi restat, aut commentandi locus, ut ipsum quoque horarium sacerdotis officium penè (quod uix expiabile credo) minutatim concidatur. Postremò cum nihil faciam, nunquam sum tamē otiosus, imò dum cuiusuis esse compellor, nec meus esse planè, nec cuiusquam possum. Proinde sicubi distulero posthac, aut omisero ad te responsum, scito me statim, sicuti soleam, nugas agendo fuisse occupatum. Laurentius Medices noster uel ex epistolis tuis, quas ei semper honoris mei causa recito, uel ex huius magni Pici testimonio, qui tibi plurimùm tribuere solet, ita te iam diligit, ut nobiscum ferè contendat. Hermolaū uerò ipsum Romę, hoc est, quàm oculatissimo loco, legatū fore, mirè gauisus est, etiā studiorū nomine. Quem sic expectamus auidè, ut spe iam totum penè contriuerimus. Quòd si semel in itinere exceptus abire à nobis properabit,

Horariū officium.

perabit, iam nunc dico atq; edico, uæ hominis togæ, uæ lacinijs. Alexandri uerò quos aïs de anima libros, nullos ipsi prorsus hic habemus, sed nec extare quidem suspicamur, quod ex indice quoq; ipso, quē Seraticus ad te misit, animaduertes. Quin rogamus ego & Picus, ut cum Venetias (quod propediem fore nunciant) remeaueris, eius describendi copiam Laurentij Medicis librario facias. Equidem nonnullas Alexandri huius peracutas in philosophia quæstiones, anno iam tum superiore Latinas feci. Sed & te quæpiam scriptoris eiusdem narrat Seraticus interpretari. Tum Grimanus proxima æstate missurum se mihi exemplar alterum, quod tibi pridem cōmodauerat, ultrò est pollicitus. Qua de re cōiecturam facio, potuisse illud accidere, ut eundem uterq; forte fortuna librum cōuerterimus. Hoc si non falsò ratiocinor, iam scilicet spongiam cogito, rogoq; mihi de eo quàm primùm significes, ut ipsum saltem limæ laborem lucrifaciam. Vale, meq́ue Iacobis duobus, Volaterrano & Antiquario, hoc est, humanitatis ac probitatis geminis exemplaribus cōmenda. Florentiæ, X. Cal. Maias, M.CCCCLXXXX.

HIERONYMVS DONATVS ANGELO POLITIANO SVO S. D.

ACcepi Miscellanea, percurri: iucundissima lectio, in qua delectari & iuuari uel doctissimus quisq; possit. At, inquies, præceps iudiciū est, quod obiter fertur. Sed cum de re literaria agitur, iudicare de te possumus abdicatis iuris solennibus, etiam stantes, adeò cuiq; securum est de eruditionum controuersijs cum Politiano in tenebris quoq; dimicare. Mihi autem in eo opere tantum tribuis, quantum nec agnosco, nec postulo. Perge (quod facis) iuuare bonas artes, neq; formides blateratorum, & sciolorum aculeos: nunquam caruere inuidia egregij fortesq; conatus. ἀλλ᾽ ὅμως (κρέισσων γὰρ οἰκτιρμῶν φθόνος) μὴ παρίει καλά, νώμα δικαίῳ πηδαλίῳ, Latinas literas. Fortasse enim hi maximè ex eo opere profecturi sunt, quibus id magis sordescere uidebitur. Vale, Mediolani XI Cal. Nouemb. M.CCCCLXXXIX.

ANGELVS POLITIANVS HIERONYMO DONATO SVO S. D.

NOn est is autoritatis meæ rigor, ut inuidentium flatus quasi uentorum tutò possit excipere, ni uestris paucorum testimonijs, uelut adminiculis, ipsa per se decidua fulciatur. Equidem multorum accepi literas, ex quo Miscellanea publicaui, laudantium scilicet (ut fit) & gratulantiū. Sed nescio q̄ pacto de tuo, de Barbari, de Pici, de istiusmodi perpaucorū iudicio, sic ipse me censeo, ut tum deniq; stare uidear, cum puncta omnia tulerim suffragij uestri. Quanquam etiam isthinc reddita mihi nuper epistola est Iacobi Antiquarij, mirè grauis & erudita: quem mihi uirum minimè alioqui facie notum, sæpenumero tamen Laurentius Medices meus à literis, à moribus, à prudentia commendauerat. In ea profectò epistola nec honestam indolem, nec expressam quandam uetustatis imaginem, nec textum illud operosius, quale uestrum est, nec ullū denique styli cultioris ornamentū requisiueris, ut admitti, ni fallor, in istam quasi prærogatiuam tribuum iure debeat. Sed de hoc ipsi uideritis. Epistolam uerò ad me tuam idem legit Laurētius, & quidē nō incuriosè, lectamq; uerbis exquisitissimis laudauit, sic ut mihi quoq; apud illum magna accesserit de tuo felici calamo commendatio. Nam quanquam mihi ille uir plus meritis semper tribuit, tamē ut tuas legit literas, uisus est nescio quo pacto fauere propēsius iudicio de me suo, & pluris aliquantò me post eam diem facere, quàm antea cōsueuisset. Iam'ne igitur sentis, quantopere isto literarum nomine debeam tibi, per quem factū sit, ut sibi iam

Laurentius ipſe placeat,quòd ego non diſpliceam? Quare te rogo, cum tibi à republica otium fuerit,ſcribas aliquando ad Politianum tuum, putesq́ te non epiſtolas ad ipſum,ſed ſtipendia mittere,ſed ſacerdotia,ſed honoris titulos,omniaq́ deniq́ uitæ humanæ commoda. Quorum cum ſemper autor ei Laurentius unus extiterit,tanto ſubinde potiora collaturus uidetur,quantò eundem gratiorem uobis, hoc eſt, religioſiſſimis artium bonarum cenſorib. intellexerit.Ioannes Picus Mirandula,lux omnium doctrinarũ,ſalutem tibi adſcribit: & ut item Merulæ Puteolanoq́ nuncies,uterq́ rogamus. Vale,Florẽtiæ,Cal.Decẽb.M.CCCCLXXXIX.

ANGELI POLITIANI EPISTOLARVM LIBER TERTIVS.

ANGELVS POLITIANVS CALLIMACHO SVO S. D.

ETSI uideo quæ tu de me ſentias,prędicesq́,amicius multò,q̃ uerius & ſentiri, & prædicari, tamen gaudeo ea mihi tribui abs te, quæ ipſe in memet neutiquam agnoſcam. Quid enim non gaudeam me etiã præſtigia quadam ſenſum iſtum, prædicationemq́ tuam lucrifacere? Nam haud dubiũ mihi quidem eſt,quin tu tibi quę ſcribis,etiam uera eſſe perſuaſeris,quando neq́ tu ex ea nota es hominum, quos Homericus ille heros tantopere ſe peroſum cõfirmat, aliud in lingua promptum,aliud cluſum habentes in pectore: neq́ ulla eſt cauſa,cur Politiano Callimachus palpum obtrudere poſtulet. Nõ fallis itaq́ me,ſed ipſe abs te magis falleris: atq́ adeò non falleris,uera ſentis, uera de me prædicas. Gratulare igitur iudicio de nobis tuo,atq́ iſthanc opinionem perpetuò obtine, dum amorem,dum beneuolentiã obtineas: quin lauda me quoq́ ut cœpiſti,ut ego ille laudatus uir,laudari me cum Næuiano Hectore gaudeam. Fiam autem, te laudatore,uendibilis potius,q̃ uænalis.Neq́ enim ſum unquã dominũ mutaturus,quare quicquid mihi aſtruxeris,tibi accreuerit.Sum quippe in tuo ære,& forſitan locellos iſthinc uſq́ ad me miſiſti, gratiq́ ſunt, ſcilicet quia feſtiui, quia tui. Sed gratias nõ ago,tutè enim beneficiũ dando accepiſti,nõ quia digno,ſed quia tuo,imò tibi (amicus em̃ alter ipſe eſt)atq́ ob id digno, hoc eſt, Callimacho ipſi dediſti. Vale.

CALLIMACHVS ANG. POLITIANO S. D.

EA quæ mihi obijcis in principio literarum tuarum,adeò ſubinde argutè purgas, & eleganter, ut reſpondendi facultatẽ ſimul & cauſam mihi interceperis,planeq́ indicaueris id quod prioribus literis meis aſſeueraui,diuinũ ingenium tuũ omnia poſſe.Itaq́ omiſſis illis quæ neq́ melius neq́ ſubtilius dici pro me poſſunt,q̃ dicta ſint à te,affirmo amicè,ſed & uerè, (neq́ enim illud, niſi & hoc) quòd niſi iampridẽ mihi propè unicus uiſus eſſes, cuius carmen utile dulci cõmiſceat, nunc certè uolentẽ adduxiſſet me in eam ſententiam.Ruſticus tuus ſanè urbaniſſimus, doctrinaq́ & elegantia plenus, & qui uerè ex fumo clariſſimam lucem efferat,atq́ ob id eo titulo indigniſſimus. Vidi, & legenti placuere multa ſcriptorum noſtri temporis,ſed Ruſticũ hunc non ſatis eſt uidiſſe ſemel,iuuat uſq́ morari,& conferre pedem: nihilq́ in eo nõ ſummè placet,niſi quod deſinit,cum tamen deſit nihil,ut tam multa nemo alter, quàm tu afferre potuerit pro materia.Habeo itaq́ tibi gratias,quòd locellos meos tanti duxeris,non poterant uendi carius,cũ donare inſtituiſſem: uoluiſti,ut in cæteris omnibus,etiã liberalitate me ſuperare, in qua hoc genere cõpenſandi uinci & cupio & patior. Vale literarũ decus,& doctrinæ.Leopoli,IIII.Cal.Octob.M.XVD.

LODOVICVS ODAXIVS ANG. POLITIANO SVO S. D.

NIsi mihi de liberalissimis moribus, & humanissimo ingenio tuo constaret, hanc nuper ad te scribendi prouinciam nō desumerem, potiusq; in antiquo silentio persisterem. Mirum enim tibi fortasse uidebit, cur ego tecum exigua admodum, & quatuor horarum spatio contracta familiaritate deuinctus, qui plurimas tribus abhinc annis ad te scribendi occasiones omiserim, quas undequaq; aucupari debueram, nunc ad te potissimū scribere uoluerim, meamq; (ut opinor) temeritatem incusabis, quòd nunc scribam, uel negligentiam, quòd antehac non scripserim. Cæterùm quia non tam ex aliorū sermone, quàm ex mea opinione mihi persuasi, te eum esse, qui omnes tibi ac uirtuti tuę deditos, nullo unquā tempore reijceres, eà propter has nunc ad te literulas amoris duntaxat atq; obseruantiæ in te meæ testes esse uolui, quas ob subitam opportunitatem cuiusdam isthuc proficiscentis exaraui. Quanquam igitur me prorsus ab omni uel ignauia, uel rusticitate pręteriti silentij non excuso, spero tamen fore, ut reliquum meum erga te studium boni consulas: Nam præter hanc scribendi diligentiam, qua ego iampridē initam Patauij familiaritatem confirmare debui, nullum à me cùm beneuoli, tum obseruantis amici officium prætermissum puto. Siquidem à superioribus annis, quo primùm tempore tua mihi uel doctrina uel humanitas innotuit, fui semper honorum, ac dignitatis tuæ studiosissimus, ac sæpissimè cùm apud alios eruditissimos uiros Venetijs & Patauij, tum hic apud principes meos de te sum honorificentissimè locutus, effeci que (ut opinor) præconio meo, ut claritati tuæ maius quippiam splendoris adderetur. Quo fit, ut non dubitem me abs te in eorum amicorum numero collocari posse, qui (ut Isocrates tuus asserit) non tam præsentes amicos uenerantur, quàm absentes etiam amplectuntur. Principes sanè mei, quibus cum de te frequentissimum sermonem habui, de moribus atq; eruditione tua optimè ac magnificè sentiunt. Quid ita? quia ego in eam opinionem adductus sum, ut existimem eum te fore, qui literarum studiosis emolumentum, tibi uerò gloriam immortalem sis allaturus. Cuius rei periculum fecisses, si unà cum præstantissimo discipulo tuo Roma discedens superioribus diebus, Vrbinum ex condicto uenisses. Quòd si me nudiustertius audire potuisses de te uerba facientem unà cum Nino Bononiensi sedecimuiro, homine mea quidem opinione plurimi faciendo, si nobilitatem, si diuitias, si liberalitatem morum, si literaturā inspicias, profectò intellexisses ea præterquàm ab amantissimo homine dici, aut excogitari non potuisse. In eam confabulationem ueneramus, ut de uiris hoc tempore doctissimis loqueremur. In quibus facilè tu principatū obtinere uisus es. Nec me amor, aut adulandi studium fallit, à quo semper tanquam intestino morbo abhorrui. Sed quorsum hæc tam multa de officio erga te meo? Nempe ut intelligas me tibi esse, ac fore deditissimum, & si magno montiū ac regionum interuallo secludamur, teq; habere neminem, à quo maiori uel beneuolentia uel obseruantia fouearis. Quòd si ulla unq; mihi occasio euenerit, ut quapiam in re tibi morem gerere possim, id uerò in primis mihi iucundissimum erit. Quam quidem occasionem abs te actutum pręueniri cupio, ne me in pollicendo quàm in præstando liberaliorem autumes. Demetrium uerò uirū eruditissimum, Petrumq; in primis discipulum tuum elegantissimæ atq; amplissimæ spei adolescentem nomine meo saluos facito: cui librum ex Plutarcho traductum, unum ex multis ineptiarum mearum monumētis, dedicaui multos iam menses, misissemq; hactenus, si dignum putassem, qui in manus uestras eruditissimas perueniret: mittetur tamen clementia uestra potius allectus, quàm iudicio deterritus. Vale.

ANG. POLITIANVS LODOVICO ODAXIO SVO S. D.

DEprehenderunt me in actu literæ tuæ, ideoq; lectas paulum in præſens ſepoſui, diligentius dein per otium recogniturus, ad easq; (ut par erat) cum primùm poſſem, reſponſurus. Id ſi ſerius quàm aut tu pateris, aut ego uoluiſſem, contingit: eſt tamen humanitatis tuę quicquid hoc eſt, quod facimus, boni conſulere. Neq; enim tam opellam aliquam alter ab altero, q̃ ipſum animũ requirimus. Neq; eñ continuò parũ amat, qui parũ officioſus eſt. Quare ne illud quidẽ in epiſtola tua ualde ꝓbo, ꝙ te tam ſcrupuloſe excuſas, cur aut antea nihil ad me ſcripſeris, aut nũc demũ ſcripſeris. Si eñ amamus ex animo inter nos, ſicuti certè amamus, quicquid alteri cõmodat, ꝓfectò utriq; cõmodat. Quare neq; diſſoluere, ſed nec laxare uolũtates noſtras, quaſi nodo Herculaneo cohærentes, aut ſilentium poſſit, aut ulla officij, præſertim nõ neceſſarij intermiſſio. Quò autem amicis iſta literarum uiciſſitudo? cùm ad abſentes tantum mittentur: amor autem uerus etiam abſenteis præſenteis faciat, niſi uel ipſis teſtãtur, uel alijs oſtentant mutuam uoluntatem. Sed neque teſtibus eget amor ſyncerus, quippe oculeus totus, ac lynceus, & qui Momi quoq; iudicium de poſitu humani corculi deſpuat: neq; ſe populo iactat, cum ſint amici κατ᾽ ἐπίκουρον, ſatis magnũ theatrũ alter alteri. Quin iſtam quoq;, penè dicam, ſuperſtitioſam probationem amoris in me tui totam tibi remitto. Eſt enim mihi, eſt eſt ad manum ſemper amicitię examen. Eſt & Hecatonis amatorium, quo te uel ingratis ad amandum compellam. Sed nec te monebo, ut principibus me tuis inſinues, neq; inuicem moneri me patiar, ut patronis te meis adiungã. Quoquò enim tu irrepſeris, ego ſequar. ubi ubi ego me adglutinauero, inde ſcilicet tu pendebis. Vt enim militem, cuſtodemq; eadem catena, ita par legitimum amicorum una tenet copula. Plutarchum Latinè iam per te loquentem ego atq; adoleſcens meus auidi expectamus, minimè quidem dubitãtes, quin ſit abſolutiſſimus futurus, uel ob id certè, ut alicui ex ueteribus Græcis τὰ δίδακτρα referas, quando ita Gręcè ab eis didiciſti, ut nouos docere iam omneis poſſis, & quod dicitur ἀντιπελαργεῖν. Vale.

LODOVICVS ODAXIVS ANGELO POLITIANO SVO S. D.

PLutarchi libellus ad te uenit, qui ſi ullam potius elegantiam quàm beneuolentiam profiteretur, erubeſceret profectò, nec ad exactiſſimæ eruditionis officinam ſeſe, niſi uerecundè, conferret. Nunc autem lætus & ſecurus accedit, humanitate tua magis quàm ullo ornamẽto ſuo fretus. Proinde meretur, ut eum ad te proficiſcentem benignè ſuſcipias, illiq; primariam amoris operam ſedulò impertiaris. Siquidem ego illum, quem alioqui friuolum, abiectum, & uile munus exiſtimarem, non indignum tamen putaui, qui ad exhibendum ſtudij atq; obſeruantiæ in uos meæ pignus adueniret. Vtcunq; erit, & quanticunq; erit, in bonam accipias partem rogamus, obſecramusq;. Nudiuſtertius ab Hermolao Barbaro, & Petro Cõtareno, qui duo uel nobiliſſimi uel ornatiſſimi, uel eruditiſſimi ſunt, Venetijs mihi literæ uenerunt, in quibus admoneor, ut ſi unquam ad te ſcripturus ſum, eorũ te nomine ſaluum eſſe iubeam. Memini me autumno ſuperiore, cũ Venetijs eſſem unà cum his, de te perinde ac doctiſſimo homine ſermonem habuiſſe. Illi aũt ſe familiaritatem tuam inijſſe aſſerebant, cum triennio aut quadriennio proximò uiſendæ ciuitatis gratia eò conceſſiſſes. Digni homines ſunt, qui à te quoq; diligantur. Vale igitur, & me ama. Igubij, quinto Calend. Iulias,

M.CCCCLXXXV.

ANG.

ANG. POLITIANVS LODOVICO ODAXIO SVO S. D.

PLutarchi lepidum nouum libellũ, quem tu scilicet latinè interpretatus adolescenti meo nuncupasti, uidi, cepi, legi, & quidem simul omnia adeò cupidè, ut prius penè ad calcẽ præ studio peruenisse, quàm ex carcerib. promouisse me senserim. Illex mihi fuit statim suauis odor quidam uerborũ tuorum planè ambrosius, tum sententiarũ ueluti sapor quidã austerus & dulcis, nõ secus illecebris orationis tuæ, quàm myrothecij condimentis imbutus, ita (quod dicit) palatũ irritauit, ut quasi helluo aliquis, uix cõmansas epulas has tam lautas, tam opiparas deuorauerim. Et sum profectò miratus, sic latinè Plutarchum loqui didicisse iam mortuũ, cui uiuenti quondã (sic enim scribit ipse) adeò sermo Romanus repugnabat. Videri enim potest non tam obijsse, quo die obijt, quàm secessisse ad studiũ Romanæ linguæ, ut qui Græcorũ Latinorumque uitas illustriũ hominũ inter se contulerit, cum quo ipse se conferat, non inueniat. Nam sese conferre sibi in utriusque orationis facultate certè non ausit, quia scilicet in nostra præponderat. Quòd aũt princeps iste tuus, atque adeò noster (noster enim est profectò, qui literarũ studiosus est) quòd, inquã, bonas artes cõplectitur, atque ad omneis parteis bene audiendi se cõparat, parentisque sui absolutissimi hominis uestigijs insistit, dici non potest ut gaudeam, ut exultem atque triumphem, ut tibi quoque gratuler mi Lodouice. Duos mihi uiros tulisse ætas nostra uidebatur, qui rem literariam, nõ quidẽ cunctando, ut ille uerrucosus, sed multa agendo potius restituerent, Federicum Vrbinatem, principem olim tuũ, & Laurentiũ Medicem patronum semper meum, utinamque semper. Hi duo (ni fallor) ausi in tantis seculi huius tenebris lucem sperare, quasique contra torrentem pessimorũ morum brachia dirigere: ergo & librorũ pulcherrimã supellectilem sibi cõpararunt, & doctos iuuerunt, et ipsi studia tractarunt. Nam ut de principe tuo taceã, de quo longiore subsellio agendũ puto, dicam aũt de Laurentio meo, caue putes quenquam esse ex nostro (ut sic dixerim) seminio, hoc est, ex ijs qui omnem ætatem in literis consumpserunt, cui cedat hic uel acumine in disputando, uel prudentia in iudicando, uel in explicando quæ sentiat, facilitate, copia, uarietate, gratia. Acer illi sermo, & grauis, & cum res postulat, salibus scatẽs, sed ex illo mari collectis, in quo Venus est orta: exempla, & historiam ueterem sic habet ad manũ, ut eis perinde uti semper atque suis stipatorib. uideatur, sic ut ingeniũ habere in numerato, & esse quasi promum, condũ (ut Plautino utar uerbo) totius antiquitatis facilè credas. Extincto igitur duce illo tuo, cum uiderẽ nostras iam artes unica spe niti, fateor, uereri cœpi, unius ut hominis uires tanto perferendo oneri pares esse possent. Quare cum ostẽdis rediuiuam illam uirtutẽ Federici resurgere in filio, ijsdemque adolescentem artibus quib. olim clarissimũ patrem delectari, reddidisti mihi quidẽ animũ atque aquam (quod dicit) aspersisti. Quare gaude tuo tanto bono, gaude tuo labore & diligentia, & (quod facis) perge protinus exercere principem nostrũ in stadio Musarũ. Assuescat iam nunc à tenero amare literas, fouere literatos, cõplecti & colere. Scis autem messem plerunque respõdere sementi, tibique potissimùm primitias frugum deberi ab hoc agro: quippe (ut ille inquit) Morũ quos fecit præmia doctor habet. Sed & Petrus nunc studijs acriter incumbit, & humanitati. Habet indolem paternam, habet ingenium, ludit & ipse nunc uersiculis, nunc soluta oratione, & libera. Græcis plurimùm delectatur. In summa, dignus qui sit principi tuo charus, quia similis. Similis autem, qua ratione parua magnis componuntur. Is nunc, scribente hanc epistolam me, alteram seorsum commentatur epistolam. Quæ cuicuimodi erit, etiamsi minus aptè exierit, mittetur tamen ad te,

ut ipsius ingenioli degustationem uelut aliquam accipias. Amat autē plurimùm te de munere hoc, & cupit sanè occasionem sibi aliquam dari, qua gratiam reponat. Si ad Hermolaum, Petrumq́; Contarenum Venetos rescripseris, uelim utriq; agas meo nomine gratias, utriq; me cōmendes nō uulgariter. Ad superiores tuas literas nescio an responsum acceperis nostrum, cupio significes, ut in ratione lati atq; accepti possim tecum paria facere. Vale.

MARCVS ANTONIVS SABELLICVS ANGELO POLITIANO SVO S. D.

ERam ego aliunde nostram auspicaturus amicitiam, ni subitus Atlantis conterranei tui hinc digressus nostrum in ea re consilium præuertisset. Fuit is annū, & amplius Venetijs, ac quādiu fuit, & domi & foris etiam frequens mecum esse perseuerauit. Nullius unquam cōsuetudine sum magis delectatus. Siquidem præter morum elegantiā, singularemq́; modestiam, patrio sermone, Thuscaq; illa sua urbanitate breui cōsecutus est, ut eo uno nemo esset mihi iucundior, nemo in hac urbe gratior. Omnia, præter tempus, secunda habui, in illius amicitia fruenda. Etenim tunc potissimùm ei uisum est hinc abire, cum maximè in sui erexisset admirationem. Sed in eo uisus est mihi omne uetustum amicitię exemplū æquare, quòd in tam tumultuario digressu, sine meis ad te literis uenire identidem recusauit, ratus certissimum se nostræ futuræ amicitiæ pignus secum in patriam deferre, si apud te uirum clarissimū, cui q; charissimus esse cupit, ipsius mores & studia cōmendarentur: quasi ita uelit euenire, ut cum uterq; nostrûm de ipsius moribus idem sentire cœperit, non infirmus ad amicitiam gradus (ut Crispo placet) factus uideatur: sed rectè ille. Nos uerò scribendi consuetudinem, maioribusq́; officijs illam ijs modicis principijs ortam, locupletiorem (ut spero) in dies faciemus. Nunc Atlantem ipsum tuę dignitatis studiosissimum, maiorē in modum cōmendarem, nisi urbanissimus poeta moneret, peccare eum, qui suos putet cuiquam cōmendandos. Gratulor igitur (quod superest) tibi lepidissimi adolescentis restitutam cōsuetudinem, quam tantisper etiā inuidere pergam, donec in utriusq; cōplexus uenero. Vale Thusci nominis decus, & Marcū Antonium iamhinc amare incipe, qui te ob tuas amplissimas uirtutes amat, colit, obseruat. Venetijs, Idibus Iulijs, M. CCCCLXXXVIII.

ANGELVS POLITIANVS MARCO ANTONIO SABELLICO S. P. D.

SOlebat Atlas quondā suo mihi nomine redire tam gratus, ut recepto cōtentus amico, nullum ultrà officium desiderarem. Nunc aūt tuarum nomine literarum, quas fideliter reddidit, tam mihi iucundus redijt, ut eius penè pręsentiam non requirerem, atq; haberet Atlas quippiam secum, quod planè plus à me quàm Atlas expeteretur. Nunc idem istuc reuertitur cum literis meis, quas tibi arbitror fore gratas, non tam suo, quàm tabellarij nomine. Noram quidem antea quoq; quantum ingenio & literatura, quantū etiam stylo facundiaq; polleres. De humanitate nihil sanè adhuc inaudierā, sed eam tua mihi nunc epistola deliniauit, Atlas uerò penicillo & coloribus expressit. Aucupabar sanè iampridem occasionem quampiam ineundæ abs te gratiæ, cum tu scilicet hoc agentem præuenisti, non ob id humanior modò, quòd prior, sed quòd minore quoq; proposito præmio. Quare danda mihi opera est, ut quemadmodū ineunda tecum amicitia posterioris tuli, sic eadē tuenda colendaq; prioris feram. Vale. VI. Calend. Septemb. M. CCCCXCVIII.

ANGELVS POLITIANVS IOANNI LAVRENTIO VENETO SVO S. D.

En ad te reuertitur Phędrus, utriusque nostrûm homo studiosissimus: cui tu scilicet aliquot ab hinc menses literas ad me dedisti, plenas amoris erga me, rectas, elegãteis, qualesque denique à te uno poterant proficisci. Respõdebo ad eas quàm breuissimè. Laudas me Ioannes quasi unum ex numero eruditissimorũ, & tui similium. Laudas, inquam, tu me unus omnium quos uiderim, quos audierim longè eruditissimus. Ego igitur, etsi memet haud ignoro, tamen fero æquissimè, te aut ipsum decipi amore in nos nimio, aut alios item uelle deceptos. Non est aũt quod paria coner cõferre. Nam cum tu mihi uix leuem umbram assequenti doctrinæ, humanitatisque tuæ, tantum tamen tribueris laudum, quantæ demum tibi iure debeantur, si coner ipse inuicẽ laudes regerere, restituenda erunt, & resignanda tibi illa ipsa uerba, quæ abs te acceperam, usuraria: ut iure rideatur egestatis nostræ sinistra quædã ambitio, illi ipsi diuitias ostentans, unde scilicet emẽdicauerit. Libellos tuos, atque item quos ex bibliotheca ista codices habemus, remittemus cũ primũ isthuc orator noster Florentinus se cõtulerit. Pausaniam uerò expectamus, cum tibi erit commodum. Vale, Fæsulis Idibus Octobribus, M.CCCCLXXXVI.

LVCIVS PHOSPHORVS PONTIFEX SIGNINVS ALEXANDRO CORTESIO S. D.

De Angelo Politiano iudicium.

Politianas epistolas legi Alexander accuratissimè, summaque cum uoluptate, quorum utrunque propè necessarium fuit, & quòd ad hominẽ amicissimũ, & quòd ab homine eruditissimo erant scriptæ. Video os probum, iam interpellas & obstrepis: apage tu, uis scire quid sentiam? uide quid agas, an ego iudicare possim? ne ultra crepidas sutor, ut in Gręco adagio est. Pergis urgere? respondebo, ne superbus uidear. Memento tamẽ me cum homine familiari tanquam mecum loqui: scio inuidiosam rem esse huiusmodi iudicia, etiam recta, nedum mea, qualiacunque sunt. Accipe igitur in aurem uelut μυστικὰ, caue enuncies. Ego Politianum nostrum, mi Alexander, summopere amo, & admiror, atque ei omnia summa tribuo. Et ut liberè quod sentio dicam, non magis istum damnandum censeo, quàm illos laudandos, qui quadringentis abhinc annis papyros & chartas uelut maculis prætextas, & encausticas tabellas inusserunt potius, quàm ulla egregia forma atque imagine illustrarunt: præter unum aut alterum, Laurentium Vallam, me puero, & nuper Domitium Calderinum: quos quidem non laudare, ac admirari nefas, & planè impium duco. Cæteros autem (ut apud Ciceronem inquit uel Antonius, uel Crassus) non dubitabo inertiæ, & prorsus inscitiæ condemnare, tametsi illos quoque excusatos habeo. Sum enim æquus iudex: siquidem id quod poterant, præstiterunt. Neque enim omnes Catones, aut Scipiones, aut Lælij (ut ait M. Tullius) possumus esse: quamuis nonnulli (ut ait idem) siue felicitate quadam, siue bonitate naturæ, rectam uitæ secuti sunt uiam: præclarè tamen actum cum eis existimo, qui id quoquomodo tentauerunt, etiamsi non sunt consecuti. Adde quòd non tam ipsis quàm temporibus acceptum est referendum, bonarum literarum, & magistrorum penuria. Quis enim ignorat, iam inde ab diruta urbe, amisso imperio, Italia à barbaris occupata, Romanam eloquentiam, atque adeò omnem literaturam, & omnes artes perijsse? Sic Cæsari tuo placuit, qui hæc omnia pessum, & planè perditum ijt. Sed emersit tandem aliquando ingenium, & uelut ex cineribus ac carbonibus rediuiuus ignis effulxit

effulxit, unde hi tanquam lumina nobis illuxerunt. Quòd cum ita ſit, dulciſſime
Alexander, gratulemur ſeculo noſtro, & eo magis, quòd iam iſtud par impar fa-
ctum eſt, ænigma tibi propono, ego iſtos pares impares reddo. Non intelli-
gis? quin Apollinem, quin uatem Cumæam, quin Hãmonem, quin Hetruſcos
tuos, quin quicquid eſt ariolorum conſulis? At non eſt opus. Ecce tibi ſolutum
ænigma, Laurentio Vallæ, Domitio Calderino, Angelum Politianum adijcio, &
quaſi triumuiratum creo. Ego ſic ſentio, ſic cenſeo, ſic iudico, in aurem tuam inſu
ſurrans. Sed libet exclamare, ſic inquam pro tribunali ſententiã fero, & omnibus
bonis doctisq; uiris, atq; adeò toto orbe terrarum audiente proclamo: Thraces,
Sauromatæ, Getæ, Britanni poſſum oſtendere literas, uenite, ut ait lepidiſſimus
poeta. Habes meum, Alexander, de Politiano iudicium: neque hoc adulationi
datum quempiam arbitrari uelim, quippe qui alteros iam mortuos, & ſenſibus or
batos conciliare mihi nequeo: alterũ nondum noui uiuum, quanquam fateor me
id uehementer optare, & talia iacere fundamenta amicitiæ, ut ea nulla unquam
temporum iniuria poſſit abolere. Quod ut facias, ô noſter Alexander, maiorem
in modum à te peto, ut inſinuatione tua me uoti compotem facias, & principi lite
rarum me concilies ac planè dedas. Ipſum uerò Politianum (audin' tu uir doctiſſi
me? tecum mihi res eſt) oratum uelim, ut quod ab alijs beneficij loco accipit,
à me rogatus non aſpernetur, ut in amore ac beneuolentia reſpondeat, ſimul ut
uiro clariſſimo, & ciui primario Laurentio Medici me cõmendatum reddat. Ali
quot enim aguntur anni, ex quo tam magno amico, & præpotẽti me dicare ſum-
mopere cupio, & in clientelam ac uoluntariã tradere ſeruitutem. Vale, III. Idus
Mart. M.CCCCLXXXV.

ANG. POLITIANVS LVCIO PHOSPHORO PONTI-
FICI SIGNINO S. D.

MIſit ad me Alexander Corteſius, homo utriq; noſtrûm amiciſſimus, epi
ſtolam quandã tuam ad ipſum ſcriptam. In qua tu mihi multa tribuens,
cupere poſtremò affirmas, per eum ipſum nobis, per me autem Lau-
rentio Medici conciliari. Eam epiſtolam cum legerem, dici nõ poteſt,
quantopere ſim delectatus. Nam ita & uerbis & ſentẽtijs & cõcinnitate erat ab-
ſoluta, ut planè appareret Muſis eam dictantibus fuiſſe exceptam. Cogita igitur
tu quàm mihi nunc placeam, quamq; ipſe me mirer, qui ſim Muſarum καπυρῷ σό
ματι laudatus. Sed tamẽ uereor, ne ita me tuæ iſtæ puellæ ornandum ſuſceperint,
ut Iſocrates Buſirin, Therſiten Libanius, Muſcam Lucianus, Fauorinus etiã quar
tanam febrim, ad ingenij modò periclitandas uires, artemq; oſtentandam lauda-
uerunt. Sunt enim in fabulis totæ, ſunt in mendacijs atq; præſtigijs, mihi tamen li
bet hoc loco uerum locutas. Quis enim damnet ſua uota libẽter? Quòd ſi in hoc
erro, libenter (ut Cicero inquit) erro. Eſt enim idipſum lucro apponendũ, quòd
decipimur. Quippe uoluptatem certè aliquam falſa quoq; opinio nobis cõciliat.
Scis Stratoclem illum oratorem deuictis prælio Athenienſibus, ſuamq; fortunam
ignorantibus, uictoriam nunciaſſe, re autem poſtmodum ſic ut erat intellecta, ita
indignantibus popularibus reſpõdiſſe: Qui uobis ciues mei (inquit) iniurius fui,
ſi bidui triſtitiam me autore lucrifeciſtis? quare ego quidẽ falli me ſinam, & quod
eſſe uerum maximè cupio, uerum eſſe facilimè patiar. De te autem (amoto ioco)
ſic ſentio mi Phoſphore (malo enim te Phoſphorum homo in literis agens, quàm
ut uulgus reuerendum patrem appellare. hoc enim literarum atque humanita-
tis, illud nomen dignitatis eſt: nos autem ex literis te, & humanitate, ſi pateris,
magis quàm ex dignitate pendimus) ſed ita mi Phoſphore ſentio, te eſſe homi-
nem

nem plenum humanitatis. Humanitatē cum dico, non magis φιλανθρωπίαν quàm etiam παιδείαν intellego: utrunq; enim Latinè quidem scientibus significat. Itaque ne cornu quidem copiæ, aut uirgulam diuinam pluris quàm tuam amicitiam fecerim. Esq; tu iam nūc meo infixus cordi, & quidem trabali clauo: daboq; operam, quantum quidem præstare potero, ne tu auidius quàm prudētius me tibi asciuisse amicum uideare: & quando longius abs te agitare contigit, quàm ut subseruire usibus tuis queam, fauebo certè laudibus: omniq; (ut aiunt) pede in te hone stando consistam. Epistolam certè ipsam tuam, non tam epistolam, quàm Venerium illud cingulum amoribus medicatum, nunquam à me amittam, quin potius quasi imaginem animi tui identidem contemplans, ita meum desiderium consolabor. Cæterùm nunc demum intellego quantum iacturæ fecerim, quòd te prius haud cognouerim, cum tanta mihi te cognito uoluptas arriserit. Nos ad Laurentium Medicem, qui nunc balneis dat operam, exemplum epistolę tuæ mittemus, simul ut animū erga se tuum ex ea perpendat, simul ut nos ex tuo testimonio pluris aliquantò faciat, quàm fortasse facit: quamuis multo etiam pluris faciat, quàm digni ipsi nobis uidemur. Vale.

LVCIVS PHOSPHORVS PONTIFEX SIGNINVS ANGELO POLITIANO SVO S. D.

EFficiose quidem, & amicè fecit Alexander, qui nescio quas literulas meas ad te misit. Sed hominem certè nimium amantem mei fefellit id quod amatores fallit. Solent enim aliqui præ nimio amore zelotypia laborare: sic enim appellant quandam nimij amoris siue sedulitatem siue suspicionem. Quod ideo accidit, quoniam ea quæ sibijpsis tantopere placent, eadem omnibus placere credunt, ac uix tutum hominum intuitum arbitrantur. Simile aliquid Alexander noster fecit, qui dum mea extollit, prædicat, amat, admiratur, eadem alijs placere putat. Quod fortasse cum Tarentinis & Cōsentinis, aut cum Lælio Decimo (ut ille inquit) optimè factum esset: sed cum Persio omnium doctissimo, hoc est, cum Politiano, uereor ne imprudens fuerit, & inconsideratū, feliciter tamē cecidit, quando illæ meæ (ut scribis) puellæ pro uno amatore duos sortitæ sunt, & ego ex usura (inquit Plinius) sortem feci. Vellem illas easdem non quidem fucatas, aut unguentis delibutas tanquam ad mœchos, sed quasi ornatas matronas cum muliebri mundo, & dote ad uiros iuisse. Nam quis aut repudium, aut certè repulsam non formidaret? Sed mehercule extra iocum, nec μεταφορικῶς Politiane non minus horrui, quàm lætatus sum, cū illas literas ad manus tuas peruenisse audiui. Me potius recta oratione, ac præparata, & comperendinata, ad te scripsisse oportuit, ac decuit, & ita amicitiam petere. Sed illas literas ad Alexandrum dedi, ut eo ueluti legato, & caduceatore uterer, cum quo tibi ueterem amicitiam intercedere sciebam, & hospitalitatem. Tu pro tua sapiētia ac facilitate, si quid illic obiurgandum, aut parum aut te aut me dignum offendisti, condonabis amori nostro, & nimiæ familiaritati. Est eñ Alexander planè alter ego, & ego alter Alexander. Quòd si tu conditionem non reijcis, tertius accedes, & ne unquam à triumuiratus magistratu discedas, quando proximis comitijs te triumuirum literarum creauimus, comitijs futuris te triumuirū amicitiarum creabimus. Sustulisti digitū, bene habet, non perhorrescam posthac. Nunc uolo te aliquantulum uellicare. Cur tamdiu nobis ignotus fuisti? Parum piè, mi Politiane, & planè crudeliter fecisti. Nūc demū post tot annos ad nos uenis? Me miserū, tā lōgo tempore Politiano caruisse? sine eius literis egisse? non scripsisse? non legisse? non recitasse? præsertim quando & Romæ fuisti, & ad multos isthinc sæpe scripsisti.

Sed

Sed quid ago? quasi uerò ego quoque non eandem nauim conscenderim, & in eadem culpa sim, qui de te nõ sciscitarim. Hernicis meis refero acceptũ. Nam postquam ijs sacris initiatus fui, in illa saxa me conieci, ubi ne nomen quidẽ clarorum uirorum audiebam, sed nec literis uacabam, cum pecoribus & glebis res gerebatur, tanta erat satietas, uel potius fastidium curiæ & fori. Rursus nunc mutata uoluntate, consilium nostrum totum est Ciceronianum, qui ad Ruffum scribens: Vrbem, inquit, mi Ruffe, cole. & ex Sicilia reuersus, statuit ab oculis ciuium nõ discedere. Sed dico Ciceronianum? imò Alexandrinum. Alexander enim est, qui me retinere nunquam desistit. Hic fiunt homines, & ut est in quadam eius: Hic caput, hic sedes, hic fortunarum alea. Quid quæris? uehementer his uerbis sum incensus, & planè confirmatus. Quare, iucundissime Politiane, demus operam, ut tam diuturni temporis iacturam resarciamus, & tanto impensius recentem amicitiam colamus, quanto serius est cœpta. Ego tuas expecto singulis hebdomadibus per tabellarios, qui trapezitis Medicibus tuis rationes afferunt. Genus literarũ erit non de republica, quę nulla est: non de imperio, quod iamdiu amisimus, quo dolore maximè crucior infelix, sed de philosophia, de bene beateque uiuendi ratione, de studijs artibusque nostris præclarissimis, & de illorum felicissimorũ temporum cõtemplatione. Nam in his nihil est, quod pro magnitudine animi nostri spectare possimus, nisi fortè te Samarobrinæ & Bataui delectant. En quò discordia ciues perduxit miseros. An hoc ita fato datum erat, & de nihilo nihilum? nollem potius unquam factum, quamuis tanta nobis monumẽta reliquerint illi uiri, literarum, rei militaris, artificiorum, ædificiorum, uirtutum denique omnium, tamẽ nescio quomodo desiderium illud ferre non possumus, & fuisse felicem miserius est, quàm semper infelicem: & nunquã patrem, quàm orbum esse: & mori, quàm non nasci. De ijs igitur uelim ad me scribas accuratè, ut soles, ac elegantissimè. Cum Laurentio naua mihi operam, per fortunas, Politiane, admiror istum principem ciuitatis, & amo planè, ut eum sæpe cum Magno Pompeio cõparare sim solitus, etsi feliciorem exitum & opto & spero. Vale, Romæ duodecimo Cal. Maias M.CCCCLXXXV.

ANGELVS POLITIANVS LVCIO PHOSPHORO PONTIFICI SIGNINO SVO S. D.

NIhil peccauit Alexãder meus, qui mihi epistolam miserit, quæ mihi debebatur. Peccasset magis nulla expiandus uictima, si meas mihi laudes inuidisset, quanquam non meæ illæ, sed tuæ potius laudes sunt, atque ob id etiam meæ, κοινὰ γὰρ τὰ τῶν φίλων, sed tu personam ex nobis mutuatus, teipsum scilicet in scenam detulisti. Nam ut ego libenter hunc amicorum, ita tu iure illum literatorum expleueris triumuiratum. Quòd autem cõquereris parum scriptas diligenter eas fuisse literas, aut me ludis, aut omniũ es homo felicissimus, qui promas de summo, quod uix quispiam de imo pectore. Non est autem quòd aut ruri urbem, aut rus in urbe desideres, si ipse habitas tecum, si quocunque is, te sequeris, magnum tibi in quauis solitudine theatrũ, magnam solitudinẽ in quouis theatro facturus. Officium porrò epistolarum, quod requiris, hac lege polliceor, ut tu inuicem pollicearis, illo etiam (cum res tulerit) intermisso, nullam tamen amoris inter nos iacturam factum iri. Ita enim sum aliquando districtus & occupatus, ut non liceat: ita tristis, & nauseabundus, ut non libeat scribere. Tu igitur (ut uetus est dictum) amici uitia noueris, non oderis. Vale.

LVCIVS PHOSPHORVS PONTIFEX SIGNINVS ANGELO POLITIANO SVO S. D.

VBi sunt isti qui obloquuntur & allatrant? en quò redacti sumus, ô Politiane, ut imperiti iudicent. Mihi Miscellanea tua, atque adeò quæcunque scribis, magnopere placẽt, garriant isti quid uelint, quòd portenta uerborum loquaris, ego te planè Latinum esse iudico. Nam illud ne inimici quidem negãt te suprà q̃ dici possit curiosissimum ac diligentissimũ esse, & omnes forulos excussisse, teq; doctrinę quidem singularis hominem fatentur, eloquentiæ uerò nullius, quasi possit aliquis eloquens esse, nisi idem sit doctus. Ridiculi æstimatores, & critici nostrorũ temporum. Quid quòd & de Pico tuo, uel nostro potius, tot laudes, quot scribis, cum audiunt, stomachantur, & (si dijs placet) faceti esse uolunt, afferentes illud Aesopeum, nihil reliqui alijs esse, quib. quid potest esse uerius? Is enim unus est, in quo natura omnia bona congessisse, et ubi omnes suas uires exercuisse uidetur. Sed tu ridere debes. Volo tibi narrare quo erga illos adagio utor. Videte, inquam, quid agatis boni uiri. nam iste piscis paucorum hominum est, ut ille Scipioni dixisse fertur. Quod ita transfero: Politianus paucorum, id est, doctissimorum est, non turbæ literatulorum, ac pædagogorum, & uulgi. Ergo omnes docti te unum admirantur, & fatẽtur te omnes qui sexcentis abhinc annis scripserunt, facilè superare, hoc est, te illos, non illos te, ne quis me reciprocis argumentis uti, aut amphibologicè loqui credat, & doctrinã & eloquentiã in te esse coniunctas. Nõ enim quis non eloquens dici debet, si suo quodammodo utitur stylo, cum complura & uaria sint genera dicendi. Sed epistolam plicabo, quoniã festinat tabellarius: mox plura audies. Hæc scripsi tumultuariè, cum in Pauli Cortesij domum diuertissem, qui est planè tuus, & omnẽ impetum aduersariorum sustinet. Tuum erit scuto & parma tela suscipere, & in eosdem retorquere, nisi mauis, ut suprà dixi, irridere. Vale. Pridie Idus Februarias.

ANGELVS POLITIANVS LVCIO PHOSPHORO PONTIFICI SIGNINO S. D.

TRascerís obtrectatoribus nostris, eruditissime Phosphore, quòd in Miscellaneis portenta me loqui uerborum dicant, & ut hominem (quod ais) doctum fateantur, ita negent eloquentem. Tum quòd illud etiam criminentur, tantas me in unum Picũ laudes contulisse, ut alijs omnino nullas fecerim reliquas. Me uerò ista, Phosphore, nihil mouẽt. neq; enim ulla sermonum taliũ noua mi facies, inopina'ue surgit. Omnia præcepi, atq; animo mecum antè peregi, quin ad ea ne respõderem quidem, nisi te ita uelle sentirem, cui negare nihil possum. Portenta igitur uerborũ quæ uocent isti, fateor ignoro: nisi portenta credunt, quæ ipsi noua nunc primùm uocabula uel audiunt uel intellegunt. Nam ego nec uerba ulla peperi cinctutis non exaudita Cethęgis, nec ullos habeo, nisi receptissimos autores. Non tamen ex eorum sum numero, qui cessare latinam linguã magna ex parte patiuntur, dum quisq; illa reformidat, quæ uulgò hactenus ignorata sunt. Siquidem eò res redijt, ut ne magnorum quidem autorum lingua tutò loquamur, quoniã uulgò minus innotuerit. Itaq; barbaris uti malumus, quàm Romanis uocibus: & cum siligineus domi sit panis, emendicato furfure magis uescimur. Quòd autem mihi eloquentiam sic adimunt, ut doctrinam concedant, nõ modò equidẽ non succenseo, sed & gratias ago. Noli quæso amori erga me tuo nimis indulgere Phosphore, nec parum laudari putes, si Marci Varronis exemplo lauder, quem & ipsum ueteres scientiæ multæ, nullius eloquentiæ esse crediderũt. Ego sanè, mi Phosphore, nec eloquentiã mihi uindico,

nec doctrinam agnosco. Si cui tamen in Miscellaneis, etiam citra eloquentiam sciolus uideor, bene habet, uici: nam isthuc ipsum quærebã. Quò enim eloquentia mihi in hoc opere non ad persuadendum, sed ad docendum parato? Quod autem de stylo scribis, utiq; uerum puto, non continuò peius esse quod uariet, cum sit ipsius eloquentiæ non uultus, non color unus. Quapropter nec adhuc quisq; suffragijs est omnibus habitus eloquens, siue quòd sibi quisq; præ cæteris placet, siue quòd alios alia dicendi forma plus capit. Demosthenem cogita, & Ciceronem, illius quibusdam sicca oratio, Demadi lucernam olere, Aeschini etiã (si dijs placet) barbara uidebatur: hunc Caluus exanguem & tritum, Brutus fractum & elumbem, quidam ieiunum atq; aridum: contra alij tumentem & inflatũ, nec satis pressum, exultantemq; supra modum, & superfluentem: alij frigidum in iocis, alij parum antiquum, quidam etiam in dicendo uiro molliorem, superstitiosumq;, & peregrinis quasi legibus nimis addictum putauerunt. Neq; uerò hęc ideo refero, quò me putem cum talibus conferendum. non enim sic insanio, Phosphore, sed utendũ magnis nominib. fuit, ut stomacho isti tuo potius occurrerem. Nam quid ego de Pico Mirãdula dicam? Hi sunt inuidię nimirũ, Phosphore, mores. Sed uiuat ille, uiuat modò, nec eat alio deinceps, q̃ quo pede iam cœpit, etiã liuor ipse fatebitur non modò eum nõ supra modum, sed longè etiam infra modum fuisse à nobis laudatum. Cuius tamen præconium non uideo quid aliorum titulis offecerit, quos in hoc ipso Miscellaneorum libro concelebramus. Reliquum est, ut tibi agam Phosphore gratias, qui me hominem tenuissimæ fortunæ, neq; multæ admodum literaturæ, ne uisum quidem tibi adhuc, ita diligas ipse & pontifex & doctissimus, ut etiam contentiones honoris dignitatisq; meæ causa suscipias. Sed & Picus debere se tibi plurimùm sentit, salutemq; tibi & Cortesio suo nomine iussit adscribi. Laurentius quoq; Medices noster uisus est epistola tua magnopere delectari, quem scito esse hominem tui studiosissimum: quod esse uerum tum deniq; agnosces, cum periculum feceris. Vale, Florentiæ pridie Calend. Martias, M.CCCCLXXXXI.

ANGELVS POLITIANVS LVCIO PHOSPHORO PONTIFICI SIGNINO S. D.

ACcepta epistola tua, statim ad Laurentiũ cucurri. Exposui quid optares, grata uolũtas, gratus illi tuus animus. Deniq; pro munere accepit, quod pro munere poscis. Quam ad eum dedisti epistolam, nondum mihi quidẽ legendam dedit, sed tamen ut et doctam laudauit, & amoris erga se plenissimam, ac si per occupationes liceat, responsurum se tibi uel hodie promisit. Vale. Florentiæ, prid. Idus Maias, M.CCCCLXXXXI.

ANGELVS POLITIANVS CASSANDRAE FIDELI VENETAE PVELLAE DOCTISSIMAE S. D.

O Decus Italiæ uirgo, quas dicere grates, quas'ue referre parem, quòd etiam honore me tuarum literarum non dedignaris? mira profectò fides, tales proficisci à fœmina (quid autem à fœmina dico?) imò uerò à puella & uirgine potuisse. Non igitur iam Musas, non Sibyllas, non Pythias obijciant uetusta nobis secula, non suas Pythagorei philosophantes fœminas, non Diotimam Socratici, nec Aspasiam, sed nec poetrias illas Græca iactent monimenta, Telesillam, Corinnam, Sappho, Anyten, Erinnem, Praxillam, Cleobulinam, & cæteras: credamusq; facilè Romanis iam Lælij & Hortensij filias, & Corneliã Gracchorum matrem fuisse matronas quantumlibet eloquẽtissimas. Scimus hoc profectò, scimus, nec eum sexum fuisse à natura tarditatis aut hebetu-

Mulieres literis pollentes.

hebetudinis damnatum. Sedenim ueterũ seculorum talis ista penè publica laus fuit, ut in quibus etiã uilissimos seruos ad extremum peruenisse quondam uel literarũ uel philosophiæ fastigiũ reperiamus. At uerò ætate nostra, qua pauci quoque uirorũ caput altius in literis extulerunt, unicã te tamen existere puellam, quę pro lana librum, pro fuso calamum, stylum pro acu tractes, & quæ non cutem cerussa, sed atramento papyrũ linas: id uerò non magis usitatum, nec minus rarum, aut nouũ, quã si de glacie media nascãtur uiolæ, si de niuibus rosæ, si de pruinis lilia. Quòd si conatus ipse pro miraculo iam cernit, quid de profectu studiorũ tanto dicemus? Scribis epistolas, Cassandra, subtiles, acutas, elegãteis, latinas, & quanquam puellari quadam gratia, uirginali quadam simplicitate dulcissimas, tamen etiam mirè graueis, & cordatas. Orationẽ quoq; tuam legimus, eruditã, locupletem, sonoram, illustrem, plenamq; lætæ indolis. Sed nec extemporalẽ tibi deesse facultatem accepimus, quæ magnos etiam oratores aliquando destituit. Iam uerò in dialecticis implicare nodos inenodabiles, explicare ab alijs nunquam solutos, nunquam soluẽdos diceris. Philosophiam uerò sic tenes, ut & defendas acriter quæstiones propositas, & impugnes uehementer, audesq; uiris cõcurrere uirgo, sic scilicet in doctrinarũ stadio pulcherrimo, ut non sexus animo, nõ animus pudori, nõ ingenio pudor officiat. Et cum te laudib. nemo nõ attollat, summittis ipsam te tamen, & temperas, nec minus ad humum modestè cunctorum de te opinionem, quã uerecundè uirgineos oculos, reuerenterq; deijcis. O qui me igitur statim sistat istic, ut faciem uirgo tuam castissimam contempler, ut habitum, cultum, gestumq; mirer: ut dictata, instillataq; tibi à Musis tuis uerba quasi sitiẽtibus auribus perbibã: deniq; ut afflatu instinctuq; tuo consummatissimus repentè poeta euadam, nec me carminib. uincant aut Thracius Orpheus, aut Linus: huic mater quamuis, atq; huic pater adsit, Orphi Calliopea, Lino formosus Apollo. Mirari equidem antehac Ioannem Picum Mirandulam solebam, quo nec pulchrior alter mortaliũ, nec in omnibus (arbitror) doctrinis excellẽtior. Ecce nunc etiam te Cassandra post illum protinus cœpi, fortasse iam cum illo quoq; uenerari. Tibi uerò tanta incœpta Deus Opt. Max. secundet: & cum recesseris à parẽtibus, is autor contingat, & consors, qui sit ista uirtute non indignus: ut quæ nunc propemodum sua sponte naturalis ingenij flamma semel emicuit, ita crebris deinceps aut adiuta flatibus, aut enutrita fomitibus effulgeat, ut à nostrorum hominum præcordijs animoq; nox omnis, geluq; penitus & languoris in literis, & inscitiæ discutiatur. Vale.

IACOBVS ANTIQVARIVS ANG. POLITIANO S. D.

Pergens nuper ex uitæ instituto ad scribarum Mediolanensium decuriam, cõplureis adolescentes, qui ibi uersantur, remisso aliquantisper principis negotio, certatim intentos offendi ad legendum dispertitũ, quem in manibus habebant inter se librum. Roganti quid'nam operis noui emersisset, Miscellanea, inquiunt, Politiani. Conscendo, ac inter eos sedeo, tum unà incipio auidissimè legere. Quippe delector ingenijs ætatis nostræ, quæ non solum manca non sit, sed iam planè in Romanæ antiquitatis uestigia abeat. Verùm cum parum temporis impendere liceret, ex bibliopolę taberna codicem requiro. Affertur à puero meo statim cum domi essem, eum intentius euoluo: in primis uerbis, imò in ipsa inscriptione, quòd in Laurentij Medicis nomine liber apparuerit, animus ualde cœpit delectari. Tum ipsa prẹfatio multam literis spem ostendere, specimenq; quoddam pulcherrimum præ se ferre uisa est. Capita subinde libri excurro, ubiq; summa eruditio, ubique fastidij expultrix blanditur uarietas.

rietas.Et(quod plurimum ingenij ac laboris poſtulauit)tot tantorumq́; autorum teſtimonio res agitur, ut quicunq; ſuggillare aliquid ex iſtis lucubrationibus tuis tentauerit,canis latrator haberi poſſit, non demorſor.Nollem cum Domitio tanquam cum larua (quando olim inter mortales deſijt eſſe)pedem te ſæpius cõferre.Iuuit enim,quantũ potuit,rem literariam,inter primos ſitum, & puluerem ueteribus excutere ſtuduit: politiora in dies Politiani æmulatiõe,uel exemplo præſtiturus,ſi uixiſſet.Non tamen aliter eum abs te peti arbitror,quàm primi pili hominem. Mors illum (ut ſcis)immatura præripuit,emendaturũ fortaſſe,ſi quid inconſideratius exciderat. Satius eſt(ut tu inquis)candidatum, ut autem ego,philoſophiæ uirum conſularẽ aliorum errata notatis locis coarguere, nomini autem parcere. Verùm in hanc ipſam ſententiam ambiguus tendo,quia pugnis aerem creditur uerberare,aut cõmentitia nugamenta ſectari,extantem qui nullũ habet, in quem ſuſcepta uideatur oratio. In hac tamen opinionis ambiguitate uacillantem,certũ in ea parte me eſſe ſentio,qui prodeſſe uoluerunt, diem capitis illis dicendum non eſſe.Fuit inter nos Domitius, & monimenta reliquit famæ non pœnitendæ.Te æternitas manet,ſincipitio capillo eam prehendiſti.Cupio,& pro humano iure abs te peto, ut cũ in ijs Miſcellaneis quæ edidiſti, centurionem te eſſe uolueris,iam in reliquo opere,quod inter manus (ut arbitror) multiplex & eruditum eſt,tribunum,aut planè poſitis caſtris legatum te facias,& imperatorem. Nam quibus centum capita placuerint, ij longè maiore numero delectabuntur. Idibus Nouemb. M.CCCCLXXXIX.

ANGELVS POLITIANVS IACOBO ANTIQVARIO SVO S. D.

VTinam quas in me confers epiſtola tua laudes,ita ueras eſſe,nec ab humanitate magis,quàm à iudicio profectas, alijs mihiq́; perſuaderes, ut ego ſtatim de hac ipſa epiſtola tua,iudicium ſemper grauiſſimum Laurentij Medicis agnoui. Nam cum tibi ille ſummus hominum in omni uſu plurimùm ſermonib. ſuis deferat,tum ſe uidere ait neminẽ, cui tu literis, probitate,prudentiaq́; concedas.Crederem uerò facilè,quæ ſic ex animo,quaſiq́; dicam uero uultu de me ſcribis,ac proprijs omnino laudibus fauerem,niſi teſtimonio iſti,præter conſcientiam meam,fama quoq; ipſa publicè in omnes tuæ humanitatis obſtreperet. Quare totam quidem ſic accipio laudationem,non ut illam meis meritis,ſed ut tuis morib.aſſignem,tanto plus tibi me debere ſentiẽs,quanto ipſe minus mihi debeam. Quod autem ad Miſcellanea noſtra attinet, aut ego fallor,aut nihil in eis æquè fructuoſum, quàm libertas illa, & ſimplicitas incauta fortaſſe,ſed & ingenua tamen, ac ſi minus à prudentia, certè à charitate profecta cõmunium ſtudiorum,quę prima uidelicet in huius ſeculi ſcriptoribus deſideraṫ. Nam quòd me pedem conferre cum Domitio nolles, equidem quid ſpectes intellego,nec ego non aliquid iſtiuſmodi iam tum uidebam, cum perſonam mihi illam cenſoris odioſiſſimam imponebam,diligentiamq́; penè improbam,iactatiõi uerborum,cantilenæq́; cuilibet expoſitam,neglectis cautionib. affectans,ad ſarcienda literarũ damna, ſolertiam omnem pro uirili parte dirigebam. Semper autem ſum ueritus, quam deniq; in partem meum tale conſiliũ, non dico ab obtrectatoribus raperetur,ſed à prudentiſſimis etiam hominibus, ijſdemq́; cautiſſimis acciperetur.Quanquam autem omnino conuenire mihi tecum, id eſt, cum uiro amiciſſimo doctiſſimoq́; neceſſe eſt, tamen quia ſuo cuiq; corde quædam peruidentur,dicam ad ea nonnihil, quæ mihi in hac epiſtolæ tuæ parte ſapienter obijcis,& amicè. Cum mortuo negas quaſi cum larua decertandum.Mihi uerò contrà uideri

Cũ mortuis an decertandum.

trà uideri solet. Etenim quod aduersus mortuos pronunciamus, pro uero accipi tam solet, q̃ debet: ut item quod aduersus uiuenteis, plerunq; odij uel inuidiæ suspicione laborat. At iuuit ille rem literariam. Quis neget? An nõ isto nomine sic à me laudatur, ut à nemine magis, & quidem in eadem ipsa pagina, qua & reprehenditur? Sed erat, inquies, emendaturus ea, si diutius uixisset. Qui sciam uerò isthuc? An usquequaq; de ingeniorum profectu bene sperare est? aut non huius ipsius postrema quæq; mendosiora? Quid? quod futurus in dies ambitu honorum minus otiosus, opinione quoq; sui magis inflatus? Sed fac emendaturũ fuisse. Num igitur ob id inter scriptores omneis, unus à censoria uirgula Domitius asseret? unus erit iste (si dijs placet) gallinę filius albæ? Iam cur dissimulari quoque nomẽ oporteat, cuius in autoritate uenenum, si quod est ipsius cõmentariorum, uelut anguis in herba delitescat? Ego uerò sic Domitium studiosis quasi foueam uiatoribus ostendo. Nec autem obliuisci uideor humanitatis, quin potius (ut iam non sperare modò, sed etiam explorate uideor iudicare posse) melius aliquantò de uita merebor censura ista mea, quàm forsan alius indulgentia. Adde quòd illustribus factũ id quoq; exemplis, nisi cui tamen leuis est autor Horatius, Ennium, Plautum, Lucilium, Dossennium, totamq; illam cohortem poetarũ ueterum semel iugulans, & quidem reclamante populo. Quid? nõ in Senecã quoq; Aulus Gellius magna libertate uerborũ incurrit? Non eundẽ Quintilianus atro notat calculo? Nõ Marino Ptolemæus diem dicit? Eratostheni Strabo? Thessalo Galenus? Hermagoræ Cicero? Non omnes deniq; philosophorũ scholæ maximè cũ prioribus digladiantur? Nec cuiusquã sanè parcitur nomini, dum pro se quisq; certat publico bono. Sed ista, inquies, grauiora. Fateor: at idem cur non liceat in leuioribus? Certè Plato philosophorum princeps, etiam sine præfatione honoris nugari dicit Aeschylum, tragœdiæ summum (si quidẽ Aristophani credamus) autorem, quòd in leuicula re dissenserit ab Homero. Nec ego tamẽ causam Domitij damnaui totam, sed ut iam decuriatus hominem, sic ipsum neutiquã negligenter expendi critica lance, dissimulaturus in plenum, si non aliquo certè habendum numero credidissem. Et uidebatur ita mihi rectum sanè tum cum illa meditabar. Qui tamen idem facilè iam, libenterq; muto factum, te dissentiente, cuius mihi protinus ut debet, etiam pro magnis ratiõibus est autoritas. Cæterùm quoniam de eo nobis integrũ non est, ubiq; diuulgatis exemplaribus, & quidem pluribus, q̃ ut ullo modo retexi queant, uelim tu tibi de cætero, secundũ reliquũ candorem tuum contrarias parteis in mei gratiam sumas, & ut homo doctus homini non indoctissimo fauens, eloquẽtiæ tuæ blanditijs impetres, ut hanc aduersus Domitium (quando ita uis) pugnam tam cæteris uidear nõ ab insectandi studio proteruiter aut maleuolè, q̃ me scio à certo sensu, & uero, simpliciter & sedulò suscepisse. Quod si feceris, maximo mihi fueris inuitamento, ad cætera quoq; ẽdẽda, quæ domi quotidie, nec (ut quidem spero) minus elaborata proximis, excuduntur. Vale. Ioannes Picus Mirandula nullius homo magis, quàm sui simillimus, salutem tibi à me suo quoq; nomine iussit adscribi. Florentiæ, pridie Calẽd. Decemb. M. CCCCLXXXIX.

In Domitium Calderinum.

Horatius in ueteres poetas.

IACOBVS ANTIQVARIVS ANGELO POLITIANO SVO S. D.

SCripsi ad te optima fide, sciens fore, ut literæ meæ pari candore animi acciperentur. Quod factum non muto, & ita contigisse sicut optabam, ualde lætor. Superuacua est in Domitiũ excusatio, in quem omnes (sic enim dixerim) uehellas utilitate publica discentiũ, à te susceptas fuisse

arbitror. Neq; eas à me uel minimo uerbo repunctas esse uelim, uel notatas contraria censura. Sed optassem, quod amplius opere edito liberum non est, temperatum esse frequentius à persona, dum rem incesseres. Vtcunq; tamē id studium susceperis, more optimi agricolæ, quicquid sentium occurrebat, sulcis tuis penitus cum radicibus extirpatum iri te uoluisse nō dubito. Nec uetus adhiberi exemplum oportuit, ubi negotium præsens nō caret laude. Equidē scriptis tuis deesse id tantum sentio, quòd priscam ætatē non uixeris, cum qua memoriam omnium seculorū consecutus esse uideris, industriæ ac laboris similitudine. Hoc testimonium qui non dederint, infelici nati sunt Musarum partu & adulterino. Noli igit longi incubatus fœtura nos in expectatiōe macerare, sed accepto etiam in tui nominis securitatem, sponsore Pico, cuius tota uita gloriarū plena est, à quo in amicorum gregem per te receptum iri omnibus uotis expeto, cuius uestigia semper adoro, quicquid ex altilium cohorte domi nascitur, spectandum, legendum, ediscendum emittas, detenturus eos omneis in fidibus tuis, qui aliquo uirtutū simulachro aut harmonia ducuntur. Vale. Chalcus tibi salutem dicit, tuus est, & Antiquarius tuus est, uterq; uelut dexteræ tuæ digitus haberi cupit. Mediolani, V. Id. Decemb. M.CCCCLXXXIX.

IACOBVS ANTIQVARIVS ANG. POLITIANO S. D.

PVdorem nuper mihi fecit Hieronymus Donatus, qui receptam à Republica personam magno apud hunc principem æstimatu agens, officium meū singulari humanitate præuertit. Sed tu quoq; in causa. Nam ad eum simul, & ad me scribens, ita inter sese utramq; epistolam cōmisisti, ut maiorem meritis de me opinionem tuam apud illum testatus, plus pignoris (quod aiunt) deposueris, q̄ mea pecunia possit redimi. Vnde statim legēdum misit, quod (pace tua) falsò prædicabas. In mea itidem epistola demōstrasti illum esse dignum quem ueneremur, cumulata optimarum artium laude. Equidē instituteram ad eum quod scripseras deferre, sed mei ingenij remissa natura, quasi perendinandi ius usurpans, spatium dedi homini præstantissimo, ut istiusmodi uerecundia me consphergeret: quam longè tamen æquiore animo fero, quàm testimonium tuū, quod magnis uerbis, nullo alioqui ad ueritatem cōfinio pertinentibus, ita confercis, ut nihil potius agere coneris, q̄ ut inter dulce resonantes tibias carmen aliquod demeruisse uidear. Equidem prolotos digitos me habere non sentio, quibus mysterium philosophiæ ab istis sanctissimè ac penitus tractatū contingere liceat: profanus sum, & procul limen adoro. Satis est tale arcanum inter eorum manus uersari, quos idoneos perspeximus ad restituenda humana & diuina animorū exercitamenta: quæ paulo antè ex disciplinis disciplinæ censebant, congesta barbaricè terra in oculos miseræ, & toto orbe in unam sepulturam redactæ philosophiæ. Mihi certè in partem felicitatis tribuo, quòd hoc seculo nasci contigit, in quo uelut è cœlo delapsi homines expultricem immunditiarum curam literis adhibentes effecerunt, ut ubi picus, phœnix, & id auium genus auspicatissimum est, obstrepere anser amplius non debeat. Licuit Hermolaū de facie cognoscere, licuit eum disserentem audire de fato, de fortuna, de casu. Quæ res ut populari captu difficilis est, & in primis à Peripateticis operosè tractata, ita ab eo reddebatur perspicua, ut omnem illam cœlestium causarū seriem, ueluti catenā quandam ante oculos ponere uideretur. Sæpe ad pacem, sæpe ad gratiam, in quæ templa uterq; nostrûm diuinæ rei causa pergebat, cōuenimus. Mira in eo comitas, lepor multus totam mentem ad afflatū diuinū refert, cuidam terrestri numini similis. Cum Hieronymo nondū frequens cōgressus, quoniam etsi cultura literarum

in eo

in eo eminentiũ plurimum inuitat,ut ei fiam ꝙ familiarissimus: quod tam facilè futurum perspicio,ꝙ cum uiro in officium semper exposito,& obuio,negotij tamẽ publici ratio,quæ nusquam suspicione uacauit,me deterret,& ab eius honestissima ac frugifera consuetudine retrahit. Vnde dolor, ira & indignatio frequenter macerant animum meum,ut in singulari,ac diu alioqui, multisq; rebus perspecta fide alienam delationem cauero oporteat,iucundissimi in uita fructus amissione atq; iactura. Verùm propius eum intueor, quoties in regiam uenit, delect orq; amœnitatibus ingenij,quas prudentia & grauitate cõdiuit, qualem in amplissima Repub.opportuna ad honores subsellia sortitũ esse decet. Sed solicitudine quadam pungor (id scilicet curat homuncio) ne per quos linguæ latinæ ornamenta restituuntur,per eosdem aliquando Italicum imperium in unam Rempub.cedat. Veneti enim in omni tempestate sapientes uiri,quòd superbiã suam nimis infensam omnibus esse intelligerent(ampullosa namq; quorundam imperitia & ostentatione id accidebat) nouato nuper in melius more, eos legatos circummittunt, qui & molliant animos quibus cum agunt,& familiarius cõmercia misceant,atq; patefacto,quod prius senioribus tantum licebat, etiam iuuentuti & gliscenti philosophiæ aditu honoribus & præmijs ornant. Incredibile est, quantum isti proficiant.Sed quoniam imperiũ non nisi fato dari cernimus,quid sit euenturũ, alij uiderint.Nos interea cõmunibus studijs gratulamur,quæ assertores uos habẽt maximos,& primæ classis uiros. Bene profectò nobiscum agitur, ꝙ lucernam à uobis anteferri contigit, quotidie aliquid excuditur posteritate dignum.Id magnopere ad mei animi lætitias pertinet.Illud tantũ mea interesse ut putes uelim,quòd quam operam præstare nequeo,in aliorũ industria libenter intuear : ultrà onerari non patior,ꝙ hominẽ postremæ tribus,sine prærogatiua ferentis suffragia. Vale, & Pico omniũ qui uiuunt, laudem supergresso, me sæpius & iterum cõmenda. Mediolani,XVI.Calend.Ian.M.CCCCLXXXIX.

ANGELVS POLITIANVS IACOBO ANTIQVARIO SVO S. D.

ARguis mendacem, quòd in epistola mea proxima stylum literasq; tuas apud eruditissimum uirum quasi plus nimio laudauerim. Sed hoc ita doctè facis tamen, ut quibus me uerbis accusas, ijsdem prorsus absoluas. Quo fit, ut non alio magis iudicij mei ratio mihi constet, quàm ꝙ abs te sic reprehẽditur eloquenter.Nisi fortè parum uerus ob id ego testis (testis enim planè,non laudator) quòd attigi testimonium de te,nec impleui:uerùm cogita quàm sit arduum,uerbis exæquare laudes,quæ fidem sic excedant,ut eis nec tu quidẽ protinus assentias,qui iampridem satisfeceris. Quòd autem me Ioanni Pico Mirandulæ,Hieronymoq; Donato,& Hermolao Barbaro,tantis in omni literatura uiris,quantos olim non meminimus,adnumeras, equidẽ irrideri me putarem, nisi persuasissimum haberem, falli te duntaxat amore nimio,quem solere ait Plato in iudicijs cæcutire.Cæterùm ego tam me scio cum talibus nec ingenio nec doctrina,quàm nec natalibus nec fortuna debere conferri.De imperio uerò, quòd ais,fors ipsa uiderit:aut si quis est in magnis rebus meæ quoq; preci & uoto locus: utinã deniq; apud eos resideat,qui sint illo ꝙ dignissimi.Picus noster unicè te diligit,nec autem plus de meis uerbis, ꝙ de tuis epistolis: quin eas nũc me tibi dictante cũ maximè legit,curatq; describendas: sed & mirè gaudet, ꝙ Hieronymum Donatũ iuxtà secũ probes,tum ꝙ inter uos cohæseritis tu & Barbarus,non inuicem modò, sed in commune consultum putat. Idem penè me quoq; prouocat in te redamando, nulli scilicet hominum concedentem. Quare uelim mihi

pro meo in te studio Chalcum perpetuò uel patronũ, si patitur, uel si hoc mauult, amicum magnum, quibus potes machinis retineas. Vale. Florentiæ, quarto Calend. Ianuar. M.CCCCLXXXIX.

IACOBVS ANTIQVARIVS ANGELO POLITIANO SVO S. D.

PErferuntur quotidie ad te manipulatim ex toto doctissimorum hominum cœtu literæ, quæ tuæ laudi multum uidentur afferre: qua eas frõte accipias ignoro, opinor tamen indissimulata, & familiari. Quòd uerò scribunt, seculo gratulantur, & tibi. Interea Pomponij epistola plurimùm me delectauit, quam mihi legendã nuper tradidit Bernardus noster, adolescens in tua schola tornatim expolitus. Cupio tamẽ ex te scire, an tibi ex tam referta multorum laudatione quicquam uindices. Nam sapientes uiri, in quorũ sententia te esse arbitror, quicquid inspexerint in se boni, non sua opera id partũ paratum' ue, sed naturæ, & Dei beneficio tributũ esse credunt. At uerò qui illud sibi acceptum referũt, hi proculdubio lenæ purpurissatæ cõparandi sunt, aut Poggianæ fabulæ: Et nos poma natamus. Sæpe eas cogitationes immigrare in te (sic enim puto) quæ ad alicuius rei fastigium iam tenendum spectent, sed extrarias, et tuæ menti quasi quibusdam igniculis collucentes, haud dubiè sentis. Itaq; cum te alicuius humani decoris conscium cernis esse, supra hominem te, ne uno quidem digito, efferre debes. Ego enim is sum, qui te amem, atque etiam colam uirtutem tuam: sed rursus qui donũ cœlitus datum in te agnoscam, quò & uetera illustres longæuitate rubiginata, & surgenti, atq; ad æmulationem laudis adnitenti seculo manum porrigas. Vale. Mediolani Cal. Septemb. M.IXD.

ANG. POLITIANVS IACOBO ANTIQVARIO SVO S. D.

QVæris ex me per epistolam, qua tandem fronte doctissimorum hominum tam crebras literas, meis refertas laudibus accipiam: & an quippiam mihi ex illorum testimonio plus uindicem. Prudenter' que admones, & beneuolè, ne meum esse putem quod diuini beneficij sit, ne' ue supra hominem efferar. Deniq; sic epistolam claudis, ut esse in magna spe, uel expectatione potius studiorum literarumq; nostrarum uidearis. Equidem (ut planissimè dicam) sentio me tibi in suspicionem uenisse, quasi plus nimio sim gloriæ auidus, quòd ut quas à doctis hominibus proximis aliquot mensibus acceperim literas, earum exemplum statim isthuc Bernardo Riccio miserim, quò tibi protinus ostenderentur. Vt autem sic ineptirem: non mea me uoluntas, uerùm ipsius Bernardi, optimi quidem iuuenis, sed mei nimium amantis, assiduæ propè obsecrationes impulerunt: præsertim qui te quoq; ipsum magnopere id uelle, atq; etiam contendere assereret. Non igitur ut auras quasi captarem, quod à meis moribus procul abest, sed ut amicis obsequerer, quorum me semper iudicio permiserim, crebras isthuc epistolas illas missitabam: quas tamen probè memineram non iuratorum testium, sed blandientiũ esse amicorum. Quòd igitur rogas, qua eas deniq; fronte suscipiam, planè fateor læta. sic enim soleo quæcunq; à uiris & amicis & doctis proficiscuntur: cæterùm sic ipsemet mecum cogitare soleo. Si fallitur qui me laudat, danda mihi opera est, ne iterum fallatur, atque interim habenda gratia: sin autem minimè fallitur, aut idem nec etiam fallit, atque ita maior sum, quàm mihi fortasse uideor: aut si fallit, animandi mei, uel conciliandi, uel irridendi gratia fallit: quorum primum mihi expedit, alterum nõ displicet, tertium cadere in amicũ non solet. Itaq; ratiocinationem sic colligo, ut aut ego ne doctus quidẽ sim, quod isti uel opinantur, uel dictitant, aut sim certè, qualem prædicant.

Sed quoniam uir esse nemo doctus potest, quin sibi ipse quoque uideatur: prima enim docti hominis conditio est, ut ipse se norit: ego uerò mihi doctus nō uideor, sequitur omnino ne sim doctus. Sed hoc ipsum tamen non falli me in eo, quo plerique opinor falluntur, nisi diuini esse muneris intellegerem, etiā plus cæteris fallerer. Ibi uerò, fateor, risi mediocriter, cum me admones, ne supra hominem efferar: scilicet periculum est hoc in me, qui quidē adhuc in primis literulis hæsitem, quasdam uerò arteis ex ijs ne attigerim quidem, quæ philosophiæ studio famulantur, cum sit eorum quoque qui disciplinas omneis omnemque sapientiam prohibuissent, celebris illa sententia, sic ad ea quæ natura in promptu haberet, nostræ mentis aciem, sicut ad solem noctuæ oculos caligare. Procul hæc à nobis insania sit, ut quantum absimus adhuc, non dico à summis, sed uel à mediocribus uiris, ignoremus. Assentatiunculis autē quorundam, aut item obtrectatiunculis & ineptis & leuibus, non magis equidem aut attollor, aut deprimor, quàm umbra ipsa mei corporis. Non enim quia longior illa, & extensior manè ac uesperi sit, meridie uerò breuior & contractior, ob id ego quoque statim maior, proceriorque mihi manè ac uesperi, quàm meridie ipso uideri debeo. Quòd autem fore suspicaris, opera, studio, industriaque mea, ut & uetustati squalor abstergatur, & ad frugē iuniores perueniant, uide quæso, ne tibi uerba det amor erga me nimius. Ego certè (nescio autem, uitio'ne mentis captus, an consilio magis adductus) magnū quiddam omnino molior, facturusque operæprecium uideor, modò uires animū subsequantur. Vale. Fæsulæ. ante VII Cal. Septemb. M. CCCCXCI.

Vmbra corporis.

ANGELI POLITIANI EPISTOLARVM LIBER QVARTVS.

IACOBVS ANTIQVARIVS ANGELO POLITIANO S. D.

AD quintum Idus Aprilis secesseram Ticinū. Postridie eius diei, cum officij causa præfectum arcis, humanissimum uirum Iacobum Pusterlam cōuenissem, perbenignè me exosculatus, secunda, inquit, noctis uigilia de Laurentij Medicis obitu præuolans tabellarius ad principem contendit. Hoc nuncio attonitus, oculos cum in terram defixissem, est'ne, inquam, nobis iratus deus, ut in illo omnium sapientissimo uiro, tot spes, tot uirtutū imagines, & signa, tanquā ad uasa conclamans sustulerit? sed de Italiæ calamitatibus mox. Quæ enim ab eminentissimis locis mala ingruunt, niuibus, cum in montium cacuminib. liquescentes ingētia efficiunt flumina, simillima esse solent. Biduo pòst Mediolanū regressus offendi sermonem uarium: ea namque de mœstissima re iam populus erat certior. Alij de cœlo ædem Liberatæ paulo antè quàm Laurentius decederet, tactā: alij desperata eiusdem salute, Petrum Leonem medicū, qui ægrotanti assederat, sese in puteum præcipitasse affirmabant. Dedi complusculos dies dolori meo: neque possum, mi Politiane, magnopere non torqueri: & ut meipsum assiduè magis urgeam, tum mea, tum aliorū causa facit. Scis qua illum ueneratione prosequebar, quo'ue quasi restituta uice, me ipse cōplectebatur animo non ignoras: qui unus omnium uitæ meæ præsidiū in pleraque fortuna à me censeretur constantissimum. Sed in communi rerum aceruo plura sunt. Sæpe enim inter Scyllam & Charybdim positus, Italiam non minus temperabat, quàm Isthmus ille, qui inter Ionium

Laurētij Medicis mors.

& Aegæum

& Aegæum, ne inter ſe cõcurrentia maria confundantur, natura conſtitutus eſſe uidetur. Scio in clariſſimo iuuene Petro Medice ab uniuerſa ciuitate, quod noſtrum dolorem plurimùm extenuat, patris autoritatem prorſus cõfirmatam eſſe: idq́ decretum publicum, quoniam in unius familiæ incolumitate totius reipub. ſalus uerſatur, perpetuò manſurum & ſperamus, & cupimus. Laurentij tamẽ deſiderium lenire nequeo: & quod recenti uulneri accidere ſolet, quò magis frigeſcit, eo grauius dolet, in me ſentio. In iſta uerò tua ingenti ſtudiorũ calamitate atque iactura, quid abs te optem uideo, quid impetrare poſſim ambigo. Faciam tamen quod in cõmuni luctu aſſolet, ac per ipſius Laurentij felicem memoriam, ut abſterſis aliquantiſper lacrymis, quo ille emigrauerit animi tenore, quid'ue antea ad ſuos ſit pręfatus, in utriuſq́ noſtrûm conſolationẽ (totam illius uitam ſplendoris & laudis plenam, tuis aliquando lucubrationibus ad poſteritatem peruenturam non dubito) quibus honoribus ſit elatus, cui quoq́ monumẽto, & quibus eulogijs intulerint perſcribas & rogo & obſecro. Vale. Mediolani XVIII. Calend. Aprilis, M.CCCCXCII.

ANG. POLITIANVS IACOBO ANTIQVARIO SVO S.

Vlgare eſt, ut qui ſerius paulo ad amicorum literas reſpõdeant, nimias occupationes ſuas excuſent. Ego uerò quò minus maturè ad te reſcripſerim, non tam culpam confero in occupationes, quanquam ne ipſæ quidem defuerũt, quàm in acerbiſſimum potius hunc dolorem, quem mihi eius uiri obitus attulit, cuius patrocinio nuper unus ex omnibus literarum profeſſoribus, & eram fortunatiſſimus, & habebar. Illo igitur nunc extincto, qui fuerat unicus autor eruditi laboris, uidelicet ardor etiam ſcribendi noſter extinctus eſt, omniſq́ propè ueterum ſtudiorum alacritas elanguit. Sed ſi tantus amor caſus cognoſcere noſtros, & qualem ſe ille uir in extremo quaſi uitæ actu geſſerit audire, quanquã & fletu impedior, & à recordatione ipſa, quaſiq́ retractatiõe doloris abhorret animus, ac reſilit, obtemperabo tamen tuæ tantæ, ac tam honeſtæ uoluntati, cui deeſſe pro inſtituta inter nos amicitia neq́ uolo, neq́ poſſum. Nam profectò ipſemet mihi nimium & inciuilis uiderer, & inhumanus; ſi tibi & tali uiro, & mei tam ſtudioſo rem auſim prorſus ullam denegare. Cæterùm quoniam de quo tibi à nobis ſcribi poſtulas, id eiuſmodi eſt, ut facilius ſenſu quodam animi tacito, & cogitatione cõprehendatur, q̃ aut uerbis aut literis exprimi poſſit: hac lege tibi iam nunc obſequium noſtrũ aſtringimus, ut neq́ id polliceamur, quod implere non poſſimus, tua certè cauſa non recuſemus. Laborauerat igitur circiter menſes duos Laurentius Medices è doloribus ijs, qui quoniam uiſcerum cartilagini inhæreant, ex argumento Hypochondrij appellantur. Hi tametſi neminem ſua quidem ui iugulant, quoniam tamen acutiſſimi ſunt, etiam iure moleſtiſſimi perhibentur. Sed enim in Laurentio fato'ne dixerim, an inſcitia, incuriaq́ medentium id euenit, ut dum curatio doloribus adhibetur, febris una omniũ inſidioſiſſima contracta ſit, quæ ſenſim illapſa, non quidẽ in arterias aut uenas, ſicuti cæterę ſolent, ſed in artus, in uiſcera, in neruos, in oſſa quoq́ & medullas incubuerit. Ea uerò quòd ſubtiliter ac latenter, quaſiq́ lenibus ueſtigijs irrepſerat, parum primò animaduerſa: dein uerò cum ſatis magnã ſui ſignificationem dediſſet, non tamen pro eo ac debuit, diligenter curata, ſic hominẽ debilitauerat prorſus, atq́ afflixerat, ut non uiribus modò, ſed corpore etiam penè omni amiſſo & conſumpto diſtabeſceret. Quare pridie q̃ naturæ ſatisfaceret, cum quidem in uilla Caregia cubaret æger, ita repentè concidit totus, nullam ut iam ſuæ ſalutis ſpem reliquã oſtẽderet. Quod homo, ut ſemper cautiſſimus, intellegẽs, nihil prius habuit,

quàm

quàm ut animæ medicum accerseret, cui de contractis tota uita noxijs Christiano ritu confiteretur. Quem ego hominem postea mirabundum sic propè audiui narrantem, nihil sibi unquam neque maius, neque incredibilius uisum, quàm quomodo Laurentius constans paratusque aduersus mortem, atque imperterritus, & præteritorum meminisset, & præsentia dispensasset, et de futuris item religiosissimè prudentissimeque cauisset. Nocte dein media quiescēti, meditantique sacerdos adesse cū sacramento nunciatur: ibi uerò excussus, procul, inquit, à me hoc absit, patiar ut Iesum meum, qui me finxit, qui me redemit, adusque cubiculum hoc uenire: tollite hinc obsecro me quàm primùm, tollite, ut domino occurram. Et cum dicto subleuans ipse se quantum poterat, atque animo corporis imbecillitatem sustentans, inter familiariū manus obuiam seniori ad aulam usque procedit: cuius ad genua prorepens, supplexque, ac lacrymās: Tu'ne, inquit, mitissime Iesu, tu nequissimū hunc seruum tuum dignaris inuisere? At quid dixi seruum: imò uerò hostem potius, & quidem ingratissimum, qui tantis abs te cumulatus beneficijs, nec tibi dicto unquam audiens fuerim, & tuam toties maiestatem læserim. Quod ego te per illam qua genus omne hominum complecteris, charitatem, quæque te cœlitus ad nos in terram deduxit, nostræque humanitatis induit inuolucris, quæ famē, quæ sitim, quę frigus, æstū, labores, irrisus, contumelias, flagella, & uerbera, quę postremò etiam mortem crucemque subire te compulit: per hanc ego te salutifer Iesu quæso, obtestorque, auertas faciem à peccatis meis, ut cum ante tribunal tuum constitero, quo me iamdudum citari planè sentio, non mea fraus, non culpa plectatur, sed tuę crucis meritis condonetur. Valeat, ualeat in causa mea sanguis ille tuus Iesu pretiosissimus, quem pro asserendis in libertatem hominibus in ara illa sublimi nostræ redemptionis effudisti. Hæc atque alia cū diceret lacrymans ipse, lacrymantibusque qui aderant, uniuersis, iubet eum tandem sacerdos attolli, atque in lectulum suum, quò sacramentum cōmodius administraretur, referri. Quod ille cum aliquandiu facturum negasset, tamē ne seniori suo foret minus obsequens, exorari se passus, iteratis eiusdem fermè sentētiæ uerbis, corpus ac sanguinem dominicum plenus iam sanctitatis, & diuina quadam maiestate uerendus accepit. Tum consolari Petrum filiū (nam reliqui aberant) exorsus, ferret æquo animo uim necessitatis admonebat, non defuturum cœlitus patrocinium, quod ne sibi quidem unquam in tantis rerum fortunęque uarietatibus defuisset, uirtutem modò & bonam mentem coleret, bene consulta bonos euentus paritura. Post illa contemplabundus aliquandiu quieuit: exclusis dein cæteris, eundem ad se natum uocat, multa monet, multa præcipit, multa edocet, quę nondum foras emanarunt, plena omnia tamen (sicuti audiuimus) & sapientiæ singularis, & sanctimoniæ: quorū tamen unum, quod nobis scire quidem licuerit, adscribam. Ciues, inquit, mi Petre, successorem te meum haud dubiè agnoscent. Nec aūt uereor, ne nō eadem futurus autoritate in hac rep. sis, qua nos ipsi ad hanc diem fuerimus. Sed quoniā ciuitas omnis corpus est (quod aiunt) multorum capitum, neque mos geri singulis potest, memento in eiusmodi uarietatib. id consiliū sequi semper, quod esse quàm honestissimū intelleges, magisque uniuersitatis, quàm seorsum cuiusque rationem habeto. Mandauit & de funere, ut scilicet aui Cosmi exemplo, iusta sibi fierent, intra modū uidelicet eum, qui priuato conueniat. Venit dein Ticino Lazarus uester, medicus (ut quidē uisum est) experientissimus: qui tamen serò aduocatus, ne quid inexpertum relinqueret, preciosissima quædam gemmis omne genus, margaritisque conterendis, medicamēta tentabat. Quærit ibi tum ex familiarib. Laurentius (iam enī admissi aliquot fueramus) quid ille agitaret medicus, quid moliret. Cui cū ego respōdissem,

epithema

epithema eum concinnare,quo præcordia fouerentur: agnita ille statim uoce,ac me hilarè intuēs (ut semper solitus)heus inquit,heus Angele, simul brachia iam exhausta uiribus ægrè attollens,manus ambas arctissimè prehendit.Me uerò sin gultus lacrymæq; cùm occupauissent, quas celare tamē reiecta ceruice conabar, nihilo ille cōmotior,etiam atq; etiam manus retētabat. Vbi autem persensit fletu adhuc præpediri me,quò minus ei operam darem,sensim scilicet eas, quasiq; dissimulanter omisit.Ego me autem cōtinuò in penetrale thalami coniicio flentem atq; habenas(ut ita dicam)dolori & lacrymis laxo.Mox tamen reuertor eòdem, siccatis,quantum licebat, oculis. Ille ubi me uidit, uidit autem statim,uocat ad se rursum,quæritq; perblandè,quid Picus Mirandula suus ageret. Respondeo manere eum in urbe,quòd uereatur ne illò si ueniat,molestior sit. At ego,inquit,uicissim ni uerear ne molestū sit ei hoc iter, uidere atq; alloqui extremum exoptem prius quàm planè à uobis emigro.Vin tu,inquam,accersatur? Ego uerò, ait ille, quàm primū. Ita sanè facio: uenerat iam, assederat,atq; ego quoq; iuxtà genibus incubueram,quò loquentem patronum facilius,utpote defecta iam uocula,exau direm.Bone Deus,qua ille hunc hominem comitate,qua humanitate,quibus etiam quasi blanditijs excepit? Rogauit primò ignosceret,quòd ei laborem hunc iniunxisset,amori hoc tamen, & beneuolentiæ in illum suæ adscriberet,libentius sese animam editurum, si prius amicissimi hominis aspectu morientes oculos satiasset.Tum sermones iniecit urbanos,ut solebat,& familiares. Nōnihil etiā tunc quoq; iocatus nobiscum,quin utrosq; intuens nos: Vellem,ait, distulisset me saltem mors hæc ad eum diem,quò uestram planè bibliothecā absoluissem. Ne multis: Abierat uixdum Picus, cum Ferrariēsis Hieronymus, insignis & doctrina & sanctimonia uir,cœlestisq; doctrinæ prędicator egregius,cubiculum ingreditur, hortatur ut fidem teneat: ille uerò tenere se ait inconcussam: Vt quàm emendatissimè posthac uiuere destinet,scilicet facturum obnixè respondit: ut mortē denique,si necesse sit, æquo animo toleret: Nihil uerò,inquit ille,iucundius, siquidem ita deo decretum sit.Recedebat homo iam,cùm Laurentius: Heus, inquit, benedictionem pater prius quàm à nobis proficisceris.Simul demisso capite,uultuq;, & in omnem piæ religionis imaginem formatus, subinde ad uerba illius & preces, ritè ac memoriter responsitabat, ne tantillum quidem familiarium luctu aperto iam,neq; se ulterius dissimulante cōmotus.Diceres indictam cęteris,uno excepto Laurentio,mortem.Sic scilicet unus ex omnib. ipse nullam doloris, nullam perturbationis,nullam tristitiæ significationem dabat: consuetumq; animi rigorem,constantiam,æquabilitatem, magnitudinem, ad extremum usq; spiritum producebat.Instabant medici adhuc tamen,& ne nihil agere uiderentur,officiosissimè hominem uexabant,nihil ille tamen aspernari,nihil auersari,quod illi modò obtulissent:nō quidem quoniam spe uitæ blandientis illiceretur,sed ne quem fortè moriēs uel leuissimè perstringeret. Adeoq; fortis ad extremū perstitit,ut de sua quoq; ipsius morte nonnihil cauillaretur: sicuti cum porrigenti cuidam cibū, rogantiq; mox quàm placuisset, respondit: quàm solet morienti. Post id blandè singulos amplexatus, petitaq; suppliciter uenia, si cui grauior fortè, si molestior morbi uitio fuisset, totum se post illa perunctioni summæ, demigrantisq; animæ commendationi dedidit.Recitari dein euangelica historia cœpta est, qua scilicet irrogati Christo cruciatus explicantur,cuius ille agnoscere se uerba & sententias propè omneis, modò labra tacitus mouens, modò languenteis oculos erigens, interdum etiam digitorum gestu significabat.Postremo sigillum crucifixi argenteum, margaritis gemmisq; magnificè adornatum, defixis usquequaque oculis intuens

intuens, identidemq́ deosculās expirauit. Vir ad omnia summa natus, & qui flantem, reflantemq́ toties fortunam usqueadeo sit alterna uelificatione moderatus, ut nescias utrum secundis rebus constantior, an aduersis æquior, ac temperantior apparuerit. Ingenio uerò tanto, ac tā facili, & perspicaci, ut quibus in singulis excellere alij magnum putant, ille uniuersis pariter emineret. Nam probitatem, iustitiam, fidem, nemo, arbitror, nescit ita sibi Laurentij Medicis pectus, atq; animum quasi gratissimum aliquod domicilium, templumq́ delegisse. Iam comitas, humanitas, affabilitas quanta fuerit, eximia quadā in eum totius populi, atq; omnium planè ordinum beneuolentia declaratur. Sed enim inter hęc omnia liberalitas tamen, & magnificentia explendescebat, quę illum penè immortali quadam gloria ad deos usq; prouexerat: cùm interim nihil ille famæ duntaxat causa, & nominis, omnia uerò uirtutis amore persequebatur. Quanto autem literatos homines studio complectebatur, quantum honoris, quantum etiam reuerentiæ omnibus exhibebat, quantū deniq; operæ, industriæq́ suæ conquirendis toto orbe terrarum, coemendisq́ linguę utriusq; uoluminibus posuit, quantosq́ in ea re, quàm immanes sumptus fecit, ut non ætas modò hæc, aut hoc seculum, sed posteritas etiā ipsa maximam in huius hominis interitu iacturā fecerit. Cæterùm cōsolantur nos maximo in luctu liberi eius, tanto patre dignissimi. Quorum, qui maximus natu, Petrus, uixdum primum, & uigesimum ingressus annum, tanta iam & grauitate, & prudentia, & autoritate molem totius Reip. sustentat, ut in eo statim reuixisse genitor Laurentius existimetur. Alter annorum duodeuiginti Ioannes, & Cardinalis amplissimus (quod nunquam cuiquam id ætatis contigerit) & idem pontifici maximo, non in ecclesiæ patrimonio duntaxat, sed in patriæ quoq; suæ ditione legatus, talem, tantumq́ se iam tam arduis negotijs gerit, & præstat, ut omniū in se mortalium oculos conuerterit, atq; incredibilem quandam, cui responsurus planissimè est, expectationem cōcitauerit. Tertius porrò Iulianus, impubes adhuc, pudore tamen, ac uenustate, neq; non probitatis, & ingenij mirifica quadam, suauissimaq́ indole totius sibi iā ciuitatis animos deuinxit. Verùm ut de alijs in præsenti taceam, de Petro certè ipso cohibere me nō possum, quin recenti re testimonium hoc loco paternum adscribam. Duobus circiter ante obitū mensibus, cùm in suo cubiculo sedens (ut solebat) Laurentius de Philosophia, & literis nobiscū fabularetur, ac se destinasse diceret reliquam ætatem in ijs studijs mecum, & cum Ficino, Picoq́ ipso Mirandula consumere, procul scilicet ab urbe, & strepitu: negabam equidem hoc ei per suos ciues licere, qui quidem in dies uiderentur magis, magisq́ ipsius & consilium, & autoritatem desyderaturi. Tum subridens ille, atqui iam, inquit, uices nostras alumno tuo delegabimus, atque in eum sarcinam hanc, & onus omne reclinabimus. Cumq́ ego rogassem an adhuc in adulescente tantum uiriū deprehendisset, ut eis bona fide incumbere iam possemus. Ego uerò, ait ille, quanta eius, & quàm solida uideo esse fundamenta, laturū spero haud dubiè quicquid inædificauero. Caue autem putes Angele, quenquam adhuc ex nostris indole fuisse tanta, quantam iam Petrus ostendit, ut sperem fore, atq; adeò augurer (nisi me ipsius ingenij aliquot iam experimenta fefellerint) ne cui sit maiorum suorum concessurus. Atq; huius quidē iudicij præsagijq́ paterni magnum profectò, & clarum specimen hoc nuper dedit, quòd ægrotanti præstò fuit semper, omniaq́ per se penè etiam sordida ministeria obiuit, uigiliarum patientissimus, & inediæ: nunquamq́ à lectulo ipso patris, nisi cùm maximè Respub. urgeret, auelli passus. Et cùm mirifica pietas extaret in uultu, tamen ne morbum, aut solicitudinē paternam mœrore suo adaugeret, gemitus omneis, & lacrymas in-

Laurentij laus.

Petrus Medices.

Ioannes Medices.

Iulianus Medices.

credibili uirtute quasi deuorabat. Porro autem, quod unum tristissima in re pulcherrimum ceu spectaculum uidebamus, inuicem pater quoque ipse, ne tristiorem filium tristitia sua redderet, frontem sibi ex tempore uelut aliam fingebat, ac fluentes oculos in illius gratiam continebat, nunquam aut consternatus animo, aut fractus, donec ante ora natus obuersaretur. Ita uterque certatim uim facere affectibus suis, ac dissimulare pietatem pietatis studio nitebatur. Vt autem Laurentius è uita decessit, dici uix potest quanta & humanitate, & grauitate ciues omneis suos Petrus noster, ad se domum confluentes, exceperit, quàm & apposité, & uarié, & blandè etiam dolentibus, consolantibusq; pro tempore, suamq; operam pollicentibus responderit. Quantam deinde, & quàm solertem rei constituendæ familiari curam impenderit, ut necessitudines suas omneis grauissimo casu perculsas subleuarit, ut uel minutissimum quenque ex familiaribus deiectum, diffidentemq; sibi aduersis rebus collegerit, erexerit, animauerit, ut in obeunda quoque Repub. nulli unquam aut loco, aut tempori, aut muneri, aut homini defuerit, nulla denique in parte cessauerit. Sic ut eam planè instituisse iam uiam, atque ita pleno gradu iter ingressus uideatur, breui ut putetur parentem quoque ipsum uestigijs consecuturus. De funere autem nihil est, quod dicam. Tantum ad aui exemplum ex præscripto celebratum est, quemadmodum ipse, ut dixi, moriens mandauerat. Tam magno autem omnis generis mortalium concursu, quàm magnum nunquam antè meminerimus. Prodigia uerò mortem fermè hæc antecesserunt, quanquam alia quoque uulgò feruntur. Nonis Aprilibus, hora fermè diei tertia, triduo antè, quàm animam edidit Laurentius, mulier nescio quæ, dum in æde sacra Mariæ Nouellæ, quæ dicitur, declamitanti è pulpito dat operam, repente inter confertam populi multitudinem expauefacta, consternataq; consurgit, lymphatoq; cursu, & terrificis clamoribus: Heus heus, inquit, ciues, an hunc non cernitis ferocientem taurum, qui templum hoc ingẽs flammatis cornibus ad terram deijcit? Prima porrò uigilia, cùm cœlum nubibus de improuiso fœdaretur, continuò Basilicæ ipsius maximæ fastigium, quod opere miro singularem toto terrarum orbe testudinem supereminet, tactum de cœlo est, ita ut uastæ quæpiam deijcerentur moles, atque in eam potissimum partem, qua Medicæ conuisuntur ædes, ui quadam horrenda, & impetu marmora immania torquerentur. In quo illud etiam præscito non caruit, quòd inaurata una pila, quales aliæq; in eodem fastigio conspiciuntur, excussa fulmine est, ne non ex ipso quoq; insigni proprium eius familiæ detrimentum portenderetur. Sed & illud memorabile, quòd ut primùm detonuit, statim quoque serenitas reddita. Qua autem nocte obijt Laurentius, stella solito clarior, ac grandior suburbano imminens, in quo is animam agebat, illo ipso temporis articulo decidere, extinguiq; uisa, quo compertum deinde est eum uita demigrasse. Quin excurrisse etiam faces trinoctio perpetuo de Fæsulanis montibus, supraq; id templum, quo reliquiæ conduntur Medicę gentis, scintillasse nonnihil, moxq; euanuisse feruntur. Quid? quòd & leonum quoque nobilissimum par, in ipsa qua publicè continentur cauea: sic in pugnam промociter concurrerit, ut alter pessimè acceptus, alter etiam leto sit datus. Arreti quoque supra arcem ipsam geminæ perdiu arsisse flammæ, quasi Castores feruntur, ac lupa identidem sub mœnibus ululatus terrificos edidisse. Quidam illud etiam (ut sunt ingenia) pro monstro interpretantur, quòd excellentissimus (ita enim habebatur) huius ætatis medicus, quando ars eum, præscitaq; fefellerant, animum despondenit, puteoq; se sponte demerserit, ac principi ipsi Medicæ (si uocabulum spectes) familiæ sua nece parentauerit. Sed uideo me, cùm quidem multa, & magna reticuerim, ne

Prodigia.

rim, ne forte in speciem adulationis inciderem, longius tamen prouectum, quàm à principio institueram. Quod ut facerem, partim cupiditas ipsa obsequendi, obtemperandiq; tibi optimo, doctissimo, prudentissimoq; homini, mihiq; amicissimo, cuius quidem studio satisfacere breuitas ipsa in transcursu non poterat: partim etiam amara quædam dulcedo, quasiq; titillatio impulit recolendæ, frequentandæq; eius uiri memoriæ. Cui si parem, similemq; nostra ætas unum forte atq; alterum tulit, potest audacter iam de splendore nominis, & gloria, cum uetustate quoque ipsa contendere. Vale. XV. Calendas Iunias. M. CCCCXCII. in Fæsulano rusculo.

CAESAR CARMENTVS ANGELO POLITIANO SVO S. D.

POlitias tuas, hoc est, Miscellaneorum librum ostendit nuper mihi Iacobus Rufinus, amœnissimi homo ingenij, tibiq; amicissimi. Nihil mehercules illis mundius, nihil acutius, nihil doctius, ista una centuria (ut equidem sentio) non modò Gellium, & id genus alios æmularis, sed longè superas. Fama quanquàm magnus es, scriptis certè maior: quare ætati huic nostræ gratulor. Est enim præsenti in seculo, quod admirari possimus, ne semper ueterum ingenia suspiciamus. Ego per te cùm multa didicerim, tibi me debere fateor, cunctaq; mea polliceor. Amicos habes supremæ fortunæ uiros, nos humili de plebe sumus, qui quasi fores amicitiæ tuæ pulsamus. Quid tu tenuis hominem fortis despicies? Inter ganeatas dapes uilis quandoq; iuuat, atq; appetitur oliua. Porrò quòd & ipse literas istas profitear, nihil uelim charum me tibi reddat: nam professio adeò ieiuna est: in hoc laude dignus, quòd ad studia ista anhelem, non quòd profitear. Quali enim simus doctrina, ipsi probè scimus: iter in densis tentamus tenebris, lucella sectamur: quandiu tantum congesserimus, quantum sit satis pro uictu annorum aliquot, mox Athenas, id est, Florentiam ad capiendum abs te cultum ingenij proficiscemur: absentem quæso, & incognitum, si potes, dilige interea, & Vale.

ANGELVS POLITIANVS CAESARI CARMENTO SVO S. D.

IGnosce occupationibus Cæsar, neq; me uel superbum crede, uel inofficiosum, quòd ad tuas hactenus literas non rescripserim. Melior diei pars lectionibus uarijs mihi teritur, reliqua datur amicis opera. Noctem sibi quies, & somnus cum precibus, horario, & stylo diuidunt. Ac (ne manifesta dissimulem) recrastinator quoque natura sum maximus, nec ad diem facilè soluo, quanquàm omnino aliquando soluo quod debui: quorum alterum dum redditur (ut uerum fatear) nonnihil dolet ob ignauiam: alterum me, quoniam redditum nō est, semper excruciat. Venio nunc ad epistolas tuas, quas equidem, quoniam sunt elegantissimæ, plenæq; mearum laudum, cupiebam sic in uicem ferre laudibus, ut par pari relatum cognosceres: At enim si fecero, credet aliquis me forsitan huius deniq; spe mercedis, abs te anteà fuisse laudatum. Quare malo equidem tibi hoc officium debere, quàm meas laudes adducere in suspicionem, præsertim sic abs te rhetoricè dictas, ut ob eas ipse quoq; mihi placeam, qui scio ueras non esse. Sine igitur, quæ de me scripsisti, mora aliqua temporis roborari, talionemq; tum deniq; à nobis expecta. Nunc usuram laudationis tuæ gratuitam quæso permitte dies aliquot, ne quis argutulus dicat, nos iter nos (ut illi apud Terentium faciunt) tradere operas mutuas. Vale. Florentiæ, Idibus Ianuarijs M. CCCCLXXXVIIII.

ANG. POLITIANVS TRISTANO CHALCO SVO S. D.

SIgnificas mihi literis tuis decuriam scribarũ totam sic delectari Miscellaneis nostris, ut inde me quoq; uidelicet autorem, quanto uix credibile sit amore prosequatur. Equidẽ habeo gratiã studijs meis, & uigilijs, in quibus acriter ab ineunte ætate, si minus cum dispendio bonæ ualetudinis, certè sim maximo periculo uersatus. Etenim quamuis ipsa sibi literarũ tractatio satis grande præmiũ sit, adeò scilicet suauis, & iucunda, tamen istiusmodi fit accessionibus, ut nullum uitæ genus esse putẽ cum literati hominis otio, dummodo non sterili, conferendum. Nec enim plures Iasoni, & Cadmo satu dentiũ nati sunt hostes, quàm mihi satũ Miscellaneorum nati amici. De Tertulliano, quod requiris, Quintus Septimius Florens Tertullianus appellatur, eiusq; legi libros, præter Apologeticum, de pallio, de carnis resurrectione, de corona militis, ad martyria, de uirginibus uelandis, de habitu mulierũ, de cultu fœminarũ ad uxorem, ad Scapulam, de persecutione ad Fabiũ, de exhortatione castitatis, de patientia, de monogamia, de præscriptionibus hæreticorũ contra Hermogenẽ, aduersus Praxeam, Valentianos, Marcionẽ, Iudæos, hæreticos omneis. Ipse quorundã, præter hos, librorũ meminit à se compositorũ, qui nec extant. Lactantius, ut in omnibus eruditũ doctrinis ita in eloquendo duriorẽ perhibet. Augustinus lapsum quibusdam locis miratur, quãuis hominẽ doctissimũ, Cyprianus sua frequẽter scripta de illius fontib. irrigauit. Reliqua super eo libellus Hieronymi uirorũ illustriũ suppeditabit. Ex apologetico uerò nimiũ tibi deerat, quod & huic epistolæ totũ subnexui. Tu cæteros tamen eius libros caue putes cũ apologetico cõferendos: tũ illud scito, uolumẽ esse, quod desyderas, propè immẽsum. Nã quod ad operã scilicet attinet meã, libenter equidẽ de illo tibi uerbis eisdẽ spondeo, quibus Publio Septimio de ciuiũ fortunis Antonius. Quod cõcupiscas, tu uideris. Quod concupiueris, certè habebis. Vale. Florentiæ, pridie Idus Ianuar. M. CCCCLXXXIX.

Tertulliani lib.

ANG. POLITIANVS TRISTANO CHALCO SVO S. D.

Marianus Genazanensis theologus.

SCribis Marianũ Genazanensem Theologiæ consultũ, qui sacras istic ad populũ conciones habet, tanta esse omniũ admiratione apud uos, ut eorum facile fidẽ, quæ de ipso in Miscellaneis prędicauimus, absoluerit: Iri ad hunc plenis undiq; uijs, allici lepóre uerborũ, suspendi sententiarũ grauitate, flecti omneis orationis impetu, & uiribus. Fatebor quid mihi usu uenerit, cùm primũ hîc apud nos concionari cœpit. Accessi ut audirem, sic quomodo alios consueuerã, explorabundus, & penè (ut uerũ dicã) contemptim. Sed ut habitũ uidi hominis, & statũ, quasiq; indolem quandam in oculis, & uultu minimè uulgarem, cœpi aliquid expectare iam quod essem probaturus. Ecce tibi igitur, præfari incipit. Arrigo iam tum aures, canora uox, uerba electa, grandes sententiæ. Deniq; agnosco incisa, uideo membra, sentio circunductum, capior numero: tum partiri pergit, attendo: nihil impeditũ, nihil inane, nihil ibi quod caudam traheret. Texit deinde argumentorũ nexus, illaqueor: retexit, expedior: inserit alicubi narratiunculas, ducor: modulatur carmen, teneor: iocatur nonnihil, rideo: premit, urgetq; ueris, do manus: tentat affectus mitiores, statim mihi per os lacrymæ: clamat iratus, terreor, ac uenisse iam nollẽ. Deniq; pro re ipsa, quam tractat, & figuras uariat, & uocis flexus, & ubiq; actionẽ gestu commendat. Mihi uerò etiam (ut fatear) crescere in ipso pulpito, nec supra sui modò, sed omnino suprà hominis mensurã sæpe est uisus. Ac dum sic omnia, quasi singula contemplor, cessit miraculo iudiciũ. Putabam fore tamen, ut consumpta postmodum nouitate, minus in dies me caperet. Cæterum contrà accidit, idem enim

postridie,

postridie, quasi alius audiebatur, sed illo ipso melior, qui pridie uisus optimus. Nec tu illud corpusculum contempseris, inuictum, infatigabile est: ut non aliunde magis reparare uires, quàm de laboribus ipsis uideatur. Quis inde autem tantum uocis, tantum spiritus, tantum uirium, ac laterum speraret? Adde quòd & rusticatus quandoque sum, domique cum ipso familiarius egi: & quidem nihil uidi placidius, nihil tamen etiam cautius. Non eius absterret seueritas, nõ item corrumpit facilitas. Alij cùm se magistros ecclesiarum profitentur, credunt sibi ius esse in homines uitæ, & necis: itaque sic intemperanter potestate abutuntur, ut nunquã supercilium, nunquam pædagogi uultum, & uerba illa tetrica deponant. Hic autem noster sic modum tenere didicit, ut in ipso tantum pulpito censuram exerceat: cùm descendit, inuicem ciuilitas excipiat. Quare sic à me, sic à Pico item Mirandula meo (bone deus, quo uiro?) frequẽter aditur, ut nullo magis quàm sermone illius, & consuetudine, tristitiam literati laboris discutiamus. Nam Laurentius ipse Medices elegans ingeniorum spectator, quantum homini tribuat, nõ modo substructo protinus insigni cœnobio ostendit, sed multò etiam magis assiduitate quadam, cultuque: sic ut unam cum illo ambulatiunculam omnibus fermè uitæ urbanæ discursibus anteponat. Itaque te quoque hortor, inspicias hominem (si potes) & explores, etiam de proximo, laudabis & hîc Politiani tui iudicium. Nec illi molestus unquam uenies, nescit offendi. Non enim is est, qui lucem refugiat, & oculos: puto, quia bona conscientia testibus omnino gaudet, quamuis utique non desideret. Vale. XI. Calend. April. M.CCCCLXXXIX.

Ecclesiarum magistri superciliosi.

ANG. POLITIANVS ANTONIO PIZAMANO S. D.

QVid esse hoc dicam uir doctissime, quòd illo ipso tempore, quo uos Ioanni Pico Mirandulæ, me præsente, tu Grimanusque, non iam tuus potius, quàm meus, quanquàm mentito nomine, quanquàm dissimulata patria, quanquàm sub mille inuolucris exhibuistis, nõ alium prius, aut libentius sermonẽ, quàm de uobisipsis, licet aliò reuocantibus, ac propemodum resistentibus iniecimus? An non, obsecro uos, surda & ignara quædã naturę consentientis ratio non modo personã detrahere illam uobis intempestiuam, sed & exprobrare fucum falsarum illiusmodi apud amicos imaginũ uidebatur? adeon' autem uos tum fuisse ferreos? adeon' quęso in illo malè mehercules lepido proposito pertinaces, ut cùm de utroque uestrũ, tam ardenter uterque nostrum sic à uobis, quasi certè nõ à uobis, quęrebamus, & cùm apud uos de uobisipsis, ut apud alios, tam ex animo, tamque amanter loquebamur, duritię tamen, aut obstinationem potius latendi, fallendique nos eandem semper retinueritis? O (si nõ ita induxissetis animum) qui complexus, & quanta illa nostra extitissent gaudia? Quem diem nobis inciuili illo, ne dixerim crudeli cõmento, quem fortasse etiã uobis inuidistis. Etenim ego, ne postea quidem lætitiã indicij toto persensi pectore, cùm sub articulo uno temporis mihi uos penè prius abstulistis, quàm obtuleratis. Nã etsi animus omnino inclinabat eòdem, uix tamen credere audebam uos eos esse bona fide, qui uidelicet eratis: nec enim uel ab eis me antea potuisse, uel tum quoque non iterum posse falli existimabã, qui se nuper fefellisse confitebantur: ut ne illud quidem tantillum uoluptatis, liberum, syncerumque mihi, & ab omni uacuum suspicione reliqueritis. Vt enim pisces, atque aues decepti semel cæteros etiam cibos, illi hamatos, hæ uiscatos credunt: sic ab impostura nuper uestra, quod etiam merũ, syncerumque fuit, esse id omne tamen dilutũ mihi, atque incrustatũ penitus uidebatur. Fecit isthuc ipsum olim in me Picus, uerum longe ille mitius. Nam cùm me rusticantẽ temporarius uersipellis adiuisset, ac sibi ludos paulisper de amico cepisset,

& de se quid sentirem callidè, quasi alienus explorasset: mox tamē ubi lusit satis, ultro se mihi ridens patefecit, ut omni prorsus erepta nube frui iam liberrimè suauissimi iuuenis præsentia, dulcissimoq; colloquio licuerit, & ueras audire, & reddere uoces. Vos contrà immodici, nisi me fortuna reuertentem uestra ipsorum causa rure in urbem, penè dixerim fugientibus in ipso limine obiecisset, taciti (quod adhuc abominor) taciti ambo, & ignorati mihi, tum pro Venetis Vicentini, pro Pizamanis, & Grimanis, nescio qui Porticenses discesseratis. Sed enim querelæ conticescant, feræ iam & nihil profuturæ, licitumq; amicis fuerit ludere aliquando ex suo commodo amicos, sicuti charissimos homines etiam interdum numina solent, quod uiri quidam sapientissimi prodiderunt. Venio nunc ad epistolas tuas elegantissimas, quas mihi & Pico Lactantius noster diligentissimus reddidit, hoc est, utranq; utriq;. Nam quod in hoc genere alteri datur, utriq; profectò datur, & quidem uideris in eis mihi uel ob hoc ipsum neruos omneis tuæ contendisse humanitatis, ut quod peccaueras, antea te nobis coràm diffingens, nunc absens eundem refingens pulcherrima uicissitudine redimeres. Etenim sic in literis ipsis amor, humanitasq; tua, & suauitas ingenij natiua quædam uiuit, spirat, exhibetq; se, ut non (quod solitum est) in atramento, sed in penitissimis præcordijs intinxisse nobis scriptorium calamū uidearis. Ita quod ait Syracusius poeta, si quid nos anteà momordisti, nunc innoxium repetita etiam utilitate reddidisti. Nam quòd breuiores fuerint epistolæ, dolemus quidem, sed eas arte longissimas, hoc est, à capite crebrò repetentes, facere didicimus. Sunt autem adhuc apud me literæ quoque aliæ tuæ, neque non simul & Grimani, quas abhinc annos fermè decem dedisti ad me. Nec illæ profectò indignæ, quæ tanquam semina iacerent adulescentes, qui quidem forent ad hanc uberrimam frugem peruenturi. Nempe igitur sicuti amatores munuscula suæ quisq; Veneris diligenter seruant, anellum puta, catellam, sudariolum, uiolam quoque, nonnunquam rosam, flosculum: sic ego tuas illas, & item Grimani literas amoris ueri gratissima pignora, nō modò paulò incuriosius non habeo, sed & sub oculos crebrò reuoco, nunc mihi ipse, nunc amicis recitans, atque ita memoriam redintegrans, ita affectus renouans, ita consuetudinem mihi uestram quàm sæpissime ascisCens. Quare abs te iure quodam meo postulo, ne istud ad me scribendi officium omittas, cuius fructum tanti faciam. Sed cùm tibi à studijs grauioribus otium suppetit, otium illud in me potissimum transferas, operamq; mihi aliquam saltem uacui temporis impertias. Debes hoc amori meo, debes certè humanitati tuæ. Dominicum uerò Grimanum lætor equidem legationis honorificentissimæ perfungi munere: cupio tamen eum saluum quàm primum recipias, ne diutius à Musis ferietur, & ut aucto multis pro merito laudibus ob rempub. bene gestam, non tuo modò, sed meo quoque nomine gratuleris, salutes, amplectarisq; reducem: tum qua poteris significatione, unum me quoque illi inter longa prosequentium officia repræsentes. De codice autem nihil te equidem hortabor. Errarem potius, si causam tibi meam commendandam putarem. Tantum dixerim uehementer me illum desiderare, qui lectus à me libenter, custoditus diligenter, etiam deinde fideliter remittetur. Ioannes Picus Mirandula, quasi Roscius quidā literarij theatri, respondebit arbitror & ipse ad tuas literas, quas uidelicet gratanter accepit. Te cordi, & Grimanum, mecum simul infixos habet, & quidem trabali clauo: laudat utrunque ubique, quacunque occasione, nec occasio illi tamen unquam deest. Sed & Laurentio Medici tuas ego ad me literas recitaui, fabulamq; illā simulati nominis ridenti narraui totam. Castigauit tamen ille me uerbis, quòd cognitos deinde;

non etiam

non etiam inuitos in ædes suas adduxeram, ut ueteris cælaturæ uasa, gemmasq;, quando id uos cupere dixeratis, pro arbitrio spectaretis. Negaui me parem duobus. Nam ne Hercules quidem contra duos, quod est in prouerbio. Verùm amat ille uos, fauet proposito doctrinæq; isti, uir unus ad omnia magna & honesta natus, educatus, exercitatus, nec minore à uobis (ni fallor) studio uisendus, quàm illa ipsa cælamina, quæ prius appetita, dein tamẽ oblata continuò refugistis. Vale.

ANGELVS POLITIANVS FRANCISCO CASAE SVO S. D.

Accepi epistolam tuam, qua mihi significas allatum isthuc esse de machinula Automato, quæ sit nuper à Laurentio quodã Florentino constructa, in qua siderũ cursus, cum cœli ratione congruens explicetur. Aisq; te cupere ut quoniam famæ fides derogetur, ego ad te de ea scribam si quid comperti habeam. Geram tibi morẽ. Et quamuis longo interuallo id opus ruri agens, haud aspexi: tamen eius uel quæ forma sit, uel ratio, uel usus, quantum consequi memoria potero, breuiter exponam. Quæ si tibi explicatio paulò uideatur obscurior, non nostræ omnino orationi, sed ipsius etiam rei, qua de agitur, subtilitati, atq; adeò nouitati uelim attribuas. Columella est quadrata, quæ pyramidos modo in acutum desinens fastigiatur, altitudinis ferè trium cubitûm. Supra eam pro capitello planus orbis est aheneus, auro & coloribus distinctus, & in cuius altera parte omnis syderum errantium cursus explicetur, cuius est dimensio cubitali breuior, rotulisq; intrinsecus, denticulatis agitur, circulo immobili summum complectente marginem, quatuor & uiginti horarum spatijs distincto. Intraq; eum in summo uersatili orbe, signa duodecim suis discernuntur gradibus. Interius orbiculi octo pari fermè inter se magnitudine uisuntur. Ex ijs duo mediũ obtinent punctum, alter scilicet alteri infixus, sic ut inferior maiusculus solem, superior lunam repræsentet: à sole radius ad circulum pertingens, in ipso quidem horas, in signifero uerò menseis, dies, graduumq; numerum, uerumq; & medium (quod aiunt) solis motum pariter indicet. A luna item stylus prodit, ipsius horarum index, quæ scilicet inferius in limbo ipso maioris orbiculi designantur, perq; lunaris epicyclij transiens centrum, signiferumq; contingens, medium sui syderis declarat motum. Alter item indidem exoriẽs, lunarisq; centrum corporis, hoc est, epicyclij oram secans, uerum eius locum manifestat. Quo fit ut & tarditas, celeritasq;, & motus, cursusq; omnis, & coitus item, pleniluniaq; uisantur. Circum hos orbiculi sex, quorum unus, quem Draconis caput, caudamq; uocant, solis pariter lunæq; defectus insinuat. Reliqui planetis attributi. Quorum à singulis binę eminent cuspides motuum indices, perinde atque in luna ostendimus. Sed ij retrò quoque gradiuntur, quod nequaquam in luna usuuenit, utpote cuius in contrarium feratur epicyclios. Ita & coniunctionum, & recessuum, & latitudinum ratio in singulis manifesta. Est præterea limbus alius signiferi instar, sex illos, quos dixi, planetarum orbiculos superne secans, unde & orientium gradus signorum, & dierũ spatia, hoc est, quota sol hora exoriatur apparet. A quibus singuli planetæ orbiculis deferuntur, & uicissim interdiu quidem ad orientem, noctu uerò ad occasum commeant. Contrà orbis ipse amplissimus noctu ad orientem, interdiu ad occidentem, quatuor & uiginti horarum spatio planetas torquet. Quæ scilicet omnia cum cœlo congruere ipso & ratio conuincit, & peritissimus quisque consentit. Nec est quòd mireris incredibilia hæc uideri permultis. Quippe (ut est apud quendam) Tarda solet magnis rebus inesse fides. Vix ipsi, inquam, oculis credimus, cùm hæc quotidie intueamur. Atque adeò

αὐτόματον.

Astronomici instrumenti descriptio.

cùm legerem aliquando tale quiddam fabricatum Archimedem Syracuſanum, uacillabat etiam in tanto autore fides, quam planè hic noſter abſoluit. Et ipſo quidem opere laus omnis inferior eſt: neq; enim aliter laudari pro dignitate poteſt, niſi ut omnem illi laudem eſſe imparem fateamur. Ipſum certè artificem dubium eſt morum'ne, & probitatis, candoriſq;, & ſanctitatis, an ingenij magis cauſa admiremur, ſic ut & cœlitus demiſſum, & in cœlo ipſo cœlũ didiciſſe exiſtimemus. Vale. Feſulis, VI. Idus Auguſtas. M. CCCCLXXXIIII.

ANG. POLITIANVS PHILIPPO POSCO S. D.

GRatum feciſti quòd epiſtolam, quòd uerſiculos miſiſti. Quæris quid ſentiam, breue faciam. Recti ſunt, feſtiui, arguti, pleni ſenſibus, & aculeis. Dicerem conſummatos, niſi non cum ſeculo hoc illos, ſed cum uetuſtate committerem. Quòd autẽ rogas, cur ego has particulas, quod quod, & adq;, per d, potius quàm per t, literas notem, facile reſponſum. Ac ne aut te circunduci, aut etiam falli putes, pauculos teſtes, neq; eos tibi non domeſticos citabo. Eſt in atrio capitolino ad ſiniſtram opinor æneі Herculis, haud ita pridem inuenti, marmor quoddam uetuſtis, ac iam penè exoletis inciſum uerſiculis, quorum initium eſt: Hercules inuicte. In eo hoc quoq; legitur, Adminiſtrandũ quod annis. Adſtipulatur etiam huic ſcripturæ ille codex antiquiſſimus Vergilianus, qui iſtic in intima Palatina bibliotheca adſeruatur, maiuſculis characteribus exaratus, de quo paucula mecum recognoſcas, licet ex Bucolicis modò, & Georgicis, ne totum tibi ſit uolumen explicandum. Pocula, inquit, bina nouo ſpumantia lacte quodannis. Et paulò pòſt: Vt Baccho Cererıq;, tibi ſic uota quodannis. Et rurſum: Degenerare tamen ni uis humana quodannis. Item: Nanque omne quod annis Terq; quaterq; ſolum ſcindendum. Sed & illud, adq; pari ratione notatur. Neq; te moueat quòd in ponte illo Anienis à Narſe conſtructo deprehendas aliter: atq; interruptum continuatur iter, niſi ſi illi inerudito ſeculo ſtandum putas. Ego Quint. ſequi malim, qui in primo de Oratoria inſtitutione libro, uelut frigidam eludit, quæ ſit à multis ſeruata differentia, ut ad cùm eſſet præpoſitio, d, literam, cùm autem coniunctio, t, acciperet. Itaq; ueteris adhuc ſcripturæ ueſtigia in eodem inuenias Vergilio: ut, Adque humiles habitare caſas. Ad mihi ſeſe offert ultro. Adque iterum ad Troiam. Adque ære Menalca. Adque ſolo proceras erigit alnos. Adque utinam ex uobis unus. Adque aduerſos detinet hoſtis. Et mille alia, ut minore etiam, quàm ſum pollicitus, me pomœrio circumſcribam. Quærit inſuper de nobis Lollius noſter, cur idem in uerbo adgredior ſeruemus. Ducitq; eum (ni fallor) cùm conſuetudinis uis, tum Priſciani autoritas. Sed ego à conſuetudine hac praua ad rectam uetuſtatem prouoco. Inſpice (ſi eſt otium) librum eundem, ita opinor inueneris: Adgredere ô magnos, aderit iam tempus, honores. Et item: Adgreſſi: nam ſæpe ſenex ſpe carminis ambos Luſerat. Neq; mihi ſanè hoc quidem loco non imbecilla etiam (adſit uenia dicto) ac uacillans Priſciani uideatur autoritas: quippe qui etiam cenſeat, errore magis ſcriptorum, quàm ratione factum, ut adfatur, adludo, adrideo, adnitor, adſumo, d, retineant. Quis enim putet etiam in nummiſmatis ipſis Cæſaribus conſecratis, id mendum admiſſum? in quibus cùm alia ad eundem modum, tum certè adlocutio, d, litera notatur, nunquam l. Sed uos nimium belli homines, ac faceti, planè me luditis, qui domi Pomponium habeatis, hominem totius antiquitatis, omniſq; adeò literaturæ conſultiſſimum. Itaque ego ineptus etiam Athenas noctuam. Sed iam uale, noſtraſq; Lollio ocupationes excuſa, ad quem ſcilicet nullas huic quidem tabellario literas dederim. Vale.

Quodannis. *Adque.* *Ad, & At.* *Adgredior.* *Numiſmatum fides.* *Adlocutio.* *Pomponius Lætus.*

ANG

ANG. POLITIANVS IOANNI GOTTIO RAGVSINO S. D.

Cum per hos quadragesimæ proximos dies enarrandis populo sacris literis essem occupatus, pellegi tamen libros carminũ tuorum, quos mihi tu pro singulari humanitate tua, mutuoq; inter nos amore dedicaueras. Hi me scilicet cùm uoluptate maxima, tũ maiore prorsus admiratione affecerunt. Nam quem non, obsecro, suauitas illa tanta, lepor, elegantiaq; uersiculorũ, tot aculei, sales, argutiæ, tanta eruditio, tãta uarietas, tantæ ubiq; Veneres, Gratiæq; delectent? Quis non attonitus audiat hominem ab Illyrio mercimonijs (ut inquit Plautus) emundis, uendundisq; occupatum, florentibus adhuc annis, tantos in omni poetice fecisse progressus, ut nõ solùm cum suæ ætatis hominibus, sed cum ipsa plane antiquitate conferri possit? Persequerer nimirum singula mi Ioannes, quæ ego in tuis poematis audacter contra ueteres statura deprehenderim, ni metuam, ne aut plus paulò indulgere amori, aut assentatiuncula aliqua uidear te uelle demereri. Sed plane ita sentio, esse hos libellos ita examussim perfectos, atq; ad summum absolutos, ut ne ab liuore quidem iure ualeant reprehendi. Debet autem tibi hoc nostrũ (qualecunq; est) seculum, quòd tu uidelicet par ueteribus in hoc saltẽ laudis genere reddidisti. Equidẽ gratias tibi ago immortaleis, utpote quem tuis illustrando carminibus immortalitate donaueris. Ita enim mihi persuadeo, tam lepida ista poemata, tã uenusta, tamq; ornata, & pulchra, omnem esse iniuriam temporum superatura. Vale.

Politianus et clesiastes.

ANG. POLITIANVS ROBERTO SALVIATO SVO S. D.

Beatus es gratiæ mi Roberte, quem sic docti certatim laudant, ut tum deniq; docti credantur, cùm te maximè laudauerint. Prodigiosus honor, sed tuis meritis non indebitus. Facit enim sedulitas erga hunc ordinem tua, non ut ineptus, aut adulator, qui laudet, sed ut impius, aut ingratus habeatur, qui non laudet. Adeò quippe doctorum studioso fauetur, ut in ipsum nec inuido quicquam liceat. Quare ne, quæso, morum talium pœniteat, quibus ad splendorem nominis plus multò proficitur, quam triumphis. Nunquam enim uestigia gloriæ obliterantur ab hominum doctorum impressa, non ingenio dixerim, sed animo. Vale.

Studiosos doctorũ ab omnib. laudari.

ANGELVS POLITIANVS ANDREAE MAGNANIMO SVO BONONIENSI S. D.

Neq; desidiæ meæ, neq; occupationũ culpa omnino est, licet harum quoque nonnulla sit, quòd ad epistolã superiorem non rescripsi hactenus, sed tuæ potius facilitatis notæ iam sic omnibus, ut ob eam protinus & ego licere in te mihi omnia existimauerim. Qui si nomen hoc humani retinere studes, quòd usu penè iam fecisti tuũ, nec irasci silentio nostro potes ullo pacto, nec debes. Quòd Miscellaneis nostris ita faues, ut Atticis quoq; noctibus eas compares: equidẽ uellem minus uulgò humanus habereris, ut nõ ex ingenio tuo semper ad officiũ parato scribi talia, sed ex operis ipsius meritò crederet. Tu perge nihilominus ornare isto pacto me uel immerentẽ. Nõ minus enim plerũq; delectat falsa, quàm uera laus: sicuti gratius accidit ferè quod dono datur, quàm quod ex debito. Vale. Florentiæ, XVII. Calend. Febru. M.CCCCLXXXIX.

ANG. POLITIANVS ANDREAE MAGNANIMO SVO S. D.

Efflagitari scribis isthic ab ijs, qui libros excudunt formis, Herodianũ meum. Meũ enim iure appello, quẽ quasi Latinitate donauerim. Tum rogas codicẽ tibi ipsum tuum remittã aliquando nostra (quod illos cupere ais) manu emendatum. Remitto, sed (ut uerum fatear) leniter potius, quàm

tius, quàm seuerè castigatum: sic autem ut nostra errata plura in eo, quàm librarij deprehendas. Crediderim tamen stylo ipsi certè meo, hoc est, interpretis, plus aliquantò ueniæ deberi, quàm autoris: quoniam meliuscule respondent ferè, quæ scribas, ubi sit liber quasi cursus, quàm quę uertas, ubi nihil extra præscriptũ. Accedit & illud, quòd hoc mihi munus interpretandi quasi leuioris operæ fuit, utpote qui diebus pauculis dictauerim sic deambulãs. Itaq; tantum abest ut mihi inde laudem petam, ut etiam abundè pulchrum fore putem, si uitauero grauiorem culpam. Quare cùm amicis reliquis, tum tibi in primis omnem huius operis defensionẽ non remitto solùm, sed etiã propè interdico, uosq; integros ad alia reseruo, quæ post edẽtur. Sed quanquàm plurimi sunt apud uos, qui mihi etiã plus nimio fauent, unus tamen es tu, Andrea Magnanime, cognomento isto tuo gentilitio dignissime, quem equidem faciam plurimi, cùm quod ex bonis ortus, & opibus flores, & honoribus, tũ uel maximè quòd ingenio es elegantissimo, moribus suauissimis, gratia penè quadam, quicquid ais, quicquid loqueris, imò etiam si nihil ais, nihilq; loqueris, singulari, ac uultu deniq; ipso (quod dicitur) homines deuincis. Itaq; nihil quenquam metuo, ubi tu mihi studeas. Nunquam enim malè de Politiano sentiet, qui placere eum Magnanimo intelleget. Vnum tantum est, quod à te nunc contendo. Cures pro reliqua in nostris rebus diligentia, ut quàm minimum quasi degenerent ab origine, quæ mox uolumina formabuntur: utq; ne illæ ipsæ quidem adnotatiunculæ omittantur, quas marginibus adscripsimus. Inter eas uerò etiam locos puto treis, quatuorue ad summum reperies, ubi fuit excusatione utendum corrupti apud Græcos exemplaris. Ad hæc uerò facilè procuranda, obeundaq; magis idoneum habere, magisq; ex usu tuo neminẽ possis, quàm Alexandrum Sartium, ciuem tuum literatum hominem, nostriq; studiosum, tum (quod ego in hac re primùm puto) neutiquam in amici negotio dormitantem. Vale. In rusculo Fæsulano, pridie Nonas Maias. M. CCCCXCIII.

Interpreti ueniam, deberi.

ANGELI POLITIANI EPISTOLARVM LIBER QVINTVS.

ANG. POLITIANVS BARPTOLOMAEO SCALAE S. D.

ET tu mihi superioribus diebus apertè dixisti, & abs te auditum multi retulerunt, non placere genus scribendi meum, propterea quòd ascita nimium uerba, & remota consecter. Me quoq; esse quendam (sic enim soletis dicere) ferruminatorem. Vox enim hæc apud te significare iamdiu cœpit eum, qui uerbis istis paulò minus uulgatis uteretur. Nam Hermolaũ Barbarũ, quasi per iocũ uocare ferruminatorẽ soles (ut audio) quia uerbũ fortasse istud aliquoties ille usurpauisset. Sed ego, mi Scala, quemadmodũ tibi facilè cõcedo uocẽ infrequentẽ nõ temere recipiendã: sic è diuerso contenderim, nõ debere esse cuiquã fraudi quòd Latinas, & apud idoneos autores repertas in usum reuocet, ac uetustis dare nouitatẽ studeat, nec uacare omnino patiatᷓ, quæ temporũ culpa prorsus in desuetudinem abierũt. Etenim si quę cuiq; obuia sint, ea tantũ noster sermo recipiat, nulla magis, quàm tabellionũ lingua utemur. Ad Ciceronẽ uerò quòd me reuocas, autorem quidẽ Latinæ linguæ summũ, nec tamen solum, quæro quid alijs facias, quorum testimonia uim sententiæ semper apud eruditissimũ quenq; habuerunt? Quæro item, quid uni saltẽ Varroni respõdeas, qui quidem sicuti Ciceroni palmam cõcedit orandi causas, ita Latinè loquendi sibi retinet? Quæro etiam, an quasi

Ferruminator.

Varro.

quasi barbaros quosdam reijcias Liuium, Sallustium, Quintilianum, Senecam, Plinium quoque utrunque, multos alios præterea tot seculorum suffragijs comprobatos? præsertim cùm diuersissimè iam quidā dubiam fecerint palmā: uelut apud Græcos Herodotus in historia & Thucydides, apud nos autem Liuius, & Sallustius. Quid quòd & Cicero dissimillimus Demosthenis? Nihil enim adijci alteri, nihil alteri detrahi potest: uidelicet orationis ille succus alteri quidem penè deest, alteri uerò quasi superfluit. Cæterùm cur hoc ipsum uerbū Ferrumino tanto cum risu profertur? cùm sit proprium, simplex, non malè sonans, non obsoletum, quo nec Plinius ipse proprietatis adamator, nec Iurisconsulti abstineant, qui uocabulorum sibi uim iure quodam suo præ cæteris uindicant. Eo'ne igitur, quoniam semel aut iterum sit usus Hermolaus, meritò aut contemnitur, aut irridetur? Multa tu quidē (credo) scripsisti, non multa adeò tamē edidisti, quæ uulgò ferantur. Sed historiam certè componis, longum opinor opus, & arduum. Quod ergo in te statuis exemplum, si ne bonorum quidem autorum uocibus utemur tutò? Fateor tamen rationem habendam uel materiæ, quam scribas, uel personæ, ad quam scribas, uel temporis, in quo scribas. Non enim idem Ciceronis actiones, & Apuleij Milesias fabellas decuerit. Alia enim quasi lingua, qua ludimus, alia, qua seria peragimus. Nec eodem sermone puerum, quo doctum hominem alloquaris. Nec rursus eodem modo ad amicos, quo ad ignotos, nec eodem ad principes, quo ad priuatos scribas. Quare Cicero quoque tuus, fortasse autem & meus, ita sibi dissimilis aliquando deprehendit, ut non omnia perinde quæ scribit, eiusdē prorsus esse autoris uideantur. Sed te censorem Scala facilè ferimus, hominē tot annos in literis non sine gloria uersantem. Malè doctos quosdā ferre ità non possumus, qui tamē ipsi quoque omnia exigunt ad Ciceronis gustum. Sæpe enim hoc usu uenit, & quidem cum magno meo interdū uel risu, uel stomacho, ut illa ipsa in nostris scriptis potissimū reprehenderent, quę in bonis emendatisque Ciceronis exemplaribus reperirentur, cùm tamē ipsi uoces omnino barbaras pro Ciceronianis usurparent, quas uidelicet excusores isti nouorū librorū Teutones peruersissimè aliquando effinxissent. Iam præceptū illud Cæsaris, quod obijci protinus solet, ut tanquā scopulū refugiamus infrequēs uerbū, magis fortasse illo seculo ualuerit, quo Latinè adhuc omnes loquebantur, quàm nostro. Iure enim tum poterat argui, qui parū contentus foret ætatis suæ uocabulis. Nunc autē uulgò Latinus sermo nescitur, nec à nutricibus iā, sed à magistris discitur. Apud quos certè nulla magis haberi uerba & usitata debent, & recepta, quàm quæ de ueteribus illis magnorū autorum thesauris proferantur. Hæc ego ad te liberè quidē, sed & amicè scripsi, mi Scala, non tam meipsum uidelicet asserens à risu tuo, quo equidē non offendor, quàm Hermolaum ipsum Barbarū leuiter defendēs, hominem seculi nostri eruditissimum, deque literis, & Philosophia, dum uixit, optimè meritum. Liceat autem mihi per te (ut opinor) quæ tua est in rebus omnibus æquanimitas, sentire aliud omnino in literis, quàm tu sentias, dummodo nulla inter nos amoris, hoc nomine, beneuolentiæque mutuæ iactura fiat. Vale. VIII. Calendas Ianuarias. M. CCCCXCIII.

Demosthenes. Cicero. Ferrumino. Teutones nouorum librorū excusores.

BARPTOLOMAEVS SCALA ANG. POLITIANO SVO S. D.

Conuenerant in coronæ modū quidā docti uidelicet, & literati homines, ac cùm de studijs (ut ferè fit) sermo incidisset, de diuo Hieronymo frequētior oratio fuit, ut ne uerbera quidē ante æterni Iudicis tribunal, quòd Ciceronianus, nō autē Christianus esset, tacerent. Theodorus Gaza, qui & ipse fortè aderat, uir profectò, quantùm possum ego iudicare de literis, præclara eloquentia, ridēs facetè admodū questus dicitur

iniuriam

iniuriam uiro sanctissimo immeritissime illatã. Ita cum risu soluta concio est. Sed quorsum fabella, inquies mi Politiane, delitiæ urbis huius? quoniã & mihi quoq; nunc Theodoro aliquo opus est, qui me eximat de Ciceronianorũ grege. Nam quis est tandem, qui me usquã huiusmodi notauerit? qui ne inter mediocriter qui dem eruditos connumerari iure queam. Sum enim quispiam de populo (si nosse me uis) eloquentiæ Latinæ studiosus, affectatorq;, atq; admirator bonarum artium, ipse tamen triuialem uix aliquam eloquentiã, doctrinamq; consecutus. Nam testes profectò, qui id ad te mendacij detulerũt, falsum te nimirũ habuere, ne me indicta causa condemnes. An ego Sallustium, an Liuium despexerim? quorum altero nihil in scribendo ingeniosius, aut exactius crediderim: alterius grauitatẽ orationis, atq; maiestatem admirari satis pro meritis nemo potest. Nam quod de Quintiliano addis, & Seneca, & Plinijs ambobus, diuersa ratio est, ualde quidem tum rebus ipsis, tum elocutionis genere disparibus. Sed quãdo ad has me modò disceptationes eleganti epistola tua reuocauisti, agam ego tecum iam amicius, ut uoluisti, & liberius. Non enim stylũ ego duntaxat non probaui tuum aliquando, quia nimis affectata uideretur oratio: sed & alia fuerunt, in quibus à tuis ego opinionibus facilè dissentirem. Neq; unquam satis dignam putaui causam, quæ tantas turbas cieret, ut Vergilius scriberetur pro Virgilio, siue à uerendo, ut uideri uelle uis, quia & Parthenius dictus sit: siue à uirendo, quod multò magis placet. Quid tandem flagitij est, si hoc, uel illo potius modo pronuncies? Minutior (mihi crede) res est, quàm quæ bona diutius ingenia distorqueat. Idẽ de duobus quoque aduerbijs dixerim, totiens, & quotiẽs. Placet tibi ea scribi absq; n litera, & arbitror autorem habere te, ac causam cur ita placeat. At uidebatur aliter Prisciano nobili Grammatico, idq; usus comprobauerat. Num capitale fuerit, si quid peccaris tale? Nam intellego quod dici contendis oportere, ab frequentiore scribendi usu reuocauisti, ut isto iam exemplo, & compremo, & redemo, ut alia multa prætermittam, non comprimo, & redimo dicendum sit. Et quidẽ ista fortasse melius. At indigna certè tot iam, tantisq; studiosorum hominum digladiationibus. Adulescentem quoq; dicere te pro adolescente aiunt. Quam ego opinionem tantum abest ut probem, ut tetrasticho etiã olim, cùm ex alijs quoq; idem audiuissem, sim prosecutus. Neq; alienum mihi nunc uidetur, si hoc id loco apposuero.

Vergilius, an Virgilius. *Totiens.* *Quotiens.* *Intellego.* *Compremo.* *Redemo.* *Adulescens.* *A cauda.*

Nunquid adulescens ἀπὸ τῆς οὐρᾶς ut adulor
  Fiet? & à cauda nomine, nomen erit?
Αἰσχρὸν τοῦτ' ἐστιν nomen: tolle ergo pudendum
  Censeo, quodq; adolet Papiriane uoca.

Plura sunt huius generis, quæ præterire nunc necesse est, ne fiat fortasse fastidium hinc lectoribus. Ferruminator tamen, de quo tu tam multa, dicendus est prius: quod uerbum sicuti asperum natura pronunciatu est, ita minus usu emollitum arbitror: nisi eo propriè utaris, & necessitate significandi quadam, ut illi ipsi, quorum affers testimonia, factitasse mihi uidentur, fugiendum est. Ad alias enim rerum notas duriter transfertur. Et r quidem litera natura aspera est. τραχύνει δὲ τὴν ἀκοὴν τὸ ρ, ait Dionysius. Poetæ quoq; & ipsi, atq; oratores, siquando in res inciderint paulò crudiores, ut eas exprimant accommodatius, asperentq; uerbis, crebrius inserunt eas dictiones, quæ eius soni plus habent. Si enim geminaueris, multò rugire uidetur asperior, uti in terra accidere uidemus, & serra. Cuius ne ferre quidem stridorem aures quorundam possunt. Quid curro? non'ne strepitum etiam præ se uidetur ferre currentium? Quid autem carri? num canthorum quasi fragore quodam pertundunt auditi? Ex eodem uidentur genere error, marræ, susurri,

Asperitate aurẽ offendit R.

barrhi,

barrhi,horror,ferrum,terror,& huiuſmodi ſexcenta, quæ enumeraſſe ab re eſt. Adde quòd adeò abſoletum puto,ut uix è plurimis unum inuenias,qui ferruminandi uim naturamq; nunc planè teneat,aut unde ſit dictum. Nam ſi Liuius ferrumen poſuit pro bitumine,aut bitumen eſt ferrumẽ,aut aliud quiddam, quod ego ignorare me fateor:neq; inueni adhuc,etſi multum diuq; quæſiuerim, qui ſcire id ſe profiteretur.Nouiſſe arbitror te tamen, atq; Hermolaum, uirum certè in literis ijs noſtris minimè contemnendum,qui ita & utamini liberè,atq; inſolentiam uerbi defendatis. Hermolaum enim etiam ſum ob uirtutis excellentiam admiratus, ne dum ferruminatorem non riſerim. Namq; inter eos qui hac tempeſtate bonis artibus excelluerunt,libenter connumerem. Verùm ut quod ſentio fatear,è noſtris temporibus plus ſpei mihi uidentur illa præſtare, quàm rei. Ac ſoleo id ſæpe cum Landino noſtro, qui cum propter cõmune literarum ſcribendi publicarum munus congredior frequẽtius,neq; eſt de quo colloquamur, q̃ de iſta ueſtra humanitate auidius.Soleo,inquam,prę antiquis nos appellare homullulos,qui etſi ipſe quoq; multa ſcripſerit appoſitè atq; eleganter,ediditq;,ut inde ſubtimere ſcripts ſuis poſſit,ſi uetuſtatis candidiſſimũ illum ſplendorem non attigerint, nihilo minus tamen,quæ uiri modeſtia eſt,haudquaq; repugnat obſtinatius. Pluſculum uerò neſcio quid q̃ ego,uidetur huic ætati tribuere. At ipſe cum rem militarem, cum literas,cum philoſophiam,cum picturas ſculpturaſq; noſtras,reliquaq; ætatum ornamenta conſidero,& confero cum uetuſtioribus,quid putas? cadunt animi,puderecq; incipit noſtrorum ſtudiorũ, niſi aſtrologia forſitan redimat, & ſolatium afferat proſtratis.Quæ ad id iam inſaniæ redegit nonnullos rerum profitenteis futurarum ſcientiam,ut ne ueſpertilionum quidem,aut papilionum,& cicindelarum motus ullos fieri ſine fato putent. Verumenimuero non fruſtra erit, opinor,ad nepotes & poſteritatem prouocatio:et profectò tua maximè opera,qui meliorem nobis legendo & docendo Florentinam reddidiſti iuuentutem. Multa iam & magna uidentur iacta eſſe fundamenta glorię literarum,ſed nondum ad frugem,quod dicitur,peruentum,niſi me aut iudicium animi mei,aut deſiderium conſequendæ tantæ dignitatis fallit: atque in deſiderio quidem, antiquo prouerbio, uel celeritas mora eſt. Nunc uenio ad eum locum, qui eſt in tuis literis de ſcriptis meis, ut hac quoque de re, quod eſt, non differar. Quæ ſcripſi ego quidem,parum multa ſunt:edita uerò nulla,niſi quæ aut imprudentiore in ætate pueriliter penè exciderunt, aut extorſit neceſſitas. Non enim digna mihi uiſa ſunt, quæ in manus eruditorum mitterentur: ut autem legerentur ab indoctis, nõ fuit deſiderium. quid enim niſi uanum inde, atque infructuoſum expectandum fuit? Contra illorum opinionem, qui prius etiam quàm atramentũ (quod aiunt) exaruerit,informatores habent librorum paratos, & multa millia eiuſdem ſcripti exempla per Italiam orbemq; terrarum legenda diſſeminant: ut quaſi latioribus ex campis uberiores famæ ſuæ fructus percipiãt,ingenti profectò de ſe potius, deq; uiribus ſcribendi ſuis,q̃ de aliena uirtute proferre ſententiam uidentur.Id tamen ineſt in re periculi (ni fallor) quod quæ ita edideris, non in nonum preſſa annum (quod Flacco placet) ſi quid humano more aberraueris, ad limã uix redire poſſunt ſine dedecore: quod etiam quibuſdam qui feſtinantius ſua impreſſere, accidiſſe certũ eſt: ſed detur iſta uenia doctioribus. Quonam pacto feremus eos, qui rerum ignari cunctarũ,blaterant tamen & ipſi multa,atq; oblinunt,necdum finita informant,unde ſunt Nymphales, quos uocant,unde Morgantes Dryadeiq;, & infinita penè monſtra,quæ uulgò decantantur, ut uel hinc facta nota aliqua uideatur informaturæ arti,quæ iſtam occaſionem præbuerit indoctis, doctiſq; inſa-

niendi, ut sit uerũ illud quod dicitur, Nihil beatum esse ab omni parte. Sed certè sum longior, amoris uinculo extractus, quo te complector, coloꝗ, atꝗ admiror. Quæ restant autẽ plurima, agemus coràm melius, cum uoles: uel domi otiosius, si fortè plebeias spectatorum turbas uereamur. Vale. Domi, pridie Cal. Ianuar. M.CCCCXCIII.

ANGELVS POLITIANVS BARPTOLEMAEO SCALAE SVO S. D.

ITa respondebo ad epistolam tuam, Scala doctissime, qua mihi multa, sed leuicula obijcis, ut iocer interdum tecum liberius, & cauiller. quod quoniam & liberale est, & ad imitationem tui susceptũ à nobis, credo non succensebis. Ac primò quidẽ ꝗ uereris, ne te inter Ciceronianos numeremus, suspicione ista falsa te libero. Nec est cur Theodorum desideres ob id aliquem, tale nihil de te (crede mihi) homines existimant. Nec uerò ego id unquam dixi: nõ sum tam temerarius, nec audax, nec mendacia qui loquar libẽter. Nam quòd Liuium modò, & Sallustium probas, Quintilianũ, Senecam, Plinios ambos reijcis, causa est, opinor, quòd otiũ tibi nondũ fuit historiam scriptitanti, etiam horum uirtutes inspicere. Sed & affectatam uideri tibi orationem meam facilè patior, quoniam dictandis epistolis scriba publicus assuetus probare eum stylum maximè debes, qui à uulgari cõsuetudine minus abhorreat. Nec in eo tu reprehendendus tamen, quoniam plerunꝗ ad indoctos epistolæ istæ uestræ mitti solent: nos contrà, qui iuuentuti ueterum scripta prælegimus, delectum habere uerborum sententiarumꝗ didicimus. Nec ipsi nobis, ut auribus indoctorũ seruiremus, eloquentiæ meliorem partem sponte abscidimus. Hoc uos affectatũ fortè putatis, quo maiestas quædam potius linguæ continetur, & sanctitas. Ex quo Sallustium quoꝗ ipsum, quem iure mecum probasti, quidam tamen ut affectata scribentem notissimo epigrammate incesserunt. Iam quòd minuta quæpiam, quę ad orthographiam potissimùm pertinent, adeò improbas, ut penè tragœdias excites, rogo te mi Scala, ne mihi inuidiam istam facias, nec ob id turbas cieri, aut studiosorum digladiationes misceri, aut distorqueri bona ingenia clamites, propterea ꝗ Vergilium scribere malo, ꝗ̃ Virgilium. Non enim, puto, ad pileum seruos ideo uoco, non aduersus optimates armatam multitudinẽ concito, quin deierare tibi persanctè possum, nunꝗ me ob eam causam, nec cum quopiam uerba cõmutasse, nec in eo mihi aliquẽ repugnasse, pręter te unum. Diu uerò ista, qualiacunꝗ sint, non iuuentus modò nostra, sed & doctores pleriꝗ, pronis auribus acceperunt, ut nec Landinus ipse præceptor olim meus, nunc autẽ utriusꝗ nostrûm collega, magnæ uir in literis & autoritatis & celebritatis aliter iam pronũciet, quàm Vergilium. Quòd si tu Virgilium mauis, nõ equidem clamo flagitium te facere. Quid enim mea id refert? Non te scilicet docendum suscepi, sed Florentinam iuuentutem. Cæterùm de isto quidem, quæ dicenda uidebantur, abundè in Miscellaneis exposui: simul ijs respondi obiter, qui modum statuere nostræ industrię conabantur, ac me in crimen uocabant, quòd ad hæc minuta & uilia non conniuerem, quasi uerò ista me uel à linguæ utriusꝗ, uel ab ipsius deniꝗ philosophiæ, cæterarumꝗ artium bonarum professiõe auocauerint. In quibus iam multos annos magno quidem cum labore, nescio uerò an & cum laude adhuc aliqua uersor. Nam quòd me credidisti Vergilium putasse à uerendo deduci, risi, fateor, nõ mediocriter. Quis enim ad te ista detulit, quæ ne cogitaui quidem? Sed audi ad cętera, de quibus adhuc nihil quicquam mandaui literis, ne me nugis duntaxat istis censeri putes. Totiens & quotiens defendis, autore Prisciano, ceu uerò nõ & ipse

hoc semper affirmauerim, analogiam quidem postulare quoties, toties, sicuti decies, & millies. Prisciano autem autore, etiam n literam in his duobus, ut in illo, multotiens, interponi. Nec uerò negat Priscianus, & sine litera n utrunq; usurpari, sed & n ait interponi: quoniam, credo, quibusdam rectius ita tum uidebatur. Esse autem hoc uitium seræ iam, & affectæ latinitatis aduerbium quoq; illud multotiens testatur, quod arbitror apud idoneos non reperies. Illa uerò ætas, & item paulo superior centiens quoq;, & milliens, item uicensimus, tricensimus, interposita n litera, usurpabat: quod in Pandectis ipsis archetypis Iustiniani principis, ut erratum librarij semper inducitur. Iam intellego ut dicam potius q̃ intelligo, uetustis exemplaribus adducor, præsertim si nec grammaticorum repugnet autoritas, nec analogia. Sic enim intellego uidet, ut pellego. Tum ab interlego formari ait hoc uerbũ Priscianus, r litera in l conuersa: sicut à perlego illud pellego. Rursusq; idem quo loco e uerti ait in i, à lego affert diligo. De hoc autem intelligo penitus tacet. Postremò alibi quoq; & intellego inquit, intellexi: quod antiqui dicebant interlego, interlexi. Vides igit̃ ut interlego apud antiquos fuit, de quo uersa r litera in l, postmodò intellego sit factum. In adulescentem uerò tetrasticho etiam lusisti, uerba scilicet Græca latinis admiscens, ne perdidisse operam te credamus, quòd homo senex in Græca schola sedere cœperis sub magistro, Catonem puto illum Censorium æmulatus. Et sunt quidam tui familiares, qui latere cauillũ nescio quod in calce dicant istius epigrammatis, quod equidẽ nec agnosco, nec credo. Nam & tu homo prudens non temerè ieceris in alterum, quòd in te facilè reijciatur. Et me adeò morum nõ pœnitet, ut si turpiculè aut nequiter quippiam dixeris, pertinere id ad me non credam. Verùm ut iocos tuos omittam, si modò ibi iocus est ullus, rogo te, unde expiscatus adulandi uerbũ græco intellectu deduci à cauda, nulla penè inter se similitudine, cum transpositis potius literis credatur ab adludendo? Sed adulescentem scribi negas oportere u litera, cum adoleo dicamus. Quæro autem ego nunc abs te, cur non inde adoltus potius quàm adultus? uidelicet nescis quanta sit harum cognatio inter se literarum, nec apud Latinos modò, sed & apud Græcos. Aut te illud saltem fugit, nouitiam fuisse o literã, qua etiam aliquæ Italiæ ciuitates caruerint, & eius loco u posuerint, ut Thusci nostri, & Vmbri. Quo nomine in uetustis adhuc urbis monumentis, & sacerdus pro sacerdos, & epistulis pro epistolis, & nungento pro nongento, multaq; itẽ ad id exemplum conspiciuntur, quæ tamen ego non omnino sequor: sed & cur nõ sequar, certa ratio est. At enim adulescens non modò in ueteribus libris cum litera u, plerunq; reperitur, sed & tertiam quoq; à fine producit syllabam, contra originis naturã, quod ille indicat uersus: At leuis ille deus, cui semper adulescentum. Sicuti apud Maronem, upilio, sicuti fortè apud antiquos omneis, iucundus. Nec pro his tamen ego, ut pro aris & focis pugno. Tantũ admoneo leuiter studiosos, quid obseruem. Sæpe item (quod Cicero ait) scientiã mihi reseruo, usum loquẽdi populo concedo. Cæterùm q̃ multa præterire te dicis in hoc genere, ne lectorib. fastidiũ parias: quæ sunt quæso ista, quæ præteris? An Carthaginiensis, quod ego dicere malo, q̃ quod uulgò soletis, Carthaginensis? Quid autem habetis, præter inueteratũ diu errorem, quod hic obijciatis? Principio ille ipse Priscianus, quem tu nobilem grammaticum uocas, Carthaginiensem dici regula pręcipit: post hoc illius autoritati plurimùm uidelicet addit Ennianus uersus, quem Tullius citat: Hostem qui feriet, mihi erit Carthaginiensis. Si enim Carthaginensis legatur, metrum (sicuti uides) claudicauerit. Postremò libros quoq; proferre possum, quando uoles, cõplureis uetustissimos: possum & epigramma citare, quod in antiquo

marmore incisum Romæ adhuc in Transtyberina regione spectatur, quæ nostræ obseruationi subscribāt. Sed uenio iam ad Ferruminatorē, quem tu uitas (ut utar Flacci uerbis) cane peius & angue. Quo si utendum non est, propterea quòd literam habeat r geminatam, profectò isto exemplo, mi Scala, nec tu ferrū militi iam, nec agricolæ terram suam relinques, imò nec marram. Nam tot errata illa tua uerba (sic enim iocari libet) hoc est, quæ habeant r literam geminatam, non minus utiq; in usu sunt, q̄ quę mollia putas. Ac si audiēdus mi Scala sis, cogemur omnes iam lallare pueriliter, & quod ridendum sit, ad Alcibiadis labdacismum confugere. At si propriè utare, inquis, fortasse non pecces, sed tantū si transferas. Quasi uerò aut hoc tralationi repugnet, aut non ferè sæpius apud bonos quoq; autores uerbum hoc de suo in alienum domicilium immigrauerit. Nam quòd ais nescire te, quid nomine ferruminis usurpetur, equidem ignosco. Nō enim fortassis euoluere Grammaticos nostros Græcis occupato licuit, à quibus enarratur. Pro bitumine autem cur accipias non uideo, tum profiteor indicaturū quid apud Liuium ualeat, modò tu locum ostendas, ubi Liuius utatur. De Hermolao tu quidē prudenter quòd excusas, inuidiam credo metuens. Sed redi quęso mecum in memoriam, quàm & tu eum ardenter superioribus diebus accusaueris, & ego constanter defenderim. Nec enim ob aliud infamastis hoc ferruminandi uerbum, quàm quòd illo est usus Hermolaus. Nam in meis certè adhuc scriptis non reperitur.

Est & aliud quiddam, quod me fateor in epistola tua ualde mirari: qui enim derogas plurimùm seculo huic, in quo uiuimus, parumq; putas eruditum, si cum ueteribus conferatur, idem tamen seculi eiusdem tantum autoritatibus mecū pugnas. Sed & arrogātes temerariosq; iudicas, qui sua scripta publicent, ac propagari formis patiantur: quasi uerò qui rectè scribant, nō eo pacto pluribus etiam prosint. Isto utantur consilio tuo, qui miseras chartas oblinunt, ut eas uidelicet perpetuis tenebris sepeliant. Me uerò nec pudeat emendare sequentibus scriptis, si quid in prioribus quandoq; deliquerim: quò uidelicet (ut quidam inquit) & scribendo proficiam, & proficiendo scribam. Nec enim minor eo nomine uel Hippocratis, uel Augustini, uel Ciceronis est gloria, quòd publicata diu à se quædā nouis subinde editionibus damnauerunt. Sed uideo me lōgius prouectum, dum pluribus epistolæ tuæ quasi capitibus respondeo. Dabis ueniam (quæ tua est humanitas) non loquacitati modò, sed libertati quoq; meæ: quorum alteri occasionē tua dedit epistola, ad alteram me inuitauit exemplum. Videtur autē, nescio quo pacto decere amicos, ut in sermonibus, ita etiam in epistolis quædam inter se quasi uelitatio, qua solitos uti plurimùm Socraticos illos emunctæ naris homines accepimus: ut uidelicet in dicendo eruditionem, in audiendo patientiam experirentur. Vale. Florentiæ.

BARPTOLEMAEVS SCALA ANGELO POLITIANO S. D.

DIxin tibi edentulum esse me? Sum antè protestatus cum sene tibi ætate iam confecto, atq; effœto uiribus rem fore: sum uerus. Iubeo receptui canant signa. Non commiserim, mi Politiane, ut his cōditionibus isto me ludo includā. An ego inermis, imbellis, ignauus, tremulus miles descendam in puluerem, & in campū ad insulsam ac ridiculam uelitationem? Nam cum Hercule congressus, quem tot tantaq; euicta monstra transferunt in cœlum, herbam do iam, manusq;, & serues uictum precor. Ne sæui, triumphi die ductus inter captiuos addere ad pompam potero, atq; ad numerum. Nam certè agere potes (iam mihi uidetur) non de literis modò nostris, sed et de literis quoq; ipsis

ipsis triumphum. Quòd me ita dignum putaueris, cui adeò accuratè respōderes: quodq; tantum scribendo honestaueris atq; extuleris, etiam supra modum, etsi is semper mos fuit tuus, tamen hac quoq; noua in me nunc humanitate, debere tibi multum fateor. Admirabilis est profectò ornatus epistolę tuæ, doctrina noua plane, atq; incredibilis, inusitata, incomparabilisq; facundia. En habes quid sentiā de scriptis tuis, etiam chirographo confirmatū, si quid maleuoli obloquerētur. Ipse cū his uulgatioribus epistolis, ut feci hactenus, me oblectabo, contentus hac obscuriore sorte, quando præclariora uos nati annis (ut ferunt) melioribus occupauistis. Tu certè, præter cæteros, mi Politiane, naturæ multum debes. Illa tibi ingenium istud, quo agere tam multa, atq; memoriā, qua omnium ferè rerū reminisci potes, dedit: ut corporis modò prætermittam dotes, quæ nonnihil & ipsę habere à quibusdam putantur momenti, ad felicitatem, & fortunæ cōmoda: quæ profectò iuuare natiuam uirtutē, nisi ipsa sese deserat, uehementer solent. Cæcus sit fun ditus, qui hæc nō uiderit. Cæterùm sine epistola, nam melius id fieri coràm puto, cum opportunè agi res possit, omnibus de rebus, de quib. scribis (est enim quod dici contrà possit) transigemus. Vale. Florentiæ, M.CCCCXCIII.

ANG. POLITIANVS BARPTOLEMAEO SCALAE SVO S. D.

SI tu edentulus, mi Scala, tua tamen fuerat dentata epistola: sensi equidem. Nam penè morsu me fregit, & pepercit illa tamen nonnihil: atq; ita mecum lusit, ut ursa interdum cum catello solet. Stultus ego, qui nō statim ueterano toties coronato cessi, uidelicet tyrūculus adhuc, ense leuis nudo, parmaq; inglorius alba. Tu tamen magnificè hoc, sicut alia, qui ne dignum quidem me putes ira. Nam quòd Hercules abs te uocor, nō mihi ob id placeo: sic enim pigris canibus (ut inquit ille) nomē erit tigris, pardus, leo. Vincere autem non magis te potui, q̄ Herculem ridiculi apud Philostratū Pygmæi, quos ille omneis correptos leonis pelle inuoluit. Cæterùm triumphare de literis, non est meum. Quando enim mihi illæ hostes? Gotthorum laus ista, & Hunnorum, non mea est. Sed & occupare præstantiora quî potui quæso? qui quidem te concionante forsan adhuc in cunis uagiebam. Postremò si quem tibi honorē habui, mi Scala, merito tuo me fateor habuisse. Si quid rursus te pupugi per iocum, iam nunc equidem muto factum. Quòd uerò laudes in me tantas ore pleno cōgeras, amor in causa. Sed tamen hoc ita interpretor, unam mihi laudē hanc esse laudum omniū maximam, quòd abs te merui laudari etiam falsò. Si quid est quod agere præterea coràm uelis, nulla mora in Politiano tuo. Vale.

BARTHOLOMAEVS SCALA ANGELO POLITIANO S. D.

TAnquam qui asperiora prægustauerūt, si deinde in mitiora inciderint, sapere uidentur dulcius: ita sum ipse modò isto saccaro tuo, istoq; nectare epistolæ recreatus: atq; ut quod est fatear, nescio quomodo acciderit, quæ scribuntur à te cuncta, tuum sapiunt salem, ac te referūt. Hoc quod postremò ad me misisti muneris, magis tuum est, scilicet concitaui ego te, ut uideo plusculum, & in causa fui ipsemet mihi cōmutati styli. Ego floribus Austrū Perditus, & liquidis immisi fontibus apros, Vergiliano prouerbio: & oleum immiscui liquidæ lixiuię nostrum. Sed redij in uiam, &, mihi crede, quia minus habent concitationis, atq; animorum, grauiora sunt: quod tamen forsitan poetę negauerint, quorū buccina sæpe inflatior melius complet aures. Dedisti iam errori ueniam, quod te dignum fuit, sic Heroes quondam magnanimos factitasse accepimus. Ac tibi quoq; illud apud Maronē dicitur: At tu Romane memēto, etc.

Nosti carmen. Generosa profectò mens, quę aut non cõmouetur iniurijs, aut acceptarum uel inulta obliuiscitur. Quòd dixi te de literis triumphaturũ, non eum sensum habet, ut ego te literarum dicere hostem uoluerim, quarũ professoribus nihil est aut tua domo, aut teipso hospitalius: sed sunt illæ loco positę excelso atq; aspero: &, Qui cupit optatam cursu contingere metam, Multa tulit, fecitq; puer, sudauit & alsit. Te nihil deterruit, nihil reuocauit, non anni domuere decem, non mille carinæ. Tulisti de literis triumphum, id est, eas habuisti in potestate, quæ immortali te admodum gloria decorarent. Neq; Gotthi mihi triumphasse de literis, aut omnes illæ barbaræ gentes uideri solent: quippe quę eas ne norint quidẽ, neq; nomen audierint, nedum adierint armis, atq; expugnauerint. Nec solent illæ quidem machinas uereri præliares, & tormenta: studio atq; officio leniuntur, ut noster de literis apologus fortasse nõ usquequaq; insulsus nititur ostendere. Nec quod de occupatis à uobis locis scripsi, penitus absurdũ est. Nam & posteriores in Euangelio operarij, non minus mercedis retulerunt. Fortunatiora certè sunt ista tempora (quis negauerit?) nostris temporibus, quantum ad literas saltẽ pertinet. Voco autem nostra, uagitus illius tui tempora, in quibus & librorũ & præceptorum, ex quibus quasi fonte quodam certo literæ hauriunt, penuria permagna fuit, suo quisq; marte quid possent uires experiebatur: unde multa uitia inhæserunt mẽtibus. Ego certè, qui illius ætatis imbibi aquulam, uix ad uestrum hunc modum depurare turbidam possum, & ad liquidum istud tempestatis huius reuocare. Hos ego uocaui annos meliores, nisi tu aliter sentias. Vale. M.CCCCXCIII. Florentiæ.

ANGELVS POLITIANVS ANTONIO VRCEO CODRO SVO S. D.

COmposui propemodum libellum græcorum epigrammatõn, quem sæpe ut edam familiares mei me rogant, & pertinere dicũt (ita enim mihi palpantur) non ad latinorum modò, sed omnino ad seculi gloriam, si latinus homo tamdiu iam dormienteis excitem græcas musas. Nõ enim poema reperitur ullum citra sexcentos annos à Græcis conditum, quod patienter legas. Sunt hodie tamen unus & alter, qui nonnihil dicuntur conari, quanq; adhuc non appareat. Vt igitur hos ipsos uel euocem uel irritem, cogitabam libellum qualemcunq; hunc nostrum publicare, modò tu nõ dissentias. Etenim in ea re tuum consilium fartum tectum habere placet. Aut igitur libellus hic probabitur ab ijs quoq; ipsis, qui cõponere putantur, atq; ob id magna mihi omnino gloria tribuetur: aut improbabitur, & meliora ipsi fortasse scribent. Itaq; rursus hoc ipso nomine bene audiam. Mitto interim quædam tibi ex ipsis non delecta, sed fortuita: mentior: imò delecta potius, siquidem illa potissimum, quibus cum ueteribus Gręcis (nisi tamen hoc nimis improbum) certaui. Tu confer tamen, & utcunq; displicuero prærepta crede, quibus poteram placere. Lege uerò primùm, quod in Apelleam Venerem post tot antiquorũ composui. Quam Plinius etiam noster Anadyomenen uocat, & uictam Græcis uersibus ait: à quibus tamen sit illustrata, quæ laus ad me non attinet, illo qui nondum tempore factus eram.

Εἰς ἀφροδίτην τὴν ἀναδυομένην.

Κύπριν ἀπελλείας ἔργον χερὸς, ὡς ἴδεν, ἔσταν
δαρὸν θαμβάλεος, τὴν ἀναδυομέναν.
τᾶς ἀπὸ παρθενικᾶς, ἀπὸ τοῦ φιλοπαίγμονος, αἰδὼς
ταὶ ὄψιν μέγαλαν ἔλλαχεν, ἠδὲ γέλως.
καὶ τᾷ μὲν ῥαθάμιγγας ἁλιβρέκτοιο καράνε

δεξιτερᾷ

δεξιτερᾷ θλίβων, καὶ κελάρυζεν ἀφρός.
ἰὼ δ' ἄρα τᾶς νοτίδος τίς ἐμοὶ φόβος, ἃ δέ γε λαιὰ
ἔσκεπε ταὶ ἄβαν ταὶ ἔθ' ὑποβρύχιον.
καὶ γὰρ ἕως λαγόνων ὕφαλος πέλε καὶ τὶς ἔτι φρίξ
ματρὸς ἀπ' ὠδίνων ὄμφακα μασὸν ἔχειν.
εἰ τοίαν ποκ' Ἄρης ἔχε δέσμιος, οὐκ ἀκροδιῶμαι
οὐδ' ἀφαιρείας ἤθελ' ἀλυκτοπέδας.

Sed & in armatam Venerem tam diu post alios, ita lusi.

Εἰς ἀφροδίτην ὡπλισμένην.

Εἰς τί σάκος κρατέεις Παφία, λόγχαν δὲ τινάσσεις,
καὶ θώρακ' ἐνέδυς, καὶ κόρυν ἀμφίφαλον;
μέμνασ' ὅτι οὐ σοὶ δέδωται πολεμήϊα ἔργα
τᾷ τρυφερᾷ, δέπας δ' ἱμερόεντα γάμου.
ἀλλ' οὐκ ἐς δᾶριν θωρήσσομαι, ὅπλα δ' ἄεργος
ἐνδύομαι, ὡς κ' Ἄρης ἐκλελάθοιτο μάχας.
ἓν γὰρ ἐμοὶ μώνᾳ τὸ τεύχεα καὶ κύπριν εὑρὼν,
οὔ ποτ' ἐμῶν λεχέων ἔσσετ' ἀπαυλόσυνος.

In matrem quoque Lacænam, trito Græcis argumento ad hunc modum.

Εἰς λάκαιναν.

Ἐκπροφυγόντα μάχας τὸν ἑὸν παῖδ' ὡς ἐνόησε
ἀσπιδάτις μάτηρ, φασγάνῳ ἀντίασεν.
καὶ κτάνε τὸν δύστανον, ὃν ἔτραφεν, ὃν τέκεν αὐτά.
ταῦτα δ' ἐκερτόμεεν λόξ' ἐπιδερκομένα.
εἰ τοῖόν σ' ἐδόκουν, οὐκ ἂν τέκον, ἔῤῥε λακαίνας
ὡς παῖς, οὐκ ἐθέλων ὡς λακεδαιμόνιος.

Nec reueritus Iulianum principem sum, cuius heroicis uersibus de organo musico meos Elegos, & quidem pauciores opposui, quos & ipsos adscribam.

Εἰς τὸ ὄργανον.

Χάλκειον δονάκων ὁρόω στίχον, ἀλλά τις αὐτῶν
τεχνᾶται κρύβδην τὸν πολύθρουν κέλαδον;
οὗτος ὁ τοῖς τροχαλοῖς ἑτορότροπα δάκτυλα παλμοῖς
δινεύων, τρομεράς τ' ἀμφισοβῶν σελίδας.
ἀλλὰ πολυανδρέων πόθεν οἱ τόσος ἐσμὸς ἀητῶν.
οὐκ ἀθρεῖς ἀσκοὺς δὶς χθαδίους ὄπιθεν.

Extant etiam nobilissima duo epigrammata in puerũ super Hebri glacie ludentem, sicuti latinum quoque non inuenustius, quod Augusto tribuitur, sed cum Græcis illis ita quidem græcè contendimus.

Εἰς παῖδα.

Παῖς ἕβρῳ ἐπέθρωσκε πεπηγότι τυτθὸς ἀθύρων,
κρυστάλλου δ' ἐάγη μαρμαρόεν δάπεδον.
χ' ὢ μὲν ὀλισθαίνων πέσεν εἰς βυθὸν, ἀλλ' ἀδίαυτον
κρατὸς ἔκοψε δέρην ὀστρακόεις παγετός.
σκῆνος ἄρ' ἐνδύμυχον ῥοθίων ταχὺς ἥρπασεν ὁλκὸς
τοῦ συνεὶ δ' ἡ μάτηρ μοῦνον ἔδωκε κάρη.
εἶπε δ' ἐπιστενάχουσα, τί δύσμορος υἱὸν ἔτεξα;
ἆρ' ὡς στοιχείοις βρῶμα γένοιτο δυοῖν.

Hoc autem quod sequitur, non cum Græcis iam, sed cum latino cõmisimus. Vertimus enim uetustum poetæ Pulicis in hermaphroditum, quod uulgus Antonio

Panormitano falsò adiudicat: in quo laboriosissimũ fuit reddere totidẽ uersibus, ac penè uerbis, imò uel syllabis eandem gracilitatem. Latinum Pulicis hoc est:

Cum mea me genitrix grauida gestaret in aluo,
  Quid pareret fertur consuluisse deos.
Mas est, Phœbus ait, Mars fœmina, Iunoq; neutrum:
  Cumq; forem natus, hermaphroditus eram.
Quærenti letum, Iuno sic ait, occidet armis,
  Mars cruce, Phœbus aquis, sors rata quæq; fuit.
Arbor obumbrat aquas, ascendo, decidit ensis
  Quem tuleram casu, labor & ipse super.
Pes hæsit ramis, caput incidit amne, tuliq;
  Fœmina, uir, neutrum, flumina, tela, crucem.
  Nunc audi nostrum Græcum, si placet.

Ἔγκυος οὖσα γυνὴ, τέκεος πέρι, φοῖβον, ἄρηα,
  ἥρην, τοὺς ἅμα τρεῖς ἐξερέεινε θεούς.
ἄρσενα φοῖβος, ἄρης θῆλυν φάτο, κοὐδέτερον σὺ
  ἥρη, πάνθ' ὑγιῶς, ἀνδρόγυνος γὰρ ἔφυ.
εἰρομένῃ δὲ μόρον, μόρος οἱ ξίφος ἔλλαχεν ἥρη,
  σταυρὸς ἄρης, φοῖβος κύματα, πάντ' ἀπέβη.
δένδρῳ ἐφέστηκει, πέσε δ' οἱ ξίφος, αὐτὸς ἐπ' αὐτῷ
  ἤριπεν εἰς ποταμὸν κύμβαχος, ἐκ δὲ ποδοῖν
ἤρθη ἀπ' ἀκρεμόνων, θάνε γοῦν θῆλύς τε, καὶ ἄρρην,
  κοὐδέτερον, σταυρῷ, κύμασι, καὶ ξίφει.

Sed nimis tibi sum fortasse molestus, itaq; iam desinã. Prius tamen illud testabor, me non ideo certasse cum tam præclaris ingenijs, quę diu cõprobauit antiquitas, præsertim in arena ipsorum, quòd inde mihi uictoriam uel sperarem, uel quærerem: sed quòd hoc magis uidebar illa cogniturus, quo minus in experiundo con sequerer. Tu tamen qualiacunq; sint ludicra hæc mea, uelim diligenter explores, agniturus & in cæteris eiusdem generis, quę uel iam scripsi, uel adhuc scripturio, prorsus eundem gustum. Vale.

ANTONIVS CODRVS VRCEVS ANGELO POLITIANO S. D.

IN magnis Iulij caloribus redditæ fuerunt mihi literæ tuæ, Angele doctissime, quibus non grauatus es ad me mittere pauca quædam Græca ex multis, quæ composueras epigrammata, cum Grecis & Latinis certantia. Ego quibus uerbis isti tam prompto ac tam liberali in me animo gratias agam, non reperio. Dedisti enim mihi senescenti, quid comparare, & quid comparando discere possem. Et certè mihi uisus es & Latinus uir tersissimus, & Græcus facundissimus. Quòd autem scripsisti, te cogitasse, libellum ipsum Epigrammatum publicare, modò nõ dissentirem: quid est quod fieri, aut dici, aut cogitari à Politiano possit, in quo dissentiat Codrus? Equidem nõ sum tam socors, nec tam mihi placeo, ut uerbis tuis uel elicitus prodeam, aut tanquã cristatus gallus cantaturus exultem. Ego ne paucis admodum literis, & mediocri ingenio do tatus, tibi uiro in omni doctrinæ genere peritissimo consilium dabo? μὴ γένοιτο. Et certè miratus sum non parum, quæ te ratio ad hoc scribendum exhortata fuerit: nisi forte meus erga te singularis amor, & uitæ meæ plusculi anni commouerunt. Quod si ita est, scribã libens quod sentio: ea tamẽ lege, ut si quid inconditũ, aut insuaue hîc tuas aures mordaci aceto lotas offenderit, non me, sed teipsum accuses

accuſes, qui tacentem, ac penè ſopitum excitaueris. Contuli igitur, ut iuſſiſti, epigrammata tua cum Græcis: & tantũ abeſt, ut Græca uituperare uelim, ut illa plurimùm comprobem. Verùm in tuis uerſiculis neſcio quid plus gratiæ & dulcedinis mihi eſſe uidetur, quod magis ſentiri, quàm monſtrari poteſt. Præterea non eo inficias uerſus hexametros ex paucis quidem, ſed lõgioribus particulis cõpoſitos, ſuam in tempore ſeruare autoritatem, qualis eſt apud Heſiodum, πληϊάδων ἀτλαγενέων ἐπιτελλομενάων. Et apud Vergilium: Paſtorum Muſam Damonis & Alphesiboei. Et alij eiuſmodi plures, tam apud Græcos, quàm apud noſtros poetas. Sed uerſiculi ſanè ex pluribus dictionibus compacti, ſcatentibus dactylis elegantiores, rotundiores, ac leniter magis currentes, iudicio meo exiſtimandi ſunt: ut, ἄνδρα μοι ἔννεπε μοῦσα πολύτροπον, ὃς μάλα πολλά. Et, Si quis in hoc artem populo non nouit amandi, Me legat, & lecto carmine doctus amet. Et hoc præcipuè in elegis ſeu epigrammatis apparet. In pentametris uerò longas dictiones libenter audio: ut, τὴν ἀναδυομένην, & ὡς λακεδαιμόνιος. Habent enim neſcio quẽ Græcienſis conſuetudinis modum. Poſtremò quantum decoris ac gratiæ uerſibus præbeant epitheta non tantũ perpetua, ſed & nouè excogitata, & argutæ ſententię, nemo non eruditus intelligit. In tuis uerſibus, ut ad te redeam, hęc omnia inueniuntur. Nam ipſi & partibus multis aptè cohærentibus, & dactylis frequentibus leguntur, ac ſcanduntur, & ſentẽtijs fortaſſe argutioribus, quàm Græci uerſus concluduntur. Quanti me putas feciſſe epitheton illud, ὄμφακα μαστόν? Et illam uariatam ſimilitudinem, μόρον μόρος? & alia id genus multa, quæ multiplicem in ſe habẽt doctrinam & uoluptatem. Sed quibus uerbis laudabo illam ſententiam, qua in fine Veneris Anadyomenes uſus es, ubi ſcripſiſti: ſi Mars ligatus talem habuiſſet Venerẽ, noluiſſet unquam uinculis Vulcanijs diſſolui. Angele mi obſeruande, non tibi blandior, ſed ex animo loquor: in alijs quidem non es Græcis inferior, in hoc uerò etiam es (ut ſentio) ſuperior. Quare non te tantum hortor ut edas quæ ſcripſiſti, ſed rogo, & obteſtor. Ede, ede quàm celerrimè, ut & tu gloria, & literarum ſtudioſi tua doctrina frui poſſint. Nam uel euoces, uel irrites ad ſcribendum eos, quos noſti, uel non: bene audies omnino, & ſummopere laudaberis. Sed tecum in hoc ſtadio currentibus licebit (mihi crede) potius terga tua, quàm pectus uidere. Et ſi nulla alia te ad hanc editionem cauſa moueret, uel hęc te impellere debet, rumpantur ut ilia, non dico Codro, qui tuus eſt, ſed illis, quos ego ſanè non uideo, tu fortaſſe cognoſcis tibi eſſe non amicos, ut intelligant te, quod iam latinè feciſti, Gręcè non minus poſſe, & indoctis prodeſſe, & doctos ſummopere delectare. Et tandem ſi non uis alijs prodere, prode mihi, qui rerum tuarũ, ut ſum ſic ſemper ero lector ſedulus, ac amplificator. Sed hæc ſatis ſint in ijs præcipuè caloribus; qui neſcio quomodo uobiſcum, certè nobiſcum grauiter agunt: ἐπεὶ κεφαλὴν καὶ γούνατα σείριος ἄζει, ut ſcribit Heſiodus. Vale, & memento nos epigrammaton Græcorum uolumen integrum expectare. Tibi me cõmendo, & ſi Picus princeps noſter ibi eſt, me illi ſeruum ſuum eſſe inſinuato. Bononiæ, quinta luce Iul. M.CCCCXCIIII.

ANGELVS POLITIANVS IACOBO MODESTO PRATENSI SVO S. D.

ROgaſti me ſæpius, ut tibi nomina colligerem ueterum iuris conditorum, nõ qui citentur ab alijs, ſed quorum ſint ipſorum uerba pro legibus in Iuſtiniani principis digeſtis, quas & Pãdectas appellamus. Ego uerò quoniam te longius diſtuli, quàm fortaſſe ſingularis amor erga me tuus merebatur, ne ſine fœnuſculo mora iſta fuerit, etiam titulos, numerumque

librorum

librorum tibi perscribam, de quibus quinquaginta digestorum uolumina consarcinantur. Volo enim tibi hoc quoque apponere quasi condimentum studiorum tuorum: in quibus te tam multam ponere operã, multumque proficere, quod mihi preceptores tui narrant, unicè gaudeo. Nam cum tu nostris laribus à puero fueris innutritus, probauerimque semper ingenium, mores, animum, fidelitatemque tuam, nihil abs te mihi penè seiunctũ puto, laudesque tuas perinde amplector, ut meas. Sed ut ad rem redeam, septem omnino & triginta fuere cõditores iuris, quorum de uerbis digestorum leges, uelut centones quidam consuuntur. Et quorundam ex his mentio est in titulo de origine iuris, quem tibi non damus insolutum, propterea quòd est in ære tuo. Vetustissimus autem omnium, sicuti mihi uidetur, Q. Mutius Scæuola est P.F. Pontifex maximus. Cuius apud Ciceronem quoque plurima mentio. Huius huc accersitur unus tantum liber definitionũ. Gallus deinde Aquilius, qui Ciceronem orantem iudex audiuit, & quem familiarem suum Cicero idem in Topicis appellat. Huius tantum respõsis irrigantur digesta. Labeonis uerò eodem asciscuntur libri πιθανῶν, id est credibilium, seu uerisimilium, & item posteriorum decem. Fuit autem Labeo, quem uocat Horatius insanum, de cuius ingenio, natura, studijs ac doctrina multa scribit Gellius in Atticis Noctibus. Saluij quoque Iuliani digestorũ nonaginta libri, de ambiguitatib. unus, ad Minutium sex, ad Vrseium quatuor. Floruit hic Hadriani temporibus, & iudicanti fuit in consilio, magnæ uir autoritatis, auunculus etiam Didij Iuliani, deinde principis. Aduocantur & Neratij Prisci regularum quindecim, membranarũ septem, respõsionum tres. Hunc sibi putatur Traianus amicorum consensu successorem destinasse, sic ut ei dixerit aliquando: Commendo tibi prouincias, si quid mihi fatale contigerit: eundemque mox Hadrianus imperator habuit in cõsilio. Volusius quoque Mætianus iurisconsultus est habitus celeber, quo multum est usus Hadrianus idem: quique docuit M. Antonium principem, cognomento Philosophum. Veniunt huc igitur illius quoque libri fideicommissorum sedecim, publicorum quatuordecim: sed Mætiani nomen in Marcianum deprauatur à librarijs. Fuit enim Marcianus ipse quoque iuris autor, à Didio Iuliano principe iussus occidi: qui libros huc contulit institutorum sedecim, regularum quinque, de appellationibus duos, publicorũ duos. Item singulares, quos Græci μονοβίβλους, his titulis, de delatoribus, hypothecariæ, ad S.C. Turpilianum. Iulius quoque Cęlsus Hadriano fuit in consilio, qui Digestorum libros undequadraginta composuit. Sed & Valens qui fideicõmissorum septem. Marcellus quoque, qui Digestorum scripsit unum & triginta, responsorum unum, sex ad leges. Item Iabolenus, cuius acciti huc libri sunt. Ex Cassio quinque, epistolarum quatuordecim, ad Plautium quinque. Claruit his temporibus etiam Serbidius Scæuola, cui M. Antonius philosophus operam dedit, ac deinde factus imperator, multum illo est usus. Hic & Seuerum docuit illum, qui sibi post Pertinacem magna uirtute imperium parauit. Docuit & Papinianum, de quo mox dicemus. Sed Scæuolæ huius libri deducuntur in Iustiniani Pandectas, Digestorum quadraginta, quæstionum uiginti, responsorum sex, regularum quatuor, de quæstione familiæ unus, quæstionum publicè tractatarum unus. Huius auditor (ut diximus) Papinianus libros ad Pandectas affert, quæstionum trigintaseptem, responsionum undeuiginti, definitionum duos, de adulterijs unum, ædilitium unum. Hic habitus omnium est acutissimus, eum'que uocant historiæ iuris asylum, doctrinæ legalis thesaurum, sic ut ab illo studiosi legum, qui profecissent, appellati Papinianistæ quandoque fuerint: amicus & Seuero principi, sed à condiscipulatu, neque non affinis per secundam uxorem,

successor

successor eidẽ quoq; in administratione fisci. Deniq; moriens Seuerus filios suos non alij magis, quàm Papiniano commendauit. Erat autem præfectus urbi Papinianus, ac plus potens in aula quàm uolebat. Itaq; sæpe deponere nocituram potentiam frustra conatus, tandem ab Antonino Caracalla, Seueri filio, militũ gladijs obiectus, & securi percussus est, quòd excusare parricidium noluisset. Huius assessores in præfectura Iulius Paulus, & Domitius Vlpianus, quos quidã ex uestris Græco uocabulo Coryphæus appellant, quoniam quasi uerticem legitimæ disciplinæ cum Papiniano tenuerunt. Feruntur & Vlpiani libri ad edictum tres & octoginta, ad Sabinum uerò unus & quinquaginta, ad leges uiginti, pro tribunali decem, de officio proconsulis decem, regularum septem, fideicommissorum sex, opinionum sex, de adulterijs quinq;, de appellationibus quatuor, de officio consulis tres, institutorum duo, de censibus sex, responsorum duo. Tum singulares hi. Regularum rursus, de sponsalibus, de officio præfecti urbi, de officio præfecti uigilum, de officio curatoris Reipublicæ, de officio prætoris tutelaris, de officio quæstoris. Sed quamuis tam multa scripserit Vlpianus, tamẽ Paulus aliquantò est (ut Græcè dicam) πολυγραφότερος: eius enim numerantur hi libri: Ad edictum octoginta, quæstionum uigintisex, responsorũ uiginti tres, breuium uiginti tres, ad Plautium duodeuiginti, ad Sabinum sedecim, ad leges decem, regularum septem, sententiarum uel factorum sex, sententiarum iterum quinque, ad Vitellium quatuor, ad Neratium quatuor, fideicommissorum tres, decretorum tres, de adulterijs tres, manualium tres, institutorum duo, de officio proconsulis duo, ad legem Iuliam, uel, ut aliter lego, ad legem Aeliam duo: item ad legem Aeliam Sentiam tres, de iure fisci duo. Monobibli autem, regularum rursus, regularũ tertiò, de pœnis paganorum, de pœnis militũ, de pœnis omnium legum, de usuris, de gradibus & affinibus, de iure codicillorum, de excusationibus tutelarũ, ad regulam Catonianam, ad S.C. Orficianum, ad S.C. Tertullianum, ad S.C. Syllanianum, ad S.C. Belleianum, ad S.C. Libonianum, seu Claudianum, de officio præfecti uigilum, de officio præfecti urbi, de officio prætoris tutelaris, de extraordinarijs criminibus, hypothecaria, ad municipalẽ, de publicis iudicijs, de inofficioso testamento, de septemuiralibus iudicijs, de iure singulari, de secundis tabulis. Ad orationem diui Seueri, ad orationẽ diui Marci, ad legem Velleiam, ad legem Cinciam, ad legem Falcidiam, de tacito fideicommisso, de portionibus quæ liberis damnatorum conceduntur, de iuris & facti ignorantia, de adulterijs, de instructo & instrumento, de appellationibus, de iure libellorum, de testamentis, de iure patronatus, de iure patronatus quod ex lege Iulia & Papia uenit, de actionibus, de concurrentibus actionibus, de intercessionibus fœminarum, de donationib. inter uirum & uxorem, de legibus, de legitimis hæreditatibus, de libertatibus dandis, de Senatusconsultis. Fuere autẽ Paulus, & Vlpianus præfecti ambo, sed quidam factos ab Alexandro dicunt, quidam uerò ab Heliogabalo, qui tamen Vlpianũ remouit, ut uirum bonum. Cæterùm Alexander utrunq; magno in honore habuit, maximè autem Vlpianũ, qui consiliarius ei quoq; fuit, & scrinij magister. Nec unquam ad eum solus admissus quisquam est, nisi præfectus, atq; Vlpianus. Tum si quando alter adhibitus, semper tamen Vlpianus rogari iubebatur. Sabinus autem ille, ad quem libros Vlpianus scripsit, puto etiam ad quem Paulus & Põponius, uir fuit insignis, & cõsularis, ab Heliogabalo iussus occidi, cuius filius etiam Fabius Sabinus Alexãdro fuit gratissimus, & Cato sui temporis dictus est. Nescio autem an hic filius idem sit Sabinus, qui Consularis, ac præfectus urbi per tumultum fusti percussus in populo, & occisus, atq; in publico derelictus fuerit.

De illo

De illo quoq; ambigitur, uter'ne de iure scripserit, filius an pater. Scripsit uerò iuris ciuilis tres, ex Proculi singularem, sed & Epistolarum libros octo. Pomponij quoq; collati sunt eôdem libri, scilicet ad Quintum Mutium, lectionū undequadraginta, ad Sabinum quinq; & triginta, epistolarum uiginti, uariarū lectionum quindecim, ad Plautium septem, fideicommissorum quinq;, Senatusc ōsultorum quinq;, regularū unus, enchiridij duo. Caium uerò citat & Boetius in Ciceronis Topicôn cōmentarijs. Huius huc adhibiti sunt ad edictum prouinciale libri duo & triginta, ad leges quindecim, ad edictum publicū quindecim, qui soli tum reperti fuerunt, Aureorum septem, dodecadelti, hoc est, duodecim tabularum sex, institutionum tres, de manumissionibus tres, fideicōmissorum duo, de casibus unus, regularum unus, dotalitiorum unus, hypothecariæ unus. Sumpserunt haustus, qui Tribunianum iuuerunt, ex Venulei quoq; stipulationum libris undeuiginti, Actionum decem, de officio Proconsulis quatuor, de pœnis Paganorum uno, publicorum tribus, de interdictis sex. Item ex Mauritiani ad leges sex, ex Terentij Clementis ad leges uiginti, ex Africani quæstionum nouem, ex Florentini institutorum duodecim, ex Tertulliani de castrensi peculio uno, ex Iusti constitutionum uiginti, ex Triphoniani disputationum libris uno & uiginti, ex Callistrati de cognitionibus sex, edictorum monitoriorum sex, de iure fisci quatuor, institutorum tribus, quæstionum tribus, ex Menandri militarium quatuor, ex Modestini responsorum undeuiginti, Pandectæ duodecim, regularum decem, differētiarum nouem, excusationū sex, de pœnis quatuor. Item ex eiusdem Monobiblis, de præscriptionibus, de inofficioso testamento, de manumissionibus, de legatis & fideicommissis, de testamentis, de eurematicis, de enucleatis casibus, de differentia dotis, de ritu nuptiarum. Ex Tarruntij Paterni militarium quatuor, ex Macri militarium duobus, publicorum duobus, de officio præsidis duobus, Icoston, seu uerius Icaston, duobus: de appellationibus duobus. Ex Arcadij de testibus uno, ex Rufini regularum duodecim, ex Anthi siue Publij Furij Anthiani patris edicti quinq; libris, ex Maximi ad legem Falcidiam, ex Hermogeniani epitomatum sex libris. Hæc est deniq; tam iuris conditorum, qui symbolam dederunt, q; librorum quoque, & titulorum, quibus Pandectæ se debent, exactior nomenclatura. Nam cæteri non intexuntur, sed tantum citantur: quidam tamen in codicibus deprauatis, quamuis omnino immunes, munificibus tamen adnumerantur. Tituli præterea nonnulli, sicuti de excusationibus, penè integri Græcè sunt editi, quos indoctus aliquis (ut apparet) in Latinum transtulit. Sed & hæc (ut opinor) & alia pleraque nostras aliquando uigilias desiderant, quas utique nos (modò uita suppetat, ac paululum quid otij contingat) nimium quàm libenter tribuemus, sed prius tamen philosophiæ satisfaciendum, cui nunc tòtos (ut scis) penitusq; nos tradidimus. Erit opus omnino Barptolomæi Sozini Senensis doctoris excellentis, imò uerò planè singularis, opera nobis, & consilio. Quem equidem & Papinianum alterum uideor audacter posse appellare seculo nostro. Vale.

ANGELI

ANGELI POLITIANI EPISTOLARVM LIBER SEXTVS.

ANG. POLITIANVS PHILIPPO BEROALDO SVO S. D.

CERTIOREM me per literas iamdiu multi fecerũt, uenisse istbuc ad uos quendã, qui nostras adnotationes uenditet in Statij Syluulas, easq́; se iactet ex nostris autographis descripsisse. Puto esse autem non quas, me prælegente, studiosi exceperũt, sed quas ego adulescens uiuente adhuc Domitio, marginibus domestici codicis adscripseram: uidelicet offensus iam tum, quòd multa ille parum perspectè prodidisset, quæ ferè omnes tamen quasi cœlitus demissa mirabantur. Quare uisum est adnotationes istas, qualescũq; sint, his ad te literis, quasi quibusdam characteribus insignire, ne uel aliena fortè mihi tribuantur, uel propria subripiantur. Scribere autem ad te potissimùm libuit, ut maior in teste foret autoritas: præsertim quoniam uulgari ista primùm Bononiæ cœpta sunt, qua tu in ciuitate iure diu principem locum tenes inter nostri ordinis professores. Ergo in epistola prima negamus à Vergilio Culicis pastoris defleri mortem, quod Domitius credidit. Nec probamus, quod ille de hymnis Homericis dubitauit. In eo quo maximo, Dacum attonitum, & iturum castris Catonẽ, secus atq; idem accipimus. Pelleasq́; ceras legimus, non Apelleas, quas & Lysippo tribuimus. Noctem designari dicimus per tempus, quo superis terrena placent. Nec mitis apud nos Tonans, imò Taras, quo Neptuni statua innuitur, cuius apud Nonium Lucilius, cuius (ut omittam Græcos) etiam Plinius meminit. Lætus quoq; huic dono, non lætius, ipsi legimus. At in Violantilla, uocalis umbra ritũ spectare illum nobis nuptiarũ, uidetur, de quo in problematis Plutarchus. Sed & quæ dulcis imago prosiluit, ad speculũ potius pertinet. Nec illud, Tam Thybridis, sed magis, Iam Thybridis arces admittimus, ut & falsus huic pinnas, nõ autem falsas. Nam Minoa corona, quæ sit alia quàm Ariadnes? Tum nec apud Statium Chiron (quanquàm hoc tamen alicubi legitur) pater Thetidis est accipiendus. In Tyburtina quoq; uilla, pulchrè de Leone dictum illud aspexit, quòd torua belluæ frons, torui oculi, nec talis hyems tectis, Epiphonema. Nec ubi de Chalcidos fluctibus mentio fit, res mirandæ in comparationem, sed fretorum angustiæ uocantur. Reprehendimus & illud, ut admodum frigidum, quod de amne ridente, deq́; Nymphis existimat anhelantibus: nec probamus Aniene in fonte, sed Anien & fonte. Proq́; Tiburno Tiberinum recipimus, explosis locorum genijs. Tum quod ille sibi algentia uindicat, ipsi publicum diu probamus. Conquerimur & quòd apud eundem, pro Lucrinis domibus, Laciniæ sint, nullo idoneo sensu, contra exemplarium fidem, reclamantibus & syllabis duabus. Sed nec maiorem lyram trahi per uim patimur ad Vergilium. Dissentimus & Gallici soterijs, ut in illo: Licet enthea uatis. Item in illo: Hinc alti gaudens. Nec uerò Galiciæ syllabam reformidamus, Phœbum tamen affirmamus loqui, non Aesculapiũ. Sed in Hetrusci balneo, primùm illud ita legimus: Tu quoq; muta, feræ, uolucer Tegeææ sonore. quo Mercurius, testudoq́; mõstratur. Nec auertite, pro exuite, sed aduertite uolumus, & quod ibidem maximè deprauatum, nos ita corrigimus: Vix locus Eurotæ uiridis cùm regula longo Sinada distinctu uariat. Huc illud etiam pertinet: Nõ lumina cessant. quo excitari oculos colorum uarietatibus ostenditur. Nec pro uasis labra, sed pro summis accipimus aut uasorum partibus, aut fistularum. In Calendis Decembribus, latere palmam putamus, præ magnitudine ipsa dactylorum. Deridemus & Hæmum,

Adnotationes Politiani in Statij Syluas.

Hæmum, & Spaſſionem, quod tamen & Merula refellit. In Glaucia, lectionem pluribus locis improbamus, ut: Atq; ipſos reuocabat ad oſcula poſtes. &, Turba cataſtæ, ſed & illud, At legiſſe iuuat. Deniq; parabolen quoque ſucciſi papaueris, non à Vergilio tantùm, ſed ab Homero uſq; repetimus. In Pollij uilla, miramur planè tantum de Prætorijs eſſe ſilentium. Sed & per Epexegeſin legimus illud: Aſpicit & Phœbi tenerum iubar. In arbore Attedij, credimus eſſe Cacozelon, ut æſtuare ad fulmen redigatur. In Pſitacho querulæ iam ſponte fores uidentur, quoniam quidem querulæ antea quoq;, ſed non ſponte, quia brutorum uoces etiam interdũ querulæ dicantur. Nec uerò agnoſcimus illam de Bleſci pueri obitu conſolationem. Sed & in Leone Manſueto, nouum pudorem, nõ ut Domitius interpretamur, imò autem nec omnino fleuiſſe Cæſarem ſuſpicamur. In Lucani genethliaco, duos ita uerſiculos corruptos integramus: Et ſiquà patet, aut diem recepit, ſertis mollibus expleatur umbra. Nec aliam præter Argo ariolamur puppem temerariam Mineruæ. De Nerone quoq;, de Orpheo, de urbis incendio, de Pollæ laudibus diuerſa ſentimus ab ipſo. Nec penetraſti legimus in epiſtola ad Pollium, ſed penetrali. Porrò in Hercule Surrentino falſò ludi Actiaci pro Pithijs accipiuntur. Falſò item illud de Parthenope ridente, Parua ſuæ ſimulachra coronæ. Verbum quoq; degenerauit, in ſuum locũ reſtituimus, in quem ſcilicet illud ſubierat, dedignatur. Etenim in Propemptico, pro Thebaide poſuit Domitius Achilleida. Sed & in Hetruſci lacrymis malè illud: Aeternasq; ultrò ſacrauimus umbras. Et item illud, Præcipuos ſed enim meritò ſurrexit in arcus. In Earini coma, puer Sangarius, nobis haud dubiè Ganymedes eſt. Nec Concuſſum uulnere torpens, ipſi legimus, imò corpus: ſicuti crinis apud nos, qui eſt apud illum uertex. In Ecloga ad uxorem, leuicula mutatio hæc, Etenim tua, pro illo, eſt mens tua, totum penè Poetæ confundit intellectum. Non approbo Lechias, neq; enim ſyllabæ ferunt, in uia Domitiana, nec item cœnum populeum. Verſiculum quoq; illum, Sed grates ago ſtrictus, atq; tanti eſt, ſic equidem in exemplaribus inuenio, Sed grates ago, ſeruitusq; tanti eſt. Damno & lutras, in lyrico ad Septimium. Nec qui Libyam doceant, ſed qui deceant, defendo. In Epitrapezio, nos hoc ſpatium, quod ille, an ſpatio. Nos infra ſtet menſura pedem, quod ille pedum. Nam illud, Aut eleæ lucis, ipſo refellitur ſyllabarum uitio. Sed & Torani alumnum confinxit ipſe ſibi, prò Timaui. Recuſat & in Saturnalibus ad Grippum, Cereos arentes, hendecaſyllabi ratio. Verſiculus quoq; ille ſic domi noſtræ, Nil mutas, ſed idem mihi rependis. Iam genitrix Sipileia in Abaſcantio, non Domitij fuit emendatio, ſed publica omnium diu lectio. Quod tamen attulit ipſe, Iam laceras, & quæ ſequuntur, quodq; Meropen uocauit eam, quæ ſit Aerope, proprium fuit ipſius. Sicuti humeri iubati, pro fortibus, non quod uerius, pro puerilibus. Illud quoque ſic ipſe reſtituo. Quod cupis ipſe iuberi, Da capitolinis, & cætera. In Protreptico ad Criſpinum, Reſpuo Nemeam, reſpuo Nubigenas illos cõmentitios clypeos, cum tyronibus: & quo loco tributa ibi ſunt, ego Thoraca repono. Multa in Epicedio quoq; patris, aliter apud nos, ut uatem, & nil dulce ſonantem, ut Phrygius ſilex, qui mihi Niobam ſignificat, non Hecubam, ut quod menſis uocabulum putat ipſe, nos participium. Legit ibidem, qualis & ille dies: at ego, quàm tuus ille dies. Nec umbram phylaceida, Proteſilaum, ſed Alceſtim credere malo. Certè in carmine ad ſomnum, non ab Aethonte, ſed ab Oeta deduco Oeteos. Multa in Epicedio quoq; pueri uel notaui, uel emendaui. Puta illud, Quis error? quem luimus tantis mœroribus ecce lacertis. Et illud, Nimirum cum ueſtra domus, & quæ multa parum cohærenter interciſa ſupplet, & ipſum ſimij uocabulum, quod ibi nuſquam

nusquam. Præterea, nitantes, nihili uocem. Sed nec à Iuuenale Statium taxari, quasi circulatorem crediderim. Ferè autem sunt hactenus, quæ notauimus adulescentes in libri nostri margine, quibus iste nos homo nimium familiaris circundu xit. Sed his tamen (ut arbitror) longè sunt & plura, & meliora, quæ quartodecimo ferè abhinc anno nobis easdem publicè Syluulas enarrantibus excepta sunt. In quæ se diu iam casu incidisse, uir admodum literatus Tydeus Acciarinus, quo Consentiæ tempore profitebatur, eleganti nobis epistola significauit. Nactus autem fuerat, ut mihi posteà renunciatum est, quæ Franciscus Puccius Florentinus collegisset, auditor ille quidem noster olim, dein uerò in eadem schola etiam professor, qui Neapoli nunc agitat magna cum laude, doctus utraque lingua iuuenis, nec absurdo ingenio, siue tu prosam condere, siue carmen iubeas. Itaque nihil institor iste uester, aut magnum circunfert, aut nouum. Sed uides, ut no taui locos, non explicaui. Sanè quoniam commentarios non faciebam, sed epistolam, quæ meo quasi pecori notas inureret: mox (ut spero) commentarios quoque in easdem syluas publicaturus, breuissimos illos quidem, sed tamen prorsus (ut Plautinum uerbum penè amissum reuocetur) amussitatos. Tu interim (quæ tua erga me beneuolentia est) ubi res tulerit, imponas (quæso) plagiarijs pudorem. Vale. Florentiæ, Calend. April. M. CCCCXCIIII.

Franciscus Puccius.

Amussitati.

PHILIPPVS BEROALDVS ANG. POLITIANO SVO S. D.

Vide mi Politiane in studijs nostris politissime, quanti te, & quidem meritissimò faciam. Quicquid ex officina isthac tua luculenta depromitur, id omne probum, excoctum, ac emaculatum esse habeo persuasissimum. Imò (quæ tua est in literis curiositas, & excellentia) siquid tibi adhuc adulescenti parum elimatum per incuriam elapsum foret, id tamen apud me, & reliquos, qui bene sentiunt, fieret perfectissimum, uel ob idipsum, quòd à Politiano proueniret. Tanta enim tua iampridem claritudo, & æstimatio, ut possis uel obsoletis nitorem dare, fastiditis gratiam, nouis autoritatem. Et ut semel finiam, hæc apud me tuorum studiorum reuerentia est, hunc tibi honorem deferre soleo, quem diuus Augustinus scriptoribus canonicis autumat sese retulisse, ut te nuspiam errori confinem esse credere ausim. Non ex amore iudicium hoc est, sed ex iudicio amor. Testes sunt scholastici sexcenti, testis est pulpitum illud, ex quo cot tidie profitemur, me identidem esse præconem, & buccinatorem tuæ singularis eruditionis. Quid multa? publicè, priuatim, domi, foris, in gymnasio literario, extra gymnasium, ubique locorum, ubique gentium, ubique temporum Politianus à Beroaldo extollitur, celebraturque meritissimo præconio. Tibi me uirtus tua fecit amicum. Perlegi libenter, quæ ad me peramanter, & officiosè scripsisti: perlegi libentius, quæ in Merulam eloquenter, & cordatè exarasti. Qui instar Zoili iam sibi cognomentum Homeromastigis adoptauerat: qui in cunctos seculi nostri literatos, non dentes, cùm edentulus foret, acuebat, sed linguam uibrabat uirulentam: qui pati æquo animo non poterat uirtutem in iuuenibus sobolescentem. Qui ad maledicendum faberrimè formatus ingemiscebat, imò (ut uerius loquar) dirumpebatur orientem solem à plerisque omnibus iampridem adorari, quàm occidentem. Mors hominis declarauit, quàm gratus foret omnibus. Videtur enim Merula ex gaudio esse procreatus, ita cuncti mortales ex illius obitu gau dent. Quod ad me attinet, uellem uiueret, uellem peperisset criminosissima adnotamenta, quæ in me fertur diu parturisse, ut ita inter ueteranū & tyronem pugna foret conspicabilis. Forsan forsan didicisset se cornutam bestiam irritasse, & momordisse remorsurum, & quòd nostro sequitur de uulnere sanguis. Nanque no-

Merula.

Homeromastix.

bis neq; machæra hebes est, neq; stylus retusus. Quòd si mortui in nos scripta publicabuntur, cogemur aduersus mortuum suscipere certamen, & uicem talionis implodere: quanquàm non me fugit, quàm parum plausibilis futura sit ista contentio, & quòd cum mortuis non nisi laruæ luctantur. Gratias tibi uberes ago, & habeo pro honorifica illa nominis mei mentione, quàm amanter nimis inseruisti epistolæ in Merulam graphicè luculenterq; conscriptæ. Quæ enim mihi uberior laus, & uerior contingere potest, quàm laudari à laudatissimo nostri temporis, eruditissimoq;? Quòd scribis nescio quem perinde ac fugitiuum istinc huc migrasse, tuasq; uel potius sub nomine tuo adnotationes in syluulas Statij uenditare: quis hic sit haud equidem noui, neq; quispiam est hac nota notabilis: nemo prorsus apud nos uisitur, qui aliquid inuulget, aut nomini tuo obfuturum, aut eruditioni derogaturum. Adnotatiunculæ autem illæ tuæ breues, & concisæ, quas ad me dedisti, quibus subnotantur magis, quàm explicentur loca reconditiora Syluularum aduersus Domitij interpretamenta, effecerunt, ut syluulas ueluti in transcursu relegerem. Iamq; & ipse in sententiam tuam non tam pedibus eo, quàm assensu literario. Nihil potest esse uerius, nihil pensitatius. Vale, decus literarum, & me (quod facis) ama mutuiter. Si rarenter ad te scribo, causa est aceruus occupationum, quibus iugiter distineor. Verum, ut inquit ille, & non officiosus amo. Iterum salue. Vale. Ex Bono. pridie Idus Apriles. M.CCCCXCIIII.

ANGELVS POLITIANVS PHILIPPO BEROALDO SVO S. D.

ADeò testibus non indiget amor erga me tuus, & studiorum similitudine conciliatus, & multis roboratus officijs, ut qui Bononia Florentiam ueniunt, statim quasi solenniter, quò mihi se magis approbent, in tua cohorte se numerent. Vellem tamē ut laudare me tam uerè posses, quàm plenè soles: quanquàm hoc ipsum laudari abs te, laus est (ut mihi quidem uidetur) non ampla modò, sed & uera. Lætor autem placuisse tibi, quæ ad Merulam scripserim, qui utinam nobis ereptus tam subitò non fuisset, exegissemus ad obrusam quicquid ille unquam literis mandauerat. Ac puto (quod cum modestia dictum sit) perierat Merula, nisi perijsset. Nunc cineres, & ossa persequi non libet, ne si liceat quidem. Nec est quod ulla expectemus illius scripta quasi posthuma, coruos delusit hianteis. Nam nec Centuriæ usquam, nec Plautinę quæstiones comparent. Ita lepidus homo posteris imposuit. Dignus omnino tamen, quem professores non contēneremus, nisi professores ipse omneis cōtempsisset. Quod porrò ad notas attinet, quas nobis necessitas quædam penè retentantibus extorsit, satis mecum præclarè agetur, si pueritiam sapere, non etiam puerilitatem uidebuntur. Vale. Florentiæ, IX. Calend. Maias. M.CCCCXCIIII.

Obrusa. *Pueritia.* *Puerilitas.*

FRANCISCVS PVCCIVS ANGELO POLITIANO SVO S. D.

ME uerò ipsum recens ista Miscellaneorum editio, ut delectauit sanè plurimum ob eximiam laudem, atq; adeò immortalem, quam tibi pulcherrimo hoc opere partā candidè sum pro amicitia nostra gratulatus: sic certè in eo commouit, atq; pupugit non parum, quòd arcana illa, & uerè dixerim, mysteria literarum, quæ diu nos ac singulatim ab oris tui oraculo exceperamus, ut his quasi pro iure nostro placere nobis, & gloriari possemus, peruulgatis nunc his libris, non magis nostra, id est, sectatorum tuorum, quàm populi, atq; adeò scholasticorum omnium erunt. Et de Aristotele quidem præceptore suo conquestum esse per epistolam Alexandrum regem Gellius

gem Gellius scribit, quòd is scriptis, ac publicatis philosophiæ secretioribus ope ribus, priuatum illum disciplinæ profectum auditoribus suis inuidisse uidere tur. Et ita tamen legendos dedit libros illos Aristoteles, ut ab his tantum intelligi possent, qui eum prælegentem audiuissent. Rescribens enim regi affirmat τοὺς λόγους καὶ ἐκδεδομένους καὶ μὴ ἐκδεδομένους, ut iam nostra multò æquior expostulatio ui deri debeat, quod Miscellanea tua sic dilucidè, ac distinctè conscripta sunt, ut hos libros qui legunt, os autoris, &, ut aiunt ζῶσαν φωνὴν non multùm, aut certè nihil desyderent. Hos tu igitur thesauros, has margaritas non porcis quidem, ut dicitur, sed populo, aut quod sit etiam indignius, grammaticorum ferulæ exposuisti. Nam per deos immortales, quid ego primum in hoc opere admirer? reconditissi mos ne locos, & quasi sanctius illud ærarium literarum, unde nihil communi per cussum moneta, nihil publici iuris effertur? An doctrinarum uarietatem, & illius ἐγκυκλοπαιδείας uersicolorem, & undequaque fulgentissimam uestem? An uerò te stium, quos citas, & autorum dignitatem, simul ac numerum? quorum sanè plerosque hi quoque, qui sibi docti uidentur, ne de nomine quidem ipso notos antè habebant. Nam de ornatu illo, ac lepôre nitidissimæ orationis quid dicam? quæ ua rio quodam, & propè uermiculato intertextu lasciuiens, omnesque uerborum flosculos captans, candorem tamen ubique Latinitatis, & quasi pudicitiam præfert, ut illa ipsa purpura, & muliebri mundo quàm honestissimo indefessum lectorem uno propè decursu, à præfatione ad extremam illam coronidem traducat. Habemus in manus quotidie ego & Vgolinus tuus hunc librum, legimus, decantamus, ediscimus, ac nulla iam pagella est, quàm non decies reuoluerimus: nec tamen adhuc caput ullum sic attentè, aut diligenter perlegere potuimus, quin resu mentibus illud idem in manus arridere magis nobis, atque, ut Aphrica illa, afferre noui subinde aliquid uideatur. Ac cum illo recognoscere iuuat, quæ pridem, cùm istic eramus, te prælegente didicimus: tum uerò pleraque alia de liberalitate tua addita, quasi auctarium quoddam auida, ac pendenti aure combibimus: ut iam scilicet partitam cum alijs auditionis nostræ mercedem hoc ipso corollario non inuiti rependamus. Iam uerò quanquam quicquid ipsi sumus, si quid sanè sumus, id totum tuo beneficio sumus: quantum tamen ingenio meo applaudere, & gratulari me putas, ubi aliquid de penu tuo proferri uidemus, quod nos quoque ipsi in re nostra nostro quæsitum Marte haberemus. Etenim licet sanè perspiciam quantum inter aquilam ac noctuam intersit, tamen uenire in idem, & consentire rationes nostras cum tuis, id uerò ipsum placere me, meipsum mihi uideri nunc demum aliquid facit. Omittam alia quædam, fraterculus ille gigantis apud Iuuenalem, & terræ filius apud M. Tullium, quàm eruditè abs te, & appositè enarratus est. In eundem uerò sensum expositum esse à nobis abhinc fermè biennio in publico, frequentique auditorio lectissimus iuuenis, & utriusque nostrum amicissimus Nicolaus Valorius, qui tum fortè aderat, nouit. A miniatula quoque cera in epistolis Ciceronis non admodum diuersa nostra lectio fuit, qui nullum quidem emendatiorem codicem nacti (est enim bonorum librorũ in his locis mira peunria) sed tantum coniecturis permoti, minio, ac cera tua ponendum putaueramus. Sed & illud Iuuenalis cacoethes quid appellari existimem, iudicij tui causa explorandi, quod mihi quidẽ pro Delphico oraculo esse debet, nõ reticuero. Nã cùm legerim apud Cornelium Celsum, cacoethes speciem quandam carcinomatis esse, eam quidem molestissimam admodum, & diuturniorem, inde per metaphoram quandam à satyro assiduam incessantem uomicã scribendorum carminum, hoc signari nomine crediderim. Idque cùm adiecta insanabile, & ægro in corde, & uerbum

A. Gellius li. 20. cap. 4.

Cacoethes.

uerbum ipſum ſeneſcit, quod aptè cadit in ulcus rediuiuum: tum uerò etiam tria illa Auguſti carcinomata, ſimili propè ratione ſic dicta, quaſi digito indicare uidẽtur. Huic tamen ſententiæ meæ quamuis (ut mihi quidem uidetur) undequaq; in hunc locum quadranti, non prius calculũ album adiecero, quàm cùm abs te quoque doctiſſimo, atq; incomparabili uiro comprobatum iri excepero. Nec uerò illud ueremur, ne fortè me exiſtimes ex ijs rebus uelle tecum conferri. Præfati enim iam ſumus intelligere nos quantum diſtet ab Aiace Therſites, & ſimul noui facilitatem tuam, qui in laudis tuæ participatum cum omneis bonos, tum præſertim tui ſtudioſos, & amatores nõ grauatè admittis. Sed redeo ad Miſcellanea, in quæ me hercule Propertianum illud iam decantare poſſimus: Cedite Romani ſcriptores, cedite Graij. Etenim ſiquid mihi de literis iudicij eſt, non iuniores modò omnes longo poſt te interuallo reliquiſti, ſed ueterum etiam ſcriptorum laudem in hoc quidem genere haud dubie adæquaſti. Nam de copiæ quidem cornu, quod nonnulli in te inuidi acuebant, ſentiant alij quid uelint: mihi certè totũ inane, ac uile, nec redimitum floribus, ſed paleis occultatum uidetur. Sunt enim meræ nugæ, & planè (ut ipſe ſcripſiſti) craſſior inter uos, quàm inter Pyrrhamum & Thisben paries extat. Atq; ut intelligas quàm iſtius operis æternitatem exploratiſſimam habeam, haud parum inuidere me fateor Michelotio, Vgolino, alijsq; compluribus æqualibus, & familiaribus noſtris, quod tam eximia in hoc libro præfatione citati cognoſcentur à poſteris, fientq; pariter tecum ęterni, & illuſtres. Quòd ſi id antè mihi ueniſſet in mentem, uel gratia, uel precibus, aut pretio etiam, atq; omni ambitus genere contendiſſem, ut nos quoque honeſtiſſimæ iſti centuriæ adſcriberemur: & quoniam alios te ſubinde libros ſubcenturiaturum eſſe polliceris, iam nunc honorem iſtum quacunq; tecum mercede paciſcor. De meo autem erga te ſingulari ſtudio, & amore, etſi de eo te nõ dubitare certò ſcio, tamen quia ita locus expoſcere uidebatur, ſcripſiſſem in præſentia aliquid, ni ueritus eſſem, ne tam longa, ac uerboſa epiſtola ſtomachum iam tibi, & propè nauſeam fecerit: cùm præſertim nihilo breuiorem elegiam, quaſi coronidem quandam adiecerim, quam ijs Dominici natalis ferijs per otium luſimus, admoniti patriæ, domeſtici laris, cuius iam non minus, quàm Homericus ille Vlyſſes ἵεμαι καὶ καπνὸν ἀποθρώσκοντα νοῆσαι: & ſimul ut una opera ueteribus amicis, & tibi præcipuè duci, & præceptori meo priſtinam obſeruantiã, & amorem teſtarer. Eam tu cum uacabit, diligentius pelleges. Et ſi uidebitur iſtorum hominum naſum non reformidare, oſtendes cum omnibus, tum etiam, ſi qua opportunitas affuerit, Laurentio Medici, uiro primario, & de me, & de omni ciuitate noſtra bene meritiſſimo. Vale. Neapoli, pridie Calend. Ianuar.

ANG. POLITIANVS FRANCISCO PVCCIO SVO S. D.

INcredibili me uoluptate tuæ literæ affecerunt. Non tam, crede, quòd noſtra Miſcellanea laudãt (quanquàm id etiam) quàm quod apud me, qui tibi olim præceptor obtigerim, ſingularem quandam uel eruditionem, uel eloquentiam tuam profitentur. Vt enim agricola uehementer exultat, ubi generoſos fœtus ex arbore ipſa legit, quam ſuis quondam manibus conſeuerat, ac diu multa cura produxerat: ita nos magnopere delectatos illa epiſtola tua ſcias, quæ mirificos iſtius ingenij noſtra opera culti nobis fructus exhibuerit. Audieram quidem ſæpe antea quoq;, nec ſine ingenti meo quidem gaudio, te Neapoli docere iuuentutẽ, magna celebritate, magna gloria. Sed hæc tua nunc tamen epiſtola planè declarauit, non abeſſe à Neapolitanis, quibus ita placeas, iudicium illud antiquum ſtudiorum, quæ ſibi olim ſedem apud ipſos pro-

priam,

priam, quasiq; certum domicilium delegissent. Est enim stylus eius epistolæ cùm (quod ego in primis exigere soleo) Latinus, & castus, tum uerò elegantem quandam præ se indolem ferens, elaboratus, inlaboratoq; similis, hoc est, ita latenter, ita dissimulanter cultus, ut in eo se forma, non cultus ostentet. Facilis idem, profluens, numerosus, non anxiè, non molestè diligens, magisq; similis negligenti, sed ita tamen, ut plus eò quoque pacto Veneris habeat, qualis Apelleis est color in tabulis. Quid igitur mirum, si meum quoque sicuti Latonæ tacitum pertentăt gaudia pectus, cùm tales prodisse discipulos è nostris umbraculis uideo, quales ego fortasse iam nec magistros asperner? Nō enim propterea quòd tibi ego tunc magister, ideo nunc quoque te doctior. Nam & qui me docuerunt, ipsi deinde aliquoties in nostra schola cum cæteris discentibus desederunt. Vices ita rerum sunt, & quidem pulcherrimæ. Ne mihi certè quicquam gratius, quàm discipulos emittere me quoque ipso doctiores, præsertim si grati, si memores, si non in præceptorem quoque ipsum, sicut in parentem equulei recalcitrent. Sed & de uersiculis, mi Pucci, tuis quid dicam? quàm noua ibi multa, quàm imò antiqua, quod filum, qui color, qui cultus, quæ illecebræ, quæ mollitia, quæ quasi teneritudo, quàm ibi multas figuras, quàm multa lineamenta Græci Callimachi, nescio equidem an data opera, sed expressisti. Nam quòd in ijs me quoque laudas, & triplici eloquio succingis, ac ne liuori quidem ius esse in nos ullum dicis, siue ita tu credas, siue tanquam poeta fingas, omnino tamen ago gratias, quoniam hoc ipsum contigisse mihi ut à docto homine, quanuis falsò, lauder, ingens profectò laus est, atque ob id uera. Sed illud, opinor tu quidem iocans, quòd quasi magnam quandam expostulas iniuriam, quia quæ prius in schola docui, nunc & in Miscellaneis peruulgaui. Quid autem hoc tua? Nunquid adhuc dictatis indiges, qui per te numeros implere omneis, ac iam præscribere cæteris potes? Quin imitare tu quoque leonum catulos, quibus cùm satis dentes, unguesq; creuerunt, aspernati matris ubera, prædam sibijpsi procul in syluis captant. Sed uersari cum Baccio Vgolino te dicis, eiq; librum nostrum uoluptati fuisse. Cum Baccio tu igitur meo uersaris Pucci? Cum Baccio iocos agitas, & seria? penè dixi (quod nefas) inuideo. Sed quis non tibi eius hominis inuideat consuetudinem, quo nemo blandior, humanior, suauior? Deierem equidem nihil me illo uidisse amabilius, nihil etiam tamen amantius. Itaque consecutus mihi, quod nemo ferè unquam, uidetur, ut sit omnibus charus, omnibus iucundus. Amatur à principibus, sed sine aulicorum obtrectatione. Celebratur à doctis, sed sine æmulorum offensione. Cum cæteris ita uiuit, ut omnium ex æquo beneuolentiam colligat, ordinum tamen discrimina non confundat. Quanta autem illi prudentia? quanta fides? quanta rebus maximis administrandis animi altitudo? quæ uis? quæ facundia? quæ acrimonia? quantum deinde amoris, officij, sedulitatis, diligentiæ? quæ porrò in conuictu comitas, facilitas, simplicitas? quàm ubique candidus, facetus, ingeniosus? quàm etiam eruditus, ac literatus? quid postremò carminibus illis, siue quæ ad citharam canit extempore, siue quæ per otium componit, dulcius, mundius, limatius, uenustius? Sed quid ego longius euagor? Fruere tu, quantum potes, meam, tuamq; uicem Baccio meo: fruere Baccio, meis ferijs, meisq; delitijs. Atque adeò non tantum meis, quàm omnium potius, quicunque salem modò habent aliquem. Date uerò operam (quò desyderium uestri leuius ferā) crebris ut inter uos de me sermonibus sæpissimè mihi (quod dici solet) aures circunsonent. De fraterculo gigantis quid mirum, si tu eadem prodidisti ferme abhinc biennium, quæ nos abhinc fermè quadriennium? Non'ne etiā catuli

Baccij laus.

ſæpe duo leporis eiuſdem cubile deprehendunt, ſi forte iiſdem uterque ueſtigiis in ſtiterunt? Cacoethes uero non ulcus modo, ſed & lenta quædã febris eſt, in definitionibus apud Galenũ, quod & nos alibi retulimus in literas. Vtroque tamen apud Iuuenalem conſuetudo mala ſignificatur. Cæterum quid hoc eſt, quod tu tam timide, & diffidẽter, tam lente, tam ſuſpicioſe, tã cautim, tam quaſi pedetentim nos adis? An uereris ne me iſtis offendas? quaſi uero non laudes tuę redundẽt in nos, ſicut in te noſtræ: quaſique neſcias me meorum familiarium laudibus plus aliquanto fauere, quam propriis. Ego te profecto in conſortium laudum mearum (ſi modo meæ ſunt aliquæ laudes) adeo non grauate admiſerim, ut hanc potius mihi laudem unam putem laudum omnium maximã, quod eas tu non aſpernaris. De copiæ cornu, Miſcellaneiſque noſtris (quanquam amore labi tu quoque potes) à te tamen (ut uerum fatear) non magnopere diſſentio. Veruntamẽ illud interim memini, ſimiam quoque ipſam, quæ turpiſſima beſtia uocatur ab Ennio, credere tamen ſuos catulos eſſe omnium formoſiſſimos. Vale.

AVGVSTINVS MAFFEVS ANG. POLITIANO SVO S. D.

CVm eſſes Romæ apud nos æſtate ſuperiore uir doctiſſime, ac nõ multis ego antea diebus accepiſſem, te non minore ingenio, & doctrina, quam cura, Herodiani uiri ſane clariſſimi hiſtorias è Græco in noſtrũ ſermonem uertiſſe, ad cõmunem uidelicet ſtudioſorum omnium gratiam & utilitatem: tanta ſum equidem animi uoluptate affectus, ut nihil profecto auribus meis aut antiquius, aut optabilius afferri eo tempore potuiſſe exiſtimem. Hinc enim factũ eſt, arbitror, ut ego recenti quodam deſyderio eius uiſendi operis cõmotus, atque erectus, paulo curioſius exemplar abs te petere non dubitauerim. Quod mihi pro ſingulari tua erga omnes facilitate, non modo non negaſti, ſed & uerbis amplioribus ſpopondiſti: id te quam primum Florentiã uſque ad nos tranſmiſſurum, ne diutius ſcilicet tam floridæ, tamque amœnæ lectionis fructu, ac uoluptate careremus. Quem librum cum auide per dies multos expectaſſem, neque meum ingens illud deſyderiũ diutius ſuſtinere poſſem (quippe iam dubia, & incerta ſpe quadam meus detineri animus uidebatur) omni ſtudio, ac ſolicitudine, induſtriaque elaboraui id efficere, quo minus tale opus eſſet mihi ulterius deſyderandum. Itaque inuento apud neſcio quem dubiæ ſane fidei exemplari quodam, quamprimum iuſſi uolumen ipſum, ut erat, exſcribi, atque exarari. Quod equidem arbitror partim ſcriptoris incuria, partim exemplaris uitio eſſe pluribus in locis corruptum, ac deprauatum, nec plane ſuis omnibus integris membris conſiſtere. Quam rem adnotaſſe haud improbe uidear, dum proxime luculentam ipſam hiſtoriam non incurioſe, ac conniuentibus oculis perluſtrauerim: quæ adeo meas aures impleuit, ut in ea lectione meum omne ſtudium, atque otium per hos continuos dies collocauerim. In qua præter elegantiam, concinnitatemque Romani ſermonis, ac ſententiarum uarietatem, illud in primis non ſolum præcipua laude, ſed etiam ſingulari admiratione digniſſimum conſpicatus ſum, quod concionibus adeo crebris, adeo ſublimibus abundat, ut in ea parte inſignis ipſe hiſtoriarum ſcriptor Herodianus Cornelio Tacito noſtro, ne primo quidem loco ceſſiſſe uideatur. In quo non minor profecto laus tua, & felicitas eſſe debet, cum in eo uertendo opere illud plane fueris aſſecutus, ut ſeruata ubique ueræ hiſtoriæ maieſtate, nihil quod ad candorem, ad ſublimitatem, ac decus Romani ſermonis, aut ad ſententiarum grauitatem, uel totius operis ipſius concinnitatem pertineat, aut requiri abs te, aut deſyderari poſſe ullo modo uideatur. Qua ex re illud proculdubio futurum de hac tua proxima fœtura ominamur, ut

magnos

magnos scilicet, atq; uberes fructus, nec minores uoluptates sit cunctis literarum professoribus succisiuis paritura temporibus. Quæ licet hactenus non nisi ad paucorum manus peruenerit, autori tamen iam suo æternam memoriam, & claram nominis perpetuitatem spondere affatim, ac polliceri uidetur. Nam mihi uerè persuadeo Græcum uirum Herodianum, quem ipse nuper ciuitate Romana donasti, si in mille uolumina diligenter impressus, transcriptusq; ad manus literatissimorum hominum, semel reseratis carceribus peruenerit, de eo singulorum iudicio, expectationiq; satis facturum, ut in eo libello nihil nisi candidum, nisi sublime, nisi luculentum, atq; omni ex parte perfectissimum, contineri omnes ingenuè fateantur. Quamobrem nihil est, uir literatissime, quòd singularem hanc gloriam, ueluti popularem quandam auram uel contemnas, uel in postrema parte felicitatis tuæ colloces. Quæ quidem cùm ex ingenij tui uiribus orta sit, ac solo uirtutis suffragio tanquam ex quodam legitimo certamine constet, in memoria profectò, ac recordatione sempiterna omnium mortalium euigilabit. Hanc ego mediusfidius futuram de te famam, hanc lucubrationum tuarum æternitatem, tanquam ex altissima quadam specula intueri iam planè uideor: nisi tamen (quod minimè uereor) singularis meus erga te amor, & antiquæ ipsius historiæ maiestas, & reuerentia, quam Græcis iampridem commendatam, uel potius occupatam literis, postliminio tandem in patriam redire iussisti, me in hac parte cæco, & obscuro esse iudicio facit. Non potui tamen non molestissimo, & iniquo animo ferre, quòd cùm proximè (ut dixi) ex deprauato illo archetypo sumptum, & emendatum non incuriosè, non surda aure, non illotis (ut aiunt) manibus retractauerim, quædam in eo adeò corrupta, adeò uaria, & præpostera adnotaui, ut nullo pacto sententijs uerba congruere, aut satis competere uideantur. Quibusdam tamē in locis tentaui deprauatas libelli partes, si qua possem lima, uel ingenij ratione castigare. Quod cùm minimè assecutū me fuisse intelligam, cupiamq; nostro huic uolumini suum ius, suamq; integritatem restitui, operæpretium me hercle arbitratus sum illud ad te qualecunq; transmittere, quod bene in primis abs te perlustratum, atque omni ex parte diligenter repurgatum, ad suum quàm primùm dominum serena fronte, & cute candidula reuertatur. Quam curam si nō molesto animo pro amico sumpseris, habebis me profectò laudum in primis tuarum uocalissimum præconem, atque omni tempore memoriæ tuæ clarissimæ non ingratum, aut sanè frigidum debitorem. Vale.

ANG. POLITIANVS AVGVSTINO MAFFEO SVO S. D.

QVantò tu erga me liberalior, & humanior, tantò me abs te maiori affici iniuria puto, uidelicet quòd inhumanus habeor, cùm tecum confero. Accepisti me Romæ superiori æstate domi tuæ, mihiq; perbenignè libros ueteres, aliaq; monimenta, quibus tu abundas, ipse delector, ostendisti. Rem tibi ego tamen pusillam, facilemq; roganti non tribui. Quis me ferat? omnes te docti colunt, hominem doctum, doctisq; fauentem: solus ego si non contempsi, certè suspicionem dedi, quasi contempserim. Quid agam? culpam'ne conferam in occupationes? sed quæ tantæ potuerunt occupationes efficere, ne codicem mitterem, quem domi habebam? Oblitum'ne me dicam? Sed obliuisci nec potui, nec debui, quod tu tantopere à nobis homo tantæ dignitatis, tantæ autoritatis, & gratiæ, tam bene de nobis meritus petijsses. Si factum neglegentia dixero, erit hæc ipsa neglegentia uix expiabilis. Quid igitur? Nempe id quod res est, putabam quotidie cras missurum, cras tamen uidere adhuc non potui. Denique sic cogitabam: Sciet Augustinus eo plus esse apud me fiduciæ,

me fiduciæ, quòd si minus officij. Plus amari porrò fiducia, quàm officium debet. Ergo quo plus cessabimus, plus ille nos amabit. Nec uerò ratiocinatio fefellit. Tantum enim abest, ut te offenderimus, ut honoris etiam nostri causa describi protinus egregijs & notis, & paginis Herodianum curaueris, epistolamq; composueris ornatissimam, nostris refertam laudibus. Ac nequid abesset, etiam grammaticum uetustum, nec adhuc peruulgatum, quem cōmodari tantum uolebam, dono dedisti. Sic ergo meum consilium, si non sapiens fuit, at certè felix. Sed cur non & sapiens, cùm bene coniectauerim, prorsusq; diuinauerim? Quòd Herodianum laudas, gratum: nec enim pluris apud me munera illa pontificia, quàm suffragium hoc tuum. Licet igitur hunc ego librum penè ex tempore Latinum fecerim, tamen quoniam tu negligentiæ meæ subscribis, ego quoque iam posthac ita illi fauebo, ceu si nihil industriæ defuerit. Exemplum certè quod misisti, libens emendabo, tum epistolam seruabo tuam diligenter, ut ex occasione contra obtrectatores proferatur. In qua cùm sint omnia laudanda, nisi quòd nimium me laudat: quid tamen ibi prius laudem, non inuenio. Fortasse uerò laus eius nulla prior, quàm quòd animata, & spirans, citra lectoris operam per se ipsa penè uidetur loqui. Vale.

IOANNES FRANCISCVS BENEDICTVS ANG. POLITIANO S. D.

Miraberis fortasse eruditissime Politiane, quòd ad te ignotus scripserim, & præsertim tanti nominis uirum. Verùm si ad huius calcem perueneris, inuenies profectò si ignotum, saltem tui amantissimum, & acerrimum tuarum laudum propugnatorem ad te scripsisse: si acerrimus propugnator is esse potest, qui nondum uelitis functus est officio. Agens enim hîc Venetus secretarius Miscellanea tua, opus sanè multijugum, ac eruditum perlegere decreui. Arbitrabar enim id, quod de te constantissimè conceperam, me non minus eorum doctissima lectione, quàm multiplici eruditione delectatum iri. Verùm me hercule superauit (ut ille ait) præsentia famā. Inueni siquidem non sellulariam, ac triuialem in eis doctrinam, sed qualem Marci Catonis, illius'ue antiquitatis fuisse memorant. Quo factum est, ut si prius tuus fueram amicus, nunc dedititissimus sim: publicoq; prædicabam ore Politianum nostra ætate eruditissimum esse. Et ne fortassis me hæc ad adulationem dixisse putares, Bernardus Riccius Florentinus secretarius uir literatissimus, indubitās erit testis. Essent & alij, & præcipuè Georgius Merula, si naturalis liuor permitteret: cum quo tui causa pugnando, res mea ferè ad Triarios deuenerat, qui te furem, te Cæsariani præcepti immemorem appellabat, instabatq; acrius (prout eius est instituti) amplissimam uirtutum tuarum famam deturpare, ac statim post compositam in te inuectiuam ostendit, qua conatur te manifesti furti deprehendere. Ego autem uirum admonere non cessabam, hortans, & enixè rogans, ut ab huiusmodi inuidioso desisteret instituto. Affirmabam enim se non tantum Politianum ueteranum militem, sed Picum etiam, quem tu iure Phœnicem appellas, in se concitaturū: omnem deniq; doctissimorū uirorum academiā: qui cùm bonarū literraum studiosi sint, Politiani partes acerrimè defendent. Verùm irrita, & uana nostra fuit omnis admonitio. Nam transcripturus inuectiuā, quàm primum in lucem dabit. Sed parturient montes, nascetur ridiculus mus. Fateor certè Georgiū Merulā uirū doctum esse, uerum Politianum doctiorem esse nunquam negabo. Et ne cogitares me in eum hæc odio dixisse, scias uelim meū fuisse præceptorē, cui (ut Fabius inquit) tanquā alteri debeo parenti. Verùm amicus Plato, amicus Socrates, sed magis amica ueritas.

Georgius Merula.

ritas. Et de ijs satis. Tuam in Aristotelis libros prælectionem his proximis diebus uidi: quam adeò admiratus sum, ut stupore quodam altera dubitarem fieri Niobe. Prò Iupiter, sapit' ne hæc uulgatam aliorum lectionem? sapit' ne pedagogorum tritam enarrationem? Quicquid in uniuersali scientiarum machina continetur, in quatuor quinque ue schedas strictim à te repositum uideo. Faueant igitur dij cœptis, nam quemadmodum de Pico uerissimè dici potest, solum in literis esse phœnicem: sic quoque de te iam fatendum erit. Reliquum est, ut scias Ioannis Francisci operam ad nutum te habere. Teque sacratissimo academicorum uinculo obtestor, ut non minus me, & rebus utaris meis, quàm proprijs. Nec te pigeat Pico, optimo, optimarum literarum principi me commendare. Vale.

ANGELVS POLITIANVS IOANNI FRANCISCO BENEDICTO S. D.

NOn minus gratæ mihi tuæ literæ, quàm si tu diu notus. Idem quippe in amicis, quòd in pecunia: iucundius multò parantur, quàm habentur. De Miscellaneis credo equidem ita tibi uideri, ut scribis, fortasse aliter uidebitur, cùm in amoris locum censura subierit: Hoc & Merulæ fortasse usuuenit. Olim nos cum primis amabat, nunc (ut ais) accusationes quoque parturit, non liuore credo, sed iudicio. Cupio quamprimùm clamet, Iuno Lucinia fer opem. Ac si opus fuerit, egomet quoque obstetrix accurram. Prælectionem uerò, qua disciplinas omneis aut diuidimus, aut partimur admirari tum desines, cùm te ad Picum conuerteris, cuius uno in pectore sese disciplinæ illæ omnes, tantæ, tamque multiplices explicarunt. Nam quòd utriusque ambias amicitiam, causa non est, utpote iam nunc utrique charissimus, utrique intimus. Non enim aliter amicos, quàm in commune paramus. Vale.

IACOBVS ANTIQVARIVS MARSILIO FICINO S. D.

LIbros quos graueis, & copiosos de uita nuper dedisti, accepi. Prima eorum frons, & indicium plurimum inuitarunt, ut capita decurrerem. Immorari in eorum lectione diutius non licuit, quoniam heri sunt redditi inter conclamandum ad uasa, exeunte in uenationes principe. Cras uerò Ticini me esse oportet, in qua urbe (ut spero) absumam duodecim dies. Inde regrediens ad Ficinum, id est ad uitam meam, regressum me esse arbitrabor: magno enim me studio iam nostratia hæc oblectant, qui uetera tantum sectari soleo. Nec ab re, penè totas Athenas isthuc concessisse uideo, ut Latinas habeamus. Id fieri nemo negarit, autore Laurentio Medice, uiro ex omni æuo incomparabili, qui signum quoddam omnibus bonis artibus, & disciplinis, ad bene sperandum sustulisse uidetur: sed plura aliquando de illo, nec pauciora de libris tuis, quibus Plato planè fit noster. Interea nec gratias tibi ago, quando maximarũ debitor sum. Nec magis contendo ut me ames, qui te parentis loco esse uolui. Vale, & oculis nostri seculi Pico, & Politiano me commenda. Vale, Mediolani.

ANG. POLITIANVS IACOBO ANTIQVARIO SVO S. D.

IN calce epistolæ cuiusdam, quam tu ad Marsilium nostrum Ficinum scribis, mei, Picique mentionem faciens, oculos nos huius seculi appellas. Gauisus, fateor, opinione tua sum, delectatus testimonio, propè etiam elatus laudatore Antiquario, presertim apud Ficinum illum, mortui penè Platonis Aesculapiũ. Sed ut in me descendi, nihil omnino reperi, quod istis laudibus responderet. Conuerti ergo ad Picum, partemque illam meam laudationis tuæ transcripsi. Nam ut Solem unum mundus, ita unum habet hæc ætas oculum, non duos. Vale.

MARSI-

MARSILIVS FICINVS ANGELO POLITIANO SVO S. D.

ACceperam calamum Angele, ut Homericam Musam tuam miris in cœlum laudibus, quoad possum extollerem. Repente autem sic interpellauit me Cupido: Quid agis inepte Ficine? semper ne in laudibus Musæ uersaberis? Me lauda philosophe, si uis absq; adulationis suspicione laudare. Si Musam celebras Politianam, Angelum solum celebras: si Cupidinem, Angelum unà, atq; Marsilium. Ego enim cõmunis uestrum amor sum, utrunq; colo, ab utroq; color. Hæc, Angele, deus ille mihi. Sed ego illi inquã, Verax est Musa Politiana, nunquã mentiri me compulit, & tu periure Amor me cogis mentiri quotidie. Ita heri delitias Politianas amabam, ut iurarem eas in posterum uehementius amare non posse: sic hodie rursus amo ut iurem me heri eas nõ satis amasse: utq; simul adfirmem, non posse cras ardentius amare, quàm hodie. Cras istud quotidie similiter me deludit, semper adultus est meus amor, quis credat? semper & adolescens. Adolescat tamen ut placet, modò non senescat. Sed audi Cupido, non Venus amoris huius mater est, sed Calliope. Fouet hunc Musa sedulò, crescit assiduè: crescat hoc fomento, iugiter, & periurus sit. Non est hoc uitium in amore. Sic igitur, Angele, cõmunem amorẽ nostrũ, Musamq; tuam colere unà & debeo, & uolo. Tu Musam ipsam adora, amoris & gloriæ matrẽ. Vale.

ANG. POLITIANVS MARSILIO FICINO PHILOSOPHO PLATONICO SVO S. D.

QVid obsecro indignatur amor iste semper in nostræ Musæ laudibus te uersari? quasi uerò alius eam magis, quàm amor laudauerit, qui quoniã cæcutit, ut Plato inquit tuus, ideo nec fidem facit. Itaq; iure nostro ciuili ne postulare quidem cæco licet: sed quoniam laudari iam se quoque uult, à quo tandẽ laudabitur? An à Musa? quando nec in Phædro sine Musis laudatus. Sed Musis non creditur, utpote dicentibus falsa (si credis Hesiodo) similia tamen ueris. Dicunt & uera quidem (sic enim est apud eundem) cùm uolunt: uolunt, opinor, apud Mineruã, cui noctua famulatur, quæ uel in tenebris cernit. Mineruæ porrò numen familiare tibi, sicuti Musarum mihi. Verè igitur apud nos amor noster laudabitur, licet ipse minus uerè Musam laudauerit. Solet autẽ (quod idem tuus autor Plato affirmat) etiam Iouis permissu peierare amor. Vale.

MARSILIVS FICINVS ANG. POLITIANO SVO S. D.

SI nunc Politiane dixero me literarum tuarum acumẽ, & eloquentiam non mediocriter admirari, aliquis fortè me nimis admirabundum existimabit: quippe cùm nouitas tantum cæteris admirationem parere soleat, ego uerò etiam quæ mihi in Politiano iamdiu notissima sunt, uidear admirari. Sed re uera non antiqua nunc in te, sed noua demiror. Adeò enim feliciter Politianus meus breuissimo quodam tempore adoleuit, ut mutata forma alius mihi iam nouusq; appareat. Ergo qui mihi puer non parũ, qui multùm placuit adolescens, idem plurimum perplacet adultus. Meritò crescente in dies forma, creuit & gratia: atq; id quidem ea etiam ratione placet factum, quia sæpe uaticinatus sum futurum. Perge igitur, fac obsecro, ut cœpisti, te diuinum, ut simul me facias diuinantem. Quòd autem Marsiliana tantis ubiq; effers laudibus, nihil miror. Quis enim in proprijs laudibus canendis non uehemens sit? non accendatur? Quis adeò gustu caret, ut non sibi sua maximè placeant? Retulit nobis Francus, quid cũ doctis omnibus, præsertim cum Hermolao Barbaro erga nos egeris. Quid petas ut agam? agam equidem libenter, utinam bellè. Bellè certè ago, atq; benè

bene quicquid cum Bernardo Bembo meo ago. Landinus & Caualcantes innumeris te uicissim salutibus obruunt. Vale.

ANGELVS POLITIANVS MARSILIO FICINO SVO S. D.

NOn tu noua deprehendis in me quotidie, quæ laudes, sed noua potius in te, quibus me laudes. Suggerit hanc tibi copiam nimius amor, apud quem (sicuti Propertius ait) maxima de nihilo nascitur historia. Diuinum uerò tu puto, me facies, qui fecisti diuinantem, dum quotidie diuinum te prædico. Vale.

MARSILIVS FICINVS ANGELO POLITIANO SVO S. D.

ALamannus Donatus noster iampridē ore illo, Politiane, suo (nosti hominem) ore rotundo, altius hunc in modum nostris auribus insonat. Commenda precor, per humanitatem, cōmenda obsecro, per sacrum istum amorem in me tuum, qua quidem obsecratione nulla sacratior, cōmenda q̃ primùm Alamannum tuum Politiano. Cùm uerò tam ardētis, tamq; pertinacis petitionis, siue flagitationis potius ab eo causas diligenter exquiro, ille similiter rursus ingeminat: Cōmenda Ficine modò, cōmenda q̃ primùm. Causam autem tam exoptatæ cōmendationis adhuc explicat nullam. Ego igitur causam eius, qui nullam petitionis suæ causam affert, sine causa similiter tibi cōmendo. Sed caue, Politiane, putes præsentem cōmendationē ob hoc ipsum, quòd carere causa uideatur, esse leuissimam. Ego enim contrà, ob id potissimum tibi grauissimam uideri uolo. Nempe summū apud philosophos in quolibet rerum genere illud habetur, quod in eo ipso genere causam nullam habet, quasi non ab alio ullo, sed à seipso dependeat. Quamobrem cōmendatio præsens, cuius nulla pręter ipsammet tibi adducitur causa, summa apud te cōmendationum omnium censeatur. Etsi Alamannus ipse, sicuti plerunq; solēt qui ad quosuis concitatius efferuntur, clamitat solum, eundemq; clamorem sæpius iam auribus nostris ingeminat, clamoris autem sui rationes ullas lingua sub rapidissimo cordis affectu hæsitante planè explicare non potest: ego tamē indicijs certis adductus, opinor eum insano quodam amore Musæ alicuius formosioris accensum ardere iam totum, atq; uehementer optare saltem gratiam Politiani Musarū sacerdotis, amicitiamq; inire: quo quidem conciliatore, amata quandoq; Musa facilius potiatur: Omnes ut secum studijs pro talibus annos Exigat, & pulchra faciat se prole parentem. Vale. Sed antè q̃ epistolam obsignem, teste Angelo te, prędico huic Alamanno, si quando huic officio meo minus officiosus, gratus'ue uidebitur (quod absit) ei me sic prorsus exprobraturum: Ha, nimis ingrate, dicam, non'ne satis à me tibi factum quondam existimabas, si te nō tam Musarum sacerdoti, quàm ipsis Musis, quod multo maius est, uideor cōmendasse? Vale.

ANG. POLITIANVS MARSILIO FICINO SVO S. D.

HErculē me uocas in libro tuo de uita, ꝙ mōstra domem, puto illa intuēs mōstra, quæ ueterū libros nimis obsidēt, in quibus ego purgandis diu, multūq; laboro. Magnifica laus, pręsertim à philosopho illo qui sit princeps in secta principe. Sed ego tāti nominis pōdus sustinere nō queo, non magis q̃ cœlū, q̃d ipse tamen Hercules sustinuit: Iolaū potius appellato me, si speciosis nominibus delectaris: ꝙ penè oppressę ab Hydra uetustati, uelut Herculi clamāti sum pręstò cū face. Tu tamē indulgēs amori (q̃d & parētes alij facere solent) nomen imposuisti filio, nō quod aptissimū, sed quod pulcherrimū. Vale.

ANGELI POLITIANI EPISTOLARVM LIBER SEPTIMVS.

MACARIVS MVTIVS EQVES ANGELO POLITIANO S. D.

PERVENIT ad me nuper auſpicio quidem tuo, ſed ductu Guarini Camertis Centuria tua, uario ſplendore, multiplicicꝫ apparatu: nihil ſanè lætius, nihil felicius memoria noſtra prodijt in lucem. Præibat enim Centurio non Latiam, ſed Hetruſcam uitem gerens, omnis infantiæ atque inſcitię acerrimus expugnator M. Tullius Cicero iam læto hilari' que uultu, patrocinio tuo deterſa macula grauioris cenſuræ Argyropyli, reſtitutoq́ʒ ordine literarũ ſuarum & Philotheoron, & Sciomachiam agnoſcere lætabatur. Proximè Catullus reiectis Cercopithis, & Caprotinis lõgiore itinere Carpatinas crepidas reſumpſerat, ac ſubinde chõmodis, atqꝫ hionijs Arrij fluctibus ridens aſpirabat. Hunc Oarion atque Harpocrates iam noti, libera longo ignorantiæ ſitu facie ſequebantur. Horatius Chamęlopardali, Lucretius equo Durateo, Martialis compare mulo uehebatur, circum dulciſſimi moduli poeticis cõcentibus reſpondebant. Genialia Ouidius naulia præferebat. Martiali Græcula recantabat Echo. Ornabant Claudiano tempora purpureę roſæ, colore Veneris coloratæ. Delectauit mirificè me hoc ſpectaculum, in quo pulcherrimum planè erat aſpicere, induſtria atqꝫ opera tua omnes ferè principes linguæ latinæ aliquid ornamenti ad ſuam priſtinam dignitatem recepiſſe. Præ cæteris uerò Iuuenalis pulſis Domitij umbris purus nitebat, tandem Cotytto, & Cacoethes approbabat. Faſtidiebat pleraqꝫ, in primis braſſicas reponi. Inde Laconicũ petere uidebatur, quo ſeſe agnito per te deniqꝫ Pityliſmate ſuo exerceret. Præclara deinde controuerſia uiſa eſt, dum quiſqꝫ magis ſe tibi debere contendit. Hinc Suetonius ſalutis augurium, Aſcoperam, Tetraones, automaton, Naſo Sibaritidos autorem, Ariſtidis libellos, Priapi carmen, Teuthrantiam turbam: inde Quintilianus ceratinas & crocodilitas, Propertius ocnũ, cum ſparto & aſello: Valerius duriam noctẽ, Liuius Cauſarios milites, alij quoqꝫ alia tibi accepta referebant. Poſtremo ferè ordine Iuſtinianus, qui pluribus cicatricib. deformis fuerat, clara fronte, rectoq́ʒ ſupercilio omnibus ſe paſſim exhibebat. Tibi ciuicam parabat, te uindicem, te aſſertorem imperatoriæ maieſtatis ingenuè fatebatur. Verùm extrema centuria ſubtriſtes quidam incedebãt. Dolebat ſiquidem A. Gellius ænigma Varronis, quod ad exercenda ingenia inuolutum reliquerat: & Auſonius legem puto Sphingis ueritus, ſcirpos, qui hactenus inſolubiles habiti ſunt, te omnibus explicuiſſe. Longè uerò ab his Domitius nubila fronte, ac deiectis ad terram oculis, pręterea candidus & comptus uidebatur, ubi proximè acceſſit, fucatus, accerſitis quoqꝫ pigmentis ornatus, compoſitusq́ʒ apparuit. Fœdiſſimæ tamen maculæ cenſura tua relictis tectorijs, qui de ſe quæ' ue hominis natura eſſet, facilè indicabant. Iamq́ʒ Attegias, in quibus hæſitauerat, quàm præclariſſimas illas Medicæ familiæ ædes malebat, ubi præſtigioſis commentis fortaſſe locum inueniret: cum iſthinc quæ corrupta, inuerſa, aut ſuppoſita olim Laurẽtio ac Iuliano Medicib. perſuadere conatus eſt, deprehenſa à Politiano, reiecta atqꝫ exploſa perſpiceret. Verùm dum hęc uel illa intentus ſpectarẽ, non potui ſub primum aſpectũ ſingula colligere, quæ mediam Centuriam uario decore pulcherrimè aſpergebant. Effugerant ſiquidem Pliniani Poppiſmi ad Fulgetras, Leo quoque Nemeæus à Luna deſiliens, & canis Herculeus, qui purpuratis forte labris

Tyro

Tyro delectabat. Multaque praeterea, quae supremum ingenium, operosam industriam, exactam atque multiplicem doctrinam, purum, erectũ, elegans, perpetuoque sibi constans dicendi genus apprimè commendarent: & quae doctissimus quisque, & syncerae ueritatis studiosus, qui uel ipsos antiquorum codices archetypos cupiat sine controuersia, omni laude ac fauore cumulabit. Equidem si citra inuidiam & reprehensionem, uel infimum mihi in eo numero locum uindicem, nõ infimas tamẽ, aut uulgares tibi laudes debere sum uisus, nec officio deesse uolui. At ubi me collegi: Quid ago, inquam? quid lucis aut splẽdoris à me accipiet, qui clarissima quaeque Romanae linguae lumina quotidie suscitat & accendit? Abundè quidẽ & nitidus & splendidus uideri debet, qui alios illustrat. Non uideo profectò quid unius aut alterius approbatione, ad consummatam laudem tuam possit accedere, cùm Oratores, poetae atque Historici, eorum'que interpretes studium tuum, ac doctrinam singularem necessariò testentur. Hoc Cicero, hoc Quintilianus, Catullus, Propertius, Plinius, Liuius, ac caeteri demũ, qui Centuriam implẽt, uel inuiti prae se ferent. Nemò sanè leget illorum monumenta, qui ubi eos locos attigerit, quos tu aut correxeris, aut restitueris, uel fidelius fueris interpretatus, nominis tui possit obliuisci. Viues igitur cum illis, & perpetuò uiues, ut par est, quorum scripta ab iniuria audacis inscitię, & ignauae posteritatis uindicasti. Nam qui apud Latinos aliquãdiu docti sunt habiti, dum multa minus cognita, minus'ue inspecta temerè transeunt, approbare sunt uisi. Inde frequẽtes maculas clarissimis autorib. inustas cernimus, quos modò Politianus si polit, si abstergit, si emendat, & ad propriam reducit dignitatem, meritò sanè cum illis immortalitatẽ assequitur. Prodeant ergo aliae Centuriae, & tota acie cum barbarie decernatur. Nam si una uertit in fugam, tota classis aut legio facilè triumphabit. Musset inuidia, uel liberius murmuret: Haec mea sunt, ego prius inueni, ita sensi, haec abstulit, haec surripuit, sibi illa supposuit Politianus, nugae & rapinae. Ego sanè, ut de me loquar, antè quàm Venetias annauigares, Harpocratem ex Varrone & Ouidio satis noueram. In aspiratione Arrij nunquam dubitaui. Ocnum apud Propertium ex lectione Plinij iampridẽ emendaram. Aenigma Varronis pluribus solui, & ne quę damno uitia subeam, pleraque alia noui, & docui. Cur autem non scripsi? cur non edidi? Mea culpa est, tua est laus, tua est gloria, conueni tecum. Cui mirum? Communi literatorum iure haec sunt communia, patent occupantibus. Verũ his tantum adscribuntur, è quorum sinu iam sua prius euolarunt. Gaudeant alij umbra, uel intra limen se contineant, ibi signum semper expectẽt, ibi obstrepant, ibi contendant. Tu uerò cum laude per stadium curras, tu coronatus incedas, qui rinocerotes, aut mastiges non horruisti, nec liuidae censurę aleam subire. Fruere igitur parta uictoria, & praeclari certaminis, in quo nec laboribus, nec periculis cessisti. Consensum doctorum nomini tuo ad aeternitatem praemia repone. Tu quoque felix Centuria, quantum praestantissimo duci debes, qui ad amussim omnis disciplinae te instruxit? Abi uictrix, tutus est tibi congressus, nihil obstabit. Nam (ut uerbis Papinij te alloquar, quibus ille Thebaidem est affatus) iam fama benignum Strauit iter, coepitque nouam monstrare futuris. Iam te magnanimus dignatur noscere Caesar (Quo etenim Caesare Laurentius tuus unicum literarum praesidium habetur inferior?) Itala iam studio discit, memoratque iuuentus. Nec meritis honoribus mors expectanda, sed autori uiuenti decus, atque sentienti literarum studiosi iam meritò impendunt. Haec ad te scripsi tumultuario stylo, ac licentiore epistola. Excusabis tantum occupationes meas, quibus nimium distringor, & primum ingenij motũ, quem celeritas maturare non potuit. Malui tamen haec quę-

cunque essent, ad te mittere, quàm diutius à me officium desiderari. Omnia enim tibi debere sum uisus, ex quo te semel Venetijs sum allocutus. Cœpisti enim me, nimirum aureis eloquentiæ tuæ hamis, & tenacioribus filis implicuisti, quib. nec uolui nec potui unquã explicari. Vtinam mihi par esset ingenium laudibus tuis, uel saltem, quod olim fuit, ut cupiditati meæ satisfacerem. Fuit, fuit, inquam Macarius, nunc tantum reliquiæ sunt sæuissimæ apoplexiæ, quæ me non multo pòst quàm à me discessisti, dum publicè Horatium profiterer, repentè corripuit. Nota est pestis. Inueniet ne hoc fidem (ut prætercam biennium, quo attonitus sinistra quoq; corporis parte penè syderatus per omnem difficultatem uitam traxi) me aliquandiu nullas literas tenuisse? Cognoscebam libros, literas ignorabam: qua parte nihil sçuius, nihil crudelius expertus sum. Tandem ad me redij, ac paulatim diuino auxilio, industria medicorum, & benignitate patrij cœli liberatus sum. Nondum tamen Macarium agnosco, reliquias uideo tantum, quas uiris doctis, & tibi in primis dedicaui. Neq; quod morbus ille teterrimus reliquit, alia uis unquam Politiano meo eripiet. Vale. Camerini.

ANGELVS POLITIANVS MACARIO MVTIO EQVITI CAMERTI S. D.

ACcepi superioribus diebus elegantem abs te epistolam, doctam, copiosam, grauem, summo etiam artificio cõscriptam, summo ingenio, qua Centuriam nostram uelut in Circensi pompa uario tu quidem ornatu, uarijsq; insignibus ostentabas. In ea uerò mihi non magis Oratorem facundum, quàm poetam diuinum uideris exhibuisse, qui sic excellenter pulcherrimas atq; admirabiles uisiones non modò animo conceperis, sed & oculis repræsentaueris. Viuunt imagines in tuis uerbis, & spirãt. Vegetę sunt, actuosæ que, non otiosæ, non lentæ, nõ cessantes: Hilaria scilicet ipsa mediusfidius expressisti. Sic ubiq; personata occurrit uarietas. Nec tam profectò apud me, quàm apud te culta Miscellanea mea sunt, ac plus fortasse iam tibi quàm autori, parenti que debent. Agnoui Macarium prorsus illum, qui mecum Venetijs olim congressus, quodam penè facundiæ suæ torrente me rapuit: agnoui, nec ei quicquam morbus ille pestifer detraxerat, quòd non etiam magno cum fœnore bona ualetudo restituerit. O si mihi concederes usuram paulisper eloquentiæ tuæ, quàm penitus in eius epistolæ me laudes insinuarem. Quæ mihi pro clypeo & muro contra liuoris impetus, imò quæ non epistola mihi, sed quædam propè immortalitas. At enim quoniam id rerum natura non patitur, circumferam certè, dimittã, spargamq; eam per omniũ aures, uidelicet ut enixè laudetur semper ab omnibus, nec tamen unquam putetur laudata satis. Vale. Varinus ciuis tuus, auditor meus, ad summum linguæ utriusq; fastigiũ pleno gradu contendit, sic ut inter doctos iam conspicuus digito monstretur.

TIDEVS ACCIARINVS ANGELO POLITIANO SVO S. D.

INciderunt in manus nostras ueluti mutilata ramenta quędam interpretationum tuarum in Papinij syluas, quibus aut intacta à Domitio explicas, aut explicata ab eo meliora reddis, Angele uir eruditissime. Hæc ego diligentissimè pensitata, nõ potui non uehemẽter probare, sumq; coactus, & ingenium tuum suspicere, & doctrinam singularẽ tuam mirificis laudibus persequi. Tametsi sua luce clarissimi uiri alienis igniculis minus indigeant. Igitur etsi nõ sum de te benemeritus, nullaq; extent in te officia mea, peculiari tamen humanitate tua, qua cæteris omnibus te præstare, una & constanti omnium

uoce

uoce audio, rogo, imò obsecro & obtestor, ut tuis mihi literis significes, an aliud uel in eundem Papinium, uel in alios latinos autores edideris, quod à cæteris discrepet interpretibus. Ariolari enim licet multa & præclara, & cognitione digna abs te acris ingenij uiro collecta. Quibus si me impertire uolueris, nõ parum me tibi debere profitebor. Non sum nescius tibi nõ deesse librarios, pecunias ego ad te per colybistas numerabo. Age igitur, & amicitiæ meæ auspicem uoluntatẽ ne contemne, ut apud me amicum ineuntem autoritas imminuatur tua. Tu uerò si quid à me exigis, impera, polliceor imperata facturum. Sum ego ex agro Piceno oriundus, sed fatis uolentibus, & nouercante fortuna in Brutijs Cosentię profiteor. Et qui hactenus principum familiaritate sum usus, nunc syderibus aduersantibus ludum aperui. Bene uale, & me ama, cum te unerer & obseruem. Consentiæ, quarto Nonas Iunias.

ANG. POLITIANVS TYDEO ACCIARINO SVO S. D.

NOn tam auersus equos nostra sol iungit ab urbe, ut huc quoq; tui nominis fama non penetret. Illa te uindicat à fortunæ iniuria, nec patitur Consentiæ delitescere. Qua tamẽ in ciuitate si ludũ aperuisses, scribente adhuc Lucilio, Siculis tantum profectò, non etiam Consentinis ille, scripsisset. De interpretationibus nostris, quas ais in Papinij Syluas casu quodam peruenisse ad te, sic habeto, neq; dictatas fuisse à nobis, neq; compositas. Studiosus forsitan eas aliquis, enarrante me (quà licuit) orationis cursum calamo subsecutus exceperit. Nec autem quicquam habemus, quod in hoc genere tibi nunc mittamus. Spargere enim talia solemus in populum, nec inde nobis quicquã retinemus. Tibi tamen habemus gratiam, uel quòd nostra friuola tanti facias, uel q̃ amicitiam tam diligenter expetas: dignus hoc ipso nimirum, qui iam non in ueteribus modò nostris, sed & in magnis amicis numereris. Vale.

BACCIVS VGOLINVS ROBERTO SALVIATO S. D.

MEritò te, Roberte, docti diligunt, quos miro quodam ardore coluisti semper, & studiosi omnes amant: quos non modò opera, sed & impensa iuuas, ut cõmodius proficiant. Ego uerò etsi nec doctis, nec studiosis quidem annumerandus, plurimùm tamen tibi debere me, fateor, quòd per te nobis uel remotioribus capta sit diuini admodũ operis, editi nuper à Pico Mirandula, uiro sanè præ omnibus qui sint, quiq; fuerint, admirãdo: quem rectè non iam Picum, sed suam uocat phœnicem, in sacra Medicum lauro nidificantem, Politianus meus, aliud ætatis nostrę miraculum. Illius tu librum de septiformi sex dierum Geneseos enarratione ueræ philosophiæ, & Christianæ religionis argumentum magno Laurentio Medici, patrono meo dicatum, cũ diligentissimè imprimendum, tum ad loca diuersa ac distantia transmittendum, & plurimis eius lectionis percupidis uel gratis habendũ curasti. Quos inter & mihi contigit per Victoriũ Caianum tuum, hominem multi ioci, multaq; suauitate aspersum, & salibus, optato hoc munere potiri. Hoc tuum in uiros claros studiũ, hanc in omnes uirtutis amatores officiosam liberalitatem, qui non laudet, & gratiore affectu prosequatur, is ab omni humanitate discors, & à literatorũ consuetudine alienus proculdubio est habendus. Non enim publicæ utilitati consuli à te amantius, rectius, celerius'ue potuit. Quare hoc apprimè tibi esse exploratum uelim, haud tenui mercede sumpsisse te huiusmodi prouinciam, cum inde & bonorum gratiam, & non mediocrem gloriam sis consecutus. Vale. Neapoli.

ANG. POLITIANVS BACCIO VGOLINO S. D.

LEgit epiſtolã mihi nuper tuã, Robertus noſter Saluiatus, in qua cum gratias ageres, quòd eruditiſſimo te libro Pici noſtri Mirandulæ donauiſſet, mentionem quoq; obiter noſtri facis. Nec autem me dubitas ut amori nimium indulgens, appellare alterum noſtræ ætatis miraculum. Negare non poſſum Bacci, quin tua mihi grata uoluntas omnino fuerit, gratus animus, utinamq; uerè addere poſſem, gratum teſtimoniũ. Sed nimis magna iſta laus, nec noſtræ mediocritatis eſt, qua non efferor, ſed obruor. Quis enim uel illud ſaltem patiatur, me cum Pico Mirandula conferri, qui tam multis unus bonis abũdat, ut unus omnium laudes exhauriat? Quare te rogo, ne me illius poſthac, ſed meo modulo metiaris, contentus in me uulgatis iſtis laudatiunculis, quę ſecundæ notæ hominibus competant. Sed heus tu, nimis bella profectò tua mihi illa epiſtola eſt uiſa. Nec enim puto laudatio impoſuit, quam non agnoui. Latinè ſcribis (ita me deus amet) & elegãter: nec quaſi diuerteris in hæc ſtudia, ſed quaſi migraueris. Vale.

ALDVS MANVTIVS ROMANVS ANGELO POLITIANO S. D.

ANnum abhinc tertiũ, quo Veneti Ferrariam oppugnabant, me ut uel dei (ut aiunt) ne dum hominum bellum fugerem, ex urbe Ferraria Mirandulam contuli ad Ioannem Picũ, principem ætatis noſtræ doctiſſimum, quòd & amaret literatos uiros, & faueret ingenijs. Ibi Emanuel Adramyttenus familiariſſimus meus, tuam mihi Græcam, quam ad ſe dederas, oſtendit epiſtolam, ornatè quidem, & doctè, atq; copioſe ſcriptam: quæ non à Romano uiro, ſed à mero Attico, qui Athenis ſemper fuiſſet, elucubrata uidebatur. Quamobrẽ cœpi, mi Angele, amarè te uehementer, doctrinam tuam, atq; ingenium non mediocriter admiratus. Deinde Emanuel ſuo cum principe Ticinum profectus eſt, ubi paucis antè menſibus, q̃ ad te ſcriberem, exceſſit è uita. Cuius interitu ita quidem moueor, ut multis annis grauius nihil, & moleſtius tulerim. Erat enim homo & morib. apprime ornatus, & Græcis literis ſanè quàm doctus, meiq; amantiſſimus. Non poſſum igitur non mœrere tali amico orbatus, quanq; meo magis ipſius incõmodo, quàm illius. Nam illi ad ſuperos facilimũ fuiſſe curſum, quoniam & bene & beatè ſemper uixit, non ſum neſcius. Quapropter malum, ſi quod accidit, meum eſt. Iuit, inquam, ille Ticinum, ego uerò Mirandula Carpum perrexi: quò cùm aliquot pòſt menſibus ueniſſet & Picus noſter, Ruſticum mihi oſtẽdit tuam, quæ, mi Angele, mirificè auxit amorem erga te meum. Ibi enim perſpici facilè poteſt, quantum abũdes ingenio, quanti homo ſis ſtudij, quanta tibi bonarum literarum ſit copia. Nec uereor tibi me adulari ducas, εἰ σαυτὸν γινώσκεις. Scis enim, quàm ipſe ſcripſerim, eſſe impẽdio plura. Taceo autem & quæ de te mihi dixit ipſe Picus, & dicit quoties in tui incidimus ſermonẽ (nactus es enim dignum præconem laudum tuarum) & quæ retulit mihi Alexander Sarcius Bononienſis, homo uerus, ac integer uitæ, ſcelerisq; purus, nec nõ quantum ex ipſius ſermone colligere potui, tui ſtudioſiſſimus. Quid plura? Hiſce tuis impulſus laudibus, non potui ad te non aliquid literarum dare, ut facerem te certiorem, me ita eſſe tuum, ut poſſes omnia de me tibi conſtantiſſimè polliceri. Incredibilis enim erga doctiſſimũ quemq; meus eſt amor, qui me etiã coegit, ut ad te ſcriberem, peteremq;, ut me pro tua erga ſtudioſos uiros humanitate, inter tuos, mi Angele connumerares: quod ut facias, te quantũ poſſum rogare, rogo. Quod profectò feceris, ſi me uteris familiariſſimè, mihiq; quoties uſu uenerit, non ſecus

iuſſeris

iusseris,ac cuiuis ex domesticis tuis.Sic eñ tua uirtus postulat, facitq; ut sim tuus, quoad uiuam. Vale.Carpi. v.Calend.Nouemb.

ANGELVS POLITIANVS ALDO MANVTIO ROMANO SVO S. D.

REdditæ mihi fuerunt literæ tuæ,quę perspicuè declarant,non modò q̃ sis homo doctus,uerumetiam quàm mei studiosus.Est enim scribendi genus illud tuũ minimè triuiale,cultum quinimò, subactum'que uelut exercitatiõe multa, sparsumq; deniq; fruge bona ueterum lectionum. Tum epistolam sic laudas nostram græcè scriptam, quippe ad Græcum hominẽ, magis ut amorem uidearis habuisse in cõsilio,quàm iudicium. Sed tamẽ utcunq; sit,equidẽ tibi uel ob id placuisse eam lętor, quòd quanto ego tibi fuero doctior, tanto minus fortasse pœnitebit amicitiam te nostram tam cupidè,tam uehementer expetisse. Facit autem, ut in ea mihi epistola faueam, nonnihil Emanuel ipse Adramyttenus,qui respõdens ita prorsus ultra modum laudauit,ut omnibus me suis Græcis,quicunq; aliquot antè seculis scripserunt, hominem citra mare natũ, non dubitauerit anteferre. Iurare illum solitum quoq; Picus meus literis significat,dum legeret hanc epistolam,ne ipsas quidẽ tam esse Athenas Atticas. Quare placerem profectò mihi Græci hominis testimonio, nisi Cretensis fuisset Emanuel.Etenim hoc genus ut mendaces notauit Epimenides: qui tamẽ & ipse Cretensis, ut mentiri non minus potuerit: ideoq; non mendaces illi. Sic ergo uerus Epimenides, atq; ita rursus illi mendaces. Vides hunc dialecticorum ψευδόμενον. Mihi tamen extra iocum ueros esse omnino Cretenses libet.Iam quoniam de epistola me amo,ne palpum quidem reijciam,quod obtrudis Rustici nomine: monstrum enim prorsus, imò autem scelus inexpiabile, si laudatori suo poeta nõ crederet.Sed cupio præsens te præsente frui aliquãdo, siquidem absens ita delectas. Accipio uerò iam nunc inter amicos,& quidem primi ordinis. Nec enim explorandus ultrà,quem Picus noster receperit. Ille inquam Picus, cuius nunquã nec cessauit ingenium, nec errauit iudicium. Alexandro Sartio cottidie plus debeo, tibiq; esse eum familiarem summopere gratulor. Vir est profectò syncerus,candidus,amœnus,idem fidus,acer,ingeniosus, experiens. Hunc uelim meo nomine plurima salute impertias,quando me asſiduè laudat: estq; non inter postremos Pici nostri familiares. Vale.

MATTHAEVS VERONENSIS CANONICVS REGVLARIS ROBERTO SALVIATO S. D.

VT cæteros soles,qui gratia tibi digni uidentur,ita me quoq; cùm uetere ratione, tum meritis es prosecutus. Quin & quæ mea legisti, probata non modò tibi,acceptaq; fuere,uerumetiam illa sparsisti cum laude,et longè splendidiore, quàm ea ipsa prædicari mereantur. Tum mihi sæpe & amicè illud suasisti,ut nostra salutaria gaudia imprimẽda proferrem. Quod & Ioannes Mirandula,& dulcis Politianus noster fecere: quorum alterum obstupescimus tanquam fulgorem seculi nostri,altero optimarum etiam literarum magno grauiq; magistro insignis, & læta est omnis Hetruria. Impressa itaq; sunt, & uno ueluti partu uolumina supra sexcẽta in lucẽ edita sunt: de quibus unũ transmittimus tibi,ut nostrum aliquid in manibus habeas: quod quoties legas(si non id antè fecisti) spreta terrenarum omnium rerum amara dulcedine, inani, falsaq; lætitia,fœlicitatem alto atq; firmiſsimo animo quæras,& certum illum,directum'que callem, mi Roberte sequare, qui te ducat, ubi maxima bona, & sempiterna sunt gaudia.Quoniã uerò nullis ornamẽtis adiunctis, sed qualis duntaxat euasit

ab arte purus & nudus proficiscitur ad te libellus, illum tu Roberte, & ornare mi nio, & amicire tegumento curabis, qui es liberalis & diues. Vale.

ANGELVS POLITIANVS MATTHAEO BOSSO VERONENSI CANONICO REGVLARI S. D.

HOnorifica mentio, quam tu fecisti de nobis in literis ad Robertum: magis ibi tamen amorem tuum, quàm meas agnosco laudes. Sed illud ex arte, quòd falsò me laudaturus, à ueris Pici laudibus incœpisti, uidelicet ut per illum de me tibi credatur. Fortasse autem me talem credis etiam, qualem prædicas, propterea ꝙ sic amor à Pico: sed non ob ista me Picus, ob amorem potius amat, ob amorem qui non cæcutiat. Hoc est enim, cur unus omnium penitus hunc amo, quòd unus omnium penitus inspicio. Vale.

ANGELVS POLITIANVS IOANNI BAPTISTAE MIDAE S. D.

AGerem tibi gratias, quòd ubiq; me laudas, sed uereor ne laudes ipsæ, quibus me afficis, fidem perdant, si pro ijs tibi gratias agam, quasi debeam, quasiq; ueræ laudes non sint. Nam pro ueris, hoc est, pro suis laudibus nemo cuiquam debet. Quis enim pro suo debeat? At ego tibi me deb ere tamen dicerem, nisi mihi nimis magnam faceres in hoc iniuriã, quòd es amicus. Ob id enim tibi non creditur, cum me laudas. Sed interim te quoque furtim laudas. Nam si non laudari ego meritò putor, haberis tu tamẽ ingeniosus: si meritò, bonus. Vt autem rectius egeno, quàm diuiti datur, ita rectius qui caret, ꝗ qui suis laudibus abũdat, laudatur. Mihi certè non minus tuæ gratæ sunt laudes, hoc est, alienæ, ꝗ si meę laudes forent. Non enim minus prosunt. Vt ergo nõ minus aliquando bene pascimur alieno sumptu, ꝗ nostro: sic non minus aliquando decenter alienis ornamur laudibus, ꝗ nostris. Vale.

ANG. POLITIANVS HIERONYMO PORCARIO S. D.

ANtonius Zenus, homo cùm cæteris in rebus, tum maximè in amicitia diligentissimus, multa mihi sæpe de ingenio, de literis, de morib. etiam tuis, præcipuè tamen de humanitate narrauit, & ut ad te scribam, uehementer hortatus est. Ego uerò libenter obsequor candidissimo uiro, suauissimo amico. Tibiq; nunc has literas ob id scribo, quò certiorem te faciam: quanq; adhuc os tuum non uidi, tui tamen esse studiosissimum. Vale.

ANGELVS POLITIANVS CVIDAM S. D.

MVltò æquius fuerat denegare statim, quod tam uehementer rogaueram, ꝗ postea non perficere, quod tam liberaliter uir grauis promiseras. Non enim tunc fuisset iniuria, quia nondum debebas: at nũc est, quia iam debes. Debes, quia promisisti. Non enim credo adhuc, te quoq; esse ex illo hominum genere, quos promissa non alligãt. Crediturus idem nec ne sim deinde, tibi est in manu. Tantum rogo, si beneficium tribuere mihi nõ uis, desinas tamen esse iniurius. Desines autem, si sperare diutius frustra uetueris. Denique debebo tibi multum, si quod opto, præstiteris: mirabor multum, si non præstiteris. Vale.

ANG. POLITIANVS ANTONIO ZENO SVO S. D.

AMorem fugitiuum, quem penè puer adhuc è græco in latinum conuerti, non sententijs modò, sed numeris etiã seruatis, ac lineamentis penè omnibus, cupienti flagitantiq; diu tibi mitto tandẽ. Causa uerò cur tam sero miserim, fuit, ꝙ aliquandiu mecum deliberaui prius, an mitterem. Multa enim longo pòst interuallo retractanti, displicuerũt, quæ tunc

fortasse

fortasse, cum scribebam, uisa sunt optima. Corrigere nimis durum, quòd ita diu iam inueterauerat. Mitto elegiam quoq; de uiolis, alterũ eius ætatis lusum. Nam & eam te nimis cupere significasti. Mihi certè nihil esse in ijs uidetur, quod probes, præter indolẽ fortasse. Rogarem uerò, ne cui nugas istas ostenderes, nisi me scirem prorsus frustra rogaturum. Non enim ob aliud puto nostra requiris, nisi ut quàm plurimis ostendas: quoniam (qui tuus est erga nos amor) placitura statim, quia nostra sunt, omnino confidis. Epigrammata tibi non mitto, quòd ea simul cum Græcis publicare statim cogito. Vale.

AMOR FVGITIVVS, E GRAECO MOSCHI.

Cùm Venus intento natum clamore uocaret:
Si quisquam in triuijs errantem uidit Amorem,
Hic fugitiuus, ait, meus est, precium feret index
Basiolum Veneris: quòd si ad me duxeris illum,
Non tantum dabo basiolum, plus hospes habebis.
Insignis puer est: en omnia percipe signa.
Non est candidulus: uerùm ignem imitatur, ocelli
Acres, flammeoli, mala mens, suauissima uerba.
Quod loquitur, non sentit idem, uox mellea: sed cùm
Ira inflammatur, tum mens est aspera, fallax,
Fraudator, mendax, ludit crudele puellus.
Crispulus est olli uertex, faciesq; proterua,
Exiguæq; manus, procul autem spicula torquet.
Torquet in umbriferumq; Acherõta, & regna silentum.
Membra quidem nudus, mentem uelatus, auisq;
More quatit pinnas, & nunc hos, nunc petit illos,
Sæpe uiri pressans præcordia, sæpe puellæ.
Arcum habet exiguum, sed & arcu imposta sagitta est,
Parua sagitta quidem, sed cœlum fertur adusq;.
Parua pharetra olli dependet, & aurea tergo.
Sunt & arma intus calami, quibus ille proteruus
Me quoq; sæpe ferit matrem: sunt omnia sæua.
Omnia, seq; ipsum multo quoq; sæuius angit.
Paruula fax olli, solem tamen urit & ipsum.
Verbere si prendes, age, ne miserare puellum.
Si flentem aspicias, mox ne fallare caueto.
Sin arridebit, magis attrahe: basia si fors
Ferre uolet, fuge tu, sunt noxia basia, in ipsis
Multa uenena labris: si fors ita dixerit, heus tu
Accipe, nempe tibi cuncta hæc mea largior arma:
Ne continge, caue, fallacia munera Amoris.
Omnia quippe igni sunt infecta illius arma.

ELEGIA DE VIOLIS.

Formosæ ô uiolæ Veneris munuscula nostræ,
Dulce quibus tanti pignus amoris inest,
Quæ uos, quæ genuit tellus? quo nectare odoras
Sparserunt Zephyri mollis & aura comas?
Vos'ne in Acidalijs aluit Venus aurea campis?
Vos'ne sub Idalio pauit amor nemore?

His ego

His ego crediderim citharas ornare corollis,
 Permeſſi in roſeo margine Pieridas.
Hoc flore ambroſios incingitur Hora capillos,
 Hoc tegit indociles Gratia blanda ſinus,
Hoc Aurora ſuæ nectit redimicula fronti,
 Cum roſeum uerno pandit ab axe diem.
Talibus Heſperidum rutilant uiolaria gemmis,
 Floribus his pictum poſſidet aura nemus.
His diſtincta pij ludunt per gramina manes.
 Hos fœtus uernæ Chloridos herba parit.
Felices nimium uiolæ, quas carpſerit illa
 Dextera, quæ miſerum me mihi ſubripuit.
Quas roſeis digitis formoſo admouerit ori
 Illi, unde in me ſpicula torquet amor.
Forſitan & uobis hæc illinc gratia uenit,
 Tantus honor dominæ ſpirat ab ore meæ.
Aſpice lacteolo blanditur ut illa colore,
 Aſpice purpureis ut rubet hæc folijs.
Hic color eſt dominæ, roſeo cum dulce pudore
 Pingit lacteolas purpura grata genas.
Quàm dulcem labris, quàm latè ſpirat odorem.
 En uiolæ in uobis ille remanſit odor.
O fortunatæ uiolæ, mea uita, meumq;
 Delicium, ô animi portus, & aura mei.
A uobis ſaltem uiolæ grata oſcula carpam,
 Vos auida tangam terq;, quaterq; manu.
Vos lacrymis ſatiabo meis, quæ mœſta per ora,
 Perq; ſinum, uiui fluminis inſtar, eunt.
Combibite has lacrymas, quæ lentæ pabula flammæ
 Sæuus amor noſtris exprimit ex oculis.
Viuite perpetuùm uiolæ, nec ſolibus æſtas,
 Nec uos mordaci frigore carpat hyems.
Viuite perpetuùm miſeri ſolamen amoris,
 O uiolæ, ô noſtro grata quies animo.
Vos eritis mecum ſemper, uos ſemper amabo,
 Torquebor pulchra dum miſer à domina:
Dumq; cupidineæ carpent mea pectora flammæ,
 Dum mecum ſtabunt & lachrymæ & gemitus.

ANG. POLITIANVS PAVLO COMPARINO SVO S. D

ROgaſti me ſuperioribus diebus, ut quoniam fabulam Plauti Menæchmos acturi eſſent auditores tui, prologum facerem genere illo uerſiculorum, qui ſint comœdię familiares: ſimul ut obiter notarem quoſdam noſtræ ætatis nõ quidem Plautos, ſed tantum piſtores, qui comœdias abſque uerſibus, nullo nec artificio nec elegantia docent, & ut actæ primũ ſunt, tenebris ipſimet (in quo nimis eos laudo) perpetuis damnant. Quæ tamen ab imperitis aliquando non improbentur, quoniã ſcommata ſæpe iſti quædam commiſcent antiquorũ, quæ tamẽ ipſa quoq; dum malè collocant, infamãt. Poſtremò ut & ſtylũ Plauti laudarem, totumq; hoc agendi genus ab indoctis quibuſdam,
ſed

sed molestis prædicatoribus defenderem: qui moribus officere clamitent, quicquid usquam sit elegans aut eruditum, contraque studium propositumque hoc uestrum plebeculam concitent. Gessi tibi morem, nec minus libenter, quàm celeriter candido amico, deque nobis benemerito, quanquam (ut scis) otij non satis habebam, Romam tum maximè proficiscens, itinerique paratus, atque accinctus. Et eum quidem prologũ, qualisqualis est, mitto ad te, cum gratia (si nihil aliud) celeritatis. Vale.

PROLOGVS IN PLAVTI MENAECHMOS.

Heus heus, tacete, sultis, uos, ego ut loquar.
Nam nostra conducta est huc lingua, uestri oculi:
Vos spectare decet, nos loqui, & fabulam agere.
Alioqui capite ipsi hunc ornatum scenicum,
Atque exporgite lumbos, tum nos sessum ibimus,
Spectabimusque uos taciti, aut ridebimus:
Aut si actio frigebit, dormitabimus.
Comœdiam Menæchmos acturi sumus
Lepidam, & iocosam, & elegantem, ut nil suprà:
Sed mendosam alicubi tamen, culpa temporum.
Inerunt in ea nonnulla, ne nobis quidem
Satis intellecta, sed hæc erunt pauca admodum.
Quæ si minus placebũt, auribus expuite,
Aut deuorate, ceu soletis catapotia.
Romanus est hic sermo, Romani sales,
Nil inuenustum est, aut ineptum, & Græculum:
Quale solent nugari molitores cæteri,
Quorum nec ullis uersibus Comœdiæ,
Nec argumento constant perplexabili,
Nec quicquam habent Comœdiæ, præter titulos.
Non ipsæ secum congruunt, nec adest fides
Rebus agundis, ac nec personis indoles,
Tantumque si quid furtiuum est, id eis placet:
Quippe alienis insidiantur laboribus.
Facient profectò maiora operæprecia nunc
Longè adulescentes isti, si quidem insueuerint
Puro sermoni Romæ urbis uernaculo,
Quàm si magistris freti triuialibus
Linguas tenellas polluant stribiligine.
Siquidem ita traditum est à laudatis uiris,
Latinè uellent etiam si Musæ loqui,
Nullis usuras, nisi Plautinis uocibus.
Quòd siqui clament nos facere histrionicam,
Atque id reprehendant, minimè diffitebimur,
Dum nos sciant disciplinam antiquam sequi.
Etenim formandos Comœdo ueteres dabant
Pueros ingenuos, actionem ut discerent.
Sed qui nos damnant, histriones sunt maxumi.
Nam Curios simulant, uiuunt bacchanalia.
Hi sunt præcipuè, quidam clamosi, leues,

Cucullati

Cucullati,lignipedes,cincti funibus,
Superciliosum,incuruiceruicum pecus.
Qui quòd ab aliis & habitu & cultu dissentiunt,
Tristesq; uultu uendunt sanctimonias,
Censuram sibi quandam,& tyrannidem occupant.
Pauidamq; plebem territant minaciis.
Sed iam ualete spectatores, & gregi
Fauete nostro,uobis quod uortat bene.

ANGELVS POLITIANVS CAESARI CARMENTO SVO S. D.

COntemni te putas,quòd nõ rescribo.Contemnerẽ,si rescriberem. Quos enim contemno,respõdere his audeo uel occupatus,tibi nec otiosus. Vale.

ANGELVS POLITIANVS IACOBO MODESTO SVO S. D.

DOles quòd non rescribam: dolere desine,iam rescribo. Vale.

ANGELVS POLITIANVS CVIDAM S. D.

NOn præstas quæ pollicitus. Conqueror si oblitus,magis etiam si non oblitus. Oblitum fuisse, uix amici est: non præstare cum recorderis, prorsus inimici. Vale.

ANGELVS POLITIANVS PICO MIRANDVLAE S. D.

QVæ uellem corrigeres, tu laudas. Hoc uerò facilè facis, quod semper facis. Vale.

ANGELVS POLITIANVS AMICO S. D.

IRasceris quòd iste me Simius carpit.Non ideo me carpit,ut carpat, sed ut sibi uictum quærat homo famelicus apud quosdam,qui multum gaudent assentatoribus,plus tamen detractoribus.Vale.

ANGELVS POLITIANVS AMICO S. D.

SI te ob diuitias amare cœpissem,desissem tibi nunc esse amicus,cum tu desisti esse diues.Verùm si nunc desissem,ne tum quidem cum fuisti diues, fuissem tibi amicus,sed adulator: quod esse qui potest,is esse liber non potest. Vale.

ANGELVS POLITIANVS AMICIS S. D.

MVlti simul epistolas poscitis. Multis ecce mitto, sed unicam. Cõuenit unica multis, quos unicè diligo: quæ tamen erit ut multæ, quando multi legetis. Valete.

ANGELVS POLITIANVS INVIDO.

INuides omnibus omnia,præter inuidiã. Sed & hanc inuides tuo compari, qui magis inuidus etiam,quàm tu. Sic inuidiam tibi non inuidet, quã tu illi tamẽ inuides.Ita rursus ille minus inuidus. Qui sitis nõ dicã, ne miseriores faciam,quàm nunc estis. Nam si nomen uestrum proferrem, nomen quoque ipsum uobis inuideretis, nec uterque utrique modò, sed & uterque sibi.Vale.

ANGELVS

ANGELVS POLITIANVS MALEDICO.

MAledicenti non remaledico, ne maledicere mihi tu forsitan, hoc est, ne laudare me desinas. Quis enim laudatur uerius, quàm cui maledicitur à malo uiro? Te uerò appellare malum uirum, tantum à maledicto abest, ut nihil dici possit melius.

ANGELVS POLITIANVS LAVRENTIO MEDICI S. D.

CYgno poeta similis, uterq; candidus, uterque canorus, uterque fluuios amans, uterq; Phœbo gratus. Sed negatur canere cygnus, nisi cū Zephyrus spirat. Quid igitur mirum, si taceo tam diu tuus poeta, cum tu tam diu non spires meus Zephyrus? Vale.

ANGELVS POLITIANVS PICO MIRANDVLAE S. D.

VIncebar abs te prius doctrina, uincebar ingenio, sed uinci tamen lætabar, atque adeò lætor, quoniam te diligo: quin ob hoc ipsum diligo, quòd his uincor. At nunc & humanitate me uincis. Hoc equidem ferre nequeo, quoniā turpe: sed iam fero. Nihil enim turpe mihi, quod honestum tibi. Vale.

ANGELVS POLITIANVS AMICO S. D.

DOles quòd amicus in disputatione te uicerim: dolere nō debes. Nam si sunt amicorum cōmunia omnia, non magis quàm tu uictor ego: nec minus quàm tu uictus. Sed hoc tu fortasse doles, quòd hac amicorum lege nec ego planè sum uictor, qui te uici. Vale.

ANGELVS POLITIANVS AMICO S. D.

REprehendebam tacitus, quòd te diutius oblectares in agro, cum mihi redditus abs te calathus floribus plenus, & quidem rosidis adhuc multicoloribus, ac suaue olentibus. Inuidere (fateor) tibi agrū uolebam, qui flores tam pulchros educaret. Sed ut epistolam tuam deinde legi, floribus alijs multo pulchriorib. cumulatam, quàm calathus fuerat, inuidere potius agro cœpi, qui de tuis (ut mihi uidetur) epistolis floruisset. Vale.

ANGELVS POLITIANVS AMICO S. D.

DOlui uehementer, lætatus sum uehementer, quòd ægrotasti, quòd & conualuisti.

ANGELVS POLITIANVS CVIDAM S. D.

MItto lilia, nō ut gratum faciam tibi, quanquam tibi quoq;, sed ut ipsis lilijs, hoc est, ne marcescant. Vale.

ANGELVS POLITIANVS PVCCIO FLORENTINO IVRISCONSVLTO, ET AD SVMMVM PONTIFICEM LEGATO S. D.

NOn desinam de te solicitus esse, quandiu Romæ fueris, ubi pestilentia laboretur. Etenim te periclitante maior, ac melior pars animæ meæ periclitatur. Quanquam uerò tu legatione fungeris isthic honestissima, partemq; magnam sustines tuæ reipub. quæ difficilimis temporib. carere opera tua uix potest, tamen has noster amor consolationes nō accipit, imò iam nec audit. Præcipit autem poeta Hesiodus mercatoribus, ut uilissima quæq; nauigijs imponant, uidelicet ut si iactus in mare fiat, saluis rebus tamen potioribus euadant. Cæterùm Florentina ciuitas, quæ putatur in mercatura tenere prin-

cipatum, nescio quo consilio te Romæ nunc talem ciuem quasi preciosissimam mercem, mari turbido commisit. An quia lucrum sæpe fit ibi maius, ubi maius est periculum? Iam uerò illud quoq; mihi ualde auget metum, quòd ut nimiũ de tua repub. solicitus, ita nimiũ diceris esse de teipso securus. Est omnino familiare uestrę domui magna facere, magna pati pro Republ. Sic uidelicet auus tuus homo prudens à factiosis ciuibus cum magno Cosmo relegatus est, dum patriæ consulit, qui cum maiore deinde gloria cum eodem illo reuocatus à bonis. Sic pater in castris occidit, dum uictoriam nobis aduersus Ligurem procurat, nec labori parcens, nec periculũ fugitans, nec omnino ullam suæ senectutis rationem ducens. Cui quidẽ, si mos antiquus maneret honestandæ uirtutis, statuam sicuti Romani Seruio Sulpitio, foro medio posuissemus. Sed alia tamen patris tui ratio fuit, alia tua debet esse. Pater pro qua ciuitate tantũ laboris longa ætate susceperat, eidem uitæ quoque reliquias libens consecrauit. Tua uerò, mi Pucci, ætas uigens & florens, ad multos usus deinceps, & ad alia reipub. tempora seruari debet. Consule igitur in primis tuæ saluti, qui primus de iure consuleris, ac tibi tutè caue, qui tam bene cæteris cauere soles. Nam salutem neglegere non potes, quin laudẽ quoq; tuam neglegas. Non enim (mihi crede) laudaberis, si talem ciuem periculis exposueris. Quòd si te ratio temporum cogit, & senatus autoritas, ut omnino istic agites, habe quęso semper de tua salute prudentes medicos in cõsilio: quando etiam Marcus Varro doctissimus ille Romanorum, se suamq; familiam ratione certa dicitur à pestilentia uindicasse. Sed in primis tamẽ exposce cottidie summi Dei pacem per sacra & aras: cui nõ dubito quin salus tua curæ futura sit, cum fides cordi esse debeat ea, quam patriæ præstas. O quando igitur te reducem complectar mi Pucci? quando diem tecum totum (quod soleo) noctisq; etiam partem iucundissimis & fabulis & sermonibus consumam? Sed interim tamen fratre tuo Iannoctio perfruor, homine suauissimo, studiosissimoq; nostri, quẽ iure meus alumnus, publicum patriæ præsidium, Petrus Medices unicè diligit amoris ac prudentiæ merito. Quin idem quoq; de te sic honorificè quacũq; occasione loquitur, ut testimonium tibi reddat amplissimũ perfectæ laudis. Tu me uelim diligenter Alexandro affini tuo, Cardinali Farnesio commendes, quem colo et ueneror ob alia quoq;, sed ob id in primis, quòd non minus honoris adijciunt ipsius dignitati literæ, quàm literis dignitas. Vale.

ANGELVS POLITIANVS PANDVLFO COLLENVTIO SVO S. D.

GRatissimum fecisti, quòd specimen herbarũ Gnaphalij, Gallicæq; nardi misisti mihi, quas nuper in Germania repereris: nec dubitari potest, quin sint (ut Plautus inquit) ipsissimæ. Nam & nardus hæc ab Assyria & Cilissa, neq; specie multũ, neq; colore distat. Et in Gnaphalio signa congruunt, albedo, mollitiaq; foliorum. Quamobrem pro tomento ueteribus fuerit, quod & Artemidorus in quinto libro De somniorum euentibus ostendit, scribens eum qui sibi uisus est triticũ pro gnaphalo habere in culcitra, marem filium suscepisse. Sed de hoc aliàs. Diligentiam uerò solertiamq; istam tuam peruestigandis, agnoscendisq; rebus obliuijs, dici non potest quàm complectar, atque exosculer: præsertim tamen hac parte, quòd ad eam plurimùm scilicet medicina quoq; ipsa nostri temporis caligat. Miror autem persæpe, quomodo tu tam multis queas unus, tamq; diuersis munerib. par esse. Res enim principis administras, ut uix quisquam circumspectius. Caues tuis consultoribus, ut pauci prudentius. Orationem scribis (quod Apuleius inquit) & prosam & uorsam, sic eleganter, ut concedas

ut concedas ferè nemini. Sed & disciplinas attingis has interdum remotiores, in quibus aliquid eruis cottidie uel ipsis professoribus ignoratum. Postremò curam tuam sic in diuersa feliciter spargis, tanquã si totã collegeris ad singula. Nec absunt domesticæ (sicuti Cicero inquit) trichæ, quæ multum sibi quoq; uel cogitationum, uel operę tuæ decerpunt, ut inuita prorsus, & indignante fortuna, fouere otium literarium uideri possis. Quòd uerò scribis in exemplaribus Digestorum iuris uestri ciuilis, desiderari uerbum, quo Græcè nominetur edulis uua, quam tu uocari cibariam dicis à Plinio, simulq; petis, ut scribam q̃ pacto deniq; res ea Græcè dicatur, ut restitui suo loco possit. Scito nõ aliud esse omnino, quàm τρώξιμον. Quæ uox incolumis adhuc in archetypis Iustiniani. Sed & apud Theocritum primo Idyllio, ἁ μὲν ἀν' ὄρχως φοιτᾷ, σινομένα τὸν τρώξιμον. Consulis etiam num rectè, latineq; dicamus, Ab ima die, cum significare diem uitæ supremum uolumus. Nam te quidem dicis apud Scæuolam reperire, titulo Digestorum de legatis tertio, Titia ima die disposuit. Sed uereri nonnihil, ut emendatè sit scriptũ, propterea quòd idem alibi non reperias. Rectè uerò mi Pandulfe suspicaris. Non enim uerba illa sunt in archetypo, sed pro his Græca magis, quorum exempla ad te mitto. τιτία διεθέμην, καὶ βούλομαι δοθῆναι καλλιμάχῳ μισθοῦ χάριν δηνάρια δύο. Quod ita cõmodius ad Latinos transferas: Titia testamentum condidi, ac placet ut Callimacho dentur mercedis nomine denarij duo. Nisi mauis tamen, ut ipse quoq; denaria dicam neutro genere: sicuti rudis iste quisquis omnino fuit interpres, qui pecunias quoq; fortasse nerua esse belli, non neruos putauisset. Ago etiã tibi gratias, quòd indicem misisti librorum ueterum, quos in Germania reperisti. Mallem tamen orationem misisses tuam, quam diceris habuisse magno consessu principis tui legatus, ad imperatorem designatum Maximilianum: quæ tamen oratio penè dixerim, nobis ab ipsa usq; Germania exaudita est. Sed mitte tamen, nec te moueat, q̧ ei multum sit uirium, multumq; gratiæ decessurum, quoties alius ipsam q̃ tu pronunciauerit. Etenim uidere mihi Pandulfe uideor linguæ istius fulmine Germanos attonitos pendere de uerbis quidem, sed oculos tamẽ oratoris Itali uultumq; & statũ, & gestũ, defixos ac penè stupentes contemplari: sicuti Florentina quondam ciuitas, cum tu prætor urbanus pleno foro, me quoq; multum mirante, grandes illos heroicos intonabas pro rostris. Verùm (ut dixi) mitte omnino descriptã nobis. Nam quoniam uersatur adhuc ante oculos illa tua pronunciantis carmen imago, sic uerba etiam soluta legemus, non quasi nos recitemus, sed quasi modò quoq; tutè pronuncies. Vale.

ANGELVS POLITIANVS BAPTISTAE GVARINO SVO S. D.

AGo tibi gratias, quòd librũ misisti eum, quem Picus abs te noster meo nomine petierat. Vtar ad paucos tantum dies, ac protinus remittam. Retulit idem quoq; mihi Picus cupere te admodum, ut quæ de te Thymele, ac Latino aduersus Merulę sententiam breuiter attigi, magis tibi perspicua faciã. Libenter obsequar tibi uiro & literis & moribus præstantissimo, deq; nobis optimè merito. Fuisse igitur Thymelen Merula prodit uxorẽ Latini, quam sit etiam prostituere solitus, sic ut à mœchis (inquit) nonnunquam cæderetur: adeoq; notum foret Thymeles adulterium, & ipsius Latini opprobrium, ut de illis noua induceret persona à mimographis in scenam. Sed ego præfatus honorem docti alioqui uiri, quæcunq; hoc loco tradit, partim manifestò falsa deprehendi, partim nulla nec autoritate probari posse, nec ratione dico. Quanquam autem Merulę magis incumbit ipsi probatio, uel si quis Merulam defensurus est,

quàm mihi, proponam tamen quibus eum credam suspicionibus adductũ fuisse, ut ista quasi cõminisceretur. Legebat uidelicet apud Iuuenalem, quem tunc enarrabat: Et à trepido Thymele summissa Latino. Quem locũ uulgò sic interpretantur, ut Thymele sit uxor, quam summiserit Latinus: hoc est (ut existimant) lenocinio prostituerit. Cui fauere sententiç nonnihil & illos ad Domitianum Martialis uersiculos putauit, quos etiam citat: Qua Thymelen spectas, derisoremq; Latinum, Illa fronte precor carmina nostra legas. Et rursus illud ex Iuuenale: Zelotypus Thymeles. Et item: Quem toties texit perituri cista Latini. Nam cęsum fuisse à mœchis, inde probat, quod ait idem Martialis: O quàm dignus eras alapis Mariane Latini, Te successurum credo ego Panniculo. Personam uerò inductam suspicari credo potuit, aut quòd Zelotypus Thymeles legatur (ut diximus) apud Iuuenalem, aut quòd apud Martialem spectet & Latinũ pariter Domitianus, & Thymelen. Hæc autem ꝗ friuola sint argumenta, quiuis mediocriter doctus, etiã me tacente perspexerit. Iam primùm igitur constat Latinum fuisse Domitiani familiarem, mimum temporibus illis celebrem. Cuius in scena gestus maximè populo Romano placuerint, cuiusq; fabulis, ac iocis etiam princeps delectaretur. Hæc ita esse declarat epitaphium, quod ipsius Latini legitur apud Martialem libro nono, his uerbis:

Dulce decus scenæ, ludorum fama, Latinus
Ille ego sum, plausus, delitiæq; tuæ.
Qui spectatorem potui fecisse Catonem,
Soluere qui Curios, Fabriciosq; graues.
Sed nihil à nostro sumpsit mea uita theatro,
Et sola tantum scenicus arte feror.
Nec poteram gratus domino sine moribus esse,
Interius mentes inspicit ille deus.
Vos me laurigeri parasitum dicite Phœbi,
Roma sui famulum dum sciat esse Iouis.

Declarat & Suetonius, ita scribẽs in Domitiano: Idq; ei cœnanti à mimo Latino, qui præteriẽs fortè animaduerterat, inter cæteras diei fabulas referretur. Eundem uerò derisorem uocat Martialis, aliorumq; uelut irrisioni negat expositum, scilicet ut nasutissimum, scribens ita in Xenijs:

Nasutus sis usq; licet, sis deniq; nasus,
Quantum noluerit ferre rogatus Atlas.
Et possis ipsum tu deridere Latinum,
Non potes in nugas dicere plura meas:
Ipse ego ꝗ dixi, quid dentem dente iuuabit
Rodere? carne opus est, si satur esse uelis.

Deniq; moribus ipsius fauet eptiaphium quoq;, quod proposui. Nusquam igitur hoc legit Merula, Thymelem fuisse Latini uxorẽ. Nec propterea quòd summissa dicatur à Latino, continuò prostituta significabitur: sed adhibita potius à Latino quæ suam uicem palparet munere delatorẽ, quem palpabat & Carus. Nec absurdum est, ut mimæ opera mimus uteretur, etiam si non uxoris. Nam fuisse mimam Thymelen quoq;, super nominis Etymon, persuadet illud, quòd itidem, ut Latinus à Domitiano spectabatur & ipsa. Cæterùm mimæ (quantum legimus) ex ea ferè nota fuerunt, quæ corpus uulgarent: quales Augusti ætate celebrantur, Arbuscula, Citheris, & Origo. Quo fit ut ferè nullus adulterio sit locus in mima. Nam Cista illa perituri Latini nihil ad Thymelen, quemadmodum scilicet & zelotypus

lotypus Thymeles nihil ad Latinum. Sed ita poteſt accipi Latini ciſta, qua mœchus tegatur, ut ipſa generaliter mœchorum latibula deſignentur à ciſta illa, ſub qua lateret in ſcena (ſic forſan argumento poſtulante) mœchus aliquis, quẽ mimus hic nobiliſſimus agere ſit ſolitus. Nam periturus ideo puto uocatur, nõ quia re uera Latinus perierit opera delatorum, quem gratum principi fuiſſe mortuum quoq; Martialis innuerit: ſed quoniam pereat in argumento mimicæ fabulæ deprehenſus adulter, aut omnino periturus uideatur, niſi ſtatim ſub ciſta delituerit. Par coniectura de zelotypo Thymeles. Etenim, ſicuti exiſtimo, Thymele mima perſonã ſuſtinebat uxoris alicuius in ſcena, quę uiro zelotypo uerba daret, quem uirum quiqui nobilis ille iuuenis agebat, is à Iuuenale zelotypus Thymeles appellatur. Adulteria uerò potiſſimùm fuiſſe mimorũ ſegetem, declarat his ad Auguſtum uerſibus, lib. Triſtium ſecundo poeta Ouidius:

Quid ſi ſcripſiſſem mimos obſcœna iocantes,
  Qui ſemper iuncti carmen amoris habent?
In quibus aſſiduè cultus procedit adulter,
  Verbaq; dat ſtulto candida nupta uiro.

Et paulo pòſt:

Cumq; fefellit amans aliqua nouitate maritum,
  Plauditur, & magno palma fauore datur.

Et rurſus:

Luminibusq; tuis, totus quibus utitur orbis,
  Scenica uidiſti lætus adulteria.

Iam'ne tibi liquet Baptiſta, nuſquam adhuc probari uel uxorẽ fuiſſe Latini Thymelen, uel ab ipſo conciliari ſolitos adulteros, uel poſtremò nouam de tali adulterio inductam perſonam à mimographis, quando nec autor hæc quiſquam dixit, & inanes iſtæ quaſi nebulæ non argumentorum, ſed leuiſſimarum ſuſpicionum, uel inſomnię cuiuſdã potius, ipſo penè ſpiritu difflantur? Reſtat ut ne cæſum quidem fuiſſe doceamus à mœchis Latinũ. Nam quod ille citat de Latini alapis ex Martiale, neq; non de Panniculo, magis accipi debet, ut Panniculũ cecideritipſe Latinus, quàm ut os præbuerit Panniculo. Quod eſſe uerum declarat & Martialis idem lib. ſecundo Epigrammatôn, his uerbis:

Heſterna factum narratur Poſthume cœna,
  Quod nollem. quis enim talia facta probet?
Os tibi perciſum, quanto non ipſe Latinus
  Vilia Panniculi percutit ora ſono.

Vides ut os perciſum non Latino à mœchis, ſed Panniculo ipſi potius à Latino. Percidi uerò dicitur os, cum bene pulſatur. Ita certè Seneca uſurpat libro Naturalium quæſtionum tertio, qui tamẽ uulgò quartus inſcribi ſolet, ac decimo ſubnecti. Verba Senecæ ſic ſunt: Qui me uſq; ad mendacia hęc leuiora, in quibus os percidi, non oculi erui ſolent, credulum præſto. Panniculum uerò ipſum quoque fuiſſe mimum, docet illud eiuſdem Martial. lib. tertio:

Ne legeres partem laſciui caſta libelli,
  Prædixi, & monui: tu tamen ecce legis.
Sed ſi Panniculum, ſi ſpectas caſta Latinum,
  Non ſunt hæc mimis improbiora, lege.

Sed fuit (ut uidetur) Panniculus uilioris notæ mimus, cuius ob id ora quoq; uilia poeta dixit. Itaque perſonam ſemper eam puto ſuſtinebat, quæ cæderetur alapis ex argumento. Quod ut homo facetus, ingenti ſono ſolitus eſt Latinus, ut ipſo

Panniculi malarũ grandiore crepitu cachinnum tollerẽt ſpectatores. Nam fuiſſe in argumento fabulæ cuiuſpiam (ſicuti diximus) alapas iſtas indicat Iuuenalis, inquiens: Ridere poteſt qui Mamercorum alapas. Taxat enim ciues, qui delectarentur edente in ſcena geſtum nobilitate, ſic ut ex ea quidam uel præberẽt os alapis, uel cæderent. Sed & illud quæri poterat, quæ ratio fuerit, cur à mœchis cæderetur Latinus, ſi uel uxorem mœchis proſtituebat. Aut quid opus denique, contegi ciſta Latini mœchos, ſi iubente Latino coniux proſtabat? Quapropter (ut antea quoq; dixi) friuola ſunt hæc, & falſa, ſibiq; prorſus ipſis obſtrepẽtia, nullaq; nec ratione munita, nec autoritate. Sed hæc hactenus. Quæſiuit autẽ Picus idem tuo quoque nomine, cum Gallus intempeſtiuum caneret, quo pacto illud uocis à Græcis diceretur. Etenim Iuuenalis meminit eius, & Quintilianus. Ego certè, mi Baptiſta, non aliud puto, quàm quod aliquando reperi apud idoneos ἄχορδον: quanquam mihi nunc autores ipſi non ſuccurrunt. Eſt uerò ἄχορδος ea uox etiam, quæ neque choro neque fidibus concordat. Hæc nos ad te puſilla nimium, leuiaque, uerecundè quidem, ſed tamẽ & libenter ſcripſimus. Quoniam ſicuti me tua multum deterret eruditio, ſic multum rurſus inuitat humanitas. Vale.

BAPTISTA GVARINVS ANGELO POLITIANO SVO S. D.

PErlectis literis tuis, non minus eruditis, quàm humanis: agnoui & Pici diligentiam, & amorem erga me tuum. Ille quod receperat, accuratè perfecit. Tu ita ſatisfeciſti, ut expectationẽ meam ſuperaueris. Sed de grãmaticis mihi gratias agis, perinde ac ſi rem acceperis, quæ mea magis ſit quàm tua. Nam ſi uſus librorum, qui apud me ſunt, non ita ut cupis, tibi ſuppetit, locorum interuallo animaduertas uelim, non meæ poſſeſſioni. Approbo quę ſcripſiſti de cęteris locis. Quis enim à Politiano diſſentiat? Sed de uoce Gallorum immatura ampliari iudicium opto. Cõmune eſt enim, quod ſcripſiſti, alijs etiam cantibus abſonis. Quærendum eſt aliud nobis, ut arbitror, aut ingenuè fatendum nos homines eſſe. Quintilianus (ut credo) appoſuit, ſed in omnib. exemplaribus deſideratur. Si quid à me fieri poteſt, quod tibi cõmodum futurum ſit, optio tua eſt. Pico me commendes, rogo. Vale. Ferrariæ, nono Idus Auguſti, M.CCCCLXXXXIIII.

ANGELVS POLITIANVS PANDVLFO COLLENVCIO SVO S. D.

NEgant eruditi quidam (ſic enim ſcribis) uerum uideri, quod conſulenti reſponderam tibi, πρωξίμους eſſe apud Iuriſconſultos uuas, quas nõ uini cauſa haberemus: ac ne illud quidem credunt in Digeſtis archetypis ita reperiri Iuſtiniani principis, titulo De uerborum ſignificatione. Sed & latinè dici, contra quam nos opinati ſumus, affirmant Imam diem, quæ ſit ultima uitæ. Damnant & quòd ſpecimen accepiſſe me dixi Nardi & Gnaphali, cum tu mihi non formam, ſed ipſas potius herbas, aut (ut Iuriſconſulti ueſtri loquunt̃) ſpecies miſeris. Reprehendũt itẽ quòd cottidie noſter à manu ſcripſerit, nõ quotidie: quodq; quotiens, non quod antea defenderim, quoties. Poſtremò culcitam pro culcitra. Quare accipe ad ſingula. πρωξίμους in archetypis eſſe, nõ quod ipſi uolunt ἐδωδίμους, nolo mihi, ſed archetypis credant. Qui ſic publicè cuſtodiuntur, ut tamen etiam frequenter adeantur. Sunt igitur Pauli uerba ſic in Pandectis ad liquidum: Qui fundum uendidit, pomum recepit, nuces, & ficos, & uuas duntaxat duracinas & purpureas, & quæ eiuſdem generis eſſent, quas non uini cauſa haberemus, quas Græci πρωξίμους appellarent, recepta uideri. Nec abnuerim

tamen

tamen ἐδώδιμος quoque recte nuncupari, quo nomine quasi uersu dixerã prius edules. Sed ἐδώδιμος ad alia quoque pertinet, τρώξιμος ad uuam duntaxat, etiãsi non hanc adijcias. Nec uerò me fallit ita uulgò illud accipi θηοκείτζον, quasi maturam lędat uuam, non cibaria uulpes, cum sit à uerbo facta τρώξιμος, quod maximè secundis mensis congruit: à quo τρωγάλια quoque, τραγήματα, τραγηματισμός. Quare non aliam profectò, quàm τρώξιμον, Vergilius exprimere tentauit, cum dixit in Georgicis: Non ego te dijs & mensis accepta secũdis Transierim Rhodia. Nec utiq; tacuit Aristoteles, διαφέρειν τράγημα βρώματος ὅσον ἐδεσμα τρωγαλίου. Sed Ima dies an latinè dicatur, uos uideritis, qui scilicet usurpatis uestro periculo. Certè nec autoritas Iurisconsultorum, nec Horatij poetæ uos adiuuat. Nam nec apud illos (ut ostendi) nec apud Horatium legitur, Ima dies. Non enim quoniam dixerit: Seruetur ad imum, pro illo ad finem, statim sequitur, ut & ima dies, pro ultima uitæ die rectè dicatur: quæ potius dici summa debet: ut, Venit summa dies: &, Summum nec metuas diem, nec optes. Summus enim uerè dies, quo summa dierum colligitur. Horatius autem sic ait: Ab incœpto ad imum, uelut ad pedes à capite, ducta similitudine à pictoribus, qui prius laborant in capite. Cæterùm specimen quoq; uocari, quasi gustum quendam mercis ab empturientibus, hoc est, quod in Demosthene Plutarchus δεῖγμα uocat: ut alij negent, indicat Cicero tamen, haud dubitans in Tusculanis quæstionibus, quin specimen naturæ capi ex optima quaq; natura debeat. Cottidie uerò, c, litera scripsit amanuensis meus, autore Quintiliano: Quotiens autem Prisciano. Nec tamen absurdum est, si nunc hoc, nunc illud, pendente adhuc lite, sequor. Huc enim me proportio uocat, illuc autoritas. In culcita sequor obseruationes codicum, presertim si nihil ijs pręter indoctam consuetudinem refragetur. Possum uerò proferre tibi sexcentos, quoniã tamen procul abes, citabo paucos ex ijs tantum qui publicè spectentur. Iube igitur adiri (potes enim) Suetonij Martialisq; uetustissima exemplaria: quorũ illud quidem Romæ Vaticana bibliotheca patet, hoc uerò Florentiæ publica Medicæ familiæ reperiet is, cui negotium dederis, culcitã, uel in Tyberio, uel in Apophoretis: quod idem Satyra quinta Iuuenalis codice peruetere, quem doctissimus princeps, ac dux Vrbinatum Guido, de pulcherrima sua librorum supellectile prompserit. Sed quid in ijs laboro, cum sit in Florentinis etiam Pandectis, titulo de supellectile legata, prorsus ad hoc exemplum: Lecti etiam inargentati, culcitæ, toralia. Nec abhorret à ratione, cum fieri possit è calco, secundũ uerborum formam, quæ sæpius quid fieri ostendunt, uersa tamen sicut in composititijs a litera in u. Quod tamen qui reprehẽdit, uelim doceat inuicem, quam rationem potius ipse, uel autoritatem sequatur. Siquidem mihi euenit interdum, quod & Ciceroni, uidelicet ut habeam quem fugiam, non habeam quem sequar. Nec tamen fore unquam credidi, ut hæc ad obrusam sic exigerentur in literis, presertim non mea manu, sed meo duntaxat ingenio formatis, cum detur idiographis quoque doctorum hominum uenia, sed à doctis: uel quòd hæc orthographa pro friuolis habentur interdum, uel quòd (ut Cicero inquit) usum populo concedimus, scientiam nobis reseruamus. Vale.

ANGELI POLITIANI EPISTOLARVM LIBER OCTAVVS.

ANGELVS POLITIANVS INNOCENTIO VIII. PONTIFICI MAXIMO S. D.

CVM Romæ abhinc triennium fermè in comitatu essem Florentinæ legationis, quæ tibi sancte pater Innocenti Pontifex maxime, ad supremæ istius dignitatis fastigium nuper euecto gratulatum aduenerat, memini abs te mihi magna celebritate curam delegari uertendi in latinam orationem Romanorum principum res gestas, si quæ adhuc inter Græcorum monumenta nostris intactæ hominibus reperirentur. Quare cùm cœlestis animi tui iudicio, nõ plus mihi honoris additum, quàm oneris iniunctum animaduerterem, ut primùm Florentiam sum reuersus, altissima solicitudine circumspicere cœpi, quem potissimùm ex omni Græcorum copia interpretandum susciperem. Occurrit autem in primis Herodianus hic, excellens rerum scriptor: & qui diu in Palatina uersatus aula, affectæq; iam ætatis historiam de suis temporibus componere aggressus, neq; eloquentiæ caruerit laudibus, & fidem tamen in primis, libertatemq; retinuerit. Hoc ubi opus à nobis, neq; multo sanè negotio, neq; inuita (ut arbitror) Minerua elucubratum est, ea mox tempora inciderunt, quibus & nostra impedirentur studia, &, quæ plurimùm ualet in scribendo, omnis propemodum alacritas excuteretur. Postea uerò q̃ pro tua prouidẽtia & pacem Italiæ cupiẽti reddidisti, & cum patrono meo Laurentio Medice amplissimæ quidẽ fortunæ, sed amplioris ingenij, prudentiæq; uiro priuatim affinitatẽ contraxisti, cessit uidelicet ille quasi nimbus, suaq; mundo reddita serenitas est: sic ut nos iam ipsos colligamus, atq; ut grauati pluuia flores, peneq; decidui, ad nouæ lucis radios erigamur. Ergo & uetera edere in publicũ, & noua procudere iam libet: unde aliqua modò uel tuo sacratissimo nomini celebritas, uel nostris temporibus claritas, uel studiosis etiam hominibus utilitas pariatur. Cęterũ Herodianum hunc nostrũ, donec maiora tibi, ac fortasse meliora parturimus, ueluti præludium aliquod ueri iustiq; laboris læta, rogamus, fronte excipias, summe Pontifex. Magnã in eo negotiorũ, personarumq; uarietatem, multam rerum nouitatem deprehẽsurus, crebraq; in utramq; partem fortunæ ceu uacillantis exempla, consiliaq; admirabilia, & consiliorũ inopinatos euentus, grauesq; pro tempore sententias, & plenã ubiq; dignitatis, plenã suauitatis orationẽ, copiosam uidelicet quandam ad instruẽdos mores supellectilem, & ceu speculũ humanitatis, in quod inspicere omnis uita, unde capere atq; haurire documẽta queat, per quæ uel publicis uel priuatis rationibus consulat. Quæ sanè nostræ fuerunt partes, tentauimus profectò, utinamq; etiam effecerimus, uti omnia ex fide responderẽt, ne inepta peregrinitas, ne Græculæ usquã figuræ, nisi si quæ iam pro receptis habent, latinã quasi pollueret castitatem, ut eadem propemodũ esset linguæ utriusq; perspicuitas, eædẽq; munditiæ, idẽ utrobiq; sensus, atq; indoles, nulla uocũ morositas, nulla anxietas. Tu quando nobis aliquod ceu signũ ex arce ista tui pontificatus ad bene sperandũ sustulisti, perge obsecro, sanctissime pater, perge inq;, fouere atq; illustrare bonas arteis, quę sese pedibus istis sanctissimis aduoluunt supplices, numenq; tuũ aduersus rudẽ inscitiã, tetrãq; barbariam implorant: ut à quo pax Italiæ, atq; adeò terrarũ orbi restituta est, etiã ab eodem pacis alumnæ literæ ab iniuria scilicet, atq; indignitate uindicentur.

INNO-

INNOCENTIVS PAPA VIII. DILECTO FILIO ANGELO POLITIANO.

DIlecte fili, salutem & apostolicam benedictionem: Librũ quem nuper ad nos misisti, è Græco in latinum traductum, gratissimo animo accepimus, tum propter rei nouitatem, tum quòd doctrina & ingenio ita cultus est multorum iudicio, quos apud nos doctos habemus, ut bibliothecæ nostræ magnum sit ornamentum allaturus. Gratias tibi propterea maximas agimus, uirtutemq́ tuam in Domino cõmendamus: hortantes idem in posterum facere perseueres, ut his honestis laboribus maiorem in dies tibi laudem paries, & à nobis uberiorem gratiam promerearis. Nunc uerò in signũ tam grati animi, ꝗ̄ amoris nostri erga te paterni, ducentos aureos per dilectum filium Ioannem Tornabonum ad te mittere decreuimus, ut eo uitæ præsidio facilius huiusmodi labores subire queas. Datum Romæ apud sanctũ Petrum, sub anulo piscatoris, die decimoquinto Augusti, M. CCCCLXXXVII. Pontificatus nostri anno tertio.

INNOCENTIVS PAPA VIII. DILECTO FILIO LAVRENTIO MEDICI.

DIlecte fili, salutem & apostolicam benedictionem. Agimus deuotioni tuæ gratias, quòd eius potissimùm opera dilectus filius Angelus Politianus, uir eruditissimus, librum è Græco in latinum traductum, nuper ad nos miserit, nostro nomini dedicatum, non solũ nostro, uerumetiam aliquorum peritorum, quibus illum ostendimus, iudicio maximè cõmendatum. Erit apud nos (ut decet) in magno honore, bibliothecæ nostræ ornamentũ, uirtutis ac doctrinæ illius testimonium. Hortamur te maximè, eundem Angelum autoritate promoueas ad huiusmodi opera edenda, quæ nõ uulgarem sibi gloriam parient, & nobis delectationem maximam afferent: qui tam honestis laboribus partim in beneficijs, partim in alijs rebus dignam mercedem collocabimus. Et nunc in huius animi testimonium, ducẽtos aureos per dilectum filium Ioannem Tornabonum illi mittere decreuimus, ne hic liber indonatus remaneret. Datum Romæ apud S. Petrũ, sub anulo piscatoris, die XVI Augusti, M. CCCCLXXXVII. Pontificatus nostri anno tertio.

ANGELVS POLITIANVS INNOCENTIO VIII. PONTIFICI MAX. S. D.

NEscio quibus uerbis gratias tibi agam, sanctissime pater Innocẽti, summe Pontifex, qui tam multis laudibus uigiliolas nostras, tamq́ ampla liberalitate prosequaris. Quod ego factum sic interpretor, uoluisse beatitudinem tuam huiuscemodi exemplo iacentes olim literatorum animos erigere, cum uidelicet intellegant tantam esse in Pontifice maximo nostris temporibus humanitatem, tantamq́ beneficentiam, ut nunc postremus quidem, atq́ infimus illius ordinis, non dicam inlaudatus, aut inhonoratus, sed ne uacuus etiam munerum, atq́ indonatus dimittatur. Mihi sanè calcaria, & stimulos cùm in me collatæ laudes, tum præsens quoq́, & sperata benignitas subdiderunt, maximamq́ iniecerũt curam cauendi etiam atq́ etiam, ne quo uel tempore, uel casu liberalitate ista, indulgentiaq́ tua uideri indignus queam. Quocirca curabo, atq́ enitar, ut hic noster tenuis agellus, cui scilicet colendo tantum instrumenti tua nunc munificentia suppeditat, nouos subinde prouentus tuæ afferat sanctitati. Spero autem fore, ut quàm diu sub umbra tui numinis recubuero, ita ab omnib. uel incõmoditatibus, quas uita humana fert, uel languorib. molestijsq́ exoluar,

ut ab

ut ab umbra apostoli Petri, cuius tu locum in isto fastigio obtines, omni prorsus ægritudine homines liberabantur. Valeat tua sanctitas. Florentię, pridie Calend. Septemb. M.CCCCLXXXVII.

ANGELVS POLITIANVS INNOCENTIO OCTAVO PONTIFICI MAX. S. D.

Etsi me pudor prohibet hominem tenuis fortunę, nulliusq; propemodum autoritatis, literas dare ad te Dei maximi uicarium, principemq; generis humani: tamẽ in tanto uel priuato meo, uel publico totius nostræ ciuitatis gaudio, facere non possum, quin tester apud te, summe pontifex Innocenti, subitũ hoc animi gaudiũ, profitear lætitiam, gratias agam priuato quoq; nomine tuæ sanctitati, quòd adulescentem nostrũ Ioannem, Laurentij filium, Florentinæ reipublicę delicias, tuorum numero fratrum, summiq; senatus collegio adoptaueris, quòd ciuitatem florentissimam, familiamq; nobilissimam, tam insigni munere, tamq; eminenti dignitate cumulaueris. Tum gratulor etiam tibi, quòd hac acerrimi iudicij constantissima fide, propè immortalem cæteris tuis egregijs uirtutibus gloriam conciliaueris. Vt enim Laurentium ipsum taceam, quem tibi in perpetuũ, sancte pater, beneficio isto tanto deuinxisti, quid ipso tandem Ioanne Cardinali nostro perfectius? aut quid omnibus numeris absolutius? Nõ indulgebo amori meo, nõ tuo iudicio blandiar Pontifex, nota cunctis, & testata loquar. Ita natus, & factus, ita altus atq; educatus, ita deniq; eruditus atque institutus hic est, ut nemini secundus ingenio, nec æqualibus industria, nec pręceptoribus literatura, neq; grauitate senibus cõcesserit. Natiua in eo probitas, & genuina, diligentia quoq; parentis ita impensè culta est, ut ex illius ore non modò non uerbum dictu fœdius, sed ne leuius quidem unquam, aut etiam licentius excideret. Non actio, non gestus, non incessus in illo notatus, non aliud postremò, quod in deteriorem partem conspiceretur. Sic in uiride ætate cana maturitas, ut qui loquentem senes audiant, proauitam in eo, nos paternam certè indolem agnoscamus. Cultum pietatis & religionis penè etiam cum lacte nutricis exuxit, etiam tum ab incunabulis sacra meditatus officia, quando nondũ editum eum, tamen ecclesiæ iam genitor prouidentissimus destinauerat. Protinus autem ꝙ est in lucem susceptus, multis magnisq; præsagijs in hanc erudiri spem cœpit. Et quoniam tale de se specimen dabat, ut istius iam tum uirtutis faceret fidẽ, compulsus fama Ludouicus ille Francorũ sapientissimus, idemq; sanctissimus rex, ne summi quidem archiepiscopatus fastigio indignũ hunc ipsum planè adhuc puerum est arbitratus. Illum tu igitur habes regem collatæ istius dignitatis prælusorem. Telam rex maximus exorsus, quam Pontifex maximus pertexeret. Audires utinã uoces fausta tibi nũc, & prospera ominantis Florẽtini populi. Aspiceres gestientem ubiq;, & concursantẽ in atrijs nostris, ac lætitię suæ impotentẽ ciuiũ multitudinẽ, plebemq; ipsam uix gaudiũ capientẽ animis. Non senes grauitas, nõ matronas pudor, non pueros infirmitas ab officio retardat. Cõfluunt in ędes Medicas sexus, ætasq; omnis, omnis huc ordo (ut ad priuatas necessitudines) properant. Pro se quisq; primi haurire oculis aspectum noui Cardinalis festinant, exultant, uociferant, manus ad cœlũ tendunt: propitiũ tibi Deũ, prospera, secundaq; omnia cõprecantur. Pro tua uel salute uel dignitate uota prorsus ab omnib. suscipiunt. Nec est ꝙ annos ac natales Cardinalis nostri numeretis, uirtus illi ante diẽ contigit. Ne dubita Pontifex, implebit utiq; augustã purpurã. Nõ sub galeri pondere anhelabit, non fulgore caligabit nimio, non indecorem eum tanto Senatui,

non

non imparem tanto fastigio recipies. Iam nunc ampla maiestas, iam solito maior species. Constabit ratio collegis lati suffragij, nec te unquam summe pontifex iudicij pœnitebit. Hoc tibi nomine (quod unum ualeo) gratulor, agoq; gratias. Quos aliquando pedes istos beatissimos præsens osculabar, ijsdem nunc illis absens lætitiæ plenus aduoluor. Deumq; precor, ut diu tuo perfrui beneficio gaudeamus, ut prospera incœpta prosperrimi cōsequantur euentus. Quod autem ad me attinet (quando nō alia pro animo meo facultas est) dabo operā certè quàm diu uires suppetent, ut istiusmodi tua benefacta sancte pater in omnem posteritatem sempiterna literarum memoria propagentur.

ANGELVS POLITIANVS IACOBO CARDINALI PAPIENSI S. D.

NOn possum facilè explicare literis, in quantam nos admirationem adegerit Laurētius Medices, patronus meus, testimonio laudum tuarum. Nam etsi illæ quidem uno omnium consensu maximæ semper, admirabilesq; prædicantur, & uirtutis tuæ constans opinio in omninm pectoribus uiuit, omnium linguis celebratur: tamen cum Laurentium Medicem (id quod sæpenumero accidit) de te loquentē audio, cumq; te mihi totum (ut dicit) atq; integrum in oculis constituit, proculdubio intellego pristinam illam de tuis uirtutibus famam parcissimam sanè tibi, minusq; benignam fuisse. Existimabam equidem antea Papiensis gloriam in otio tantum, literisq; consistere, eamq; per se satis amplam atq; mirificam in principis animo statuebam: alteram uerò partem, quæ in rerum agendarum usu & ratione uersatur, etsi haud omnino ademeram, non tamen ut propriam tibi, peculiaremq; adscripseram. Ecce nunc Laurentij testimonio, in utriusque gloriæ splendore maximus nobis admirabilisq; exoreris, & tanquam Homericus Asteropæus dextra pariter, ac sinistra manu iaculum intorques. Caue autem putes me tibi nūc his laudationibus assentari. Testor enim meum in te animum ac fidem, nihil me aliud scribere, quàm quod sentio: atq; omnem gloriam, quantacunq; ea sit, tua uirtute inferiorem existimare. Neq; ego hęc de teipso ad te scribere auderē, nisi incredibilis meus erga te amor, ea mihi ex intimo corde, ex ore, è calamo, quasi suo iure extorsisset. Idem quoq; ipse & Homerum nostrum, quem tu à Laurētio petieras, & meum ad te animum uno tempore pertulit. Hunc quidem uelim Papiensis in tuum sinum placidè suscipias: dignus est enim, quando tuus est, in quē omne genus humanitatis ac beneuolentiæ profundas. Homerum uerò nostrum seminudum quidem adhuc, atq; inuolucrem, ardentibus iudicij tui radijs aduersum statuimus, perinde atque aquilam ferunt implumes pullos, & nuper calido ex ouo prolatos, orienti soli obijcere. Quòd si ille intrepidus ad tuum radium, non conniuenti pupilla suffiget intuitum, referemus eum in nidum, & ut legitimum fœtum educabimus. Sin uerò oculorum acies offensa perstringetur, ueluti alienum, ac nothum exponemus. Aut tutè ipsum magis tanquam Musarum hostem proijce, & in profluentem aliquam demerge. Erit enim perquàm gratum nobis, si Rheni fluuij ingenium imitaberis: quem quidem ferunt pusillos Celtarum infantes intra sinum coniectos, si quidem polluta matris pudicitia suscepti fuerint, tanquam impuri lecti uindicem, rapidis uorticibus suffocare: quos autem senserit legitima fœtura editos esse, placido alueo leniter suspendere, atque in trementes genitricis manus iterum subuehere, salutem pueri quasi intemeratæ pudicitiæ testimonium ferentem. Remittas ergo item tu quoque Homerum nostrum, uagientem quidem illum, atque infantem in complexum soliciti parentis, si ea tibi esse indole uidebitur,

Rheni fluuij ingenium.

quæ

quæ & spei tandem nostræ responderit, & exquisitissimo iudicio tuo faciat satis. Sin minus, aut Thetidi, aut Veneris largire marito. Vale, musarũ patrone, & animulum istum meum in delitijs habeas, rogo.

IACOBVS CARDINALIS PAPIENSIS ANGELO POLITIANO, ET NICOLAO MICHELOTIO S. D.

AEquo animo feretis ambo, si uacui temporis rarò aliquid habens, serò atq; una tantum epistola utriq; respondeo. Legi traductionẽ tuam, Angele, diligenter satis pro otij copia. Quærenti quid sentiam, promptius est quòd respondeam, quàm quòd bene responderi posse ab indocto confidam. Vos me esse aliquid creditis, ego infra opinionem uestram sum multum. Si quid olim attuli lucis, infuscatum id est tenebris curiæ. Paupertas dudum, nunc dignitas, diuersa à primis institutis coegerunt tractare. Intyba successit ambrosiæ, & gustui ingluuies: tam malè nunc possum de oratorijs & poeticis iudicare, quàm ineptè de musicis capti auribus iudicant. Ne desim tamẽ expectationi uestræ, accipite, quod beneuolentiæ potius, quàm retentæ disciplinæ sit signum. Oratio tua, quantum remetior præterita, latina est, & illustris, ut huic cõmendationi addi possit. Pleni etiam uersus & suis numeris magnificè auribus seruientes. In tam recenti ætate, laudis & admirationis hæc sunt. Neque ego susceptum laborem inutilem puto. Ad ediscendum Homerum pertinet, ad alendum grandibus spiritum, ad ea tandem suscipienda, in quibus nostro gradu, non alienis uestigijs incedere habeamus. Homerum tamen si quis roget, num latinũ fieri se uelit, uersumq; uersui reddi, uereor ne uidens transmarina multa inter Græcos quàm nostros sentiri: linguæ porrò cuiusq; suam excellentiam esse, quam uix in aliena est assequi: denique barbam menti nec latinum planè arguere, nec græcum referre: inquam uereor, ne respondeat malle se Colophonium, quàm Florentinum haberi: & pallium, quàm togam græcis membris aptius conuenire. Tum eorum iudicium laudet, qui magno ingenio præditi, cum diffideret eundẽ reddi posse nostris, qui est apud suos, maluerunt imitare quàm uertere. Censeo tamen (ut dixi) operam inchoatam nõ deserendam, hocq; exercendi styli studium colendum assiduò, à ueteribus quidem laudatũ, & ad complendum pectus maximè necessarium. Si nõ assequeris, quod uis, rei non finit magis, quàm nostræ facundiæ inopia: æqualis tui Phaetonis laudem inuenies, ut iam de suscepto à te cœlesti Homero, quod ab illo de cœlesti curru dicatur: Hunc si non tenuit, magnis tamen excidit ausis. Meum hoc est, ut imprudens, fidele tamen de labore tuo iudicium. Traductionem ipsam remitto, ut petis, & tibi gratias ago. Te uerò in meum suscipio tam altè amorem condens, quàm altè descendit admiratio uirtutis insolitæ. Est iam tuus Papiensis, tibiq; in stadio literarum currenti uocibus secundis acclamat, ut pergas, ut nõ fatigeris, ut calcem ipsum contentis oculis spectes, & huic palmæ nil anteferendũ existimes, uiuenti ac mortuo profuturæ. Ad te reuertor Micheloti. Attende quid agas, in bona tua uideris iniurius. Ais cœpisse teipsum amare, mox ut à me amari es cœptus. Si nullum est iudicium meum, te autẽ ex meo amas iudicio, non sentis sine causa tuum de teipso esse amorem? Atqui magnæ sunt causæ, quibus teipsum existimatione propria debes diligere: ingenium, literæq; humanitatis, ad obsequium dexter modus, in primis Laurentij nostri fides, & gratia, quando Principibus placuisse uiris non ultima laus est. Quare caue posthac ex meo magis quàm tuo iudicio ipsum te ames: Papiensi etiam hactenus tribue, ut eius beneuolentiam ex dignitate, non meritis ornamento tibi esse existimes. De Balducio gratias habeo, quotidianis officijs tuum animum probas. Hunc ego, quòd solus Florentiæ ex omnibus ne-

cessarijs

cessarijs est, cõmendo liberius, & benignius accipi cupio. Tua diligentia reliqua absolue, & me ama, inq; amicorum rationarium, non inter postremos relatum te scito, fixum etiam cordi trabalibus clauis. Vale. Romæ, Calend. Ianuar.

ANGELVS POLITIANVS ASCANIO SFORTIAE VICECOMITI CARDINALI S. D.

DIu multumq; fateor, dubitaui, an ad te principem dominumq; excellentem homo infimæ sortis, humilisq; fortunæ literas darẽ. Quippe à scribendo me magnitudo deterrebat tua, quasiq; radijs quibusdam nostræ aciem mentis perstringebat. Contrà autẽ, experta mihi humanitas clementiaq;, ut aliquando scriberem, adhortabantur. Nimis autem stultum uidebatur, cum tute mihi autor audẽdi fueris, pati siue metu quodam intempestiuo, siue pudore subrustico nostri apud te memoriam exolescere. Meministi, arbitror, uenire aliquando ad te uisum, salutatumq; unà cum Laurentij Medicis filiolo, Angelum nescio quem Politianum, ipsius magistrum pueri. Quem aiebant nõnulli haud omnino indoctissimum haberi hominem, eumq; apud te, capta ex tempore audacia, de antiquis urbis operibus ac substructionibus aliquandiu fabulari. Ille ego sum scilicet, eademq; absenti uel fiducia erga te, uel audacia superest, quæ tũc haud defuerat præsenti. Sed eam tamen nihil est cur mihi quisquam uitio uertat, scilicet quæ ex humanitatis tuæ notitia, quàm ex magnitudinis ignorantia proficiscatur. Roges quid sibi hæ quærant literæ. Nempe aliud nihil, nisi ut mei apud te memoriam renouent, me esse hominem tibi deditissimum declarent, sperantẽ maximè in tuo patrocinio, daturumq; operam (si res ferat) ut animum tibi meũ, fidem, uoluntatemq; aliquando probem. Orarem autem (nisi improbum est) ut si qua de nobis mentio apud summum Pontificẽ oriatur (orituram scio cum tu uoles) ostendas me illi esse hominem nõ ingratum. Facilè enim intelligo, quantum tua apud illum ualitura sit autoritas: quoniam quantum iurè ualere debeat, non ignoro. Vale. Florentiæ, M.CCCCLXXXV.

ANGELVS POLITIANVS FRANCISCO PICOLOMINEO CARDINALI SENENSI S. D.

ETsi scio, pater amplissime, ita me tuæ debere humanitati, quã, cũ isthic essem, egregiam mihi, singularemq; præstitisti, ut ei nullis officijs, nulla opera, labore, industriaq; mea posse uidear satisfacere: tamẽ cogitans, nihil tam ingrati esse animi, quàm dissimulare quod debeas, cum persoluere nequeas, decreui aliquid ad te literarum dare, quibus meum sensum aduersum te, conscientiamq; testarer. Ego si mihi tecum dandæ referendæq; gratiæ certamen instaret, continuò scilicet manus dedissem tibi, utpote cuius etiã in ædibus ipsæ habitant Gratiæ. Sed quoniam maior tu es, quàm quò nostri aspirare conatus queant, uelut imaginarijs te quibusdam officijs pro re, pro copia remuneramur, bene uidelicet sentiendo, loquẽdoq; de te, fauendo tibi, omniaq; bona cupiendo. Quòd si officia officijs duntaxat, ac non uoluntate potius, animoq; pensantur, fateor, soluendo non sum: sin (ut Cicero putat) etiam cum habetur gratia, in eo ipso quod habetur, refertur, non uereor quin sim quæ debeo, saltem animo ipso persoluturus. Qui quoniã tibi totus humanitatis tuæ merito debetur, totum iam nunc eum tibi addico, ea lege, ut nunquam manumittatur. Nos ad historiam de Romanis principibus conscribendam magno spiritu atq; animo adgressi sumus. Et quamuis oram nuperrimè soluerimus, paulumq; adhuc à portu promoue rimus, tamen ferentem nacti uentum, æquo pede prouehimur. Neq; dubitamus, quin prospero Innocentij fauente numine, cuius ab auspicio proficiscimur, per-

petuò nobis Alcedonia futura sint. Te uerò obsecro, ut si quando apud eius sanctitatem nostri inciderit mentio (inciderit autem quoties tu uoles) hisce me, si uidetur, cōmendes uerbis: Angelus hic Politianus neq; malus homo est, neq; planè indoctus. Tibi uerò, sancte pater, ita studet, ut non sit fortasse indignus, quem tu aliquando respicias. Hoc satis est ipsi, cætera mando deo. Antonij autē Lollij familiaris tui orationem illam aureolam de circumcisione legi nuper iterum atq; iterum: quàm magis legi, tam magis placuit. Græcum autem est uerbum: Ter pulchrum esse, quod ter lectum placeat. Commendarem tibi eum hominē, nisi absurdum, præposterum' que uideretur, commendari à nobis illum tibi, quem ita habeas charum, ut tibi me ab ipso uehementer cupiam commendari. Vale. M.CCCCLXXXV.

FRANCISCVS PICOLOMINEVS CARDINALIS SENENSIS ANGELO POLITIANO S. D.

COnceperamus eam de Politiano opinionem, ut augeri illam posse minimè putaremus, ad summū enim peruenerat, auxit tamen suis & ornatissimis & grauissimis literis, & ita auxit, ut nos, qui rebamur antè de ipso omnia concepisse, ne attigisse quidē quanti ualeat, uideremur. Laudamus ingenij tui dexteritatem, concinnitate delectamur, miramur grauitatem. Sed hæc omnia silentio potius, quàm infirmo sermone obeunda sunt. Nec putes in eorum nos esse numero, qui sub capite cōsuunt puluinaria. Amor enim uerus adulari non nouit. Testis deus, testis conscientia nostra. Quod autem de Romanis principibus aggressus es opus, erit puto absolutum, quia tuum erit: expectamus ultimam eius manum, quam fore non dubitamus consummatissimam. Nos quia uirtuti debemus, tibi debemus, cui opera & industria nunquam deerimus. Romæ, VIII. Idus Aprilis, M.CCCCLXXXV.

ANGELVS POLITIANVS ANTONIOTTO GENTILI CARDINALI SANCTAE ANASTASIAE S. D.

PArtuum quidem tuo nomini libellū dedico, sed (ut spero) nec inanem rerum, nec inopem. Multa et remota lectio, multa illum formauit opera. Titulū Nutritia diximus, qua figura & Statius Soteria. Plenior hic enim mihi uisus, & argumento cohęrentior, quàm qui olim placuerat, Nutrix. Tu uerò electus potissimū, in cuius appareat nomine, non quo rem tantillam tantæ uirtuti fortunæq; cōuenire arbitrer, aut hoc esse deniq; putem, quod tuis erga me meritis debeatur: uerùm cum prodire nollet in publicum liber sine patrocinio, tuum præcipuè sibi nomen inscripsit, ex quo tutior foret, atque honestior. Quare suscipe quæso, quicquid hoc est mei fœtus, qua me quoq; ipsum soles humanitate. Deinceps autem plura, melioraq; forsitan accipies, modò hunc primum quasi gustum non asperneris. Nec enim uel ignoro, uel dissimulo, quantum tua mihi apud Innocentium Pontificem maximum suffragata sit autoritas. Cui quidem & ipsi quotidie à me, si non par gratia, certè aliqua tamen pro uirili parte scribendo saltem, beneq; & sentiendo & loquendo refertur. Vale, Florentiæ VI. Cal. Iun. M.CCCCLXXXI.

ANGELVS POLITIANVS FRANCISCO EPISCOPO CEPHALEDENSI HISPANO S. D.

NOn causam dico, neq; absolui me postulo, quin ipse mihi nigrum appono calculum, quòd me tibi scripturum aliquando pollicitus, fidē quam ad mensam, etiam hospitalem dederam, non præstiterim. Ipsum tibi igitur memet noxę dedo. Abduc, uinci, quasq; est cōmodū pœnas irroga:

Sed

Sed quid agas? Nõ ego scilicet ex ingenio emigraui meo, sum quippe homo omnium hominum ad scribendas epistolas pigerrimus, diem ex die ducens, ac procrastinator mirificus: præsertim si cum eis res amicis est, quorum mihi sit & humanitas cognita, & explorata facilitas. Tutè igitur accusandus, qui ita me istic humanè habueris, ut omnium quæ facturus essem, ueniam mihi, & impunitatem pollicerer. Sed non erit profectò cur mihi in posterum succenseas. Nam ita crebras literas missiculabo, ut eas propediem aut ne lecturus quidem sis, aut mihi silẽtium imperaturus. De Græco autem adulescente haud sanè satis ex sententia res cecidit. Illis enim ipsis, quibus Romę eramus diebus, alium sibi patronum optauerat. Nos tamen haudquaquam destitimus, propter eos, quorum consilio fretus est, hominem illinc potioris spe conditionis electare. Sed uereor, ne si ad nos defecerit, tamen dies præuertatur, qua tibi in Siciliam ad tua procuranda negotia sit abeundum. Laurentius Medices noster magnopere his diebus ex intestinorum doloribus laborauit, qui nũc ut planè liberatus est, ita non planè recreatus. De te uerò apud illum statim ut huc peruenimus, multũ sumus diligentissimè locuti, speramusq; nos illius in te amori, etsi erat antea quoq; maximus, nonnihil tamen addidisse cumuli, tuis in nos officijs exponẽdis. Vale. Florẽtię, M.CCCCLXXXV.

ANGELVS POLITIANVS EPISCOPO SYLVENSI S. D.

ET doctrina quædam nõ uulgaris, cuius mihi haud dubium specimen, & singularis quædã humanitas, cuius omnes impleuisti aduersum me numeros, exigere quasi suo iure aliquid à nobis uidentur literarũ, quæ nostri apud te memoriam foueant, nec eam planè refrigescere patiantur. Nostra autem cautio esse debet, ne diutius quàm par est, hominem scilicet occupatissimum teneamus. Itaq; rem ipsam in pauca conferemus. Ego me præstantissimo domino Cardinali Olisipponensi, germano tuo, uiro excellentis ingenij, doctrinę atq; humanitatis, tantum debere intellego, quantum nunquam sim persoluturus, etiam si me opposuerim pignori, aut si bonorum omnium meorũ, atq; adeò ipsius capitis fecerim auctionem. Quare aut decidam cum ipso oportet, aut certè addicar. Atq; ego quidem addici malo, ut illius mihi periculo uiuendũ sit, non meo. Sed heus tu, agas cum eo tamen te rogo, uti de nobis apud pontificem (ubi occasio tulerit) ita aliquam faciat mentionẽ, ut intellegat eius sanctitas, nos etiam tanti uiri iudicio nõ improbari. Neq; tu autem absurdum ineptumq; putaueris, si quò magis debemus, magis etiã debere nos postulamus. Mos hic uidelicet debitoribus, cùm sint maximè obruti ære alieno, tum pecunias maximè mutuantur. Sed hæc hactenus. Nequeo autem, quin obiter cõmendem Phædrũ nostrum, hominem candidissimi animi, elegantissimiq; ingenij, tibiq; in primis deditum. Scis eum minimè dubitare, quin aliquando hortatu impulsuq; tuo adduci Cardinalis tuus possit, ut cũ Pontifice de horologio illo aliquid explicet. Quę ne spes eum frustra habeat (si qua modò copia sit) etiam atq; etiã te rogo. Vale.

ANGELVS POLITIANVS IOANNI PETRO ARRIVABENO VRBINATI EPISCOPO S. D.

ETsi nunquam dubium fuerat, quin tibi omni laude pręstanti uiro, nulli non honores iampridem, dignitatesq; deberentur, tamẽ posteaquam auditum est, præsulem te esse Vrbinatum factum, tanta uniuersi quidem, sed præcipuè qui literarũ sacra ueneramur, affecti lætitia sumus, ut inexpectatum propè, nec spe ulla, quasi dixerim, præcontrectatum contigisse hoc nobis gaudium uideatur. Etenim cum timere iam inciperemus, quicunque tibi inuicẽ studemus, ne qui dilatus à fortuna fueras, etiã planè præteritus fuisses:

quo grauior ille fuerat,atq; indignior metus, eò nunc & maior lætitia, & iustior, postquam is euanuit,oborta est. Ad hanc autem quasi publicam tanti gaudij priuata etiam mihi, & peculiaris accedit causa, quòd eum prouehi ad ingentes titulos aspicio uirum,cuius mihi & autoritas et humanitas durissimis etiam meis tem poribus ita suffragata est,ut tantum crescere spes mea,& fiducia,quantum tua uel fortuna uel dignitas meritò debeat. Quapropter in hac animi mei præcipua quadam uoluptate, præcipuam quoq; gratulandi rationem desiderarem, nisi tecum mihi,hoc est,cũ homine peritissimo res esset: cuius insignis prudentia(sicuti credimus) quasi lynceis oculis in ipsa quoq; hominum præcordia introspiciat. Illud autem neutiquam omiserim,uideri mihi Innocentium Põtificem maximum ceu uia quadam regia, ad immortalem gloriam cõtendere, qui uiros augeat honoribus & eruditos & graues,nec delitescere sub modio(quod dicitur)præclarũ uirtutis lumen patiatur. Nam ut omittam cæteros,inq; his Hermolaum Barbarum meum,quem tanto studio Põtifex ornandum sibi prius,mox autem tuendũ quoque,defendẽdumq; suscepit: etiam nuper Hieronymum ipsum Balbanum audio præstantem doctrina,& moribus hominem tecum pariter præsulem esse factum, quò nobis excellentis huius lætitiæ, ac uoluptatis ingens hinc etiam quasi cumulus accederet. Cui tu quidem uelim (si pateris) meo quoque nomine gratuleris. Vale.

ANGELVS POLITIANVS LEONELLO EPISCOPO CONCORDIENSI S. D.

FRanciscus Soderinus Volaterranus põtifex, epistolam mihi nuper ad ipsum tuam super Miscellaneis nostris ostendit, in qua certare dubia palma inter se doctrina mihi & humanitas uidebantur. Ac doctrinam quidem non modò ipse stylus exhibebat elegans, ornatus, & grauis: sed illa etiã multo magis, quæ mihi abs te de autore Stromateon Clemente obijciebantur. Humanitatis autem certissima illa uisa sunt indicia, quòd uir & autoritatis maximæ, & sortis amplissimæ, multis'que & magnis agendis rebus occupatus,etiam nõnihil ad te pertinere putasti, quid ego in meis aliquando libris tenui fortuna homuncio retulissem. Mitto autem quàm benignè, quàm blandè, quàm uerecundè,quàm amanter,quàm lentè etiam & cunctanter erratũ illud,ita enim uidebatur,nostrum protulisti. Quàm multis me prius laudibus, etiam si eloquentius lõgè,quàm uerius adobruisti. Mitto quòd & Soderinum delegisti, qui mihi rem potissimùm significaret: quo uiro nec grauior, nec prudẽtior, nec item humanior,sed nec mihi amicior quisquam deligi potuit:ut si me literæ illæ tuæ offendere aliqua ratione potuissent,hac una tantum potuerint, quòd nimium solicitus uidebaris,ne aliorsum fortasse acciperẽ,quod obieceras. Ego mi Leonelle, non modò in ijs quæ hactenus edidi,sed & quæ scribere deinceps conor, omnibus hoc testatum uolo,nihil mihi esse prius ueri studio, & recti. Si sponte hoc assequor,bene habet: sin minus, at ab alijs & placidè admoneri gaudeo, & asperè castigari non recuso. Quin ut illis habeo gratiam,sic istis nõ irascor: honestius ducens aliquando doceri,quàm semper nescire. non enim tam turpe refelli, quàm pulchrum corrigi. Quod autem ad Clementem attinet,artificis librarij uitiũ, non autoris est. Is in exemplaribus nostris quædam malè (ut fit) aut inducta,aut deleta repererat: eaq; tamen pro rectis ac legitimis inconsultò excudit. Ita necesse habui curare protinus,ut errata ipsius omnia,nisi quæ relegentem fefellerãt, primis ibidem paginis imprimerentur. In eas tu fortasse paginas nõdum incideras, cum locum notasti: quas tamen se ait è uestigio misisse ad te Volaterranus Pontifex,

etiam

etiam antè quàm tuas mihi literas ostenderet. Ibi igitur primo statim capite correctum hoc à nobis erratum reperies. Nec uerò ullis opus est ad hanc rem, uel Eusebijs, uel Hieronymis. Ipsos enim & legimus Grecos, & excerpsimus octo Alexandrini Clementis libros, qui ϛρωματεῖς appellantur. In queis alterius etiam Clementis (quod uerè ais) Romani pontificis identidem testimonia citantur. Reliquum est, ut agam tibi gratias. Ago igitur quàm possum maximas, ut tibi me deditissimum profitear, profiteor, & quidem ex animo. Sed & rogo te etiam atque etiã adhuc, ut si quis locus apud te uacat, numeres me quoque inter tui studiosos. Postremò quoniam uerbis honorificentissimis in tua epistola Cardinalis Alexandrini fecisti mentionem, cuius sæpe mecum de literis & uita Ioannes Picus Mirandula meus diuinè loqui solet, ei me quoque (si fas est) uelim des aliquo pacto in clientelam. Vale.

ANG. POLITIANVS PAVLO CORTESIO SVO S. D.

Remitto epistolas diligentia tua collectas, in quibus legendis (ut liberè dicã) pudet bonas horas malè collocasse. Nam præter omnino paucas, minimè dignæ sunt, quæ uel à docto aliquo lectæ, uel à te collectę dicantur. Quas probem, quas rursus improbem, nõ explicò. Nolo sibi quisquam uel placeat in his, autore me, uel displiceat. Est in quo tamen à te dissentiam de stylo nonnihil. Non enim probare soles (ut accepi) nisi qui lineamenta Ciceronis effingat. Mihi uerò longè honestior tauri facies, aut item leonis, quàm simiæ uidetur, quæ tamen homini similior est. Nec ij qui principatum tenuisse creduntur eloquentiæ similes inter se, quod Seneca prodidit. Ridentur à Quintiliano, qui se germanos Ciceronis putabant esse, quòd his uerbis periodum clauderent, esse uideatur. Inclamat Horatius imitatores, ac nihil aliud quàm imitatores. Mihi certè quicunque tantum componunt ex imitatione, similes esse uel psitaco uel picæ uidentur, proferentibus quæ nec intellegunt. Carent enim quæ scribunt isti, uiribus & uita, carent actu, carent affectu, carent indole, iacent, dormiunt, stertunt. Nihil enim uerum, nihil solidum, nihil efficax. Nõ exprimis (inquit aliquis) Ciceronem. Quid tum? Non enim sum Cicero, me tamen (ut opinor) exprimo. Sunt quidam præterea, mi Paule, qui stylum quasi panem frustillatim mẽdicant, nec ex die solum uiuunt, sed in diem: tum nisi liber ille præstò sit, ex quo quid excerpant, colligere tria uerba non possunt, sed hæc ipsa quoque, uel indocta iunctura, uel barbaria inhonesta cõtaminant. Horum semper igitur oratio tremula, uacillans, infirma, uidelicet malè curata, malè pasta, quos ferre profect[illegible] sum: iudicare quoque de doctis impudenter audentes, hoc est, de illis quo[illegible]lum recondita eruditio, multiplex lectio, longissimus usus diu quasi fermenta[illegible]. Sed ut ad te redeam Paule, quem penitus amo, cui multum debeo, cuius inge[illegible]o plurimũ tribuo: quæso ne superstitiõe ista te alliges, ut nihil delectet, quod tuum planè sit, & ut oculos à Cicerone nunquam deijcias. Sed cum Ciceronẽ, cum bonos alios multum diuque legeris, contriueris, edidiceris, concoxeris, & rerum multarum cognitiõe pectus impleueris, ac iam componere aliquid ipse parabis, tum demum uelim (quod dicitur) sine cortice nates, atque ipse tibi sis aliquando in consilio, solicitudinemque illam morosam nimis, & anxiã deponas effingendi tantummodo Ciceronem, tuasque denique uires uniuersas pericliteris. Nam qui tantum ridicula ista, quæ uocatis lineamenta, contemplantur attoniti, nec illa ipsa (mihi crede) satis repræsentant, & impetum quodammodo retardant ingenij sui: currenti que uelut obstant, & (ut utar Plautino uerbo) remorã faciunt. Sed ut bene currere non potest, qui pedem ponere studet in alienis tantum uestigijs: ita nec bene

ſcribere, qui tanquam de præſcripto non audet egredi. Poſtremò ſcias infœlicis eſſe ingenij, nihil à ſe promere, ſemper imitari. Vale.

PAVLVS CORTESIVS ANGELO POLITIANO SVO S. D.

NIhil unquam mihi tam præter opinionem meam accidit, quàm redditus à te liber epiſtolarum noſtrarum. Putabam enim illum tibi in tantis occupationibus excidiſſe. Nunc autem lectis tuis literis, uideo illum nõ modò à te guſtatum, ſed etiam planè deuoratum: quum & ſcripſeris puduiſſe te in eo legẽdo bonas horas malè collocaſſe, & eas ipſas minimè tibi dignas uideri, quæ uel ab aliquo docto lectæ, uel à me collectæ fuiſſe dicantur, prę ter neſcio quas hominum perpaucorum. Ego autem totũ iſtud tibi remitto, nec planè iudicium meum interponam, cùm nefas ſit quodammodo à te diſſentire: et ego is ſim, qui de altero iudicium facere (ut ait M. Tullius) nec uelim ſi poſſim, nec poſſim ſi uelim. Sed ueniã ad illud, in quo te dicis à me quàm maximè diſſentire. Scribis enim te accepiſſe, me neminem probare, niſi qui lineamenta Ciceronis conſectari uideantur. Ego uerò, quantũ repetere memoria poſſum: nec iſtud recordor unquam dixiſſe, nec dictum uolo. Quæ enim ſtultitia eſſet, cum tam uaria ſint hominum ingenia, tam multiplices naturæ, tam diuerſæ inter ſe uoluntates, eas uelle unius ingenij anguſtijs aſtringi, & tanquam præfiniri? Sed quoniam me in hanc diſputationem uocas, non erit fortaſſe alienũ tempus purgandi iudicij noſtri, & tuendi mei, cum planè cognoſcam uerba tua eſſe ſuaſoris, non laceſſentis. Et primùm de iudicio libenter fatebor, cum uiderem eloquentię ſtudia tamdiu deſerta iacuiſſe, & ſublatum uſum forenſem, & quaſi natiuam quandam uocem deeſſe hominibus noſtris, me ſæpe palàm affirmaſſe, nihil his temporibus ornatè uarieque dici poſſe, niſi ab his qui aliquem ſibi præponerent ad imitandum: cum et peregrini expertes ſermonis, alienas regiões malè poſſint ſine duce peragere, & anniculi infantes non niſi in curriculo, aut nutrice pręeunte inambulent. Cum autem multi in omni eloquentiæ genere floruerint, memini me unum Marcum Tullium ex doctorũ acie abduxiſſe, in quem omnium ingenioſorum hominum ſtudia cõferenda putarem. Non quòd ignorarẽ multos dicendi gloria præſtitiſſe, qui & acuere induſtriam, & multis oratorijs uirtutibus alere ingenia poſſent: ſed & quia uidebam hunc unum omnium ſeculorum conſenſu principẽ eſſe iudicatum, & quia à puero didiceram in omni numero ſemper optimum eſſe eligendum: corrupti ſtomachi, & intemperantis ægri eſſe putabam, deteriorem cibum ſeligere, ſalutarem, & optimũ aſpernari. Auſim nunc etiam affirmare idem quod ſæpe, neminẽ poſt M. Tullium in ſcribendo laudem conſecutũ, præter unũ aut alterum, qui non ſit ab eo edoctus, & tanquam lactis nutrimento educatus. Sed erat tum quædam certa imitandi ratio, qua & faſtidio ſimilitudinis occurrebatur, & nitidum illud genus hilaritate quadam aſperſa condiebatur: nunc autem illa ab hominibus noſtris aut neglecta eſt, aut ignorata. Similem uolo mi Politiane, non ut ſimiam hominis, ſed ut filium parentis. Illa enim ridicula imitatrix tantum deformitates & uitia corporis deprauata ſimilitudine effingit: hic autẽ uultum, inceſſum, ſtatum, motum, formam, uocem denique & figuram corporis repræſentat: & tamẽ habet in hac ſimilitudine aliquid ſuũ, aliquid naturale, aliquid diuerſum, ita ut cum cõparentur, diſſimiles inter ſe eſſe uideantur. Dicam idem iterum: habere hoc dilucidam illam diuini hominis in dicẽdo copiam, ut exiſtimanti ſe imitabilem præbeat, experienti ſpem imitationis eripiat. Fit enim undique ad eum concurſus, & quiſque arbitratur illo modo ſe poſſe dicere. Homines enim natura ſuauitatis auidiores, difficillimam rem uoluntate, non facultate metiuntur.

Itaque

Itaq; dum abundantiam sermonis,& (ut ipsi aiunt) facilitatem imitantur, neruos, & aculeos deserunt,& tum à Cicerone absunt longissimè. Nec autem refert alieno ornatu,& quibusdã luminibus, ac quasi insignibus nostra scripta explere, nisi queamus id distinctè apteq; facere. Fit enim nescio quid monstrosum, cum membra cohærẽtia malè dissipant. Quare (ut de me loquar) nihil est Politiane, quòd me à Ciceronis imitatione deterreas: sed quòd potius obiurges inscitiam, quòd nequeam bene illum imitari: quanq; ego malo esse assecla,& simia Ciceronis, quàm alumnus, aut filius aliorum. Sed permagni interest, utrum quis uideatur quenq; uelle imitari, aut neminem. Ego autem statuo non modò in eloquẽtia, sed in alijs etiam artibus necessariam esse imitationem. Nam & omnis doctrina ex antecedenti cognitione paratur,& nihil est in mente, quin fuerit prius in sensibus perceptum. Ex quo intelligitur omnem artem naturæ esse imitationẽ, sed natura fieri, ut ex eodem genere dissimilitudo nascatur. Homines enim cum inter se dissimiles sint, similitudine coniunguntur: & quanquam alij coloratiores, alij pallidiores, alij uenustiores, alij proceriores sint, una tamen est omnibus figura & forma. Illos aũt quibus aut crus, aut manus, aut brachia desunt, nõ omnino ex hominum genere excludendos, sed aut mancos, aut claudos appellandos putarem. Sic eloquentiæ una est ars, una forma, una imago. Qui uerò ab ea declinant, sæpe distorti, sæpe claudi reperiunt. Aspice nunc eos homines, qui sibi elegerunt M. Tulliũ imitandũ, quantũ ab eo distent, quantũ etiam inter se dissimiles sint. Profluentem quandã sine modestia ubertatẽ Liuius arripuit, acumen Quintilianus, sonum Lactantius, lenitatẽ Curtius, elegantiam Columella: quorũ cum esset unum propè imitandi propositũ: nihil est tam dissimile, quàm ipsi inter se, nihil tam distans (si cõpararentur) quàm ipsi à Cicerone. Ex quo intelligit maximè,& cũ iudicio ponderandam esse imitationẽ,& eum ipsum hominẽ mirabilẽ fuisse, ex quo tam diuersa ingenia tanq; ex perenni quodã fonte defluxerint. Omnino Politiane certis autorib. insistendum est, quibus ingenia formentur,& tanq; alantur. Relinquunt enim in animis semina, quæ in posterũ per seipsa coalescũt. Qui aũt neminem imitari,& sine cuiusquã similitudine laudẽ consequi uideri uolunt, nihil (mihi crede) roboris, aut uiriũ in scribendo præ se ferunt,& illi ipsi, qui se niti dicunt ingenij sui præsidijs & uiribus, facere nõ possunt, quin ex aliorũ scriptis eruant sensus,& inferciãt suis, ex quo nascitur maximè uitiosum scribendi genus, cum modò sordidi,& inculti, modò splendidi & florentes appareant: & sic in toto genere, tanquã in unũ agrum plura inter se inimicissima sparsa semina. Fieri enim nõ potest, quin uaria ciborũ genera malè concoquantur,& quin ex tanta colluuione dissimilimi generis inter se uerba collidantur. Nec minus huius corruptæ orationis asper concursus aures ferit, quàm ruentium lapidũ fragor, aut strepitus, aut quadrigæ transcurrentes. Quid enim uoluptatis afferre possunt ambiguæ uocabulorũ significationes, uerba transuersa, abruptæ sententiæ, structura salebrosa, audax translatio, nec fœlix, ac intercisi de industria numeri? Quod necesse est his omnibus accidere, qui ex singulis sensus & uerba eruunt,& neminem imitantur. Horũ sanè omnis oratio est tanquam Hebræorum domus, quibus sunt ad quoddam tempus diuersorum hominũ bona oppignerata. Nam ibi & lacernę,& amictus,& penulę,& multorum sæpe pallia suspensa internoscuntur. Ego autem tantum interesse puto inter eum qui neminem imitatur,& qui certum ducem consectatur, quantum inter eum, qui temerè uagetur,& qui rectà proficiscatur. Ille deuius inter spinas uolutatur, hic autem ex proposito itinere ad constitutũ locum sine lapsu & molestia cõtendit. Præterea Politiane, sic habe, neminem eloquentiæ laudẽ consecutum,

qui non sit in aliquo imitationis genere uersatus. Apud Græcos non modò oratores Demosthenes, Hyperides, Lycurgus, Aeschines, & Demarchus: sed etiam illi philosophi, uirtutum magistri, alicuius imitatores esse uoluerunt. De nostris hoc loco taceo, ne uidear tibi uni omnium doctissimo quasi scholam quandam explicare. Nec item aliquid de Marco Tullio dicendum puto, exploratũ est iam illud omnibus, ut qui se ad M. Tullium effingendum cõtulerit, si minus aliquam imitandi gloriam assequatur, in eo tamen ornetur, quòd illum sibi elegerit exprimendum: ut illud fuisse naturæ & ingenij uideri possit, hoc iudicij. Vale.

ANGELVS POLITIANVS BAPTISTAE MANTVANO THEOLOGO CARMELITAE SVO S. D.

NEc dubito quin amer abs te, nec exigo, quod sit incommodum, sed nec officio literarum metior amicos: quippe quod & ab inimicis præstari solet. Gratulatione tua, quòd philosophiæ sim deditus, ipse mihi mediusfidius ita gratulor, daturus ut operam sim, quò possis in dies magis meritò mihi gratulari. Sed adulescens hic tuus consilio nostro si fuisset usus, magis fortasse suis rationibus consuluisset. Nunc quoniam consilio noluit (ni frustra augurium) credo nec opera iam uolet uti. Veruntamen ei cupio scribas, ut à me expectet omnia, tui quidem causa. Nihil enim molestius, quàm fuisse hunc mihi abs te frustra cõmendatum. Vale.

ANGELI POLITIANI EPISTOLARVM LIBER NONVS.

ANGELVS POLITIANVS MATTHIAE DEI GRATIA INVICTISSIMO PANNONIAE REGI S. D.

CVM superioribus diebus ego & Philippus Valor Florentinus, præstans uir, tuæq; maiestati deditissimus, de nostri seculi principibus casu loqueremur: ac tu primus nobis, inuicte rex, imò uerò solus occurrisses, quem uideremur audacter cum quouis laudatissimo ueterum posse conferre: castigauit ille me uerbis amicissimis, quòd nunquam tibi aut lucubrationes ullas nominatim dicauerim, aut epistolam saltem scripserim, quo tibi si non ingenium quodcunque, doctrinaq; mea, certè animus tamen ac uoluntas innotesceret. Etenim te regem temporibus esse nostris aiebat unum (quòd ego illi facilimè assentiebar) in quo uel maximè celebrãdo labores, industriam uigiliasq; suas omneis ponere literati homines certatim debeant: ut in cuius egregijs innumerisq; laudibus habeat utriusq; linguæ facultas, ubi liberrimè posset, & uelut in patentibus campis exspatiari. Quare sumpsi animum (fateor) de sermone prudentis, & amici uiri, gloriosissime rex, cumq; animo statim sumpsi calamum, uidelicet in hoc, ut tuas eximias uirtutes honore saltem quocunq; styli mei prosequerer. Sed cum se mihi illæ tam multæ, tam magnæ protinus obtulissent, ut facilius mundum pugillo posse crederem, quàm eas epistolæ breuitate complecti, mutato protinus cõsilio, dilatis paulisper tuæ claritatis præconijs, statui duntaxat in præsentia significare tibi, me quoq; unum, rex, è multis esse, qui magno animi fauore te uenerer, dariq; mihi occasionem celebrandi tui nominis concupiscam. Non quia me sperem naturali facũdia parem tuæ laudi fore, sed quòd est à sapientibus hominibus obseruatum, non minus animi uires aliquando quàm ingenij ualuisse. Quocirca si quid erit, inclyte Rex,

in quo

in quo tibi mea gratificari professio possit, rogo, obtestorq; perinde utaris opera nostra, quasi unus ex eo sim numero, qui regni tui finibus contineatur. Vt autem Dinocrates ille nobilis architectus Herculeo sese habitu ius dicenti obtulit Alexandro, cumq; se cogitationes ac formas afferre dignas illo rege, uidelicet Atho montem statuæ uirilis effigie figurandum docuisset, ita regiam cõmendationem uidelicet adeptus est: idem mihi ego quoq; usu uenturum speraui, rex magne, si pro leonis pelle non obscuram indolem, pro claua non absurdum ingenium, pro corona populea non incelebrem doctrinæ mediocritatem, pro uastæ illius molis compositiõe multiplices tibi linguę utriusq; figuras obtulissem. Nec enim minor quouis architecto putandus, qui studijs istis liberalib. claruerit: nisi forte diutius marmora & cæmenta restitura uetustati, quàm literarum monimenta cõfidimus. Nec tu profectò Macedoni Alexãdro (sit uerò uenia) iure cesseris, Matthia rex, seu uictorias eius, seu beneficentiam consideres, quę duo prima tanto in rege fautrix miratur antiquitas: nisi forte credimus Arabas, Indos, Armenios, Chaldęos, mollissimas fugacissimasq; gentes laboriosius uinci, quàm Turcas, & Mysios, & Triballos, & Illyricos, et Liburnos, & Boemos, & Rhetos, & Vindelicos, & alias item bellicosissimas nationes: quarum ipsa quoq; nomina Martium sonant: nisiq; plus esse putamus, quòd unum aut alterum donauit ille bene de se meritis hominibus oppidum, quàm quòd in omnium penè sinus, quoscunq; dos aliqua ingenij uirtutisq; nobilitat, è tuis istis beneficis manibus, quasi perenne fluit aurũ semper, ut aqua de fontibus, & in maximã uenire iam quæstionem cœpit illud, unde nam tibi tanta ista, tamq; inexhausta diuitiarum copia, sic omnibus usquequaque largienti: quanquam facilè à prudentibus intelligitur, quę plerique alij principes in suas cupiditates ac libidines profundant, ea te tantum uel in ædificiorum nobilissimas substructiones, uel in usus publicos, uel in hanc postremò, de qua nunc agimus, beneficentiam conferre. Quapropter uehementer cupio labore aliquo meo tuam celsitudinem demereri: cupio studijs, ingenioloq; meo, si detur, commendare me tibi, rex inuicte. Qui sim uerò, quem'ue inter literatos locũ teneam, malo equidem ex aliorum tibi, quàm ex meis indicari uerbis, Tantũ dixero me Laurentij Medicis magni, sapientisq; uiri, tuarum uirtutum studiosissimi non diligentia minus, quàm liberalitate de obscuro, tenuiq; loco, qui nascentem suscepe rat, in aliquam certè lucem dignitatem'que, nullis adeò nisi literarum adminiculis peruenisse, profiteri iam multos annos latinas Florentiæ literas, magna (quod omnibus notum est) celebritate: sed & Græcas ex pari cum Græcis, quod nescio an alteri Latinorum (dicam enim audacter) mille circiter annos antè contigerit: stylum denique sic ipsum per omnia penè materiarum diuerticula duxisse feliciter, ut (quod erubesco, quanquam penè testatum, referre) cunctos fermè, quicunque in literis ætate mea claruerunt, habere meruerim laudatores. Atque hæc ego de me, Rex indulgentissime, nouo scilicet, & periculoso more, multorumq; reprehensionibus obnoxio, simpliciter tamen, sed & uerè: nec enim hoc, nisi & illud, ad te scribo, quo deliberare secum tua sapientia, uelutiq; præscribere possit (modò non hæc aspernetur) ubi nos potissimùm, scilicet in tuę spem gratię nostri neruos ingenij contendamus. Si quid igitur ipse mandaueris, obibo libẽs: sin minus, eligam tamen pro iudicio, captuq; meo, quod tibi fore arbitrer quàm gratissimũ. Bibliothecã uideo, iampridem comparas omniũ (sicut expectamus) nõ ornatissimam solũ, sed etiã copiosissimã. Possumus igitur multa (si res postulet) è græco uertere in latinũ tibi, multaq; rursum quasi noua cudere, quæ nec ab eruditis forsitan respuant. Regiã construis idẽ longè magnificentissimã, forũq; tuum

simulachris

simulachris omne genus uel æneis, uel marmoreis exornas. Nec autem cessant ubique terrarum nobilissimi pictores, tabulas tibi pulcherrimas uiuis animare coloribus. Et ista ergo possumus, te iubente, non erubescendis illustrare carminibus. Iam bella, & paces mandare uicturis utriusq; linguæ monumentis, & historiæ molli filo contexere pridem didicimus: tum uel undanti solutæ uocis eloquio, uel immortali Musarum cantu totam posteritatẽ sacris implere præconijs. Quin philosophiæ seria ne defuerint cupiẽti, milleq; iocis tædium subinde, mille profectò argutijs fefellerimus. Nec autem uendito ista tibi, dum sic indico: nec mihi referri ob ea gratiam quæro, sed abundè relatam putabo, si placuerit ex me tibi, non dicam res ipsa, sed animus. Vt autem gustum sumere aliquem iam nunc uigiliarum nostrarũ possis, en poema tibi multa lima cruciatũ, quod laudes poeticæ, quod historiam continet omniũ ferè uatum. Sed & mittam cõmentarios paulo pòst in id opus copiosissimos, in quibus quicquid de uaria multiplicíq; lectiõe cõdidimus, explicabitur. Ac (nisi me dulcissimus amor suscepti laboris fallit) tantas ex hoc libello uelut è thesauro diuitias proferemus, ut magna ex parte studiosæ iuuentutis quædam ueluti inopia releuetur: ac tum deniq; puto quiuis intelleget, q̃ multis ista mihi lucubrationibus constiterint. Quare ne quæso numeret Angeli Politiani carmina lector, sed ponderet. Tu uerò, Matthia rex regũ prorsus omnium celeberrime, dum tibi cõmentarios quoq; multiplici pagina surgentes euigilamus, accipe hunc interim rogo libellum, uultu quo regem decet, hoc est, sereno & hilari, quem tibi uidelicet ego si non eruditissimus, at certè tuo nomini deuotissimus homo, quasi deo donum religiosa mentis atque animi pietate consecraui. Vale.

ANG. POLITIANVS BERNARDO RICCIO SVO S. D.

Accepi uersiculos tuos ingeniosos, eleganteis, uenustos, faciles, sed ita tamen affectibus plenos, ut eos non fictos, quemadmodum tu uis, sed ueros esse amatorios existimem. Delectatus lectione sum, sed & admiratus admodũ, superfuisse tibi tempus in hos tam delicatos lusus à publico munere, quod & diligenter obire diceris, & prudenter. Quòd autem me rogas, ut eos angulo cuipiam secretiori solus insusurrem, mox uerò domi septos & inclusos habeam: quanquam tibi rebus omnibus obsequi studeo, tamẽ in hoc uno minus obtemperabo, ne quid amor succenseat, si retineam tam bellos ipsius ministros, & uelut in ergastulo supprimam. Sed de uersiculis alias. Scribis autem permultos isthic esse, qui Ioannem Picum Mirandulam laudari à nobis in cognitione rerum, studio' que sapientiæ non molestè ferant, ijdem tamen ornamenta dicendi, splendorem' que illi quasi oratorium tribui uix patiantur. Itaque rogas, ut ipsius uel epistolam tibi mittam, uel breue aliquod omnino scriptum, quod circumferre tecum possis, & ostentare: ne tuis tantũ uerbis, aut illius æstimatio propugnanda sit, aut nostra fides absoluenda. Gero equidem morem, descriptamq; tibi epistolam Pici mitto, qua barbaros philosophos aduersus Hermolaum Barbarum, sed nihil minus quàm barbarum defendit, simul ipsius Hermolai responsum luculentè scriptum, quò conferre utriusq; stylum, genusq; dicendi possis. Aestimabis igitur ex hac epistola Picum, sed ut leonem (quod Græci dicunt) ab unguibus. Etenim solitus ille tractare ampla quædã semper, & scribere: quod opera illius indicabunt, magnis de rebus, quæ domi clausa cottidie maturescũt, ad argumẽta deinde minora hęc & leuiora, uix exiguã partẽ conferre suarũ uiriũ dignat̃. Quapropter hanc ipsam epistolã tam plenã, tam spissam, tam diuitẽ, paucis antemeridianis horis extẽpore, ppè dictauit. In qua tamẽ (ut uidebis) electa uerba,

casta latinitas, Atticus nitor, iunctura tenuis, numerosus ambitus, grata concinnitas, hilaris color, pura uenustas, ornatus facilis, agentes figuræ, sensus acres, apta exempla, multa fides, argumenta fortia, graue consilium, subtile iudicium, uis alta, indoles rara, mira maiestas. Sed hoc usu plerũq; uenit, quod & M. Cicero quodam loco scribit, ut in rebus diuersis eundem præcellere nolint homines. Itaque Picus noster, quoniam fidem fecit apud omnes diu, quantum emineat in studio sapiẽtiæ, pro quo sunt illi maxima bella pugnata: nunc impetrare nõ potest, cùm sit eloquentissimus, ut in dicendo saltem nec incultus omnino, nec inelegans habeatur. Sed qui deinceps sequentur dies (ut Pindarus inquit) testes erunt sapientissimi. Tibi tamen interim studioso uidelicet utriusq; nostrum, quasi de lacu mustum quòd degustes, hanc eius epistolam propino. Quæ displicere non debet, propterea quòd eloquentiam destruit. Destruit enim sic eloquenter, ut adstruat hoc ipso quod destruit. Ita nihil eloquentiam destruere præter eloquentiam potest: ideo' que nec ipsa potest, quoniam scilicet hoc quoque potest, quod omnino non potest. Vale.

HERMOLAVS BARBARVS VENETVS IOANNI PICO MIRANDVLAE S. D.

NOn possum tibi non uideri planè barbarus, & ingratus, qui tibi toties, & tam multa de me non minus scribenti semper, & prædicanti, sed sentienti quoq; gratias agere distulerim. Nullæ enim unquam uenerunt huc à te literæ, ex quo sum tibi cognitus, quin mentionẽ in illis de me illustrem, & honorificam habueris. Sed uide quanti faciam testimonium tuum de me, siue id iudicio agas, siue propensione uoluntatis. Ego alioqui modestus, imò timidus, & parum mihi fidens, uideor aliquid esse, quòd tu me laudas, quòd mea probas, quòd in Themistio nostro, quemadmodum scribis, tanquam in iucundissimo diuersorio sæpe conquiescis. Quid quòd in literis tuis plerũq; me recognosco? Ecquid arbitraris quicquam nobis esse posse iucundius, quàm cùm te uel nostrum aliquod incisum, uel circuitum, uel figuram dicendi non adeò notasse, sed imitatum esse perspicio? Et nisi quòd ad multos scribendo non uideris hoc facere simulanter, & ex composito, magnæ mihi sese rationes offerũt, quamobrem hoc à te repertum putem ad gratiam. Nec enim uidere poteram, quare tu genus illud tuum dicendi fluens, ac floridum frangeres, & ad me deficeres, qui filum orationis aridum, & prætenuè sequutus humi serpo, nunquam assurgo, non inspiro, non circumduco, nõ eleuo, non abijcio, inuita scilicet, & repugnante natura. Omnino de me nescio quid in me laboris & diligentię, cætera nihil sum, nisi cum à te, uel similibus tui ꝙ paucissimis cõmendor, aut cum placere tibi mea, uel ad imitationem usq; comperio. O præclarum, & planè diuinum ingenium tuum Pice, qui cum optima sint ea, quæ tu scribis, ita tamẽ exprimas, & effingas aliena, quæ sunt pessima, ut uideantur esse tua, quæ sunt optima. nam demittere se, ac descẽdere pluris esse deputo, quàm in ardua conari. Vt enim sit hoc honestius, illud certè laboriosius, & operæ maioris. Proinde siue tu talia credis esse nostra, quib. imitandis operã impendas: siue hoc agis demerendi mei causa, utroq; modo tibi plurimùm debeo: relaturus aliquando gratiam, nolo dicere, cùm potero (nunq; ẽm potero) sed cũ tu ipse, uel tui posse me putabitis: tanta ẽm est familię totius uestræ bonitas & humanitas, ut beneficiũ quod nõ est, imputare ꝓ beneficio soleatis: quamobrẽ ex usu meo fecero, si uobis & modũ & tẽpus reposcẽdæ gratiæ reliquero, ut in expunctiõe rationũ paralogismus omnis, & impostura nõ à me, sed à uobis tota proficiscat. Quę uerò de ratione studiorũ tuorũ ad Scythã scripsisti, & commu-

& communicanda mecum esse uoluisti, maxima uoluptate nos affecerunt. Gratulatus sum huic seculo uirum tanta doctrina, ut nihil ferè nesciat, tanta cura, ut nil omnino scire uideatur. Video te poetam egregium, oratorem eminentissimum. Animaduerto te philosophum prius Aristotelicum, nunc etiam Platonicũ esse. Video literas græcas, quæ in te solæ desiderari poterant, & sine quibus nihil eras futurus, non didicisse modò, sed hausisse: idq; facilitate tanta, celeritateq;, ut literas græcas ignorasse aliquãdo te neq; tu memineris, neq; persuadere possis alios, id quod de Hieronymo Donato meo nõ plus libenter quàm uerè prædico. Hortarer te ad has literas, uti eas tam planè familiariter, quàm latinas teneres, sed non indiges calcaribus. Et hercule uerba prodigunt, quicunq; peritioribus se consiliũ dare pergunt. Vnũ te scio scire, nullius latina lingua tot seculis extare monumenta, qui literis græcis caruerit. Nec enim inter autores latinæ linguæ numero Germanos istos, & Teutonas, qui ne uiuentes quidem uiuebant, ne dum ut extincti uiuant: aut si uiuunt, uiuunt in pœnam & cõtumeliam. Appellantur enim uulgò sordidi, rudes, inculti, barbari. Quis malit sic esse, quàm prorsus non esse? At em̃ utile aliquid dixerunt, ualuere ingenio, doctrina, bonarum rerum copia: nõ nego penitus, quod & possum negare: sed sermo nitidus & elegãs, saltem purus & castus, qualis uel in autoribus Christianis, Græcis, Latinisq; perspicitur, laudem, & memoriam sempiternam scriptoribus conciliat. Nisi quis pictorem, & excusorẽ, & statuarium, & cęteros opifices laudari posse iudicet hoc solo, quòd magni constet, & preciosa sit materia, circa quam uersentur. Aut si Chœrilus & Meuius habuissent illam segetem canendi, quam Vergilius & Homerus, futurum fuisse, ut primũ à Criticis & Aristarchis, mox cõmuni Grammaticorum consensu redigerentur in numerum poetarum. An uerius est, Chœrilum & Meuium quacunque materia, Chœrilum & Meuium futuros, neq; Chœrilum Iliada, neq; Meuium Aeneida conscripturos unquam fuisse? Non plus utiq; quàm Chœrilum Aeneida, Meuium Iliada. Quî enim possum non iocari, cum scribo de ridiculis? Sed nimis fortasse multa de nebulonibus: redeo ad propositũ. Amplectere literas græcas, non iam ut discipulus, sed ut doctor, gloriareq; de nullo uerius dici posse tritum illud, q̃ de te, per omneis arteis multos discipulos meliores esse præceptoribus: id quod senario græco significantius exprimitur: πολλοὶ μαθηταὶ κρείττονες διδασκάλων. Quòd uerò me ad Platonis libros, & placita hortaris, agnosco beneuolentiã tuam. Habeo Platonem in manibus, & habebo semper cùm sponte mea satis inuitatus, tum à te fideliter & amicè cõmonitus. Verbum est Simplicij: Nemo profiteatur Aristotelem, qui Platonem ab Aristotele dissociet, ut diuersa sentientem. Cui autem potest consentire Plato cum Aristotele, nisi ei qui libros & cõmentationes utriusq; cognouerit? Codices quicunq; sunt apud nos, ex ijs quos desideras, curabo tibi protinus exscribantur. Vale. Venetijs, Nonis Aprilis, M.CCCCLXXXV. Politianum meum ἀσπάζομαι.

IOANNES PICVS MIRANDVLA HERMOLAO BARBARO SVO S. D.

EGo quidem, mi Hermolae, nec possum aut tacere, quæ de te sentio, aut non sentire ea quæ de illo debeant, in quo omnia ueluti singula summa reperiantur. Sed utinam esset is meæ mentis captus, ut pro meritis tuis de te sentirem: utinam ea dicendi uis, ut exprimere aliquando possem, quod semper sentio. Scio quæ de te concepi infinitum subsidere infra fastigia doctrinæ tuæ. Scias & tu quæcunque loquimur, longè esse minora ijs, quæ concepimus. Tam deesse scias animo uerba, quàm rebus animus deest. Et tamẽ ita me audere

audere credis,ut ſperem poſſe imitari tua, quorum nec magnitudinem æſtimare poſſum.Admirari te poſſunt omnes, imitari tã pauci poſſunt, quàm nemo reprehendere.Et utinam ea mihi felicitas, ut quæ ſcribam, Hermolaum meum aliqua ex parte imaginentur.Ipſe enim(ut taceam cætera) ſtylus tuus, cui tu adeò male faues, mirum quantum me afficit,atq; delectat.Ita eſt doctus,grauis, compoſitus, eruditus,excuſſus,ingenioſus,in quo nihil expoſitum,nihil uulgatum,nihil ſit triuiale, ſeu uerba, ſeu ſententias ſpectes. Legimus ſæpe ego & noſter Politianus quaſcũq; habemus tuas,aut ad alios,aut ad nos epiſtolas.Ita ſemper prioribus certant ſequentia,& nouæ fertiliter inter legendum efflorеſcũt ueneres, ut perpetua quadam acclamatione interſpirandi locum non habeamus. Sed mirum dictu, quàm perſuadeas,& legentis animum quocũq; uelis impellas.Expertus ſum ego cum ſemper aliàs,tum hac proxima tua ad me epiſtola, in qua dum barbaros hos Philoſophos inſectaris,quos dicis haberi uulgò ſordidos, rudes, incultos, quos nec uixiſſe uiuentes,nedum extincti uiuant: & ſi nunc uiuant,uiuere in pœnam, & contumeliam,ita hercules ſum commotus, ita me puduit, piguitq; ſtudiorum meorum(iam enim ſexennium apud illos uerſor)ut nihil minus me feciſſe uelim, quàm in tam nihili facienda re tam laborioſe contendiſſe.Perdiderim ego,inquã apud Thomam,Ioannem Scotum,apud Albertum,apud Auerroem meliores annos,tantas uigilias,quibus potuerim in bonis literis fortaſſe nõnihil eſſe.Cogitabam mecum ut me conſolarer, ſi qui ex illis nunc reuiuiſcant, habituri'ne quicq; ſint,quo ſuam cauſam argumentoſi alioqui homines ratione aliqua tueantur. Demum ſuccurrit ex ipſis quempiam paulò facundiorem ſuam barbariam,quàm poterit minime barbarè hunc in modum fortaſſe defenſurum: Viximus celebres ô Hermolae,& poſthac uiuemus,non in ſcholis grammaticorum, & pædagogijs, ſed in philoſophorum coronis,in conuentibus ſapientum,ubi non de matre Andromaches,non de Niobes filijs, atq; id genus leuibus nugis,ſed de humanarũ, diuinarumq; rerum rationibus agitur, & diſputatur. In quibus meditandis,inquirendis,& enodandis,ita ſubtiles,acuti, acresq; fuimus, ut anxij quandoq; nimiũ, & moroſi fuiſſe fortè uideamur,ſi modò eſſe moroſus quiſquam, aut curioſus nimio plus in indaganda ueritate poteſt.Atq; in his quidem ſiquis nos arguat hebetudinis,& tarditatis,age amabo quicunq; is eſt,pedem conferat,experietur habuiſſe barbaros non in lingua,ſed in pectore Mercurium,non defuiſſe illis ſapientiam,ſi defuit eloquentia:quam cum ſapientia non coniunxiſſe tantum fortaſſe abeſt à culpa,ut coniunxiſſe ſit nefas.Quis enim cincinnos,quis fucum in proba uirgine non damnet? Quis in Veſtali non deteſtetur? Tanta eſt inter oratoris munus,& philoſophi pugnantia,ut pugnare magis inuicem nõ poſsint. Nam quod aliud rhetoris officium,quàm mentiri,decipere, circumuenire,præſtigiari? Eſt enim ueſtrum(ut dicitis)poſſe pro arbitrio in candida nigrũ uertere, in nigra candidum:poſſe quæcunq; uultis tollere, abijcere, amplificare, extenuare dicendo. Demum res ipſas magicis quaſi(quod uos iactatis)uiribus eloquentiæ, in quam libuerit faciem,habitumq; transformare,ut non qualia ſuopte ingenio,ſed qualia uolueritis,non fiant quidem,ſed cum non ſint, eſſe tamen audientibus appareãt. Hoc totum eſt'ne quicquam aliud,quàm merum mendaciũ, mera impoſtura, merum præſtigium,cum à natura rei ſemper,uel augendo excedat,uel minuendo deficiat,& fallacem uerborum concentũ,ueluti laruas, & ſimulachra, prætendens, auditorum mentes blandiendo ludificet? Erit ne huic cũ philoſopho affinitas, cuius ſtudiũ omne in cognoſcenda,& demonſtranda cæteris ueritate uerſatur? Adde quòd nobis nulla erit fides:lautitias uocum,& ueneres affectantibus,quaſi re-

bus parũ fidentes, nec uero nixi trahere in sententiã his lenociniis homines quęramus. Est ob hanc causam legere res sacras rusticè potius, quàm elegãter scriptas: quod nihil sit magis dedecens, & noxium in omni materia, in qua de uero cognoscendo agitur, quàm uniuersum istud dicẽdi genus elaboratum. Hoc, hoc forensium est quæstionum, nõ naturalium atque cœlestium. Non est eorum qui in Academia, sed qui in republica illa uersantur, in qua quæ fiunt, quæque dicuntur, populari trutina examinant, apud quam flores fructibus longè præponderant. Non'ne scis illud? Non omnia omnib. pari filo cõueniunt. Est elegans res (fatemur hoc) facundia, plena illecebræ & uoluptatis, sed in philosopho nec decora, nec grata. Quis mollẽ incessum, argutas manus, ludibundos oculos in histrione & saltatore non probet? in ciue, in philosopho, quis non improbet, arguat, abominetur? Si puellam uiderimus moribus lepidam atque dicaculã, laudabimus, exosculabimur: hæc in matrona damnabimus, & persequemur. Non ergo nos, sed illi inepti, qui ad pedes Vestæ agant Bacchanalia, qui grauitatẽ philosophicarũ rerum & castitatẽ ludicris ueluti, & calamistris dehonestent. Profectò quod Sinesius de adolescente, de oratione dici cõmodè potest, comatam orationẽ semper cinædam. Quare nos nostrã malumus capillis hirtam, globosam, inexpeditam, quàm cum impuritatis uel nota uel suspicione bellè comatam. Alioqui Palladis peplũ nõ reuelaret, sed à sacris uti profana repelleretur. Et ut nihil sint reliqua, hoc est uerissimũ, nihil esse diuersum magis ab instituto philosophi, quacunque in re, quàm quòd luxum aut fastum aliqua ex parte sapit. Sicyonios calceos habiles, aptosque ad pedem dicebat Socrates, sed Socrati non conuenire. Omnino non eadem ratio ciuilis habitus, & philosophici, sicut neque mensæ, neque sermonis: utitur his philosophus duntaxat ad necessitatẽ, utitur ciuilis homo etiam ad gratiã: quam & hic si neglexerit, nõ ciuilis: & ille si affectauerit, nõ erit philosophus. Si posset Pythagoras uiuere sine cibo, holeribus etiã parceret: si sua sensa aspectu, aut demũ minore, quàm sermonis opera explicare, omnino nõ loqueret, tantũ abest, ut linguam poliat & exornet. Quod uel ob id cauendũ nobis, ne illectus cute medicata lector demoretur ad eam, ad medullã & sanguinẽ non peruadat, quem subesse sæpe cerussato ori infectũ uidimus. Vidimus, inquam, in hisce omnibus, quibus propterea usu uenit, cum nihil sit intus nõ inane & uanũ, detinere lectorẽ in prima facie, modulatu uario atque cõcentu: quod si fecerit philosophus, clamabit Musonius nõ philosophũ loqui, sed tibicinẽ canere. Non ergo nobis uitio detur, id nõ fecisse, quod fecisse uitium erat. Quærimus nos, quid'nam scribamus, non quærimus quomodo: imò quomodo quærimus, ut scilicet sine pompa & flore ullo orationis, quam nolumus ut delectabilis, uenusta & faceta sit, sed ut utilis, grauis & reuerenda, ut maiestatẽ potius ex horrore, quàm gratiam ex mollitudine cõsequatur. Non expectamus theatri plausum, quòd aures demulserit æquabilis clausula, uel numerosa, quod hoc sit salsum, illud sit lepidũ: sed expectamus paucorũ potius prę admiratione silentiũ, introspicientiũ penitus aliquid, aut de naturę adytis eruditũ, aut de Iouis aula ad homines adductũ, tum uel aliquid ita argutũ, ut defendendi, ita defensum, ut arguendi non sit locus. Admirentur præterea nos sagaces in inquirendo, circumspectos in explorando, subtiles in contemplando, in iudicando graues, implicitos in uinciendo, faciles in enodando. Admirentur in nobis breuitatem styli, fœtam rerum multarum, atque magnarum, sub expositis uerbis remotissimas sententias, plenas quæstionum, plenas solutionum: quàm apti sumus, quàm bene instructi ambiguitates tollere, scrupos diluere, inuoluta euoluere, flexianimis syllogismis & infirmare falsa, & uera confirmare. His titulis, ô Hermolae, uindicauimus hucusque, & uin-

& uindicaturos posthac ab obliuione memoriam nostram nō dubitamus. Quòd si uulgò (ut dicis) habemur sordidi, rudes, inculti, hoc nobis ad gloriam est, non ad contumeliam. Vulgo non scripsimus, sed tibi, et tui similibus. Nec aliter quàm prisci suis ænigmatis, & fabularum inuolucris arcebant idiotas homines à myste rijs: & nos consueuimus absterrere illos à nostris dapibus, quas nō polluere non possent, amariori paulum cortice uerborum. Solēt & qui thesauros occultare uo lunt, si non datur seponere, quisquilijs integere, uel ruderibus, ut prætereuntes non deprehendant, nisi quos ipsi dignos eo munere iudicauerint. Simile philoso phorum studium celare res suas populum, à quo cum non probari modò, sed nec intelligi illos deceat, non potest non dedecere habere aliquid, quæ ipsi scribunt, theatrale, plausibile, populare, quod demum multitudinis iudicio accōmodare se uideatur. Sed uis effingam ideam sermonis nostri? Ea est ipsissima, quæ Silenorum nostri Alcibiadis. Erant enim horum simulachra hispido ore, tetro, & aspernabili, sed intus plena gemmarum, supellectilis raræ, & preciosæ: ita extrinsecus si aspexeris, feram uideas: si introspexeris, numen agnoscas. At, inquies, non ferunt aures, nunc asperam, nunc hiulcam, semper inconsonam texturam, non ferunt barbara nomina, ipso etiam penè timenda sono. O delicate, cū accedis choraulas, & citharœdos pone te in auribus: cum uerò philosophos, auoca à sensibus, redeas ad te ipsum in animi penetralia, mentisq; secessus. Assume illas Tyanei aures, quibus, cum omnino non erat in corpore, non terrestrem Marsiam, sed Apollinem cœlestem diuina cithara uniuersi melos ineffabilibus temperantem modis exaudiebat. His auribus philosophorum uerba si delibaueris, mellea tibi ad Nestoris inuidiam esse uidebuntur. Sed hæc sinamus nimio plus assurgentia. Profectò fastidire in philosopho subtilissimè disputante minus concinnā elocutionem, non tam delicati stomachi est, quàm insolentis. Neq; est aliter, ac si quē in Socrate de moribus docente offendat laxus calceus, aut toga diffidens, & sectum prauè stomachetur ob unguem. Non desiderat Tullius eloquentiam in phi losopho, sed ut rebus & doctrina satisfaciat. Sciebat tam prudens, quàm eruditus homo, nostrum esse componere mentē, potius quàm dictionem: curare, ne quid aberret ratio, nō oratio. Attinere ad nos τὸν ἐν διαθέσει λόγον, non attinere τὸν ἐν προφορᾷ. Laudabile in nobis habere Musas in animo, & non in labris: ne quid in illo uel per iram sonet asperius, uel per libidinē eneruatius. Deniq; ne qua sit discors à genuina ipsa, qua temperatus est modulabiliter harmonia. Quā Plato cum intel ligeret theatrali ista, & poetarum sæpe corrumpi, à repub. sua poetas omnes elimi nauit, gubernandam autem philosophis reliquit, mox certè si per lasciuiam disse rendi poetas fuerint imitati, exilio condemnandis. At instabit Lucretius, etsi non egeant per se philosophiæ cōmentationes amœnitate dicendi, per eius tamē adhibitionem dissimulandam esse ipsarum rerum austeritatem: sicut absynthia per se pellunt morbos, melle tamen illinuntur, ut puerorum ętas improuida ludificetur. Hoc fortè tibi faciendum erat, ô Lucreti, si pueris scribebas tua: si uulgò, faciendum utiq; tibi, qui non absynthia modò, sed meracissima toxica propinares. Sed longè alia nobis habenda ratio, qui uulgus (ut antè diximus) non allectare quærimus, sed absterrere, nec tetra absynthia, sed nectar propinamus. Sed cōtendet Lactantius, satis constare in auditorū animos, uel seniorum influere potētius ueritatem, & ui sua instructā, & luce orationis ornatam. Si fuisses ô Firmiane, tam frequens in sacris literis, quàm in fictis litibus fuisti, & hoc non dixisses, & nostra non minus bene fortasse confirmasses, quàm destruxeras aliena. Dic, quæso, quid mouet fortius, & persuadet, quàm sacrarum lectio literarum? Non mouent, non

persuadent,sed cogunt,agitant,uim inferunt legis rudia uerba,& agrestia:sed uiua,sed animata,flammea,aculeata,ad imum spiritum penetrantia, hominẽ totum potestate mirabili transformantia. Periclis orationibus elaboratis, & luculentis nihil se cõmoueri inquit Alcibiades, sed Socratis uerbis nudis,& simplicibus. Addit,etiam si sint inepta,rapi in furorem,extra se poni,& uelit,nolit,faciendum ei quod ille præceperat.Sed quid perdo uerba in re confessa? si non desipit auditor,à fucato sermone quid sperat aliud quàm insidias? Tribus maximè persuadetur,uita dicentis,ueritate rei,sobrietate orationis.Hæc sunt Lactanti, quæ philosopho fidem conciliabunt: si bonus fuerit, si ueridicus, si id genus dicendi appetens,quod non ex amœnis Musarum syluis,sed ex horrẽdo fluxerit antro,in quo dixit Heraclitus latitare ueritatem. At dicet quispiam: Agè amice, examinemus hæc deposita contentione. Reuerendum quiddam, atque diuinum per se est sapientia, nec exotico quoquam eget ornatu: sed quæ inuidia & hunc accedere? Quis negat quæ per se decent,si adornentur,fieri decentiora? Ego amice hoc in plerisque nego, adeò multa sunt, quorum splendorem, si quid adiunxeris, elimines,& non illustres: ita sunt scilicet in sua natura optimo statu, ut demutari ab illo,nisi in peius, non possint. Marmorea domus picturam non recipit, si opus albarium superinduxeris,demas de dignitate,de pulchritudine. Non aliter & sapientia, & quæ tractantur à philosophis tectorio non clarescũt,sed offuscantur. Quid plura? Non'ne uulgatum bonas formas cerussa deuenustari? In uniuersum quicquid pulchri superimponas, celat quod inuenit: quod affert secum, illud ostentat. Quare si quod prius fuerat, aduentitio præstat, iacturam fecerit illud quicquid est, non lucrum. Ob eam causam nudam se præbet philosophia, undique conspicuam, tota sub oculos, sub iudicium uenire gestit, scit se habere unde tota undique placeat. Quantum de ea ueles, tantum de forma ueles, tantum de laude minuas, synceram, & impermixtam se haberi uult, quicquid admisceas, infeceris, adulteraueris, aliam feceris, stat puncto insectili, & indiuiduo. Quapropter nec ludendum tropis, nec uerbis aut nimijs luxuriandum, aut translatis lasciuiendum, aut factitijs audendum in re tam seria, tanti discrimi nis, in qua demere, addere, demutare aliquid, sit flagitium. At, inquies: Age dàmus hoc uobis, ut non sit uestrum, ornatè loqui: sed uestrum est certè (quod nec præstatis) ut Latinè saltem, ut si non floridis, suis tamen uerbis res explicetis. Non exigo à uobis orationem comptam, sed nolo sordidam: nolo unguentatam, sed nec hircosam. Non sit lecta, sed nec neglecta. Non quærimus ut delectet, sed querimur quòd offendat. Bene habet, iam scilicet ad nos deficis. Sed amabò iam cognoscamus, quid isthæc sit latinitas, quam solam dicitis debere philosophos, & non persoluere. Si dicendo incurrat, exempli causa, à sole hominem produci, causari hominem, nostrates dicent. Clamabis actutum, hoc non est Latinum, hucusque uerè, non est Romanè dictum: hoc uero uerius, igitur non rectè, peccat argumentum. Dicet Arabs eandem rem, dicet Aegyptius, non dicent Latinè, sed tamen rectè. Aut enim nomina rerum arbitrio constant,aut natura.Si fortuito positu, ut scilicet communione hominum in eandem sententiam conueniente,quo sanxerint unumquodq; nomine appellare,ita apud eos rectè appelletur: quid prohibet hosce philosophos, quos nuncupatis barbaros, conspirasse in unam dicendi normam, apud eos non secus sanctam,ac habeatur apud uos Romana? Illam cur rectam non appelletis,appelletis uestrã, nulla est ratio, si hæc impositio nominũ tota est arbitraria. Quòd si dignari illam Romani nominis appellatione nõ uultis,Gallicam uocetis,Britannicã,Hispanã,
uel

uel(quod uulgares dicere solent)Parisiensem. Cum ad uos loquentur, continget eos pleraque rideri, pleraque non intelligi. Idem accidet uobis apud eos loquentibus, ἀνάχαρσις τῷ' ἀθηναίοις σολοικίζει, ἀθηναῖοι δὲ πρὰ σκύθαις. id est: Anacharsis apud Athenienses solœcismum facit, Athenienses apud Scythas. Quòd si nominum rectitudo pendet ex natura rerũ, debemus'ne rhetores, an philosophos, qui rerum omnium naturam soli perspectam habent & exploratã, de hac rectitudine consulere? Fortè quæ aures respuunt, utpote asperula, acceptat ratio, utpote rebus cognatiora. Sed quid oportuit nouare eos linguam, & si nati erant inter Latinos, non latinè loqui? Non poterant illi, ô Hermolae, dum legebant in cœlo fatorum leges, euentorum notas, ordinem uniuersi: legebant in elementis nascendi uices & obeundi, simplicium uires, mixtorum temperaturas: non poterant, inquam, eodem tempore in Cicerone, in Plinio, in Apuleio Romanæ linguæ proprietates, leges, obseruantias adnotare. Quærebant quid abhorrens, quid receptum in natura, quid à Romanis interea non curabant. Verumenimuero iam te loco meliore statuo, do tibi eloquentiam, & sapientiam mutuo nexu inuicẽ conspirasse. Abiunxerunt philosophi sapientiam ab eloquentia, abiunxerunt historici, rhetores, poetæ, quod deflet Philostratus, eloquentiam à sapientia. Hos tu uicturos celebri fama minimè dubitas. Illos non nisi in pœnam & contumeliam. Vide quid agas, indisertam mauult Cicero prudentiam, quàm stultam loquacitatem. Non quærimus in pecunia, qua moneta percussa sit, sed qua materia cõstet. Nec est qui purum aurum non'malit habere sub nota Teutonum, quàm sub Romano symbolo factitium. Peccant qui dissidium cordis & linguæ faciunt: sed qui excordes toti sunt lingua, non'ne sunt mera (ut Cato ait) mortuaria glossaria? Viuere sine lingua possumus, fortè non cõmodè: sed sine corde nullo modo possumus. Non est humanus, qui sit insolens politioris literaturæ. Non est homo, qui sit expers philosophiæ. Prodesse potest infantissima sapientia, insipiens eloquentia, uti gladius in furentis manu, non obesse maximè non potest. Ergo, inquies, & statuæ non à figura, sed à materia cõmendantur. Et si Chœrilus eadẽ quę Homerus, & de eisdem Męuius ac Vergilius cecinissent, futurum erat ut æquè illi atque isti inter poetas reciperentur. Non' ne uides disparilitatem similitudinis? Illud & nos asseueramus, à specie rem æstimari, non ex subiecto. Est enim à specie res id quod est: sed alia specie quispiã inter philosophos, alia inter poetas recipiendus. Scribat Lucretius de natura, de deo, de prouidentia, scribat de ijsdem ex nostris quispiam, scribat Ioannes Scotus, & quidẽ carmine, ut sit ineptior. Dicet Lucretius rerum principia, atomos, & uacuum: Deum corporeum, rerũ nostrarum inscium: temerè omnia fortuito occursu corpusculorum ferri: sed hæc latinè dicet, & eleganter. Dicet Ioannes, quæ natura constant sua materia, specieq́ constitui, esse Deum separatam mentem, cognoscentẽ omnia, omnibus consulentem. Nec propterea quòd uniuersa etiã infima uideat, ac moderetur, è sua pace minimum dimoueri, sed quod dici solet κατιόντα μὴ κατιέναι. At dicet insulsè, ruditer, non latinis uerbis. Quæso quis in dubiũ reuocet, uter poeta melior, uter philosophus? Extra omnem est controuersiam, tam rectius Scotum philosophari, quàm ille loquitur ornatius. Sed uide quid differant: huic os insipidum, illi mens desipiens. Hic grammaticorũ, ne poetarum dicam, decreta nescit, ille Dei atq; naturæ. Hic infantissimus dicendo sentit ea quæ laudari dicendo satis non possunt, ille fando eloquentissimus eloquitur nefanda. Hæc illi fortasse afferent, Hermolae charissime, in defensionem suæ barbariæ, aut qua sunt subtilitate, multo fortasse meliora. Quorum sententię nec ego planè accedo, nec ingenuo cuiquam, & liberali acce-

dendum puto, ſed exercui me libenter in hac materia, tanquã infami, ut qui quartanam laudant, cùm ut ingenium periclitarer, tum hoc conſilio, ut ueluti Glauco ille apud Platonem iniuſtitiam laudat, non ex iudicio, ſed ut ad laudes iuſtitię Socratem extimulet: ita ego ut eloquentiæ cauſam à te agi audiam, in eam licentius repugnante pauliſper ſenſu atq; natura inuectus ſum: quã ſi uel negligendã uel poſthabendam barbaris exiſtimarem, nõ ab illis ad eam, quod nuper feci, ad gręcas literas, ad tuum nunquam ſatis laudatum Themiſtium penè totus defeciſſem. Quamuis (dicam liberè quod ſentio) mouent mihi ſtomachũ grammatiſtæ quidam, qui cum duas tenuerint uocabulorũ origines, ita ſe oſtentant, ita uenditant, ita circumferunt iactabundi, ut præ ſeipſis pro nihilo habendos philoſophos arbitrentur. Nolumus, inquiunt, haſce uoſtras philoſophias. Et quid mirum? nec ſalernum canes. Sed nos hac fini epiſtolam claudamus. Si decus aliquod, nomenq; ſibi promeruerunt barbari illi ſola rerum cognitione, non eſſe facilè dictu, quem locum, quid laudum tu tibi uendices, qui ſis inter philoſophos eloquentiſſimus, inter eloquentes, ut dicam græcè, φιλοσοφώτατος. Florentiæ, III. Nonas Iunias, M.CCCCXCV.

HERMOLAVS BARBARVS IOANNI PICO MIRANDVLAE SVO S. D.

EXpectabam quidem iſthinc uſuras aliquas omnino ex ijs literis, quas ſuperioribus diebus ad te dediſſem: ſed tu eas (quæ tua liberalitas eſt) etiam inciuilibus & immodicis remunerandas eſſe cenſuiſti, nõ epiſtolam reſcribens, ſed uolumen ferè iuſtum. Ea mihi res, ut par erat, attulit incredibilem uoluptatem, quòd uidebam te, quanq; occupatiſſimum, delectari lectiõe literarum mearum adeò, uti ne minima quidem in ijs, & friuola præterire inexplorata patiare: id quod ego nuper ex hac epiſtola tua facilè animaduerti. Nam cum ipſe in quodam literarũ ad te mearum angulo quaſi aliud agens, & in tranſcurſu philoſophos æui noſtri barbaros inſectatus eſſem, quibus te quoq; infenſum eſſe factum, & nuncium remiſiſſe ſcriberes, occaſione hinc arrepta, litem & controuerſiam ueterem inter nos & illos de genere dicendi philoſophorum multis millibus uerſuum comprehenſam & explicatam, opus elegans, eruditum, elaboratum, ad nos miſiſti, perfectum celeritate tanta, ut niſi quòd opes ingenij tui perſpectiſſimas habebam, crediturus fuerim paratũ fuiſſe tibi pridem hoc argumentum, ut ad primam quamq; occaſionẽ proferre poſſes. Sed ut ea mihi res & feſtiuior & iucũdior eueniret, homo lepidiſſimus, humaniſſimus, latiniſſimus, barbaros contra Barbarum defendis, ut hoſtis pro hoſte, ſocius contra ſociũ, ipſe contra teipſum ſtare, patrocinariq; ſimulares. Illud ſanè plurimùm me delectat, quòd ſub ſpecie defenſiõis exitialiter iugulas, quod defendis. Primùm, quòd hoſtes eloquẽtię tueri ſe, niſi per eloquentes uiros nõ poſſunt, quaſi mancipia, quaſi bruta: deinde, quòd ſi te patrono, te uindice, te aduocato nõ elabuntur, neq; colluctari, neq; tergiuerſari præterea poterunt. Proinde ab amicis, quos habeo Patauij, certior factus ſum, apologiam tuam, quæ Scytharum & Teutonum eſt inſcribi cœpta, quaſi Typhonis & Eumenidum laudatio, moleſtiſſimam accidiſſe maiori eorum parti, quos defendis, alijs aliter factũ tuum interpretantibus. Nam nobis quibus cum uerbo litigas, corde ſentis, gratiſſimam omnibus rem feciſti, quia & ductum & emphaſim intelligimus, ἀλλὰ μὲν γὰρ λύκων, ἄλλα δὲ λύκωνος υἱός. Alioqui transfugam appellare te poſſemus, ſi quemadmodum ſcribis, etiam ſentires. Quanquam ut tecum iocer, ſi transfuga nõ es, prȩuaricator ſis oportet, qui

parietes duos linas, & causam quam susceperis, schemate corrumpas. Nihil enim interest, quacunque ratione Barbaros clientes tuos prodas. Quod autem schema callidius adire poteras, quàm reos eloquentiæ confitentes & noxios, eloquentia conari summa defendere? idque rationibus, quas uel ipsi facilimè diluãt, quos tueris: modò si quis est ex illo grege, qui possit ea capere quæ dixisti, tanto cultu prę dita, tot luminibus, tot emblematis oculos adeuntiũ stringentia: adde tot sententias pruriẽtes, tam multas historias, & exempla remotioris doctrinæ, quasi flosculos, & omnino θάλασσαν ἀγαθῶν, ad quæ si qui sunt ex illis paulo minus asini, uolebam dicere ἄμουσοι, auriculas tantum mouent, cæteri diffugiunt, respuunt, detestantur. Quorum è numero unus aliquis à gymnasio Patauino (nihil cõfingo Pice, ridiculam omnino, sed ueram historiam denarro) audaculus, & insolens, cuiusmodi ferè sunt, qui literas humaniores & odio & ludibrio habẽt: Picus, inquit, iste quisquis est, grammaticus opinor, paruo pedi calceos magnos circumdedit. Quid enim opus est tam multis rhetorijs? aut quid ranis propinat? addidimus ipsi, & quidem Seriphijs. Ecquis est, inquit, tam stolidus atque sensu carens, qui patronum hunc egregium cum altero, quisquis est, nephario grammatista colludere non intelligat? Mihi quidem uidetur flere ad tumulum nouercæ, nullã homini fidem habeo. Accedit quòd nec prima huius cantionis, nec media, nec postrema teneo, non secus hercule, quàm si Græcè nos uel Aegyptiè defenderet, & omnino litoribus loquitur. Sed finge patrocinium eius fidele: si uincimur, malè factum: sin uincimus, pessimè. Futurum enim est, uti non iure nostro erepti, sed eloquentiæ uiribus dicamur, cui sumus, & semper esse uolumus infensissimi. Quid autem potest ingenuo molestius accidere, quàm ei uitam & salutem debere, quem sublatum et perditum uelit? Atque iste ipse noster inopinatus & magnus patronus si superabitur: quoniam superari eum eloquentia non posse prædicant, ratione ipsa superatus, & ueritate putabit: sin superabit (quod abominor) deficiet ad suos illico, decus hoc & uictoriam eloquentiæ suæ tribuet. Malo non defendi, quàm hoc periculo defendi: suspectum mihi hoc hominum genus est. Lepori canis fauet: intempestiua beneuolẽtia (nescio quis poeta dixerit) nihil à simultate differt. Iam quis unquam hominem sic defendit, ut ea quæ dicuntur, intelligat solus accusator? Aut quis ita causam suam agi patiatur, ut is qui sententiam est laturus, ex aduersa parte iudex idem & arbiter cooptandus sit? Ita ne reiectioni quidem locus esse possit, ut cõditione simus peiore futuri multò, quàm fabri, quàm mancipes tabernarum, & institores, & uenalitij. Sed audio eum exẽplis, historijs, fabulis, testimonijs poetarum uti. nec enim percipio ipse, quæ pro nobis scripsit. Quòd si hæc uera sunt, miseri quò recidimus? Adeon' rem rediisse, ut tenere iura nostra per fabulas & apologos oporteat? At uerò esse ubi & hypotheticis & inductionibus & enthymematis agatur. Quid ni? Philosophus sum, apodixin desidero, cætera oratorib. relinquo. Dices non omnia posse per apodixin doceri, probabilibus interim locum esse. Reuocatur ergo res ad aleam, probabilia multa contra nos, pro nobis multa, quis arbitrabitur? Finge dictum esse ab isto, philosophiam rebus cõstare, uerborum pompa nihil indigere. Credo enim hanc esse summam omnium, quæ pro nobis dicantur. Contrà illi philosophiam, quæ sit munus diuinum, sanctũ, religiosum, religiosè adiri oportere, manibus nõ illotis, sed puris, sed nitidis, sermone casto, nõ spurco, nõ lutulẽto cõtrectari. Vtrũque probabile, tam illud prius, quę sua ui polleant, extrarijs nõ egere, quàm hoc posterius, rem nobilẽ & eximiã & uisendam, sordidis uerbis & ignobilibus inquinari, cõtaminari, pollui nõ debere. Vendibilius hoc fortasse, non quòd philosophia sine uerborũ delectu pellucentium

& nitentium desinat esse summum bonum:sed quemadmodum numina, quanquam nihil indigent humanis opibus,tamen & donari & coli uolũt:ita philosophia ornari se non modò patitur,sed amat,inquiunt,& laborat. Deo perfectius, absolutius nihil esse,nusquam tamen plus auri,plus argenti,plus marmoris,plus preciosæ uestis,plus gemmarum,quàm in templis & in altaribus conspici. Non igitur licere deos colere,philosophiam nefas esse. Nouerunt enim & oratores locũ à repugnantibus & contrarijs : eoque uel frequentissimè utuntur, qui est inter omnes (ut ipsi prædicant)instantissimus & acerrimus. Quid autem sit instans & acer sermo,nihil docent,sed nos ad Aristotelem nunquam à nobis lectum,nunquam legendum remittunt. Iam ne illi quidem philosophos eloquentibus postponunt: non enim tam parum pudentes sunt:sed philosophos eloquentes infantib. præferunt.Nempe quia plus sit bonis duobus esse præditum,quàm uno. Dicunt enim hoc argumentum à toto duci: Themistium id eos docere,quem è Græco in Latinum uertisse gloriantur. Nam totũ & partẽ, quãtitatis esse,quantitatẽ porrò aliam numeri,aliam modi faciunt.Quia uerò nos argumento respondebamus(sæpe enim cum ista grammatistarum & nebulonum manu cõgredior)alterutrum duorum aut eloquentiam bonum non esse : aut bonum quidem esse : cæterùm nihil attinere ad eam de philosophia,utique non plus quàm ad sutoriam, statuariam,excusoriam : utramque disiunctionis partem longissimo & profundissimo risu exceptam amoliuntur,& diluunt in hunc modum.Primùm,quòd philosophia omnis bonum sit: Rhetoricen porrò philosophiæ partem esse testari peripateticos omnes ferè contendunt.Speciem enim esse ciuilis scientiæ rhetoricen Aristoteli credendum esse,qui hoc dicat.Hoc genus interpellationem ab Aristotele uocari affirmant eam quæ generaliter obnunciet,& ad primam tantum syllogismorum figuram pertineat: sicut eam quæ particulariter concipitur,in figuram summã, nec aliter reponi posse. Hoc ego uerum sit, an contrà, nescio . nec enim Aristotelem ubi hoc dixerit inuenio , sed satis intelligitur argumentum à genere sumptũ esse. Quanquam dicat hæc Aristoteles portenta,nec ne,ipsi parum laboramus.Quandoquidem philosophi eius omnes ferè libri nimiam propter obscuritatem à nobis deserti sunt,ab illis,ut iactant,occupati:propterea nos qui bouillas edimus,et suillas, qui'que pomenta nobis hæc delicatos & ociosos homines suffurari facilè passi sumus, congressum hunc in Aristotele, quasi scopulum uitamus, in cætera pertinaces,& imperterriti. In altera porrò disiunctionis parte sic eludimur: Si ad rhetoricen philosophia nihil pertinet,nec animal ad hominẽ. Pertinet autem animal ad hominem,quis hoc nõ uiderit ? ad rhetoricen ergo philosophia pertinet, siue quasi partem,siue quasi formam & speciẽ, quod & magis probant. Respondi philosophiæ partem eius esse,quam practicen uocamus,non eius quam theoricen.Studebamus, inquiunt,uobis hoc exprimere. Philosophi uultis esse dimidiati, semiperfecti, mutili, rhetoricen philosophiæ partem esse conceditis, & tamen fœdũ & turpe ducitis rhetoricen à philosopho teneri,sine qua philosophus perfectus & cumulatus nemo sit futurus. Cui enim desit aliquid,hoc perfectum, & consummatũ esse non posse: alioqui si philosophia omnis ad animi nostri perfectionem pertinet,rhetorice nõ pertinet: syllogismum figura secunda necti, qui sit elenchus,philosophiam aliquam non esse philosophiam: quod genus ex contrapositis appellatũ ab Aristotele primo uolunt. Quòd si animus eloquentia perficitur,quæ inuidia est contendere philosophum eundem, & eloquentẽ esse non oportere ? His quasi cumulum quendam, & corolarium hoc addebant: Valeat autoritas, & exempla maiorum : Aristotelem, & Platonem, quorum sectam & placita

placita profitemur, eloquẽtissimos uiros fuisse, nihil ut sit oratione illorũ suauius, purius, luculentius. Proinde qui philosophiã cum eloquentia pugnare dicerent, qui rhetoris officium aliud non esse, quàm decipere, quàm mentiri, calumniam euidentem esse, & quæ peripateticum nihil sapiat, & quæ ignorare uideatur inter oratorem & sophistam quid intersit: quod discrimẽ in Topicis & Rhetoricis Aristotelem reddidisse perhibẽt. Nec minus auidè cauillari, qui dicant orationem in philosopho mollem & delicatam esse non oportere, quasi sit aliquis qui hoc requirat in philosopho, quod ne in oratore quidẽ feratur. Sed quemadmodũ oratio luxu diffluens, atq; fracta, sic squalorosa, illuuiosa, lutulẽta, sordida, grauitatem & maiestatem philosophię cõminuunt. medium quendam tenorem, & filum dicendi probant. Atticam uolunt esse, non Asiaticã, non Germanicam, sicut neque mẽsam. Displicet Cynica, displicet Persica: sumptuosa hæc, illa sordida, placet frugi: sic oratio. Propterea ridendos esse, qui tam licenter in re confessa mentiantur, dicentes orationem, qua philosophi modò utuntur, setosam, & squalidam, et horrentem, uenerationis cuiusdã & maiestatis plenam esse. Iam hic ego fateri uerum adigor: nam impudens mendacium ne in patrono quidem & aduocato ferimus. Si sermo noster sordidus non est, non uideo quod genus dicendi sordidum esse possit. Aut si hunc horrorem & maiestatem habet, eundẽ habebit & cerdonum & rusticorum oratio. Nec enim cultius ipsi loquimur, quàm cerdones, & populus: uernaculo melius usuri, q̃ sic Latino. Aliter ne loquuntur agrarij sacerdotes, & pædagogi, tabelliones & formularij, q̃ nos loquamur? Quis tamen unquam in illorũ sermone religionem & maiestatem notauit? Nec minus intemperanter uersari, qui testimonio Ciceronis contra se nitantur scribentis quodam loco: Et tamen à philosopho si afferat eloquentiam, non asperner: si non habeat, nõ admodum flagitem. Nec enim potuisse maximum oratorem, qui sententiam Epicuri conuelleret, aliter respondere Lucio Torquato, qui sic dixisset: Sed existimo te sicut nostrum triariũ minus ab eo delectari, quòd ista Platonis, Aristotelis, Theophrasti orationis ornamenta neglexerit. Nam illuc quidem adduci uix possum, ut ea quæ senserit ille, tibi non uera uideantur. Tum Cicero: Vide quantũ fallere Torquate, oratio me istius philosophi non offendit: nam & complectitur uerbis quod uult, & dicit planè quod intelligã: & tamen à philosopho si afferat eloquentiam, non asperner: si non habeat, non admodum flagitem. Re mihi non æquè satisfecit. Hæc illum non tam ex animi sententia, quàm ad hominem dixisse. Multa enim in disputando plus ex animi sententia dici, quàm uel captandi, uel molliendi gratia, uel docendi. Alioqui multos in Cicerone locos esse, ex quibus id commonstrant. Primũ eodem libro de Finibus: Sed ex eo, inquit, credo quibusdam uenire usu, ut abhorreant à Latinis, quòd inciderint in inculta quædam, & horrida, de malis Græcis latinè scripta deterius: quibus ego assentior, dum de eisdem rebus ne Græcos quidem legendos putent. Res uerò bonas, uerbis electis grauiter ornateq; dictatas quis non legat? Item alibi: Philosophia, inquit, iacuit ad hanc ætatẽ, nec ullũ habuit lumen literarũ latinarum, quę illustranda & excitanda nobis est. In quo, inquit, eo magis nobis elaborandum est, q multi iam esse libri latinè dicuntur scripti incõsideratè, ab optimis illis quidem uiris, sed parũ eruditis. Fieri autem potest, ut rectè quis sentiat: & id quod sentiat, politè eloqui non possit. Sed mandare quenquam literis cogitationes suas, qui eas nec disponere, nec accuratè illustrare possit, nec delectatione aliqua allicere lectorem, hominis est intemperatè abutentis & otio & literis. Itaq; suos libros ipsi legunt cum suis, nec quisquam attingit, præter eos, qui eandem scribẽdi licentiã sibi permitti uolunt.

Mille

Mille alios esse locos, quibus hoc ostēdant, tam ubi nouitatē uerbi non satis apti fugiendam esse Cicero præcipiat, quàm ubi cōmoditatem in dicendo non negligendam contendat. Nolim (inquit) nisi latinè quidē dici possit, speciebus, & specierum dicere. Heus tu quisquis es, patrocinij fides ubi: hoc tu defendere appellas, nō prodere, testi denunciare, qui nos iugulet? Sciebas quid is dicturus esset perfidia, nesciebas imprudentia testem citare subiectum ab aduersario, qui autoritatem habiturus esset, nō arguentis modò, sed etiam confitentis. Quis hoc peccasset tantum non orator? At uerò arbitraria res est, uocabulum non profectum natura, sed ex aliqua quasi cōuentione hominum, & pactione. Quis hoc negat? sed & petasus, & tunica: nemo tamē tunicam pedibus circundat, petaso latus integit. Non omnia quæ placeant, etiam bona esse. Braccatum os Mecœnatē, quasi Sarmatam, potuisse quidem ius dicere, quoniam arbitraria res esset: sed qui non reprehēderit fuisse neminem. Vt calceos à sutoribus, & uestes ab institoribus, ita rationem dicendi ab oratoribus petendam, & condiscendam esse. Quid tam arbitrarium est, quàm leges, quàm iura, quàm cerimoniæ? Quis tamē ferat hæc philosophum, ꝙ lubet egregium, ꝙ lubet Deo proximū, uel nouare, uel immutare cupientem? Præsertim nobis, qui de contēplatore modò loquimur, & ab eo practicen discludimus, sine qua homo, qua homo, nō philosophus est, inquiunt, sed stupor. Hæc illi nescio ꝙ uera, certè uerisimilia: neq; tamen protinus herbā dedi. est enim hic noster in disputando mos, rigere semper, nunquam dare terga, nunquam manus, confugia semper aliqua, siue latebras habere, à quibus ne Aristoteles quidem ipse, si reuiuiscat, posset nos reuellere. Quanquā & hac parte nos incessunt, rusticitatem & impudentiam appellantes, natam ex hoc ipso, quòd literas bonas contempsimus. Mirum dictu, liberalium artium professores non satis esse liberalibus literis carere, nisi eas & odissent, & omnibus modis lacesserēt: ut nemo sit liberalibus studijs infensior, ꝙ qui liberalium artiū doctores uocari uolunt. O iocularem ambitionē, aliquos esse, qui nomine glorienꝫ, rem cōtemnant. Quamobrem, inquit, hæc summa est, aut rationem aliquam euidentem, & necessariā pro nobis habent, aut non habent: si habent, proferant hanc ꝙ primùm: hęc una mihi sufficit, nec in ea re desidero patrociniū hominis eloquentis: sin nō habent, loci sunt communes, & translatitij, non minus contra nos, quàm pro nobis fortasse ualituri: & quòd in pari causa facilius persuadēt, qui appositè loquuntur, quàm qui contrà: & quod præiudicijs clarorū uirorum premimur, Aristotelis, et Platonis, & omnium antiquorum, quos non solum philosophiæ, sed etiam eloquentiæ præsides & antistites fuisse constat. Proinde aut quæstio tota iaceat, aut suscipiatur ab his, qui loqui nesciunt, hoc est, qui partibus nostris & uerbo & animo fauent. Hanc tu, quisquis es, anagyrim (ut prouerbio medicorum utar) ne moueris. Malumus tota causa cadere, quàm per te seruari: satius enim est, fortiter uinci, quàm turpiter uincere. Quandoquidem & ita uinci minus erit molestum: & uictoria per hostes quæsita, dulcis & speciosa esse non potest. Hæc Patauinus ille simius, quę omnia scripsi ad te libenter, ut intelligeres nullam tibi popularem auram apud istos quæsitam esse, plurimam apud nos. Cæterùm suscepisti rem nō solum (ut scribis) ὑποζυγιώδη, sed etiā ἀδύνατον. Quid enim est aliud αἰθίοπα λευκαίνειν, quàm rationem philosophandi barbaram & ineptam uelle defendere? Quid, inquam est, cotem alere, nisi gratiam expectare ab ijs quos ipsę deæ Gratię nunquam nouerunt? Quocirca mirum non est (patere tecum in re faceta iocer) si non modò nobis, contra quos egisti, sed ne illis quoque, pro quibus egisti, causam tuam probaris. ὁ μὲν γὰρ λόγος θαυμαστὸς, ὁ δὲ λέγων ἄπιστος. Tu uerò (nec enim desino

desino iocari)credebas ex actiõe tua barbaris extorquere tritũ illud, ἄνθρωπος ἀνθρώπου δαιμόνιον, ceu per te seruatis, & quidẽ ex insperato, sed αὕτη ἡ μήρινθος οὐδὲν ἔσπακε, captasti uentos retibus. Quamobrem moneo te, mi Pice, χρυσοῦς ὢν μὴ ζήτει θάλασσαν. καὶ μὴ σῦρος ὢν, μὴ σύνεζε· καὶ νέους φίλους ποιῶν λῶστε, τῶν παλαιῶν μὴ ἐπιλανθάνου. Alioqui fecisti quod liberales & opulenti solent. ὁ γὰρ ἔχων πολὺ τὸ πέπερος, τίθησι κ᾽ἂν λαχάνοις. Vale. Politianum saluta. Venetijs.

IACOBVS ANTIQVARIVS BERNARDO RICCIO SVO S. D.

POlitianus noster magnus literarum arbiter, imò censor, imò assertor, id agit, quod omnes, qui ex eadem fidelia sunt, agere debent: cuius epistolis, quas nuper mihi complures legendas tradidisti, mirificè delectatus sum. Sed illa me præcipuè affecit in manum sæpius resumpta, quæ ad Pici laudem, uiri clarissimi, consensuq; omnium nunquam satis laudati uerissimè pertinet. Nam meritò eos retaxat Politianus, qui Picum præter quàm honoris causa nominarint: in cuius admirabili natura, nisi quoddam nostro æuo contigisse cœleste munus fateamur, sentimus ut pecudes, neque melius uocem effundimus, quàm ut balantes. Ille unus omnium mihi sapientissimus uidetur esse, qui gentilitias diuitiarum sarcinas abiecit: ac beatissimum ob id existimo, quoniam à sapientiæ studio nunquam cessat. Qui quanquam in omni disciplinarum genere admodũ est uersatus, multa tamẽ (ut arbitror) antistitibus philosophiæ inuenienda superfuisse, aut adhuc perficienda cognoscit, ex quibus animũ suum dijs ipsis propinquiorem fieri posse non desperet, continuò uestigatur. Qui uerò eloquentiam, quæ in eo singularis est, maiorem desiderat, hic mihi suauitatẽ in melle desiderare uidetur. Orationis enim uis, ac ornamẽta, rebus ipsis quas felicissimè tractat, nusquam minora sunt, adeò ut ratio atq; oratio cum ipso ex eodem utero natæ credantur. Sapienter igitur Politianus (ut assolet) ac piè importunas abigit muscas, nõ à Pico, sed à uenerando quodã diuini hominis simulachro, cui publicè serta, ac thura debeantur. Vale. Mediolani, Nonis Iunij M.CCCCXCIIII.

ANGELVS POLITIANVS IACOBO ANTIQVARIO S. D.

EPistolam quam tu dederas ad Riccium, protinus ut accepi legendã, Pico misi: quoniã pertinere magis ad ipsum, quàm ad me uisa est, ut in qua laudor ego abs te, nihil ob aliud, nisi quia Picum laudo: quod qui non facit, aut omnino brutus, aut inuidus est. Scripsit igitur homo omnium gratissimus, & ipse ad te hanc epistolam statim quam tibi nunc mitto, doctam (sicuti uidebis) acutam, cordatam, plenamq; humanitatis. In qua facilè perspicies, quanti non modò officium tuum, sed & uoluntatem fecerit. Interim consules tuis pariter, nostrisq; rationibus, si laudanti putabis ei credendum, qui mentiri ferè sit nescius, etiam in amicorum laudibus. Ego certè me uerè laudatum soleo credere, quoties à Pico laudor. Multò'que nunc uerius, quia tecum laudor, nisi (quod opinor potius) in te laudando ueras omneis laudes exhausit, ac iam falsis utitur, contentus ueris in te, quibus abundat. Vale.

IOANNES

IOANNES PICVS MIRANDVLA IACOBO ANTIQVARIO SVO S. D.

INter uoluptates, quas cùm eram Florentiæ, de Politiani consuetudine maximas capiebam, uiri mea sententia nostro æuo omniũ literatissimi, non erat illa mediocris, quod tuas ad ipsum epistolas graues illas semper, & eleganteis, ut quamq; accepisset, statim mihi dabat legẽdas. Delectabat in illis me uehementer, & prudentia quędã singularis, qua magnis etiam in rebus, negotiisq; tractandis à prudentissimis cõmendaris, & orationis cultus, atq; sobrietas. Tum quòd in nonnullis honorificam nostri mentionem faciebas, non solum mihi tuæ literæ placebãt, sed in illis quoq; ipse mihi placebam, scilicet testimonio tanti uiri cedente conscientia: quæ nonnihil dissimulans quod sentiret, quasi ipsa se proderet, non magnopere pugnans, & propemodum uolens fallebatur. Ita duplici nomine tibi eram deuinctus, inde tuæ uirtutis, hinc collati sæpius in nos non officii modò, sed beneficii. Cogitaui non semel agere tibi gratias per epistolas, ne fortè parum gratus, aut ne tecum rusticus existimarer. Verùm cum tu, Politianusq; noster pulcherrimũ quoddam inter uos literarum commercium exerceretis, nolui Musis importuna Pica obstrepere, quasiq; malè uocalis anser alternè sibi concinentes olores interturbare, alioqui tibi animum nostrum per Politianum ipsum patêre sciebam. Tum conscius infantiæ meæ, interprete libens utebar eloquentissimo. Nunc ab ipso missæ ad nos tuæ literæ sunt, quas ad Bernardum Riccium nuper dedisti, iuuenem ingeniosum, in quibus tantum tribuis mihi, quantũ nec optare ausim, ne dum mereri me credam. Rupit officii magnitudo nostrum hactenus, nescio an ciuile, certè non superbum silentium. Nec potui non agere gratias immortales, non quòd premas me laudibus immodicis, quas non agnosco, sed quòd ita me ames, ut tuum illud alioqui constans, robustumq; iudicium, tantopere tamen in nobis sub amoris pondere uacillauerit. Debeo igit' tibi suprà q̃ uel ego possim persoluere, uel tu facilè credere. Nec est quicquam tam arduum, tam difficile, quod non æquè pro tua dignitate sim facturus, ac pro mea salute. Tu quidem in Politiano me possidebas hactenus, nunc uerò nihil mutata re, tuis tantum rationibus Pici nomen, quod suberat, explicabis. Vale. Ex agro Ferrariensi, quarto Calend. Iun. M. CCCCXCIIII.

IACOBVS ANTIQVARIVS IOANNI PICO MIRANDVLAE SVO S. D.

POlitianum meritò laudare potes, me nõ potes: amari abs te cupio, laudari uerò puto ineptissimum: sed neq; antiquius mihi quicquam esse potest, quàm cùm Antiquarium in tuis nominibus habes. Debeo eñ tibi plurimùm cùm mea causa, tum magis seculi, quod à te tantopere illustratum cernimus, adeò ut non dubitem gentilem atque cognominem auem tuam à posteris consecratum iri miraculo tenus. Sed si Aegyptiis figmentis in tegenda rerum fide non delectaris, certè illud palàm est, quòd philosophantiũ omnium maximũ, uiuentium optimum, scribentium præclarissimũ nemo est qui te non arbitretur. Id si inficiaris, caue ne maxima deorum munera penes te deposita dissimules, & malè habeas. Ista enim animi ingratitudine, quam in te nullã esse nobis olim persuasimus, efficeres, ut quicquid ex omni ætate de uiris unquã clarissimis fuit prædicatum, sentiremus desideratum fuisse potius, quàm compertũ. Nam si quicquam uel studio non quæsitum, uel non tributum à natura, aut à fortuna tibi minus præstitum fuisse censes, aliũ post natos homines si adeptũ ostendes, non Picum tenemus, sed Phœnicem. Nihil damus auribus tuis, adulationes

Græculas odimus semper, uera & solida est gloria tua. Quod animus de te sentit, lingua depromit. Neq; aliter laudauerim, quàm probem. Nam qui te laudibus prosequendi finem facit, is admirandi rursus quærit initium. Nec putes, quoniam me nuper tuis literis exornasti, testimoniũ à me tibi mutuò reddi. Meipsum nemo melius nouit, quàm ego. Ex otio nullam, ex negotio autem uel minimam opinionem usurpaui. Principum benignitas effecit, ne omnino in turba delitescerẽ, quibus pręterquàm fidem & diligentiam, quid rependere possim, nõ uideo. Itaq; si quid in hoc uitæ meæ instituto contigit aliquando, quod tibi placeret, totũ illis acceptum refero, qui non solum magnitudinem suorum magnis liberalitatibus extulerunt, uerumetiam sępe in regna restituerunt hostes, quos uicerant. Vale. Mediolani, Nonis Augusti, M.CCCCXCIIII.

IACOBVS ANTIQVARIVS ANGELO POLITIANO S. D.

DEbebam tibi antea, quantum sat erat, nec addere poterã aliquid amori erga te meo, sed tu uisus es, quod nõ putaram, tuis de meipso rationibus permultum adijcere, conciliata nuper omnium qui uiuunt, clarissimi Pici beneuolentia. Sciebam eum mirum in modum comem esse: sed tam citò fieri posse familiarem, non credebam. Fecerunt planũ id nuper eius literæ, quas (ut nosti) ita elegantes expuit, ut homo ad gratiam natus atq; expositus, & obuius, quicquid à philosophis præclarum in omni æuo memoriæ fuerit mandatum, tum ad uitæ institutũ, tum ad animi sui ornamenta libenter usurpans, utriq; philosophiæ in admirationem adductæ, priscam illam Barbariæ expultricem eloquentiã restituisse censeatur: neq; aliud magis uideatur egisse, quàm oratorem & philosophum iuxtà bonum atq; humanum esse. Inde quoq; neminem ostenderet insolescere, nisi agrestibus moribus conspersum. Rescriberem porrò nec ne ad eum, aliquantulum dubitaui, quoniam tam suaue de me concinisset. Verebar enim ne de illius opinione in aliorũ censuram incurrerem, & quem doctum idoneumq; ad scribendum ipse iudicasset, isti longè aliter esse deprehenderent. Sed quanquam nihil tutius sit ꝗ̃ silentium, hæsitationem tamẽ euicit meam de memoria nunquam exituri Pici mansuetudo, ad quem quod uidebis, respondeo: uerùm fides tua mihi spem fecit. Nam proculdubio tuæ opis egemus, tũ aduersus sciolos, quorum fœtura his temporibus multa contingit: tum præcipuè, cum eodem Pico, quem orabis, ne literarum cõdimenta ex me requirat, sed mea singulari aduersum se obseruantia contentus, Antiquariũ inter suos habeat, neq; antiquari unquam patiatur susceptæ semel amicitiæ legem. Vale, & me ama. Mediolani, Nonis Augusti, M.CCCCXCIIII.

IACOBVS ANTIQVARIVS ANGELO POLITIANO SVO S. D.

COmplicaueram iam, Politiane, literas ad Picum, eas superscripturus, ac illius nomen adiecturus: quid ex omni fortunæ, ac etiam uirtutum con summatissimi hominis aceruo potissimũ deligerem, non occurrebat. Nam si quid speciatim illi tribuissem, uidebar non habuisse rationem reliquę multitudinis. Itaq; explorata diligenter trutina, nihil magis placuit, quàm felicem appellare illum, in quem dij suorum munerum sinum prorsus effuderũt. Quod omnino haud fecissem, nisi à te rectè factum censeri crederem. Vale. Nonis Aug. M.CCCCXCIIII.

MARSILIVS FICINVS ANGELO POLITIANO SVO S. D.

Contra multos Astrologos, qui more gigantum eripere cœlũ Ioui tam frustra quàm impiè moliuntur, meritò & Picus alumnus Palladis, & tu miles Herculeus sæpe feliciterq; certatis. Nempe Palladem Orpheus Gigantum expultricem canit, & ab Hercule poetæ multi Gigantem Antæum à terra simul & è uita sublatum ferunt. Ego autem quid? Profectò tanquam in omni uita uobis unanimis, in hoc quoque studio conspiro uobiscum. Et si fortè non decerto strenuè, tamen ita planè decerno. Cæteri quidem Platonici cœlestes imagines, quas describunt Astronomi, pro opportunitate cõmemorant, neq; reprobant eas, neq; rursus comprobare student: Plotinus autem talia extra controuersiam ridet. Ego quoque in Commentarijs meis in eum tanquam interpres æquè derideo, partim quidem eius authoritate confisus, partim etiam quoniam nullam habeo certam eiusmodi imaginum rationem. Multas præterea ibidem Astrologorum regulas in controuersiam simili ratione deduco. Sed in libro de Vita, ubi profiteor Medicinam, ac remedia uitæ utcunque, & qualiacunque possum, undique diligenter exquiro: neque despicio prorsus imagines illas, neque omnes respuo regulas. Etsi enim arbitror certam his rationem nullam inesse, tamen ut studiosissimus humanæ medicinæ curator remedia non solum sapientibus certa, sed etiam multis probabilia sector, ut subsidia passim accumulem quomodolibet profutura: ne quid denique prætermiserim intentatum, quod ad uitam utcunq; conducturum cuiquam uideri possit. Nonnulla tamen intersero firmiora, multa quoque passim congero, quæ etsi fortè minus spero, tamen opto prodesse. Quòd autẽ in principio libri tertij dicere uideor, imagines ab antiquioribus Platonicis in cœlo dispositas esse, non id equidem uolo. Non enim consilium ibi meum est, Platonicos affirmare cœlestium imaginum assertores, de quibus aut nihil, aut parum quid loquuntur: sed Platonicorũ quorundam fuisse sententiam, mundi animam cœlestia sibi corpora peperisse, stellas que cum cœlo, atque ultra stellas singulas, si modò ibi ullæ sint imagines, eiusmodi quoque imagines genuisse. Narro autem illic dispositiones signorum imaginumq;, non quales apud Platonicos, sed quales apud Astrologos obseruauerim. Iam uerò quantum imaginibus credam, uel arte factis confidam, progressio libri declarat. Præterea in libro de Sole non tam Astronomica doceo, quàm per hæc morales allegorias affecto, anagogiasq; ad diuina perquiro. Denique tam in libris de Vita, quàm de Sole & lumine cum philosophicis poetica miscens, liberius sum interdum, & fortè licentius euagatus. Cum Plotino parcius & seuerius ago: ut mihi tandẽ non ingratum sit futurum, astrologica portenta fuisse à Pico nostro Mirandula singulariter confutata. Quæ enim ego nusquam affirmo, imò & cum Plotino derideo, explodi à Mirandula gaudeo. Superstitiosam præterea uanitatem ab illo tanquã à Phœbo Pythonicum uirus extingui tecũ Politiane congratulor. Tu enim semper hac in causa, ut ubique soles, te Herculem præstitisti. Soles profectò iam diu hæc Astrologorũ prodigia, ut alia monstra, passim acriter insequi, ut non in terris solùm, sed etiam in cœlo monstra fortissimus Hercules expugnaueris. Vtinam denique sicut Herculi, sic & tibi superata tellus sydera donet. Interim in terris uiue diu. Vale feliciter, XII. Calend. Sept.

M. CCCCXCIIII.

ANGELVS

ANGELVS POLITIANVS MARSILIO FICINO SVO S. D.

QVanta me uoluptate, quãtoq; putas affici gaudio, Marsili Ficine, cum te, Picumq; meum sic esse concordes uideo, nõ modò ut idem uelitis in uita, sed & idem sentiatis in studijs? quanta rursus, ubi me uobis nõ minus esse charũ perspicio, quàm uos estis uterq; utriq;? Quid quòd omnes in hoc incumbimus, ut recta studia pro uirili iuuemus? ac nõ ullo premio, sed operis amore solicitati, semper hoc agimus tamen, ita dispensatis inter nos officijs, ut nulla ferme studiorum parte cessetur. Etenim Picus ipse Mirandula sacras omnes literas enarrat, aduersus ecclesiæ septem hostes directa fronte decertat, inter Aristotelem iam meum, Platonemq; semper tuum caduceator incedit. Tu Platonem, quanquã & alios ueteres, sed Platonem tamen ipsum maximè, Platonicosq; omnes, & latinè loqui doces, & uberrimis commentarijs locupletas. Mihi uerò (quàm diu catechumenos in philosophia uestra sum) uarietas ista certè literarum cessit, quæ non minus habẽt iucunditatis, etiam si minus autoritatis. Nam quod ad Astrologos attinet, de quibus epistolam mihi pulcherrimam scripsisti, lætor summopere, quòd à Pico nostro tu quoq; uel nunc primùm stes, uel olim iam steteris. Nec enim referre arbitror, utrum tibi aliud aliàs uisum sit, an ex aliorum potius opinione aliquando scripseris. Nam nec mutare sententiam turpe philosopho, qui cottidie plus uidet, & ad opinionem uulgi sæpe se non inutiliter accõmodat, quod & Aristoteles in Exotericis libris, & in dialogis Plato fecit, qui quidẽ dogmatici non habent. Quin ipsæ quoq; Iustiniani principis leges, in quib. aliquid repugnare cõtra leges est, aliud in institutiõibus, aliud in Pandectis decernũt, hoc est (ut mihi uidet) aliter rudibus, aliter eruditis præcipiũt. Ago uerò tibi gratias ingenteis, q me dignatus honore tanto fueris, ut mihi potissimùm tuam sententiam participaueris. Illud uerò nescio satis ne probem, quòd Herculem uocare me pergis. Tu quidẽ opinor iocaris. Sed tamen ansam timeo ne præbeas cauillandi, ridendiq; maleuolis & inuidis, quibus nemo unquam uir bonus ac doctus caruit. Quod enim tu, si non amore deceptus (quanquam id potius) at leui certè similitudine, qua parua sæpe magnis comparamus, adductus, mihi tribuis, hoc isti maligni interpretes adulationi, credo, potius assignabunt, ac me quoq; ridebunt, ceu si de eo mihi cognomine multum placeam. Mihi tamen omnino lõgè pluris est argumentum hoc amoris erga me tui, quàm quid omnes isti uel sentiant uel loquantur, Contemno enim falsa, & leuia, uel conscientia mea fretus, uel autoritate tua munitus. Sed hęc tamen coràm cõmodius. Tu, uelim, quando Caregianum tuum Sextili mense nimis æstuat, rusculum hoc nostrum Fæsulanum ne fastidias. Multũ enim hic aquarum habemus, ut in conualle, minimum solis, uento certè nunquam destituimur. Tum uillula ipsa deuia cum penè media sylua delitescat, totam tamen æstimare Florentiam potest. Et cum sit in proximo celebritas maxima, semper apud me tamẽ solitudo est mera, qualem profectò secessus amat. Vti poteris autem duplici spe. Nam sæpius è querceto suo me Picus inuisit improuisus obrepens, extractumq; de latebra secum ducit ad cœnulam, qualem nosti frugi quidem, sed & scitam, plenamq; semper iucundi sermonis, & ioci. Tu tamen ad me potius, non enim peius hic cœnabis, bibes fortasse uel melius. Nam de uini quidem palma cum Pico quoq; ipso ualde contenderim. Vale.

ANGELI POLITIANI EPISTOLARVM LIBER DECIMVS.

ANGELVS POLITIANVS IOANNI DEI GRATIA INVICTISSImo regi Portugalliæ,& Algarbiorum citra & ultra mare in Africa, dominoq; Guineæ, S. D.

QVANQVAM nec fortuna mea, nec eruditio, nec ulla omnino uirtus eiuſmodi eſt,ut licitũ mihi putem ſcribere ad te, Rex inuicte,tanta me tamẽ dignitatis,ſplendoris,gloriæq; tuę,tantaq; laudum tuarum iam per omnium ora uolitantium perculit admiratio , ut ſponte ſua calamus ipſe meas exhibere tibi literas, teſtari animum,ſignificare uoluntatem, gratias agere denique totius ætatis noſtræ nomine geſtiat. Quæ nunc uirtutũ tuarum penè cœleſtium beneficio iam cum uetuſtis ſeculis , iamq; cum omni fortiter audet antiquitate contendere.Nam profectò ſi breuitas hæc epiſtolaris, aut ſi ratio temporis pateretur,ipſa me faceret audacem ueritas,ut oſtendere tentarem, nullius unquam ueterũ nec laureas,nec auratos currus, cum tuis poſſe rebus factisq; prorſus immortalibus comparari. Vt enim quæ penè puer aduerſus impias Africæ contumacis gentes prælia geſſeris, ut fuſos diuerſorum hoſtium ualidiſſimos exercitus,ut capta oppida ui,prædas abactas,impoſitas nationibus aſperrimis leges,ut item domeſticas artes,& decora pacis minimè bellicis conceſſura præterirem: quanta ſe mihi tandem rerum uix credibilium facies aperiret, ſi laceſſitos, confractosq; remigio tuo rudes intactosq; prius Oceani tumentis fluctus cõmemorarem,deſpectas Herculis metas,redditum ſibi ipſum, qui fuerat interuulſus, orbem terrarum,Barbariamq; illam , ne rumoribus quidem nobis antea ſatis cognitam, fatuam, immanem, incultam, ſine more, ſine lege, ſine religione, ferino propè ritu degentem,nunc humanitati,nunc uitæ,nunc docilitati,& cultui,nunc etiam pietati reſtitutam? Porrò mihi tum narrandi locus idoneus hic eſſet,quantæ noſtris hominibus illinc inuectæ cõmoditates,quàm larga compendia,quàm multa importata uiuẽdi ſubſidia , quanta etiam ueteribus hiſtorijs acceſſio facta, quanta rebus antiquis olim ſanè uix credibilibus adiecta fides , quantaq; rurſus eiſdem ſit admiratio detracta. Tum mihi etiam Plato ille magnus , & Aegyptiorum compares ſeculo annales,omni mendacij ſuſpicione forent abſoluendi , qui de iſtius à te perdomiti Oceani magnis quibuſdã exercitibus,non magno tamen aſſenſu meminerũt . Ergo & Macedonem iurè ingemuiſſe Alexandrum faterer, qui mũdos adhuc alios ſuis reſtare uictorijs ſuſpirabat.Etenim quid tu aliud, obſecro,rex nobis,quàm terras alias,mare aliud, alios mundos , aliaq; poſtremò ſydera non magis inueniſti , q̃ ab æternis tenebris , & à ueteri penè dixerim chao, rurſus in hanc publicam lucem protuliſti ? Sed quorſum hæc ego nunc tam multa ? Nempe ut te rogem non ſeculi modò iſtius,ſed omnis etiam poſteritatis, omnium gentium uerbis,ne perire rerum tantarum, ne'ue intercidere cõſecrandam ſcilicet æternitati memoriam patiaris,quin ferrea doctorum hominum , atq; adamantina potius ſignari iubeas uoce , quæ nec æui quidem tacitè ſe uoluentis edaci dente conſumitur.Et cur autem,qui uirtuti faueas, nõ & comiti uirtutis gloriæ faueas ? Aut cur unus generoſi maximè ſpiritus,animiq; rex, non hanc inſtabilem uitæ humanæ breuitatem , quæ ſic exigua ſpe , tenuiq; pendet , quæq; tam anguſtis

angustis limitibus concluditur, immortali gloriæ semper florentis curriculo promoueas? Cur non memoria rerum maximarum, uel ad successores tuos propagetur, ut præclara ista facinora caritura semper exemplis, ad institutionem quoque ipsorum, regulamque proficiant? Cur non aliquam rogo formulam natis nepotibusque deinceps tuis relinquas, ne quis ab hac unquam perenni, contestataque maiorum uirtute degeneret, cuius ad instar illorum potissimùm regalis effingatur indoles? Cur nôn postremò cæteri quoque sub omni, qua latissimè patet, ambitu cœli nasci turi principes habeant ex te, si non quod imitentur, at certè quod admi rentur? Nihil autem interest, utrum pulcherrimos quispiam filios gignat, nec cibis tamen enutriat, an ingentia edat facinora, nec literis tamē illustret. Absit hoc, absit excellētissime rex, ut tuæ istæ immortalitate dignissimæ laudes, in uasto illo nostræ fragilitatis aceruo delitescant. In quo uidelicet omnium labores obruti ia cent, quicunque doctissimorum uirorum suffragijs caruerunt. Memineris Alexan dri, memineris Cæsaris, quæ duo nobis præcipuè nomina fastosa uetustas obiectat. Quorum uidelicet alterius nobilis illa ad Achillis tumulum fertur exclamatio, fortunatum uocantis adolescentem, qui suarum laudum præconem Homerum inuenisset. Alter etiam in procinctu, ac penè in acie quoque ipsa, rerū suarum cōmentarios ita diligenter conficiebat, ut nihil à quoquam tam putetur accuratè perscriptum, quod non illorum purissima elegantia superetur. Hi tibi sunt igitur insequendi saltem, rex optime, quos longo interuallo in cæteris antecellis. Atque id quidem tum denique uerè à me, nec adulandi studio dictum intelleges, cum tutè rex in temetipsum diuinæ mentis aciem reflexeris, cum tanti honoris, tantæ maiestatis, tanti denique istius imperij pulcherrimos titulos intentis (quod dicitur) oculis perspexeris, quantumque teneas in rebus humanis fastigium, toto penitus obtutu cōsideraueris. Etenim Lusitaniæ te regem cernes, hoc est (ut semel di xerim) Romanæ multitudinis, cuius olim tam multis (sicut accepimus) colonijs ista potissimùm regio frequētabatur. Cernes Africæ te uindicem, quæ tertia pars orbis, magna sui parte iam per te catenis exuta Barbaricis, etiā in dies magis magisque plenæ libertatis expectatione triumphat. Cernes eundem te uasti illius, & indignantis Oceani domitorem, cuius ad primos quoque impetus etiam domitor orbis Hercules expauit. Occurres tutè tibi sanctæ Christianæ fidei, ueræque religionis propugnator, ac maximus aduersus Mahumeticā perfidiam, pacis armorumque arbiter, rabiem illam teterrimam sola maiestate prosternens, solo nomine, solo uirtutis miraculo grauissima bella conficiens. Idemque mundi alterius sequester, & ianitor, tot illos sinus, tot promontoria, tot littora, tot insulas, tot portus, tot oppida, tot maritimas urbes, uno ueluti pugillo concludens, & numerosissimas nationes penè sub manu tenens, ad quas antea tamē ne ipsius quidem famæ quamlibet præpetes alæ peruolarunt. Quid illa? quanta sunt, obsecro, quòd te uisere ignotissimi reges, tua gestiunt adorare uestigia, quòd tuis aduoluere se genibus, perque tuam istam tam fide, quàm armis potentem dexteram rigari se certatim salutari fonte festinant? Quid quòd exciti uirtutis amore, priscis inauditę seculis, extremi quoque hominum conuolant ad te populatim, totusque iam meridies suis penè funditus sedibus reuulsus, ad eundem te uenerabundus accurrit, ut uul tum propius istum parem cœlicolis, utque regiæ frontis decus, diuinamque penitus maiestatem contempletur? Conferat ijs nunc aliquis captam Babylona, quanque lateritio muro superbam, profligatos Orientis etiam suapte natura fugacissimos barbaros. Conferat Scythas, campestres, & uagos, ne satis quidem fortiter irritatos, dum ne occisum quoque inter pocula charissimum quemque laudi tribuat,

dum ne peregrinos cultus,& indecoras adulationes turpiter ascitas. Conferat & Gallias,toto etiam decennio uix subactas: aut minora his alia rursum,dum ne ciuilem quoq;,& cognatum toto orbe fusum crudeliter sanguinē præconio dignetur. Tu igitur præcipuè dignus (rumpatur inuidia licet) tu præcipuè dignus unice rex honoribus sempiternis. Tibi aduigilare nostras lucubrationes, id est, omnium quicunq; Musarum ueneramur sacra,præ cæteris conuenit. Quapropter(si qua mihi est apud te,quamuis ignoto homini,tui tamen studiosissimo,fides) delegetur, obsecro, magne rex, idoneis hominibus officium mandandi literis (interim quidem) quocunq; stylo,quacunq; lingua,materiam segetemq; rerum à te, tuisq; gestarū: sed in qua deinceps operosius excolenda tam cæteri,quibus idem est ardor animi,quàm nos ipsi quoq; neruos qualescunq; nostros intendamus. Et quidem rogaui ego nuper hos tuæ ditionis adulescentes, ingenio moribusq; præstantes,Ioannis Teixiræ Cancellarij tui maximi liberos, ut mihi istic ipsorum opera rerum à uobis gestarum (si qui modò extent cōmentarij) describerentur. Qui quanquam se diligentissimè curaturos,pro eo quod præceptori debēt,officium pollicerentur,deesse tamē ipsemet mihi nolui, sed has ultrò ad te literas indulgentissimum clementissimumq; regem, iam meum quoq; dare decreui: malens utiq; audacis animi subire scribendo crimē,quàm tacendo pusilli. Iam quod ad personam meam deinde attinet, homo equidem sum mediocris fortunæ, sed literarum tamen professione me quoque non omnino postremæ credunt esse aliqui celebritatis. Innutritus autem penè à puero sum (si quid hoc ad rem facit) castissimis illis penetralibus magni uiri,& in hac sua florentissima Repub. principis Laurētij Medicis: qui cum sit ipse quoq; in primis tui cupidissimus, etiam me uerbis aliquando suis in istius amorem uirtutis ita inflammauit, ut dies, noctesq; de tuis cogitare præconijs non desistam: nec omnino quicquam nunc exoptem magis,quàm ut ea mihi uis,ea facultas,ea deniq; detur occasio, qua nomen tuum cœlesti prædicatione dignissimum,qua pietatis,integritatis,innocentiæ,religionis, continentiæ,prudentiæ,iudicij,qua iustitiæ,fortitudinis,prouidentiæ,liberalitatis,animiq; magnitudinis,qua postremò tot operum,tot illustrium facinorum tuorum testimonia sic etiam per me fidelibus seu Græcæ,seu Latinæ linguæ consecrentur monumentis,ut nulla humanarum rerum uicissitudine, nullo unquam fortunæ uariantis incursu,nullo etiam squalentis æui senio deleantur. Vale.

IOANNES DEI GRATIA, REX PORTVGALLIAE, ET ALGARbiorum citra & ultra mare in Africa,dominusq; Guineæ, Angelo Politiano,uiro peritissimo,& amico suo S. P. D.

Ex suauissimis tuis literis,doctissime uir,iam diu perlectis, & maximè ex dilecti Ioannis Teixiræ Cancellarij nostri maioris frequenti relatione uberrimè intelleximus,te gloriæ nostræ (si qua in humanis est) fore percupidum, & nomen nostrum cum rebus gestis, tuo literario beneficio ab obliuionis rubigine reddere exemptum. Quę etsi satis magnū summæ in nos beneuolentiæ ac obseruantiæ argumentum testantur,tamen ea magis ab animi tui probitate,ingenijq; acumine,atq; doctrinæ copia, quæ longè maiora suspirant,credimus emanasse. Pro quibus magnas tibi habemus gratias, quas dum tempus & res exegerint, cumulatiores referemus, speramusq; tuæ erga nos affectionis te non pœnitere. Et ut tibi breuibus ad propositum respondeamus, scias nos tui officij, & pij laboris, quem in nostræ mortalitatis redemptionē tam crebrò polliceris, esse admodum gratos,idq; amplectimur, uehementerq; laudamus.

mus. In cuius executionem curabimus diligenter, ut annales nostri, quos uulgari & patrio sermone ꝓ regni instituto posteris tradendos iubemus, hi Hetrusca lingua, uel Latina saltem familiari demum conficiantur, ad te scilicet ꝙ primùm deferendi, ut eos iuxtà ueritatis tenorem, nostram in memoriam ita tuis salibus, & grauitate, doctrinaꝗ respergas, limaꝗ expolias, ut saltem tua conuiuante facundia, lectione dignos efficias. Nam multum interest (ut melius nosti) quo dicendi modo unumquodꝗ, licet egregium sit, referatur. Quia quemadmodũ usu uidemus optimos natura cibos prudenter reijci, cum sordidius parati sint: sic etiam historiam, quæ ornatu suo ac nitore uacat, cõtemnendam, reijciendamꝗ existimamus. Sed his erroribus minimè metuendũ est, quando tibi uiro laudatissimo, omniumꝗ disciplinarum genere prædito erit curæ rebus nostris consulere. Habes igitur quæ nobis sit sententia menti. Reliquum est, Angele noster, ut præfati Cancellarij filios, regiæ nostræ generosos, omnium tibi habeas commendatissimos. Quod etsi tua sponte atꝗ humanitate eras facturus, tamen ut nostro intuitu aliquid cumuli accedat, te nimium rogamus. Hi enim sunt, quib. te in omni genere gratitudinis debes credere obnoxium. nam uicissim pater, & filij, alter meritis, & laudibus, & alij approbatissimis doctrinæ tuæ testimonijs non cessant apud nos te sæpius extollere, nomenꝗ tuum in hos mundi fines propagare, quod tuæ gloriæ & existimationi haud parum conducit. Sed adolescentibus ipsis plurimùm congratulamur, in id ætatis & tẽporis incidisse, quo à tuo literarum fonte aliquid doctrinæ posint feliciter haurire: cũ qua deo præcipuè, & nobis deinde seruientes utramꝗ cœlestis & terrestris regni felicitatem promereamur, eamꝗ sibi uindicent. Vale. Ex Vlixbona, XXIII. die Octob. M.CCCCXCI.

ANGELVS POLITIANVS IOANNI TEIXIRAE MAXIMO REGIO CANCELLARIO S. D.

Cohortatus persæpe sum, scribere aliquid ad te, uir clarissime, quo tibi meus animus, studium'que, & uoluntas innotescerent. Verùm nescio qui semper, ingenuus dixerim, an rusticus obstitit pudor, ut qui nec me tibi satis notum sciebam, & uirtutis, fortunæ'que tuæ quodam quasi fulgore deterrebar. Sed impetrauit à me tandem qualescunque has literas uel mei officij ratio, uel tuę humanitatis opinio. Quod igitur epistolæ huius uel mihi accommodatius, uel tibi acceptius fore argumentum sperem, quàm si de tuis liberis, ijsdem'que meis discipulis ex uero quid sentiam perscripsero? Misisti tu quidem illos in Italiam, uir excellens, ut moribus, ut literis, ut omnibus denique ingenuis artibus ad summæ fortunæ cultum formarentur. Sed eos domo secum credo paternos attulere mores, ut exempla non magis accipiant ipsi, quàm præbeant cæteris. Nihil in illis ineptum, nihil improbum, nihil immodestum, nihil durum. Non inuerecunda frons, non elatum supercilium, non licentes oculi, non proteruior lingua, non inconstans uultus, non aliquid postremò uel in facie tota, uel in gestu, uel in statu, uel in incessu, quod offendat, quod molestum, quod putidum, quod odiosum sit. Aedes quottidie sacras frequentant, magistris operam dant, non assiduam modò, sed & alacrem. Doctiores condiscipulos humanitate sibi, & obsequio deuinciunt: quos moribus obfore, uel famæ credant, eorum consuetudine penitus abstinent. Nullum inter ipsos, nisi de studijs, ac de ijs perpetuum certamen. Nullibi sæpius, aut libentius, quàm aut in oculis præceptorum, aut in cœtu condiscipulorum uersantur.

Horas quoq; tempestiuas bonæ ualetudini dedicant, eamq; ob id prosperrimam tuentur. Ingenijs autem excellũt, ut facilè se (ne multa dixerim) tuos esse liberos declarent. Percipiunt facilè, quæ traduntur, pronunciant eleganter, retinent fideliter, imitantur feliciter. Iam de studio quid dixerim? Nihil equidem ego ardentius, nihil uidi perseuerantius. Tantos ergo iam lingua utraq; fecere profectus, ut ipse quoq; non imperitissimus ingeniorum magister obstupescam. Quem uerò eis domi custodem, moderatoremq; dedisti, sic eos prudenter, amanter, diligẽter curat, excolit, gubernat, instituit, ut omnino desiderari nihil possit. Nõ fallo equidem te, sed nec ipse rursus fallor. Ita esse rem, uel admirãs inuidia fateretur. Quocirca multum equidem fortunæ isti tuæ, non minus animo tamen, proposito' que gratulor. Nec enim leuis hinc ad te quoq; redundat honos, filios tot, ac tales imbecilla adhuc ætatula, tam procul abesse à tuis oculis, à laribus, à patria, tamq; diu non quidem fœnori multiplicando, nec mercibus commutandis, ut nostri solẽt, sed ut optimis institutis, ut optimis artibus ac disciplinis imbuti, uiaticum sibi ad senectutem parent: in quod ipsa quoq; fortuna nullum ius habeat. Quæ res tibi iam non modò supra spem, sed, opinor, etiam supra uota succedet. Mihi autem crede, uir magne, non tibi illi apud nos minus acquirunt gloriæ, quàm sibi literaturæ. Iam equidem uel tua, uel ipsorum causa sic eos amo, sic me redamari sentio, ut in tuum penè mihi locum uidear amore & diligẽtia successisse. Qua fiducia uidelicet ausim rogare te, clarissime uir, ut epistolæ meæ, quæ iudicium regis tui tanquam Apollinis subitura iam nunc tota tremit atq; horrescit, tantum fauoris impertias autoritate, qua polles, ut indulgẽtiam potius quàm censuram tantæ illius maiestatis experiatur. Vale. Florentiæ, XVI. Cal. Septemb. M.CCCCLXXXIX.

ANGELVS POLITIANVS MARQVARDO BREISACIO S. D.

CVm superioribus diebus Petrus Medices Florentinę decus Reipublicæ, quem nos à tenero educatũ linguæ utriusq; literis erudiuimus, Romam te proficiscentem salutauisset, ac me sibi comitem fortè in diuersorium adduxisset, memoria tenes, ortam ibi esse mentionem cõmentariorum quorundam, quos in ius ciuile Romanorum multis dicebar uigilijs elucubrare. Quo quidem loco, cum tu ex nobis humanissimè quæsisses, quæ ratio suscepti operis foret, atq; ego eam breuiter (ut in illis temporis angustijs) exposuissem: rursus te cupere adhuc significasti: ut illud ipsum, quod tibi tum perstrinxeram, posteaquam Romam te suspicarer peruenisse, scripto repeterem. Sed ego ne tibi confestim tanti regis obeunda legatiõe multum forsitan occupato, molestus essem, dies complusculos etiam de industria expectaui. Nunc autẽ quoniam nonnihil iam remissum tui laboris existimo, propterea quòd in istiusmodi munere prima quasi coitio solet esse acerrima: uisum mihi tẽpus est, quod tibi eram pollicitus dependendi. Principio igitur scire te illud opinor, imperatorem Iustinianũ posteaquam ius ciuile perpurgauit, in ordinemq; redegit, cauisse illud in primis, ut in omnibus ciuitatibus, quæ dignitate aliqua præcellerent, exemplaria legum quàm emendatissima publicè asseruarentur, quascunque ipse uel nouas condidisset, uel etiam antiquas enucleasset. Sed nullum ex his clarius tamen, aut celebratius, q̃ quod adusq; urbis eius captiuitatem Pisis magna religione sit custoditum. Nam & maximus iuris interpres Accursius, & alij plerique uiri doctissimi, quoties de synceritate lectionis ambigitur, literam Pisanam (sic enim ipsi uocãt) quasi fidelissimũ quoddam testimonium citant, mendumq; esse omnino putant,

quicquid

quicquid usquam aliter, ꝗ in quo diximus uolumine, reperiatur. Captis autem deinde Pisis, liber idem Florentiam, cum præda reliqua uidelicet in urbē uictricem translatus est. Ibi uerò in ipsa curia loco celeberrimo monachorum quorundam, summiq; magistratus diligentia & religione seruatur. Tum quoties profertur (quod ipsum non sine graui causa fieri solet) accensis funalibus (ita enim mos traditus) monachi illi, quos dixi, summusq; magistratus capite aperto uenerabundi circunsistunt. Nullæ in eo libro interpunctiones, nulla scribendi compendia, grandes ubiq; literæ, & compares. Græcum in fronte epigramma, Græcæ præfationes, autorum, librorumq; index, quorum hæ leges à fontibus emanarunt, prorsus ubiq; argumenta plurima, quæ breuitati seruiens omitto, quibus esse eum librum Iustiniani ætate descriptum nō dubitemus: in primisq; uoluminis ipsius ueneranda facies, & quę sanctam illam uetustatem procul ostentet. Hoc ergo mihi inspicere per ocium licuit, rimariq; omnia, & olfacere: quæq; uellem excerpere diligenter, & cum uulgatis exemplaribus comparare. Tribuit enim hoc mihi uni Laurentius ille Medices, uir optimus, ac sapientissimus, fore illud aliquando arbitratus, ut opera, labore, industriaq; nostra magna inde omnino utilitas eliceretur. Deprehendi igitur multa nouis in codicibus uitia, multa in interpretibus: quoniam uidelicet inerudito nati seculo, cum Latinitatis ipsius imperiti fuerunt, tum Græcam linguam penitus ignorauerunt: multæ uerò sunt ibi leges Græcis editæ uerbis, quas aut omiserunt iuniores, aut in Latinum sermonem pessimè cōuerterunt. Quapropter operæprecium me facturum credidi, si commentarios aliquos euigilarē, quibus in integrum corrupta diu lectio restitueretur, & linguæ Latinæ uis, quæ tota penè in legibus est, explicaretur. Quod ut ex sententia perficiam, multum quoq; me adiuuat, quòd eos quoq; sum libros nactus, quos è Latina in Gręcam linguam Iustinianus idem transferendos curauit. Vnum duntaxat est, quod quidem me non tam impedit, quàm remoratur: quòd publicis lectionibus dum linguam utramq;, dum philosophiam profiteor, multum mihi operę subtrahitur, multumq; temporis eripitur. Etenim quæ res præcipuum laborem desiderabat, in eam uidelicet studia tantum subsecundaria conferimus. Sed erunt hæ nostræ uigiliæ tamen autoritate quoq; Maximiliani uestri Romanorum inuictissimi regis muniendæ. Qui cum designatus iam (sicuti speramus) imperator sit, cuius esse legibus armata maiestas debet, fauebit, opinor, illius studio, qui tantopere sit in armis ipsius aut expoliendis, aut reconcinnandis occupatus. Vale. Florentiæ, tertio Nonas Februarij, MCCCCXCIII.

LAVRENTIVS MEDICES ANGELO POLITIANO S. D.

EX literis, quas ad Michelotium dedisti, factus sum certior filiolos nostros aduersa ualetudine uexari. Id ut humanum parentem decet, grauiter, molesteq; tuli. Quam profectò molestiam tu præuidens, ita multis uerbis ac rationibus animum nostrum confirmare conatus es, ut in maximam de nostra cōstantia dubitationem incidisse uideare. Quod tametsi ab amore in nos tuo proficisci certus sum, multo tamen maiori molestia nos affecit, quàm significatio ulla aduersæ ualetudinis liberorum. Quamuis enim parentis substantia liberi esse dicantur, multo tamen magis propria est animi ægritudo, ꝗ filiorum. Quibus enim integer ac sospes est animus, cæterarum facilè rerum incolumitatē consequunt: quibus uerò infirmus, nullus unꝗ portus est à fortunæ fluctibus tutus, nullū est tam placatū æquor, tam quieta malacia, quin perturbatiōe uexentur. Existimas'ne me adeò natura imbecillum, ut tam parua re mouear?

Si uerò

Si uerò eiusmodi nostra natura est, ut facilè huc atq; illuc perturbationib. agatur: multarum rerum experiētia confirmatus animus sibi constare iam didicit. Ego filiorum non ualetudinem tantum, sed fatum quandoque expertus sum. Pater immatura morte præreptus, cum annum agerem primum & uigesimum, ita me fortunæ ictibus exposuit, ut quandoq; uitæ pœniteret meæ. Quapropter existimare debes, quam nobis uirtutem natura negauit, experientiam attulisse. Verū cum tu in epistola ad Michelotium imbecillitati animi nostri diffidere non parum uidearis, atq; in tuis ad nos literis summopere uirtutem atq; ingenij nostri dotes extollas, hęcq; simul pugnare uideantur, aut alterum falsum est, aut non ea es animi magnitudine, quā in me desiderare uideris, cum ea in tuis ad nos literis silentio pretereas, quæ scripta ad Michelotium sunt, tanquam non tua à me accipienda sint: utpote qui existimas multo magis nuncium, quàm liberorum ualetudinem, mihi molestiam allaturum. Sed nolo esse in paruis longior, ut non idem incurram uitium, quod in te uitupero, neq; in ijsdē literis & parua spernere, & prolixioribus uerbis prosequi uidear. Si quid est in epistola quod te mordeat, id totum condones amori nostro, atq; exercitationi, cui, ut puto, abundantius materiam suppeditant, si in quenquam inuehimur, quàm si laudamus, multoq; latior campus est in unoquoq; uituperationis, quàm laudis. Gaudeo mirum in modum, Iulianum nostrum se totum literis tradidisse, illi gratulor, tibiq; gratias ago, quòd eum ad hæc prosequenda studia excitaueris. Tu uerò fac ut hominem ad literas inflammasti, ita sedulò cures, stimulosq; adijcias, ut perseueret. Ego propediem uos reuisam, comitemq; uobis in hoc felici Musarum itinere me adiungam. Bene uale, Pisis pridie Calend. Aprilis, M.CCCCLXXVII.

ANGELVS POLITIANVS LAVRENTIO MEDICI SVO S. D.

NOn quòd tuæ constantiæ sapiētiæq; diffiderem, propterea literas dedi ad Michelotiū potius, quàm ad te de liberûm tuorum ualetudine: sed quoniam sum ueritus, ne fortè inconsultior uiderer, si grauior tibi à me nuncius alieno tempore obijceretur. Tabellarius enim sæpe literas nō aptè, non loco reddit: scriba uerò temporum captat omneis articulos. Reueritus igitur iure sum Laurentium Medicem: Cui malè si palpere, recalcitrat undiq; tutus. Nec uerò ista repugnant, quòd hic te reuereor, ibi laudo. Non enim ob aliud reuereor, quàm quòd omni laude puto dignissimum. Molles uerò illæ tuæ morsiunculæ, tantum abest ut me lædant, ut ipsas quoq; nescio quo pacto penè mihi magis blanditias commendent. Iulianus tuus uerè frater, hoc est, ut docti putant, ferè alter, ipse sibi in studijs est nō modò iam mirificus hortator, sed & pręceptor. Nihilq; nobis ad summam uoluptatem deest, nisi quòd abes. Vale.

ANGELVS POLITIANVS LAVRENTIO MEDICI PATRONO SVO S. D.

BAptista Leo Florentinus è clarissima Albertorū familia, uir ingenij elegantis, acerrimi iudicij, exquisitissimæq; doctrinæ, cùm complura alia egregia monumenta posteris reliquisset, tum libros elucubrauit de architectura decem, quos propemodū emēdatos, perpolitosq; editurus iamiam in lucē, ac tuo dedicaturus nomini, fato est functus. Huius frater Bernardus, homo prudens, tuiq; inter primos studiosus, ut una opera tanti uiri memoriæ uoluntati que consuleret, & tuis in se meritis gratiam referret, descriptos eos ex archetypis, atque in uolumen redactos, tibi repræsentat, Laurenti Medices.

Et cupie-

Et cupiebat ille quidem, ut ipsum apud te munus, autoremq; muneris Baptistam ornarem uerbis. Quod ego mihi nulla ratione statui faciendum, ne tam absoluti operis, tamq; excellentis uiri laudes culpa detererem ingenij. Namq; operi quidem ipsi maius multo ex lectione præconium accedet, q̃ quantum ego ullis uerbis consequi possim. Autoris autem laudes non solum epistolæ angustias, sed nostræ omnino paupertatem orationis reformidant. Nullæ quippe hunc hominem latuerunt, quamlibet remotæ literæ, quamlibet reconditæ disciplinæ. Dubitare possis, utrum ad oratoriam magis, an ad poeticen factus: utrum grauior illi sermo fuerit, an urbanior. Ita perscrutatus antiquitatis uestigia est, ut omnem ueterũ architectandi rationem, & deprehenderit, & in exemplum reuocauerit: sic ut non solum machinas, & pegmata, automataq; permulta, sed formas quoq; ædificiorũ admirabileis excogitauerit: optimus præterea & pictor & statuarius est habitus, cum tamen interim ita examussim teneret omnia, ut uix pauci singula: quare ego de illo ut de Carthagine Sallustius, tacere satius puto, quàm pauca dicere. Huic autem libro, Laurenti, cum uel præcipuum locum in tua bibliotheca uelim attribuas, tum eum & ipse legas diligenter, & legendum uulgò, publicandumq; cures. nam & ipse dignus est, qui uolitet docta per ora uirûm, & in te iam uno prope modum recumbit desertum ab alijs patrocinium literarum. Vale.

ANGELVS POLITIANVS RAMBERTO MALATESTAE PRINCIPI S. D.

NOn possum facilè consequi uerbis, quantum mihi epistola tua pariter & admirationis attulerit, & uoluptatis. Admiratus enim te sum loco fortunaq; ista iuuenem cùm popularibus regendis, tum uerò militaribus studijs occupatum, sic iam profecisse in literis, ut cõferendus propemodum cum professoribus ipsis, & hoc unum semper agentibus uideare. Voluptati autem fuit amor erga mè quidem tuus non uulgaris, cuius in epistola eadem non significationem modò aliquam mihi, sed expressam propè imaginem ostendisti. Quare habeo gratiam meis libellis, quamuis & paucis adhuc, & rudibus, quòd animum mihi tuum tam facilè conciliauerint. Qui tamẽ utinam digni forent laudibus, quas in eos nimis homo humanus contulisti, magis illud cogitans, quomodo indulgeres amori tuo, q̃ quomodo pudori meo parceres. Quod uerò ad causam tuam attinet, non concedo tibi prorsus, ut eam rem uehementius optes, quàm ego. Quapropter enitar, faciam, experiar, deniq; nullum remittã studium, quò tuæ isti uoluntati, atq; honestissimo desiderio satisfaciam. Cęterũ illud molestum est, quòd certi adhuc, quod quidem ad te scribam, nihil habeo. Non enim conueniendi Petri Medicis copia mihi fuit hos dies, quoniã scilicet adhuc animi causa rusticatur. Cum primũ se in urbem receperit, præstò erimus, operãq; dabimus, ut illius erga te uoluntas aut eliciatur, aut si opus etiam fuerit, impellatur. Rumor certè uanus apud uos de belli apparatu, deq; militum delectibus increbuit. Nam cõtrà, res ad pacem magis (quod bene uertat) & concordiam spectat. Librariam prouinciam Marcellus ipse suscepit, nos ei operam polliciti omnem sumus. Picus Mirandula noster, ex tuis literis uel ad me, uel ad Marsiliũ mirificè te diligit: cuius etiam nomine salutem tibi ascribo. Vale. Florentiæ, nono Cal. Augusti, M. CCCCXCIIII.

ANGELVS

ANGELVS POLITIANVS LAVRENTIO MEDICI, PETRI FRANCISCI F. S. D.

COgis tu quidem me, Laurenti, carmen edere inconditum, inemendatum, & quod in publico semel pronunciatum, nimis fuisse impudens uisum sit. Satis profectò fuerat, uixisse unum diem, quod tam foret imperfectũ animal, ac posse etiam inter insecta illa, quæ uocentur Ephemera, connumerari. Namque ego id ad præsentem duntaxat celebritatem, quasi Adonidos hortũ concinnaueram. Prorogare tu nostræ Mantus (ita enim inscribimus) nõ tam uitã cupis, q̃ dedecus: ferreus sim, si tibi quid denegẽ, tam nobili adulescẽti, tam probo, tam mei amanti, tanto deniq; eam rem studio efflagitanti. Quare habe tibi quicquid hoc libelli, ac tu quoq; desiderio nostro aliquãdo subueni, & quæ tibi Musæ amatoria carmina uernaculè suggerunt, ne patere quæso, à nobis expectari diutius. Vale. Florentiæ, quarto Nonas Nouembris, M.CCCCLXXXII.

ANGELVS POLITIANVS IACOBO SALVIATO SVO S. D.

IN Rusticum tibi, id scilicet ab argumento inditum nomen. Tuo coactu prodit in uulgum, tibi est uni quicquid acciderit, imputaturus. Iam ne sentis q̃ tibi tuendus sit, uel tuo ipsius nomine, uel meo? Tua enim fides in eo, meus honos agitur: cuius quidem etsi semper cura apud te iam inde à pueritia excubuit, tamẽ eum tueri nunc uel ob idipsum impensius debes, quòd es nuper Laurentio Medici principi uiro, cuius ego cliens alumnusq; sum, unus ex omni Florentina iuuentute gener ascitus. Profer igitur in tali patrocinio autoritatem omnem, atq; gratiam, quam uidelicet tibi & uiri excellẽtis affinitas, & tua egregia indoles, morũq; suauitas cõciliant. Vale, & me, ut facis, ama.

ANGELVS POLITIANVS LAVRENTIO TORNABONO SVO S. D.

DEbetur hæc sylua tibi uel argumento, uel titulo. Nam & Homeri studiosus es, quasiq; noster consectaneus, & propinquus Laurentij Medicis, summi præcellentisq; uiri, qui scilicet Ambrã ipsam Caianam, prædium (ut ita dixerim) omniferum, quasi pro laxamento sibi delegit ciuilium laborum. Tibi ergo poemation hoc, qualecunque est, nuncupamus, ut sit amoris nostri monimentum, sit incitamentum tibi ad studia literarum, præsertim Græcarum, in quibus tamen ita iam processisti, ut uideare ad summum breui, si modò perrexeris, euasurus. Vale. Florentiæ, pridie Nonis Nouembrib. M.CCCCLXXXV.

ANGELVS POLITIANVS PETRO MEDICI SVO S. D.

FAcere non possum, quin tibi agam gratias, mi Petre, quòd autoritate operaq; tua curaueris, ut in collegium nostrum Mattheus Francus, homo (ut scis) mihi amicissimus, cooptaretur. Est autem non modò isto (licet inuidi quidam rumpantur) sed quouis honore dignissimus. Prima illi cõmendatio contigit apud patrem tuum, sapientissimum uirum, iocorum & urbanitatis, cùm faceta illa scriberet carmina patrio sermone, quæ nunc Italia tota celebrantur. Quin idem parens tuus, penè infantẽ adhuc te, quædam ex his facetiora ridiculi gratia docebat, quæ tu deinde inter adductos amicos balbutiebas, & eleganti quodam gestu, qui quidem illam deceret ętatulam, cõmendabas. Nec tamen insuauior Francus in sermonibus, usuq; domestico, siue tu dicteria,

siue

siue fabulamenta, siue id genus oblectamenta alia requiras, in queis non eius ingenium magis eminet, quàm prudentia. Nihil enim unquam scurriliter, nihil immodestè, nihil nō suo loco, nihil extra rem, nihil incautè, nihil sine delectu. Quare siue rusticaretur animi causa, siue balneis operam daret Laurentius parēs tuus (quod te meminisse nō dubito) Francum sibi adducebat comitem, cuius lepôre quasi recrearetur. Adhibuit eum deinde consiliarium Magdalenæ sorori tuæ Romam proficiscenti ad uirum, uidelicet ut rudis adhuc puella, quæ nunquā de materno sinu se prompserat, paternū aliquem circa se haberet amicum, ad quam de re dubia referret. Hic se Francus (ut homo est eximia patiētia, sed & dexteritate) sic nescio quo pacto diuersis ignotis'que moribus accōmodauit, ut & uniuersorum beneuolentiam collegerit, & sorori ipsi tuæ facilè unus omnia paternæ domus solatia repræsentet. Gratus esse Innocentio quoq; pontifici mirè dicitur, gratus aliquot è purpuratis patribus: tui certè illum ciues, qui Romæ negotiantur, in oculis gestant. Quid quòd breui causarum foriq; Romani sic peritus euasit, ut iam non inter postremos habeatur? Est autem omnino ingenio uersatili Francus noster, & quod rebus ac personis omnibus congruat. Cæterùm dispensatiōe domestica nemini cesserit, quippe gnarus omnium quæ postulat usus, non tam præscribere familiæ potest ac solet, quid quisq; agat, quàm quomodo, & quatenus agat. Addam unum adhuc illius insigne, nemo diligentius amicos parat, nemo fidelius retinet. Meus certè in ipsum, contraq; ipsius in me sic amor innotuit, ut quod gratissimum est, & nos inter rara admodum paria numeremur. Itaq; bis me esse canonicum puto abs te factum, quando illum quoq; nunc, id est alterum me, nostro cœtui aggregasti. Nō enim minus in eo mihi, quàm in meipso uideor honestatus. Vale.

ANGELVS POLITIANVS FRANCIOTTO VRSINO SVO S. D.

EXigebas à me superioribus diebus, ut ponderum nomina, & mensurarum breuissimè tibi colligerem, sed quorum potissimū sit apud Vegetium Renatum mentio libro, quem nunc in manum sumpseris, quo medicinam ueterinariam pertractat. Geram tibi morem, sed & libēter mi Franciotte. Nam cū tu Petri Medicis alumni, patroniq; mei sis amitinus, ijsdē cum ipso laribus educatus, excellentis & indolis, & uirtutis, & ingenij iuuenis, idemq; singularis erga me semper humanitatis, nihil est utique, quod magis ex animo faciam, quàm quod esse tibi quàm gratissimū sentiam. Prius igitur de ponderibus accipe, mox uerò & de mensuris. Minimum pondus est, qui latinè Scripulus, & idē græcè dictus Obolus: pendere is putatur Siliquas omnino sex, quæ Ceratia græcè nominantur: hoc est, quantū lentis octo semina. Tres uerò scripuli drachmā faciunt, quod est argētei pōdus. Duplex drachma Sicilicū facit. Drachmæ additus Scripulus, Sextulam creat. Sextulas Vncia senas habet. Sextulæ duę Duella uocantur. Octo Drachmæ reddunt Vnciam, quæ & Scripulos omnino cōtinet quatuor ac uiginti. Sed & Vncijs duodecim Romana libra cōstat: nanq; Attica minor est, ut quæ drachmis cōficiatur septem & septuaginta, cùm Romana sex & nonaginta. Sic drachmæ centum minam constituunt, maiorem drachmis quatuor Romana libra. Talentum uerò Atticum maius est, ac minus: quod minus his, minas habet sexaginta, quæ sex millia drachmarum sunt: quod maius, tres & octoginta minas, sed & uncias insuper quatuor, nec maius ullum pondus Attico talento. Dixi de ponderibus, dicam uerò & de mensuris, illis, inquam, nō quibus agros, sed quibus aut fruges aut liquores demetimur. Incipiendum uerò

ab Amphora consecrata Romanis in Capitolio, ne cui uiolaretur. Capit hæc omnino quantũ tessera quoquouersus in area pedum quatuor. Pes autem sedecim constat digitis. Duplex amphora modius est, aut si mauis græcè, medimnus: eademq́ triplex efficit sextarium. Sextarij dimidium Cotula uocatur, & hemina: quatuor uerò sextarij chœnica cõplent, ita sex congium, qui latinè chus dicitur. inde forsitan sextarij nomen, quod eum sexies congius capit. Scribit tamen Pollux, cotulam chœnicis esse tertiam partem, chœnicas octo & quadraginta medimno contineri. Sed et hemina sex implet cyathis, cyathi uerò pondus ferè drachmæ decem, sicut oxybaphi quindecim. Cyathi pars quarta mystros, huius tertia cyame, quæ duo cochlearia capit. Sunt & Artabæ, quæ ternæ denos capiunt modios. Et omnium maximus culleus, quem uiginti amphoræ complent. Addam notas etiam quasdam, quæ legentem perturbent. Sextarij nota hæc est ss, scripuli ɘ, unciæ ⌒, semis ∻, libræ ∧. Absolui iam q̃d mihi pensum dedisti. Si quid est, quod in eo genere adhuc desideres, etiam atq; etiam potes audacter uti opera nostra. Restat ut te laudem, Franciotte, quòd studium tantum adhibeas comparandis equis bellatoribus, & alendis, sic ut libros etiam diligenter, quibus ipsorum cura continetur, & exquiras, & euoluas, ac peritos, id est, ueterinarios consulas, quorum scilicet ope uocabula quædam desita, ne doctissimis quidem uiris intellecta consequaris. Decet hoc te bellicis laudibus inhiantem, uestigijsq́ maiorum, gentiliumq́ tuorum fortiter insistentem: qui semper in armis incredibili gloria floruerunt, & nunc cum maximè florent: sic ut familia Vrsina nihil esse aliud uideri possit, quàm militum fortissimorum, ducumq́ magnanimorũ quoddam quasi seminarium. Vale.

ANGELI POLITIANI EPISTOLARVM LIBER VNDECIMVS.

ANGELVS POLITIANVS LODOVICO SFORTIAE VICECOMITI, PRINCIPI CLARISSIMO S. D.

ETSI minora fortasse uideri possunt, optime princeps, de quibus ego nunc ad te scribam, quàm ut animaduersione curaq́ tua digna sint, tamen quæ tua esse humanitas dicitur, æquo animo laturum confido, si, dum probari tibi quàm maximè studeo, deuocare paulisper ad hæc inferiora, uelut ab excelsiore quodam fastigio te coner. Nam cum tu princeps habearis ingenij perspicacissimi, prudentiæq́ singularis, idemq́ bonas arteis, & hæc ingenua studia, quæ profitemur, præ cæteris foueas: omni ope contendere debemus, ut tu quàm honestissimè de nobis loquaris, & sentias. Est enim bonorum principum, cum uiris eruditis tacita quædam, naturalisq́ societas, ut alteri ab alteris illustrẽtur, ac dum sibi mutuò suffragantur, & gloria principibus & doctis autoritas concilietur. Sed ut ad id ueniam aliquando, quamobrem scribere hanc epistolam institui. Georgium habes Merulam prouidentissime princeps, hominem doctissimũ, qui non solũ docendo politiores cottidie tuos ciues reddit, uerùm scribendo quoque res tuas gestas, maiorumq́ tuorum non posteritati modò, sed etiam (ut credimus) æternitati commendat. Hunc ego uirum cùm antea semper dilexi, & colui, tum posteaquam sub tuum quasi uexillum se contulit, quibuscunq́ officijs potui, sum prosecutus. Nam & quoties incidit mẽtio, laudaui, sic ut neminem magis: & obtrectatori-

trectatoribus eius, quibus profectò non caret, audacissimè restiti: & eiusdem postremò nomen, quàm honorificentissimè potui, scriptis meis intexui: speraui'que fore ne minor esse inter nos animorum, quàm studiorum coniunctio diceretur, quæ me tamen spes ualde fefellit. Nam triennio iam & literis suorum familiarium & multorum sermonibus, & fama deniq; ipsa cottidie certior fio, non modò eum de nobis asperè & acerbè quacunq; occasione, sed etiā contumeliosissimè solere loqui. Postremò librū quoq; aduersus Miscellanea nostra cōposuisse dicitur, plenum fortasse (quod ipse ait) erratis nostris, certè plenum conuitijs. Quo equidem libro tantum abest ut offendar, ut etiam gratias agam, modò aliquando edatur. Sed hoc molestum, quòd cùm diu uulgo recitet, adhuc tamē domi retinet, multa iactans, multa minitans. Itaq; uisum mihi est, dare ad hominē literas, honoris mei causa: non equidem ut in his iniurias illas expostulem, sed ut eum tamen rogem uerbis amicissimis, ut mihi etiam aliquando potestatem faciat audiendæ accusationis: ne scilicet indicta causa condemner, ac si non excusandi, quæ scripsi, certè castigandi copia quandoq; fiat. Hoc est denique, quod ab ipso non solum multis precibus, sed loco etiā maximi cuiusdam beneficij peto. Verùm ne quis fortasse ad te mearum literarum sententiam secus deferret, ex quo tuus animus offenderetur, mitto exemplum ipsius epistolæ, qua uidelicet æquitatē postulationis meæ cognoscas: quod etiā ut impetrem, rogo me adiuues, nutu autoritateq; tua. Nam si mihi respondendi facultas dabitur, neminem equidem alium, nisi teipsum iudicem nuncupabo. Tum ut alia multa posthac, ita nunc responsum meum tuo clarissimo nomini dedicabo. Quanq; enim adhuc nō contigit, ut te ullis officijs demererer, curabo tamē, sapientissime princeps, ut intellegant aliquando homines fuisse etiam Politianum glorię splendoris'que tui studiosissimum. Vale. Florentiæ, pridie Calendas Februarias, M. CCCCLXXXIII.

ANGELVS POLITIANVS GEORGIO MERVLAE SVO S. D.

EX literis, & sermone multorum cognoui iam diu, te parum amicè de nobis & sentire, & loqui: scripsisse etiā contra Miscellanea nostra, librum criminosissimum, quem soleas quoq; libenter, ut in quemq; incideris, recitare: deniq; meipsum abs te (quod uix equidē credo) tertio quoque uerbo contumeliosissimè appellari. Quæ quoniam res magis rumoribus increbuit, quàm ut dissimulari iam possit, uisum mihi est dare ad te has literas, quibus uoluntatē sensumq; omnem tibi meum declararem. Ego te ad hanc diem, mi Merula, semper & dilexi, & colui, cottidianisq; sermonibus, atq; hoc ipso Miscellaneorum opere, quod reprehendis, collaudaui. Nullaq; deniq; est à nobis in te unquam (cuius quidem mihi sim conscius) orta iniuria. Quapropter nō uideo quæ causa sit, cur tu suspicionem dare maleuolis alienati à nobis animi concupiueris: aut cur nō potius ipse ad me liberè scripseris, copiamq; feceris amicissimo tibi homini, uel agnoscendi errores suos, uel refellendi. Non enim mihi fieri iniuriam puto, si quis aliter atq; ego sentiat aut scribat: quoniam sententiarum diuersitate, præsertim in literis, amicitiam distrahi non est necesse: quin potius debere me illis magnopere intellego, qui me ab inueteratis erroribus aliquādo reuocent. Quare tu quoque, si quid in me tale uel peperisti iam, uel adhuc parturis, unde ego bonam frugem sim laturus, adeò non offendar, ut etiam perpetuò me tibi debiturum profitear. Rogoq; te per amicitiam nostram, per cōmunia studia, perq; tuas uigilias obtestor, ut istud quicquid est, edas aliquando in lucem, ne'ue

mihi occasionem uel emendandi mei eripias, si uero, uel defendendi, si falso accu sér. Illud me fateor ualde mirari, scripsisse ad me familiares quosdam tuos, quibus adhuc ego tui honoris causa, ne respondi quidem, solere te in omnes inuehi nostræ ætatis professores, ac sustulisse animos de libellis quibusdam modò repertis, unde etiam lactis gallinacei (quod dicitur) haustũ sumpsisse te iactes. Quos ego tamen sermones ab obtrectatoribus tuis confictos, quàm abs te usurpatos liben tius crediderim: non enim decẽt canos istos. Nam quid habes in hoc seculo Merula, quod contemnas? Aut cur tantum libris ijs censeri te postulas, quos auspicio Ludouici Sfortiæ, sapientissimi principis inueneris? Cuius tu beneficiũ si supprimes, quod patere ꝙ latissimè debet, magnam profectò in te calumniam concitabis. Cæterùm de eo tu uideris. Multo enim tu melius perspicere ꝙ nos, quod tuum officiũ sit, & potes, & debes. Ergo illud à te breuiter peto, notas ut istas scriptorum meorum (quas aiunt) aliquando publices, locumꝗ mihi des uel purgandi meipsum, uel corrigendi: quod si feceris, polliceor me quoque par pari relaturum. Vale.

IACOBVS ANTIQVARIVS ANGELO POLITIANO SVO S. D.

Bernardus Riccius inter disciplinas & alumnationes tuas sanè iuuenis non pœnitendus, potestatem mihi fecit legendi exempla earum literarum, quas cùm ad Merulam, tum ad sapientissimũ principem Ludouicum eadem de re nuper conscripsisti, & quid à me consilij postulares, ostendit. Conueni cum eo in sententiam, ut literæ ipsæ ordine suo redderẽtur, ne illis fortè suppressis, aut dissimulatis, si res ad aures peruenisset, de Miscellaneis tuis in aliquo metu fuisse uidereris, cum defensio longè ualidior, quàm accusatio sit parata. Quid iste senex uir, alioqui (quod nosti) lectionis multæ, atꝗ eloquentiæ non indiligentis, ex literarijs tumultib. uelit, planè iam cerno. Satis gloriæ sibi cõparauit: quoniam quæ cõmentatus est, & quæ scripsit, magna posteritatis spe, & uiuentium gratia sunt recepta: nunc alienæ si quo fato imminet famæ, tam malè audiet, ꝙ malè dixerit alteri, laudis oblitus, aut prodigus suæ. Inter professores primas sibi partes uendicat: id ambienti concedatur, & merenti, sed ea lege, ut ab illo secundus esse non debeas, nisi ætatis concessu. Spero tamẽ (ne à ioco absim) hominem tibi non multum nocere posse, cui undiꝗ dentibus sit os uacuum. Interea uerò pietatis erga illum meę fuerit, & amoris quoꝗ in te maximi, diligenter curare, ne te mordicus lacessat. Sed quod æquissimè petis, si quid in tuis libris à ueritate, aut à maiestate Latina, cuius assertor studiosissimus semper fuisti, remotum reprehendit, & alienum, ostendat boni cõsulentis more: quia sis paratus her bam dare, neꝗ puditurus errata corrigere: qui plurimũ prodesse ingenijs concupisti. Vale. Mediolani, XV. Februarij, M.CCCCLXXXIIII.

LVDOVICVS MARIA SFORTIA ANGELO POLITIANO S. D.

ID ab naturæ & maiorum instituto erga doctos nobis insitum est, quod fieri tu optas, ut eos diligamus, & ubi accidit, etiam libenter ornemus. Hoc autem tecum eo studiosius agimus, quòd ad doctrinam hoc plus habes: quia in Medicum gente nobis amicissima & uixisti hactenus, & illi charus haberis. Itaꝗ minimè grauatim cum Georgio Merula id egimus, quod petijsti, non modò ut tu clarius intelligas, quæ per obscuros hominum sermones de illius in te accusatione isthuc ferri dicis: uerumetiam quia minimè probamus, ut uiri eruditi aut mutuò odia exerceant, aut quod inuicem fraternè agi deberet

amicę

amicè monendo, id durius agendo ad mordacitatem transferant. Rescribit tibi ille, quod scribæ oratoris apud nos agentis dedimus. Itaq; putamus eum tibi satisfacturum, & ostensurum, quamuis molestè tulerit, quę sua putat ab alijs tanquam sua usurpari: non obliuisci tamē quod ueteri amico, & homini literato à se debeatur. Vale. Vigleuani, die II. Martij, M.CCCCXCIIII.

GEORGIVS MERVLA ANG. POLITIANO S. D.

CONquereris Angele per literas, quòd maledictis siue profitear, siue in circulis aduersus literatos sermo habeatur, te insecter: criminosissimū præterea libellum confecerim, quem etsi nondum edidi, tamen ut in quemq; incido recitem: atq; non parum miraris, cur hæc in te moliar, qui me colueris, laudaueris, & nulla iniuria affeceris. Ego, mi Angele, priusquam te nossem, fama nominis tui adductus, quib. potui officijs sum prosecutus: libros Græcos, in quibus eruditio ampla, & recondita continetur, Florētiam ad te misi, nihil sanè ueritus, quòd æmulus & imitator studiorum fores. Quid? quòd de te semper honorificè sum locutus, tantumq; tibi deferebam, ut qui audirent, plus amicitiæ quam ueritati me tribuere existimarent. Meministi, credo, quid in frequenti auditorio Venetijs, cùm ad me accessisses, palàm dixerim, te illum esse, quem prisca & Romanæ doctrinæ instauratorem mihi pollicerer. Nihil unquam contumeliosius sum locutus, nec est qui audiuerit Merulam aduersum tua scripta (Miscellanea excipio) quicquam, quod te offendere debeat, protulisse. Notauere alij syllabas in metris uitiosè positas, alij solœcismos tetigere. Ego hæc, & talia in Politiano nec exigi, nec culpari debere duxi. Miscellanea ut primùm mihi oblata sunt, titulo ipso permotus, carptim legi. Cum in eum incidissem locum, ubi cum honesta præfatione mentionem de me facis, non potui non gaudere testimonio tuo. Quis enim à uiro erudito laudari non expetat? Cæterùm familiares quidam & discipuli animaduertisse se mihi retulere nō admodum pauca, quæ iampridem à me didicissent, & literis prodidissem, ceu autor eorum esses, in Miscellaneis à te usurpari, atq; suppresso nomine, alia uelut peruersè interpretata damnari. Mouit ea res mihi stomachum, extra tamen iram & obtrectationem. Deinde paulo curiosius dum capita percurro, plus inueni, quàm à familiarib. accepissem. Ita dum mea partim subrepta, partim subdolè designata cognosco, pauca tumultuariò in aduersarijs magis, quàm in codice adscripsi. Dices, cur non continuò mecū iniuriam expostulasti? Non æqua facere me existimabam, quasi tu errata nec cognoscere nec corrigere scires: ita satis habui in summa magis quàm particulatim quid peccasses indicare. Potuisti, nisi tua nimis amasses, ubi te notare sensisti, diligētius Miscellanea explorare, tum retractare, si quid perperàm scripsisses: & quod bona nomina facere solent, si non erat unde debitum redderes, saltem apud creditorem, quantū debeas profiteri. Quòd autem indignaris, & ęgrè fers, quod dictitem, nostri tēporis professores non admodum doctos mihi uideri: abstineas quæso ab ira & indignatione. Satis enim constat ex commentarijs nostris, qui circumferuntur, quid in re Latina præstare ualeat Merula. Exibunt in publicum, & in aciē elucubratæ nostræ Centuriæ, quarum uim & impetum quis sustinebit? Terga protinus dabunt, et diffugient. Cæterùm ut ad libros redeam, quos auspicio Ludouici principis excellentissimi, à situ & propinquo interitu uindicauimus, quid reum calumniæ me facis, quasi beneficium supprimere uelim? Publicaui autorum nomina, & operum titulos. Gestiunt credo umbræ, & scriptorum manes, ad quos diligentiam & fidem Merulæ iam peruenisse puto. An existimas ex ingenio, si non tuo, certè multorum me esse: qui si thesauros hos inuenissent, iterum eos defo-

dissent? Canos mihi obijcis, importuni non sunt, superest animi uigor, corporis robur, celeres ingenij motus, manet pręterea pertinax, & ampla illa tam rerum quàm literarum memoria. Et hæc satis ad Politianum nostrum. Vale. Ex Mediolano, VI. Calend. Mart. M. CCCCXCIIII.

ANGELVS POLITIANVS GEORGIO MERVLAE SVO S. D.

GRatæ mihi omnino literæ tuæ fuerunt, gratiores futuræ tamen, si quod ego in primis optabam, petebamque à te, secũ quoque Miscellaneorũ nostrorũ notas attulissent. Nam ista quidẽ ratio scribendi tua, nec diluẽdi criminis mihi potestatẽ, nec agnoscendi fecit: sed quoniã in manu mea non fuit, quin tu tandẽ pacto rescriberes, breuiter ad hæc ipsa quæque epistolæ tuæ capita respõdebo. Cõmemoras officia, quæ adhuc ignoto præstiteris. Misisse em̃ Græcos ais libros ad me Florentiã, plenos eruditionis recõditę, nihil meritũ quod ęmulus & imitator studiorũ forem. Nõ soleo Merula nec facilè obliuisci, nec libẽter dissimulare, si quod aliquãdo in me quisque beneficiũ contulerit. Cęterùm tu quidẽ ad me libros misisti nullos, ac si qui Florentiam Venetijs allati sunt, eorum copiam senatus Venetus Laurẽtio nostro Medici semper fecit. Sed nec ego æmulus, aut imitator studiorum tuorum: quanquam enim tu uir omnino in literis magnus, non tamen planè tantus, ut te mihi unquam ad imitandum proposuerim. Nam quòd te semper de nobis honorificè ais locutum, malo equidem tibi quàm tuis familiaribus credere. Solent enim minuti quidam, & pusilli, famam quoque libenter magistrorum suorum detrectare. Cuiusmodi hominum malignitates, ingratumque animum in nos quoque interdũ, magis etiam quàm uolumus, experimur. Videlicet cõmittere me tecum studuerunt, falsisque ob id suspicionibus impleuerunt. Sed uitiosas deprehendi syllabas, inquis, in nostris uersibus. Rogo, quas? an eas fortè dices, quas in fronte ipsa statim, sicut alia errata librariorum collegimus? At hoc periniquum est: non enim præstare alienam culpam debeo, quã præsertim correxerim. Nescis quàm sæpe semidocti illi, qui librorũ excusorib. operam nauant, ita explicare se soleant, ut in quóque hæsitauerint, ut aut inducta pro receptis supponant, aut ipsi ex tempore ad suum cõmodum falsa quæpiam cõminiscantur? Præsertim si confusè ac perturbatè scripta sint exẽplaria, sicuti plerunque solent, quę prima procudimus. Nam & illud usu quandoque uenit, ut ne ipsi quidem scripta nostra facilè relegamus. Quòd si calumniæ isti sit locus, quomodo quæso illa tua defendes? Non stratũ, non ulla ualent uelamina pati. Et item? Cui dat latratos obuia turba panes. Non enim saltem codices proferre antiquos potes, qui corruptæ lectioni adstipulentur, sicuti nos in Catulliano illo uersiculo, quem quidã frustra inuadũt. Ista tamẽ lingua si usus ueniat tibi possis. Fit autem interdũ profectò, ut ne nostra quidem relegentes, mendum quod ibi est librariorũ, deprehẽdamus. Ecce enim quàm multa me præterierũt, quæ nemo bonus & æquus obiecerit. Eulabiam scilicet artifices isti, pro ablabia, Sabadium pro Sabazio, Theodoritũ pro Theodoreto subdiderunt. Iidem capite duodeuigesimo, Pędianũ pro Pompeio, pro Iuuenale Vmbricium. Capite rursum duodequinquagesimo, quintũ ac uigesimũ Plinij uolumen, pro quinto & trigesimo. Sexto autem octogesimoque, Martialis septimũ pro undecimo citauerunt. Mustellariam quoque alibi quàm Mostellariam: & Cæcilianos annales, quàm Cælianos maluerunt. Solœcismos porrò adhuc nemo mihi ex doctioribus obiecit. Nam quæ uilissimi quidam nugatores in angulis garriebant, ea nos propalàm citatis autoribus confutauimus. Verùm hæc & talia, inquis, in Politiano nec exigi, nec culpari debere duxi. Rectè tu quidem, quando hæc errata nostra

nostra nõ sunt. Nam si nostra ibi culpa ulla foret, magis aliquantò in nobis & exigenda fuissent, & reprehendenda, quàm in quibus nulla iactura fieret, quocunque modo tandem uel loquerentur, uel scriberent. Venio ad Miscellanea, in quib. offensum te scribis, quòd tua quædam subripuerim, quædam autem subdolè (sic enim inquis) designauerim. Ita nobis & plagium Merula obijcis, & dolum malum: graue utrunque crimen, sed utrunque falsum: nihil enim est apud me, quod tibi subreptũ dicas, quoniam quæ scripsi, partim nihil ad tuos cõmentarios attinent, partim ab ijsdem magnopere dissentiunt. Tantum de Baptis nonnihil apud te, sed rude tamen adhuc, & inchoatum, de quo mihi tacendum putaui, ne statim ibidem reprehendere in Cotytto nominatim te cogerer. Nam quòd Ouidianũ tu quoque uersiculum citasti de Naulijs in cõmentariolis quibusdam, quos adhuc equidem non uideram, tam pusillũ, minutum, tamque nihil est, ut illius etiam fortasse te pudeat. Vbi autem subdolè tua notauerim, nondum profectò intellego. Bis equidẽ toto opere laudaui, prius à doctrina, posterius & à moribus. Sed tu fortasse iniuriam tibi factam credis, quòd de rebus ijsdem non eadem tecũ prodiderim: quasi uerò maior tui mihi, quàm mei ipsius habenda ratio fuerit. Satis opinor amicitiæ dedimus, quòd ut quæque fuit occasio, te laudauimus, nunquã reprehendimus. Iam nostra illa errata, quæ te alijs indicasse prædicas, rogo nobis quoque ipsis aliquando indices. Efficiam, credo, efficiam Merula, protinus ut sententia decedas. Nec tamen si quid usquam peccasse ostẽderis, defendam: sed agnoscã protinus, agamque tibi meritò gratias. Nam & ipse posterioribus scriptis non dubitem quædam interdum ex prioribus, exemplo doctissimorum uirorũ retractare: sicuti Pitylisma illud apud Iuuenalem, quoniam Pitysma quoque pulchrè uideor posse tueri, quo poeta illos innuat, qui conceptos ore aquarum haustus, per laconicum spargant: uerbum enim ipsum διαπυτίζειν etiam apud Alexandrinũ Clementem, qui Stromateus dictus, inuenitur: cuius significatũ grammaticus declarat quispiam, sicuti nos antè meminimus, & uulgaris etiamnum Græcorum lingua usurpat: à quo Terentianũ quoque illud pytissare formatũ crediderim. Quòd si tibi idem sensus atque animus est, ut indicari à nobis uicissim tua tibi uel optes, uel saltem non molestè feras, profiteor hoc me quoque lautè munus administraturũ. Nam quòd & tu Cẽturias facis, ac ne titulis quidem nostris abstines, facilè patior. Sed quid est, quod ais fore, ut terga dent protinus, ac diffugiant? An ex Parthorum gente tuæ istæ Centuriæ sunt, ut uidelicet fugientes prælientur? Sed hoc iocatus. neque enim me fugit aliud planè sensisse te, quàm quod in tuis omnino uerbis expresseris. Libros autem recens inuentos, si publicaueris, optimi uiri officio fueris functus. Ita nos quidem Gręcos è tenebris permultos eruimus, quorum cottidie nostris quoque non modò æmulis, sed etiam obtrectatoribus copiam facimus. Illud miror, quòd obijci tibi canos pro uitio putas: utinam enim mihi quoque sic aliquando obijciantur. Non enim turpis canities homini docto præsertim, sicut tu es, uersantique semper, quod ipse facis, in studijs literarum. Vale.

GEORGIVS MERVLA LVDOVICO SFORTIAE DVCI S. D.

Postulat apud te, princeps excellentissime, Merulam titulo iniuriarum Angelus Politianus, atque acrius premit, quòd in illius scripta inuectus sim, neque parcam quoties de literis agatur: & proinde iniquum & ingratum me esse: qui cùm me coluerit, & aduersus obtrectatores defenderit, non aliquid gratiæ reponam, aut crimina impingam. Postremò petit, ut ab obtrectatione desistam, & quod domi, & in capsis clausum contineo,

cur id aliquando non publicem,ut cauſam is dicere poſſit. Ego princeps clementiſſime, ſi quicquam de Politiano paulo licentius locutus ſum, citra cõtumeliam id feciſſe fateor:poetas & oratores enarramus,& ſi quid in illis habetur,quod interpretatiõis indigeat illud palàm aperimus, etiam cum offenſa grammaticorum noſtri temporis,quibus fortiter repugnamus. Hunc morem tenuere priſci, quoties difficiles quæſtiones, aut occultum quiddam, & abſtruſum enucleare & expedire oportuit.Interceſſiſſe inter nos amicitiam non diffiteor, ſed prior Merula magnis beneficijs in Politianũ prouocauit. Græcos libros eruditionis uariæ partim meos,alios mea opera & diligẽtia Venetijs tranſcriptos Florentiã miſi,quos optarem,ut paulo curioſius tractaret,gratiam ſe retuliſſe exiſtimat, quòd de Merula in Miſcellaneis cum præfatione honeſta mentionem fecit. Quorſum tendit agnoſco.Pugnãt facta cum dictis: nam quoties explicare quippiam, & obſcuros ſenſus explanare tentat,Merulam perſtringit.Hæc animaduertunt,& rident, qui Miſcellanea legunt.Et,quod nõ bene literati hominis eſt,interuertere, ne dicam circumducere ijs Merulam conatur,quæ aliquot abhinc annos expoſuimus,& literis prodidimus. Hermolai manibus & umbris bona optamus: is ingenuè fatetur per quos profecerit, ita ſortem facit ex uſura. Politianus plus æquo ſibi arrogat,nec pati poteſt,ſi contrà q̃ ſentiat, aut ſcripſerit, quippiã proferatur. Mutuis aſſentationibus quidam ſibi aures permulcent, & ut audio, uelut diſciplinarum proceres triumuiratum in literis ſibi uendicant,qui ſine ſole,puluere,& lucta parari minimè poteſt.Pugnandũ eſt perpetuò pro literis:tantum abeſt ab iniuria huiuſmodi concertatio,ut nihil honorificentius, aut quod magis cõducat ſtudioſis, fieri poſſit. Cæterùm quid tantopere depoſcit, ut quæ iam triennium conſcripſi, edam? an non uidet datum ſibi ſpacium,ut ea retractare & corrigere poſſit, quæ minus eruditè conſcripſerit? Illud,ut conijcio,hominem ad uiuũ pungit,quòd libros,te auſpice,& noſtra diligentia inuentos,Florentiã non miſerim:ſemel atq; iterum illos efflagitarunt,breui exibunt in publicum,tibiq; gratias habebit poſteritas, quòd tuo auſpicio magis renatæ, quàm reſtitutæ literæ Romanæ fuerunt.

Vale, Princeps potentiſſime. Ex Mediolano, quarto Calendas Martias, M.CCCCXCIIII.

IACOBVS ANTIQVARIVS ANGELO POLITIANO SVO S. D.

GEorgio Merulæ nunquã uideo familiarior fuiſſe, quàm cum è uita modò diſceſſit: neq; ſenem unquam tanti feci, quanti cùm illũ amiſimus. Ipſe enim tum docendo,tum quoq; ſcribendo admodum occupatus, niſi cum animum contemptim tamen aliquando relaxaret, nihil de ſe nobis reliqui faciebat.Et ego principis negotio aſſiduè implicitus ad eum nõ accedebam,niſi in uia fortè fortuna conſpicatus,greſſum ad ſalutandũ deflexiſſem, filij officiũ præ me ferens. Cœperat proximè ægrotare, de cuius ancipiti morbo cùm ad principem Ludouicũ,qui tum prandebat, nuncius eſſet allatus, animum & menſam non mediocriter conturbauit. Eſt enim princeps ipſe natura ſua in omnes bonos facilè procliuis. Sed Georgium in primis uehementer amabat, quia de ſe & de maioribus ſuis ab eo ſingulari fide, ne dicam æternitatis ſpe,ſcribendi ſtudium ſuſceptum fuiſſe animaduertebat. Itaque de miniſtrantium, atque aliorum turba, quæ menſam circumſtabat, ſenſim me ſubtrahens, ad ægrotantem conuolaui. Offendo non ſynanche, & angina, ſed quodam nouo faucum caſu oppreſſum, libero alioqui uocis meatu loquentem. Saluto, hortorque ut bene ſperet. Animo reſpondit ualido ſe eſſe. Et quanquam cerneret

medicos

medicos animi pendentis, ipse tamen nihil metuere statuerat. Qui insecutus est, ac tertio etiam die ad ipsum redeo, alebatur fistula argentea in eiusmodi usum fabrefacta: quoniam crassioris materiæ neq; mansum, neq; pinsum deglutire per se quicquam poterat. A uino prorsus, cuius alioqui per ætatis indulgentiã, ac etiam per morbum auidus erat, medici temperandum fore præceperant. Dies decem produxit, præter postremum biduum, in bonam spem. Vbi uerò è uita discedendum esse cognouit, expiato animo, & religione Christiana ritè recognita, in somnum abeuntis more, ut speramus, cœlo receptus est. Concordiam tibi, complexum, & osculum, testamento reliquit. Atq; in his, quas scripserat, Latinarum literarum obseruationibus, & cæteris id genus, ob Miscellanea tua, nomini tuo parci mandauit. Nam ut totam eam amaritudinem mihi condonaret, tempestiuè rogaueram. Mi Politiane, nullis equidem uerbis cõsequi possem, quantum mors eius, qui principi gratus, qui utilis instituendæ iuuentuti, rerum memoria, & iucunditate omnes oblectabat, doloris mihi attulerit. Verùm abs te illud contenderim, ut iacturam nostram tibi communem existimes, & quod semper fecisti, fato functum illa tua pietate cõsequaris, per quam in tuo nomine illius nomẽ semper coniunctum appareat, & quę fortè in diuersum alterius fuerat censura, utriusq; studiũ pari uoluntate semper copulasse cernatur. Vale. Mediolani.

ANGELVS POLITIANVS IACOBO ANTIQVARIO SVO S. D.

Ain uerò Merulam nostrũ fato functum? O incertam spem, fragilemq; hominum uitam. O nimiam profectò studiorũ iacturam. Sed quò me uertam Antiquarie? quod'ue consiliũ capiam? Tacebo'ne penitus, & ipse me prodam? an potius iniquissima conditione certabo cũ mortuo? cui scilicet in inuidiæ locum misericordia successit? At, inquies, testamento cauit, ne nominatim taxareris: quasi uerò quicquam intersit, nomine an signis nosciter. Sed quicquid futurum, rogo, obtestor, cures ne diutius animi pendeam, notæq; illę scriptorum meorum, quales quales omnino sunt, ut q; ocyssimè publicentur. Dederam in hoc ad eum iam literas, quibus hominem leuiter pungẽs ad edenda quæ supprimeret, euocabam: sed retraxi statim, posteaq; tu me certiorem de illius interitu fecisti. Fuit autem impetus etiam concerpere quæ scripseram. Nec abfuisset, quin facerem, nisi tu eum decessisse, dimisso prius in nos aculeo, significasses. Libuit ergo mittere eas ad te literas, quanq; scio intempestiuas, imò uerò etiam inuidiosas, illo iam mortuo. Sed tamen perire uigiliolas meas pati nõ quiui. De cætero, quod mihi consiliũ dederis, id exequar. Nam cùm, uiuente illo, retaxatio quoq; foret honesta, nunc mihi nescio quo pacto parum etiam speciosa uidetur defensio. Quòd uerò tu tam officiosus rebus omnibus erga me sis, ago quidem gratias, sed ita tamen, ut fatear gratiam, quæ tibi à nobis maxima debet, nulla ex parte agendis tantum gratijs posse referri. Vale.

ANGELVS POLITIANVS GEORGIO MERVLAE SVO S. D.

Dederam cõmodùm literas ad te, quibus ad eas respõdebam, quas proximè acceperam, cùm redditum mihi est eius ipsius epistolæ exemplũ, quam tu paulo antè ad LudouicumSfortiam sapientissimũ principem scripsisses. Miratus in ea epistola sum, non quidem quòd in ordinẽ me coegeris, aut q; tiros in literis præcellenteis, quibus ego sim charus, obliquè perstrinxeris: neq; enĩ hæc in te iam quispiam miratur: sed quòd apud eum principẽ tam

tam multa,nõ dico mentiaris,sed certè fingas,cuius & autoritatem uereri debueras,& ingenium.Cæterũ ego ad cõuitia illa tua,siue quæ propalàm aduersus me, siue quæ aduersus homines me mihi ipso chariores obscurè fudisti, nihil in præsentia respondebo.Non quia non & facultas nobis,& materia supersit, sed quoniam certare maledictis tecum,hoc est,cum homine exercitatissimo, non libet. Illud adhuc ut taceam,persuaderi mihi non potest, nullum me unquam abs te beneficium accepisse,præter hoc unum fortè, quòd arrogantẽ me uocas apud principem.Licebit enim tandem correcto mihi(quando ætas mea discendi nondum præterijt)doceri abs te modestiam & humanitatem : qui cum sis homo omnium (sicut uis)eruditissimus,adeò teipsum deijcis,adeoq; summisse geris, ut conferri te cum professoribus cæteris non patiaris.Hermolaum iure laudas hominem doctum,& probum:quem tamen,si uiueret,ut morem tuum teneres,non laudasses. Is tamen semper à nobis,nescio quo pacto contra te stetit,ne tibi ex illius iudicio nimium placeas.Illud omnino uanum, quòd semel atq; iterũ me dicis à te libros istos efflagitasse : quod ego profectò nec feci,nec si facerem (quæ tua liberalitas est)impetraturum confiderem.Porrò autem,quòd ais non posse me pati,si cõtrà quàm sentiam,aut scripserim,quippiã proferatur : adeon' quæso oblitus nunciorum,literarumq; mearum,quibus ad edenda quæ aduersum me scripseras, cohortabar,debiturum tibi me magnopere professus, si mihi uel quod defenderẽ obijceres,uel quod emendarem? Quod quoniã ut faceres,nec meis ullis adduci precibus,nec autoritate pręclarissimi principis potuisti:fateris que tamen apud eum scripsisse iam triennio contra nos, quod in tuis ad me literis ferè negaueras : alia iam uia te Merula adoriar, eliciamq; tandem,si potero, ex umbraculis in solem. Nec uerò te imitabor, ut in uniuersitatem inueher scriptorum tuorum,quod bellissimè poteram: sed ad parteis accedam potius,in quibus ingenium, doctrinãq;, præterea memoriam illam amplam tuam, quam prædicas, desideramus. Cæterùm quoniam epistolam scribo,non librum,ludoq; tecum blandè potius, quàm adhuc certo,paucula tantum de multis,eaq; breuiter attingam.De satyra non bene sentis,confundis species,confundis autores. Quod si non statim fateris,profiteor argumentis euicturum.Peccas idem,quòd ais,causas primùm reddere poetam,cur relicta frequenti poetarum materia satyras adgressus. Non enim hoc ille primùm,sed cur omnino carmen componat: deinde autem, cur & satyras potissimùm, quo loco ita subdit: Cur tamen hoc libeat potius decurrere campo ?Nam de Rhinthone bis peccas, & quòd rusticos authores hic quoque contaminas, & quòd uilissimum fuisse nugatorem falsò credis, cuius etiam Græco epigrammate poemata celebrantur . Nego uerò usquam legi, quod asseris excogitatum fuisse tum primùm, ut rubigo uulneribus adhiberetur, cum Telephum curauit Achilles : in quo te Plinius quoque tuus nihil adiuuat. Sed à spadonibus uxores duci solitas, notari credis epigrammate Martialis, in quo non magis uxor quàm meretrix: non magis spadonis esse uidetur Egle, quàm senis.Lacernam credis ubique militarem uestem,parũ memor exemplorũ,quæ passim refragantur, quale nunc illud subit: O quantos risus pariter spectata mouebit, Cum Palatina nostra lacerna toga.De Latino & Thymele uanissima omnia, nam nec illa usquam Latini uxor,nec eius celebre adulterium, nec à mœchis Latinum cæsum significant alapæ,nec ipsius unquam noua persona inducta est à mimographis : quæ si mentior,refelle.Sequitur uelut extra ordinem corruptus à te Nasonis uersiculus, ubi pro Teuthrantia turba, de qua nos in Miscellaneis,tu Thestitiam supposuisti. Vt igitur & erratum tuum pariter agnoscas, & beneficium meum, qui de hoc

etiam

hoc etiam tanta illa occasione cum iactura aliqua debitæ mihi gloriæ tacuerim, dico te quater in una uoce peccasse, quòd antiquam pariter, & uulgatam dictionem sustuleris, ac pro Teuthrantia contra omnium fidem exemplarium Thestitia subdideris, quòd Thestiũ credideris fuisse, qui sit apud Eustathium Thespius, quòd à Thestio Thestitiam contra analogiam deduxeris, quòd antepenultimam feceris longam, quæ breuis esse in Thestio debuerat. Hinc si te, Merula, extricabis, uirum putabo. Nolo nunc tibi quæstionem super Ichthyocolla mouere: satis enim te (si modò sentis) Hermolaus ipse Barbarus confutauit. Illud quæro, Præsepia pro meretricibus, aut quod mox adijcis, pro ipsarum locis, ubi nam legeris, cur necesse habueris ad lupanar cõfugere, cum statim illud sequat̃: Dum peruolat axe citato. Quid autem pugnantius, quàm per amicam lacernatam puerum significari Sporum, quòd uirilis habitus lacerna sit, eundemq́ tamen dicere muliebriter fuisse uestitum? Quid porrò tam ridiculum, quàm supinum accipere pro superbo & erecto, tum autores ibidem aduocare, qui delicatũ & mollem tueantur? quod & usus doctorum comprobat, & historiæ fides. Quid postremò tam rude, quàm putare traductam Gyaris turbam, significare in Gyaras relegatam? Quid quòd & tabulam doces, in quam tesseræ mitterentur, etiam dici latrunculariam? Quare ad autores te uoco. De lithostrato nihil dixerim, quoniã quamuis exceptione ista non uteris, conferre tamen in librarios culpam facilè posses. Crispinum certè significari per hominem, qui sit ad Euphratem natus, mihi Merula non persuadebis: cum fuerit Crispinus (ut apertè Iuuenalis ostendit) Aegyptius, non Armenius. Volo de hemistichio quoq; illo taceamus: Quid confert purpura magis, ubi te nõ sentis hexametrum uersum pyrrhichio clausisse. Nam rancidulæ illi tuæ ciconiæ, qua repræsentari concordiam putas, nullus, opinor, idoneus autor, sicuti nostræ cornici suffragatur. Docebo aliàs quàm multa præteream, sed & hæc ipsa uides, quàm pressè, quàm astrictè, quàm breuiter: necdum satyram unam exhausi, nimis tamen epistola extenditur. Itaq; ne mihi in libellum surgat, carptim paucula tantum sequentibus delibabo, uidelicet ut quæque in oculos incurrerint. Ergo secunda satyra, uuluam dici uis in reliquis animalibus, in muliere uterum. Nos è diuerso uuluam quidẽ mulieris ibidem legimus, uterum uerò cerui, & equi, apud Vergilium. Defende igitur hoc quoq; si potes. Defende illud etiam, Creticum deriuari à Græco iudice, reclamantibus, opinor, & orthographia, & syllaba Tum doce nos, magister, ubi sit is locus, à quo præclara ista Cocytos, repugnante spacio syllabæ, cognominetur. Etenim de Laide satis dictum opinor, in Miscellaneis. Illa uerò tua ratiocinatio in satyra tertia eiusmodi est, ut planè palmarium repereris: colligis enim (sicuti uideo) peracutè alium esse hunc apud Iuuenalem Vmbricium, alium de quo Plinius ut aruspice meminerit. Quoniam hic, inquis, aruspicinæ imperitum se dicit: sed ostendas uelim, quo loco dicat hoc Vmbricius. Nam ranarũ uiscera tu quoq; ad ueneficiũ transfers, & rectè quidẽ. non enim pro uictimis credo ranæ quoq; cædebãtur. Iam palliolum, quod esse tu linteũ putas, crederẽ fortasse, nisi tutemet aduersus te Martialis hunc uersiculũ aduocasses: Succida palliolo uellera quinq; petit. At opicos pro frendentib. accipis, & barbaris. Sed opicos esse autores idonei persuadẽt illos qui græcè nesciant, etiã si latinè non indocti sint. Itaq; festiuè mures opici uocantur, qui græca rodebant carmina, quæ nec intelligebant: & malè Græcissantis amicæ uitia uelut opicæ mulier illa mera Cecropis castigabat. Verùm deos etiam Phæcasios apud Appianũ legisti, nos calceos ibi Phæcasios legimus, nõ deos. Sed & strigiles corruptè profers, Persiumq́ aduocas in syllabæ quantitate reluctantẽ. Iam si placet, ad quartam

ad quartam descendamus,nisi nimium fatigatus,uerùm quiescas paululum,mox tamen opus repetemus.Nego Aricinos axes ad Bouillas pertinere.Nego te uerũ scripsisse in pegmatis etymo.Nam chironomonta tam corruptè legis in quinta,quàm indoctè explicas: quæ enim de tribus nominibus aliena prodidisti,satis, ut arbitror,in Miscellaneis arguuntur. Nec illud in sexta defendere à risu possis: Et agello cedo paterno: ubi pariter & latinitatis obliuisceris,& intellectum confundis. Glaphyram uerò, qui tamen est apud te Glaphyrus , nunquam profectò comœdum,citharœdum'ue credidisses, si Græca teneres Antipatri epigrammata,& Philippi.Nec inter Veneris figuras Gręcus uspiam concubitus reperitur,ut ad has confugere ineptias necesse habueris , cùm taxentur ibi fœminæ etiam inter coeundum Græco sermone blandientes.Certè Capitolina quercus,quomodo consulatum triumphum'ue significet,haud intellego. Nec tu quercum doces fuisse in Capitolio,sed (quod nihil ad rẽ facit)in palatio. Numerosum hic agmen quasi transmitto,breuitati seruiens,ad columnas tamen Delphinorũ te uoco, rogo'que uideas aliquãdo,si potes,quæ Dion historiæ scriptor,libro undequinquagesimo de Agrippa prodidit.Intelliges profectò, quàm malè istud intellexeris. Vis & septimam percurramus? An tibi Cacethos defendes? pro quo nos Cacoethes : quod siue ulcus,ut multi,siue etiam febris est,ut Galenus tradit, malam certè consuetudinem significat. Etenim de Parnassi iugis, Helicone illo Cithero ne'que tuis,leuauit onere nos Beroaldus,à quo simul cum Seruio refelleris. Beroaldus,inquam,ille doctus homo, & celeber, qui tuis & ipse conuicijs irritatus, dentes acuit timendos, ut in te morsibus incurrat. Hic tibi credo non concedet, ut hydros à crinibus casuros , ad Turni galeam referas , sicuti nec est Hermolaus noster passus, à quo te laudari falsò credidisti , Statum Lacertam ditissimũ uideri causidicorum,qui nostram quoq; cum laudauit Cramben , nõ sine magno credo tuo dedecore laudauit.Chrysogonum quoq;,& Pollionem rhetoras credis, oblitus quæ suprà legeras,quæ citaueras. Octaua iam nos appellat, ubi Numantinos ortus,nobilemq; tuam de luciferi ortu non satis astronomiam percipimus: quanquam illud omnino teneamus,quoniam rotunda terra sit,alijs sydera tardius,atq; alijs gentibus exoriri.Me quidem interprete,pernox alea luditur ante Numantinos,hoc est,in atrio pleno imaginibus maiorũ, quos poeta per Numantinos potissimũ triumphales homines,ac fama celebres indicauit.Tum ortu luciferi legerim,non ortus,ut sit,oriente lucifero.Nolo quicquam de Laureato mimo. Tantũ polliceor indicaturũ me ubi uoles,non modò uana te, sed & pugnantia scripsisse. Testem præterea idoneum non habes,qui coronari pinu doceat eos qui Nemea uicerint. Nam Lucianus apio testatur. Nec tamen illa me prætereunt, quæ de pinu & apio scribit Plutarchus in quarto Symposiacõn , ubi uictores Isthmijs utroque coronat. Græcũ quoq; nescio quid in Satyra nona reperitur: quod si quis legat,ut adhuc ipse legis,non eum equidem dicam nullas,sed nimis potius lõgas habere aures.Librarium uerò partiendis pensis præficis,ipso quem aduocas Vlpiano stomachante. Sed strumam tergo,gibbum pectori astruis in decima,quib. obsecro autoribus? Non enim hoc uspiam Celsus. Sed in undecima,lanista ille coquum se negat esse,& lanium.Nam pytismati nostro puto iam credis,saltationemq; tuam Lacedęmoniam derides,sicuti artificem Parthenium duodecima. Tum si cui sanum fuerit sinciput , non semper esse, quod tutè in tertiadecima coctum sinciput æstimabit.Remitto spithamen tibi,& pleuresim: quoniam quartadecima nos urget, quæ uitem libello posci , non post libellos ait : sed quo libello principi supplicatur . Nam de Attegijs & Cerealibus nihil tibi compertũ credo,

nec

nec de Petauro. Non enim ſcimus unde expiſcatus, ludum eſſe in quo homines per aera rotarum pulſibus iactarentur. Duæ reſtant ſatyræ, quarum prior minimè illos innuit, qui currentes facem tenerent, poſterior de Bardiaco non conſentit, Martialiſq; uerſiculum tribus abs te plagis deformatum grauiter fremit. Hæc atque alia multa in tuis iſtis famoſis cõmentarijs nos homines indoctiſſimi deprehendimus. Sed erit operæprecium credo, aliquando etiam in emendatiões Plautinas, in quibus Herculem te facis, inquirere. Qualem enim te ſpondes in cęteris, qui emuſſitata legas in Milite, pro eo quod eſt amuſſitata: quod nemo ignorare poterat, qui modo uulgatiſſimum ſcriptorem Nonium Marcellum ſumpſiſſet in manus. Verùm de hoc, & item de ruſticis autoribus aliàs prolixius. Nunc autem rogo te Merula, concedas hæc, aut defendas: quoniam in altero ingenuus, in altero etiam doctus haberi poteris. Des etiam ueniam noſtræ inſcitiæ, ſi tibi paulo aſperior uidetur craſſa hæc, & ruſtica ueritas indocti hominis, cui deliniamẽta illa uerborum nota non ſunt, quibus epiſtolę uidelicet eruditiſſimorũ uirorum, tuiq; ſimilium condiuntur. Vale.

ANGELVS POLITIANVS LVDOVICO SFORTIAE, PRINCIPI CLARISSIMO S. D.

Ita mihi contingat in otio & literis molliter conſeneſcere, clariſſime princeps, ut hoc tam ſubito, tamq; inexpectato Merulæ noſtri obitu non leuius cõmotus ſum, quàm ſi ei diſcipulus, aut alioqui familiariſſimus fuiſſem. Quod fortaſſe parũ credẽt, ſi qui certamẽ hoc inter nos de communibus ſtudijs exortum, parum benignè interpretabuntur. At enim quod ego ſæpiſſimè ſum teſtatus non uideo quid impediat, quo minus diſſidere inter nos de literis, ſaluo tamen amicitiæ iure, potuerimus. Cæterùm contracta hæc opinio eſt quorundam immodeſtia, qui lædi ſe capitaliter ab ijs exiſtimant, qui dictum ſcriptumq; ipſorum de leuiſſimis etiam rebus confutauerint. Ego certè ſemper & ſum profeſſus, & præ me tuli maximi loco beneficij poſiturum, ſi notas aliquãdo meorum ſcriptorum mihi Merula noſter indicauiſſet. Dediſſem uerò protinus manus, & gratias ingentes egiſſem, quòd admonitu illius eſſem conſecutus, ut iterum (quod dicitur) ad eundem lapidem non offenderem. Denique certamẽ hoc inter nos eiuſmodi futurum uidebatur, ut ego nec uinci turpiter ab homine tam docto, nec eum contrà uincere, niſi magna mea cum gloria potuerim. Dolendũ profectò ſtudioſis omnibus illius deſiderio eſt: in quo publicè res latina iacturam fecit. Sed quoniam ſic ille uitam, quaſi bonus poeta fabulã in magna laude, magnaq; omnium approbatione peregit, nõ lachrymis eius interitus, uerùm dulci grataq; potius mentione proſequendus eſt. Quod ego profectò, quantum ratio ſtudiorum meorum patietur, polliceor quacunq; occaſione libenter, cumulateq; facturum. Nunc autem quando ille hiſtoriam familiæ ueſtræ luculenter ſcriptam, libroſq; item quoſdam uetuſtiſſimos auſpicio tuo repertos, quoniam mors præuertit, publicare non potuit, rogamus te princeps, quicunq; in ſtudijs literarum uerſamur, ut iſta latère diutius non patiaris. Quòd ſi tibi ad utranq; editionem, quamuis doctiſſimis hominibus abundes, conferre aliquid tamen noſtra quoq; mediocritas ualet, utere quæſo audacter, non dicam ingenio & doctrina, ſed labore induſtriaq; noſtra. Nam cũ defungi hoc ultrò tam honeſto munere cupio, tum uerò tibi, quẽ meritò plurimi facio, gratificari: profiteorq; ſi uelis, me uel hiſtoriæ, uel antiquis publicandis codicibus, pręfationes additurum, cùm tua (quod primum eſt) illuſtri gloria, ſic tamen ut ne Merulam quidem noſtrum, debito ipſius doctrinæ, diligentiæq; teſtimonio fraudemus. Vale.

IACOBVS ANTIQVARIVS ANGELO POLITIANO SVO S. D.

COnsilium ego tuum semper, ac ualde probaui, qui nec aduersus pugnantem remittis quicquam, neque ubi aduersarius cessit loco, uictoriã ullam honestiorem esse putas, quàm uincere potuisse. Sed Merula prouocator tantum fuit: quem cum cœpti sui pœniteret, mors nobis subtraxit. Itaque in eum qui desiit esse inter homines, quod cudas nihil est amplius: si teipsum fueris imitatus, qui ad omnia humanitatis officia magnis passibus ire consueuisti. Nam quid cõficere potueris, delectis ad prælium ex illius commentarijs in Iuuenalem uarijs locis, probè atque satis ostendisti. Sed quia suæ erga te optimæ uoluntatis sequestrem me esse uoluit, tu nunc reconciliandæ cum fatis eius pristinæ beneuolentiæ ne deprecatorem auerseris etiam atque etiam rogo, curaturum diligenter, ne ullius unquam aculei uestigium inter uos superfuisse cernatur. Vale. Mediolani, Non. Aprilis, M.CCCCXCIIII.

LVDOVICVS MARIA SFORTIA ANGELO POLITIANO S. D.

FAcilè credimus tibi, uiro eruditissimo mortem Merulę nostri, doctrina & eruditione multarum rerum excellentis grauem fuisse. Quid enim minus ei conueniat, qui bonus esse, & haberi cupit, quàm ita literariam cõtentionem suscipere, ut eam ad odium plus quàm ad ueri inuestigationem exerceat? Facis ergo probè, qui fateris uiuentem amasse Merulam adeò de literarum studijs meritum, licet in quibusdam ambo dissideretis, & nunc amissum mentione amoris plena prosequeris. Quòd monumẽta eius mones ne perire patiamur, & operam tuam offers siue in historia eam, siue in uetustis codicibus Merulæ diligentia inuentis desideremus: agnoscimus in eo bonitatem tuã, ac magnæ nobis uoluptati est, quòd uir literatissimus tantopere & famam nominis nostri, & rei literariæ causam curare uideatur. Nos uerò etsi minimè neglecturi sumus, quod ad utramque rem pertinet, tamen quia recens casus amissi Merulæ & maiorum cura nos ab hac cogitatione auertit, dum quid agi uellemus constituendi facultas fuerit: quicquid autem agi continget, si aliunde quàm hinc opem ab literatis petendam duxerimus, ostendemus & uirtutis, & eruditionis, & in primis amoris erga nos Politiani rationẽ minimè in obscuro apud nos fore, & pergratum habuisse, quòd tam studiosè & amanter operam tuam nobis obtuleris. Vale. Vigleuani.

ANGELVS POLITIANVS BARPTOLEMAEO CHALCO SVO S. D.

OBsecro uos, Chalce, ne tolli patiamini scriptorum meorum notas de Merulæ commentarijs. Multo enim uos mihi grauiores notas inuretis: occupabunt hanc inuidi ansam, credituri semper, imò futuri similes credentibus, hoc me à uobis imbecillitatis meæ conscium multis precibus impetrasse. Si iurè me carpit, cur ipsius inuidetis laudi? Si iniuria, cur meæ? Respondeas forsitan ad biceps argumentum. Si iniuria te carpit, illi parcimus: si iure, tibi. Nempe igitur à uestra ista indulgentia ueritas rursus in Democriti puteum demergitur. Sed testamento cauit, ut tollerentur. Esto, scio, quale illud testamentum, graui malo expugnatus, ac præsenti iam morte solicitus, roganti hoc Antiquario, multum' que instanti negare non potuit. Quod utinam ut faceret, Antiquario nostro nunquam uenisset in mentem. Hoc enim illius officium, quanquam

quanquam ſcio ſedulò, ac piè ſuſceptum, metuò mihi ne ualde offecerit. Sed pau ca ſunt, & leuicula (ſic enim audio) quæ mihi obiecerit Merula: cur ergo ea dele tis, tanquam ſi multa, tanquam ſi grauia? lubet, inquis, princeps Ludouicus. Ille uerò iubet, quoniam ſe mihi beneficium facere, nõ iniuriam putat. Notum enim quantopere mihi faueat, quàm de mè bene ſentiat, honorificè loquatur. Rogate meis amabò eum uerbis: meis dico, ſtudiòſorum imò omniũ, ne fœdari doctiſſimi uiri lucubratiões turpiſſima litura patiatur. Imitetur Auguſtum Cæſarem, qui Vergilij Aeneida contra ipſius teſtamenti uerecundiam uindicauit à flammis. O ſi liceat iſtuc excurrere, quàm me ſupplíciter aduoluam principis genibus, quib. eum uerbis, quibus (ita me Deus amet) etiam lachrymis obſecrem, ne tantũ fieri flagitium, ne rurſus extingui Merulam permittat, ne illius fructu uigiliarum ſeculum noſtrum, poſteritatemq; defraudet, ne mihi Lydium lapidem quaſi de manibus excutiat. Non quo aurum purum, ſubæratumq; diſcernam, ſed quo uerum fal ſumq; dijudicem in meis ſcriptis. Per fortunas, Chalce, circumfuſi omnes exorate principem, ne quid ibi mutari, ne'ue quid interlini ſinat. Edantur autem quàm pri mùm, nec uerò interpolentur, non modò quæ ille abſoluta reliquit, ſed & quæ ru dia, quoniam magni artificis opera ſperamus illa optima, quæ poſtrema: fruſtraq; ſumma deſiderata manus eſt in Apellea Venere, ſiquidẽ tantopere inchoata protinus oculos tenuit. Vale.

IACOBVS ANTIQVARIVS ANGELO POLITIANO SVO S. D.

REm ambiguam, & ancipitis conſilij plenam ex obitu Georgij Merulę tibi eueniſſe cerno: quoniam nec cum uiuo licet cõferre pedem, neq; iacentem decet, ac deloricatum uulnerare. Nulla tamen res tam difficilis unquam fuit, aut moleſta, in qua ſi animum ſedabis, non reperias modum, & laudem pares. Centurias quaſdam in te ſcripſiſſe aiebat. Ferebas grauiter, quòd eas non ederet. Nos uerò qui putabamus aliquid eſſe quod cudendũ cenſuiſſet, ut eſt tui nominis dulcis cura, ne rumuſculis adoleſcentium inter uos diſſidium aleretur, agere cœpimus, ut utrinq; rediretur in gratiam. Ego quoq; io cabundus ſæpe id ætatis hominem aggreſſus, ne ſe ad Vergilianum Entellum referret hortabar. Iam in amicorum preces totus conceſſerat. Iam te ut antea dilige bat, cum ſubitò in eum morbum incidit, unde à nobis deſijt poſſe amplius uideri. Prius tamẽ quàm è uita diſcederet, quam tibi concordiam inſtituiſſet, ſatis noſti: uerùm adhuc patienti fronte uelle inſpicere uideris, quod ille admodum ſegniter de literis certamen parauerat. Morem tibi profectò gereremus, niſi Ludouici ſapientiſſimi principis decreto Chalcus uir optimus, & rariſſimus, id genus quic quid Merula ſcripſerit unquam, diligenter collectum conieciſſet in uincula: Cen turias in primis, neque quidem reluctantes: non enim ſunt eiuſmodi, quæ lucem perferre poſſint. Vix triginta adnotamenta ſunt, in queis tam ad alienas lautitias compellere muſcas, quàm inde abigere, quę alioqui nuſquã erant, uiſus eſt, adeò ut uicem hominis doctiſſimi pudenter doleam. Repetit (ut audio) pauca quædã de Miſcellaneis tuis tanquam ſua: non multa rurſus per te ab alijs accepta, quòd tua eſſe uolueris, ſomniculoſè conqueritur. Quę igitur euanida fuit illius, ac eden tula morſicatio, tam ad te eam pertinere credimus, quàm ad elephantũ culices In dum. Neque tibi ex uſu amplius foret illius manes ad pœnitentiã reuocare: quoniam hiſtoriæ, quam de Vicecomitum geſtis, ab ipſius gentis primordio fuerat orſus, omnem ſcriptoris autoritatem ſaluam eſſe oportet. Vale.

ANGELVS POLITIANVS IACOBO ANTIQVARIO SVO S. D.

VTar igitur consilio tuo, prudentis hominis, & amici: quoniamq; non potest fieri, quod uolo, id uolam, quod possit. Sed quid tu ais? Adeon' pauca Merula noster, adeon' incõdita reliquit, ut iussu principis etiam supprimantur? Vbi ergo Cẽturiæ illæ, tam paratæ, tam instructæ, tam formidabiles? Vbi tam diu nobis expectatæ, toties promissæ Plautinæ quæstiones? An eas secum forsitan tulit ad manes, nec dignos putauit nos quicunq; superstites eramus, indoctos prorsus homines rerum tantarum lectione? Sed extra iocum. Parcam ego Merulæ semper, quando nos euasit, cui tamen iratus nunquam fui, ne me simultatem credas exercere aduersus umbram. Defero hunc honorem libenter sapientissimo quoq; principi Ludouico Sfortiæ, cuius autoritas non minus tueri nunc extinctum, q̃ olim uiuentem debet. Vale.

BARPTOLEMAEVS CHALCVS ANGELO POLITIANO S. D.

EX literis quas nuper ad me dedisti, intellexi te summo desiderio teneri, ut quæ Georgius Merula iampridem aduersus Miscellanea tua conscripsit, aliquando in lucem prodeant. Idq; ut magis animum tuũ ostendas, non solùm multis rationibus, sed multis etiam precibus contẽdis, ut Ludouicum principem comprecer, ut assentiat, uelitq; Georgij scripta, quòd iniuriam tibi atq; illi faceret, litura non destrui. Est quidem tua hæc petitio nõ honesta tantum, uerumetiam ingenua, quando non tam ut te ab offensione & nota uindices, quàm ut studiosi homines iacturam in fruge, quam ex scriptis Merulæ sperant, non faciant: id ut optes, te adduci profitearis. Neq; uerò nos hoc ipsum abs te desiderari permisissemus, nisi Ludouicus princeps, qui acceptis abs te literis, te submolestum id ducere animaduertit: & ne in lucem proferrẽtur, anxiè per uicarium agere deprehẽdit, in eam sententiam deuenisset, ut ne offendereris, edi ea non debere statuisset, & Antiquarius, quod tu scribis, idem etiam ab Merula, ut uelle uideretur, extorsisset. Verùm quando utraq; res in gratiã tuam facta est, tuq; nihil minus q̃ id uoluisse uideris: & maximopere copiam tibi horũ scriptorũ fieri petis, dabimus operã, ut & principis sententia, qui te omninò ꝓmereri optat, & uiolentum (ut ita dixerimus) decretum tibi, quò minus mos geratur, non obstet: sed quod quæris, tibi largiter suppetat. Sed quoniam ea adhuc uix notata prima in forma sunt, neque Georgius morte occupatus, ea elimare, & meliore nota conscribere potuit, primùm curabimus ut prius quàm edantur, censeantur: & in eum ordinem quem prætendisse Georgius uidetur, redigantur, moxq; ita absoluta ad te mittentur. Vale.

ANGELVS POLITIANVS BARPTOLEMAEO CHALCO SVO S. D.

AGo tibi gratias ingenteis, quòd de Merulæ scriptis edendis rem confeceris ex animi nostri sententia. Ludouico autem, sapientissimo pariter, humanissimoq; principi quantopere debere me, uel hoc ipso nomine sentiam, non explico: tantum enim mihi ille tribuit, quantum ego uix optare unquam ausus. Nam & antea supprimens, & nunc emittens, honori præcipuè meo consultum uoluit. Sed quid ais, animaduertisse eum de meis literis, molestè me laturum si publicarentur? An ego unquam aliud precatus, quàm ut copia fieret audiendæ accusationis? Deniq; quos ego isthic habeo uicarios? Aut quid unquam cuiquam mandaui, nisi ut omneis machinas adhiberet, quò notæ istæ

istæ de latebris eruerentur? An fortè amicus istic aliquid plus in mea re uidere se, quàm ego uidebam, credēs, meumq; animum spectans ex animo suo, quicq; uel egit insciο me, uel dixit, quod ego nollem? Expostulabo iniuriam, si resciero, quãuis ille sedulò, quamuis amicè, quamuis officiosè fecerit. Sed cui magis credendum, quàm tot epistolis meis uulgatis, contestatis: Latinè (ut arbitror) scriptis, & perspicuè? Quare apage quæso à me istam calumniam, quo nemo unquã fuit & confessioni paratior, & defensioni. Quò maiorem tibi nunc habeo gratiam, qui ut mihi utriusq; fieret potestas, opera & autoritate curaueris. Vale.

IACOBVS ANTIQVARIVS ANGELO POLITIANO SVO S. D.

IAm in Merulanis reb. nihil melius sentio, ut qualē se effinxit, planè relinquamus, pręter historias & epistolas quasdã, sine alijs monumentis superstitem. Plautinæ quæstiones apparent nullę, cōmentarios in Iuuenalem uix illius fuisse crediderim, nisi ipse suos edendo affirmasset. Tu quidem rectè facis, qui ab eius nomine temperandũ statuisti, cuius retaxatio impietatem non effugeret, etiamsi Ludouici nobilissimi principis autoritas non intercessisset. Qui te amant, ut in literariam & communem rem pro consuetudine tua studium conuertas, magnopere cupiunt. Quippe id tuum erit, quod post te non desiderabitur. Vale.

ANG. POLITIANVS BERNARDO RICCIO SVO S. D.

SIgnificas desperandã planè mihi esse publicationē Georgij Merulæ scriptorum, quòd friuola, quòd paucula, quòd imperfecta, quòd perturbata sint, & interlita. Sed à Corycæo tamen quodã tuis ais esse auribus insusurratum, reprehendi ab illo me quodam loco, quòd albæ lineæ prouerbium secus acceperim, quàm debui, uidelicet in bonam partem. Respondebo leuiter, & quod aiunt, suspensa manu. Nō enim defensio grauis, ubi leuis oppugnatio. Græcum prouerbium celebratur, λευκὴ στάθμη, quod Aulus Gellius albam lineam transtulit. Possis tu tamen & amussim dicere, filum scilicet illud fabrorum, quod oblinitur rubrica. Valet ergo in eos prouerbium, qui sine discrimine dicũt aliquid, aut faciũt. Vt autem rectè dixerimus haberi odio malos omneis sine discrimine, sic rursus & amari bonos. Certè Socrates in Charmide Platonis, is qui nullius rei scientiam sibi præter amoris uindicat, albam se tamen esse lineam dicit erga formosos: propterea quòd omnes amaret ex ęquo. Quod idem transtuli ego prorsus ad hominē non doctũ quidem, sed amatorem tamē utcunq; doctorum, cuius amori pudenter (ut mihi quidem uideor) iudicium, delectum, discrimenq; detraxi, ne mihi scilicet ob eum quasi iam planè docto nimium dicerer tribuere. Nec amico tamen iniuriam feci. Nam uulgò quoq; laudatorib. nostris dicimus falli quòd ament. Est uerò integrum, sicuti quidam referunt, hoc adagium, λευκῷ λίθῳ λευκὴ στάθμη, quod ita cōmodè uertas: In albo lapide, alba linea, uidelicet quæ nullum faciat discrimen. Id esse autem sic integrum in Cidalione Sophoclis, tam Græci quidam Platonis interpretes, quàm Suidas ipse (si qui modò hic unquàm Suidas) non omnino malus autor, testati sunt.

LVDOVICVS MARIA SFORTIA DVX ANGELO POLITIANO.

NOn est quod uerearis, Angele, ne tibi notam aliquam inurant, si supprimantur scripta, quę in te Merula parasse dicebatur. Tua enim opera minimè factum putari debet, qui non quæsiuisti ut occultētur: sed multis precibus per nostros agere apud nos non destitisti, ut ea in lucē ue-

nire pateremur. Quod scribere ad te uoluimus, ut hæ nostræ apud omnes testari possent te scripsisse, non modò nō futurum graue tibi, si in manus hominum uiri literatissimi scripta uenirent, sed etiam si ita pateremur, nobis te gratias ingentes debiturum affirmasse. Vale.

ANGELVS POLITIANVS LVDOVICO SFORTIAE, PRINCIPI SVO S. D.

NOn tam gloriæ meæ consulis, quàm tuę, quòd & ueritati suffragaris, & literarum professorē uindicas ab iniuria. Sic itur ad astra, mi princeps. Non enim tam solidam, tam ueram laudem uanæ prędicationes, quàm sua cuiq; rectè facta conciliant. Sed tamen & rectè factorum memoria ipsa parum per se fida, nisi literarum testimonio roboretur. Equidem quantū tibi debeam, nec ipse ignoro, nec tu pateris ab alijs ignorari. Si tamen æstimas, quantum præstare tibi uolo, soluendo sum: si quantum ualeo, non sum. Vale.

LVDOVICVS MARIA SFORTIA ANGELO POLIT. S. D.

ANgele, si dum tibi operam damus, ut ueritas locum suum habeat, gloriæ nostræ consulimus, in lucro nobis labor noster est, & desideriū nobis sæpe pro te laborandi relinquitur. Est autem hic fructus eo gratior, quòd etiam præter expectationem contingit. Satis enim putabamus, si dum mutuè præstitimus officium nostrum, in eo consuetudo nostra nō intermitteretur benignè cum omnibs agendi: quanquam id etiam tecum libentius agebatur, cuius uirtus & doctrina iam diu nobis nota est, & in quem beneficium nostrum esse semper optauimus. Itaq; iam plus est, quàm quod spectabamus, si cum tuo etiam nostrum beneficium coniungitur. Te autem soluendo esse nobiscum, & dum quę potes agis, ducimus: & plura tibi uidemus superfutura, cum solueris, q̃ ea erunt, quæ soluendo quod debes, impenderis. Vale.

PHILIPPVS BEROALDVS ANGELO POLIT. S. D.

QVòd Merula imposturam fecerit posteritati, minimè miror. Sic enim gloriosi milites facere consueuerūt, qui uerborum strepitu uigentes, reflaccescunt. Nimirum egregius hic noster imperator, dum Centuriarum impetum impatibilem minitatur, nondum decurias in acie collocauerat: & dum hastatos triariosq; terrificos cum solicitudine pręstolamur, uix rorarios, accensos' que centuriauerat. Sed iam uiuat, ualeat' que Merula apud manes cum sua canina facundia, qui ut bellissimè uerissimeq; scripsisti, iam perierat, nisi perijsset: prout sementē fecisset, ita messem planè facturus. Quod ad nos attinet, scito mi Politiane, te hic propè plures q̃ isthic habere fauissores, buccinatoresq; tuæ politissimæ eruditionis, quæ ueluti frutex odoratissimus fragrat inenarrabilem quandam suauitatem. Scribo quod sentio, sentio quod scribo, cōcordat calamus cum corde, lingua cum animo. Vale.

ANG. POLITIANVS LVDOVICO BOLOGNINO EQVITI, AC IVRECONSVLTO BONONIENSI S. D.

VEllem, Ludouice uir clarissime, cæteris quoq; Iureconsultis, quæ tibi est corrigendis restituendisq; legibus in ueram atq; eam ipsam lectionem, qua ab Imperatore Iustiniano publicatæ sunt, & olim fuisset, & nunc esset diligentia. Non enim nos puderet multorum quæ tum ridiculè, tum perperam leguntur in legibus, sed emaculata omnia, & uera haberent. Scripsisti tu superioribus diebus ad Laurentium Medicem, ætatis nostræ Mecœnatem alterum. nam ut Romanus ille Mecœnas consilio, diuitijs, opera fauebat sui seculi literatis uiris, ita & hic noster facit; quandoquidem doctos omneis doctus

doctus ipse iuuat semper, sustentat, alit, dat munera, prodest omnibus studiosis. Scripsisti, inquam, ut legem quartam, titulo de uerborum obligat. De Pandectis quæ olim Pisanæ fuerunt, nunc Florẽtinæ, ad unguem exscriptam ad te mitteret, propter contextum eius §. Cato in uulgatis exemplaribus incuria temporũ deprauatum. En igitur ea tibi ex ipso archetypo eius ipsius Laurentij Medicis iussu excerpta à nobis summa fide. Est autem liber characteribus maiusculis, sine ullis compendiarijs notis, sine ullis distinctionibus, nec Græcus, sed Latinus: uidelicet ille ipse, quem inter cæteros publicauit Iustinianus, quod et hoc pulcherrimũ in fronte libri græcum epigramma ostendit.

βίβλον ἰουστινιανὸς ἄναξ τεχνήσατο τήνδε
τὴν ῥα τριβωνιανὸς μεγάλῳ κάμε παμβασιλῆϊ,
οἷα τις ἡρακλῆϊ πανάιολον ἀσπίδα τεύξας,
ἡ ὧδι μαρμαίρουσιν ἀγάλματα πάντα θεμίστων
ἄνθρωποι δ' ἀσίης τε, δορυκτήτου τε λιβύσσης,
εὐρώπης τε πίθονται ὅλου σημάντορι κόσμου.

PAVLVS LIBRO DVODECIMO AD SABINVM.

EAdem dicemus, & si dolũ abesse à te hæredeq; tuo stipulatus sim, & aut promissor aut stipulator pluribus hæredib. relictis decesserit. Cato libro 15. scribit pœna certæ pecuniæ promissa, si quid aliter factũ sit mortuo promissore si ex pluribus hæredibus unus contrà q̃ cautum sit fecerit aut ab omnibus hæredibus pœnam cõmitti pro portione hæreditaria aut ab uno pro portione sua. ab omnibus si id factum de quo cautum est indiuiduũ sit ueluti iter fieri, quia quod in partes diuidi non potest ab omnibus quodammodo factum uideretur: at si de eo cautum sit quod diuisionem recipiat, ueluti amplius non agi tum eum hæredem qui aduersus ea fecit pro portione sua solum pœnam cõmittere. differentiæ hanc esse rationem quod in priore casu omnes cõmisisse uidentur, quod nisi insolidũ peccari non poterit illam stipulationem per te non fieri, quò minus mihi iure agere liceat: sed uideamus ne non idem hic sit, sed magis idem quod in illa stipulatione Titiũ hæredemq; eius ratum habiturũ: nam hac stipulatione & solus tenebit̃, qui non habuerit ratũ, & solus aget à quo fuerit petitũ, idq; & Marcello uidet̃, quamuis ipse dominus pro parte ratũ habere non potest, si is qui duplam stipulatus est, decesserit, pluribus hæredib. relictis, unusquisq; ob euictionẽ suæ partis pro portione sua habebit actionem: idemq; est in stipulatione quoq; fructuaria, & damni infecti, & ex operis noui nunciatione, restitui tamen opus ex operis noui nunciatione pro parte non potest: hæc utilitatis causa ex parte stipulatorũ recepta sunt, ipsi aũt promissori pro parte neq; restitutio neq; defensio contingere potest.

ANGELI POLITIANI EPISTOLARVM LIBER DVODECIMVS.

ANGELVS POLITIANVS IOANNI PICO MIRANDVLAE SVO S. D.

QVANTOPERE me semper, dum uixit, Hermolaus Barbarus dilexerit, quantum'que ego illi uicissim tribuerim, notum tibi mi Pice: qui ita utrumque amabas, ita rursus ab utroque amabaris, ut sicut uterque se esse apud te primum, sic tu primum te esse apud utrumque existimares. Adeo'que singularis hic inter nos amor alios delectabat, alios rursus perstringebat, ut qui unum uel laudabat è tribus, uel uituperabat, idem sibi cæteros uel laudandos esse, uel uituperaudos arbitraretur.

Edidit ille paulo antè quàm diem obijt, opus (ut ſcis) elegans, & eruditum Plinia narum caſtigationum: quo in opere, quantum equidẽ æſtimare poſſum, iuuit ap primè rem Latinam: ſiquidem multum ingenio niſus, & ſtudio uetuſta diligenter exemplaria contulit, & autores utriuſq; linguæ penè omnes aduocauit. Liberta te autem uſus eſt omnino aliqua, ſed modeſta, nec tam in alios, quàm in ſe quoq; ipſum: multa enim poſterioribus confutauit, quæ prioribus cõmentarijs defen diſſet. Ita (quod ego in primis laudo) nihil ſibi prius eſſe fide putauit agenti nego cium poſterorum, qui ſententiam de nobis ſine gratia, ſine inuidia laturi ſunt. Sed in me unum tamen paulo fuit indulgentior: ubi enim occaſio laudandi, no minatim me citat: ubi rurſus diſſidet, rem refellit ipſam, nomini parcit. Et cupie bam defenſionẽ omittere, quoniamq; ſunt utriuſq; noſtrũ ſcripta in manibus, do ctiorum iudicio relinquere. Sed occurrunt interdum ſcioli quidam, malè inaugu rati literis, qui pro damnato accipiunt, quicquid non protinus defendatur. Quo circa tu mihi nunc adeundus, mi Pice, doctorum omnium doctiſſime, non quidẽ ut iudex, ſed ut arbiter honorarius, qui uidelicet inter amicos diſceptantes litem dirimas. Defenſus à nobis Cicero eſt, quòd Endelechiam ſic exponat, motionem quandam continuam & perennem. Placet hoc Hermolao, ueteremq; ſuam reuo cat ſententiam. Cenſet autem nihilominus Entelechiam ſcribi t litera oportere, quod in hanc uertere d ſoleant Attici. Tum id autoritate Luciani tuetur, & gram maticorum quorundam ignobilium, qui de Dialectis conſcripſerunt. Cæterùm ſi Luciani uerba ipſa græca perpendas, nihil ibi aliud inuenias, niſi furtum obijci t literæ, quòd ea quæ ſit Endelechia, uocare malit Entelechian. Quare cùm con ſtet apud omneis uocabulũ id ab Ariſtotele primitus fuiſſe cõfictum, non dubiũ eſt, quin Endelechian, quod prius fuerit, non Entelechian, quod poſterius, & au tor ipſe protulerit, & autorem Cicero ſecutus. Apparet autem naſutiſſimum ho minem Lucianum carpere indoctos iam tum linguæ philoſophos, qui dum uo cem contaminant, etiam intellectum non aſſequerentur: quem tamen Luciani ſa lem parum deguſtantes, quicũq; iſti inſipidi literatores, ad Attici ſermonis diſcri mina detorſerunt. Quod & ipſum tamen Hermolao quoq; non fauet, quando u trunq; in confeſſo eſt, & autorem fuiſſe uocis eius Ariſtotelem, & in d locum, t li teram ſucceſſiſſe. Nec ego tamen, quod ille (ut uideo) putauit, occaſione abutor deprauati exẽplaris. Nemo igitur me magis defendit, q̃ qui ſic accuſauit. In Te traonibus uerò mecũ planè ſentit aduerſus Erythrotaonas, g tamen inſertat, & ſcriptos calamo Plinianos aduocat codices. Ego uerò contrà tam Suetonianos profero, q̃ etiam Plinianos, ſed uetuſtos utroſq;, quales in Medicæ quoq; gentis bibliotheca patent. Nam tetrax apud Athenæum lib. 9. nihil ad Tetraonas. Illi e nim à Plinio dicuntur abſoluta eſſe nigritia, & quaſi coccinis ſupercilijs, quidãq; tamen uulturũ colore. Tetracẽ uerò porphyrioni ſimilẽ tradit Athenęus, eiuſq; uolucris admirat̃ τὸ εὐανθὲς, quaſi picturatum ſignificans, & floridũ, quod Hermo laus forma conſpicua conuertit. Tum pendêre utrinq; ab auribus paleã, ſicut gal linaceis oſtẽdit. Paleam enim interpretari τὰ κάλλαια malo, q̃ quod Hermolaus criſtas. Melos quoq; defendi apud Perſiũ poſſe putat, autore in Hymnis Home ro: quaſi uerò nõ conſtet hymnos iſtos, quos etiã uatis eſſe Homeri quidã dubi tant, plurimis eſſe locis mendoſiſſimos: quod & Demetrius Chalcocondyles in pręfatione quadã ſua conquerit̃. Scio aũt uerſiculum citari quendã malè cõpagi natũ de hymno ipſo, puto in Mercuriũ: quẽ ob id opinor, Hermolaus ipſe nõ ci tat, quoniã uidelicet in eo fides uacillabat. An igit̃ cum uniuerſis Gręcorũ latifun dijs unus iſte infamis angulus cõferetur? nec quicq; profuerit, q etiã tum cũ locũ ipſum

ipsum tractabamus, friuolis istis autoritatib. occurrimus? Iam quòd Ascoperam nos inuenisse putat in codicibus antiquis, non meminit ad liquidum. Sicut enim scopa est in peruulgatis exemplaribus, ita in uetustis Ascopa. Quod ipse tamẽ ob id rectum putat, quòd eo sit usus Hieronymus: nec autẽ animaduertit idem esse utrobiq; lubricum mendum, nec Græcum tamen probari Ascopa, nec Latinum. Cæterùm secunda editione quasi priorem sententiam pertæsus, Græcos quoque allegat autores, apud quos Ascoperam reperisset. Illud etiam quidam pertinere ad nos contendunt, quòd Dionysium nõ à Prisciano, sicuti ego prodideram, sed à Rhemnio Fannio conuersum dicit. Verùm quoniam nec argumentis hoc ille, nec autoritatib. obtinet, & æquo iure utimur omnes in literis, ad noua pariter & uetusta, quæ indicari possunt, exemplaria prouocamus. Illud equidẽ miror, quòd ut Theodorum Gazam defenderet à nobis in suada reprehensum, cui tamẽ nec ipse pepercit, mella nescio quæ poetica miscuit, quæ nihil omnino (ut uidetur) ad rem. Deniq; ista sunt ferè, in quibus aliter quàm nos Hermolaus noster prodidit: cùm tamẽ idem pleraq; inuenta nostra nunc edito, nunc suppresso nomine tutetur. Declarãt hoc illa quę de Bœotia, de Crambe, de Oaxi, de Cicuta, de salutis augurio, de Hecale, de Prœtidibus, de Causarijs, de Harpocrate, de Ocno, de Priapeis, de Philyra, de Poppysmo, de Catulliano passere disputat. Quin idem, quæ fabulatus ego cum eo Florentiæ inter cœnam de solstitiali herba, de Elutriato uellere, sed & de Dioscoride domi tuæ sum, retulit in hoc ipso statim libro mei honoris causa. Quanquam ego inibi tamen etiam Dorcada nõ recipio. Sed cum mihi pleraq; omnia placeant in Hermolai scriptis, tum illud in primis, quod utiq; sentit, quanta in perplexitate uersemur librorum enarratores, quos & barbaria confudit, & ueritas obscurauit, ut uituperandi non sint, quorum etiam sedulitas retrahere illa non potest, quæ maioribus nostris (ut Varro inquit) ademit obliuio fugitiua: digni magis æternis honoribus, qui hæc assequi, tam remota, tamq; obliuia quoquo modo potuerũt: quò minus ferendi, qui uel se, uel alios refelli talibus in rebus ęgrè ferunt. Contrà ego profiteor tam magis reprehensoribus debiturum, quàm magis errasse me docuerint. Etenim, ut idem testatur Marcus Varro, non si non potuero indagare, eo ero tardior, sed uelocior ideo, si quiuero. Non mediocres enim tenebræ in sylua, ubi hæc captanda. Tantum illos nec ferre interdum, nec dissimulare possum, qui de me tacẽt, & mea suppilant. Vale mi Pice. In rusculo Fæsulano, sexto Nonas Maias, M.CCCCXCIIII.

ANGELVS POLITIANVS PICO MIRANDVLAE SVO S. D.

QVàm uellem te quoq; hodie nobiscum Paulus Vrsinus inuitasset ad epulas, uir ut in omni militari gloria celeber, ita nec abhorrens à literis, nec à literatis. Filiolus est illi Fabius undecim natus annos, insigni cùm pulchritudine, tum uirtute. Flaui puero crines in terga molliter fluentes, alacres oculi, facies liberalis, uultus ingenuus, status elegans, decorus habitus, atque is militaris. Vt ergo discubuimus, canere quædam iussus notata Musicis accentiunculis carmina simul cum peritis alijs, statim suauissima quadã uoce sic in aures nostras illapsus, imò uerò in præcordia est, ut me quidem (cæteros nescio) penè extra me rapuerit, certè sensu tacito diuinę prorsus cuiusdam uoluptatis affecerit. Pronunciauit heroicum deinde carmẽ, quod ipsemet nuper in Petri Medicis nostri laudem cõposuerat. Id ab ipso reuera, nõ (quod ego tamẽ suspicabar) ab alio factũ, signis euidentissimis, argumẽtisq; postea cognoui. Rogas quale carmẽ: quale ferè nec meũ dici sanus recusem. Vox ipsa nec quasi legentis,

nec quasi canentis,sed in qua tamen utrunque sentires,neutrum discerneres: uarie tamen,prout locus posceret,aut æqualis,aut inflexa, nunc distincta,nunc perpetua,nunc sublata,nunc deducta,nunc remissa,nunc contenta,nunc lenta, nunc incitata,semper emendata,semper clara,semper dulcis,gestus non otiosus, non somniculosus,sed nec uultuosus tamen,ac molestus. Rosciolum prorsus aliquem diceres in scena uersari.Postularunt subito quidam carmen ut illud in prosam retexeret,& oratione soluta totum rursus ut argumentum colligeret.Cunctatus paululum quasi deliberabundus cœpit mox dicere,uerecunde quidem,sed tamen admirabiliter. Et fluebant ex ore tenello uerba lectissima,tanto cursu, quantum facile nec stylus ipse suppeditat.Miraris hæc Pice? dabo aliud maius,maiusque quod mireris.Impleuerat hoc iam munus,& eum pater iusserat ibidem cibum capere stantem: non enim solet aliter.Iam secundæ mensæ,cum proponere iubeor, quot & quæ argumenta epistolarum uelim, quas ille simul pluribus dictaret extempore, proposui quinque duntaxat(non enim plura libuit,ne forte puerum fatigarem,plura tamen ille blande adhuc deposcebat) sed quæ proposui nata ibidem statim sunt uaria,noua,quædamque ridicula,sic ut ad ea comparare se prius non potuerit.Collocati quinque igitur per ordinem librarij cum stylis,& pugillaribus, excepturi quod ille dictasset.Consistit in summo puer terram intuens modeste,cogitat aliquantulum,mox tamen oculos attollit,imperat ei qui summus consederat,ut iam scribat: ubi pauca dictauit.innuit & secundo,dictat & huic alterum argumentum, pergit ad cæteros deinceps,donec ad infimum: rursus quoque ad primum reuertitur sarciens quod omiserat,fulciens quod pependerat: dissidebat ibi nihil, claudicabat nihil.Ita sæpius in orbem remeans,epistolas uno tempore (quis credat?) quinque absoluit.His actis equos conscendimus,ut concurrentes hastatos, inque ijs Petrum Medicem nostrum spectaremus.Ibi res accidit,quæ sicuti me statim maxime turbauit,ita diuinitatem pene quandam postea pueri huius ostendit. Vehebatur equo Fabius,quo plurimum delectatur,pulcherrimo illo quidem,sed qui nimium freno repugnet.Hoc persultare campum solet,hoc decurrere,citat,flectit, ut scienter,ita ferociter.Ibat ergo mecum sermonibus captus,ac fabulis inhians literatis, auresque mihi penitus,animumque dediderat,cum repente collapsus equus in limite quodam super equitem ruit ipsum resupinus.Clamat puer, quiritatur,ut in extremo periculo: accurrunt undique famuli, pro se quisque, subleuant: quorum unus etiam dum salit incautius,sibi miser crus defregit. Plena omnia tumultu, me terror, horror,obstupefecerant.Pater adest,hortatur animo bono sit. Ille ubi patrem uidet (ut generosi spiritus facile indolem cerneres) nullum ultra clamorem, nullos gemitus edere,tantum hortari pedetentim,cautimque agerent,ne forte ipsum grauius,dum consurgere conatur, equus affligeret. Abscisa igitur cingula iacenti equo,subtractusque ita Fabius,nobis multum pauefactis,incolumis restitutus: quanquam tamen uexatus nonnihil,atque ob id in ædibus deinde relictus.Ego uix mei compos,omisso spectaculo,nec mihi ipsi adhuc de salute pueri satis credens, domum sum reuersus, pene attonitus, ac periculi tanti metu quasi præsentis exanimatus.Habes diei unius historiam de Vrsino Fabio, qui si superstes fuerit, ætatisque numeros(quod ille sinat Deus)impleuerit,si iam quo gradu cœpit,ad excellentem gloriam perrexerit, auguror euasurum talem, qualis tu solus mi Pice nostro seculo esse uideris:hoc est,ut eum quoque propter admirabilem uirtutem mortales omnes, tanquam si cœlitus demissus, uenerentur. Vale.

ANGELVS

ANGELVS POLITIANVS PICO MIRANDVLAE SVO S. D.

QVòd honoris mei causa tu quoq; sederis inter auditores meos, non habeo gratiam. Nam si placui, iam retuli: si non placui, nec debeo. Vale.

IOANNES PICVS MIRANDVLA ANGELO POLITIANO S. D.

NArrabas mihi superioribus diebus, quæ tecum de ente, & uno Laurentius Medices egerat, cum aduersus Aristotelem, cuius tu Ethica hoc anno publicè enarras, Platonicorũ innixus rationibus disputaret, efficaci adeò uir ingenio, & multiformi, ut uideat factus ad omnia. In quo illud præcipuè admiror, quòd cùm sit semper in republica occupatissimus, quasi tamẽ otiosissimus literarium semper aliquid aut loquitur, aut meditatur. Et quoniam qui Aristotelẽ dissentire à Platone existimant, à me ipsi dissentiunt, qui concordem utriusq; facio philosophiam: rogabas quomodo & defenderetur in ea re Aristoteles, & Platoni magistro consentiret. Dixi quæ tunc mihi in mentem uenerunt, confirmans potius quæ tu Laurentio inter disputandum responderas, quàm nouum aliquid afferens. Sed non tibi hoc satis. Efflagitas enim, ut quanquam de ijs fusius in ipsa, quam adhuc parturio, Platonis, Aristotelisq; concordia sim scripturus, breui tamen ad te cõmentariolo perstringam ea, quæ tunc tibi coràm de hac quæstione sum locutus, cùm fortè & Dominicus Beniuenius adesset, utriq; nostrũ pro sua & doctrina & integritate charissimus. Ego uerò negare tibi quid possum, in re præsertim literaria socio penè dixerim indiuiduo? Liceat autẽ mihi per te linguæ politioris uindicem uerbis uti quibusdam, nondum fortasse Latij iure donatis, quæ tamen ipsa rerum nouitas, & quædam propè necessitas expressit, nec elegantioris styli lenocinium quęras: ut enim Manlius inquit, Ornari res ipsa negat, contenta doceri. Vale.

ANGELVS POLITIANVS PICO MIRANDVLAE SVO S. D.

ARsi penè semper, nimis improbè forsitan, sed arsi tamẽ semper studio famæ perpetuæ, sic ut pro nihilo diuitias, dignitatem, potentiam, uoluptates habuerim, si cum superstite gloria conferrentur: sed quoniam quæ scribebam, uix etiam uetustatem nominis pollicebantur, extitisti tu Pice, qui, quod ego mihi non poterã, præstiteris, dedicato cõmentario de uno & ente (sic enim titulum facis) in quo riuos per Lycium decurrentes, & Academiam reuocas ad uerum caput, & cum philosophia magis una quàm gemina nostram quoq; theologiam copulas. Quod igitur iam Glauci gramẽ requiram uicturus æternùm per te, sed & tecum? Narrabit autẽ quandoq; posteritas, fuisse olim Politianum quendam, quem tanti fecerit ipse quoq; Picus, omniũ doctrinarum lux, ut ne librum quidem nuncupare illi pulcherrimũ de rebus altissimis dubitauerit. Ago itaq; tibi gratias pro immortalitate, sed immortales. Vale.

ANGELVS POLITIANVS PICO MIRANDVLAE SVO S. D.

CElebrauit hodie nostra iuuentus equitum certamen, hastis concurrentium, quo mihi spectaculo carere penè non licebat, certè non libuit. Etenim pleriq; certatorum de schola nostra prodierant, tu tamen à me solos fieri poetas, aut oratores putas: at ego nõ minus facio bellatores. Et uicerunt omnino quos optabã, Petrus Medices, ac Laurentius Tornabonus, noster uterq; non discipulus modò, sed & alumnus. Duplex ibi palma, prioremq;

Petrus,

Petrus, alteram Laurentius abstulit, sed insigni tamen populi totius acclamatiõe, plausuq́ multiplici: uidelicet admiratio quædam suffragabatur, quòd primæ nobilitatis iuuenes alias in toga & foro conspicui, cum militib. exercitatissimis concurrerant, & eos in ipsorum (quod dicitur) arena superauerant. Scis autem quàm gratus multitudini sit, & ciuibus, Petrus noster, non minus iam sua quàm familiæ gloria, scilicet in quo patris ingenium, patrui uirtus, patrui magni humanitas, aui probitas, proaui prudentia, pietas abaui reuiuiscit: omnium uerò maiorum suorum liberalitas, omniumq́ animus. Sed & ipsi Laurentio mirè fauetur, non ob opes modò, & nobilitatem, quanq́ ob has etiam: uerùm multo magis quoniã cum Petro assiduus est, utpote consanguineus, utpote simul educatus, utpote fidissimus. Itaq́ sicuti rem nummariam curat eius uniuersam diligenter, cautè, fideliter, ita diligit ipsum uehemẽter, sic tamen ut & colat & imitetur. Est enim Laurentius quoq́ doctus admodum lingua utraq́, poetarumq́, uel ex tempore. Dat & Musicis operam, uires etiam corporis exercet, omniaq́ feliciter, uni Petro longè concedens, id quoq́ feliciter, ut qui plus ei fauet etiam q́ sibi. Deniq́ cum recesseris à Petro, nihil apud nos inuenies Laurentio placidius, mansuetius, dulcius, nihil etiam blandius, humanius, benignius, postremò nihil modestius, candidius, amabilius. His igitur artibus celeberrimi iuuenes fauorem colligunt, plausus excitãt, acclamationes eliciunt. Optarem profectò tu quoq́ adfuisses nobiscum: quanq́ popularia ista uos philosophi magni contemnitis, mihi tamẽ philosophastro adhuc uenia dabitur credo, si pluris id spectaculum feci, quàm tuum quoq́ conuiuium. Tu certè, cuius hodie uocatores fefelli, scio dabis facilè: nam (si te noui) non minus libenter hanc à me accipis epistolam, quàm me accepisses conuiuio. Vale.

ANGELVS POLITIANVS IOANNI PICO MIRANDVLAE SVO S. D.

CVm superioribus diebus enarrarem Florentinę iuuentuti Rusticũ nostram, cui tu quoq́ poemati nõnihil tribuis: & ad eum iam locum deuenissem, quo lunares dies Hesiodũ secutus, alios alijs aut inspectionibus, aut operibus tribuebam: dubitare mecum cœpi doctissime Pice, nunquid istiusmodi tam ueteres obseruationes à naturę causis, an à uulgi magis credulitate profectæ sint. Quare quoniam tu nunc librum cùm maximè componis aduersus astrologos, multiplici doctrina, magnisq́ argumẽtis instructum, quibus hęc esse uel propria, uel certè finitima uideri possunt, adeundus pręcipuè mihi es, qui præscribas quatenus his antiqui uatis legibus, quas iam nostras imitatione fecimus, obtemperandũ sit. Ac ne tibi grauioribus, & quasi sanctioribus literis occupato, requirendi, relegendiq́ Rustici poetæ onus imponam, breuiter hac epistola complectar, & quid ille prodiderit, & quas ego uel rationes, uel causas partim de Procli, cæterorumq́ lectione, partim uerò de mea coniectura posse uidear afferre. Summa igitur est Hesiodi partitio, dies ut alios admittat uel ad inspiciendum, uel ad efficiendum, rursus ut alios uelut emortuos prætereat. Tres tamen Iouis appellat, ut primum diem mensis, quartumq́, & septimum. Primũ puto, quoniam princeps unitas numerorum, principiumq́ omne diuinũ (sicuti Plato docet) ex quo mensis apud Orpheum μονόκερως μόσχος dicitur. Quartum uerò quoniam in eo rationes omnes musicæ continentur, quæ de numerorum proportionibus euocant, quarum prius in unitate semina latitabãt, ex quo ueteres eum Pana uocabant. Septimum deniq́, quoniam solũ hunc numerum producit unitas, qui tamen & quaternario congruit, propter quadruplam proportionem,

quæ uidelicet in unitate,binario quaternarioꝗ reperitur,& omnino inter hos numeros Arithmetica est proportio:sed quaternarium nuptijs accõmodat,quoniã de binario nascitur,siue cõponas eum,siue ducas in se. Porrò binarius fœcundus appellatur: estꝗ duntaxat inter duos matrimonij copula, quod illa tamen quam diximus harmonia præ cæteris indiget.Sed & denarium constituit quaternarius, modò partes ipsas inter se iunxeris,qui primum limitem cludit,ac perfectissimus habetur.Iubet item uates quarto die naues ædificari, fortasse quoniam solidi natura quaternario debetur,sub quo uidelicet tria,superficies,linea,punctum comprehenduntur.Idemꝗ primus est numerus pariter par. Nec à nauibus construendis abhorret harmonia, sic ut Homerus Harmonidem quendã putetur ob id appellasse.Septenarium tamen etiam sacrũ uocat Hesiodus,ut in quo natus Apollo sit, ut ipse ait, atꝗ ob id arbitror cõstare septenis fidibus Apollinis lyram. Sextum puellis inutilem,maribus generãdis utilem perhibet. Credo quòd à binario ternarioꝗ nascitur,hoc est,à fœmina,masculoꝗ: in eo masculus tamen pollet, ut ex cuius partibus ipse resultat.Itaꝗ tum maximè castrare agnos iubet,ut planè uidelicet emasculentur,sed & includere septis pecora, quo scilicet perfectus numerus (talis enim senarius,etiam ut suis æqualis partibus) ipsum quasi recenseat numerum.Cauillis etiam,mendacijs, blandimentis, & clancularijs omnino susurris hunc diem dedicat: quoniam lunæ facies ipsa quoꝗ tũc mentitur, utpote quæ diuidua uidetur,cum tamen ex æquo lumen, umbramꝗ non habeat. Octauum laudat,ut operibus efficacem,suibusꝗ tamen, & bubus castrandis accõmodat. Est enim primus hic cubus,cuius interualla tria sunt:ideoꝗ Neptuno sacer,cuius insigne tridens,cui maximè uerres,ac tauri cæduntur: quoniam sistere impetũ creditur: itaꝗ contra terræmotus etiam colitur,atꝗ ob id ἀσφάλειος appellatur.Nonum uocat innoxium,pangendis arboribus aptum, gignẽdisꝗ liberis. Hic enim primus ab impari quadratus,in cuius etiam radice principium,medium finis'que sit: sed & componitur è cubis duobus,hoc est,ex unitate,& octonario: quorũ alter reuera cubus,in altera cubi semen. Tum sibi rursus adijciens unitatem, numerum creat plenissimum, quo limes ipse tandem numerorum primus excurrat, ut meritò tot eum priuilegia geniturıs incrementisꝗ pręfecerint. Vndecimũ messi, tondendisꝗ lanis:sanè quoniam secundi limitis initium,quo lunæ maximè lumẽ augetur,idꝗ lumen ipsius esse uel pabulum, uel indumentum non absurdè dixeris. Huic tamen duodecimus præfertur, ut quòd initium præ se agat incrementi maioris:sed & numerus ipse nouenarium cum latere continet,repetitumꝗ senarium perfectum,sicuti diximus.Est uerò deorum quoꝗ numerus.Tot enim colligit Ennius geminis uersibus: hoc igitur telæ cõgruit, ut cuius causa tonsura peragitur.Igitur in hoc araneus (ut ipse ait) fila sua net, in hoc & ex aceruo formica prædatur.Castrari quoꝗ mulos eodem præcipit. Mulis enim lunam fabulantur inuehi: bos quippe soli sacer,asinus typhoni,qui terrestris deus.Inter hos media luna est utriusꝗ particeps,hoc est,obscuritatis, & luminis. Sed & numerus est hic primus impariter par: itaꝗ progressum quasi sistit, quod & domitor facit, & ut mixtus numerus, ita mixtum est animal. Tertiusdecimus conferendis arboribus idoneus,quòd (ut ait Plutarchus) insita uis radicibus pleniore iam lumine diffunditur.Idem seminibus iaciendis incommodus,quòd iactum semen pluuijs magis adiuuatur,ut computrescat & germinet. Quartusdecimus & ipse sacer dictus, fœminis gignendis,bubusꝗ,& ouibus,prætereaꝗ mulis, canibusꝗ mansuefaciendis laudatur, in quo sit & dolium degustandum. Diues hic luminis uidelicet, ut in quo luna sub occasum solis oriatur. Tenet & dimidiam partem numeri, quo

suum luna peragit orbem. Perfectio uerò circuli totius in semicirculo, præsertim tamen in luna, cuius à medio sint incrementa utrinq; & decremẽta, & humidius lumen est, ideo fœminis conuenit. Ita sextusdecimus quoq; maribus magis quàm fœminis congruit, quòd est eius tepidius tunc, & minus humidum lumen: unde nec habilis plantationi, quòd germina non euocet. Nec idem nuptias amat, ut in quo sol à luna procul abest, ut ob id Athenienses lunæ silentio Theogamia celebrarẽt, quasi naturales hæ sint nuptię, cũ sol ac luna coeant. Decimoseptimo cędi arbores tempestiuum, quòd decrescere luna incipit, & humor qui cariem faciat, imminuitur. Comportari quoq; iubentur in aream fruges: quoniã uenti post plenilunium surgant, quibus à grano palea ipsa, & gluma discernantur. Vndeuigesimi pomeridianum tempus duntaxat in transcursu laudatur, quòd tunc Atheniensium more ciuitas lustrabatur. Vigesimus ideo magnus opinor uocatus, qꝑ è tribus portionibus ipse duas occupauerit. In quo gigni prudentes ait, & gnaros: fortasse quoniã satis ille doctus haberi potest (ut sunt humana) cui plura sint perspecta, q̃ ignorata. Vigesimusquartus mane q̃ uesperi laudatur, fortasse quoniã uesperi iam uigesimæquintæ coniungitur: ut enim quartas omnes laudat Hesiodus, ita quintas uituperat. In quibus errare furias, & uindicare periuria testatur. Hunc enim Pythagorei numerum iustitiæ tribuebant. Vetat autem uigesimoquarto die conficere animum curis. Non quòd idem cæteris quoq; diebus facere non sit utile, sed quòd sacris potissimùm diebus retinenda sit animi tranquillitas. Trigesimus quoq; laudatur, in quo sit lunæ coitus, qui ueritatis imago creditur, ut cuius propria sit unitas, sicuti mendacij multiplicitas. Præcipit igitur, ut opera inspiciamus, & cibaria familiæ diuidamus, hoc est (ut arbitror) quod Latinè demensum uocabatur. Tunc enim cessatur ab opere: quod & formicam facere dicunt. Est uerò uulgatum præceptum, quæ sunt usui faciendo operi, præparanda esse cùm uacamus. Sed processit epistola longius, & uides quàm multa comprehenderim, quàm paucis, quæ mihi tamen ipsi uix interdum probantur. Quamob rem te rogo, dicas ad hæc aliquid abstrusum, remotũ, & (ut Horatij uerbis utar) insigne, recens, adhuc indictum ore alio, quod potes uel in epistolam (quod com modo tuo fiat) colligere, uel si hoc ratio studiorum tuorum non patitur, in aliquã nostram (sicut soles) longiusculam deambulationem conferre. Mitto etiam ad te Grẹcum hoc epigramma, quod effutiui nuper, astrologis istis tuis iratus, qui cum professiõe ipsorum rixantem, diutius etiam quàm uelim, ruri te remorant̃. Vale.

ANGELVS POLITIANVS BARPTOLEMAEO SCALAE SVO S. D.

EGi tecum liberius (ita enim soleo) qui quoniam tu culicẽ muliebri genere, quod cõtrà uirili decuit, usurpaueras in epigrammate, luserim sic extempore Culicis uerbis:

Non sum fœmina Scala nec Latinis,
Nec Græcis, ideo placet puella.

Quos tu meos uersiculos alijs eiusdem generis remuneratus es, bellis mehercules, & facetis, sed in syllaba tamen una & altera negligẽtibus, ut in quibus hoc sit: Congressum petis sic meæ puellæ. Rursusq;. Sed tu ni caueris, scio iacebis. Possis tamen in priore, sicuti ueteres illi solebant, cum fluerent adhuc lutulentiores, elidere s literam: quod hendecasyllabis tamen puto non licet, sicuti nec hexametris iam liquidioribus: nisi tu Grammaticis credis, parum doctè putantibus ita legendum esse apud Maronem: Inter se coijsse uiros & decernere ferro. Sed & illa

uidentur

uidentur ἄκυρα, citare ſomnũ, bonam cutem ferire: ſicut ἀποσόλοικον, Paſce meas carnes, pro illo, ueſcere meis potius carnibus. Cæterùm, quoniã tu uerſiculos ais iſtos ad imitationem te feciſſe Græci cuiuſdam epigrammatis, libuit etiam mihi nunc epigrammate græco tueri cauſam Culicum. Quod an quibuſdam placiturum ſit, neſcio: imò planè ſcio non placiturum, quia non tranſmarinum, quamuis ipſi quoq; iampridem (ſicuti uides) tranſmarini homines muſſent. Vale.

Τοὺς κώνωπας ἐρῶ μᾶλλον πρέπει, ἤπερ ἄνδρας
φῦντας τῶν γονίμων ὡς κύπρις ἐξ ὑδάτων.
καὶ μιμυζαμένους ἀβροσιπότητον ἔρωτα
εἰρεσίῃ πτερύγων, τοῦ τ᾽ ἐμὸν αἱμοπότας,
τὸν κῶμον τ᾽ ᾄδοντας ἐγρεσιγύναικα, πλανῆτιν,
αἰνῶς ἀπαντα πα τῶν ἱεμένους ὀάρων,
ἐς λέχος ἐμπταίνοντας, ἐς αὐτοὺς πολλάκι μαζοὺς
καμφαφόοντας ὅλης ἅψεα θηλυτέρης,
ψαύοντας χειλῶν τε καὶ ἐκμυζῶντας ὀπωπῆς
μαρμαρυγάς, γλώσσης τ᾽ ἠρέμα γευομένους
ἀγρύπνους, ἰταμούς, σκοποδρήτας, ἆρά τις ἀνδρῶν
ὅσσα τε κώνωπες δείγματ᾽ ἔρωτος ἔχει.

BARPTOLEMAEVS SCALA ANGELO POLITIANO SVO S. D.

AGo iam errori illi meo, quo fœminino appellaui culicem genere, gratiam: & quod cauſam dedit tibi elegantiſſimo diſticho illo hendecaſyllabo admonendi mei, & mihi utcunq; reſpondendi. Fateor, uix puтaui ut quicq̃ ſuccederet adeò inexercitato, adeò id carminis genus ignaro: ſed ridicula ego non minus forſan ipſe ridiculus ſum perſecutus. Vale.

BARPTOLEMAEVS SCALA ANGELO POLITIANO S. D.

NImis emunctæ es naris Politiane. Non ſcribuntur (mihi crede) noſtratia hæc tibi, qui ad antiquitatem planè acceſſeris propius. Nos quoq; popularibus iſta, & qui noſtra hac mediocritate elimandi quæ ſcribimus, contenti ſunt. Quid enim iſtis tuis eruditiſſimis auribus conuenire poteſt? Quid iudicium implere tuum quæſo? Te tamen uide, ne quãdo uel iniuria acrior eſſe accuſator ſcriptorum alienorum uideare, conſuetudine docendi credo, qua Florentinam iuuentutem tot iam inſtruis annos, reddisq; pro uirib. meliorem. In hendecaſyllabis in tuum culicem meis, nondum à me editis, quędã carpis feſtinantius, mea ſententia, quàm grauem uirum deceat. Non quòd refugiam, faſtidiamq; limam tuam, qua nihil accidere talibus in rebus quicquam poteſt optatius: ſed neſcio quomodo pręcox illa (ut ita dixerim) uileſcere ſic uidetur ſeueritas. Mitto uerò alia, quæ legeris poſtea forſan emendatiora. Illud rigidius à te caſtigatum eſt, quàm è re fuerit. Solet amor mutuus, etiam quę minus firma poſita ſint, ut quandoq; accidit, excuſare & munire. Tu contrà, quod rectum eſt (ut mihi quidem uidetur) intorques. Citare certè mouere eſt, uerbum (ut puto) à cio per frequentiam ſignificandi factum, unde concito eſt, & incito, & oſcito, & excito, et alia huiuſcemodi, in quibus eſt omnibus cõmouendi uis, qua nihil ſomno eſt magis contrarium: ſiquidem otio is ali ſolet, & quiete, quæ & ipſa ſomnus eſt, autore Vergilio, apud quem Venus placidam per membra quietem irrigat. Nõ ſatis uideo, cur citare ſomnum, non ſit cõmouere, & turbare. Adde quòd quantũ

ego nouerim,nemò de ſomno inducendo ſic ut tu interpres eſſe uis,nunc loquitur. Veruntamen ſi diſplicet,uelim mutes,fugare ſit pro citare.Fit aliquando difficilis mutatio,ſi quid dempſeris: ut quod quadret reperias,hic nihil negotij fuit. Non placet,paſco meas carnes,nec tam bonam cutem ferire.Non miror,delicatior guſtus eſt tuus, uix appoſueris quod ſapiat. Etiam acipenſer fatuus erit,ſi inciderit in tuũ palatũ.Sed paro hæc minus doctis,nõ Perſio,quẽ & C.Lucilius nõ curat ſua legere apud M.Tullium.Volo ego quoq; L.Decimũ, qui hæc omnino non cõtemnat. ut rideam, ſic cum amicis in iſtis æſtatis feruoribus,cum otiũ eſt, non quod poſteritas cuſtodiat & miretur,cudo,aut quod ditet informatores hos librorum,quorum tam cupidè quidam implorant operam.Græcum epigramma quod ad me miſiſti,tanta inopia linguæ eſt Grȩcæ,uix uerbis interpretor,nedum elegantiam perſpicere poſſim carminis,ſed puto tuum eſt. Vale. Venit neſcio quid in mentem de græco epigrammate,poſtquam hȩc ſcripſeram: uereor ne Venerem læſeris,& eius filium ἀδροπότηων,ut tu appellas: an ex aqua ortus culex,ut è mari Venus? Niſi Thaletem indicas,uix perſuaſeris: hyemis tempeſtatib. potius,aut ueris aquoſis magis natura ortum oportuit: feruẽtioribus magis æſtibus naſcitur,ſæuitq;.An tu Amorem deum ita terrificum numen, atq; hominum culici confers? Vide ne tibi quoq; Palinodia opus ſit,nec cæcus cantites.Quid age culici eſt rei cum mulieribus,id eſt,cum hominibus? Amoris is ludus eſt, non fœdiſſimi inſectuli, natiq; in ſterquilinijs. Naturam melius imitantur figmenta poetarum.Nam ſi ita libera fiant carmina, quid iam non carmen erit? Piſcis mihi uidetur Veneri magis ſimilis,ſi originis captes ſimilitudinem. Si uolatus, Aquila: ſanguinis uerò ſugendi Hirudinis palma eſt. Nam & Veſpertiliones quoq;, & Noctuæ,& id genus uolantes in tenebris aues,uidẽt per noctis umbras,arbitror & quidem culicibus minus obſcuriter:magis forſan appoſitè cæcum induxeris,ſi Cupidini comparandum putas.Nam quòd ais eum mulierũ excitatorem,aduertas & hic licet,ne Comum tu alterum numen offendas,cuius officiũ id eſſe Græci putant.Neq; culice Cupido indiget adiutore, fratres habet ſedulos eius officij miniſtros. Homini tu quoq; ipſi tandem in amando præfers culicem. Ridiculum eſt,dabunt ueniam. Sed tu uideris melius. Ego ſic indoctè, ſicq; amicè garrio. Iterum uale.

ANGELVS POLITIANVS BARPTOLEMAEO SCALAE SVO S. D.

OFfendit(ut uideo)te nimis, quòd in tuis uerſiculis de culice quædã parum probauerim, quo etiam nomine me nimis acrem uocas accuſatorem ſcriptorum alienorum: nec grauem ſatis uirum putas, quod feſtinantius carpſerim, quæ nec dum fuerant edita. Tu negas iſta tua ſcribi mihi,nimis uidelicet emunctæ naris, & cui ſit fatuus uel acipenſer. Vteris idem uulgata & publica iudicum reiectione,quæ ſit apud Lucilium:ſed & tentas quędam tueri contra meam ſententiam, cùm de cæteris taceas: arcesq; deniq; à tuis etiam ſcriptis ipſam poſteritatem, nec uel eis omnino parcis, quicunq; ſuas uigilias formis iſtis nouitijs excudunt. Poſt hæc tandem ludis in epigramma noſtrũ, quod ad te græcè ſcripſimus.Pudet igitur (ut uerum fatear)me reſcribere ad hęc tam leuia.Sed ut tibi ſatisfaciam, reſpondebo tamen. Offendi Scala te non opor tuit amici magis officio,quàm,ut tu parum benignè interpretatus es, accuſatiõe: ſcilicet qui ſecum non ita dixerit (ut eſt apud Horatium)Cur ego amicum offendam in nugis? quoniam uidelicet ſequitur: Hæ nugæ ſeria ducunt. Nam quòd ita ſuperſcripſiſti literis tuis,Angelo Politiano monitori meo,et patrono:quanq;

ſubeſſe

ſubeſſe ſtomachus, & ironia quædã uideri poteſt inſueto titulo, tamen ego libenter homo ſimplex agnoſco: propterea quòd & monui te ſedulò, & cõtra malè ſenſuros exhibui patrocinium. Quòd uerò edita negas, quæ iam publicaſti, quodq́ ab ĳs me reĳcis, quæ ſcripta mihi tua manu miſiſti, mox etiam epiſtola dicaſti, nõ queo ſatis mirari. Sed nec feſtinantius carpſi, qui penè ſerò te ut emẽdares admonui, quæ iam periculoſè uulgaueras. Iam quòd in me grauitatem deſideras, nõ eſt moleſtum, uidelicet homo grauior etiam quàm uelles: ut cui ſit res (etenim liberius iocabor) diu iam cum podagra. Sed & grauitatem prorſus aſpernatur culex iſte tuus, qui nobis materiam ſcribendi præbuit. Nec inſipidus mihi tamen fuit acipenſer (ut ais) imò rana, & gobio: quos te mihi non acipenſerem poſuiſſe, uel illud indicat, quòd & tu quædam ex ĳs ipſis etiam conuiuator expuiſti. De illo autem Citare fruſtra laboras, quoniam ne ſi mouere quidem ſomnum pro illo fugare dixeris, probabitur: ſicuti nec autores ipſi fugantur, qui quidem citantur. Nec rurſus qui fugatur exercitus, is ideo citatur. Vt autem bona crura, bonam formã puellæ dixerim: ſic bonam cutem facilè non dixerim, ſed nitidam potius, tenerã, beneq́ curatam, quanquam hæc duntaxat impropria. Minus illud ferendũ, paſce meas carnes, quod tamen ſine autoribus defendis. Ego certè ne triuialibus quidem literatoribus, ut ita loquant̃, permiſerim: ſicuti nec ut hendecaſyllabos duodecim, tredecimq́ ſyllabarum faciant, quales in tuis nõnullos reperies. Certè ſtridaculum tibi, & clangacem, quæ nunquam lecta ſunt apud idoneos, ideo concedimus, quoniam Perſio te non ſcribere teſtaris, & poſteritatis negotium non curare. Sed heus tu, quæ tandem inuidia eſt, ideo quoniam tuas ipſe prædamnaueris, nos uigilĳs noſtris fidere nonnihil, ac dare formis propagandas, quæ ſic flagitentur, celebrentur, laudentur à doctis, eędemq́ rurſus (quod fortaſſe non minus optandum) ab indoctis uituperentur? Non enim (quod tu putas) operam nos librariorum, ſed illi noſtram potius implorant, dum ſuum compendium ſectantur. Venio nunc ad epigramma, cuius elegantiã perſpicere te negas (ut homo es modeſtus) ob inopiam Græcæ linguæ: ſed putare tamen ais eſſe meum, quod in utrã partem mihi ſit accipiendum, non uideo. Nec enim adhuc ſcio de noſtro ingenio quid omnino ſentias. Cauillaris tamen, & quaſi totum mox uellicas argumentũ, uererisq́ ne Venerem lęſerim, ne Cupidinem, quòd cum ĳs culicem contulerim. Læſerit ergo Troianos pariter Vergilius, quòd formicis: læſerit & Græcos Homerus, quòd eos muſcis comparauerit. Nec uerò putas ex humore natum culicem, quem Vergilius idem uocat humoris alumnum: cuiuſq́ gratia conopeum illud Aegyptĳs militibus, utpote paludoſis exprobratur: nec rurſum quòd ęſtate magis compareant, ideo nõ ex aqua naſcuntur, niſi ſi ſtagna tam penitus ebibi credas. Illa certè nimis friuola, ſed & nihil ad rem, quę tu de piſcibus, aquila, noctuis, hirudine congeris. Non enim ideo non ex aqua culex, quia ſit & piſcis ex aqua: nec ideo non uolat ille, quia uolet altius aquila. Nec ἀδρανιπότητος aquila, ſed araneus uocatur ab Heſiodo. Nec itẽ abeſt à ſuctu ſanguinis culex, quòd hoc ſit magis hirudinis. Nam certè hirudini comparat amorem Theocritus, nec amorẽ creditur offendere. Deniq́ eodem pertinent, quæ tu de noctua, quæ de Como ſubiecisti. Nos autem non piſcem, non aquilam, non hirudinem, non etiam ueſpertiliones, & noctuas, non illum poſtremò comeſſationis deum, ſed omnino ipſum tuum culicem tractabamus. Nec item ſi paſtor quidem apud eundem Theocritũ, cæcum dixit eſſe amorem, propterea nos eum quoq́ uelut exoculabimus, cuius etiam ſunt (ut ait Moſchus) ὄμματα δριμύλα καὶ φλογόεντα. Iam ne illud quidẽ abſurdum eſt, ut homini culicem præferamus, quando hoc ſemel argumentũ ſuſce-

peramus in amoribus:utpote qui columbis quoq; cedant,lepusculis,gallinaceis, cuniculis,passerculis.Nec si sit argumentum poetæ,contrà quàm natura ferat susceptum,ideo minus artis habebunt,quæ suscepto semel argumento respondeāt, quod & culex Vergilianus,& ipsa Homeri Batrachomyomachia declarant. Ac de ijs hactenus.Non enim satis mihi digna uidentur,in quibus opera diutius nostra ponatur,uidelicet ne fiat Elephantus è culice. Tantum illud addidero, nihil me habere obscurum,nihil fictum,nihil clancularium, nec eorum blandimentis præsentem capi,qui facilè obtrectent absenti.Placet enim mihi illud Homeri:
ἐχθρὸς γάρ μοι κεῖνος ὁμῶς ἀΐδαο πύλῃσιν
ὅς χ᾽ ἕτερον μὲν κεύθῃ ἐνὶ φρεσὶν ἄλλο δὲ εἴπῃ. Vale.

BARPTOLEMAEVS SCALA ANGELO POLITIANO SVO S. D.

VIx adducor ut credam hanc postremam, quam ad me misisti de culice epistolam tuam esse.Leuior est,morosior est,suspectior est, uanior tandem.Aliquis credo ex tuis discipulis, dum tu in penetralibus istis philosophię uersaris,& contemnis ista leuiora,id sibi muneris respondendi mihi desumpsit. Non sapit salem tuum, multa miscet, omnia confundit,nihil probat. Aut ego fallor, tuo nomine indigna est. Ferunt præ se tua nescio quid tuum,id est,expolitum,candidum,luculentum,elegans.Quid multa? Tuum.Tu quoq; si incideris in hendecasyllabos, una plus, altera ue syllaba, meos esse scies, ut ego quoq; habeam meum aliquid. Vale.

ANGELVS POLITIANVS BARPTOLEMAEO SCALAE SVO S. D.

SI tibi reddita est illa ipsa epistola, quam dedi,nō est quod dubites,quin mea sit. Quæ si te tamē nimis læsit,in causa tuæ sunt aures,quas habes profectò nimis teneras.Soletis enim quidā blandiri semper inter uos, & quod dicitur,mutuum scabere: nos è diuerso sicuti uerum libenter audimus, ita facilè dicimus. Sed & clamas, penè dixerim rabiosius in epistolam meam,quo tamen ego non modò non offendor, sed & propemodum delector, ut qui uideam tui iudicij rem non esse. Nam de epigrammate si quæris quid sentiam, simillimū cæteris tuis est,omnino (q̄d dici uulgò solet) eiusdē farinæ. Vale.

BARPTOLEMAEVS SCALA ANGELO POLITIANO SVO S. D.

HEsterno die uesperi redditę fuerūt mihi literę ex Fęsulano tuo:& quòd erat aliquid mihi cum podagra negotij,quæ dextram manum pro arbitrio(ut sæpe solet)cruciabat,nec tum quidem amanuensis alicuius copia erat,differebam in aliquod felicius tempus responsum. Iam cœnaueram, & captabam somnos attentus: prius uerò quàm cum somno uenirem in gratiam,uoluebam (ut fit cum aliquid curæ impendet)cum animo,sic respōdendo,sic agam,hoc sic diluam.Illud rectum est,& sapit barbatum magistrum. Sed nihil lædere Politianum potest.Nunc amicus est? num bonus uir? num etiam apprimè eruditus? Num ex Mediceo tandē cōmuni gremio, etsi meritis ualde disparibus,fortuna tamen pari, si illa desæuierit? quod dij prius omen in hostes conuertant.Nō sunt monitis tuis teneræ meæ aures,auidas dixeris potius uelim.Nec me precor ex quorundam metiare exemplo, qui uel tantillo dicteriolo commouentur. Error meus fuit, si fuit illa epistola tua. Id enim satis iam superq; est, si tua est.Nesciui rectum uidere: quidam ex amicis,qui etiam ante me lectitarant (nam tu non signatas mittis epistolas) tuam esse enixè asseuerabant. Hoc sic agebam.

Nam

Nam quòd uerum & audire & dicere libenter sólere uos scribis, ô faustam & felicem sortem. Perrarum est: at præclarum: neq; qui id audiat, aut ipse dicat, facilè inuenire est, hoc quidem tempore: nam ueritas odium parit, comico prouerbio: & hoc sic. Nam de epigrammatibus meis ut feras tu tuum iudicium, opus nõ est, neq; ea de causa ad te scripsi. Satis ipse quàm curta sint illa quidem didici, & quidã familiares monuerũt: si sim in meis iudex iniquior. Volui ludere tecũ amicè, ut mos est meus, simul ut tu lætior tuis fieres, qui tanto te superiorẽ facilè cognosceres. Illud mirabar, cum ridicula penè omnia sint in meis scriptis, te tamen nihil ridere, neq; tu ἀγέλαστος es, quod Græci uocant: qualis Crassus apud Romanos fuisse fertur, & apud nos una familia, qui inde cognominantur, quòd non rident. Sed arbitror, uos ueri auditores minus ridetis, nugarum magis comes risus est. Sic agebam & ista, & oblanguescere cœpit agitatio, sopore circumeunte. Itaq; ea omissa, dormiendo indulgebam & aucupandis & inescandis somnis, quos mihi difficiliores & morbus cum ille plus sæuit, efficere solet. Et ecce nocte ferè intempesta cum obdormissem tandem, multa prius cum morosissimo deo colluctatus, uenit ad me Merula: Et quid Scala, inquit, insanis? Tu cum Politiano certamen inis literarium? Letale est. Atq; illinc ego ad te umbra uenio. Misit me uerò Laurentius Medices ex alto cœlo, ut te sic admonerem, tibi subtimens. Cum hæc dixisset, cum umbra pariter somnus discessit. Mi Politiane uale. Non insaniã profectò gratis, audacior tu quidem es, pugnacior es, sternacior es: milesq;, & dux, neque ego resisto. Vale, & me serua amicum, & cultorem tui.

ANGELVS POLITIANVS BARPTOLEMAEO SCALAE SVO S. D.

Literas accepi tuas multo blãdissimas, in quibus receptui canis, ac multa repetens reconciliare te mihi studes, quo nihil accidere mihi quidẽ potuit optatius. Nam quis non tecum malit officijs, humanitate, gratia, quàm iniurijs, altercationibus, odioq; contendere? Nec ego profectò tam fuissem tuis respõdendo literis inciuilis, nisi te uiderim nimis agi iam præcipitem, non dico aduersus nos (nam de nobis facilè est) sed omnino aduersus eruditos omneis. Itaq; putaui beneficium tibi me facturum, si te tibi ipsi tanquam in speculo ostenderem, persuasionemq; istam sciẽtiæ falsissimam de pulmone reuellerem: quæ facit, ut super ætatis nostræ doctos homines etiã ueteres illos contemnas: quos tamen extra aleam tot seculorum consensus diu posuerit. Nõ enim credo reputasti fortuna dulci nimis ebrius, tantundẽ te descẽdisse in literis, quantum ascenderis in honoribus: ut compensatione quadam paria tecum literati fecerint. Quod ad nos attinet, nec aspernamur amicitiam tuam, nec inimicitias deprecamur. Tantum illud breuiter testamur, ut tu fortunam, sic nos te Scala feremus. Vale.

BARPTOLEMAEVS SCALA ANGELO POLITIANO SVO S.

Modestius, ut mihi uidetur, fecisti tandem, qui obsignatas ad me misisti literas. Puto enim inter alias quoque causas antiquæ huius consuetudinis signandarum literarum modestiam quoq; ipsam non in postremis locũ sibi uindicasse. Constituerã uerò modũ facere scribẽdi ad te, quia iratior semper in respondendo fueris. Sed uel Merulam interea potius q̃ ita modò uel amicitiæ uel antiquitatis causam indefensam siuerim. Mouit me uidelicet impudẽs, da ueniã, nescio q̃ appellẽ pacto, ista disputãdi cõsuetudo. Fingitis, refingitis, machinamini, demolimini, asseritis, diluitis ꝓ arbitrio. Quis quietus sit

quis non animo cõmoueatur? Appellant te quidem Herculem, neq; te inuito, quod audio, utputa qui tibi temporis huius monstra, præsertim quantum ad literas pertinet, superanda susceperis. O ego tardi ingenij, qui quid id rei sit nesciuerim hactenus perspicere. Nunc sensi, & uideo. Es tu quidem Hercules, uel multo etiam meliore conditiõe, quàm ille Iouis filius Alcides, quem imperij necessitas trahebat in periculum. Ille iussa adibat monstra, tu tibi ea confingis, instruisq;, ut superari à te queant. His demis arma, hæc eneruas uiribus prius, quàm aggrediare, etiam quæ nulla sunt: & quæ tu pro ingenio effinxeris, euicta à te trahis in popularem gloriam. Si placet, uolo & ego indere tibi aliquod cognomẽtum. Volo ut sis mihi Hercules factitius, nomen certè factum ex re, habiturum apud te q̃q; autoritatem. Habeat ille sua nomina, habeat sacra, habeat cœlũ: nos hic fortuna nostra gloriemur. Quæso te bone uir, quid tibi cũ amicitia, quid cum inimicitia, cum ridicularia, ita ut nos fecimus, scribuntur ab amicis? An ita leuis est apud te amicitia, ut uel leuissima etiam quaq; de aura fluctuet? Cõstantior illa multo est, ac firmior: multo uirtus elegantior, quàm quæ hos amicorum ludos pertimescat. Arbitror non tenere te penitus amicitiæ uim, quam quidem in animo cõstituisse sedes oportuit, & iecisse grauissimas ancoras, ut contra tempestatũ omnium uim illæsa, & quieta maneat. Quæ quidem ab amoris consuetudine nomen habet, ut quædã plebeię magis amicitię, & in horas mutabiles, ab hamo esse appellatas duxerim: ut sunt illæ, quæ ob formam, quæ ob auaritiã, quæ ob ambitionẽ, cæteraq; peruersa animi desideria conciliantur. His cauendum est ne uacillent. Illa stabiliora sunt: atq; ut rem facilius intelligas, uelim induas patris alicuius personam, qui unicum habeat filium, atq; eum quidem haudquaquam satis morigerum. Nunquid ex omni erratulo abijciet? An uincet potius paternus amor: & quoad spes aliqua effulxerit mutandorum morum, tolerabit? Naturam melius & reliquæ amicitiæ imitantur. Peruicacior est (ut ita dicam) uera amicitia, uix cùm uapulauerit, discesserit. Parum multa scio esse hæc ad amicitię conditionem: sed ipsa se melius tuebitur, quæ testis mihi est, de ea cuntanda tecum, aut minuenda, ne cogitationem quidem ullam in animum incidisse. Sed quid tu mihi antiquitatem narras? an ego non sum semper eã admiratus? Profer scripta mea, profer dicta. Nõ legisti (ut uideo) Apologũ meũ de antiquitate, qui facilè arguat hac in parte tuam de me antiquitatis opinionem. Nostrorum piget temporum, pudetq;. Hoc ego scripsi, hoc asserui, hoc potes pro meo lacerare, si ita ferat impetus. Volunt tamẽ laudari quidam, & collocari inter diuina monumenta antiquitatis: non possum. Date quæso ueniam. An ego sum tanti, ut istam beatissimam fortunã uestram uiolem? Neq; ego auidior gloriæ sum, gratius fecerit qui me prætererit, ut ego pręteritum esse à uobis diu putaueram. Quid tu mihi fortunam, quid tu honores uitæ obijcis? Sed teneo in fortuna quid agas. Confingis tibi tuo more monstrum, quem deuincas. Cũ honore meo difficilior tibi colluctatio erit. Veni nudus omnium rerũ bonarũ, egenus ad remp. uilissimis ortus parentibus, multa cũ fide, nullis omnino diuitijs, aut titulis, nullis clientelis, nullis cognationibus. Cosmus tamen pater patriæ nostræ me complexus est, recepitq; in familiæ obsequia. Interea Florẽtinus populus ad prioratũ me euexit, deinde ad uexilliferatũ: tandẽq; & in senatoriũ me ordinẽ equestremq; collocauit, tanto profectò suffragiorũ cõsensu, ut nihil esse factum unquã popularius, multi putarent. Extat & illa de me Laurentij Medicis præclarissima uox, qua nusquam collocatum melius fuisse honorem homini nouo testificatus est. Cũ illo nunc tibi de honore meo agenti, cũ Florentino omni populo res habẽda est. Hoc ego affirmauerim, me multũ fuisse cõsecutũ

plura

plura quàm aut putauerim, aut optauerim. Neq; habui quod referrē, niſi fidei integritatem. Ea in me (uolo eſſe uanus) ſemper fuit quàm excellentiſſima. Atque hoc quoq; aſſeruerim in calce epiſtolæ, nullum me honorē ſine honore geſſiſſe. Reſpublica ipſa, resq; à me geſtæ in magiſtratibus, citentur teſtes uelim. Sed nondum claudere poſſum epiſtolam. Irritant tua monſtra. Nam illud quod ſcribis, ut reuellerem de pulmone ſcientiam, ex illo genere eſt, Herculis indiget uiribus. Scribis in quib. receptui canis, ac multa repetens recōciliare te mihi ſtudes. Sunt & hæc ex eodem genere monſtrorum, quæ tu ad uanitatem alis. Quando ego nō fui tibi conciliatus? quæ argumenta contra habes? non tuli te tam diu ita inſanientem, ita inſultantem, ſæuientemq; penè in mortuum? Relege epiſtolas ad te meas, uidebis uanam eſſe omnem reconciliationis mentionem. Sed ut uideo, de amicitia, ut ſuprà dixi, non rectè ſentis. Apud me inuiolata eſt, atq; maior multo ijs quæ ita inferri poſſunt iniurijs. Receptui canis, inquis. ô præclarum duellum. De culice concertauimus. Canant ſigna, effundat ſe ad ſpectandū uniuerſus orbis. Taceant deinceps Philenórum aræ. Dent uiam Curiatiorum, Oratiorumq; ſepulchra. Culex maior eſt, quem tu ex aqua ortum inter monſtra tua confingis. At Græcus excellentiſſimus poeta telluris animal appellat γαίης κνώδαλα διπτέρυγα. Putauiſti facturum te mihi beneficium, ſi tanquā in ſpeculo me mihi oſtenderes. Laruam tu mihi meam oſtendiſti, qua adeò ipſe contremiſco, ſi quando in eam incido neceſſarius, ut nihil magis ego iam de induſtria refugiam. Rectius feceris, ſi tu te aſpexeris, quem iſta ætatis deformitas non tangit. Multò id tibi erit utilius, ſi ille contutus falſum de pulmone reuellit. Expurgaui iam mi Politiane, uirus q̄d tuæ literæ excitarunt. Redij ad me, quietus animus eſt meus, & de amicitia quod eam aliam facere poſſet, ne cogitatū quidē. Velim autem ut ad beneficium conuertas animum. Da mihi hanc ueniam, ut hanc epiſtolam meam illi tuæ cui reſpondetur, apponi cures. Nolo enim defraudare te tua gloria. Tu ſi durior fueris, quæcunq; te cauſa mouerit, mutaueris conſilium meum. Adibo informatores hos librorum, & curabo ipſe, ut & mea impreſſa legatur: quod non feci hactenus, nec putaui eſſe me facturum. Vale.

ANGELVS POLITIANVS BARPTOLEMAEO SCALAE SVO S. D.

ACcepi literas tuas, neſcio magiſ'ne uirulētas, an ineptas, omnino tamē ridiculas, itaq; me magnopere delectarunt. Quibus tamen adhuc non reſpondebo, quia nondum conſtitui (quando ego tibi Hercules ſum factitius) quomodo tu mihi ſis tractandus, monſtrū furfuraceum. Cogito etiam pauliſper mecum, uocandus'ne tu ſolus ad partes, an cum tuis omnibus. Quicquid decreuero, ſtatim ſcies. Vale ut meritus.

ANGELVS POLITIANVS BARPTOLEMAEO SCALAE S. D.

HErculem factitiū me uocas in epiſtola tua, propterea quòd (ut inquis) monſtra mihimet fingam, quæ ſuperem. Tum negas iniuriam te mihi unquam feciſſe, negas antiquitati derogaſſe, pigere tamen, ac pudere tuorū temporū præfers: multa quoq; de tuis honoribus falſò iactas, falſius nōnulla de noſtris meritis. Poſtremò quaſi iubes ut exprimi formis, & interſeri epiſtolis epiſtolā tuam curem. Quare tibi ad ſingula reſcribam, ſed breuiter, ne nimiū temporis in nugis tuis ponam. Vocari me igitur Herculem, Scala, non epiſtolis modò, ſed & libris editis Marſilij Ficini tanti philoſophi, profectò (ut uerum fatear) non moleſtè fero. Nam ſi cognomen hoc mihi (quod equidem nō puto) cōgruit, illius iudicio: ſi minus, illius amore delector. Auget aūt uoluptatē, quòd

quòd tu nec hoc iam ferre, nec dissimulare potes. Factitiū uerò cur appelles Herculem nō intellego. Nam nec tale significas, quale natiuo repugnat, nec itē quale fit à sono uocis, ut sunt murmur, & sibilus. Itaq; tute uideris, quid hic aut senseris, aut expresseris. At ego monstrū uocaui te furfuraceum. Monstrum quidē, quòd ex colluuione monstrorum compositus es. Furfuraceum uerò, quòd in pistrini sordibus natus, & quidem pistrino dignissimus. Audes autem negare, factā mihi abs te iniuriam, quam neq; clàm tuleris, neq; dissimulaueris, ut qui dux & signifer usquequaq; cōtra me fueris. Possum tibi (si sit opus) impingere atq; inculcare longam illam, quam scis amici quondam tui, nunc uerò mei epistolam, quæ frōtis integumentum detrahet, neq; tergiuersari te diutius patietur. Eam tamen adhuc nō ostendo, ne simul domesticæ (quod nollem) tuæ maculæ proferantur. Non enim tam quid te, quàm quid me dignū sit, respicere debeo. Sed & antiquitati fauere te dicis, in quam penè solenniter sic ubiq; declamitas, ut sit hæc iam notissima fabula, nihil Aristotelem scire, nihil Ciceronem sapere iudicio Scalæ. Nam seculum tibi tuum displicere non miror, cum tu uicissim quoq; tuo seculo displiceas. Displices aūt meritissimò, quoniam nihil ei fermè deerat ad summam laudem, si te uel non tulisset, uel certè non extulisset. Etenim tibi maximū semper studiū fuit extirpandi radicitus bonas artes (ut utar Liuiano uerbo) subolescentes, sic ut nec ei quidē uiro peperceris, qui uel solus illustrare quodlibet seculū posset: nec instauratori Platonicæ familiæ, cuius famam publicè per te, perq; tuos ire oppugnatum nō dubitasti. Quorum quamuis hoc loco neuter nominetur, uterq; tamen suo sibi titulo agnoscitur. Reliquos taceo doctos uiros, qui me cùm maximè nunc celebrāt, affectantur, adorant, quòd unus extiterim, qui fumos inaneis tuos contemnam, qui publicam seculi causam sustineam, qui nimiam istam insolentiam retundam. Nam de honoribus quidem nihil est quod tibi nimiū placeas: uetus enim ludus hic, ut indigni tollantur in altum, uidelicet ut hoc quoq; se posse fortuna declaret, cuius tu solius opus es, quæq; iam tamē (sicuti credo) lōgè alio uultu te respiciet, exactura sortem cum fœnore ac puluisculo. De Cosma quæ iactas, deq; Laurentio Medice, falsa omnia. Certè Laurentius (hunc enim familiariter colui) quoties de te mecum loquebatur, satis indicabat, alienum se iudicium fouere, non suum. Scis aūt tu quoq; literas illum sæpe tuas publicè scriptas reiecisse, nobisq; dedisse formandas, quę prima odij, liuorisq; in me tui causa extitit. Nec me passus Iambicum carmē, quod in te scripserā, concerpere: quippe qui diceret esse indignū nimis, ut ita bonū carmē interiret. Illa duo sunt apud te uerissima, quòd & de tua fide locuturus, uanū te esse uelle profiteris: es aūt profectò uanissimus, id est mendacissimus. Et omniū bonarum rerū egenum uenisse te ais ad Rempub. Debueras hoc tamē adijcere, rerū omnium malarū uenisse te diuitem. Stultissimū uerò est, quòd excellentissimū poetam uocas nescio quem istū, qui de culice scripsit, & qui mihi fraterculus esse tui culicis potius, hoc est, ipse quoq; terræ filius uidetur. Quid quòd epistolam cupis tuam, quippe bellam, propagari formis opera nostra? Sed frustra mi Scala cupis: non enim tam mihi es odiosus, ut tuam prodere insulsitatē uelim, puerisq; te deridendum propinare, lecturis uel hoc ita scriptū in ea epistola, monstrum quem deuincas: sic enim tu monstrum uirili genere nunc dixisti, quemadmodū prius muliebri culicem, quæ ne in ludo quidem triuiali dicerētur impunè. Mitto enim dehonestamēta illa Romanæ linguæ, uexilliferatū, prioratum, mille alia prorsus hausta de uulgi fæce: quæ publicari nolim Florentinorum causa, ne tam præclara ciuitas habere Scribam dicatur, qui literas omnino nesciat. I nunc igitur, & nega Politianū tibi esse amicissimum. Vale.

ANGELVS POLITIANVS BARPTOLEMAEO SCALAE SVO S. D.

VTrum pugnantia scribam, pòst uidero. Tu certè reprehēdis apud nos, ut monstra, quæ bonorum defendit autoritas. Inelegans enim tibi uidetur illud, respondeo ad literas: at elegans Quintiliano, qui dixit: ad proposita respondeat. Monstrum putas, quod respondere me tuis literis nego, cum tamen aliquid ad te scribam. Sed Augustino monstrum hoc nō uidetur: qui cùm se respondisse dixisset epistolæ cuidā Paulini, sic adijcit: si tamē respondi, tanquam non respondisse uideatur, qui paria nō retulerit. Itaq; monstrum erit (ut tu uis) cum quis Taceo dicit, non enim tacebit is, qui sic loquetur. Monstrum quoq; illud Terētij: Quęre qui tibi respondeat: negat enim se respondere, quæ respondet. Tectius etiam tibi uidetur furfuracei nomen, quod tamen ego, si uis, in tuam gratiam retegam. Sed si Latinè dictum negaueris, & ego latinè dictū probauero. Sapere monstrum uidetur, & illud mecum cogito: sapiet ergo tibi monstrum Terentianum quoq; hoc: Cepi egomet mecum inter uias, ita ut fit, ubi quid in animo est molestiæ, aliam rem ex alia cogitare. Verùm exactiora, inquis, à philosopho expectantur. At nos à philosopho didicimus, loquendum esse ut multi, sentiendum ut pauci. Nec tamen pro philosopho me gero, quāuis Aristotelis publicè libros enarrem. Nam quòd perobscurum dicis illud, uocandus ad partes, non nostra, sed Iuuenalis est culpa, cuius uerba retulimus. Illud stultum, quòd in tuis mundanos omnes accipis: hoc usus argumento, quòd & tu mundanus es: tanquam si quoniam lactuca hortensis est, diceres quæcūq; in horto sunt, esse lactucas. Quis acumen hoc tuum non admiretur? Plus ipse nimirum uidisti, quàm Cicero, qui sic in prima statim ad Lentulum epistola scribit: Amorē tui absentis præsentes tui cognoscēt. Et ad Appium: Velim ita fortuna tulisset, ut quanti omneis ego tuos facio, tāti tu meos facere posses. Sed & insulsius multo, quod fieri non posse credis, ut quod ego nunc nesciam, scire alius à me quādoq; possit. Ergo si cras didicero Vergilianos puta uersus, quos hodie nescio, docere ipsos perendie non potero? Vides q̃ te demonstrent ista non solum literas ullas non habere, sed ne sensum quidem cōmunem. Quare testor me posthac ad hæc ita frigida & inania non responsurum: non enim respondendū est (id quod Aristoteles præcipit) ijs qui sine ratione loquantur. Vale.

Ἄγγελος ὁ Πολιτιανὸς Ῥαφαήλῳ τῷ Βωλατεῤῥάνῳ εὖ πράττειν.

ἘΞέπληξεν ἐμὲ Ῥαφαῆλε, τὰ σὰ γράμματα, καὶ νὴ δία, πολὺν χρόνον ἠπίστουν αὐτοῖς, ἀδύνατον ἡγούμενος τὸ, οὕτως δὴ ἀπροσδοκήτως σε, εἰς ἄκρον ἐληλακέναι τὸν ἀττικισμόν. πῶς γὰρ ἐχρῆν πιστεύειν ἐμὲ ῥᾳδίως, ὡς αὐτὸς ὑπῆρχες ὁ αὐθέντης οὕτως ἀκριβῶς ἠττικισμένης ἐπιστολῆς, ὃν ἐγὼ καὶ πέρυσι πάντως ἄπειρον οἶδα καὶ ἀνήκοον τῆς ἑλλάδος ὄντα φωνῆς. ὑπερτεθαύμακα γοῦν, πόθεν ἐξαίφνης ἐκπορίσαιο δυσπόριστον οὕτω χρῆμα. καὶ πῶς οὕτως ἐν βραχεῖ, διανύσειας ἤδη τὸ στάδιον, ὃν οὔπω οὐδὲ ἐφ' ὕσπληγγος ἑωράκαμεν. ἄπιστον γὰρ, ὡς λόγος, τὸ παράδοξον. ἐγὼ μὲν οὖν καίτοιπερ τεταλαιπωρημένος τὸν ἅπαντα βίον ταῖς καματηραῖς ἀγρυπνίαις, καὶ ὀλίγου δεῖν, ἐγγεγηρακὼς τοῖς τῶν ἑλληνικῶν βιβλίων ἀνελιγμοῖς, οὔπω τοσοῦτον προκεκοφέναι μοι δοκῶ, ὅσον σὺ νῦν εὐθὺς ἐνία, οὐδ' ὅλον ἐνιαυτὸν ἐσχολακὼς, καὶ ταῦτα κατὰ μόνας, καὶ ἀδιδάκτως; τίς γοῦν εἰπέ μοι, θεῶν σοι, τὴν αὐτοματωτάτην ἐδακτυλοδείκτησεν ὁδόν; ἢ πῶς οὕτως ἐν ἀκαρεῖ, ἕλλην ἡμῖν κατέστης ἐκ ῥωμαίου; ποῖαι δέ σοι μέλιτται, ὅλας τὰς ὑμηττείους ἐνέσαξαν σίμβλους; αἰσθάνομαι νὴ τὸν λόγιον, ἀντεπιστέλλειν σοι μεταξὺ

ῥαφαῆλε

ῥαφαῆλε, καὶ δοκῶ μοι γέλωτα ὀφλισκάνων ὁ τέως κεκλημένος διδάσκαλος, ἐν τῶν καθ' ἡμᾶς ἑλλήνων τοῖς δοκιμωτάτοις, ἀντιτεταγμένος. οὐ γὰρ μόνον τὴν ἀκρίβειαν ἀποδέχομαι τῆς ἐπιστολῆς, ἀλλὰ δὴ καὶ ὅτι πολλῷ ῥεῖς κατὰ τὸν πύθωνα, καὶ κρουνηδὸν καταφέρῃ, ἀλλ' οὐδὲν καὶ τῆς χάριτος ἀπολειπόμενος, ἴυγγος δέ γε καὶ παντοδαπῆς ὑπερβρύων. καὶ ταῦτα μὲν ἐπὶ τοσοῦτον. τὸν πίνακα δὲ τῶν βιβλίων, οὐχ οἷόν τέ σοι, τό γε νῦν πέμψαι. κεῖται γὰρ ἅπαντα μίγδην καὶ πεφυρμένως. μᾶλλον δὲ σωρηδόν. ἔμφρουρα δ' ὅμως, καὶ ἐντεθησαυρισμένα πως, ἐς αὐτὸ τῆς βιβλιοθήκης οἰκοδόμημα πάντως ἀποτελεσθῇ. καὶ δὴ καὶ ῥωβέρτον, οὐ χρὴ συνιστάναι ἐμοί. ἔχω γὰρ αὐτόν, ἐν παιδὸς μοίρᾳ. ὑπόνωθρον μέν, καὶ ὀκνηρῶς ἔχοντα, ὡς φῄς, ἄμωμον δ' ὅμως τὸ ἦθος, καὶ ἀνεπίληπτον. ἔρρωσο, μαΐου ὀγδόῃ ἐκ φλωρεντίας.

PETRVS CRINITVS ALEXANDRO SARTIO S. D.

SCripſeram pridem ad te Alexander, tum & illud monueram, ut quos collegiſti adhuc Politiani labores, pro tua nunc diligẽtia in bonorum uſum proferendos curares. Tu enim, quod omnes iam norunt, ſiue Politiani manibus hoc debeas, ſiue debere te putes, hoc totum in te oneris reclinaſti, ne quid omnino ab eruditis deſideretur, quod ingenio partum Politiani, & induſtria effectum eſt: rem profectò & te dignam, & in qua laudem tuo nomini haud immeritò amplam concilies. Atq; ut tu quidẽ Alexander Politiani noctibus & uigilijs proſpiciendum putaſti: ita hercle crediderim & ſtudioſorum ingenia plurimum tibi debitura, qui unus ſis autor, ne tot, tam uariæ, tam multiplices eruditorum lucubrationes intereant. Cæterùm literis me tuis rogas, ut locos tibi aliquot recenſeam, de quibus in ſecundam Centuriam Politianus retulerat: quòd à me credas uel obſeruata de ijs quæpiã, uel potius coràm ab eo percepta, qui cum de literis ſæpe agebam. Ego uerò Alexander nihil in uotis maius, aut antiquius habeo, quàm ut ſuus cuiq; aſſignetur labor, ac in proprios hęc aliquando referantur: alioqui malim ego non uiuere, q̃ per alios cum eorum iniuria uiuere. Quo ingratitudinis uitio quidam ex Græcis notati ſunt: ſicuti ex Latinis Iulius Solinus, qui ut parum de Plinio gratus, à doctis inceſſitur: uel ipſe item Macrobius, qui dapibus partim emendicatis, partim ſuffuratis ſuas cœnas inſtruxit. Minus autem hi ferendi, qui aliena pro ſuis non uertunt tantum, ſed tranſcribunt ad uerbum. Vtinamq; plebei quidam Grammatici tantundem hac ætate non agerent: qui ſatis ſe nunc putant cõſpicuos, ac ſupra cæteros cenſeri, ſi alienis ornati titulis extumeſcant, reprehendentes ea in primis, quæ anxiè ac percupidè cõquirant: ſicut diuitias auari ſolent, qui dum eas reprehendunt, tum inhiant. Sed ineptam horum impudentiam noſter meritò Aldus, uelut admotis facibus extimulat. Dixi aliàs tecum quemadmodum Politianus alteram Centuriam abſoluerat, quod ab eo te propè hortante factum eſt, qui tantopere ſuis fauebas laboribus. Sed dequeri nunc boni iuuenes poſſunt, quòd hoc publicũ munus quidam priuati iuris fecerũt: in eorũq; manus deuenerit, qui aut talia nõ agnoſcãt, aut ſi agnoſcant, diſſimulent. Nos autem tuo nũc animo ſatisfeciſſe uidebimur, ſi locos tibi aliquot ex ea ſubijciamus: quod à me tamen breuibus abſoluetur, ne bonorum otio & abutar, & ſtudioſis illudam. Inter cætera igitur, quæ in Centuriam ſecundam retulerat, hæc olim mecũ Politianus, cum ad Arni fortè præripia ageremus, de Thalamego naui. Trechedipna ueſte, Callimachi ætijs, ſed & de poeta Dorſenno, de Amabæo uerſu, de Caprotinis, de nodo Herculeo. Cæterùm ut ingenio fuit parato, memoriaq; ad cuncta exprompta, alia tum permulta commemorauit. Sed illud in primis ſcito, quòd quæ in Suetonio Tranquillo, Plinioq;, noſtris habentur, ſecus multa expoſuit. Iam & locos in iure ciuili multos, pretereaq; ex ipſis

ex ipsis philosophiæ gyris quæpiam parum cæteris intellecta adnotauerat. Sed erit satius aliquam uelut notam retexere, ut ex ijs & rerum iactura consideretur, ac furta quorundam deprehendi facilius possint, si hæc aliquando qui togati obambulant, pro suis depromēt. Hæc igit Politiani manu inter exchartabula quędam deprehendimus, quæ & noster Fabianus cum legit, iniuriam factam Politiani manibus non ferendam inclamauit. Subijciam aũt ut in pagella erant, ad hunc modum: Capita Centuriæ secundæ. De diuinatione, Stratocles, Sybotes, Mansuetiores, Manuprecium, Osiris, Erynna, Oculatissimus, Flaccus, umbræ, Pausanias: pro Plinio contra reprehensores, castratio, Polyphemus, quadrupes nodus apud Terentium, decussare, Cresphōtes, Taras apud Statium, sororiantes mammæ, Phryne meretrix. Et hæc Alexander, aliaq; permulta à Politiano in secunda Centuria explicata sunt. Sed ego dum singula respicio, dum ex ipsa stellographia maiora quædam ꝙ antea cōcipio, uix me comprimo, uix retineo, quin studiosos nunc omnes adhorter, ut milite collecto Fidentinos in istos, & plagiarios impetum faciant. Commodum uerò erit, si de paucioribus plura suggeram, qui de multis notaui perpauca. De Thalamego igitur naue afferri hæc possunt: quemadmodum apud Suetonium Politiani obseruatiōe, tum ueterum codicum testimonio, quod nec tu ignoras, sic utiq; legendum in Iulij Cæsaris uita: Cum Cleopatra Cæsar conuiuia in primam lucem sæpe protraxit, & eadem naue Thalamego penè Aethiopia tenus Aegyptum penetrauit. Hæc enim uera & genuina lectio. Cæterùm quæ nauis Thalamegos, qua forma & habitu fuerit, docent ex Græcis permulti. Vt enim Appianum modò Alexandrinum mittam, Suidas de hoc, & Pollux, Atheneus quoq; in quinto Dipnosophistôn copiosissimè, cuius rei testimonium & Azarolo nostro damus. Aedificauit, inquit Athenæus, Ptolemæus Philopater nauem etiam fluuialem, quæ Thalamegos uocabatur: longitudo eius semistadium, latitudo quæ esset amplissima triginta cubitis, altitudo ipsa cum suggestu tabernaculi paulo minor quadraginta cubitis: figura eius neq; longis nauibus, neq; rotūdis adsimilis, sed ex utroq; mixta. Prosequitur dein parteis omnes, & ornatum nauis, quod ego breuitati studens prætereo. Ad Trechedipnam ueftem accedam. Apud Iuuenalem de Trechedipna ad hunc modum:

Rusticus ille tuus sumit Trechedipna Quirine,
Et cæromatico fert niceteria collo.

In hoc autē loco Recydna uulgò legitur, sed Plutarchus in Symposiacis de Trechedipna ueste meminit. Athenæus quoq; libro Dipnosophistôn sexto, cum de parasitis loquitur, Alexim Comicum citat, mentionemq; de Trechedipna ueste pluribus facit. Quibus adductus credo Politianus, Iuuenalis carmen atq; cæteri aliter exponebat. Possent & alia afferri, sed ea parũ nunc suppetunt. De ætijs Callimachi uersiculus est poetæ Martialis: Nec te scire iuuat ætia Callimachi. Quid autem operis hoc titulo à Callimacho editum sit, ex multis elicitur: nec enim contra quenq; dicturi sumus. In epigrāmatis igitur Græcis cùm locis permultis, tum libro maximè primo:

Καλλίμαχος τὸ κάθαρμα, τὸ παίγνιον, ὁ ξύλινος νοῦς,
αἴτιος, ὁ γράψας αἴτια καλλιμάχου.

Afferuntur & Callimachi Aetia à Stephano de urbibus, & à Clemente Alexandrino in Stromatis. Sed ut Grammaticos nunc Græcos mittam, illud à me quoq; obseruatum, quemadmodum & Probus Valerius de ijs, & Priscianus ad Iulianũ, qui uersiculos quoq; ex Aetijs citat. De ijs nonnihil etiamnum apud Politiani libros in aduersarijs. De Dorsenno poeta dictum à nobis in libris de poetis, quos

propediem edituri sumus: deductus enim is labor propè ad umbilicũ, quod alijs ad te literis scripsimus. Porrò autẽ de Fabio Dorsenno in Sextianis collectaneis, apud Plinium quoq;, Horatium, & Anneum Senecam mentio est, Epistolam nos Bessarionis adiecimus, ad Theodorum Gazam, in qua de hoc ageret. Et id, Alexander, est illud ex quo Politiani Centuriam auidius conquirebam. De amabæo uersu, Cresphonte, Caprotinis, & nodo Herculeo tam multa Politianus scripsit, ut nisi omnem ego nunc explicem bibliothecam, parum mihi satisfaciam. Quanquam de nodo Herculeo nonnihil ab Hermolao, multisq; à me locis de hoc iam dictũ, ex Anneo Seneca, Plinio, Macrobio, Seruio, & alijs. Nam & de Nonis Caprotinis, ut breuiter tecum agam, Varro Terentius, & in Cœnis Macrobius, ac Plutarchus locis multis, qui tamen inter se dissentiunt. Putauit autem Politianus de Caprotinis apud Ouidium intelligendum uersiculis illis:

Porrige & ancillæ, quæ pœnas luce pependit,
 Lusa maritali Gallica ueste manus.

Iam & illud aliàs ad te scripsi, quod apud Iuuenalem de Pytismate sententiã commutauerat, affirmans in Pytismate ludum magis quendam in laconicis frequentẽ subinnui, cum quis alter alteri aqulam inspuens colluderet, quòd in Herone de spiritalibus id esset: unde illa Terentij pytissatio: quanquam & Epictetus alicubi patrocinetur, & Clemens in Stromatis. De Amystide quoq; Threicia apud Horatium nunc subit: Bassum Threicia uincat Amystide. De hac autem ueste Politianus multa ex Græcis scripserat, non ut plebei quidã agunt literatores, qui coniecturis, non autoribus nituntur. De Amystide enim Athenæus quidẽ libro Dipnosophiston sexto, q̃ loco Epicharmi etiã Comici uerba citat, sed & libro idem Athenæus 10. Eustathius quoq; in undecima Homeri Rhapsodia. Hæc satis pro tempore Alexander, in quibus nostram nolim eruditionem probes, sed ingenuã magis simplicitatẽ, qui sua uelim autoribus restituta. Alia dein cum inciderit, ad te mittam. His enim septus angustijs, uix otiũ ad autores respiciendi sum nactus, nedum schedulas omnes, cõmentariaq; propè innumera liceat euoluere. In summa nostrum magis tibi obsequium probari nunc uolo, q̃ ingenium. Vale, & Aldum nostrum saluta. Idibus Martijs.

PETRVS CRINITVS ALEXANDRO SARTIO S. D.

Nimis tu mihi, nimis ingenio faues Alexander, qui nostrum hoc studiũ tantopere in dies prouehas, ut multi iam probẽt. Facis tu autem quàm par est humanius, qui nimium quandoq; tuis tribuas. Ego enim aureis adhuc meas teneriusculas ista nolim persuasione tua oppleri, ne sic extra omnem hominis sensum uidear, ut quod cæteri de me non sentiant, credam: imò quod tu magis credas, sentiam. Si accedas propius, si me introspicias, Crinitum dices tuum in literis quidem exudare, sed nec tamen ita promouisse, ut studiosi nomen transiliat. Satis id mihi, si intra meam me classem retineo, & studiosi gradum tutor. Ignosco tamẽ & tuæ de me opinioni, & officio. Quippe nec is reprehendendus, qui ad bonas arteis studiosorum ingenia inuitet, acuat, impellat. Sed ueniam ad epistolam nunc tuam, qua nos iterũ mones, ut à promissis me absoluam, ac ea mittam ad te, quæ ex Medicea bibliotheca inter Politiani libros inuenta sunt: ne pars hæc etiam tanti muneris non rependatur. Mitto igitur prælectiones illas, ut sum pollicitus. Sed addis ad hæc, ut & capita subtexam ex secunda Politiani Centuria, quorum uix argumenta inueniamus, quod in parte alijs ad te literis fecimus. Futurum enim, inquis, ut ex rerum saltem indicijs, facilius istis plagiarijs

plagiarijs pudor imponatur, si quando talia pro suis edent. Subijciam uerò ex Politiani autographis, quæ multi etiam è charis legerunt. Hæc igitur sunt, de periochis Terentianis, de Pygmea matre apud Ouidium, de Lyde Antimachi, de seruis orcinis, quid diribitorium, quid Augusti clauis, quid tintinnabulum, & pædagogia, quæ apud Suetonium contra reliquorum sententiam explicauerat. Ita eñi ipse Politianus mihi retulit, atq; illi hoc itidem sciunt, qui pudore sequestro seclusa hæc domi detinent. Illud autem teneo, quòd & uerbum hoc quod est Nouissimum, contra Gellij sententiam apud Tullium obseruarat. Quam rem & iuniores quidam non ignorant, qui Gellium quoq; in eo defendant, quoniam semel id, inquiunt, apud Ciceronem sit: quod enim fieri semel dicitur, ac si nunquam fiat, ut Pædianus ait, accipi solet. Ego tamen Alexander, ut non Gellium quidem in hoc defendam, ita & amicos puto excusandos: quoniam proprium uiri sit hallucinari interdum, & incurrere. Tu autem scito id à me uerbum sæpius in M. Tullio obseruatum: reperies non in libro tantum de Oratore ad Brutum, quod omnes sciũt, sed uel in epistola ad Octauium, & in oratione pro Roscio Comœdo: quæ tamẽ oratio rarissima adhuc est inuentu. Sed ad Politianum redeo: is apud Terentium obseruauit argumenta illa, quæ senarijs constant, ac initio fabularum apponunt, haudquaquam esse poetæ Terentij, ut multis ferè persuasum, sed Apollinaris Sulpitij: quod esse uerum neutiquam putamus addubitandum, modò antiquitati fidem non derogemus. Hic autem Sulpitius Apollinaris Gellij præceptor fuit, ab eoq; in Atticis lucubratiõibus pro uiro doctissimo laudatus. Verùm suo loco de Apollinari à me dictũ. In uetustissimo itaq; Terentij codice, literis, ut nostræ Pandectæ, maiusculis, ad hunc modum super Terentianis argumẽtis: G. SVLPICI APOLLINARIS PERIOCHA. Cuius rei testis mihi & Petrus Bembus, mira iuuenis & indole & ingenio. De Pygmea matre in Ouidiano uersiculo: Altera Pygmeæ fatum mirabile matris. Facta uerò est de re hac mentio cùm locis multis, tum apud ipsum Athenæum libro Dipnosophistôn decimo. De ijs autem locis apud Suetonium, de quibus summa adhuc eruditorum concertatio, paucula quædam in Politiani autographis deprehenduntur. Sed unum in eis agitur, uti lectorem ferè ad Centuriam alteram releget, quoniam de ijs copiosa illic explicatio: ita nos in eum demittit locum, ut facilius cerui corniculos deprehendamus. Illud autem scio, Alexander, non idem me semper de ijs sensisse, quando & iuniorum sententiæ inter se longè dissentiunt: ac ipse quidem Politianus non eadem credo repetisset, quæ in Commentarijs uulgatioribus extrita sunt. Tantũ de Lyde nunc Antimachi ea subijciemus, quæ haud tibi erunt ingrata. Versiculus est Ouidianus ad uxorem: Nec tantum Clario Lyde est dilecta poetæ. Fuerunt autem qui Clarium poetam de Apolline intellexerint: tum de Lyde alia quoque non minus absona confinxerint. Cæterùm in eo quidem loco de poeta Antimacho intelligendum, qui Colophonius fuit, hoc est, Clarius, ubi & Clarij quoque Apollinis templum. Nam & Nicander ipse Colophonius Antimachi ciuis fuit, sicuti de se ipso in Alexipharmacis. Cõstat autem ab Antimacho Lyden dilectã, ac de eius obitu carmen eum scripsisse. De qua re permulta Suidas. Astipulatur & Plutarchus, qui in consolatione ad Apollonium poetam, inquit Antimachum Lydæ uxoris titulo, quam uehementer amabat, elegiam scripsisse, qua seipsum sit consolatus. Sed & de Lyde Antimachi frequẽs apud Græcos grammaticos mentio ueluti apud ipsos quoq; Apollonij interpretes, Lucilium Tharreum, Sophocleum, & Theonem. Sed hæc, Alexander, à me alibi copiosius. Venio nunc ad eam partem epistolæ, qua meos poetas flagitas: quoniam superioribus nostris

ſcripſeram hoc me operis ita urgere, ut creſcat in dies & labor, & laboris amor. Facis tu autem amicè, qui noſtris quoq; uigilijs ſtudeas. Mittam mox librum ad te primum, quo antiquiores cõplexi ſumus, eos uidelicet ex Latinis omnes, qui ante Vergilij tempus ſcripſerunt. Ex eo tu facilè, quæ tua eſt eruditio, de cæteris coniectabis. Aldum noſtrum etiam atq; etiam ſalutes. Vale. Cal. Aprilis.

EPIGRAMMA DE ANG. POLITIANO.

Huc huc uiator paululum gradum ſiſte.
Vatem potentis ſpiritus uides clarum:
Qui mente promptus acri, & arduum ſpirans,
Ac ſumma quæq; & alta conſequi ſuetus.
Is ille ego Angelus Politianus ſum.
Fouit benigno me ſinu Flora, & illic
In fata ceſſi, Parthenopeos reges
Cum Gallica arma irruerent minabunda.
Tu uale, & hoc ſis meriti memor noſtri.

MICHAEL ACCIARIVS VTIANENSIS ANGELO POLITIANO SVO S. D.

SVm tibi togatus iam decennium, & cùm lautiore cœna comites ſuos princeps iam nullus accipiat, nondum te dimitto. Mirum mehercle liberalitatis exemplum, cùm plura cottidie exquiſitiora, & precioſiora multo, ex uberrimo iſto ſinuoſi pectoris tui penu nobis apponas. Si Græcum enim ſcriptorem, ſi Latinum enarras, quàm acutè ſenſum exquiris? quàm prudenter elicis? quàm etiam purè, quàm eleganter eloqueris? Tum demum ſcriptor ille doctus, quiſquis eſt, tum facundus te promente pernoſcitur, tum extat ingenium, tum uirtutes apparent. Non enim tu modò capis, quid ſcriptorum omne genus dicat, uerùm (mirabile dictu) quid item dicere uel cogitare debeat, quibus etiam ſingulis tu ſitu longiore iam ſqualentibus, & diuturno propemodum ſilentio mutis, crudelem uicem miſeratus, piè ſimul, & liberaliter affuiſti: atque oraculo certius mentem omnibus rectam, & ne inuiti barbarè loquantur, ſuam quoque ipſorum linguam reddidiſti. Quod ſi quis temerè, ut eſt hominum ingenium, liuidus homo neget, iuuenum claſſes, & marmora loquãtur, atq; adeò Miſcellanea ipſa liquidò teſtãtur: cuius planè eruditiſſimi operis gratia, eos quidem qui legunt, & qui per te ipſi leguntur, omnes tibi uno eodem'que munere deuinxiſti. Tu lumen obſcuris, & fœdiſſimè mutilatis, membra formam'que reſtituiſti: tu quaſi peritiſſimus gubernator ſcopulos, qui in latina & Græca lingua latebant, loco procul ſignato ſtudioſæ iuuentuti pariter indicaſti. Ergo cùm te uel audio, uel lego, non equidem priſcis Romanis inuideo: illi ſuo, nos te noſtro Cicerone lætamur. Et ne uidear laudationem aggreſſus, quoniam pro rerum omnium ſcientia ſumma, & uberrima facultate dicendi, unde multi iam doctiſſimi deſierunt, inde cœpiſſe uideris, iam ſilebo. Cur enim te laudem, tuas cum laudes niſi tutè conſequi dicendo nemo poſſit? tua culpa ſcilicet, qui tantum ingenio et doctrina cæteris antecellis, ut ſperare auxilium niſi à te ipſo non queas. Tranſeo uerſus, ſyluasq; tuas haud certè Statianis abſimiles: imò uerò ſi materiã, ſi flores, ſi fructus inſpectes, illi ſyluæ facilè relinquentur, tuæ uerò ſyluæ iure potius amœniſſima uiridaria, pomaria'que dicentur. Præterirem quoque Herodianum, ſed ecce mihi iratus aurem uellit, qui ſe ait in Latium te duce honeſtiſſimè tralatum.

Itaq;

Itaq; in Romanam ciuitatem omnibus quasi punctis allectum, ut pene patrij sermonis oblitus, melius multo latine libentiusq; loquatur. Omnia præterea nunc prudens omitto, ne ultra terminum uager: teq; tantum uehemẽtissime rogo, post opiparas adeo, splendidasq; dapes, gustum ut iterum acuas, bellaria ponas, id est, epistolas edas, quæ tanquam singularia modo, conuulsaq; membra uelut sine spiritu iacent, in suum deniq; coactæ corpus reuiuiscant: ut academia Florentina teneat tandem quod optat, possitq; te audacter in omni eruditionis genere cũ ipsa quoq; antiquitate conferre. Atq; adeo si codices & testimonia uetera literarum incursu barbarorum, uel omnia pereant, pro cũctis unum te habeat, secura quasi nihil amiserit, quem libentissime legat, imitetur, & colat. Vale.

SCIPIO CARTEROMACHVS ANGELO POLITIANO SVO S. D.

PVdet equidem Politiane, præceptor optime, eam potissimum expectasse ad te scribẽdi occasionem, unde necessitudinis potius quam uoluntatis, aut officij ratio appareret. Nam cum debuerim initio statim, quo huc profectus sum, scribere ad te, ut est amici officiũ, ac multo magis discipuli, ego id prætermisi tum, cum poteram honestissime facere, ut nũc scilicet non sponte (ut uideor) sed coactus efficerem. Verum si cogites, cur id officij, aut qua ratione subterfugerim, inuenies nulla alia de causa id esse factũ, quam nimio tui stupore, ac potius reuerẽtia. Quoties enim mecum ipse cogitabam, ad quem esset scribendum, si ad te scriberem, continuo animus decidebat, omneq; secum auferebat scribendi consilium, ut fatear imbecillitatem meam, quæ siue timiditas est, siue reuerentia, siue utrunq;, me certe nunquã ante hunc diem promptum alioqui, cupidumq; semper ad te scribere passa est. Atq; in hoc ego (nisi fallor) non accusandus magis, quam uenia dignus uideor, quod eius uiri iudicium tantopere perhorruerim, qui ob ingenij prestantiam, multiplicem'que doctrinarum cognitionem, omnium animos in sui admirationem solus conuerterit. Sed cur nũc demum inquies, εἰς τουτονὶ τὸν ἀγῶνα εἰσῆλθες; Quoniam ut scis, φιλία πρόφασιν οὐ προσμένει. Cum enim esset aut amici perdenda salus, aut ad te scribendum, turpissimum esse duxi, non periclitari potius in re minima, quam maximam perdere. Cum præsertim si ad te scriberem, & amicum aliquando, & discipulum me gererem: εἰ δὲ μή, præterquam quod & amicũ perderem, & discipuli officio nunquam perfungerer, in te quoque minimum confidere uiderer, a quo tantum me amari scirem, quantum potest a præceptore discipulus. Cur igitur uerear amici salutem tibi commendare? nam si meam ipse diligis, ut profecto diligis, proculdubio et amicissimi nobis nõ negliges. Is enim est, de quo ad te scribere instituimus quo nemo nobis in hac urbe familiarior, cognitus a teneris annis Romæ, cum eisdẽ studijs, sub eisdemq; præceptoribus ambo erudiremur. Atque (ut uerum fatear) nihil me hic uel inuitũ tam diu retinebat, quam ne ab huius consuetudine distraherer. Quin & cum profectionis nostræ nos statim pœnituisset, hac una tamen re huc me uenisse gratulabar: quod amissum iamdiu amicum recuperaram: de quo enim iam decennio nihil resciueram, is nimirum amissus mihi credebatur. Qui & iterum nunc amissus per te denuo recuperandus est, atq; eo honestius, quam prius, quo tunc e nullis infortunijs, sed ex absentia tantum, & quasi obliuione est nobis restitutus: nunc e summis miserijs & calamitatibus est restituendus. Quid enim homini miserius est, quam uiuentem ualentemq; (quod dicitur) quotidie mori? Id autem est carcer, cui hic noster supplicio damnatus est, quia monachum

eiuſdem ordinis, cuius & ipſe eſt, uulnerauit, quo illum uulnere mori contigit, τὸ τοῦ Φωκυλίδου. πολλάκι γὰρ πλήξας ἀέκων φόνον ἐξετέλεσσας. Cum enim ille in eorum cœnobio uerbis in hunc noſtrum aſperioribus, neſcio qua de cauſa prorupiſſet, percitus ira noſter, cum primæ animi motiones (ut dicunt) noſtra non ſint in poteſtate, conuiuali cultello, quem ſecum habebat, hominem attigit, non ſe eum interempturum exiſtimans, quandò nec uellet. Nam quis eiuſmodi gladiolo hominem ſe occiſurum crederet? ἀμφὶ δὲ ἀνθρώπων φρεσὶν (ut Pindarus inquit) ἀμπλακίαι ἀναρίθμητοι κρέμανται. Exceptus namq; ictus in dextrā mamillam profundius quàm ſperaſſet quiſpiam, pulmonem interius commaculauit. Ex eo paucis ille ſuperſtes diebus deceſſit miſer. Atq; hic noſter continuò captus à ſuis, in carcerem eſt truſus, ut uitam ibi finiat, nec cœlo fruatur amplius, niſi tu auxilio ſis. Qui cùm plurimū gratia & autoritate ualeas apud Medicē Petrū ob incredibiles tuas uirtutes, admirabilemq; ſapientiam, facilè (ut puto) impetrabis, ut generalem eius ordinis exoret, quò noſtrum hunc carcere liberet: aut ſi hoc nimium eſt, alio quouis ſupplicio afficiat, alió'ue potius traducat, quàm hic eum ſinat marceſcere. Quod eò etiam libentius extorquebit, quò generalis idipſum cupere, ac uelle dicitur, ſi modò aliqua honeſta ratione id ſe facturum uideat. Nouit quippe quem hominem ſit liberaturus, Græcis & latinis literis adeò eruditum, ut mirum ſit & anteà inauditum in eo ordine talem extitiſſe uirum: philoſophiæ uerò ſtudijs nulli eius ordinis inferiorem. Nam de integritate ac moribus quid attinet ſcribere, cùm uel hoc ipſo perſuaſum tibi putem, uirum eſſe optimum, quòd ſit tantopere nobis probatus? Deniq; is erat hic, qui & ordinem ſuum illuſtraret, & gloriā illi (ſi uiueret) pareret immortalem. Nomen uiro Ioanni Benedicto Fulginati. Qui ſi per te reuixerit nobis: neq; enim uiuit, ut nunc uiuit, primum, eius patriæ ſuum columen & ſalutem reddideris: deinde communi literatorum collegio non paruum attuleris & ſolatium & adiumentum: poſtremò & mihi ipſi amicum recuperaris, quo beneficio uitam & illi & mihi ſimul reſtitueris: illi, quia in carcere (ut dixi) uiuere, non eſt uiuere: mihi, qui ſine illo uiuere non me exiſtimem. Et quanq; non unà ſemper, & ubiq; uicturi ſimus, attamen uel hoc ſatis eſt nobis futurum, quòd eum uiuere ſciamus ubi ſit, ne nos angat cottidie memoria ſæuiſſimi carceris. Pluribus apud te mihi opus eſſe non exiſtimo: aut enim cauſa ipſa te perſuadebit, uel quia de optimo uiro, uel quia noſtra: aut ſi hoc nō perſuadeat, nec queuis noſtra oratio te perſuaſerit. Vale, Patauij, 4. Cal. Maias, M.CCCCXCIII.

SCIPIONIS CARTEROMACHI CARMEN.

Nelidæ ſimiles ſua ſi bis quinq; tuliſſet
  Terra uiros, citius Pergama uicta forent.
Angelus at nobis uiuat precor unus, & omnis
  Barbaries Latio cedet abacta breui.
Cliniadem geminum nunq; oſtendiſtis Athenæ:
  Lyſandros nec habes Oebali terra duos.
Angelus & nobis ſic non erit unus, & alter.
  Natura oſtendit quid bene poſſet in hoc.
Aurificis quondam ditata eſt inſula ſolis
  E pluuia guttis tota, uolente Deo:
Nunc Latium totum pluuio perfunditur auro,
  Labitur hic, cum uult Angelus, ipſe Tagus.
De patria magni certatum eſt ſemper Homeri,
  Vindicet ut tantum hunc urbs ſibi quæq; uirum.

Tu

Tu maioris eris certaminis Angele causa:
Terra etenim, ac cœlum te uolet esse suum.

EIVSDEM GRAECE.

Ἄγγελε τῶν ἀγαθῶν ὄφελος μέγα, καὶ ὅτι περ ἐσθλόν,
πᾶσιν ἄπιστον ἐών, ἄγγελε θαῦμα βροτοῖς,
κἄν τε νέων ψυχαῖς φῶς, ἠέλιός τε μαθόντων.
εἷς μὲν ἀθηναίη φίλτατος, εἷς δὲ σοφός.
χαῖρε φίλη κεφαλή, καὶ ὅπως μοι μακρὰ βιώσῃ,
θηβαίου μὲν ὑπὲρ τειρεσίαο βίον
ἀθάνατοι τοῦτόν γε φυλάξατε εἵνεκα πολλῶν
φιλοσοφίης δὲ μάλιστ', ἠδὲ διδασκαλίης.
μὴ τοσσόν δ' ἀφέλεσθ' ἀγαθόν, δέομαι, φθονέοντες.
ἐς τοῦτον καὶ γὰρ πάντες ἀναβλέπομεν.
ὧν γὰρ ἐν ἀνθρώποις πάντων ἀντάξιος ἄλλων,
ὑμετέρου τις γοῦν ἔμμεν ἔοικε γένους.
ἀλλὰ σύ τ' ἂν σκότει ἂρ κατακείμενα πάντα δίδασκε,
ὡς θεὸς ἐκ βύλου θεσπεσίοιο πεσών.
ἀμβροσίῃ δ' ἄρα γλῶ, καὶ νέκταρι προσκαταπαστέ
ταῦτα γὰρ ἐκ στόματος ἄλλα τε καλὰ ῥέει.

HERMOLAVS BARBARVS M. L. PHOSPHORO EPISCOPO SIGNINO S.

QVòd tu octonariolos meos probes, amicitiæ est: quòd alij, felicitatis: quòd ad eos populi concursus fiat, partim lætor, partim doleo: alterum, ut adeuntes æmulatio exacuat: alterum, quia fore uideo ut multi me rideant, quasi aut cum Plauto certare salibus, & eloquentia uoluerim, aut rem latinam supposititio quodam partu uelut auctario iuuare cogitauerim, ceu non multo melius sit, comœdias eius poetæ ambustas & mutilatas circumferri, quàm reconcinnatas interpollatasq; de meo, non secus Hercule, quàm qui statuas antiqui operis sine capite aut pedib. inuentas reficiunt ferruminantq;, nec uident longè minus sic integras placere, quàm truncas. At enim, inquies, Plauti gloria ex comparatione crescet. Id curat scilicet eminentissimus poeta, qui tot seculis in supremo stetit, in comparationem modò ueniat, in ordinem se cogi, & uulgari sentiat. Alioqui stultitiæ proximum est, ut alienæ famæ consulam, meo ipsius nomini officere. Sed si hoc uidebam, cur non temperaui à scribendo? Ingenium (ut fit) exercui. Nec in eam rem (ita mihi manes Plautini non irascantur) amplius sesquihora impensum est, sed nec edendum id putaui, nec editum uolo, tu me inuito reclamitanteq; subinuolasti. Vitium non est scribere, quæ scripta nō placent, sed emittere: nec fama scribētis agitur in eo quod scribit, sed in eo quòd probat: scripsi fateor, non probaui: tu probasti, non scripsisti: tua res agitur, non mea: si fabulam edi uoles, penes te ius, & potestas eius rei tota esto. Itaque iam non doleo, mecum bellissimè deciditur. Labor meus est, periculum tuum. Quid si laus aliqua sequatur, utrius futura est? tua qui probaueris, an mea qui condiderim? Dubium non est, quin mea: uide quem in locum rationes tuas conieceris: si laudatur, aliud agis: si damnatur, malè agis: si nec recipitur nec exploditur, nihil agis. Vale. Pridie Nonas Decemb.

HERMOLAVS BARBARVS M. L. PHOSPHORO EPISCOPO SIGNINO S. P. D.

LOcum in Plinio de cometis, ubi legitur: Ofcenis autem moribus, &c. ut interpretarer à te rogatus, quia nullam moram dabas tumultuario imperio, fubitarius miles parui, & hercle tam inuitus, ut nihil unquam fecerim inuitior. Eram forte, cum puer tuus affuit, nõ dico impeditus, fed obrutus negotijs. Nihil minus cogitabam, quam de Plinio, aut etiam cometa: fed Manlianum erat edictum, nec uitari, nec differri poterat quod iubebas. Proinde ftudium meum fuit, nõ interpretandi fubtilitate, fed obedientia placere. Nõ probo ex omni parte quod fcripfi, alia mihi uenit in mentem expofitio. Dixi figna ingenij eruditionis, effe Geminos & Virginem, aut his fimilia. Verũ id quidem eft in fe, ut Ptolemæus, & apud nos Manilius & Maternus docent: fed uerba quę fequuntur, ad alium fenfum me trahunt, ut lectionem eius loci corruptã arbitrer, atque ita reftituendam putem. Tibiarum fpecie arti muficæ portendere. Obfcœnis autem moribus in uerendis partibus fignorum, ingenijs & eruditioni, fi triquetram figuram, quadratam'ue paribus angulis ad aliquos perennium ftellarũ fitus edant. & fanè uetufti codices non edunt, fed edant habent. Vale.

HERMOLAVS BARBARVS F. PICOLOMINEO, CARDINALI SENENSI S.

INterrogatus Ariftoteles, quamobrem argẽto indignum quendam & improbum donaffet, refpondit eam fe pecuniam non perfonæ, fed homini crediδiffe. Si tu quoque hoc exemplo erga me liberalis effe uoluifti, rectè facis, & grauiffimi philofophi cõfilium autoritate tua redimis ab omni culpa. fin ratus es eum effe me, cuius te memorem effe uel abfentis oporteret, latè falleris. Alioqui nihil miror, quandoquidem ex candore tuo metiris alios, & pietas (ut Bianti placet) facilè decipitur: calliditas & inuidia circumfcribi fe non patitur: hallucinatur & conniuet bonitas, præfertim tot præfidijs munita, quot in te cernimus. Hæc ad animum tuum donantis. Quod uerò ad munus ipfum attinet, fcito facchareas tuas placentas non modò falutares, & uoluptarias nobis fuiffe, uerumetiam eruditioris cuiufdam interpretationis occafionem dediffe, ut uidelicet aut ab inuentore Martios panes appellatos dicamus (nam & Martios paftillos, & Martiatum unguentum in medicina legimus) aut fi hoc parum placet, à maza & pane, mazapanes uocatos exiftimemus. Eft aũt maza Græcis modò panis offa, quæ aut uinum, aut oleum, aut omnino liquidum acceperit: modò panis genus hordeacei, modò libum, placẽta'ue, fed fui atque certi generis, cuius fpecies Athenæus innumeras ferè commemorat. Quia porrò mifcella hæc Hetrufca ex amygdalis, faccharo, farina, latice rofaceo preciofiffima uidetur, hodie per quandam exochen mazapanis dicitur, ut poeta, qui fit Homerus, aut Vergilius. Hetrufcam dixi, non quòd alibi non pinfatur, fingatur'ue, fed quòd ifthic apud uos egregiè, præcipua in eo gratia, quòd non ficcefcat, fed diu recens mollisque feruetur, nec periculum eft ut hefterna, quafi cafeus Xenocratis oboleat. Nos quidem tecum ifta uelut cum magno literarum cenfore lufitamus, perfonã depone principis, fume grammatici, qui fis in utroque fummus: quod & reges aliquando factitauerunt. Ego aliàs, ut nofti, multa de faccharo cõmentatus fum. Sed dij boni, quantum intereft, ego saccharum fcribo, tu donas. Vale.

HERMO-

HERMOLAVS BARBARVS ORATOR, PATRIARCHA AQVIleienſis clariſſimo uiro Antonio Caluo, patritio Veneto S. D.

AMantiſſimis literis tuis, Antoni ſuauiſſime, non reſpõdi, quòd propediem ſperabam caſtigationi Plinianæ extremam manum imponere, ſed creuit opus, & labor, & laboris amor. Quis crederet? nullum utraque lingua extare autorem, quem ferè non legerim, ut hæc noſtra lucubratio communiri poſſet, id'que ſpacio non amplius ſemeſtri: quinq; millia in eo librariorum errata comperimus, nõ pridie, nudius'ue tertius, ſed multis retrò ſeculis inolita, & recepta lectoribus. Peruenit quidem res ad umbilicum. Sed nullus tamen dies eſt, quo non aliqua fiat acceſſio. Nunc cum impreſſoribus agitare cœpi lentè, de induſtria rem differens, ut diutius in fermento ſit. Nihil time: diligentiam adhibituri ſumus, qualem in altera editione prætermiſſam ſæpe mecum queſtus es. Erit autem ordo noſter talis. Verba Plinij corrupta primo loco ponimus, per ſingula cuiúſque libri capita. Deinde quemadmodum corrigenda ſunt, adiungimus citatis autoribus, unde id quod uolumus, facilè comprobari poſſit. Id'que præfationibus ſummotis omnibus, & ſine ulla uerborum pompa: ne, quod multi faciunt, dum nimis labores ſuos mirantur, lectorem finis alicuius auidum oratione ambitioſa detineam. Ita defatigatur animus, antequam paſcit: & bonæ alioqui res faſtidiuntur, antequàm diſcuntur. Multo autem plus operis & laboris adij, quàm putabam, quod omnium rerum quæ in cœlo, & ſub cœlo ſunt, gnarum eſſe oportet, qui Plinium profitetur intelligere, tanto magis caſtigare. Nihil me torſit ęquè quàm ſitus ipſe terrarum. In quam maximè partem negligentia librariorum carnificinam exercuit. Optaui quidem ſæpenumero, ut optimus uir adeſſet Antonius Leonardus noſter, cuius conſilio adiutus, & autoritate confirmatus, difficultates & nodos in eo genere inextricabiles non tam multiplici negotio ſoluiſſem. Mille & quingenta, & amplius, in ea tantum parte loca manifeſtiſſimè deprauata, reſtituimus: ut totidem uulnera ſanaſſe uideamur, imò uerò monſtra domuiſſe, minora quidem omnino, ſed longè plura quàm Hercules. Cur enim tecum non iocer, hoc præſertim tempore, quo minuti quidam, & exilis animę philoſophi concedendum mihi putant, ut doleam? Alij feſtam frontem parum decere fortuna minus læta prædicant. Alios noſtra lædit, urit'que conſtantia, & hæc natura. Multo plus æſtuant qui nocent, quàm quibus nocetur. At ego nihil unquam expertus in me ſum hoc animi, quo me Deus muniuit, robore prẹſtantius, nihil iucundius: ut quemadmodum alias ad te ſcripſi, non ſolum feram modicè, quæ patior, uerumetiam multo ſæpius fructum & uoluptatem ferendo ſentiam. Nihil queror, nihil quæro, nulli ſum infenſus, accuſo neminem: pax, hilaritas, & gratiarum actio uigilantem me ſolantur, dormientem fouent. Non tam compoſito ſunt animo, non dico qui me perſequuntur, ſed quos nemo perſequitur. Non ignauia eſt hæc, aut ſtupor, non item contemptus, aut ſuperbia, ſed humanæ ſortis expenſio, & meditatio interitus. Si magna ſunt pro quibus uita dimicat, parui æſtimanda ſunt, quia breui duratura: ſin parua, noſti quod ſequitur. Vale. Decimotertio Calend. Ianuarias, M.CCCCXCI. Nunc nunc literas alteras accepi tuas, quibus reſpondebo, cùm primùm licuerit, quanquam ſpero fore, ut hæ ſatisfaciant parte aliqua. Didymus plurimùm ſe tibi commendat.

HERMO-

HERMOLAVS BARB. ORATOR, PATRIARCHA AQVILEIENSIS, ANTONIO CALVO PATRICIO VENETO S. D.

QVàm tibi nouum fuit audire factũ me de pagano seculi, militem Christi, tam mihi uetus est intelligere Caluum meum ex Hermolai sui honore solidam uoluptatem cepisse. Quicquid hoc est, qualiscunq; mihi status obtigit, quacunq; fortuna utor, usurus'ue sum, Antoni suauissime, tibi, cõmodisq; tuis, perinde ac mihi seruit, ac seruiet. Agnosco pietatẽ tuam erga me, studium, charitatem, fidem, ita planè cerno, ac sentio, ut nihil possim magis. Ago gratias, & referre cogito, cùm primùm licuerit: studiũ mihi semper fuit, ut gratus erga omnes essem. Hanc uirtutem cooptatus in sortem domini, augere cogito, non perdere. Tu interea mecum preces ad deum funde, ut hæc dignitas mihi non ad inanem gloriam, quæ mortis est imago, sed ad uitam salutemq; proficiat: & ut cum Augustino doceamur terrena calcare, & sitire cœlestia. Vale. Romæ, octauo Idus Aprilis, M.CCCCXCI.

HERMOLAVS BARB. ORATOR, PATRIARCHA AQVILEIENSIS, ANTONIO CALVO PATRICIO VENETO S. D.

ANtoni uir præstantissime, bono sis animo, qui me ad sacerdotium dormientem, atq; adeò reluctantem uocauit, etiam constantem & fortem esse uoluit: æquiore animo aduersa hæc fero, quàm secunda illa tuli. Deum iustitię & innocentię meæ testor, ita sine omni solicitudine sum, ita liber curis, ut uerear, ne tanta securitas aut temeritatis, aut negligentiæ argumentum sit maleuolis. Misit mihi dominus auxilium de sancto, & de Sion tuebitur me: illi in curribus, illi in equis, nos autẽ in nomine Dei nostri inuocabimus. Iterum dicam bono sis animo, surreximus, & erecti sumus. Mirabiles elatiões maris, mirabilis in altis dominus: qui tam multos annos philosophatus sum alijs, credo fore, ut mihi quoq; philosophari posse uidear. Dices, fortis es, quia breui speras futurum, ut tempestas ista tranquilletur, & qui modò te oderunt, ament & amplectantur. Nihil hoc cogito, nihil me spes in lætiorem exitum collata subleuat: non est fortis, qui fortis est spe: fortis est qui præsentia mala sentit, & perfert, atq; ita perfert, ut etiam si duratura uiderit, contemnat, in futurum nihil respiciat: alioqui si præsentia incõmoda expectatione cõmodorum tolerat, compensatio est, non fortitudo: aut si fortitudo, non ingenua certè illa, & absoluta, sed mercenaria planè, atq; mutila. Cum spem à fortitudine summoueo, non illam spem intelligo, de qua dicitur: Bonum est sperare in domino: sed illam de qua scribitur: Maledictus homo, qui confidit in homine. Tibi porrò, Antoni suauissime, quantum debeam, quantũ semper debere uelim, ex magnitudine, & puritate amoris erga me tui pensa. Literæ tuæ adeò pietatis & charitatis plenæ sunt, ut omnibus quos diligis, & uoluptatem in prosperis, & solatium in aduersis afferre possint. Nicolaum Foscarenum non minus mihi q̃ tibi amicissimum saluta meo nomine. Vtinam mihi aliquando liceat, ut aliquando licuit, urbanissimis & festiuissimis altercationibus uestris interesse. Vale. Romæ, Idibus April. M.CCCCXCI.

HERMOLAVS BARB. ORATOR, PATRIARCHA AQVILEIENSIS, ANTONIO CALVO PATRICIO VENETO S. D.

DIstinuit, & distinet me, quanquam ad umbilicum perducta ferè Pliniana castigatio, quò minus aliquid tibi de rebus, non dico meis, sed communibus, imò tuis planè scriberem. Dolore aliquo, aut mœrore id factum putent alij. Tu, qui me nosti, caue suspiceris. Fortunæ ludum uideo, tempestatis uim intelligo, aculeos detrahentium considero.

Quid

Quid dicatur, quid item dici possit, audio & cogitatione consequor, animaduerto quanta mihi fieret iniuria, nisi fieret à patria, à qua nihil in ciuem crudeliter, & iniuria factum uideri potest. Non ideo dolore careo, quia hæc aut nõ percipiam, aut parũ sentiã. Cognosco Antoni omnia hæc, & quanti sint æstimo fortasse subtilius, quàm cæteri: quia multo sæpius in mentem nostra, quàm aliena ueniũt: utcunque, multa sunt, quibus efficitur, ut dolore nõ solum frangi, sed tentari me nõ sinam: primùm conscientia suscepti, non modò sine sordibus, sed sine ulla cupiditatis aut precum suspicione sacerdotij. quàm cunctanter imperium admiserim, quæ lucta mentis fuerit, quanta cum pudore prælia, Deum appello, cito, nuncupo cognitorem, testem, iudicem. Quæ innocentia tantum iudicem non horreat? inuicem quis puer, quæ fœmina, quod mancipium patrono & assertore tanto formidet? Ego uerò nedum ut dolori latus dem, etiam lætari possum, & debeo, cùm Fortuna gloriæ (ut inquit ille) carnifex tam parcè grassetur, ut multo plus in patientia sit commodi, quàm in ipso eius uulnere dispendij. Vide quantum absim ut expostulem, aut uices meas conquerar, qui ultrò fortunã defendo. In quo'nam obsecro, illa mihi leuius obesse potuisset, quàm stante Republica, superstite familia, incolumi re domestica, ualetudine corporis, & animi prosperrima, sæuisse in particulam honoris aduentitij? quid honoris dico, non oneris potius? quod sanè tantum est, ac tam latè patet, ut qui hoc non uidet, aut dissimulanter uidet, nõ possit esse nõ tardissimus. Nihil te fortuna incesso, nihil damno. Si magnam fore mihi cladem hinc rebare, falleris: si exercere cogitabas, gaudeo: si fortitudinem experiri fortasse delitescentem uolebas, ago gratias. Nihil est hac uirtute animi præclarius, nihil erectius, nulla plus enitet, nulla pacis & uoluptatis maior opifex. Et cum omnia impotenti fortunę pareant, sola fortitudo cominus it obuiam, & innectit fortunæ uincula. Sed finge magnũ me aliquod & insigne uulnus accepisse, quantum mihi censes extare præsidij, & superesse solatij ex ijs literulis, quas à puero hausi? Quæ mihi sano mente ac corpore tanta posset accidere calamitas, ut studia mea mihi excuteret? quibus seruatis, exceptis'que, non potest mihi uita esse non tranquilla, non iucunda, non splendida. Literis natus, literis dicatus, sine literis esse non possum, sine ijs possum quæ literas impediunt, interpellant, submouent. Honores in Republica gessi multos, & magnos, qua fide, qua opinione, qua gratia, non dixerim. Placet quidem impendisse annos penitus duodecim, sed octo Reipub. continuos, totum id tamen tempus literis ferè perijt. Appellabant me quidem illæ, sarcirique id sibi à me identidem iubebant: ego cõtrà in diem ducere, ac differre, non quidem honorum & magistratuum dulcedine: sed ut patri, fratribus & amicis obsequerer, qui meam operam in Repub. profuturam putabant, ipse nõ uidebam. Cum ergo toties cõmonitus professiõis, & uoti postliminio reuerti nollẽ, aut non possem, retractus sum à fuga ui, nec unde ea mihi sit illata uideo, præterquàm à literis: quæ sibi me iam cornua erigentẽ & excubantem libertati, uindicare uoluerũt in seruitutẽ, excogitata ratiõe, ut otiũ non sine dignitate consecutus, à negotijs publicis excluderer. Hæ sunt illæ meæ, quas multi sic appellãt, ærumnæ: hæc illa clades, illa calamitas, qua me plerique profligatũ & consternatũ putant: hæc illa fortunæ scilicet acerbitas, cui me passim imparẽ fore amici timẽt, inimici prædicãt. O felix calamitas, quæ literas mihi, & me literis, imò ipsum mihi me restituit: ó beata clades, quæ meã mihi pacẽ reddidit: ó candida tempestas, quæ mihi securitatem peperit: ó dulcis acerbitas, quæ me in suauissimum portũ è lõga iactatiõe, ne dicã naufragio reduxit. Si tranquillitas quęrit, parabũt literæ: si gloria, literæ: si cætera quæ partim suppetũt iam, partim cõtemno, literę.

Viuens

Viuens experior tam modica in me doctrina, quantũ uiri literati sperare possent in morte: si qua nomen nostrum uoluntate Dei funditur, nemo id legationibus, aut magistratibus, quos gessi acceptum refert, sed literis, multo plures Hermolaũ quàm candidatum me diligunt. Fallũtur quidem fortasse illi, sed ita est. Honores in repub. soli mirantur municipes, literarum decus ęmulatur orbis. Vale. Quintilianum à te patri restitutum sciebam, quanquam non restituit, qui suum restituit; etenim tua esse uolo mea omnia. Romæ, XI. Cal. Augusti, M. CCCCXCI.

HERMOLAVS BARBARVS PATRIARCHA ANTONIO CALVO SVO S.

LIteras tuas, quibus dolorem nostrum ex Zachariæ patris obitu uehementem atq; iustum lenire uoluisti, gratissimas habuimus. Non ibitur inficias tibi præsertim Antoni amicorum fidissime, durum id nobis, & perquàm triste nuncium fuisse. Quid enim obsecro magis alieno tempore aut illi aut mihi poterat contingere? Atq; ut alia prætereeam, quæ tibi æquè ac mihi sunt cognita, utrum ei molestius fuisse putas, quòd decederet, an quòd absente me decederet? Nosti quo affectu erat in me, quàm non cõmuni & promiscuo, sed ultrà q̃ patres solent. Compertum & exploratum habeo, si fuit ei graue mori, non propter se, sed propter me tantum fuisse. Angebat & illud eum, certò scio, quòd nesciebat quàm æquo animo tantam cladem meam laturus essem: & qui securus ibat ad mortem, erat de meo tantum dolore solicitus: qui si affuissem, & robur illud nostrum, quo me non uirtus, non doctrina, non usus rerum aliquis, sed solus deus sepsit, uidere potuisset, nihil dubito, quin si non alacriter, certè nullo dolore abiturus fuerit è uita. Quanquam ut ex literis tuis, & aliorum intelligo, ea fuit hominis in adeunda morte constantia, ut non dico animi consternati, sed ne mœroris quidem tantilli signa prætulerit, usqueadeò semper intrepidus, ut in domum aliquam è domo, non è uita migrare uideretur. Triduum continuum de Deo, de religione, de animorum immortalitate, uel differentes audiret, uel ipse differeret. Sacramenta illa extrema, quæ nemo non reformidat, & quorũ ægroti ferè à necessarijs serò & cunctanter interpellari solent, non modò non refugeret, sed prior, & ultrò deposceret. Sensus omnes mentis & corporis, quibus pauci eum mortales uincebant, non solum integros, uerumetiam longè subtiliores, quàm prius unquam ad extremũ usq; ostenderet: demũ ecunculas duas, alteram Christi, alteram uirginis in sinum manu sua compositas, & ad pectus applicitas, arctissimè complexus, deosculatus'que halaret animam. Hoc genus non dico mortis, sed gloriosæ mortis, imò uerò salutis, & melioris uitæ, quantas uires habeat ad temperandum dolorem, explicari satis non potest. Accedit quòd septuagesimum ingressus annum, quàm diu in familia nostra uixit nemo, quòd functus omnibus honoribus, quòd repub. incolumi, quòd liberis honesto loco positis, incredibili desiderio, & amore ciuitatis excessit. Frequentia funeris tanta (ut audio) quanta in ciue nunquam. Reliquum est, ut fratres tibi meos cõmendem, & quando mecum esse non potes, illos mihi, non modò ut consolator sedulitate, sed ut pater amore prosequaris. Vale. Romæ, Idib. Decemb. M. CCCCXCII.

HERMOLAVS BARB. PATRIARCHA AQVIL. M. L. PONTIFICI SIGNINO S. D.

PVtabam Signina tantum uilla, atq; pyra celebrari, sed uideo & Signinis epistolis suum decus esse. Placent mihi tua semper omnia, sed quæ cum pyris proximè scripsisti, mirificè probauimus, adeò ut præ illis pyra, quæ alioqui præstantissima fuere, sorduerint. Interpretationẽ tuam

de Gellio

de Gellio ita planè sequor, ut nihil magis possim. Delector uerò maximè, quòd Plinium à nobis iure laudatum censeas, quòd sunt nonnulli, qui siue quòd libros eius nõ intelligunt, siue quòd præposteris imbuti literis, iniquo animo ferant tantum uni uiro tribui, quantum ipsi perspicere, & assequi coniectura non possunt. Ita est, idem'que semper fuit: Damnat quisq; quod ignorat. Dolemus ferè in eo quenquam uideri sapientẽ, in quo ipsi nullo modo sapientes esse possumus. Nec est hoc uulgi mcdo uitium, magna quoq; ingenia plerũq; implicat. Obrepit hæc multis, hæretq; labes alioqui honesta specie, quasi quod sentiant, liberè loqui uelint: bene autẽ sentire, cuius quisq; ignarus sit, non potest. Ita fit, ut qui seipsi nosse debuerant, & suspẽdere iudiciũ de aliena professione, petulanter & temerè pronuncient, quodq; sequens est, maximè rideantur, & suggillentur. Huic pesti contraria uirtus est candor, qui bonis & simplicibus ingenijs, etiamsi nõ summa illa & eminenti doctrina cultis, adesse solet, sua uitia cognoscere, alienas uirtutes extollere, quæ sciunt ipsi parua ducere, quæ alij saltem non contemnere, uires suas ex alienis laboribus expẽdere, non ex suis alienas æstimare: quid suo seculo profecerint, quanti sit, quod sunt, quòd spirant, quod in cœtu uersant hominũ, quantũ operę literis impẽderint, quantũ diei, quantũ noctis in iocos, in nihili res absumpserint, quantũ legerint, quàm multa nõ legerint. Faciunt hoc alba, & (ut Gręci dicunt) bene nata ingenia: quorũ summa, & certa proprietas est nunquàm docere, doceri semper uelle, iudiciũ odisse, amare silentiũ: quibus duobus tota Pythagoricorũ & Academicorum continetur præceptio. Hæc illa est, aut nõ magnopere dissimilis, uirtus, humilitatis nomine celebrata Christianis: quæ ut ad salutẽ æternitatisq; gloriã certissima est uia, sic in omni uita homini, præcipuè literato, necessaria comes est, sinę qua nec dociles in inueniẽdo, nec prudentes in iudicando futuri sumus. Sed transuersos rapit audacia & superbia. Imperitia sua cuiq; mala est, sed ignorata pestis. Initium sapientiæ (ut Plato scribit) imperitiæ suæ agnitio: neglectũ hoc confidentes, & miseros facit. Euectus sum, non dico inuectus, ultrà quàm uolui: sed nunquam satis est arrogantiam incessere: alioqui si nominib. parcas, nulli hominum generi conuicia periculo minore facimus, quòd nunquam de se dictum putant, qui omnia sibi tribuunt. Castigatio Pliniana, quando ita uis, imò iubes, urges, increpitas, exibit quocunq; alite. Mirum dictu, quantum doctis uiris improbari hæc nostra cupiam, ut mihi, quod alijs quoq; pluribus eueniat, non fuisse isthæc errata, sed parum intellecta, quæ mihi errata uideantur. Nam indocti nostra recipiant, an reijciant, parum interest: ab ijs enim laudari etiam laudanda, laus non est. Hunc mihi stomachum uel autoritas tua, uel Signina certè pyra faciunt. Vale, sexto Calend. Nouemb. M.CCCCXCII.

HERMOLAVS BARBARVS PATRIARCHA AQVILEIENSIS PIÇO MIRANDVLAE SVO S. D.

SAluus sis. Accepi literas tuas, quib. magnopere lætari te scribis, quòd Plinianam castigationem susceperim. Iactare me hoc opus Naturalis historiæ nobilissimũ, & sine dubio cœleste, in quo uno barbari & Gręci nobis inuidere possunt, minus auidè à ueteribus exceptũ fuisse, serò in manus haberi, parcissimè legi cœptum. Respondeo uerum esse. Ita prædicare soleo, eiusq; rei argumẽta duo sunt. Primum, quòd eum paucissimi citant, idq; in leuissimis ferè causis, aliqui etiam coarguunt. Gellius dum malignè laudat, in ordinem quoq; redigit. Macrobius post Q. Fabium miratur quidem eum, sed si legisset, cœnas suas fortasse lautiores fecisset, nec aliqua parum uera in secundas,

& arborarium suum contulisset. Hieronymum aliquantò plus studiosum eius hominis fuisse conspicio. Nam Seruius Grammaticus uidetur eum non gustare, sed olfacere: imò quasi canis Aegyptius currendo lambere. Alterum indiciũ, quòd nullus ferè liber maioribus, & pluribus non dico uitijs, sed portentis scatet, nempe quia diu iacuit infrequens, & cunctanter aditus. Sunt libri eodem quo arua fato, si negligantur, sentes alunt, & monstra, quibus tollendis non unus Hercules sit satis. Dixi rem, nunc causam eius accipe. Duo sunt ꝓpter quæ ad nouos libros concursus fiat, res & uerba: utroq; ueteres affluebant, nobis emendicanda sunt turpissimè, uel minimè: illis Romanæ linguæ decus stabat, nobis concidit. Latinus illis sermo quasi uerna erat, nobis alienus, externus, uenalitius. Illis utraq; lingua suppetebant autores, à quibus omnia ea tanquam à fontibus haurire non solum facultas, sed uoluptas erat. Vnde isthæc præsidia nobis? unde uiui latices? unde auxiliares illæ copiæ? In tanta librorum non iactura, sed naufragio, non clade, sed interitu, non sumus omnino dijs odiosi, quando superstes est Plinius: sustentat ille nos utcunq; mutilus, decurtatus, lacer. Nisi extaret, actũ esset, tunderemus aquam omnes: si eadem quæ cæteros ademisset nobis eum calamitas, profligata spes omnis esset latinæ rei constituendæ. Nunc eo duce, quanquam semianimi, & exangui uiuimus: & nisi ipse mihi blandior, uidetur in dies proficere, habetur in manibus, celebratur, colitur. Ad eum omnia ferè scripta & dicta relegamus. Censetur indoctus, qui Plinium nõ legit: indoctior, qui lectum contemnit: indoctissimus, cui non sapit. Debet ætati nostræ plus quàm suæ Plinius: sed nos ei magis qui per illum maximè subsistimus. Alij rem latinam iuuerũt, ille ipse nobis est Latium. Tria millia, & quingenta errata in eo, necdum toto comperi, & quantum in me fuit, restitui; edenda primo quoque tempore, si amici probauerint. Vale.

HERMOLAVS BARBARVS PAVLO CORTESIO S. P. D.

PEriculosius mihi est ista, quæ postulas, decernere, quàm laboriosius. Sunt enim talia, in quib. diu hæsitauerim: utcunq;, tibi nec possum negare, nec debeo, alioqui si tua causa periculum adiero, minus dolebit. Dicam igitur quod sentio. Sturionem Græci modò appellant hyscam, siue hyscam, id nomen porcum significat. De lampreda non constat, ipse tamen lampetras dici crediderim fontanas tincas, & uulgò nominatas lampetras, quasi à lambendis petris. Sunt qui à fulgore lampyndas uocent eas, sed autorẽ nullum habent. De trutta non uideo quid sit, nisi troctam quis uocet. Ita enim piscem nominat Ambrosius in Hexaemero, itemq; Aelianus, sed inter marinos. Vale.

HERMOLAVS BARBARVS IOANNI PICO MIRANDVLAE S. D.

TV uerò Pice adeò nihil mihi debes, aut silentij, aut officij alicuius erga te mei nomine, ut mihi literæ tuæ magno etiam rubori fuerint, qui negligentiam meam pro tua deprecaris apud me, cum utrunq; à nobis apud te prius quacunq; mercede redimi debuerit. Hæc ingenij tui bonitas, candor, ęquitas. Agnoscis alienam culpam, cum aut uitare, aut partiri certè possis, in mutuo crimine solicitus es, qui & anticategoria, & causa etiam meliore securus esse poteras: aut reus est uterq;, aut non tu. Alioqui iam q̃d ad te attinet, purgasti. Reliquũ est, ut & ipse satisfaciã. Sed quid à me ad te potissimũ scribi potest? Inhortabor ut literas amare pergas, in quib. es eminẽtissimus? Monebo ut uirtuti et bonis moribus dedare, in quib. tantũ profecisti, ut difficile cognitu sit,

utri philosophiæ parti maiorem operam impenderis, ei quæ spectatiuas, & instrumenta continet, an ei quæ dogmaticen, paræneticenq́ complectitur? Omnino summum, & humano captu maius est, quod tu aut genio, aut certè opifici tuo debes, tam tenera ætate consecutus, q̃d extrema senectute impudentissimum optare. Non sunt hæc Pice tua, naturæ sunt, Dei sunt: quanq́ si aliquid tuum est, hæc maximè tua sunt. Vide quanto minus tua dici possunt, nobilitas fortunæ, ualetudo, forma, quibus bonis tam nulli cedis, quàm nec illis, quæ magis tua sunt. Huc te hortor conuerte, hoc diu, & noctu uolue, quantum nomen ei sis, qui te usque adeò ditauit, ut nec soluendo, nec expunctando sis unquã futurus, quæ possides. Cogita quantum possit, qui te ista posse uoluit: quantum amet, qui te de tam multis millibus sibi legit, qui senes puer ferè uinceres: quibus nondum ephebus, eruditorum hominum coronas in admirationem doctrinæ tuæ uerteres. Nisi hoc uides, nisi æstimas, iam nunc affirmo tibi, & libera uoce prędico, te non tantum esse quantum es. Immensum & infinitum est, quod mihi de te pridem spopondi, & spondeo: sed opinionem præsumptam nec oratio nec prædicatio consequitur. Facio ego ut solent, qui quanto plus aliquem mirantur, & explicare uolunt quod sentiunt, eo minus id assequuntur quod uolunt: ut quanquã magnum aliquid animo concipiunt, uerba tamẽ desint, & moliri potius quàm dicere potuisse uideantur. Proinde tu ne hæc ausculta, quę nunc describo, forasq́ promo, sed illa potius intellige, quæ intus de te solus & tacitus loquor, tanto hercle maiora, quanto cogitatio sermone hoc est. Marsilium saluta, & Saluiatum tuum. De Politiano nihil opus est labores, qui breui (ut audio) mecum erit, quo nihil mihi poterat in hac legatione tota iucundius accidere. Bibliothecam istam in dies maiorem & ornatiorem instrui tam gaudeo, ut nihil supra. Debent Florentinis literæ, & inter Florentinos Medicibus, & inter Medices Laurentio, qui gentilitium hoc familię suę decus non minori cura fouet, q̃ Rempublicam, cuius administrandæ constituendæq́ ius habet. Vale. Mediolani, Cal. Ian. M.CCCCLXXXVII.

HERMOLAVS BARBARVS ROBERTO SALVIATO S. D.

Falleris Saluiate, si quid aliud præter occupationes meas suspicaris fuisse, quamobrem tibi nondum responderim. Vulgaris hæc, & iactata silẽtij redemptio, sed mehercle tam uera, ut nisi tu eam probes, de meo in te amore, fide, studio malè meritus esse uidearis. Gratissimę mihi semper literæ tuæ omnes, sed illæ supra modum, in quibus Mirandulani mei nomen atq́ mentio: nihil est eo uno mirius in literis, nemo quem laudari, ornari, in cœlũ tolli malim, nemo à cuius prædicatiõe digredi minus possim: in quo sum fortasse, nulli tamen esse uideor, intemperans: tam multa in eo laus, tam nulla fini, ut iam & ambitioni, & assentationi locus desit. Apologiam eius legi, & in ea me. Quid ille mihi tantum tribuit, tam parum merenti? cur ordinario testi, ne dicam gregario, tam honorifica præfatione denũciat, illo præsertim opere, quo nihil subtilius, uehementius, acutius? de quo tamen satius est iudicium meum differã tantisper, dum planè totum perlego. Quoniam autẽ rescire cupis quid agam: ecquid aliud possum dicere, quàm studeo? Publica quidem curatio, nonnihil instãtiæ illi meæ detrahit, imò studijs non instantiæ: insto enim acrius, & pensum exigo acerbius: quod mihi uis maior abstulit, assiduitate sarcio, quãto mihi negotiorum plus accessit, tanto auiditatis & alacritatis plus incussit. Itaq́ ferias illas omnes, quas ualetudini priuatus homo dabam, in publica distribuo: ita quod mihi ex una causa deperit, ac decidit, alia ratiõe corrogo. Credo aliàs ad te scripsisse, aut dixisse tibi,

qui ex me audierint, instrumentum Aristotelis: ita enim logicen Peripatetici ferè appellant, itemq; libros octo de auscultatione physica, & treis eius rhetoricos in latinum à me pridem conuersos esse. Dioscorides iam perfectus est, manus ei nunc à me summa imponitur: parata filiæ dos est, propediem locabitur. Tum leuatus onere Aristotelem aggrediar totus totum, qui nisi aliò me deus auocet, ab Dioscoridis editione biennio ferè prodibit, absolutus utiq; in logicis, & cum eo cõmentarij, quos in posteriores analyticos iam perfecimus. Post emissa hæc inibo naturalia, & diuina, itẽ rhetorica, & poetica, partim cõmentationibus, partim annotationibus, omnia eius philosophi uolumina pro uirili mea instruens. Sunt enim & in problematis, & in animalium historijs nonnulla, quę claritatẽ lucemq; desiderant, ea cursim, & breuis annotamenti lumine præterfluam: paratus nihil præterea nouum aggredi tota uita. Etenim comprimenda mihi est auiditas, imò improbitas hęc ingenij, ne dum restibile ac fertile haberi se uult, idem operosum, & ambitiosum esse uideatur: cottidie uerius experior, quàm dici solet, paria esse amplecti omnia, & nihil. Vale. Mediolani, duodecimo Calendas Nouembres, M.CCCCLXXXVIII.

HERMOLAVS BARBARVS IOANNI PICO MIRANDVLAE S. D.

HExaemeron tuum nudiustertius ad nos Saluiati opera delatum, ita auidè legi, ut prima statim die, nec tota, sine interspiratione totum hauserim. Tria me in eo mirificè delectant. Primùm, quòd oratio tua docet, & mouet, id quod & in sacris literis ueteres theologos, & in philosophia etiam naturali Pythagoricos & Platonicos obseruasse constat, recentiorib. in docendo tantum sudantibus. Alterum, quòd in tanta rerum copia & impunitate diripiendi, tam castas & innocentes manus habes, ut in hoc scribendi genere teipsum, non alium sequutus esse uideare: atq; hoc iam nec cum ueteribus, nec cum neotericis commune, sed tibi peculiare, atq; tuum est. In quo quidem (sensum tibi meum aperiam) ita sum affectus, ut quoniam hæc priores illi non dixerunt, quæ tu dixisti, nihil ferè dixisse mihi uideantur. Tertium, quòd uideo te non tam Aristotelis, quàm Platonis, & sectarum eius sacris initiatum, plenos inde haustus in hanc lucubrationem contulisse. Omitto quàm multa ex Plotino egregia, quàm cursim & eleganter attigeris, ut quicquid ferè quatuor eius & quinquaginta uolumina in sex nouenarios à Porphyrio digesta continent, non plus legisse, quàm edidicisse uidearis. Nec illud præterire possum, quòd inter nouos & ueteres theologos ita medium te geris, ut nec illorum simplicem maiestatem oderis, nec horum ambitiosa subtilitate rapiaris. Ita fit, ut dum alteros potes, utriusq; generis optima decerpseris, id quod in ipsa quoq; Dauidici poematis enarratione facturum te speramus. Vale. Venetijs, pridie Nonas Septemb. M.CCCCXCIX.

HERMOLAVS BARBARVS IOANNI PICO MIRANDVLAE S. D.

SAlue humanissime Mirandula. Ego uerò de te tam libẽter ubiq; prædico, ut nihil maiore uoluptate faciam: non solum quia nihil (ut inquit Plato) iucundius auditur, quàm ueritas, sed etiam quia (ut Palemo inquit) multo est dicere, quàm audire uera iucundius. Accedit quòd labore nullo (ut est apud Aeschylum, Menandrum, & Euripidem) sæpe etiam non quæsita ueritas prodit, inuitissimo etiam plerunq; homini exprimitur, nullis quęstionibus, sed sua tantũ ui. Hæc est tyrannis illa, quam tu candorem tuum secutus, huma-

humanitatem & bonitatē interpretaris. Et hercule tu iam tantus es, ut qui te non laudat, iudicio & existimationi suæ detrahat. Rem suam agunt, rationib. suis consulunt, suam famam redimunt, qui fauent & cupiunt tuæ. Multa sunt in diario tuo nomina, quæ tu nescis, tibi creditores tui debent. Multi consiliū Prodici sequunt, dant ut accipiant, manus manum scabit, ut Epicharmus recinit: quanto sanè creditoribus, id est, laudatoribus tuis minus debes, tanto plus tibi, qui eos uelint, nolint, creditores facis tuos. O inauditū genus ęris alieni, creditores esse, nō esse debitorē. Sed occupatior sum, q̃ ut tecū diutius lusitare possim. At tu q̃ solutus es, dij boni, ut quenquā patiare feriantem. Hactenus obsecro me tuleris: longiorem iocum aliquem ut admittas non postulo, oscitatiunculam breuem postulo. Vale cum Politiano meo. Romæ, Idibus Augusti, M.CCCCXC.

HERMOLAVS BARB. ORATOR VENETVS, PATRIARCHA AQVILEIENSIS, IOANNI PICO S. D.

Bene est, bene conuenit, qui multū amas, multum ut mihi pontificatum Aquileiensem congratuleris, multo etiam maiora mihi tribuas, & omineris, q̃ aut possim optare, si sim cupidissimus: aut promereri, si modestissimus. Scio pietatē tuam erga me, uideo quanti me facias, agnosco uim amoris tui, nihil habeo cōpertius. Vtinā aliquando sit, ut mihi tecum uiuere, de natura, de Deo, de sanctis moribus philosophari liceat. Quantū hoc cupiam, quantū secundis meis rebus accessionis factū iri iudicem, si hoc eueniat, nec possum exprimere, nec si possim, hoc utiq; loco uelim. Obsecro, si me unquā beneuolentia tua dignum existimasti, eodem numero, & loco etiam meliore, si fieri potest, apud te censear Hermolaus, & sacerdos: ut quem paganū seculi dilexeris, militem Christi factum arctius colas, & chariorē habeas. Ego te & clarissimas uirtutes tuas tam possum non prædicare, non admirari, non tollere, q̃ tu non augere. Si assentior, aut mentior, tibi, hoc est, doctis omnibus sim cōtemptui. Tenuit me pridem super te, rebusq; tuis * nunc stupor, & ectasis scientiæ. Patienter hæc leges, nec exaltatum erit cor tuum, nec elatos habebis oculos. Cur enim tibi placeas: qui noueris hęc bona, quę possides, nō tua, nec de peculio tuo esse, sed profectitia, & dominica? Ignosce, rapuit & euexit me transuersum ueritatis Aquilo, & charitatis Fauonius. Vale. Romæ, pridie Cal. April. M.CCCCXCI.

HERMOLAVS BARB. GEORGIO MERVLAE S. D.

Plato in diuina illa sua institutione de legibus, inter prima cōmemorat in omni repub. præscribi, caueriq; oportere, ne cui liceat, quæ composuerit, aut priuatim ostēdere, aut in usum publicū edere, anteq; ea constituti super id iudices uiderint, nec damnarint. Vtinam hodieq; haberetur hæc lex, Merula uir doctissime: neq; enim tam multi scriberēt, neq; tam pauci bonas literas discerent. Nunc & copia malorū librorum offundimur, & omissis eminētissimis autoribus, plebeios & minutulos consectamur. Et quod calamitosissimū est, periti iuxtà, imperitiq; de studijs impunè ac promiscuè iudicāt. Ex hoc fonte persuasio illa exitialis & monstrosa manauit, philosophos, iureconsultosq; non posse eosdem esse, & eloquēteis. Quam sententiā quia multis locis tum fando coràm, tum scribendo taxauimus, non dubito quin odia, & offensionem multorum incurrerim, aut, quod tibi frequēs prouerbium est, irritauerim crabrones. Sed quando militiæ huius sacramentum adijmus, capitale est decedere pręsidio. Equidem statui, modò in me aliquid facultatis sit, non rixando, iurgando'ue, sed scribēdo interpretandoq; probare causam meam uiris doctis: ut ipsa mihi res te-

ſtimonium afferat, nullam eſſe omnino materiam, quæ genus illud dicendi preſſum ac floridum æquè recipiat, atque hiſtoriam naturæ. Non eam modò, quæ rationes eius particulares & ſenſiles cõtinet (nam hoc Plinius Secundus extra omnem controuerſiam conſtituit) ſed eam quoque, in qua uniuerſales & ſpectatiuę quæruntur. Quod genus in Themiſtio primus ego attigiſſe, quod ſciam, credo. meum propoſitum, rogo te Merula, quibuſcunq; potes rationibus prouehe. Eſto mihi non defenſor adeò, ſed adiutor, & cenſor. Quoniam uerò negari non poteſt, incidere in philoſophia locos, quibus explicãdis fingere ac nouare quædam neceſſe ſit: idq; & M. Tullius, & omnes ueteres concedunt, modò id nobis cum præfatione quadam, ceu præſtito honore agatur: aut, ut ille ait, modò quæ ita nouis nominibus notamus, latina moneta uideantur percuſſa: in hoc te æquiſſimũ habere uelim æſtimatorem, & iudicem, ut ſi qua in libris inueneris aut omnino factitia, aut licenter, ne dicam immodicè ac duriter translata, aut per abuſionem audaculè tranſpoſita, aut imitatione aliqua fortiter afformata, culpam tu nobis hanc totam præſtes atque condones. Nec tamen multa te, ut arbitror, offendent. Decẽ ſummum, aut circiter uerba opere toto comperies, quæ arrepta de foro dici non poſſint, atque horum etiamnum aliqua iam latinis auribus trita deſumpſimus, aliqua ipſi peperimus. Cætera non abhorrent ab uſu uel doctorum. Sed explicare non poſſum, quàm mihi hæc, quæ ſcripſi, non ſatisfaciant. Non quòd melius potuerim tum, cùm illa ſcribebam, ſed quòd nunc ſi mihi eadem exigenda ſtylo eſſent, infinitum, quàm uideantur mihi poſſe & commodius & locupletius dici. Nec mihi aliquis illud obijciat, cum te excuſaris, Barbare quid loqueris? Non enim ad id ualere hoc, quod modò dixi, uolo, quo qui perfrixiſſe ſe queruntur, ſed ut declarem me in illa hæreſi conſtantius perſtare, ut putem ferè facilimũ eſſe, philoſophiam latinis literis mandari: quandoquidem illa ipſa minus latina, quæ aut quòd in rariore ſunt uſu, aut quòd priuata, & ſua philoſophis ſunt, quæſita uenia dicere neceſſe habuimus, nihilominus arbitramur poſſe illuſtrius & elegãtius nominari. Alioqui ego ea non proinde ſignanda eſſe, recipiendaq; cenſeo, ſed tantiſper dum aptiora aut inuenio, aut ab alijs doceor, tanquam precario ijs utemur. Dicauimus porrò tibi libros Themiſtij de ingenio animæ, utranq; ob cauſam, & ut argumẽto hoc utcunq; ſcires te à nobis amari, coliq;, & ut agnoſcens in nobis impetus aliquos, bonę frugis indices, pro tua bonitate humanitateq; quibuſcũq; rebus poſſes, faueres. Vale. Venetijs, M.CCCCLXXX.

HERMOLAVS BARBARVS PETRO CARAE IVRECONSVLTO ET ORATORI FACVNDISSIMO S. D.

DVxit uxorem clarus bello, & pace uir Triuulcius Neapolitanam prænobili familia. Inuitatus ſum ad conuiuium, imò ad pontificiam & adipalem cœnam. At ego ad epulas primas ſatur, ſpectator potius quam conuiua fui. Credo gratũ fore uel tibi, uel poſteris, ſi fercula quàm breuiſſimè deſcripſero: non ut Macrobius apud noſtros, nec ut apud Græcos Athenæus iuſtis uoluminibus, ſed ut occupatus homo, & ad epiſtolæ mẹnſuram. Primùm, aqua manibus data, non ut apud nos ſtantibus, ſed accumbentibus, utique roſacea. Tum illati pugillares ex nucleis pineis, & ſaccharo paſtilli. Item placentæ nucleis amygdalis, & ſaccharo cõfectæ, quos uulgò Martios panes uocamus. Secundum fertum, altiles aſparagi. Tertium, pulpulæ: ita enim popinæ appellãt, & ieiuſcula. Quartum, caro dorcadis toſta. Quintum, capitula iunicum, uitulorum ue, unà cum pellibus elixa. Sextum, capi, gallinarum columbarumq; pulli, bubuleis comitati linguis, & petaſonibus, ac ſumine, omnibus elixis, addito Ly-

moniacæ

moniacæ pultario: sic enim cupediarij Mediolanenses uocant, quam nostri sermiacam. Septimum, hœdus integer tostus, in singulas singuli capidas, cum iure, quod ex amaris cerasis, siue ut quidā malunt appellare, laurocerasis, condimenti uice fungitur. Octauum, turtures, perdices, phasiani, coturnices, turdi, ficedulæ: & omnino plurimi generis auitia, molliter & studiose tosta. Colymbades oliuæ condimenti loco appositæ. Nonum, gallus gallinaceus, saccharo incoctus, & aspergine rosacea madefactus, singulis conuiuis singuli patinis argenteis, ut & cætera quoque uascula. Decimum, porcellus integer tostus, in singula singuli crateria iusculento quodam liquore perfusi. Vndecimum, paui tosti, pro condimento seu copheon ius, imò ferrugineum è iocinoribus pistis, & aromate preciosi generis, ad portionem & symmetriam additum, Hispani * appellant. Duodecimum, tortus orbis ex ouo, lacte, saluia, polline, sacchareo, saluiatū uocamus. Tertiumdecimum, struthea cotonea ex saccharo. Quartumdecimum, carduus, pinea, scolymon, siue cynaram potius appellare conuenit. Quintumdecimum, à lotis manibus bellaria, & tragemata omnis generis saccharea. Inducti mox histriones, pantomimi, petauristæ, aretalogi, funambuli, choraulæ, citharœdi. Singulis porrò ferculis præibant faces, atque tubæ: sub facibus inclusa caueis altilia, quadrupedes, auiculæ, omnia uiuētia generis eius uidelicet, cuius ea quæ magistri & structores cocta mensis inferebant: mensæ per atrium abacis singulæ singulis dispositæ, sed & priui priuis ministri. Ante omnia silentium, quale ne Pythagorici quidem seruare potuissent. Vale. Mediolani, Idibus Maijs, M.CCCCLXXXVIII.

Ἑρμόλαος ὁ Βάρβαρος Ἰουστίνῳ τῷ Δεκαδύῳ
εὖ πράττειν.

Καὶ πολλὰ φιλῶν, καὶ διὰ τὴν φιλίας ἀρετὴν, ἄξιος ἀντιφιλεῖσθαι πέφυκας, ἄλλως τε καὶ ἀπὸ τῶν περὶ μεγάλῃ τῇ σπουδῇ. ἐγὼ δὴ πρῶτον μὲν, τοὺς παρ᾽ ὑμῶν ἐπαίνους κατὰ πολλὰ μείζους καὶ πλείους τῶν προσηκόντων ἐπίσταμαι. ὅμως συγγνώμη σοὶ τὸ πρῶτον ἐπιστέλλειν ἀπὸ ψευδοῦς ἀρχομένῳ. αἴτιος γὰρ τούτου, σαφῶς οἶδα οὐ σὺ καθέστηκας ἀλλ᾽ ἐκεῖνος οὗ τῷ λόγῳ πεισθεὶς, σαυτόν τ᾽ ἔλαθες τοὺς τῶν ἐγκωμίων νόμους ὑπερβάς. καὶ τὴν περὶ ἐμοῦ τ᾽ ἀνδρὸς ἔδειξω γνώμην οὐκ ἀληθῆ. μᾶλλον δὲ καὶ παρελήλυθας πλὴν οὐκ ἄκων γε σύ. πῶς γὰρ ἀπιστεῖν οὐκ ἔδει τῷ τοιαῦτα καὶ τοσαῦτα ἐς ἡμᾶς ᾄδοντι, καὶ μὴ μελαγχολᾶν ἡγεῖσθαι τὸν διηγούμενον; ἕπονται περὶ φίλους Αὔγουστος, ἐπίσονται. μαρτυρήσει περὶ τούτων ὦ ἀγαθὲ, εἰ καὶ συμβὰς τοῖς ὅρκοις καὶ θεῶν γνώμας ὑγιὲς οὐθὲν, τῇ τε ἄλλῃ γενναῖος ὢν, καὶ τοῦ ψεύδεσθαι φειδόμενος, ταύτῃ ἀναιδὴς καὶ πανταχοῦ σαθρὸς φανήσεται. χάριτας μὲν οὖν αὐτῷ πολλὰς ὀφείλων οἶδα, ὅτι μου μετ᾽ εὐφημίας ἀεὶ μνημονεύων διατελεῖ. σκοπείτω δ᾽ ὅμως τὸ εὐριπίδειον ἐκεῖνο. αἰνούμενοι γὰρ φησιν, οἱ ἀγαθοὶ, τρόπον τινὰ μισοῦσι τοὺς αἰνοῦντας, ἐὰν αἰνῶσ᾽ ἄγαν. ἔστω. ὃ μέντοι λέγεις σὺ, ἐπειδὴ τῷ τοῦ διαστήματος πολλῷ κεκώλυσαι καὶ γνωρίζειν ἡμᾶς, καὶ ἡμῖν γενέσθαι γνώριμος, χρῆσθαι δεῖν σε τῷ δευτέρῳ, δηλονότι τῷ γράφειν ἐπιστολὰς, ποίει τοῦτο παρακαλῶ σε ποθεινότατέ μοι Ἰουστῖνε, συνεχῶς. καὶ τοῦ ἐνδύματος ἁμαρτὼν, φασὶν, ἐπὶ τὰς κώπας χώρει. ἐμὲ δὲ τῇ τε ἄλλῃ πάσῃ προθυμίᾳ καὶ τῷ πρὸς τὸ ἀντεπιστέλλειν ἐπιμελεῖ, μηδέ ποτ᾽ ἡττώμενον εὑρήσεις, κἂν ἴδω σου ποτὲ τὴν ὄψιν (τοῦτο γὰρ ἴσως οὐκ εἰς μακρὰν θεῶν τὰ δίκαια ποιούντων συμβήσεται) ὥσπερ νῦν καὶ φιλῶν καὶ γράφων, οὕτως εὖ ποιῶν τότε κατὰ δύναμιν οὐ παύσομαι. ἑκάτερον ἅμ᾽ ἐλέγξαι φιλοτιμούμενος, τήν τ᾽ ἐπωνυμίαν, ὡς ἄρα Βάρβαρος οὐχ ὑπάρχω, καὶ τὴν παροιμίαν, ὅτι καὶ αὐτῇ Βαρβάρῳ χάριτες. ἔρρωσο. ιε τοῦ ἰουλίου.

Ἑρμόλαος ὁ Βάρβαρος Ἀντωνίῳ Πυροπύλῳ ἐνδοξοτάτῳ ἰατρῷ καὶ φιλοσόφῳ εὖ πράττειν.

ΚΑὶ πολλῶν καὶ πολλάκις ἀκούειν ἡμῖν ἐστι διεξιόντων περὶ σοῦ, τήν τε γενναίαν ἐκείνην καὶ πάνυ φιλόσοφόν σου προαίρεσιν περί τε τὴν ἄλλην σοφίαν, καὶ δὴ τὴν περὶ τὰ μαθήματα, καὶ τὴν φύσιν, καὶ τὸ ταύτης ἀξιολογώτατον μέρος ἰατρικήν, καὶ τέλος ὡς ἄρα μόνος ἁπάντων ἀνθρώπων εἴης, ᾧ γε καὶ ὑπὲρ τοῦ γενέσθαι φίλον, καὶ διαλέγεσθαι, παρόντα πάντα δέοι φιλοτιμεῖσθαι. καὶ οὐδένα πόνον ἡγεῖσθαι τούτου κρείττω. οὕτω τοίνυν πολλῶν καὶ μεγάλων ὄντων σοι πλεονεκτημάτων κατὰ ἀρετήν, ἀθυμίας ἔχομαι τῆς ἐσχάτης κατ' ἀμφότερα, καὶ ὅτι κινδυνεύω σοι διατελῶν τοιούτῳ ἀνδρὶ ἄγνωστος, καὶ ἐπεὶ τοῦτό γε θεραπεύειν ἔξεστι ταῖς πρὸς ἀλλήλους ἐπιστολαῖς, ὅτι γε νὴ Δία οὐδεμίαν ἐλπίδα ἔχω τοῦ ἐντυγχάνειν σοί ποτε κατ' ὄψιν, ἔστι δ' ὅμως ἡμῖν παραμυθία τῆς λύπης ὑπόλοιπος ἐλαχίστη μὲν ἐκείνη ὦ Ζεῦ καὶ θεοί, μόνη δὲ καὶ ἄλλως ἀγαπητή, τὸ ἐπαινεῖν σου τὴν ἀρετὴν ἀεί. καὶ τὸ γράφειν συνεχῶς πρός σε, εἴπερ μὴ δι' ὄχλου τοῦτο, ἀλλὰ καὶ βουλομένῳ σοι μάλιστα συμβήσεται. κἀγὼ μὲν οὐχ οὕτως εὐήθης, οὐχ οὕτω σκαιός εἰμι, ὥστ' ἀγνοεῖν τῆς τοιαύτης φιλίας τὸ ἄνισον, καὶ ὅτι τὸ συμφέρον ἐμοὶ τὸ παρὰ σοῦ, πολλῷ μεῖζον περισσεύεται, ἢ σοὶ τὸ παρ' ἐμοῦ. ἐπεὶ δὲ τὸ τῆς φιλίας τίμημα ψυχικόν ἐστι μᾶλλον, οὗ μέτρον οὐκ ἔχει λυσιτελές, ὡς ὑμεῖς οἱ φιλοσοφοῦντές φατε, μεγάλου ἂν ἀνδρὸς εἴη, καὶ τὸ ἦθος σεμνοῦ καὶ μετρίου, προσδέξασθαι τοὺς αἰτοῦντας εἰς φιλίαν, μήτε βαρβάρους, μήτε κακοὺς τὸν τρόπον ὑπάρχοντας, καὶ ὅλως μὲν σὺ καλὸς κἀγαθὸς ὤν, εἴπερ τις ἄλλος, ἀντιφιλήσεις οἶμαι τοὺς φιλοῦντας. εἰ δὲ μὴ τό γε φιλεῖσθαί σε καὶ θαυμάζεσθαι, τοῦτο σαφῶς ἴσθ' ὅτι οὐκ ἂν ἡμῶν ἀφέλοις. τὸ μὲν γὰρ μεμνῆσθαί σου καὶ τιμᾶν τὴν μνείαν ἐφ' ἡμῖν ὂν τυγχάνει. ὅπως δὲ χαίρω, καλούμενος ὑπὸ σοῦ εἰς φιλίαν, καὶ ξένος σοι γενόμενος, τοῦτό ἐστι σοὶ κατέστηκεν. εἰ μὴ οὐδὲ τοῦτο ἤδη ἐστὶ σοί. πῶς γὰρ οἷός τ' ἦς ἀντέχειν σοφὸς ὢν καὶ πάνυ χρηστὸς ἀνήρ, καὶ τὸν οὕτω προσῳκειωμένον σοι τὴν διάθεσιν μὴ προσίεσθαι. ἔρρωσο. ἀπὸ ἐνετιῶν γαμηλιῶνος ἔκτῃ ἱσταμένου.

HERMOLAI BARBARI IN PARAPHRASIN PHYSICES THEmistij præfatio ad Antonium Galateum.

PHiloxenum Eryxidis, & Gnathonem Siculum gulæ proceres, imò uerò extremos, ac perditos gulones, cupediuoras'que infamant literæ, quòd conuiuijs adhibiti emungere se in pultarijs soliti essent, ut abstinentibus cæteris, soli epulis amplíter fruerentur. Idem mihi uidentur peccare qui studia liberalium artium docere, aut scribere ingressi, uocabulis sordidis, & ex intima plebei sermonis fece acceptis, fœdant, & contaminant omnia, ut bonis mentibus, & præclaris ingenijs, aut auersis, aut perterrefactis, soli rerum potiantur, uoluptentur'que citra æmulum. Ita fiet, ut qui paulo modò humanius educati institutiq; sunt, non reformident hæc adeò, sed fugiant, oderint, despuant. Contrà, rudissimus quisque, infantissimus'que admoliri manus ijs audeat. Quod nõ contingeret, nisi quòd (ut in prouerbio est) balbi balbos intelligunt. Ac sunt quidem nonnulli tam malè affecti, animatiq;, ut putent quæ in philosophia, mathesi, iuris scientia tractantur, Latinè dici aut explicari non posse: non tam propter egestatem linguæ, & rerum nouitatem (ut Lucretio uidetur) quàm quòd sentiunt humanas literas, quasi negotium facessere, & impedimento esse maioribus doctrinis. In quo alij etiam importunius, stolidius'que affirmant pugnantia esse hæc non alio genere, quàm ea quæ disparata, & contraria aientibus dicuntur. Proinde, uitio uertunt, si qui utrunque aut iunctim condiscat, aut ab eloquentiæ studijs se ad philosophiam conuertat. Hi sunt,

qui

qui plausus modò in celebritatibus captant, qui per urbes uehuntur conspicui, qui unicos se Aristotelis lectores, narratoresq; & credunt & prædicant. Durius fortasse uerbum, quàm ut uel homo minimè iurgiosus, immodestusq; afferat, uel ut abesse ab eo inuidia possit. Sed, fortis fortuna dicendum est. Nihil æquè perniciosum in omni Republica est, quàm ista persuasio: nihil tota uita incommodius, indignius, fœdius, quàm peruersio hæc, & deprauatio studiorum. Addicerem hoc necessarijs rebus, & testibus, sed nolo esse longior in re non dubia. Illud non possum tacere, hoc quod uulgò creditur, philosophos non esse rebus gerendis aptos, nauosq; nō aliunde habuisse ortum, quàm quòd ex ijs plurimi, dum se totos ponunt in una illa, cui addicti sunt arte, aspernant & deserunt cætera, eloquentiam abdicant, id est, cultum & elegantiam uitæ, historiam negligunt, id est, magistram & ducem bene ac beatè uiuendi, de qua & usus rerum omnium prouenit, & peritia tota Reipublicæ administrandæ constituendæ'que paritur. Hi cum legati ad externos mittuntur, cum prætores iuri dicundo sedent, cum in senatu sententiam rogantur, mirum non est, si aliquando præsentibus risum excutiunt, si fatua, si delira, si extrema deblaterant, si tota eorum non plus incompta, quàm imprudens oratio est. Et hercules nullum hominum genus uisitur tam abhorrens à sensu cōmuni, tam distorto & corrupto iudicio, quàm qui aut philosophiam, aut ius ciuile sine literis cultioribus adierunt. Sed mittamus obsecro hos, qui nō uerbis, sed ferula commonendi essent: nisi quòd senex est psitacus, negligit ferulam. Prius tamen quàm hinc decedo, de genere hoc ita statuo, quemadmodum luscitiosi exquisitius cernunt uesperi, quàm interdiu: ita hi facilius præpostera & confusa, quam recta, & explanata percipiunt: & quemadmodum qui miserè degunt (ut inquit Plato) dicunt humanum genus felix ac beatum esse non posse, ita qui diuersum à Musis ingenium obtinent, negant habitare eas posse, in quibus ipsi artibus uersentur. Cæterùm hortor te, mi Galatee, ut adulescentibus istis uestris nouitios philosophos cum ueteribus conferas, pensites'que, ut quantum intersit intelligant. Incumbe omni studio, labore, dexteritate, prudentia, ut opinionem illam, de qua superius dixi, quæ ferè in hominum mētibus obduruit, aut discutias, aut mollias. Ita enim & illos priuatim, & literatos omnes in cōmune promeritus fueris. Multum te in hoc iuuabit Pontanus noster, cuius tanta est uel doctrina, uel autoritas, uel utrunque, ut sperare sit eum (si uires intenderit) talem huic malo futurum, qualis aut Sphingi Oedipus, aut hydræ Hercules fuit. Quòd si quos nactus fueris egregiè pertinaces (sunt enim & in uolucrum, & in terrestrium genere animalia, quæ fœtidis gaudeant) ad hos tu ceu aui præpostera ortos, lustratos, & intemperijs actos, ac planè depositos deploratosq;, ne manum quidem admoueas. Nunc restat, ut de meipso tibi aliqua dicam. Mirari te nolim, si infinitos errores, quos isti partim imperitia linguæ, partim Aristotelicæ disciplinæ inscitia prælegunt, & defendunt in scholis, non coarguo. Nec enim hanc prouinciam suscepimus scribendi res physicas, ut cum illis tanquam in palæstra (ut dicitur) certaremus de laude & gloria: quippe quos uincere nullum negocium sit: sed ut uel nobis ipsis commentaremur hæc, si nullos habituri lectores essemus: uel si quibus idem, qui nobis, stomachus esset, ijs ad bonas literas aliquid opeculæ adderemus. Nec enim spiritus magis magnos in hoc, quàm utiles (ut ille inquit) afferimus. Nec de nobis quicquam magnopere arduum pollicemur, sed quædam tamen inuenisse non negamus, quæ aggredientes ad hæc tantisper morari nō inuenta potuerint. Illud tēpus est in calce uti dicamus, nos tibi interpretationē in paraphrasin physices, pro nostra ueteri ac stabili necessitudinē
uolētes dicasse

uolẽtes dicaste: alioqui dicaturam hanc stipulatus à nobis es, cum essemus istic: oppigneratam tibi fidem reluimus: quanquam præscriptione uti poteramus & fori, & decennij, sed beneficio harum legum renunciant philosophi, quib. in fraude ponitur uel furioso abiurare gladium. Vale. Venetijs, M.CCCCLXXX.

HERMOLAI BARBARI IN PARAPHRASIN THEMISTII Peripatetici præfatio ad Sixtum quartum, pontificem maximum.

QVi tibi studiorum suorũ opera nuncupant, Sixte pontifex summe quarte, alij id agunt, ut te utcunq; sibi promereantur, alij ut fructũ aliquem sentiant iudicij tui de se, alij ut abs te tantum probẽtur, alij ob alias causas. Ego uerò hæc tibi dedico, tum ut meam in te obseruantiam, præsertimq; Zachariæ patris, qui istic ad te pro Venetis agit legatus, agnoscas: tum uel maximè ut te pro fide ea, quæ à me tibi ut principi meo debetur, summa, instituti illius tui præclari, & diuini commoneam, quòd protinus quàm creatus pontifex es, flagrantissimè amplexus uideris, adiuuandi prouehendiq; literas, quę proculdubio sine autoritate & diligentia doctissimi principis, aut interiturę penitus uidebantur, aut ad pristinam barbariem rediturę. Nam & ingenia undique conduxisti, et bibliothecam opulentissimam ære tuo, impensaq; publicasti. Nunc te obsecrant, obtestantur'que bonæ omnes artes, ne (quæ tuæ maximæ occupationes sunt) negligentiusculè in posterum habeantur. Errant qui credunt grauius esse cum quibusuis hostibus, quàm cum imperitis, & indisertis bellum. Intestinũ hoc, & intra parietes, ac perpetuum: illud externum, temporariumq;. In eo libertas, imperiũ, uita sub alea est: in hoc labes animi certa. Per illud desinas uiuere, ut res pessimè cedat: per hoc uiuas omnino, sed uiuas non homo. A barbaris, à feris, à uulgo differimus, quòd literas habemus, illi non habent: cæteris uincimur. Tolle hoc discrimen, deteriores sumus quàm Barbari, quàm feræ, quàm uulgus. Hoc tibi (quod cepisti) spectandum identidem, premendumq; assiduè propositum est. Nullæ sint cogitationes tuæ tam multæ, tam arduæ, quæ curam tibi hanc aut excutiant, aut offundant. Sub Nicolao principe exerere se, ac reuirescere studia cœperunt. Nisi tu (quod facis) facere perseueres, necesse est consenescant denuò atque decedant. Igitur Themistium è familia Aristotelis elegantem philosophũ, ad te in Latinum sermonem conuerti: ratus non ingratissimam tibi rem me facturum, si philosophia ea, quæ de natura est, Latinis literis quanta modò legitur in scholis, contineretur. Videbam nihil incultius, horridius, ineptius, quàm partem istam literaturæ haberi. Placuit periclitari in Themistio, an isthęc quoq; proprietatem & lucem Romanæ linguæ reciperent. Oppido quàm laboratum mihi in hac interpretatione est. Non tam quòd nihil iuuari ab ijs autoribus potui, qui Aristotelem cõmentati fœdè ac barbarè pridem sunt, quàm quòd ne ab illis quoq;, qui ætate nostra Latinam eloquentiam professi Græca eius philosophi commentaria transtulerunt. Horum plerique dum alienam inscitiam insectantur, suam prodidere. Adeò omnia ab ijs peruersè deprauateq; sunt perscripta, ut si quis interpretationes eorum cum illis ueteribus conferat, quas reprehendunt, uel in aliqua Aristophanis libra, aut Critolai appensas examinet, utrę earũ uergant, internosci non possit. Percenserem sigillatim quæcunq; peccassent, nisi plura eorum essent errata, quàm uerba. Alioqui non incessendi quenquam, lacerãdi'ue studio, sed iuuandi bonas mentes hæc scribimus. Magnam incõparabilemq; iacturã iampridem fecimus pontifex maxime, in Theodoro Gaza, qui uir græcus Latinos omnes in

nes in hoc munere scribendi interpretandi'que superauit. Is si diutius uixisset, linguam latinam hac quoq; parte locupletasset. Quod & fecit in libris illis absolutissimis de animalibus Aristotelis, & Theophrasti de stirpibus. Hic unus mihi certare cum uetustate ipsa uisus est, hūc mihi quem colerem, quem imitarer proposui. Ab huius scriptis adiutum me & fateor & prædico. Hunc ego nō magnopere incuriosius legi, quàm M. Tullium, Plinium, Columellam, Varronem, Senecam, Apuleium, & cæteros, quos in hoc genere cōmentandi diligenter euoluere necessarium est. Ne ille quoq; minimus labor noster fuit, quòd in ijs libris uertendis non modò non expressimus uerbum è uerbo, quod interpretes indisertos solere Cicero meminit, sed liberè & translatiōibus, & figuris, & tropis usi sumus ad morem Romanum sensibus stantibus. Lusimus arbitratu nostro, sed sententiam integram dedimus autori. Tantum uerò abest, ut aliquid prætermiserimus, dissimulauerimus'ue, ut illud periculum sit, ne quòd eruditioni impensè studuimus, addidisse aliqua potius, quàm detraxisse, inuisoribus uideri possimus. In plenum non tam Latinum reddere Themistium, quàm certare cum eo uolui. Hæc enim laus, ut ille ait, linguæ latinæ est, ut græcam proprietatem & gratiam in transferendo, aut æques, aut etiam antecellas. Hoc me non dico assecutum fuisse, sed crimē meum cōfiteor. Laboraui planè hoc ambitu. Sed an effecerim quod quærebam, alij iudicent. Ipse certè mea nec magnifacio, nec probo. Sed quid te princeps humanissime, oratione longa detineo? Finem faciam, si quædam de Themistio dixero. Is Libanij sophistæ, & Iuliani Cæsaris temporibus floruit. A quibusdam abbreuiator creditus Alexandri ex Aphrodisiade est, sed falsò. Nam & ab eo dissentit haud timidè, cum collibuit, & ab ordine ac serie eius uariat. Præterea ipsemet se paraphrasten Aristotelis facit. Est autem paraphrasis exercitamenti apud rhetoras genus. Ea finitur à Græcis hoc modo, ut sit, quæ narrationi proportione respondeat: aut sic, in qua uertimus aliorū scripta, non in alia, quæ humiliora, grandiora'ue sint, ut à metaphora differat, sed in paria sensu modò seruato. Quod & Fabius duob. locis sic explicat: Tum mutatis uerbis interpretari, tum paraphrasi audacius uertere, qua & breuiare quędam, & exornare, saluo modò sensu permittitur, quod opus consummatis professoribus difficile, qui cōmodè tractauerint, cuicunq; discendo sufficient. Alio item loco: Sed & ipsis, inquit sententijs adijcere licet oratorium robur, & omissa supplere, & effusa substringere. Neq; ego paraphrasin esse interpretationem tantum uolo, sed circa eosdem sensus certamen, atq; æmulationem. Dictus est à quibusdam Ecphrastes. Est autem Ecphrasis mera puraq; enarratio. Quod ergo diximus inter initia, doctissime pontifex, susceptum abs te patrocinium literarum ne desere: cum dico literas, philosophiam intelligo, quæ coniuncta cum eloquentia sit. In te eruditio summa, & summa fortuna. Facilè sperare possumus temporibus tuis futurum, ut recta studia uolente te (nam potes, nec alius potest) ad dignitatem pristinam reuocentur. Vale. Venetijs, M.CCCCLXXX.

HERMOLAI BARBARI IN CASTIGATIONES PLINIANAS
ad Alexandrum sextum pontificem maximum
PRAEFATIO.

QVi lucubratiōes suas regibus inscribūt, Alexander sexte, pontifex maxime, ueterē consuetudinē sequunt. Nec interest qua materia, modò nō obscœna. Quādo ea literarū dignitas, & quasi prærogatiua semper fuit, ut dicari eas sibi principes & honestum & gloriosum putarent.

Adeoq;

Adeoq; nullũ genus fastiditũ est, ut Iulius Pollux ad Cõmodum Cæsarẽ de grammatica, Vitruuius ad Augustũ de architectura, Oppianus ad Antoninum de piscibus, Diophanes ad Deiotarum regem de agricultura scripserint. Ego uerò Plinianas castigationes, quas legatus Romæ, necdum sacris initiatus inchoaueram, optimis & doctissimis uiris suadẽtibus perfectas, emissurus, grauissimè reprehendendus fuissem, nisi eas (qualescunq; forent) nomini & maiestati tuæ consecrassem. Futurum enim erat, ut cùm alia, tum illud quoq; diceretur: ideo me tibi eas dicare noluisse, quia nescirem aut quantum semper ingenijs fauisses, aut quo demum animo princeps factus, in bonos & studiosos homines futurus esses. Nicolaus quintus, à te septimus, cum ei renunciatum esset, quosdã esse Romæ, qui bonos uersus facerent, negauit bonos esse. Cur enim, inquit, ad me non ueniunt, qui poetis etiam malis pateo? Molestè tulit homo sapiens in urbe sua esse, qui literas scirent, & nescirentur. Quanto mihi iustius tu succenseas, pontifex maxime, si & militiæ, & sacerdotij iure tibi secundum Deum maximè deuinctus, autoratusq;, testimonio sæpissimè ornatus, patrocinio adiutus, autoritate seruatus, committero, ut labores mei (quicunq; sit eorũ genius) atrati, hoc est, sine auspicio tuo prodeant? Iam ipse Plinius, si quemadmodũ restitutus ferè creditur, ita redire posset ab inferis, cui quæso alij salutem & dignitatem suam, quàm tibi commendaturus esset? Quem simul atq; suscepisses, periculum non esset, uti (quæ tua felicitas & autoritas est) denuò pessimorum latronum præda fieret. Quinq; millia in eo ferè uulnera librariorum sanauimus, aut certè quemadmodum sanari possent, ostendimus. Dixi librariorum, ne quis aut me parum pudentem esse, aut Pliniũ errasse dubitaret. Fuit & hęc utilitas, quòd in Pomponio quoq; Mela, quem nemo ignorat corruptissimum haberi, trecenta ferè loca, totidemq; in alijs autoribus mendosa, properè in transitu, atq; aliud agentes correximus. Nec omnium tamen par conditio. Prodigiosa quædam, & monstris insignia. Secundæ tribus aliqua, minusq; fœda. Iam quædam ex confesso falsa, quædam ad electionem libera. Erunt & quæ tutissimum fuerat omittere, si utilibus ambitiosa prætulissem, aut placere magis quàm prodesse laborassem. Nuda aliqua, & quæ uelut notare inter agnoscentes satis habui: aliqua paulo pluribus uerbis explicata. Pasśim uerò authores posuimus (id quidem uerbosum fuit, sed occurrendum erat inuidiæ) paucisśimis exceptis, in quibus tamen non aleam, aut libidinem, sed rationem aliquam secuti sumus. Nec mihi fiducia est, ut (quod Fabius quoq; dixit) ea sola esse cõtendam. Scio quædam inuenturos adhuc, qui sagacius indagare uoluerint. Vtinamq; sit tempus unquam, quo nostra hæc & leuia & parum necessaria fuisse uideantur. Ego uerò tametsi quantum mediocritate ualui, summum in ijs quærendis & exponendis studium adhibui: quia tamen nec scire omnia profiteor, & conniuere multo sæpius, atq; falli proprium est hominis: paratus sum, si in ullo unquã opere, in hoc præcipuè, quod ad bonorum iuuenum aliquam utilitatem componitur, non pudorem modò adire deprehensus, sed & culpæ satisfacere. Reliquum est, pontifex summe, ut Plinium, et in Plinio literatos omnes fidei tuæ creditos, ita tueare, ut omnes intelligant, te non modò religionis, sed etiam studiorum, & bonarum artium esse principem. Falleris, si alium fuisse põtificem existimas, de quo sibi omnis ordo, sexus, ætas, uel maiora, uel plura spoponderit. Assentari nescio, etsi sciam, nolim. Ridiculi sunt, nec animi tui magnitudinem intelligunt, qui ea te prædicant fecisse, quæ nouus princeps nondum facere potueris, imperium promouisse, autoritatem sanxisse, innocentisśimas manus habuisse, religionis & iustitiæ pertinacẽ fuisse. Flagitantur & expectantur hæc à te: laudari sine adulatiõe, priusquam

priusquam fiant,nec possunt,nec pateris.Atq; ut hæc ipsa priuatus cumulatissimè præstiteris,nescio tamen quo pacto pinguiora quædam,& grandiora desiderantur in principe. Illud citra suspicionē captatæ gratiæ testari licet,cum tu maximo rerum usu,incomparabili prudentia,suprema gloria,incredibili felicitate,admirabili facundia,promptissimo ingenio,castissima eruditione polleas,facere nō possunt homines præsertim eruditi atq; studiosi,quin summa omnia de te sibi, etiam tacente,polliceantur. Huius autem spei suæ fructum satis uberem consecutos se putabunt,si Plinium,sine quo uix potest latina res consistere, in clientelām tuam susceperis,ut opinionem de illo iam receptam,non solum agnoscere,sed etiā approbare uidearis.Conuelli quidem existimatio eius nullo modo potest.Habetur in manibus,celebratur,colitur.Persuasissimū est indoctos esse, quibus ille non sapit. Vix tamen dici potest, quantum ornamenti atq; præsidij eminentissimo autori patrocinium tuum afferre posse uideatur. Romæ,octauo Calend. Septemb. M.CCCCXCII.

PRAEFATIO HERMOLAI BARBARI, CVM LIBROS ARIstotelis domi cœpit prælegere,quas lectiōes ἑωθινὰ uocauit: cœpit autem manè sub emersum solis ferè.

QVod propositū meum esset in hac prouincia,quàm suscepi, adolescentes optimi:quanquam priuatim & seorsum uobis sępe dixi,tamē nunc quoq; dicendum uniuersis,& in cōmune puto. Animus est,& professio primū Aristotelis ipsius tum uerba, tum sensum interpretari, deinde quid expositores eius utraq; lingua dixerint, referre: sed breuiter, & cum delectu: ita nec onerati, nec inanes abibitis, id quod econuerso faciunt philosophi ætatis nostræ. Expositores enim ipsos magna cura prælegūt,Aristoteles ipse negligitur.Quam quidem rationem docendi utrum reprehendam, nec'ne, nō sum dicturus hoc loco: certè non sequor. Sed aliud est reprehendere, aliud nō sequi. Illud sine iniuria cuiusquam modestè dictum arbitror,eos qui philosophiæ pręcepta tradunt Aristotele postposito,philosophos fortasse magnos & admirabiles dici posse:Peripateticos utiq;,uel saltē Aristotelicos nec haberi nec appellari posse, nisi quis cōtendat Peripateticæ sectæ placita melius ab alijs q̃ ab Aristotele ipso tradi.Neq; tamē deterreri uolo quenq;, si qui sunt è uobis, qui præceptores huic instituto nostro cōtrarios audierint,imò gratulari possūt utrūq;,& q; perspicaciores futuri sunt,& q; facilè iudicabūt, quid intersit inter hoc & illud præcipiēdi genus.Cōtrà q̃q; si qui penitus rudes accessistis,nihil ꝓpterea desperandū uobis est, nisi potius gaudendū, quibus cōtigerit incunabula philosophię ab ipso protinus Aristotele doceri,& eam statim uiā ingredi, quā clarissimi & castissimi quiq; sectores eius solam nouerunt. Alioqui qui putant hunc aditum patere nemini, qui scholas illas philosophiæ nunquam intrauerit,in magno uersantur errore: quandoquidem tales scholas nec Marcus Varro,nec Brutus,nec Plancius,nec Chalcidius, nec Boetius ingressi, non Alexander, non Themistius, non Porphyrius, non Iamblichus,non Simplicius,philosophi tamen eminentissimi,& Aristotelis interpretes iuratissimi fuere.Sed reuertor unde sum digressus,credo polliceri uobis posse duas res.Alteram: interpretaturum me uobis intra triennium, uel summum quadriennium,Aristotelis omnia uolumina, hoc est, quicquid ad dialecticen, quicquid ad philosophiam naturalē, quicquid ad transnaturalem pertinet: item quicquid ad moralem,ad rhetoricen,ad poeticen. Nam de omnibus ijs Aristotelem scripsisse constat.Quorum ne centesima pars quidē legitur, nec ipsa planè legitur uidelicet. Nam ex uoluminibus Aristotelis centum & uigintiquinq;,

aut sex, aut septem tantum legũtur. Alteram, effecturũ me pro uiribus, ut nihil sit in Aristotele tam difficile, tam obscurũ, quod assequi non possitis omnes intelligentia. Reliquum est, ut horter uos non ad hæc studia, uideo enim incitatissimos uos esse, sed ut ad hoc desideriũ uestrũ ardens & concitatũ, afferatis & diligentiã & constantiam. facilè cogitamus, ut in auscultatione naturali legitur, sed magis facilè non consequimur. Nihil est tam arduum, quò humanũ ingeniũ penetrare nõ possit: sed sine labore, sine uigilijs peruenire nemo potest ad ea, quæ nos à uulgo separant, & à populo. Cauendũ aũt uobis inter prima est, nõ dico, ne per ignauiã desistatis ab incepto, sed ne uicti difficultate uideamini, atq; ita in numero eorum esse, quos ipsemet Aristoteles à lectione cõmentationũ suarũ reiecit. Omnes enim philosophi discipulorũ suorũ ingenia probabant. Pythagoras ex insomnijs quæ per quietẽ uidissent: Plato in conuiuijs atq; potu. Aristoteles utroq; melius, ex ipsa sermonis obscuritate, ad quam non præsentes adeò, sed & posteros explorauit, quasi aquila infantes suos, ut quorum oculos conniuere senserit, præcipitet è schola tanquam adulterinos: quorum uerò acies firma cõtrà steterit, educet, & recipiat ut legitimos atq; suos. Quamobrem enitendũ uobis est, ut huius aquilæ uideamini generosa soboles fuisse, non pulli degeneres & eiecti. Ceterùm tacere nolo unũ, quod ego maximũ & præcipuũ ad studia philosophiæ cõperi: quod equidẽ qui sequi uolet, nemo est ingenio tam retuso, tam hebeti, qui euadere non possit ad huius apicem doctrinæ. Quæritis quid hoc sit? Absoluo breuiter, Voluptatum fuga, id quod uersu quodam Græco præcipitur:

γαστρὸς μὲν πρώτιστα καὶ ὕπνου καὶ φιλότητος.

Quem per iocum nos expressimus paraphrasi:

Venter, pluma, Venus, laudem fugienda sequenti.

Sed finem dicendi faciam, si addidero ijs quæ dixi, breuẽ sententiolam. Non sum adeò tardus, nec impudens, qui magnitudinem huius professiõis meæ ignorem, sed fretus sum non eruditione aliqua mea, sed nonnulla fortasse diligentia, ut q̃d uel ingenio uel doctrina non possum, labore saltẽ, & cura perficiam. Propter quę si sunt è uobis aliqui uel studiosi, uel amantes mei, hanc unam mercedẽ postulo, ut Aristotelẽ non dico diligenter auscultetis, sed diligatis atq; ametis. Atq; amari quidẽ & ipse uelim: sed si amare simul duos non potestis, Aristotelẽ solũ pro me diligite atq; amate: amabitˀ aũt tunc demũ, cum cœperit intelligi. Illud uerò persuasissimũ habetote, nullam uobis maiorẽ uoluptatẽ futuram, q̃ cum ita familiarẽ habebitis Aristotelẽ, ut libros eius legere continenter & inoffensè ualeatis, expositoribus non consultis. Hęc enim summa profectus est, hic finis librorũ, unde fructus ille cumulatissimus, & uerè beatus capitur, ut cum ipso planè uiuo & pręsente loqui uideamur. Sed accedendi tempus est ad institutũ nostrum. Dixi.

ORATIO HERMOLAI BARBARI, ZACHARIAE F. LEGATI VENETI, ad Federicum imperatorem, & Maximilianum regem Romanorum, principes inuictissimos.

Postquam literæ tuæ, sacer imperator, iucundissimũ reipub. nostræ nunciũ attulere, Maximilianum celsitudinis tuæ filium, principem celeberrimum & fortissimum, admirabili populorum & optimatum consensu lectũ & salutatum esse regem Romanorum, Senatus & uniuersa ciuitas nostra nõ contenta id per epistolam fecisse, congratulatum utriq; nos misit, & in mãdatis adiecit, ut magnitudinẽ gaudij sui, quod pro tanta re meritò concepisset, nõ duob. modò uobis principes inuictissimi, sed Galliæ, sed Germaniæ, sed omnib. gẽtibus, omnibus nationib. testatissimã & conspicuã faceremus: cùm quia nihil tã amplũ, tam gloriosum sacratissimę maiestati uestrę potest cõtingere, ut cui

quod sibi quoq; pro sua in uos obseruantia, fide, beneuolentia commune non pu tet: tum uerò maximè, quia cum Christianum nomen, & Romanum imperiũ hoc altissimo prouidentiæ uestræ cõsilio diuinitus amplificatum sit, hoc tanto, & tam cõmuni bono sic afficitur uniuersa nostra respub. ut solicita sit admodũ, ne lætitiã incredibilem suã oratione consequi ualeamus. Quanquam enim, Cæsar gloriosissime, ut à te primùm incipiam, nihil est ferè, quod uel à natura, uel à uirtute, uel à fortuna sit expectandum, quin cumulatissimè consecutus esse uidearis: & iampridem eas res gesseris artibus pacis & belli, quæ nomen tuum æternitati cõmendare possint: hinc tamen opinione nostra fructum omnis anteactæ uitæ tuæ maximum cepisti, quòd filium generosissimum, qui nobilissimas gentes, ferocissimos populos, bellicosissimas nationes non minus armis quàm sapientia uicisset, regẽ Romanum te uiuo renunciari permiseris. Multa sunt maiorum tuorum Cæsar egregia cùm bello, tum pace monumenta, quorum persecutio neq; loci, neq; temporis huius est: sed omnia ea, ut per se magna sunt, & immortali memoria digna, ita cum hoc uno tuo facto comparata multo reperiuntur esse minora, quàm præ se ferunt. Ac gesserunt quidem illi rem Romanam tam præclarè, ut nihil addi potuerit. Sed quàm diu uixerunt, & utiq; sibi. Tu autẽ filio tuo ad gubernacula tantarum rerum promoto, posteritati quoq; consulis, & pluribus in futurum seculis prouides, ratiõe inuenta, quemadmodũ curam publicæ salutis retinere uidearis, etiam post mortem: ratus id quod est, imperatoris esse boni, prospicere ne possit esse malus imperator. Principem esse malum, quem uitia successoris cõmendent, & bonum uideri faciant. Nam quotus quisq; princeps nõ bonus sit, ad alterũ collatus? Congratulatur ergo tecum sibi, & secum tibi, princeps eminẽtissime, non Respub. modò nostra, sed Christianus orbis uniuersus, ꝙ principem eum, quem certatim omnes efflagitabant, & tibi facere, & sibi habere contigerit. Rara & uisenda felicitas tua, Cæsar beatissime, filium genuisse, quem Gallię, quem Germaniæ, quem Barbari, quem Romani, quem populus Christianus imperatorẽ optare, te uiuo, te reluctante, nõ erubescunt. Dixi te reluctante: nam hæc tua, diue Federice, propria laus est, non minus tibi, quàm cæteris moderari. Verebaris audio modestissimus & grauissimus imperator, ne si precibus populorum, & principũ omnium protinus annuisses, aut charitati patris in filium, aut ambitioni datũ esse iudicaretur: parum tibi uidebatur præstare Cæsarẽ in alios, nisi aduersus teipsum quoq; præstitisses, imò qui clementissimus, humanissimus & facilimus es in cæteros, id quod ego non famæ credo, sed expertus loquor: in te parum æquus & duriusculus esse uoluisti. Nihil erat apud te fuga uoluptatũ, & continentia, quas uirtutes uno te nullus ante te magis cõmendauit, nisi & paternum affectũ, quo nihil esse constat in homine potentius, nihil tam legitimum, castigasses & compressisses. Nec enim uitium erat in Cęsare, liberos suos, qui & ipsi sunt Cęsares, protinus ꝙ nascuntur, reges esse cupere: quandoquidem non magis honestum est, regem uocari, quàm Cęsaris esse filium. Iam patris in filios indulgẽtia popularis & plausibilis quoque solet esse, nedum ut uel inuidiosa sit, uel probrosa. Nam in Cæsare cõmendabilis semper fuit, in te uerò etiam expetitur quasi debita. Nec iam indulgentiæ nomen habet, sed iuris & æquitatis. Quis enim est filio tuo uel bello, uel pace clarior? quem res aduersæ magis exercuere? Quis prosperis & secũdis minus intumuit? quis in utraq; fortuna constantior? in labore pertinax? in remissione diligẽs ac præcinctus? Mitto bellicas uirtutes, quæ ut in eo præstabiles & eximiæ, ita nec temporum sunt omnium, nec locorum. Attingantur pacis artes, quæ semper & ubiq; sunt usui, sapientia, temperantia, placabilitas, innocentia, religio,

frugalitas: hæ in iuuene uno tam præclarę, tam eminentes esse perhibentur, ut ne in sene quidē imperatore maiora desiderari posse uideanť: futuræ prorsus incredibiles, nisi eum ex Austria gēte celebratissima, & filiū tuū esse meminissemus. Quę cum ita sint, immortales tibi gratiæ prouinciatim oppidatimq; habentur, & semper habebunť, imperator consultissime, φ pro cōmuni bono uerecundiā & modestiam tuam expugnari passus es. Ergo his teipsum uicisti Cęsar inuictissime. Primò, cum oblatū filio tuo regnū minimè dissimulāter auersatus & deprecatus es, naturalemq; patris in filios pietatē uirtute plus φ heroica, imò diuina quadā mentis, & animi magnitudine superasti. Secundò, cùm hanc ipsam uirtutē, qua modò te uicisses, utilitatis publicæ contēplatio peruicit: & impetrauit à Cæsare, q̃d impetrari non potuisset à patre. Sed iamdudū mihi Cæsar innuit, Maximiliane Auguste princeps generosissime, ut à se digressus orationē ad te conuertā: obtemperabo lubens, atq; lætus: cùm quia laudes tuas pater æquiore animo φ suas audit, tum quia per hunc modū imperio senatus, & desiderio reipub. melius & uberius satisfecero. Ergo maiestatis tuę nomen apud nos tam celebre semper fuit, ut ad diligendum amandumq; te propensos, etiam ad colendū & obseruandum impulerit. Est hic mos reip. nostræ peruetus, atq; sanctus, perniciosos & improbos tyrannos exitialiter odisse, principibus bonis, & fortibus non solū fauere, sed etiā obsequi, dignitatē eorū & amplitudinē omnib. modis iuuare, tueri, defendere. Aetate porrò nostra nemo de regū & principū numero fuerit, quem collidi tecū & comparari posse iudicemus. Omnino talis & tantus es apud nos, in quo uel plura, uel maiora, φ præ te feras, optare, cōminisci, desiderare pudor sit: ut nemo mirari debeat, si lætitiam immortalē, gaudiū incredibile, uoluptatē incomparabilē, quā te Romano rege declarato, concepimus, dicendo repræsentare nullo modo possumus. Enitent ac prælucent in uno te, sed iuuene, mirū dictu, uirtutes omnes imperatoriæ, iustitia, liberalitas, animi magnitudo, clemētia, placabilitas, abstinētia uoluptatū omniū: & ut cōplectar uno uerbo multa, φ immaturum æui te cernimus, tam maturū imperij te cognoscimus. Peruidit hāc indolis altitudinē Carolus rex Belgarū, experientissimus belli dux, & acerrimi uir ingenij, qua usq; adeò exarsit, ut nihil prius habere uideret, φ ut unicā sibi filiam uirginē magnæ spei, fœminam lectissimā, hæredē multarū gentiū nationumq; futurā, et omnino quā multi reges appeterēt, obseruarēt, ambirēt, tibi uni ferè puero, nec uxorio, nec quærēti despōsare posset. Vndeuigesimo aūt ætatis anno, quū princeps ille, cui mox asciscēdus gener eras, ab Leucis & Heluetijs interceptus esset, soceri tui regnū à Gallis occupatū ingressus, parua manu sistis, & trucidatis ingentib. hostiū copijs, seruitute liberasti, uxorē defuncti ducis, & filiā fortunatissimas modò fœminas, tū miserrimas & exangues, nec plus mœrore quàm metu cōfectas, omni diuina & humana spe destitutas erexisti, subleuasti, redemisti: uitam earum, & dignitatem, & pudicitiam conseruasti. Hoc mater, hoc prouinciæ tanto & tam immortali beneficio deuinctæ uirginem ope tua recreatam, uirtute tua defensam, tuis armis inimicorum ereptam iniuriæ, desponsatam à patre prius animo, tunc certatim opere tibi collocant, uidelicet ut eundem generum, atque uirum haberent, quem habebant & assertorem & uindicem. Hactenus rudimenta uirtutis & fortitudinis tuæ diximus. Quid illa, quæ mox egisti? quàm famigerata? quàm mira? quàm uisenda? Nato tibi filio ciuiles ortæ seditiones sunt Morinis autoribus: quorum opera factum est, ut charissimum tibi pignus, nescio quo prętextu custodiendum & asseruandum eriperetur. Fuit hoc eorum non perfidia, non defectio, princeps gloriosissime, sed fati uis hoc agentis, ut per intestina quoq; bella clarior & celebrior

brior fieres. Nec enim plus eos amat fortuna, quos indulgenter habet, & quibus parcit, sed quos iactat, quos exercet: alioqui clari nec bello, nec pace duces intelliguntur, quibus omnia prospere cedunt, sed quibus contingit per labores, per ærumnas, per incōmoda splendescere. Nam ut secundæ res felicem, magnum certe faciunt aduersæ. Alexandrum illum Macedonem sunt qui minus egregiū bello ducem fuisse prædicent, quòd ei nullius pugnæ non secunda fortuna fuerit, quodq́ in ipso rerum incremēto nondum uertentem fortunam expertus, ita decesserit. In te uerò, quem certa syderum decreta sceptro patris, & solio destinauerant, quid mirum si aliqui operam dederunt, ut tristiora tibi tempora incideret, ne aut uirtus quiete languesceret, aut parum dignus imperio fuisse uidereris, qui omnino futurus esses imperator. Itaq; continuos nouem annos in castris agēs difficilima quinq; bella profligasti, Gallicum, siue Francicum, Eburonicum, Sicambricum, Batauicum, Morinicum: quod quidem postremum haud facilè iudicari potest, utra tibi re gloriosius fuerit, eo'ne quòd filium tam diu tibi ademptū auulsumq́ recepisti, an eo quòd nobilissimas gentes, scientissimos bellicæ rei populos, urbes opulētissimas ad deditionem & pœnitentiam compulisti, id quod nec Carolus socer, nec prosocer Philippus excellentissimi duces, hic bello, ille sapientia, consequi potuisse memorantur. Non cogito Panegyricum, rex clarissime, nō laboro uerborum ambitu, nihil amplifico, nihil alleuo, sed decurro per capita, & nudas rerum à te gestarum summas attingo. Mirantur tamen hæc omnes, mirantur etiam citra fucum & negligenter effusa: plus mirentur, si qui te propius introspicerent, & uirtutes eas intuerentur, quarum præsidijs munitus, tot insignes uictorias, tam multa belli decora consecutus esses: uideretur istud os tam probum, tam facundum, hæc tracta de cœlo species, ista lacertorū & pectoris firmitas, hic totius corporis uigor, hæc animi tempestiuitas, & uolucritas, hic imperatorius ardor oculorum: preterea quàm ferox in prælio, mitis in cōtubernio, effusus alijs, tibi parcus, in castris non ueste, non mensa præcipuus. Aguntur hyemes cum cætero milite sub pellibus, sudantur æstates æqualiter: Epulæ modico & castrensi cibo contentæ. Iam quis te solertius castris locum capiat? cōmeatus expediat? hostem ludificetur? pugnæ tempus eligat? aciem instruat? urbes obsidione cingat? Neq; uerò partes imperatoris, & optimi ducis imples, militis non imples. Nullū tibi castrense munus sordet, non stare pro signis, non excubias sorte agere, nō uallum ferre, nō speculatū egredi, primus inire prælium, postremus excedere, utrūq; iuxtà doctus, opere militem, & consilio ducem agere. Nullam tibi uel principalis fortuna, uel maiestas imperij functionem remittit, nihil tibi parcis, nihil blādiris, indulgentissimus ceteris, tibi parum lætus: & omnino nihil gregario plus habes, nisi quòd plus laboras: ratus id quod est, non tam honorē, quàm onus esse quòd regnas: imperatoris hoc esse munus, ut opes & magnitudinem suam non ad ambitum quempiam priuatum, sed ad salutem & commoda Reipublicæ conuertat: utiq; non imperium sibi, sed seipsum imperio dedititium faciat. Sed & illa tibi peculiaria feruntur, diligere quidem omnes, sed amicos etiam deligere, nō oblatos istos, & passim obuios, de palestra, de sphęristerio, de fritillo, sed quos ad innocentiam, patientiā, continentiā, ad algores, ad æstus, ad opera militaria sæpius exploraueris. Nec enim amici sunt, quicunq; uos sequunt (alioqui tam multi, q̄ sunt, ut Plutarchus inquit, in culina muscæ, quæ cū ipso nidore confluunt & recedūt) sed quos amicitia dignos esse iudicaueritis, eos debetis uos ultrò sequi. Itaq; cum ijs qui se tibi aliquando uirtute cōmendauissent, cōsuetudine delectassent, utilitate demeruissent, in omnia familiaritatis officia descendis, & Cæsarē obliuisceris, ut

amicum præstare possis. Neque uerò postremũ inter laudes tuas posuerim, quòd literas & ingenia (ut audio) tam impensè diligis, quodque bonas arteis non foues modò, sed alis atque promoues. Imperatoriũ & hoc decus, cùm quòd in nullo plus emicat hic nitor, & hoc lumẽ doctrinæ, quàm in regibus: unde natũ sit illud ex Homero Platonis interpretatione, discipulos deorum non alios esse, quàm reges: tum uerò maximè, quòd præcepta sapientiæ non habentibus modò prosunt, sed in alios (etiam ferè dixerim plus) redundant. Quis ignorat Anaxagoram in Pericle, Platonẽ in Dione multos instituisse? Non nauigasset ab exercitu Cato Rhodon, ut Athenodorum audiret, nec Panætiũ Scipio uidere concupisset, nisi tantum in ea re uel ornamenti, uel fructus inesse iudicauissent. Prætereo multa prudens, atque conscius, nihil me fugit, quàm religiosè, quàm innocenter, quàm sanctè ineuntem iuuentutem tuam exigas: patet omnibus obsequentiorem te patri filiũ nec esse, nec fuisse quenquam. Scio quàm præclaræ, quàm magnificæ cogitationes tuæ sint omnes. Non ignoro quæ pridem uota conceperis, nuncuparisque digna principe Christiano, digna maioribus tuis, digna Cæsare, digna te ipso. Hæ uirtutes tuæ illæ sunt, imperator unice, propter quas ducem suum te bellicosissima terræ Galliæ pars Belgæ non modò non dedignantur aduenam, & Germanũ, quibus alioqui sunt infensi, quàm proximi, lingua, cœlo, moribusque disiuncti: sed appetunt ut indigenam, uenerantur ut principem, diligunt ut parentem. Hæc ingentia tua merita, propter quæ Federicus pater innocentissimus, & grauissimus imperator adduci persuaderique potuit, uti te regem Romanum se uiuo renuntiari pateretur. Ac differebat quidẽ ille primùm, & cunctabatur, simul ut uerecundiam & modestiam suam, quemadmodũ prædiximus, ab omni labe suspicionis assereret: simul ut exploraret, assentarẽtur ne patri, qui pro filio tam enixè laborarent, an consultũ saluti suæ uellẽt. Sed extemplò patuit acclamationes illas, atque preces nõ adulantiũ uoces fuisse, sed studentium. Nam adulatio semel elisa protinus frangitur atque languescit. Studia quò plus arcentur, eo magis gliscunt & exardescunt. Quanto nunc, diue Federice, gaudio perfunderis, quòd filius tuus te incolumi placere potest imperator? quàm iucundum tibi quòd te cõparari filio tuo sentis? Et quoniam controuersa res uidetur, modò uincis, modò uinceris. Cæterùm quid prouidentia tua dignius, amplitudini gloriosius, clementiæ, pietati, felicitati conuenientius facere potuisses, quàm uti quẽ ex utilitate publica fuit ut genuisses, eidem quoque per patrem & decus & nomen imperatoris accresceret? Macte ingenti utroque in remp. merito, etiam si difficilè percipitur, ut inquit ille, pulchrius & honestius fuerit genuisse talẽ, an cooptasse. Non multo minor tamen uestra laus Germani principes integerrimi, quorũ ius id est, regem Romanũ mox futurũ imperatorem eligere. Nec enim possunt nõ optimi censeri, qui principes sibi optimos prospiciunt. Proinde cùm talis & tantus esset is, quẽ legistis, ut & omnib. anteponi meruerit, & ab omnibus, scitote uos utrũque cumulatissimè cõsecutos fuisse, & ut gratiæ uobis ab omnibus immortales & incredibiles haberent, & ut nomen uestrũ æternitati cõmendatum & consecratum esset. Etenim ut nomine Vitellij, uel Othonis subinde admonemur eorũ qui faces illas, atque pestes ad dissipandũ & incessendũ orbem intulissẽt: ita hæc optimi principis electio nunquã memoriæ hominũ sine uobis recurret, quotiesque posteri uestri res ab illo fortiter gestas incognoscent, toties laudabunt, qui talem imperio præfecerint. Sed redeamus unde nos contemplatio patris, & eorũ qui te legerũt, abduxit. Magna per se res erat, omnibus punctis, omnibus suffragijs, & (ut ita dicam) tributim, centuriatimque declaratũ esse regem Romanorũ: sed fecit occasio maiorem. Ea sunt enim reipub. Christianæ tempora, is habitus imperij, ut nõ tam

speciosum

speciosum fuerit te regem creari, quàm necessarium: nec ad futura modò, sed ad præsentia rerum momenta salutare. Omitto sigillatim enumerare publicas clades, omitto percensere quàm luxata, quàm conuulsa sint omnia religionis Christianæ membra, omitto bella, quibus imperium hoc distringitur: sit enim piaculũ in tam festa præsentium gaudiorũ luce misceri tristia: illud sine periculo uiolatæ publicæ lætitię dicetur, hoc quod principes Germani de creando te sibi rege cogitauerunt, non tam consilium fuisse, quàm remediũ. Ergo nõ ad otiũ, non ad remissionem, nõ ad quietem (alioqui tibi debitam post tam multos labores) sed ad nouas expeditiones, noua bella, nouas difficultates, imperium tibi traditur, omninoq; per hoc nõ solatiũ tibi, sed alijs quæritur: nihil enim aliud cogitasse uideo summos uiros, qui te patri tuo principi nobilissimo, sed annorũ pleno, socium addidere, quàm ut ille consilio rempub. tu laboribus & operibus adiuuare posses. Quid illud, quàm gloriosum tibi, quàm lætum patri, quàm omnibus in tempore, ut regem decerni tunc demũ te contingeret, cum opem tuam non imperium, sed imperator: nec imperator, sed pater expectaturus esse uideretur? Accessit hoc ad cumulum amplitudinis, & fortunæ tuæ, rex præstantissime, ut qui filiũ infantem è penitissimis hostium munimentis eripuisses, apud eundem patris quoq; recreati gloria constaret. Duos omnino legimus cognomento Pios fuisse, nec argumentum ignoratur, unde sic appellari meruerint. In te posteritas ambiget, uter euentus hoc nomen tibi conciliauerit, quòd pius in parentẽ, an quòd pius in filiũ apparueris. Sed iam tempus est, ut uela retraham, neu longius me quàm uolo, aut quàm partes legati sunt, laudũ uestrarum splendore, numero, magnitudine detineri patiar. Quamobrẽ si nihil est in rebus humanis principe Romano maius & augustius, si talis & tantus est filius tuus Cæsar, ut ab omnib. legi debuerit, & ex omnibus: deniq; si nihil uel nobilius ad gloriã, uel certius ad salutẽ excogitari poterat, quàm ut ille remp. difficilimo tẽpore capesseret: nemini mirũ uideri debet, si quod per initia testatus sum, ad huius magnitudinẽ lætitiæ nullius hominis facundia, nullius uis ingenij peruenire potest. Sed hæc translatitia sunt, cõmunia sunt omnibus. Illæ peculiares Veneto causę, quòd neq; gẽs est ulla, neq; natio (absit uerbo inuidia) cuius uel plura, uel maiora, & in Christianam rempub. cuius uos caput estis, & in Romanũ imperium argumenta beneuolentiæ, fidei, pietatis appareant. Non auderem ista profiteri, Cæsar optime, nisi & uera esse constaret, & tu uera libẽter audires: alioqui sciebã scelus esse coram te parũ certa dicere, nedũ falsa. Sunt & illa nobis propria, Maximiliane rex fortissime, quòd clarissimũ nomen Austriæ familiæ, qua nulla fuit unquam regum imperatorumq; fœcundior, religiosum & uenerabile semper habuimus, quòd Federico patri tuo principi saluberrimo, quęcunq; se res tulerunt, enixè studuimus, quibuscunque cum locis & temporibus singulari significatione uoluntatis & obseruantiæ prosecuti sumus, quòd ipsum te semper à teneris unguiculis inductione quadam animi non occulta impensissimè coluimus, autoritati tuæ fauimus, amplitudinem quantũ uires fuere defendimus. Iam qui principibus Lusitaniæ nobilissimis & fortissimis, unde maternum tibi genus est, qui socero tuo Carolo duci generosissimo, qui Philippo eius patri sapientissimo principi chariores unquam fuere, quàm Veneti? Tot modis copulati cum sublimitate uestra sumus, tam multiplici nexu uincti, ut qui hęc non uidet, nihil omnino uideat: qui plus desiderat, nihil omnino desideret. Gratulatur ergo prorsus in uobis sibi, & in se uobis senatus, & uniuersa ciuitas nostra, non quantum cæteri fecere, sed quantum nulli: nec quantum dici uel cogitari potest, sed quantum nec dici nec cogitari fas est. Et quoniam ambo uos celeberrimi principes hinc pater,

inde filius, ita mutuò creuistis,ut neq; tu maior,neque tu felicior esse pôsis : reliquum est,ut Deum optimum maximum conditorem huius, & seruatorem imperij publica uice comprecer & obtester,ut quando rem Romanam principiũ duorum patris,& filij,huius maturitate senioris, illius uirtute iuuenis florentissimam esse uoluit,beneficio suo faueat,pietatemq; suam,& uoluptatem conseruandi per optimos principes generis humani sanciat,& perpetuam esse iubeat. Postremò, ut illustrissimum ducem nostrum,& inclytam Rempublicã incolumitatis, & gloriæ uestræ cupidissimam,quæ te,Cæsar semper & patrem,& principem Christianæ religionis agnouit,coluit,& suspexit,sacrosanctæ maiestati tuæ,quanta maxima possumus ueneratione,religione, deuotione cõmendemus,opes nostras omneis, atq; uires ad ornamentũ & incrementũ imperij, dignitatem & amplitudinẽ sacratissimi nominis uestri,promptas,expositas & dicatas esse doceamus. Dixi.

HERMOLAVS BARBARVS I. CARONDELETO SVPREMO REGIS ROM. SECRETARIO S.

ORationem à me nudiusquartus habitam ad principes, amplitudini tuæ mitto recognoscendam castigandamq;. Quanquam enim mei moris esset,nihil unquam temere,nihil non diu conditum atq; pressum emittere, cum primùm tamen desiderari eam à te subodoratus sum, intuli mihi uim,& peruici tandem,ut instituto meo decederem : ratus id quod erat, minus esse malum,adire periculum famæ,quàm moram desiderio tuo facere. Quęris unde tanti sis apud me,quem ne de facie quidem norim.Perspectę sunt omnibus eruditio,fides,integritas tua.Compertum nobis est quantum Veneti nominis studiosus sis,exploratum habeo quantum me diligas parum merentem,quantum orationem & actionem meam commendes. Sed heus tu docte uir, obsecro ne mirere,si qua leges in hoc libello, quæ tunc dicta non fuerunt. Nec enim addidi nunc ea,sed detraxi tunc: admonitus ab aulicis extemplò q̃ limen attigi, ne longus essem,ambitiosa reciderem,optima quæq; dicerem,patientissimis omnino, sed occupatissimis tamen principibus parcerem. Amputaui subito consilio multa,quanquam quod potest consilium fuisse, si subitum ? ea quæ tunc resecui, modò sunt annexa: utcunq;,ueterum exemplo facimus, quos F. Quintiliano teste,cõstat longè aliter scripsisse,quàm egissent.Exulanti Masiliæ A.Miloni quidam orationem M.Tullij,non quam habuisset pro eo,sed quam scripsisset, attulit: tunc ille: Si sic egisses,inquit,Marce Tulli, non esitaret Massiliæ barbatos pisces Milo. Cæterùm non dubito, quin nisi te amor fallat, ut audiendo tunc,ita nunc legendo non parum multa tibi displicitura sint. Sed æquum te quæso nobis & cognitorẽ & iudicem præbe,considerans hoc,& æstimans,quòd sesquihoram antè q̃ principes adiremus, significatũ nobis fuerit, nõ duas orationes seorsum,ut cogitabamus atq; parauerámus, sed unã duobus iunctim habendã & recitandam esse.Plena difficultatis,plena discriminis res erat: tota mihi ratio dicendi puncto tẽporis immutanda fuit,orationis uniuersæ filũ retexui : atq; ut breui rem cõplectar,& cutis,& facies ipsa prorsus interpolata est. Vale decus nostrũ,& me principi nobilissimo,cuius es inter eos qui sunt à secretis,meritò supremus,commendatissimũ rogo facias. Vtinã aliquando tanti sim,ut res ab illo fortiter & magnificè gestas posteritati cõmendare possim.Tam facturus sum id libenter,q̃ qui maximè desideret.Ex Brugis,pridie Nonas Augusti, M.CCCCLXXXVII.

EPISTOLARVM ANGELI POLITIANI FINIS.

ANGELI POLITIANI MISCELLANEORVM CENTVRIAE PRIMAE AD LAVRENtium Medicen PRAEFATIO.

CVM tibi superioribus diebus, Laurenti Medices, nostra hæc Miscellanea inter equitandum recitaremus, delectatus arbitror nouitate ipsa rerum, & uarietate non illepida lectionis, hortari cœpisti nos, ut unam saltem ex eis Centuriam (nam centenis libri singuli capitibus explicantur) publicaremus. Quod nunc utique simul autoritate tua, qua maior, nobis quidem, nulla in terris est, simul ratione adducti facimus: quoniam nostra ista iam nonnulli uel cum puluisculo conuerrunt, sic ut alijs pridem, sibi'que nostrorum titulo laborum nimis placeant. Quanquam scimus inuidia magna fore hos libros, & multum sermonis subituros, ut qui de magni nominis autoribus liberè pronuncient. Sed non id nostrum exemplum. Nam scriptores fermè omnes sic suas tuentur parteis, ut alienas oppugnent, ac laudis occasionem plerunque de aliorum erratis petant: tum sæpe à tenuioribus & gregarijs, ueluti'que postremæ notæ, qualis ego, uel Cluuienus, etiam proceres illi (ut ita dixerim) & antesignani quidam literarum suggillantur. Vetus est autem dictum: Conscientia mille testes. Scit illa prorsus nihil hîc odio datum, nihil stomacho, candidè omnia, & simpliciter, nihil aut insectanter aut maleuolè, nihil oblatrandi studio, nihil ostentandi uoto protulimus, animo'que semper ad probandum (si liceret) quàm ad improbandum propensiore fuimus. Neque uidelicet strophis, aut cuniculis, sed libero examine, libera ueritatis fronte rem gessimus. Ac non id quæsiuimus, ut aliquam doctis hominibus ueluti labeculam aspergeremus, sed id cauimus potius, ne sub illorum autoritate studiosorum fides periclitaretur. Denique in eos potissimùm cuneus hic ex professo directus, in eos hic aries ex destinato temperatus, qui contra ueri faciem, pro uernaculo quidem sibi, sed imaginario tamen sensu frontem durant: eos acie styli maximè compungimus, qui stylum uertere, hoc est, qui sua errata dispungere non didicerunt. At inordinatam istam, & confusaneam quasi syluam, aut farraginem perhiberi, quia non tractim & continenter, sed saltuatim scribimus, & uellicatim, tantum abest uti doleamus, ut etiam titulum non sanè alium, quàm Miscellaneorum exquisiuerimus, in queis Græcum tamen Helianum, Latinum sequimur Gellium, quorum utriusque libri uarietate sunt, quàm ordine blandiores. Quanquam me Clementis quidem Alexandrini pontificis, apostolici'que uiri commentaria, quæ στρωματεῖς, quasi stragula picta dixeris, inscribebantur, alium profectò nobis titulum, nisi uarietatis istius insinuabant. Etenim de Aristoxeni taceo commentarijs, quos pari fermè titulo citat eo uolumine Porphyrius, quod in Harmonica Ptolemæi composuit. Denique si uarietas ipsa, fastidij expultrix, & lectionis irritatrix in Miscellaneis culpabitur, una opera reprehendi rerum quoque natura poterit, cuius me quidem profiteor tali dispari litate discipulum. Quòd si ad omnem se minutiem demittunt, hoc uerò apud Latinos exemplo etiam Cæsaris, Varronis, Messalæ, Ciceronis, Plinij, Quintiliani, aliorum'que similium facere licet, quos æmulantibus & errare honestum. Quare quod istos ueluti patricios decuit, etiam me quasi minorum gentium nō dedeceat. Par adeò celebritas nominum, uel Græca inserit, uel ex commodo interpretatur, id'que nunc ad sensum, nunc ad uerbum, quod hic utrunque. Iam si cui parum quæpiam enucleata, fortasse etiam nimis dura, obscuraq; uidebūtur, certè

certè is nec ingenio satis uegeto, nec eruditione solida fideliq; fuerit. Sicubi barbara quędam, & obsoleta deprehendentur: ea uerò de industria dispersimus, etiã ut barbaris & ineruditis placeremus, & fieret liber corrasa undiq; gratiola uendibilior. Si qui remotiora dicent hic inueniri uocabula, q̃ ut sumpta credantur de medio, nę isti arbitror sententiam suam mutabunt, cum adusq; medium literaturę promouerint. Nec enim desunt, quibus etiam (ut ait M. Tullius) alabastrus unguenti plena putere uideatur. Tum in hoc genus scriptionibus, quę non se populo uenditant, sed paucis modò parantur, usus istiusmodi reconditæ supellectilis, præsertim uerecundus, minimè improbatur à bonis. Nec enim renouare sit probrum, quæ iam penè exoluerunt, si modò hæc ipsa non uetustescere adhuc, sed ueterascere de integro possint. Si quę interim nõnulla offendunt eloquendi diuerticula, minus fortasse homini nota, qui decẽ tantũ Ciceronis paginas, nihil prætereа lectitauerit, utiq; ab hoc ego ad eruditos prouoco: præcipuè credo laudaturos, quę ab ipso improbabuntur. Nihil autem forsan intolerabilius, quàm ut de te sententiam ferat indoctus, qui tamen sibi ipse doctissimus uideatur. Si quis ubi quid refellitur, multarum uel autoritatum, uel rationũ moles desiderat, at uictoriam sciat illic à nobis non uictoriæ quæri satietatem. Si lõgiuscula capita alia, breuiuscula rursus alia putabuntur, credamus hanc quoq; esse legem noui operis, ut æquale habeat nihil, nusquã sibi sit par, semper dissimilitudine claudicet, unamq; istam regulam tueatur, ne quid ad regulam, ne quid ad perpẽdiculum, libellamq; reuocet. Si liberior stylus insolẽtis existimabitur naturæ, forsan benignior interpres simplicitati potius tribuet, quæ nec ingenuos dedecet. Sicubi porrò consuetudo refragabitur, at ueritas, quæ nugas non facit, aut ueritatis uicaria cõsuetudo melior patrocinabitur. Nam & sumptum cõsuetudine dicitur, quod aduersus autoritatem sit receptum, & error sępe consuetudinis obiectatur à doctis. Tum pulchrè sic ait quidam: Consuetudo sine ueritate, uetustas erroris est. Deniq; si paucula respersimus interim scrupulosa & anxia, quodq; uerius, subacida, uel ex philosophia, cuius iampridem sumus candidati, uel ex orbe illo disciplinarũ, quæ studio sapientiæ famulantur, at ea stomachum tamen lectoris prædulcibus marcentem recreabunt fortassis, & exacuent. Nam quò hæc omnia grata sui uice conspirent, & quodam uelut antitheto fœderentur, penè de calcaria (quod dicitur) in carbonariam decurrimus, & id operam dedimus, ut alternatim deinceps inter se contraria quoq; subsequerentur, quæ nos querelæ istiusmodi eximerent. Nec enim defieri apud nos etiam patimur, quæ sint amœna magis, & oblectatoria, ne dixerim illecebrosa, quàm uel utilia, uel necessaria: siquidem est (ut ait Varro) aliud homini, aliud humanitati satis: etiamq; citra emolumẽtum speciosa interim petuntur, non hercle minus, quàm sine specie compendium. Ergo ut agrestes illos, & hircosos quædam ex his impolita, & rudia delectabunt, exasceataq; magis quàm dedolata, nec modò limam, sed nec runcinas experta, nec scobinas: ita ediuerso uermiculata interim dictio, & tessellis pluricoloribus uariegata, delicatiores hos capiet, uolsos & pumicatos, ne conflatis utrinq; uocibus, & æquabili uel plausu, uel sibilo, aut ad cœlum efferar, aut ad humum deijciar. Medijs autem inter hos, & neutro notandis, quasi quidam diuersorum Cinnus (ut ait Cicero) satisfaciet, non uno aliquo excellens, & omnium tamen particeps. Nec enim gustus idem omnibus, sed suum palatum cuiq;. Tum credo & expuent in conuiuio quidam, pro fastidioso, & uesco, quod mox in culina pro suaui liguriãt, & opimo. Nos ista certè non foro, & curiæ, sed cubiculo, & scholæ parauimus, eoq; studuimus, nescio an & præstiterimus, ut si quę hic essent, omnino faciles essent, & simplices

plices munditiæ, non operosa & pigmētata lenocinia: color, nitorq; uerus, & ingenuus, nō ascitus & ex arcula, congruens habitus & expeditus, nō onerosus, & laciniosus. Postremò cuicuimodi exeant, quoquomodo hæc accipiant, minimè profectò recusamus: sed nec opinor euademus cōmunem illam scribentium sortem, malè audiendi, sit modò ita cordi lectoribus. Quinimò isti aleæ caput obiectamus, neq; patrocinium respicimus, quod ultrò nobis ademimus censura. Decernaturq; potius in nos, traducamur, uexemur, quàm non literarū publica fraus, quarum nobis est honor proprijs utilitatibus antiquior, etiam nostro aliquo, uel famæ, uel otij dispendio redimatur. Nam quò ista quæso studiorum communium professio, si iam uentum ad hæc usq; est, ut quod officium studijs uniuersi debemus, cessare omne tamen suspicione degeneri patiamur? Quo pacto uel durare ultrà, uel esse iam poterit honestarum literarum sinceritas, soluta penitus censura, dum sic æquè omnes inuidiam perhorrescimus? Quanquam (quod ad me attinet) utinam labori meo non contemptus potius quam inuidia debeatur. Illud enim propè in uotis est, si modò, quod ait Liuius: Inuidia uelut ignis alta petit.
Quin agitedum studiorum cultores optimi, pro se quisq; alacres, gramen hoc inexpugnabile, quo bonæ fruges humanitatis præfocantur, auellite, subnascentesq; sacris stirpibus, quasi perniciosissimas hederas, & omnem earum succum lapsibus erraticis exsorbentes, abrumpite penitus, & detruncate. Non desunt interpolatores ueritatis, ne desint quoq; redintegratores: existat uindex aliquis rogo, & patronus periclitantiū disciplinarum. Nam ego ut unus è medio, quid mihi liberum sit, utiq; experiar. Faciam nec'ne operæprecium, pòst uidero. Quorsum tamen fluxerit, aut quocunq; res ceciderit, æqui boni faciam, plane'que malignitatum omnium, & obtrectationum uenena, non deuorabo modò, sed (quo sum stomacho) etiam concoquam: certus ueritatis hunc esse quasi genium, simul atq; in publicum appareat, ut odiosa inimica'que sit uulgo. Conniueant igitur alij licet, & dicere uerum mussent, ego unus profectò (quicquid erit) non dissimulabo iudicium, non supprimam quæ sensero, non indulgebo iam talibus patientiam, sed uel huic libello meo, saltem semiliberè, sic insusurrabo: Vidi, uidi ipse libelle, cotidieq; uideo multa in literis fieri capitalia, compilari subdolè aliena, confingi ad libidinem, quæ cui cōmodum, ascribi etiam idoneis, quæ nec agnoscant, allegari qui non extent autores, citari quinetiam pro uetustis, nullibi comparentes codices, compleri libros omneis operosissimis uanitatibus, falsa pro ueris, ascita pro natiuis, nouitia pro uernaculis supponi, pollui, adulterari, oblini, incrustari, distorqueri, confundi, præcipitari, interuerti omnia, nulla fide, nullo nec pudore, nec iudicio, quodq; his omnibus pestilentius, occasione quoq; recentis artificij, quamlibet stolidissimas opiniones in mille uoluminum traduces momēto propagari: postremò (ut semel dicam) etiam nunc multos auriculas habere asini. Dicat hic aliquis: Quid tu autem? Fateor equidem, possum falli, ut humanus, sed neminem profectò sciens fallo, & ut mendacium fortasse dico, sic certè non mentior. Tum egomet mi ignosco: Meuius inquit, imò autem (extra iocū) nec egomet mi ignosco, & si quid indoctius incautiusq; ꝓtulero, refutari à quouis cupio, refutaturus ipse me, si fuero admonitus. Non em̄ sic me peruersè amo, ut errare alios malim, ꝙ innotescere ꝙ errem. Sed ex eorū sum numero & ipse, qui ꝓficiendo scribūt, et scribendo proficiūt. Ac de isto quidē fors uiderit. Illud uerissimū, si domi cōmentarios istos diutius, atq; in manib. habuissem, & regustare interim ex interuallo licuisset, lōgè instructiores fuisse eos, locupletiores, adminiculatiores, ꝓdituros. Videlicet hoc illud est præcipuè studiorū genus, q̃d uigilijs augescat,

ut cui

ut cui subinde ceu fluminibus ex decursu, sic accedit ex lectione minutatim quò fiat uberius. Tum incondita nunc quoq; pleraq;, ineliquata, indiscussa, non rotunda, non tornata adhuc, sed quæ aurem prorsus præterierint, utpote restrictim cogitata, & ex tempore potius quàm à cura, quanquam ex abundanti penè styli negotium curat, & elocutionem concinnat, quem cana & ueritas & fides præcipuè solicitat. Enimuero ne putent homines maleferiati nos ista, quæquæ sunt, de fece hausisse, neq; grammaticorum transiluisse lineas, Pliniano statim exemplo nomina prætexuimus autorum, sed honestorum, ueterumq; duntaxat: unde ius ista sumunt, & à quibus uersuram fecimus: nec autem, quos alij tantum citauerint, ipsorum opera temporibus interciderint, sed quorum nosmetipsi thesauros tractauimus, quorum sumus per literas peregrinati, quanquam & uetustas codicum & nomismatum fides, & in ęs, aut in marmore incisæ antiquitates, quę tu nobis Laurenti suppeditasti, plurimũ etiam præter librorum uarietatem, nostris cõmentationibus suffragantur. Vt autem uel exemplo doceremus circulatorũ præstigias & imposturas omneis esse tollendas, refrenandamq; adeò quorumpiam lasciuiã, quæ iam sicuti cancer latè serpit, inaniter de præscripto & licenter egrediendi, nusquam aliquando ueteris scripturæ testimonium citauimus, ne quid adscriptitium, ne'ue quid usquã superductitiũ præualeret, quin sua quodq; facie repręsentauerimus, & apposuerimus eas notas, unde exquiri penitus usq; à stirpe posit autoritas. Atq; ut muneris huius nostri nullæ prorsus appendices desiderentur, etiã capita ipsa rerum, titulis inclusa breuissimis: sed in queis maior quàm pro numero utilitas, concenturiauimus: & ceu breuibus ceris ingentes summas calculatorum more collegimus, quò negligentiæ delicati lectoris ipsi potissimùm subscriberemus. Proinde sicuti sub Aiacis clypeo Teucer Homericus, ita nos utiq; sub umbra tui nominis latitantes, centuriatim dabimus in barbaros impressionem. Ita editiōe subinde aliqua, uel æquis, uel iniquis mos geretur. Et quadam pensante uice, sicut illis quod osculentur, ita his abundè supparabimus quod mordeant. Mordebunt autem puto nostra uel rabiosuli quidam, quos eleganter Cato uitiligatores appellat, isto potissmũ litigandi uitio, ueluti morbo laborantes, cerebrosa gens, & irritabilis, qui sine causa, sine discrimine, clausisq; (quod aiunt) oculis, quodcunq; nomen adlatrant: uel qui rursus aduocatione mercenaria, uenali'que sententia, cuicunq; semel autorati atq; addicti, quasiq; dediti mancipio sint, eundem tueri pugnaciter pertinaciterq;, quo iure, quaq; iniuria obstinauerint. Vel iactanticuli illi, & nugiuendi, pleni tumida, sed & fatua coniectura, qui seq;, & sua duntaxat etiam sine riualibus adamant, sibi fauent, alijs obtrectant. Vel postremò lucifugi quidam ueritatis, & (ut planius dixerim) blatarij literatores, qui defluentibus oculis, uereq; noctuinis, non diem tantum sereniorem, sed nec umbrã sublustrem satis ferũt. Nam de illis dubitat nemo, quos liuoris tinea comest, quos rubigo subrodit inuidiæ, qui gloriam alterius, suam pœnam, felicitatem alterius, suam carnificinã faciunt, qui profectu contabescunt alieno, quos ægrescens prosperis maleuolentia, ceu tortor intestinus iugiter excruciat. Sed & censores item pulpitarij (nec autem de doctis bonisq; nunc agimus) solent plerunque fodicare nos, & studijs obstrepere istis. Etenim pleni ieiunitatis literas humaniores apud insciam plebeculam, penè dixerim solenniter, buccis concrepantibus infamant, & crassa rusticitate feroculi, quam solam (quod & Hieronymus ait) pro sanctitate habent: sic in eas, & earum studiosis ampullosos proclamationibus infrendentes inspumantesq; desæuiunt, ut facilè se declarent etiam Græcos illos improbare, & penè odisse uerè sanctas animas, Basilium, Chrysostomum, Gregorios, etiã

Latinos

Latinos, Cyprianum, Ambrosium, Augustinum, Hieronymumq; ipsum, & alios id genus nostræ religionis antistites, gentium, linguarumq; omnium disciplinis, uelut opibus Aegyptiorum suffarcinatos. Quo mihi etiam uidetur admirabilior deliciæ tuæ Martianus hic Genazanēsis, nec in theologia cuiq; secundus, & omnium quos in ecclesia concionantes audiuimus, nō prudentissimus modò, sed & facundissimus, cuius neq; suspecta populis ad bonā frugem tendentib. eloquentia, quoniā uitæ incredibili seueritate cōmendatur, nec è diuerso tristis, aut reformidabilis austeritas, quoniā poetica delenimēta, pulchramq; istam literarū uarietatem, nitorē, delicias non aspernat̄. Vt igitur lana purpurā bona fide potura, certis prius inficitur medicamentis: ita literis arbitror, doctrinisq; talibus excoli animos (quod ait in Hortēsio Cicero) & ad sapientiā excipiendā imbui, præpararíq; decet. Atqui non tamen ob istos pigebit aut exigere stylo, quicquid hoc nostrarum lucubrationū est, aut experiri quid concedatur in illos, qui fraudes in literarum negocio cōcipiunt capitales. Nam & ego Philoxeno ignosco, sicuti Cicero idem ad Atticū scribens, redire in carcerem, q̄ mancipare iudiciū præoptanti, maximè si non præsenti seculo, sed quasi æternitati: prout etiā dictū à Thucydide, seruire scriptores conuenit. Eoq; libri puto ipsi monumenta uocantur, q ad memoriam magis posteritatis incorruptius iudicaturæ, q̄ ad ineptam præsentis temporis gratiolam, spectare debent. Ergo ut q̄ maxime (si licebit) hæc nō extinguatur solū, sed etiā opprimat̄ improbitas effusè omnia deprauantiū, nec abeat in exemplum, trita & prostituta frons, atq; oris tanta duritia, iam nūc centurias sequēteis, pro suscepto (arbitror) salutari conatu, neutiq; ad huius primæ gustū repromittimus. Quos enim molli nunc articulo tractamus, quos leui & lento brachio tangimus, fortius dein puto prememus atq; urgebimus, & cōtenti paulisper interim prælusoria, uelitariq; pugna, mox uiribus collectis, toto exercitus robore deprælíabimur. Quinetiā (quoniā tunica ꝓpior pallio) uindicabimus audacter, & gnauiter à plagiarijs ac furunculis interdū nostra, & asseremus liberali causa manum. Nostra uerò nunc accipi tantū uolumus, quæ labore industriaq; ipsi magna principes extudimus, nec expalpari unq̄, nec extorqueri nobis ea passuri, q̄ diu licebit, nostra, inq̄, non eiectamenta, sed pignora. Nam ut hæc in mediū uice missiliū direptui conculcatuiq; relinquimus: ita illa nobis recipimus & defendimus: hæc exponimus, illa & agnoscimus, & tollimus: sed ita tamen, ut imitari simias nolimus, quæ suos dicuntur fœtus, quamlibet deformes, pro formosissimis admirari. Nec erunt, opinor, hæc quoq; nostra, quanq̄ leuioris operæ studia, seu ludicra uerius, dedecori tibi Laurenti Medices, cui nunc adscribūtur. Adscribuntur aūt nō magis adeò, ut me gratū beneficijs tuis approbent, aut reponant gratiā, quòd auxiliariū te, quodq; consiliariū habuerunt, q̄ ut auspicatò procedant, & ut in ijs tui memoria frequentetur, ex quo liber autoritatē capiens magni celebritate nominis cōmendetur. Tum cui summa studiorum meorū debetur omnis, ab eo quoq; portio ipsa iure incipiet. Et hercle ueluti bellaria sint ista, secundis accepta mēsis. Quoniā rectæ cœnæ speciē uicemq; grauiora illa occupant, qualia tibi multa uel Marsilius Ficinus Platonis, uel Aristotelis interpres Argyropylus Byzantius è philosophiæ penu congesserunt. De isto enim præ cunctis admirando, non Pico iam, sed (ut ipse appellare soleo) phœnice potius, qui nunc in tua lauru nidificat, tāta mea quidē expectatio est, ut ausim Propertio succinere, Cedite Romani scriptores, cedite Graij. Tu uale, patrone iucundissime, & (quod facis) perge fauere doctis, perge literas excitare, perge à situ recipere rem Latinam, ab interitu Grecam, quò tui memoria nominis ab iniuria prorsus obliuionis asseratur.

Lucilius

Lucilius Tarrhæus
Apollonij interpretes
Sophocleus
Theon
Zenodotus
Platonius
POETAE.
Homerus
Hesiodus
Apollonius
Nonnus
Dionysius
Aeschylus
Sophocles
Euripides
Aristophanes
Pindarus
Callimachus
Theocritus
Triphysiodorus
Lucilius
Euenus
Posidippus
Gauradas.
HISTORICI.
Herodotus
Thucydides
Plutarchus
Herodianus
Iosephus
Strabo
Pausanias
Dion
Zosimus
Xenophon Ephesius
Diodorus Siculus
Dionysius Halicarnasseus
Laertius
Appianus
Helianus
Heliodorus
Sozomenus.
RHETORES.
Aristides
Lucianus
Libanius
Aphthonius
Synesius
Nicetes
Nicephorus.
MATHEMATICI.
Theon
Achilles
Heron
Cleomedes
Aristides Quintilianus.
PHILOSOPHI.
Plato
Aristoteles
Xenophon
Theophrastus
Heraclitus
Porphyrius
Proclus
Abammon
Iamblichus
Atticus
Dexippus
Philo
Maximus tyrius
Alexander
Themistius
Sextus
Philoponus
Simplicius
Arrianus.
MEDICI.
Galenus
Paulus Aegineta
Dioscorides.
AVTORES AMBIGVI TITVLI.
Artemidorus
Iustinianus
Diogenianus
Callistratus
Africanus.
AVTORES SACRI.
Paulus
Eusebius
Seuerianus
Basilius
Theodoritus.

Sũt et alij citati ueteres prudẽtes, autoritatis incognitę, sicuti Pœmenicõ scriptor, et Aristophãis, Xenophõtis, Aristidę, Euripidis, Callimachi, Sinesiiq; enarratores. Sed nec barbari deniq; Hebræi, Chaldęiq; autores in suis q̃q; originib. asymboli.

Ang. Polit.

CAPITA PRIMAE CENTVRIAE.

Quàm

Fabula

ANGELI POLITIANI MISCEL-
LANEORVM CENTVRIA PRIMA.

Defenſus à calumnia Cicero ſuper enarrata ui noui apud Ariſto-
telem uocabuli, quod eſt Endelechia.
CAPVT I.

ARGYROPYLVS ille Byzantius, olim præceptor in philoſophia noſter, cùm literarum Latinarum minimè incurioſus, tum ſapientiæ Decretorum, diſciplinarum'que adeò cunctarum, quæ cyclicæ à Martiano dicuntur, eruditiſſimus eſt habitus. Hic & apud Medicem Coſmum decreto publico patrem patriæ, & dein apud Coſmi filium Petrum, nepotem'que adeò Laurentium hunc, decus ubique noſtrum, patriæ ſimul, auitæ'que uirtutis hæredem, ſuæ'que Reipublicæ columen, inſigni fuit & autoritate & gratia, quibus etiam libros dicauit Ariſtotelis à ſe uerſos in latinum, ſed & ipſum uix adhuc quidem puberem Laurentium dialecticis imbuit, ea'que philoſophiæ parte, qua de moribus præcipitur. Cæterùm (ut homo Græcus) perquàm ferebat iniquo animo nobilem illam, nec (ut Theodorus Gaza putat) importunam Marci Tullij Ciceronis exclamationem, qua Græciam uerborum interdum inopem, quibus ſe putat abundare, non eloquentius fortaſſe, quàm uerius pronunciauit. Ob id igitur ſubiratus latinæ copiæ genitori & principi Græcus magiſter, etiam dictitare auſus eſt (quod nunc quoque uix aures patiuntur) ignarum fuiſſe non philoſophiæ modò Ciceronem, ſed etiam (ſi dijs placet) Græcarum literarum. Vix enim dici poteſt, quàm nos aliquando, id eſt, Latinos homines, in participatum ſuæ linguæ, doctrinæ'que non libenter admittat iſta natio. Nos enim quiſquilias tenere literarũ, ſe frugem: nos præſegmina, ſe corpus: nos putamina, ſe nucleum credit. Sed ut ad Argyropylum reuertar, oculos ad hunc modum noſtri parentis uiuentis, uicturi'que ſuggillantem, utebatur hoc ille uel maximo argumento, quòd in primo Tuſculanarum quæſtionũ ſcribat Cicero, cenſere Ariſtotelem quintam eſſe quandam præter elementa naturam, de qua ſit mens, uerbaque denique ipſius ita legantur: Quintum genus adhibet uacans nomine, & ſic ipſum animum Endelechian appellat nouo nomine, quaſi quandam continuatam motionem, & perennem. Sed enim nemo eſt (aiebat) in Ariſtotelis lectione paulo frequentior, quin ſciat Endelechian eſſe potius Ariſtoteleum uerbum, neutiquam ſignificans quod Cicero putat, continuatam motionem, & perennem, ſed perfectionem potius, aut conſummationem quampiam. Nam cum uellet Ariſtoteles quaſi nomenclaturam facere intellectuum ſuorum, uerba ipſe quæpiam noua concepit animo, ueluti'que dein peperit, in queis hoc quoque, per quod indicatur forma, ſpecies'que, cui perfectionem res quæque ſuam debeat. Quod enim quidque eſt, ab hac eſt Endelechia potiſsimùm. Cicero autem non quidem hanc Ariſtoteleam uocem, ſed aliam prorſus ei contiguam finitimamque ſimilitudinis præſtigio falſus enarrauit. Endelechôs enim continuatim mobiliter, cõtinuata'que mobilitas Endelechiſmos, unde hanc Ariſtotelis entelechiam deduci putauit ille: quæ non d literam tamen, ſed t potius habeat in ſyllaba ſecunda. Iam autores contra Ciceronem ſtare quamlibet magnos Peripateticos adijciebat. Et ut homo erat omnium (ut tum quidem uidebatur) acerrimus in diſputando, atque aurem (quod ait Perſius)

ſius) mordaci ſotus aceto: prætereà uerborum quoque noſtrorum funditator maximus, facilè id uel nobis, uel cæteris, tum quidem ſuis ſectatoribus perſuaſerat: ita ut, quod penè dictu quoque nefas, pro conceſſo inter nos haberetur, nec philoſophiam ſciſſe Marcum Tulliũ, nec literas Græcas. Enimuero re dein tota diligentius perueſtigata, meas eſſe partes, & item cuiuſcunque Latini profeſſoris exiſtimaui, Ciceronis gloriam, qua uel maximè contra Græcos ſtamus, etiam uice capitis omni contentione defenſare: quanquam illam ſua non antiquitas modò, ſed quædam propè diuinitas extra ictum, ſupra'que iniuriam poſuit. Iam primùm igitur Argyropyli huius apud me quoque non exigui ponderis autoritas, alijs autoritatibus, multo'que (arbitror) ualentioribus refellenda eſt, tum oſtendendum, ex eo quod obijcitur, augeri Ciceronis præconium, ne dum decreſcat. Et prodibunt in medium ſatis (arbitror) quod ad philoſophiam modò pertinet, idonei Ciceronis laudatores (ut ſimus interim quàm pauciſſimis contenti) Boetius, Macrobius, & Auguſtinus. Nam quis Boetio uel in Dialecticis acutior? uel ſubtilior in Mathematicis? uel in Philoſophia locupletior? uel in Theologia ſublimior? Quem tanti iuniores etiam philoſophi longè (arbitror) omnium perſpicaciſſimi fecerunt, ut Aquinatem Thomam, diuum hominem, Magnum'que illum Thomæ præceptorem (Deus bone) quos uiros habere meruerit enarratores, & ab ipſius ſententia, ne ſit ulla quidem penè iam prouocatio. Porrò de Macrobio, cui, rogo, magis credendum, quàm laudanti præcipuè Boetio? Denique ipſius Auguſtini tam altè niſa in omnibus fermè diſciplinis eſt autoritas, ut extra omnem ſit aleam poſita, ſic ut ab ea iam ne tranſuerſum quidem (quod dicitur) unguem recedi, fas habeatur. Etenim tanta ingenij conſtat eum celeritate uiguiſſe, ut quicquid de arte loquendi & diſſerendi, quicquid de dimenſionibus figurarum, de Muſicis, de numeris præcipitur, etiam ſine magna difficultate, nullo hominum tradente, perceperit: tanto dein acumine præſtitiſſe diſputandi, ut iure in uno iſto potiſſimùm, totius ueritatis niti patrocinium uideatur. Conſideremus igitur, quid hi ſinguli ſaltem de Cicerone ſenſerint, quantum'que ei tribuerint in philoſophia, tum credamus audacter, non cuiuſuis eſſe calumniam conflare homini, qui fuerit à laudatiſſimis hominibus tam ſingulariter laudatus. Boetius itaque non modò ſic utitur identidem Marci Tullij teſtimonijs, ut ea pro fortiſſimis & inuiolabilibus obijciat argumentis, ſed & ipſius Topicorum (qui maximus eſt honor) ſuſcipere interpretationem non erubeſcit. Macrobius autem ſic in unius eiuſdem libri uel exigua particula uerſatur, ut nec Platoni comparem facere, nec omnibus inſignire eum diſciplinarum omnium titulis dubitauerit. Denique Auguſtinus cùm in Academicis, quanquam ſub alterius perſona, nunc ſuum Ciceronem, nunc ſapientem appellans, tandem ab ipſo, inquit, Latina lingua philoſophiam & inchoatam eſſe, & perfectam: tum in Confeſſionibus, ubi neutiquam perſonatus, eos ex profeſſo damnat, qui linguam Ciceronis mirantur, pectus non ita. Quinimò quòd affectum mutauerit ipſe, quòd ad Deum preces, & uota conuerterit, quòd deſideria non eadem quæ prius habuerit, quòd omnis ei uana ſpes euiluerit, quòd immortalitatem ſapientiæ quæſierit æſtu cordis incredibili: poſtremò, quòd ſurgere iam cœperit, ut ad Deum reuerteretur, cuncta hæc eſſe Ciceronis munus fatetur, uni'que illius libro, qui uocaretur Hortenſius, omnem ſuæ ſalutis occaſionem retulit acceptam. Non enim ad acuendam linguam liber (inquit) ille offerebatur, nec eloquutionem mihi, ſed quod loquebatur, perſuaſerat. Quod iſti utinam legiſſent, qui ſomnium ægroti

nobis

nobis Hieronymi uapulantis ad tribunal obiectant, nec illud ſaltem cogitantes, illum ipſum Hieronymum, quum poſt repetitam dein ſtatim Ciceronis lectionē periurus à Rufino argueretur, etiã grauiſſimè conqueri, quòd ſibi ab illo ſuamet ſomnia obĳcerentur. Cæterùm (ut ad propoſitum reuertar) uicerit ſanè uel Argyropylus, uel quiuis alius Ciceromaſtix. Sed rogo iſtas prius tranſcendere audeat autoritatum moles, quas oppoſuimus. Enimuero de Græcis literis facilior, proniorq́ꝫ ſentẽtia. Quis enim tam hiſpida aure, quis tam inimicus ueritati, qui ſi pauca modò peneq́ꝫ etiam tumultuaria græca uerba, ſparſim adhuc uel in epiſtolis ipſius olfaciat, quicquam ſe dicat unquam magis aut elegans, aut Atticum tota q̊ꝫ Græcia reperiſſe? ſic ut iure Poſſidonium, doctiſſimum illum hominem deterruerit à ſcribendo, iure Græcam nationem Græco de rebus ſuis commentario conturbauerit, in quo ſe ait libro totum Iſocratis Myrothecion, atq; omneis eius diſcipulorum arculas, tum nonnihil etiam Ariſtotelea pigmenta cõſumpſiſſe. Qua mihi uidetur fiducia, non minus aliquando Græcæ quàm Latinæ linguæ ueluti pomerium protuliſſe. Sit argumento uel illud (ut uno interim contenti exemplo ſimus) quòd innocentiæ uocabulum negat habere apud Græcos uſitatum nomen, ſed habere ait poſſe tamen ἀϐλαϐειαν. Tum caſtigat interdum quoq;, ceu ſegnitiam quorundam apud illos uocabulorum, ſicuti cùm uelle eos ait quidem diſtinguere, ſed parum ualere uerba, quod uel in illis probant, quæ ſunt melancholia, & furor: uel item in eo quod πόνον pro labore confuſius illi, & dolore pariter accipiunt: tum melius aliquid nos dicere indicat, quàm illos, ut cõuiuium, ut alia, multoq; melius quædam notata eſſe uerbis Latinis, quàm Græcis, quòd & ſignificat multis locis reperiri, ſed & carere hos ipſos nomine rei cuiuſpiam, quã maximè habeant familiarem, non diſſimulat. nec ullus eorum tamẽ quamlibet inquirendo ſe torſerit, inepti reperire adhuc, aut excogitare uocabulum potuit. Iam uerò nónne Apollonius quoq; ille Molo, rhetorum omnium ſui temporis celeberrimus, audita ſemel Græca M. Tullij, ſed & extemporali oratione, defixus diu ſtetiſſe, ac deniq; ita mirabundus pronunciaſſe dicitur? Ego uerò te quidem Cicero cùm laudo, tum admiror, ſed me Græcorum fortunæ miſeret, tædetq́ꝫ, quòd humanitatis & eloquentiæ decora, quæ ſola nobis reliqua feceramus, ea quoq; per per te (quantum intellego) Romanis arrogantur. Enimuero hoc illius iudicium non Latinus, non ineptus aliquis, ſed Plutarchus ipſe græco uir ingenio, Romana grauitate in literis retulit. Ergo ad hunc ſanè modum de ſcientiæ ipſius, deq́ꝫ græcę linguæ peritia, teſtatũ nobis ueteres reliquerũt. Age uerò nũc Endelechiã quoq; iſtam penſitemus, feram Ciceronis calumniatricem. Vtrum'ne iſtic igitur reprehenditur, quòd Ariſtotelem dixerit adhibuiſſe Cicero quintam quandam præter elementa naturã, & ſic ipſum animũ nouo nomine appellauiſſe? Quod & Alexander Aphrodiſeus Peripateticorum omnium etiam ab Auerroe laudatiſſimus, in egregiè ſubtilibus illis naturalium quæſtionum libris oſtendit, quos à ſe lectos diuus Hieronymus gloriatur, & Porphyrius in commentario, quod in Ariſtotelis decem genera per interrogationes edidit & reſponſiones, & Themiſtius ſuper hos, in paraphraſi de anima ſecunda, & Simplicius ubi Ariſtoteleum paris argumenti uolumen interpretatur, & Quintilianus Ariſtides in tertio de Muſica, & poſtremò in epiſtola quadam ſua diuus Ambroſius (ut alios interim prætereamus) unanimiter propè ſignificauerunt. Quanquam de hoc utiq; ne in uerbis quidem Ariſtotelis ipſis ulla dubitatio eſt. An illud potius culpatur, quòd endelechię uocabulum nec ſuis literis notauerit, & alium quàm Ariſtoteles intellectum (ſicuti ſuprà diximus) accõmodauerit. Principiò igiť quęro ego ab iſtis, quónam

maximè

maximè argumento Entelechiam potius quàm Endelechiam ſcriptum collegerint ab Ariſtotele? Tam enim uerbum nouum hoc, quàm illud: nec minus altero ſignificari animus, quàm altero poteſt: nec Ariſtoteles ipſe perfectionem potius, quàm motionem illam indicari continuam noua uoce pronunciat. Crediderint ita ſanè Porphyrius, Themiſtius, Simplicius, aut ſi qui compares: quæ autem tandem inuidia eſt, etiam aliter quàm poſteriores opinatum, ſi ſtare ipſe ſic quoq; tueriq; gradum bene & fortiter poteſt? Nam ſit utra lectio uerior, ea quam Cicero agnoſcit, an quę apud poſteros obtinuit, in incerto adhuc eſt. Etenim libri omnes Ariſtotelei, qui tam grandi nunc quidem autoritate pollent, interpolati, plenique multis erroribus olim ſunt editi, ſi fidem Straboni accommodamus, authori non malo. Siquidẽ Neleus ipſe Scepſius, Coriſci filius, & Ariſtotelis, Theophraſtiq; non ſolum auditor, ſed & bibliothecæ ſucceſſor, & hæres, libros utriuſq; philoſophi Scepſin, hoc eſt, in ſuam patriam cõportaſſe uniuerſos perhibetur. Hiq; dein à poſteris ipſius, metuẽtibus uidelicet Attalicos reges, librorum iſtiuſmodi ſtudioſiſſimos, infoſſi terræ, negligenterq; habiti diu, tandem aliquando ab Apellicone Teio magna empti mercede dicuntur, ſed carie ſituq; (quod neceſſe fuit) multis exeſi, & labefacti locis: quos tamen inconſultius ſupplere Apellicon ipſe librorum, quàm philoſophię ſtudioſior, et pro arbitrio (quemadmodum quidem putabat) emendare auſus, plurimis temerauit erroribus. Hi tamen aduſque Sullæ tempora (ſicuti Plutarchus memorat) Athenis deliteſcebant. Nam peripatetici ueteres ordinarijs iſtis, quibus omnis inſtruitur philoſophia, carẽtes, paucos modò quos uocant Exotericos habuerunt, eo que poſteriores exquiſitius philoſophati, quòd Ariſtotelis uolumina (quanquam alicubi contaminata) peruolutabant. Quippe Lucius Sulla bibliothecam Apelliconis iſtam repertã Athenis, Romam primus tranſtulit, tum Grammaticus Tyrannion, & ei penè ſuppar Andronicus Rhodius, is qui libros etiam Peri hermenias negat eſſe Ariſtotelis, magna copia libros eius philoſophi tabulis etiam, neſcio quibus, editis inuulgarũt. Quocirca nihil eſt quod iam dubitemus, quin de ſynceritate primæua lectionis iſtius, pręſertim tantillo diſcrimine, uel libera ſit in utramque partem ſuſpicio, uel (ſi alterutri accedendum) tutius Ciceronem ſit præferri, longè priorem, quàm Alexander eſt: primus ex illa cohorte, quã diximus, Ariſtotelis enarrator, quem Seueri floruiſſe temporibus, uel ipſius de fato ſignificat opus, æqualemq; propemodum, ſeu paulò credo maiuſculum ſummis illis Academicis Origene & Plotino. Quid autem prohibet, quò minus Cicero ipſe uidere matricem quoque librorum Ariſtotelis, qui fuerint ipſius ætate publicati: ſi non incorruptam, certè (ſicuti diximus) conſcribellatam potuerit? Tum & conſultò factum ab homine doctiſſimo crediderim, ut libero pectoris muro ſeptus, eam nouo huic Ariſtotelis uocabulo interpretationem, iure accõmodare ſit auſus, quæ cum Platonis in Phædro ſententia, ſuper animæ motu ſempiterno, atq; (ut Varro inquit) dio, conſentiret: de qua ipſe quoq; uel in Tuſculanis quæſtionibus, uel in ſexto reip. uolumine, cõmeminerit: quãdo & Philoponus in Ariſtotelis uita, & Simplicius in cõmentarijs de Anima, & in extremo Peri hermenias libro Boetius ipſe germanas eſſe, & cõpares utriuſq; philoſophi ſententias aſſeuerant: etiamq; libros ſeptem cõpoſuiſſe Porphyrius traditur, quibus hoc maximè argumentũ colligeret, eandem Platonis eſſe prorſus, & Ariſtotelis hæreſin, q̃d & Picus hic Mirãdula meus in quadã ſuarũ diſputationũ præfatiõe tractauit, & uero uerius eſſe copioſiſſimo opere (credo) pulcherrimoq; peruincet (niſi me tñ guſtus fefellit) q̃d de Platonis hac ipſa, quã dicimus, & Ariſtotelis cõcordia, noctes atq; dies moliť ac cudit.

Ita non

Ita non modò nō erraſſe in uocabulo iſto noſter Cicero,ſed uel eruditius aliquan-tò,quàm cęteri,uel ad ſuam ſectam ſcripſiſſe accōmodatius intellegetur,ut quod de clariſſimi uiri doctrina tam idonei,quàm ſuperius oſtendimus, autores ſpoponderunt,etiā ipſemet,in quo præcipuè diuerticulo calumniam patitur,largiſſimè cumulatiſſimeq́ præſtiterit.Nec aūt nouum Ciceroni,aut inuſitatū,calumniam pati à Græcis, quando etiam Didymus ſex libros aduerſus eundem cōpoſuit, Sillographos imitatus maledicos ſcriptores: qui tamen libri iudicio doctarū aurium ſunt improbati.Sic aduerſus generoſiſſimū leonem procul deſpectis uocibus, etiam quidam ſæpe lucernarij canes baubantur.

Quæ ſint crepidæ apud Catullum Carpatinæ,quod probè ſcriptum uocabulum perperàm mutatur. CAP. II.

VAlerius Catullus in Epigrammate quodam ſic ait:

Iſta cum lingua, ſi uſus ueniat tibi, poſſis
Culos, & crepidas lingere carpatinas.

Quæſitum uerò à multis, explicatum adhuc à nemine, quæ ſint carbatinæ crepidæ.Nam utrūq́ rectè,ſed & item carbaſinæ dicitur. Quidam aūt plani, & tenebriones in literis,uetere expuncto uocabulo, neſcio quas ſupponunt aut Cercopythas,aut Coprotinas ex hara productas,non ſchola,uocabula nuda, nomina caſſa,& nihili uoces.Nos de græco inſtrumento,quaſi de cella proma, non deſpicabilis,nec abrogandæ fidei proferemus autoritates, quibus & lectio præſtruatur incolumis,& interpretamenti nubilum diſcutiatur.Iam primùm igitur Iulius ipſe Pollux lib.9.ad Cōmodum Cæſarem Carbatinas eſſe ait ruſticum calciamentum, ſic à Caribus appellatū. Ariſtoteles uerò in ſecundo de Animaliū hiſtoria camelos calceari carbatinis ſcribit,ne ſcilicet in exercitu longiore itinere fatiſcant.Sed & quatuor extant græcè nimis quàm libelli elegantes Pœmenicōn titulo, quorum in ſecundo ſenex quidam cum pera,& calceis carbatinis introducitur. Et Lucianus in dialogo,qui uel Alexander,uel Pſeudomantis inſcribitur, oratores quoſpiam è Paphlagonia carbatinis calceatos ait. Deniq́ etiam Xenophon Socraticus Anabaſeos tertio: Cum defeciſſent,inquit, ueteres calcei, carbatinas habebant ex recētibus corijs bubulis confectas:quem etiam locum, diſſimulato tamen autore, Suidas adducit. Quin interpres quiſpiam Xenophontis eiuſdem, carbatinas eſſe addit barbaricum calciamentum.

Quibus uerbis Horatius Camelopardalim ſignificauerit,quæq́ ſit eius animantis facies,quibusq́ etiā nominibus cenſeat,& quo primùm tēpore uiſa in Italia. CAP. III.

HOratius in epiſtola ad Auguſtum: Diuerſum, inquit, confuſa genus panthera camelo. Nos olim iam publica prælectione dictauimus uideri eum de camelopardali,quæ uulgò Girafa dicitur, ſentire. Quam enim uocamus pantheram, Græci pardalin. Et hanc à rege dein ipſo Aegypti,qui Sultanus uocatur, inter munera alia dono miſſam Laurentio Medici uidimus,non tam meo,quàm ingeniorum omnium, uirtutumq́ patrono. Tantum mirati ſumus habere ipſam cornicula,quanquàm mas erat, quoniā de his nihil hactenus in ueteribus memorijs legebamus.Cæterùm græcus Heliodorus non dilutę ſcriptor autoritatis, libro Aethiopicōn decimo, in hanc fermè ſententiam de ea meminit,cum ſcilicet Hydaſpæ regi Aethiopum dono datam ab Auxomitarum legatis fabulatur.Poſtremò,inquit,acceſſere etiam Auxomitarum legati, nō uectigales illi quidem,ſed amici,& fœdere iuncti,qui beneuolentiā rebus proſperè geſtis indicantes, cùm alia & ipſi munera obtulerunt, tum in primis animantem quampiam

quampiam inusitata specie, naturaqꝫ: cuius ad magnitudinem cameli proceritas, color, pellisqꝫ pantheræ, maculis ueluti florentibus uariegata. Postremæ infra aluum partes, humi subsidebant, sicuti in leonibus uidemus. Humeri pedesqꝫ priores, atqꝫ item pectus, præter cæterorũ membrorũ rationem, procera. Tenuis ceruix, & quæ de reliqua corporis mole in olorinum collũ se tenderet. Camelo caput simile. Maior ipsa pene duplo, q̃ Libyssæ Struthi, subscriptosqꝫ uelut oculos torue motans conniuebat. Incessus aũt longe animantium cæterarũ terrestrium, uel aquatiliũ dissimilis: neqꝫ enim uicissatim crura simul, sed dextra pariter, dein sinistra utraqꝫ agitabat, cumqꝫ ĳs suspensa proferebat latera, tractu motuqꝫ tam facili, ut eam quò uellet, tenui capistro uertici deuincto, ueluti fortissimo uinculo, magister perduceret. Hæc ut est conspecta animans, omnem continuò multitudinem obstupefecit, speciesqꝫ nomen inuenit ex ĳs quæ præcipua in corpore, sic ut ex tempore eam populus Camelopardalin appellaret. Hactenus Heliodorus. Dion uerò græcus & ipse autor, in tertio quadragesimoqꝫ Romanæ historiæ libro, de Cæsare narrans, ita ferme scribit: Camelopardalin uerò ipse Romã adduxit, & populo ostendit. Id animal cætera camelus, crura aũt inæqualia habet, posteriora prioribus magis breuia, ut à clunibus attolli sensim, quasi ascendẽti simile incipiat, corpusqꝫ reliquũ sublime admodũ cruribus prioribus sustentatur, sed ceruix in altitudinẽ pene peculiarem se tollit. Colore ipsa maculoso, ceu panthera: quo fit ut amborũ promiscuo uocabulo censeatur. Plinius uerò de camelis tractans, hoc quoqꝫ addit: Harũ aliqua similitudo in duo transfertur animalia. Nabun Aethiopes uocant, collo similẽ equo, pedibus, & cruribus boui, camelo capite, maculis albis, rutilũ colorem distinguentibus. Vnde appellata Camelopardalis, dictatoris Cęsaris Circensibus ludis primùm uisa Romę. Ex eo subinde cernitur aspectu magis q̃ feritate conspicua: quare etiam ouis feræ nomen inuenit. Consimilia ferme huic etiam Solinus prodidit, quo loco de Aethiopibus. Sed & M. Varro in libro de lingua Latina ad Ciceronẽ: Camelus, inquit, suo nomine Syriaco in latinum uenit, ut Alexandrea Camelopardalis nuper adducta, quòd erat figura ut camelus, maculis ut panthera. Risi etiam nuper, quia uerbũ ex Varrone dimidiatũ pardalis tantum, nescio quis grammaticus in Lexicon retulerat suum, quod per ordinẽ literarum compositũ circumfertur. Centũ autem Gordiani principis ludis exhibitas, autore Capitolino, feras oues accepimus.

Quàm multa poetarum interpretibus legenda, quodqꝫ satyram Persius de Alcibiade Platonis effinxit. CAP. IIII.

QVi poetarum interpretationẽ suscipit, eum non solũ (quod dicitur) ad Aristophanis lucernam, sed etiam ad Cleanthis oportet lucubrasse. Nec prospiciendæ autem philosophorũ modò familiæ, sed & iureconsultorũ, & medicorũ item, & dialecticorum, & quicunqꝫ doctrinæ illũ orbem faciũt, quæ uocamus Encyclia, sed & philosophorũ quoqꝫ omnium. Nec prospiciendæ tantũ, uerùm introspiciendæ magis, neqꝫ (quod dicitur, ab limine ac uestibulo salutandæ, sed arcessendæ potius in penetralia, & in intimã familiaritatem, si rem iuuare latinam studemus, & inscitiam quotidie inualescentẽ profligare: alioqui semidocta sedulitas cum magna sui persuasione detrimento fit, nõ usui. Plurima tamen in philosophorũ maximè operibus inuenias, quæ sint in poetarum nostrorũ libros ascita: quale uidelicet, quod etiam annos abhinc aliquot Persiũ publicè poetam enarrãtes indicabamus, satyram ipsius quintam, cuius est initium: Rem populi tractas: ad Platonici dialogi, qui primus Alcibiades uocatur, exemplar, ueluti delineatam: sic ut non ea solum quæ de iusto atque iniusto,

deq; sui cuiq; notitia Socrates inibi cum Alcibiade agit, delibasse ex eo pudẽter, sed locos etiã quospiam, si non magni momenti, certe ueneris tamẽ plenissimos, & lepôris duxisse indidem Persius intelligatur. Quod genus & illa: Dic hoc magni pupille Pericli: quoniam Socrates quoq; ostendit omniũ maximũ uisum Alcibiadi, quôd ipsi relictus à patre tutor Xanthippi filius Pericles. Sic item: Dinomaches ego sum: ductũ ex eo quod apud Platonẽ sic est, ὦ φίλε παῖ κλεινίου καὶ Δεινομάχης. Consimiliter quod ait ibidem, Tecum habita: nónne dialogi eiusdẽ peruidisse uidetur uoluntatẽ? Siquidem (quod Proclus enarrator affirmat) nihil hic aliud Plato, quàm literam Delphicam respexit, monentẽ, se quisq; ut norit. Quod & Picus Mirandula, noster amor, in Heptaplo sua, quam mox editurus, de septiformi sex dierum geneseos enarratione pulcherrimè tetigit. Hęc igitur inuenisse aliquando, uel inuicem etiam contulisse, nõ emolumentum modò studiosis, sed & uoluptatem pepererit minimè uulgarem.

Quid sit apud Lucretiũ Durateus equus, quodq; legendũ apud Valerium Flaccũ non quidem nox dorica, sed durica, uel duria potius, in libro Argonauticon secundo. CAP. V.

LVcretius in primo de rerũ natura: Nec cum Durateus Troianis Pergama partu Inflammasset equus nocturno Graiugenarum. Durateum uocauit equum illum Troianum ab Epeo fabricatum peritè simul & eleganter: quæ græca uox & poetica ligneum significat: & sanè durateon uocat hunc etiam Homerus equum libro octauo Odysseæ sic inquiens:

ἀλλ᾽ ἄγε δὴ μετάβηθι καὶ ἵππου κόσμον ἄεισον
δουρατέου, τὸν Ἐπειὸς ἐποίησεν σὺν Ἀθήνῃ.

Et item paulo pôst:

δουράτεον μέγαν ἵππον, ὅτ᾽ εἰάτο πάντες ἄριστοι.

Vulgusq; eundem nõ durateon, sed durion, cõmuniore lingua, sicuti etiã poeta Aristophanes. At eñ opici homines dictionẽ sibi incognitã expungere, proq; illo, quod est, durateus, reponere nugamenta quæpiã, uel dura tuens, uel, dira tenens, occepœrũt. Id ne attentare amplius audeant, uisus mihi sum facturus operæ preciũ, si de isto quoq; nõnihil Miscellaneis inseruissem. Sed & codicẽ proximè nobis Argonauticon Valerij Flacci peruetерem Taddæus Vgoletus Parmensis Matthiæ Pannoniorũ sapiẽtissimi & inuictiss. regis aulicus, homo literatissimus ostẽdit, è q̃ fluxisse opinor & cæteros, qui sunt in manibus, cuius in secũdo sic est: Manet immotis nox durica fatis: nõ ut uulgò legit, dorica. Quę certò aut uera & emendata lectio, aut (quod suspicor magis) ueræ proxima, ut quod & usus & uocalitas persuadet, nox duria sit apud illum, qua scilicet inclusos utero Danaos equus ille durius, hoc est, idem qui durateus, patefactus ad auras reddiderit. Neq; autem diphthongus impediat. Quàm enim δούριος græcè, tam & δούρειος.

Quo intellectu Catullianus passer accipiendus, locusq; etiam apud Martialem indicatus. CAP. VI.

PAsser ille Catullianus allegoricôs, ut arbitror, obscœniorem quempiam celat intellectum, quem salua uerecundia, nequimus enunciare. Quod ut credam, Martialis epigrammate illo persuadet, cuius hi sunt extremi uersiculi:

Da mihi basia, sed Catulliana:
Quæ si tot fuerint, quot ille dixit,
Donabo tibi passerem Catulli.

Nimis

Nimis enim foret insubidus poeta (quod nefas credere) si Catulli passerē deniq;, ac non aliud quidpiam, quod suspicor, magis donaturum se puero post oscula diceret. Hoc quid sit, equidem pro styli pudore suæ cuiusq; coniecturæ, de passeris natiua salacitate relinquo.

Pathicos homines Iuuenalem innuere, qui digito scalpant uno caput, idq; de Calui poetæ uersiculis. CAP. VII.

QVi digito scalpunt uno caput. Sanè mollem uirum ex eo significari apud Iuuenalem in satyra nona nemini dubiū: sed & Pompeiū sic à Clodio notatum Plutarchus indicat in Pompeij uita, ut illud interim omittam, quod in libello quoq; eo notam hanc Pompeij attigit, cui titulus est, Quo pacto fiat, ut inimici quoq; prosint. Quin & Ammianus Marcellinus historiæ libro 17. Pompei obtrectatores ait etiam hoc in eo ludibriosum, & irritū obseruasse, quòd genuino quodam more caput digito scalpebat. Cæterùm non tam mollis ex his uerbis, quàm planè pathicus, & draucus aliquis designatur. Quod genus homines in satyra uniuersa Iuuenalis insectatur. Alioqui languidus oppugnator, & Ieiuncidus, uel potius (ut ita dixerim) ficulneus poeta sit iste, si iam quasi in molles feratur, hactenus in pathicos inuectus. Alludit enim, sicuti mihi uidetur, ad Calui poetæ uersiculos in Pompeium, de queis ita est apud Senecam in libris Oratorum & Rhetorum. Carmina quoq;, inquit, eius quamuis iocosa sint, plena sunt ingentis animi: dicit de Pompeio, Digito caput uno scalpit, quo credas hunc sibi uelle uirum. Hucusq; Seneca de Caluo. Quare cùm poeta Iuuenalis indicare conaretur cōfluere Romam pathicos omneis, hoc est, qui sibi uirum uellent, festiuè id innuit ex particula Calui uersiculorum, tum quidem (ut est uerisimile) notissimorū, per quam consequentia noscitarentur. Deq; his item supradictis Calui uersiculis sentire Porcium Latronem declamatione quadam apud eundem Senecam arbitror, qui ita dicat: In Cn. Pompeium terra mariq; uictorem fuit qui carmen componeret, uno (ut ait) digito caput scalpentem. Fuit aliquis, qui licentia carminis tres auratos currus contēneret. Hæc Porcius Latrò. Quoniam aūt liber hic Senecæ, quē adducimus, rarissimus adhuc inuentu, propterea quasi nouū dignati sumus hunc locum nostris cōmentationibus, ne quis exposita nimis forsitan, & proculcata, uelutiq; in medio iacētia putet retulisse.

Cur errantium siderū uocabula, diebus tributa: rationesq; inibi ordinis eorum scitu relatuq; iucundæ. CAP. VIII.

NOmina ista dierum, de stellarum errantium uocabulis appellata, quam habeāt aut originem, aut rationē, nusquam sanè alibi me legere, quàm apud historicum Dionem memini. Cuius ex libro septimo atq; trigesimo sic uerba possumus interpretari. Nam quòd his septem stellis, qui planetes uocantur, dies assignari receptum est, inuentum quidem putatur Aegyptiorum. Sed in omnes tamen homines haud ita pridem (ut sic dixerim) uulgari cœptum. Cæterùm Græci ueteres (quantū equidē sciam) nullo prorsus eam rem pacto cognitam habuerunt. Quoniam uerò cùm nationibus alijs, tum Romanis uel maximè sic mos peruulgatus hic est, ut quasi iam patrius uideatur, pauca super ijs edisseram, & quo pacto, qua'ue causa sic ordinētur, exponam. Duplex igitur audita mihi ratio est, utraq; sanè haud intellectu difficilis, sed ut ambæ tamen inspectionem contineant. Nam si quis harmoniam, quæ diatessaron appellatur, qua una uis uniuersa musicæ totius contineri creditur, ad stellas has, quibus omnis cœli ornatus distinguitur, eodem quo feruntur ordine, retulerit, atq; ab orbe illo supremo, qui Saturno tribuitur, incipiens, omissis duobus sequētibus, quarti

deniq; dominū nuncupauerit,ac dein duos item alios transiliens, septimum adie cerit,eodemq; modo progrediens, præsides illorum deos subinde in orbē recen suerit, atq; ita dies adnumerauerit, deprehendet omnes ratione quadam musica cum cœlesti illa distinctione ornatuq; congruere. Cæterùm hæc una est, quæ fertur ratio. Altera uerò eiusmodi. Si diei noctisq; horas à prima statim cœperis numerare,sic ut eam Saturno,dein sequentem Ioui,tertiā Marti, quartam soli,quintam Veneri,sextam Mercurio,septimam lunæ tribuas: per eam scilicet orbiū seriem,quæ ab Aegyptijs traditur,atq; item denuò facias, donec horas quatuor & uiginti pertranseas,inuenies primam sequentis diei horam soli cohærētem. Tum hoc idem in quatuor illis & uiginti horis,eadem qua prius ratione si facias, lunæ primam tertij diei horam conciliabit. Quòd si subinde hoc ipsum in cæteris obseruabis, congruentem planè deum sibi dies quælibet asciuerit. Hæc Dion, festiua nimis,& arguta,ni fallor. Sed quoniam uulgò nūc sabbatum, diesq; Dominicus uetus amisere nomen,cùm cæteri etiam nunc retineant, scire studiosos conuenit,& hunc Saturni,& illum solis appellatum. Nam de solis die (quantū equidem recordor) etiā Sozomenus græcus historicus, etiamq; diuus Hieronymus: de Saturni aūt,uel hic ipse Dion libro eodem, uel Frōtinus in Stratagematis, uel item poeta elegiarum Tibullus,uel postremò etiam Tertullianus in Apologetico,& Gaudētius in sermonibus cōmeminerunt. Sed & Faustus Mileuitanus Manichæorum propugnator ille maximus ita inquit: Placet suscipere sabbatorum ocium,& Saturniacis manus insertare catenis. Nec illud omiserim, mutata dierū istorum nomina,in quæ nunc à Christianis usurpantur, autore Constantino principe, sicut in illius græca laudatione meminit Nicephorus.

Quid in literis Domitio,& quatenus credendū,deq; illius euidenti pudendoq; errore super uoce attegia. CAP. IX.

DIrue Maurorum attegias. Hoc Iuuenalis hemistichion de satyra quartadecima,q̄ aut eruditè,aut fideliter, aut etiā perspicaciter enarret Domitius,age iam (si uacat) inspiciamus. Sed pauca de homine prius, si quis hæc etiam fortasse. Domitius igitur Calderinus Veronensis, qui decē abhinc annos uita functus,uir fuit acris ingenij, multæq; in literis industriæ, latinæ linguæ diligentissimus,græcę non incuriosus,non prosam condere absurdus,non carmen. Nimium sui tamen (quod opera ipsius testantur) admirator, ac pro sententia cui semel adhæserat, etiam contra uerum cōtumax, & refractarius. Tum ob id in scribendo quoq; iactantior,atq; omnium præ se contemptor, omnium q̄ minima occasiuncula cauillator,& sine discrimine uellicator. Itaq; etiam simultates eum doctissimorū hominum nimio plures exercuerunt, odioq; apud eos neutiquam obscuro laborauit. Autoritatis uulgò tam magnæ fuit, ut Romæ inter professores iuuenis adhuc, primam sibi celebritatem uindicauerit. Cuius tuendæ ac retinendæ gratia,factum cōpluries putamus, ut in suis operibus frontem perfricuerit,& per æqua,per iniqua famam captans, parum ex fide quæpiam retulerit,nonnulla etiam male solers,& præstigiosus,speciem quidem primorem ueri habentia,magno credentium dispendio, sententijs ignorabilibus implicuerit,& puluerē (quod aiunt) oculis offuderit: aut sicubi maior difficultas, nec absistens,nec congrediens, spem lectoris eluserit. Ita dum nescire se nihil probare contendit,etiam Parthis aliquoties,& Cretensibus mendacior inuenitur. Cuius exemplū secutis alijs quoq; in omnes iam literarum articulos (ut uerbis utar Varronis) hæc mali gangræna sanguinolēta permeauit, præcidēda deletili styli parte certatim à doctis omnibus,ne ad uitalia usq; deserpat. Sunt autē editi ab eo grammatici

matici cõmentarij aliquot,ut in Martialem Iuuenalemq; poetas,quos & Medicibus meis Laurentio Iulianoq; fratribus dedicauit, à quibus etiam muneribus est amplissimis honestatus. Sed & in Statij Syluulas,&in epistolã Sapphûs,in Ibin quoq; Nasonis edidit quępiam plena nimirum bonæ frugis,ubi non fucum facit, & lectoris credulitatem ludificatur. Cæterùm Georgius Merula, uir planè doctus,ac diligens,longeq; quàm Domitius in scribendo cautior, & nunc primi ferè nominis non remulo(quod aiunt)sed uelificatione plena inuectus, cõmentariorum illius in Martialem permultis editis notis licentiam primus hominis magno ueluti passu gradientem,prorsusq; iam ferocientem compescuit. Nos quoq; dein primæ sub flore iuuentæ, non quidem ut ipsius libros planè de manibus excuteremus,sed ut somniculosam iuuentutem,uelut in aurem utramq; dormientẽ expergefaceremus, in ipso iam tum nostræ professionis tyrocinio sic eundem leniter quandoq;,quasiq; parcente manu feriebamus: & nunc idem facturos præfamur,utcunq; res feret,quo fides nobis libertasq; constet. Neque enim patiemur, quatenus uires suppetent, impunè illudi credulæ iuuentuti, & simplicia ingenia supplantari.Quoniam autem(ut est apud Plautum)feliciter sapit is, qui periculo alieno sapit,cauebimus ipsi quidem pro uirili,ne quid in hos libros,quod nõ defendi queat autoritatibus,referamus.Quid autẽ ad summam de ipso sentiamus,si uitia uirtutibus pensamus,& qua parte ingenij maximè stetit æstimemus,uel epigramma testatur nostrũ,quod in ripa Benaci lacus,ipso Domitij natali solo, Baccius Vgolinus Florentinus,atq; Angelus Maffeus Veronensis, illius memoriæ studiosi,nouenniũ fermè abhinc, incidendũ saxo curauerũt,q̃d & hic adscribam.

Asta uiator, puluerem uides sacrum,
Quem uorticosi uexat unda Benaci,
Hoc mutat ipsum sæpe Musa Libethron,
Fontemq; Sisyphi,ac uireta Permessi:
Quippe hoc Domitius uagijt solo primùm,
Ille,ille doctus,ille quem probè nosti,
Dictata dantem Romulæ iuuentuti,
Mira eruentem sensa,de penu uatum.
Abi uiator, sat tuis oculis debes.

Sed nimis multa fortasse de homine,pauca pręsertim polliciti:quod eo tamẽ consilio fecimus, ut offam ueluti quampiam grammaticis istis diobolaribus, omnia quasi per nebulam uidentibus,obijceremus,qui nihil omnino rectum putabunt, nisi quod ipsum deniq; tritum diu, proculcatumq; de suis illis profitentium commentariolis excerpserunt. Ad Attegias autem quod attinet, ipsius hæc Domitij uerba sunt: Alij, inquit,accipiunt lingua Maurorum Attegias mapalia significare. Ego potius intelligo, hoc significare Mauritaniam ad extremam partem Lybiæ. Dionysius:

Ad summam Lybien habitant Attegias undas,
Alcidæ quà sunt statuæ Maurusia plebes.

Hæc ille,uidens utiq; meliora,deteriora sequẽs. Volebamq; sanè ista credere, sed rumor uera negat esse. Dionysium uerò citat autorem Domitius: qui si unquam uocabuli istius mentionem fecisse ullam reperietur,cedam, tollamq; manum iam tum, mè que omnium haberi uanissimum non recusabo. Sed ut omni remota uessica,rem putemus ipsam,nõ sunt Dionysii uersus hi,non sunt,uerùm Prisciani potius,quo libello Dionysium poetam de græco interpretatur. Corrumpit eos autem Domitius,atq; deprauat.Nam quod apud Priscianum fuit,ad Tethyos un

das, priore inducta, interpolata'que scriptura, pro eo suppoſuit Attegias undas, neutiquam (ut arbitror) facturus, si rationem carminis, aut si ſpacia moras q; ſyllabarũ conſuluiſſet: cùm uocabulũ, quod eſt Attegias, antepenultima porrecta ſyllaba, contra ipſius, quem interpretatur, teſtimonium, tum poſtrema breui, contra omnium poſuerit autoritatem. Bene quòd extat Dionyſius, cuius eſſe gręcos illius argumenti hos puto uerſus.

Ἀλλ' ἤτοι πυμάτην μὲν ὑπὲρ γλωχῖνα νέμοντα
ἀγχοῦ στηλάων Μαυρούσιοι ἔθνεα γαίης.

Licet autem euoluas iam totum, uidebis ne minimã quidem ſuſpicionem ſubeſſe Attegiarũ apud Dionyſium: uidebis alium citari pro alio, expungi ueram ſcripturam, ſupponi falſam, rationẽ ſyllabarum uel carminis haberi nullam. Et dubitabit aliquis ab ipſo iam liberrimè diſsẽtire & refutare has nugas, uel ſi præiudicata pridem de hominis ingenio doctrinaq; opinio, cauſam faciat inuidioſiorẽ? Cæterũ Attegias ipſi uel tabernacula, uel umbracula, uel (ſi hoc magis placet) mapalia intelligimus, qualia Mauri colunt, qui Numidę à Romanis, ut hiſtoriæ ſcriptor Herodianus eſt autor. Vocabulum id Rufinus uſurpat in libro Ioſephi de bello Iudaico ſeptimo: Cùm ad feſtum, inquit, diem ueniſſet, quo attegias in honorem Dei componi ab hominibus mos eſt. Nam quòd latinè Rufinus cõponi attegias ait, id ipſe autor Ioſephus σκηνοποιεῖσθαι dixerat græcè.

De Baptis, & Cotytto, deq; Cotyttijs, tum apud Iuuenalem, & Horatium recta indicata lectio, enarratioq;. CAP. X.

Cecropiam ſoliti Baptæ laſſare cocyton. Hunc Iuuenalis uerſum Domitius expoſiturus, erraticis (ut ita dixerim) ſuſpicionibus fibulam laxans, ineptias hallucinatur, & nugas meras: Baptas eſſe inquiens Cereris ſacerdotes, Cocyton Cererem. Nec arbitror hoc unquã dixiſſet, ſi quod in homine non pudoris dixerim, ſed ſenſus omnino ueſtigium fuiſſet. Nos enim tunc demum credituri, cùm quiſpiam proferetur, quo ſatis certo autore ſtetur. Sed eſt hoc familiare huic (agam enim iam liberius) ut cũ nihil explicare poſſit, implicet, & quicquid obuiũ ſit, arripiat, eoq; feratur diffidente cõſcientia: quò deniq; ipſum impetus errabundę opinionis impellit. Nos antiquã comœdiã poetæ Eupolidis innui ſuſpicamur, quod ueterũ excellẽs autoritas perſuaſit. Etenim de ea ſic Platonius gręcus autor, ubi de comœdiarũ differentijs agit, ἴσμεν γοῦν τὸν Εὔπολιν ὑπὲρ τοῦ διδάξαι τοὺς Βάπτας ἀποπνιγέντα εἰς τὴν θάλατταν ὑπ' ἐκείνων, εἰς οὓς καθῆκε τοὺς Βάπτας. Scimus, inquit, Eupolin, quoniã Baptas fabulam docuerit, ab ijs ipſis in mare ſummerſum, contra quos Baptas emiſerat. Lucianus quoq; in ea oratione, quæ inſcribitur, Ad ineruditum multos emptitantem libros, in hanc fermè ſententiam: Dic mihi, inquit, etiam'ne Aeſchinis orationẽ aduerſus Timarchum legis? an uerò illa omnia ſcis, & noſti ſingula? Ariſtophanem uerò & Eupolin ſubiſti? Baptas integram fabulam pellegiſti? Tun' nihil ex his pertinere ad te putaſti? neq; ea cum agnoſceres erubuiſti? Sed & Hephęſtion in enchiridio, de acatalectis agens, duos citat uerſiculos ex Eupolidis Baptis. Et Suidas unũ ex eiſdem in uocabulo, quod eſt Atrypheros. Iam primùm igitur cõſtare opinor Baptas comœdiã fuiſſe ueterem & mordacẽ poetæ Eupolidis. Quod aũt comœdiæ argumentũ, quæ materia, per ipſa quæ nũc extant ueſtigia, ſagaciter indagabitur. Athenienſes igitur ea tempeſtate ſacra quædã, religionesq; peregrinas, nouosq; deos aſciuerant, quibus nocturnę peruigilationes eſſent inſtitutę, magnorũ dein flagitiorum cauſa, ſicuti Romæ Bacchanalia. Sed inter ſacra cætera, fuere etiam quæ dicerentur Cotyttia. Contra hæc nocturna Cotyttia ſcripſiſſe Eupolin Baptas

ptas putamus: ſed & alios Comicos, interq́ eos Ariſtophanem quoq́ uidemus, totum hoc genus peruigiliorũ & peregrinitatis exagitaſſe. Sic ut Iuuenalis, quæ Romę fierent cõtra ritũ ceremoniarũ,nõ diſſimilia dicat ijs, quæ Baptæ Athenis in nocturnis Cotyttijs patrarent.Cicero in Legibus ſic ait: Quid aũt mihi diſpliceat in nocturnis,poetæ indicant comici,qua lic̃etia Romæ data,quid nam egiſſet ille,qui in ſacrificiũ cogitatam libidinẽ intulit, quo neq́ impudẽtiam quidem oculorũ adijci fas fuit. Et mox idem: Atq́ omnia nocturna (ne nos duriores forte uideamur)in media Græcia Diagondas Thebanus lege perpetua ſuſtulit. Nouos uerò deos,& in his colendis nocturnas peruigilationes,ſic Ariſtophanes facetiſſimus poeta ueteris comœdiæ uexat,ut apud eum Sabadius, & quidã alij dij peregrini iudicati è ciuitate eijciant̃. Apparet utiq́ de Ciceronis teſtimonio cùm Ariſtophanẽ,tum Comicos alios ueteres cõtra nouos deos, contraq́ nocturnas peruigilationes,aciem ſtyli deſtrinxiſſe. Cùm uerò ex ſuperiorib. liqueat Baptas fuiſſe comœdiã,qua turpia & obſcœna carperent̃,atq́ hic de Baptis, deq́ nocturnis Athenienſiũ ſacris mentio, quæ nos Cotyttia fuiſſe appellata declarabimus, quis nõ intelligat iam Baptas fuiſſe deniq́, qua potiſſimũ fabula talia uexarent̃? Strabo aũt in lib.de Geographia decimo, Cotyttia, Bendidiaq́ ſacra fuiſſe apud Thracas narrat,ex.quib.Orphica ſumpſerint originẽ:deamq́ nominat Cotyn,cuius faciat Aeſchylus mentionẽ. Tum idem paulo pòſt Athenienſes ait multa ex peregrinis ſacris accepiſſe,ὥστε καὶ ἐκωμῳδήθησαν,inquit. Sed & inter cætera, quæ peregrina ab ijs recepta ſacra cõmemorat,prima enumerat Thracẽſia, quæ ſuprà oſtendimus Cotyttia,Bendidiaq́ appellari.Liquet igitur Cotyttia ab Athenienſibus ſacra externa coli ſolita,liquet etiã uexata à Comicis. Coniectura aũt ducimur,ut cũ de Baptis hic mentio,quam ſcimus fuiſſe Eupolidis comœdiã,deq́ ſacris Athenienſiũ nocturnis,in ea potiſſimũ id genus ſacra exagitarent̃.Cæterùm deam quæ talibus præeſſet ritibus,peruigilijsq́, Cotytto uocatã putamus, à qua etiam recta ratione Cotyttiorũ eſt innata appellatio: quæ quoniã dea comœdijs ueterib. defamatiſſima,ideo Syneſius in epiſtola quadam, cuius principiũ eſt, ὁ καὶ τοὔνομα δοῦλος καὶ τὴν προαίρεσιν, ad hunc planè modũ narrat: ἑρμῇ μὲν καὶ ἡρακλεῖ τοῖς παλαίστρας ἐφόροις οὐδὲ τὸ μικρὸν πρέπει. κοτυττοῖ δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις ἀτίμοις κονισάλοις νεωκορεῖ. Quibus uerbis ſignificat̃ eum de quo in epiſtola agat,non Mercurio congruere,non Herculi,palæſtrę præſidibus,ſed eſſe Cotyttûs ędítimũ,cęterorumq́ apud Atticos deſpicatiſſimorũ.QuareCotytto legendũ,non cocyton,prę ſertim cùm ſyllabæ repugnet quantitas, quę ne tum quidẽ breuis,cum alterũ t ſubtraxeris,ut Domitius pręſcribit,inſcitè ille quidẽ nimis(ſit uero uenia)nimis inquã inſcitè,negligenterq́, qui non cogitauerit primam nominis ſyllabã non poſitu modò,cui duntaxat occurrit,ſed natura quoq́ productã. Quidam tamẽ hanc deam Cotyn maluere,q̃ Cotyttò,ſicuti Strabo ſuprà,ſicuti alibi Syneſius idem his uerbis: θαῤῥῶν ἀποφαίνου τὸν ἄνδρα ἡμίγυνον αὐτόχρημα θιασώτην τῆς κότυος. Audacter, inquit,pronuncia uirũ eum ſemimarem ſtatim,ſodalemq́ Cotys. Quem exponens locũ Suidas,Cotyn deam coli ait turpiũ præſidem. Vnde,inquit, ſunt Cliſthenæ, &Timarchi, & quicunq́ lucri gratia formã colunt,ad infandam libidinẽ,ſicut effœminati,& capillũ fingentes uniuerſi. Sed & alibi credo inuenient, quibus hæc adiuuentur,uiri docti,ſi doctrinæ ſtudiũ adhibuerint. Quin apud Horatiũ quoq́ in Epodis ita legendũ exiſtimamus.Inultus ut tu riſeris Cotyttia: non ut plerique codices Cocytia.Et in uetuſtiſſimo libro, qui ſit Georgij Antonij Veſputij Florentini,græcè latineq́ docti hominis, uocabulum id antepenultima ſyllaba t retinet,nõ c, ueſtigium arbitror unũ adhuc integrum ueræ integræq́ lectionis.

Sententia de Claudiano expoſita, relatu perq́ lepidæ fabellæ: tum fabella altera non inſuauior è græco itidem uerſa, ſuper Venere & roſa. CAP. XI.

Claudianus in libro de raptu Proſerpinæ ſecundo, de Venere dea roſas purpureas colligente loquens, ita inquit: — Sic fata cruoris Carpit ſigna ſui. Locus ſanè uideri obſcurus poterat, niſi apud Aphthonium in Progymnaſmatis rhetoricis expoſita fabella, ſic propemodum: Qui roſæ pulchritudinem demiratur, plagam Veneris conſideret. Amabat Adonin dea, Mars ipſam. Quodq́ue dea foret Adonidi, Veneri Mars erat, deus deam adamabat, deaq́ hominem ſequebatur. Par Cupido, tametſi genus diſpar. Perimere Adonin Mars zelotypus tendebat, finem putãs amoris, Adonidis necem. Ferit Adonin Mars. Accurrit auxilio Venus, feſtinans, in roſas incidit, ac ſe ſpinis implicuit, ita pedem perforatur, qui uulnere manarat cruor, de ſe roſam colorauit. Sic roſa, quæ prius candida, quod nunc cernitur, facta. Attigimus ipſi q́q fabellam hanc in Ruſtico noſtra, uerſiculo illo:

Idalio pudibunda ſinum roſa ſanguine tinguit.

Sed & uniuerſum pulcherrimè numeris uernaculis cõplexus, Mecœnas hic æui noſtri Laurentius Medices, ut in omni uirtute, ſic etiam in poetica eminentiſſimus. Nonnus aũt poeta mirificus lib. 1. & 40. Dionyſiacôn Martem ipſum, cùm ab eo fuerit Adonis occiſus, in aprum ſemet uertiſſe fabulatur, ita de Venere ſcribens: μούνην δὲ συῶν οὐκ ἤθελε λεύσσειν τὸν πολλὴν ἅτε μάντις, ἐπεὶ συὸς εἰκόνι μορφῆς ἄρης καρχαρόδων θανατηφόρον ἰὸν ἰάλλων ζηλομανὴς ἤμελλεν ἀδώνιδι πότμον ὑφαίνειν. Negat his uerſibus Nonnus delectatum fuiſſe apris Venerem, quoniam forè cognouerat ut apri figuram indueret aliquando Mars, ac præ zelotypia necaret Adonin. Roſam uerò eſſe alioqui gratam Veneri, nec ille tacet lepidiſſimus epigrammaton uates:

I felix roſa (inquiens) mollibusq́ ſertis
Noſtri cinge comas Apollinaris,
Quas tu nectere candidas, ſed olim
Sic te ſemper amet Venus memento.

Sed & Vergilius in Elegidio quodam ſuo (cur autem non ſuum credamus, quod omnium ſit elegantiſſimum?) ſic ait:

Syderis & floris eſt domina una Venus.

Cæterùm Libanius ille quoq́ ſophiſta græcus, nec ulli Atticiſtarum ſecũdus, ita quodam uelut angulo ſuper argumento iſto de roſa Veneris, luſitat: Quo, inquit tempore iudicem deabus paſtorem fabula dedit, malè habebat Iunonẽ, malè Mineruam quoq́ ceſtus ille Veneris, in quo amabilitas, in quo etiam Cupido eſt. Ita uenturas prius in certamen negabant, quàm ubi à ſe Venus medicamentũ foret amolita. Sic enim cingulũ illud appellabant. Atqui ne uos quidẽ, Venus aiebat, lenocinijs uacuæ. Tu diadema aureum crinibus, tu galeã ſimiliter auream geris uertice. Sed enim fucos iſtos habere per me uobis liceat, liceat modò per uos ornatum, comptumq́ mihi aliũ aſciſcere cinguli uice. Sic morem deabus gerens ire ad Scamandrũ pergit, lectura flores, quà ſe pratũ ſub ripa explicabat herbidum. Simul aquulæ ipſæ blandæ perſpicuæq́ ſuberant, & ad lauandum illices. Lota ibi dea, ſtatim (qua cauſa uenerat) ornatum quærebat ſibi. Tum neſcio qui mirè ſuauis aſpirare odor uiſus. Iam lilia, iam uiolas legerat dea, cùm tamẽ odor ille magis interim, magisq́ blandiebatur. Pergit auræ fragrantis ueſtigia ſubſequi, uidet roſam, uiſamq́ naribus admouet, & eſſe hanc ſuaueolẽtiæ illius matrem cognoſcit.

Ibi

Ibi flores aspernata cæteros abijcit humi, tantúmq; rosis coronata, recepit se ad Idã denuò. Nec autẽ plus Veneri flos, quàm flori Venus conciliare gratiam uisa. Adeoq; cõfestim Iuno, Mineruaq; uictæ, ut ne ipsæ quidem pastoris expectarint calculũ, sed accurrentes utraq; sertum crinibus detraxerint, floremq; deosculatæ ipsum, rursum Veneris capiti reposuerint. Hactenus de rosa Libanius, cuius tamen linguæ græcanicis pictæ coloribus nitidissimum tectoriũ, nescio an ad unguem nostra ista tumultuaria latinitas repræsentauerit.

Quomodo inuenta purpura: simul explicatus Nonni locus, græci poetæ. CAP. XII.

QVo pacto inuenta sit purpura nõ alienum fuerit hîc referre, uel ut græci poetæ Nonni locus intelligatur, uel ut fabula prequàm lepida, Latinis intacta, noscatur. Est autẽ apud Pollucem libro de uerbis idoneis ad Cõmodum primo, in hanc sententiam: Tyrij ferunt (inquit) captũ amore Herculẽ nymphæ cuiusdam indigene, cui nomẽ Tyro, sequebaturq; eum (inquiunt) canis antiquo more, quo dominum canes usq; etiam ad concionẽ comitabantur. Quare canis hic Herculeus irreptantem scopulis purpuram conspicatus, peresa caruncula, sua sibi labra cruore puniceo infecit. Cum igitur ad puellam Hercules adijsset, delectata illa insueta tinctura, quam ceu florentem in eius canis labris aspexisset, affirmauit sibi cum illo posthac nihil fore, nisi ad se uestem afferret, etiam canis illius labris splendidiorem. Quocirca inuenta Hercules animante, collectoq; sanguine, munus puellæ detulit, primus (ut Tyrij dictitant) autor punicee infecture. Nos igitur in Rustico nostra, propter hoc ipsum deniq; cõcham diximus Herculeam, cùm purpuram significaremus. Porrò aũt Nonni poetæ uersiculi super hac ipsa fabula sic in lib. 40. Dionysiacôn inueniuntur.

Καὶ τυρίους σκοπίαζε δεδευμένα φάρεα κόχλῳ
πορφυρέους ἀτινθῆρας ἀκοντίζοντα θαλάσσης.
ἧχι κύων ἁλίβρυγος ἐπ' αἰγιαλοῖσιν ἐρέπτων
γνάθμον χαροπῆσι γενειάσι βόσκετο ἰχθῦν,
χιονέας πόρφυρε παρηίδας, ᾗ δ' ἔθι κόχλου
χείλεα φοινίξας λιθῷ πνεῖ, τῷ ποτε μούνῳ
φαιδρὸν ἁλιχλαίνων ἐρυθαίνετο φᾶρος ἀνάκτων.

Salutis augurium quod sit apud Suetonium. CAP. XIII.

SVetonius Tranquillus in Augusto sic ait: Nonnulla etiam ex antiquis ceremonijs paulatim abolita restituit, ut salutis augurium, &c. Quod autem foret salutis augurium, uideo etiam à doctis aliquot ignorari. Nos eam rem libro septimo trigesimoq; Dionis historiarum, ad hanc sententiam reperimus. Tum uerò etiam salutis augurium, quod appellant, longo interuallo fecerunt. Est autem modus augurij quispiam, ut si Deus permittat, salutem populo poscant, quasi ne salutem quidem à dijs petere fas, ni prius hoc ipsum dij concesserint. Obseruabatur autem dies una quotannis, in qua nullus ad bellum proficisceretur exercitus, nemo se contrà pararet, nemo pugnaret. Quocirca in assiduis periculis, maximeq; ciuilibus, neutiquã fiebat. Nam & arduũ in primis, puram rebus his omnibus diem seruare, & perquàm absurdum uideri poterat, ultrò seditionib. detrimenta sibi ipsos incredibilia conciliare, cùm & uictis ea res futura esset, & item uictorib. perniciosa, mox aũt salutẽ à dijs immortalibus petere. Cæterùm tum fieri quidem auguriũ eiusmodi potuit. Sed ne id quidẽ purum processit, quoniã aduersæ quæpiam aues deuolarũt, unde auguriũ captum, aliaq; item signa inauspicata apparuerunt. Idemq; etiã lib. quinquagesimo scribit,

ab Au-

ab Augusto pace terra,mariq; parta,Ianum clusum,neq; non salutis augurium fa-ctum,quod antè multis causis fuerat omissum.

Naulia quæ sint in Ouidij Artibus : atq; inibi de barbaris organorum appellationibus,quibus Græci nostriq; utantur,quodq; etiam Chaldæi græca interim,nostraq; id genus uocabula nõ aspernant̃. CAP. XIIII.

Disce etiam duplici genialia naulia palma
Vertere , conueniunt dulcibus illa modis.

NAulia diminutiuum puto , siue nablia, ab illis quæ uel naula, uel nabla dicimus.Etenim b literas & u , fermè pro eisdem positas inuicem sæpe ueteribus monimentis adnotauimus.Suidas etiam:Nabla organi species . Ait & idem alio loco : Psalterium, inquit,organum est musicum, quod naula etiam uocatur.Quin & Sophoclis uersum,Plutarchus adducit,οὐ ναῦλα κωκυτοῖσιν, οὐ λύρα φίλα , libro eo quem super ει Delphico fecit: sed & Theodoretus in psalmos de eo meminit, & Plutarchus in libris Symposiacis. Ex quo nos in Nutrice :

—Non quæ duplici geniale resultant
Naula citata manu.

Sunt aũt multa organorũ barbara nomina,sicuti Strabo narrat lib. 10. inter quæ nabla quoq; numerantur,hoc est,psalteria. Sed & illud obseruaui nuper apud Danielem prophetã,ducente me scilicet in recessus illos, & sacra studiorum suorum penetralia Ioanne Pico Mirandula.Græca etiam quæ uideantur,Latina' que adeò istiusmodi organorũ nomina: quanq; paulo corruptius , à Chaldæis quoq; autoribus usurpari,ut carna pro cornu,cathros pro cithara,sabecca pro sambuca,psanterin pro psalterio,samphonia pro symphonia.Quin Gallus Solomõ, ordinarius apud Hebræos enarrator sacrarũ literarum,neuel ait esse Hebraicè,quod ibi psanterin,id est psalteriũ legatur.Constat aũt literis id nomen tribus נבל ex quo etiam nauel in Esaia legitur, & Amos, & Græca dein figura naulon , à quo diminutũ sit naulion hoc Ouidianum.Siquidẽ nouitiæ istæ sunt notæ,quibus Hebræi nunc ꝓ uocalibus utuntur,ut idẽ & cõperit,& ostendit Ioannes Picus Mirandula meus, unus omniũ prorsus ab omni parte beatissimus,in opere singulari, atq; admirando,quo psalmos à septuaginta uersos,isto notarũ præcipuè argumento,docet Hebraicæ ueritati respondere.Ne iam insultare Iudæus,aut obijcere possit,ea nos in templo singulis canere horis,quæ ne ipsi quidẽ satis uersa fideliter existimemus. Deniq; genialia cur dixerit Ouidius , facilè noris, uerba ipsa legens de Scipionis Aphricani Aemiliani oratione,contra legem iudicariam Cornelij Gracchi, quæ posita sunt in Macrobij Saturnalibus,eorumq; principiũ sic est, Docentur præstigias inhonestas: cum cinædulis , & sambuca psalterioq; eunt in ludum histrionũ, discunt cantare,quæ maiores nostri ingenuis probro ducier uoluerunt. Eunt,inquam,in ludum saltatorium inter cinædos,uirgines,puerique ingenui.Sic Scipio. Tum Ambrosius quoq; libro ipso de utilitate ieiunij tertio , psalteria docet adhiberi conuiuijs,ut libidines incitentur . Sed enim in comœdijs quoq; crebra psaltriarum mentio . Porrò uocabulũ ipsum Hebraicum est: nam græcè psalteriũ dicitur,latinè laudatorium, sicuti diuus Hieronymus ait in epistola ad Dardanum, docẽs in clypei modum quadrati esse formatum,chordarum decem , quanquam Romanus Emanuel Hebraico commentario in Psalmos, utriculariam putet esse fistulam neuel,uidelicet etymon sequutus,quod ab utre deduci uocabulum illud apud Hebræos uideatur.

Qui

Qui fuerit autor Sybaritidos, de quo Ouidius, deq; Sybariticis libellis apud Martialē, luxuq; item cætero Sybaritarum. CAP. XV.

OVidius in epistola ad Augustum libro Tristium secundo sic inquit:
Nec qui composuit nuper Sybaritida fugit.
Quæritur inter literarū studiosos, qui'nam sit is, qui Sybaritida cōposuerit, quod'ue ipsius operis fuerit argumentū. Nos utrūq; apud Lucianum deprehendisse uidemur, in oratione quę est ad ineruditū, qui multos emptitaret libros. In ea scriptū est ad hanc ferè sententiam: Dic mihi hoc quoq;, inquit, si Bassus ille sophista uester, aut tibicen Battalus, aut cinædus Hemitheon Sybarita, qui uobis mirificas conscripsit leges, quo pacto insanire oporteat, & uelle & pati, ac facere illa, si horū quispiam nunc leonis pellem circundatus, clauamq; tenens incedat, quid? eum'ne putes Herculem spectantibus uisum iri? Sed & Philo Hebræus, in uita ipsa Mosis: Comœdias, inquit, & Sybariticas nequitias cōponentes. Martialis quoq; lib. 12. epigrammatôn de Sybariticis libellis ita:

Qui certant Sybariticis libellis,
Mufleti pathicissimos libellos
Et tinctas sale pruriente chartas,
Instanti lege Ruffe: sed puella
Sit tecum tua, ne Talassionem
Indicas manibus libidinosis,
Et fias sine fœmina maritus.

Hemitheon igitur fuisse uidetur, nō ut Domitius ariolatur Sybaris, à quo uel Sybaritis, uel libelli Sybaritici obscœnissimo sint argumēto cōpositi. Notabiles aūt sunt in primis luxu & delicijs Sybaritæ, sic ut præcipuos omniū colerent Ionas, atq; Tyrrhenos: quoniam alteri Gręcorū, alteri barbarorū luxuriosissimi. Ab his etiā fabulæ Sybariticæ, quales ferme apud Aesopū, & prouerbium deductū, Sybarites per plateam, contra fastuosius ingredientes. Atq; hæc quidem de Sybaritis, aliaq; non dissimilia Suidas. Plutarchus aūt in conuiuio septem sapientū, morem fuisse scribit Sybaritis, mulieres ab usq; anno priore ad conuiuia uocandi, ut ueste auroq; moliri, exornareq; per ocium se possent. Sed & maximus Tyrius in disertatione tertia de uoluptate, primos enumerat Sybaritas inter eos populos, quos uult mollissimos, deliciosissimosq; uideri: neq; nō Sybariticas etiā saltationes cōmemorat. Quin idem in disertatione alia, cui titulus, Quæ finis sit philosophiæ, ferè in hanc sententiam: Crotoniates, inquit, oleastrū adamat, Spartiates armaturam, uenatiōes Cretensis, luxū Sybarites, Ion choros. Hinc ergo Iuuenalis:

Nullum crimen abest, facinusq; libidinis, ex quo
Paupertas Romana perit, hinc fluxit ad Istros, Et Sybaris colles.

Astipulat̃ & Strabo, qui Sybaritas omni sua felicitate, propter delicias luxumq;, septuaginta solis diebus fuisse narrat à Crotoniatibus exturbatos. Quin dictū q̃q; Plutarchus Sybaritæ ponit in Pelopide negantis mirū facere Spartiatas, qui se in bellis morti obijcerent, ut tantos labores, uictumq; illū, quo utebantur, effugerēt. Aristoteles aūt Moralium Eudemiorū primo, Smyndiridē quoq; Sybaritā comparem Sardanapalo, inter uoluptuarios nominat. Illud urbanū sanè, quod Aphricanus tradit in Cestis: sic enim græcè liber ipsius de re militari inscribitur. Etenim Sybaritas eò deliciarum uenisse narrat, ut equos in conuiuia introducerent, ita institutos, ut audito tibiæ cantu, statim se tollerent arrectos, & pedib. ipsis prioribus uice manuum gestus quosdam chironomiæ, motusq; ederent ad numerum saltatorios. At enim tibicen, inquit, ibi quispiam contumelia affectus transfugit ad Cro-

ad Crotoniatas hostes,paulo antè prælio superatos à Sybaritis: & quod è repub. foret illorum,pollicetur(si fidem modò habeant)sua opera Sybaritarũ cunctorũ equites in ipsorum uenturos potestatem. Credita res,& belli dux creatus à Crotoniatibus tibicen, conuocat omneis quotquot eiusdem forent in urbe artificij, modulamentumq; ijs indicat,atq; ut uisum tempus,procedere in hostem iubet. Sed enim Sybaritæ fastu præturgidi,quòd equitatu superabant, eunt cõtrà, præliumq; conserunt. Hic aũt repentè dato signo tibicines uniuersi conspirant. Ecce tibi igitur confestim modulamine agnito,cantuq; illo uernaculo,tollunt,erigũtq; semet in pedes equi Sybaritæ,sessoribus excussis, & quod tripudium domi didicerant,etiam in acie exhibent.Ita capti omnes equites,sed humi iacentes, omnes equi,sed tripudia repræsentantes. Tantũ de Sybaritis Aphricanus.

De Aristidæ Milesiacis,de quo sit apud Ouidium: de'que Milesiorum delicijs. CAP. XVI.

Ouidius idem in eadem ad Augustum epistola sic ait:

Vertit Aristiden Cisena,nec obfuit illi
Historiæ turpes inseruisse iocos.

Qui sit hic Aristides,qua'ue libros materia fecerit, magna hæsitatio: nos autem studiosam iuuentutem ad autorem Plutarchũ delegamus,cuius in M. Crassi uita,sub hoc propemodũ intellectu uerba sunt: Collecto igitur Seleucensiũ senatui libros Aristidæ Milesiacôn perq; impudicos ostentauit, nihil in eo mentitus, siquidẽ reuera fuerant inter Rusti sarcinas reperti. Quod & Surenæ præbuit occasionem probri,cauillicq; aduersus Romanos,cum ne inter bella quidem continere semet à rebus,literisq; huiuscemodi ualerẽt. Ita Plutarchus. Est autem Surenas apud Persas magistratus nomẽ,quasi praetorẽ dixeris:quod & Zosimus ostendit.Atq; hunc quidẽ Plutarchi locum transcriptũ planè, sicuti alia pleraque in Appiani quoq; historia deprehendes. Lucianus interim in amoribus sub hoc penè sensu,de Aristide: Magnopere,inquit, me narratiuncularum tuarum perq; impudicarum lepida,& dulcis suadela lactauit, ut propemodũ te esse Aristidem, meq; sermonibus crederem Milesiacis demulceri. Quocirca etiam Apuleius epigramma ipsum statim,quod in fronte asini sui collocauit,ita exorditur: At ego tibi sermone isto Milesio,uarias fabellas conseram, aurescq; tuas beneuolas lepido susurro permulceam.Ex quo Martianus: Nam certè,inquit,mythos,poeticę etiã diuersitatis delicias Milesias,& reliqua.Fuere autẽ Milesii quoq; delicijs, luxuq; notabiles,ex eoq; prouerbium græcè fertur,οἴκοι τὰ μιλήσια μὴ γὰρ ἐνθάδε, hoc est, Domi,non hic Milesia: uidelicet in eos,qui domesticũ luxum celebrant,ubi minus probatur.Nam sic Lacedæmone Milesius hospes audiuit,cũ delicias patrias extolleret: sicuti est scriptum in Zenodoti prouerbiorũ collectaneis.Sed & Maximus Tyrius idem significat,qui Milesios à uestitu molliore uocat εὐζμονοτάτους. Ex quo apud Vergilium in Georgicis:

— Milesia uellera nymphæ Carpebant.

Ex quo illud etiam Horatianum:

Alter Mileti textam cane peius, & angui
Vitabit chlamydem.

Sunt autem omnino Iones quoq; cæteri præquàm delicijs habiti defluentes, quod in ueteribus memorijs passim. Cæterùm ne hoc quidem tacitum præteribimus: Veretro solitas uti Milesiacas fœminas è corio: sicuti scriptum etiam apud autorem Suidam. quin item apud eundẽ legimus à Milesio Cadmo libros compositos quatuor,de soluendis amoribus.

Correctus

Correctus in tragœdia Senecæ locus, atq; ex Græca remotiore fabula declaratus, super Nemeæo leone. CAP. XVII.

IN tragœdia Senecę, quæ Hercules furens inscribitur, hic senariolus legitur: Sublimis altas luna concipiat feras. Alias enim codex habet uetustus ex publica Medicæ familiæ bibliotheca, non altas, ut in uulgarijs exemplaribus. Cuius intellectũ loci temere aliunde q̃ ex Achille desumpseris: quem autorem Iulius quoq; Firmicus in Matheseon libris & citat & laudat. Is igitur in commentarijs Arateis, cum de luna uerba facit, ita scribit ad uerbum: εἶναι δὲ ἐπ' αὐτῇ οἴκησιν ἄλλων ποταμούς τε καὶ ὅσα ἐπὶ γῆς, καὶ τὸν λέοντα τὸν νεμαῖον ἐκεῖθεν πεσεῖν μυθολογοῦσιν. Id est: In ea etiam habitari, fluuiosq; esse & cętera, sicut in terra. Quin Nemeæum quoq; illinc cecidisse leonem fabulantur. Ex quo nos in Nutrice:

— Nemeæaq; tesqua
Lunigenam mentita feram.

Quid sit apud Iuuenalem Fraterculus gigantis. Quidq; apud alios, Terræ filius: ibidemq; de Manij uocabulo. CAP. XVIII.

Vnde fit malim fraterculus esse gigantis.

VErsum poetæ Iuuenalis hunc ex Satyra quarta, quicunq; hactenus interpretati sunt, hærent in salebra, quantum uideo, nec enarrare illi quidem mihi, sed risum captare anilibus fabulamentis, uel derisum potius uidentur. Quippe alij gigantas in simias conuersos, alij post gigantas à Terra simiam productam in deorum contemptum cõminiscuntur: frigidiora his alia, quæ sicut ille Martialis rhetor, Neronianas thermas refrigerarent. Etenim nullo quantum intelligam sensu, nullo (quod sciam) dicuntur tradẽte has nugas autore. Mihi fraterculus gigantis significare hominem uidetur, nullis maioribus ortum, ignoto genere, obscuroq;, quoniam cuius ignorabant parentes, eum uulgò appellare ueteres Terræ filium consueuissent. Ex quo Persius:

— Præstò est mihi Manius hæres,
Progenies terræ, quære ex me quis mihi quartus
Sit pater, haud promptè dicam tamen, adde etiam unum,
Vnum etiam, terræ est iam filius.

Vides igitur uel unius autoritate Persii, terræ filium dici, cuius nescirentur parentes. Nec adeò putes otiosè Manium illic à Persio nominatum. Vt enim omittam, quæ de Manio scribit Aricino Pompeius, etiam Manij nomẽ ipsum græcus autor Sozimus Romanæ historiæ libro tertio, non quia natus mane, sicuti cęteri, sed à manibus ait appellatum. Quin M. Varronis liber compluries à Marcello citatur Manij titulo, etiam nescio quid alicubi de funere attingens, ut fauere hunc quoq; augurer nobis. Cicero item in primo epistolarum uolumine ad Atticum: Sed hæc ad te scribam aliàs subtilius: nam neq; adhuc mihi satis nota sunt, & huic terræ filio, nescio cui, cõmittere epistolam tantis de rebus non audeo. Sed idem quoq; in epistola ad Trebatium sic ait: Cn. Octauius, an Cn. Cornelius quidem tuus familiaris, summo genere natus, terræ filius: quod in quibusdam codicibus deprauatum, proq; eo suppositum zerę filius, cum uerior scriptura maneat adhuc in libro peruetere quondam doctissimi uiri Philelphi, nunc Laurẽtij Medicis, patroni literarij, simulq; in libro altero de uetere (ut apparet) exscripto, qui nunc in bibliotheca publica Medicæ familię. Vides à Cicerone quoq; nihilo secius ignotum prorsus hominem terræ appellari filium. Lactantius etiam diuinarum Institutionum libro primo his utitur uerbis: Minutius Felix in eo libro, qui Octauius

inscribitur, sic argumentatus est: Saturnum cum fugatus esset à filio, in Italiamq; uenisset, Cœli filium dictum, quòd soleamus eos, quorũ uirtutem miremur, ad q̃s repentinè aduenerint, de cœlo cecidisse dicere: Terræ autẽ, quòd ignotis parentibus natos terrę filios nominemus. Hactenus Lactantius. Sed & Tertullianus in Apologetico, de eodẽ Saturno sic scribit: Dictus autem terræ & cœli filius, quia ignoti, uel ex inopinato apparentes de cœlo superuenisse dicuntur, ut terrę filios uulgus uocat, quorũ genus incertum est, Quare cum hoc præoptaret, homo esse obscurus, ꝙ nobilis Iuuenalis, quod olim ꝓdigio par erat in nobilitate senectus, utpote sæuientibus in eam Romanis principibus, malle se ait fraterculum gigantis, hoc est, terræ filium, quod (ut ostendimus) obscurũ significat, ꝙ nobilem, patriciumq;. Gigantes enim terra editi. Suauius aũt fraterculum quàm fratrem, ne uideretur uastitatem illam, molem' que gigantei corporis, sed generis duntaxat ignobilitatem concupiscere.

Super aspiratione citata quæpiam, simul enarratum Catulli nobile epigramma. CAP. XIX.

QVintilianus libro Oratoriarum institutionum primo, de aspiratione agens, ita inquit: Parcissimè ea ueteres usi etiã in uocalibus, cùm ædos ircosq; dicebant: diu deinde seruatũ, ne consonantibus aspirarẽt, ut in Graccis, & in triumpis. Erupit breui tempore nimius usus, ut choronæ chenturiones, pręchones adhuc quibusdã inscriptionib. maneant. Qua de re Catulli nobile epigramma est. Hæc ille. Putamus aũt epigrãma citari hoc potissimũ.

Chommoda dicebat, si quando cõmoda uellet
 Dicere, & hinsidias Arrius insidias.
Et tum mirificè sperabat se esse loquutum,
 Cùm quantum poterat dixerat hinsidias.
Credo sic mater, sic liber auunculus eius,
 Sic maternus auus dixerat, atq; auia.
Hoc misso in Syriam requierunt omnibus aures,
 Audibant eadem hæc, leniter, & leuiter.
Nec sibi post illa metuebant talia uerba,
 Cum subitò affertur nuncius horribilis:
Ionios fluctus, postq; illuc Arrius isset,
 Iam non Ionios esse, sed Hionios.

Est uerò obseruandũ, ut etiam in pronunciando, quemadmodũ in scribendo uocibus aspires. Quod nunc Græci tantum in consonantibus, Latini ne in cõsonantibus quidem retinuerunt. Contrà ueteres Latini etiã in loquẽdo uocalibus aspirabant. Ex quo Cicero in Oratore ad Brutũ ita scribit: Quin ego ipse cum scirẽ ita maiores loquutos esse, ut nusquã nisi in uocali aspiratiõe uterentur, loquebar sic ut pulcros, Cetegos, triumpos, Cartaginẽ dicerem. Aliquando, idq; sero cõuicio aurium, cum extorta mihi ueritas esset, usum loquendi populo cõcessi, scientiam mihi reseruaui. Sic Cicero. Sed & aureolũ uidi equidẽ nuper apud Laurentium Medicen nomisma, cum titulo, Triumpus. & item argenteũ alterum, cum uulgatiore hoc, Triumphus. Quin Aulus quoq; Gellius in 2. Noctiũ Atticarũ testatur ueteres, h literã, seu spiritũ, plerisq; uocibus uerborũ formandis (ut ipse inquit) roborãdisq; inseruisse, ut sonus eorũ esset uiridior, uegetiorq;. Sed & Priscianus ait aspirationẽ uocalibus extrinsecus adscribi, ut minimum sonet, consonantibus autem intrinsecus, ut plurimum. Quare si constare tibi Catulliani epigrammatis lepôrem uoles aspirationem ipsam suo loco, quantum poteris, pronunciabis. Sed

ista

iſta uideo iam ſic innotuiſſe,ut aliena fortaſſe cuipiam uideri poſſint:atqui tamen penè adhuc equidem aduleſcens,coram literatis aliquot,quos & meminiſſe arbitror,de hoc ipſo loco ad Domitium Florentiæ retuli:qui ſic ei ſtatim applauſit,ut ingenuè fateretur,ſe plus eo die ab uno ſcholaſtico didiciſſe, ꝙ multis antè annis à quopiam profeſſorum.Scit Aurelius Ariminenſis(ut alios omittam) qui nunc Patauij degit,præſtanti iuuenis & ingenio & literatura, quàm multos abhinc annos,iſtam de nobis enarrationem Florētiæ tum quidē agitans acceperit, quamq; ſit (ut idem poſtea Patauij narrabat)noua prorſus, ignotaq; iam tum uiſa omnib. ad quos de ea.Catullū autem planè uniuerſum Veronæ(ſcit hoc uir liberrimi ingenij Baccius Vgolinus) intra officinam quampiam, quò nos pluuia coegerat, uiris aliquot literatis penè cogentibus, enarrauimus: cum quidē illic adeſſe etiā Guarini propinquus,Ioannes Baptiſta(ni fallor) nomine, ſimulq; Dantes quidā Aligherius,quintus ut aiebat,à Dante Florentino poeta, neq; non duo, qui tum Veronæ non indocti homines profitebantur,magnaq; itidem ſcholaſticorū manus,ita pronis auribus noſtra illa qualiacunq; accipiētes, ut identidem clamarēt, demiſſum cœlitus Angelum ſibi(ſic enim aiebant) qui poetam cōterraneum interpretaretur.Neq; ob id iſtorum tamen cōmemini, quò inuēta mea mihi deniq; uni,nullo in participatum recepto,tribui poſtulem(nō enim ſic mihi arrogo) ſed ne quis forſan alienis laboribus me quaſi coruum,aut uulturem relictis ab aquila cadaueribus putet ueſci.

Emendata apud Suetoniū,& enarrata uox hæc Aſcopera. CAP.XX.

VItiati deprehenduntur Suetoniani codices in Nerone. Nam ſic utiq; in omnibus: alterius collo & ſcopo deligata,ſimulq; titulus: Ego q̄d potui,ſed tu culleum meruiſti.Nam neq; ſcopa latinè dicitur numero ſingulari:& ſi maximè dicatur,nihil tamen cōmercij ſcopis & culleo.Sed enim in uetuſtis exemplaribus ueſtigium,ut arbitror,extat incolumis, ueræq; lectionis,hoc modo: Alterius collo aſcopa deligata. Quare ſi literam penultimam per,ſcripſeris, Aſcopera fiet, quod & eſſe rectiſſimum puto : ſiquidem eſt Aſcopera ſaculus pelliceus: compoſitumq; nomen græcè eſt, ex utre & ſacco . de quo uocabulo ita ſcribit Suidas,ἀσκοπήρα τὸ μαρσύπιον ἤτοι σακκοπάθνιον . Marſypium ſignificare Suidas Aſcoperam docet.Hæc ergo fuit Aſcopera Neronianæ ſtatuę collo deligata,cullei ſymbolum,quoniam matricida. Quòd enim culleo parricidæ inſuuntur,qui fit è corio bouis, eius cullei ueluti inſtar quoddam repræſentauit,qui deligauit aſcoperam.Iuuenalis de parricida & culleo ſic:

Et deducendum corio bouis in mare,cum quo
Clauditur aduerſis innoxia ſimia fatis.

Quid ſit aut Mineruał,aut Mineruale munus: ex eoq; ſententiæ Iuuenalis & Varronis expoſitæ. CAP. XXI.

QVíſquis adhuc uno partam colit aſſe Mineruam. Hoc ex decima Iuuenalis poetæ Satyra Domitius ita exponit, ut eius neutiquam uideatur peruidiſſe intellectum.Mineruam partam, id eſt, cuius ludis quinquatribus,ut poſſet certare,adeptus eſt.Quo quid eſt abſurdius,aut inconcinnius? an quæſo uno aſſe quiſpiam aſſequatur,ut certare de eloquentia publicè poſſit? Cæterùm Mineruale munus,quod & Mineruał dicitur,innuiſſe Iuuenalis uideri poteſt,mercedulam magiſterij ſcilicet à ſcholaſticis dari ſolitam, potiſſimumq; arbitror antè quinquatria, per quos dies pueri uacabant. Vnde Horatius in extrema epiſtola:

Ac potius puer ut feſtis quinquatribus olim

Exiguo gratoque fruaris tempore raptim.

Sicuti Saturnalibus, & Calendis item mos habuit. Quare de quinquatribus agens Ouidius in Fastis, ita inquit:

Nec uos turba feri censu fraudata magistri
Spernite, discipulos attrahet illa nouos.

De Mineruali hoc munere, etiam diuus Hieronymus ita meminit, in epistolã scribens Pauli ad Ephesios, quod etiam in Canonicis decretis inuenias. Legant (inquit) episcopi & presbyteri, qui filios suos secularibus erudiunt literis, & faciunt illos comœdias legere, & mimorum turpia scripta cantare, de ecclesiarum sumptibus forsan eruditos, & quod in corbonã pro peccato uirgo, uel uidua, uel substantiam suam totam effundens quilibet pauper obtulerat, hoc in Calendarũ strenam, & Saturnalium sportulam, & Mineruale munus grammaticus, & rhetor aut in sumptus domesticos, aut in templi stipes, aut sordidũ conuertit in lucrũ. Quas autem Saturnaliũ sportulas uocat Hieronymus, has nomine absoluto Saturnalitia Tertullianus. Varro quoque in tertio libro rerum Rusticarũ, sic de Mineruali. Axius: Merula mi, inquit, recipe me discipulũ uillaticæ pastionis. ille: Qui simul ac promiseris Minerual, incipiam (inquit) id est cœnam. Ludit enim Merula hic apud Varronem, quoniam que Axius discipulum se uelle recipi dixerat, ipse sibi Mineruál promitti postulat, quasi magistro. Cœnam autem iocose Mineruál appellauit, quia magisterij merces. Ne forte igitur poetæ sensus hic erit, eum quoque, qui semel præceptori Mineruál porrexerit, quod per assem designatur, id est, qui paucis diebus Rhetori aut Grammatico operam dederit, optare totis quinquatribus, quæ festa erant Mineruæ ingeniorum præsidis, non modicum quippiam, sed eloquium & famam Demosthenis, aut Ciceronis.

Cuiusmodi sunt uersiculi, in quibus (ut ait Martialis) Echo Græcula recantet. CAP. XXII.

Martialis in secũdo Epigrammatôn de supinis quibusdã, superuacuisque carminibus agens, in queis multus labor, minima laus faciendis, hoc quoque inter cætera scribit:

Nusquam Græcula quod recantat Echo.

Domitius autem Græculam accipit Echo, uocem grecã insertam, quasi se neget Martialis græcis uspiam uerbis uti in suis Epigrammatis, quod contrà deprehenditur. Aut nos igitur coniectura fallit, aut innuuntur uersiculi quidam, sic facti, ut in extremis responsitationes ex persona ponantur Echûs, sententiam explentes, & morem tuentes illius ultima regerendi. Quales etiam uernaculos ipsi quospiam fecimus, qui nũc à Musicis celebrantur, Henrici modulaminibus commendati, quosque etiam abhinc annos fermè decem Petro Contareno Veneto patricio non inelegantis ingenij uiro, mirè tum desideranti, nonnullisque alijs literarum studiosis dedimus. Sed & extant Græci quoque Gauradæ cuiusdam antiqui poetæ, quos & apponam.

Ἀχὼ φίλα μοι συγκατάινεσόν τι	τί;
ἐρῶ κορίσκας, ἁδ' ἐμὲ οὐ φιλεῖ.	φιλεῖ.
πρᾶξαι δ' ὁ καιρὸς καιρὸν οὐ φέρει.	φέρει.
τὺ τοίνυν αὐτᾷ λέξον ὡς ἐρῶ.	ἐρῶ.
καὶ πίστιν αὐτᾷ, κέρμα δ' ὦν τὺ δός.	τὺ δός.
ἀχὼ τί λοιπόν; ἢ πόθου τυχεῖν.	τυχεῖν.

Legendum

Legendum apud Martialem, Cum compare mulo, quod pleriq;, Cum compare gibbo: simul explicata ratio in eo, sensusq; uerior. CAP. XXIII.

MArtialis Epigrammatôn sexto: Nõ aliter ridetur Atlas cum compare gibbo. Sic enim uulgò legunt omnes, & pro rectissimo exponũt, quicunq; sunt in cultu literarum celebriores. Nos contrà in codicibus plerisque ueteribus, minusq; uacillãtis autoritatis, & fidei sic inuenimus. Non aliter ridetur Atlas cum compare mulo. Mulo, inquam, non gibbo. Ne'ue surdis (quod aiunt) agatur testimonijs, in hac ipsa gentis Medicæ bibliotheca publicà codex habetur uetustissimus, Langobardis literis, quem & Domitius olim Florentiæ pellegit. Sed & Veronæ mihi pagellas quaspiam antiquissimi item uoluminis Bernardinus quidam adulescens, ut tum uisus est haud illiberalis, Domitij propinquus, cõmodauit, cum quidem unà esset mecũ Baccius Vgolinus absolutissimi uir ingenij, candidissimiq;. Neq; non Romæ quoq; uolumen item Martialis, Langobardis characteribus ostendit, legendumq; nobis indulxit Bernardinus Valla, uir & carminũ studio, & iuris scientia, & generis nobilitate, atq; opibus, prætereaq; humanitate quapiam non uulgari celebrandus. Quin Florentiæ item præter hos, alium codicem primæ nobilitatis ciuis Pandulfus nobis Oricellarius semiueterem dedit utendũ, in queis utiq; singulis hanc, quam dicimus scripturam reperias. Neq; autem diffitear etiam illam superiorem in uno alteroq; nõ planè nouò exemplari uidisse me, sicuti in eo quod Romæ in Palatina bibliotheca, mediæ antiquitatis, & item in altero tum quidem, quum legebamus Francisci Saxetti Florentini negotiatoris, nunc autem Taddæi Vgoleti Parmensis, humani doctiq; uiri, qui regi Pannonum Matthiæ, regij prorsus animi principi libros, ornamentaq; alia Florẽtiæ nobis ista prodentibus procurabat. Nam in eo, quem mihi nuper doctus utraq; lingua uir Bernardus Michelotius, ab nescio quo sibi Perusino commodatũ dedit inspiciendũ, gibbo scriptum corruptius adnotaui. Quare quum superiorem illam ueluti cõstantem solidamq; reperiamus in melioribus scripturam, quærendũ uidetur, quid sibi Atlas postulet cum cõpare mulo, qua'ue causa perinde rideatur uti Maurus elephanto uehens. Porrò Atlantem de Iuuenalis uerbis, nanũ quendam, pumilum'ue fuisse temporibus illis, haud ignoratum colligimus. Sic enim inquit:

—Nanum cuiusdam Atlanta uocamus.

Vt ex cõtrario per deridiculũ sit Atlas appellatus, qui foret pumila statura, sicuti

—Canibus pigris, scabieq; uetusta
Turpibus, & siccæ lambentibus ora lucernæ,
Nomen erit tigris, pardus, leo, si quid adhuc est
Quod fremat in terris uiolentius.

Sed & muli cùm pumili, uel mulæ, tum in precio sunt, inq; delicijs habitæ. De queis in distichis idem Martialis:

His tibi de mulis non est metuenda ruina,
Altius in terra penè sedere soles.

Si quando igitur nanus hic Atlas, mulo consimiliter nano, & cõpare sibi utebaẽ, uerisimile est rideri solitum publicitus, sicuti etiam Maurus niger derisui uulgo, quoties concolorem sibi elephantũ inscenderat. Vnde inquit idem in primo:

Et molles dare iussa quòd choreas
Nigro belua nil negat magistro.

Conuenit autem proposito argumentoq; poetæ in eum qui iuuenis, & ualidus, & pau-

& pauper, lectica identidem tamen à sex, & ipsis iuuenibus ualidis, pauperibusque gestabatur. Atque ut illi superiores, nihilo ipse secius cunctis deridendi sui dabat occasionem.

Quædam super Hecale anu in memoriã data: deque poesi Callimachi: tum ex epigrammatis Priapeis expositus locus, & item alter apud Statiũ: quodque uitiosè legitur de eo in Apuleianis codibus. CAP. XXIIII.

Aequalis tibi, quam domum reuertens
Thesevs repperit in rogo iacentem.

Versiculi sunt hi de Priapeis epigrammatis, per quos aut ego fallor, aut Hecale anicula demonstratur, à qua Theseus olim adulescens hospitio comiter acceptus est. Vnde sacrũ quoque Hecalesiõ per pagos celebre fuit Hecalo Ioui, non sine ipsius Hecales honoribus. Quam etiam Hecalenen diminutiua forma uocabant, quoniã ipsa quoque adulescentẽ adhuc Thesea salutare aniliter, & huiuscemodi excipere diminutiuorũ blanditijs consueuisset. Quoniam aũt proficiscente ad pugnam Theseo, sacrũ Ioui pro illius reditu uouerat, ac prius quam reuerteretur, ipsa obijt diem, uicem hanc Thesei iussu pro hospitalitate recepit, sicuti Philochorus memoriæ prodidit. Qua de re Plutarchus in Thesei uita cõmeminit. Cæterùm de ea iustũ poema Callimachus fecit Hecalen nomine, sicuti innuit item uersiculus ex notissimo epigrammate:

μέλπω δὲ γραὸς τῆς φιλοξένου τρόπους.

Multique passim reperiuntur autores Hecalen citantes Callimachi. Nam & herbas edules enumerat aliquando Plinius, quas rustica illa Hecale apud Callimachum apponat: sicuti Crethmon in lib. 26. Sicuti etiam Sonchon in 22. quãuis in nouis codicibus Hecate sit ibi, non Hecale: uestigium aũt ueræ lectionis manet adhuc in antiquis eis, qui sunt in publica gẽtis Medicæ bibliotheca. Quin ubi Callimachus in Apollinis ait hymno,

ὁ φθόνος ἀπόλλωνος ἐπ' οὔατα λάθριος εἶπεν.
οὐκ ἄγαμαι τὸν ἀοιδὸν, ὃς οὐδ' ὅσα πόντος ἀείδει.

In eum locũ sic interpres propemodũ: Per hæc, inquit, illos accusat, qui sic in eũ cauillarent, quasi magnũ facere poema nõ posset. Vnde coactus est Hecalen facere. Verba interpretis ita sunt: ἐγκαλεῖ διὰ τούτων τοὺς σκώπτοντας αὐτὸν μὴ δύνασθαι ποιῆσαι μέγα ποίημα, ὅθεν ἠναγκάσθη ποιῆσαι τὴν ἑκάλην. Hinc nos in Nutrice:

Battides Hecalen sonat, & Marathonia gesta, Celsior assueto.

Sed & Statius in extremo Thebaidos de hac ipsa:

Nec fudit uanos anus hospita fletus. Et Suidas Hecalen ait heroida quampiam esse apud Callimachũ. Denique Apuleius in 1. Metamorphoseos de eadem puto. Si contentus (inquit) lare paruulo Thesei illius cognominis patris tui uirtutes æmulaueris, qui non est aspernatus Hecales anus hospitiũ tenue. Neque autem ignoro deprauatã ferè ubique esse scripturam, siquidẽ non Hecales anus, sed Ales anus, præcerptis aliquot literis, scriptũ plerũque inuenies, ut in transcursu etiã Apuleianos codices emaculemus, & lectorẽ ueluti superpondio dimittamus onustũ.

Quàm multa in epistolis familiaribus, quæ nunc habentur Ciceronis præpostera, tum quem in ordinem restituendæ. CAP. XXV.

Nactus sum Ciceronis epistolarũ familiarium uolumen antiquissimum, de quo etiam suprà dixi, tum ex eo ipso, alterum descriptum, sicuti quidam putant, Francisci Petrarchæ manu. Descriptum autem ex ipso liquet multis argumentis, quæ nunc omiserim; sed hic posterior, quem

dixi

dixi, codex, ita est ab indiligente bibliopola conglutinatus, uti una transposita paginarũ decuria, contrà q̃ nota sit numeris deprehendatur. Est autem liber in publica gentis Medicæ bibliotheca. De hoc itaq; uno quantum coniiciam, cuncti planè quotquot extent adhuc epistolarum earundem codices, ceu de fonte capiteq; manarunt, inq; omnibus præposterus & peruersus lectionis ordo, qui mihi nunc loco restituẽdus, quasiq; instaurandus. Quare adhibe quæso animum, quicunq; liberalis has literas amplecteris. Igitur in libro octauo Cęlij epistola ad Ciceronem, sic incipit: Certè, inquam, absolutus est, me repræsentante, pronunciatum est, & quidem omnibus ordinibus, sed & singulis in unoquoq; genere sententijs. Vide modò, inquis, huc usq; ordo nondũ interpellatus. Quæ autẽ statim sequuntur uerba, Literis ostenderis, & cætera diuersa prorsus à superioribus, atq; alterius epistolæ inuenias. Perge porrò ab ea ipsa epistola deinceps numerare sequenteis, ad eam quæ sit quarta & uigesima, cuius ita principium: Non me Hercules, nihil unquam enim, quæ cum superiore continuatur, ut legas ita: Certè, inquam absolutus est, me repræsentante, pronunciatum est, & quidem omnibus ordinibus, sed & singulis in unoquoq; genere sententijs. Vide modò, inquis. Non me Hercules: Nihil unquã enim. Atq; ita reliqua subtexe, perueneris ad sequentem decimam, cuius hoc initium: Si tu, inquis, Hircium? quam eo usq; lege, dum in uerba hæc incidas, Si ullam spem, quæ simul offenderis, totũ hoc delebis, Aut in tecto uitij, cętera mihi probabuntur. Totum hoc, inquam, delebis, aut induces, quoniã aliena planè huic loco. Mox denuò recurres ad ea quæ posita perperàm sunt, in illo Cælij, de qua primitus dictum, atq; ita continuabis lectionem, Si ullã spem literis ostenderis, ita tractim legens, ad epistolam peruenies tertiam ab hac, & uigesimam, sic uidelicet incipientem: Duabus eius epistolis respondebo. clausamq; hac fini: Si enim nihil est in parietibus, aut in tecto uitij, cætera mihi probabuntur. Post eam, quæ statim consequi debet epistola, quæ nunc ab illa undecima, sic ordines: Delectauerunt me tuæ literæ. Comprobat hunc ordinem, quem posuimus, non solum codex uterq;, uel ille antiquus, uel hic ex eo statim natus, à quo cæteros quoq; omneis bibliopolæ uitio deprauatos liquet, sed intellectus etiam, sensusq; ipse luce clarior, sic ut acutius inspicienti quicquid usquam prorsus obscuri est, ambiguiq; tollatur.

Versiculi è græco super uite & capro: tum parodia quæpiã obscurior apud Suetonium. XXVI.

Ouidius in primo Fastorum:

Sus dederat pœnas, exemplo territus horum
  Palmite debueras abstinuisse caper.
Quem spectans aliquis dentes in uite prementem,
  Talia non tacito dicta dolore dedit:
Rode caper uitem, tamen hinc cum stabis ad aras,
  In tua quod spargi cornua possit, erit.

Nimirum hi duo uersiculi de Græci poetæ disticho perq̃ inclyto, festiuoq; facti, quod in primis celebre fertur, & uolitat docta per ora uirûm. Nam cum dixisse quempiam illa memorat, ipsum nimirum autorem carminis Euenum digito designauit. Loquitur autem in græcis uersiculis uitis ipsa, sic scilicet:

Κἢν με φάγῃς ἐπὶ ῥίζαν, ὅμως ἔτι καρποφορήσω
  ὅσσον ἐπισπεῖσαι καίσαρι θυομένῳ.

Vertit hos nimirum quàm potuit ad unguem poeta ingeniosissimus, & sunt tamen in græco nonnulla, quæ noster parum enarratè. Quin si ueris cõcedendum,

transmarinam illam nescio quam Venerem, ne attigit quidem noster. Quod uitium, linguæ potius minus lasciuientis, ꝙ parum copiosæ. Sed quoniam in Græci huius distichi mentionẽ incurrimus, afferamus etiã quod apud Suetoniũ in Domitiano est, ut obiter illi quoq; non inobscuro loco, lucem interpretationis inferamus, uelutiq; auctarium demus merce ipsa neutiquam uilius. Verba igitur ita sunt: Vt edicti de excidendis uineis propositi gratiam faceret, non alia magis re compulsus creditur, ꝙ quòd sparsi libelli cum his uersibus erant,

Κἤν με φάγῃς ἐπὶ ῥίζαν, ὅμως ἔτι καρποφορήσω
ὅσσον ἐπισπεῖσαι καίσαρι θυομένῳ.

Quod enim supra uitis capro minitabatur, hoc eadẽ nunc Cæsari: pulcherrima hercules parodia: Vel si me, inquiens, ad radicem comederis, tantum tamẽ uini producam, quantũ immolando Cæsari possit infundi. Mos enim ueteribus uti capitibus stantium sub ictu cultroq; uictimarum uinum infunderetur. Sic apud Maronem uidelicet:

Ipsa tenens dextra pateram pulcherrima Dido
Candentis uaccæ media inter cornua fundit.

Igitur neci Domitianũ Cæsarẽ per hos uersiculos libelli destinabant: quoniã, ut Suetonius idem scribit: Ad summam quondã ubertatẽ uini, frumenti uerò inopiam, existimans nimio uinearũ studio negligi arua, edixit ne quis in Italia nouellaret, utq; in prouincijs uineta succiderent, relicta ubi plurimũ dimidia parte, nec exequi rem perseuerauit. Meminerint aũt studiosi nos in hoc inuento, non uno duntaxat nomine in cõmune consuluisse, quoniã in plerisq; adhuc Suetonij codicibus, etiamq; nõnullis ueteribus, nõ modò græcos hos uersiculos non inuenias, sed ne uestigiũ quidẽ, ac ne locũ etiam quò se recipiant. Sed eos nos quoniã tenebamus iampridẽ, utpote lepidissimos, facilè mox de obsoletis mendosisq; exemplaribus singulas pensitando, paulatimq; nunc agnoscendo, nunc restituendo literas peruestigauimus.

Verba in Ciceronis epistola ex Ennij Medea, de græca Euripidi. CAP. XXVII.

Cicero in epistola ad Trebatiũ: Hoc tibi tam ignoscemus nos amici, ꝙ ignouerunt Medeæ, quæ Corinthũ arcem altã habebant matronę opulentę, optimates, quibus illa manibus gypsatissimis persuasit, ne sibi uitio illæ uerterẽt, quòd abesset à patria. Nam multi suam rem bene gessere, & publicam, patria procul. Multi, qui domi ætatẽ agerent, propterea sunt improbati. Nemo ex his, quorũ edita sit sententia, suspicatus est adhuc, non esse ista planè Ciceronis uerba, sed poetæ alicuius magis, cui liceret uti uocibus illiusmodi, figurisq;, ceu sunt illa quæ Corinthũ arcem altam habebant, & matronæ opulentæ optimates, neq; saltẽ hoc uiderunt Iambos adhuc in his uersibus extare integros duos, aliorũq; quasi discerpta membra ueluti noscitari. Nos hæc ex Ennij Medea uerba esse collegimus, nõ quidem suo prorsus ordine, sed quo cõmodissimum Ciceroni fuit, allegata. Nam cum de Græca Euripidi uersam ab Ennio Medeam in Latinũ cognouissemus, sententiã protinus horũ uerborũ de ipsa nimirũ Euripidi tragœdia, quãdo illius Ennianæ iacturã fecimus, libuit aucupari. Sic igitur in ea fabula cum matronis Corinthijs loquẽs inducitur Medea, uti persuadeat nõ sibi uerti uitio oportere, quòd absit à patria, quando multi, inquit, honesti etiã ꝓcul à patria, multi cõtrà domi fuerũt inglorij. Nã malè audiebãt peregrinę fœminæ: unde illud comicũ est, Adeon' est demens, ex peregrina? Similiter tacere posse ait Parmeno, Samiã fuisse Thaidis matrẽ, tũc Athenis uictitãtis. Versiculos aũt Euripidis ipsos, ex Medeæ persona, ne quis fortasse desideret, hic adscribemus.

Κορίνθιαι

Κορίνθιαι γυναῖκες ἐξῆλθον δόμων.
μή μοί τι μέμψησθ', οἶδα γὰρ πολλοὺς βροτῶν
σεμνοὺς γεγῶτας, τοὺς μὲν ὀμμάτων ἄπο
τοὺς δ' ἐν θυραίοις, οἱ δ' ἀφ' ἡσύχου ποδὸς
δύσκλειαν ἐκτήσαντο καὶ ῥαθυμίαν.

Quòd autem diximus poetam Ennium de græco uertisse tragœdiam Euripidi Medeam, partim de uerbis Ciceronis coniectamus, qui sic ait in primo de bonorum malorumq; finibus. Quis enim tam inimicus penè nomini Romano est, qui Ennij Medeam, aut Antiopam Pacuuij spernat aut reijciat? Qui se ijsdem Euripidi fabulis delectari dicat, Latinas literas oderit? partim etiam quòd Ennianæ tragœdiæ principiũ multis locis, ut à Quintiliano uolumine quinto, ut à Cicerone in libro de Fato, ut item ab alijs autoribus identidem citatur, sed nusquam tamen longiore tractu, quàm in Rhetorico secundo eiusdem Ciceronis ad Herennium. Quòd hic ex codicibus uarijs emendatum subscribimus, ut illustretur obscuritas locis aliquot in lingua latina oboriens, quoties unus aut alter de eius tragœdię principio uersus allegatur, suppresso autoris nomine, simulq; intellectu suspenso. Locus ipse apud Ciceronem sic est: Ne Ennium, inquit, & cæteros poetas imitemur, quibus hoc modo loqui concessum est:

Vtinam ne in nemore Pelio securibus
Cæsa accidisset abiegna ad terram trabes,
Ne'ue inde nauis inchoandæ exordium
Cœpisset, quæ nunc nominatur nomine
Argo, qua Argiui uecti, delecti uiri
Petebant illam pellem inauratam arietis
Colchis imperio regis Peliæ per dolum.
Nam nunquam hera errans mea domo efferret pedem
Medea animo ægro, amore sæuo saucia.

Est autẽ trabes in uersiculo secundo, singularis numeri, quemadmodum & Priscianus legit lib. septimo. Vetustissimi enim (ut ipse inquit) etiã trabes pro trabs proferebant. Euripidi uerò tragœdiæ principium si cum Ennianæ conferas, feceris arbitror operæprecium, quod & subnectam.

Εἴτ' ὄφελ' ἀργοῦς μὴ διαπτάσθαι σκάφος
κόλχων ἐς αἶαν, κυανέας συμπληγάδας,
μηδ' ἐν νάπαισι πηλίου πεσεῖν ποτε
τμηθεῖσα πεύκη, μηδ' ἐρεθμῶσαι χέρας
ἀνδρῶν ἀρίστων, οἳ τὸ πάγχρυσον δέρος
πελίᾳ μετῆλθον. οὐ γὰρ ἂν δέσποιν' ἐμὴ
μήδεια πύργους γῆς ἔπλευσ' ἰωλκίδος,
ἔρωτι θυμὸν ἐκπλαγεῖσ' ἰάσονος.

Panici terrores qui uocentũ, eoq; locupletissimi citati testes. CAP. XXVIII.

IN Ciceronis epistola ad Tyronem, quæ posita in extremo familiariũ uolumine sic scriptum est: Et si Atticus noster, qui quondã me cõmoueri πανικοῖς intellexit, idem semper putat, nec uidet quibus præsidijs philosophiæ septus sim, hercle quòd timidus ipse est, θορυβοποιεῖ. Panica uocantur (ut arbitror) a Græcis repentini quidã terrores, & consternationes, quales utiq; lymphatici metus, usq; adeò irreuocabiles, ut non ratione modò, sed mẽte etiam careant. Quo item uerbo Cicero idem utitur in epistola ad Atticum lib. quinto. Sic enim inquit, quædam πανικὰ dici. Facit item Hyginius de Panico

terrore mentionẽ, quo loco de capricorno his uerbis: Hic enim dicit, cũ Iupiter Titanas oppugnaret, primus obiecisse hostibus terrorem, qui Panicos dicitur, ut ait Eratosthenes. Quam fabulam & Germanicus innuit in Arateo commentario. Euripides in Medea sic ait:

Καὶ τίς γεραιὰ προσπόλων δόξα σά πε
ἢ πανὸς ὀργὰς, ἤ τινος θεῶν μολεῖν
ἀνωλόλυξε.

Panos aũt uocat iras Euripides, sicuti est apud antiquissimũ ipsius interpretẽ, τὰ πανικὰ δείματα, id est, Panicos terrores, ὅτι τὰς τῶν αἰφνιδίων φόβων καὶ ταράχων αἰτίαν τῷ πανὶ ἀνατιθέασιν. Quoniã, inquit, repentinorũ terrorũ & cõsternationũ causam deo Pani tribuunt. Et apud Synesiũ in lib. de Prouidentia, sic inuenio fermè, καὶ πανικοὶ θόρυβοι μεθ' ἡμέραν τὸ στράτευμα κατελάμβανον. Et Panici tumultus interdiu exercitum occupabant. Quo loco ampliter etiam cuiusmodi essent hi deniq; terrores, explicatur. Quin interpres etiam nescio quis ita uerba hæc ipsa Synesij enarrat, ut Panicos appellari terrores dicat, cũ repẽte in exercitu uiri, equiq; perturbantur, nulla cõparente causa. Solent enim, inquit, fœminæ ui numinis instinctæ, Panos orgia clamorib. concelebrare, quibus utpote repentinis metu audientes afficiantur. Sed & Nicetes Choniates non aspernabilis omnino inter Græcos autor, Panicorũ meminit phantasmatum, in oratione quapiam sua. Theon quoq; Arati poetæ interpres, militasse ait Pana deum aduersus Titanas, primumq; eum uideri concham illam tortilẽ & turbinatam, qua pro tuba utuntur, inuenisse, quæ græcè cochlos appellatur, factumq; ipsius opera, uti se armandi socijs interim fieret copia, dum sonitu quocunq; illo, qui Panicos uocatur, in fugam Titanes agebantur. Sed & Nonnus poeta Dionysiacôn 10. furentem describens Athamãta, nunc insano Panos flagello furiatum ait, nunc intra ipsius aures bombum illum insonuisse Panici Saturnij flagelli: uerba ita sunt,

Οἰστρηθεὶς ἀθάμας μανιώδεϊ πανὸς ἱμάσθλῃ.
ἀεὶ δέ οἱ ῥοῖζον ἀκούς.   Et item:
πανιάδος κρονίης ὑπὸ βόμβεε δοῦπος ἱμάσθλης.

Quo autem nunc piaculo Valerij Flacci pulcherrimos poetæ uersus taceã super hoc ipso positos in libro Argonauticôn tertio: Dant, inquit, æthere longè
Signa tubæ, uox & medijs emissa tenebris:
Hostis habet portus, soliti rediere Pelasgi,
Rupta quies, deus ancipitem lymphauerat urbem
Migdoniæ Pan iussa ferens sæuissima matris,
Pan nemorum, bellíq; potens, quem lucis ab oris
Antra tenent, patet ad medias per deuia noctes
Setigerum latus, & toruæ coma sibila frontis.
Vox omnes super una tubas, qua conus, & enses,
Qua trepidis auriga rotis, nocturnaq; muris
Claustra cadunt, talisq; metus non Martia cassis,
Eumenidumq; comæ, nòn tristis ab æthere Gorgo
Sparserit, aut tantis aciem raptauerit umbris.
Ludus & ille deo, pauidum præsepibus aufert
Cum pecus, & profugi sternunt dumeta iuuenci.

Quin libro etiam sexto apud eundem barbarus quispiam ad terrorẽ incutiendum simulachra Panos prætulit:

Hispidus inq; Dei latuit terrore Lycæi.

Sed

Sed & Sozimus historiæ græcus autor in libro tertio, mõstroso aspectu quempiam apparuisse pellitum dicit, Albanis Romanisq; prælium cõmissuris. Etenim deum Pana belligerũ fuisse, uel ex argumento Nonni cognoscimus, uel ex Theocriti fistula: nam in ea sunt ista quoq; uerba de Pane deo.

Οὐ δ᾽ αἶθε πάρος φρένας τόρμα σάκους.

Eundemq; fuisse Atheniensibus auxilio contra Persas cùm alibi legimus, tum in ea ipsa, quam diximus fistula, his uerbis:

Ὃς στέργων ἀνοσέαν ἰσαυδέα
παπποφόνου, τυρίης τ᾽ ἀφέλευ.

Vnde sint apud Ouidium Teuthrantia turba Thespij uocatæ filiæ. CAP. XXIX.

OVidius in epistola Deianiræ ad Herculem:

Nec tibi crimen erunt Teuthrantia turba sorores,
Quarum de populo nulla relicta tibi est.

Notissima quidẽ fabula, etiamq; à Diodoro prodita super Thespij natabus ab Hercule compressis. Cur autem Teuthrantia turba uocentur, hoc tam plerisq; incompertum atq; ignotum est, ut audeant literatores pro illo Teuthrantia, Thespeia reponere, nimis quàm improbè, insciteq;. Nos de eo inuenimus apud Eustathium Homeri interpretem, ubi maximè Catalogum enarrat: φησὶ δὲ ὁ τῶν ἐθνικῶν συγγραφεὺς ὅτι κτίσμα ἐστὶν ἡ θέσπεια θεσπιάδου· κατὰ δέ τινας θεσπίου υἱοῦ τεύθραντος, τοῦ πανδίονος. Ex autoritate scilicet cuiuspiam, qui de gentibus conscripserit, Thespiam tradit à Thespiade fuisse conditam: sicut autem nonnulli scribũt, à Thespio Teuthrantis filio, Pandionisq; nepote. Quare Teuthrantia turba Thespij uocatæ filiæ ab auo Teuthrante. Deniq; & Aeschylus in tragœdia Agamemnone Thespiam, urbem Teuthrantis appellauit.

Vocabula inuentu rara, nec tamen singularia, Cucuma, Proseucha, Scruta. CAP. XXX.

VOcabula quæpiam sunt ita rara inuentu, ut si iterum in ea incidamus, ob id fecisse operęprecium uideamur, quoniam singularia credebantur, sicuti est cucuma apud Martialem in hoc hemistichio. Cucumam fecit Otacilius. Nam sic in Satyrico legimus Petronij Arbitri: Tũ illa carnis etiam paululum delibat, & dum coæquale natalium suorũ sinciput in cariariũ furca reponit, fracta est putris sella, quæ staturę altitudinẽ adiecerat, anumq; põdere suo deiectam super focum mittit. Frangitur ergo ceruix cucumæ, ignẽq; conualescentem restinguit, atq; totam faciem excitato cinere perfudit. Ex eoq; inclinatum diminutiuum cucumion inuenio apud Arrianum in libris de Epicteto, quo maximè capite, περὶ κυνισμοῦ, hoc est, de Cynica professione loquitur, atq; adeò uerba Arriani ponam: δεῖ αὐτὸν κουκούμιον ἔχειν ὅπου θερμὸν ποιήσει τῷ παιδίῳ ἵν᾽ αὐτὸ λούσῃ. Habere, inquit, eum cucumion oportet, ubi calfactet puero, quo ipsum lauet. Cucumion dixit, græca consuetudine, quod nos cucumelam nõ inconcinnè. Sed & Proseucha tantum apud Iuuenalem inueniri uocabulum pro loco mendicabulorum putatur, cum tamẽ Cleomedes in secũdo circularis inspectionis libro, aduersus Epicurum differens, ita propemodum loquatur: Ex ijs nõnulla è lupanaribus ascita, quædam simillima his, quę in Cerealibus à fœminis dictitantur: alia uerò ex media proseucha, atq; ab ijs ipsis, qui illic mendicant desumpta, Iudaica planè, & retrita, longeq; etiam reptilibus humiliora. Sed & Scruta dixit Horatius quidem semel in hoc uersiculo:

Vilia uendentem tunicato scruta popello.

Dixit iterum quantum uideam Sidonius Apollinaris libro epistolarum septimo, per hæc uerba: Nunc quædam friuola, nunc ludo apta uirgineo scruta donabat.

Quid sit illud apud Iuuenalem, Tanquam habeas tria nomina: quodq; manu emissi patronorum sibi nomina imponebant: deq; in nomen adoptando ex testamento. CAP. XXXI.

ET ponêre foris, si quid tentaueris unquam
Hiscere, tanquam habeas tria nomina.

Sanè Domitius idem (nam cæteros omitto interpretes, cum ipso ut præfractiore congredior) Domitius igitur sic hunc ex quinta Iuuenalis Satyra locum enarrauit. Si uelles, inquit, loqui, quasi tu quoq; unus esses ex nobilibus: quasi innuat, quòd tantum his, qui nobiles sunt, loqui liceat. Nobilitas enim cognomine, agnomine, & nomine designabatur, C. Iulius Cęsar. Hactenus ad uerbum Domitius. Cæterùm tria nomina, nec soli habebant nobiles, nec uniuersi: sed hi potius arbitror, qui è seruitio manumittebantur. Quocirca sensus q̃q; uel ob id acutior atq; concinnior, ut conuiuator ne liberum quidem putet, né ue pro libero fari æquum censeat, quem sibi conuiuam uocauerit. Hoc si non autores haud lubricæ fidei comprobant, uincor nihil esse Domitio pensitatius. Artemidorus igitur Ephesius, siue is Daldianus dici mauult, in lib. de Somniorũ coniecturis primo, græcè ille quidem, sed ad hanc sententiam: Noui autem quendã, inquit, seruum hominem, qui sibi habere tria uirilia uisus. Dein uerò liber factus, eo pacto tria pro uno habuit nomina, duobus assumptis patroni nominibus. Septimius quoq; Florẽs Tertullianus in libro de Resurrectione sic ad uerbum: Oro te, inquit, si famulum tuum libertate mutaueris, quia eadem caro atq; anima permanebunt, quæ flagellis, & compedibus, & stigmatibus obnoxiæ retrò fuerant, idcirco'ne illas eadem pati oportebit? non opinor. Atqui & uestis albæ nitore, & annuli aurei honore, & patroni nomine, ac tribu, mensaq; honoratur. Hinc illud, opinor, Persianum: Exit Marcus Dama. Probat morem Cicero quoq; epistolarum ad Atticũ uolumine quarto, sic scribens: De Eutychide gratum, qui uetere prænomine, nouo nomine T. erit Cæcilius, ut est ex me & te iunctus Dionysius M. Pomponius. Sed ut obiter hunc quoq; Ciceronis non inobscurum locum interpretemur, nosse oportet etiã morem fuisse, ut hæredes testamẽto in nomen familiamq; adoptarentur. Sicuti à Cæsare C. Octauius, quemadmodum scribit & Suetonius in Iulio. Quocirca post eam diem semper est ille Cæsar, ut in epistolis quoq; Bruti ad Ciceronem, appellatus. Quemadmodum & Q. Scipio collega in consulatu Pompei: qui cùm filius Nasicæ foret, ex testamento in Metelli Pij genus adoptatus, eius etiam nomine uocabatur: sicuti in libro Historiarũ 40. scribit Dion. Quare etiam T. Pomponius Atticus hæres relictus à Q. Cæcilio ex dodrante, sicuti scribit Cornelius Nepos in ipsius Attici uita, postea ut est apud Varronem in 2. de Re rustica, ex T. Pomponio Attico Q. Cæcilius Atticus est appellatus. Quare Eutychidem manumissum, T. Cæcilium Eutychidẽ uocauit, uetere prænomine suo: nam T. Pomponius olim dicebatur, nouo nomine, quòd haud pridem Q. Cæcilius uocari cœperat. Sic seruus Dionysius, M. Pomponius Dionysius uocatus est, ascito Ciceronis prænomine, Attici nomine. Sed & Milesius Alexander, cui Polyhistori cognomentum fuit, Cornelius est etiam à Cornelio Lentulo appellatus, a quo uidelicet fuerat manumissus, sicuti quæ Suidæ dicuntur collectanea, testantur.

Restituta Plinianis codicibus abolita pridem uox: quidq́ poppyſmos aut poppyſma ſignificent, quodq́ mos poppyſmis adorandi fulgetras. CAP. XXXII.

CORrigẽdus apud Plinium locus ex libro octauo & uigeſimo Naturalis hiſtoriæ, capite ſecundo, quo tractatur, an ſit in medendo aliqua uis uerborũ: ſubducta enim uox una, qua uetus indicatur conſuetudo, ue tuſtiore quoq; teſtimonio cõprobata. Sic aũt pleriq; codices habent: Fulgetras adorare conſenſus gentiũ eſt. Sed in uetuſtis duobus exemplaribus, ex ipſa Medicæ gentis nobili bibliotheca, ſic ſcriptum: Fulgetras adorare poppyſmis conſenſus gentium eſt. Quam lectionem uel Ariſtophanes facetiſſimus poeta confirmat in comœdia, cui σφῆκες inſcriptio. Nam apud eum Philocleo quidã ſenex ita loquitur, ut ſe dicat poppyſſantibus (liceat aũt ſic uerbo uti) fulguraturum. Tum interpres antiquiſſimus morem hunc eſſe ait, uti ad fulgetras popyſſetur. Verba Ariſtophanis hæc ſunt: κ' ἀναστράψω ποππύζουσιν. Tum interpres hæc: ἔθος τοῖς ἀστραπαῖς ποππύζειν. Quemadmodum ergo apud Iuuenalẽ Martialemq; poetas poppyſma legit̃, & poppyſmata, ſic apud Pliniũ poppyſmis à caſu recto, qui ſit poppyſmus. Eſt autẽ factitia de ſono uox, id ſignificãs, quo maximè nondum perdomitis equis adulamur, uti Maximus in lexico, & Nicas itẽ, & Suidas. Vtitur uerbo etiam Sophocles, ποππύζεται ζυγηλάτρις. ſicut & Pollux meminit in ſeptimo Onomaſticon. Quin idẽ quoq; in primo ſiſti equũ poppyſmo docet, hoc ipſum uſurpans uocabulũ, quod & Plinius: qui tamen etiam libro eiuſdẽ Naturalis hiſtoriæ quinto trigeſimoq; ſic ait: Similis & Nealcem ſucceſſus in ſpuma equi, ſimiliter ſpongia impacta ſequutus dicitur, cùm pingeret poppyzonta, retinentem equum. Dexippus etiam Platonicus philoſophus in dialogo, quem edidit in Ariſtotelis Categorias, ita ſcribit: ἢ εἴ τις ἄναρθρος ψόφος, ὡς ὁ τῶν ποππυσμάτων.

Crambe quæ ſit apud Iuuenalem, ſuperq́ ea græcum prouerbium. CAP. XXXIII.

Occidit miſeros Crambe repetita magiſtros.

HVnc Iuuenalis uerſum Domitius idem Calderinus his uerbis enarrat. Cornelius de declamationibus ita ſcribit: Declamationes aut ex hiſtorijs trahebantur, ſicuti ſanè nonnullæ uſq; adhuc: aut ex ueritate, ac re, ſi qua fortè recens accidiſſet. Itaq; locorum etiam appellationibus additis proponi ſolebant, & ſic certè collectæ, editæq; ſe habent. Crambe igitur inſcriptio eſt declamatiõis à loco. Nam Crambe oppidum eſt in Teuthrania Troadis, ut ſcribit Plinius, & è ꝓxima regione eſt Leſbos, in qua Mitylenen occupauerũt tyranni, ut autor eſt Strabo, Nigeſſilus, & Megarogilus. Alcæus poeta eos carmine eſt inſectatus, unde aureũ plectrũ habuiſſe dicitur, autore Fabio. De tyrannis eiectis, Crambe declamatio ſemper erat repetẽda à magiſtris. Hæc placet ſententia, ut conueniat cum eo, quod dixit:

Cum perimit ſæuos claſſis numeroſa tyrannos.

Quòd alij à Crambo Scytharum rege, cuius meminit Diodorus, Cramben declamationẽ deducunt, nulla ex parte accõmodatum eſt. Hactenus igitur Domitius, tortuoſa prorſus, & tergiuerſanti oratione, cuius ex uerbis hæc deniq; colligitur confuſa neceſſitate ſententia: Cramben declamationem ab oppido Teuthraniæ appellari, quod & à locis nomina declamationibus imponantur, et Mitylenen tyranni occupauerint, oppidũ in Leſbo, ut id poeta uerſiculo illo ſignificet:

Cum perimit ſæuos claſſis numeroſa tyrannos.

Nos igitur proponerentur nec'ne à ueteribus controuerſię, locorum appellatio-

nibus additis, non laboramus, quamuis hoc non Cornelius (ut ipse dicit) sed Suetonius Tranquillus scripserit in libello, quẽ de claris Grãmaticis, Rhetoribusq; composuit, eumq; libellum, nõ ut Cornelij, sed ut Suetonij Domitius quoq; ipse superius agnoscit, & suo se laqueo (quod dicitur) implicat, exponens (ut quidem sibi uidetur) uersiculum eiusdem Satyræ:

Parte alia solum rus sati pone lacertæ.

Iam uerò Cramben (ut quod nunc instat agamus) esse inscriptionem, id nos planè pernegamus. Quin audacter pronũciamus, neq; tale quippiam apud idoneos modò scriptores inueniri: neq; si maximè inueniatur, idcirco tamen ad tyrannos eos, qui Mitylenen occupauerint, referendum, cum oppidum Crambe non modò non in Lesbo, sed ne in insula quidem sit ulla. Quare, quod pace sua dixerim, nihil hac Domitij cõmentitia opinione, si quis modò eam diligẽter excutiat, dici fingiq; potest aut absonum magis, aut inconcinnũ, & ridiculũ, sic ut sese ipsa, nullo impellente, subuertat. Neq; autem causa fuit, cur Mitylenen ad Alcæum cõfugeret, ut classis numerosa tyrannos perimeret, quando inter primas cõtrouersiarum materias, tyrannicidarum præmia numerat Cornelius in eo dialogo, quẽ de claris edidit oratoribus. Ita sibi omnia tenebrarũ & caliginis ingenia Domitius offundit, quoties uelut è nassa pisciculus nequit exsinuari: quodq; Aristotelem facere docet Atticus philosophus, non inelegans Platonis propugnator, ut quemadmodũ sepia sparso sub oculos ipsos, manũq; piscatoris suo sibi succo elabitur, ita ille deprehendi metuens, sententias de industria obscuritatibus infuscet, hoc in hunc hominem potius conueniat, nunq; magis q̃ cum penè tenetur, inuoluentem semet, obnubilantemq; ambagibus, & quoddam sicut atramentũ perplexitatis interuomẽtem. Quòd aũt quidam uir alioqui doctus, & industria sua bene de literis meritus, in commentario nuper edito de Gambra Anathoq; affert ex Probo, ut ipse inquit, Iuuenalis interprete, fateor equidẽ nec scire me qui'nam sit hic Probus, nec putare eum esse cuius Gellius, alijq; ex ueteribus meminerint. Fides ergo de eo apud autorem sit. Mihi tamen quod uidetur exponam breuiter: nam, ut ait ille nescio qui tragicus, ueritatis simplex oratio est. Græcum igitur hoc, arbitror, prouerbiũ Iuuenalis expressit, δὶς κράμβη θάνατος. quo significatur, bis posita Crambe mors esse: Crambe autẽ brassicæ genus: ut fastidiũ uidelicet repetitæ sæpius controuersiæ denotaret, cum uulgò quoq; recalfacta brassica iam in prouerbiũ fastidij concesserit. Maluit aũt græcum usurpare, q̃ latinũ uocabulum poeta: uel quia tritius id Græcis q̃ Latinis ꝓuerbiũ, uel sanè quia species etiã quædã brassicę propriè appellata Crambe, tenuioribus, ut est apud Plinium, folijs, & simplicibus dẽsissimisq;, amarior, sed efficacissima. Ipsius uerò græci prouerbij mentionem Suidas facit, poniq; etiam in conuiuijs Cramben docet, quòd sit ebrietati contraria, quemadmodum in libro de Re rustica testatur Cato.

Vitiosè quæpiam in epistola Ciceronis: de'que uocabulo quod est Sciamachia. CAP. XXXIIII.

RVsticum nimis, & illepidum, sordidum'que adeò planè uocabulũ Ciceronis epistolã occupauit eam, quę est ad Brutũ isto principio: Mirabiliter mi Brute lætor: sic enim in ea legimus. Meæ'que illæ uehementes contentiones tanq̃ scientia adnihilatæ esse uideantur. Quod quidam tamen hactenus corrigunt, ut dicant tanq̃ si iam adnihilatæ esse uideantur. Consulant quæso eruditi periti'que idoneorũ uerborum, ueterumq; lectionum, consulant suum quisq; iudicium sensum'que, ac tum demũ credere audeant adnihilatas contentiones scriptum fuisse à Cicerone. Nos in codicibus duobus Medicæ

dicæ familiæ, quorum suprà quoq; fidem allegamus, mendosè id etiam, sed tamen ut erroris adhuc uestigium non sit abolitum, sic reperimus, Tanq; Sciamachalaæ esse uideantur. Quare suspicamur legendum, sciamachię. Sunt enim sciamachiæ nihil sanè aliud, quàm umbratiles pugnæ. Sentit enim Cicero hoc, utique frigere iam se planè in senatu, non succedentibus Bruto rebus, suasq; illas uehementeis contentiones sciamachias uideri. Vocabulum ipsum perq; est elegans apud Gręcos, & magnopere usitatum. Quin Galenus quoq; medicus in libro secũdo ὑγιεινῶν sic ait: μεταβαίνειν δὲ καιρὸς ἤδη τὰ ταχέα χωρὶς εὐτονίας καὶ βίας, δρόμοι δ' εἰσὶ ταῦτα καὶ σκιαμαχίαι. Inter celeres exercitationes, quæ tamen attentæ uiolentæq; non sunt, etiã cursus adnumerat, & sciamachias. Deniq; uel Eustathius in Odyssεæ commentario Rhapsodiæ tertiæ, de uerbo eo sic meminit: ὁμοίως δὲ καὶ τὸ μὴν ἀπὸ σκιᾶς μαχόμεθα, φαῦλον δηλοῖ οὐδὲν, οὐ μὴν τοι καὶ τὸ σπούδαζον σκιαμαχεῖν. Et Marcus Varro satyram unam è suis illis Menippeis sciamachiam inscripsit. Hæc enim est apud Gellium uera ex antiquis exemplaribus lectio, non ut quidã etiam scribũt, Criomachia. Quin paulo etiã suprà in epistola eadem Ciceronis, uocabulum alterum, quod est ὄργανον, de græca scriptura deprauatum migrauit in latinã. Nam pro eo quod erat ὄργανον, factum iam optanon: neq; autem hoc quoq; ab ullo hactenus animaduertitur. Quare sic legeris: Planè iam Brute frigeo. Organõ enim erat meũ senatus. ut quo pro organo Cicero, proq; instrumento utebatur.

Locus in M. Varronis, & item alter in Columellæ libris Rei rusticæ defensus à uitio: quædamq; super Euhemero inibi, & Iouis sepulchro, & Cretensibus addita: & locus apud Statium declaratus. CAP. XXXV.

IN M. Varronis libro primo Rerum rusticarum mẽdosè legitur illud: Arista, & granum omnibus ferè notum, gluma paucis. Itaque id apud Ennium solum scriptum scio esse in Ephemeridis uersibus. Nã quod habent etiã, qui putantur emendatissimi codices, in Ephemeridis uersibus, hoc ego in uenerandæ uetustatis exemplari è publica gẽtis Medicæ bibliotheca sic inuenio: In Euhemeri libris uersis. Neq; autem dubium est, Ennij sacrã historiam significari à Varrone de Euhemero in latinum uersam, quam uidelicet & Lactantius identidem, & Eusebius citat, & Augustinus. Verba Lactantij de libro diuinarum institutionum primo sic habent: Antiquus autor Euhemerus, qui fuit è ciuitate Messana, res gestas Iouis, & cæterorum, qui dij putantur, collegit, historiamq; contexuit ex titulis & inscriptionib. sacris, quæ in antiquissimis templis habebantur, maximeq; in fano Iouis Triphyli, ubi auream columnam positã esse ab ipso Ioue, titulus indicabat. In qua columna gesta perscripsit, ut monimenta essent posteris rerum suarum. Hanc historiam interpretatus est Ennius, & secutus, cuius hæc sunt uerba: Vbi Iupiter imperium Neptuno dat maris, ut insulis omnibus, & quæ loca sunt secundum mare omnibus regnaret. Dein Lactantius idem locos Ennij nõnullos, de hac ipsa historia iterum atq; iterum adducit, quos equidem breuitati studẽs prætereo. Quin ipsius quoq; Euhemeri uerba Sextus item allegat Empiricus, Pyrrhoniorum maximè uolumine quarto, uocatumq; ait Atheon, sicuti Melium Diagoran, Prodicum Ceum, Theodorum Cyrenaicum, complureisq; alios. Ac de eo quoq; Timon Phliasius (ut arbitror) sic ait:

Εὐήμερος γέρων ἀλαζὼν ἄδικα βιβλία ψύχων.

Sed his omissis, illud utiq; acrius inspiciendum est apud Columellam quoq; libro 10. capite autem tertio, ubi de apibus agitur, bis Homerum citari pro Euhemero in peruulgatis codicibus, quod & uetustissimus indicat liber de priuata fa-

miliæ Medicæ bibliotheca, literis Langobardis exaratus, & item alter è publica eiusdem gentis, quem de uetusto exemplari Nicolaus Nicolus uir doctus & diligens sua manu perscripserit, tum & ratio astipulatur, cui nulla resistunt claustra: siquidem apud Homerum fabula nulla istiusmodi de apibus reperitur, ac uerisimile est scriptum fuisse ab Euhemero potius, qui Iouis historiam composuerit, cuius apes illæ fuisse nutrices prædicantur. Quòd autem apud hunc ipsum (ut arbitror) Euhemeron, de quo suprà diximus, scriptum repererat poeta Callimachus in sacra eadem historia, Ioue͂ in Creta uitam consumasse, atq; inibi sepulchrũ eius esse in oppido Gnosso, in quo sepulchro eius inscriptũ fuerit antiquis literis græcis, ζεὺς κρόνου, id est latinè, Iupiter Saturni: quòd hoc, inquam, poeta doctissimus & scriptum ab illo cognouerat, & pro confesso à Cretensibus habitũ, testatumq;, ob id opinor in hymno ipso ad Iouem, Cretenses, inquit, semper mendaces, qui sint Iouis sepulchrum fabricati, cùm nunquam ille obierit, perpetuoq; sit. Versus autem hi sunt:

Κρῆτες ἀεὶ ψεῦσαι, καὶ γὰρ τάφον ὦ ἄνα σεῖο
κρῆτες ἐτεκτήναντο. σὺ δ' οὐ θάνες, ἐσσὶ γὰρ αἰεί.

Propterq; hoc ipsum deniq; Statius quoq;, opinor, in primo Thebaidos inquit: Mentitaq; maneis Creta tuos. Cyprianus etiam martyr homo disertissimus in libro de origine, & generibus idolorum: Antrum Iouis, ait, in Creta mutitur, & sepulchrum eius ostenditur: quanquam parum emendatè scripta uerba hæc in nouis codicibus reperiũtur. Porrò Cretenses adeò mendaces habiti semper, ut græco prouerbio, quod est, πρὸς κρῆτα κρητίζειν, nihil aliud significetur, nisi mendacio uti aduersus mendacem. Sed & Cretensis illius Epimenidis uersiculus hic à Paulo etiam apostolo citatus, atq; ob id etiam sanctificatus est:

Κρῆτες ἀεὶ ψεῦσαι, κακὰ θηρία, γαστέρες ἀργοί.

Id significat: Cretenses semper mendaces, malæ bestiæ, uentres pigri. Nam uersiculi prioris hemistichion de Epimenide sumpsit Callimachus. Quocirca eleganter etiam hoc Ouidius in Amoribus:

Cretes erunt testes, nec fingunt omnia Cretes. Et alibi:
Nota loquor, non hoc quæ centum sustinet urbes,
Quamuis sit mendax, Creta negare solet.

Solutum hic, & enodatum, quod ænigma de Varronis libro citat Gellius. CAP. XXXVI.

AEnigma illud ex Varrone, quod Gellius proponit, & inenarratum relinquit, ut legentium coniecturas acuat, equidem soluturum me meo quoq; periculo profiteor. Est autem tale in tribus senarijs:

Semel minus'ne, an bis minus sit, non sat scio,
An utrunq; horum, ut quondam audiui dicier,
Ioui ipsi regi noluit concedere.

Terminum significare uidetur, qui deus concedere Ioui noluit, cùm Capitolium exaugurabatur. Ouidius Fast. 2.

Quid noua cum fierent Capitolia? nempe deorum
Cuncta Ioui cessit turba, locumq; dedit.
Terminus, ut ueteres memorant, inuentus in æde
Restitit, & magno cum Ioue templa tenet.

Dubitat ergo hic scirpi autor, semel minus, an bis minus fuerit, an utrunq; horũ: ex utroq; autem, hoc est, ex semel, & bis resultat ter. Quare nõ semel minus, non bis minus, sed Terminus fuit, qui Ioui ipsi regi noluit concedere.

Lapsum

Lapſum fœdè Seruium ſuper Oaxe fluuio,& Creta. CAP.XXXVII.

ET rapidum Cretæ ueniemus Oaxem.
Hoc ex prima Bucolicôn ecloga ſic enarrat ad uerbum Seruius: Rapidum Cretæ,inquit,lutulentũ,quod rapit cretam. Creta,alba terra dicitur.Nam Oaxis fluuius eſt Meſopotamiæ, qui uelocitate ſua rapiẽs albã terram turbulẽtus efficitur. Hactenus ille.Sed enĩ ego Oaxem Cretę inſulæ fluuium intelligi crediderim potius.nam Vibius quoq; Sequeſter Oaxem Cretæ fluuium dicit eſſe,à quo & ciuitas Oaxia.Quare Apollonius quoq; Cretam inſulam,tellurem Oaxida uocauit in 1. Argonauticôn,his uerbis:

δάκτυλοι ἰδαῖοι κρηταιέες οὕς ποτε νύμφη
ἀγχιάλη δικταῖον ἀνὰ σπέος ἀμφοτέρῃσι
δραξαμένη γαίης οἰαξίδος ἐβλάστησε.

Hoc autem poſtremum ita Varro tranſtulit, ille arbitror Attacinus alieni operis interpres: Et geminis capiens tellurem Oaxida palmis.

Neq; uerò non conuenit rationi,ut qui diſperſum iri toto orbe ſuos populares uelit oſtendere,de inſula quoq; in medio,ueluti mediterraneo mari ſita,tum autẽ & de altera toto penitus orbe diuiſa meminerit.

Expoſitum Iuuenalis carmen contra omnium hactenus ſententias ſuper Laconico & Pityliſmate. CAP.XXXVIII.

QVi Lacedæmonium pityſmate lubricat orbem. Verſus hic ex undecima Satyra Iuuenalis uariè prorſus expoſitus eſt hactenus, atq; (ut arbitror) indiligenter. Nam Domitius pityſma dicit eſſe irrorationem è leui ſputo,de uerbo pityo.Lacedęmoniũ uerò orbem pro anulo accipit: quoniã,inquit,à Lacedæmonijs anulorũ uſus manauit, ut ſenatores, & equites per anuli mentionẽ ſignificentur. Porrò alter eruditiſſimus homo, quem tamen nominare parcimus honoris gratia,qua parte ab eo diſſentimus, ſaltationẽ putat eſſe Lacedæmoniam,ſed ingenuè tamẽ fatetur,nihil adhuc de eo ſe legiſſe, niſi tantũ apud Pollucem, mentionem factam Lacedæmoniæ ſaltationis.Tertius deniq; uir ipſe quoq; doctiſſimus, trochum intelligit de arbore pinu fabricatum, quod pitys dicatur pinus,unde ſit pityſma.Nos è tribus his opinionibus,honorẽ præfati autorum, nullã penè probamus. Principioq; negamus orbem Lacedęmonium ſignificare anulũ poſſe,quoniam nuſquam legatur anuli originem manaſſe à Lacedæmonijs.Plinius aũt, quem Domitius adducit, tantum ferreo etiam tum anulo Lacedæmone uti refert. Quòd ſi tollitur non poſſe Lacedęmoniũ orbem pro anulo accipi,ſicuti certè tollitur, nihil profectò commentitia illa irroratio ualebit.Neq; tamen à pityo,quod nunquã uerbũ, ſed à pityzo magis pityſma dedu cetur,quod apud Nicam Grammaticũ declaratur. Qui uerò ſaltationẽ putat eſſe Lacedæmoniam pityſma,cum de eo nihil inueniat,facilè (ut eſſe ingenuus conſueuit) potiori ſententiæ ceſſerit.Quod item facturũ credo,qui trochũ putat è pinu factũ pityſma eſſe,cum nec uſquam lectũ,nec ad rem faciat,& ſyllabæ ratio pugnet,quoniam pitys habeat priorẽ correptam ſyllabam,ut ex primo liquet etiam Theocriti uerſiculo.Nos igitur pityliſma legendũ credimus,ut inſcitia librariorũ ſyllabam de medio dempſerit.Quod haud mirũ eſt in tantis tenebris. Pityliſma uerò intelligimus exercitationẽ, de qua Galenus excellens medicus in ſecundo ὑγιεινῶν libro. Quamuis apud eum ſit uerbũ potius pitylizin, q̃ nomẽ pityliſma. Cæterùm rectè pityliſma fit inde, etiã uſitatiſſima proportiõe. Neq; adeò incongruum Galeni græca uerba prius adſcribere, dein pro captu noſtro interpretari. Cæterùm igitur exercitationũ uaria genera notet,ac de ijs etiã doceat,quæ uelo-

ces quidẽ,ſed citra intentionẽ uiolentiamq́ ſint, inter quas & hæc ipſa ſit, de qua nunc agimus, ita ſcribit ad uerbũ: τὸ δὲ πιτυλίζειν ἐπειδὰν ἐπ' ἄκρων τῶν ποδῶν βεβηκὼς, ἀνατείνας τὼ χεῖρε κινεῖ τάχιστα, τὴν μὲν ὀπίσω φέρων, τὴν δὲ πρόσω. μάλιστα δὲ τοίχῳ προσιστάμενοι γυμνάζονται περὶ τὸ γυμνάσιον, ἵν' εἰ καί ποτε σφάλλοιντο, προσαψάμενοι τοῦ τοίχου ῥαδίως ὀρθῶνται, καὶ οὕτω δὴ γυμναζομένου λανθάνει τε τὰ σφάλματα καὶ ἀσθενέστερον γίνεται τὸ γυμνάσιον. Eſt, inquit, pitylizin, uel ſi mauis pityliſſare, cũ quiſpiã ſummis pedib. ingrediẽs, manus protẽdit, ocyſſimeq́ mouet, alterã retrorſum ſcilicet, alterã prorſum, quo potiſſimũ gymnaſii genere ad parietes exercenẽ, ut ſicubi lapſenẽ, apprehẽſo mox pariete facilè reſurgãt, atq́ ita exercentiũ lapſus fallũt, et ipſa fit exercitatio imbecillior. Porrò Lacedæmoniũ orbẽ, Laconicũ ipſum acceperim, ut in quo ſolerẽt ad eũ modũ exerceri. Dion hiſtoriarũ tertio quinquageſimoq́ libro, Laconicũ in urbe uaporariũ, aut ſudatoriũ (ſic eñ interpretari uidemur poſſe, quod eſt apud eũ Pyriateriũ) ab Agrippa ædificatũ tradit. Dein Laconicũ dicit appellatũ, quoniã Lacedæmonij per ea tẽpora nudi unctiq́ præ cunctis exercebantur. Laconicum iſtud & Martialis innuit, ita inquiens:

Ritus ſi placeant tibi Laconum,
Contentus potes arido uapore,
Cruda uirgine, Martiaq́ mergi.

Sed & Columella in lib. de Agricultura primo ſic: Attonitiq́ miramur geſtus effœminatorũ, quòd à natura ſexũ uiris denegatũ, muliebri motu mentiantur, decipiantq́ oculos ſpectantiũ. Mox deinde ut apti ueniamus ad ganeas, cottidianam cruditatẽ Laconicis excoquimus, & exuſto ſudore ſitim quærimus. Iam igitur uel ex his Columellæ uerbis cõſtare cuiuis poteſt, quos iam potiſſimũ poeta ſignificet, nẽpe eos dubio procul, qui diẽ totũ in Laconicis iſtis gymnaſiisq́ contererẽt uncti, nudiq́. Quare etiã lubricat, inquit, propter oleum, & unguen, quo defricti exercebãtur. Seneca etiã libro Epiſtolarũ 7. ad Luciliũ nihil aliud prorſus, q̃ Laconica inſinuat, ita narrans: Quid mihi cum iſtis calentibus ſtagnis, quid cum ſudatorijs, in quæ ſiccus uapor corpora exhauſturus includitur, ut omnis ſudor per laborẽ exeat? Reſtat uti nunc, quoniã orbem dixit, etiã doceamus fuiſſe in orbẽ cõſtructa Laconica, quod ex lib. 5. Architecturæ apud Vitruuiũ patet, in his uerbis: Laconicõn ſudationes, quæ ſunt cõiungendæ tepidario, æquè q̃ latè fuerint, tantam altitudinẽ habeant ad imam curuaturã hemiſphærij, mediumq́ lumen in hemiſphærio relinquatur, ex eoq́ clypeum æneum catenis pendeat, per cuius reductiões & dimiſſiones perficietur ſudationis temperatura. Ipſumq́ ad circinum fieri oportere uidetur, ut æqualiter à medio flammæ, uaporisq́ uis per curuaturæ rotundationes peruagetur.

Scirpus exſolutus Auſonij uatis de Cadmi filiabus, Melone, Sepia, & Cnidijs nodis. CAP. XXXIX.

Scirpũ quem Theoni Grammatico per dimetros iambos acatalectos proponit ingenioſus, & non ineruditus poeta Auſonius, ſic nos tentabimus explicare. Sed ipſos prius uerſiculos adſcribamus:

Aut adſit interpres tuus,
Aenigmatum qui cognitor
Fuit meorum, cum tibi
Cadmi nigellas filias,
Melonis albam paginam,
Notasq́ furuæ ſepiæ,
Cnidiosq́ nodos prodidit.

Ex his

Ex his aũt postremus uersiculus, libris quidẽ uulgatioribus mendosè legitur, modos habens, uel meos, pro eo quòd nos reposuimus nodos. Sic autẽ inuenio cùm in alijs nõnullis, tũ in libro Ioannis Boccacij manu perscripto, qui nunc in bibliotheca sancti spiritus Florentina seruatur. Cæterùm nec ratio metri patitur alterutrũ uel modos, uel meos. Quoniã iambum esse non pyrrichiũ sede illa secunda oportet. Literas igitur Cadmi Phœnicis munus, & papyrũ Niloticam, & atramentũ scriptoriũ, & calamũ librariũ literatoris eius germanũ instrumẽtum uidetur mihi Ausonius sub hæc inuolucra cõplicasse. Cadmus enim literas primus in Græciam attulit è Phœnice. Testatur Herodotus in Terpsichore, Phœnicas eos, inquiens, qui Cadmo duce uenêre in Græciam, literas uernaculas, & patrias, hoc est, Phœnissas ostendisse primitus Grecis, sed fluxu ætatis, ait, cũ uoce notę quoque sensim mutatæ. Primiq; ijs Iones usi. Quare etiam φοινίκεια sunt appellatæ. Cadmeas aũt se quoq; uidisse scribit Herodotus literas in templo Apollinis Ismenij Thebis in Bœotia, cælatas in tripodibus quibusdam, de quibus tria citat epigrammata, maximè (ut inquit ipse) Ionicis similes. Quamobrẽ si ueteres græcæ literarũ notæ, nõ aliæ q̃ Phœnicũ, Latinæ uerò non aliæ fuere, q̃ Grecorũ, sicut & Plinius indicat, citata ipse quoq; Delphica (nam illud tabula nouitiũ est, & ab ineruditis additũ) manifestũ est etiã latinas literas, nõ alias esse, q̃ quas à Cadmo dicerimus. Quare ob id eas Cadmi filias uocat Ausonius: quoniãq; atramẽto minusculæ imprimunt, ideo suauiter nigellas. Ob id igitur Zeno sic in Epigrãmate:

εἰ δὲ πάτρα φοίνισσα, τίς ὁ φθόνος; οὐ καὶ Κάδμος
κεῖνος ἀφ' οὗ γραπτὰν Ἑλλὰς ἔχει σελίδα.

Timon quoq; Pyrrhonius, ut apud Sextum legimus, libro Pyrrhoniorũ quarto sic scripsit:

γραμματικῆ τὶ ὅ τις ἀνασκοπὴ οὐδ' ἀνάθρησις
ἀνδρὶ διδασκομένῳ φοινικικὰ σήματα Κάδμου.

Cadmi Phœnicica signa notas literarũ uocitans. Omitto quòd & Suidas, aut Zopyrion potius φοινίκεια uocatas literas ait. Omitto Plinium, cæterosq; permultos, qui dicant eas à Cadmo in Græciam allatas. Nam cum diuersi quæ legerant apud Herodotũ passim meminerint, satis ipsi fecisse uidemur, quòd ista suæ reddimus autoritati. Nec enim tam numeranda, sicuti putamus, ueterum testimonia sunt, q̃ ponderanda. Melonis uerò albam paginam ob id ait, quòd papyrum Nilus producit, ex quo paginæ fiunt candidæ. Nilus autem à ueteribus Latinis nondum assuetis græcæ linguæ, Melo uocabatur, quemadmodum Pompeius in uocabulo quod est alumento declarat. Quanquam habẽt pleriq; codices nõ Melo, sed Milo, mendosè insciteq;: Quare uacillantem (si uidetur) autoritatẽ adminiculo Seruij sustentabimus, cuius in primo Aeneidos ita uerba sunt: Sanè Atlas gręcum est, sicut Nilus. Nam Ennius dicit Nilum Melonem uocari, Atlantem uerò Telamonem. Sic ille. Deniq; pro atramento in literarum formas lito sepiam capimus etiam apud Persium:

Nigra quod infusa uanescat sepia lympha.

Scilicet ob eius piscis ingenium, qui liquorem dicatur atrum profundere, quo fortassis olimq; atramentum confieret. Ex quo Martianus: Dehincq; nigello puluere, qui ex fauilla cõfectus, uel sepia putaretur, illato per cannulas eadẽ resanari. Furuum porrò nigrum, de quo & furem dici putat Varro. Sed & Horatius ex eo quoq;: Furuæ (inquit) regna Proserpinæ. Et furuas hostias Diti patri, Valerius Maximus. Sed & ante eum Varro nigras interpretatur. Cnidios dein nodos accipe, quoniam calami probatiores Cnidij, sicuti Plinius ait libro sextodecimo

Historiæ naturalis. Affectauit autem imitationem Persianam, cum dixit nodos, quoniam & ille scripserat:

Inque manus chartæ nodosaque uenit harundo.

Scirpi simile uatis eiusdem epigramma emaculatum, atque enarratum. CAP. XL.

QVem nuper uatis Ausonij scirpum enodauimus, redegit in mentem nobis tetrastichon eiusdem, facilius intellectu fortasse, si quis & emaculatum habeat codicem, & Græcæ literaturæ non sit ignarus, ut cui uel alterutrum desit, non minoris sane laboris futurum, quàm hoc est ænigma superius. Versus hi sunt:

Lais eros & itys, chiron & eros itys alter
  Nomina si scribas, prima elementa adime:
Vt facias uerbum, quod tu facis Eune magister.
  Dicere me Latium non decet opprobrium.

Nempe de primis singulorum ipsorum nominum literis seriatim inter se coagmentatis græcum dissultat hoc uerbum λάχει, quod est latinè lingit, ut eo uerbo (sit autem honor auribus) inguinum liguritor Eunus, aut si quid tale addiuinas, insinuetur.

Quod in digestis Iustiniani principis diem diffusum, malè pro eo, quod est diffisum, legitur, ut & apud Gellium diffundi, & definitiones, pro illis diffindi, & diffisiones: atque inibi de Pandectis Florentinis nonnihil. CAP. XLI.

DIffisionis uocabulum, & item quod dici solitum in iudicijs diffindi diem, penè iam sublatum è medio, atque inscitia quadam improba importunaque bonis artibus exitiosa iam obliteratum restituere ipsi pro uirili conabimur, & renouare diligentia nostra. Vtitur ista loquendi figura etiam iureconsultus Vlpianus in lib. 74. ad edictum, per hæc sanè uerba, quæ posita lib. 1. Digestorum sunt, sub hoc titulo: Si quis cautionibus in iudicio sistendi causa factis, non obtemperauerit. Si quis, inquit, in iudicio se sisti promiserit, & ualetudine, uel tempestate, uel ui fluminis prohibitus, se sistere non potuit, exceptione adiuuatur. Nec immeritò. Cum enim in tali promissione præsentia opus sit, quemadmodum potuerit se sistere, qui aduersa ualetudine impeditus est? Et ideo etiam lex duodecim tabularum, si iudex, uel alteruter ex litigatoribus morbo sontico impediatur, iubet diem iudicij esse diffisum. Hactenus Vlpianus. Diffisum autem legendum, non diffusum, quod omnes habent hi fermè libri, qui sunt in manibus. Atqui uolumen ipsum Iustiniani Digestorum, seu Pandectarum, dubio procul archetypum in ipsa curia Florentina à summo magistratu publicè adseruatur, magnaque ueneratione, quanque raro id, etiamque ad funalia ostenditur. Est autem liber haud quota spoliorum, prædæque Pisanæ portio, sæpe à consultis citatus, maioribus characteribus, nullisque interuallis dictionum, nullis item compendiarijs notis, quibusdam etiam, saltem in præfatione, uelut ab autore planè, & à cogitante, atque generante potius, quam à librario, & exceptore inductis, expunctis ac superscriptis, cum græca epistola, græcoque etiam pulcherrimo hoc epigrammate in prima fronte:

Βίβλον ἰουστινιανὸς ἄναξ τεχνήσατο τήνδε
τὴν ῥα τριβωνιανὸς μεγάλῳ κάμε παμβασιλῆι
οἷά τις ἡρακλῆι πανάιολον ἀσπίδα τεύξας,
ᾗ ἔνι μαρμαίρουσιν ἀγάλματα πάντα θεμίστων,
ἄνθρωποι δ᾽ ἀσίης τε, δορυκτήτου τε λιβύσσης
εὐρώπης τε πίθονται ὅλου σημάντορι κόσμου.

Cuius

Cuius tamen uoluminis legendi ac uerſandi per otium mihi eſt uni facta copia, Laurentij Medicis opera cauſaq;, qui uir ſuæ reipub. princeps, dum ſtudioſis obſequatur, etiam ad hæc uſq; officia ſe demittit. Igitur in Pandectis his, non iam Piſanis, ut quondam, ſed Florentinis, in quib. pura ſunt uerba: nec ut in cæteris plena maculis & ſcabie, diffiſſum reperio, non diffuſum. Quod idem apud Aulum quoq; Gellium uideo deprauatum, libro qui nunc uulgò tertiuſdecimus, cum ſit quintuſdecimus emendatis codicibus. Nam ubi hæc uerba legimus: Atq; in rerum quidem definitionibus, comperendinationibuſq;: hic ego in codice Gelliano, ex bibliotheca publica Medicæ familiæ, quem uir haud indoctus (ut tum fere bant tempora) ſed diligens tamen in primis Nicolaus Nicolus ex uetuſtiſſimo exemplari fideliter pro ſuo more deſcripſerit, ita inuenio: Atq; in rerum quidem diffiſſionibus, comperendinationibuſq;. Quòd ſi ſuſpicio libera mihi detur, malim credere equidem, in dierum, quàm in rerum, ueram habuiſſe & incolumem ſcripturam. Quin eodem capite Gellius: Iuſſi igitur, inquit, diem diffindi. Sic eñ in eodem codice, quod in his peruulgatioribus, Diem diffundi.

Pollices in fauẽdo premi, ſicut in denegando fauorem uerti ſolitos: ex eoq; ſentẽtiæ Horatij, Iuuenalis, & Prudẽtij declaratæ. CAP. XLII.

HOratius in primo epiſtolarum libro:
Conſentire ſuis ſtudijs qui crediderit te,
Fautor utroq; tuum laudabit pollice ludum.

Vtroq; inquit pollice Porphyrion, hoc eſt, utraq; manu, ut ſit tropos ſynecdoche, à parte totũ. Sed ne quem fortè ueteris ſcriptoris autoritas infatuet, ei quoq; aurem leuiter peruellemus. Scriptum eſt igitur apud Plinium libro Naturalis hiſtoriæ octauo & uigeſimo, in hæc uerba: Pollices cũ faueamus, premere etiã prouerbio iubemur. Ex quo Iuuenalis peritiſſimè illud: Et uerſo pollice uulgi, Quemlibet occidunt populariter. Ceu ſi uerſo pollice tollatur fauor. Denique etiam Prudentius in heroico aduerſus Symmachum, ita cõtra Veſtales, quæ muneri gladiatorio intererant, declamauit:

Et quoties uictor ferrum iugulo inſerit, illa
Delicias ait eſſe ſuas, pectuſq; iacentis
Virgo modeſta iubet conuerſo pollice rumpi.

Nam ut fauere, qui pollicem premerent, ita puto, qui uerterent denegare gladiatoribus fauorem credebantur.

Quàm multas habuerint antiqui diphthongos. CAP. XLIII.

DIphthongi apud Latinos nõ plures quatuor perhibentur, cum ſeptem nos eas ſaltem inueniamus in antiquis uel marmoribus, uel nomiſmatis, quorum nobis copiam ingentem Medices Laurentius ſuppeditat. Nam præter illas uulgatiſſimas, quæ ſunt, ae, oe, au, & eu, eſt adeò inuenire etiam ai, & ei, & item ou, pro illis ae, i, u, in ueteribus monumentis. Et ai quidem pro ae, nonnulli cum litera i, non e, Græcorum more ſemper efferebant, ut Quintilianus oſtendit. Quidam ſingulariter tantum, cum in genitiuum, uel datiuum caſum incidiſſent. Vnde etiam Aimilius, pro eo quod ſit Aemilius alicubi Romæ in antiquis ſpectationib. adnotauimus. Omnino aũt cum ſupra teſtudinẽ Panthei aſcendiſſemus, fragmentũ ibi marmoreum cum eiuſmodi ſcripturæ ueſtigijs offendimus. Ex quo etiã diæreſin uidemus factam in illis, quæ uel apud Vergiliũ ſunt, aulai, pictai, & quod nunc mendoſè legitur, aquai. Porrò aũt diphthongus ei, freqũetius inuenitur, peneq; etiã in cõfeſſo eſt, quod & nomiſmata pleraq;

& marmora

& marmora uetuſtiſſima declarant, & argumenta ipſa Plautinarũ comœdiarum, quæ Captiui, quæ'ue item Menæchmi inſcribuntur. Nam ſi uerſuum ſingulorum primas ſubinde literas cõnectas, Capteiuei, & Menaechmei reſultabit, ut ſit ubique, ei, diphthongus. Præterea fouri, nõ furi legimus in nomiſmate alio, ut prima ſyllaba diphthongo producatur. Qualis etiam apud Gręcos eſt. Quid autẽ de eo dicam, quod & Quintilianus indicat, & nos aliquãdo obſeruauimus, ut uocalem producendam geminarẽt, cum in aureo nomiſmatio feelix per e geminũ, in æreo autẽ Galbæ principis uiirtus per i duplex reperiatur? Iam illa ἄκυρος, non'ne etiã apud nos in Græcis ſaltẽ nominibus, ut in Harpyia, Orithyia, Thyiadeq́ꝫ reperiũ? ut nõ iam ſeptem diphthongos, ſed decẽ quoqꝫ habuiſſe uideri maiores queant.

Pegaſeium Nectar legi oportere apud Perſium, non melos. CAP. XLIIII.

PErſius in epigrammate, quod prooemij uice fungitur,

Coruos poetas (inquit) & poetridas picas,
Cantare credas Pegaſeius melos.

Nos in uetuſtiſſimo cõmentario literis, quas Langobardas uocãt, perſcripto, quod etiã publicè noſtris auditoribus exhibuimus, ſic ad uerbũ inuenimus, Pegaſeium nectar: in alijs melos, ex quo exiſtimamus ueterem ſynceramq́ꝫ ſcripturam nectar habuiſſe, nouitiam uerò, & mendoſam, melos. Sed & Pomponius Lætus Romanæ princeps academiæ, diligentiſſimus homo antiquitatis, ueterem ſe habere Perſianum codicẽ multis audientibus affirmauit, huic noſtræ lectioni ſuffragantem. Quod & ratio tamen carminis euicerit. Nam cum oporteat nouiſſimũ choriambi pedem ſpondeum poni, uel trocheum, melos autẽ nunquã neque apud Græcos, neqꝫ item apud noſtros, niſi breui priore ſyllaba accipiatur, mendum profectò fuerit in uerſu, ſi melos admiſeris. Nam quòd autumant nonnulli λ literam uim producendi habere apud Gręcos, quod omnino tacuit autor metrorum ſingularis Hephęſtion, id ego inueniri quidẽ ſcio, ſed in obſcuris duntaxat quibuſdam, & ignobilibus ſchedis, exemplumq́ꝫ afferri ex Homero, apud quem heloria prima intenta ſyllaba legamus. Id autem ꝗ friuolum, ꝗ leue ſit, & nugatorium, uel hoc euidentiſſimè declarat, quod uſu iam & autoritate doctiſſimi cuiuſqꝫ receptum eſt, ut id uocabulum apud Homerum quoqꝫ λ duplici notaretur. Cæterũ ſi maximè conceſſerimus fieri hoc ſolere, aliquando apud Gręcos, non tamen continuò credendum eſt, illiuſmodi uſum licentia Perſium gręca una appellatione, quam uix ſemel in tanta ſcriptorum ſylua Græci uſurpare ipſi reperiantur: præſertim cum neqꝫ apud Græcos, quantum equidẽ obſeruauerim, neqꝫ itẽ apud Latinos aliter ꝗ breui priore ſyllaba melos inueniaẽ. Nam quantopere hanc ſolis cõceſſam Gręcis licentiã fugitarint Latini ueteres, uel Martialis poeta declarat, cum ſe de nomine ipſo Earini tantopere torquet, nec ſibi ſaltẽ ꝑ Earino εἰαρινὸν dicere permittit, uulgata apud Græcos licentia, id eſt, literã interponẽdi, ſicut apud Homerum, ἐπ' ἄνθεσιν εἰαρινοῖσιν. Atqꝫ ideo Martialẽ ipſum audi:

Dicunt iarinon tamen poetæ,
Sed Græci, quibus eſt nihil negatum,
Et quos Ares Ares licet ſonare:
Nobis non licet eſſe tam diſertis,
Qui muſas colimus ſeueriores.

Quare nihil dubitandum, quin ſit illud melos in Perſiano uerſiculo tanqꝫ uerruca deformis recidendum, reſtituendumq́ꝫ nectar: quod ratio nobis toto capite, & uetuſta pariter autoritas adnuerunt.

Patroclo

Patroclo iuniorem Achillem: contrà q̃ aut Aeschylus prodiderit, aut uulgò existimetur. CAP. XLV.

DIssеminata inter omnes iampridem,receptaq; opinio,Patroclum fuisse Achille iuniorem,ab eoq; uelut adamatum, sicut fermè Hylan ab Hercule: tum innuere hunc ipsum Martialis creditur,sic inquiens:

Aeacidæ propior leuis amicus erat.

Quare etiam uersiculo cuidam nequissimo ex Hermaphroditi libellis uulgò quoq; applaudebatur. Cæterùm Statius in Achilleide parem deniq; utriusq; ætatem prædicat,ita inquiens:

Insequitùr magno iam tum connexus amore
Patroclus,tantisq; extenditur æmulus actis.
Par studijs,æuiq; modis,sed robore longè,
Et tamen æquali uisurus Pergama fato.

Plato autem in Symposio longè diuersum contendit.Nam & multo iuniorem fuisse Achillem declarat,& ipsum potius à Patroclo adamatū, utpote imberbem adhuc,nec Patroclo ipso modò,sed heroibus etiam cunctis formosiorem. Quin ea causa dij,inquit,illum honoribus egregijs affecerunt, ut ad insulas fortunatas mitterent,quòd amatorem tanti fecerit,ut non pro eo solum mori, sed ei uel immori, quam in patria consenescere præoptauerit. Quin Aeschylum Plato idem ceu nugacem taxat,quòd is quoque Achillem Patrocli fuisse amasium prodiderit, testemq; utriusque ætatis Homerum citat: cuius si quispiam uerba (nam hæc utique Plato non posuit)sibi indicari postulat,legat in undecima Iliados Rhapsodia sub Nestoris persona, quibus cum mandatis Patroclum filium pater Menœtius ad bella dimiserit.

Cacoethes apud Iuuenalem tetrasyllabon,non cacethos.Et condita pyxide lyde,non incondita legendum.Simul enarratus apud Martianum locus haud,arbitror,indiligenter. CAP. XLVI.

IN septima Iuuenalis poetæ satyra sic scriptum:

— Tenet insanabile multos
Scribendi cacethos,& ægro in corde senescit.

Vocabulum autem quod est cacethos, neq; à Græcis uspiam usurpatur,neq; à Latinis: sed neq; ratio carminis admittit.Quare cacoethes legēdum suspicamur,ut sit quod apud Græcos τὸ κακόηθες. Eo namq; uerbo frequētissimo usitatissimoq; mala consuetudo significatur. Quod item in uetusto codice Langobardis exarato literis reperimus,cuius mihi potestatē legendi fecit Franciscus Gaddius Florentinus summi magistratus à secretis, prudens humanusq; uir, nec literis incultus. Sed & ille uersus ita in eodem:

Turgida nec prodest condita pyxide Lyde.

Quod alibi perperàm sic est,In pyxide condita Lyde, ut anum intelligas Lyden, illiusmodi medicamenta uenditantem,crassam,&(ut inquit Plautus)doliarem. Quod & Capella fortasse spectans, & facetissimè super ebrio Sileno ludens, ita inquit: Ac dum mouere gressum cupit auocante Lyde. Nam ut si Cantharæ, uel Pyrrhiæ nomina,uel Baucidos inaudias, continuò suffarcinatas tibi, & uinosas, & pannucias quasdā de lectione cōfinxeris,ita nomine audito Lydes, mox hanc Iuuenalis turgidam recordaris,ut mirificè sint inductæ ad excutiēdos cachinnos personæ,uino uenas inflatus Silenus,& uentriosa Lyde, quæ titubantem, & lapsabundum etiam (si dijs placet) auocet ab irrisu.

Quæ

Quæ Plinius ſuper titulis ueterum artificum pendentibus prodiderit, ea de monumentis etiã ueteribus agnita Romæ, ſicutiq; ſpeciem Vergilianæ ægidos. CAP. XLVII.

ROmæ nuper in atrio Melinę domus marmoream quandã ueluti baſin aſpeximus, in qua græcè ſic erat: σέλευκος βασιλεύς, λύσιππος ἐποίει. Id latinè ſic ualet: Seleucus rex, Lyſippus faciebat. Erat ibi tum nobiſcũ Ioannes Laurentius Venetus, ſummi pontificis à ſecretis, homo linguæ utriuſq; doctiſſimus, omniumq; iſtiuſmodi quaſi lautitiarum ſtudioſiſſimus. Is igitur nos ſubmonuit, quod & ſtatim arripuimus, agnouimusq; nõ temerè illic ἐποίει potius q̃ ἐποίησεν, hoc eſt, faciebat, quàm fecit. Siquidem, ut ait Plinius in præfatiõe librorum Naturalis hiſtoriæ: Summi illi artifices, etiam abſoluta opera pendenti titulo inſcripſere, ut Apelles faciebat, & Polyclitus, tanq; inchoata ſemper arte, & imperfecta, ut contra iudiciorum uarietates ſupereſſet artifici regreſſus ad ueniam, uelut emẽdaturo quicquid deſideraretur, ſi non eſſet interceptus. Quare, inquit, plenum uerecundię eſt illud, quòd omnia opera tanquam nouiſſima inſcripſere, & tanq; aliquid ſingulis fato ſit ademptum. Tria autẽ, non (ut ille opinatur) amplius abſolutè tradunt̃ inſcripta, Ille fecit, quę ſuis locis reddit. Quo apparuit ſummam artis ſecuritatẽ autori placuiſſe, & ob id magna inuidia fuere omnia ea. Cæterùm etiam alibi Romæ ſimileis inueniri titulos, idem Ioãnes Laurentius Venetus aſſeuerabat. Vidimus item, quòd etiam his Miſcellaneis noſtris putauimus inſerendũ, marmoreũ quoddam in urbe eadẽ Palladis ſimulachrum geſtans Aegida ſquamoſo draconum corio contectam, ſic ut extremũ ipſius ambitum dracunculi item ad limbi aut fimbriæ uicem circumcluderẽt. Erat ibi tum nobiſcũ Iulianus Bononienſis, cui nunc ex re cognomen Antiquario factum, ſimulq; Georgius Italianus Genuenſis, homo rerũ abditarũ inueſtigator experientiſſimus, cùm ſtatim Vergilianos uerſus recordati, quibus eam demum palladij clypei cælaturam mirè expreſſiſſe poeta incomparabilis uidebatur, ita in octauo Aeneidos libro ſcribens:

Aegidaq; horrificam turbatæ Palladis arma
Certatim ſquamis ſerpentum, auroq; polibant,
Connexosq; angueis, ipſamq; in pectore diuæ
Gorgona deſecto uertentem lumina collo.

De Megabyzo ſcripſiſſe alios, quod Plinius de Alexandro, uentitare in Apellis officinam ſolito. CAP. XLVIII.

PLinius Secundus in uolumine Hiſtoriæ naturalis quinto & trigeſimo uentitare in Apellis excellentiſſimi pictoris officinam ſolitum ait Alexandrũ Macedonẽ, non artificio ſolũ, ſed comitate etiam hominis delectatum. Qui & in officina, inquit, imperitè multa diſſerenti, ſilẽtium comiter ſuadebat, rideri eum dicens à pueris, qui colores tererent. Hoc quod de Alexandro Plinius ſcribit, Plutarchus ad Megabyzum retulit, in eo uolumine, quo diſputat, quæ ſint adulatoris & amici diſcrimina. Cuius ſi uerba latinè interpretemur, hæc ferè ſunt: Apelles, inquit, pictor aſſidenti ſibi Megabyzo, ſuperq; linea & umbra dicere nonnihil tentanti, uiden', inquit, ut pueri melida (coloris id genus) terentes tacenti nuper tibi animos adhibebant, purpuramq; demirabantur, & aurum? Sed ijdem te nunc derident, loqui ſuper ijs, quæ haud didiceris, incipientem. Quin Helianus quoq; in libris Hiſtoriæ multifariæ ad Megabyzum & ipſe, non ad Alexandrum retulit.

Contentio

Contentio epigrammatum græci Poſidippi, & latini Auſonij ſuper Occaſionis imagine: tum pulcherrima ecphraſis græci Calliſtrati. CAP. XLIX.

AVſonij poetæ celebre eſt epigramma, quo ſimulachrũ deſcribitur Occaſionis. Nam ſic utiq; deum, quem Græci καιρὸν appellant, interpretatus eſt. Sed enim longe miror, quid ita Phidiæ tribuerit, quod erat Lyſippi. Extat adhuc enim Poſidippi græcũ comparis argumenti, de quo ſuum finxerit Auſonius: quanquam in græco Lyſippus Sicyonius artifex, in latino Phidia perhibetur. Porrò autem ſummis digitis græcus autor ingredi, latinus inſiſtere dicit rotulæ. Talaria uterq; adnectit, uterq; faciem crine tegit, uterq; occipitium denudat. Nouaculam tamen dextra gerit græcus ille καιρὸς, & Pœnitentia comes iungitur latinę Occaſioni. Figuræ ſunt apud utrunq; Poetam pariles, plus tamen aliquantò arrident græcè. Nam in iſtis omnibus (ut ita dixerim) mangoniſſandis, neſcio quo pacto Græci belliores, q̃ Romani noſtri: tum uelut ab antigrapho decidere apographon erat neceſſe. Sed & Calliſtrati legimus ecphraſin ſimulachri eiuſdem mirè feſtiuam, qua cõfirmatur à Lyſippo id opus factum, publicè Sicyonijs ſpectabile. Porrò autem ex ære hunc ait eſſe Deum Calliſtratus, puerũ adhuc primæ pubis, à capite florulentæ ad pedes. Tum formoſum eundem, ſparſisq; fauonio crinibus, & multa frontis gratia, genarumq; adeò, & corporis totius pulchritudine Dionyſio maximè ſimilẽ: quin & inſiſtere pilæ ſuſpenſo gradu, pinnatis pedibus. Sed & capillos idem Calliſtratus in oculos pueri, genasq; deflectens occipitium crinibus liberat. Cætera deniq; ſcriptoris huius condimenta, & lenocinia, delicias, feſtiuitates, argutiasq; tranſmarinas ex ipſo utique petendas autore arbitror. Fit autem, neſcio quo pacto, laſciuiolas ut iſtas, & electatiunculas, quaſi textam Mileti chlamydẽ, cane peius & angui Romana reformidet grauitas. Illud haudquaquam præterierim, Nicephorum quoq; non inelegantem ſcriptorem græcum ſic ordiri, quam de uirgine Deipara compoſuit orationẽ, ut cum ſuper imagine iſta neſcio Tẽporis dixerim, an Occaſionis loquatᷣ, referat eam ad tẽporis illius, qui ſit græcè chronos, fugaciſſimam celeritatem.

Locus in Plinianis exemplarib. emendatus, ſuper nomine Prœtidũ: atq; inibi de ipſarum furore relata hiſtoria. CAP. L.

IN quinto & uigeſimo Naturalis hiſtoriæ libro uerba Plinij Secundi, quo capite de helleboro tractatur, ita in uulgatiſſimis codicibus repe riuntur. Melampodis fama diuinationis artib. nota eſt, ab hoc appellatur unum hellebori genus Melampodion. Alioqui paſtorẽ eodem nomine inueniſſe tradunt capras purgari paſtore illo animaduertente, datoq; lacte earum ſanaſſe parotidas furentes. Cæterùm non paſtore, ſed paſto: non parotidas, ſed Prœtidas in codice uno uetuſtiſſimo, ex nobiliſſima iſta Medicę gentis bibliotheca inueniebamus. Sed de paſtore & paſto facilè eſt. Sic Prœtidas nõ parotidas legendum manifeſta fides, eamq; uel indubitatiſſimam, ueriſſimamq; eſſe ſcripturam, præterquàm quod ratio docet in primis efficax (quid enim ſint parotides furentes? aut quid parotidibus aurium uitio, cum ueratro?) tamen & Dioſcorides bonus autor apertiſſimè declarat, ita ſcribens: Veratrum nigrum, id alij Melampodium, alij ectomum, quidam polyrrhizum appellant. Melampodiũ uero, quoniam ea Melampus quidam paſtor Prœti furentes filias purgaſſe uidetur, atq; curaſſe. Sic ille. Sed Athenienſis Apollodorus in Bibliotheca (nam ita liber eius appellatur) purgationẽ Prœti filiarum potius ad uatem Melampoda, q̃ ad paſtorem refert, natasq; ait ex Prœto & Sthenobœa filias Lyſippen, Iphinoen, & Iphianaſſam: quæ ubi primùm adoleuerint, uexatæ inſania ſunt, ſeu quoniam (ut

ſcribit Heſiodus) Liberi patris ceremonias non acceperint, ſiue (quod eſt apud Acuſilaum)quoniam Iunonis contempſerint ſimulachrum. Poſtea aũt quàm furere occeperint,toto Argiuorum agro prius errabundas,dein uerò etiam per Arcadiam Peloponneſumq; uniuerſam ſui decoris oblitas, locis ſolis excucurriſſe, donec Melampus Amythaone, filiaq; Abãtis Idothea natus,uates ſcilicet,& qui primus medicamentis ſanare ac purgationib.inuenerat,curaturũ ſe uirgines ſpopõderit,ſi preciũ ſibi pars regni tertia trãſcriberetur.Cui cũ Prœtus minimè aſſentiret,uidelicet mercede tam immani deterritus,magis magisq; in dies gliſcere furorem illũ uirginum cœpiſſe,contagione etiã ad mulieres cęteras demigrante,ſic ut uulgò ſuam quæq; domũ relinquerent, filios occiderent, ac per ſolitudines uagarentur. Quare propagante ſe etiã atq; etiã calamitate cum daturũ Prœtus poſtulatam mercedẽ paciſceretur,iam uerò nõ prius curaturũ Melampus ait,quàm cum alterũ tantum agri fratri quoq; ſuo Bianti adiudicaretur.Hic uerò metuentẽ Prœtum,ne ſi præſentem conditionẽ reſpueret,plus etiam ſubinde poſtularetur, conſenſiſſe in eam mercedẽ. Ac tum demũ Melampoda ualentiſſimum quemq; iuuenum comitẽ ſibi aſciuiſſe, clamoribusq; eas,atq; enthea quadã (ſic enim inquit)chorea Sicyona uſq; de montibus cõpuliſſe.Cæterùm in perſequendo,maximam natu Iphinoen extinctam,reliquas purgatione uſas reſipuiſſe. Tum Melampodi eas,et Bianti Prœtum tradidiſſe,ipſumq; dein filium genuiſſe Megapenthen.Hactenus fermè Apollodorus.Helianus autẽ nomina Prœtidib. in omnifaria hiſtoria Elegẽ facit,& Celenen.Sextus porrò Empiricus Pyrrhoniorum quarto,Polyanthum Cyreneum dicere ſcribit in lib.de Aſclepiadarum genitura,Prœti filias ab Aeſculapio fuiſſe inſania liberatas,in quam Iunone irata inciđiſſent. Adijcit Ouidius purgamina mentis earum Biantẽ miſiſſe in Clitorium fontẽ, cuius potus abſtemios faciat.Sed enim qui Probus uulgò putatur, haud improbus omnino Maronis enarrator,& ipſe teſtem citat Heſiodũ,fabulãq; penè ſicut hęc eſt Apollodori,quanq; breuiſſimè,perſtringit.Hunc aũt in eis errorẽ fuiſſe mentis animiq;, boues ut ſe crederent,quod Vergilius quoq; in Bucolicis ſignificat, neutiq; uideri fabuloſum debet: ſiquidem Paulus Aegineta medicus græcus autor in tertio Periodeutico de atra bile, deq; inſania ipſa narrans, uſu quoq; uenire ait,uti quidã ſibi brutæ animãtes eſſe,uoceſq; imitari illarũ uideantur.Prætereaq; nõnullos arbitrari ſe uaſa eſſe teſtacea factos, tũ aũt ob id metuere,ne cõfringantẽ

Cur in epheſiæ Dianæ templo molles appellati honores à Martiale. CAP. LI.

CVr molles dixerit honores in Triuiæ templo Martialis,hoc eſt,in Dianæ Epheſiæ,etiã hæc afferri poſſunt,ſcita (ni fallor) & arguta ſatis, ſed quæ tamen interpretes omiſerunt.Ac primò quidẽ de multimammijs poſſumus dictum exiſtimare.Nam ut D. Hieronymus in epiſtolã Pauli ad Epheſios ſcribit: Erat Epheſi templum Dianæ, & eiuſdẽ in ipſo multimammia,id eſt,multarũ mammarũ effigies, qua cultores eius decepti putabant eã omnium uiuentiũ nutricem.Poſſumus item ad pompam referre,de qua Xenophon Epheſius in primo Epheſiacorũ libro ſcribit ad hanc ſententiã: Agebatur aũt,inquit,ſolenne ijs locis Dianæ feſtũ,ab urbe ad templũ,quæ ſunt ſtadia omnino ſeptem.Celebrare pompam uirgines omneis indigenas oportebat,ſplẽdidè in primis ornatas.Prætereaq; ephebos,Abrocomi æquales,qui tum annũ circiter decimumſeptimũ agebat, & cum Ephebis aderat, uelutiq; primas in ea pompa ferebat.Magna aũt uis hominum ſpectaculo intererat,uel populariũ,uel hoſpitum. Siquidẽ mos habebat,uti in ea celebritate & ſponſi uirginibus, & Ephebis uxores inue-

res inuenirentur. Procedebat ergo ordinatim pompa: primò ſcilicet ſacra, faces, caniſtra, & ſuffimenta, tum autem equi, canesq;, et uenatoria arma, nonnullorum quoq; bellica, ſed pleraq; tamen pacalia. Fœminarũ ſe quæq; ueluti ad amatoris oculos compoſuerat, uirginumq; ordinem ducebat Antia. Sic utiq; Xenophon ſcribit, non quidem Athenienſis ille, ſed alter eo nõ inſuauior Epheſius, qui paulo pòſt etiam ita ſubdit: Vt igitur peracta pompa, uenêre in templũ ſacrificatum multitudo omnis, atq; ibi ornatus pompæ ſolutus omnis. Et conuenere eodem uiri fœminæq;, ephebi, & uirgines. Non abſurdũ eſt autem propter Dianæ quoq; ſacerdotẽ molles honores audire, de quo etiam nõnihil Domitius ex Strabone. Cæterùm Heracliti Epheſii ſummi philoſophi, ſcilicet illius, qui ex obſcuritate librorum Scotinos, hoc eſt, tenebricoſus appellabatur, quiq; omnibus humanis actibus illacrymabat, illius, inquã, Heracliti ad Hermodorum extat epiſtola, qua ſic fermè in Epheſios cauillatur. Quanto Epheſiis meliores lupi atq; leones. Nõ ſe inuicem mancipant, nec aquila aquilam emptitat, nec leoni leo miniſtrat pocula. Sed neq; canem canis exſecat, ut uos deæ ſacerdotem exſecuiſtis Megabyzũ, metu ne uirgini uir conſecretur, et quo pacto impij aduerſus naturam, pij ſitis aduerſus ſimulachrum. Principio enim id agitis, ut dijs primus imprecetur ſacerdos amiſſa uirilitate. Quin deam quoq; impudicitiæ uelut inſimulatis, metuentes ne illi miniſtretur à uiro.

Quæ ſit apud Martialem, Cornibus ara frequens. CAP. LII.

IN ſuperiori epigrammate locus eſt hic alter, neutiq; à Domitio, ne'ue ab alijs, quantum uideam, cognitus:

Diſſimuletq; Deum cornibus ara frequens.

Quòd enim Domitius Ammonis templum in Libya accipit, nullo pacto procedit. Nam cum hic magnificentiſſima orbis terrarũ ædificia memorent, quæq; inter miracula referrentur, ut ex eorum comparatione amphitheatri præconium creſcat, ridiculum profectò fuerit, de templo hic Ammonis audire, pauperrimo, ut Lucanus ait his uerſibus:

Ventum erat ad templum, Libycis quod gentibus unum
Inculti Garamantes habent, ſtat corniger illic
Iuppiter, ut memorant, ſed non aut fulmina uibrans,
Aut ſimilis noſtro, ſed tortis cornibus Ammon.
Nec illic Libycæ poſuerunt ditia gentes
Templa, nec Eois ſplendent donaria gemmis,
Quamuis Aethiopum populis, Arabumq; beatis
Gentibus, atq; Indis unus ſit Iuppiter Ammon.
Pauper adhuc deus eſt, nullis uiolata per æuum
Diuitijs delubra tenens, morumq; priorum
Numen Romano templum defendit ab auro.

Neq; aũt ex Plinij, aut ex Maronis dictis colliges templũ Ammonis apud Naſamonas inſigne uel ædificijs, uel opibus fuiſſe, ſi uerba ipſa diligenter utriuſque penſitabis. Et quidem mẽtior, niſi ara potius Apollinis in Delo accipiẽda, quam Ceratinon bomon dicunt, inter ſeptem orbis ſpectacula, ſicuti Plutarchus ait, celebrata, quę tantum ex dextris cornibus ſine glutino ullo, aut uinculo coagmentata cõpacta'que ſit. Hoc autẽ Plutarchus in eo ſcribit opuſculo, quo tractat utra prudentiora ſint, aquigena an terrigena animalia. De'que ara eadem ſic Ouidius in epiſtola Cydippes ad Acontium meminit hoc uerſiculo:

Miror & innumeris ſtructam de cornibus aram.

Plutarchus etiam in Theseo de ara in Delo scribit, non quidem ex dextris, sed ex sinistris tantum cornibus compacta, quem κεράτωνα βωμὸν appellat, nisi mendũ sit exemplarium. Laertius quoq; Diogenes Ceratinæ aræ, hoc est, è cornibus factæ, mentionem nonnullam facit in Pythagoræ uita. Quin & Callimachus poeta in Apollinis hymno, quadrimum adhuc Apollinem scribit ex cornibus Cynthiadum caprearũ, quas soror Diana in uenatu occiderat, aram cõpegisse, fundamenta q; item, & parietem è solis struxisse cornibus. Ipsius autem sunt hæc uerba:

Τετραέτης τὰ πρῶτα θεμείλια φοῖβος ἔπηξε
καλῇ ἐν ὀρτυγίῃ, περιηγέος ἐγγύθι λίμνης,
ἄρτεμις ἀγρώσσουσα καρήατα συνεχὲς αἰγῶν
κυνθιάδων φορέεσκεν, ὁ δ' ἔπλεκε βωμὸν ἀπόλλων
δείματο μὲν κεράεσσιν ἐδέθλια, πῆξε δὲ βωμὸν
ἐκ κεράων, κεραοὺς δὲ πέριξ ὑπεβάλλετο τοίχους.

Ob id ergo, inquit Martialis, dissimulet deum, quasi non iam Dei esse id opus uideri queat, quo alterum longè præstãtius, hoc est, amphitheatrũ mortali manu factum. Saneq; per totum epigramma signatis usus est uerbis argutissimus poeta, qui Memphin silere iubet, quia barbara, nec iactari uult Babylona labore assiduo, quoniã ipsa quoq; iactatio intellectũ laboris habeat. Et negat laudandos ob id honores Triuiæ, quia molles: neq; enim mollibus præconia debentur. Negat etiam quæ aere pendeãt Mausolea, supra aera ipsum, hoc est, ad astra usque ferri oportere, ut sit hoc epigrammate nihil utiq; pensitatius.

Quòd positum nomen Agamemnonis in M. Tullij Diuinationibus, pro Vlyssis est, tum in transcursu locus in epistolis ad Atticum non inelegans, super miniatula cera correctus, & enarratus. CAP. LIII.

AVlus Gellius in Noctibus illis suis maximè candidis, errorẽ notat Ciceronis manifestissimũ, non magnæ rei, neq; errasse eum miratur, sed errorẽ non esse postea uel ab ipso animaduersum, uel à Tyrone suo. Nã cum Homeri uersus Cicero quospiam uertat in latinũ, dicere illos Aiacem scribit apud eum poetã, cum reuera dicant ab Hectore. Facit hæc Auli Gellij libertas, ut ne ipse quidẽ uerear referre in his libris paululũ quiddã cõpar huic eiusdem Ciceronis, peneq; illi superiori germanũ & geminũ, nisi fortè (quod auidius crediderim tanto interuallo) mendũ fuerit exemplariũ. Quamuis etiã in antiquissimo quoq; libro non dispariliter scriptũ inueniamus, nec sanè lubricus ex literarũ uicinitate sit in alterutrũ nomen lapsus. Verba sunt Ciceronis in libro Diuinationũ secundo: Nam illud mirarer si crederẽ, quòd apud Homerũ Calchantem dixisti ex passerum numero belli Troiani annos auguratũ, de cuius cõiectura sic apud Homerum, ut nos otiosi uertimus, loquitur Agamemnon:

Ferte uiri, & duros animo tolerate labores,
Auguris ut nostri Calchantis fata queamus
Scire, ratos' ne habeant, an ueros pectoris orsus.

Ac deinceps uersus quoq; cęteros Homericos à se conuersos exponit. Quòd igitur hæc Agamemnonẽ loqui apud Homerũ Cicero tradit, si modò ita scriptũ Cicero reliquit, hoc neutiquã uerũ probatur, cum apud Homerũ ipsum in secunda Iliados Rhapsodia non Agamemnon, sed Vlysses istius sententiæ uersus pronunciet. Neq; est quòd quisquã aut stomachetur, hæc apud Ciceronẽ quoq; deprehẽdi, aut miretur, cũ appareat ex ipsius epistolis nonnunq; huiuscemodi errata memoriæ fuisse in Ciceronis libro uel ab Attico, uel à Bruto animaduersa, atq; curata. Sicut illud in oratiõe Ligariana de L. Cursidio, quod erratum fatetur esse suum.

ſuum. Sed (ut aiunt) inquit, μνημονικὸν ἁμάρτημα. Sicuti quod in Oratore arbitror, Eupolim pro Ariſtophane Cicero poſuerat. Dein Atticus Ariſtophanē pro Eupolide repoſuit. Itaq; etiam uereri ſe Cicero dicit aliquando, ne ſuæ ſyntaxis miniata illius cerula pluribus locis notandæ ſint. Quòd aũt incidit, ut de miniata cerula meminerimus, corrigendus obiter, & interpretandus nobis hic ex epiſtola ad Atticum libro penultimo locus eſt, in quo ita ſcriptũ perperàm inuenitur. His literis ſcriptis me ad ſyntaxis dedi, quæ quidē uereor, ne nimia tua pluribus locis notandæ ſint, ita ſum meteoros, & magnis cogitationibus impeditus. Ego legendum puto, ne miniatula cera tua pluribus locis notandæ ſint: ut ſit intellectus, ad libros componendos, id enim græcè ſyntaxis, Ciceronem ſe dediſſe. Sed uereri tamen ne miniatula cera ipſius, ad quem ſcribit, Attici, quo ſæpe uteretur emēdatore, pluribus locis notandę ſint, quoniam meteoros, hoc eſt, ſuſpenſus animi foret Cicero, & magnis cogitationibus (ut ait) impeditus. Cõſueuerat, opinor, Atticus, ſi quis parũ abſolutè locus à Cicerone tractaretur, ei loco rubellas ceras affigere, quod nunc quoq; ſolemus. In codice autem, quem fuiſſe aiunt Franciſci Petrarchę primitus, certè Colucci Saluiati dein fuit, & poſt hunc Leonardi Aretini, mox & Donati Acciaioli, uirorũ ſuæ cuiuſq; ætatis eruditiſſimorũ, ſic adhuc extat, ne miniata ceruia tua. Quòd ſi penultimæ dictionis penultimam literam paululum à ſummo produxeris, hoc eſt, de i, litera, l feceris, omne proculdubio mendum ſuſtuleris. Sed & peruulgatis codicib. ſic in extremo rurſum uolumine epiſtolarum adhuc earundem legitur: Cerulas enim tuas miniatulas illas extimeſcebam, ut iam omnis hoc teſtimonio ſuperior ambiguitas aboleatur.

Ceratinæ quæ ſint apud Quintilianum. CAP. LIIII.

Ceratinæ quę ſint apud Quintilianum libro primo, non temerè qui tibi explicet inuenias. Qui autem græca uoluerint, latinaq; commentaria, planè intelligent ratiocinationis inexplicabilis eſſe eam ſpeciem, quæ neſciò quas anſas atq; uncos arte dialecticæ perplexitatis inferret. Sic arbitror appellatam à materia ipſa, qua uterentur uerborum, ſicuti eſt apud Senecam libro epiſtolarum quinto ad Luciliũ: Sederem, inquit, ocioſus, & eiuſmodi quæſtiunculas ponens: Quod non perdidiſti, habes: Cornua non perdidiſti, cornua ergo habes, aliaq; ad exemplum huius acutę delirationis concinnata. Sed de hoc item in Atticis Noctibus inuenias. Cerata autem græcè dici cornua quis neſciat? Meminit huius etiam Lucianus in philoſophorum Sympoſio, ſicuti de Sorite, atq; Therizonte. Sed & in dialogo item mortuorum, Caſtoris & Pollucis, ita fermè inquiens: Et cornua inter ſe producunt, & crocodilos faciunt, & eiuſmodi perplexa docent interrogare, ut ex cornibus ſcilicet, hanc quam diximus Ceratinen ratiocinationem, nec ratiocinationem uerius, quàm tendiculam accipias. Quin etiam in dialogo altero, cui uel ſomnium, uel Gallus eſt nomen: Et docēs, inquit, duabus negationibus unam confici aſſeuerationem, noctemq; non eſſe, ſi dies ſit. Interdum etiam cornua mihi eſſe dicebat: aliaq; id genus. Huiuſcemodi autem dialecticis in percuntando quæſtiunculis, quales frequenter ingeniorum acumen excogitat, etiam Mileſius Eubulides plurimũ uſus, ſicut à Laertio Diogene in Euclidæ Megarenſis uita ponũtur, ut latinè conemur interpretari: Mentiens, fallens, electra conuelata, acerualis, & ceratinæ, uel cornea, & item calua. Ex quo in hanc ſententiã eſt apud Comicum neſcio quem, ut idem prodit Laertius: Contumelioſus autem Eubulides Ceratinas interrogans, & mēdacibus, glorioſiſq; ſermonibus oratores uerſans, abijt Demoſthenis habens uolubilitatem. Quem etiam locũ Suidas citauit. Sed & Zenon ille Cytieus inter cauilla cætera

dialecticorum Ceratinas item, & Vtidas numerabat, sicuti idem in libro 7. de Vitis philosophorum prodidit Laertius. Quin hoc ipsum postremò nobis insinuat Martianus Capella libro 4. cum inquit:
Perdita nequa unq; cornua fronte ferant.

Qui sint crocodilitæ apud eundem. CAP. LV.

Apud Quintilianum eundem libro item primo etiam de Crocodiline mentio fit, obscuro & ipso plerisq;, ignotoq; uocabulo. Cæterũ de hoc inuenimus apud Aphthonij græcũ oratorem Doxapatrem, quamuis apud eũ crocodilites potius, quàm crocodiline, quod & uerius puto. Verba ipsius ita Latinè interpretamur: Serra, inquit, & Crocodilites sicuti est in Aegyptiaca fabula. Mulier quæpiam cum filio secundum fluminis ripas ambulabat, ei Crocodilus filium abstulit, redditurum dicens, si uerũ mulier responderet. Negauit illa fore ut redderetur, atq; ob id æquum aiebat reddi. Hactenus ille. Moxq; idem, Crocodiliten, inquit, hanc propositionem uocant, Crocodili huius gratia, quam etiam πρίονα, id est, Serram uocari à Græcis indicat. Adiuuat Lucianus in dialogo cui titulus, Vitarum uenditiones: ita fermè Chrysippum loquentem inducens, eiq; respondentẽ quempiã, qui se profiteatur emptorem. Cõsidera igitur ita: Est'ne tibi filius? Quorsum istud? Si fortè illum iuxta fluuium errabundum Crocodilus inueniat, rapiatq;, dein redditurum polliceatur, cùm uerũ dixeris, utrum reddẽdus ei uideatur, nec'ne? Quid eum sentire dices? Rem sanè perplexam interrogas. Ex his, ut arbitror, liquet etiam Crocodiliten sicuti suprà ceratinen, sophismatos esse parum explicabilis speciem, quo Dialectici ueteres, potissimumq; Stoici uterentur. Quod genus eleganter Quintilianus exquisitas ambiguitates appellauit.

Cur gemino cornu Martialis dixerit in spectaculis, ubi de Rhinocerote, deq; tauris Aethiopicis. CAP. LVI.

Martialis epigramma est in spectaculis de Rhinocerote, cuius extremi uersus hi sunt:
Namq; grauem cornu gemino sic extulit ursum,
Iactat ut impositas taurus in astra pilas.

Domitius ita enarrat: Gemino, inquit, cornu, forti, & uehemẽti. Vergilius: Gemino dentalia dorso. Vel quoniam rhinoceros habet duo cornua, ut apud Pausaniam solum legi, quorum alterum insigni magnitudine ex naribus extat, alterũ supernè erumpit, exiguum, sed ualidissimum. Fatetur sanè Domitius apud unũ se Pausaniam legisse, rhinocerotem duo habere cornua. Quid autem Plinium, quid Solinum, quid alios credimus unum rhinoceroti cornu tribuenteis duntaxat? an uidelicet ignorasse omnes, q̃d solus animaduerterit Pausanias? Quid porrò Septimio Florenti Tertulliano respondebimus, Christianorum omnium, quorum quidem latinè opera extent, ut antiquissimo, sic ausim dicere in omni penè literatura diligentissimo? qui libro aduersus Praxeam tertio, uerba illa enarrans de uetere instrumẽto: Tauri decor eius, Cornua unicornis cornua eius, in eis nationes uentilabit ad summum usq; terræ: Non utiq;, inquit, rhinoceros destinabatur unicornis, nec Minotaurus bicornis. & quæ sequuntur. Cæterũ de eo Pausanias in Bœoticis meminit: neq; autem omnino rhinocerotas duo habere cornua. nam hoc manifestò refelli poterat, sed tauros dicit esse in Aethiopia, qui rhinocerotes uocentur: ὅτι σφίσιν ἐπ᾽ ἄκρᾳ τῇ ῥινί, sic enim illius uerba sunt, ἓν ἑκάστῳ κέρας καὶ ἄλλο ὑπὲρ αὐτὸ οὐ μέγα, ἐπὶ δὲ τῆς κεφαλῆς οὐδ᾽ ἀρχὴν κέρατά ἐστιν. Quoniam, inquit, illis in summa nare singulis unicum cornu, tum aliud suprà non magnum, uerùm in capite

pſte,ne initio quidem cornua. Non igitur Pauſanias aut inſigni magnitudine alterum cornu,aut alterum ait eſſe ualidiſſimum, quod ob id eminiſcitur fortaſſe Domitius,ut his facilius urſus extolleretur. Neq; aũt de rhinocerote ipſo Pauſanias, ſed,ut diximus, de Aethiopico tauro, qui ſimilitudine quapiam & ipſe rhinoceros à quibuſdam uocabatur. Quare nos ita putamus exponendum Martialem,ut urſum uidelicet à rhinocerote cornu illo unico elatum, eiectatumq; ſentiat, grauem gemino cornu,hoc eſt,grauẽ tauro futurũ,cui ſunt cornua gemina,ut cornu ſit datiui,non ablatiui caſus. Nam cum tauri pilas cornibus ad aſtra euentilẽt, extollere urſum tamen non poterant grauem gemino cornu, proptereaq; eum mirabilius quamlibet uno cornu rhinoceros extulit.

Quæ ſint apud Suetonium tetraones: correctumq; erratum Plinianis exemplaribus. CAP. LVII.

TEtraones in Caligula Suetonij,quæ ſint aues,omnino ignoratur. Verba ipſius hæc: Hoſtiæ erant phœnicopteri,pauones,tetraones,Numidicæ,meleagrides,phaſianæ, quæ generatim per ſingulos dies immolarentur. Cæterùm inuentu res erat haud difficilis, niſi Plinianos inemendatiſſimos haberemus codices. Nam quod apud illum legimus libro X. Hiſtoriæ naturalis,ubi de anſerib. agit: Decet Erythrotaonas ſuus nitor, abſolutaq; nigritia, Hoc in illo uetuſtiſſimo Pliniano exemplari,de Medicæ gẽtis bibliotheca publica, penè legitur emendatè, uidelicet una tantum cõmutata litera, qualia multa in uetuſtis omnibus uoluminib. interpolata uocabula. Nam cum ipſa quoque mendoſiſſima pleriſq; ſint locis, ueſtigia tamen adhuc ſeruant haud obſcura ueræ indagandæ lectionis,quæ de nouis codicibus ab improbis librarijs prorſus obliterantur. In eo igitur ſic eſt. Decet & traonas, ut ſi ordinem duarũ primarum literarum inter ſe commutes, tetraonas diſſultet: quare ita apud illum Politiano autore legas: Decet tetraonas ſuus nitor, abſolutaq; nigritia. In ſupercilijs cocci rubor. Alterum eorum genus uulturum magnitudinem excedit,quorũ & colorẽ reddit: nec ulla auis,excepto Struthocamelo,maius corpore implens pondus,in tantum aucta,ut in terra quoq; immobilis prehendatur. Gignunt eas alpes,& ſeptentrionalis regio. Hactenus ille de tetraonibus.

Origo & ritus ludorum ſecularium,præterea q; ad id alia,citatum eo Sibyllę oraculum: mox & obiter explicata quædam: ruſusq; alia refutata non inutiliter. CAP. LVIII.

ERit,arbitror,operæprecium, colligere hic etiam ſecularium ludorum originem, cauſamq; nominis, & item quot annorũ interiecto ſpacio, quotiesq; facti,quo ritu, quibusq; deis celebrati. Nã & res eſt ipſa per ſe cognitu non indigna, cui ſtudium modò ſit ullum uetuſtatis, & ad intelligendos poetarum locos nonnullos ingens attulerit adiumentũ. Quum igitur bellum inter ſe Romani Albaniq; gererent, & utraq; in procinctu iam ſtaret acies,extitit repentè quidam monſtroſa ſpecie,pelle amictus furua,uociferans iubere Ditem patrem,deamq; Proſerpinã fieri ſacrum ſibi prius q̃ prælium cõmitteretur. Quo perterrefacti uiſo Romani protinus aram ſub terra ædificarunt, & ſtatim ſacrificio facto,pedum uiginti aggere contexerunt,ut eſſet omnibus,preterquàm Romanis ipſis ignorabilis. Sed enim euenit, ut Valeſus Valeſius,unde nomen & origo Valeriæ familiæ,clariſſimus in gente Sabina, & locuples,homo ruſticæ uitæ aram hanc,quam diximus,ita diuinitùs inuenerit. Erat ei nemus ante uillam proceris maximè arboribus, quæ ſtatim fulmine ictæ conflagrarunt.

Nec multo pôst filij duo & filia correpti pestilentiæ morbo ad desperationẽ usq; medicorum laborabãt. Cum sese igitur laribus familiaribus aduoluens pater, pro liberorum salute suum, matrisq; puerorũ capita deuoueret, uox è nemore, quod tactum de cœlo, statim audita, saluos fore eos spõdens, si Tiberi ad Tarentũ peruecti, calfactam Ditis & Proserpinæ foco de fluuio ipso biberent aquam. Quoniam uerò longissimè abesse Tarentum, scilicet in extrema Iapygia, nec proximè eam urbem reperiri Tiberim ullũ fluuiũ sciebat, spem sibi deterrimam fingebat, etiam inde territus, q inferarũ potissimũ uox illa potestatũ meminisset. Sed impositos nihilo secius in lintrem filios Hostiam pergẽs, mox ad campi Martij regionem deuexit: ibi recreare sitientes, & æstu febriq; laborantes, desiderans, qua placidissimè amnis labitur, exponit in ripa ægrotos, ac dum tumultuariam sibi tegeticulam concinnat, extincto igniculo, admonetur à gubernatore petendum potius Tarentum (nam ita locus in proximo uocabatur) etenim fumũ esse illic aspicere. Tum uerò lætior audito Tarenti nomine Valesius, deos adorãs, & salutem sibi liberorum iamiam propemodum bona fide spondens, agi prorsum iubet, & illuc maximè nauigium appelli. Quò cum peruenisset, haurit aquam festinatò de flumine, fretusq; omine tenacius arrepto, fumigans ibidem solũ flatu solicitat in flammam, calfactamq; mox aquam porrigit in calice pueris. Succedit autem potui somnus. Vident in quiete illi spongia sibi à nescio quo detergeri morbũ, tum præcipi, ut Diti patri, & Proserpinæ, furuæ ibidem mactarẽtur hostiæ, trinoctiũq; perpetuum choris & carminibus concelebraretur. Surgunt igitur recuperata ualetudine, uisumq; illud patri renunciant. Is homo locuples defodi iaciundis altè fundamẽtis humum iubet. Inuenta igitur sic ara est ea, quam diximus, cum titulo Ditis & Proserpinæ. Mactat ille (quod erat iussus) furuas continuò uictimas, & trinoctium sacris frequentat: tot enim numero filios media de morte receperat: ex eoq; Manius Valerius Tarentinus appellatus, quòd à dijs manibus in Tarẽto liberûm suorum ualetudinem impetrauisset. Ad hunc igitur modum quidam tradiderunt. At enim M. Varro libro de scenicis originibus primo: Cum multa, inquit, portenta fierent, & murus, ac turris, quæ sunt inter portam Collinam & Exquilinã, de cœlo tacta essent, & ideo libros Sibyllinos Quindecimuiri adijssent, renunciauerunt uti Diti patri, & Proserpinæ ludi Tarentini in campo Martio fierent tribus noctibus, & hostiæ furuæ immolarentur. Hactenus de origine. Seculares autem, nõ quia fierent anno uel centesimo deniq;, uel etiam centesimo decimoq; nuncupati, quod utrunq; sicut assertores habet, ita reipsa penitus coarguit: sed ob id magis credi potest, quòd plerunq; semel hominis ętate fierent, ut multa alia, quæ rara sunt, post seculum euenire loquentium consuetudo usurpat. Tarentini autem à loco ipso, qui Tarentus ob id uocatur, aut quòd ara ibi Ditis patris (quemadmodum suprà diximus) in terra occultaretur, aut quòd ripam Tiberis fluuius eo loco tereret, ex quo etiam Rumõ dictus à ueteribus, & in sacris Serra nominatus, quòd ruminaret, hoc est, exederet, & secaret ripas. Vnde ait Maro: Stringentem ripas, & pinguia culta secantem.

Cæterùm de temporũ interuallis, quibus isti ludi referrentur, fides in ambiguo est. Siquidem in carmine seculari Horatius undenos decies per annos fieri declarat, quod & cõmentarij Quindecimuirorum, & diui Augusti edicta, & ipsius denique Sibyllæ, quod adhuc extat, oraculum confirmauerint. Contrà uerò centesimum redire post annũ, tam Valerius Antias, quàm Titus Liuius, & item M. Varro testati perhibentur. Quod enim legimus apud Herodianum trium spacio ętatum solitos instaurari, uereor ut emendata sit ibi lectio, nostramq; ob id è Græco interpre-

interpretationẽ cum uenia legendam censeo. Nec autem (si tempora dinumeres aut quanta interualla retrò fuerint, aut quanta esse debeant, omnino colligas. Instituti autem primi seculares ludi post exactos reges à P. Valerio Publicola, qui primus consul fuit, existimantur. Etenim laborantibus pestilentia ciuibus, apud hanc ipsam, quam diximus, aram publicè nuncupatis uotis, atrum bouem Diti ꝑ maribus, concolorem pro fœminis iuuencam Proserpinæ mactauit, ludosq́; & lectisternia trinoctio fecit, & arã terra, sicut antè fuerat, exaggerata occuluit, inscriptam titulo isto: P. Valerius Publicola frumentarium campum Diti & Proserpinæ consecraui, & ludos Diti & Proserpinæ Romanorum salutis ergò feci. Secundo & quinquagesimo post Romam conditam factos anno admonitu Sibyllinorum carminum, tradit græcè Zosimus, missis occupata morbo ciuitate lectis ad hoc uiros, qui libros cõsulerent: ex quorum responso, denuò regesta humo apud aram hanc ipsam, in extremo campi Martij, de more sacra, & ludi persoluti, restitutaq́; Romanis iterum est incolumitas. Consulem uerò scriptor hic unum duntaxat, exemplario fortasse mendo, M. Publium Quintium nominauit, cum Censorinus M. Valeriũ, & Spurium Verginium consules prodat. Idemq́; tertios, & item quartos consulum temporibus, quos & nominatim citat autoritatibus Antiatis Valerij, T. Liuij, Varronis, Pisonis, Gellij, & Heminæ comprobat factos, etiamq́; commentarios Quindecimuirũm sacris faciundis, in testimoniũ asciscit. At enim quoniam lubricus in proprijs nominibus, & item in numerorũ notis librariorum lapsus, uitiata ista (ni fallor) in Censorini commentario reperies. Cæterùm diuus Augustus abolitos eos paulatim (sicuti quidam putant) atq́; intermissos instaurauit, magno (ut Liuius ait) apparatu, L. Censorino, & M. Manlio Puellio consulibus, Atteio autem Capitone circumitum, spaciumq́; subijciente, ritum uerò sacrorum libris indicantibus Sibyllinis. Porrò sextos, Claudius se consule IIII. & L. Vitellio quasi anticipatos ab Augusto, nec legitimo tempori reseruatos, quamuis ipse in historijs suis prodidisse memoretur, intermissos eos Augustũ multo pòst diligẽtissimè annorum ratione subducta, in ordinẽ redegisse. Quare uox etiã irrita præconis traditur, inuitantis more solenni ad ludos, quos nec spectauisset quisquã, nec spectaturus esset, cum superessent adhuc qui spectauerant, & quidam histrionum producti olim, tum quoq; producerentur. Etenim Stephanionem, qui primus togatis saltare instituit, utrisq́; secularibus ludis, Augusti uidelicet, & Claudij, saltasse accepimus, qui lxxxiij. non amplius annos interfuere, quamuis & postea ille diu uixerit. Septimos Domitianus, se xiiij. & L. Minutio Ruffo consulibus, computata ratione temporum ad annum, non quo Claudius ꝓximè, sed quo olim Augustus ediderat. Deniq; in nomismatis uarijs apud Laurentium nostrum Medicem stelographiam quoq; istam uidimus. L V D. SAEC. FEC. COS. XIIII. Ac de his Papinium sentire in Syluula ad urbis præfectum Gallicum, cui titulus Soteria, iam tum nostris auditoribus ostẽdebamus, cùm uolumen ipsum scilicet abhinc nouenniũ publicè interpretabamur. Verba ita sunt:

Nec tantum induerint fatis noua secula crimen,
Aut instaurati peccauerit ara Tarenti.

Quo loco Domitius noster, quanquã de Tarenti ara, dijsq́; ipsis manibus meminit, nihil omnino tamen super secularibus istis suspicatur. Iam uerò apud Martialem, ꝙ penè idem suæ literaturæ, ne dixerim ingenij quoq; obliuiscitur: quem scilicet & tunc, & cum Fastos anno pòst enarrabamus, luculentè (ni fallor) coarguimus. Est autẽ Martialis epigramma de matrona, quæ, puto, binis ludis, Claudij scilicet, Domitianiq́; interfuerat, in eoq; etiam hic uersiculus:

Bis mea

Bis mea Romano spectata est uita Tarento.

Quo loco parũ cordatus homo hic trigesimo quoq; anno celebrari sacra ad Tarentum dicit consueſſe, quod nec aliquis etiam fando audiuerit. Quin idem illos ex quarto eiusdem poetæ libro uersiculos pertractans;

Hic colat ingenti redeuntia secula lustro,

Et quæ Romuleus sacra Tarentus habet.

Etiam posteriorem disiungit à priore, & ut in illo seculares ludos, ita in hoc commentitia ista tricenaria sacra putat insinuari. Facit autem Tarenti huius etiã Varro in Latinæ linguæ cõmentario, etiam'que uel iterum in Fastis Ouidius mentionem. Sed redeo unde digressus. Centesimo decimo'que pòst Domitiani ludos anno instaurauit & eos imperator ille Septimius Seuerus, cuius etiam nunc Romæ pulcherrimus spectatur triumphalis arcus, cum filijs Antonino & Geta, Chilone & Vibone consulibus. Quos ludos & uidiſſe se memorat Herodianus, & Diõ ætate sua factos memoriȩ prodidit. Post Seuerũ negat instauratos Zosimus, quoniam hic annorum centũ & decem penè receptus autoritate ambitus in consulatum Constantini Christiani principis tertium, & Licini, quem dein bello ipse uicit, incurriſſet. Nos tamen apud Eusebiũ in Chronicis, & Eutropiũ in Historiarum lib. 9. legimus Philippo imperante (quanq; primus fuiſſe Christianus imperator creditur) millesimũ annum Romanæ urbis ingenti ludorũ apparatu, & spectaculorũ fuiſſe celebratũ, bestiasq; in circo innumerabiles interfectas, & ludos in campo Martio theatrales tribus diebus, ac noctibus populo peruigilante concelebratos: quibus ludis secularibus etiã dicitur Philippus iunior, is qui nunquã risiſſe creditur, patrem Philippũ seniorem petulantius cachinnantem, uultu auerſato notauiſſe. Restat uti de ritu carptim paucula perstringamus. Instantib. itaq; ludis tota Italia præcones miſſitabantur conuocatũ ad ludos, qui nec spectati, nec spectandi iterum forent. Tum æstatis tempore, paucis antequam spectacula edebantur diebus, Quindecimuiri sacris faciundis in Capitolio, & Palatino templo pro suggestu considentes, piamina diuidebant populo, quæ erant, tæda, sulfur, & bitumen. Nec tamen ad ea seruis quoq; accipienda ius ullum. Coibat autem populus, cùm in quæ suprà retulimus loca, tum præterea in Dianæ templum, quod erat in Auentino, & cui triticũ, faba, hordeumq; dari mos. Tum ad instar Cereris initiorũ peruigilia fiebant. Vbi uerò iam aduenit festus dies, triduũ, trinoctiumq; sacris intenti in ripa ipsa maximè Tiberis agitabant. Sacrificia uerò Ioui, Iunoni, Apollini, Latonæ, Dianæ, prætereaq; Parcis, & quas uocant Ilithyas, tum Cereri, & Diti, & Proserpinæ suscipiebantur. Igitur secunda primȩ noctis hora princeps ipse tribus aris ad ripam fluminis extructis, totidem agnos, & unà Quindecimuiri immolabant, & sanguine imbutis aris, cæsa uictimarũ corpora concremabant. Cõstructa autẽ scena in theatri morẽ, lumina & ignes accendi, & hymni concini ad hunc usum tum maximè cõpositi, & item spectacula edi solenniter solita, data celebrantib. hac mercede tritico, faba, hordeo, quȩ suprà inter uniuersum populũ diuidi ostẽdimus. Mane uerò Capitoliũ ascẽdere, sacra ibi de more agitare, tũ in theatrũ cõuenire ad ludos in honorẽ Apollinis & Dianæ faciũdos, consueuerũt. Sequẽti die nobiles matronas, qua hora præcipiť ab oraculo, cõuenire in Capitoliũ, supplicare deo, frequẽtare lectisternia, canere hymnos ex ritu, mos habebat. Tertio deniq; die in tẽplo Apollinis Palatini, ter noueni pueri ꝑtextati, totidẽq; uirgines, patrimi omnes, matrimiq; græca, Romanaq; uoce carmina, & Pæanas concinebant, quibus imperiũ suum, et incolumitatẽ populi dijs immortalib. commendabant. Quòd si quis fortaſſe quȩsierit, quod genus tunc aut ludorum fieret,

aut

aut sacrificiorum, sciat & ludos celebrari omnibus theatris, atq; omne genus, & sacrificia templis omnibus cõsuesse noctu pariter atq; interdiu. Nam de scenicis & Circensib. minimè dubitatur, cum Domitiani ludis histriones interfuisse meminerimus, prætereaq; Circensium die, quo facilius centũ missus peragerentur, singulos à septenis spacijs ad quina legerimus correptos. Illud utiq; in Augusto memorabile, qui ludis istis iuuenes utriusq; sexus prohibuit ullum nocturnum spectaculum frequentare, nisi cum aliquo maiore natu propinquorum. Enimuero his prout in mentem desubito uenerunt expositis, iam nec ille uatis Ausonij uersiculus ambiguus relinquetur:

Trina Tarentino celebrata trinoctia ludo.

Iam nec obscura apud Horatiũ ratio extiterit, cur Parcas, Ilithyan, Dianamq; ex Auentino, cur & puerorũ uota, & Quindecimuiros memorauerit, & item Sibyllinos uersus, qui nunc quoq; apud eundem Zosimum uetustissimis quidẽ codicibus citra ulla fastigia, qualesq; de industria subiecimus, inueniuntur.

Αλλοπωταν μηκιστος ικηι χρονος ανθρωποισι
ζωης εις ετεων εκατον δεκα κυκλον οδευων
μεμνησθαι ρωμαιε και ει μαλα λησεται αυτον
μεμνησθαι ταδε παντα, θεοισι μεν αθανατοισι
ρεζειν εν πεδιω παρα θυμβριδος απλετον υδωρ
οππη στεινοτατον. νυξ ηνικα γαιαν επελθη.
ηελιου κρυψαντος εον φαος. ενθα συ ρεζειν
ιερα παντογονοις μοιραις αρνας τε και αιγας
κυανεας, επι ταις δειλειθυιας αρεσασθαι
παιδοτοκους θυεεσσιν οπη θεμις. αυθι δε γαιη
πληθομενη χοιρος συς ιρευοιτο μελαινα
παλλευκοι ταυροι δε διος παρα βωμον
ηματι μηδ' επι νυκτι. θεοισι γαρ ουρανιοισιν
ημεριος πελεται θυεων τροπος ως δε και αυτος
ιρευειν δαμαλις δε βοων δεμας αγλαον ηρης
δεξασθω νηος παρα σου και φοιβος απολλων
ος τε και ηελιος κικλησκεται ισα δεδεχθω
θυματα λητοιδης αειδομενοι τε λατινοι
παιανες κουροις κουραισι τε νηον εχοιεν.
αθανατων. χωρις δε κοραι χορον αυται εχοιεν
και χωρις παιδων αρσην σταχυς. αλλα γονηων
παντων ζωοντων οις αμφιθαλης ετι φυτλη
αιδε γαμου ζευγλαις δεδμημεναι ηματι κεινω
γνυξ ηρης παρα βωμον αοιδιμον εδριοωσαι
δαιμονα λισσεσθωσαν. απασι δε λυματα δουναι
ανδρασιν ηδε γυναιξι. μαλιστα δε θηλυτερησιν
παντες δ' εξ οικοιο φερεσθων οσσα κομιζειν
εστι θεμις θνητοισιν απαρχομενοις βιοτοιο
δαιμοσι μειλιχιοισιν ιλασματα και μακαρεσσιν
ουρανιδαις ταδε παντα τεθησαυρισμενα κεισθω.
οφρα τε θηλυτερησι και ανδρασιν εδριοωσιν,
ενθεν πορσυνεις μεμνημενος. ημασι δ' εστω
νυξι τε πασσυδιησι θεοπρεπεας κατα θωκους
παμπληθης αγυρις, σπουδη τε γελωτι μεμιχθω.

ταυτα τοι εν φρεσιν ηισιν αει μεμνημενος ειναι.
και σοι πασα χθων ιταλη και πασα λατινη
αιεν υπο σκηπτροισιν επαυχενιον ζυγον εξει.

Cur autem non & Latinos eos tentemus reddere, si non eleganter, utpote extemporales, ex fide tamen, seruato etiam, quantum liceat, incomptæ illius, sed uenerandæ uetustatis colore nonnullo, aut squalore potius. Igitur ita qui uolet eos togatis illis adhuc quidem rusticanis adscribat.

Ast ubi iam humanæ longissima tempora uitæ
Orbis agens annos referet centumq; decemq;,
Sis Romane memor (licet alta obliuia tentent)
Sis memor, ut quà se nimium Tiberina coartat
Ripa feras dijs in campo solennia sacra,
Cum nox atra premit terras, tectusq; latet sol,
Agnæ, caprigenumq; pecus genitalibus Parcis,
Hostia furua utræq; cadant, tum numina placa
Læta puerperijs (quod fas fuat) Ilithyias.
Terra suem ferat, & scropham sibi fertilis atram,
Sed Iouis ante aram candenti corpore tauros
Luce feri: nam lux superis gratissima diuis.
Iunonis templum nitida ceruice iuuenca
Imbuat, atq; itidem Phœbus placetur Apollo,
Quem uocitant etiam solem, Latoa propago.
Pæanas puerique canant, pueræq; Latinorum
In templo. Sed enim pueri pueræq; seorsum
Concelebrando choros, uerùm hæc sit patrima proles,
Matrimaq;, at nuptæ genibus Iunonis ad aram
Oranto inuisæ, diuamq; in uota uocanto.
Februa quinetiam uir quisq;, & fœmina: quanq;
Fœmina præcipuè, accipito, dehinc ædibus omnes,
Primitias uitæ placidis placamina diuis
(Qua fas est) & cœlitibus portando beatis.
Antè domi tamen illa memor tibi habeto reposta,
Quæ dare mox usu liceat poscente uirisq;,
Fœmineoq; gregi: tum digna sedilia diuis,
Perq; dies iuxtà & noctes multesima turba
Complento, & lepidis miscento feria ludis.
Quæ tibi, si stabili sint omnia condita mente,
Cuncta tuo Italiæ tellus, cunctiq; Latini
Subdent colla iugo, & uictoris sceptra timebunt.

Non Vergiliũ, sed Ouidium uideri Priapei carminis autorẽ. Tum uersiculũ illũ, qui sit apud Martialẽ, Ride si sapis, ô puella, ride: Nasonis esse proculdubio, sed ex epigrammatis potius, q̃ aut ex Artibus, aut ex tragœdia Medea uideri citatum: moxq; nouum quippiam, & mirum de Medea Nasonis adscriptum. CAP. LIX.

Quæ Priapeia uocantur epigrammata, Vergilio pleriq; tribuunt, inter quos etiam est (arbitror) Seruius. Cæterùm ego in Senecæ libris illis, qui iam diu delituerant, nuper in lucem, quanq; non admodũ synceri, prodiere, quibus'que Oratorum & Rhetorum sententias, diuisiones, colores

colores suasoriarum complectitur(nisi forte mendosum credamus, quod habetur exemplar unicum) subdititia esse,nec Vergilij,sed Ouidij deprehēdo.Siquidem illius in uolumine secundo uerba ita sunt: Hoc genus sensus memini quendam prætorium dicere, cum declamaret cōtrouersiam de illa, quæ egit cum uiro malæ tractationis,quòd uirgo esset,& damnata. Postea petijt sacerdotiū. Nouimus,inquit,istam maritorum abstinentiam, qui etiam si primam uirginibus timidis remisere noctem,uicinis tamen locis ludunt.Audiebat illum Scaurus, nō tantum disertissimus homo,sed uenustissimus, qui nullius unquam impunitam stultitiam transire passus est: statim Ouidianum illud,

Dum timet alterius uulnus inepta loci.

Et ille excidit,nec ultra dixit. Hucusq; Seneca. Nouimus autem hunc esse uersiculum in Priapeio epigrammate:cuius principium est,

Obscurè poteram tibi dicere.

Sed & stylus ipse(ni fallor)& prorsus Ouidiana quæpiam in eis uersibus germana lasciuia.Quatenus autem sit huic autoritati fidendum, legentium sit iudiciū. Nos ut non pro uano scripsimus hoc,ita nec pro confesso.Certè sic Ouidio conuenit etiam in cæteris obsceniori,sic Vergilium cōtrà dedecet, à uirginea quoq; uerecundia Partheniam uocatū,titulus istius operis, ut quamlibet iniurato testi, & suspecto pudeat tamen profectò non credere.Sanè illud in confesso, scripsisse epigrammata quoq; alia Nasonem,de queis uersiculum citat hunc Priscianus:

Larte ferox cæso Cossus opima tulit.

Et apud eundem ludentem legerat sanè Quintilianus istud:

Cur ego non dicam furia te furiam?

Nec alibi certè crediderim,quàm fuisse in epigrammatis, quem citat hendecasyllabum Phalecium Martialis:

Ride si sapis ô puella ride.

Nam quòd præceptum respicit aliquod ex artibus Domitius, id utiq; uel autoritate refutatur Martiani Capellæ,qui uidelicet in Satyra pro uersiculo Nasonis eū non pro Martialis agnoscit. Audiui etiam qui crederēt de tragœdia esse Medea, quam Tacitus,quā laudat Quintilianus,& quam fuisse(quod miror) penè Vergilianis consutam uersibus,autor Tertullianus est, & nos in Nutrice significauimus.Sed hoc mihi non fit uerisimile.Quis enim uel in græca uspiam,uel in tragœdia latina phalecios legit? aut quid omnino tragicum sapit hic uersiculus, à tetrica illa grauitate resiliens penitus atq; abhorrens? An uerò nō & Martianus ipse negat propemodū clarè de tragœdia hunc esse, si uerba modò ipsius fideliter recitata,diligenter quoq; expendantur? An non ille Satyram suam, quòd austera, & censoria,quodq; nimiū tragici supercilij, lusus castigauerat, quasi repercutiēs, & ad frontem(quod dicitur)exporrigendam inuitans: Peligni,inquit, decætero iuuenis uersiculo resipisce,&(ni tragicum corrugaris)

Ride si sapis ô puella,ride?

Ni tragicum,inquit,corrugaris, id est, nisi frontem caperas tragica seueritudine. Quod significat rugarū tristitia, & squalore asperas. Igitur si de tragœdia sit ipsa uersiculus, quo reuocare uno maximè Saturā suam poëta hic ab austeritate illa tragica molitur,sanè iocus hic(ut arbitror)Frigidus hybernas cana niue cōspuet alpes.Iam si quis de synceritate lectionis istius ambigat,libros uelim Martiani uetustissimos inspiciat è publica Medicæ gentis Florētina bibliotheca: sic enim profectò fidem nostram, credo, sua diligentia adiuuabit.

Agon uerbum, quo uictimarius uti solitus, de quo etiam in Fastis Ouidius. CAP. LX.

OVidius in primo Fastorum:
Nominis esse potest succinctus causa minister,
Hostia cœlitibus quo feriente cadat:
Qui calido strictos tincturus sanguine cultros,
Semper agat'ne rogat, nec nisi iussus agit.
De hoc mactandæ uictimæ ritu, deque item uerbo, quo sacerdotis minister uteretur, apud unum duntaxat Senecam in libro eodem oratorum, rhetorumque tertio, factam reperio mentionem per hæc uerba: Deinde cùm scholasticorũ summo fragore, & tu quisquis es carnifex, cùm strictam sustuleris securim, antequàm ferias patrem respice. Bellè deridebat hæc Asinius Pollio: Filius, inquit, ceruicem porrigat. Carnifex manum porrigat, deinde respiciat ad patrem, & dicat, Agon'ne? Quod fieri solet uictimis. Sed ioco quoque remoto, aiebat rem uerissimam, non posse carnificem uenire, nisi eo tempore, quo iam exorari pater non posset. Hæc Seneca. Quo colligitur, uerbũ quo uictimarius identidẽ utebatur, Agon' fuisse, hoc est, ago'ne. Quare bellè Ouidius:
Semper agat'ne rogat, nec nisi iussus agit.

Erratũ in codicibus Plinianis super cicuta, uinoque. Quodque mendosè apud Macrobium, Aconitum pro Conio. CAP. LXI.

VErba ex epistola Androcidis ad Alexandrum Magnum, clari sapientia uiri, uitiosè posita in Plinianis his codicibus reperiũtur hoc modo: Vinum potaturus rex, memento te bibere sanguinem terræ. Sicuti uenenum est homini cicuta, ita & uinũ. Leuis profectò sententia, nimisque uiolenta, & coacta, addo etiam insipida falsaque, uinum esse homini uenenum, sicuti cicutam. Sed enim in uetustissimo illo Medicæ familiæ Pliniano codice, citato à nobis iam sæpe, sic inuenias: Cicuta homini uenenũ est, cicutæ uinum. Nam ut hominem cicuta, sic cicutæ uirus meri potus extinguit. Ex eoque persuadere Alexandro nititur Androcides, ut tanquã re potentissima parcius utatur uino, quod ueneni uenenum sit. Vnde non dispari sensu terræ esse sanguinẽ docuerat. Quocirca de uerbis eius ita Plinius concludit, neque uiribus corporis utilius aliud, neque uoluptatibus perniciosius, si modus absit. Consimiliter etiam idem in libro quinto & decimo de cicuta narrans ut homini exitiosa: Remedium est, ait, priusquam perueniat ad uitalia, uini natura excalfactoria. Quod idem Dioscorides prodidit. Diuus igitur Ambrosius in libro quem de utilitate ieiunij composuit: Etiam, inquit, maior uis uini, quàm ueneni. Denique uenenum uino excluditur, non uinum ueneno. Sed & Plutarchus in Symposiacis libris eadem fermè, quę Plinius de cicuta. Tum eum locum, sicutique alios permultos, propè ad uerbum conatus exprimere est in Saturnalibus Macrobius. Quanquam in omnibus, quos quidem hactenus uiderim Macrobianos codices, Aconitũ pro cicuta reperitur, sicut in uetustissimo etiam Bernardi MichelocTij bene literati hominis, & amici nobis. Sed enim opinor mendum esse id exemplarium, nec enim mihi tam fuisse ineruditum Macrobium persuaserim, ut quod esset græcè Conion, ipse Aconitum uerterit. Libentius crediderim græco usum uocabulo, sicuti quoque Ambrosius in Hexaemero conium dixit, quod ex Basiliano paris argumenti libro & tituli, cicutam Rufinus transtulit. Lubricus autem sanè lapsus in aconitum, de conio.

Qui sint Arietini testiculi: qui digitus medicus apud Tulliũ. CAP. LXII.

CIcero ad Herennium libro tertio de memoriæ artificio tractans, ita imaginem quandam instruit. Et reum, inquit, ad lectũ eius statuemus, dextra poculum, sinistra tabulas, medico testiculos arietinos tenentẽ. Quo loco uideo hæsitare literatores quospiã etiã haud extremæ sortis, quid sit quod legimus, medico testiculos arietinos tenentem. Medicus autẽ unus è digitis quinq; uocatur, hoc est, ut arbitror, minimo proximus. Porphyrio enim super Horatianum illud ex ultimo sermone:

— Qui si quid fortè lateret,

Indice mõstraret digito. Sic ait: Hoc ideo, quia certis nominibus singuli digiti appellabantur, & sunt hæc nomina: Pollex, index, famosus, medicus, minimus. Quidam uerò è Græcis, credo, iunioribus nominá digitorum ῥωμαϊσὶ sic esse scribit, ἀντίχειρ, δεικτικὸς, ἰατρὸς, δακτυλιώτης, ὠτίτης. ut si dicas: pollex, index, medicus, anularis, auricularis. Quod equidẽ non affirmo, nec refello. Tantũ notandũ, medicũ ab eo dictũ, qui sit medius, aut famosus, nõ qui minimo proximus. Apud ipsos aũt leguntur hæc nomina: ἀντίχειρ, λιχανὸς, σφάκελος, ὑπιβάτης, μύωψ. De testiculis autẽ arietinis legis in uocabulo Scortes, in Festi cõpendio sic: Scortes, id est, pelles testiũ arietinorũ, ab eisdem pellibus dicti. Tantũ apud Festum. Sed enĩ Pedianus sportas, sportulas, sportellas, nummum esse ait receptacula, & saccos, sacculos, saccellos, & crumenas, & uelleas, & scorteas, & manticas, & marsypia. Vt nihil sit dubium, quin è digito eo, qui sit minimo proximus, suspensas haberi uelit scorteas, hoc est, è testibus arietinis pelliceas crumenas.

Aliter citari à Varrone Terentij uerba, quã aut in exemplaribus habeatur, aut Donatus agnouerit. CAP. LXIII.

MArcus Varro in libris de lingua latina sic ait: Apud Terentium, scortatur, potat, olet unguenta de meo. Scortari est sæpius meretriculam ducere. Sic ille, ac deinceps alia in eam sententiam. Cæterùm Terentiani omnes ad unum codices, non scortatur habent, ut Varro legit, sed obsonat. Locus autẽ in Adelphis est: Obsonat, potat, olet unguenta de meo. Quam lectionẽ etiam Donatus agnoscit. Quid hic igitur dicemus? mendum'ne esse in Terentianis omnibus codicibus, an (quod uix credere ausim) memoriola uacillasse Varronem quoq; ipsum πολυγραφότατον à Cicerone appellatum, sicuti eundem Ciceronem Gellius deprehendit? Vt fateamur etiam maximis quibusq; ingenijs officere incuriam nonnunquã, prodesse usquequaq; diligentiam.

Declarati uersus Ausonij, sed & Ouidij super Choliambo, aut Scazonte. CAP. LXIIII.

AVsonij poetæ sunt trimetri uersus ita:

Cui subiugabo de molarum ambagibus,
Qui machinali saxa uoluunt pondere
Tripedes caballos, terga ruptos uerbere.

Quid hic eũ significare opinemur? Nempe, ut arbitror, uersus illos, qui Choliambi, uel Scazontes appellantur, ut si dixeris claudicantes, quales apud Persium in principio, qualis ille item Martialis, ab ipso nominatim citatus:

Apollinarem conueni meum Scazon.

Est enim Scazon trimeter iambicus, senis & ipse constans pedibus, sicut rectus iambicus: hoc uno dispar, ut etiam scribit Hephestion, quòd rectus postremam sedem iambo, pyrrhichio'ue occupat, in antepenultima cunctos accipit pedes, quorũ modo id metrũ sit capax, circa syllabarũ quantitates indifferens. Sed clau-

dus hic iambicus clausulam postulat spondaicam, uel trochaicam prorsus. Penultimum autem pedem, non dissyllabum modò, sed iambum planè, uel spondeum. Quòd uerò ait Hephestion, spondeum recipi sede quinta choliambi, nunquam equidem apud Latinos inuenire me cõmemini. ipse uersiculũ hunc adducit græcum:
Ἐπ' ἄκρων ἕλκων ὥσπερ ἀλλᾶντα ψύχων.

Et Quintilianus Aristides græcus autor in libro de Musica, super iambico loquens trimetro: Claudum fieri ait, quando in extremo spondeum recipit. Denique Ouidius quoque in priore libro de Amorũ remedijs de utroque iambo sic scribit:
Liber in aduersos hostes stringatur Iambus,
Seu celer, extremum seu trahit ille pedem.
Sunt autem utrique ad maledicentiam libertatemque facti, truces, & cruenti. Quare ob id stringendos etiam ait Ouidius, in aduersos hostes. Dionysius Halicarnasseus in libro de Interpretatione, uehemens aut acre metrum esse choliambos ait. Idemque mox Hipponacten, cum lacessere conuicijs inimicos uellet, infregisse ait de industria metrum, ac pro recto claudum fecisse, & abnumerũ, hoc est, acrimoniæ consentaneum, conuitioque. Nam sicuti dissoluta figura parat acrimoniam, sic (ut ille inquit) dissoluta compositio. Quare caballos utique choliambos eos Ausonius nominat, quorum tralationẽ duxerat ab essedo, & uehiculo, cui caballi adiungũtur: & ut tardos ostenderet, de molarũ ambagibus captos dicit, prætereaque terga ruptos uerbere, tum eosdem tripedes uocauit, quia græcè trimetri, quamuis senos habeant pedes: nam bini quique pro singulis uidentur in iambicis capi. Qui machinali saxa uoluant pondere: propterea dixit, uelut molas describeret, quas uersare ipsos indicauerat: uel ut eos uiolentos ferocesque ostenderet allegoricôs, quasi qui lapides ingentes torquẽt, & uoluunt in hostem. De trimetro itẽ utroque sic idem Ausonius alibi græco uersiculo:
Εἰλιπόδην σκάζοντα καὶ οὐ σκάζοντα τρίμετρον. Quod latinè sic uertas:
Loripedem scazonta, & non scazonta trimetrum.

De scazõtibus eisdem sic in epistola quapiam ex libro quinto apud iuniorem Plinium: Proinde aut rumpe moras, aut caue ne eosdem istos libellos, quos tibi hendecasyllabi nostri blanditijs elicere non potuerunt, conuitio scazontes extorqueant.

Qui sit habitus in statuis pacificator, deque eo sentire Statium in prima Sylua. CAP. LXV.

Statius in Syluula prima, quæ in equum maximum scripta est:
—Iuuat ora tueri.
Mixta notis belli, placidamque gerentia pacem. Tum idem:
Dextra uetat pugnas.
Quem locum Domitius sic enarrat: Dextra uetat pugnas, hoc est, inermis est in statua, uel ad dextram est templum Pacis, quod nõ placet, inquit. Cæterùm sicui placet hic sensus: Dextra uetari pugnas, quia sit inermis, aut item quod de tẽplo ipso traditur Pacis, quanquam nec autori quidem placet suo, feram non molestè scilicet huic sententiam meam non probari. Nam ego notari habitũ puto, qui pacificator in statuis diceretur. De quo ita legimus apud Quintilianũ: Fit & ille habitus, qui esse in statuis pacificator solet, qui inclinato in humerum dextrum capite, brachioque ab aure protenso, manum infesto pollice protendit, qui quidẽ maximè placet ijs, qui se dicere sublata manu iactant. Hactenus Quintilianus. Extat autem adhuc pacificatore habitu (ni fallor) statua illa Romæ, quæ pro æde Lateranensi inter prima urbis spectacula conuisitur.

Locus

Locus in Plauti Mustellaria, & item alter in Milite, uindicati à uitio. CAP. LXVI.

IN Mustellaria Plauti locus est mendosè scriptus plerisq; codicibus, ad hunc sanè modum: Viden' ornamenta in foribus? uideo. Specta qua arte dormiunt: dormiunt. Ille quidem ut conuenit uolui dicere. Sed cùm de his neq; sensus eliciatur ullus, & festiuum Plauti dictum uitio librariorum pereat, faciam, ut arbitror, operæprecium, si scripturam incolumem de Plautino codice citato à nobis, iterum reposuero. Est autem prorsus hæc. Viden' coagmenta in foribus? uideo. Specta qua arte dormiunt: dormiunt. Illud quidem ut conniuent uolui dicere. Nam quia conniuere dicuntur, qui dormitant, ut apud Cinnam lectus est uersiculus: Iam grauis ingenti conniuere pupula somno.

Propterea cũ in foribus iuncturas esse minimè laxas: id enim coagmenta sunt, Tranio seruus ostẽderet, dormire eas ridiculè prius, dein etiam conniuere iocu-lariter dicit, ex oculis dormitantiũ ducta metaphora. Similiter corrigendum puto locũ alterum ex Plautino Milite, qui sic uitiosè legitur: Mirus oleo uictitare te tam uili tritico. Quid iam? quia lusciosus. Verbero, ædepol tu quidem cæcus, nõ lusciosus. Nam cum nullus hinc elici sensus queat, legendum arbitror sic: Miruſt lolio uictitare te: tam uili tritico. Siquidem hoc ubiq; idem apud Plautum, miruſt pro mirum est, reperies. Atq; lolio uitiari oculos etiam ait Ouidius Fast. primo: Et careant loliis oculos uitiantibus agri.

Notat id Fulgentius quoq;, non contemnendus Grammaticus. Quare cũ Sceledrus seruus lusciosum, uitiatisq; oculis conseruum Palęstrionem uelit significare, mirum esse ait, uictitare eum lolio, cum sit ipsum triticum tam uile. Lolio autẽ uictitare eũ, colligere se uel inde affirmat illudens, q; sit lusciosus. Lusciosi porrò, seu luscicii, qui uitiũ hoc habẽt oculorũ, ut clarius uesperi, q; meridie cernant.

Cornicem uideri apud ueteres concordiæ symbolum, non ut omnes apud Iuuenalem existimant ciconiam. CAP. LXVII.

PRo comperto iam habetur, ciconiam deniq; esse, qua cõcordiæ repræsentaretur apud priscos effigies: atq; ita uersiculum Iuuenalis omnes interpretantur, Quæq; salutato crepitat concordia nido. De eo tamen nullum omnino afferũt testimoniũ, quod autoritatis adminiculo sustẽtetur. Ego cornicem magis accipio, ductus Heliani græci scriptoris testimonio, qui libro de Animalibus tertio, de hac aui sic propemodũ scribit: Cornices, inquit, inter se fidissimæ sunt: & cum societatẽ coierint, maximo se opere diligunt. Neq; id genus animalia uideat quispiam licenter misceri, & temerè. Quin hoc quoq; dictitant, qui res istiusmodi callent, altera extincta, cõparem uiduam degere. Cæterùm id quoq; audio, ueteres in nuptiis post hymenæum cornicem inuocare, signumq; id concordiæ dare iis consuesse, qui liberûm quærendorum gratia conuenissent. Tum qui sedes auium, & uolatus obseruant, inauspicatum esse captantibus auguria dicunt unius tantum cornicis obsequiũ. Sic ille. Sed & in nomismatis aureis duobus Faustinæ Augustæ, manifestam prorsus imagunculam nuper mihi Laurentius Medices ostendit, cum titulo ipso cõcordiæ.

Versus ex Callimacho super crinibus reginæ Berenices, atq; inde mendũ ex Catulli exemptum uersiculo. CAP. LXVIII.

ELegiam Callimachi de crinib. Berenices inter sidera receptis mira elegantia uertit in latinã linguã, nobilis poeta Catullus, quamuis pleraq; sint in ea corrupta mendosaq;, & temerè scripta librariorum inscitia. Sed argumẽtum ipsius partim apud Hyginium latinũ autorem, partim

etiam apud Theonem, necq; non Achillem quocq; Græcos Arati enarratores inuenias. Græca sanè ipsa Callimachi elegia non extat ad nos quantum compererim, sed ętate intercidit. Apud Theonem tamen Arati eiusdem interpretem principium illius tale reperio:

Ἡ με κόνων ἔβλεψεν ἐν ἠέρι τὸν Βερενίκης
 Βόστρυχον, ὃν κείνη πᾶσιν ἔθηκε θεοῖς.

Prætereacq; in cõmentarijs super Apollonium Rhodium ex Lucilio Tarrheo, Sophocleo ac Theone collectis, ubi de Chalybibus agitur libro secũdo, sic adeò est inuenire: μέμνηται αὐτῶν καὶ καλλίμαχος χαλύβων ὡς ἀπόλοιτο γένος τηλόθεν ἀντέλλοντα κακὸν φυτὸν οἵ μιν ἔφηναν. Ex quo uersiculum sic illum legendum quis dubitet? Iupiter ut Chalybon omne genus pereat. Vt sit Chalybon græcè dictum. Atque hoc inscitè legunt quidam Telorum. Vulgatissimi codices cœlitum retinent contra etiam metri rationem. Sed hanc scio nostram obseruationem iampridem esse peruulgatam: quam tamen à nobis ortam, uel ille ipse scit, qui uulgauit, libẽtercq; etiam fatetur uir doctissimus undecunq; Picus.

Oarion synceriter esse apud Catullũ, quod Aorion isti legunt, qui bonos uiolant libros. CAP. LXIX.

IN elegia eadem Catulli ex Callimacho, Oarion legitur, pro eo quod sit Orion. Quam quoniam integram adhuc, inuiolatamcq; dictionem nonnulli temerè attentare iam incipiunt, contra hanc sinistram imperitorum audaciam standum mihi est omni (quod aiunt) pede, uel Callimachi eiusdem autoritate, qui sic in hymno in Dianam, etiam nunc extante, ait: οὐδὲ γὰρ ὦτος, οὐδὲ μὲν ὠαρίων ἀγαθὸν γάμον ἐμνήστευσαν. Sed & Nicander Theriacõn libro consimiliter:

Βοιωτῷ τεύχουσα κακὸν μόρον ὠαρίωνι. Et Pindarus in Isthmijs:

οὐ γὰρ φύσιν ὠαριωνείαν ἔλαχεν. Et alibi:

ὀρείαν πελειάδων μὴ τηλόθι ὠαρίωνα νεῖσθαι.

Quare putat Eustathius quinto in Odysseam cõmentario παρὰ τὸ ὠαρίζειν appellatum. Non igitur Aorion, sed Oarion uera lectio.

Cuius in Bruti nomismate symbolum sint pileus, & pugiones. CAP. LXX.

SI quis nomisma Bruti reperiat ipsius cælatum imagine, prætereacq; pileo, & duobus pugiunculis, ne diutius in explicanda ratione, causacq; laboret, legat Historiarũ Dionis librum 46. Nam ex his, inquit, Brutus significabat ab se & Cassio patriam liberatam. Sed enim pileũ gestari ab his solitum, qui libertatem nacti, uulgatius manifestiuscq;, quàm ut sit autoritatibus confirmandum.

Quæpiam uulgò legi adhuc apud Maronẽ contra regulam, contracq; rationem metri. CAP. LXXI.

PVdet referre quàm manifestum, sed nondũ tamen à quoquam (quod sciam) nisi nobis indicibus animaduersum, mendum Vergilianis codicibus inoleuerit libro Aeneid. octauo:

Quod fieri ferro, liquido'ue potestur electro.

Cæterũ in uolumine illo, quod est in intima Vaticana bibliotheca mirè uetustũ, & grandibus characteribus perscriptũ, nõ potestur offendas, sed potest usitatius uerbũ. Quę etiã uerior esse lectio, uel inde probatur, quòd electrũ ubicq; in prima syllaba longa, tam apud Græcos ponitur, quàm apud nostros. Necq; quicq; interpretes super uerbo potestur alioqui nouo inusitatocq; loquunt. Haud tamẽ præterijt me uete-

me ueteres hoc quoq; protulisse, sicut Pacuuium in Chryse, sicut etiam Lucretiũ, quemadmodũ & poteratur lectũ à Nonio Marcello: est in Cæcilianis annalibus. Sed & alter locus itidem uitio consimili laborat, apud eundem poetam:

Sceptra Palatini, sedemq; petiuit Euandri.

Cum in uolumine eodem non petiuit trisyllabũ, sed petit dissyllabum scriptũ inueniatur. Quod & metri uis cogit, alioqui prima syllaba Euandri, contra omnem uel rationẽ, uel consuetudinẽ breuis foret. Est uerò in utroq; uersu spõdeus quintà sede. In uerbo autẽ Petit, syllaba ipsa posterior, uel quia sit in fine, uel quia coaluerit una ex duabus, iure producta est. Martianus autem Capella syllabam docet ubiq; esse cõmunem, quæ desinit in t literam, sicut in illo cernimus Vergilij,

Nam tibi Tymbre caput Euandrius abstulit ensis.

De Philyra, & lemniscatis coronis. CAP. LXXII.

PHilyra quid sit, uideo nesciri à plerisq;, peruerseq; etiam à nõnullis interpretibus accipi. Nam uocabulo eo sic utitur Horat. in 1. Carminũ,

Displicent nexæ philyra coronæ. Et Ouidius in 5. Fastorum:

Ebrius incinctus philyra conuiua capillos Saltat.

Quo apparet usum ipsius apud ueteres in coronamentis fuisse percelebrem. Iam primùm igitur si conferas, quæ super philyra Theophrastus in tertio de Plantis, quæ' ue item Plinius in decimosexto Naturalis hist. narrant, facilè nimirũ cognosces eandẽ apud nos esse tiliam, quę philyra sit apud Græcos. Ac sic etiam Theodorus Gaza quantumuis homo doctus & diligens interpretatur. Porrò autẽ tuniculæ etiam quædam ex libro ipso tiliæ arboris, uel ad eius imitamentum factæ, quibus aut lemnisci fierent, id est, fasciolæ de coronis pendulæ, aut libelli, græco uocabulo peculiariter appellatæ philyræ. Testatur partem ex his eodem libro Plinius his uersibus: Inter corticem & lignum tenues tunicas, multiplici mẽbrana, è quib. uincula tiliæ euocantur, tenuissimè earũ philyræ coronarũ lemniscis celebres, antiquorũ honore. Rursusq; idem libro primo atq; xx. de lemniscis & philyris ita meminit: Crassus diues primus argento auroq; folia imitatus ludis suis coronas dedit. Accesserũt quoq; et lemnisci, quos adijci ipsarũ coronarũ honos erat propter Hetruscos, quibus iungi nisi aurei, nõ debebant. Puri diu fuere ij, cælare eos primus instituit P. Claudius Pulcher, bracteasq; etiã philyræ dedit. Porrò lemniscatas coronas, etiã (ni fallor) in nomismatis Laurẽtij Medicis identidem uidemus: deq; his mentio quoq; apud Suetoniũ, sicuti idem à Põpeio Festo lemniscorum uocabulũ diligenter exponitur, deq; lemniscis itidẽ nõnihil Tertullianus quoq; in libro de Corona militis: Nicas autem in cõmentario quem per ordinem literarũ composuit, græcè ille quidẽ, sed in hunc fermè intellectũ philyram interpretatur: Philyra, inquit, planta librũ papyro similem habens, ex quo etiam funes cõplicant. Esse aũt ductilẽ philyrã laniciq; modo, uel netilem potius innuit & Tertullianus idem in libello eo, qui de Pallio inscribit. Quin Herodianus etiam græcus autor, olim à nobis in latinũ conuersus, & Innocentio octauo pontifici maximo dedicatus, libro ipso historiæ primo, mentionẽ libelli facit è philyra tenuissima, utroq; uersum replicabili. Sed & Capella Martianus libro de Philologiæ nuptijs secũdo: Cernere erat, inquit, qui libri, quantaq; uolumina, quot linguarum opera ex ore uirginis defluebant. Alia ex papyro, quæ cedro perlita fuerãt, uidebantur. Alij carbasinis uoluminib. implicati libri, ex ouillis multi quoq; tergoribus. Rari uerò in philyræ cortice subnotati. Tũ ista q̃q; Vlpiani uerba reperias in titulo Digestorũ, de legatis & fideicõmissis: Librorũ appellatione continentur omnia uolumina, siue in charta, siue in mẽbrana sint, siue in qualibet alia materia.

Sed & si in philyra, aut tilia, ut nõnulli cõficiunt, aut in alio corio: idem enim erit dicendum. Deniq; etiam Eustathius in cõmentario secũdo Homericæ Odysseæ, facta prius de nauticis rudentibus mentiõe, corticem tiliæ dicit, quam græcè philyram nominat, plurimam in id genus funium suppeditare materiam. Receptum autem uidetur ex eo uti coria quoq; singula, uel tunicas, aut membranulas etiam materiæ disparis à tilia, philyras uocent, aut philuras, y græca in u cõmutata, ueteri & peruulgata Latinorum consuetudine. Sicuti de papyro agens Plinius libro 13. Præparãtur ex eo, inquit, chartæ diuisæ acu in prętenues, sed quàm latissimas philuras. Nam illud utiq; ad hæc enarranda neutiq; pertineat, quod idem ait Plinius lib. 14. Philyra cocos & polline nimium salem cibis eximere.

Vocabulum quod est expernata, Catullianis uideri exemplaribus reponendum, CAP. LXXIII.

QVod nunc tradituri sumus fortasse à nonnullis, ut incertũ & uacillans, parumq; adhuc exploratũ deridebitur, & exsibilabitur: sed ego mihi de eo dicendum putaui, ne uestigium istud antiquitatis penè iam abolitum, qualecunq; sit, extingueretur. Ostẽdit mihi Romæ abhinc quadriennium Manilius Rallus, græcus homo, sed Latinis literis apprimè excultus, fragmentũ quoddã Sexti Pompeij Festi (nam ita erat in titulo) sanè q; uetustum, sed pleraq; mutilatũ, prærosumq; à muribus. Quod me magnopere tenuit, siquidem reliquiæ illæ qualescunq; ex integro ipso uolumine superabant, quod autor Festus composuerat, non ex hoc autem cõpendiario, quod nunc in manibus coactum uiolenter, & decurtatũ, scilicet ab ignobili et indocto quodã, nec isto quoq; nomine satis bene de literis merito. Nonnullas quoq; ex eodem fragmẽto, Pomponius Lætus, uir antiquitatis, & literarum bonarũ consultissimus sibi pagellas retinuerat, quas itidem legendas mihi, describendasq; dedit. Ex lectiõe igitur ea suspicatus utiq; sum, uerbum me Catullianum quasi postliminio in suas sedes reuocaturũ. Siquidem ubi exponitur in hoc compendiario uocabulũ Suppernati, quod eos significare ostendit, quibus femina sunt succisa in modum suillarũ pernarum, atq; ex Ennio uersus allegatur:

His pernas succidit iniqua superbia Pœni.

Hoc utiq; loco uetus codex circunrosam planè habet expositionem, sed ita tamen, ut appareat ex reliquijs literarũ malè cohærentibus, Catullũ quoq; post Ennium adduci, citariq; eum uersiculũ, qui nunc mendosè sic legitur:

In fossa Liguri iacet separata securi.

Nam ut de carminis residuo nihil mihi arrrogem temerè, uidebar sanè tum syllabatim quoq; olfactans, etiam pro explorato afferre posse, expernata legendum in eo, non separata, quantum ex paucis illis poteram ueluti minutalibus, aut ramentis colligere, quantumq; etiam uel ex obliteratis penè iam uestigijs ariolari. Quòd si cui pendêre adhuc ueri fides uideť, at pẽdeat equidẽ malo, q; aut cadat, aut iaceat. Nos aliquod in eo certè, nec arbitror iniuria, ponimus firmamentum.

Historia non illepida super Zeusi pictore, & Helena. CAP. LXXIIII.

ZEusis ille pictor Heracleotes apprimè nobilis etiam Helenæ pinxit imaginẽ Crotoniatibus nimis quàm laudatam, de qua Cicero in Rhetoricis contra Hermagoram luculentissimè scripsit. Sed quod obiter in Heliani libris omnifariæ historię superioribus annis apud Ioannem Laurentiũ Venetum, magnæ quidem in pontificia curia autoritatis, nec minoris tamen in literis eruditionis, sed & emunctæ naris hominẽ Romæ legimus, id nobis neutiq; indignum uisum, quod hic etiam legeretur. Neminem ait spectatum

Zeusis

Zeusis admittebat, nisi qui manuprecium dedisset. Ex quo uulgò etiam tunc Helena meretrix uocitata, quoniam quæstuaria.

Emendata uox in Ibide, simul explicata sententia neutiquam nota hactenus. CAP. LXXV.

ENarrauit Domitius libellum Nasonis in Ibin, pręfatus ex Apollodoro se, Lycophrone, Pausania, Strabone, Apollonio, alijsq; Græcis, etiãq; Latinis accepta scribere. Multa in eo cõmentario uana, ridiculaq; confingit, & cõminiscitur ex tempore, cõmodoq; suo, quibus fidem facit, aut se frontem penitus amisisse, aut tam magnum sibi fuisse interuallũ inter frontem & linguam (sicut ait quidam) ut frons comprimere linguam non potuerit. Furor est, adhuc aliquos tam cæcos istius hominis inueniri amatores, ut ad ista nondum suos qualescunq; oculos adaperiant. Furor est profectò, furor dare occasionem impudentię cęteris fouendo errores etiam alicuius, quoniam fuerit interdum sententiæ non pœnitendæ. Sed quid istis facias literationis, non literaturæ magistris, qui nullo magis, q̃ talibus nugis supercilia tollunt, ut cochleæ cornua, quorumq; plumbea prorsus ingenia, q̃ magis excoluntur, tam magis obbrutescunt? At enim ne penitus ludamus operam, dissimulatis his, quos sua facit uilitas cõtemnendos, exequemur reliqua propositi. Mihi igitur ille unus locus inter cæteros mouere stomachum solet, qui sic mendosè nunc legitur:

Vtq; loquax in equo est elisus gutture Agenor,
  Sic tibi claudatur pollice uocis iter.

Vbi sic ait Domitius: Agenor lapsu equi inserta ori manu extinctus est. Ita'ne tandẽ uir doctissime? Sed oro te, mi Domiti, græcũ profer, si potes, aut latinum, modò idoneum, fabulæ istius autorem, nec recusabo iam, quin me, non dixerim gregales, aut admiratores tui, sed uiri quoq; literati, quibus hic labor exsudat, pro indoctissimo iam, proq; etiam impudentissimo damnent, & quidem cunctis suffragijs, quoniam à te dissentiam. Mihi sanè recta esse, & emẽdata scriptura uidetur, si rationi libera coniectura sit, non Agenor, sed Acerno, ut de Anticlo dictũ accipiamus. De quo est etiam apud Homerum libro 4. Odysseæ: Nam cùm ad equum illũ Troianũ, trabibus contextũ, grauidumq; militibus impulsu numinis accessisset Helena, uoces imitari uxorum cuiusq; occepit, ut inibi delitescentium desideria euocaret, refricaret memoriã, responsa tentaret elicere. Sed eñ reliquis patientiã, silentiumq; præstantibus, cùm solus Anticlus in respondendi lubrico, articuloq; iam foret, statim est ab Vlysse præuentus, & manib. impressis suffocatus. Itaq; intercepto, uel interstructo potius indicio periculũ depulsum. Cęterùm Tryphiliodorus q̊q; gręcus autor in poemate, quo de Ilio capto scribit, Anticlũ hunc Ortygiden appellat, uxoremq; eius nominat Laodamiam, ita inquiens:

ὀρτυγίδης δ᾽ ἄντικλος ὃν αὐτόθι τεθνειῶτα
ἵππῳ δακρύσαντες ἐνεκτερέϊξαν ἀχαιοί. Et item alibi sic:
Ἄντικλος δ᾽ ὅτε κέντρον ἐδέξατο λαοδαμέιης
μοῦνος ἀμοιβαίην ἀνεβάλλετο γῆρυν ἀνοίξας,
ἀλλ᾽ ὀδυσεὺς κατέπαλλε.

Et alia deinceps addit, per quæ fabula omnis similiter ab Homero uersib. permultis explicatur. Sed & nos in Ambra sic attigimus:

Indicijq; metu præclusum pollice fauces
Anticlon Ortygiden.

Consimilia uerò istis apud Domitium multa, quæ facilè arguant, quò fuerit illius processura licentia, præsertim sic inuitata fauoribus imperitorũ, nisi morari apud superos adhuc quidem iuuenis desisset.

Non

Non Antilochum ab Hectore, sed aliter uideri legendum in prima Heroidum. CAP. LXXVI.

IN prima Heroidum Nasonis epistola sic legitur:

Siue quis Antilochum narrabat ab Hectore uictum.

Sed uictũ, necatumq; ab Hectore Antilochũ profectò neutiquam reperietur. Quare aut Amphimachũ crediderim legendũ: aut nõ ab Hectore, sed Memnone. Cõstat enim ex 13. Homeri Rhapsodia, occisum ab Hectore Amphimachum Cteati filium, qui de Græcis ducibus unus etiam in catalogo numeratur. Constat item interfectũ à Memnone filium Nestoris Antilochũ. Quamobrẽ ut in eo quod obtinuerat hactenus mendum deprehenditur manifestarium, sic his à nobis ita pro tempore suffectis, quæ lector uelim boni consulas: aliqua, ni fallor, gratia si non ueritatis, at certè uerisimilitudinis assentatur.

Quo argumento dicendũ Vergilius, non Virgilius. CAP. LXXVII.

VErgilius dicendum' ne sit, an Virgilius, ut nunc uulgò loquuntur, hoc est, cum uocali secũda, an cum tertia potius in prima syllaba, uideo adhuc inter eruditos ambigi. Cæterùm ut ego Vergiliũ dicam magis per e, quod iam placere quibusdam per nos etiam doctis incipit, quàm Virgilium per i, quod uulgò nimis obtinuit, in causa sunt ueterrima aliquot monumenta, nostræ obseruationi patrocinantia, quæ libens equidẽ subijciam propter propudiosos nescio quos, & æruginis plenos, odio omni, fastidioq; dignissimos: qui quanquàm semper elemẽtarij sunt, uindicare tamẽ inter doctos fautores audent sibi censuram literarũ. Sic ut istam quoq; qualemcũq; nostrã uetustatis deprehendendæ ac reuocandæ (si liceat) diligentiã studiumq; non cauillentur modò, sed & ita reprehendant acerbè, quasi flagitiũ facere putent, quòd his otiũ oblectemus, uel (ut ipsi magis contemptim) quòd ob hæc otio nostro inuideamus, dum in reb. adeò friuolis & leuibus operã sumimus, quasiq; tempus, rem pretiosissimã, in superuacua erogamus. Qui tamẽ si legissent aliquando maximos uiros de singulis quoq; literis integra uolumina cõposuisse, ac ne Cæsarẽ quidẽ ipsum ueritũ in hanc tenuitatẽ descendere, darẽt fortasse mihi ueniã, nõ occupatissimo homini, si quãdo inter altiora studia, etiã res istiusmodi tractarẽ, paruas quidẽ, sed quib. etiã magna iuuent. Neq; enim reprehendi me iure puto, si hæc etiã, sed hęc sola consecter, ad quæ nõ ut ab otio ad studiũ, sed ut à studio ad otiũ me refero, & in quæ nõ tam feror ex professo, quàm casu incido, ceu si littoribus ex cõmodo inambulans, conchas interim colligã securus. Neq; tñ in id ego superciliũ subduco, nec inde me cẽseri facilè paterer, ut qui nõ Apinas modò hæc esse & trichas, ut in prouerbij ludicro est, uerũ etiã penè nihil, & noui & fateor. Sed tamen hoc ipsum tam nihil præstat agere, quàm longas ad ipsorũ fortasse exemplum trahere oscitationes, & grunnire in cœno turpiter, aut quàm omnino nihil agere, ne nihil prorsus agendo malè discamus agere. Reddenda igitur testimonia sunt nobis, necubi fides claudicet, ac ne quid nõ in expedito sit noscere uolẽtibus. Inuenies igitur Volsinis mẽsam quampiam marmoream, uetustissimis, peneq; exoletis characteribus intra ædem Christianæ uirginis, quæ pro ara est apostoli Petri, ubi VERGILI legitur. Inuenies etiam Sutri nomen hoc Vergilius ita notatum in mensa item lapidea, qua uidelicet & ipsa intra ædem Virginis uice utuntur altaris. Idq; nos utrinq; non sine aliquot arbitris etiã de proximo inspeximus. Neq; enim antiquarũ duntaxat inspectionum auriti testes, sed & oculati esse concupiuimus. Quin in Pandectis quoq; ijs, quæ nunc Florentiæ publicè asseruantur, libro ipso Iustiniani principis archetypo, non aliter quàm per e, notatur id nomen. Sicuti etiam in uolumine Maroniano literis

literis maioribus perarato, qui Romę in intima Vaticana bibliotheca mirè uetus ostenditur. Praetereaq; cõmentarium Tiberij Donati nunc in manib. habet Landinus homo & eloquens, & eruditus, & Florentiae iam diu doctor bonarũ literarum celebratissimus, cui se praeceptori adulescentiae meae rudimẽta magnopere debẽt, & qui nunc in professiõe quasi dixerim collega, locata iam in tuto sua sibi fama, nobis adhuc in stadio laboriosissimè decertantib: ita fauet, ut quicquid ipsi laudis acquirimus, quasi suũ sibi amplecti atq; agnoscere uideat. Is igitur (ut diximus) cõmentarium Tiberij Donati habet in manibus, & ipsum grandiorib. notatum uetustis characteribus, cuius autoritas, hoc haud dubiũ reliquerit. Quod itẽ in codice diui Aug. de Ciuitate Dei, ex publica Medicę familię bibliotheca, neq; non in Columellae ex priuata eiusdẽ gentis, literis utroq; Langobardis exarato. Tum in Senecae epistolarũ libro peruetere, cuius mihi copiam fecit Nicolaus Micheloctius Laurẽtij Medicis à secretis, elegãtis homo ingenij, multisq; item alijs uenerandis antiquitate uoluminibus, identidẽ nunc Iacobo Modesto Pratensi familiari nostro, & studiorũ adiutori, nunc alijs item nostris, utcũq; aut res ferat, aut exigat, ostendimus. In collectaneis aũt, quae nuperrimè ad Laurẽtium Medicem Iucundus misit, uir unus, opinor, titulorũ monimentorũq; ueterũ supra mortales caeteros nõ diligẽtissimus solũ, sed etiã sine cõtrouersia peritissimus, relata quoq; inuenio elogia duo, quae Romae (sicut ille indicat) in marmoribus inueniunt: TI. VERGILIVS DONATVS. Et iterũ: C. PAPIRIVS CESTVS VERGILIAE OPTIMAE VXORI SVAE BENE MERENTI DE SE. Quamuis aũt monimenta ista tanta seculorũ uetustate roborata, mihi satis ad pręsidiũ sint, attamẽ res ipsa quoq; astipulatur, & ratio. Nam sicuti à uere dictae uergiliae stellae, sic à uergilijs ipsis, uel item à uere potissimũ hoc nomẽ crediderim inclinatũ potius hercle, q̃ à uirga, quod quidã nugantur, laurea. Nam id cum apud autorẽ minus idoneũ inueniat, tum refellitur hoc ipso, q; multi ante hunc editũ poetã, eodẽ sunt appellati nomine. Quàm diu igitur aut nõ testimoniũ grauius, aut nõ ratio ualẽtior exhibetur, utiq; à uetusta magis cõsuetudine, q̃ à noua inscitia standũ est, unde hęc sartago loquẽdi uenerit in linguas. Etenim magna pars iuniorũ caligamus ad ueri conspectũ. Quin ut reliqua exequar, Verginius quoq; nomen huic finitimum, non Virginius in marmoreo nuper labro pro aede ipsa diuae Mariae Maioris insculptum Romae animaduertimus.

Additam falsò negationem primo Digestorum uolumine, quo capite de officio proconsulis agitur, & legati. CAP. LXXVIII.

PAulus iurisconsultus libro secundo ad edictũ ita scribit: Legatus mandata sibi iurisditione iudicis dandi ius habet. Sed haec uerba in primo Digestorum uolumine, quo capite de officio procõsulis & legati tractatur, addita perperàm negatiõe in plerisq; codicibus inuenias, sic uidelicet legatus mandata sibi iurisditione iudicis dandi ius non habet. Cęterùm in Pandectis istis Florentinis, quas etiam archetypas opinamur, negatio prorsus est nulla. Quo fit, ut interpres legum Florentinus Accursius, mendosum & ipse nactus codicem, penè dixerim miserabiliter se torqueat.

Cur Lysimachi regis facies in nomismatis cornigera. CAP. LXXIX.

LYsimachi regis facies in nomismatis cornigera. Causa eius apud Appianum in Syriacis. Namq; ait ab eo ferum taurũ de sacrificio Alexandri Magni uinculis elapsum retentum manibus ambabus, et occisum. Atque ob id inquit, προστιθέασι τῶν τοὺς ἀνδριάντας [illegible] [illegible] δὲ τὰ κέρατα. Quod significat, ob id eius statuis deniq; apponi cornua.

Fabula

Fabula ignotior de Tiresia & Pallade, qua sensus aperitur Propertianus. CAP. LXXX.

PRopertius in libro Elegiarum quartò sic ait:

Magnam Tiresias aspexit Pallada uates,
 Fortia dum posita Gorgone membra lauat.

Extat adhuc hymnus Callimachi poetæ, cui titulus, εἰς λουτρὰ τῆς παλλάδος. In quo fabula Tiresiæ multis elegiacis uersibus in hanc fermè sententiã tractatur. fuisse Nympham quampiam Thebis, cui nomen Chariclò, Palladi præ cæteris gratam, matrẽ Tiresiæ. Sed quũ se Pallas aliquando & Chariclò item in Heliconio Hippocrene nudæ per æstũ lauarent, ac tum casu uenator Tiresias ad eundem fontem sitiens accessisset, Mineruã scilicet imprudens nudam conspicatus, statimq; oculis est captus. Nam ita Saturnijs legibus cautum, inquit, ut qui deum inuitum cernat, ingenti mercede cernat. Cui simile quippiam de dearum conspectu etiam Abammon Aegyptius in epistola scribit ad Porphyrium philosophũ, quã tamen existimat Proclus Iamblichi potius esse, quàm Abammonis: ex quo Vergilius: Transq; caput iace, ne respexeris. Quod & Leucothea Homerica monuit Vlyssem. Sed ut illuc, unde abij, redeam: Cùm in hanc Tiresias calamitatem incidisset, mota lacrymis Chariclûs nymphæ Pallas, & uatem eum, & longæuum, & post obitum quoq; prudentem, sapientemq; præstitit, & baculo insuper donauit, quo ueluti duce, uestigijs inoffensis graderetr. Quod & nos in Ambra sic attigimus, quum de poeta loqueremur Homero:

 —Baculum dat deinde potentem
Tiresiæ magni, qui quondam Pallada nudam
Vidit, & hoc raptam pensauit munere lucem,
Suetus inoffensos baculo duce tendere gressus.

Et item sic in Nutrice Tiresiam periphrasticôs insinuauimus:

Quid cui post uisos nudatæ Palladis artus
Cernere nil licitum?

Quin hinc apud Nonnũ lib. 5. Dionysiacôn, ita exclamãs inducitur Actæon, ut felicem Tiresiam dicat, qui citra mortem tantum amissis oculis Mineruã aspexerit nudã, quæ etiã lumen ademptũ in animũ ipsius trãstulerit. Atq; adeò sic ait:

ὄλβιε τειρεσία, σὺ μὲν ἔδρακες ἐκτὸς ὀλέθρου
γυμνὴν ἀναινομένης οἰκτέρμονος εἶδος ἀθήνης. Et paulo pôst:
ζώεις σῶν βλεφάρων ὀλέσας φάος, ὑμετέρων δὲ
ὀφθαλμῶν ἀμάρυγμα νόου μετέθηκεν ἄθλων.

Hactenus autem super hoc poetæ loco scripseramus, cum nobis Picus noster Mirandula, quasi Cynthius alter in illo ipso, quo iam hæc imprimenda fuerant articulo, aurem uellit, & admonuit, ut elegiam quoq; ipsam Callimachi, quę uidelicet una extat apud Græcos (quantum equidem sciam) sed & rarissima est inuentu, subijceremus: & quanquam spacijs exclusi temporis, uertere eam quoq; tamẽ in latinum tentaremus. Ego uerò, qui nec scribere alieno stomacho libenter soleo, nec extemporalitati satis confido, non distuli tamen id onus quoquo modo subire. Quoniã cũ quid à me Picus exigit, nec licet mihi nescire quod nesciã, nec non posse quod nequeam: uel quòd homini me charissimũ sentio, uel quòd plus eum uidere in rebus meis, quàm meipsum, mihi persuadeo. Vertimus igitur penè ad uerbum, & quod græcè dicitur παρὰ πόδα, nõ sensu modò, sed numeris etiã, quod est difficilimum, coloribusq; seruatis. Tantumq; nunc admonemus lectorẽ, paucula uideri mihi adhuc mendosa in græcis exemplaribus, quæ non erat pudoris nostri

nostri corrigere, & septimum ipsum à fine uersiculum reliquo uno duntaxat uocabulo exoleuisse, quem nos tamen latinum pro cõiectura suffecimus. Illud item scito est opus, nostrum hoc esse interpretamẽtum, & à nobis deniq; fluxisse prius q̃ in ullius cõmentarijs ebulliret, quod & Syluæ per se ipsæ, quas citauimus, tot abhinc annos editæ probabunt, quarum uidelicet alterã magno sumus olim conuentu publicè multis excipientibus interpretati. Sit ergo nostri iuris, quod nostri fuit muneris, ne quarta omnino luna (sicuti prouerbium fertur) nati credamur, ut alijs tantummodo ad Herculis exemplum laboremus. Iam illud quoq; miror, cur & Domitius, & alij quidam post illum, quocunq; momento, quacunq; occasiõe scribere audeant, hoc aut illud imitatione Callimachi dictum fuisse à Propertio, cum præter hymnos pauculos nihil prorsus extet ad nos poetæ istius, nec autem planè quicquam quod amoris argumenta cõtineat. Sed aures ad Callimachi iam uersiculos subscriptos ueteri more sine ullis accentiunculis arrigamus.

Καλλιμαχου εις λουτρα της παλλαδος.

Οσσαι λωτροχοοι τας παλλαδος εξιτε πασαι;
εξιτε. ταν ιππων αρτι φρυασσομεναν
ταν ιεραν εσακουσα. και α θεος ευτυκος ερπει.
σουσθε νυν ω ξανθαι, σουσθε πελασγιαδες.
ου ποκ αθαναια μεγαλως απενιψατο παχεις,
πριν κονιν ιππειαν εξελασαι λαγονων.
ουδ οκα δη λυθρω πεπαλαγμενα παντα φεροισα
τευχεα των αδικων ηνθ απο γηγενεων.
αλλα πολυ πρατιστον υφ αρματος αυχενας ιππων
λυσαμενα παγαις εκλυσεν ωκεανω,
ιδρω και ραθαμιγγας, εφοιβασεν δε παγεντα
παντα χαλινοφαγων αφρον απο στοματων
ω ιτ αχαιιαδες. και μη μυρα, μηδ αλαβαστρως
συριγγων αιω φθογγον υπαξονιων.
μη μυρα λωτροχοοι ται παλλαδι μηδ αλαβαστρως
ου γαρ αθαναια χριματα μικτα φιλει.
οισετε μηδε κατοπτρον. αει καλον ομμα το τηνας.
ουδ οκα ταν ιδαν φρυξ εδικαζεν ερι,
ουδ ες ορειχαλκον μεγαλα θεος, ουδε σιμουντος
εβλεψεν διναν ες διαφαινομεναν.
ουδ ηρη. κυπρις δε διαυγεα χαλκον ελοισα
πολλακι ταν αυταν δις μετεθηκε κομαν.
α δε, δις εξηκοντα διαθρεξασα διαυλως.
οια παρ ευρωτα τοι λακεδαιμονιοι
αστερες, εμπεραμως ετριψατο λιτα λαβοισα
χριματα τας ιδιας εκγονα φυταλιας.
ω κωραι, το δ ερευθος ανεδραμε πρωιον, οιαν
η ροδον η σιβδης κοκκος εχει χροιαν.
τω και νυν αρσεν τι κομισσατε μουνον ελαιον,
ω καστωρ ω και χριεται ηρακλεης.
οισετε και κτενα οι παγχρυσεον; ως απο χαιταν
πεξηται, λιπαρον σμαξαμενα πλοκαμον.
εξιθ αθαναια παρα τοι καταθυμιος ιλα.
παρθενικαι μεγαλων παιδες ακεστοριδαν

ωθανα. φορειται δε και α διομηδεος ασπις,
    ως εθος αργειων τουτο παλαιοτερον
ευμηδης εδιδαξε τειν κεχαρισμενος ιερευς.
    ος ποτε βουλευτον γνους επι οι θανατον
δαμον ετοιμαζοντα φυγας, τεον ιερον αγαλμα
    ωχετ εχων. κρειον δ' εις ορος ωκισατο
κρειον ορος. σε δε δαιμον απορρωγεσσιν εθηκεν
    εν πετραις αις νυν ουνομα παλλατιδες
εξιθ αθαναια περσεπτολι χρυσεοπηληξ
    ιππων και σακεων αδομενα παταγωι
σαμερον υδροφοροι μη βαπτετε. σαμερον αργος
    πινετ' απο κραναν μηδ απο των ποταμων
σαμερον ω δωλαι τας καλπιδας ες φυσαδειαν
    η ες αμυμωνην οισετε ταν δαναω
και γαρ δη χρυσωι τε και ανθεσιν υδατα μιξας
    ηξει φορβαιων ιναχος εξ ορεων
ταθανα το λοετρον αγων καλον. αλλα πελασγε,
    φραζεο μη ουκ εθελων ταν βασιλειαν ιδηις
ος κεν ιδηι γυμναν ταν παλλαδα ταν πολιουχον
    τωργος εσοψειται τουτο πανυστατιον.
ποτνι αθαναια συ μεν εξιθι μεσφα δ' εγω τι
    ταις δ' ερεω. μυθος δ' ουκ εμος αλλ ετερων.
παιδες, αθαναια νυμφαν μιαν εν ποκα θηβαις
    πουλυ τι και περι δη φιλατο ταν εταραν
ματερα τειρεσιαο, και ουποκα χωρις εγεντο
    αλλα και αρχαιων ευτ επι θεσπιεων
η πι κορωνειας η εις αλιαρτον ελαυνει
    ιππους βοιωτων εργα διερχομενα.
η πι κορωνειας ινα οι τεθυωμενον αλσος
    και βωμοι ποταμωι κειντ επι κουραλιωι,
πολλακις α δαιμων μιν εωι επεβασατο διφρωι
    ουδ οαροι νυμφαν ουδε χοροστασιαι
αδειαι τελεθεσκον οτ ουχ ηγειτο χαρικλω.
    αλλ ετι και τηναν δακρυα πολλ εμενε,
και περ αθαναιαι καταθυμιον ευσαν εταιραν
    δη ποτε γαρ πεπλων λυσαμενα περονας,
ιππω επι κρανα ελικωνιδι καλα ρεοισαι
    λωντο. μεσαμβρινα δ' ειχ' ορος ασυχια.
αμφοτεραι λωοντο. μεσαμβριναι δ' εσαν ωραι
    πολλα δ' ασυχια τηνο κατειχεν ορος.
τειρεσιας δ' ετι μουνος αμα κυσιν αρτι γενεια
    περκαζων ιερον χωρον ανεστρεφετο.
διψασας δ' αφατον τι ποτι ρροον ηλυθε κρανας
    σχετλιος ουκ εθελων δ' ειδε τα μη θεμιδες.
τὸν δε χολωσαμενα περ ομως προσεφασεν αθανα:
    τις σε τον οφθαλμως ουκ ετ' αποισομενον,
ὠ ευηρειδα χαλεπην οδον αγαγε δαιμων
    α μεν εφα. παιδος δ' ομματα νυξ εβαλεν.

εσταθη δ' αφθογγος. εκολλασαν γαρ ανιαι
  γωνατα, και φωναν εσχεν αμηχανια.
α νυμφα δ' εβοασε, τι μοι τον κωρον ερεξας
  ποτνια. τοιαυται δαιμονες εστε φιλαι.
ομματα μοι του παιδος αφειλεο. τεκνον αλαστε
  ειδες αθαναιας στηθεα και λαγονας
αλλ ουκ αελιον παλιν οψεαι ω εμε δειλαν
  ω ορος, ω ελικων ουκ ετι μοι παριτε.
η μεγαλ αντ ολιγων επραξαο, δορκας ολεσας
  και προκας ου πολλας, φαεα παιδος εχεις,
α μεν επ αμφοτεραισι φιλον περι παιδα λαβοισα
  ματηρ μεν γοερων οιτον αηδονιδων
αγε βαρυ κλαιουσα θεα δ' ελεησεν εταιραν
  και μιν αθαναια προς τοδ' ελεξεν επος
δια γυναι μετα παντα βαλευ παλιν οσσα δι οργαν
  ειπας. εγω δ' ουτοι τεκνον εθηκ αλαον.
ου γαρ αθαναια γλυκερον πελει ομματα παιδων
  αρπαζειν. κρονιοι δ' ωδε λεγοντι νομοι.
οσκε τιν αθανατων οκα μη θεος εληται
  αθρηση μισθω τουτον ιδειν μεγαλω
δια γυναι το μεν ου παλιναγρετον αυθι γενοιτο
  εργον. επει μοιραν ωδ' επενησε λινα,
ανικα το πρωτον νιν εγειναο. νυν δε κομιζου
  ω ευηρειδα τελθος οφειλομενον
οσσα μεν α καδμηις ες υστερον εμπυρα καυσει,
  οσσα δ' αρισταιος τον μονον ευχομενοι
παιδα τον αβαταν ακταιωνα τυφλον ιδεσθαι,
  και τηνος μεγαλας συνδρομος αρτεμιδος
εσσεται. αλλ ουκ αυτον οτε δρομος αιτ εν ορεσσι
  ρυσευνται ξυναι ταμος εκηβολιαι.
οπποταν ουκ εθελων περ ιδη χαριεντα λοετρα
  δαιμονος. αλλ αυται τον πριν ανακτα κυνες
τουτακι δειπνησευντι. τα δ' υιεος οστεα ματηρ
  λεξειται δρυμως παντας επερχομενα
ολβισταν ερεει σε και ευαιωνα γενεσθαι
  εξ ορεων αλαον παιδ' υποδεξαμεναν
ω εταρα τω μη τι μινυρεο, τωδε γαρ αλλα
  τευ χαριν εξ εμεθεν πολλα μενευντι γερα
μαντιν επει θησω νιν αοιδιμον εσσομενοισιν
  η μεγα των αλλων δη τι περισσοτερον.
γνωσειται δ' ορνιθας ος αισιος. οι πετονται
  ηλιθα και ποιων ουκ αγαθαι πτερυγες.
πολλα δε βοιωτοισι θεοπροπα πολλα δε καδμω
  χρησει και μεγαλοις υστερα λαβδακιδαις.
δωσω και μεγα βακτρον, ο οι ποδας ες δεον αξει,
  δωσω δε βιοτου τερμα πολυχρονιον
και μονος ευ τε θανη πεπνυμενος εν νεκυεσσι
  φοιτασει μεγαλω τιμιος αγεσιλα

ως φαμένα κατένευσε, το δ' εντελες ω κ' επινευσῃ
  Παλλας. επει μωνα ζευς το γε θυγατερων
δωκεν αθαναια, πατρωια παντα φερεσθαι
  λωτροχοοι. ματηρ δ' ουτις ετικτε θεαν.
αλλα διος κορυφα, κορυφα διος ουκ επινευει.
θυγατηρ
ερχετ' αθαναια νυξ ατρεκες, αλλα δεχεσθε
  ταν θεον ω κωραι τωργος οσαις μελεται,
συν τευαγορια, συν τευγμασι, συν τολολυγαις,
  χαιρε θεα, καδευ αργεος ιναχιω.
χαιρε και εξελαοισα, και ες παλιν αυτις ελασσαις
  ιππως, και δαναων κλαρον απαντα σαω.

Iam noſtros quoq; legito, qui malè collocare bonas horas uolet, attamen cum ue
nia quæſo, & conniuentibus oculis.

POLITIANI EX CALLIMACHO IN PALLADIS LAVACRA.

Ite foras agedum, quæcunq; liquentibus undis
  Membra lauaturæ Pallados, ite foras.
Ipſa uenit, fremitus ſacrorum audimus equorum,
  Ite agedum flauæ, ô ite Pelaſgiades.
Non prius ingentes lauit ſibi diua lacertos,
  Ilia q̃; abſterſit puluere cornipedum.
Nec tum quando armis multa iam cæde cruentis
  Venit ab iniuſtis horrida terrigenis:
Tum quoq; equûm ſubducta iugis fumantia colla
  Perfudit largi fontibus Oceani,
Dum ſudor, guttæq; putres, dumq; omnis abiret
  Spuma oris circum manſa lupata rigens.
Ite ô Achiuæ, ſed non unguenta, aut alabaſtros,
  Audio certè ipſum ſtridulum ab axe ſonum,
Palladi lotrices non unguenta, aut alabaſtros,
  Nulla etenim diuæ huic unguina miſta placent.
Ferte nec huic ſpeculum, uultu eſt pulcherrima ſemper,
  Nam nec in Ida olim iudice ſub Phrygio,
Se uel orichalco, magna hæc dea, uel Simoentis
  Spectauit, quanq; uertice perſpicuo.
Nec Iuno, ſed ſola Venus, ſe ſplendido in ære
  Vidit, eandem iterum diſpoſuitq; comam.
Bis ſexaginta ſpatijs uerûm incita curſu,
  Stellæ apud Eurotan ceu Lacedæmoniæ,
Perfricuit tantùm pingui ſe diua liquore,
  De baccis, arbor quem ſua protulerat.
O pueræ emicuit rubor ilico, matutina
  Quem roſa, quem grano punica mala ferunt.
Ergo marem nunc tantum olei quoq; ferte liquorem,
  Quo ſe ungit Caſtor, quo Amphitryoniades.
Ferte etiam ſolido ex auro, quo pectine crines
  Explicet, & pinguem cæſariem dirimat.

Exi age iam ô Pallas, præstò tibi uirgineus grex,
Natæ magnorum charus Acestoridum.
O Pallas, quin iam clypeus Diomedis & ipse
Fertur, ut Argiuûm mos uetus obtinuit.
Eumedes docuit, meditans tibi grata sacerdos,
Cùm in se composito cerneret interitu
Ire malam sortem, fugit quippe ille, tuamq;
Ad montem Crion sustulit effigiem.
Ad montem Crion, tum abruptis imposuit te
Cautibus, hasq; uocant nunc quoq; Pallatidas.
Exi age, quę expugnas urbes, cuiq; aurea cordi
Cassis, equumq; fremor, cum sonitu clypeûm.
Vos hodie undiferæ ne tinguite, uos hodie Argos
Fontibus ex ipsis, non fluuijs bibite.
Vos hodie ancillæ ferte urnas ad Physadeam,
Aut ad Amymonen progeniem Danai.
Namq; auro, & multis permistus floribus undas
Defluet è lætis Inachus ipse iugis,
Et purum feret huic laticem. caue tu ergo Pelasge,
Ne nudam imprudens aspicias dominam.
Aspiciet nudam qui Pallada, quæ tenet urbem,
Vltra iam hoc Argos cernere non poterit.
Iam ueneranda exi Pallas, dum quiddam ego istis
Dicam, nec meus hic sermo, sed alterius.
Vnam olim ò pueræ Thebis dea Pallas amabat
Nympham, præ cunctis quas habuit comites,
Matrem Tiresiæ, nunquamq; fuere seorsum:
Sed siue ad ueterum mœnia Thespiadûm,
Siue Coroneas, seu tenderet illa Haliarton
Bœotum uisens uecta iugis populos,
Siue Coroneas, ubi pulcher odoribus halat
Lucus, ubi ara ipsi Curalium ad fluuium.
Sæpe illam curru secum dea uexit eodem,
Nullaq; nympharum colloquia, aut thyasi
Grata fuere satis, nisi præforet ipsa Chariclò.
Verùm & ei multæ debitæ erant lachrymæ,
Quamuis chara comes magnę foret usq; Mineruæ.
Nam se olim peplis utraq; depositis
Dum lauat in lymphis Heliconidos Hippocrenes,
Vtq; die uacuus mons tacet in medio.
Dum lauat ergo utraq;, & mediæ sunt tempora lucis,
Dumq; est in toto plurima monte quies,
Tiresias unus canibus comitantibus ibat
Per loca sacra, leui flore genas nitidus,
Immensamq; sitim cupiens releuare, petito
Fonte, uidet quæ non cernere fas homini.
Hic irata licet sic illum affata Minerua est,
Quis te non ullis iam rediturum oculis,

O Euerida malus hæc deus in loca duxit?
Sic ait: at pueri lumina nox pepulit.
Astitit, obticuit, dolor illi ut glutine uinxit
Genua, sonum tenuit uocis inops animus.
At nympha exclamans, quid nato, ait, ó dea factum est?
Nunquid uestra deæ talis amicitia?
Lumina mi pueri rapuisti, pectora nate
Vidisti infelix Pallados, iliaq;.
At non & solem cernes iterum heu misera, ô mons,
O Helicon rursum non peragrande mihi.
Magna nimis paruis mutas, qui lumina nati
Pro ceruis paucis, dorcadibusq; habeas.
Sic puerum ambobus charum complexa lacertis
Mater flebilium carmen Aedonidon
Triste gemens iterat. sed enim miserata Minerua
Tunc sociam uerbis talibus alloquitur:
Dia, inquit, mulier, uerte hæc, quæ protulit ira,
Non per me captus luminibus puer est.
Nam pueris auferre oculos, haud dulce Mineruæ,
Verùm Saturni legibus hæc rata sunt,
Vt quicunq; deum aspiciat, nisi iusserit ipse,
Mercede ingenti scilicet aspiciat.
Dia igitur mulier fieri hæc infecta nequit res,
Quippe ita Parcarum fila uoluta manu,
Editus ut primùm puer est, sed tu accipe contrà
O Euerida quod maneat precium.
Munera Cadmeis pro quanta adolebit in ignes,
Quanta & Aristæus, uotaq; suscipient,
Natus ut impubes Actæon, unicus illis
Tantum oculis careat: namq; erit & Triuiæ
Concursor, sed non cursus, non æmulus illum
Tela arcus iaciens montibus eripiet,
Cùm diuam (licet inuitus) se fonte lauantem
Viderit: at fiet, qui modò erat dominus,
Esca suis canibus. Sed enim nemora omnia lustrans
Dum genitrix nati colliget ossa sui,
Tunc te felicem, tunc dixerit esse beatam,
Cui mons uel cæcum reddiderit puerum.
Parce queri mea grata comes: nam plurima contrà
Huic ego te propter præmia contribuam:
Esse dabo egregium uatem, quem protinus omnis
Perpetuo celebret nomine posteritas,
Cognoscet uolucrum quæ prospera, quæq; uolatu
Irrita, cuius item triste sit augurium.
Plurima Bœotijs oracula, plurima Cadmo
Hic canet, & magnis plurima Labdacidis.
Huic ingens baculum dabo, quod uestigia ducat
Quà uelit, huic uitæ tempora longa dabo.

Mox

Mox & honoratus Diti colet infera regna,
Inter & extinctos unicus hic sapiet.
Adnuit his Pallas dictis, quodq; adnuit illa
Perficitur, soli Iuppiter hoc tribuit
Natarum è turba, quæ sint patris omnia ferre
Lotrices, mater nulla deam peperit;
Imò Iouis uertex, uertex Iouis omnia nutu
Perficit, & natæ prorsus idem licitum est.
En uerè nunc Pallas adest. Eia ergo puellæ,
Queis Argos curæ est, ite, deam accipite.
Cumq; bonis uerbis, & cum prece, cumq; ululatu,
Salue ô diua, urbem protege, & Inachiam:
Salue hinc abscedens, iterumq; huc flecte iugales,
Ac rebus Danaûm sis precor auxilio.

De Ocno, & Asello, quodq; apud Propertium mendosè legitur orno. CAP. LXXXI.

APud Propertiũ eundẽ 4. elegiarũ libello, ita duo uersiculi legũtur:
Dignior obliquo funem qui torqueat orno,
Aeternusq; tuam pascat aselle famem.
Diu, fateor, animũ meum stimulauerat, ac pupugerat quidã quasi scrupulus, donec eum codex uetustus euellit, quem mihi Bernardinus Valla celeber iurecõsultus, & primæ homo nobilitatis Romæ abhinc fermè quinquenniũ commodauit, ubi nõ orno, sed ocno legi, legisseq; me statim duobus eruditissimis iuuenibus ostendi, qui me domi cõmodùm salutauerãt. Liquet aũt insinuari à Propertio Socraticæ illius picturæ argumentũ, de qua sic Plinius lib. Nat. hist. quinto & trigesimo narrat: Et piger, inquit, qui appellatur ocnos spartũ torquens, quod asellus arrodit. At eñ piger hic Ocnus (ut uideo) multorũ inuitamẽtis uagus repentè factus, & desultor, cottidie iam sedes mutat. Qua ꝓpter ut certo in siliquastro conquiescat aliquando, petenda fides est ab eo maximè codice, quem citauimus, hoc est (ut uerè dixerim) à stirpe, de qua istius cõiecturæ pullulauit occasio. Sic enim quiuis intelliget, neutiq; me mihi asserere aliena, sed mea duntaxat, inq; meis libris nil prius esse fide.

Quòd in Digestis titulo de edendo legatur Ad alium, legi Ad album conuenire. CAP. LXXXII.

IN titulo de edendo, qui secundo Digestorum uolumine legitur, uerba Vlpiani sunt ita libro quarto ad edictum. Eum quoq; edere Labeo ait, qui producat aduersarium suum ad album, & demonstret quid dictaturus est. Sic etenim scriptum in Pandectis ipsis Florentinis. Atqui codices omnes, qui sunt in manibus, non ad album, sed ad alium habent. Vnde multa uidelicet Accursii hæsitatio. De albo autem prætoris intelliges.

De Harpocrate. CAP. LXXXIII.

EPigramma est Catulli:
Lælius audierat patruum obiurgare solere,
Si quis delicias diceret, aut faceret.
Hoc ne ipsi accideret, patrui perdespuit ipsam
Vxorem, & patruum reddidit Harpocratem.
Quod uoluit fecit: nam quamuis irrumet ipsum
Nunc patruum, uerbum non faciet patruus.

Quæsitum diu qui'nam is foret Harpocrates, de quo mentionem & hoc loco faciat Catullus, & item in altero epigrammate, sic inquiens:

Si quidquam tacito commissum est fido ab amico,
  Cuius sit penitus nota fides animi:
Me unum esse inuenies illorum iure sacratum
  Corneli, & factum me esse puta Harpocratem.

Nos tamen & Venetijs, & itē Veronæ (quod diximus) abhinc annos octo fermè de eo studiosis aliquot publicè responsitauimus, quorum nunc testor fidem, conscientiamq;, sicui fortè aliena adscribere, ac non mea potius mihi uideor uindicare. Plutarchus igitur in libro, quem de Iside fecit, & Osiride, Harpocratem scribit ex Iside ipsa natum, et Osiride, qui cum illa iam mortuus rem habuerit, sed natum tamen præmaturo partu, debilitatisq; cruribus. Porrò editum eundem circa brumæ tempus minus absolutum, & rudem, præflorentibus puta, præuirētibusq; terræ fœtibus, quocirca etiā lentis primitias illi offerri. Neq; tamē, inquit, aut imperfectū esse deum, aut infantem, aut deniq; legumen aliquod existimandum, sed rudis imperfectiq; sermonis, minimeq; articulati præsidem quendam potius, ac moderatorem. Ex quo etiam digito labra cōprimit, argumētum taciturnitatis & silentij. Quin mense eo, quem uocant Mesorem, primitias leguminū offerentes, ita dictitant: Lingua fortuna, lingua dæmon. Deq; Aegyptiacis arboribus Persicam in primis ei sacratam ferunt, quòd fructus cordi, frons linguæ persimilis. Hactenus ex Plutarcho de Harpocrate, carptim, uellicatimq;, & per interualla. Meminit eiusdem Lucilius quoq; poeta in Epigrammate ad Dionysium, monens ut si quem habeat inimicū, nec Isin ei, nec Harpocratem, aut qui cæcos Deus faciat, iratos precetur, cogniturum quid deus, quid Simo ualeat. Sed & Tertullianus in Apologetico sic ait: Serapidem, & Isidem, & Harpocratem, cum suo cynocephalo capitolio prohibitos inferri, id est, curia deorum pulsos, Piso & Gabinius consules, non utiq; Christiani, euersis etiam aris eorum abdicauerunt, turpiū & ociosarum superstitionū uitia cohibentes: his uerò restitutis, summam maiestatē contulistis. M. autem Varro in libro de Latina lingua ita scribit: Cœlū & terra, hi dei ijdem, qui Aegyptij Serapis, & Isis, etsi Harpocrates digito significat ut taceas. De hoc igitur intellexit Ouidius libro Metamorphos. 9.

Sanctaq; Bubastis, uarijsq; coloribus Apis,
Quiq; premit uocem, digitoq; silentia suadet.

  Et idem Augustinus libro de Ciuitate Dei undeuigesimo: Et quoniā, inquies, ferè in omnib. templis, ubi colebantur Isis & Serapis, erat etiā simulachrū, quod digito labijs impresso admonere uideretur ut silentiū fieret: hoc significare idem Varro existimat, ut homines eos fuisse tacerēt. Hactenus Augustinus. Sed in epistola Abammonis Aegyptij ad Porphyriū, quā aut in græcam uertisse orationē, aut certè cōposuisse Platonicus Iamblichus existimatur, de deo quodā ueluti secundo fit mentio, cui nomen Aegyptiaca lingua fecerit Icheon, hunc ostendit silentio coli oportere. Quod idē etiā de summi dei cultu prolixè Porphyrius ἐν τῷ περὶ ζώων ἀποχῆς. Quin Dauid item propheta psalmum ita quempiam inchoat:

  לְךָ דוּמִיָּה תְהִלָּה אֱלֹהִים בְּצִיוֹן
  Lecha dumia theilla elohim bezion.

Id latinè significat: Tibi silentium, laus, Deus in Sion. Quod aliter tamen interpretes septuaginta uerterunt, hoc est: Te decet hymnus in Sion. Quare Harpocratē, puto, Aegyptij suis adhibebāt sacris, qui silentio colendum ostēderet summum deorum. Plinius quoque de Harpocrate in libro Naturalis historiæ xxxiij.

hactenus

hactenus meminit. Iam uerò etiam Harpocratem, statuasq; Aegyptiorum numinum, in digitis uiri quoq; portare incipiunt. Vt ergo ad Catullianũ Læliũ redeamus, scitè ille quidem, ne obiurgaretur à patruo, posthabita illius, quam comprimebat uxore, ipsum iam cœpit irrumare patruum, eoq; pacto tacere coegit, quoniam loqui fellator non potest.

De Libertinis, qui uocentur Dedititij. CAP. LXXXIIII.

INstitutiones hæ, quę uocantur in iure ciuili, Iustiniani principis nomine editæ, sed à Triboniano tamen, doctisq; alijs uiris compositę, etiam græcè scriptæ sub eodem prorsus intellectu reperiũtur. Nisi quia ritus quidam, consuetudinesq; Romanorũ ueteres, uberius aliquantò, & laxius in græco ipso, q̃ in latino codice referuntur, ut peregrinis hominibus, atq; à Romanorum more, consuetudineq; alienis, res tota penitus innotesceret. Sed quod de libertinis ijs, qui dedititij uocabantur, strictius breuiusq; in nostris institutionibus, non alienũ uisum est ex Græci uoluminis sententia prolixius hic, atq; ob id etiã dilucidius explicare. Qui igitur apud antiquos manumittebantur, modò maiorem & iustam libertatẽ consequebantur, & fiebãt ciues Romani, modò minorem, & Latini Iuniani ex lege Iunij Norbani fiebant, qui illorum quasi sectæ fuerit inuentor, atq; autor. Modò etiam inferiorem, & fiebant ex lege Aelia Sentia dedititij. Nam si quisquam diu seruitutem seruierat, supplicium ex delicto dedisset, ut aut inscriptus fuisset, hoc est, ut notas & stigmata inusta fronti accepisset, aut in publicũ carcerẽ cõiectus, aut ex delicto uerberatus, & se deliquisse cõfessus fuisset, dein gratia inita à dño manumitteretur, Libertinus dedititius uocabat̃, ad exemplum uidelicet peregrinorũ dedititiorũ. Nam cũ aliquãdo peregrini quidã Romanorũ uectigales, elatis animis bellum repetè aduersus eosdẽ suscepissent, tum uicti ui, abiectis armis, se uictorib. dedissent, hactenus humanè tractati sunt à Romanis, ut uitam quidẽ impetrarẽt, sed hac uelut ignominia notarent̃, ut dedititij deinceps uocati sint, quia se dedissent. Quare etiam libertinorum hoc genus dedititij sunt ab Aelio Sentio nuncupati, ut qui in admittendo crimine uelut ijdem fuissent, eodem quoq; nomine appellarentur.

Cuiusmodi apud Iuuenalem Cereris ludi accipiantur: deq; Cerialiũ, autore Memmio. CAP. LXXXV.

IVuenalis in Satyra quartadecima sic ait:

—Ergo omnia Floræ;
Et Cereris licet, & Cybeles aulea relinquas.

Nemo ex ijs poetæ huius interpretibus super ludis Cereris quippiã locutus, non quo nomine appellarentur, non quæ fierent in eis, nõ item à quo primitus celebrati, nõ ubi de his facta mentio. Quæ singula tamẽ à boni doctiq; interpretis officio nõ abhorrebant. Quocirca totum id nobis sarciendum, ne curæ istius nostræ scrupulositas in paruulis etiam momentis desideretur. Ludi igitur Cereris, quorum hic est memoria, Cerialia dicti, quibus equorum cursus in Circo celebrabantur, primusq; eos C. Memmius Aedilis curulis fecit. Cornelius Tacitus in lib. Historiarũ sextodecimo, de Nerone principe loquens: Tandẽ, inquit, statuere Circensiũ ludorũ die, qui Cereri celebratur, exequi destinata, quia Cæsar rarus egressu, domoq;, aut hortis clausus ad ludicra Circi uentitabat. Est paulo pòst: Vtq; Circensium Cerialium ludicrũ pluribus equitum cursib. celebraretur. Ouid. in 4. Fast. Circus erit pompa celeber, numeroq; deorum,
Primaq; uentosis palma petetur equis.
Hic Cereris ludi, non est opus indice causa.

Dion quoq; historiæ scriptor in libro secũdo & quadragesimo narrat, potito iam rerũ Cæsare, Aediles tum primũ duos ex patricijs, quatuor ex plebe creatos. Sed duos illos superiores à Cerere fuisse denominatos: idq; ab illo initio scribit ad suã usq; ætatem permanere. Idemq; etiam Dion libro septimo quadragesimoq;, ante deuictum Brutũ euenisse ait, ut Aediles plebei gladiatorũ certamina pro equorum cursibus Cereri exhibuerint. Propterea Laurẽtius Medices, uir omni laude præcellens, nomismata compluria nobis ostẽdit, quæ faciem uiri barbatam & intonsam habebant, cum duplici titulo, Quirinus & C. Memmij. Altrinsecus autẽ Cereris imagunculam draconibus uehentem, cum titulo huiusmodi: Memmius Aed. Curul. Cerialia preimus fecit. Vbi etiam preimus, non primus, cũ diphthongo in prima syllaba notatum obseruauimus. Hunc nos putamus autem C. ipsum Memmium fuisse, qui Prætor cum L. Domitio fuerit, quiq; Cęsari obiecerit etiam ad cyathum & uinum Nicomedi stetisse, cum reliquis exoletis, quiq; eundẽ Cæsarem asperrimis orationibus lacerauerit, mox recõciliatus, etiam suffragatorem in petitione consulatus habuerit. De quo sic in epistola ad Atticum Cicero libro quarto: O uirum, ó ciuem Memmium. Cæsaris omnes opes confirmant, cum eo Domitium consulem iunxerunt, qua pactione, epistolæ cõmittere non audeo. Ad eumq; puto, uel certè ad filium liber Poetæ Lucretij de Rerũ natura scriptus. Siquidem & dignitas hominis, & tempora congruunt, nisi tamen arbitrari malumus filium potius eiusdem C. Memmij, cognominem patri, Aedilem Curulem tum factum à Cæsare.

De fluctu decimo, seu decumano, cuius permulti poetæ meminerunt. CAP. LXXXVI.

OVidij poetæ uersiculi sunt in primo Trist. uolumine:

Qui uenit hinc fluctus, fluctus supereminet omnes,
  Posterior nono est, undecimoq; prior.

Decumanũ intelligit fluctũ, qui fieri maximus dicit: sicuti oua quoq; decumana dicunt, quæ maxima. Nam & ouum decimum maius nascitur. Ex hoc scuta quoq; decumana, quæ essent amplissima, sunt appellata. Et decumana in castris porta, ab hoste auersa. Sic utiq; decumanus in agro limes ab Oriente ad Occasum, non mihi propterea uidet dictus, quoniã quasi duocimanus, ut M. Iunius Nypsus opinatur: id eñ nimis durũ, & coactũ, sed quoniã longissimus. Nam cardo ipse iam dimidiatus decumano scilicet anticipãte, cõsiderat. Sed de fluctu decimo, siue decumano, etiã in 11. Metamorph. poeta idem meminit his uerbis:

Vastius insurgens decimæ ruit impetus undæ. Et Silius Italicus libro 13.

Non aliter Rhodopes Boreas à uertice præceps
Cum sese immisit, decimoq; uolumine pontum
Expulit in terras. Sed & Seneca in Tragœdia Agamemnone:

  Hæc onere sidit, illa conuulsum latus
Summittit undis, fluctus hanc decimus tegit.

Valerius etiam Flaccus Argonauticon secundo sic ait:

— Quanta quoties & Palladis arte
Incassum decimæ cecidit tumor arduus undæ. Lucanus quoq; in 5. Pharsaliæ:
Hæc fatum decimus, dictu mirabile, fluctus
Inualida cum puppe leuat.

Vt uel hoc ipsum notabile sit, atq; insigne, tantopere decimum istum fluctum uelut à conspirante poetarum choro celebrari.

Quod

Quod erat in Ciceronis epiſtola uocabulum Philotheôron, corruptũ dein improbè in nomen quod eſt Philocteten. CAP. LXXXVII.

IN Ciceronis epiſtola ad Trebatium, cuius initiũ: In equo Troiano ſcis eſſe in extremo, Serò ſapiunt: ita ſcriptum ferè cunctis exemplarib. inuenitur. Deinde quòd in Britannia non minus ꝗ Philocteten te præbuiſti, planè non reprehendo. Diu me torſerã, maceraueramq́ʒ eliciendo ſenſu de uerbis his, neq́ʒ procedebat. Quorſum enim de Philoctete hic Cicero? Sed enim poſtea codicem illũ uetuſtiſſimũ Laurentij Medicis opera ſum nactus, quem & ſuperius citaui, minus multò, ꝗ cæteri, deformatum, inquinatum, peruerſum, conturbatum. Nam in eo ſic erat: Deinde quòd in Britannia non minus philotheorum te præbuiſti, planè non reprehendo. Nam philotheorus is eſt, qui ſpectationũ ſtudioſus, qualẽ ſe Trebatius in Britannia præbuerat, dum prẹliũ fugitans otio ſe aſſerit in armis medijs. Ex quo Ciceroni materia ioci & cauilli.

Vnde illud tractũ, Fuimus Troes: quæq́ʒ extẽt in literis ſuper Lacedẹmoniorum choro, & cantico. CAP. LXXXVIII.

FVimus Troes: hic loquendi color tam efficax, de conſuetudine chori illius Lacedæmonij ductus, quaſiq́ʒ in adagiũ aſcitus. Nam ut eſt ſcriptum apud Plutarchũ in libello cui ſic eſt titulus: Quo pacto laudare ſe quiſpiã citra inuidiã ualeat: Chorus erat Lacedæmoniorũ trifarius, ſenum, puerorum, iuuenũ. Canebant aũt ſenes ita, ἄμμες ποτ' ἦμεν ἄλκιμοι νεανίαι. Quo ſignificabant, fuiſſe quondam ſe robuſtos iuuenes. Pueri uerò ſic, ἄμμες δέ γ' ἐσόμεϑα πολλῷ καῤῥονες. Ex quo ſe futuros longè his meliores profitebant̃. Iuuenũ autẽ cantio hæc, ἄμμες δέ γ' εἰμὲν. αἰ δὲ λῇς αὐγάσδεο. Indicans ipſos iam id eſſe, quod uel illi fuiſſent, uel hi futuros ſperarent, eiuſq́ʒ rei paratos facere periculum. Quod item ſcriptũ in Diogeniani collectaneis. Conſimile prouerbiũ de Mileſiis ponit Ariſtophanes in Comœdia Pluto: πάλαι ποτ' ἦσαν ἄλκιμοι μιλήσιοι. Vt iam nõ eſſe eos uiros fortes intelligamus, quos olim fuiſſe dicamus. Hoc intellectu Cicero de coniuratis agens: Vixerunt, inquit, extinctos ea uoce, neſcio quo pacto ſignificãtius declarãs, minusq́ʒ multò inuidioſè, ꝗ ſi planè dixiſſet occiſos.

Quòd Seruius Grammaticus Bucolicos Maronis uerſus tam mẽdoſè legit, ꝗ falsò enarrat. Notataq́ʒ ibi, & relata quædã ſuper initiandis pueris, ſuperq́ʒ dijs aliquot ueterum, maximeq́ʒ Genijs & Iunonibus. CAP. LXXXIX.

IN Bucolicis Vergilianis hi duo uerſiculi ſic leguntur:

Incipe parue puer: cui non riſere parentes,
Nec deus hunc menſa, dea nec dignata cubili.

Quos enarrans Seruius haud inceleber Grammaticus, & ueram lectionẽ (quod eius pace dixerim) contaminat, & fabulã ſibi ex tempore, cõmodoq́ʒ ſuo confingit contra omnẽ ueterũ autoritatẽ. Neq́ʒ enim cui, ſed qui legendũ, hoc eſt, non caſu datiuo, ſingulariq́ʒ numero, ſed plurali nominatiuo: quanquã utrobiq́ʒ apud ueteres eadẽ uox, iiſdẽq́ʒ notata literis, ſicut in primo Quintiliani de Inſtitutione Oratoria non oſcitans lector inueniet. Ex quo etiamnum uerſiculus in ſeptimo Valerij Flacci Argonauticôn libro: Curaq́ʒ cui profuga forſan tenet alta carina.

Etiamnum, inquam, iſte uerſiculus, cui retinet, nõ qui, tam ſcilicet in uetuſtiſſimo codice, de quo reliqui fluxere, ꝗ in his quoq́ʒ peruulgatioribus. Quòd autẽ dicimus qui legendum, non cui, docet idem Quintilianus in nono, figurã eſſe declarans hic in numero, ſic ut plurali ſingularis ſubiungatur. Ex illis enim, inquit, qui non riſere, hunc non dignata. Quis autem dubitet, quin de Vergilianæ lectionis incolumita-

incolumitate Quintiliano credendũ ſit potius, ꝗ̃ Seruio, præſertim qui manum
quoq; Vergilij citet aliquando, & Ciceronis? Quocirca manifeſtum eſt quod di
ximus, mendoſè locum à Seruio adduci. Fabulam autem ſibi eundem ex propo-
ſito cõmodoq; finxiſſe quis non uideat? cum nuſquã ob id præcipitatũ fuiſſe Vul
canum legamus, quoniam deformis natus, quoniamq; ei non Iuno arriſerit. Ete-
nim poeta Homerus ob id ait, quòd matri cõtra Iouem patrem ſuppetias tulerit.
Natus enim ex Ioue & Iunone ſecundum Homerum Vulcanus, licet ex Iunone
ſola fingat Heſiodus in Theogonia, ſicuti ex ſolo Ioue Minerua dicit̃. Vnde ἀπά
τωρ à Theocrito uocatur in ænigmatio, cui βωμὸς inſcriptio. Quare parẽtes ad Io-
uem Iunonemq; uix ſatis etiam propriè referentur. Sed & illud ſanè ꝗ̃ frigidè Ser
uius idem, quòd neq; admiſſum ad epulas deorum Vulcanum dicit, neq; diuinos
honores meruiſſe, quem Varro etiam inter ſelectos deos numerat ſeptimũ. Tum
ne proceſſerit quidem uel iſto pacto, quod molitur Seruius, quando nõ ob id ait
præcipitatũ, quòd haud riſerit, ſed quòd ipſi haud arriſum. Viderimus utrum'ne
ipſe mox credibiliora ſuſpicer: certè iam Seruius uerifſimus reuincitur. Et quidẽ
ſic ego legerim, ſic enarrauerim: Parentes Salonini pueri, de quo nunc agitur, ut
ſit parentes uocandi caſus, hunc qui non riſere, neq; deus menſa dignatus, neque
dea cubili: hoc eſt, nec Genius, nec Iuno uitalibus auris dignum putauere hunc,
ex illis qui non riſere: ut ſit figuratè dictũ, Quintiliano teſte, pro eo quod eſt, hũc,
qui non riſit, uel qui è numero eſt eorũ, qui non riſere. Credebatur enim habere
quiſq; ſuũ deum, ſuamq; deam, hoc eſt, ſuũ Genium, ſuamq; Iunonẽ uitæ præſides.
Hos igitur indicauit Maro Catexochen. Menſa enim Genio cõuenit: ut, Funde
merũ Genio: Iunoni lectus. Quod Iunius quoq; Philargyrius docet, hunc ipſum
ita interpretans locũ: Pueris, inquit, nobilibus editis, in atrio Iunonis Lucinæ le-
ctus ponitur Herculis menſura. Sed & apud Varronem lectũ eſt initiari pueros
Educæ, Potinæ, & Cubæ, diuis edẽdi, potandi, & cubandi, ubi primùm à lacte, &
cunis transferuntur. Quam Varronis autoritatẽ Donatus in Phormionẽ Teren-
tianam adducens, etiam hunc ipſum citauit Maronis uerſiculũ, atq; idem Probũ
quoq; retulit adnotaſſe. Menſa igitur, & lectus argumenta uitalitatis, quòd initijs
ipſis adhiberentur. Cæterùm habet homo ſuam ſibi ridendi proprietatẽ. Qui ue-
rò non rideat, ei qui poteſt eſſe uita uitalis? ut ait Ennius. Deum uerò, deamq; ad
has referre Varronis Educam, Potinã, Cubamq; nequeas, quòd hæ fœminæ om
nes, ut Auguſtinus etiam in libro de Ciuitate dei ſexto declarauit. Sed ad Pilum-
num ratione pari, & Pitumnum coniugales deos, quibus ut ait Varronẽ ſcribere
Martianus in 2. lib. de Vita patrum: natus ſi erat uitalis, ſimul ab obſtetrice fuerat
ſublatus, & in terra ſtratus ut eſſe rectus auſpicaretur, ſternere etiam in ędibus le-
ctum conſueuerunt. Reſtat igitur uti quod de Genio & Iunone diximus, autori-
tatũ quoq; tibicinibus fulciatur. Plinius itaq; Naturalis hiſtoriæ primo: Cum ſin-
guli, inquit, ex ſemetipſis totidem deos faciant, Genios Iunonesq; adoptãdo ſibi.
Seneca Epiſtolarũ ad Lucilium undeuigeſimo: Ita tamen, ait, hoc ſeponas uolo,
ut memineris maiores noſtros, qui crediderint, Stoicos fuiſſe. Singulis enĩ & Ge
nium & Iunonem dederunt. Vnde arbitror Iuuenalis:

Et per Iunonem (inquit) domini iurante miniſtro.

Hoc enim reprehendit Satyricus poeta, quòd non per Genium, ſed per Iuno-
nem domini miniſter iuraret, uidelicet more muliebri. Quocirca ſic illa apud Pe-
tronium Arbitrum Quartilla loquitur: Iunonem meam iratam habeam, ſi unquã
meminerim uirginem fuiſſe. Nam infans cum paribus inquinata ſum, & ſubinde
prodeũtibus annis, maioribus me pueris applicui, donec ad hanc ætatẽ perueni.

Hinc

Hinc etiam puto natum prouerbiũ illud, dicatur ut posse taurum tollere, qui uitulum sustulerit. Cæterùm si detur modò non iniquam planè à nobis peragi reprehensionem, labascereq; iam commentum istud Seruianum, quod antequam talia prodebamus, pro indubitato obtinuerat, reliqua in medium (ne nobis blandiamur) libera opinaturis relinquemus.

Qui uir Theodorus Gaza, quantumq; tamen lapsus in Aristotelis problemate uerso. CAP. XC.

NOn recuso, quin sub censuram, sub aleamq; ueniat qualecũq; hoc erit, de quo scribam, dum ne sint in hoc albo duæ mihi maximè suspectæ literariæ pestes, inscitia, inuidiaq;, dum ne quis mihi amusoteros (ut uerbo utar quo Symmachus) dum ne quis opicus, dum ne quis durus, & contumax, & in hominis uerba, quàm in ueri fidẽ iuratus contingat iudex. Quòd si iudices etiam nuncupandi, non Tarentinos equidem, & Consentinos, & Siculos mea ista legere, sicuti sua quædam Lucilius, sed Latinos homines, græcæ literaturæ non ignaros, nõ Iunium Congium uolo, sed Scipionem, sed doctissimum omnium Persium, atq; Rutilium, hoc est, si qui sunt illis compares, macti prudentia, ingenio, doctrinaq; uiri, ad quorum iudicium iure sit elaborandum, qualis puta, si liceat, is ipse est, qui mihi instrumenta studiorum tam multa, otiumq; altissimum suppeditat, auis, atauisq; potens Medices Laurẽtius, Florentinæ reipub. columen, cuius cùm iudicium illud circunspectissimũ, & naturalem quandam mentis altitudinem maximæ quęq; in actu rerum uel ciuitates experiuntur, uel principes, tum eundem in literis & humanitatis, ac sapientiæ studijs, ei deniq; non admirantur, qui non penitus ut ipsi, qui nõ introrsus inspexerunt. Qualis est item Ioannes Picus hic meus è Mirandulanis principibus absolutissimum naturæ opus, à quo philosophia latinè iam meditans loqui, summũ puto fastigiũ accipiet. Quales pręterea duo illi, sed una deuincti amoris copula, Veneti patricij sunt, Hermolaus Barbarus, barbariæ hostis acerrimus, qui latinæ philosophiæ uelut arma instrumentumq; uerborum sic aut aure diligẽtissima terget, aut incude noua fabricatur, ut ob ipsius industriam iam nũc penè in isto quidem genere, uel nitore, uel copia uiuamus ex pari cum Græcis. Et Hieronymus Donatus, uir nescio utrum grauior, an doctior, an etiam humanior, certè omni lepôre affluens, omni uenustate, cuius tamen ob id uereor, ne leuior cuiquã censura uideatur, quoniam me pulcherrimo carmine, sed & epistola una atq; altera mirè laudauit. Licet eñ tantum boni de me ipso, qui multũ à tolerabili, nedum à perfecto absum, pudeat credere, magis tamen tanto uiro pudet nõ credere, talia de me, sic (ut apparet) ex animo affirmanti, dum nostra hæc qualiacunq; sunt, arriserint: floccipendo iam nũc imagines penitus, umbrasq; laruarum, quib. natura esse dicitur (ut sancti uiri uerbis utar) terrere paruulos, & in angulis garrire tenebrosis. Theodorus igitur Gaza, uir græcus, & ut doctis etiã uidetur eruditissimus, Aristotelis problemata uertit in Latinum. Sed in quo problemate quæritur cur homines, qui ingenio claruerunt, uel in studijs philosophiæ, uel in repub. administranda, uel in carmine pangendo, uel in artibus exercendis, melancholicos omnes fuisse uideamus, & alios ita ut etiam uitijs atræ bilis infestarentur, in eo manifestius utique (ni fallor) insigniusq; extitit interpretis erratũ, q̃ ut excusari iam dissimulari'ue possit. Nã cùm illic exempla subijciat Aristoteles heroum, qui laborasse dicantur atra bile, primumq; de Hercule agat, fuisse illum nimirum tali habitudine, signis argumẽtisq; colligit istiusmodi, quòd & comitialis morbus sacer ab eo sit dictus, & filios occiderit uecors, ut in Senecæ tragœdia tractatur, & anteq̃ obiret, scatentium ulcerũ

eruptione laborauerit, unde illa puto, Neſſea tunica uenerit in fabulam: nam hoc quoq; uitium atræ bilis eſt. Ex quo etiam Lyſandro Lacedæmonio proximè ante obitum genus id, inquit, ulcerũ emerſit. Theodorus itaq; quod ad filios & ad ulcera Herculis attinet, ita deniq; interpretatur. Puerorũ quoq;, inquit, motio mentis idem hoc explicat, & eruptio ulcerũ, quæ mortem interdũ antecedit. Cùm ſit ita græcè: καὶ ἡ περὶ τοὺς παῖδας ἔκστασις, καὶ ἡ πρὸ τῆς ἀφανίσεως αὐτοῦ ἐν τῇ ἑλκῶν ἔκφυσις γινομένη. Neq; aũt dubitem ex uſu eſſe, anteq̃ ipſi locũ uertimus, perpendere diligentius, quid ſibi illud uelit, ἐν τῇ, quod ille diſſimulat, quæ'ue de præpoſitione, articuloq; illo abiuncto ſententia elici poſſit. Et quidẽ ego ſic arbitror legendum, corrigendumq; ἐν οἴτῃ, ut ſit ad uerbũ ſenſus: Et in liberos ſuos pauor, ſeu mauis dicere, mentis exceſſus, & ante obitũ ipſius in Oeta ulcerũ eruptio. Quòd aũt pauorem maluimus, aut mentis exceſſum uertere, q̃ ut iſte, motionẽ mentis, quæ græcè ſit ecſtaſis, autorem ſequimur in priore, quem pſalmorũ probat interpretẽ Pictauienſis Hilarius, in poſteriore Hieronymũ, qui tamẽ alicubi ſolitariũ quoq; illud exceſſus, latinè pro illo ecſtaſis reddidit. Nam pauorem Cicero quoq; metũ definit eſſe mentem loco mouentem. Sed de nomine aliàs. Nunc quod inſtat. Profert exempla Ariſtoteles, per quæ manifeſtũ fiat, Herculẽ quoq; atra bile uexatum, ſicuti dein Aiacem, Bellerophontem, cæteroſq; oſtendit, ut ſenſus, ordo, ratio, prætereaq; ueritas inexpugnabilis, & uinci neſcia, noſtræ prorſus interpretationi ſuffragentur. Quorſum enim hic de pueris mente motis in medijs agatur heroibus? aut quæ magis ætas à bile hac atra, quem furorem dicimus, q̃ puerilis abeſt? Quid aũt generalẽ hanc ulcerũ ante obitũ eruptionem accipit, quod neq; uerba ſignificant Ariſtotelis, & planè illius propoſito, uoluntatiq; contrarium? Nempe qui probare nitatur ex argumentis quibuſpiam, atq; exemplis, non pueros, non quoslibet atra bile, ſed heroas, maximoſq; uiros inquietari. Quin illud etiam diligentius cogitandũ, ſacer'ne tantũ morbus, ut Ariſtoteles ait, an etiam Herculeus, quod de ſuo Theodorus adijcit, appelletur. Atqui locũ eundem malè uerſum à Petro etiam Aponenſi, cui cognomentũ ex re Conciliatori factũ, naturæ rerũ, ac medicinæ cõſultiſſimo: ſed, ut tum fuere tempora, parũ linguæ utriuſq; perito homine, minus equidem indigner. Is aũt errantem ſuo ſemet indicio prodit, in cõmentario quodam ſuper hæc ipſa problemata compoſito. In eas enim ſe coniecerat anguſtias, ut explicare nil poſſit, ac ſtuporem, ſiue quod ait ipſe, congelationem, quæ pueris accidat, denominari inde cogatur dicere, hoc eſt (ut arbitror) ab Hercule. Quod ego illi tum dedero, cùm denominatiõis iſtius uox quæpiam indidem pronunciabit. Sed enim Theodori cauſam facilè iam quiuis impulſam, proſtratam, conſtrictã ſciat, etiam ſi nihil adijciamus. Quin ipſe credo, ſi reuiuiſceret, & de hoc admoneretur, neutiquã pro recto defenderet, ſi plus uero daret q̃ ſtudio: potius, ut in duodecim ſcrupis adſolet, quoniam moti ſemel pœniteret, concedi ſibi poſtularet, ut calculũ reduceret. Nec autem nos hæc de eo notaremus, ſi non plurimi faceremus. Non enim ſic demẽtis otij ſumus, ut incolumi dignitate noſtra, uelimus eo abuti contra recentem, nimiumq; iam triuialium nugamentorũ prouentum, contraq; iſta penè dixerim mẽdicabula, & propudia garrulorum, neſcio riſu'ne explodenda magis, an ſilentio diſſimulanda, quò perpetuò ignobiles inter ſuas ineptias deliteſcant. Hoc autẽ duntaxat attulimus; non quidem obſtrigilandi, quod dicitur cauſa, ſed admonendi potius ſtudioſos, qui ſcribẽdi onus hoc laborioſiſſimũ pariter, inuidioſiſſimumq; ſuſceperint, ne quid unquã de intentione remittant, neu parcant induſtriæ, operæq;: ne'ue indulgeant ſibi, aut oneri cedant. Circumſpiciant undiq;, librent, penſent, exigantq; ſingula,

nihilq;

nihilq́ non olfaciant, non excutiant, non examinent, non castigent etiam atque etiam, ac sub incudem sæpius reuocent. Consulantq́ interim uel minus eruditos, & tenuiorum (ut ita dixerim) uiriculas non aspernentur. Quando ita fermè comparatum est, ut in alienis erratis Lyncei simus, in nostris lippi, cæciq́, ac nō uideamus, ut Catullus ait, manticæ quod in tergo est. Sed in primis caueant hoc tamē, qui scribūt, ne dum nimis ad uota laudū properāt, cruda adhuc in publicū sua studia propellant. Illud in Theodoro mirari me fateor, quid ita scripserit in præfatiōe librorum de Animalibus Aristotelis, quibus unis præcipuè cōmendatur, adiutū sese à nullo, nec certare adeò cum cæteris interpretibus, quos, inquit, uincere nullum negotium est, cum libros eosdem Georgius Trapezuntius ante ipsum luculentè uerterit, ut uel redditis, quæ apud ueteres inuenerat, uel per se denuò fictis, excogitatisq́ uocabulis Latiam prorsus indolem referentibus, uitio factum nostro primus, opinor, iuniorū docuerit, cur ipsi minus multas, quàm Græci rerum appellationes habeamus. Hos igitur si quis libros diligenter legerit, minus profectò Gazam laudabit, penè illius uestigijs insistentē: quin si homo erit ingenuus, credo stomachabitur, sic à Theodoro dissimulatum, per quem maximè profecerat, sic habitum penè contemptui, ludibrioq́, cuius potissimū laboribus insidiabatur, nobis uerò etiam fortasse habebit gratiam, quod ista reddere suis autoritatibus contendamus. Nam quantum sibi Georgius in eo placuerit opere, uel illa de præfatione uerba significant, quibus sese libros eos Latinis ait non minus eleganteis, emendatosq́ dare, quàm apud Græcos habeantur. Sed & hoc ad se trahere Theodorus conatur, ut itē quę de mensib. grecè ꝓdidit, ex huius potissimū, de qua loquimur, interpretationis proœmio sublegūtur. At enim fuere, sicut apparet, acerbissimæ inter hos Græcos inimicitiæ, sic ut in grammatico quoq́ suo cōmentario Theodorus Georgiū uocet hunc pornoboscon, quod alentem scorta significat, alludens arbitror ad Georgium ueterem grammaticum, cui cognomentum Græci Chœroboscō dixere. Cætera porrò, quæ Theodorus hic edidit, ubi modò non repetundarū sit accusandus, sicut eruditione diligentiaq́ non carent, ita sunt, ut mihi quidem uidetur, ad examen quoddam strictius curiosiusq́ reuocanda. Nos hoc loco nec doctorum nitida nomina tentamus apud imperitorum decolorare iudicia, nec tamē dissimulare, quid in quoq́ desideremus: aut inhonoratum transire uolumus, cui ueritas patrocinetur. Vt autem habere stylū quàm maximè ingenuum, paratumq́ uolumus, ita quàm minimè accusatorium, quàm minimè licētiosum & noxium. Nec enim tam uafritiam profitemur, quàm exhibemus industriam. Quid autem nos olim de doctrina æstimauerimus, ingenio'que Theodori, græcis aliquot & latinis epigrammatis testati sumus, quorum nunc unum duntaxat, idq́ græcum, subijciemus: si quis tamen hæc quoq́, si quis captus amore, leget. Igitur sic est:

Κεῖτο μέγας ποτ' ἀγὼν γαζῆ θεοδώροιο ἀμφὶ
 μούσαις τ' αὐσονίαις ἠδ' ἑλικωνιάσι.
ταῖς μὲν γὰρ γενεὴν ταῖς δ' αὖ θρεπτήρι' ὄφειλεν.
 ἑλλὰς γὰρ τέκε, τὸν γ' αὐσονίη δ' ἔτραφεν.
ἶσον δ' ἀμφοτέρων σοφίῃ γλώττῃ τ' ἐκέκαστο
 τὸν δ' ὅτ' αὐτὸς ζῶν, ὅτ' ἄρ ἔκεινε θανὼν
ἀλλὰ καὶ ἰταλίης μεγάλης ὤδ' ἑλλάδι κεῖσθαι
 εἵλετο, ὄφρα κλέος ξυνὸν ἦ ἀμφοτέραις.

Ang. Polit.

Quo pacto uir idem græcè trāstulerit, quod est apud Ciceronē, Suadæ medulla, positicꝫ Eupolidos uersus de Pericle: tum indicatum, quibus denicꝫ dea Pithò latinis appellationibus censeatur. CAP. XCI.

LIbellum Ciceronis aureolū de Senectute Theodorus idem Gaza non incommodè profectò, nec infeliciter uertit in græcam linguam. Sed est in eo quoque (ne quid grauius dixerim) paulò nonnunquam indiligentior. Illud interim pro argumento sit, quod ait strictim Cicero Marcū Cethegum ab Ennio Suadæ medullam dictum: uocabulum illud Suadæ medulla, μελίγηρυν Theodorus, quasi tu dixeris dulciloquium, interpretatur, cum Cicero idem in Bruto locum hunc Ennij, uerba que sic ampliter exponat. Suadę medulla, inquit, Pithò quam uocant Græci, cuius effector est orator, hanc Suadam appellauit Ennius. Eius autem Cethegū medullam fuisse uult, ut quam deam in Pericli labris scripsit Eupolis sessitauisse, huius hic medullam nostrū oratorem fuisse dixerit. Hactenus in Bruto Cicero. Quo apparet uticꝫ, nō intellectū à Theodoro locum. Necꝫ enim μελίγηρυν debuerat, sed πειθοῦς μυελὸν interpretari. Necꝫ id pluribus tamen arguemus, quia uerborū disceptationis res non est arbitro eius, & cognitore Marco Tullio. Quoniam autē M. Tullius etiam Eupolim citat, qui deam scripserit hanc persuadendi sessitauisse in Pericli labris', quam Pitho uocet ipse: Suadā uerò Ennius, agedum (si placet) ipsos ex Eupolidos Δήμοις (id enim comœdiæ nomē) uersiculos subijciamus, gratum puto futurū studiosis, si ceu spicilegium, racemationemcꝫ faciamus, aut si tabulas ueluti quaspiam ex hoc literarum naufragio collectas, in corpus aliquod restituamus. Sunt autem quos inueniamus hi:

Κράτιστος οὗτος ἐγένετ' ἀνθρώπων λέγειν
ὁπότε παρέλθοι, ὥσπερ οἱ ἀγαθοὶ δρομεῖς
ἐκκαίδεκα ποδῶν ᾕρει λέγων τοὺς ῥήτορας.
ταχὺς λέγειν μὲν, πρὸς δέ γ' αὐτοῦ τῷ τάχει
πειθώ τις ἐπεκάθιζεν ἐπὶ τοῖς χείλεσιν.
οὕτως ἐκήλει, καὶ μόνος τῶν ῥητόρων
τὸ κέντρον ἐγκατέλιπε τοῖς ἀκροωμένοις.

Necꝫ autem istos Eupolidis poetæ uersus ex ipsius statim fontibus hausimus, ut cuius opera ętate interciderint, sed eorū partem ex interprete quopiam Aristidæ rhetoris accuratissimo, partem ex epistola Plinij iunioris accepimus. Quin Aristides ipse oratione, quæ pro Pericle inscribitur, comici eiusdem testimoniū aduocans, ita loquitur: μόνῳ δὲ πειθώ τις ἐπεκάθιζεν τοῖς χείλεσιν. Quam autem uocauit Ennius Suadam, puto candē Suadelam Horatius: Sed bene, inquit, nummatum decorat Suadela, Venuscꝫ. Necꝫ enim assentiā Porphyrioni, Veneris id epitheton existimanti. Nam Cicero in lib. de Oratore tertio, cum de Pericle loquatur, Lepôrem maluit nuncupare, quàm Suadam, sic inquiens: Cuius in labris ueteres Comici etiam cùm illi maledicerēt, quod tum Athenis fieri licebat, lepôrē habitasse dixerunt, tantamcꝫ in eo uim fuisse, ut in eorū mētibus, qui audiuissent, quasi aculeos quosdam relinqueret. Cōtrà autē Quintilianus ne enunciare quidem istius deæ latinum ausus nomen, ita in decimo scribit Oratoriarū institutionum: Et quod de Pericle ueteris comœdiæ testimonium est, in hunc transferri iustissimè possit, in labris eius sedisse quandā persuadendi deam. Porrò Marcianus modò Suadā, modò Pitho nuncupat. Nos eandē in poematis Manto, Ambracꝫ nostris modò Suadam, modò lepôrem, uidelicet Ennium Ciceronemcꝫ secuti.

Qui

Qui sint apud Liuium Causarij. CAP. XCII.

Liuius in septimo ab Vrbe condita: Tertius, inquit, exercitus ex causarijs, senioribusq́ à T. Quintio scribatur, qui urbi, mœnibusq́ præsidio sit. Causarij qui sint, nō temere qui tibi explicet inuenias. Sed id ex uerbis tamen Vlpiani iureconsulti lib. 6. ad edictū facile colliges. Ea sunt in tertio scripta Digestorū uolumine, quo titulo de his agitur, qui notantur infamia. Verba ita sunt: Ignominiæ causa missum, hoc ideo adiectū est, quoniā multa genera sunt missionū. Est honesta, quæ emeritis stipendijs, uel ante ab Imperatore indulgetur: & causaria, quæ propter ualetudinem laboribus militiæ soluit. Ex quibus uerbis ratiocinari possumus, causarios proprie dici, milites ualetudinis causa missos.

Vindicata Iustiniani principis præfatio quæpiam à uitijs, mendisq́ aliquot. CAP. XCIII.

Pudet me seculi nonnunq̄ istius, in quo sum natus, indocti nimis, & arrogantis, uersantem animo identidem quæ monstra rerum uerborūq́ libros etiam ipsos legum, quibus regimur, occupauerint. Sicuti quod nuper dubiū ridens, an stomachans, adnotabam in epistola Iustiniani, quæ posita est ante Digestorū libros, Theophilo, Dorotheo, Theodoro, Isidoro, & Anatolio, & Thalleleo, & Cratino uiris illustribus, antecessoribus, & Salaminio uiro disertissimo scripta. Nam cum doceat illic Imperator anni quarti studiosos græco uocabulo lytas appellatos, & item quinti prolytas, ut in Pandectis extat illis archetypis, cuncta nunc habent exemplaria hircos in priore, coloritas in posteriore loco, nihili uocabula, sed quæ tamē ab Accursio pro maxime idoneis enarrentur. Quin primi anni auditores, non dispondij (quod uulgò) sed dupondij, sicut in archetypis inuenio tam friuolo, ut idē ait, quàm ridiculo cognomine appellabantur. Sed & in eadem epistola (ut in transcursu quoq́ ostēdam) desiderantur uerba de sexta Iliados Rhapsodia, cùm Glaucum & Diomedem nominat Imperator inter se dissimilia permutantes. Etenim post id uerbū sequi statim debet hic Homeri uersus, si archetypo credimus:

χρύσεα χαλκείων ἑκατόμβοι' ἐννεαβοίων.

Lepidum Seueriani cōmentum de Lunæ factura, & Solis: deq́ menstruis diebus, & annuis. CAP. XCIIII.

Percurrimus aliquando ego & Picus hic Mirandula, nunq́ satis homo laudatus, subcisiuis horis antiquos enarratores instrumenti sacri ueteris, Græcos maxime, Diodorū, Philonem, Aquilam, Origenem, Basilium, Didymū, Isidorū, Apollinarem, Seuerianum, alios id genus compluresis, quorum ille, sicutiq́ Latinorū, sentētias omneis, quàm diligētissime cum Iudæorū & Chaldæorū interpretum conferens opinionibus, nihil non euentilat, & pensiculat: unde modò aut ueritas elici, aut obscuritas tolli, aut roborari fides, aut refelli possit impietas. Sed quod apud Seuerianum superioribus diebus autorem luculentū memini nos legere, uisum est haud indignū, quod in hunc acciperetur gregem. Solem factū à Deo primitus, & lunam legifer Hebræus prodit, quarta mox ut orbem inchoauerat die, qui tamen, quoniam alterum diei, nocti alteram præfecisset, etiam illū in Orientis credi potest, hanc in Occidentis posuisse confinio. Nec autem debuit (quemadmodum quidam hic opinatur) sic à principio statim lunam fingere Deus, ut detrimento affecta, ut decerpta, ut gracilescēs, ut discriminata, ut inanis, ut diluta, ut exhausta foret lumine, qualē nunc esse eam uel nascentem, uel intermenstruam, uel senescentē, uel in coitu, uel in ipso quoq́

deliquio uidemus. Quin orbe pleno potius, integroq́ circulata, nõ gibbosa, non prætumida, nõ sinuata, non corniculans, non diuidua, nõ silens. Etenim ista dein multiformitas temporũ erat, & noctium & dierum uelut interuallaris & discriminatrix futura. Quocirca edito recens, & matutinos ingrediẽte carceres sole, luna prorsus è regione metam finitoris radebat occiduam, munifex tum primũ orbis, & in suo quasi dixerim tyrocinio. Sed ut ad Occidẽtem sol ipse circumactus est, etiam inuicem peruecta luna suo curriculo est ad Orientis collimitium. Sic igitur audientes dicto diei pariter præfuerunt, noctiq́. Cur aũt non se tum potius quartæ lunæ facies exhibuerit, quota est edita die? quoniam summũ, inquit, luna quarta tenere Occidentis limitem nequiuisset. Ita rotundata specie, plenoq́ prorsus ore quintamdecimã pro quarta exhibẽs, undecim sibi dies uelut arrogauerat, ac totidem planè diebus luna solem natura præuertitur. Ex quo fit, ut soli etiam iure dies illos xi. luna quasi bona fide restituat. Nam cũ sit undetriginta & semissis dierũ menstruus lunæ calculus, dissultat hinc annarius duodecim mensiũ numerus è dieb. omnino CCCLIIII. Quę summa undecim sibi alios agglutinans, quos à primordio luna sicut auctarium præsumpserat, annum constituet hunc solarem CCC & LXV. Tantũ Seuerianus: lepidiore tamẽ, puto, q̃ ueriore cõmento, quo etiam crescere in immensum possit fabularis illa de Arcadũ uetustate superlatio, qui proseleni, quod est antelunares, appellati, si fuerit inconfesso, diebus esse undecim lunam, non tam mundo ipso, q̃ initiali quoq́ die maiusculam.

Græcum elegans adagium super xenijs, Digestorum exemplaribus restitutum. CAP. XCV.

Libet in gratiam iureconsultorũ restituere græcum quoq́ prouerbium, sublatum planè de ipsorũ libris, sed integrũ adhuc in Archetypo, sicut in epistola quapiam diui Seueri, & imperatoris Antonini reperitur, ea citatur ab Vlpiano in primo de Offic. proconsulis: eodemq́ titulo ponitur in Digestorũ lib. 1. Verba sunt hæc epistolæ: Quæ quoniam elegantissima, & plena bonæ frugis, ediscenda ijs censeo, qui rempub. gesturi. Quantũ, inquit, ad xenia pertinet, audi quid sentimus. Græcũ prouerbiũ est, οὔτε πάντα, οὔτε πάντοτε, οὔτε παρὰ πάντων. Nam ualde inhumanũ est, à nemine accipere, sed passim uilissimum est, & per omnia auarissimũ. Sic illi. Porrò græca uerba possis ad hunc interpretari modum: Nec omnia, nec passim, nec ab omnibus.

Quanta in muribus salacitas, & Aeliani uerborũ interpretamentũ: atq́ inibi locus apud Martialem correctus, & enarratus. CAP. XCVI.

IN 7. epigrammatôn uulgatis quidem codicibus ita est apud Martialẽ:
Nam cùm me uitam, cùm me tua lumina dicis.
Sed enim uetustissimi quique sic habent:
Nam cùm me murem, tu cùm mea lumina dicis.

Quod tamen à nullo est hactenus animaduersum, aut emendatũ. Quæri uerò potest, quo intellectu puella blandiens amatori murem eum uocet: an eodem, quo etiam passerculũ solet: quia mures quoq́ perhibentur salacissimi, sicuti scriptum inuenio libro Aeliani duodecimo, de Animaliũ proprietate, uerbis ad hanc sententiam: Ferunt aũt mures (inquit) salacissimos esse, testemq́ adducunt Cratinũ scilicet in Fugitiuis: Age nunc tibi de sereno aduersus mollitiem muris fulgurabo Xenophontis. Sed enim fœminam quoq́ murem narrãt ad ueneria esse prærabidam. Rursumq́ apud Epicratem in choro, Fabula enim hęc Epicratis est: Postremò subijt me detestabilis lena, deierans per puellam, per Dianam, per Persephattam, esse uitulam, esse uirginem, esse puellam indomitam. At illa cauus erat murinus

murinus. Superiectione eam salacissimam dicere uoluit, cùm cauum prorsus murinum uocitauit. Et Philemon: Mus albus, cùm quis eam: Sed pudet fari, Clamauit adeò statim detestanda lena, ut sæpe iatere non est. Hactenus Aelianus, autoritatibus etiam magni nominis comicorum succenturiatus.

Automaton legendum in Suetonio, quod nunc uulgò aut ornatum: quidq; ea uoce significetur. CAP. XCVII.

Locus apud Suetonium in Claudio ita perperàm legitur in plerisq; uoluminibus: Si aut ornatũ, aut pegma, uel quid tale aliud parum cessisset: cùm ueri integriq; sic habeant codices: Si automaton, uel pegma. Inspice uel Bononiæ librum ex diui Dominici, uel item alterũ Florentię ex diui Marci bibliotheca, quam gens Medica publicauit, ueterem utrunq;. Sed & utroq; uetustiorẽ, quem nunc ipsi domesticũ possidemus, ut taceam compluresis alios, ne fortassis ambitiosior, & nimius citandis testimonijs deprehẽdar, ubiq; hanc nimirũ posteriorem scripturam inuenies. Apparet ergo automata appellari solita, quæ ita mechanici fabricabantur, ut sua sponte efficere quippiã, uelut ignara causa uiderentur. Qualia nunc aut horologia sunt, aut uersatiles quæpiam machinæ, in quibus imagunculas occulta ui cursitantes, ludibundasq; miramur. Quales etiam uel fontes, uel ignes ipsi quodam artificioso temperamento, specieq; noua, certis interuallis aquas, flammas ue iaculantes. Automaton enĩ uelut ultroneũ, & spontale possumus latinè interpretari. Sic Homerus in 2. Rhapsodia uenisse ad dapem Menelaum dicit automaton, sponte sua significans, nõ cuiuspiam uocatu, quasi à semet impulsum. Sicut Eustathius quoq; exponit, qui deinde ait à iunioribus αὐτόματα uocari, quę forte quadam fiant, quasi μάτlω, hoc est temerè, καὶ ὡς ἔτυχεν. Et paulo pòst idem sic addit propemodum: Talis aũt sententia etiã illa mechanicorũ nominauit automata. Cæterùm philosophus Heron in Pneumaticis, aquã exprimi ait in sublime automaton: id est, spontalẽ, de sphæra concaua, quam describit: sicuti cornicem quoq; confingit, quæ se ad auiculas itidem fictas conuertat αὐτομάτως. Quin ædiculam quoq; docet cõstruere, cuius accenso igni fores item αὐτομάτως, id est, sponte aperiantur, extincto cludantur, ut omnia quo diximus intellectu sint audienda.

Persii locus, & item Senecæ declarati: deq; manumittendis festuca seruis, & circumactu. CAP. XCVIII.

Persius in Satyra sexta sic ait:
Non in festuca lictor quem iactat ineptus.
Vbi poeta diligentissimus manumissum hominẽ ex uetere cõsuetudine significauit. Est enim à Plutarcho traditũ in libello de ijs qui sero puniuntur à Deo, morẽ fuisse Romanis, ubi quempiã manumitterẽt, ut eius corpori tenuem festucã inijcerent. Ex quo illud apud Plautũ in Milite: Quid ea ingenua, an festuca facta? serua an libera est? Quoniam aũt & circumagebantur, qui libertatem nanciscebantur, fortasse ut ostenderetur licere iam ipsis pro suo arbitrio quorsum uellent moueri, quod & suprà dixerat Persius:
Verterit hunc dominus, momento turbinis exit
Marcus Dama: & à prætore plerunq; uindicta liberabantur: propterea & iactat inquit, & lictor. Nam lictores seni prætorib. apparebant. Circumagi autẽ solitos, qui manumitterentur, etiam Seneca docet in octaua primi libri ad Lucilium epistola: Philosophię, inquit, seruias oportet, ut tibi cõtingat uera libertas. Nõ differtur in diem: qui se illi subiecit & tradidit, statim circumagitur. Hoc enĩ ipsum philosophiæ seruire, libertas est. Circumagitur, hoc est, manumittitur, liberaturq;.

Cur muri partem disiicere, quod ait Suetonius, Hieronicæ soliti. CAP. XCIX.

SVetonius in Nerone: Reuersus, inquit, è Græcia Neapolin, quòd in ea primùm artẽ protulerat, albis equis introijt, disiecta parte muri, ut mos Hieronicarum est. Ita ille. Nemini aũt est dubium, sacrorum certaminum uictores, Hieronicas appellari. Sed moris istius causam tantum adhuc inuenio apud Plutarchum, libro Symposiacôn 2. in hanc sentẽtiam: Quòd aũt, inquit, uictoribus curru uehentibus permissum, partẽ muri diuidere, atq; deijcere, hunc sanè habet intellectũ, nõ magnopere ciuitati muro opus esse, uiros habenti, qui pugnare possint, & uincere.

Quæ sint apud Maronem silentia lunæ, quæ'ue tacita uirgo apud Horatiũ: superq; ijs Seruiana & Acroniana refutatæ sentẽtiæ. CAP. C.

VErgilius Aeneidos secundo:

— Tacitæ, inquit, per amica silentia lunæ.

Seruius igitur. Sciendũ autem est, ait, septima luna captam esse Troiã: cuius simulachrũ apud Argos est constitutũ. Hinc est quod dicit: Oblati per lunam. Et alibi: Per cæcam noctẽ tacitæ lunæ. aut more poetico noctem significat, aut physica ratione dixit. Nam circuli septem sunt, Saturni, Iouis, Martis, Solis, Veneris, Mercurij, Lunæ. Et primus, hoc est Saturni, uehemẽter sonat, reliqui secundũ ordinem minus. Sicut audiuimus in cithara, cuius ultima chorda minus sonat. Hactenus Seruius. Libenter igitur ab eo quæsierim, cur amica luna latere, ac fallere conantibus, aut num lunam quoq; silentem apud M. Catonẽ, & item apud Pliniũ ad eandem referat harmoniam planetarũ. Quòd aũt citharæ ultimam chordam sonare ait minus, hoc ita deniq; procedet, si ultimam nõ iam pro ima, sed pro summa capiat, quæ græcè hypate uocaẽ, unde grauior excitaẽ sonus. Sicuti ab extima altera, & tenuissima, quam equidem libẽtius ultimam dixerim, acuta uox profertur, quę plus sonare ob id uidetur, quia prorsum tenditur, ut in libro de Musica secundo scribere ait Theophrastũ Porphyrius in cõmentarijs illis quos in harmonica Ptolemæi scriptos reliquit. Sicuti grauis ob id, inquit, minus auditur, quia circà diffunditur. Quòd aũt & apud Macrobiũ legimus, & itẽ apud alios, Saturni orbem, cuius conuersio sit concitatior, edere acutissimũ sonum, minimè hoc arbitror à Platone uel in Timæo, uel in Rep. probabitur, qui tardissimũ scribit esse Saturni orbem, quanq; hoc fortasse ad longiorem sui cursus ambitum referetur. Sed Aristoteles certè in libro 2. de Cœlo, tardiores ob id ait esse superiores orbes, quòd impetu stelliferi octaui orbis, magis retardentur. Vt ergo uel Alexandri, uel Simplicij, uel item iuniorũ de eo opinionẽ prætermittã, si uerã planè Macrobij sententiã uis colligere, ad cursum referas diurnũ, qui sine dubio celerrimus in supremis, & cõcitatissimus inuenietur. Sed nos hac ablegata cõmentitia (ut arbitror) Seruij, minimeq; necessaria subtilitate, potius accipimus Tacitę lunæ silẽtia, lunã ipsam, quã uocant silentẽ, hoc est, minimè tum quidem lucentẽ, ut latere insidiæ magis possent, pulchra nimirũ, & eleganti translatione ab aurib. ad oculos. Nam sicuti silentio nihil auditur, ita nihil tenebris cernitur. Plinius igitur lib. Nat. hist. 16. Diem, inquit, coitus lunæ ab alijs silẽtis lunæ, ab alijs interluniũ appellari. Tum idẽ lib. duodeuigesimo: Et hoc, ait, silẽte luna seri iubẽt. M. Cato etiã in lib. de Re rust. Nũc stercus euehi luna silẽti, nũc item silẽte luna ficos, oleas, mala, pyros, inseri. Postremò etiã prata primo uere iubet eadẽ luna silẽte stercorari. Ridiculũ aũt fuerit aut hęc Catoniana Plinianaq; referre ad siderũ musicã, aut in uetustissima, usuq; receptissima locutiõe desiderare istiusmodi ambages.

Equidem

Equidem lunam hic silentem, ut dixi, pro minimè tum lucente acceperim, quod fuerat tempus Græcis obseruandum. Neq; ita tamen interpretor, ut ad uiuum resecem, atq; ipsum deniq; lunæ coitum planè intelligam, cùm nox tota tenebricosa: nam hoc utiq; refellitur, quoniam poeta mox ait: Oblati per lunam. Nondum igitur luna lucebat, cùm illi à Tenedo sub uesperam nauigabant. Sed lucere tum cœpit, cum iam urbem occupauerant. Nõ igitur aut sera fuerit, aut pernox luna, tum nec lunæ quidem omnino coitus, sed tempus arbitror potius, quàm diu illa non luceret. Etenim plura sæpe, quàm uideatur, uox apud poetas aliqua complectitur. Ob hoc igitur illud in nostra Rustico:

Quidq; silens moneat, quidq; intermenstrua Phœbe.

Nec absurdè tamen præter epitheti rationẽ temporariam, lunæ acceperis amica silẽtia, quoniam in auspicijs quoq; silentium uocari Cicero scribit, quod omni uitio caret. Iam apud Acronem quàm pulchrũ, quàm ingeniosum, qui enarrans Horatij locum libro Carminum secundo:

—Dum Capitolium
Scandet cum tacita uirgine pontifex.

Tacitam uirginem intellexit, quasi claram sacerdotij nobilitate: & ut hoc ineptis persuadeat, autoritate etiã abutitur Maronis, qui dixerit: Tacitæ per amica silentia lunæ. Ceu si tacita luna sit hic etiã pro clara accipienda. Videlicet non & apud Dionysium saltem Romanæ historiæ autorem, & apud Plutarchum, aliosq; permultos Acro legerat ignorari prorsus ab omnibus, quib. deniq; uel sacris, uel simulachris Vestales uirgines tuendis præforẽt, ut ob hoc ipsum, quod præstabat, silentiũ, Tacita uocetur, Troianam soli cui fas uidisse Mineruam.

SEd ut hic liber, quanq; sic quoq; nimis longus, aliqua tamen ueluti Coronide cumuletur, & nihil sit omnino inrepercussum, scire lectorẽ uolumus, posteaquam de magno quasi populo, iam tum anno superiore, Centuriam hanc unam, sicuti nunc est, nisi tantũ pauculis subinde (ut fit) interspersis flosculis adornaueramus, et spectandam publicè amicis aliquot exhibueramus, emanasse in uulgus fabulam, non satis certo autore: quæ susurris aures istiusmodi compleuerit. Nihil est mirum, si quędam noua & insignia uel antè dictauerit Politianus, uel nunc referre in literas incipiat: Olim iam isthæc omnia diligentissimè perscripta à Nicolao Perotto, qui fuerit Sipontinus pontifex, in eo maximè libro, cui titulum fecisset Copiæ cornu. Nam quoniã plurimũ autoritate (sic enim quicunq; illi aiebãt) apud Vrbinatem ducem, cui dicatus is liber, Medices suus Laurentius & gratia ualet, per eum uidelicet operis istius, & quidem archetypi facta est Politiano potestas. Ergo ut hunc semel inuncauit librũ, uelut instar quoddam uirgulæ diuinæ, publicam prorsus materiam priuati iuris facit, & ut alter Aesopi gracculus aliena superbit pluma. De his itaq; per aliquot iam cõciliabula iactatis, euentilatisq; rumusculis, cũ mihi nescio quid, ut est officiosissimus homo, Robertus noster Saluiatus renuntiasset, non literarum modò, sed literatorum quoq; omnium uelut alba linea magnus amator, agnoui statim inuidiæ mores, quę dum cui nocere molitur, in omnia sese uertit, & ut ille apud Licentium Proteus:

Spumat aper, fluit unda, fremit leo, sibilat anguis.

At enim quòd ad ipsius ictus occalluerã, non sum propterea studijs iratus meis, tantũ laboris tali mercede rependẽtibus, nec ipse me damnaui, q; nõ hanc teterrimã pestẽ desidia magis placassem: nec, ut nõnulli forsitã cupiebãt, cõcerpsi librũ, sed eum potius sepos ui paulul um, & omissa in præsens edendi cura, tantumq; fulcis uelut

cis uelut intercisiuis ita librum nonnunquam sicut hortum rigans, pleniorem tamen cogitatum uelut à siliquis ad panes, hoc est, à ludicris ad philosophiæ seria transtuli. Sic igitur uersare altiora quæpiam animo studia, & operæ grauioris institui, quæ suo & ipsa tempore (si lecta potenter erit res) in publicam utilitatem, quò magis argutatoribus istis oculi doleant, apparebunt. Etenim ego tenera adhuc ætate, sub duobus excellentissimis hominibus, Marsilio Ficino Florentino, cuius longè felicior, quàm Thracensis Orphei cithara uerã (ni fallor) Euridicen, hoc est, amplissimi iudicij Platonicam sapientiam, reuocauit ab inferis, & Argyropilo Byzantio Peripateticorum sui temporis lõgè clarissimo, dabam quidem philosophiæ utriq; operam, sed non admodũ assiduam, uidelicet ad Homeri poetæ blandimenta natura, & ætate procliuior, quem tum latinè quoq; miro, ut adulescens, ardore, miro studio uersibus interpretabar. Postea uerò rebus alijs, negotijsq; prementibus, sic ego nonnunq; de philosophia, quasi de Nilo canes, bibi, fugiq;, donec reuersus est in hanc urbem maximè Laurentij Medicis cùm beneuolentia, tum uirtutis & ingenij similitudine allectus, princeps hic nobilissimus Ioannes Picus Mirandula, uir unus, an heros potius omnibus fortunæ, corporis, animiq; dotibus cumulatissimus, utpote forma penè diuina iuuenis, & eminenti corporis maiestate, perspicacissimo ingenio, memoria singulari, studio infatigabili, tum luculenta, uberiq; facũdia, dubium uerò iudicio mirabilior, an moribus. Iam idem totius philosophiæ consultissimus, etiamq; uaria linguarũ literatura, & omnibus honestis artibus supra ueri fidem munitus atq; instructus. Deniq; ut semel complectar, nullo non præconio maior. Is igitur cõtinuò me, cum quo partiri curas dulcissimas, & nugari suauiter interdũ solet, & quẽ sibi studiorũ propè assiduũ comitem (qui summus honor) adlegit: is me instituit ad philosophiã, nõ ut antea somniculosis, sed uegetis, uigilantibusq; oculis explorandã, quasi quodam suæ uocis animare classico. Quocirca talem ego illum, tantumq; uel autorem nactus, uel ducẽ, neutiquã occasioni defui, quin occurri potius, & arripui, sic ut assiduò propemodũ summorũ tractatu autorũ, uelut attrito crebrius silice paululas saltẽ ueri scintillas uidear excudisse, tantũq; flammæ rapuisse fomitibus, ut in nocte cæca, & illuni iamiam mihi aliquid, pfectò fulgoris sublucescat. Sed ecce tibi interim, dum totus in hoc ego, repentè Cornu istud in uulgus. Fit cõcursus. Est in manibus. Effunditur. Excutitur. Quid multa? Calumnia me liberat. Vidisses continuò nonnullorũ uultus lugubre quiddã tacentes, et quod antea nunquã soliti nescio tum quo pacto (sicut ille apud Platonẽ Trasimachus) erubescentes. Sed isti quidẽ Cornu, quanq; certè non uacuo, quid inesse tamẽ uiderim, non est huius temporis iudiciũ. Tantũ constiterit in præsentiarũ non idem spectasse me, quod eius uoluminis autorẽ, nec par utriq; destinatumq;, præstitutumq; fastigiũ. Quòd sicubi locos eosdẽ pro re nata fortè uterq; tractauimus (id aũt incidere alicubi fuit necesse) crassior tamen inter nos, q̃ inter Piramũ, Thisbenq; paries. Argumento sit interim uel illa Iuuen. Cotytto, quæ tamen apud ipsum Cocytos est, de qua tanq; de paupere regno cũ Domitio digladiat̃: uel ara item Martialis frequens cornibus, uel philyra, uel si quid aliud istiusmodi, quod optes cũ meis manipularibus, accẽsisq; cõmittere. Quin illud euenit, ut hoc ipso, quo Miscellanea cessabant, interuallo, centũ quędam adnotationes doctæ mehercules (quis enim neget?) & laboriosæ ab homine amicissimo nobis, nec huius ignaro propositi, tũ bene etiã literato, nõ sine beneuola, grataq; nostri mentiõe publicarẽtur. In queis unũ casu, credo, uel alterũ pari fermè atq; apud nos argumẽto, complufcula certè germana illorũ propemodũ, quę uel cum fastos Nasonis abhinc nouenniũ fermè

uel

uel postea cùm Flacci Satyras interpretabamur, quanta norunt omnes frequentia, publico auditorio dictaueramus. Persanctè (si sit opus) deierem, tenens aram, cogitasse me statim, si non de meo, certè de communi iure concedere amico penitus, nec aliquid ex eis agnoscere, quorum sibi ille titulum haud, opinor, uindicauisset. Non enim sic fastu turgeo, sic mihi ipse faueo, ut uideri uelim tam docti hominis in aliquo doctor, ne mihi illud in os iaciatur, sus Mineruam. Sed quoniã sic ea se principem demum reperisse narrabat, ut ignorata prorsus (ita, credo, putauit) & inenarrata ad eam diem cæteris asseueraret, coactus fateor sum, quod & ipse pro ea quam profitetur, humanitate facilè patietur, simpliciter, ingenuè que professionem meam suspicionibus istis communis ignorantiæ absoluere. Nam sicut haberi iure uel inciuilis possim, uel arrogans, si nõ ei quoq;, qui tam sit & diligens, & eruditus, domi & ista, & meliora nasci putem (quandoquidem medio posuit Deus omnia campo) sic è diuerso patrocinium famæ deserere non solùm dissoluti, sed etiã (ni fallor) in semetipsum penè crudelis uideri possit. Et pereant, Donatus aiebat, qui ante nos nostra dixerunt. Nos ei prospera, fausta' que precamur, & cupimus, qui nostra post nos aut inuenit, aut certè dixit. Tantum rogamus, ne pigeat in eorum consortium, quæ tantò antè tam multi sub nobis exceperunt, & in quibus pro uirili parte laborauimus, etiam nos sicuti partiariò admittere, ne non amicorum sint (quod ait Euripides) cuncta cõmunia.

MISCELLANEORVM FINIS.

ANGELVS POLITIANVS ANDREAE MAGNANIMO SVO S.

EFFLAGITARI scribis istic ab ijs qui libros excudunt formis, Herodianum meum. Meum enim iure appello, quem quasi latinitate donauerim. Tum rogas codicem tibi ipsum tuum remittam aliquando, nostra (quòd illos cupere ais) manu emendatum. Remitto, sed (ut uerum fatear) leniter potius, quàm seuerè castigatũ: sic autẽ, ut nostra errata plura in eo, quàm librarij deprehendas. Crediderim tamen stylo ipsi certè meo, hoc est, interpretis, plus aliquanto ueniæ deberi, quàm autoris. Quoniam meliusculè respondent ferè, quæ scribas, ut sit liber quasi cursus, quàm quæ uertas, ubi nihil extra præscriptum. Accedit & illud, quòd hoc mihi munus interpretandi quasi leuioris operæ fuit, utpote qui diebus pauculis dictauerim sic deambulans. Itaque tantũ abest, ut mihi inde laudem petam, ut etiam abundè pulchrũ fore putem, si uitauero grauiorem culpam. Quare cùm amicis reliquis, tum tibi in primis, omnem huius operis defensionem, non remitto solũ, sed etiam propè interdico, uosque integros ad alia reseruo, quæ pòst edentur. Sed quanquam plurimi sunt apud uos, qui mihi etiã plus nimio fauent, unus tamen es tu Andrea Magnanime, cognomẽto isto tuo gentilitio dignissime, quem equidẽ faciam plurimi, cùm quòd ex bonis ortus, & opibus flores, & honoribus, tum uel maximè, quòd ingenio es elegantissimo, moribus suauissimis, gratia quadam (quicquid agis, quicquid loqueris, imò etiam si nihil agis, nihilque loqueris) singulari, ac uultu denique ipso (quod dicitur) homines deuincis. Itaque nihil quenquam metuo, ubi tu mihi studeas. Nunquã enim malè de Politiano sentiet, qui placere eum Magnanimo intelliget. Vnum tantũ est, quod à te nunc contendo, cures pro reliqua in nostris rebus diligentia, ut quàm minimũ quasi degenerent ab origine, quæ mox uolumina formabuntur: utque ne illæ ipsæ quidem adnotatiũculæ omittantur, quas marginibus adscripsimus. Inter eas uerò, etiã locos puto treis, quatuor'ue ad summũ reperies, ubi fuit excusatione utendũ, corrupti apud Græcos exemplaris. Ad hæc uerò facilè procuranda, obeũdaque magis idoneum habere, magisque ex usu tuo neminem possis, quàm Alexandrum Sartium ciuem tuũ, literatum hominem, nostrique studiosum, tum (quod ego in hac re primũ puto) neutiquam in amici negotio dormitantẽ. Vale. In rusculo Fesulano, Pridie Nonas Maias, Anno salutis, M.CCCCXCIIII.

ANGELI POLITIANI AD INNOCENTIVM VIII. PONTIFICEM MAXIMVM, PRAEFATIO in Herodiani historiam, è Græco in Latinum conuersam.

CVM Romæ abhinc triennium fermè in comitatu essem Florentinæ legationis, quæ tibi, sancte pater Innocenti, pontifex maxime, ad supremæ istius dignitatis fastigiũ nuper euecto gratulatũ aduenerat, memini abs te mihi magna celebritate curam delegari, uertendi in latinam orationem Romanorũ principum res gestas, si quæ adhuc inter Græcorum monumenta, nostris intactæ hominibus reperirentur. Quare cùm cœlestis animi tui iudicio, non plus mihi honoris additum, quàm oneris iniunctum animaduerterẽ, ut primùm Florentiam sum reuersus, altissima solicitudine circunspicere cœpi, quem potissimũ ex omni Græcorũ copia interpretandũ susciperem. Occurrit autẽ in primis Herodianus excellens rerũ scriptor, & qui diu in

Palatina uersatus aula, affectæq; iam ætatis, historiam de suis temporibus compo nere aggressus, neq; eloquentiæ caruerit laudibus, & fidem tamẽ in primis, libertatemq; retinuerit. Hoc ubi opus à nobis, neq; multo sanè negotio, neque inuita (ut arbitror) Minerua elucubratum est: ea mox tempora inciderũt, quibus & nostra impedirentur studia, & quæ plurimùm ualet in scribendo, omnis propemodum alacritas excuteretur. Postea uerò quàm pro tua prouidẽtia & pacem Italiæ cupienti reddidisti, & cum patrono meo Laurentio Medice, amplissimę quidem fortunæ, sed amplioris ingenij, prudentiæq; uiro, priuatim affinitatem cõtraxisti, cessit uidelicet ille quasi nimbus, suaq; mundo reddita serenitas est: sic ut nos iam ipsos colligamus, atq; ut grauati pluuia flores, peneq; decidui, ad nouæ lucis radios erigamur. Ergo & uetera edere in publicum, & noua procudere iam libet, unde aliqua modò uel tuo sacratissimo nomini celebritas, uel studiosis etiam hominibus utilitas pariatur. Cæterùm Herodianum hunc nostrum, donec maiora tibi, ac fortasse meliora parturimus, ueluti præludium aliquod ueri iustiq; laboris læta, rogamus, fronte excipias, summe pontifex: magnam in eo negotiorum personarumq; uarietatem, multam rerũ nouitatẽ deprehensurus, crebraq; in utramq; partem fortunę ceu uacillantis exempla, consiliaq; admirabilia, & consiliorũ inopinatos euentus, grauesq; pro tempore sentẽtias, & plenam ubiq; dignitatis, plenam suauitatis orationẽ, copiosam uidelicet quandam ad instruendos mores sup pellectilem, & ceu speculum humanitatis, in quod inspicere omnis uita, unde ea capere atq; haurire documẽta queat, per quæ uel publicis, uel priuatis rationibus consulatur. Quæ sanè nostræ fuerunt partes, tentauimus profectò, utinamq; effecerimus, uti omnia ex fide responderent: ne inepta peregrinitas, ne græculæ usq; figuræ, nisi si quæ iam pro receptis habentur, latinam quasi pollueret castitatem, ut eadem propemodum esset linguæ utriusq; perspicuitas, eædemq; munditiæ, idem utrobique sensus, atq; indoles: nulla uocum morositas, nulla anxietas. Tu quando nobis aliquod ceu signum ex arce ista tui pontificatus ad bene sperandũ sustulisti, perge, obsecro, sanctissime pater, perge, inquam, fouere, atq; illustrare bonas artes, quę sese pedibus istis sanctissimis aduoluunt supplices, numen que tuum aduersus rudem inscitiam, tetramq; barbariẽ implorant: ut à quo pax Italiæ, atq; adeò terrarum orbi restituta est, etiam ab eodem pacis alumnæ literæ, ab iniuria scilicet, atq; indignitate uindicentur.

Ang. Polit.

HERODIANI HISTORIAE DE IM-PERIO POST MARCVM, VEL DE SVIS TEM-poribus, Liber primus.

ANGELO POLITIANO INTERPRETE.

QVI res antiquas posteris prodiderũt, ueteremq; historiæ memoriam renouare literis studuerunt, ei magna ex parte, dum famam eruditionis affectant, nomenq; suum conantur ab iniuria obliuiōis asserere, minus sanè multam in ueri peruestigatione, quàm in exornanda cõponendaq; oratiõe industriam posuerũt: rati scilicet, neq; si quid in rebus à suo seculo remotissimis falsi proderetur, posse refelli: & se tamẽ suauitate narrationis amplissimũ laboris, ingenijq; sui fructũ percepturos. Alij uerò priuatis inimicitijs, tyrannorumq; odio prouecti, aut in laudes principum, ciuitatum, priuatorumq; hominum immodicis assentatiõibus effusi, tenues per se res, atq; humiles, scribendi tamen artificio longè supra ueri fidem sustulerunt. Ego uerò contrà, non quidem acceptã ab alijs, aut incognitam, aut testibus egentem historiam, sed eorum qui legent, sensibus adhuc memoriæq; inhærentem, summa uel fide, uel diligentia collectam, conscribendã suscepi: sperans haud iniucundam fore posteritati, earum rerum notitiam, quæ multę sanè atq; magnæ, haud ita longo tempore acciderunt. Nam si quis ab Augusto principe omnẽ ætatem complectatur animo, cùm scilicet Romanorum potẽtia ad unius est arbitriũ deuoluta, ne annis quidem illis circiter ducentis (tot enim fermè ad Marci tẽpora numerantur) aut imperiorũ tam diuersas successiones reperiet, aut bellorũ uel ciuilium, uel externorum tam uarios casus atq; euentus, in tot excitas gentes, tot urbes nostras, barbarasq; expugnatas, præterea terræmotus & pestilentias, uitas quoq; principum & tyrannorũ adeò nouas, atq; inauditas, ut nulla ijs apud ueteres consimilia exempla, aut certè q̃ paucissima inueniantur: quorũ alij diuturnã, alij breuem potentiam obtinuerunt, nõnulli autẽ uixdum inito honore, imperatoresq; duntaxat appellati, eodem illo, quo susceperant die, imperiũ amiserunt. Nam cùm sexaginta annis plures q̃ pro tempore principes urbs Roma pertulerit, factum ex eo est, uti multæ sanè, uariæq; res, atq; admiratione dignæ exorirentur: quippe ętate prouecti principes, utpote rerum negotiorumq; periti, diligentius sese, suosq; regebant: contrà adulescentes molliter atque indulgenter habiti, noua scilicet permulta designabant. Quo factum est, ut dispari ætate atq; licentia, disparia quoq; studia, moresq; sequerentur. Hęc quemadmodum gesta sint, temporum ipsorum atq; principum seruato ordine, perscribemus.

IMperator Marcus filias quidem suscepit cõplures, mares autem duos: horum alter natu minor adulescentulus admodũ fato est functus: Verissimo nomen fuit. Alterum uerò, Cõmodum nomine, magna diligentia, curaq; pater educauit, accitis undiq; uiris doctrina claris, maximaq; proposita mercede, uti mores pro se quisq; filij, ingeniumq; excolerent. Filias porrò cùm adoleuissent, optimis ex ordine senatorio uiris collocauit. Neq; enim qui longam generis seriem præferrent, aut qui opes nimias ostentarẽt, sed qui morũ probitate, atq; modestia, uitæq; innocentia præcellerent, eos sibi generos deligendos putabat. Hęc enim sola animi bona certa esse, stabiliaq; ducebat. Virtutem nullam nõ magnopere exercuit. Adeò literarum antiquitatis studiosus, ut nemini sit in eo genere Gręcorum Romanorumq;

manorumq́ secundus. Argumenta sunt permulta, quæ ab illo dicta atq; conscripta, ad nos usq; peruenerunt. Adeò uerò ciuilem sese, & cõmodum omnib. principem præstabat, ut adeuntiũ cuiuis dextram placidè daret, neminemq́ à suis custodibus prohiberi aditũ pateretur, solusq́ Imperatorũ sapientiæ studiũ non uerbis, aut decretorũ scientia, sed grauitate morũ, uitæq́ continentia usurpauit. Quo factum est, ut magnũ sapientium uirorũ prouentum ętas illa extulerit. Solẽt enim plerunq; homines uitam principis æmulari. Quæcũq; igitur ab illo modestè atq; fortiter domi forisq́ sunt gesta, qualemq́ porrò se aduersus barbaras natiões Septentrioni subiectas, soliq́ orienti gesserit, ea sunt multorũ doctissimorumq́ hominum cõprehensa monimentis. Quæ uerò post Marci obitũ per uniuersam ætatem uisa mihi auditaq́ sunt, nonnulla item in experiũdo cognita, utpote in publicis officijs, principalibusq́ uersato, ea nunc conscribenda suscepi.

SEnem iam Marcum, neq; ætate solũ, sed laboribus multis, curisq́ confectum, dum in Pannonijs ageret grauissimus repentè perculit morbus. Quare cùm deploratam planè salutẽ suam sentiret, anxius uidelicet agebat, ne filius qui tum primam inierat adulescentiam, siue ætatis feruore nimio, siue licentia quadã summa, quam in orbitate esset habiturus, bonis artibus studijsq́ relictis, ebrietati sese & crapulæ dederet. Quippe facilè ingenia adulescentium à recta honestaq́ disciplina ad luxũ uoluptatesq́ delabũtur. Terrebat insuper hominem minimè imperitum, multorũ memoria principum, qui iuuenes imperium suscepissent, ut Dionysii Siciliæ tyranni, cuius tanta fuit intemperantia uictus, ut nouarũ uoluptatum inuentores summis afficeret præmijs: ut item eorũ, qui Alexandro successerunt. Ita enim contumeliosè uiolẽterq; dominati sunt, ut illius imperio graue dedecus conciliarint. Siquidem Ptolemæus eò turpitudinis prolapsus est, ut contra Macedonum, atq; adeò Gręcorũ omnium leges, etiam sororijs amoribus implicaretur. Antigonus autẽ, quò Liberũ patrem repræsentaret, pro causia & diademate Macedonico, hederam capiti circundare, thyrsumq́ pro sceptro gestare est solitus. Solicitabant animũ senis recẽtia quoq; exempla, ut Neronis ipsius, qui ne à materna quidem cæde abstinuerit, & se ridiculũ populo spectaculum præbuerit. Vt item Domitiani, qui nihil sibi ad extremam crudelitatem reliqui fecerit. Has igitur tyrannidũ imagines cum animo uolutans, inter spem metũq́ agitabatur. Terrebat præterea illum Germaniæ uicina gens, quam nõdum planè subiecerat, sed partim in societatem adsciuerat, alios armis belloq́ edomuerat. Nonnulli etiam ex ijs effugerant, metuq́ principis in præsens continebãtur. Quare dubitabat, ne despecta mox filij ætate, arma resumerent: quippe barbaris mos, quamlibet leuibus momẽtis aut causis impelli. His igitur curarũ fluctibus æstuans, amicos propinquosq́ omnes quotquot aderant, conuocari iubet. Qui postquam conuenerunt, cõstituto in eorũ conspectu adulescente filio, paululumq́ se è grabato subleuans, huiusmodi habuit orationem:

DOlere uos, atq; angi, cùm ita me affectũ contemplamini, minimè mirandũ. Quippe humanũ est, humanis casibus ingemiscere, multoq́ magis misericordiam prouocant, quæ oculis usurpamus. Cæterùm peculiaris uobiscũ nostra ratio est. Nam de mei erga uos animi cõscientia mutuam spero à uobis quasi meo iure beneuolentiam. Nunc aũt illud incidit, cùm & mihi sit iudiciũ faciundũ, frustra ne uobis honorem tam diu habuerim, studiumq́ omne meum lubens detulerim, & uobis referenda gratia ostendendum, non esse eorum quæ acceperitis, immemores. Videtis filium, quẽ ipsimet educastis, primas nunc adulescentiæ metas ingredientem, quasiq́ in salo atq; in fluctu uitæ gubernatoribus indigentem, ne

rerum imperitia de recto quasi cursu ablatus, malis artibus impingat. Este igitur uos illi pro me uno multi parentes, excolendo scilicet, atque optima suggerendo. Neque enim aut pecuniae uis tyrannidis luxuriam explere, aut stipantia satellitum agmina tueri principem possunt, nisi illi ipsi quos regas, animum imperanti beneuolentiamque accommodent. Quippe ij demum diu tutoque imperant, qui non metum ex crudelitate, sed amorem ex bonitate ciuium suorum animis instillant. Neque enim quos seruire necessitas coegit, sed quos obtemperare sua quemque uoluntas adegit, ij sunt in agendo patiendoque à suspicione omni assentationeque uacui: nunquamque imperia detrectant, nisi uiolenter contumeliose' que sint habiti. Est autem difficile, in maxima licentia moderari sibi, quasique frenos imponere cupiditatibus. Quòd si bene uiuendi autores illi fueritis, & quae nunc coràm audit, identidem admonueritis, una opera & ipsum uobis reliquisque omnib. optimum principem reddetis, & memoriam nostram demerebimini, quam scilicet immortalem hac una ratione poteritis efficere. Talia dicentem Marcum, ita repentè animus defecit, ut statim conticesceret, ac langore nimio supinus in lectulum relaberetur. Tanta autem quicunque aderant, miseratio inuasit, ut ex ijs nonnulli prae dolore parum animi compotes clamorem extollerent. Sed ille cùm diem unũ duntaxat, noctemque superuixisset, fato est functus, sic ut magnum sui desiderium eius aetatis mortalibus, posteris uerò etiam uirtutis memoriam reliquerit sempiternã. Postquam uerò illius mortem fama uulgauit, incredibilis repentè exercitum ipsum, plebemque adeò omnem luctus occupauit. Neque ulli sanè Romanae ditionis mortales fuerunt, qui non eiusmodi nuncium multis lachrymis exceperint, omnes' que eum uelut una uoce, alij parentem probum, alij bonum imperatorem, quidam fortissimum ducem, nonnulli etiam continentem moderatumque principem uocitabant. Neque sanè quisquam falsus habebatur. Paucis autem pòst diebus, celebrato iam funere, uisum amicis est, adulescentem adducere ad exercitũ, ut & milites alloqueretur, & (qui nouis imperatorib. mos est) pecunijs elargiendis, uelut autoramẽto quodã illorũ sibi animos adiũgeret. Edictũ itaque omnibus, ut in campum de more adessent frequentes. Cùm itaque processisset Commodus, ac rem diuinam fecisset, erectumque ad hoc ipsum medijs castris tribunal conscendisset, paternis amicis, qui multi sanè doctissimique uiri aderant, circumstantibus, ad hunc fermè modum uerba fecit:

COmmunem mihi esse uobiscũ huius moerorẽ calamitatis, neque uos aliter quàm meipsum affectos esse planissimè persuasum habeo. Neque enim ego superstite parente ipso meo, superiorẽ me uobis unquàm gessi. Nã ille ita nos uniuersos, ut unũ aliquẽ diligebat, lubẽtiusque me cõmilitonem quàm filiũ uocitabat. Quippe hanc naturae appellationẽ, illam uerò uirtutis cõmunicationem existimabat. Quin infantem saepe me in ulnis gestans, uobis dabat in manus, quasique uestrae mandabat fidei. Quapropter minimè dubito, quin mihi omnem sitis beneuolentiam exhibituri: cùm pro alumno me maiores natu habere debeant, ipsos autẽ aequales condiscipulos armorũ iure appellauerim: siquidem ita nos uniuersos, ut unũ aliquem pater diligebat, omnique uirtutũ studio, ac bonis artib. curabat instituendos. Nunc me post illum uobis fortuna principem dedit, non quidem adscititiũ, quales ante me fuerũt, neque uelut acquisito imperio gloriantẽ. Quippe unus ego uobis natus educatusque in aula, priuatisque intactũ cunabulis, statim me ut ex aluo prodierã, imperatoria purpura suscepit, simul' que sol hominem me uidit, & principem. Haec cum animis uestris reputantes, iure principem colite, non datum uobis, sed natum. Nam pater quidem iam in coelum euectus, consors est, consessorque deorum.

Nobis

Nobis autem orbis terrarum gubernacula, rerumq́ humanarum cura incumbit. Quæ quos successus, quantasq́ habituræ sint uires, in uestra manu est. Si enim belli reliquias fortiter deleueritis, & imperij Romani terminos ad Oceanum usq́ promoueritis, cùm ipsi uobis ingentem gloriam comparabitis, tum cõmunis parentis memoriç debitam gratiam referetis. Atq́ eum quidem exaudire, quç dicimus, & intueri præsentem, quæ gerimus, credite. Nos autem felicissimos, qui benefactorum nostrorũ testem eiusce modi simus habituri. Quæ igitur ad hanc diem fortissimè prosperrimeq́ gessistis, illius scilicet sapientiç gubernationiq́ tribuuntur. Quæ autem mecum, hoc est, cum iuuene imperatore uestro præclarè feceritis, ea sunt uobis ipsis quasi peculiarem, cùm fidei, tum uirtutis claritudinem paritura. Quocirca & ætati meæ rebus strenuè gerendis autoritatem conciliabitis, & barbara gens initio noui principatus repressa, neq́ in præsens contemptu ætatis nostræ se efferet audacius, & suis nunc edocta periculis, metu deinceps perpetuo cõercebitur. His dictis pecuniam magna copia elargitus, ut sibi animos militum fidos faceret, in aulam reuersus est. Igitur breue sanè ad tẽpus, omnia paternis amicis autoribus gerebantur. Qui assiduitate, prudentiq́ consilio, nullo loco deerãt, tantũ ei tribuentes laxamenti, quantum satis esse ad tuendam corporis ualetudinem arbitrabantur. Paulatim deinceps irrepsere nõnulli ex aulico famulitio, qui sibi ad corrumpendam iuuenis imperatoris indolem nihil facerent reliqui. Quippe mensarij adulatores, qui uentre atq́ obscœnis uoluptatibus felicitatem metiebantur, identidem illũ urbis deliciarum admonebant, & nunc quç illic uisu audituq́ iucunda forent, cõmemorabant, nunc rerum omnium copiam atq́ affluentiam ferebant laudibus. Ad hæc ripas Histri ut omni tempore incõmodas uituperabant, quæ neq́ pomiferos haberent frutices, & perpetuis rigoribus, nubibusq́ obtinerentur. Nunquam'ne imperator, aiebant, concretã gelu, atq́ effossam potare aquam desines? Alij calidis fontibus, riuorumq́ fluentium frigore, auris'que & cœlo illo fruentur Italiæ peculiari. Tali scilicet illecebrarum mentione, facilè adulescentis animũ uoluptatum cupidinibus incenderunt. Itaq́ statim conuocatis amicis, teneri se patriæ desiderio nõ dissimulauit: causas tñ tam repentinæ mutationis fateri ueritus, solicitũ se aiebat esse, ne quis opulẽs ex nobilitate domum occuparet principis: dein collectis uiribus, quasi ex munitissima arce summam sibi rerũ uindicaret, posse ex populo satis magnam uim delectorũ iuuenum conflari. Talia causante illo, reliquis metu defixis, terramq́ tacito uultu mœstoq́ intuentibus, surgens Pompeianus, qui & ætate reliquos anteibat, & Cõmodi sororem natu maximã in matrimoniũ habebat: Teneri te, inquit, ô fili & domine, patriæ desiderio minimè mirandum. Quippe eadem nos quoq́ rerũ domesticarum cupido solicitat, sed ei tamen resistimus, quoniam priores partes agunt, magisq́ incumbunt nobis, quæ hic expedienda supersunt. Nam illis quidem uel in posterum diutius perfrueris. Roma autem illic est, ubi imperator est. Cæterũ bellũ relinquere inchoatum, preterquàm quod indecorũ uidetur, etiam periculosum est. Quippe audaciam barbaris inijcimus: neq́ enim remeandi cupiditate decessisse nos, sed aufugisse metu perculsos arbitrabuntur. Tibi autẽ quàm fuerit pulchrũ, deuictis hostibus, atq́ imperij finibus ad Oceanum usq́ propagatis, redire in urbem triumphanti, uinctosq́ & captiuos præteragenti reges satrapasq́ barbaros, his enim artibus prioribus seculis Romani homines magni atque illustres euasere runt. Nihil est autẽ quod uereare, ne qua illic res tuæ periclitentur. Nam & optimus quisq́ senator tecũ hic est, et exercitus uniuersus tuum coràm propugnat imperium. Quin ærarium quoq́ principalis pecuniæ nobiscum est omne. Ad hæc

patris tui memoria æternam tibi apud potestates quaslibet fidem atq; beneuolentiam roborauit. Quũ ad hunc modũ potiora suadens Pompeianus locutus esset, paulũ modò in præsens conatus adulescentis repressit, qui reueritus senis dicta, cùm nihil haberet, quod saltem honestũ specie responderet, cõsilium dimisit, diligẽtius affirmans consideraturũ. Dein uerò ministris illius magis magisq; instantibus, nihil iam ad amicos retulit, sed datis Romam literis, ac præpositis quos uisum esset tuendæ Histri ripæ, & Barbarorum insultibus coercendis, profectionẽ continuò edicit. Illi igitur demandata sibi munia obeuntes, haud ita longo tempore multos armis Barbaros subegerunt, quosdam aũt ex ijs magnis præmijs in amicitiam sibi adiunxerunt. Quod quidem haud difficile factu fuit, quippe Barbari suapte natura pecuniæ auidi, periculorũ despicientes, aut incursibus populationibusq; uictũ parant, aut proposita mercede uenalem pacem habent. Quod intelligens Cõmodus, ut pecunia, qua maximè abundabat, securitatẽ redimeret, nihil uidelicet petentibus denegabat. Vbi aũt dedita profectionis fama per exercitum est, ingens repentè totis castris motus extitit, nullo non redire Romam cupiente, relictoq; hostili solo, urbanas affectante delicias. Postea uerò q̃ fama ac nuncijs uulgatũ est, reuerti in urbem principem, incredibilis uniuersam plebẽ lætitia peruagatur, spem sibi unoquoq; optimam de iuuenis imperatoris præsentia proponente, credentibusq; uniuersis paternis eum uestigijs perrecturũ. Sed ille festinatò iter faciens, & iuuenili quodã ardore omneis in medio urbes curriculo pertransiens, regioq; cultu, lætisq; populorũ celebritatibus exceptus, gratus nimirum omnibus, atq; optatus adueniebat. Sed ubi Romam appropinquauit, Senatus statim uniuersus, populusq; Romanus magno pro se quisq; anteuertendi studio effusi, laureatiq; ac flores omnifariam, quos dabat anni tempus conferentes, q̃ quisq; ab urbe longissimè poterat, occurrebant uisuri principem ætate atq; nobilitate conspicuũ. Quippe amabant illũ, & quidem uerissimis affectibus natum apud ipsos, educatumq;, tertioq; iam gradu imperiũ nobilitatemq; Romanã complectentem. Nam paternũ ei genus à primoribus senatorij ordinis, mater aũt Faustina, principis uxor, Antonini Pij filia, Hadriani etiam per matrem neptis, seriem ipsam generis ad Traianũ proauum referebat. Hoc editus genere Cõmodus est, cui quidem præter ætatis florem, etiam formæ dignitatis suffragabatur cõgruens corporis modus, pulchra uirilisq; facies, tranquillæ faces oculis, atq; micantes, flaua & crispa cæsaries, ut in sole ambulanti uelut igne quodam rutilaret, sic ut euntem quidam scobe aurea putarent conspergi, quidam etiam pro argumento diuinitatis acciperent, ac radios esse illos circa uerticem genitiuos opinarentur. Ad hæc lanugo malis proserpebat, easq; quasi floribus cõuestiebat. Talem igitur imperatorem faustis ominibus acclamationibusq;, & coronarũ florumq; sparsionibus exceperunt. Sed postq̃ urbem ingressus est, Iouisq; primùm, dein cęterorum deorũ templa consalutauit, gratiasq; senatui uniuerso, & prætorianis militib. egit seruatæ sibi fidei, in aulam Palatinam se recepit. Pauculis igitur annis nihil nõ honoris paternis amicis exhibebat, omnibusq; eos negotijs in consilio habebat. Cura dein totius imperij alijs demandata, Perennium Italicum, hominem militaris disciplinæ peritissimũ, prætorianis pręfecit. Is adulescentis ætate abutens, delicijs illum, ganeisq; corrumpi sinebat, curaq; omni, laboribusq; susceptis, totum planè imperiũ administrabat. Erat in homine inexhausta diuitiarũ sitis, sic ut nihili quæ acquisierat pendens, nouis semper lucris insatiabilis inhiaret. Hic & paternos Cõmodi amicos calumnijs premere, & locupletissimũ quemq;, nobilissimumq; in suspicionem adducere instituit, scilicet ut perterrefacto adulescẽte, atq; illis supplicio

plicio affectis, causam potestatemq; ipse haberet in eorum bona & fortunas inuadendi. Cæterùm aliquandiu cùm patris memoria, tum amicorum reuerentia continuit adulescentem. Dein uelut maligna quædam atq; inuida fortuna, rectũ adhuc moderatumq; illius ingeniũ subuertit. Nam ita res accidit, Lucilla erat Commodo maxima natu soror, ea prius L. Vero imperatori nupserat, quem cõsortem sibi imperij Marcus asciuerat, locata'que in matrimonium filia, firmissimo affinitatis uinculo astrinxerat: sed postquam L. fato functus est, manentibus adhuc Lucillæ principatus insignibus, Pompeiano eam pater despondit, nihilo tamen secius pristinum illi honorem Cõmodus reliquit usurpandum. Nam & sella imperatoria sessitare in theatro, & ignem de more præferri patiebatur. Postea uerò q̃ Cõmodus uxorem duxit Crispinã, ac necesse fuit principis uxori primo loco cedere, iniquo scilicet hoc animo Lucilla ferens, atq; illius honorem in suam contumeliam uertens, cùm sciret à uiro suo Pompeiano Cõmodum diligi, minimè ausa est quippiam ad ipsum super occupando imperio referre: Sed animũ Quadrati nobilissimi, locupletissimiq; adulescentis periclitata, cum quo etiam stupri cõsuetudinẽ habere existimabatur, grauissimeq; apud eum de accepta iniuria conquesta paulatim adulescentem eò perpulit, ut in semet uniuersumq; Senatum perniciosissimè consuleret. Quippe inter cæteros senatorij ordinis, qui secum in id facinus conspirarent, etiam adulescentem quendam, Quintianum nomine, prompti atq; audacis animi sibi adiunxit, persuasitq;, uti pugionem in sinu celans, tempus locumq; caperet, factoq; repentè impetu Cõmodum occideret, reliqua se pecunijs largiendis curaturum. Ille in aditu amphitheatri subsistens (quippe obscuro loco facilè se occultũ sperabat fore) nudato confestim pugione, ac magna uoce proclamans, hunc tibi Senatus mittit: dum loquitur, nudum'que ostentat pugionem, comprehensus à militibus, pœnas amentiæ dedit, suoq; indicio author à se cauendi fuit, aperto magis quàm impleto consilio. Hæc igitur prima, maxima'que odij causa adulescenti aduersus Senatum extitit. Ita namq; animum uerba illa sauciarant, ut omnes hostium loco haberet, semper'que eius memoriæ uox illa irruentis in se iuuenis inhæreret. Neq; uerò tantam hanc occasionem Perennius omisit, sed ei persuasit, ut præcipuũ quemq; succideret, neq; eminere quempiam pateretur, quorum ipse in bona impetum faciens, facilè omnium eius ætatis hominum locupletissimus euasit. Quæstiones autem Perennio diligenter exercente, soror ipsa Cõmodi, coniuratiq; omnes, cæteriq; præterea quantulacunq; suspicione attacti, supplicio affecti sunt. Igitur Perennius sublatis è medio, quos imperator uerebatur, quiq; illum paterno quodam affectu complectebantur, atq; ipse illius tuendæ salutis cura suscepta, nihilq; non autoritatis adeptus, imperium iam ipsum animo inuaserat, persuasoq; Cõmodo, ut suos liberos adulescentes adhuc Illyricis præficeret exercitibus, ipse pecuniæ uim ingentem contrahebat, ut scilicet prætorianos ab ipso amplissimis largitionibus abalienaret. Filijq; itẽ eius clanculum copias colligebant, eo cõsilio, ut cùm primùm Perennius Cõmodum occidisset, ipsi principatum arriperent. Proditæ aũt sunt insidiæ incredibili quodam modo. Ludos Romani Ioui Capitolino faciunt, tanta hominũ confluente multitudine, quantã par est cõfluere ad tantæ urbis celebritatẽ. Spectare autẽ ac præsidere in theatro unà cum sacerdotibus, quos ordo singulis annis postulat, etiã imperator solitus. Cùm itaq; nobilissimis scenicis operam daret, sedens imperatoria sella Cõmodus pleno spectatoribus theatro, suisq; cuiq; locis ad sedendũ pro dignitate attributis, priusquàm quicquam diceretur, ageretur'que in scena, repentè quidam philosophi habitu, manu baculum gestans, peramq; seminudus

 ab humero

ab humero suspensus curriculo prodijt,mediaq; in scena consistens,manuq; silentium impetrans: Nõ hoc,inquit,ludorũ tempus ô Cõmode,neq; spectaculis, celebritatiq; uacandũ.Imminet ceruicibus tuis Perennij gladius,ac nisi caueris, nõ quidẽ impendens,sed iam præsens periculũ,perijsti. Nam & ipse hic aduersus te copias pecuniamq; colligit, & nati exercitus Illyricos solicitant, quos nisi statim præuenias,occidisti. His dictis,siue forte quadã diuinitus huc impellente, siue id auso homine, ut gloriam sibi ignarus atq; obscurus acquireret, seu quia speraret ingens aliquod præmiũ ab Imperatore consecuturũ, sane illũ derepente obstupefecerat.Cæteri aũt,etsi de nihilo ea dicta suspicabantur, tamen fidem habere dissimulabant. At Perennius cõprehendi hominẽ iubet,ac pro furioso, & uaniloquo igne comburi. Ita scilicet pœnas dedit intempestiuæ libertatis. Cæterùm qui se Cõmodi studiosos uideri uolebant, perosi antea quoq; Perenniũ, utpote intolerandæ hominẽ superbiæ contumeliæq;,nactiq; opportunũ tempus, calumnijs eũ premere aggrediuntur.Sed scilicet ita futurũ erat, ut & Cõmodus insidias euitaret,& Perennius unà cum liberis penderet pœnas.Quippe haud multo pòst milites quidam clàm Perennij filio nummos quosdam attulerunt,illius imagine percussos,eosq; ignaro etiam Perennio,quanq; erat præfectus,Cõmodo ostenderũt, totoq; insidiarũ ordine patefacto, maximis sunt muneribus affecti. Quocirca inscio negotij totius Perennio,ac tũ nihil minus expectanti submissi noctu à Commodo quidã,caput absciderũt,iussiq; statim ad illius filium pergere, cùm nihil ad celeritatẽ sibi reliqui fecissent,etiam rumores,famamq; eorum, quæ Romæ facta essent,præuenerũt.ij amicas ei literas ab Imperatore reddiderũt,quæ magna proposita spe Romam reuerti iubebant.Ergo & consiliorũ et omnis eius paratus,postremò paterni casus ignarus,cùm quidã nuntij dictitarent, etiam paternis ipsum uerbis acciri,qui ne ipse quidem scribere supersedisset,nisi satis momenti habituras imperatorias literas existimasset,credidit uidelicet adulescens,& quamuis ini quo animo ferret, interpellari sua consilia, tamẽ paterna fretus potentia, quã esse adhuc incolumem putabat,ad reditũ se comparat.Tum deinde ut attigit Italiam, per eos quibus negotiũ datum fuerat,occiditur. Hunc illi exitũ habuerunt. Post hæc Cõmodus duos constituit præfectos,tutius fore ratus,tantam illam potestatem non uni duntaxat credere,sed dissectam in partes,imbecilliorẽ eo pacto contra principem reddere. Verùm haud longè pòst, aliæ in illum huiuscemodi insidiæ intenduntur.Maternus erat quidam miles,multa ausus nefaria. Is repentè desertis castris, atq; aliquot in societatem cõmilitonibus ascitis, magnam perditorum manum breui collegerat, uicosq; primò & agros populabatur, magna dein pecuniæ ui collecta,plures quotidie sibi ex facinorosis copulabat,pollicensq; ingentia cuiq; operæpretia,& in prædæ cõmunionem inuitans,eò rem adduxit, ut non iam latronũ, sed iustorum hostium haberent autoritatem. Quippe magnas etiam urbes occupabant, effractisq; per uim carceribus captiuos sine discrimine omnes uinculis eximebant,eosq; sibi impunitate ac beneficijs adiungebant. Igitur Galliam omnem atq; Hispaniam incursibus uastabãt,& ut quamq; ex magnis urbibus ui ceperant,incensa direptaq; protinus abibant. Quæ ubi Cõmodus cognouit,rectoribus gentium plenas iræ atq; minarum mittit epistolas,castigans & ignauiã exprobrans,simul cõparare aduersus illos exercitũ imperans. Quod ubi latrones acceperunt,decedendũ sibi ex illis regionibus rati,clàm per auia quædã cõpendia,seorsum alij ab alijs, in Italiã peruenerũt, ac iam de regno maioribusq; rebus Maternus cũ suis deliberabat. Nã quando hactenus omnia illi spe ulterius processerant,aut aliquid magnũ inuadendũ sibi existimabat, aut certè quando in

id discri-

id diſcriminis inciderat,nō obſcurè neq; ignauè moriendū.Sed quoniā ſe nō tantis eſſe uiribus intelligebat, quantæ ad reſiſtendū Commodo collata acie ſatis eſſent: quippe & Romanæ plebis, & prætorianorū militū propenſa in Cōmodum uoluntas credebat,arte ſibi conſilioq; graſſandū ſtatuebat.Quocirca tale quiddā cōminiſcitur.Veris initio,ſolenniq; die,pompam matri deûm Romani celebrāt: In ea quæ apud quemq; ſunt diuitiarum prçcipua,ſupellexq; pleraq; imperatoria, materiæ aut artis ſpectandæ præferri ante deam ſolent. Paſſimq; omnibus ludēdi licentia permiſſa,ſic ut perſonas induant,quas cuiq; libitū,nullamq; nō magiſtratuum quoq; imaginē,prout cuiuſq; ſtudiū repræſentent, ſic ut non temerè à falſis ueros dinoſcas. Putauit hoc Maternus idoneū celandis inſidijs tēpus, ratus fore ut ſi perſonam ſtipatoris alicuius indueret, ſuosq; ad eandē ſimilitudinē armis ornaret, ac ſe haſtatis immiſcerēt, ſic ut pars eſſe comitatus imperatorij crederētur, nullo uidelicet præcauente,repentè impetu facto Cōmodum obtruncarent.Sed proditus imperatori à ſocijs quibuſdam,qui unà cum ipſo uenerant in urbē,indignantibus ſcilicet, ſiquidē cum non pro latrone iam,ſed pro principe habituri forent,anteq; feſtus dies adeſſet,& ipſe cōprehenſus,ac multatus capite,& qui eiuſdem factionis erant,meritis ſupplicijs affecti. At Cōmodus facta re diuina,gratu latusq; deæ feſtū agitabat,pompamq; gaudens frequentabat. Sed & populus omnis pro imperatoris ſalute diem lætabūdus celebrabat. Quæ aūt ratio ſit,cur huic deæ tantū honorē Romani habeant,non alienū uidetur,quantū ex hiſtoria accepimus,cōmemorare,prçſertim cùm ea res pleriſq; Grçcorū ignota eſſe uideatur. Ipſum igitur ſimulachrū cælitus,ut aiūt, demiſſum,neq; qua ſit materia,nec à quo fabricatū artifice ſatis conſtat,neq; planè hominū manibus creditur factum. Hoc igitur decidiſſe cælitus ferunt in quendam Phrygiç agrū, cui nomen Peſinunti,à caſu eius ſimulacri factū putant. Ibi enim à principio cōparuiſſe: licet apud alios comperiam,pugnam illic Ilum Phryga,Tantalumq; Lydū inter ſe cōſeruiſſe,ſiue de uia ortam,ſiue potius ob raptum Ganymedis. Cumq; diu æquis uiribus decertatum foret,ac permulti utrinq; cecidiſſent, nomē ex ea clade loco eſſe impoſitū. Hic etiam fama fert, Ganymedē ipſum trahentibus in diuerſa germani atq; amatoris manibus uita eſſe orbatū,ſublatumq; è medio, pro calamitatis ſolatio relata ad Iouem raptorē fabula diuinis fuiſſe honorib. affectum. In hoc quem diximus Peſinunte,Phryges olim orgia colebant,ad ipſum fluuiū Gallum, à quo etiā euirati deæ ſacerdotes cognominantur.Sed ubi res Romana creuit, reſponſo accepto manſurū imperiū,atq; ad ſummam auctū iri, ſi Peſinuntiam deam ad ſe transferrent,miſſi in Phrygiam legati ſunt; petitum deæ ſimulacrū, quod quidē facilè conceſſum eſt,conſanguineos ſe dictitantibus, atq; oriundos ab Aenea Phryge. Cùm itaq; nauigio deuectū ſimulacrū ad ipſas Tyberis fauces appuliſſet, quibus tum Romani uice portuū utebantur,confeſtim diuina quadā ui nauigiū ſubſtitit, neq; ullis Romani populi certatim trahentis moueri uiribus potuit, donec Veſtalis ſacerdos adeſſet. Ea cùm uirginitatem perpetuò ſeruandam polluiſſe falſò argueretur,damnationem metuēs,ſupplex petijt à populo,ut iudicium de ſe deæ Peſinuntiæ committerent,quo impetrato,zonam recinxit,clarè precata, ut ſi intemeratam ſe eſſe,ac uirginem dea ſciret,nauim progredi iuberet. Quç ubi dixit, ſtatim alligatam zonam manu ducta nauis ſequi cœpit. Ita ſunt pariter Romani manifeſtam numinis diuinitatē,atq; innocentiā uirginis admirati. Sed hæc hactenus de Peſinuntia dea,prolixius etiam fortaſſe quàm decuit,haud inſuauē tamen ſciētiam allatura ijs qui res Romanas minus cognitas habeant. Cōmodus autem euitatis Materni inſidijs, maiore ſe cuſtodia muniebat, rarus prodire in publicū,

plerunq;

plerunque temporis in suburbanis, aut in principalib. prædijs procul ab urbe consumere, abstinere prorsus ab iurisdictione, omnique actu imperatorio. Per idē tempus accidit, ut ingens Italiam quidem uniuersam pestilentia occuparet: sed in ciuitatem Romanā uehementius tamen sæuiret: utpote quæ & per se populo abundaret, et aduenas toto orbe confluentes exciperet. Quare magna iumentorū atque hominū strages consecuta. Tum Cōmodus (ita scilicet quidam medicinæ periti persuaserant) Laurentum secessit, quòd frigidior ea regio sit, syluisque è lauru permultis opaca, à quo etiam regioni inditum nomen. Valere enim plurimùm aiebant ad aeris euitandam contagionem, cum odores laurorū, tum ipsarū amœnitatem umbrarū. Quocirca in ipsa quoque urbe de medicorū sententia, plerique unguentis suauissimis nares atque aures opplebant, suffituque & odoramētis assiduè utebantur, quòd meatus sensuū (ut quidā dicūt) odoribus illis occupati, neque admittant aera tabificū: & si maximè admiserint, tamen eum maiore quasi ui lōgè superari. Cæterùm nihilo secius morbus ingrauescere, hominesque passim & pecora inter homines agitantia interire. Sed & fames eodem tempore ciuitatem oppresserat hac de causa. Cleander erat quidam Phryx genere, ex ea nota hominū, qui publicè per præconē uæneunt. Hic cùm in domū imperatoriā seruitio esset traditus, & cum ipso Cōmodo accreuisset, eò scilicet honoris atque autoritatis prouectus est, ut & corporis custodiā, & cubiculi curā, præterea militū præfecturā solus obtineret. Cæterùm diuitiæ ac luxus, etiam illū ad imperij spem instigabant. Quocirca grandi coacta pecunia plurimū frumenti coemit. Id autē occlusum habebat, sperans sibi Rom. pop. atque exercitus uoluntates adiuncturū, si prius rerum necessariarum penuria laborantes, magnis repentè largitionibus demereretur. Idem gymnasium quoque maximū exædificauerat, publicatis etiā balneis, ut eo modo populum inescaret. At Romani infensi iam pridem, ac totius causam pestilentiæ in eum conferentes, simul perosi hominē diuitijs inexplebilem, prius quidem confertim per theatra identidem traducebant. Dein agente in suburbanis Cōmodo, repentè uniuersi magnis clamoribus concurrerunt, Cleandrū ad necē deposcentes. Cùm autē suburbanū omne tumultu cōpleretur, & Commodus ipse in alto secessu uoluptatibus indulgeret, inscius quæ gererētur (nam id Cleander cauerat) repentè extra omniū expectationē armati equites principis eruperunt, Cleandri iussu proruētes obuium quemque, ac uulnerantes. Neque scilicet populus excipere illorū impetum ualebat inermis armatorum, pedester equitum. Quare fuga facta in urbē reijciuntur, ibique permulti, neque modò, quos ferro milites cōficiebāt, neci dediti, sed quos etiā ipsi proculcauerunt equites, quique aut conferta turba, aut equitum incursu cōflictabantur. Igitur ad urbis portas sine ullo impedimento persecuti, magnā populi partē interfecerunt. Qui autē in urbe remanserant, calamitate suorum intellecta, clausis domibus cum in tecta & culmina euasissent, lapidibus, tegulisque equites desuper incessebant. Itaque statim conuersa fortuna est, nullo in manib. decertare auso, sed omni multitudine desuper quasi ex tuto dimicante. Quocirca saucij magna pars, cum tolerare iam ulterius nequirēt, terga fugæ mandarunt. Multi itaque cadebāt crebro telorū iactu, multi equis excutiebantur, inter deuolutos lapides fallēte uestigio lapsantibus. Sed & pedites qui in urbe statiōes habebāt, populo suppetias aduersus inuisos sibi equites raptim tulerūt. Itaque cū ciuile bellū esset, nemo tamē quæ gererētur, nunciare Cōmodo audebat, metu Cleandri potentiæ: donec maxima natu soror Fadilla nomine, accurrens ad Imperatorē, quippe facilis aditus sorori, crinibus solutis proiecta humi, ac planè in lugubrem habitū deformata: Tu quidem, inquit, ô princeps, otiū agitans, & omnium

quæ

quæ gerantur ignarus, extremo in periculo uersaris. Nos autẽ sanguis tuus propemodũ occidimus. Actum de pop. Romano, actũ magna ex parte etiã de exercitu est, & quæ ne à Barbaris quidẽ nos passuros expectabamus, ea nobis domestici faciunt, & in quos maxima contulisti beneficia, eos primos inimicos habes. Cleander aduersus te populum, & exercitũ armauit: quorum alteris inuisus est, alteris charus, utrics tamẽ in armis sunt, cædemq; inter se patrant, & ciuili sanguine Romam replent. Sed in nos uidelicet utriusq; multitudinis recidet calamitas, nisi tu q̃ primum neci dederis sceleratissimũ famulum, qui tantę cladis illis iam fuit, nobis mox futurus est autor. Hæc loquens, uestẽ scidit, multiq; item, qui aderant, sumpta de uerbis mulieris audacia, Cõmodum territabant. Is expauefactus, cùm iam non ut impẽdens, sed ut præsens periculũ formidaret, acciri ad se Cleandrum properè iubet, nihil dum certi scientem, sed tamen aliquid suspectantẽ Imperatori renunciatũ. Accedentemq; ad se imperat cõprehendi, & caput eius amputatum, contoq; præfixũ circumferri, uoluptuosum scilicet atq; optatũ populo spectaculũ præbiturus. Ita id malũ sedatũ, atq; utrinq; dimicatio dirempta. Siquidem milites cùm occisum uiderent, pro quo decertabant, iram quoq; Imperatoris formidabant, cui uerba data, nihilq; non factũ contra illius sententiã compererant. Populus contrà satisfactũ sibi autoris supplicio putabat. Sed & liberi Cleandri (binos enim uirilis sexus habebat) & quotquot illius amici fuerant, ad unum omnes contrucidati, tractaq; per urbem cadauera, & contumeliosissimè habita, postremò in cloacas abiecta. Hęc finis Cleandri fatorũ fuit, quasi in unò uelut ambitiosius ostentaret natura (ut sic dixerim) humana posse ex infimo loco ad supremum fastigiũ euehi hominem, atq; euectũ dein rursum deturbari quamlibet exiguo, atq; insperato fortunæ momentò. Cęterùm Cõmodus tametsi uerebatur, ne quid fortasse populus etiã contra se noui moliretur, tamen suadentibus amicis in urbem reuersus est, ac lætis acclamationibus, magnoq; comitatu exceptus, in aulam principalem se contulit. Enimuero ex illo tot aditis iam periculis, cœpit nulli satis cõfidere, sed occidere hunc, atq; illũ, nulli nõ calumniæ fidem accõmodans. Ad hæc neminẽ cui uirtus ulla esset, amicũ sibi adiũgebat, sed à cunctis æquè rectis studijs animũ auocauerat. Quippe quẽ die nocteq; aliæ ex alijs effrenæ corporis uoluptates grauissimo seruitio premebant, neminemq; non ab limine uelut insidiatorẽ submouebat, quemcunq; aut probitas, aut disciplina ulla etiã mediocris illustraret. Scurræ uerò, & qui turpissima quæq; repræsentabant, quasi addictum sibi habebant, aurigando etiam, bestijsq; conficiendis supra modũ exercebatur, ob quę studia adulatores eum fortitudinis gloria celebrabãt, quare illa minus decorè tractabat, q̃ modesto principi cõueniebat. Extitere ea tempestate etiam quædã in cœlo prodigia: stellæ enim per diem perpetuò apparuerunt, quædamq; ex ijs in longũ productæ, medio quasi aere suspensæ uidebantur. Præterea animalia omne genus, minimè suam naturã seruantia, cum figura corporis prodigiosa, tum membris haudquaq; congruentibus edebantur. Maximũ autẽ nefas cùm in pręsens dolorẽ attulit, tum in futurũ pessimo augurio uniuersos cõterruit. Nam cùm neq; imbres ulli, neq; nubes, tantumq; exiguus terręmotus antecessisset, seu nocturni casu fulminis, siue igni aliquo in ipso terrarũ motu uelut extrito, totum deimprouiso Pacis templum consumptum incendio est, quod unum scilicet opus cunctorum tota urbe maximum fuit, atq; pulcherrimum. Idem templorum omnium opulentissimum, egregieq; munitum, multo'que ornatum auro & argento. Quippe uniuersi fermè suas illuc diuitias, quasi in theatrum congerebant, ideoq; per noctem debacchatus ignis multos ex opulẽtis egenos reddidit.

Quapropter

Quapropter cōmunem quidem iacturam publicè omnes, suam autem quisq; priuatim, deplorabāt. Sed ubi templū omne consumptū ignibus est, plurima quoq;, & pulcherrima urbis ædificia conflagrarunt. Inter quæ etiam Vestæ templū, sic ut Palladiū quoq; conspiceretur, quod in primis colunt, atq; in arcano habent Romani, Troia (ut perhibent) aduectū, ac tum primū postq; in Italiam deuenit, conspectum ab hominibus. Quippe raptum id Vestales uirgines media sacra uia in aulā Imperatoris transtulerunt. Multæ præterea, pulcherrimęq; urbis partes combustæ, plurimosq; dies peruagatū incendiū, non prius sedatum est, quàm repentinis imbribus extingueretur. Itaq; totam rem dijs imputabāt eius ætatis mortales, quorū scilicet uoluntate & inchoasse incendium, & desiisse arbitrabantur: ac portendi bella, quæ sunt deinceps insecuta, consumpto Pacis templo interpretabantur. Quam deinceps famam rerū euentus cōprobauit. Enimuero plurimis maximisq; incōmoditatibus laborante ciuitate, non iam uti antea multitudo beneuolè Commodum aspicere, sed referre omnes eius calamitatis causam in illius iniustos actus, & reliqua uitę crimina. Siquidē neq; latebant populū scelera hominis, neq; latere ipse uolebat, sed quæ domi non sine infamia patrabantur, ea etiam in publicū ostentare haud uerebatur, eoq; uecordię petulantięq; processit, ut paternum primò cognomen repudiaret, ac pro Cōmodo Marci filio Herculem se Iouis filium iusserit appellari, depositoq; principū Romanorū cultu leonis pellem substerneret, manuq; clauam gestaret, simul purpureas sibi, atq; auro intextas uestes circundaret, nō sine omnium irrisione: quippe eodem schemate & fœminarum luxum, & heroum uirtutem repræsentabat. Talem se uidelicet cottidie præstabat. Idemq; mensiū nomina demutauit, ac pro uetustis appellationibus nouas de suis cognominibus imposuit, quorū ad Herculem pleraq;, tanquā scilicet ad fortissimū referebantur. Quin statuas quoq; sibi tota urbe poni iussit, inq; ijs unā pro curia, quæ arcū contenderet, ut etiam imagines ipsæ terrores atq; minas præ se ferrent: quam dein tamen Senatus post illius obitū sustulit, proq; ea libertatis imaginem reposuit. Cōmodus aūt cum temperare iam sibi ultrà non posset, publicè spectacula edere professus, omneis se sua manu feras occisurū pollicebatur, & cum fortissimis quibusq; iuuenū singulari certamine depugnaturū. Ea cū rumoribus celebrarentur, concurrebant ex Italia omni, ac finitimis gentibus uniuersi ad id spectaculū, quod nec antea oculis usurpauerant, neq; unquā fando audiuerant. Siquidem ita esse certa manus illius dicebatur, ut quodcunq; destinaret, iaculo sagitta'ue cōtingeret. Erantq; cum illo assiduè Parthorū lectissimi sagittarij, ac Numidæ iaculatores, quos ille tamen omneis longè artificio superabat. Vbi autē spectaculi dies adfuit, pleno amphitheatro exædificatus Cōmodo peridromus fuerat, per quem decurrere in orbem posset, ne cominus cum bestijs pugnās periclitaretur: sed supernè, ac de tuto loco tela iaciendo, iaculandi potius scientiam, quàm fortitudinem ostentaret. Ceruos igitur, & damas, item cornigera alia præter tauros, currens pariter ipse atq; insequens impetebat, ac præuēta fuga certissimis ictibus prosternebat. Leones uerò & pantheras, aliaq; id genus nobilissima animalia, currens in orbem supernè iaculis cōfodiebat, sic ut nec telum quisquā secundū, nec uulnus uiderit, nisi letiferū. Nam ut primùm se fera cōcitauerat, statim illam uel in fronte, uel in corde sauciabat, nullo præterea usus scopo, neq; ad aliam corporis partem telo destinato, sic ut pariter cum uulnere ipso cōficeretur. Cæterùm bestiæ conquirebantur undiq;, ac tum primùm uidimus, quæ antea in picturis mirabamur. Quippe ex India, Aethiopia'que, itēq; à Meridie, & à Septentrionibus quicquid incognitū prioribus seculis fuerat, confecit ille pariter,

atq; ostendit, nullo nõ obstupefacto, tam certa illa manu, tamq; nusquã telis ober rantibus. Idem aliquãdo sagittas lunatæ cuspidis in Maurusias struthos intorque bat, quæ & pedum celeritate, & alarũ quasi uelis ocyssime ferebantur, sic ut summum contingeret collũ, atq; ita capita amputaret, ut exectis ceruicibus (qui teli impetus fuerat) aliquandiu tamen uiuentibus similẽ cursum continuarent. Quin & pantheram, quę scilicet eductũ quendam in arenam cursu acerrimo cõprehen derat, sic ut iamiam laniatura uideretur, ita opportuno uulnere consecutus est, ut interfecta bellua hominẽ seruauerit, ac dentiũ quoq; aciẽ cuspide ipsa iaculi præ ueniret. Leones item cauea centũ eductos, totidem missilibus uniuersos occidit, ita suo ordine iacentibus corporibus, ut numerari facilime singula possent, nullo scilicet superuacuo incidente telo. Hactenus igitur quæ gerebantur, quamuis à principe aliena uiderentur, tamen quoniam fortitudinẽ scientiamq; præ se ferrẽt, popularem quandã gratiam emerebantur. Verùm ubi iam nudus ingressus amphitheatrum est, sumptisq; armis numeros gladiatorios implebat, tum uerò triste Rom. pop. spectaculũ id uisum, nobilissimũ imperatorẽ post tam multos parẽtis sui, maiorumq; triumphos, non quidem aduersus beluas arma capere militaria, uel Romanorũ imperio congruentia, sed amplissimã dignitatẽ turpissimo fœdissimoq; cultu cõtaminare. Facile aũt dimicans suos cõpares superabat, neq; tamẽ ultra uulnera procedebat, dante unoquoq; manus, atq; imperatorẽ potius quàm gladiatorem agnoscente. Eoq; uesaniæ prouectus est, ut deserere principalem aulã, atq; in ludum gladiatoriũ migrare institueret, neq; se amplius Herculẽ appellari patiebat, adoptato nobilissimi gladiatoris nomine, qui iam uita excessisset: quin simulacro illi Colosseo, quod Romanis uenerabile est, solis effigiem gerens, capite dempto suum imposuit, atq; in basi subscripsit, non quos consuesset imperatorios paternosq; titulos, sed pro Germanico mille gladiatorũ uictorẽ. Cæterùm ipsum quoq; desinere aliquando ab sua uecordia, & ciuitatem tyrannide liberari oportebat, idq; anno ineunte, quem diem Romani festum agunt, ad Ianum uetustissimũ Italiæ deum referentes, cuius etiam Saturnum ipsum ab Ioue filio pulsum fuisse hospitem prædicant, & quod ibi latuisset, nomen Latio inditum. Quocirca etiã nunc Romani Saturnalia prius, dein uerò initiũ anni more suo cõcelebrant. Estq; eius dei biceps imago, ut à quo incipit, & in quẽ desinit annus. Cùm igitur hunc diem festũ ciuitas agitaret, in quo Romani inuicem se colunt, salutantq;, & numismata alter alteri, cęteraq; omnifariam munera missitant, summiq; magistratus conspicuam sibi & solennem purpurã induunt, uniuersis diem concelebrantibus: statuit Cõmodus, non quidẽ ex imperatorijs (ut mos erat) ædibus, sed ex ipso gladiatorio ludo prodire in publicũ, ac pro eleganti uestitu, purpuraq; imperatoria, procedere armatus, deducente gladiatorum agmine in conspectum Romani populi. Quod ubi consilium suum ad Martiam retulit, unam è suis concubi nis, cui scilicet plurimũ deferebat, ac prope uxoris eam loco habebat, sic ut præter ignem omnes honores uelut Augustæ tribuerẽtur: intellecto mulier tam absurdo turpiq; consilio, orare multis lacrymis, supplexq; ad genua accidere: ne aut Romanũ imperiũ pollui pateretur, aut ipse uitam suam perditis ac deploratis ho minibus tam periculose cõmitteret. Sed cùm nihil profecisset, lacrymãs discessit. Ille præfectũ exercitibus, Lætũ nomine, & Electũ cubiculi custodẽ ad se accitos, parare iubet in ludo ipso gladiatorio, quò se dormitũ recipiat, ut illinc ad sacrificandũ mane procederet, ac se armatũ Romano populo ostentaret. Illi multis pre cibus persuadere tentabant, ne quid indignum principe conaretur. Quib. Commodus ira percitus facessere ab se iussis, statim in cubiculũ reuersus, ut quemad-

modum cõſueuerat,meridiaretur,ſumpto in manus libello, quales de philyra tenuiſſimi,atq; in utramq; partẽ replicabiles fiunt, conſcribit in eo quoſcunque illa nocte interficere deſtinauerat.Ex quibus prima erat Martia,mox Lętus atq; Electus,poſt hos ingens eorũ numerus,qui plurimũ autoritatis in ſenatu obtinebãt: ſiquidẽ ſenes uniuerſos paternos amicos tollere è medio,ne cenſura illorũ ſua interpellarentur flagitia,bonaq; ipſa diuitũ dilargiri partim militibus,partim gladiatoribus decreuerat, ut alteri ſe defenderent, alteri oblectarent. Eum igitur libellum ita conſcriptũ ſupra lectulũ depoſuit,neminem ad ſe introiturũ ſuſpectans. Erat aũt puſio quidam, infans adhuc,ex ea nota,qui ueſtitu cætero nudi,ſed auro gemmiſq; ornati,ſolent delicatiſſimo cuiq; Romanorũ eſſe oblectamento. Is ita Cõmodo charus erat,ut cum illo ſæpe etiã cubaret,ac Philocõmodus appellaretur,ipſo indicante nomine amorẽ principis.Hic itaq; puer fortè ludibundus, occupato inter balnea & crapulas Commodo, cubiculum (ut conſueuerat)ingreſſus, ſumpto in manus libello, qui cum luſitaret, foras proceſſit, ac forte quadam in Martiam incidit: quæ cùm puerũ etiã ipſa diligeret,cõplexa prius,atq; deoſculata, libellũ manu aufert, uerita ne quid ob infantiã inſcius puer rerũ fortaſſe grauiorũ labefaceret. Agnita dein Cõmodi manu,ac legendi cupidine illecta, ubi funeſta cõtineri,ac ſe primam peti intellexit,Lætumq; & Electũ ſubſequi, tantamq; deinceps reliquorũ futuram cædem, hæc ſecũ ingemiſcens conſuſurrabat: Euge Cõmode,hæccine præmia beneuolentiæ, amoriſq; ſunt? Ita ſcilicet de te merui, cum tam multos annos cõtumelias,ebrietatemq; tuam pertuli. Sed nequaquam tibi hæc ita ſucceſſerint, uiro temulento aduerſus ſobriam mulierem. His dictis, Electũ ad ſe arceſſit,quem etiam ipſa aliquando per ſe cõuenire, utpote cubiculi cuſtodẽ ſolita,& cũ eo quoq; ſtupri habuiſſe conſuetudinẽ credebatur, traditoq; in manus libello: Vide,inquit, Electe, cuiuſmodi ſumus hac nocte feſtũ celebraturi.Is eo lecto expauefactus(erat aũt Aegyptius genere,audax homo,ac promptus,& iraſci facilis) ſtatim ſignatũ libellũ per hominẽ ſibi fidũ Læto legendum mittit. Qui item exterritus,ad Martiam contendit,ſimulans de ijs ire ſe conſultatum,quæ ad concinnandũ ex iuſſu principis ludum gladiatoriũ pertinerent. Hoc igitur uſi prætextu, conſtituunt, aut faciendũ ſibi q̃ primùm, aut patiendum aliquid,nullũ moræ locum,nullũ procraſtinationi eſſe.Placitũ autẽ eſt, rem ueneno agi,quod ſe facilè daturam Martia recepit, quippe ſolita primum illi miſcere atq; offerre poculum,ut ab amica porrectum ſuauius biberetur.Igitur redeunti ex balneis cõmixtum uino odoratiſſimo uenenũ in calice obtulit. Ille diu lauando,uenandoq; collecta ſiti ueluti de more propinatũ ſibi temerè interbibit. Quare ſtatim capitis grauedine occupatus,atq; in ſoporem prolapſus,cum id ex labore accidiſſe opinaretur,quieti ſe tradidit.Electus aũt, & Martia recedere omnes confeſtim, & ſuam quemq; domũ reuerti iubent,ne ſomni indigum Commodũ expergefacerent.Id aũt aliàs quoq; ex ebrietate nimia facere cõſueuerat : nam cùm uel balneis,uel epulis operã daret,nullũ ſcilicet habebat præſtitutum quieti tempus. Etenim aliæ ex alijs uoluptates, eæq; inter ſe maximè diuerſæ, ſeruire ſibi hominem etiam inuitũ quocunq; tempore ſubigebant.Pauxillũ igitur cùm requieſſet, ac iam ſe ad ſtomachũ & aluum ueneni uis inſinuaſſet,oborta uertigine, uomitus & quidẽ affatim conſecutus eſt,ſiue ipſo cibo quem largiter antè ſumpſiſſet,multa'que meri potione uirus expellente,ſeu quoniam principibus mos eſt,antequã cibũ capiant,medicamento uti,quo uenena prohibeantur. Cæterùm cum multũ euomuiſſet,ueriti illi,ne ueneno quoq; omni eiecto colligeret ſeſe, atq; unà omnes cędi imperaret,perſuaſerũt magna mercede Narciſſo cuidã audaci ſtrenuoq; adoleſcenti

adulescenti, ut ipsum in cubiculo strangularet. Hunc finem uitæ Commodus habuit, tredecim annos post parentis obitum imperio administrato, unus omnium ante se imperatorum nobilissimus, omniumq; eius ætatis hominum formosissimus: quod si dicendum de fortitudine quoq; est, ne in hoc quidẽ cuiquam præsertim destinandis ictibus, concessurus. Sed tamen totam uitæ rationem studijs (ut dictum est) fœdissimis contaminauit.

LIBER SECVNDVS.

Occiso Cõmodo, quemadmodum superiore uolumine demonstrauimus, cùm celare factũ interfectores, & aulicas excubias fallere uellẽt, uili quodam stragulo inuolutum, constrictumq; corpusculum, ac duobus exploratæ fidei famulis impositũ, ædib. exportandũ, uelut aliquid superuacuũ ex cubiculi supellectile curauerunt. Qui aũt exportabãt, per medios euasere custodes, partim ebrios dormitantesq;, ac manu languida tenentes hastilia, partim etiam socordes eorũ, quæ ad se parũ pertinere arbitrabãtur. Ita corpus principis furtim elatũ, ac per noctem uehiculo impositum, in Aristeum miserunt. Lætus autẽ, Martiaq; quid agendũ foret diu deliberato, tandem decernũt, ita de eius morte rumores serere, quasi repentè in apoplexiam incidisset, quod facilè de illo creditũ iri existimabant, quem constabat identidẽ solitũ immoderatis epulis saginari. Sed ante omnia tamen uisum est, aliquem prouectũ ætate, ac modestum hominẽ deligere ad imperiũ, per quem & ipsi incolumes forent, & omnes à sęua immoderataq; tyrannide respirarent. Igitur diu consultato, neminẽ sic idoneum inuenerunt, ut Pertinacem. Erat autẽ Pertinax genere Italus, domi belliq; rebus gestis clarus, multisq; insignis tropæis, quæ aduersum Germanos atq; Orientales Barbaros erexerat. Vnusq; erat reliquus è grauissimis illis, quos pater Cõmodo amicos reliquisset, cuiq; plurimùm ex omnibus socijs ducibusq; detulerat: tutus hactenus, uel grauitatẽ ipsam uerito, uel ob paupertatẽ hominis dissimulante Cõmodo. Siquidẽ id quoq; illius laudibus accedebat, quòd cùm plurima omniũ administrasset, tamen erat omniũ pauperrimus. Hunc igitur Pertinacẽ nocte intempesta sopitis omnibus, Lętus atq; Electus cum paucis eiusdẽ factionis adeũt, & cùm ianuam occlusam offendissent, ianitorẽ excitauerũt: qui ubi adaperuit, milites q; & Lætũ præfectũ adesse uidit, perterritus atq; expauefactus, Pertinaci renunciat. Is admitti ilicò iubet, euentura mox inquiẽs, quæ sibi ad eam diem mala præsagiuerat. Tanta porrò fuit animi constantia, ut ne lecto quidẽ se mouerit, sed ingressis Lęto atq; Electo, quamuis ad se occidendũ missos crederet, pleno audaciæ uultu, minimeq; pallenti: iampridẽ, inquit, hunc exitũ uitæ singulis etiam noctibus sperabã, qui ex omnibus paternis amicis unus adhuc essem reliquus. Itaque demirabar, quo nam tam diu rem differret Commodus. Proinde quid statis, quin facitis imperata, meq; à tristi aliquando, ac perpetua formidine liberatis?
Ad hæc Lætus: Desine, inquit, indigna te, & superiore uita tua fabulari, neq; nos mortẽ tuam, sed salutẽ cùm nostram, tum Romani imperij petitũ uenimus. Iacet enim tyrannus, debitasq; luit pœnas, ea passus à nobis, quę in nos facere moliebatur. Quare huc adsumus imperiũ tibi tradituri, quẽ unũ ex omni Senatu, uel temperantia uitæ, uel autoritate, uel ætate etiã, & grauitate morũ scimus esse pręstantissimũ, charumq; populo, & uenerabilẽ, sperantes quod agimus, & optabile illis, & nobis salubre futurũ. Ad hęc Pertinax: Desinite, inquit, senem ludere hominẽ atq; ita timiditatis arguere, ut prius decipere, dein occidere studeatis. Atqui, in-

quit Electus, quando nobis parũ credis, cape libellũ hũc (nam manũ certè agnoscis Cõmodi) tute lege, cognosces ꝓculdubio, quantũ effugerimus periculi, neq; tentamentũ aliquod in nostris uerbis, sed ueri fidẽ deprehendes. Quod ubi Pertinax fecit, iam profectò uiris antea quoq; sibi amicissimis credendũ ratus, intellecta omni re, totũ se illorũ potestati permisit. Placuit igitur primò exercitũ adiri, ac militũ tentari animos, quos tamen Lætus in sententiã suam facilè se adducturum pollicetur, quippe cuius aliqua, utpote præfecti, futura esset apud illos autoritas. Quocirca omnes quotquot aderant, ad exercitũ festinant, cùm iam multũ noctis processisset, instante Calend. Ianuar. die. Mittũt præterea fidos homines, qui passim rumorẽ disseminẽt, uita defunctũ Commodũ, Pertinacemq; iam imperaturũ, cõtendere ad exercitũ. Qui ubi rumor euagatus, repentè populus uniuersus lymphato similis ebacchari, & discurrere per uias, ac lætabundi omnes renuntiare ꝓ se quisq; amicis, quibus aut dignitas, aut diuitiæ superabant: namq; illis potissimũ discrimẽ impẽdebat à Cõmodo. Ibant igitur ad templa, & aras dijs gratulatũ, alij alia uociferãtes. Quidã iacêre tyrannũ, pars gladiatorẽ, nõnulli etiã multo his fœdiora. Quæq; hactenus metus represserat, ea nunc licẽtia ac libertate oborta, impunè iactabantur. Sed & pleraq; pars populi cursu concitato, ad exercitũ tendebat, ueritis omnibus, ut satis libẽter imperatorem Pertinacem milites acciperent, quippe moderatũ principẽ, nõ sanè nimis ex sentẽtia futurũ sperabant militibus: qui scilicet tyrannidi seruire, uimq; omnẽ ac rapinas exercere consueuissent. Itaq; uelut ad obsequiũ impulsuri, cõfluxere ad castra frequẽtes. Quò ubi peruentum, ingressi Lętus & Electus unà cum Pertinace sunt, ibi cõuocatis militibus, ad hũc modũ Lætus uerba facit: Cõmodus imperator uester apoplexiæ morbo interijt. Causa mortis nemò alius, sed est ipsemet sibi. Nam cum frustra nos optima atq; salubria subijceremus, gerẽs ille se quemadmodũ omnes nostis, cibo potuq; nimio suffocatus est, atq; is quidẽ suo sibi fato extinctus perijt. Quippe nõ una eademq; cunctis hominib. mortis causa, sed aliæ alijs, cunctæq; tamẽ ad eundẽ tendentes uitæ finẽ. Verùm pro illo adducimus uobis ipsi, ac Romanus pop. uirũ ætate grauem, uita moderatũ, militaris disciplinæ peritissimũ, cuius bellicã uirtutẽ uos quidem ueterani sæpenumero experti, cęteri tot annos urbi præfectũ non honore solùm, sed etiam admiratione dignissimum iudicastis. Igitur fortuna non principem solũ uobis dat, sed parentẽ quoq; optimũ. Cuius principatus nõ uobis modò, qui eum præsentes tuemini, sed ijs etiã iucundissimus futurus est, qui ripas fluuiorũ, ac Romani terminos imperij defensant, uidelicet res eius præclarè gestas memoria retinentibus. Neq; uerò iam Barbaros nobis precio conciliabimus, sed eorũ memores, quæ hoc duce perpessi sunt, metu potius subigentur. Hæc dicente Læto, minimè iam se cohibuit populus, quin cessante adhuc & dubitabundo milite, Augustũ illũ declararet, patrẽq; appellaret, & faustis omnibus acclamationibus ꝓsequeref. Idẽ etiã milites factitabãt, quanq; nõ pari alacritate, sed circũfusa undiq; inermibus, festũq; agitantibus diem, populi turba facilè illos acclamare, ac Pertinacẽ uocare Augustũ coegit. Mox iurati de more in illius nomẽ, factaq; re diuina, laureati omnes populus atq; exercitus ꝓsequebantur. Sed postq; in aulã imperatoriã per noctẽ (ut diximus) à milite populoq; deductus, magnis curarũ motibus æstuabat. Et quamuis animo esse forti cõstantiq; uideretur, tamẽ illum uehementer præsentia territabant, nõ de salute sua magnopere solicitũ: quippe aliàs grauiora pericula contẽpserat, sed repẽtinę tyrãnidis mutationẽ animo uersantẽ, nobilitatẽq; nonnullorũ senatorũ reputantẽ, q̃s minimè passuros arbitrabaẽ, post imperatorẽ generosiss. rediisse principatũ ad hominẽ priuatę stirpis atq; obscuræ

Nam si

Nam si uita ipsius planè temperans ac frugalis audiebat, maximamq́; in bellicis negotijs gloriam fuerat adeptus, attamē claritate generis impar habebatur. Igitur postq̃ diluxit, in curiā se cōtulit, neq; ignem sibi prẹferri, neq; ulla principatus insignia passus attolli, donec senatus sententiam scitaretur. Sed eum omnes simul atq; uiderūt, lẹtis acclamationib. unanimiter exceperunt, Augustumq́; & imperatorem consalutarunt. At ille recusare instituit, tanq̃ rem inuidiosam nomen imperij, excusare senectutē, ueniamq́; orare, multos esse dictitans patricios uiros, quibus magis imperiū conueniret. Simul Glabrionē manu cōprehensum protrahēs, sessitare imperatoria sella iubebat. Erat enim ille omniū patriciorū nobilissimus, ad Aeneam Veneris & Anchisæ filium seriem generis referens, idemq́; iterum cōsul, qui tamē ita tum locutus est: Equidē egomet, quem tu omnium putas dignissimū, cedo tibi imperio, atq; unà mecū Senatus omnis summā tibi potestatē decernimus. Ibi uerò ille uim penè afferētibus, atq; impēsè rogātib. uniuersis, uix tandē dubitabūdus sellā imperatoriā cōscēdit, atq; orationē huiuscemodi habuit:

CONsensus hic uester, studiumq́; eximiū uni mihi plurimū in tanta ista nobilitate deferendi, cùm omni adulationis suspiciōe uacet, argumentūq́; beneuolentiæ, fidemq́; præferat, aliū fortassis audaciorem atq; alacriorē redderet ad ea quæ traderentur suscipienda, sperantem facili se gubernatione usurū, qui tantam in uobis beneuolentiā animaduerteret. Me aūt contrà, magna ista scilicet, atque egregia, sicut honoris sensu obstupefaciunt, ita metu quodā, curaq́; solicitant. Siquidem arduū in primis est, magnis acceptis beneficijs, paria referre. Nam in beneficiorū uicissitudine, si magnam gratiā referat, qui paruam debuerit, nō tam facilitas remunerandi expenditur, q̃ in ipso argumentū grati animi cōmendatur. Sed cùm prior quispiā eximia in te quædam cōtulerit, tum si illū parū amplè demerearis, nō tam deesse quod reponas, q̃ ipse inops sensuum, ac planè ingratissimus uideare. Cerno igitur iam animo, q̃ mihi arduū sit propositum certamen, ne tanto à uobis accepto honore parū me fortasse dignū exhibeam. Quippe non in sella ipsa fastigiū dignitatis, sed in operibus situm, quæ illam minimè dedecorent. Nam quantū prẹterita odimus, tantū de futuris bene speramus. Et ut tenax est iniuriarum memoria (quod enim offendit, nunquā obliteratur) sic beneficia in ipso excidunt usu. Siquidē non tam delectat libertas, q̃ seruitus offendit. Neq; habendam quisquā gratiā putat, quòd rebus suis pro arbitrio utatur, quippe id sibi deberi iure autumat. Qui uerò suis exuitur bonis, nunq̃ sanè iniuriarū obliuiscitur. Neq; quisquā lucro apponit, quod utilitatē in cōmune pariat. Quẹ enim publicè prosunt, parū cuiq; curæ sunt: sin quæ propria cuiusq; sunt, minus ex sententia ceciderint, tum nemo satis secū benignè agi putat. Ad hæc, quicunq; enormibus tyrannorū atq; immensis largitionibus insuerunt, ij si frugalius paulo, aut continentius ex pecuniæ inopia agere instituas, non tam id moderatæ cuidam dispensationi, prudentiq́; attribuunt, q̃ auaritiam cōtinuò tibi & sordes exprobrant. Neq; autē cogitant, neminē posse magna cuiuis dilargiri, qui se à ui atq; à rapinis abstineat. Qui aūt rectè, ac pro cuiusq; dignitate dispensat, nō modò nihil cuiquā iniustè eripit, sed & cæteros frugi esse docet, & parcere parto. Hæc igitur cum animis uestris reputantes, adnitimini uos quoq; mecū patres, cōmunemq́; hanc imperij administrationē existimate. Quippe in repub. optimatium, nō autē sub tyrannide uicturi, cùm ipsi optimā habere spem, tum reliquis etiam debetis polliceri. Hæc locutus Pertinax, Senatui animū addidit, uotisq́; exceptus, & acclamationibus, habitusq́; honorificentissimè, Iouis, aliorumq́; deorū templis consalutatis, sacrificioq́; de more facto, in aulam palatinam se contulit. Posteà uerò quàm fama uul-

gauit, quæ ille uel in Senatu dixiſſet, uel ad populũ ſcripſiſſet, læti omnes agitare, ſperantes ſeriũ ſe & clementẽ principẽ, parentemq́ adeò magis q̃ imperatorẽ habituros. Nam & militib. edixit, ne cui ex populo contumeliã facerẽt, ne'ue quem uiatorẽ pulſarẽt, cunctaq́ deniq́ ad honeſti cultũ modeſtiamq́ referebat. Ipſe cũ aut ingrederet̃, aut ius diceret, comem ſcilicet, ac manſuetã indolẽ oſtendebat, & cùm Marcũ in primis referre uideret̃, ſeniores quidẽ admonitu delectabat, reliquos aũt à crudeli contumelioſaq́ tyrannide ad modeſtã uitã, tranquillamq́ uindicatos, facilè ad ſe amandũ impulerat. Quæ cùm fama latius euagaretur, natiões omnes atque exercitus ſubiectos Romanis aut amicos ad deferendos ei diuinos honores incitauit. Quin Barbari quoq́, ſi qui aut frenos depulerant, aut ſeditiões moliebant̃, metu uirtutis, quã pręſtitiſſe eum ſuperioribus bellis meminiſſent, iuſtitięq́ fide, cùm neminẽ ab illo ſcirent ultro offendi, ſed gratiã cuiq́ ꝓ meritis referri, uimq́ abeſſe & crudelitatẽ, ſponte illi ſe dediderunt. Legatiões præterea undique confluebant, gratulatũ Rom. pop. quòd Pertinacis imperio gubernarent̃. Sed quod pleriſq́ omnib. publicè priuatimq́ gratum fuit, modeſtũ manſuetumq́ principẽ pop. Rom. cõtigiſſe, id uerò urbanæ cohortes imperatorũ cuſtodiæ adhibitæ grauiter moleſteq́ ferebant. Siquidẽ à rapinis iniurijsq́ ad temperatũ uitæ cultũ reuocatæ, ac mitem illam ciuilemq́ gubernandi rationẽ in contumeliã ſuã ac dedecus accipientes, ut ex qua licentiã ſibi ademptã intelligerẽt, nullo iam pacto rectorẽ huiuſcemodi tolerandũ ſtatuebant. Igitur principio cõtumaciores ſe gerere, minusq́ dicto audiẽtes eſſe. Poſtremò nondũ bimeſtri imperio expleto, cùm quidẽ ille iam non dubiũ ſuæ probitatis ſpecimen dediſſet, uniuerſis in optimam ſpẽ erectis, inuidit repentè mala ſors, quę omnia funditus euertit: ſic ut egregij illi conatus uehementer omnib. ꝓfuturi, in medio quaſi curſu prolaberentur. Nam primũ quidẽ quicquid in Italia aut alibi gentiũ inculti ſoli, etiamq́ ſub regibus uacaret, id totũ occupantibus & colentib. adiudicauit: decemq́ annorũ immunitatẽ, ac perpetuã libertatẽ agricolis conceſſit. Imperatorijs aũt poſſeſſionib. nomen ſuum inſcribi prohibuit, nõ eſſe illas dictitans imperantium proprias, ſed cõmunes Romanorũ, & publicas: uectigalia quoq́ omnia, quæ ad cõtrahendas pecunias tyranni excogitauerãt in fluuiorũ ripis, in urbiũ portubus, perq́ uias & itinera, penitus remiſit, atq́ in antiquã libertatẽ reuocauit. Multaq́ item ad idem exemplũ facturus uidebat̃. Nam & delatores urbe exegerat, & ubiubi inuenirentur, puniri imperauerat: cauens ne cui de uanis criminibus periculũ conflaret̃. Ergo in maxima trãquillitate ſeſe, beatiſſimoq́ rerũ ſtatu uicturos Senatus, cæteriq́ arbitrabant̃. Siquidẽ adeò ſe æquabilẽ paremq́ cæteris pręſtabat, ut filium quoq́ iam adoleſcentẽ in aulã palatinã nunq́ adduxerit, ſed intra priuatos parietes continuerit: ſic ut in ludũ quoq́ literariũ, atq́ gymnaſia de more itaret, nihil priuatis abſimilis, erudireturq́, & omnia perinde ut quiuis è medio agitaret, neq́ ullã aut tyrannicam, aut omnino imperatoriã pompã oſtentaret. Cùm in hac morũ uitęq́ modeſtia ageret, ſoli ſcilicet prætoriani milites, præſentẽ rerũ conditionẽ haud ſatis æquo animo ferentes, ueterẽ illam licentiã uiolenter ſe gerendi raptandiq́ omnia affectabant, interq́ uina & epulas cõſilia inierunt, Pertinacẽ è medio tollẽdi, grauem ipſis, atq́ oneroſum, alterumq́ eius loco imponendi rebus Romanis, indulgentem atq́ intemperantẽ, nihilq́ deniq́ nõ licentiæ præbiturũ. Igitur confeſtim haud opinato cunctis otiũ agitantibus turbidi ac furentes, militari curſu meridie ipſo, protentis haſtis, nudis gladijs, frequentes ad imperatoris ædes ferũtur. Re aũt ſubita inſperataq́ perterriti cubicularij palatini, pauci plurimis et inermes armatis minimè auſi reſiſtere, relicta ſua quiſq́ ſtatiõe diuerſi alij aliò defugerunt.

Pauci

Pauci tamē ex amicissimis nuntiato militū concursu persuadere Pertinaci conabantur, uti fuga sibi cōsuleret, populiq; auxiliū imploraret. Ille aūt tametsi utilia in præsens audiebat, tamē indecorū existimans, atq; illiberale, minimeq; dignū imperatoria maiestate, atq; anteacta uita, fugæ aut latebris salutē debere: occurrere periculo, ac procedere in mediū decreuit, sperans persuasurū quæ uellet, & furentes in præsens animos placaturū. Igitur cubiculo egressus, factusq; irruētibus obuiam, quærere causas instituit tam subiti motus, & à fœdissimo illo tumultu absterrere, non attonitus periculo: sed habitū oris grauē moderatūq; retinens, paremq; imperatoriæ dignitati, ac nihil humile, nihil pauidū aut obnoxiū, nihil deniq; supplice dignū præ se ferens, ita ad eos uerba fecit: Me quidē, ô milites, inquit, si occiditis, neq; ipsi rem magnā facitis, neq; mihi sanè grauem, homini uidelicet huius ætatis & gloriæ. Siquidē humanæ uitæ finis certè est aliquis necessarius. Vos aūt principis curæ custodiæq;, & propulsandis aliunde periculis adhibitos, cædē ipsos facere primos, neq; ciuili tantū, sed imperatorio quoq; sanguine polluere dextras, id uerò uidete, ne uel in præsens flagitiosum sit uobis, uel in posterū periculosum. Neq; enim ego ulla uos iniuria affeci. Si enim Cōmodi doletis interitu, nihil ꝓfectò nouū fuit mori, qui homo natus fuerat: sin dolo necatū putatis, nō meū sanè id crimē, quippe quem ipsi scitis ab omni etiā suspiciōe procul abesse. Quæ enim tunc acta sunt, uos primi cognita habuistis, ut etiā si quid obortū suspiciōis est, id utiq; alios attigerit. Cæterū ne illo quidem extincto, quicq; uobis defieri patiemur, quod modestè, atq; ex dignitate uestra, nō aūt per uim & rapinas cōcupiueritis. Ita loquente eo, iam quidā ex his permotum iri uidebanť, neq; sanè pauci abire iam cœperant, ueriti sanctimoniā principis, ac senectutē: sed à cæteris facto impetu obtruncať. Qui statim eo perpetrato scelere multitudinē declinātes, indignissimè laturā id facinus, occupant in castra abire, muroq; cōtinent se dispositis ꝓ turribus armatis, qui populū à mœnibus arcerent. Hunc finē Pertinax fortitus est uitæ, moruq;(ut supra diximus) laudādus. Sed ubi cædis illius fama per populū dedita, tumultu scilicet, luctuq; omnia compleri, discurrere uniuersi furentibus similes, neq; certi, quid agerent, quærere ipsos autores, quos neq; inuenire tñ poterāt, neq; ulcisci. Pręcipuè uerò Senatus indignè id ferre, cōmunemq; eam calamitatē existimare, desiderans parentē optimū, ac principē indulgentissimū, rursumq; tyrannidem metuens, quā cordi esse militib. intelligebat. Sed cum dies unus, itemq; alter abijsset, plebsq; uniuersa suo quisq; metu quietē ageret, & qui dignitate autoritateq; pollebant, in sua prædia ꝙ longissimè poterant, ab urbe secessissent, ne quid in eligēdo successore grauius obijceretur: cognito milites, & quietū esse populū, & existere neminē, qui principē interfectū uindicaret, ipsi quidem castris se cōtinebant: constituto aūt supra murū uocalissimo quoq;, edicunt uenale imperiū, traditurosq; se ei qui plurimū pecuniæ polliceretť, tutoq; in aulam deducturos. Id auditū neminem è Senatu grauitate atq; autoritate præditū, neminemq; è nobilitate, aut ex his deniq; permouit, quicunq; adhuc opulenti superabant tenues reliquiæ Cōmodi tyrānidis, neq; ausus quisquā, aut muro succedere, aut turpem contumeliosumq; dominatū pecunia pacisci. Sed enim Iuliano cuidā cōsulari uiro, qui grandē habere pecuniā credebať, uespere supra cœnā nuntiať, inter uinū atq; epulas, militū edictum. Quippe homo alioqui parū uitæ continentis habebatur. Persuadent igitur uxor, atque filia, & parasitorum turba, ut relicta mensa acceleret, & quid agatur intellegat, ac subinde inter eundū adhortātur, occupet proiectum imperium, superaturū largitione omnes, qui tantum diuitiarum possideant. Igitur ubi ad muros accessit, clamare occœpit, daturum quæ uellent:

habere se magnas opes, plenos auri thesauros, atque argenti. Eodemque tẽpore Sulpitianus & ipse uir consularis, ac præfectus urbi, socerque Pertinacis imperiũ licitabatur. Verùm in eo milites suspectã habuerũt Pertinacis propinquitatẽ, subesse aliquid fraudis suspectantes, quò illius cædes uindicaret. Ergo Iulianũ scalis demissis supra muros attollunt, non prius ausi reserare portas, quàm conueniret de numero dandæ pecuniȩ. Ille ingressus in castra primùm quidẽ honores Cõmodi, & statuas quas sustulerat Senatus, instauraturũ pollicebatur, concessurumque ipsis quam quondã sub illo licentiã obtinuissent: præterea, militibus singulis plus multo argenti daturũ, quàm aut petere auderent, aut accepturos expectauerant: neque in dando moram futurã: nam domi eam pecuniã adseruari. Quibus adducti rebus milites, atque in tantam spem erecti, Iulianũ declarant principẽ, simul ei Commodi cognomen imponunt. Tũ signis sublatis, impositisque illius imaginibus, deducere hominẽ tendũt. Igitur de more sacrificio in castris peracto, exijt maiore militum comitatu, quàm cæteri consueuerant, siquidẽ per uim, contraque populi uoluntatem, perque turpitudinẽ & dedecus, imperiũ emercatus, iure impetũ multitudinis uerebatur. Sed induti armaturas milites, circunseptique undique testudine facta, ut etiam si res posceret, dimicarent, receptoque in mediũ imperatore suo, clypeis, hastisque supra capita elatis, ut tutiores forent, si fortè lapides è tectis mitterentur, deducunt eum in aulã, neque auso resistere populo, neque (ut mos est) faustis acclamationibus prosequente, sed diras procul imprecantib. uniuersis, grauiterque exprobrantibus, quòd ære sibi imperiũ parauisset. Tum primùm uidelicet corrupti militũ mores, fœdaque & insatiabilis pecuniæ cupiditas, & contemptus imperatoriæ maiestatis inoleuit. Nam cùm neque uindex existeret ullus tam crudeliter interfecti principis, neque promercale factũ imperiũ, fœdeque nundinatũ quisquam prohibuisset: id uerò initiũ causaque militibus fuit, ut etiam in posterũ turpissimi contumacissimique euaderent, sic ut auaritia in dies, ac principũ contemptus, etiã usque ad sanguinem proueheretur. Enimuero Iulianus imperiũ adeptus, delicijs continuò crapulæque se dedere, circa rempub. indiligens, uitamque mollissimã, luxuque circumfluentem traducere. Sed & spem militũ fefellerat, neque implere fidem promissorũ potuerat, siquidẽ nec opes domi quantas iactabat, & publicũ ȩrariũ sumptibus illis insanis iamprid ẽ à Cõmodo exhaustũ. Quare cùm milites habebat infensos, tum à populo totius rei conscio facilè contẽnebatur. Itaque & prætereuntẽ maledictis insectabantur, & turpes ambiguasque uoluptates exprobrabant, sic ut propalàm etiam in circo, quo maxima uis hominũ confluit, Iulianum incesserent, ac uindicẽ Romani imperij, præsulemque summi principatus Nigrũ uocitarent, orantes ut quàm primũ adesset, ipsosque à tantis contumelijs assereret. Is Niger consulatũ gesserat, ac tum Syriæ præerat uniuersæ, qui honos ea tempestate multo maximus erat. Quippe etiã Phœnices, omnisque ad Euphratẽ regio Nigri suberat imperio, ipse ȩtatis erat iam ad senectutẽ spectantis, multisque & magnis in rebus uersatus, famã obtinuerat mansuetudinis ac dexteritatis, sic ut etiã Pertinacis uitam putaretur æmulari. Quibus maximè rebus populi fauorẽ adeptus uidebatur. Hũc igitur assiduè frequentis populi clamores implorabant, ac præsentẽ Iulianum cõuitio lacerantes, illum etiã absentẽ uniuersi principalibus acclamationibus, faustisque uocibus prosequebantur. Quibus intellectis, Niger putans omnia sibi ex sentẽtia successura, quòd & à militibus negligebatur Iulianus, ut qui fidẽ minimè impleuerat, & contemnebatur à populo, ut parum dignus empto principatu, spem cepit imperij uindicandi. Ac primò quidẽ ex ducibus tribunisque, cæterisque militibus, qui plurimùm haberẽt autoritatis, diuersos alium alio tempore domum dimittebat, edoctos rerum

ctos rerum omniũ quæ sibi Roma afferebantur.Id hoc cõsilio faciebat,ut ꝙ latissime toto Oriente rumores disseminarentur.Ita enim sibi adiuncturũ ꝙ plurimos existimabat,si nõ imperiũ ex insidijs occupaturus,sed opem uocantibus atꝙ implorantibus allaturus uideretur.Proinde uniuersi cõfestim adesse, obsecrare pro se quisꝙ,obtestariꝙ,ut ꝙ primùm rempub.capesseret. Est aũt Syrorum gens natura leuis,pronaꝙ ad res nouandas.Amabant aũt uehementer Nigrum,quòd & imperiũ apud illos humanissimè gesserat,& ludis multitudinẽ ac celebritatib.detinuerat.Sunt aũt Syri suapte natura huiuscemodi oblectamentorũ cupidiores,e quibus Antiocheni maximam felicissimamꝙ urbẽ inhabitantes, totũ fermè annum, uel in urbe ipsa, uel in suburbanis ludos & festa concelebrant. Quocirca edendis assiduè spectaculis,ac remittẽdis exhilarandisꝙ otio animis, ita sibi uulgus adiunxerat,ut ab omnib.magnopere coleretur.Quæ cum ita se habere intelligeret,iussis adesse dicta die militibus,reliqua etiam confluente multitudine, ita pro suggestu ad idipsum extructo uerba fecit.

QVàm mite ingeniũ,quantaꝙ in rebus maiorib. aggrediendis nostra cautio sit,forsitan ipsi quoꝙ iampridẽ cognouistis. Neꝙ ego nunc apud uos processissem uerba facturus,si uel priuato consilio,uel incerta spe, aut spem superante cupiditate adducerer. Sed me uocant Romani, & assiduè clamantes fatigant, ut eis manũ porrigam salutarẽ. Neꝙ patiar tam excellẽs, tamꝙ gloriosum relictũ à maioribus imperiũ iacere abiectũ turpiter. Vt aũt citra occasionẽ aliquam res aggredi tantas, audax sanè, temerariumꝙ sit: ita si implorantibus ac rogantibus opem deneges, timiditatis & proditionis crimine labores. Quapropter eo consilio ad uos huc prodij,ut scitarer,quid facto opus esse duceretis, uobis'que uterer quasi totius negotij huius consultoribus: quòd si ex sententia successerit, cõmunis mihi inde uobiscũ erit utilitas. Neꝙ scilicet tenues opes, aut leues sunt, quæ nos solicitant, sed ipse Romanus populus, cui rerũ omnium potestatẽ superi tribuerũt,ipsum Romanũ imperium fluctuans adhuc, neꝙ apud quenꝙ certa sede residẽs.Sed neꝙ parũ tuta inimus cõsilia,his implorantiũ animis,nullo ad prohibendum resistendũꝙ parato. Nam qui illinc ueniũt,ne ipsos quidẽ milites,unde imperiũ emptitauerit, satis ei fidos fore affirmant, quoniã promissa non soluerit. Quæ sit igitur uestra mens ostendite.Talia loquentẽ,continuò exercitus omnis, cæterumꝙ uulgus imperatorẽ atꝙ Augustũ consalutant.Tum amictum purpura reliquoꝙ exornatum aulico paratu,ibidẽ ex tempore cõquisito, præcedente etiã igni,in Antiochiæ primùm templa,mox ad suas ædes deduxerunt, quas etiã ceu non iam priuatas omnibus extra insignibus imperatorijs adornauerunt. His lætus Niger, cùm scilicet & Romanorum animos, & cæterorum studia hominum animaduerteret, iam haud dubiè rem omnem sibi esse in uado arbitrabatur. Qui postꝙ rumor increbuit, statim quæcunꝙ aduersum Europæ continentẽ natiões incolunt,festinare ꝑ se quæꝙ,ut præstò illi essent. Legati undiꝙ Antiochiã confluere,uelut ad legitimum principẽ. Reges quoꝙ & satrapæ trans Euphratẽ Tygrinꝙ habitantes gratulatum miserunt, suamꝙ operã in omnẽ euentum pollicebantur.Quos ille amplissimis affectos muneribus,gratijsꝙ actis dimittebat, nullis sibi in præsens opus esse auxilijs affirmans,satis munitum imperium,id'que gesturum se incruentum. Quare tãta spe sublatis animis supinius iam negligẽtiusꝙ agitabat,seꝙ populumꝙ Antiochenũ otio delicijsꝙ oblectans,ludosꝙ edens & spectacula.Neꝙ uerò aut Romã,quod res maximè postulabat,proficisci studuit, aut Illyricos exercitus, qui scilicet in primis adeundi conciliandiꝙ fuerant, ullis de rebus certiores fecit, sperans statim intellecta re, cum Romanis eos pariter,

cumꝙ

cumq; Orientis totius exercitibus consensuros. Hæc dum agitaret, leui incertaq; spe subnixus, fama iam per Pannonios, Illyricosq; increbuerat, per que exercitus omnes, qui pro ripis Danubij Rheniq; excubantes coercendis Barbaris Romanum tuentur imperium. Præerat aũt Pannonijs uniuersis (nam unius regebantur imperio) Seuerus quidã, genere Afer, uehemens homo negotijs gerendis, ac ferox, uitæq; insuetus duræ & asperæ, promptus excogitandis, acer exequendis rebus. Qui postq; Romanum principatũ pendere sublimem, quasiq; direptui expositum uidit, alterum quidem ut desidem, alterum ut parum efficacem contemptui habuit. Addebant præterea spem somnia quædã, & oracula, cæteraq; futurorum præsagia, tum denique fidem ueri impetrantia, cùm sunt euentum sortita. Quorũ pleraq; ipse in libris de uita sua conscripsit, ac publicè in tabulis picta dedicauit. Sed quod illi extremũ, maximiq; momenti somniũ, spem propemodũ omnem conciliauit, id ne nobis quidem silentio prætereundũ. Quo enim tempore nuntiatum est, Pertinacem ad imperium ascitũ, peracto Seuerus sacrificio, iuratusq; fidem principi, ubi primùm domum redijt somno comprehensus, uidet per quietem magnum quendam, ac generosum equum ornatum phaleris imperialibus, qui Pertinacem ipsum per urbem ueheret media sacra uia. Sed ubi ad ipsum fori peruenit ingressum, in quẽ olim liber populus freques cõueniebat, uisus est excussisse Pertinacẽ equus, atq; abiecisse humi, proximeq; astanti Seuero tergum substernere, eumq; proferre sublimem tutò in forũ mediũ, conspicuũ uenerabundę multitudini. Manet aũt adhuc huius imago somnij eodẽ ipso in loco ingens ex ære conflata. Ad hunc igitur modũ sublatis animis Seuerus, ac se diuina prouidentia solicitari ad imperiũ ratus, decreuit animos periclitari militũ, quare primùm quidẽ præfectos tribunosq;, & primos militũ sibi adiungẽs, cumq; ijs de Romano imperio sermones serens, abiectũ id esse dictitabat, existente nullo, per quem fortiter, atq; ex dignitate gubernaretur. Inuehens præterea in prætorianas cohortes, quæ sacramentũ militare ciuili, imperatorioq; sanguine polluissent, uindicandam esse aiebat, ac persequendam Pertinacis cædem, minimè ignarus excubare adhuc memoriã Pertinacis apud Illyricos exercitus: quoniã sub imperatore Marco multa illius ductu aduersus Germanos tropæa excitauerant, & cùm præfectus Illyrico foret, nullũ non exemplũ uirtutis in prælio ostentauerat, beneuolentiam porrò, ac probitatẽ, ad hæc ciuile moderatumq; imperiũ socijs præstiterat. Quocirca memoriam eius principis colentes, tantam in illũ editam crudelitatem indignissimè ferebant. Hanc igitur Seuerus occasionẽ arripiẽs, facilè eos quò uellet, adducebat, simulans non se quidẽ imperiũ quærere, aut summam potestatem affectare, sed ire ultũ sanguinẽ tanti principis. Nam ut eius regionis homines corporib. utuntur præualidis, atq; proceris, & in pugnã cædemq; paratissimis, ita pingui sunt ingenio, quare haud facilè sentiũt, si quid agas dicas'ue astutè, ac subdolè. Quocirca cũ fidẽ fecisset Seuerus, cædẽ se Pertinacis persequi uelle, ita sibi uniuersos cõciliauit, ut imperator diceretur, summãq; ab eis acciperet potestatẽ. Sed ubi Pannoniorũ animos explorauit, statim uicinarũ quoq; gentium præsides, quæcunq; Romano subiacent imperio, magnis illexit præmijs. Erat aũt Seuerus unus omniũ mortaliũ ad amorẽ simulandũ maximè factus, sic ut ne iusiurandum quidẽ fallere dubitaret, si ita usus posceret, longeq; aliud in lingua promptum, q̃ in animo reconditũ gerebat. Igitur Illyrico omni, rectoribusq; puinciarũ per literas insinuatus, collectisq; undecunq; militibus, ac suscepto Pertinacis cognomine, quod nõ Illyricis modò, sed Romano etiã populo gratissimũ fore suspicabatur, conuocatis omnibus in campum, ita pro suggestu locutus dicitur:

Quantum

QVantum uel fidei, uel religionis erga deos, per quos iurati estis, quantumq; honoris imperatoribus exhibeatis, quos adeò ueneramini, facilè ostenditis milites: cum tantopere indignamini, cohortes urbanas, pompæ magis q̃ uirtutis administras, adeò fœdũ facinus perpetrasse. Ac mihi quidẽ in uotis est, nunc primùm tantam spem auspicanti (nam profectò scitis, q̃ semper audiens dicto principibus fuerim) perducere ad exitũ, atq; explicare, quæ uobis cordi sunt: neq; Romanum imperiũ abiectũ pati, quod quidem apud maiores summa semper autoritate gestũ, uenerandum omnib. uidebatur. Postea uerò q̃ ad Cõmodum recidit, etsi ob illius adulescentiam sæpenumero impegit, attamẽ omne uitiũ, cùm ipsius principis nobilitate, tum sanctissimi parentis memoria obumbrabatur. Neq; tam errata illius odium q̃ misericordiã emerebantur. Quippe non tam ipsi quæ gerebantur, q̃ assentatoribus imputabamus, cæterisq; malarum artium consultoribus atq; ministris, donec ad sanctissimũ illum senem, cuius adhuc uirtutis & probitatis nostris mentibus memoria residet, delatũ fuit imperium. Quem tamẽ tantum abest ut tolerare illi potuerint, ut cæde etiã nefaria talẽ uirum è medio sustulerint. Post hunc autẽ terræ marisq; imperiũ nescio quis turpissimè auctionatus, & populo quemadmodũ auditis, inuisus est, & milites ipsos, quibus imposuit, parũ fidos habet. Qui tamen si etiã defensuri illũ forent, attamen neq; numero uniuersi, neq; uirtute singuli conferendi sunt uobis. Ad hæc bellica uos negotia exercuerunt. Nam & cum Barbaris pedem cõferre, & labores omneis perferre, & algores æstusq; despicere, & concreta gelu calcare flumina, & potare effossos latices non haustos, & uenatu inuigilare consueuistis. Omnia deniq; ad uirtutẽ adepti uiatica, sic ut nemini facilè sit, uestris obsistere uiribus. Etenim labore miles probatur non mollitudine, qua illi exsaturati atq; enutriti, ne uocem quidẽ uestram, nedum pugnam poterunt sustinere. Quòd si cui Syriæ res formidabiles uidentur, is uel ex eo cogitet, q̃ imbecillæ sint, quamq; tenui spe nitantur, quòd neque adhuc progredi quoquam, neq; de urbe petẽda deliberare ausi, sedesq; illas boni consulentes, delicias in diem quęsitas, lucrũ esse ambiguæ potestatis arbitrantur. Est autẽ ad ioca & cauilla in primis factũ Syrorum genus, tum qui Antiochiam colunt, ij studere Nigro potissimũ creduntur. Nam gentes reliquæ, & ciuitates, cùm adhuc neminẽ imperio dignũ aspiciant, quiq; sit rempub. fortiter moderateq; gesturus, ei scilicet obedire tandẽ simulant. Quòd si ab Illyrico exercitu ducẽ creatũ cognouerint, simulq; nostrũ nomen inaudierint, nõ obscurũ sanè apud ipsos, neq; ignoratũ: quippe illic etiam cum imperio præfuimus: neq; me profectò desidię aut torporis arguerint, neq; uestrũ exceptare impetũ, aut bellicã uirtutem uolent experiri, pręsertim cùm & corporũ proceritatibus, & armorũ exercitationibus, & conferẽda manu longè uobis impares habeantur. Quare occupemus q̃ primùm Romã, larem ipsum imperij, reliqua dein facilè expedituri, cùm deorũ oraculis, tum armorũ, corporumq; uestrorũ uiribus confidentes. Hæc locutũ Seuerum, faustis acclamationib. milites exceperunt, Augustũ, Pertinacemq; appellantes, studiumq; in eum propensum, atq; egregiam uoluntatẽ pollicebantur. At Seuerus nihil procrastinandũ ratus, armari q̃ expeditissimè iubet, iterq; ad urbẽ edicit, distributisq; uiritim cibarijs, omniq; uiatico, nihil sibi ad celeritatẽ facit reliqui, nullis interquiescẽs locis, ac uix residere tantisper milites passus, donec à nimia itineris contentiõe respiraret. Ipse inter primos laborans, uiliq; tabernaculo utẽs, cibũ potumq; eundẽ, quem etiã cæteri milites, capiebat. Nihil unq̃ imperatoriæ luxuriæ, nihil dęliciarum ostentans, sic ut acceptior indies militibus fieret. Nam cùm laborũ omniũ, non modò particeps, sed princeps etiam, autorq; foret,

adeò

adeò cunctis uenerabilis erat, ut nihil non pro illo cupidissimè facturi uiderentur. Postea uerò quàm emensa Pannonia ipsos Italiæ montes insedit, famamque sui præueniens, prius coràm cõspectus est, quàm aduentare auditũ fuerat, magnus scilicet omnes Italiæ ciuitates tantò conspecto exercitu metus inuasit. Quippe homines in Italia pridem ab armis belloque remotissimi, agros, pacemque colebãt. Etenim quandiu libera ciuitas egit, atque à Senatu belli duces eligebãtur, fuere in armis semper Italiæ nationes, Græcisque & Barbaris subactis, terræ sibi marisque imperiũ pepererunt. Neque ulla orbis terrarũ pars, aut cœli tractus fuit, quò non uires suas Romanorũ arma protulerint. Postea uerò quàm Augustus rerũ potitus est, & laborẽ Italis ademit, & arma detraxit: milites tantũ quosdam certis autoramentis habuit mercenarios, qui Romanũ tuerẽtur imperiũ, tum fluuiorũ magnitudine, atque fossarũ, montibusque asperrimis, desertisque locis atque imperuijs circũseptos, imperij limites cõmuniuit. Quocirca meritò omnes, postquàm aduentare Seuerũ cùm tanto milite audiuerunt, insueta re perterriti, cùm neque stare contrà, neque prohibere auderent, ibant obuiam laureati, portisque eum patentibus excipiebant. Ille tam diu locis singulis immoratus, quàm diu aut sacra faceret, aut populos alloqueretur, Romam è uestigio pergebat. Quæ ubi Iuliano nunciata sunt, actum de se prorsus existimauit. Nam & exercitus Illyrici potentiam, multitudinemque audiebat, & populo parum fidebat, cui se cernebat inuisum: neque satis magnam spem in militibus habebat, quos uidelicet fefellisset. Itaque collectas undique pecunias, partim suas, partim ab amicis acceptas, tum quascunque in templis, alijsque locis publicè inuenisset, diuidere militibus instituit, ut eo pacto illorũ beneuolentiã redimeret. Sed ei tametsi multa magnaque acceperant, nullam tamen habebant gratiam, persolui debitũ sibi, nõ dari munus aliquod interpretãtes. Cæterùm suadentib. amicis Iuliano, ut exercitũ educeret, atque alpium angustias occuparet (sunt aũt alpes altissimi montes, quales in his regionibus nulli, porrecti ad muri formam, circumdatique Italiæ, quasi ad reliquam regionis eius felicitatem hunc etiam quasi cumulũ natura addiderit, ut munitionem haberet inexpugnabilem, pertinentem scilicet à Septentrionali, ad id mare, quod ad Meridiem spectat) nõ ausus tamen ille urbe egredi, supplicatũ militibus mittebat, uti arma caperent, exercerent se, ac fossas ante urbem ducerent, omnemque belli apparatũ in ipsa demũ urbe expediebat. Siquidem elephantos quoque, quos ad pompam institutos habebat, insuefacere conabatur sessorem pati: ratus Illyricos milites, equosque eorũ perterritũ iri facie magnitudineque beluarũ, quales antea nullas aspexissent. Totaque ciuitas armis fabricãdis, bellicisque instrumentis conficiendis erat intenta. Sed cunctantibus adhuc Iuliani militibus, ac se cõparantibus ad bellũ, nunciatur adesse iam Seuerus. Is multos è militibus suis sparsim dimiserat, qui clàm Romam proficiscerentur. Quare alij alijs itineribus noctu ingressi urbem, protectis armis habitu paganorũ operiebantur. Iamque intus hostis erat, supino adhuc Iuliano, & quid ageret ignaro. Quę ubi populus intellexit, cunctis metu perculsis, ac Seueri potentiã formidantibus, sentire iam se cum illo simulabat. Et Iulianũ quidẽ, quòd imbellis, Nigrum, quòd lentus atque iners, uituperantes: Seuerũ ipsum iam aduentantem magnopere admirabantur. Enimuero Iulianus hæsitabundus, atque inops consilij, cõuocato prius Senatu, literas ad Seuerũ mittit, quibus fœdus pacisceretur, eumque in cõmunionem acciperet imperij. Cæterùm Senatus, etsi illa omnia decernebat, tamen ut eum pauitare desperata salute animaduertit, totus iam ad Seuerũ incubuerat. Biduo uerò pòst, triduo'ue, audito Seuerum iam planè adesse, omnes contempto Iuliano, in curiam conuenere iussu consulum. Quippe ijs curæ Romana res est, quoties de

imperio

imperio ambigitur. Qui postq̃ frequentes affuerunt, quod facto opus esset, inter se deliberabant, manente adhuc in aula Iuliano, ac fortunam suam miserante, suppliciterq́ rogante, ut sibi eiurare imperiũ liceret, omnemq́ eam potestatẽ Seuero transcribere. Sed ubi intellexit Senatus pauidũ Iulianum, perterritos corporis custodes, ipsum penè ab omnibus destitutũ: decreta illius nece, Seuerũ imperatorẽ declarant. Tum legatos ad eum mittunt, partim qui magistratũ obtinerẽt, partim qui maximã haberent in Senatu autoritatẽ, ut omnes illi honores Augustorũ deferrent. Occidẽdi aũt Iuliani datur uni è tribunis negotiũ. Is imbellem miserumq́ senem, qui sibi ipse tam infelicem exitũ propria pecunia emisset, desertũ iam, destitutumq́ ab omnibus, inter fœdissimas cõplorationes trucidauit. Quæ ubi Seuerus audiuit, maiora iam moliẽs animo, consiliũ inijt capiendorũ militum omniũ, quicunq́ Pertinacem interemissent. Datis itaq́ clàm ad tribunos, centurionesq́ literis hortatur, multa pollicens, persuadeant militibus urbanis, ut sibi dicto audientes sint. Ipse edictũ proponit, ut relictis inter castra armis, exeant pacatorum habitu, quales procedere in pompam, aut ludos celebrare consueuissent, iuretq́ in Seueri nomen, ac spem sibi optimã proponentes prȩstò sint, ut nouũ imperatorem comitentur. His creditis, milites suasu quoq́ tribunorũ relictis armis, pomparum habitu laureati processerunt. Sed ubi ad exercitum Seueri peruenerunt, nuntiato iam adesse, iubet in campum conuenire frequentes, quasi salutaturus, ac perbenignè accepturus uniuersos. Enimuero cum ad tribunal principis accessissent, unanimiter acclamantes, dato repentè signo cõprehenduntur. Ita enim prȩceperat Seuerus, ut cùm stare pendẽtes eos ab ore principis uidissent, circumirẽt uniuersos milites sui more hostium, neminemq́ uulnerantes, aut pulsantes, tantũ orbe facto clausos in medio continerent, pila duntaxat intendentes, & hastas, ut scilicet metu uulnerum nudi resistere armatis, pauciq́ plurimis minimè auderẽt. Quos ubi uelut indagine armorum cõclusos captiuosq́ habuit, magna uoce, ac turbido spiritu, ita ad eos uerba fecit:

SVperari uos à nobis, uel sapientia, uel uiribus, uel etiã numero, re ipsa uidetis. Capti estis quàm facilimè, ac nullo fermè negotio tenemini. Quid futurũ de uobis sit, in mea manu est. Iam scilicet uictimæ hic statis obnoxiæ nostro imperio. si sceleri uestro debitũ quæratis suppliciũ, nunquam sanè inuenietis, sanctissimum illum senem, imperatoremq́ optimum seruandũ, tuendumq́ uobis, ipsi occidistis: Romanũ imperium perpetua clarum gloria, quod maiores nostri aut uirtutis, aut nobilitatis nomine suscipiebant, hoc uos turpiter fœdeq́ uelut aliquid ex priuatorum instrumẽto, quasi sectores uendidistis. Ac ne eum quidem ipsum, quem sic ad imperium produxeratis, seruare saltem, ac defensare ausi, homines timidissimi ꝑdidistis. Ob hæc igitur crimina, ac facinora uestra, mille uobis debentur mortes, si quis par noxæ suppliciũ studeat petere. Proinde quid uos ȩquũ pati sit, sanè uidetis. Ego tamen sanguine abstinebo, neq́ uestras imitabor manus. Sed quoniã ius fasq́ negat stipari à uobis iam principem, uiolato iureiurando, ac manibus ciuili et imperatorio sanguine pollutis, proditaq́ fide custodia' que, animas quidem & corpora uobis nostra largietur humanitas. Porrò, militibus meis ita præcipio, recingant uos, ac uestimentis exutos militaribus, nudos' que dimittant. Vobis autem sic impero, discedatis q̃ longissimè, edico item, iuroq́, ac denuncio capite pœnas daturũ, si quis uestrũ posthac intra centesimum ab urbe lapidẽ conspicietur. His imperatis, è uestigio milites Illyrici concurrunt, breuesq́ illos gladios detrahunt, quos auro argentoq́ ornatos, in usum pompæ suspensos habebant, tum zonis, uestitúq́, & cæteris militiæ insignibus per uim ablatis, nudos ad

unum,exautoratosq; dimiserunt.Enimuero illi proditos se uidentes, atq; astu captos,patientiã scilicet præstabant. Nam quid agerent nudi aduersus armatos,pauci aduersus plurimos? Discessere igitur cõplorantes sese, cõcessamq; salutẽ loco muneris interpretantes,pertæsi tamen,ac dolentes,quòd inermes egressi,capiendos se turpiter,ignominioseq; obtulerant. Vsus item alio consilio Seuerus est. Quippe metuens,ne recincti exautoratiq; deploratis rebus, rursus castra repeterent, resumerentq; arma, præmissos alijs itineribus ac semitis electissimos quosq;, & exploratissimos suorũ militũ,iubet clanculũ uacua castra irrumpere,armisq; ipsorum occupatis excludere redeũtes. Hanc igitur pœnam Pertinacis interfectores dederunt.Post hæc Seuerus cum reliquo exercitu instructo armis,Romã petijt, attonitis metuentibusq; pariter primo conspectu Romanis, audaciamq; uiri, ac fortunam repetentibus animo. Quem quidem Senatus populusq; uniuersus laureati exceperunt, primũ scilicet ex omnibus hominibus atq; imperatoribus citra sanguinẽ,atq; adeò citra puluerẽ tanti effectorem operis.Omnia porrò mirabilia in illo,præcipueq; ingenij acumen,laborũ tolerãtia, rebusq; maximis aggrediendis,bonam sibi spem proponẽs audacia. Postea uerò q; eum populus faustis acclamationibus suscepit,& Senatus uniuersus ad portas urbis consalutauit, inito Iouis templo, factaq; re diuina, reliquisq; item sacris ædibus de more consalutatis,nouissimè ad domũ imperatoriã se recepit. Postridie uerò curiam inijt, ibiq; placidus orationẽ habuit plenã optimæ spei,simul omnes publicè priuatimq; benignè complexus,uenisse in urbem aiebat, ut occisum Pertinacem ulcisceretur, daturumq; operam,ut status optimatiũ fundamenta se principe iacerentur. Nullum nisi iudicio damnatũ capite bonis'ue multatũ iri,non passurũ delatores,æmulum se Marci futurũ gerendo imperio,neq; solũ Pertinacis cognomen, sed mentem quoq; habiturũ. In hanc sententiam uerba faciens,fauorem sibi,fidemq; conciliabat.Quidam tamen è maioribus natu,qui consuetũ ipsius haberent ingeniũ, iam tum clanculũ reliquis prędicebant,uersipellem hunc esse hominem,nihil nõ astu & arte tractantem, simulatorem dissimulatoremq; idoneũ, nihil pensi habentem,dum id efficeret,quod usui sibi aut emolumento crederet fore, quod seniorum iudiciũ haud ita multo pòst euentus comprobauit. Igitur Seuerus paucos in urbe dies moratus, dato plebi uberrimo congiario, donatisq; abundè militibus, & ex ijs robustissimo quoq; in locũ exautoratorũ delecto ad imperij custodiã,statim ipse in Orientẽ profectionẽ parat,cunctãte Nigro adhuc, & supino,atq; Antiochenis delicijs uacante,ratus properandũ sibi,ut inexpectatus imparatũ opprimeret.Edicto igitur militibus,ut ad iter se accingerent,cõtractisq; undiq; copijs, ac delectu iuniorũ tota Italia habito,simul reliquijs Illyrici exercitus,quæ in Thracia remanserant,occurrere iussis, neq; secius ingenti classe coacta, cõpletisq; armato milite totius Italiæ triremibus, ingentis sibi omnis generis copias incredibili celeritate cõparauit.Siquidẽ haud exiguis uiribus esse opus intelligebat, aduersus nationes partẽ orbis Europæ oppositã incolentes,quę scilicet uno ordine omnes Nigri sequebãtur auspicia. Ad hunc igitur modũ bellum Seuerus instruebat. Cæterùm prouidus homo,ac sobrius,nonnulla suspicione tenebatur de Britannicis exercitibus,maximis uidelicet,pugnacissimisq;,quibus præerat uniuersis Albinus,Senatorij patricijq; generis uir,summis opibus ac delicijs innutritus. Hunc sibi igitur Seuerus astu ratus adiungendũ,ne scilicet diuitijs,genere, exercitibus,famaq; nominis, magnis ad concupiscendũ imperium facibus instinctus, summã sibi rerũ posceret, Romamq; haud procul à Britannia distantem, se bellis Orientalibus implicito, occuparet: statuit eum specie quadam honoris inescare,
leuem

leuem alioqui,& simplicem,tunc uerò etiam iuranti per literas credētem. Quare eum Cæsarem appellans,spem cupiditatemq; hominis anticipat, potestate participanda. Mittit item plenas humanitatis literas,obsecrans, ut ipse potissimum curam suscipiat imperij,opus esse uiro aliquo nobili,& ætatis integræ, qualis ille foret,se iam senem,morboq; articulari affectum,natos adhuc infantes. Quibus creditis Albinus honorem libenter suscepit, lætus citra pugnam aut discrimē ullum compotem se uoti factum. Cæterùm Seuerus quò omnia credibiliora forent, ijsdem illis ad Senatum relatis, nummisq; imagine eius percuti iussis, statuisq; erectis,simul alijs collatis honoribus,fidem gratię suæ fecit. Quæ postq̃ sapienter ab illo prouisa sunt,nullo iam ex Britannia impendēte metu,collectis in unū circa se Illyricis exercitibus, reliquisq; rebus ex usu cōparatis, copias aduersus Nigrum educere instituit. Igitur quibus locis itinere illo remoratus sit,quæ apud quamq; ciuitatē uerba fecerit, quæ signa diuinitus apparuerint, regiones item peragratas, conflictusq;,& utrinq; cæsorū numerum,cùm pleriq; historię autores,tum maximè poetæ uersibus suis uberrimè sunt executi,materiam totius operis, ipsam denique Seueri uitam deligentes. Mihi autem propositū est septuaginta annorum res, quas habeam cognitissimas sub diuersis principibus gestas, in unū corpus comprehensas,literarū mandare monumentis. Quocirca excellentissima & pręcipua quęq; rerū à Seuero gestarū, deinceps persequemur, neq; ad gratiam uero quippiam affingentes,quod fecisse uidemus,qui illa ętate scriptitarunt,neq; tacitum prætereuntes,si quid modò mentione dignum,memoriaq; uidebitur.

LIBER TERTIVS.

SVPERIORE libro Pertinacis interitū, cædemq; Iuliani, simul profectionem Seueri ad urbem, susceptamq; mox aduersus Nigrū expeditionem edocuimus. Enimuero Niger ubi Romam à Seuero occupatam, ipsum à Senatu appellatū imperatorē nihil tale expectans audiuit: præterea omnem Illyricū exercitū contra se pedestres, naualesq; copias educi,perturbato uehemēter animo,monet prouinciarū pręsides,aditus omneis,portusq; custodiant, mittitq; rogatū auxilia ad Parthorū, Armeniorū, atq; Atrenorū reges. Cui quidem Armenius,neutras se parteis suscepturū respondit,tantum res suas defensurum Seueri aduentu: Parthus autē satrapis imperaturū per epistolas, uti copias congregarent. Ita enim facere consueuit bellū comparaturus. Siquidē mercenarios milites,atq; ordinarios exercitus Parthi nullos habent. Ex Atrenis autem sagittarij auxiliares uenerunt missu regis Barsemij, qui tum in eis regionibus imperitabat. Reliquas omneis copias è militibus qui aderant, potissimū conflauit,plurimis etiam è populo,maximeq; Antiochenis, cùm ætatis leuitate, tum ipsius Nigri studio impulsis,audacius q̃ prudētius nomina dantibus. Sed & Tauri montis angustias,ac prærupta loca muro ualido Niger, munimentisq; obstruebat,ratus montem illū imperuium, magnū Orienti propugnaculū futurū. Siquidem Taurus inter Cappadociam Ciliciamq; dorsum erigens nationes discriminat,Orienti ac Septentrionibus subiectas. Idem Byzantium pręsidio occupauit, urbem Thraciæ maximam felicissimamq;, uiribusq; & opibus ea tempestate florentem. Quippe in angustissimo Propontidos constituta freto, uectigalia, piscatumq; à mari accipit,simul agros possidēs amplissimos,uberrimosq;,utroq; uelut elemento lucrū facit. Visum igitur Nigro,talem hanc urbē pręsidijs occupare,ut classes nauigiaq; per eas angustias transgredi ex Europa in Asiam prohiberētur. Erat enim munita urbs ualido ingentiq; muro,qui Milesio quadrato lapide con-

ſtructus, adeò tenui iunctura fuit, ut nemini cōpoſitum opus, ſed ex uno tantum perpetuoq; lapide uideretur: ac nunc quoq; ruinas ipſas, reliquiasq; cum uideris, mireris utiq; uel eorũ artificiũ, qui primi extruxerũt, uel horũ uires, qui deinceps ſunt demoliti. Ad hunc igitur modũ Niger ſuas res cōprobat, prouidentiſſimo ſcilicet (ut ipſe putabat) tutiſſimoq; conſilio. Cæterùm Seuerus quantũ maximè poterat, cum ſuis copijs feſtinare, nullũ deſidiæ quietiq; locũ relinquere. Cognito aũt præſidijs teneri Byzantium, quòd ſciebat munitiſſimam eſſe urbē, ad Cyzicum ſe conuertit. Hoc intellecto, dux Aſiæ Aemilianus, cui ſummã Niger totius belli, maximumq; imperiũ tradiderat, & ipſe Cyzicũ proficiſcitur, & copias adducit uniuerſas, quaſcunq; aut Niger miſerat, aut ipſe contraxerat. Sed ubi uentũ ad manus, aliquot acerrimè editis prælijs, uictoria tandem penes Seuerũ ſtetit, fuſo, fugatoq; Nigri exercitu. Itaq; confeſtim fracti Orientaliũ animi, Illyricianis autem ſpes ingens addita. Neq; defuere, qui crederēt Nigri res initio ſtatim proditas ab Aemiliano: cuius conſilio duplicem afferunt cauſam. Alij Nigro inuidiſſe, ferentem ſcilicet haud æquo animo, ſi quem paulo antè in Syria ſucceſſorē habuiſſet, eundem ſuperiorē mox, atq; adeò imperatorem dominumq; eſſet habiturus. Alij perſuaſum à liberis patri per epiſtolas, uitã ſalutemq; ſuam cōmendantibus, quos Romæ inuentos Seuerus in cuſtodia habebat: ſiquidem hoc quoq; uſus eſt prouidentiſſimo conſilio. Mos fuerat Cōmodo, retinere apud ſe liberos eorum, qui ad regēdas prouincias cum imperio proficiſcerentur, quaſi obſides quoſdam beneuolētiæ illorum, fideiq;. Igitur Seuerus cùm primùm eſt imperator appellatus, ſuperſtite adhuc Iuliano, miſit furtim, qui liberos ſuos ex urbe ſubducerent, ne in alterius eſſent poteſtate. Cæterùm ipſe cùm primùm Romam ingreſſus eſt, comprehenſos omnes ducũ liberos, cæterorumq; item quicunq; munus publicum in Oriente Aſiaq; tota obirent, atque in cuſtodiam datos ſecũ retinebat, quò per ea quaſi pignora Nigri ducibus perſuaderetur, ut illũ deſiderio ſalutis liberorũ proderent, aut certè ſi in fide permanſiſſent, liberũ ſibi relinquerent cæde filiorum quos uellet ulciſci. Victi autē ad Cyzicum Nigri milites, ꝗ quiſq; maximè poterat, aufugerunt, partim præter Armeniæ montana, quidam per Aſiam Galatiamq; ſuperare tantum feſtinantes, ut ſcilicet intra munimenta ſe reciperent. At uerò Seueri exercitus Cyzicenum per agrũ in Bithyniam finitimam regionem cōtendebat. Sed ut Seuerũ uiciſſe fama diuulgauit, repens cōfeſtim in eis locis ſeditio, diſcordiaq; urbes inuaſit. Non tam quidem ipſorum imperatorum odio aliquo, aut ſtudio, quàm æmulatione quadam, & contentione, inuidiaq; inter eiuſdē gentis homines funeſtiſſima. Antiquum id uitium Græcorũ, qui dum ſeditiones agitant, atq; eminentiſſimum quemq; tollere è medio conantur, totam iam conſumpſere Græciam. Cęterùm illi quidem inueterati iam, attritiq; inter ſe captiui prius Macedonũ, dein mancipia quoq; Romanorũ facti ſunt. Ea uerò labes æmulationis atq; inuidiæ florentibus etiamnum ætatis noſtræ ciuitatibus incubuit. Igitur in Bithynia ſtatim poſt res ad Cyzicum geſtas, Nicomedenſes ad Seuerum defecerunt, miſſis legationibus, quæ ſe exercitũ accepturos, omniaq; tradituros pollicerentur. Nicenſes contrà illorũ inſtigati odio, Nigri partibus ſtudebãt, eiusq; ſuſcipiebant milites, ſiue qui ſe ex fuga receperant, ſiue qui ad tuendam Bithyniã mitterentur. Quocirca ex utriſq; urbibus quaſi è caſtris egreſſi milites iterũ concurrerunt, magnoq; cōmiſſo prælio, longè ſuperior Seuerus fuit. Inde etiam fuga facta, Nigri milites, qui prælio ſuperfuerant, ad Tauri montis anguſtias euaſerant, clauſasq; munitiones tuebantur. At Niger relicto ibi quantum ſatis fore præſidij putabat, profectus Antiochiam eſt, ut exercitus, pecuniam'que contraheret.

Interea

Interea Seueri exercitus Bithyniam Galatiamq; egressus, cùm se mox in Cappadociam quoq; incitasset, oppugnare munitionẽ incœpit, ibi multis est laboribus conflictatus: quippe arcta asperaq; uia, lapidesq; supernè iacentibus, ac fortissimè dimicantibus, qui summis institerant mœnibus, eoq; facilè paucis arcentibus plurimos. Etenim angustissima utiq; uia est, cuius pars altera monte altissimo defenditur, altera per immane præceps defluente montibus aqua redundat, tum ualida munitiõe Niger obstruxerat, ut scilicet undiq; hostis aditu prohiberet. Dum hæc in Cappadocia gerunt, interim seditiones inter se quoq; agitabãt, pari æmulatione odioq; Laodicea quidẽ in Syria Antiochenorũ odio, Tyros aũt in Phœnicia Berythijs infensa. Quæ nuntiata Nigri fuga, sublatis illius honoribus, Seuero prospere acclamarunt. At Niger audita re, cùm quidẽ Antiochiæ ageret, iure scilicet homo alioqui benigni mansuetiq; ingenij, defectiõe illorũ, contumeliaq; irritatus, immittit utrisq; urbibus Mauros iaculatores, quoscunq; secũ habuerat, simul partẽ sagittariorũ iussos occidere obuiũ quemq;, diripere urbes ipsas atque incendere. Sed enim Mauri (ut est genus hominum suapte natura cædis auidissimum, nihilq; nõ facilè audens, ac desperatis simile cõtemptu uidelicet mortis, ac periculorũ) Laodicenis deimprouiso oppressis, populũ ipsum omni genere crudelitatis, urbemq; uastarũt. Inde Tyrũ pergentes, direptis omniũ bonis, ac patrata ingenti cæde, totam incenderunt. Quæ dum in Syria gerebant, contrahẽte copias Nigro, interea Seueriani milites, munitionẽ Tauri montis oppugnabant, tristes utique, ac citra spem uictoriæ, quippe ualida inexpugnabilisq; per se, monte quoq; ipso, præcipitioq; defendebatur. Igitur iam defatigatis, alta aduersariorum securitate, ecce tibi noctu maximi repentè ruere imbres, oppleri omnia niuibus, ut sunt difficiles in Cappadocia hyemes, maximeq; ad Taurũ montem. Quocirca subitus impetu magno erumpit torrens, cursuq; impedito (quòd munitio exitũ prohibeat) maior iam uiolentiorq; factus, quando artem superante natura tantũ impetũ sustinere munitio nõ poterat, laxatis paulatim coagmentis, ac fundamentis loco emotis, iter sibi torrens patefecit. Quo animaduerso qui in præsidio erãt, metu ne ab hoste circumuenirent, nullo mox futuro propugnaculo, simul unda resedisset, ꝓdita custodia, cuncti fuga dilabunt. Igitur læti Seueriani, cõfirmatiq; animos, uelut dijs ipsis immortalib. manu ducẽtibus, cognito custodes aufugisse, facilè scilicet nullis ꝓhibentib. Taurũ supergressi, in Ciliciã mox impetũ fecerũt. His nuntiatis Niger, cũ quidẽ ingentẽ exercitũ, sed pugnæ laboruq; insciũ collegisset, magnis itineribus accelerabat, ꝙ plurimis eum mortalibus, omniq; fermè Antiochenorũ iuuentute sequentib. ducẽ, multa scilicet animorũ alacritate, cæterùm uirtute ac peritia belli nulla ex parte cum Illyrico milite conferendis. Ita concurrerunt ad Issicum, quem appellant sinũ, longè lateq; spatiosissima in planicie, quæ perpetuis subiecta collibus, in theatri speciem littus habet à mari longissimè excurrens, quasi quoddã belli stadiũ fabricata natura: quin eodẽ quoq; loco Darium ab Alexandro ferunt maximo, extremoq; illo prælio profligatũ captumq;, Septentrionalibus etiam tum uiris, Orientis nationes superãtibus. Manet adhuc tropæum, & tantæ uictoriæ testimoniũ urbs in colle Alexandria, simul æneũ ipsius simulacrũ, unde loco impositũ nomen. Euenit aũt, ut Seueri ac Nigri exercituum non congressus modò in eum locũ, sed fortuna etiam fortunę similis fuerit. Vtrinq; enim sub uesperã parati ad pugnã constiterãt, curis dein pauoribusq; totam noctẽ extraxerant insomnẽ, statimq; cum solis ortu ducib. utrinq; adhortantibus, incredibili alacritate utrinq; se incitarũt, tanꝙ de omni spe reliqua nouissimo illo cõgressu dimicaturi, disceptãte illic super Romano imperatore fortuna;

Sed ubi diu pugnatum acerrimè, tantaq́ edita utrinq; strages, ut flumina per eam planiciem decurrentia, maiore aliquanto ui sanguinis, q̃ aquarũ in mare se uoluerent, fusi tandẽ profligatiq́ Orientales, imminentibus à tergo Illyricianis, partim in mare saucij protrudebantˆ, partim in colles summos fugitantes à persequentibus obtruncabantˆ: cumq́ ijs unà uulgus ingens hominũ, qui ex urbibus uicinis, agrisq́ confluxerant, supernè, quasiq́ ex tuto loco præliũ spectaturi. At Niger ualido euectus equo, paucis comitantibus, Antiochiam peruenit, ubi fugiente passim multitudine, magnoq́ ubiq; fletu, clamoribusq́ natos, fratresq́ lugentiũ, deploratis & ipse rebus suis fugam capit, occultantiq́ dein se in suburbano quodã, & ab equitibus reperto, caput amputatũ. Hunc habuit exitũ uitę Niger, dato cunctationis tarditatisq́ supplicio: homo alioqui (ut perhibent) publicè priuatimq́ minimè improbus. Sed occiso Nigro, Seuerus omnes statim illius amicos supplicio affecit, siue qui sponte, siue qui necessitate coacti rebus illius studuissent, militibus tantũ qui effugerant, ac trans fluuiũ Tygrim metu Seueri ad Barbaros abierant, impunitate ꝓposita receptis. Quippe magna uis hominũ in ea loca cõcesserat, quo effectũ est ut ualidiores deinceps Barbari aduersus Romanos conferenda manu euaserint, gnari antea pugnare tantũ arcu ex equis, neq; armatura muniti, neq; hasta, gladio'ue satis audaces, leui pendulaq́ ueste, plurimumq́ inter fugiendum auersi sagittas intendebant. Posteà uerò q̃ Romani aliquot milites, fabriq́ nonnulli in eas regiones confugerunt, ibi ætatẽ acturi, non solùm armis uti, sed ea quoq; fabricari Barbari didicerunt. Rebus aũt Orientis ex sententia gestis atq; ut res poscere uidebatˆ, ordinatis, cupido iam Seuerũ habebat, regem quoq; Atrenorũ bello tentandi, ac Parthorũ regionem occupãdi, quos utrosq; in societatem Niger asciuerat. Quibus tandem rebus in aliud tempus reiectis, cogitare instituit, quo pacto sibi Romanũ imperiũ, liberisq́ suis bona fide adiudicaret. Nã sublato Nigro, reliquus erat Albinus, quem sibi parũ ex sententia, parumq́ usui fore arbitrabatur. Vulgato rumore, iam nimis illũ impotẽter, nimisq́ molestè nomen Cęsaris usurpare, præterea multos esse è primorib. Senatus, qui ad eum clâm darẽt literas, hortantes ad reditũ, absente adhuc occupatoq́ Seuero. Quippe nobilitas omnis Albinũ malebat imperatorem, ortum illustri genere, ac bonæ indolis iuuenem. Quibus rebus cognitis Seuerus, minimè utiq; apertis inimicitijs, ac manifesto bello agendũ putans, nulla existente causa, quæ saltem specie honesta uideri posset, decreuit eũ dolo insidijsq́ tentare. Quare tabellarios aliquot ex ijs qui literas imperatorias perferunt, fidissimos sibi homines cum literis mandatisq́ ad eum mittit, præmonitos uti redditis publicè epistolis quædam habere se dicerent, quæ apud illũ remotis arbitris loquerentur. Quare ut primùm seorsum à custodibus nacti eum forent, facto impetu obtruncarẽt. Quin uenena quoq; dedit, quibus eum, si possent, per aliquem ab epulis, aut à cyatho aggrederẽtur. Erat autem illius amicis suspecta Seueri fides. Itaq; cauendũ identidem admonebant hominem perfidiosum, plenũ fraudis & insidiarũ. Nam uulgò etiam parum cõstanti fide habebatur, impulsis (ut dictum est) per ipsorum filios Nigri ducibus, ad res illius prodendas, dein postq̃ eorũ opera abusus est, suaq́ omnia ex sententia cõposuerat, ipsis liberisq́ enecatis. Igitur infidum subdolumq́ ingenium, res ipsæ declarabant, obq́ id maiore se custodia Albinus circummunierat. Neq; enim temerè quisquã à Seuero missus ad illum introducebatur, nisi prius deposito militari gladio, sinuq́ excusso. Postq̃ igitur à Seuero tabellarij ad eum peruenerunt, redditisq́ publicè literis, habere se dixerunt quædam secretius renuntianda, indulgens suspicionibus Albinus cõprehendi ilicò iubet. Dein explorata re, insidijsq́

ordine

ordine intellectis, ubi noxios supplicio affecit, iam ipse se, ut aduersus manifestissimum hostem comparabat. Quibus cognitis Seuerus homo iracundo ingenio, non iam celandas sibi inimicitias putauit, sed omni conuocato exercitu, huiuscemodi habuit orationem:

NEque leuitatis me quisquam ob anteacta insimulet, neque infidum aut ingratũ putet aduersus eum quem pro amico habuerim. Omnia nos quidẽ præstitimus, etiam in partem principatus, & quidem stabilissimi recepto. Quod ne geminis quidem fratribus facilè quisquam indulserit: quod enim uos mihi uni detulistis, id ego cum illo cõmunicaui. Tantis autẽ beneficijs nostris pessimam uidelicet gratiã retulit Albinus, contempta uirtute nostra, suæque immemor fidei, ardẽsque inexhausta cupiditate id uniuersum periculosè præripiendi, cuius particeps esse citra bellum ac dimicationem ullam potuisset. Neque deos reueretur, per quos toties iuratus, neque uestris parcit laboribus, quos tanta cum gloria uirtuteque pro nobis pertulistis. Quippe successuum uestrorũ nec ipse fructu carebat, imò autem si fidem seruasset, maior illi portio contigisset. Vt aũt si ipse autor malorum sis, iniustus uideare: ita si non ulciscare acceptas iniurias, ignauus. Nam cùm bellum aduersus Nigrũ gessimus, non ita sanè speciosas inimicitiarũ causas habebamus: nõ enim quasi raptorem occupati à nobis principatus oderamus, sed positũ eum in medio, atque adhuc in disceptatione uersantem: pari uterque ambitu ad se trahebat. Verùm Albinus despecto fœdere, ac iureiurando, cũ sit nostro munere adeptus quæ tantũ legitimis liberis tribuuntur, hostis esse mauult nobis, quàm familiaris. Vt igitur pridem beneficio affectũ, honore, gloriaque cohonestauimus: ita nunc perfidiosum atque imbellem ipsius animũ coarguamus armis. Neque enim sustinere ille exercitus poterit exiguus, atque insularis, uires nostras. Nam cùm uos propemodum soli alacritate quadam, & uirtute uestra, tam multis prælijs peruiceritis, totumque uobis Orientem subegeritis, quis dubitet, quin nunc quoque tantarũ accessione uirium (quippe hic totus penè Romanus exercitus) facilè profligaturi paucos sitis, ne sub uiro quidem sobrio, nedum sub forti duce militantes? Quis enim luxuriam illius ignorat, uitamque hominis subulcorum potius gregibus, quàm militum legionibus congruentem? Proinde eamus audacter in illum, qua solemus alacritate animi, atque uirtute, dijs freti autorib. ab eodẽ impiè peieratis, simul memores excitatorũ sæpe à nobis tropæorũ, quæ scilicet ab ipso despecta sunt. Hæc locuto Seuero, cõfestim exercitus uniuersus Albinũ hostem declarat, exceptoque faustis acclamationibus ipso, nihil non alacritatis & studij clamoribus ostendentes, magis magisque hominẽ spe addita succenderũt. Qui amplissimo donatiuo milites prosecutus, statim uniuersos contra Albinum educit, missis item pariter qui Byzantium expugnarent, clausam adhuc receptis Nigri ducibus. Quæ deinde urbs fame capta, totaque planè diruta, simul theatro, thermisque, omnique cultu atque honore detracto, et in uici formã redacta, Perinthijsque adiudicata est, quemadmodum & Antiochia quoque Laodicenis. Tum pecuniæ magnã uim curauit ad reficiendas instaurandasque urbes, quas Nigriani milites deuastauerãt. Ipse iter faciebat sine intermissiõe, neque festos dies, neque labores ullos magnopere curans, algoris atque æstus iuxtà patiẽs: sæpe etiã per altissimos mõtes hyeme sæua, niuib. cœlo ingruentibus ibat aperto capite, ut milites ad alacritatẽ patientiamque laborũ re ipsa cohortaret. Quocirca nõ metu quodã, ac lege, sed æmulatione magis, atque exemplo principis ad perferenda omnia incitabanť. Misit etiã qui angustias occuparent Alpiũ, atque aditus Italiæ obsideret. Enimuero postquã nuntiatum Albino est, nihil cunctari Seuerum, sed adesse iam, supinus hactenus ac delicias agitans,

magno tum metu perculsus, statim è Britannia transmittens, in aduerso Galliæ littore castra collocauit, literisq; ad uicinarũ gentiũ præsides missis, pecunias commeatumq; exercitibus iuuandis conrogabat. Qui igitur dicto audientes fuerunt, pessimè illud in se consuluerunt, nullo non supplicio dein post bellũ affecti. Qui uerò imperiũ detractauerunt, cùm quidẽ felicius q̃ prudentius id egissent, euasere incolumes, euentu ac fortuna rerũ utraq; consilia discernentibus. Sed ubi iam in Galliam Seueri copiæ peruenerunt, leues quædã primò pugnæ, quasiq; uelitares fuerunt, donec postremò apud Lugdunũ magnam urbẽ atq; opulentam, prælium in manibus fuit. Nam cùm se mœnib. tenuisset Albinus, exercitus emisit in pugnam. Vt uerò ad manus uentũ, diu quidẽ utrinq; decertatũ est æquis uiribus, sic ut ambigua uictoriæ fortuna penderet: neq; enim Britanni uel animi magnitudine, uel auiditate cædis, Illyricis concesserint. Ita conflictu primo ualẽtissimorum exercituũ neutram in partẽ acies inclinabat. Atq; ut nõnulli prodiderũt eius ætatis autores, qui non ad gratiã, sed ad fidem loquunt, longè potior fuit Albini acies. Qua in parte Seuerus curabat, sic ut fugerit quoq;, & ab equo deciderit, abiectoq; palduamento delituerit. Sed insequentib. iam uitulantibusq; Britannis, ceu planè uictoribus apparuisse extemplo Lætũ Seueri ducem cum recenti adhuc exercitu. Quippe malè audijt, quasi euentũ pugnæ expectauerit, cũctatus de industria retento milite, ut sibimet imperiũ uindicaret. Siquidẽ non prius in pugnam ꝓtulit pedem, quã ubi Seuerus cecidisse nũtiatus. Quam suspicionẽ etiam dein euentus approbauit. Quippe rebus omnib. ex sentẽtia mox cõpositis, atq; in maxima securitate agitans Seuerus, cùm quidẽ cæteros belli duces magnis affecisset præmijs, Lætũ ipsum tamen (ut par fuit) memor ꝓditionis, morte mulctauit. Sed ista quidẽ pòst fuere. Tunc aũt conspecto (ut diximus) Læto, spes addita Seuerianis est, ac sublatus in equũ Seuerus, & paludamento purpureo circundatus. At Albiniani iam se uictores rati, confusis ordinibus, incitante se in eos deim prouiso ualida recentiq; hostiũ manu, cùm paulùm primò restitissent, terga demũ uerterunt. Fusos igitur, fugatosq; eos persecuti Seueriani, magna edita strage, ad urbem ipsam peruenerunt. Occisorũ utrinq;, aut captiuorũ numerus, uariè prout uisum eius ætatis scriptoribus, proditur. Direpta mox incensaq; Lugdunũ, & Albino caput abscisum, perlatumq; ad Seuerũ est. Ita duo maxima excita trophæa ad Orientem ac Septemtriones, sic ut nihil sit, quod cum Seueri cõtentionibus aut uictorijs conferas, siue copiarũ multitudinẽ, siue nationũ motus, siue numerũ pugnarũ, siue itinerũ longitudinẽ, celeritatemq; consideres. Nam Cæsaris quidẽ res aduersus Pompeiũ, Romano utrinq; milite, magnæ profectò fuerunt, item Augusti aduersus Antoniũ, aut Pompeij liberos, & quæ antea à Sylla Marioq; ciuilibus, externisq; prælijs gesta sunt. Sed qui unus uir treis imperatores rerũ iam potitos sustulerit, qui urbanos exercitus, Romam ipsam ac palatiũ obtinentes, astu circumuenerit, quiq; unũ è principibus in ipsa palatina aula curauerit occidendũ, alterumq; iterũ in Oriente rursus gubernacula rerũ tenentem, appellatũq; à Romanis imperatorẽ, tertiũ porrò Cæsaris honore atq; autoritate præditũ, in potestatẽ redegerit, haud facilè alter inuenieť. Hunc finẽ uitæ habuit Albinus, breui sanè lætatus funesto honore. Cæterùm Seuerus omnẽ statim iram atq; atrocitatẽ animi suam, in illius necessarios Romæ effudit, ac primò quidẽ præmisso in urbẽ capite Albini abscisso, iussoq; publicè patibulo præfigi, in ima epistola, qua de sua uictoria populũ edocebat, hoc quoq; ascripsit: ideo se caput illud publicè in patibulo spectandũ misisse, uti exemplũ caperent, quid item ipsis patiendũ foret. Rebus igitur Britanniæ ordinatis, cùm totius insulæ administrationẽ bifariã dispertisset

tisset

tisset, itemq; omni Gallia (quemadmodũ quidem uidebatur) cõposita ex sentẽtia supplicioq; de Albini amicis sumpto, siue quos ei sua quemq; uoluntas, siue necessitas adiunxerat, continuò Romam proficiscitur, exercitũ secum omnem adducens, quò terribilior uideretur. Confectoq; magna uelocitate itinere, quemadmodum cõsueuerat, infestus adhuc superstitibus Albini amicis, Romã intrat, occurrente laureato populo, ac magno honore, faustisq; acclamationib. excipiente, Senatuq; uniuerso consalutante. Tametsi plerosq; metus consternauerat, q sibi haudquaq; parsurũ rebantur immitẽ suapte natura, & sanguinariũ, neq; sane magna causa indigentem ad inferendas iniurias: cæterũ tunc probabiles odij rationes habiturum. Postea uerò q in templũ Iouis ingressus est, omniaq; sacrificia de more peregit, reuersus in palatiũ, magnoq; cõgiario pop. Rom. uictoriæ nomine prosecutus, ac nummos militibus largitus est, simul alia permulta indulxit, quæ nunq antea acceperãt. Nam & frumenti summã primus adauxit, & aureis anulis uti, & domi habere mulierẽ permisit. Quæ omnia procul à militari disciplina succinctos eos, paratosq; ad bellũ minimè præstitura uidebantur. Primusq; ipse duritiam atq; asperitatẽ uictus, tolerantiamq; laborũ, disciplinamq; omnẽ, ac ducum reuerentiã subuertit, inhiare pecunijs, & mũditias colere militib. insuefactis. His ergo optimè p suo iudicio cõstitutis, curiã deinde ingressus, sedensq; imperatoria sella, accusare infit truculenta oratione Albini amicos, prolatis etiã quorundã arcanis epistolis, quas apud illũ sepositas deprehendisset, quibusdam aũt exprobrans, q eum splendidioribus munerib. affecissent: alijs q amici Oriẽtalibus, alijs q Albino fuerunt notiores. Eoq; pacto eximiũ quemq; è Senatu, tum ut quisq; in prouincijs genere aut opibus excelleret, omnes sine discrimine supplicio afficiebat, ulciscens (ut quidẽ præ se ferebat) inimicos, sed re uera subigẽte auaritia, qua supra omnes imperatores laborauit. Nam ut animi patientia, atq; in laborib. perseuerantia, simul rei militaris gloria, nemini etiã laudatissimo cõcesserit: ita quæstui suprà q dici posset, addictus, iniustis cædibus, atq; adeò cuicuimodi ex causa pecuniã colligebat, imperiũ metu q beneuolẽtia retinẽs. Quanq popularis esse in primis uolebat, edendis omnifariã magnificẽtissimis spectaculis, centenis etiã sæpenumero occisis beluis, quas omnib. regionibus nostris, Barbarisq; conquirebat. Sed & cõgiaria dedit uberrima, & certamen pposuit, undiq; accitis ludionibus, atq; athletis. Vidimus item sub illo quosdã omnis generis ludos, cunctis editos theatris, simulq; supplicationes, & peruigilia ad formã Cereris initiorum, seculares hi tunc appellabant, celebratos (ut aiunt) decurso triũ spatio ętatum. siquidem urbe tota atq; Italia præcones itabant conuocatũ omnes ad ludos, quos nec uidissent hactenus, nec uisuri postmodò forent. Ita scilicet interuallũ præteritæ futuræq; celebritatis, supra omnẽ esse hominũ ætatem significantes. Igitur aliquandiu Romæ moratus, participato filijs imperio, cũ se ciuili tantũ uictoria, contraq; Romanos exercitus habita, clarũ hactenus intelligeret, ex qua etiã triumphum recusauerat, decreuit iterũ Barbarorũ inclarescere tropęis. Quocirca prætextu uindicãdi Barsemij Atrenorũ regis, qui Nigri partes fouerat, exercitum in Orientem eduxit, iamq; in Armeniam facturus impetũ, præuentus à rege Armeniorum est, mittente obsides ultrò, & munera, ac suppliciter petente, ut sibi cum illo inire amicitiã, fœdusq; ferire liceret. Quare Seuerus procedẽtibus ex sententia rebus, in Armeniam perrexit ad Atrenos. Sed & rex Osrhoenorum Augarus ad eundem transfugit, traditisq; obsidio liberis fidem suam autorauit, sagittariorumq; uim magnam misit auxilio. Cæterùm Seuerus regionem interamnanam, agrum'que Albenorum transgressus, etiam in Arabiam felicem excucurrit.

Illic

Illic enim herbæ proueniunt odoratæ, quæ nos aromata suffimentaq; habemus. Ibi expugnatis uicis, urbibusq; permultis, omnemq; agrum depopulatus, in Atrenorum regionem mox ingressus, Atras circunsedit, urbē scilicet altissimo impositam monti, ac maximis ualidissimisq; obseptam mœnibus, florentemq; ingēti sagittariorū copia. Igitur hanc urbem Seuerianus exercitus, quanta maxima ui poterat, oppugnabat, machinæq; omnifariam mœnibus admouebant, nullo oppugnationis genere prætermisso. Contrà aūt Atreni audacter urbē defensare, sagittasq; ac lapides superne iaciētes, pessime accipere Seuerianos, etiamq; uasa fictilia uolucribus quibusdam, uenenatisq; bestiolis oppleta deuoluere, quæ cùm aut oculis inuolitarent, aut in apertas corporis partes sensim obreperent, grauiter singulos consauciabant, incideratq; in morbos Romanus miles, æstum illū cœli nimio sole præferuidi, parum ferens, sic ut lōge plures ob hos casus, ꝙ hostili manu interierint. Proin defatigatis iam, & cōtusis omnibus, ꝓcedēte secus obsidiōe, ac plus iacturę ꝙ lucri Romano faciente, decreuit exercitū Seuerus, priusꝙ uniuersus perierat, deportare ex eis locis, tristē uidelicet infecto negotio. Quippe assuetus uincere prælijs omnibus, uictum se tunc putabat, quia non uicerat. Sed eum prospera fors & fautrix statim cōsolatur: neq; enim plane rebus infectis redijt, sed maiore ꝙ sperauerat successu. Nam impositis nauib. permultis exercitus uniuersus, nequaquā, scilicet quò intenderat, Romanæ appulsus ripæ, sed undarum impetu, Parthorū ad agrum prouectus, haud procul Ctesiphonte, qua in urbe sedes regis est. Is tunc pacem agitans, ac nihil ad se pertinere Seueri pugnas autumans, quas gereret cum Atrenis, otiosus uidelicet nihil expectabat mali. Cæterùm Seueri exercitus, cum ad eas ripas ui fluminis inuectus, moxq; in terram esset expositus, omnem ilicò depopulari agrum cœpit, abactisq;, ut in quæq; inciderant, pecoribus ad uescendū, uicisq; aliquot incensis, paulatim usq; ad Ctesiphontē perrexerunt, qua in ciuitate magnus rex Artabanus cōmorabatur. Igitur imparatos nacti Barbaros, cæsis primò quicunq; restitissent, direptaq; mox urbe, pueris fœminisq; in captiuitatē abductis, tantū ipso rege cum paucis equitibus elapso, thesauris illius, ornatuq; omni, & supellectile potiti, uictores regrediuntur. Ita Seuerus fortuna magis ꝙ consilio Parthicam uictoriā adeptus est. Igitur prospere succedētibus rebus, literas ad Senatū, populumq; Romanū de se magnificas dedit, ac depictas in tabulis pugnas uictoriasq; suas exposuit, nihil non honorū decernente Senatu, & super his cognomina imponēte deuictarū gentium. Ipse interea rebus ad Orientē sic gestis, Romā reuertebat, filios iam puberes secū adducens. Confectoq; itinere, ac prouincijs, ut cuiq; uisus foret, ordinatis, Mysorūq; & Pannoniorū recognitis exercitibus, urbem dein triumphans inuectus est, multis acclamationibus, omniq; ceremonia populo excipiente. Cui quidē ipse festos dies, sacrificiaq; & spectacula, ac celebritates indulxit, magnoq; dato congiario, & ludos pro uictoria celebrauit. Romæ deinde haud paucos moratus annos, ius dicebat frequenter, ciuilib. negotijs & liberis erudiēdis intentus. At illi iam tum adulescētes delicijs uictuq; urbano, nimioq; spectaculorū aurigationisq;, & saltationis studio, bonam indolē corruperant. Interq; se fratres dissidebant, puerili primū certamine, edendis coturnicū pugnis, gallinaceorumq; conflictibus, ac puerorū colluctationibus exorta discordia. Nam seu quid in scena audirent, siue item spectarent, semper utiq; diuersis accedebant, nusquam eisdem studente utroq;, sed quod alteri charum foret, id alteri statim odiosum, committentibus etiam utrinq; ipsos adulatoribus atq; ministris, nihilq; nō ad gratiā suggerētibus, ut ad se quisque pro uirili diuersos retraherent. His cognitis Seuerus reducere in gratiam,

atq;

atq; emendare conabat̃. Tum Baſſiano, qui tunc honores imperatorios adeptus, Seuerus Antoninus, accepto Marci cognomine uocabatur, ac maior natu erat, uxorẽ dedit filiam Plautiani, præfecti cohortibus urbanis. Hic (ut perhibẽt) Plautianus ab initio ætatis tenui fortuna fuit, ſeditioniſq; & aliorum criminum reus, ac mulctatus exilio: ſed erat Seueri municeps, Afer natione, atq; (ut quidam putãt) etiam conſanguinitate propinquus: ut uerò alij affirmant, flore magis ætatis per ſtuprũ conciliatus. Hunc autem Seuerus ex parua humiliq; fortuna, ad opes maximas prouexerat, ac damnatorũ bonis adiudicatis, longẽ ſupra cæteros collocupletauerat, tantũ non imperio quoq; participato. Queis ille opibus licẽtiaq; abutens, nihil crudelitatis aut uiolentiæ, ut quidq; ageret, omittebat, cunctis etiam atrocior omniũ ætatum principibus. Ergo huius filiam Seuerus uxorẽ filio ſuo tradidit. Enimuero Antoninus ipſe parũ lætus eo matrimonio, ac neceſſitate, q̃ uoluntate impulſus, puellam ipſam pariter & puellæ parentẽ peſſimè oderat, ſic ut ne thorum quidem, laremq; cum ea cõmunem pateretur, adeoq; auerſabatur, ut minaretur quotidie occiſurũ ipſam patrẽq;, ſimul atq; imperiũ ſolus obtinuiſſet. Quod cùm illa identidẽ ad patrem referret, ſimulq; quantopere foret inuiſa, pate feciſſet, magnopere hominẽ irritauit. Igitur Plautianus ſenem iam Seuerũ ipſum cernens, ac morbo ſæpe laborantem, contrà uerò Antoninũ ferocem in primis, audacemq; iuuenem, pauidus ob illius minas, decreuit facinus inuadere aliquod, priuſquã ipſe opprimeret̃. Suberant præterea multa, quę hominẽ ad imperij cupiditatem inflammarent, opes quantas nemo antea priuatus poſſederat. Militum præterea obedientia, & apud omnes Romanæ ditionis homines maximi honores: ad hęc habitus, quo in publicum prodibat. Siquidẽ latum clauũ perpetuò habebat, atq; in ſecundis conſularibus numerabat̃. Enſem præterea geſtabat, cæteraq; omnia ſupremæ dignitatis inſignia, adeò quacũq; incederet, trux atq; horribilis, ut nõ modò nõ adiretur à quoquã, ſed etiã qui fortuitò occurrebant, ab eo uerterent oculos. Quin anteambulones aliquot, quacũq; iter facerẽt, denuntiabant, ne quis in proximo cõſiſtere, nè ue illũ contueri auderet, ſed auerterẽt uniuerſi oculos, terramq; deſpectarent. Quæ cùm cognouiſſet Seuerus, ne ipſe quidem prorſus æqui boni facere, ſed moleſtius iam, grauiusq; ferre, ſic ut nonnihil etiã de illius autoritate detraheret, ac perſuadere homini conaret̃, aliquid iam è tanta illa inſolentia imminueret. Quorũ impatiens Plautianus nõ dubitauit imperiũ ipſum appetere inſidijs, quocirca talia quædã machinat̃. Saturninus erat quidam tribunus, qui Plautianũ in primis obſeruabat, & cũ facerẽt idẽ omnes, unus tamen ille maiore quadã uenerationis ſpecie, magis magiſq; homini obrepſerat. Hunc ſibi igitur fidiſſimũ fore putans, ac ſolũ deniq; cõmiſſa tacitè habiturum, & imperata facturũ, uocari ad ſe ſub ueſperã iubet, remotiſq; arbitris. Nunc illud, inquit, eſt, cùm ſummã imponere manũ debeas amori, obſeruãtiæq; tuæ, cuius mihi hactenus dediſti ſpecimen: cumq; ego remunerare te ꝓ meritis, ac debitã referre gratiã poſſim, datur optio tibi, uelis ne ille ipſe euadere, quẽ me nunc eſſe cernis, atq; huic tantæ potẽtiæ ſuccedere, an perire ſtatim dato cõtumacis animi ſupplicio. Neq; tu uel magnitudinẽ rei pertimueris, uel nomina imperatorũ expaueris, intrare in cubiculum ubi ſomnũ capiunt, ſoli nempe licet, redeũti uice nocturnæ cuſtodiæ clam, nulloq; prohibente, facilè quod uolueris, tranſiges. Nihil eſt autem, quod hic meum iam expectes imperium. Abi modò in aulam principum, quaſi aliqua à me mandata habeas arcana, & grauia, atque ut uirum fortem decet, ſenem unũ, ac puerũ intra ſuum utrunq; cubiculum obtrunca. Nam cùm in partem ueneris periculi, etiam re confecta, in partem maximi honoris ſuccedes.

Hæc

Hæc dicta ut animum tribuni perterruerunt, ita minimè consilium excusserunt. Sed ut homo neutiquam mente captus (erat enim genere Syrus, ac sunt fermè ad Orientem mortales acerrimis ingenijs) cognito furore ac uecordia, quantumq; ei liceret, minimè ignarus, haudquaquam ausus detractare, ne scilicet continuò daret pœnas, cùm se optata ac lubentia simularet audire, prius adorato illo, tanquã imperatore, iam libellum petebat demandatæ sibi cædis. Quippe mos tyrannis, cùm aliquem indemnatum occidi iubẽt, per literas potissimũ iniungere, ne dein cædis impetratæ nullum relinquatur argumentum. Hic Plautianus cæcutiens nimia cupiditate, dat libellum tribuno, atq; ad cædem mittens admonet diligenter, ut interfecto utroq; principe, priusquàm diuulgetur facinus, se iubeat acciri, quò antè in palatio conspiciatur, quàm occupatum imperium quisquam audiat. Sub hac pactione tribunus digreditur, ac de more totam liberè domũ principis peruadit, cognitoq; q̃ difficile factu foret, duos ab uno homine principes, & quidem diuersis habitantes cubiculis, obtruncari, adit ad Seuerum, & cum ianitoribus agit, ut se ad principem intromittãt, afferre se quæ ad illius ad salutem pertineant. Illi hæc Seuero renunciant, qui tribunum continuò iubet acciri. Ingressus, uenio inquit, tibi ò domine, ut sanè putat is, à quo sum missus, ad cædem tui, carnificinamq;: ut egomet opto, ac uolo, beneficij autor tibi & salutis. Plautianus imperium captãs insidijs, cædem mihi tuam, filijq; tui mandauit, neq; uerbis modò, sed & literis. Testimonio est hic libellus. Equidem ego recepi facturum, quæ imperaret, ne alter scilicet me detrectante, negotium susciperet. Verùm ad indicandam rem tibi sum præstò, ne ignarum illius opprimat audacia. Dicenti hæc tribuno, atq; ubertim lacrymanti, non continuò tamen fidem Seuerus habebat. Quippe adhuc in pectore multum ex Plautiani amatorio insederat, quin esse id totum negotium compositum ac fabulosum suspectabat, ratus filium suum Plautiano infestum, natamq; eius perosum, cõmentum esse technam huiuscemodi, ac mortiferam calumniam. Quare accitum ad se, grauiter increpare instituit, quòd in hominem amicum atq; domesticum talia machinaretur. Antoninus autem primò quidem deierabat ignarum se totius negotij, dein instanti tribuno, & libellum ostendenti, animum audaciamq; addebat ad crimẽ coarguendum. Sed ille cognito, q̃ magnum in discrimen uenerat, tum præterea haud ignarus, q̃ acceptus Seuero Plautianus foret, neq; non etiam intelligens, si latuissent insidiæ, parumq; indiciũ probaretur, exquisitissimum sibi impendere supplicium: & quod nam, inquit, ô domini argumentum amplius, quòd ue apertius quæritis indicium? Sinite egrediar regia, perq; aliquem fidum mihi hominẽ significem Plautiano facta esse iam quæ imperauerat. Aderit ille statim re credita, uacuam scilicet regiam occupaturus. Ibi uestri muneris fuerit, rem totam deprehendere. Iubete modò in ædibus quietem agitari, ne præcognita res omne consilium subuertat. Hęc locutus, fidissimum sibi hominem deligit, qui Plautianum suis hortetur uerbis, acceleret, atq; adsit quàm primùm, dum uterq; princeps iacet, oportere antequàm res populo innotescat, intus esse eum, ut scilicet occupata arce, cõstabilitoq; imperio, uelint nolint uniuersi non scilicet principatum adeunti, sed iam planè principi obediãt. His creditis, Plautianus (erat autem iam diei uesper) magnam in spem sublatus, loricam induitur sub uestẽ tuendi corporis gratia, simul conscenso uehiculo, properat in regiam, paucis modò qui aderant deducentibus, ratisq; eum magnis de rebus ab imperatoribus acciri. Vt autem in aulam nullo prohibẽte ingressus est, ignaris quæ agitarentur custodibus, occurrens tribunus, composito dolo salutat imperatorem, dein manu prehensum deducit intra cubiculum, ubi proiecta esse impera-

imperatorũ cadauera mentiebatur, iamq; aliquot è corporis sui custodibus Seuerus comparauerat, qui statim ingresso manus inijcerent. At Plautianus cum lõgè alias animo spes agitaret, ut ingressus cubiculum est, cernens utrũq; illic stantem principem, comprehensumq; se teneri sentiens, re tanta perterritus, rogare, supplicare, falsa illa omnia, cõmentum id in se fabulamq; excogitatam. Igitur exprobrante hinc Seuero beneficia, & honores, illinc Plautiano fidei, beneuolentiæq; suæ ueteris testimonia repetente, paulatim labascere Seuerus, atq; adduci Plautiani uerbis, donec pars loricæ per scissum uestimenti apparuit. Qua Antoninus animaduersa, audax iuuenis, & iracundus, ac iam antea homini infestus: Atqui, inquit, ad hæc certè duo quid respondeas expecto. Venisti ad imperatores sub uesperam minimè accitus, deinde quid sibi, rogo, hæc lorica uult? Quis ad cœnam comessationem'ue armatus accedit? Simul hæc dicens iubet tribunũ, cæterosq; qui aderant, ilicò eum strictis gladijs obtruncare, ut hostem manifestarium. Nihil illi cunctati, iussa faciunt iuuenis imperatoris, occiduntq; hominem, & cadauer in uiam proijciunt ad uulgi ludibriũ. Hunc finem habuit parem uitæ Plautianus, inexhaustæ homo cupiditatis. Cęterùm Seuerus duobus præfectis militarib. constitutis, plurimũ in suburbanis, aut circum maritimas Campanię oras agitabat, ius dicens, & ciuilibus negotijs intentus, cupiensq; in primis, ut Romæ sui liberi bonis moribus instituerentur. Nam ludis eos, spectaculisq; uehementius studere animaduerterat, q̃ principib. conueniebat. Quo fieret, uti studio certamineq; semper in diuersum tendente, etiam animi iuuenum distraherẽtur, quibusdam quasi admotis contentionum atq; inimicitiarũ facibus. Maximè tamen Antoninus intolerandus, sublato iam è medio Plautiano, terribilisq; & formidolosus erat omnibus, tum illius natæ, cõiugi scilicet suæ, quib. maximè artibus aut machinis poterat, exitiũ intendebat. At Seuerus ipsam pariter cum filiolo, quẽ pepererat, relegauit in Siciliam, datis opibus quantæ ad uictũ atq; usum abundè sufficerẽt. Imitatus in hoc Augustũ, qui filios Antonij, posteaq; hostis iudicatus est, eodem modo tractauerit. Ipse ad pacẽ concordiamq; reuocare liberos, et reconciliare utrũq; alteri conabatũ, admonens identidem ueterũ fabularũ, in quibus pleræq; regũ calamitates fraternis ortæ seditionibus memoranť. Huc adducebat thesauros, templaq; pecunijs plena esse, diuitias foris ex uectigalibus accedere posse in tanta opulentia, militem largitione teneri, auctas in quadruplũ copias urbanas, tantũ sedere exercitũ ante urbẽ, ut nulla externa uis, seu multitudinem ipsam militũ, seu corporum magnitudinẽ, seu pecuniæ abundantiã spectes, par inueniri tantis opibus possit. Sed ea in nihilũ recasura, ipsis inter se discordantibus, atq; intestinum agitantibus bellũ. Hæc ille quotidie edisserens, precesq; castigationib. admiscẽs, reprimere illorum spiritus, ac reducere germanos in gratiam studebat. Cæterùm omnia frustra erant. Quippe frenos ore depulerant, proni semper in peius, atq; illos adulescentes adhuc in ipso ætatis feruore, atq; in summa licentia uoluptatum omnium, irritamentis incitatos, etiam adulatorũ ministeria diuersos trahebãt, scilicet qui non modò illorũ obsequerenť cupidinibus, atq; flagitijs, sed noua semper aliqua excogitarent, unde alteri gratũ fieret, alter offenderetur. Quorũ etiam nonnullos Seuerus ipse in huiuscemodi ministerijs deprehẽsos, supplicio affecit. Hanc liberorũ suorũ uitam, & indecora in spectaculis studia ferẽs grauiter senex imperator, literas à Britanniæ præfecto accepit, quæ docebant Barbaros illic seditiões agitare, regionemq; omnem incursionibus ac depopulationibus uastare: quare maiore manu ad resistendũ, uel etiam principis ipsius præsentia opus esse. Lætus ea Seuerus accepit, quippe homo suapte natura gloriæ appetentior, post

uictorias ad Orientē Septentrionemq́, & cognomina utrinq́ parta, etiā tropæa cōtra Britannos excitare aliqua cupiebat. Ad hęc filios quoq́ abducere ex urbe, ut procul à munditijs urbanis, in castris militari uitæ, ac sobriæ iuuenes insuescerent. Ita expeditionē in Britanniā edicit senex iam, & morbo articulari laborans, tanta aūt animi uirtute, quanta nemo unq́ uel iuuenū. Igitur iter ingressus, lectica plurimū uehebat, nulloq́ cessabat loco. Quare cōfecto itinere, speq́ omni ac sermone celerius enauigato Oceano, Britanniā ingressus est, collectisq́ militibus, ac maximis cōflatis uiribus, bellū cōparabat. Cæterùm Britanni repentino principis aduentu perculsi, auditoq́ tantas contra se cōparari copias, legatos ad eum de pace, ac seipsos expurgatū miserūt. At Seuerus moras de industria nectens, ne uacuo sibi Romā redeundū foret, cupidus uictorię, cognominisq́ Britannici, legatos quidē re infecta domū dimittit, ipse quæ bello usui forēt, magna solertia cōparabat. Sed in primis tamen curæ habuit pontibus occupare paludes, ut stare in tuto milites possent, atq́ in solido præliari. Siquidē Britānię pleraq́ loca frequentibus Oceani adluuionibus paludescunt. Per eas igitur paludes Barbari ipsi natant, excursantq́ ad ilia usq́ demersi, ac pleraq́ corporis nudi cœnū contemnunt. Neq́ enim uestis usum cognouerūt, sed uentrē atq́ ceruicē ferro incingunt, ornamentū id esse, ac diuitiarū argumentū existimantes, perinde ut aurū cæteri Barbari. Quin ipsa notant corpora pictura uaria, & omnifariam formis animaliū, quocirca ne induunt quidē, uidelicet picturā corporis ne adoperiant. Sunt aūt bellicosissima gens, atq́ auidissima cædis, tantū scuto angusto, lanceaq́ contenti, præterea gladio nudis corporib. dependēte, loricæ ac galeæ penitus ignorant usum, impedimentū id esse transgrediēdis paludib. arbitrantes, quarū uaporibus æstuq́ cœlū ibi semper caliginosum. Ad hæc Seuerus nihil nō cōparabat, quod usui Romano militi, q̄d detrimēto Barbaris impedimētoq́ foret. Vbi uerò satis ex sententia prōpta sibi esse ac parata omnia intellexit, iuniorē filiū Getā nomine, in parte insulæ Romanis subiecta reliquit, ut iuri dicundo, rebusq́ ciuilibus administrandis preesset, eiq́ cōsiliarios ex amicis natu grandibus reliquit, Antonino secū aduersus Barbaros educto. Transgresso igit Romano exercitu amnes, aggeresq́ eos, qui obiecti Barbaris, Romanorū fines distermināt, pugnæ quedā tumultuarię fiebant, & excursiōes, uictore ubiq́ Romano. Cęterùm facilis erat ex fuga receptus Barbaris, quippe inter syluas ac paludes & loca ipsis notissima delitescentibus. Quæ omnia Romanis aduersa, morā bello addebant. Interea Seuerum iam confectū senio, longior inuasit morbus, sic ut ipse domi residere, atq́ Antoninum mittere in bellū, ad imperatoris obeūda munia cogeret. Cæterū Antoninus haud magnopere de Barbaris solicitus, exercitū sibi adiungere, & cōfirmare uniuersos tendebat, uti se unū intuerent, soli sibi imperiū uindicās, ac germano identidē obtrectans. Quin lōgior q̄q́ patris ualetudo, ac mortis mora diuturnior, anxiū uidelicet adulescentē habebāt: sic ut medicis ministrisq́ subinde conaret persuadere, senē ut è medio q̄ primū quoquo modo tollerēt. Donec tandē Seuerus mœrore magis q̄ morbo cōsumptus, uitaq́ defunctus est, clarissimus omniū imperatorū bellicis operibus. Neq́ eñ aut ciuiles quisq́ aduersus inimicos, aut externas aduersus Barbaros totidē alius uictorias reportauit: annisq́ duodeuiginti gesto imperio decessit, successorib. liberis, tanta pecuniæ relicta copia, quantā antea nemo, tū ampliore exercitu, q̄ cui obsistere ulla uis posset. Igit Antoninus, mortuo Seuero, summā potestatē nactus, cōfestim uniuersos ab ipso (q̄d aiunt) lare interficere cępit. Nam & medicos supplicio affecit, q sibi parū obtēperauerant, iubēti senis maturare necē, nutriciosq́ suos iuxtà & fratris, q de recōciliandis egissent, ne uno

ne uno quidem reliquo suę crudelitati facto ex eo ordine hominũ, qui in honore aliquo fuerant, quiq; ipsius parentem obseruauerãt. Duces porrò exercitus magnis muneribus ac promissis adhortabatur, persuaderent militibus, uti se unũ imperatorem declararent, nullasq; non machinas aduersus germanum intendebat. Neq; id tamẽ persuadere militib. potuit. Quippe memores, utrũq; à Seuero iam inde à pueritia pari honore cultuq; educatũ, etiam ipsi parem utriq; obedientiã beneuolentiamq; exhibebant. Igitur Antoninus cognito parum sibi rem aduersus exercitũ procedere, icto cum Barbaris fœdere, dataq; pace, & obsidibus acceptis, decedens illinc, ad matrem iam, germanumq; festinat. Congressos reducere in gratiam cõnata, adnitentibus honestissimis quibusq; Seueri amicis et consiliarijs. Igitur Antoninus, cùm nemo scilicet non eius libidini refragaretur, ui potius q̃ uolũtate, ad concordiæ amorisq; simulationẽ adducitur. Ita ambo pari honore imperiũ gerentes, soluerunt ex Britannia, Romamq; cum patris reliquijs contendebant. Nam corpusculo ignibus tradito, cinerem ipsum cum odoribus in uasculum alabastri coniectũ, Romam referebant, ut uidelicet in sacris principum monumentis componeretur. Ipsi exercitum deportantes, uictoresq; iam Britanniæ, in aduersam Galliam emenso Oceano peruenerunt. Quo igitur pacto & diem suum obierit Seuerus, & liberi eius imperium susceperint, in hoc uolumine demonstratum est.

LIBER QVARTVS.

RES gestas Seueri principis per annos duodeuiginti superiore libro sumus persecuti. Porrò aũt ipsius liberi adulescentes iam unà cum matre Romam festinabant, seditiões etiam tum in itinere agitantes. Quippe diuersorijs mensaq; nunq̃ eisdem utebant̃, multumq; suspicionis in cibo omni, potuq;, ne alteruter antecapto tempore, ipse clàm aut per ministeria ueneno rem gereret. Ob eamq; causam etiã iter properantius faciebant, tutius rati uicturos, ubi iam in urbem peruenissent, diuisaq; inter se regia, amplis ac spatiosis ædibus, maioribus etiam reliqua urbe, pro suo uterq; arbitrio separatim agitarẽt. Postq̃ uerò in urbem peruentũ, populus eos uniuersus laureatus excepit, & Senatus consalutauit. Præibant igitur principes ipsi cum purpura imperatoria, pòst sequebant̃ consules, urnam cum Seueri reliquijs gestantes. Qui aũt nouos imperatores consalutauerant, progressi deinde, urnam quoq; ipsam supplices adorabant. Ita comitati magna pompa, cõposuerunt ipsum in templo, ubi Marci, ac superiorum principũ sacra uisuntur monimenta. Re igitur diuina, ceremonijsq; de more concelebratis, uterq; in regiam discedunt, partiti inter se domũ, ianuisq; secretioribus obstructis, publicis tantũ atq; atriẽsibus promiscuè utentes. Quin & custodes corporis separatim sibi delegerunt, uix unquã congredientes, nisi pauxillum duntaxat, ut in publico à multitudine ipsa conspicerentur. Sed in primis tamen iusta parenti persoluerunt. Mos est enim Romanis, consecrare imperatores, qui superstitibus filijs, uel successoribus moriunt̃. Quiq; eo sunt honore affecti, relati dicunt̃ inter diuos. Est autem tota urbe quasi luctus quidam, festæ celebritati promiscuus. Quippe functũ uita corpus, ritu hominum sumptuoso funere sepeliunt. Sed certam imaginem defuncto q̃ similimam fingunt, eamq; in regiæ uestibulo proponunt supra eburneũ lectum maximũ atq; sublimem, uestibus instratum aureis. Et quidem imago illa ad ægroti speciem pallida recumbit. Circa lectum uerò utrinq; magnã partẽ diei sedent, à læua quidem Senatus omnis uestibus atris amictus, à dextra uerò matronæ, quas uirorũ aut parentum dignitas

honestat,harumq́ nulla uel aurũ gestans,uel ornata monilibus conspicit, sed uestibus albis exilibus indutæ,mœrentiũ speciem præbent.Hæc ita per septem dies continuos faciunt,medicis ad lectũ quotidie accedentibus,inspectumq́ uelut ægrum deterius se habere pronuntiantibus.Dein ubi iam uisus obijsse diem, lectũ humeris attollunt equestris senatorijq́ ordinis nobilissimi ac lectissimi iuuenes, perq́ uiam sacrã in uetus forũ deferunt, ubi magistratus Romani deponere imperium cõsueuerant. Vtrinq́ aũt gradus quidã sunt ad scalarũ similitudinem extructi,in quibus altera ex parte puerorũ chorus est è nobilissimis atq́ patricijs, altera fœminarũ illustrium,hymnos in defunctũ,pęanasq́ canentium, uerendo ac lamentabili carmine emodulatos.Quibus peractis,tollunt iterũ lectum, atq́ extra urbem perferunt in Martiũ campũ,ubi q́ latissimè campus patet: suggestus quidam specie quadrangula,laterib.æquis assurgit, nulla præterq́ lignorũ ingẽtium materia cõpactus in tabernaculi formam.Id quidem interius totũ est aridis fomitibus oppletum,extrà autem intextis auro stragulis,atq́ eboreis signis,uarijsq́ picturis exornatum.Infrà uerò alterum minusculum quidem positum est,sed forma & ornatu persimile,portis ianuisq́ patentibus.Tertiumq́ item, & quartum semper superiore contractius,ac deinceps alia, donec ad extremũ,quod est omnium breuissimũ,perueniatur.Possis eius ædificij formam comparare turribus his quæ portibus imminentes noctu igne prælato,naues in tutas stationes dirigunt.Pharos uulgò appellant.Igitur lecto in secundum tabernaculum sublato, aromata & suffimenta omnis generis, fructus herbasq́, succosq́ omneis odoratos conquirunt,atq́ aceruatim effundunt.Quippe neq́ gens est,neq́ ciuitas, neq́ qui honore ullo aut dignitate præcellat, quin certatim pro se quisque suprema illa munera principis honori deferant.Vbi uerò ingens aromatũ aceruus aggestus est, ac locus omnis expletus,tum circa ædificiũ illud adequitant,uniuersis equestris ordinis certa quadam lege ac recursu,motuq́ Pyrrhichio, numeroq́ in orbem decurrentibus.Currus item circumaguntur insessi purpuratis rectoribus, qui personas ferant ducum omnium Romanorũ, principumq́ illustrium. Quæ ubi celebrata sunt,facem capit imperij successor,eamq́ tabernaculo admouet.Tum cęteri omnes undiq́ ignem subijciunt, cunctaq́ ilicò fomitibus illis aridis, odoramentisq́ referta igni ualido corripiuntur. Mox ab extremo minimoq́ tabernaculo, tanq́ è fastigio quodam,simul cum subiecto igni,aquila dimittitur, quæ in cœlũ creditur ipsam principis animam deferre.Ac iam ex illo unà cum cæteris numinib.imperator colitur.Ita consecrato parente,reuersi domũ iuuenes, discordias quottidie & simultates exercere,insidiari inter se,moliri, parare omnibus modis, atque eo modo uterq́ in animo habere,quibus alter dolo caperetur.postremò quacunque uia grassari ad singulare imperiũ,ac nihil inuicem prætermittere,dum consortem potestatis expungerent. Sed & mentes animiq́ omniũ urbanorum, quicũq́ honore aliquo,aut dignitate præstarent,diuersi trahebantur, utroq́ seorsum literas clanculum missitante, magnisq́ pollicitationibus sibi homines adiungente. Maior tandem pars ad Getam spectabat, quòd opinionem nonnullã ostenderet probitatis,moderatumq́ se & lenem in congressibus præstaret, studia porrò tractabat honestissima. Quippe & disciplinarũ laude celebres circa se frequẽtes habebat,& in palęstra,ac reliquis ingenuis exercitationibus uersabat.Placidus prę terea in omnes,atq́ humanus,fama & gloria quadam optima plurimos ad amicitiam beneuolentiaq́ alliciebat. Cõtrà uerò Antoninus cũcta asperius ferociusq́ gerebat,atq́ ab his rebus,quas suprà diximus,alienus,militaris uitæ ac bellicę uideri amator affectabat. Nihilq́ nõ iracundè faciens, minitando quàm suadendo, metu

metu quam beneuolentia sibi amicitias quærebat. Sed cùm diu frustra mater discordanteis inter se germanos redigere in gratiam studeret: uisum aliquando ambobus est, imperiũ inter se diuidere, ne Romæ agitantes, alter alterius essent insidijs opportuni. Quare conuocatis paternis amicis, coram ipsa matre de imperio diuidendo disceptabant, sic uti Europa omnis Antonino, tellus aũt aduersa, quæ omnis Asia nuncupatur, Getæ adiudicaret. Ita enim diuina quadã prouidẽtia, utrũq; continentem Propontidos incursu disterminari. Placebat aũt, ut Antoninus castra ad Byzantiũ haberet, Geta uerò in Chalcedone Bithyniæ urbe, quæ scilicet opposita inter se, utriusq; imperiũ tuerent, atq; à transmittendo prohiberẽt. Tum ut è senatorio ordine quotcunq; ex Europa forent, in urbe ipsa remanerent, reliqui Getam sequerent. Sedes imperij sui Geta destinabat Antiochiã, uel Alexandriam, urbes magnitudine haud longè infra Romam. Tum ex gentibus ad meridiem habentibus Mauros, Numidasq;, Antonino concedens, reliquos ad Orientem usq; Geta sibi asciscebat. Hæc dum illi agitarent, reliquis omnib. mœsto uultu terram intuentibus, ita Iulia mater locuta est: Terram quidẽ, & mare, ô filij, iam inuenistis quo pacto diuidatis, & continentem utramq;, ut dicitis, Pontici discriminant fluctus, matrem uerò quo'nam modo diuidetis? quo'nam modo infelix ego distribuar inter utrunq; uestrũ, aut dissecabor? Me primã igitur occidite, dimidiamq; uterq; apud se partem sepeliat, ut ego quoq; inter uos cum mari terraq; ipsa diuidar. Hęc locuta multis cum lacrymis, eiulatuq; manus ambobus inijciẽs, cõplexa utrũq;, reconciliare inter se conabatur. Quare coorta miseratione, cũcti discessere improbato consilio, ipsiq; in ædes suas reuersi. Sed gliscebat in dies odium atq; discordiæ. Nam siue duces ac magistratus aliqui eligerent, uterq; amico suo potissimũ suffragabat, siue ius dicerent, semper diuersa sentiebant, magno illorũ periculo cuia res agebat. Pluris enim studiũ suum, quam ius aut æquũ faciebãt, etiam in ludis ipsis diuersarũ semper factionũ. Nihil præterea insidiarum omittebant. Cocos identidem, & pincernas conati ad ueneficia impellere: quæ ubi tardius procedebant, quod scilicet uterq; magna diligentia curaq; cibũ capesserent, postremò impatiẽs Antoninus, atq; imperij totius cupidine instigatus, deliberat magnum aliquid uel facere, uel pati, ferrumq; & cædẽ molitur. Et quando secus processerant latentes insidiæ, necessarium putabat periculo omni, ac spe posthabita, quouis modo incœptũ patrare. Quare irrupto fratris cubiculo, nihil eum tale expectantẽ supra matris pectus multo undantẽ sanguine sæuus obtruncat. Quo facto exilit statim, ac per totam regiam currens clamitat magnũ se periculum effugisse, uixq; euasisse incolumem. Simul imperat militibus regiæ custodibus, raperent ilicò se, atq; in castra deducerent, ubi tutius asseruetur, periturum dictitans, si diutius in ædibus morã trahat. Illi pro ueris ea dicta accipientes, simul ignari quæ intus gesta, currentem eum currentes & ipsi comitantur. Fit ingens populi tumultus, raptim agente se sub uesperam principe mediam per urbẽ. Vt autẽ castra attigit, ædiculamq; eam intra quã signa ac simulacra exercitus adorantur, procidens humi, gratias agebat, uotis quasi pro salute susceptis. Ea re militibus nuntiata, partim iam lauantibus, partim requiescentibus, statim illuc omnes exterriti feruntur. Ille progressus in mediũ, non quidem continuò rem ipsam, prout erat gesta, fatebatur, sed effugisse periculũ clamitabat, insidiasq; inimici hominis atq; hostis. Nã ita fratrẽ appellabat. Vixq; tandem post longũ certamen, aduersarios superatos. Quippe utrisq; periclitantibus, se postremò unicum imperatorem fortunæ relictum dono. Talia quædam obliquans, atq; inuoluens, intelligi quæ fecisset, quam audiri malebat. Tum pro salute imperioq; suo singulis militib. Atticarũ drachmarum

duo millia supra quingentos pollicet. Praetereaq; annonae supra q̃ sueti accipere dimidiũ. Iubet item iam tum ex templis, thesaurisq; sibi ipsos pecuniã sumere, largiter effusis uno die, quęcũq; per duodeuiginti annos Seuerus collegerat atq; recondiderat alienis calamitatibus. At milites tanta pecuniae magnitudine illecti, totoq; iam negotio intellecto, uulgata passim caede per eos qui aedib. effugerant, unũ illum declarãt imperatorẽ, Geta hoste appellato. Igitur ea nocte moratus in templo Antoninus, ac fretus largitionibus, quibus sibi milites adiunxerat, cõtendit postridie in Senatũ, toto stipante exercitu, sed armis instructiore, q̃ consueuit principẽ deducere. Ingressus deinde, ubi rem diuinã fecit, conscendit sellã imperatoriam, atq; ad hunc modũ uerba facit: Nõ me quidẽ fugit, omnem domesticorum caedem, statim atq; auribus inciderit, odiosam uideri, nomenq; ipsum ut primùm audiatur, afferre grauem calumniã. Quippe infelices misericordia, potẽtes inuidia sequit̃, ac uictus accepisse, uictor attulisse iniuriã uidet̃. Caeterùm si quis uero magis iudicio q̃ studio erga defunctũ aliquo rem ipsam expẽdat, causamq; eius & consiliũ exquirat, facilè scilicet inueniet, rectũ esse & necessariũ, uindicare magis q̃ accipere iniuriã, quippe ad occisi calamitatẽ etiã infamia timiditatis accedit. uictor praeterq; quòd incolumis est, etiã gloriã retulit fortitudinis. ac caetera quidẽ quae saepe in me cùm ueneficijs, tum omni genere insidiarũ intẽdit, facile uobis est exquirere tormentis. Quippe idcirco adesse omnes illius ministros imperaui, ut uerũ deprehendatis. Sunt aũt nonnulli quoq; ex his iam torti, quorum exaudire confessionẽ possitis. Postremò aũt cum ego apud matrẽ forem, uenit ille in me, quosdam secũ adducens gladijs accinctos. Sed ego re pręcognita, ultus hostem sum. Neq; enim iam aut fratris mentem gerebat, aut fraterna moliebatur. Vlcisci aũt illũ qui prior insidietur, ut iustũ est, ita usu quoq; iam receptũ. Quippe ne ipse quidem urbis huius conditor Romulus germanũ pertulit, suis tantũ operibus illudentem. Taceo Germanicũ Neronis, ac Titum Domitiani fratres. Marcus ipse philosophiae simulator, ac mansuetudinis, Lucij generi sui contumeliam non pertulit. Ego uerò uenenis cõparatis in me, gladioq; impendente, ultus hostem: quippe hoc illi sua opera nomen imponebant. Vos aũt dijs gratias agite, q̃ alterũ uobis principẽ seruauerint, neq; mẽtes uestras in diuersa partiti, sed unum tantũ spectantes imperatorẽ, uitam securi traducite. Imperiũ autem Iupiter sicut ipse inter deos solus possidet, ita etiam uni tantùm mortaliũ adiudicat. Haec locutus magna uoce, irarumq; plenus, ac truculento uultu illius amicos intuens, trementibus pallentibusq; plerisq; in regiã reuertitur. Continuò igitur coepti occidi domestici omnes fratris, atq; amici, quiq; in aedibus habitabant, quas ille incoluerat, ministriq; item uniuersi, sic ut ne aetati quidẽ infantiũ parceretur. Porrò ipsa cadauera plaustris omnib. per contumeliam imposita, atq; extra urbem exportata, aceruatim aut temerè iniecta rogis cõburebantur. Nec quisquam superfuit ex ijs qui leuem modò cum Geta notitiam habuisset. Atletae etiam, & aurigae, atq; omnifariam histriones, & quicquid deniq; uel oculis illius, uel auribus iucundũ fuerat, passim occidebantur. Praeterea senatorij ordinis quicunq; aut nobilitate, aut opibus excelleret, minima quaq; de causa, uel planè nulla, quantumlibet leui delatione pro illius amicis interimebantur. Quin & Cõmodi sororẽ iam anum, atq; ab omnib. imperatoribus, ut Marci filiam oportuit, magno in honore habitam, morte affecit, causatus Getae necem apud ipsius matrem defleuisse. Et coniugem quondam suam Plautiani filiam, quae fuerat in Siciliam relegata, ac consobrinum Seuero cognomine, filiumq; Pertinacis, & Lucillae Commodi sororis: postremò quicquid ex cognatione imperatoria, aut in Senatu ex patricia nobilitate superer

erat,planè quasi ab stirpe abscidit.Ducesq; prouinciarũ uniuersos, ac procuratores,ueluti Getæ amicos,neci dedidit. Totæq; noctes cędẽdis plurifariã mortalib. impendebant. Sed & uestales uirgines uiuas obruit terræ,quasi temerata uirginitate.Deniq; id quod nunq̃ alias factitatum,cùm Circenses spectante eo populus Romanus in aurigam,cui studebat,nescio quid cauillatus esset, ratus sibi contumeliam illatam, repentè omnem exercitum facere impetum iussit in populum, ac raptare,& occidere quicunq; in aurigã dixissent. At milites accepta semel uiolandi rapiendiq; potestate, cum discerni à reliquis nequirent qui fuerant proteruius locuti,nullo scilicet in tanta multitudine uerũ fatẽte,passim ut in quemq; inciderant,aut occidebant,aut omnibus ereptis, quasi salute redempta,uiuos ægrè dimittebant. His actis, stimulante malorũ facinorũ conscientia,uitamq; perosus urbanam,statuit Roma secedere, ut & milites ordinaret, & prouincias inuiseret. Igit Italia decedẽs,ad ripas Danubij peruenit,ac partes imperij Romani Septentrioni subiectas.Ibi aut corpus exercebat aurigando, cædendisq; cominus omne genus beluis,aut ius dicebat,rarius id tamen,statimq; sententiã ferens,ac respondens,pauculis duntaxat auditis. Cæterũ Germanos illic sibi omnes adiunxit,atq; in amicitiam cõciliauit, sic ut ex his socios bellorũ, & custodes corporis ualidissimum quemq;,& pulcherrimũ sibi adsciuerit.Sæpe etiam Romano cultu deposito,uestemGermanicam induebat,atq; in eorũ sagulis argento uariegatis conspiciebatur,etiam flauam capiti cæsariẽ imponens, ad modũ Germanicæ tonsuræ. Quibus læti Barbari,mirificè eum diligere, gaudere etiã Romanus miles, quem scilicet ille amplissimis largitionibus prosequebatur.Ipse nullũ nõ militiæ munus promptè obire: & siue quid fodiendũ foret,primus fodere,siue pons flumini imponendus,aut extruendus agger,siue quod opus manuum faciendum,aut labor subeundus,primus omnia occupare, tenuiq; mensa , ac ligneolis poculis, uasisq; esculentorũ contentus esse,panemq; etiam temerè factũ comesse.Quippe tritico quantũ satis uni foret,sua manu molito,massaq; inde facta,atq; in carbonibus decocta,uesci solitus,omnia deniq; elegantiora aspernari,& uilissimis quibusq;, ac uel pauperrimo gregarioq; militi facilimis uti.Tum cõmilitonem q̃ principẽ uocari se malle,ac plerunq; iter facere,perinde atq; ipsi pedibus ambulans,raroq; uehiculum conscendere,aut equũ,sibi ipse portare arma,nonnunq̃ etiam signa militaria longissima,& aureis ornamentis prægrauia, ac ne robustissimis quidẽ militibus facilia,ipse humeris subire.Ob hæc igitur,aliaq; huiuscemodi, ut hominẽ militarem diligere eum suus exercitus,& ut uirum fortem admirari. Quippe instar miraculi uidebatur tantulæ hominem staturæ,tantis esse laboribus parẽ. Sed ubi milites apud Danubium ordinauit, atq; in Thraciam Macedonibus conterminam discessit, continuò Alexander alter euasit. Nam & memoriam regis eius omnibus modis renouauit,statuis imaginibusq; nulla non urbe poni iussis, Romamq; ipsam, Capitoliumq;,& templa uniuersa refersit Alexandri simulacris. Vidimus item imagines nonnullas ridiculè depictas, quæ uno corpore duas facies præferrent,Alexandri atq; Antonini.Ipse prodibat Macedonico habitu,causiam gestans,et crepidas,ac lectissimã iuuenũ manũ in exercitu Phalangem Macedonicam appellabat,iussis ducibus nomina sibi ducum Alexandri,imponere. Præterea iuuenes Sparta accitos,Laconicam & Pitanitem centuriã uocabat.His igit actis,atq; urbibus ꝓut quamq; potuerat ordinatis,Pergamũ adit,Asię ciuitatẽ,ut Aesculapij curationibus uteretur. Quò postq̃ peruenit,somnijs q̃ diu uoluit,captatis,Ilium mox petijt,& cunctis urbis reliquijs collustratis, ad Achillis tumulũ ꝓcessit.Eoq; coronis floribusq; magnificè exornato,rursus imitari Achillẽ cępit.

Sed Patroclum desiderans aliquem, quippiam huiusmodi fecit. Libertorum omnium charissimus Festus, à memoria, dum ad Iliũ moratur, uita defunctus est, ueneno (ut quidam aiebãt) extinctus, quo scilicet Patrocli more sepeliretur (ut alij affirmant) morbo interceptus. Huius igitur cadauer efferri iussit, cõpluribusq; lignis rogum strui. Dein imposito in medium, mactatisq; omne genus animalibus, subiecit ignem, phialamq; manu tenẽs, uinumq; libans, uentos precabatur. Cũq; esset raro capillo, & crinem quæreret, ut imponeret ignibus, derididiculo erat omnibus: cæterùm quos habuit capillos, tamen totondit. Laudabat aũt ex omnibus ducibus præcipuè Syllam Romanũ, & Afrum Annibalem, quibus etiam statuas atq; imagines excitauit. Decedens autẽ Ilio, Asiaq; omni, et Bithynia, gentibusq; reliquis pertransitis, atq; ubiq; rebus cõpositis, deuenit Antiochiã, ibiq; exceptus honorificentissimè, atq; aliquandiu moratus, Alexandriam contendit, prętexens huic itineri desideriũ uisendæ urbis ab Alexandro constructæ, simul consulendi illorũ numinis, quod egregiè incolæ uenerantur, ac simulans hæc duo, in primis religionem Dei, & herois memoriã, iubet hecatombas cõparari, ac parentatiões omne genus. Quod ut primùm est Alexandrinæ multitudini nuntiatũ, leuissimæ suapte natura, & omnibus momentis expositæ, studiũ beneuolẽtiamq; principis omnes, quasi animorũ impotes accipiebãt. Igitur ad excipiendũ illum se comparabant, quanto nunq; antea honore consueuerant. Quippe omnifariam musica instrumenta disposita, ubiq; uariũ edebant sonitũ. Præterea aromatũ ac suffimentorum uapor omne genus additus, cũctos optimis replebat odoribus: tædis præterea & florũ sparsionibus honorabant. Sed ubi in urbẽ iam peruenit, primò quidem templũ ingressus est, multisq; uictimis immolatis, ac thure cumulatis altaribus, ad Alexandri monimentũ se contulit, paludamentumq; purpureũ, & claris speciosisq; gemmis anulos conspicuos, balteumq;, & si qua alia gestabat elegantiora, dempta sibi, tum illius imposuit tumulo. Hæc cernentes Alexandrini, læti supra modũ, noctibus totis, ac diebus festum celebrabant, ignari quid intra ulceratum pectus imperator occuleret. Hæc enim omnia per simulationẽ faciebat, ut uniuersam illorũ multitudinem contrucidaret. Latentis odij causa talis erat. Nuntiatum ei fuerat Romæ agenti, uiuo adhuc patre, atq; item pòst extincto, multa in ipsum dicere Alexandrinos. Sunt enim homines suapte natura dicaces, atque ad describendũ illudendumq; maximè facti, iactantes in optimũ quemq;, & potentissimũ dicteria quædã, ut quidẽ ipsi putant, festiua: ut aũt uidentur ijs in quos dicuntur, longè grauissima. Quippe huiuscemodi iocorũ, uel maximè illa permouent, quibus delicti ueritas arguitur. Quare cùm multa in eum dixissent, ne dissimulata quidem fraterna cæde, matremq; etiam Iocastam uulgò appellarent, irriderẽtq; ipsum, quòd tantulæ homo staturæ, Alexandrũ atq; Achillẽ maximos ac fortissimos heroas æmularetur: dum ludere se putant, eò impulerunt Antoninũ, hominem suapte natura iracundũ atq; sanguinariũ, ut perniciem illis insidias' que moliretur. Igitur celebritate ac festo iam peracto, cùm uideret maximã hominũ multitudinem ex uicinis regionibus confluxisse in urbẽ, monuit edicto, ut in planiciem quandam iuuentus uniuersa conueniret, uelle affirmans, sicuti Macedonicam Spartanamq; habebat, ita etiam in Alexandri honorem ipsius herois cognomento phalangem constituere. Iubet igitur consistere iuuenes uniuersos, relicto interuallo, ut singulorũ ætatem staturamq;, & corporis habitudinem militiæ idoneam consideraret. His creditis iuuenes, ac uerisimili spe ducti, ob insignẽ honorem paulo antè exhibitũ principi, conueniunt frequentes unà cum parẽtibus atq; germanis lætis gratulãtibusq;. At uerò Antoninus singulos inter se distantes

circumiens

circumiens,contrectansq́,&aliud in alio laudans præteribat:donec illos,neq; id animaduertentes,neq; expectantes uniuersus circumueniret exercitus. Vt uerò coniecturã fecit,iam esse omnes militũ suorũ armis inclusos,quasiq; retibus impli citos,ipse statim cum suo præsidio excessit,ac signũ militibus dedit. Qui statim facto undiq; impetu,deprehẽsam in medio inermem iuuentutẽ,cęterosq; qui aderant,magna cæde contrucidant,atq; è militibus alij cædem tantum faciebant,alij foueis ingentibus cadauera obruebant, aggestaq; desuper humo immanẽ tumulum excitarunt. Multi etiam in eas foueas semiuiui protrahebantur, multi adhuc integri detrudebant. Sed & milites nonnulli simul perierunt. Nam qui reliquias adhuc aliquas spiritus retinebãt,neq; penitus defecti erant uiribus,impliciti proruentibus se militibus,eos quoq; secũ trahebant in foueam. Tanta est aũt facta cędes,ut riuis cruoris per planiciem decurrentibus, cùm fauces ipsæ Nili ingentes, tum littus omne circa urbem purpurasceret. Sed affectans Parthici cognomẽ,famamq; deuictæ ad Orientẽ Barbariæ,quanq; in altissima pace,tale quiddam machinatur. Dat literas ad regem Parthorũ Artabanum,simulq; legatos cum muneribus mittit,materiæ & artis conspicuæ. In eis literis fuerat scriptũ,uelle se regis filiam ducere in matrimoniũ. Principem se esse,& principe natũ: quare haud decorum priuati cuiusquã, & tenuis fieri generũ, sed reginam ducere potius, filiamq; magni regis. Duo maxima imperia esse, Romanũ & Parthicũ. Quibus affinitate illa in unũ coeuntibus,ac nullo iam discriminante fluuio, unam tantũ potentiam factum iri, nullis expugnabilem uiribus. Nam reliquas Barbaras nationes, quæ nunc amborum imperijs subiectæ sunt,facilè iugum toleraturas,si proprios gens quæq;, & conuentus sit habitura rectores. Esse Romanis pedestrem exercitum, qui hastis,& stataria pugna cæteros antecellat: Parthis uerò equitatũ plurimum, peritissimosq; sagittarios. His igitur concurrentibus, & quæ usui ad bellum sunt in unum conspirantibus,facilè ipsos sub uno diademate totius orbis terrarum imperium retenturos. Præterea odoramenta,quæ apud illos proueniant, telasq; laudatissimas,contraq; apud Romanos metalla ipsa, & quæcunq; arte aliqua conspicua uisuntur, non iam uix raroq; & clanculũ per mercatores importatũ iri, sed in una duntaxat terra, unoq; imperio, cõmunemq; fore utrisq; usum rerum omniũ, minimeq; impeditum. His literis Parthus acceptis,primo quidẽ abnuere, negare Romano conuenire Barbarum matrimonium. Quam enim fore cõcordiam, neque uoce satis congruentibus, & uictu habituq; inter se distantibus. Esse Romæ patricios permultos, quorum sibi ille optare liberos in matrimoniũ possit, sicuti itidem apud se Arsacidas. Neq; ullam sanè extare causam, cur alterutrum genus adulteretur. Hæc igitur à principio rescribens,cõditionem aspernabatur. Sed instanti Antonino donisq; & iureiurando fidẽ studij sui,& charitatis uxoriæ facienti,credidit Barbarus,ac pollicitus daturam filiam, generum iam ipsum appellitabat. Cuius rei uulgata mox fama, Barbari scilicet omnes ad Romanum suscipiendum principem se comparabant,spe quadam sempiternæ pacis exultantes. Cæterùm Antoninus prohibente nullo,fluuios transgressus, ac iam Parthicam regionem quasi propriam peragrans,sacrificantibus passim uniuersis,supra'que coronata altaria odores incendẽtibus, lætum se honore illo Barbarorum magnopere simulabat. Posteà uerò quàm magno itinere facto,ad ipsam Artabani regiam appropinquabat, occurrit ei rex in quadam ante urbem planicie, nouum nuptum excepturus,generumq; suum: sed Barbarorum magna multitudo, floribus indigenis coronati, atq; induti uestes auro, diuersisq; coloribus uarias, festum agitabant ad tibiarum fistularum'que & tympanorum sonitus saltantes numerosè.

Quippe

Quippe huiuſcemodi tripudijs ſupra modum delectantur, præſertim cum ſe temeto largius inuitarunt. Sed ubi omnis multitudo confluxit, ac relictis equis pharetrisq́, & arcubus depoſitis, inter libamina & calices agitabant, collectiq́ in unũ Barbarorũ q̃ plurimi, temere inordinatiq́ conſtiterant, nihil ſuſpectantes mali, ſed pro ſe quiſq́ ſtudentes uidere nouum nuptũ, tum ſigno dato Antoninus militibus imperat, impetũ cædẽq́ in Barbaros faciant. Illi re ſubita perterriti, cædentibus ſauciantibusq́ Romanis terga obuertunt. Ipſe Artabanus à ſuis ſtipatoribus raptus, atq́ equo impoſitus, uix ęgreq́ cum paucis fugiens elabitur. Reliqua uerò multitudo Barbarorum paſſim cædebatur. Quippe neq́ equos habebant, quibus maximè utuntur. Deſcenderant enim ex ijs, paſtumq́ dimiſerãt: neq́ ipſi euadere fuga poterant, impediẽte curſum fluxa ueſte, ad pedes uſq́ deducta. Porrò pharetras & arcus omnino non attulerant. Nam quid illis opus ad nuptias? Ita ingenti cæde Barbarorum facta, Antoninus prædaq́ & hominibus magna copia captis diſcedit, reſiſtente nullo, uicisq́ & urbibus incenſis, data poteſtate militibus rapiendi, quod quiſq́ poſſet aut uellet. Hanc igitur calamitatẽ haud opinato Barbari acceperunt. Antoninus autem regionem Parthicam penitus ingreſſus, defeſſis iam rapiendo cædendoq́ militibus, reuertitur in Meſopotamiam, indeq́ Senatui populoq́ Rom. per literas ſignificat ſubactum à ſe Orientem, cunctosq́ illius regni mortales in ſuam ditionem conceſſiſſe. At Senatus quanq̃ totius negotij gnarus (quippe principũ res latêre nullo pacto poſſunt) metu tamen atque aſſentatione cunctos illi honores uictoriæ decernunt. Subſtitit aũt poſt id Antoninus in Meſopotamia ſtudio aurigandi, ac beluarum uenationibus intentus. Erant præfecti exercituum duo, Audentius & Macrinus: quorum alter ſenex iam, rerumq́ ciuilium planè rudis, haud tamen imperitus rei militaris habebatur: alter & in foro uerſatus, & legũ conſultiſſimus. In hunc igitur ut parum militarem, minimeq́ fortem uirũ, publicè nonnunq̃ princeps cauillabatur, nec conuitijs quidẽ abſtinẽs. Nam audito illũ & uictũ uſurpare liberaliorẽ, & aſpernari uiliſſima abiectiſſimaq́ cibaria, quibus Antoninus mirabiliter delectabatur, chlamydemq́ & ueſtem cæteram ad urbanũ modum geſtare, quaſi degenerẽ ipſum, morboq́ muliebri laborantem calumniabatur, minitans etiam occiſurũ. Quorum impatiens Macrinus, uehemẽter exacerbatus eſt. Accidit aũt res huiuſcemodi. Quippe habitura finem aliquando fuerat Antonini uita. Nam cùm ſuapte natura curioſior eſſet, non hominũ modò res cognoſcere ſtudebat, ſed deorũ dæmonumq́ etiam rimari arcana, metuq́ ſemper inſidiarũ nullis non oraculis incubabat, accitis undique magis, aſtrologis, haruſpicibus, ac nullo planè prætermiſſo, qui huiuſcemodi fallacias profiteretur. Sed eos quoq́ ſuſpectans, ut parũ uera loquentes, omniaq́ ad aſſentationem uaticinantes, ſcribit ad Maternianum quendã, cui rerũ ſuarum omnium curam in urbe crediderat, & quem ſibi ex amicis omnibus fidiſſimũ putabat, conſciumq́ omnium ſecretorum habuerat, magos undiq́ optimos conquirat, atq́ euocatis manibus de fine ipſius uitę conſulat, & an quiſquam imperio inſidietur. At Maternianus nauata principi opera, ſiue id re uera manes ſignificauerant, ſiue alioqui Macrinum peroſus, reſcribit Antonino, Macrinũ eſſe qui inſidietur imperio, eumq́ è medio tollendũ. Has igitur literas, ut mos eſt, cũ reliquis obſignatas, dat ignaris quid ferrent tabellarijs. Illi conſueta uſi itineris celeritate, ad Antoninum perueniunt, quo ille potiſſimùm tempore ad aurigandum ſe parabat, ac iam currũ conſcendebat. Ita ei reddunt integrũ epiſtolarum faſciculum, in quibus erant etiã literæ quæ ad Macrinũ pertinebant. At uerò Antoninus ſtudio iam omni atq́ animo ad aurigandum intentus, imperat Macrino, uti ipſe literas ſeorſum

ſeorſum inſpiciat: ac ſi quid maioris momēti ſit,renūtiet: ſin minus, ipſe de more ſuū,hoc eſt,præfecti officiū exequatur: quippe talia identidem iniungere cōſueuerat.Ipſe deinde ad ſuum ſtudiū perrexit. Macrinus ſeorſum, epiſtolis omnibus ſolutis,etiam in eam incidit,quæ ipſi perniciē afferebat.Cognito igitur quantum periculi impenderet,ac gnarus Antonini iracundiæ,truculentiæq́;,preſertim tam ſpecioſo prætextu,ſubtrahit epiſtolā illam.Cæterarū uerò (ut ſolebat) argumēta principi renuntiat. Sed metuēs ne iterū ſuper eiuſcemodi rebus Maternianus reſcriberet,malens facere ipſe aliquid,q̄ expectando pati, tale quiddam comminiſcitur.Erat Martialis quidā centurio unus è cuſtodib.corporis Antonini,ſemper illum affectari ſolitus, cuius fratrē paucis antè diebus princeps delatū tantū, ſed minimè redargutū occiderat,ipſumq́; Martialem per contumeliā timidū ac degenerem,& Macrini amicū appellauerat.Hunc uehementer dolentem fratris nece, proprijsq́; incitatū contumelijs, gnarus omniū Macrinus ad ſe uocat, ſtudioſum iampridē ſui ac multis obſtrictū beneficijs,cui perſuadet,ut captato q̄ primū tempore Antoninū obtruncet.Ille,cùm promiſſis adductus, tum proprio odio, uindictæ fraternæ ſtudio incitatus, libenter omnia ſe facturū pollicet, cùm primùm occaſio eueniſſet.Euenit aūt haud multo pòſt,quippe agens Carris,quæ eſt Meſopotamię urbs,Antoninus deæ Lunę inuiſit templū,quod in ea regione diſtans aliquantū ab urbe,præcipuo honore ab incolis colitur. Eò ſecum paucos equitū eduxit,relicto exercitu cætero,ut ſacrificio facto in urbē reuerteretur.Medio autem itinere uno tantū famulo comitatus,ac reliquis abſiſtere iuſſis, receſſit ad requiſita naturæ.Quare auerſis omnibus,& quàm longiſſimè recedentibus, honoris ac reuerentiæ cauſa,Martialis,qui omnes temporū captabat articulos,ut eum ſolum eſſe animaduertit,ceu nutu principis ad uidendū aliquid, aut audiendū uocatus, accurrit ilicò, auerſumq́;, & ſubligacula ſibi deducentem pugione traijcit, quē celatū manu attulerat,& cùm in ipſam iuncturā ferrū incidiſſet, letali ſcilicet uulnere deimprouiſo Antoninus minimè defenſus occubuit. Quo facto, Martialis ſtatim equū inſcendit,ac fuga euadere conatur.CęterùmGermani equites, quibus & delectabatur Antoninus,& cuſtodibus corporis utebatur, propiores cæteris,primiq́; facinus cōſpicati,Martialē conſecuti miſſilib. confodiunt.Quod ubi exercitus reliquus cognouit, omnes ſubitò cōcurrerunt, primusq́; Macrinus ſupra cadauer conqueri ac delamētari per ſimulationē cępit.Grauis ea res,& moleſta militibus incidit,cōmilitonem conuictoremq́; aliquem amiſiſſe,non principem exiſtimantibus.Neq; de Macrino quippiam illis adhuc ſubolu erat,putantibus Martialem proprias inimicitias perſecutum.Ita in ſua quiſq; tabernacula diſceſſere. At Macrinus tradito igni corpuſculo, reliquias intra urnam coniectas, matri ad ſepulturā remiſit.Ea tunc Antiochiæ morabatur.Moxq́; ob liberorū calamitates,incertum ſponte an imperio alicuius,mortem ſibi conſciuit.Hunc finē habuerunt Antoninus & Iulia mater,cum quidem ad eum quem diximus,modū uixiſſent,ac ſexenniū tantū ille ſine parente, germanoq́; ſuo imperauiſſet. Extincto Antonino,incerti ignariq́; quid agerent milites, biduo ſine Imperatore fuerunt,quærentes inter ſe, quem potiſsimum principem deligerent.Siquidem aduentare magnis copijs Artabanus nunciabatur, pœnas exacturus, & cæſis inter pacem,ac libationes miſſurus inferias.Igitur principem deligunt,primo quidem Audentium militarem ſcilicet uirum,præfectumq́; non improbum. Sed ille ſenectutem excuſans, abnuit Imperium. Dein uerò Macrinum, ſuadentibus potiſsimum tribunis,quos etiā conſcios inſidiarū Antonini,ac Macrino participes conſilij fuiſſe,poſt illius mortē ſuſpicio extitit,quemadmodū in ſequētibus dicemus.

Suſcepit

Suscepit autem Macrinus imperium, non tam fide militũ fretus, quàm necessitate im pulsus; usuq́ præsenti. His actis, iam scilicet Artabanus multis copijs ac uiribus aderat, equitatum ingentem & sagittariorum multitudinem adducens: præterea cataphractos camelis insidentes, qui prælongis contis præliarentur. Quo cognito Macrinus conuocatò exercitu ita loquutus perhibetur.

DOlere uos omnes principis huiuscemodi, uel ut uerius loquar, cõmilitonis interitu, minimè mirandum. Sed calamitates casusq́ humanos modicè ferre, id uerò est prudentium. Cæterùm illius memoria uestris æternũ præcordijs insidebit, atq́ ad posteritatem propagabitur, rerum fortiter ac magnificè gestarum, præterea amoris beneuolẽtiæq́, & cõmunicatorum uobiscum laborum laudem secum deferens sempiternam. Nunc autem postulat tempus honore habito illius memoriæ, iustisq́ omnib. persolutis, occurrere imminenti periculo. Videtis Barbarum instantem cum totius Orientis multitudine, ac iustas (ut uidetur) belli causas præferentem: siquidem nos illum priores lacessiuimus, uiolato fœdere, atq́ in altissima pace bellum excitauimus. Nunc omne Romanum imperiũ in uirtutem uestram recumbit, & fidem. Neq́ enim de finibus imperij, aut de fluminibus dimicatio nobis aduersus magnum regem, sed de omnibus fortunis est, cùm scilicet consanguineos suos ultum ueniat, quos iniustè à nobis, contraq́ fœdera occisos arbitratur. Igitur arma capiamus, atq́ (ut mos Romano est) ordines in prælio seruemus. Quippe in acie Barbarorum incomposita multitudo, ac tumultuaria, ipsa se fortasse impediet. Vester autem ordo atq́ consensus, pugnandiq́ peritia, sicuti uobis salutem, ita hostibus perniciem attulerit. Quapropter sic uelim bene sperantes dimicetis, ut Romanos decet, utq́ hactenus consuestis. Ita enim & Barbaros ipsos fuderitis, & gloriam insignem adepti, fidem Romanis cæterisq́ omnibus feceritis, non dolo aut fraude ulla, sed uirtute & armis superiorem uictoriã à uobis partam. Quæ postquàm locutus est, cognita necessitate, milites in ordines se recepere, atq́ in armis agitabant. Sole autem oriente, conspiciunt Artabanũ maximas secum copias adducentem. Vt autem solem Barbari de more propitiarũt, confestim edito ingenti clamore concurrunt in Romanos, ijsq́ adequitantes sagittas ingerunt. At Romani acie instructa, Maurorumq́ equitatu per latera disposito, ac receptis per interualla expeditis militibus, quibus facilis esset excursio, fortiter resistentes, impetum Barbarorum sustinebant, qui scilicet & sagittarum multitudine, & prælongis contis, quibus cataphracti ex equis aut camelis depugnabant, pessimè Romanos accipiebant. Contrà Romani quoties pedem conferebant, facilè scilicet aduersarios superabant. Postea uerò quàm ab equitatu & camelitarum multitudine premebantur, fuga simulata tribolos, aliaq́ machinamenta ferrea acuminata proijciebãt, quæ sub arenis latentia, neq́ cuiquã conspecta perniciem equitibus & camelorũ insessoribus afferebant. Quippe illis calcatis, equi, potissimùm uerò cameli, quoniã huic generi mollissimæ sunt ungulæ, succiduæ claudicabant, excussis tergo insessoribus. Cæterùm Barbari illi, quàm diu equis aut camelis inuehuntur, acerrimè scilicet confligunt. Vbi autem uel descendêre iam, uel excidêre, faciles sunt captu, neq́ prælium in manibus gerere audent, & si fugiendus aut insequendus sit hostis, crura scilicet fluxa ueste præpediũtur. Vno igitur, alteroq́ die à mane ad uesperam pugnatũ. Nox prælium diremit, reuersiq́ sunt in castra utriq́ quasi uictores. Tertia die in planiciem pugnaturi conuenere. Tentante autem Barbaro, utpote qui numero præstabat, circumuenire Romanum, quasiq́ indagine concludere: contrà, non iam profundiorem, sed in frõtem productã constituebant Romani aciem, ac se circumueniri prohibebant. Tanta autem

autem uirorum iumentorumq; multitudo cecidit, ut omnis cōpleretur campus, maximiq; cadauerū acerui in altum attollerentur, præsertim uerò camelorū, quæ aliæ super alias procubuerunt. Ergo nec liber pugnantibus cursus erat, nec inter se cernendi copia, uelut ingenti quodā, ac uix peruio aggere cadauerū in mediū extructo, quo scilicet prohibente transitū ad reliquos, singuli se in sua castra recepērūt. At Macrinus cognito nō alia de causa tam acriter ac pertinaciter pugnare Artabanum, nisi quia se pugnare contra Antoninū arbitrabatur (solent enim Barbari paulo negotio quasi fatiscere, uelutiq; oneri cedere, si modò primis congressibus parū ex sententia res gesserint. Tunc aūt perstabant, prēliū integraturi, cùm primùm cadauera concremassent, ignari perijsse, qui has inimicitias cōcitauerat) mittit Parthis legatos cum literis, quę declararent, occidisse imperatorē, ac debitum suppliciū luisse, qui fœdera & iusiurandū temerauerat, sibi esse à Romanis, quorū ipsum tandem imperium sit, summam rerum traditam. Non placere uerò, quæ acta forent. Itaq; captiuos quicunq; superessent, raptaq; omnia redditurum. Cupere se illū ex inimico amicum facere, pacemq; iureiurando ac libaminib. sancire. Quibus lectis Artabanus, edoctusq; à legatis de Antonini cęde, satis dedisse supplicij uiolatorem fœderis arbitratus, contentusq; reddi sibi citra ullū cruorem captiuos, prædamq; omnem, fœdus cum Macrino ferit, atq; in proprias sedes reuertitur. Sed & Romanus imperator, deducto ex Mesopotamia exercitu, Antiochiam profectus est.

LIBER QVINTVS

DE Antonini imperio, cædeq;, insidijs, ac successione item superiore libro diximus. Cęterùm Macrinus ubi Antiochiam peruenit, literas Senatui populoq; Romano misit in hanc sententiam: Cùm satis ipsi cognitum habeatis, quod nam fuerit meū iam inde à principio totius uitæ institutum, quamq; ad benignitatē propensi mores, quæ mansuetudo in ea potestate explicata, quæ non multū abest à principatu (siquidem ipse quoq; imperator fidei se præfecti cohortis credit) superuacuum esse arbitror multis uerbis uti apud uos. Nostis enim & ipsi parū me lætum fuisse ijs rebus quę ab illo gerebantur, ac sæpe uestri causa periclitatū, dum ille nulli non calumniæ fidem habens, uelut effrenus contra uos irrueret. Itaq; identidem mihi obtrectare solitus, etiam publicè modestiam in me, atq; humanitatem uituperabat, segnem, et fluxis moribus uocitans. Quippe homo assentationibus gaudens, quicunq; ipsum ad crudelitatem exacuebant, rabiemq; insitam, quasi signo dato prouocabant, & calumnijs iram excitabant, eos sibi deniq; beneuolos, fidosq; in primis amicos arbitrabatur. Mihi autem iam inde à principio nihil lenitate antiquius, modestiaq; fuit. Igitur Parthicum bellū longè maximum, & in quo omne Romanū imperium fluctuauerit, ita confecimus, ut nec in acie fortiter dimicando hostibus cesserimus, & regem maximas secū trahentem copias, icto fœdere ex inimico amicum reddiderimus. Porrò, me principe, liberi, incruentiq; omnes agitabunt, magisq; optimatiū conspiratio hæc erit, q̄ principatus. Neq; tamen est quod quisquam indignū imperio censeat, aut crimen putet esse, quòd ex equestri ordine ad imperium peruenerim. Nam quò obsecro nobilitas ipsa, nisi morum benignitas adsit, & humanitas? Siquidem fortunę munera, etiam parum dignos exornant, animi uirtus propriam cuiq; gloriam cōciliat: & claritas quidē generis diuitiæq;, atq; id genus reliqua, etsi beatorum propria putantur, minimè in ipsis, utpote ab alijs tradita laudantur. Lenitas aūt, ac benignitas, etsi ipsę quoq; admirationi sunt, attamē habēti

quoq; laudem accumulant. Quid enim nobis profuit Cōmodi nobilitas, aut Antonini paterna successio? Scilicet eiusmodi homines quasi ipsis debitam hæreditatem adepti, ueluti proprio patrimonio per contumeliam abutūtur. Qui autem à uobis imperium acceperunt, uelut in perpetuū obstricti etiam referre gratiam pro meritis enituntur. Ad hæc patricia principū nobilitas sæpenumero in superbiam uertit, despectis omnibus uelut inferioribus. At qui modestiæ experimēto ad imperium asciscuntur, quasi partum labore tuentur semper, uerenturq; & colunt, quos consueuerant. Mihi sanè decretum est, nihil sine autoritate uestra gerere, ac uos participes consiliariosq; habere reipub. gerendæ. Viuetisq; pro arbitrio uestro in libertate illa, quam uobis antehac à patricijs imperatoribus ereptā, Marcus dein, Pertinaxq; restituere conati sunt, ambo ad imperiū priuatis cūnabulis innutriti: quippe generis initia clara posteris relinquere, ipsum præstat, q̄ accepta à maioribus fœdis moribus contaminare. Hac lecta epistola, conclamatum à Senatu uniuerso, nulliq; nō honores Augustorū Macrino decreti. Neq; uerò tantopere lætus Senatus Macrini successione fuit, q̄ uulgò uniuersi gratulabant̄ extinctū Antoninū. Nam ut quisq; autoritate aliqua, aut dignitate præcellebat, ita maximè imminentem suis ceruicibus depulisse gladium arbitrabatur. Delatores aūt & serui omnes, quicūq; dominos detulerant, patibulo suffixi, totaq; urbs, atq; adeò Romanū imperiū sceleratis hominibus perpurgatū, partim supplicio affectis, partim exilio mulctatis. Quòd si qui tamen latuerunt, metu quiescentiū, etiā ipsi libertatis quandam imaginē præferebant, anno duntaxat uno, quo Macrinus imperiū obtinuit. Quippe hoc tantū peccauit, quòd non exercitum ilicò dimisit, atq; unoquoq; domū reuerti iusso, ipse Romam sui cupidam statim non petijt, uocante populo quotidie se, ac Macrinū uociferante. Sed Antiochiæ morabat̄, barbam nutriens, & incedēs q̄ solebat lentius, tardissimeq;, ac uix adeuntibus se respondens, adeoq; interdū submissa uoce, ut ne exaudiri quidē posset. Hęc eñ demum sibi de Marci moribus imitanda proposuerat, cùm ad illius reliquam uitam nullo pacto aspiraret. Quippe deliciosius in dies agitās, histrionibusq; & saltatoribus intentus, & gubernandi negligens, incedebat cum fibulis, ac balteo auratis gemmatisq;. Qui luxus minimè Romano gratus exercitui, certè quem Barbaris putant, fœminisq; congruentiorē, q̄ principi. Talia igitur intuentes, magnopere improbare omnes, uitamq; planè hominis aspernari molliorem, q̄ ut militari uiro conueniret, simul cōparare inuicem Antonini uitæ exemplū, solertis in primis, ac planè militaris uiri, et Macrini luxuriam. Pręterea grauiter indignari, quòd ipsi adhuc in tabernaculis agerent, procul à patria, ac nonnunq̄ rerū quoq; necessariarum indigerent, neq; domū dimitterentur etiā pace facta, cùm scilicet ille contrà mollissimè ac deliciosissimè uitam coleret. Igitur excussis uelut habenis quotidie in hominem cauillabantur, ac leuissimam quamq; occidendi eius occasionē aucupabantur. Sed ita scilicet fato datum fuerat, ut uno duntaxat anno princeps Macrinus in delicijs absumpto, simul cum uita imperium amitteret, exiguam, tenuemq; fortuna occasionē militibus ostentante, ad ea quæ concupierant patranda. Mæsa erat quædam nomine Phœnissa mulier, ab Emæsa urbe Phœniciæ, cui soror Iulia fuerat Seueri coniux, ac mater Antonini, ea uiuente sorore multos annos in aula imperatoria uixerat, Seuero & Antonino principibus. Hanc igitur Mæsam post sororis obitum, atq; Antonini cædem, iusserat Macrinus in patriam cum omnibus bonis reuerti. Abundabat aūt grandi pecunia, utpote longissimo tempore inter principalē potētiam enutrita. Reuersa igitur anus, domi agitabat. Erant uerò ei filiæ duæ, quarū natu maior Soænis, minor Mammæa uocabatur.

Illa

Illi filius Bassianus, huic Alexianus, amboq; sub matribus auiaq; educabãtur. Et quidẽ Bassianus annos natus erat circiter quatuordecim, Alexianus aũt decimũ iam annum attigerat, sacerdotes ambo Solis, quem maximè indigenæ colunt, Phœnicum lingua Heleagabalũ uocitantes. Templũq; illi maximũ constructum habent auro argẽtoq; plurimo, ac lapidũ eleganti magnificentia exornatũ. Neq; solùm indigenæ deum illum uenerant, sed uicini quoq; satrapæ, regesq; Barbari, certatim quotannis splendida offerunt munera. Simulacrũ uerò nullum Græco aut Romano more manufactũ ad eius dei similitudinẽ: sed lapis est maximus, ab imo rotundus, & sensim fastigiatus propemodũ ad coni figuram. Niger lapidi color, quem etiam iactant cœlitus decidisse. Eminẽt in lapide quædã, formæq; nonnullæ uisunt, ac Solis imaginem illam esse affirmant, minimè humano artificio fabrefactam. Huic igitur deo sacer erat Bassianus, quippe natu maior, ipse potissimùm sacerdotio fungebat, incedens Barbarico cultu, tunicas indutus intextas auro, ac manuleatas, & ad pedes usq; demissas, cruraq; tota conuelans ab unguibus ad femora, uestibus similiter auro purpuraq; uarijs, capite coronam gestans, preciosorũ lapidũ coloribus florentẽ. Præterea integer æui, cunctorũq; eius ætatis adulescentiũ formosissimus. Quare congruẽtibus in unũ forma corporis, atq; ætatis flore, simul habitu illo mollissimo, facilè eum Dionysi pulcherrimis imaginibus assimilabant. Hunc igitur sacra celebrantẽ, chorumq; circa altaria Barbarũ in morem, ad tibias fistulasq;, & omnifariã organa instaurantẽ, curiosius inspectabant, cùm mortales alij, tũ in primis Romani milites, uel q; genere Imperatorio editũ sciebant, uel q; formæ uiribus, omniũ in se oculos cõuertebat. Quippe tum uicinus urbi illi exercitus erat, tuẽdæ Phœniciæ præpositus, deductus inde mox, ut in sequentib. exponemus. Cùm itaq; quotidie religiõis nomine milites ad templum itarent, libẽter scilicet adulescentẽ intuebant. Erant aũt ex ijs nonnulli Roma profugi Mæsę familiares, quibus illa formã pueri admirantibus, incertũ mentita, an uerũ professa, filiũ utiq; esse ait Antonini, quãuis alterius putaretur. Quippe cùm suis natabus adulescentulis adhuc, & formosis, rem habuisse, quo tẽpore ipsa in palatio simul cum sorore agitabat. Ea res audita ab illis, ac sensim cõmunicata reliquis cõmilitonibus, per uniuersum deniq; exercitũ uulgata est. Porrò etiam aceruos habere nummorũ Mesa dicebat, facileq; omnes militibus elargitura, si modò imperiũ suæ soboli restitueret. Pollicẽtibus aũt, se eam cum suis, si noctu clanculũ in castra uenisset, patentibus portis excepturos, atq; Antonini filiũ imperatorẽ declaraturos: nihil scilicet recusauit anus, decreta periculũ quoduis adire, q̃ uitã colere priuatã atq; abiectã. Quapropter noctu clanculũ urbe egressa, cũ liberis nepotibusq; suis, deducente ipsos profugo tum militũ agmine, facilè in castra admittit, ibiq; puerũ confestim milites uniuersi Antoninũ appellatũ atq; indutũ purpura custodiebant. Tum cõmeatu omni simul cum suis natis, & coniugibus, cęterisq; adeò rebus importatis, quas in uicis agrisq; propinquis habebat, ita se intus cõparabant, ut etiã si opus foret, castrorum obsidionẽ exciperẽt. Quæ ubi nuntiata Macrino sunt Antiochiæ moranti, dedito per exercitus rumore, repertũ Antonini filiũ, pecunias militibus elargiri Iulię sororẽ, cùm omnia quęcũq; dicerẽtur, aut esse ullo modo poterant, pro ueris acciperẽtur, pendebant animis omnes, atq; eos ad res nouas moliendas, cùm propriũ Macrini odiũ, tum Antonini memoriæ quędã quasi cõmiseratio subigebat, sed in primis pecuniarũ spes, ut multi iam ex ijs ad nouũ Antoninũ transfugerẽt. At Macrinus rem totã quasi puerilẽ contemnens, consuetamq; obtinens animi alacritatẽ, domi ipse sedens, unũ è suis ducibus mittit, traditis copijs, quantæ ad rebelles expugnandos uiderentur

rentur suffecturæ. Vt aūt eò peruenit Iulianus (id enim nomen præfecto fuit) ac iam mœnibus succedebat, statim inclusi milites, puerū exercitui infesto de turribus, pinnisq; ostentare, uociferari Antonini filiū, sacculos quoq; nummorū plenos, escam scilicet proditiōis attollere. At illi credito Antonini esse filiū (& quoniam sic uideri uolebant) facie quoq; & lineamētis q̄ similimū existimantes, caput amputant Iuliano, mittūtq; ad Macrinū. Ipsi reseratis portis, uniuersi in castra accipiunt. Ita scilicet adauctæ copiæ, non modò ad excipiendā obsidionē, sed ad conferendā quoq; manū, dimicandumq; instructa acie, satis futuræ, transfugarū etiā magna ui paulatim quotidie se aggregante. Quibus auditis Macrinus, cum omni exercitu ad castra illa oppugnanda contendit. Antoninus aūt militibus op pugnationē haud expectantibus, sed congredi audētibus, copias omnes educit. Concurrerunt aūt inter se exercitus uterq;, in Phœniciç Syriæq; finibus, acrius di micante Antonini milite, cōscientia metuq; pœnæ, si uictus foret, cōtrà aūt Macrini exercitu languidius, remissiusq; præliū capessente, multisq; subinde ad An toninū transfugiētibus. Quo animaduerso Macrinus metu, ne planè omnib. exu tus copijs captiuus ageret, nihil nō passurus cōtumeliç, stante adhuc acie, chlamy dem sibi, cæterumq; imperatoriū detrahit ornatū, paucisq; è fidissimis cōmilitonum comitatus, fugam occupat, detonsaq; barba, ne agnosceretur, itinerario uestimento, capiteq; semper conuelato, noctem diemq; accelerabat, famam quoq; suæ fortunæ præueniens, quippe ingenti studio cōmilitones uehicula urgebant, quasi Macrino adhuc rerū potente, magnis de rebus mitterentur. Ille igitur fuga euaserat, quemadmodum diximus. Interea milites utrinq; pugnabant, atq; à Macrino quidem corporis custodes, ac stipatores, quos prætorianos uocant, fortiter stantes, reliquū omnem exercitū soli sustinebant, uidelicet proceri homines, atq; ex omni numero delecti. Cætera omnis multitudo pro Antonino præliabatur. Sed ubi diu neq; Macrinū iam ipsum, neq; imperij signa conspiciebant, qui ꝓ illo certamen subierant, ignari ubi nam foret, iacēret, an aufugisset, haud satis constitutum habentes, quod sibi capiendū consilium foret, neq; periclitari diutius pro eo decreuerant, qui iam nusquā compareret, & se permittere hostium potestati, quasi dedititios captiuosq; uerebantur. Vt aūt à captiuis audiuit Antoninus aufugisse è prælio Macrinū, mittit statim nuncios, qui doceant frustra illos pro homine pauidissimo ac fugitiuo decertare, ueniamq; & obliuionē omnium iureiurando pollicetur, stipatoresq; iam tum sibi illos adsciscit. Igitur omnes re credita cesserūt. At uerò Antoninus mittit ilicò, qui Macrinū consequanť, cùm iam plurimùm uiæ præcepisset. Inuentus aūt est in Chalcedone Bithyniæ urbe, grauissimè ægrotans, ac perpetuo itinere attritus, latitans in suburbano quodā, ubi illi ca put abscissum. Dicebatur aūt Romam properare, fretus popularibus studijs, sed transgredientē in Europam, angusto Propontidos freto, iamq; Byzantio appropinquantem, uento aduerso usum perhibent, quasi flatu ipso ad suppliciū retrudente. Tantū igitur abfuit Macrinus, quo minus persecutores effugerit, finē uitæ sortitus fœdissimū, qui Romam reuerti pòst uoluerit, quod statim à principio facere oportuerat. Offendit aūt consilio pariter, atq; fortuna. Ita scilicet occisus est Macrinus cum filio Diadumeno, quē iam Cæsarē fecerat. Posteà uerò q̄ exercitus uniuersus Antoninū Imperatorē cōsalutauit, atq; ille summā rerū suscepit, rebus iam in Oriēte, ut quæq; maximè urgebant, ordinatis, ab auia scilicet atq; amicis (nam ipse adulescēs admodū, ac rerū erat imperitus) haud diu moratus, profectionē edicit, festinante in primis Mæsa ad Romanā aulā, cui tam diu insueuisset. Sed ut senatui populoq; Rom. res innotuit, omnes eū nuntiū grauiter accepere.

Sed

Sed parendũ necessitati fuit, electo à militibus principe. Ceterùm incusantes Macrini negligens ingeniũ, fluxosq; mores, neminem utiq; aliũ, sed ipsum sibi fuisse mali causam dictitabant. At uerò Antoninus è Syria profectus Nicomediæ habitauit, ita postulante anni tempore. Statim igitur debacchari supra modum cœpit, cultumq; patrij numinis, cui dicatus fuerat, celebrare superuacuis saltationib. uestitum usurpans luxuriosum, purpura intextum, atq; auro monilibusq; & armillis redimitus, coronas etiam sustinens ad tiaræ modum, auro lapillisq; preciosis insignitas. Forma habitus inter Phœnissam stolam, ac Medorum amictum. Nam Romanam uestem, aut Græcanicam planè aspernabatur, è lana (ut ipse aiebat) hoc est, è re uilissima cõfectam. Neq; nisi sericas telas dignabatur, procedens identidem ad tibias, & tympana, uelut orgia numinis concelebraret. Hæc cernens Mæsa, ac ferens iniquo animo, supplex illi persuadere conabat̃, ut Romanum assumeret cultum, ne urbem mox, curiamq; ingrediens peregrino illo, Barbaricoq; habitu, spectantium oculos perstringeret, insolentes eiusce modi munditiarũ, ac reputantes mulierculis, q̃ uiris congruentiores. Sed ille uerbis aniculæ cõtemptis, nec cuiquã præterea credendum putans (quippe neminem circa se, nisi moribus consimilem, suisq; obsecundantẽ uitijs habebat) cùm retinendũ sibi quemcunq; illum cultũ animo obstinasset, decreuit absens periculum facere, quonam animo Senatus populusq; Romanus laturi forent. Quare imaginem propriã maximis liniamentis, qua ipse obire sacerdotis munia uidebatur, simulq; figurã numinis, cuius sacerdotium gerebat, depictã in tabula præmisit Romã, iussis qui eam ferrent in media curia loco edito supra Victoriæ caput collocare, ut cùm Senatus haberetur, tura unusquisq; adoleret, merumq; libaret. Edixit item, ut omnes Romani magistratus, quiq; publicè sacra facerẽt, ante alios deos, quorum meminisse inter sacrificandũ solent, deum Heleagabalũ nuncuparent. Quapropter ut in urbem peruenit, nihil scilicet nouũ Romani uiderunt, insueti iam picturæ. Diuiso igitur congiario in populũ (ut mos est imperiũ suscipientibus) spectacula omnifariam edebat magnificentissima, templumq; item maximũ pulcherrimumq; deo erexit, plurimasq; circa templum aras, ad quas quotidie manè taurorum hecatombas, & ouiũ magnã multitudinẽ immolabat. Coaceruatisq; supra aras omne genus odoribus, etiã uetertimi cuiusq; optimiq; uini plurimas amphoras profundebat, sic ut riui passim uini, sanguinisq; promiscuè defluerent. Chorosq; circũ aras agitabat nullis nõ organis consonantibus, unaq; mulieribus Phœnissis cursitantibus in orbem, cymbalaq; inter manus habentibus, aut tympana, omni circũstante Senatu, atq; equestri ordine ad theatri formã. Exta porrò uictimarum atq; aromata intra lances aureas, capitibus impósita gestabant, non quidẽ famuli aliqui, aut humiles personæ, sed præfecti exercitibus, & quicũq; maximas dignitates obtinebant, induti tunicas talares, ac manuleatas, unamq; in medio purpurã ferentes: sed & linteis calceamentis utebant̃, quemadmodũ uates in eis regionibus consueuerunt. Porrò ingentem se honorẽ tribuere putabat, quibus eiusce modi sacrificia participaret. Sed quamuis instaurare choros, & sacra facere perpetuò uideretur, plurimos tamen ex illustribus uiris, atq; opulentis interfecit, delatos sibi, quòd parum læti illiusmodi uita, etiam in ipsum quandoq; cauillarentur. Duxit præterea uxorem illustrissimam, Romanã fœminam, quam etiam Augustam appellauit, cumq; ea tamen paulo pòst diuortium fecit, ademptisq; honoribus, priuatam colere uitam iussit. Post illam uerò captum se amore simulans, ut aliquid uirile saltẽ facere uideretur, Vestalem sacerdotem, quam leges castam esse, & uirginem perpetuò uolunt, abreptam è templo pro uxore habuit. Ita mœstũ tanto flagitio ac piaculo

Senatum per epiſtolam conſolatus, humanū eſſe id peccatum, captum ſe illius amore. Cæterùm ſacerdoti congruere ſacerdotis nuptias, ob idq́ etiam auguſtiores futuras. Sed eam quoq́ paulo pòſt dimiſit, tertia uxore ducta, quæ referre ſuū genus ad Cōmodum dicebat. Neq́ uerò humana tantū matrimonia ludebat, ſed etiam deo ſuo quærebat uxorem. Itaq́ Palladis ſimulacrū, quod occultū Romani, neminiq́ uidendū colunt, in cubiculū ſuum tranſtulit, immotumq́ ad eam diem, ex quo Ilio auectū fuerat, præterq́ quum templū conflagrauit, ipſe emouit ſedibus, eamq́ deam ſui dei coniugē in aulā imperatoriā adduxit. Dein cordi eſſe negans deo belligeram uxorē, atq́ armatam, ſimulacrū Vraniæ iuſſit afferri. Quod ſcilicet Carthaginiēſibus, omniq́ Africæ uenerabile, poſitū fuiſſe à Phœniſſa Didone credit, quo tempore antiquā Carthaginem diſſecto corio ædificauit. Hanc Afri Vraniam uocant, Phœnices Aſtroarchen, lunā eſſe affirmantes. Congruere igitur aiebat Antoninus matrimoniū Solis & Lunæ. Itaq́ & ſimulacrū afferri iuſſit, & auri quicquid in templo erat, pecuniamq́ deo ſuo dotis nomine dari præcepit. Quod ubi allatum eſt, ac prope Heleagabalū conſtitutū, iuſſit urbe tota, Italiaq́ feſtos dies, celebresq́, & lætitiæ plenos, publicè priuatimq́ quaſi dijs nubentibus agitari. Fecit & in ſuburbano templū maximū, ac magnificentiſſimū, in q̄d anno uertente deū ſuum adulta iam æſtate deducebat, ludisq́ curulibus, & ſcenicis, epulisq́ & peruigilijs populū à ſe oblectari arbitrabat. Ipſum porrò dei ſimulacrū impoſitū uehiculo, quod eſſet auro, precioſisq́ lapidibus exornatū, deducebat ex urbe in ſuburbanū, trahētibus equis ſeiugibus, emaculato candore, ac magnitudine præcellentibus, auroq́ multo, & phalerarum uarietate conſpiciendis. Neq́ enim quiſquā mortaliū eum inſcenderat currum, ſed circumſtabant omnes quaſi aurigantem deū. Antoninus aūt retrorſus currens, ac ſimulacrū ipſum aſpectans, currū antecedebat, frenos manib. retinens, totūq́ iter ita retrorſum currēs, ac deū ſemper aſpectans confecit. Ac ne caderet labereturq́, ignarus quò tenderet, auroſam ſubſtrauerant arenā, militesq́ eum utrinq́ retentabāt, quò tutius retrocederet, diſcurrēte etiā cum facibus utrinq́ populo, & coronas, floresq́ iaciente, tum deorū omniū ſimulacra, & quicquid conſpicuū in templis, principatusq́ inſignia, & pretioſiſſima ſupellex, equites item, & exercitus uniuerſus pompam illiuſmodi comitabant. Vbi aūt deduxerat, atq́ in templo conſtituerat, ſacris iam celebritatibusq́ peractis, maximas altiſſimasq́ turres ad idipſum extructas conſcendebat. Inde ſcilicet in plebē miſſilia ſparſurus, aurea uidelicet argenteaq́ pocula, ueſtesq́, & lintea omne genus: beſtias præterea cicures omnes, exceptis ſuibus, quibus ipſe (ut mos eſt Phœnicibus) abſtinebat. Multi igitur inter rapiendū periere, partim inuicē proculcati, partim militū contis transfixi, ſic ut ea celebritas calamitatē q̄ plurimis attulerit. Ipſe identidē aurigans, aut ſaltans conſpiciebatur: quippe ne latēre quidē ſua patiebat flagitia, procedens etiā in publicū pictis oculis, genisq́ purpuriſſatis, faciēq́ ſuapte natura formoſam indecoris coloribus inficiens. Quod animaduertens Mæſa, ac ſuſpectans militū indignationē, metuensq́, ne ſi illi quid accidiſſet, ipſa rurſus in priuatā uitā relaberet, perſuadet leui alioqui ſtolidoq́ adoleſcenti, ut ſibi conſobrinū ſuū, nepotemq́ ipſius ex altera filiarū Mammæa prognatū adoptaret. Ita ad gratiā locuta, oportere iam ipſum ſacerdotio religioniq́ numinis uacantē bacchari, ac deûm celebrare orgia, ſufficiendū aūt alterū, qui res curaret humanas, quiq́ illi principatū uacuū ab omni moleſtia curaq́ præſtaret. Neq́ tñ peregrinū aliquē, aut alienū hominē requirendū, ſed cōſobrino potiſſimū id honoris tribuendū. Is erat Alexianus, qui tum nuncupabat Alexāder, auito ipſo nomine in Macedonis regis nomē cōmutato.

Nam

Nam eum regē fama per se celebrem, etiā magnopere coluerat Antoninus Seueri filius, quem fuisse amborū parentē persuadere anus conabat̃, iactato filiarū incesto, quò illi magis magisq; à militib. diligerent̃. Quare Cęsar declaratus Alexander, cōsulq; factus cū Antonino est, Senatu scilicet per ridiculū decernēte, quod ille uoluerat, hoc est uideri ipsum patrē, qui natus annos foret circiter quatuordecim: Alexandrū uerò filium, qui tum duodecimū attigisset. Postea igitur q̄ Alexander Cæsar est appellatus, uolebat eum statim Antoninus suis illis institutis imbuere, ut scilicet choros agitans, saltansq;, & sacerdotij particeps, uestitu eodem, atq; artibus uteretur, quem tamen mater Mammæa ab omni illa fœditate uindicabat, summis clam doctoribus omniū disciplinarum, modestiamq; edocens, ac palæstra, uirilibusq; gymnasiis insuefaciens, Græcisq; eum pariter & Latinis literis instituens. Quibus rebus magnopere Antoninus indignabat̃, iamq; adoptionis imperijq; participati pœnitebat. Quapropter omnes illius doctores aula exegit, quosdamq; illustriores partim morte, partim exilio affecit, ridiculas allegans causas, quòd filiū ipsius corrumperent, neq; agitare eum choros, atq; ebacchari sinerent, sed ad modestiam cōponerent, & uirilia officia edocerent. Eoq; uecordiæ prouectus est, ut omnes scenicos artifices, ac theatricos ad maximas imperij dignitates promoueret. Quippe exercitibus saltatorē quendā præfecit, qui olim iuuenis publicè in theatro operas dederat. Aliū item è scena iuuentuti, alium Senatui, aliū etiam equestri ordini præposuit. Aurigis item, & comœdis, mimorūq; histrionibus, maxima imperij munia demandabat. Seruisq; suis, aut libertis (ut quisq; turpitudine reliquos anteibat) procurationes tradebat prouinciarū. Ita rebus omnibus, quæ grauia olim, honestaq; censebant̃, per omnem contumeliā ac temulentiam debacchantibus, cùm cæteri omnes, tum in primis Romani milites indignabant̃, contemnebantq; eum, utpote uultū componentem elegantius, q̄ fœminam probam deceret. Insuper aureis monilibus, mollissimoq; uestitu haudquaquam uiriliter ornatū, saltantemq; in conspectu omniū. Quare propensiores animos in Alexandrum habebant, spemq; meliorem in puero modestè & continenter educato, seruabantq; cum diligenter omnes ab insidijs Antonini. Mater autem Mammæa neq; poculentū aliquid, neq; esculentū gustare puerū sinebat, quod ab illo mitteretur. Cocis aūt & pincernis utebat̃ puer non quidem imperatorijs, aut cōmunibus, sed quos mater tantū delegerat, ac spectatæ fidei futuros arbitrabatur. Dabat item pecunias furtim mater, quas ille inter milites clanculū diuideret, ut eorū beneuolentiā etiam pecuniæ pignore (hanc enim illi potissimū spectant) haberet autoratam. Quæ intelligens Antoninus, nihil non insidiarum Alexandro matriq; intendebat. Quas tamen omnes arcebat, prohibebatq; cōmunis auia Mæsa, mulier alioqui acerrima, multosq; annos in aula cum sorore sua Iulia Seueri cōiuge cōmorata. Nihil itaq; eam latebat, quod Antoninus moliretur, homo suapte natura futilis, qui omnia quæ placerent, propalàm loqueretur atq; ageret. Posteà uerò quàm insidiæ parum procedebant, detrahere puero Cæsaris honorem decreuit. Itaque neq; salutari, neq; iam foras procedere patiebatur. Milites autem magnopere illum requirebant indignantes, si quidem imperiū quoq; adimeretur. Sed Antoninus famam uulgauit, quasi iam obijsset Alexander, ut scilicet periclitaretur, quo'nam id animo laturi milites forent. At illi nusquā comparente puero, præterea animis rumore illo exulceratis indignabundi, neq; solitam custodiā miserunt Antonino, & inclusi castris uidere Alexandrū uelle in ipso templo dictitabāt. Eo metu ictus Antoninus Alexandro secū in uehiculo imperatorio considente, quod erat auro multo, gemmisq; exornatum, contendit in castra.

 Cæterùm

Cæterùm portis reseratis accepere utrunque milites, atque in templū castrorum deduxerunt, salutantes supra modū, & lætis clamoribus prosequentes Alexandrū, spreto propemodum Antonino. Quæ ille ægrè ferens, cum in templo castrorum pernoctasset, iratus militibus, notatos qui Alexandro acclamauerant, quasi seditionis & tumultus autoribus, arripi omnes ad supplicium imperauit. Quod illi ægreferentes, atque Antoninum iam antea quoque perosi, cum tollere è medio principem fœdissimum optarent, suisque commilitonibus ferre suppetias, rati hoc esse tempus, ipsum statim Antoninū, matremque Soænidem, quæ fortè illic aderat, interfecerunt, cumque eis seruos ministrosque omnes scelerum, quicunque tum in ea castra conuenerant. Cæterùm Antonini & Soænidis cadauera trahenda per contumeliam plebi tradiderunt, quæ diu per totam urbem raptata ac dilaniata, postremò in cloacas abiecta sunt, ut inde scilicet in Tyberim deferrentur. Sic Antoninus sexennium imperio occupato, uitaque ut diximus acta, simul cum matre occisus est. Milites autem Alexandrum imperatorem consalutatum in aulam palatinam deduxerunt, adulescentulum admodum, atque adhuc auiæ præceptis obtemperantem.

LIBER SEXTVS.

QVEM igitur habuerit finem uitę maior Antoninus, in superioribus demonstratum est. Alexander autē post illum nomen insigniaque gerebat imperij. Cęterùm negotiorum administratio, ac principatus gubernacula, mulieribus incumbebant, omnia transferre ad modestiam grauitatem'que conantibus. Quippe iam primùm sedecim ordinis Senatorij uiros ætatis grauitate, uitæque sanctimonia præcellentes, assessores principis, & consiliarios delegerunt, nihilque aut dicebatur, aut agebatur, nisi illorum accedente suffragio. Grata igitur populo, militibusque ac Senatui: præterea forma principatus erat ex contumeliosissima tyrannide ad optimatium gubernationem redacta. Igitur primò deorum simulacra, quæ ille proprijs sedibus extulerat, suis quæque templis, delubris, fanisque restituerūt. Dein quos ille temerè, aut uitiorum nomine ad honores dignitatesque extulerat, submotos inde ad pristinam uitam omnes, artificiumque redegerunt. Res autem cunctas, atque administrationes, ciuiles quidem, & forenses, insignibus doctrina uiris, legumque peritissimis, militares autem claris bellica uirtute hominibus cōmendabant. Cumque diu ad hunc modum regeretur imperium, Mæsa iam extremæ senectutis diem suum obijt, honores adepta imperatorios, atque (ut mos Romanis est) inter diuas relata: at Mammęa cernens iam solam se filio reliquam, præesse ad eundem modum, moderarique studebat. Cumque adulescentem summam habere iam cerneret autoritatē, metu ne uiuida ætas in summa potestate licentiaque rerum, in cognata aliqua impingeret uitia, undique aulam seruabat, neque adiri à quoquam adulescentem patiebatur, cuius uita moresque improbarentur, ne scilicet bona indoles corrumperetur, prouocantibus appetitum eius iam uigentem assentatoribus in extremas libidines. Persuaserat autē, ut actibus incubaret meliore diei parte, idque faceret quàm sæpissimè, ne quod spacium superesset uacandi malis artibus, occupato rebus prioribus, ac necessarijs imperanti. Cæterùm suapte natura suberat Alexandro mite mansuetumque ingenium, propensum'que ad humanitatem, quod ipsum ætas etiam consequens declarauit. Quippe annis quatuordecim anæmaton, hoc est, citra sanguinem gessit imperiū ne uno quidem occiso. Licet enim permulti maximis criminibus impegerint, tamen ab illorū cæde semper abstinuit, quod utique non facilè à quoquam omnium imperato-

imperatorum, quiqui Marco successerint, factum obseruatumq́ inuenies. Neminem quisquam, illo imperante, commemorare potest, cui mors indemnato sit illata. Matrem uerò etiam incusabat, eiq́ grauiter succensebat, quòd esset pecuniæ auidior, & opum cumulandarũ studiosior uidebatur. Etenim cùm simularet ideo se thesauros congerere Mammęa, ut suppeditare Alexandro posset, quòd is facilè abũdanterq́ suis largiretur militibus, proprios domi thesauros extruebat. Quę res imperatori notam infamię attulit, quòd illo scilicet inuito atq; indignabundo etiam mulier auida per fraudem bona quorundam, atq; hæreditates suppilabat. Dedit item filio in matrimonium puellam patricij generis, quam etiã marito charam, gratamq́ in primis, eadem paulo pòst aula per omnem contumeliam exegit. Et cùm ipsa tantum uocari Augusta uellet, eamq; appellationẽ puellæ inuideret, eò contumeliarum prouecta est, ut puellæ pater, quamuis magnæ apud Alexandrum generum autoritatis, impatiẽs Mammææ iniuriarum, quas ipsi natæq́ inferebat, confugerit in castra, gratiam se habere Alexandro dictitans habiti sibi honoris. Cæterùm Mammæam accusans, nihil non contumeliæ inferentem. Quare indignata mulier, interfici eum quidem iussit, puellam uerò ædibus imperatorijs exactam, in Africam relegauit. Hæc autẽ omnia fiebant inuito coactoq́ Alexandro, quippe illi mater supra modum imperitabat, ac dicto audientem semper habebat, ut hoc tantũ reprehendi in Alexandro possit, quòd mansuetudine nimia, & reuerentia maiore quàm oportuit, etiam cõtra animi sui sententiam matri obsequeretur. Igitur cùm ad hunc modum tredecim annos (quod quidem ad se attineret) sine querela cuiusquam imperium gubernasset, ecce tibi haud opinato literæ è Syria Mesopotamiaq́ redditæ à ducibus, in quibus scriptum esset, Artaxarẽ Persarum regem Parthis iam deuictis, atq; Artabano, qui rex Magnus primus appellatus est, duplicíq; diademate utebatur, non solũ Orientis regno, sed uita quoque expulso, subigere uicinos Barbaros, ac sibi uectigales facere: neq; iam intra fluuium Tygrim tenere se, sed superatis ripis, ac Romani finibus imperij, excurrere per Mesopotamiam, Syriæq́ minitari, omnemq́ Europæ oppositam continentem, quæ mari Aegæo fretoq́ Propontidos terminatur, atq; Asiæ nomen habet, ceu ueterem Persarum possessionẽ sibi uindicare, quod iam inde à Cyro, qui primus imperium à Medis in Persas transtulit, ad Darium usque extremum Persarum regem, cui regnum Alexander abstulerit, cuncta olim Ionia Cariaq́ tenus à Persarum satrapis gubernarentur. Quare sui muneris esse, curare nunc, ut uetus atq; integrum imperium Persis restitueretur. Quibus intellectis Alexander, atq; haud mediocriter re subita inopinata'que perturbatus, quippe in altissima pace educatus à puero, atque urbanis delicijs innutritus, conuocato prius amicorum consilio, decreuit legatos cum literis mittere, qui spem Barbari, conatusq́ inhiberent. Igitur literæ in hanc sententiam compositæ: Oportere illum suis finibus contentum, nihil rerum nouarum moliri, neque sublatum uana spe ingens excitare bellum. Debere unumquemq; suis fortunis acquiescere. Non perinde sibi pugnã processuram aduersus Romanos, ut aduersus uicinos, et eiusdem corporis Barbaros. Admonebat præterea uictoriarum, quas contra eos Augustus ac Traianus, Luciusq́, item & Seuerus adepti fuissent. Huiuscemodi literis Alexander persuasurum se Barbaro, metu scilicet perterrito, pacem quietemq́ arbitrabatur. Quibus ille contemptis, remq́ armis potius quàm uerbis gerendam ratus, tum uerò ferocissimus ingruere, decursaq́ ac perequitata Mesopotamia omni, prędas agere, atq; oppugnare Romanorum castra imposita fluminum ripis, quæ scilicet imperij limites tuerentur. Cum'que homo esset natura gloriosus, ac sublimes animos

mos gereret, successu rerũ inopinato subacturũ se omnia uidelicet existimabat. Neq; enim parua erant, quæ illius animũ ad maius concupiscendum regnum inflammabant. Primus namq; ipse Parthis bellũ inferre ausus, Persarũ recepit imperium. Siquidẽ post Darium illum, cui regnũ Macedo Alexander abstulerat, permultis sanè annis Macedones ipsi, quiq; Alexandro successerunt, diuisas inter se Orientis Asiæq; totius regiones gubernarunt. Sed ortis inter ipsos discordijs, ac frequentibus bellis attrito Macedonũ robore, primus Arsaces Parthus persuasisse earum regionum Barbaris memoratur, ut à Macedonibus deficerent, impositoq; sibi diademate Parthorum Barbarorumq; uicinorũ consensu & ipse regnũ tenuit, & posteris reliquit ad Artabanũ usq; regem: quo interfecto Artaxares, regnoq; Persis restituto, uicinaq; Barbaria per uim subacta, facilè iam Romanam quoq; potentiã lacessebat. Quæ ubi Alexãdro Romæ agẽti nũtiata sunt, minimè iam ferendam putans insolentiam Barbari, uocantibus illuc se ducibus, ægrè scilicet, tandemq;, contraq; animi sui sententiam ad expeditionem se comparat. Igitur in Italia prouincijsq; reliquis delectus habebantur cunctorum, qui uel habitudine corporis, uel ætatis uigore, idonei fore ad pugnam uiderẽtur, motusq; ingens omnibus Romani imperij regionibus extitit delectibus habendis, qui tantæ Barbarorum multitudini pares forent. At uerò Alexander, urbanis omnibus militibus conuocatis in campũ, conscensoq; tribunali, in hanc sententiam uerba fecit:

CVperem, cõmilitones, eiuscemodi habere orationem apud uos, quæ & dicenti mihi, ut consueuerat, ornamentũ, & uobis audientibus lætitiam conciliaret. Nam cùm multos annos pacem agitauerimus, si quid noui nũc audieritis, fortasse quasi præter spem acciderit, expauescetis. Decet autem uiros fortes, atq; moderatos optima quidem optare, sed ferre quæcunq; incidant. Vt enim quæ cũ uoluptate agimus dulcia, ita quæ cum uirtute, gloriosa sunt. Atq; ut is qui prior lacessit, ipse sibi iniurius uidetur, ita qui propulsat iniuriam, cõfidentior ex cõscientia fit, atq; ex iustitia spem bonam mutuatur. Artaxares uir Persa, posteaq; Artabanum dominũ suum interfecit, atq; ad Persas imperiũ transtulit, etiam nostra arma lacessere despecta maiestate Romana, etiam incursare, ac uastare nostras prouincias aggreditur. Huic ego per literas à principio studui persuadere, ut inexplebilem illam uecordiam omitteret, ne'ue aliena concupisceret. At ille barbara insolentia prouectus, neq; se continere suis sedibus iam uult, & nos ad pugnã prouocat. Ne cunctemur igitur, ne'ue prælium detrectemus, sed quicunq; seniores hic adestis, admonete q; primùm illũ tropæorũ, quæ plurima aduersus Barbaros Seuero, atq; Antonino parẽte meo ducib. excitastis. Quibus aũt ætas integra est, laudẽ hanc in primis, ac gloriam cõcupiscite, ut intelligant omnes scire uos non solũ pacem mansuetè ac reuerẽter colere, uerumetiã cum res postulat, fortissimè præliari. Quippe Barbari ut cedentibus detrectantibusq; acriter instant, ita repugnantibus minimè resistunt. Neq; enim illis collata acies spem uictoriæ pollicet, sed excursibus fugaq; utentes, lucrari se demũ putant, quæ scilicet rapuerunt. At nos cum omnia cõposita ordinataq; habeamus, tum illos uincere ac pfligare semper didicimus. Talia quædam locutũ Alexandrũ alacri uociferatione milites exceperunt, ac se promptissimos ad bellandũ ostenderunt. Ille diuiso largiter stipendio, iubet ad iter accingi, mox ad eam fermè sententiam locutus in Senatu, diem discessui pręstituit. Quę ubi aduenit, sacris de more peractis, deducẽte senatu, populoq; uniuerso, Roma proficiscit, respectãs identidẽ, ac lacrymans. Sed neq; populariũ quisq; fuit, qui siccis oculis aspexerit abeuntẽ. Quippe omnẽ multitudinẽ sui cupidã habebat, educatus ab ipsis, imperioq; tam multos annos modestissimè

administrato

administrato. Cæterū festinato itinere, cū Illyricas etiā gētes exercitusq́ lustrasset, magnis inde quoq́ uirib. collectis, Antiochiā contendit. In ea ciuitate quæ belli usus postularet, diligenter comparabat, exercēdis etiam militibus, ac cæteris bellicis muneribus pertractandis intentus. Visum igitur illi est, legationem iterum mittere ad Persarum regem, quæ de pace amicitiaq́ cū illo ageret. Nam cùm ipse iam afforet, minimè desperabat, aut persuasurū quæ uellet, aut certè perterrefactu rum. Enimuero Barbarus Romanos oratores re infecta domū remisit. Ipse quadringentos è suis, proceritate insignes, uestituq́ eleganti auroq́ exornatos, equis atq́ arcubus conspicuos, legatos ad Alexandrum mittit, perterritum iri Romanos putans aspectu illo, cultuq́ Persarum. Legationis eius hæc erat sententia: Iubere magnum regem Artaxarem Romanos, eorumq́ principem Syria omni, Asiaq́, quæcūq́ ex aduerso Europæ sita est, decedere, sinere Persas Ionia Cariaq́ tenus dominari, omnibusq́ ijs regionibus, quas mare Aegæum, Pontusq́ disterminat. Hæc afferentes legatos quadraginta cōprehendi Alexāder iubet, omniq́ adempto cultu in Phrygiam relegat, uicis agrisq́ concessis, quos colerent, cōtentus hoc supplicio interdicti in patriam reditus, quippe occidere nefariū facinus, minimeq́ uirile arbitrabatur, neq́ in acie captos, & sui regis mandata executos. His ad hunc modū peractis, cōparante iam se, ut fluuios transgrederetur, Alexandro, ac Romanorū exercitū in Barbarorū agros deduceret, defecerunt ab illo milites nonnulli ex Aegypto acciti, neq́ non in Syria quoq́ res nouas contra imperium moliti alij, sed uniuersi tamen oppressi statim, supplicioq́ affecti sunt. Quosdam etiā exercitus in regiones alias transtulit Alexander, ut inde Barbarorū incursiones facilius arcerent. Quibus ordinatis rebus, magnoq́ iam coacto exercitu, cùm primū se haud imparem fore aduersariorū copijs credidit, de amicorum sententia milites trifariā distribuit. Sic ut unam partē iuberet, spectantem ad Septentriones, facere iter per Armeniā, quæ regio amica Romanis uidebat, atq́ illinc Medorū fines incursare. Alterā item ad Septentrionē, per Barbarorū agros contendere, ubi confluentes Tigris & Euphrates, densissimis paludibus excipi, atq́ ob id eorū latère egressus dicunt. Tertiam porrò exercitus partem, ipse adducturum se aduersus Barbaros medio iam itinere pollicebatur. Ita enim putabat diuersis itineribus imparatos eos, ac sic nec opinantes oppressurū, Persarumq́ copias semper ingruentibus Romanis occursantes, distractum iri, atq́ imbecilliores futuras, minusq́ ordinatè prælium suscepturas. Neq́ enim mercenario milite utuntur Barbari, quemadmodū Romani consueuerunt, neq́ statiuis castris exercitus habent, qui bellorū actibus exerceantur, sed omnis multitudo uirorū, nonnunquā autē mulierū quoq́, regis congregantur imperio, quæ mox bello peracto, suas protinus in sedes dimittitur, ea demum præmia belli referēs, quę cuique ex rapina superfuerint. Arcubus aūt, & equis nō in prælio tantū more Romanorum utūtur, sed à pueritia usq́ enutriunt unà, uenatu inuigilātes, pharetratiq́ semper, ac nunq́ ex equis desilientes, siue bellū gerant, siue feras conficiant. Sed hoc Alexandri consiliū, & si longè optimū prima specie uidebatur, statim tamē fortuna destituit: siquidē exercitus contendere per Armeniam iussus, uix ægreq́ superatis eius regionis asperrimis præruptissimisq́ montibus, quanquam æstas tolerabilius iter faciebat, impetu in Mediam facto, uicos concremauit, prædamq́ abegit. At rex Persarū intellecta re, confestim q̄ maximis potuit copijs, auxilio adfuit. Cæterùm arcere illinc Romanos minimè poterat. Quippe aspera regio peditibus quidē stabilem gressum, facilemq́ transitū præbebat. At Barbarorū equitatus montium asperitate, & cursum difficiliorem, & iter habebat impeditius.

Nuntiatum

Nuntiatum dein regi est, exercitum alterum Romanorũ, Parthorũ in agros, quà ad Orientem spectant, impetum fecisse. Quare metuens, ne Parthis facilè superatis, mox in Persiam grassaretur, relictis copijs quantæ ad tuendam Mediam satis fore uidebantur, ipse cum toto exercitu ad Orientis partes accelerabat. Cæterùm exercitus Romanus, comparente ac repugnante nullo, negligẽtius iter faciebat, ratus Alexandrum cum tertia parte copiarũ, quæ maximæ ualentissimæq; forẽt, in medios incurrisse Barbaros. Itaq; restitantibus illis, atq; ob id exercitum retentantibus, minimè sibi properandum putabat, ut qui se tutos crederent, præstituto antea loco, in quem pariter uniuersi cum præda abacta, captiuisq; omnibus conuenirent. Sed eos Alexander fefellit: neq; enim aut ipse uenit, aut exercitum adduxit, incertum, metu' ne proprio, ne ipse imperium tuendo uita periclitaretur, an quia mater retinuerit, muliebri pauore, & charitate filij nimia. Siquidem omnes illius generosos spiritus retundebat, suadens alios potius periculis exponeret, q̃ ipse in acie consisteret. Quæ res exercitum Romanum fines Barbarorum ingressum, planè prodidit. Etenim Persarum rex omnibus copijs occurrens, imparatis, minimeq; expectantibus, quasiq; intra retia uudiq; concludens, omnem Romanorum exercitum profligauit. Quippe pauci plurimis resistere haud poterãt, semperq; nudas corporis partes armis aduersus impetum sagittarũ protegebãt, satis præclarè agi secum existimãtes, si nulla edita pugna integri recessissent. Sed cùm aliquandiu confertim clypeis sese quasi muro circumsepsissent, atq; omnes undiq; uelut urbs aliqua oppugnarentur, consauciarenturq;, tandem ubi diu fortiter restiterant, occidione occiderunt. Ingens hæc calamitas, & qualis nulla facilè memoratur, Romanis incidit, amisso ingenti exercitu, uel fide, uel robore cuilibet antiquorum exercituum cõferendo. Persam uerò maiorum spe rerum impleuit tantarum successus rerum. Quæ ubi nuntiata Alexandro sunt, grauissimè tũc ęgrotanti, siue ex mœrore animi, siue insolentia cœli, cùm ipse tulit molestissimè, tum exercitus omnis grauiter imperatori succensebat. Quippe ipsius mendacio minimè signis seruatis, proditos ab eo suos milites dictitabant. Cæterùm Alexander morbi cœliq; illius æstuosi impatiens, laborante pariter omni exercitu, maximeq; Illyricianis, qui humido hibernoq; cœlo insueti, largiusq; cibum capientes, letaliter ægrotabant, redire Antiochiam cõstituit, accitis etiam eò militibus, qui montium tamen, atq; hyemis asperitate attriti, paucissimis tantum reliquis, perierant. Copias autem quas secum Alexander habebat, Antiochiam reduxit, multis inde quoq; amissis. Quare magnum exercitui mœrorem, magnum Alexandro dedecus ea res attulit, cùm scilicet omnib. locis fortuna illius consilium fefellerit. Siquidem plurimi è triplici illo exercitu (ita namq; distribuebat) desiderati sunt diuersis calamitatibus, morbo, ferro, frigore. Vt uerò Antiochiam peruenit Alexander, facilè & ipse conualuit, spiritu illo cœli, & aquarũ abundantia, post æstuosos Mesopotamiæ calores refectus, & milites uniuersos recreauit, consolatus etiam mœstitiam illorum pecunijs elargiendis. Id enim solum ualere ad conciliandos militum animos arbitrabatur. Copias autem instaurabat, comparabatq; de integro, quasi iterum in Persas exercitum deducturus, si molesti esse pergerent, neq; ab iniuria desisterẽt. Sed & rex Persarum dimisisse milites suam quemq; domum nuntiabatur. Nam quamuis bello superiores fuisse Barbari uiderentur, tamen prælijs crebris in Media Parthiaq; gestis pars ceciderant, alij attriti & saucij superfuerant. Neq; eñ segniter Romani deuicti, sed ipsi quoq; interdum exitiosi hostibus, nullaq; adeò re magis perierunt, q̃ quoniã pauciores deprehensi. Nam cùm ferè par utrinq; numerus cecidisset, reliquiæ illæ Barbarorum non quidem fuisse

fuiſſe uiribus ſuperiores,ſed numero uidebanť.Cuius rei argumentum eſt,quòd triennio mox aut quadriennio Barbari nequaq̃ arma reſumpſerunt. Quibus intellectis Alexander Antiochiæ cõmorabatur, hilariorq́ iam, & liberior, laxatis bellorũ curis,urbis eius delicijs indulgebat. Enimuero putante illo tum quieturos Perſas,aut ſanè multũ ſpatij moræq́ interceſſurũ,priuſquàm exercitũ de integro cogerent,haud facilè,cum ſemel diſſipatus eſt, in unũ coeuntem, utpote incertũ atq; inordinatũ,uulgusq́ potius q̃ exercitum,tantumq́ cõmeatum habentem,quantum ſibi unuſquiſq; ad præſentem uſum domo attuliſſet,prẹterea ægrè filios uxoresq́,& ſedes proprias relinquentem, ſtatim nuncij literæq́ ab Illyricis procuratoribus adfuerunt, qui eum uehementer perturbarent, curamq́ animo maiorem inijcerent.Quippe ſignificabant Germanos Rhenũ Danubiũq́ tranſgreſſos,Romanos in fines hoſtiliter intraſſe,oppugnareq́ iam exercitus ripis inſidentes,perq; urbes & uicos magnis copijs excurrere.Quapropter haud leuiter Illyricas nationes conterminas,uicinasq́ Italiæ periclitari.Opus eſſe igitur ipſius præſentia,totoq́ quantũ ſecũ exercitũ haberet. Hæc & formidinem Alexandro, & Illyricis militibus moleſtiam attulerũt: quippe duplici ſe calamitate uſos intelligebant, quòd & ipſi malè accepti in acie aduerſus Perſas fuerant, & ſuos domi cæſos à Germanis audiebant. Quare indignabantur, atq; Alexandro ſuccenſebant,tanquã res in Oriente prius,uel metu,uel negligentia prodidiſſet, nunc autem rebus ad Septentrionẽ uocantibus,metu cunctaretur. Erant aũt Alexander iam,atq; amici illius etiã de ipſa Italia ſoliciti. Neq; enim par periculũ à Perſis atq; à Germanis impẽdebat. Nam qui ſub Orientem habitant magno terrarũ mariſq; interuallo diſcreti,Italiæ uix nomẽ audiunt.At Illyricæ gentes anguſtæ uidelicet, neq; multũ agri Romanis ſubiecti poſſidentes,ſolæ diſcrimen faciunt inter Italiã atq; Germaniam.Edicit itaq; profectionẽ ingratis,atq; ægreferens,ſed urgẽte tamen neceſſitate.Relictis aũt copijs, quantas fore ſatis tuendis Romanis ripis arbitrabatur,caſtriſq; & caſtellis diligentius cõmunitis,ac prẹſidio firmatis,ipſe aduerſus Germanos cum reliqua omni multitudine approperabat. Confectoq́ celeriter itinere,conſtitit ad Rheni ripas, atq; ibi res ad bellũ neceſſarias comparabat.Pontemq́ primò iunctis inter ſe nauigijs fecit in Rheno flumine, ut per eum exercitus tranſgrederetur. Quippe hi maximi fluminũ ſub Septentrione ferũtur, Rhenus ac Danubius,quorũ alter Germanos,alter Pannonios præterfluit. Atq; ẹſtate quidẽ nauigabiles,altiſſimo latiſſimoq́ alueo,per hyemẽ dein cõcreti gelu camporũ in morẽ perequitãtur.Eſt aũt adeò eius aluei ſolida glacies,ut nõ equorum ungulis tantũ,pedibusq́ uirorũ ſubſiſtat:ſed qui hauſturi inde ſunt,non tam urnas,aut uaſa alia ſecũ afferant,q̃ ſecures,ac dolabras,ut cæſam inde aquam ſine uaſe ullo ueluti lapidem aſportent.Hæc igitur illorũ amnium natura eſt. Alexander aũt Mauros cõplureis,ac uim ingentem ſagittariorũ,quos ſecum ex Oriente adduxerat,partim ex agro Oſrhoænorũ,partim è Parthia transfugas,pecunia'ue illectos, aduerſus Germanos inſtruebat. Quippe huiuſcemodi milites maximè Germanos infeſtant: cum & Mauri longius iacula intorqueant, ſintq́ faciles ad incurſus recurſusq́, utpote leues atq; expediti, & ſagittarij nuda Germanorum capita,prẹgrandiaq́ illa corpora facilè eminus ueluti ſignum aliquod cõtingant. Nonnunq̃ uerò etiam collata acie res gerebatur, ex qua Germani perſæpe haud impares Romanis abibant.Cum in his Alexander uerſaretur,decreuit tamẽ oratores ad illos de pace mittere, qui pollicerenť omnia illis principem Romanum quorũ foret opus,præbiturũ,pecuniasq́ daturũ magna copia.Sũt enim Germani pecuniæ in primis auidi,nunquãq́ nõ auro pacẽ Romanis cauponantur. Quare

Alexander pacē fœderaq; potius ab illis emercari q̄ periclitari bello tēdebat. Cæterùm miles Romanus iniquo animo ferebat, frustra se tempus terere, nulla occasione fortiter quicq̄, animoseq; gerendi, intento aurigationibus (ut aiebant) ac delicijs Alexandro, cum cōtrà oporteret uindicare potius Germanos, pœnasq; ab ijs exigere audaciæ. Erat aūt in exercitu Maximinus è quodā Thraciæ, & quidem intimæ uico, semibarbarus homo, & qui à pueritia opilio fuisset, dein uigēte ætate ob corporis proceritatē, uiresq; ingentes, equo stipēdia fecerat, postremoq; fortuna quasi manu ducēte, ac præuia, cùm per omnes militiæ gradus ascendisset, etiam ad exercitū prouinciarūq; præposituras euaserat. Hunc igitur Maximinū, ob eam quam suprà diximus rei militaris peritiā, tyronibus uniuersis Alexander præfecerat, quos ad militiæ munera exerceret, atq; ad bellandū idoneos redderet. Qui cùm in eo negotio nihil sibi ad omnē diligentiā reliqui faceret, maximā scilicet à cuncto exercitu gratiā inibat, non solū quæ gerēda forent assiduè edocens, sed ipse etiā primus obiens quæ usus posceret, ut nō discipulos tantū, sed æmulos etiā atq; imitatores haberet suæ uirtutis, quos etiā muneribus, omniq; genere honorū sibi adiungebat. Quapropter adulescentes, quorū bona pars ex Pannonia erat, læti uirtute Maximini, uulgò obtrectabant Alexandro, quòd sub matris autoritate adhuc esset, nihilq; nō ex arbitrio consilioq; illius administraret, bellumq; segniter & timidè gereret, ferētes identidē sermonibus inter se quantū detrimēti cunctatiōe illius in Oriente accepissent, nihilq; adhuc fortiter ac uiriliter gestum aduersus Germanos. Quare & suapte natura proni ad res nouandas, & tam longum principatū grauati, minus iam lucrosum omni ambitione pridē consumpta: tum sperantes alterū mox principē, adepto præter expectationē imperio, plus aliquantū utilitatis, honorūq; ipsis, ac studij delaturū, decreuere Alexandrū obtruncare, ac Maximinū uocare Augustū, cōmilitonem uidelicet, & cōtubernalē, prætereaq; rei militaris peritia maximè præsenti bello idoneū. Cùm igitur frequentes in campū conuenissent, uenienti de more ad exercendos tyrones Maximino, dubium, ignaro, an re prius cōposita, purpurā circundant, imperatorēq; salutant. Ille primò reniti, & abijcere purpuram. Vt aūt nudos intentari gladios à militibus uidit, occisuros nisi cederet minitantibus, futurū q̄ præsens periculū præoptans, honorē scilicet recepit, fortunamq; illā sæpe (ut aiebat) oraculis ac somnijs præmonstratam, testatus milites prius, inuitū, retrectantemq; se cogi, sed illorū tamen obsequi uoluntati. Quamobrē quæ ipsis placuerint, re sanciant, sublatisq; armis etiā præuento rumore, Alexandrum iam rei totius ignarū opprimant: ut milites illius, ac stipatores re subita perterriti, aut spōte cum reliquis cōsentiant, aut certè dum imparati sunt, nihilq; eiusmodi expectant, etiā ingratis subigantur. Postea uerò q̄ beneuolentiā omniū atq; alacritatē prouocauit, duplicata scilicet annona, ingentiq; promisso donatiuo, pœnisq; omnibus, ignominijsq; remissis, cōfestim ad Alexandri tabernaculū, quòd haud procul abesset, uniuersos educit. His ille nuntiatis, uehementer rei nouitate perturbatus atq; exterritus, prosilit è tabernaculo uesano similis, lacrymansq; & tremēs, nunc Maximinū perfidū ingratumq; uocare; enumeratis quæcunq; in illū beneficia contulisset, nunc tyrones accusare, qui neglecto sacramēto, adeò proteruiter id facinus auderēt: postremò aūt polliceri daturū se quæ uellent, emendaturumq;, si qua desiderarent. Sed milites qui eum tuebantur, faustis in præsens acclamationibus prosecuti, defensuros eum cunctis uiribus affirmabant. Nocte aūt exacta, cùm iam lucesceret, nuntiantibus quibusdā adesse Maximinū, pulueremq; haud procul excitatū uideri, ac uoces magnæ multitudinis exaudiri; rursus in planiciē egressus Alexander, conuocare milites, rogare

gare ut se defenderet, tuerenturq; eum quem ipsi educauissent, quocq; iam quatuordecim annos imperante, sine ulla querela uixissent. Cõmotis miseratione omnibus arma capere, ac resistere hostib. imperabat. At milites etsi omnia principi pollicebantur, paulatim tamen alij aliò dilabebãtur. Quidã etiam prefectum prætorij atq; Alexandri familiares ad suppliciũ deposcebãt, ortam ab illis defectionem causantes. Alij matrẽ ipsius accusabant auaram fœminã, & quæ pecunijs congerendis, ob sordes nimias, parsimoniamq; erga milites, inuisum cũctis Alexandrũ reddiderit. Igitur aliquandiu hæc inter se diuersi dictitantes, stabant adhuc tamẽ. Vt uerò exercitus Maximini in conspectũ uenit, atq; hortari cõmilitones cœpit, ut mulierẽ sordidam, et pusillũ adulescentẽ etiamnũ sub matris seruitio statim desererent, seq; uiro forti proboq; aggregarent, cõmilitoni ipsorũ, atq; in armis semper, bellicisq; muneribus uersato, confestim uniuersi ab Alexandro desciuerunt, atq; unanimiter imperatorem Maximinũ consalutauerunt. At ille tremens atque exanimatus in tabernaculũ reuertitur, matriq; implicitus, & (ut aiunt) conquerẽs atq; incusans, quòd ob illam talia pateretur, expectabat interfectorẽ. Maximinus aũt postq; eum exercitus uniuersus Augustũ appellauit, tribuno, & cẽturionibus aliquot negotiũ dat Alexandri, matrisq; unà, & quicũq; uim contrafacerẽt occidendorũ. Qui facto impetu in tabernaculũ, statim ipsum cũ matre amicisq; & honoratissimo quoq; obtruncant, exceptis qui paulo antè fuga sibi, ac latebris consuluissent. Quos tamẽ uniuersos haud multo pòst cõprehensos Maximinus ipse morte affecit. Hunc finẽ habuit uitę Alexander, unà cum matre, cum annos quatuordecim, sine ulla subiectorum querela, atq; adeò sine sanguine imperasset. Siquidẽ à cædibus & crudelitate abhorrens, neminẽ nisi iudicio damnatũ perire patiebatur, ad humanitatẽ uidelicet ac beneuolentiam propensus. Quapropter nisi filium mater auara ac sordida infamasset, nihil planè desiderari in illius gubernatione imperij potuisset.

LIBER SEPTIMVS.

QVALEM se gesserit Alexander quatuordecim annorũ imperio, superiore uolumine exposuimus. Interea Maximinus rerũ potitus, mutata uehementer rerũ conditiõe, asperè ferociterq; adepta potestate utebatur, sic ut ex molli mansuetoq; imperio ad tyrannidis crudelitatẽ uertere omnia contenderet. Nam cùm se inuisum hominibus cognosceret, quòd primus ex infimo loco ad eam fortunã peruenisset, præterea moribus perinde ut genere Barbarus, patrioq; instituto cædis auidissimus, ad id potissimũ dabat operã, ut imperiũ sibi sæuitia constabiliret: scilicet metuens ne Senatui reliquisq; omnibus Romanæ ditionis hominibus contemptibilior fieret, dum nõ tam in eo pręsens fortuna q; nataliũ obscuritas spectatur. Quippe iam id tritũ uulgatũq; apud omnes opilionem fuisse in Thraciæ montibus, dein corporis uastitate, ac robore inter eius regionis tenuissimos milites adscitũ, quasiq; manu ductũ à fortuna ad Romanũ imperiũ. Quare omnes confestim amicos consiliariosq; Alexandri à Senatu lectos sustulit è medio, partimq; Romã dimisit, partim administrationẽ rerũ causatus officio priuauit. Id eo consilio fecit, ut solus esset in exercitu, neminemq; prope se haberet ex conscientia nobilitatis potiorẽ, sed uelut ex arce quadã citra ullius reuerentiã, tyrannidis operibus uacare posset. Omniaq; Alexandri ministeria, quibus ille per tot annos usus fuerat, ex aula eiecit, plurimis etiã interfectis, q; insidias uidelicet suspectaret, quando omnes illius interitu mœstos esse intelligebat. Cæterũ magis magisq; crudelitatẽ irritauit cõiurationis cuiusdã in se delatio,

conspiratis in unũ centurionib.permultis,omniq́; senatu Romano. Magnus erat quidam nomine,uir patricius & consularis,qui delatus imperatori est, quasi manum contra ipsum cõpararet,ac militibus persuaderet, ut ad se imperiũ transferrent.Consiliũ autẽ huiuscemodi fuisse putatur.Pontem construxerat Maximinus supra flumen, quà aduersus Germanos transiret: ut enim primùm summã rerum suscepit,statim bellica facinora affectauit.Siquidẽ ob immanem corporis staturã, & militare robur,ac peritiã pugnandi,adscitus ad imperiũ,re ipsa famã confirmare,atq; opinionẽ militũ tendebat,ut metũ illũ atq; cunctationẽ Alexandri in prælijs capessendis iure improbatam fuisse coargueret. Quare nihil sibi ad exercendos milites reliqui faciebat,& cum ipse in armis assiduus erat,tum exercitũ uehementer adhortabatur.Sed tum constructo(ut diximus)ponte,transire in Germaniam statuerat.Cæterùm Magnus haud sanè paucis militibus, sed qui uirtute cæteros anteirent,atq; ijs potissimũ,quibus custodia pontis,curaq́; fuerat demandata,persuasisse dicebatũ,ut simul ac Maximinus in alteram ripam peruasisset,ponte abscisso,redituq́; intercluso Barbaris eum proderent.Siquidẽ tanta erat amnis illius profunditas ac latitudo,ut irremeabilis fore uideretur,nullis præsertim nauigijs in aduersa ripa.Talia scilicet sermonibus ferebantũ, incertũ uero, an cõposita fraude: neq; enĩ facilis sententia,parũ explorata re,citraq́; iudiciũ, aut defensionẽ ullã,correptis interfectisq́; omnibus quoscũq; suspicio attigerat.sed & militũ Osrhoænorũ defectio nõnulla oborta est. Nã cũ magnopere indoluissent Alexãdri nece,ac forte fortuna in quendã ex illius amicis,cui nomen Quarcino fuit, paulo antè à castris à Maximino dimissum incidissent,correptũ atq; retractantem, neq; tale quippiã cogitantẽ ducẽ sibi delegerunt,purpuraq́; eum,prælatoq́; igni, funestis scilicet honoribus condecoratũ, nihilq́; minus optantem, ad imperiũ protulerunt.Qui tamen haud diu pòst in tabernaculo dormiens, à cõtubernali quodam suo,& (ut credebatũ)amico per insidias occidit.Macedoni nomen fuit,qui & antea Osrhoænis præfuerat, & nunc primus eisdẽ autor fuerat deficiẽdi à Maximino.Cumq́; nulla subesset odij aut inimicitiarũ causa, tamẽ eum occîdit, quẽ ipsemet corripuerat,atq; ad suscipiendũ imperium perpulerat. Sed enim magnopere tunc gratũ se Maximino facturũ putans,abscisum Quarcino caput dono obtulit. Verùm Maximinus quamuis eo facinore lætus,gaudẽsq́; præreptũ sibi hostẽ, tamen illũ haud modica sperantẽ,putantemq́; sibi insignẽ gratiã relatũ iri, extremo supplicio affecit, ceu defectionis auctorẽ, interfectoremq́; eius cui facinus inuito persuaserat,atq; infidũ homini quem antea pro amicissimo habuisset.Huiusmodi igitur causæ magis magisq́; animũ exasperabãt Maximini, atq; ad sæuitiã exacuebant,etiã antea sua sponte crudelissimũ.Cæterùm aspectu quoq; erat horrendus, uasto atq; immani corpore,ut nemo illi uel exercitatissimorũ Græcorum,uel pugnacissimorũ Barbarorũ cõferri possit. His ita dispositis rebus, collecto exercitu omni,ac ponte intrepidè pertransito,bellũ Germanis intulit.Secuti illum magna uis mortaliũ,ac penè omnes Barbarorũ copiæ ad hæc Maurisii iaculatores,sagittarijq́; q̃ plurimi.Præterea Osrhoæni,& Armenij,quorũ hi Romanis subiecti,illi in amicitiã fuerant,societatemq́; adsciti: tum si qui ex Parthis aut pecunia conducti,aut transfugæ,aut item capti bello Romanis seruiebant. Hæc autẽ multitudo coacta ab Alexandro prius,aucta dein atq; exercitata à Maximino fuerat. Cæterùm iaculatores sagittarijq́; gerendo aduersus Germanos bello magnopere idonei uidẽtur,siquidẽ expediti hostẽ opprimũt incautũ,facileq́; rursus in tutũ se recipiunt. At uerò Maximinus ingressus agrum, diu nemine qui resisteret inuento (quippe omnes abscesserant Barbari) regionẽ illorum depopulabatur, maturis

segetibus

segetibus, uicosq; omnes incendendos, diripiendosq; militibus tradebat. Sunt autẽ urbes ædificiaq; illa maximè incendijs obnoxia. Rara apud Germanos structura è lapide, ac lateribus coctilibus, densisq; potius syluis, quorũ confixis coagmentatisq; lignis, quædã quasi tabernacula ædificant. Igitur Maximinus in eam regionẽ grassatus, populatis segetibus, omniq; pecore captiuo militib. permisso, nullos adhuc hostes inuenerat. Siquidẽ campestres regiões, locaq; ab arboribus pura deseruerant, atq; intra syluas & paludes delituerant, ut inde præliarẽtur, atq; eruptionẽ in hostẽ facerent. Etenim densitas illa arborũ, sagittis iaculisq; hostium allatura impedimentũ, & paludũ altitudo periculosa Romanis locorũ ignaris, ipsis aũt facilis expeditaq; fore uidebaẽ, non ignaris quæ usquã peruia, quæ inuia, & genuũ tenus quotidie per illas discursantibus. Sunt aũt Germani peritissimi natandi, ut qui tantummodo in fluminibus lauentur. In huiuscemodi igitur locis, pugna inita, ubi etiã imperator ipse Romanus fortissimè præliũ inchoauit. Nã cùm ad ingentẽ quandam, uastamq; paludẽ uentũ esset, intra quam Germani fuga se receperant, uerentibus Romanis eodẽ hostes insequi, primus Maximinus equo paludẽ ingressus, cùm quidẽ etiam supra áluũ equus uoragine hauriretur, magna ui repugnantes Barbaros cõtrucidauit. Quare exercitus reliquus pudore instinctus, ne prodere pugnantẽ pro se imperatorẽ uideretur, ausus et ipse est paludem ingredi, multiq; utrinq; ceciderunt, ita tamen, ut nullus penè Barbarorũ fuerit reliquus, dimicante insigniter Romano principe. Quare & stagnũ cadaueribus oppletũ, & palus sanguine confusa, pedestris prælij naualẽ faciem præferebat. Hanc igitur pugnã, suaq; ipsius fortia facinora, non solũ per literas Senatui populo'que Rom. significauit, sed etiam depictã maximis imaginib. ante curiam publicauit, ut nõ tam audire quæ gesta forent, q̃ etiã subijcere oculis Romani possent. Eam tabulam deinde unà cum reliquis illius honoribus Senatus sustulit. Fuere itẽ alia prælia, quibus omnib. ipse manu pugnã capessens, ac fortissimè dimicans explendescebat. Multisq; captiuis, atq; ingenti abacta præda, instante hyeme, in Pannoniam reuersus est, intraq; urbem Sirmiũ, quæ maxima omniũ eius regionis habetur, in hybernis agens, ad uernam sese expeditionẽ comparabat, identidem minitans, id quod etiam præstiturus uidebatur, excisurũ, subacturumq; Oceano tenus omnes Germaniæ Barbaras natiões. Talis utiq; fuit in bellicis negotijs, maximã rebus gestis claritudinẽ adepturus, nisi grauior multo suis, ac truculentior, q̃ ipsis fuisset hostibus. Quò eñ Barbaros interemptos, si longè plures in ipsa urbe Roma; subiectisq; nationibus cædes edebantur? Quid prædã aut captiuos abactos proderat, si suis fortunis Romanæ ditionis mortales quotidie dispoliabantur? Quippe omnis nõ modò libertas, sed instigatio quoq; delatorib. permissa, ut circumuenire quos uellent, renouareq; etiã (si ita usus posceret) usq; à progenitoribus ignota, atq; indeprehensa ad eam diem crimina liceret. Neq; sanè delicti alicuius quispiã arcessebatur, quin idem continuò reus perageretur, ac censu, fortunisq; omnibus expelleretur. Itaq; quotidie cerneres, qui pridem opulentissimi fuissent, eos nunc emendicare stipem. Tanta uidelicet tyrannidis auaritia incesserat, assiduas erga militem largitiones obtendentis. Erant pręterea illius aures omnibus calumnijs patulæ, sic ut nullius uel ætatis uel dignitatis rationẽ haberet. Igitur complures exercitibus aut prouincijs præpositos, consulares, triumphalesq; uiros, leuissima tenuissimaq; calumnia attactos, corripi deimprouiso iubebat, ac sine ullis ministerijs solos uehiculis impositos die noctuq; iter facere ab Oriente aut Occidente, si ita cecidisset, itemq; à Meridie in Pannoniam usq;, in qua tunc ipse morabatur. Dein spoliatos omniq; ignominia affectos exilio uel morte puniebat

niebat. Quàm diu igitur unus aut alter talia patiebantur, neq; ea calamitas extra ipsorum familiam egrediebatur, non sanè magnopere populorum gentiumq; interesse uidebatur. Siquidem beatorum diuitumq; res aduersę, non solùm à plebe negliguntur, sed eis nonnulli etiam prauo malignoq; ingenio, ob inuidiam scilicet potentiorum atq; felicium delectantur. Postquam autem Maximinus plurimas illustrium uirorum familias ad egestatem redegit, leuiora iam illa, ac minora ducens, quàm ut ipsius cupiditati satisfacerent, animum ad publicas opes transtulit. Igitur quæcunq; pecuniæ ciuiles, aut ad publicam annonã repositæ, aut in plebem diuidendæ supererant, tum quæ theatris ac celebritatibus seruiebant, uniuersas sibi adiudicauit. Ad hæc templorũ omniũ donaria, statuæq; deorum, heroũq; honores, tum quicquid publici operis, aut ciuilis ornamenti, aut materiæ deniq; fuit nummis idoneæ conficiundis, omnia pariter ignibus conflabantur. Quæ res in primis animos multitudinis exulcerauit, quasiq; luctum publicũ effecit: cum citra pugnam atq; arma quasi oppugnatiõi esse urbs obnoxia uideretur, sic ut quidam è populo cõtrà resistere, templaq; ausi tueri, etiam cadere ante aras deorum immortalium, quàm spectare patriæ spolia pręoptauerint. Hinc itaq; potissimùm per urbes atq; nationes popularium animi intumuerant, ac nec milites quoq; satis æquo animo ferebant, exprobrantibus inuidiosè consanguineis, atq; domesticis, & ipsorum culpa talia patrare Maximinum dictitãtibus. Huiuscemodi igitur causæ minimè profectò leues ad odiũ ac defectionem populos proritabant. Cæterùm uotis tantũmodo agebant, læsa implorantes numina, nullo scilicet audente profiteri se uindicẽ, donec exacto imperij triennio, exigua leuiq; occasione (ut sunt lubricæ tyrannorum res) primò arma sumpserunt, rebellaruntq; Afri tali causa. Procurator erat quidam Carthagini, cui nihil ad extremam uel asperitatem uel sæuitiam deerat. Is damnandis iudicio hominibus, exigendisq; pecunijs fauorem principis aucupabatur. Siquidem Maximinus, quos sibi factos cognoscebat, eos potissimùm diligere cõsueuerat. Quicunq; igitur fisci rem curabant, si modò uiri probi forent (quod perrarò eueniebat) aut procuratione exciderant, aut præsenti periculo conterriti, gnariq; illius auaritiæ, quamuis inuiti cæteros imitabantur. Quapropter Africæ procurator, cum pleraq; alia uiolẽter factitabat, tum ab adulescentibus quibusdam nobilibus atq; opulentis damnatione circumuentis, statim exigere pecunias intenderat, patrimonioq; illos & auitis bonis exuere. Quibus rebus exacerbati adulescentes, pecuniam quidem se daturos pollicentur, petito trium dierum spacio, conspirantesq; interim in unum, quicũq; graue aliquid uel passi fuerant, uel passuros metuebant, iubent nocte ex agris iuuentutem cum fustibus ac securibus adesse. Illi dominorum imperia exequentes, uenere ante lucem uniuersi in urbem, celantes sub uestibus arma, quæ cuiq; tumultuaria se obtulerant. Magna uerò uis mortalium confluxere, siquidem fœcũdissima hominum Africa, plurimos tunc etiam agrorum cultores habebat. Vt autem dies iam illuxit, iubent adulescentes ponè sequi seruorum suorum gregem, tanquam si è reliqua essent populi multitudine, neq; tamen arma proferre prius, aut uim facere, q̃ ubi aliquos aut è militibus, aut è populo uiderint irruere contra se, atq; ire ultum facinus, quod gesturi mox essent. Ipsi reconditis intra sinum pugionibus, adeunt procuratorem tanq̃ cum eo de persoluendis pecunijs acturi, cõtinuoq; nihil tale suspicantem neci dedunt. Ibi exertantibus gladios illius militibus, atq; ire ultum uolentibus, repentè agrestes cum fustibus ac securibus occurrunt, fortiterq; pro dominis pugnantes, facilè omnes in fugam uerterunt. Ad hunc modum negotio succedente, iuuenes desperatis semel rebus, unam sibi reliquam salutem fore arbitrati

bitrati,si patratum nuper facinus maiore aliquo facinore cumularent, statuunt in cōmunionem periculi rectorem prouinciæ assumere,ac populos ad defectionem solicitare, quod optari iampridem ab uniuersis cognouerāt,Maximini odio, sed metu prohiberi.Igitur cum omni multitudine nocte intempesta domum procon sulis petunt.Is Gordianus fuit proconsulatum sortitus eum,cùm annū ageret circiter octogesimū, multarumq; ante prouinciarum fuerat rector, atq; in maximis spectatus negotijs. Quocirca facilè susceptum iri ab illo imperium existimabant, quasi fastigium aliquod superiorum dignitatum,Senatuiq; & pop. Rom.gratum futurum principem,qui præterq̃ quòd erat illustri ortus genere, etiam per hono res plurimos,quasi per gradus quosdā ad imperij culmen ascendisset. Euenit autem,ut quo die hæc agebantur,domi Gordianus resideret,dilatis laboribus,omniq; actu rerum suspenso. Igitur adulescentes cum gladijs magna stipante multitudine,proturbatis ianitoribus,impetum in ædes faciunt,eumq; supra grabatum requiescentem offendunt,circumfusiq; senem purpura induunt,atq; Augustalib. honoribus consalutant. Ille re subita exterritus, insidiasq; & dolum in se cōpositum ratus,deijcit humi se ex grabato,obsecrans parcerēt seni, à quo nihil iniuriarum accepissent,fidemq; principi et beneuolentiam seruarent.Instantibus autem illis, ac nudos manu gladios tenentibus, cùm partim metu, partim ignoratione, haudquaquam sciret Gordianus, quid sibi ea res uellet,quæq; subitæ fortunæ cau sa foret,unus è numero adulescentium, qui & nobilitate & facundia cæteros anteiret,reliquis tacere,& paulisper quiescere iussis,dextra capulum tenēs, in hanc sententiam uerba fecit:

E Duobus periculis, quorū alterū præsens manifestūq;, alterū futurū forsitan, dubijq; euētus, eligendū tibi hodie alterutrū est,ut aut nos, teq; unà serues,et spē meliorē,qua omnes freti sumus, amplectaris,aut iamiam nostris manib. intereas. Quòd si potiora malueris, multa ad spē bonā uiatica sunt. Quippe inuisum omnibus Maximinū,pestemq; illam crudelissimæ tyrānidis tolles,uitāq; antehac præclarè tibi actam,illustri gloria cumulabis,maximosq; à Senatu P.Q.R. honores ac sempiternam laudē nanciscéris. Sin uerò abnueris, ac nobiscū conspirare pernegaueris,iamiam te hìc obtruncabimus,atq; ipsi quoq;(si oportuerit)occiso tibi immoriemur.Maius nanq; facinus ausi sumus, q̃ ut salui esse citra desperationem possimus.Iacet eñ tyrannidis minister,luitq; pœnas crudelitatis,nostris nūc nuper manibus interemptus. Quapropter si cōsenseris nobiscū,atq; in partē periculorū accesseris,cùm ipse honorē imperij cōsequeris, tū quod nos facinus perpetrauimus, laude q̃ supplicio dignū reputabitur. Dum hæc loquiť adulescens, impatiens moræ cætera multitudo,cùm quidē eòdem iam ciuitas uniuersa re uulgata concurrisset,Gordianum unanimes Augustū appellant. Ille quamuis recusaret,ac senectutē obtenderet,tamen suapte natura gloriæ auidior,haud ægrè tandem honorē suscepit,malens futurū dein,q̃ præsens iam periculum subire, simul ætate iam exacta minimè recusandū putabat,quin(si ita res posceret)etiā imperatorijs honorib. immoreref.Igitur statim tumultuari omnis Africa,sublatisq; Maximini honoribus ciuitates pleræq; imagines Gordiani ac statuas ponere.Sed eū quoq; à se cognominarunt Africanū: nam qui ad Meridiē Libyes habitant, Afri Romana uoce nuncupantur. At Gordianus aliquot dies Thystri commoratus, qua in urbe hæc acta fuerant,nomen imperatoris iam, cultumq; gerens, Carthaginem proficiscitur,ut in ciuitate maxima celeberrimaq; omnia quasi Romæ agitarenť.Siquidē urbs illa uel opibus,uel populi frequētia, uel magnitudine tantū Romæ concedens, cùm Alexandri urbe Aegyptiaca de secūda palma cōtendit.

Sequebatur aũt ipsum principalis pompa omnis,militesq; quicũq; aderant, iuuenesq; urbani procera statura, ad eorũ similitudinẽ, qui Romæ imperatorẽ comitantur,uirgæ item laureatæ, quo insigni principes à priuatis dignoscuntur. Prætereaq; ignis de more præferebatur, ut speciem fortunamq; exiguũ sanè ad tẽpus Romanæ ciuitatis Carthago repræsentaret.Cæterùm Gordianus literas complures,ad primũ quemq; Romam missitabat,atq; ad proceres Senatus,quorũ erant ei permulti amici,ac necessarij.Scripsit item publicè ad Senatũ P. Q. R.significans Afrorũ erga se cõsensum,simulq; accusans Maximini crudelitatẽ, quam esse omnibus magnopere inuisam sentiebat.Ipse omnẽ præ se mansuetudinẽ ferebat.Nã et delatores omnes exilio affecit,& ijs qui parũ iusto iudicio dãnati fuerant, iterũ defendendi sui potestatẽ indulxit, quin exules.q́q; in patriã restituebat, ac militibus plura se q̃ quisquã antea largiturũ, populoq; ingens daturũ congiariũ pollicebatur.Idem præfectũ quoq; prætorij Vitalianũ,ferũ,crudelemq; hominẽ, charissimũ deuotissimumq; Maximino,in ipsa urbe curauit interimendũ. Siquidem suspectans, ne ille suis inceptis fortiter resistẽdo, cæteros quoq; metu deterritos à se auerteret,mittit prouinciæ quæstorẽ,adulescentẽ audacissimũ, corpore ualidum,atq; ætate florentẽ,promptumq; ad omne periculũ pro se suscipiendũ, traditis centurionibus, ac militibus nonnullis, cui etiã literas dedit obsignatas duplicibus tabellis,per quas arcana occultaq; negotia significare imperatores consueuerunt. Iubet itaq; illos intrare urbẽ ante lucẽ, ac dum adhuc in actibus occupatus esset Vitalianus,accedere ad eum intra cellulã,ubi res secretas atq; arcanas ad salutẽ principis pertinẽtes scrutari,atq; inquirere cõsueuerat, habere se ad eũ literas arcanas à Maximino dicẽtes,ac uelle etiã,remotis arbitris,de reb.ad securitatẽ imperatoris spectãtibus,cũ illo colloqui, ac mãdata principis exponere. Dein signis agnoscẽdis occcupatũ pugiõibus,quos in sinu occultos haberẽt,deimprouiso confoderent.Quæ scilicet omnia ex sententia successerunt.Etenim ante lucẽ quo tempore prodire illi mos fuerat,inueniunt hominẽ penè solũ,paucis tantum circumstantibus,quippe alij nondũ uenerant,alij salutato abierant, priusquã dilucesceret.Igitur uacante illo, ac paucis duntaxat ante cellulã inuentis, ubi quæ suprà diximus,nuntiauerunt,facilè scilicet intromissi sunt,porrectisq; epistolis,contemplantẽ eum signa diligentius, prolatis pugionibus confodiunt, nudosq; eos manibus præ se tenentes prosiliunt,omnibus loco cedẽtibus. Nam id Maximini factũ imperio putabant.Quando idem sæpenumerò etiã in eos facere consueuerat,qui antea ipsi charissimi uidebantur. Dein uadẽtes media sacra uia,proponũt epistolã Gordiani ad populũ,literasq; item ab illo consulibus ipsis, cæterisq; reddunt,uulgata etiã fama interfecti Maximini. Quod ubi auditũ est,statim uniuersus populus discurrere undiq;,furẽti similis. Nam etsi ubiq; uulgus semper ad res nouas leuissimũ, tamẽ Romana plebs in primis quæ ex magna uariaq; etiã peregrinorũ multitudine cõstat,lõgè cæteris mobilior est. Igitur statuæ atq; imagines Maximini,cæteriq; honores statim conuulsi,clausumq; antea formidine odiũ, licentia iam & potestate adepta,nullo prohibẽte effundebãt. Quare senatus quoque frequẽs, etsi de Maximino certi nihil habebat,ex præsenti fortuna rem coniectans,abolitis illius honoribus, Gordianũ filiumq; ipsius Augustos declarauerunt,statimq; delatores atq; accusatores uniuersi aut effugerãt,aut ab ijs quos offenderant,occidebãtur. Procuratores aũt,& qui ius in illius crudelitatis ministerium dicebãt,tracti à plebe sunt,abiectiq; in cloacas.Multi itẽ insontes occisi.Nã & creditorem suum quisq; & aduersariũ in forẽsibus causis, & ut quemq; aliquis leuissima de causa oderat, impetu in domum facto, bonisq; direptis trucidabant.

Ita

Ita sub specie libertatis, pacisq; prætextu, ciuilis belli facinora edebantur: quin præfectũ quoq; urbi Sabinũ, prohibere talia conantẽ fuste capiti illiso mactauerunt. Hæc igitur populus agitabat. Enimuero Senatus quando iam semel periculum subierat metu Maximini nihil sibi ad solicitandas ad defectionẽ prouincias reliqui faciebat. Quocirca legationes undiq; ad rectores prouinciarũ mittebantur, electis è Senatorio equestriq; ordine clarissimis hominibus, cũ literis quibus Senatus populiq; Rom. mens exponebatur, qui ꝓcuratores ipsos hortarẽtur, uti cõmunẽ patriã capesserẽt, curiamq; Romanã tuerẽtur, persuaderẽtq; nationibus, ut in fide pop. Rom. perseuerarẽt, cuius propriũ antiquitus imperiũ foret, ueterrimumq; cũ illis amicitiæ ius à maioribus institutũ. Quocirca pleriq; legatis benignè exceptis, populos ad defectionẽ perpulerũt, quod scilicet pronum fuit, adeò incredibili apud omnes odio Maximinus laborabat. Igitur omnib. quicũq; apud ipsos magistratũ gerentes, cum Maximino sentiebãt, repentè ad unũ occisis, ipsi uniuersi ad Romanos defecerũt, pauci tamẽ inuẽti, qui legatos ad se missos interficerẽt, aut ad ipsum mitterẽt, adhibitis custodibus, qui deinde omnes exquisitissimis à Maximino supplicijs affecti sunt. Hæc mens Romanæ ciuitatis, hic animus fuit. Quæ postquã Maximino nuntiata sunt, quanq; tristis ac solicitus, tamẽ illa se contemnere simulabat, ac primo quidẽ alteroq; die domi quietus, ad amicos de eo negotio retulit. Cæterùm exercitus omnis, cunctiq; eius regiõis mortales, etsi rem omnẽ intellexerant, intumuerantq; animis, audacia rerũ tantarũ, ac nouitate, tamẽ pro se quisq; tacebant, ac se ignorare omnia simulabant. Quippe tantus erat Maximini metus, ut nihil illũ planè lateret, omniũq; nõ solũ uerba, sed nutus ꝗq;, speciemq; oris obseruaret. Tertio uerò die cõuocatis in campũ ante urbẽ militibus suis Maximinus, tribunal inscendit, atq; ex libello orationẽ ab amicis cõpositam, in hanc sententiã recitauit. Scio me uobis incredibilia nouaq; dicturũ, sed (ut ego existimo) nõ tam admiratione ꝙ risu digna. Arma uobis uestræq; uirtuti nõ Germani inferũt sæpe deuicti, nõ Sarmatæ, qui de pace nobis quotidie supplicant. Persæ itẽ, qui olim Mesopotamiã peruagabantur, nũc suas intra sedes quiescere, boni cõsulunt, cùm gloria in armis uestra, tum rerũ à me gestarum periculo edocti, quæ iam tum illis innotuerunt, cùm tuendi ripas exercitui præfuimus. Verùm (ne quid magis ridiculũ dixerim) Carthaginienses insaniunt, atq; sene infelicissimo, & extremo iam ætatis delirante, dubium suasu an coactu, quasi aliqua in pompa ludunt principatũ. Quo enim freti exercitu, cũ apud eos procõsulis ministerio lictores satisfaciant? Quibus porrò usuri armis, ubi præter lanceas exiguas ad feras excipiẽdas, nihil sit telorũ, proq; bellicis exercitationibus chori tantũ dictaq; procacia, & numeri quidã usurpentur? Neq; uerò uos perterrefecerint, quę facta in urbe nuntiantur, nempe Vitalianus per dolũ fraudẽq; occisus est. Quàm aũt leue instabileq; sit Romani pop. ingeniũ, ꝙ prompta clamorũ tenus audacia, notissimũ scilicet uobis est. Si duos modò, tres'ue armatos cõspexerint, trudẽtes alter alterũ, & proculcantes, ac suũ quisq; periculũ fugitantes, publicũ neglectui habẽt. Quòd si quis uobis etiã quæ acta in Senatu sunt, renuntiauit, nõ est profectò ꝙ miremini nostrã illis continentiã duriorẽ uideri, atq; ob id morũ congruentiam uitamq; illius luxuriosam nobis anteferri. Quippe apud illos fortissima quęque, ac grauissima pro asperrimis, dissoluta atq; ebacchantia pro mitibus uoluptuarijsq; habentur. Quocirca nostrum quidem imperium, quoniam industrium atq; moderatum reformidant, Gordiani delectantur nomine, cuius infamia uitæ minimè uos præterit. Igitur aduersus hos atq; huiuscemodi homines bellum uobis est milites, si tamen id bellum appellandum. Nam ut mihi quidem, atq; adeò

cæteris omnibus uidet̃,nõ prius Italiam attigerimus,ꝙ illorũ maxima pars ramos supplices,liberosq́ suos prǽferentes,nostris se pedibus aduoluent,aut formidine degeneri fugam facient,ut mihi liberũ sit,bona illorũ uobis contribuere,quib. in perpetuũ perfruamini.Hæc cùm dixisset, ac multa in ciuitatẽ Senatumq́ uniuersum interpellatim probra iecisset, manuũq́ gestibus minabundus,truciq́ uultu, nutuq́ oris quasi præsentibus irascens,profectionẽ in Italiam edicit. Diuisoq́ inter milites ingenti stipendio, uno tantũ die interiecto facere iter incœpit, magnũ secũ exercitũ, atq́ uniuersas adducens Romanas copias. Sequebat̃ eundẽ etiam Germanorũ haudquaꝙ negligendus numerus, quos uel armis subegerat, uel in amicitiã societatemq́ adsciuerat.Præterea machinæ & bellica instrumẽta, quæq́ alia aduersus Barbaros cõparauerat. Cæterùm tardius iter faciebat, ob uehicula, resq́ alias usui necessarias,quæ undiq́ importabant̃.Nam cùm repentinum id illi iter obuenisset,non cuiusquã prouidentia,ut consueuerat,sed tumultuario ac festinato ministerio, quæ erant militibus necessaria colligebant̃. Igitur præmittere Pannoniorũ cohortes decreuit,quibus fretus maximè erat,quæq́ primæ imperatorem cõsalutauerant, atq́ ultrò etiã pro illius salute omne periculũ deposcebãt. Iis igitur imperauit, ut cæteras copias præcederent, ac regiones occuparẽt Italię. Dum in itinere Maximinus est, res interea Carthagini præter spem magnopere successerunt.Erat enim Capellianus quidã senatorij ordinis uir,procurator Mauritaniæ Romanis subiectæ, quæ ab ipsis Numidia appellat̃. Ea gens munita exercitibus fuerat,à quibus Barbarorũ incursus ac populationes coercerent̃. Quare haud contemnendã militũ manũ circa se habebat.Cum hoc igiturCapelliano ueteres Gordiano simultates,ex forensi quadã disceptatione intercesserant,quocirca nomen adeptus imperatoris,successorẽ illi misit,atq́ abscedere prouincia imperauit. Ille ea re indignatus, ac principi suo deuotus,à quo magistratũ quoq́ eũ accepisset,omni coacto exercitu,cùm quidẽ fidem tueri, ac iusiurandũ persuasisset,Carthaginẽ contendit,maximas ualẽtissimasq́ copias secũ adducens, uirosq́ cùm ætate florentes,tum omni armorũ genere instructos, peritosq́ rei militaris, atq́ ex consuetudine præliorũ aduersus Barbaros magnopere ad pugnandũ paratos. Vt uerò nuntiatũ Gordiano est,aduentare ad urbẽ Capellianũ,& ipse affectus est extrema formidine, & perterriti Carthaginienses uniuersi, qui scilicet in turba potius ꝙ in exercitus aliquo ordine, collocata uictoriæ spe, cuncti pariter urbe effundunt̃ obuiam Capelliano. Cæterùm senex Gordianus (ut quidã perhibent)simul atq́ ille Carthaginem attigit,desperatis rebus,ꝙ Maximino uires ingentes,nullas in Africa copias esse uidebat,laqueo se suspendit.Sed occultatã illius nece,filiũ sibi ducẽ multitudo elegit.Ita uentũ ad manus est.Erãt aũt numero quidẽ plures Carthaginienses,sed inordinati,ac rerũ bellicarũ imperiti,quippe in altissima pace educati,festisq́ & delicijs emolliti, nudiq́ armis,omni'que bellico instrumento. Nam domo quisq́ pugionẽ,aut securẽ,aut uenabulũ,aut item præustas sudes,ut quisq́ poterat acuminatas,ad tuendũ corpus extulerãt. Cõtrà, Numidæ iaculatores optimi,atq́ equitandi peritissimi, sic ut equos etiã infrenos uirga tantũ currẽtes moderent̃. Quocirca facilè Carthaginiensiũ plebs in fugã uersa.Siquidẽ haud ferentes illorũ impetũ, omnes abiectis armis confertim effugerunt,trudẽtesq́ inter se,& proculcãtes,multo sanè plures ipsi inuicẽ affligebant̃, ꝙ cædebant̃ ab hostibus.Hic & Gordiani filius cecidit,& quicũq́ eum secuti, sic ut prę multitudine interfectorũ,neq́ discerni ad sepulturã funera potuerint,neq́ adulescẽtis Gordiani cadauer inueniret̃.Etẽi ex tãta copia fugientiũ,pauci dũtaxat urbẽ ingressi,cõiectiq́ in latebras euaserant,cæteri ad portas conferti, ac pro

se quisq́

se quisque intrare primi urbem festinabundi, ab iaculatoribus Numidis, cæterisq; armatis militibus contrucidabant, maximo fœminarũ puerorumq; eiulatu, quorũ ante oculos charissima pignora occidebant. Sunt qui perhibeant, ut primũ Gordiano, qui propter seniũ domi se continuerat, nuntiatũ sit Capellianũ iam in urbẽ peruenisse, deplorata salute intra cubiculũ se quasi dormiturũ recepisse, colloq; zonæ inserto, qua præcinctus fuerat, sibi mortem consciuisse. Hęc finis Gordiani fuit, felicis anteacta uita, atq; in quadã principatus imagine extincti. Sed enim Capellianus Carthaginẽ ingressus, præcipuum quemq; ex ijs qui ẽ pugna superauerant, neci dedidit, ac neq; à templis despoliandis, neq; à publicis priuatisq; pecunijs diripiendis abstinuit, aditisq; urbibus reliquis, quæcunq; honores Maximini sustulissent, in his præstantissimũ queq; morte, cæteros supplicio afficiebat: agros aũt, uicosq; concremandos militibus tradebat, prætexto quidẽ ulciscendi Maximinum. Cæterùm clanculum militum sibi animos concilians, ut sicubi res à Maximino turbassent, ipse ad occupandũ principatum beneuolis militibus uteretur. Ita se uidelicet res in Africa habebãt. Postea uerò quàm Romæ audita senis Gordiani mors est, ingens perturbatio Senatum populumq; Romanum, ingensq; terror inuasit, extincto, in quem unum spes omnes suas collocauerant. Neq; enim illos præteribat, nemini iam parsurum Maximinum, cùm sponte alienum ab ipsis, atque hostili animo, tum iustis etiam causis, & professo quasi odio succensentem. Itaque frequentes in unum conuenere, ac de toto negotio deliberantes, quando semel in periculum uenerant, bellum comparare decreuerunt, duobus electis imperatoribus, qui Rempublicam pari potestate administrarent, ne rursus principatus autoritas in tyrannidem proueheretur. Conuenerunt igitur non quidem in curiam, quò antea consueuerant, sed in templum Capitolini Iouis, quod in arce summa præcipuæ uenerationis Romani habent, ibi clausis foribus soli quasi teste & cõfessore, atq; adeò rerũ omniũ inspectore deo, selectis, qui ætate ac dignitate cæteros anteirẽt, de quibus suffragia ferrentur, duo ex omni numero, Maximus atq; Albinus plurimis suffragantibus imperatores creati. Horum Maximus cùm sæpe exercitibus præfuerat, tum pręfectura urbi egregiè gesta maximã ingenij prouidẽtiæq;, præterea uitæ continentis opinionẽ uulgò de se præbuerat. Albinus aũt patricij generis homo, cõsulatu iterũ gesto, multisq; prouincijs sine ulla querela administratis, morũ simplicior habebat. Ita creati principes, Augustiq; appellati, ac Senatusconsulto omnib. imperatorijs honoribus affecti sunt. Dum hęc aguntur in Capitolio, interea pop. Rom. incertũ subijcientibus Gordiani amicis, ac necessarijs, an tantũ rumoribus exciti, facto ad portas concursu, uiam qua itur in Capitoliũ, totam conferta multitudine occupauerant, lapidesq; & fustes ingerentes, rebus in Capitolio actis aduersabantur, ac Maximum inprimis recusantes, feueriorẽ quàm ut eum lenis multitudo facilè pateretur. Quapropter eo maximè offendebantur, clamantes identidẽ, ac minitantes utrunq; se confestim occisuros. Nam ipsi ex Gordiani genere principẽ sibi deposcebant, ut in familia, nomineq; eo nomen imperatoriũ remaneret. Albinus aũt; ac Maximus equestris ordinis iuuentute, atq; urbanis militibus cum gladijs undiq; stipati, egredi Capitolio conabant, sed lapidibus ac fustibus coerciti, donec subijciente nescio quo, ad hunc modum populo imposuerunt. Erat puer quidam infans adhuc ex Gordiani filia natus, nomen aui referens. Hunc igitur submissis quibusdam afferri ad se iusserunt. Qui cùm domi eum ludibundum offendissent, impositum in humeros per mediam ferebant multitudinem, plebi ostentantes, ac nepotulum Gordiani dictitantes, uocantes que eum nominatim, quoad in Capitolium pertulerũt, populo

populo subinde acclamante, & conspergente puerum frondibus. Cum itaq; Senatus Cæsarem illũ declarasset, quando adhuc per ætatem rempub. gerere nõ poterat, & iræ multitudinis resederant, passi uidelicet sunt in aulam palatinam senes imperatores cõmigrare. Sed incidit per eos dies ciuitati Rom. funesta calamitas, orta de nimia duorum senatorũ audacia. Nam cùm Senatus haberetur de publicis negotijs, duo ex militibus Maximini, quos in castris reliquerat, emeritæ iam ætatis, ad fores curiæ accesserunt, exploratũ quæ gererentur, inermes uidelicet, tantumq; subarmalibus, & sagis induti. Constiterant aũt pariter cum reliqua multitudine, sed cæteris ante fores præstolantibus, duo, tres' ue ad summã curiosiores audiendi, curiam ingressi, sic ut ultra aram quoq; Victoriæ penetrarent. Hic Senator quidam deposito nuper consulatu, Gallicanus nomine, ac genere Carthaginiensis, alterq; item prætorius Mecœnas, nihil tale expectãtes milites, manusq; adhuc sub sagulis habentes, repente adactis in corda pugionibus interficiunt. Etenim omnis Senatus ob recentem seditionẽ, tumultumq; superiorẽ, alij propalàm, pars clanculũ gladios gerebant, quibus suam quisq; salutem ab inimicorum insidijs tueretur. Ita cęsi milites, quòd se deimprouiso defendere haud quiuerant, prostrati ante altaria iacebant. Quo uiso cæteri confestim expauefacti cõmilitonum interitu, simul populi concursum formidantes, quòd erant inermes, fugam arripuere. Cæterùm Gallicanus raptim se curia in mediã multitudinẽ proripiens, gladiumq; & manũ stillantem sanguine ostentans, ad persequendos occidẽdosq; Senatus populiq; Romani hostes, amicos sociosq; Maximini uulgus adhortabatur. Quibus rebus inducta plebs, Gallicanũ faustis excipit acclamationibus, milites q; lapidibus incessit, quatenus licuit persecuta. Cæterùm cum se illi in castra recepissent, paucis tantummodo uulneratis, clausis portis, armisq; arreptis, castrorum mœnia defensabant. Verùm Gallicanus (quando semel tantũ facinus ausus fuerat) bellum protinus ciuile, atq; omnibus perniciosum suscitauit. Quippe iussis effringi publicis armamentarijs, in quibus pompæ magis instrumenta, q̃ belli asseruabantur, unde sibi quisq; munimentũ corporis accõmodaret, apertisq; item gladiatorũ ludis, atq; unoquoq; proprijs armis ornato, præterea cunctis, quęcũq; intra domos aut officinas essent, hastis, gladijs ac securib. direptis, cùm quicquid occurrerat, furor in arma conuerteret, statim omnes conferti, conglobatiq; ad castra contenderunt, ac uelut urbem aliquam expugnaturi, murũ ipsum portasq; circumsederunt. Cęterùm milites, utpote pugnandi peritissimi, pinnis sese murorũ, clypeisq; protegentes, sagittarũ iactu crebrò ac prælongis contis multitudinem repellebant. Postremò cùm iam defatigato populo, saucijsq; magna ex parte gladiatoribus, atq; in uesperam uergente die, regredi in urbẽ decreuissent, cõspicati milites securitatẽ abeuntium (quippe minimè ausuros putabant Romani, adeò paucos aduersus tantam multitudinẽ, castris eruptionẽ facere) cõfestim uniuersi sese portis patẽtibus in uulgus illud hominũ concitauere. Ibi gladiatores ad unũ cæsi, magnaq; pars populi collisa. Quo facto, cũ haud procul castris recessissent, rursum sese intra munimẽta receperunt. Hinc igitur maior Senatui populoq; Romano indignatio oborta: quare duces ex Italia omni probatissimũ quemq; delegerunt, iuuentutemq; omnẽ collectam in unũ, subitarijs armis, ac tumultuarijs adornarunt. Horum potissimam partẽ secum Maximus eduxit, ut aduersus Maximinum præliaretur, reliqui ad urbis custodiam tutelamq; relicti. Interea quotidie ad muros castrorũ dimicabatur, sed profectu nullo, defensantibus supernè militibus, ictamq; & sauciam multitudinẽ fœdè repellẽtibus. At Balbinus domi se continens, populo per edictũ supplicabat, ut in gratiam cum militib. rediret, quibus etiam

etiam omnium quæ patrauerāt, obliuionem atq; impunitatem pollicebatur. Sed neutris id persuasum, gliscente in dies malo, ac populo indignante, q̃ tanta multitudo tam paucis contemptui foret, contrà militibus ęgerrimè ferentibus, ea se à Romanis passos, quæ uix unquam à Barbaris expectassent. Postremò quādo oppugnatio parum procedebat, uisum ducibus interuertere omneis riuos, qui in castra peruenirent, ut milites aquarum penuria, sitiq; conficerent. Igitur abscindendo obstruendoq; cunctos è castris aquarum riuos auertebant. Sed enim intellecto periculo milites, ac rebus desperatis, erumpunt uniuersi patentib. portis, congressiq; multitudinem fugientem in urbem usq; persequuntur. Sed ubi iam statario illo certamine, plebs inferior intra domos se receperat, ac tegularū, lapidumq; & testarum iactibus desuper urgere cœperat milites, haud ausi illi ignota ædificia subire, clausis etiam domibus, & tabernis, ignem ianuis ac ligneis ædificiorū proiecturis, quales in urbe plurimæ sunt ilicò admouerunt. Quo factū est, ut partim crebritate insularū, partim lignea materia bona pars urbis conflagrauerit, multiq; ex opulentis pauperes facti, maximis atq; egregijs amissis possessiōibus, uel prouentu uberrimis, uel splendore ipso, & uarietate pretiosis. Neq; uerò pauci extincti mortales, quòd ianuis igne occupatis, proripere se domo copia nō fuerat: bonaq; diuitum direpta penitus, immiscente se militibus studio rapiendi facinorosissimo quoq; & tenui plebecula. Sed adeò peruagatum longè lateq; incendium est, ut plus multo cōsumpserit, q̃ quantum spacij maxima quæq; urbs ædificijs occupet. Dum hæc Romæ geruntur, interea Maximinus confecto itinere Italiā attigerat, ac sacrificato ad aras, quæ in finib. ipsis erectæ sunt, pergit iter facere, iussis arma tenere, atq; instructa acie progredi militibus. Sed cum & Africæ defectionem, & Romæ bellum ciuile, prætereaq; res à Maximino gestas, iterq; eius hactenus conscripserimus, reliqua deinceps explicabuntur.

LIBER OCTAVVS.

QVAE post interitum Gordiani gesserit Maximinus, iterq; eius in Italiā, prætereaq; Africæ defectionem, & in urbe ipsa populi ac militum seditiones, superiore uolumine recēsuimus. Enimuerò Maximinus postquā ad Italiæ fines peruenit, præmissis exploratoribus, qui specularentur, an ullæ in alpium conuallibus, & densissimis syluis insidiæ delitescerent, ipse in planum deductis militibus, iubet armatorū acies quadrato agmine incedere, ut ab ijs q̃ plurimum campi occuparetur, cunctisq; in mediū coactis impedimentis, ipse cum suis stipatoribus ueluti subsidio sequebatur, alis utrinq; discurrentibus cataphractorū equitum, Maurisq; iaculatoribus, sagittarijsq; ex Oriente, & equitatu Germanorū, quos auxiliares asciuerat, quosq; etiam præcipuè opponere hostibus consueuerat, ut primos uidelicet impetus exciperent, feroces audacesq; initio pugnæ uiri, simul ut (si in discrimen ueniretur) uilis potissimùm Barbaria illa periclitaretur. Sed ubi totam planiciem seruatis ordinibus transmiserūt, ad Italiæ urbem peruentum est, quæ Ema à cultoribus uocatur. Ea sita est in extrema planicie ad alpium radices, ubi speculatores atq; exploratores exercitus, narrant Maximino, uacuam relictam urbem, aufugisse omnes incolas, templorum etiam ac domorum ianuis incendio cōsumptis, atq; omnibus quæ uel in urbe uel in agris fuerant exportatis, aut igni corruptis, nihil aut iumentis aut hominib. alimentorum relictum. Quæ res grata in primis Maximino fuit, quòd idem cęteros quoq; populos suo quemque metu facturos arbitrabatur, contrà milites indignè

tulerunt,quòd initio statim fame laborarent. Cumq; noctem exegissent, partim intra patentes,cōmunesq; omnibus domos,partim in planicie ipsa, statim sole oriente,ad alpes accesserunt.Hi sunt longissimi quidam montes, uice murorum Italiæ circundati,adeò in altum editi,ut etiam superare nubes uideantur,ita' que in longum porrecti,ut uniuersam Italiam comprehendant,lęua ad Tyrrhenum pelagus,dextra ad Ionium usq; pertingentes,densis ubiq; nemoribus infessi,atq; angustissimis callibus, & rupium prærupta altitudine, scopulorumq; asperitate uix peruij, nonnullis tamen quasi semitis magno ueterum Italorum labore manu factis.Quapropter ingens transiturum illac exercitum formido tenebat, sperãtem summa iuga teneri iam ab hoste, nullosq; non obstructos exitus ad se prohibendos.Neq; is metus de nihilo erat,locorum naturam contemplantibus. Postea uerò quàm sine ullo impedimento,superatis alpibus in castra descenderant,lęti scilicet omnes instauratis animis uitulabantur, nihilq; non sibi ex sententia cessurũ Maximinus arbitrabatur, ne locorum quidem difficultati fidentibus Italis, intra quos latitare ipsi,& saluti suæ consulere,prætereaq; insidiari hostibus, ac locis supernè imminentibus pugnam capessere potuissent. Sed ubi planiciem attigerũt, nuntiant exploratores maximam Italiæ urbem Aquileiam portas occlusisse,Pannoniarum acies quæ pręiuerant,acriter murum oppugnasse.Cęterùm tentata re, sæpe omnes incassum conatus euasisse.Itaq; iam defatigatos recedere, lapidibus scilicet,& hastis,magnaq; sagittarum ui desuper ingruẽtibus. At Maximinus iratus Pannonijs,quasi parum impigrè prægliatis, ipse cum exercitu reliquo accelerabat,sperans nullo negotio se illius urbis potiturum. Sed Aquileia prius quoque (ut erat ingens urbis eius magnitudo)populo abundabat,& uelut Italiæ quoddã emporium ad mare sita, quasiq; terminus Illyriæ, copiam rerum è continenti per terram fluuiosq; conuectam nauigantib. suggerebat, & ab ipso mari res ad usum eorum,qui continentem colunt,necessarias uidelicet superioribus terris propter hyemis asperitatem minus feracibus, maximè tamen uinum, cuius in ipsa regione maximus prouentus est, uicinis gentibus ne uitem quidem habentibus, affatim suppeditabat.Ex quo factum uti super ciuium ingentem numerũ, etiam magna uis hospitum ac mercatorum eam urbem freqũetaret. Enimuerò tunc etiam aucta multitudo confluentibus illuc ex agris quicunq; oppidulis,uicisq; circà relictis,fidebant urbis magnitudini,ac uetustis mœnibus dirutis quidem antea magna ex parte. Quippe in tanta Romanorum potentia,neque murorum,neque armorum Italiæ ciuitates indigebant,pacem altissimam agitantes, atque in participatum Reipublicæ adscitæ. Sed tunc urgente uidelicet necessitate, renouatis instauratis' que mœnibus, præterea turribus ac propugnaculis excitatis, tota' que urbe ad eum modum communita, clausis' que portis, noctem diem' que uniuersi pro muro stantes,hostem fortissimè propulsabant.Duces erant summa potestate duo consulares uiri lecti à Senatu,Crispinus ac Menephilus. Hi maxima diligentia procurauerant, uti necessaria quæque in urbem importarentur, sic ut diuturnior quoque sustineri oppugnatio potuerit.Erat item in urbe magna aquarum abundantia, partim ex puteis sanè frequentibus, partim è fluuio muros præterfluente,ac pariter fossæ obiectus,& aquarum præbente copiam.His ita intra urbem comparatis, ut primùm defendi muros diligenter, clausas' que portas Maximinus audiuit, decreuit mittere legatorum specie,qui illos alloquerentur,ac si possent, reserari sibi portas persuaderent. Habebat autem in exercitu tribunũ quendam Aquileiæ ciuem, cuius nati atque uxor, præterea familia omnis in urbe erant conclusi. Quare eum, Centuriones' que nonnullos quasi oratores mittit,

sperans

ſperans facilè illius autoritatē municipes ſecuturos: qui ubi muro appropinquarunt, in hanc ſententiam uerba faciunt: Iubere cōmunem imperatorē pacem depoſitis armis colere, ſeque amicum pro hoſte accipere, ſacriſque faciundis uacare, quàm cædibus, miſerari patriam paulo pòſt (ſi obſtinati perſtiterint) ruituram, licere ipſis (ſi uelint) una opera ſibi quemque, & ſaluti patriæ cōſulere: quippe obliuionem ueniamque omnium quæ fecerint, optimum principem polliceri, quando nihil ipſorum, ſed omnia forent aliena culpa contracta. Talia quædam ſub muro legati magna uoce pronunciabant, ſic ut facilè exaudiri, ſi non planè ab omnibus, certè ab ea multitudine poſſent, quæcunque ſupra muros turreſque conſtiterat. Etenim taciti omnes legatorum dictis aures dediderant. Quare metuens Criſpinus, ne pollicitationibus illis, quæ uulgi inconſtantia eſt, ad mutandum pace bellū, reſerandaſque hoſti portas impellerentur, diſcurſans ipſe per muros rogare, obteſtarique ſingulos, uti audacter manerent, fortiterque reſiſterent, neque fidem proderēt, Senatui debitam, populoque Rom. ne'ue titulum ſeruatæ ac propugnatę Italiæ totius aſpernarentur, neu promiſſis crederent periuri, fraudulentique tyranni, ne'ue item benigna oratione ineſcati ruerent in manifeſtam perniciem, ſed confiderent belli fortunæ, ita plerunque dubiæ, atque ancipiti, ut magnus interim numerus à pauciſſimis & qui potentiores creduntur, ab ijs qui imbecilliores habeantur, uicti ſuperatique ſint, ne'ue utique expaueſcerent exercitus illius magnitudinem. Nam qui pro altero dimicant, cum ſuæ uictoriæ felicitatem ad alios uideant migraturā, minus profectò acriter decertant: quippe qui intelligant ſe quidem in periculi participatū admitti, cæterū extremos uictoriæ fructus ad alium peruenturos. Qui autem pro patria pugnant, præterquàm quòd ſpe meliore eſſe debent (neque enim aliena occupare, ſed tueri ſua contendunt) etiam animo ſunt maiore, ut quos nō alienum imperium, ſed ſua quemque neceſſitas adigat, quoniam ſcilicet uictorię fructus ipſis potiſſimùm debeantur. Talia quędam nunc ſingulis, nunc uniuerſis ingerens Criſpinus, homo ſuapte natura uenerabilis, ac Romana facūdia pollens, prętereа gratus omnibus, miti modeſtoque imperio perſuaſit multitudini, ut in officio fide'que permanerent, iuſſitque legatos rebus infectis ad Maximinum reuerti. Dicebatur autem Criſpinus ad bellum ſic audacter ſuſtinendum, etiam aruſpicū reſponſo, qui læta exta nuntiarent, animatus: etenim magnopere fidem huiuſcemodi ſignis habere Itali conſueuerunt. Cæterùm nonnulla quoque oracula ferebantur, patrij cuiuſdam numinis, uictoriam promittētia: Belem uocant indigenæ, magna que eum religione colunt, Apollinem interpretantes, cuius etiam ſpeciem pro urbe ipſa pugnantem, quidam è militibus Maximini uiſam ſibi in cœlo affirmabant. Quod utrum ſic eſſe nonnulli putauerint, an id commentum placuerit, ad leuandam infamiam tanti exercitus, qui bello impar foret aduerſus minorē multo numerum oppidanorum, ut ſcilicet uicti potius à dijs, quàm ab hominibus uiderentur, haud ſanè ſatis exploratum habeo. Cæterùm nouitas euentus cuncta credibiliora facit. Poſtea uerò quàm infecto negotio legati reuerterunt, ira & furore inſtinctus Maximinus, magis magiſque accelerabat. Vt autem ad fluuium peruenit, qui ad lapidem duodecimū procul eſt ab urbe, inuenit ipſum maxima aluei profunditate, ac latitudine defluentem. Etenim anni tempore ſolutæ uicinorū montium niues, quas longa hyems durauerat, maximum torrentem effecerant: ſic ut nullo pacto tranſire exercitus poſſet. Nam pontem, quod opus magnum atque pulcherrimum ueteres imperatores lapide quadrato conſtruxerant, pylis ueluti quibuſdam paruis ſenſim creſcentibus, ruperant ac reſoluerant Aquileienſes. Ita c[illegible] neque ponte neque nauigijs (quippe nulla ſuppeditabant) tranſire exercitus poſ-

ſet,ſubſtitit incertus conſilij.Sed enim Germani aliquot ignari, quam rapido ab-ruptoq; impetu Italiæ flumina deferantur,ratiq; ſenſim influere campos, quemad modum apud ipſos conſueuerunt(unde etiã quia minimũ ſe concitant, perfacilè congelaſcunt)auſi ſeq; & equos natandi peritos alueo credere, ui fluminis ablati perierunt.Igitur cum biduum aut triduũ in tentorijs fuiſſet Maximinus, ducta cir cum exercitum foſſa,ne qui deimprouiſo in caſtra ruerent, ſtabat in ſua ripa deli-berabundus,quo'nam tandem pacto fluuium ponte iungeret.Sed magna ligno-rum ac nauigiorũ penuria,quibus inter ſe iunctis pontem fabricaretur, nuntiarũt quidam è fabris,eſſe permultas in agris illis deſertis inanes cupas forma rotunda, quibus uidelicet incolæ quondam ad uinũ importandũ utebantur, ea cum eſſent ad nauium ſimilitudinẽ concaua,deuincta mox inter ſeſe ſcapharum more,inna-tatura uidebant.Etenim ire peſſum uinculis inter ſe conſtricta, ac uiminibus de-ſuper iniectis,& puluere multo ſaburrata nõ poterant.Quod ubi factum eſt,faci-lè milites in ulteriorem ripam tranſgreſſi,ſuburbanis ædificijs, quæ deſerta inue-nerunt,igne correptis,uites arboresq; exciderunt, omnemq; eius regionis orna-tum fœdauerunt. Siquidẽ arborum cõparibus ordinibus, ac uitibus inter ſe iun-ctis,& in ſublime euectis,ad feſtæ celebritatis ſpeciem, quaſi coronis quibuſdam redimita omnis regio uidebatur,quibus radicitus exciſis,exercitus ad ipſos urbis muros contendebat.Sed omnibus defatigatis,non fuit imperatoris conſilium,ur bem ipſam ſtatim inuadere.Sed extra teli iactum cõſtituto milite,diuiſoq; in cen-turias & cuneos, ac partibus muri totius unicuiq; attributis, uno tantũ die ad re-quieſcendũ indulto,ſtatim deinde oppugnare urbẽ aggreditur.Igitur machina-mentis omnifariam admotis,cùm genus oppugnationis nullũ prætermitteretur, plurima ſcilicet,ac propemodũ quotidiana certamina edebant. Etenim circunda tis uelut indagine quadã muris,magnaq; ui atq; alacritate pugnã capeſſente mili-te,reſiſtebant audacter Aquileienſes,clauſiſq; templis & domibus, uniuerſi cum liberis & coniugibus urbẽ deſuper è turrib.ac propugnaculis defenſabant. Neq; erat ulla tam inutilis ætas,quæ pugnare pro patria recuſaret.Cęterùm ſuburbana omnia,& quicquid extra urbẽ ædificiorum fuerat demolitus Maximinus, lignis materiaq; omni ad machinas abutebatur,quibus muri ſaltẽ aliquam partẽ demo-liretur,qua immiſſus exercitus diriperet urbem, ac dirueret, totamq; eam uaſtam mox,deſertamq; relinqueret.Neq; enim decorũ ſibi, aut honorificũ fore iter Ro mam arbitrabat,niſi urbẽ deleuiſſet,quę prima in Italia obſtitiſſet.Quocirca mul ta pollicentes atq; oſtentantes ipſe cum filio,quem Cæſarẽ fecerat,obequitabant militibus, eosq; ad pugnandũ acriter adhortabant.Enimuero Aquileienſes ſaxa deſuper iaciebant,ſulphurq; bitumine ac pice mixtũ dolijs,quorũ manubria lon-giora immittebãt, atq; ut primũ exercitus muris ſucceſſerat, ignibus iniectis diſ-pergebant unanimiter imbriũ ritu.Quamobrẽ pix illa cũ cæteris, quæ ſuprà dixi-mus, partes nudas corporis ſubiens, undiq; diffundebat, ſic ut miles loricas,ar-maq; cætera ferro excandeſcente,corijsq; ac lignis ardentibus, contrahentibusq; ſe raptim abijceret.Itaq; cernere erat milites arma ſibi ipſos detrahentes,quæ ſpo liorũ ſpeciem abiecta humi,cõmento magis artis q̃ ui pugnantium præferebant. Ex quo factũ eſt,ut pleriſq; militibus aut oculi extinguerent, aut ſummæ oris par tes,manusq; item,& ſi qua præterea nuda in corpore patebãt, ignibus labefacta-rentur.Sed & machinis quæ muro admouebantur,deſuper tædas inijciebãt,pice ac reſina oblitas,quarũ extremitas mucronẽ ueluti ſagittæ haberet, quæ cùm ac-cenſæ deferebant,infixæ inhærentesq; machinis,facilè ſcilicet illas cõcremabant. Sed primis ſanè diebus par utrinq; librata fuit pugnę fortuna.Dein mora iniecta,
minus

minus minusq́ iam alacer Maximini erat exercitus, sed quia spe falsus, tristiorq́ in dies: nam quos ne unum quidem diem sperauerant suum laturos impetum, eos non modò non cedentes, sed resistentes etiam audacissimè animaduertebant. Contrà Aquileienses magis magisq́ in dies uirium atq; animorum implebantur, & assiduitate pugnandi peritiam pariter audaciamq́ consecuti, sic despiciebant milites, ut etiam iocarentur in eos, & cauillarentur, nihilq́ non cōtumeliæ obeunti muros Maximino exprobrarent, tum in ipsum iuxtà filiumq́ nulla non iaceret probra. Quibus irritatus, ac furens, cum effundere in hostes iram non liceret, plurimos è suis ducibus, quasi parum strenuè atq; acriter urbem oppugnarent, extremò supplicio affecit. Quo factum, ut infestiorem sibi atq; iratiorem militem reddiderit, & contēptibilior fieret aduersarijs. Euenit præterea, ut Aquileienses commeatu rebusq́ cæteris abundarent: quoniam magna diligentia quæcunq; ad homines aut equos sustentandos desiderantur, in urbē fuerant comportata. Contrà exercitus omniū rerū egenus, excisis feracib. arboribus, agroq́ omni peruastato, partim sub tumultuarijs tentorijs agitabāt, partim sub aperto cœlo tolerabāt solē atq; imbres. Siquidem nihil alimēti, uel ipsis, uel iumentis importabatur, obsessis omnibus Italię itineribus Romanorum diligentia, murisq́ & portis excitatis. Etenim uiros consulares cum lectissimis ac spectatissimis hominibus ex Italia tota miserat Senatus, qui littora portusq́ tutarentur, neq; cuiquā potestatem facerent nauigandi, sic ut inaudita incognitaq́ forent Maximino, quæcunq; Romæ agitabantur. Quin uiæ quoq; omnes, & calles, ne quis transiret, diligētissimè seruabantur. Ita eueniebat, ut exercitus qui urbē obsidebat, ipse inuicem obsideret. Nam neq; Aquileiam capere, neq; Romam proficisci poterat, nauigiorum ac uehiculorum penuria, quæ omnia prius occupata & conclusa fuerant. Rumores quoq; suspicionibus in maius augebantur, esse uniuersum in armis Romanum populū, consensisse Italiam, gentesq́ omnes Illyricas, Barbarasq́ quascunq; aut Oriens, aut Meridies uidet, ad exercitum contrahendum, coniuratas in Maximini odiū. Quare desperantes milites, omnium rerum penuria laborabant, uixq́ aquæ satis habebāt, quam etiam pollutā sanguine, & cædibus de flumine hauriebant. Nam & Aquileienses cadauera suorum, quæ humari non poterant, in flumina præcipitabant, & qui ferro morboq́ in exercitu perierant, itidem alueo demergebantur. Inter quos etiā qui inopia ciborum cōfecti, uix adhuc spiritum retentabant. Cùm igitur ad hunc modum mœstus atq; inops exercitus esset, repentè dum sub tentorio quiescit Maximinus uacuo die à pugna, cum pleriq; aut in tabernacula, aut in suas quisq; stationes concessissent, uisum est militibus ijs, quorum ad urbem Romam sub monte Albano castra erant, atq; in his liberi eorum, coniugesq́ relictę, neci dedere Maximinum, ut aliquando à diuturna & inexplicabili obsidione requiescerent, neq; Italiæ bellum inferrent in tyranni gratiam, damnati omnibus, & inuisi. Quocirca occupata audacia, sub mediū fermè diem ad illius tentoriū contendunt, conspirantibus unà corporis custodibus. Ibiq́ postquàm de signis militaribus illius imagines detraxerunt, prodeuntem mox tentorio, cum filio, ut ad eos loquerentur, continuò obtruncant, unaq́ præfectum prætorio, & quoscunq; charissimos ille habuerat. Proiectaq́ ad ludibrium cadauera, canibus dein, uolucribusq́ lanianda reliquerunt, missis tantùm Romam imperatorum capitibus. Hunc habuit finē Maximinus cum filio. Ita malè gesti imperij dedere ambo supplicium. Cæterùm exercitus hærebat nece audita principum. Neq; enim perinde omnibus grata, præsertimq́ Pannonijs, Thracibusq́ Barbaris, qui scilicet imperium tradiderant. Sed quando infectum fieri iam nequibat, ferebant, quanquam

inuiti, & se gaudere cum cæteris simulabant. Quare depositis armis, pacatorũ habitu, ad Aquileiæ muros accesserunt, nuntiataq; cæde Maximini, petebãt uti sibi portæ aperirentur amicis iam, qui pridie hostes fuissent. Enim uero Aquileiensiũ duces haud passi, proponunt Maximi, & Albini, ac Gordiani Cæsaris imagines, coronis & lauro redimitas. Quibus ipsi acclamantes etiam hortabantur exercitum, ut agnoscerent salutarentq;, & lætis exciperent uocibus, quos Senatus populusq; Romanus imperatores elegisset. Nam Gordianos illos superiores, cum dijs agere æuum. Sed & forum rerum uenalium supra muros exposuerũt, magna ciborum uiniq; copia, prætereaq; uestium & calceorum, rerumq; adeò omnium, quas præbere hominibus posset ciuitas beata & florens. Igitur magis magisq; ea res exercitum obstupefecit, cogitantem fuisse illis abundè omnia, etiam ad longiorem obsidionem suffectura, contraq; se magna egestate omniũ, prius aliquanto perituros, quàm urbe omnibus circumfluente copijs potirentur. Ita manente sub muris exercitu, & quæ cuiq; usui forent, inde sumentibus colloquentibusq; inter se, pacis erant amicitię que uelut habitus manente adhuc obsidionis specie, cum scilicet clausa mœnia Romanus circũsideret exercitus. Dum hæc ad Aquileiam geruntur, interea equites, qui Maximini caput Romam ferebant, magno studio accelerantes, patentibus ubiq; portis, ac laureata populariũ frequentia excepti, stagnis paludibusq; inter Altinum ac Rauennam enauigatis, Maximum in urbe Rauenna inuenerunt, delectos ex urbe & Italia contrahentem milites, ac Germanorum auxiliares, qui beneuolentiæ nomine publicè à popularibus missi fuerant, quibus olim Maximus cum imperio diligentissimè præfuerat. Ergo paranti copias aduersus Maximinũ repentè occurrunt equites capita ferentes principum, uictoriamq; nuntiantes, & rerum prosperos successus, consensumq; exercitus et populi, ad eosdem colendos principes, quos Senatus elegisset. His igitur præter spem nuntiatis, statim ad aras sacrificatum discurritur, uictoriam canentibus uniuersis, quam citra pulueris iactum sibi pepererant. Enimuero Maximus peracto sacrificio, Romam dimittit equites, ut rem gestam populo narrent, & capita illa perferant. Qui postquàm peruenere in urbem, atq; infixa contis hostilia capita omnibus conspicienda prætulerunt, nemo utiq; uerbis ullis consequi posset festum, lætitiamq; eius diei. Nulla quippe fuit ætas, quæ non ad aras & templa festinaret, nemo qui domi se continuerit, sed ibant ceu lymphati gratantes inuicem, atq; in circum ueluti futura concione frequentes concurrebant. Ipseq; Albinus hecatombas immolabat, nulliq; non magistratus, nulli non è Senatorio ordine lætabundi suprà quàm dici posset, agitabant, quasi securim ceruicibus imminentem excussissent. Igitur nuntij legatiq; per omnes prouincias laureati dimittebantur. Dumq; ad hunc modum tanta Romanum populum lætitia tenebat, interea Maximus Rauenna profectus Aquileiam peruenit, transmissis paludibus, in quas fluuius Eridanus, ac uicina exundãt stagna, sic ut per ora septem in mare præcipitentur. Itaq; indigenæ patria lingua paludem illam septem maria appellant. Statim igitur Aquileienses Maximum reseratis portis excepere, nullæq; nõ Italiæ ciuitates legatos mittebãt principes uiros candidatos, ac laureatos, & deorum patriorum simulacra aureasq; coronas, si quæ in donarijs fuerant, cõportantes: qui fausta omnia Maximo acclamarent, & frondibus eum conspergerent. Quin exercitus etiam qui Aquileiam circumsederat, pacato habitu prodibat laureatus, non tam uero concordiq; affectu uniuersorum, quàm ficta beneuolentia, & honore temporario ad præsentem fortunam principis accommodato. Plerisq; tamen indignantibus ac dolentibus clanculũ, quem ipsi elegerant cecidisse, rerũ

potiri

potiri quem Senatus creauerat. Enimuero Maximus uno alteroque die sacrificijs absumpto, tertio dein exercitum omnem in planiciem conuocauit, atque ex tribunali ad hunc modum uerba fecit:

QVam fuerit ex usu uobis pœnitentia, & reconciliata cum Romanis gratia, re ipsa didicistis, pacem uidelicet pro bello agitantes, seruato etiam militari iureiurando, quod est unū Romani principatus mysterium sanctissimum. Quare debetis etiam deinceps huiuscemodi cōmodis frui, fidem populo seruātes, senatuique Rom. & nobis imperatoribus, quos à nobilitate & rebus gestis, longaque serie generis, quasi per gradus quosdam prouectos, pari iudicio S.P.Q.R. elegerūt. Neque enim unius tantùm hominis peculiaris possessio principatus est, sed cōmunis antiquitus totius Rom. pop. Siquidem in illa urbe sita est imperij fortuna, nobis autem dispensatio tantum, atque administratio principatus unà uobiscum demandata est. Qui si ordinem quem decet, ac modestiam retinebitis, si debitū principibus honorem ac reuerentiā exhibebitis, cum ipsi beatam uitam bonisque omnibus affluentem adipiscemini, tum nationes ac ciuitates uniuersæ pacem colentes in officio permanebunt. Viuetis autem cuncti ex animi uestri sententia domi suæ quisque, neque in externis regionibus conflictabimini. Vt autem Barbaræ gentes pacem quietemque tueantur, nobiscum erit hic labor. Nam cum duo sint imperatores, facilius urbanæ res administrabuntur, atque externæ, præstò scilicet futuro alterutro, quocunque usus uocauerit. Neque uerò suspicemini rerum superiorū memoriam ullam superfore, aut in nobis (quippe nihil nō iussi fecistis) aut in Rom. pop. nationibusque alijs, quæcunque ob acceptas iniurias desciuerunt. Sit omnium obliuio, sit fœdus constantis amicitiæ, fidesque beneuolentię, ac moderationis sempiternæ. Hæc locutus Maximus, ac pecunias magna copia pollicitus, paucos Aquileiæ cōmoratus dies, Romā reuerti constituit. Igitur dimisso exercitu reliquo in prouincias, castraque propria, Romā reuertitur ipse, cum stipatoribus ijs, quibus imperatorū custodia incumbebat, quique delecti ab Albino fuerant, neque non auxiliaribus Germanis, quorū potissimū fidei confidebat, utpote quibus olim nondum adepto imperio cum potestate præfuerat. Ingredienti urbem, etiam Albinus occurrit, Gordianū Cæsarem secū adducens. Senatus aūt populusque uniuersus lætis acclamatiōibus ueluti triumphantes exceperunt. Post id aūt, cum publicè priuatimque magna modestia & grauitate imperiū gubernaretur, omnesque omnia bona dicerent, lætareturque populus, & gloriaretur patricijs imperioque dignis principibus, militum tamen ulcerosi animi populares illas acclamationes haud æquis auribus accipiebant, ipsamque illam nobilitatem grauabanť, indignè ferentes, datos sibi à Senatu principes. Angebant præterea eos Germani, quos in urbe secū Maximus retinuerat. Nam futuros uindices sperabant, si quid ipsi maius ausi forent, etiamque insidias suspectabant, ne fortè ab illis per fraudem exarmarētur, memores Seueri principis, qui etiā Pertinacis interfectores exautorauerat. Cùm itaque ludi Capitolini celebrarenť, deditis festo ac spectaculis omniū mentibus, repentè dissimulatum diu sensum milites indicarunt. Namque ira instincti, ac uesano quodā motu unanimiter ad regiā concurrentes, senes principes ad necē deposcebant. Fortè accidit, ut ne ipsi quidē inter se satis cōgruerent. Sed (ut est regnandi inexhausta auiditas, atque incōmunicabilis natura potestatis) uterque ad se summam imperij trahebat. Etenim Albino claritudo natalium, atque iterum gestus Consulatus, Maximo autem præfectura urbi, & quòd rerum peritus habebatur, animos faciebant: utrunque tamen patricia nobilitas, & quantum satis esset, illustre genus, ad summum imperium stimulabant. Quæ res in primis ambos perdidit.

Nam audito Maximus uenisse ad se occidēdum milites qui prætoriani appellantur, arcessere statim Germanos auxiliares statuerat, qui scilicet in urbe ipsa erant, ac posse resistere prætorianis uidebantur. At Albinus dolum contra se compositamq; aliquam suspectans fraudem, quòd studere Maximo Germanos cognouerat, prohibuit acciri illos, negans ad prohibendos repellēdosq; prætorianos con uocari, sed id agi, ut summa rerū solus Maximus potiatur. Ac dum inter se ad hūc modum disceptant, ecce tibi unanimiter milites impetu in aulam facto, turbatis ianuarum custodibus, senem corripiunt utrunq;, laceratisq; uestibus quas gerebant, uilioribus sanè, utpote domi se continentiū, nudos ipsos ex aula abstrahūt, ac per omnem ignominiam contumeliamq; cædentes, irridentesq; senatorios imperatores, barbamq; & supercilia uellentes, neq; ulli parcentes corporis totius ludibrio, per mediam urbem ad castra deducebant, ne occidere quidem illos in regia decreti, sed lento mortis genere prius excarnificare, quò dolorē diutius perpeterentur. Sed ubi Germanos re deinde cognita, raptis armis in auxilium concurrere nuntiatum prætorianis est, statim illos nullo non ludibrio prius affectos contrucidant. Relictisq; in ipsa uia cadaueribus, tollentes in altū manibus Gordianum Cæsarem, quando aliud nihil occurrit, imperatorem consalutabant. Identidem ad populum uociferantes, iacere ipsorū manu, quos populus ab initio recusauerat. Electumq; Gordianum, Gordiani nepotem, quem ipse Rom. pop. ad imperium cōpulisset. Hunc igitur secum deducētes coiere in castra, claussisq; portis quieti agitabant. At Germani ubi occisos proiectosq; audierunt, quorū causa properauerant, cùm nollent irritum bellum pro uiris uita defunctis suscipere, in sua diuersoria reuertuntur. Hunc finem uitæ habuerunt, indignum uidelicet, ac nefarium, sancti & uenerabiles senes, claritudine generis, atq; egregijs meritis ad imperij fastigium prouecti. Cæterùm Gordianus cùm annorum esset ferme tredecim, princeps ab uniuersis declaratus, Romanum suscepit imperium.

HERODIANI FINIS.

ANGELI

ANGELI POLITIANI AD LAVRENTIVM MEDICEM EPISTOLA.

CAENEA Lapithã eum qui cũ centauris pugnauerit, Laurenti Medices, adeò uulneribus inuiolabilem, telisq; imperuium fuiſſe ſcribit Pindarus, ut cùm in eum centauri ingentem quandam ſyluarũ molem facto unanimiter impetu congeſſiſſent, recto (ut idẽ inquit) pede terram ſciderit. At uerò Epictetus hic noſter, ea non à Vulcano, ut Achilles atq; Aeneas, ſed à natura ipſa, ac ratione arma accepit, quæ nõ modò ſe à telis & ferro, ſed à metu quoq;, & dolore, cæterisq; animi perturbationibus tutum inuiolabilemq; pręſtiterint. Bellum quidem hic uir non cum centauris, ut ille, ſed cum fortuna, cumq; opinione acerrimum geſſit. Quas ita ambas fudit atque fugauit, ut eas ex uniuerſa quoq; hominum uita exterminauerit. Qui cum & ſeruus eſſet, & claudus, & Homerico Iro pauperior, haud tamen dubitauit, dijs ſeſe amicum notiſſimo apud Græcos diſticho aſſeuerare. Legerat enim apud Platonem in eo dialogo, qui Alcibiades primus, aut de natura hominis inſcribitur: Eum propriè uerè que hominem eſſe, cuius omnis in rationali animo ſubſtantia exiſteret. Quapropter quicquid extra hunc hominem foret, id ad ſe minimè pertinere arbitratus eſt, neq; id uerbis tantùm, aut libris, ſed uita quoq; ipſa præ ſe tulit. Ita enim ſeſe ab externorum cura auocauit, ut Romæ eius domus, ne ianuam quidem ullam habuerit. Quippe in qua præter uiliſſimum cubile nihil omnino eſſet. Huius de uita ac moribus ingens uolumen, quod tamen olim culpa temporum interijt, Arrianus uir clariſſimus cõſcripſit, eq; eius libris, quaſi florem quendam, qui hunc Platonicum, hoc eſt, uerum hominem in libertatẽ uendicaret, excerpſit, atq; in uolumen redegit: quem quia librum ad manum ſemper habere oporteat, Enchiridion, quo nomine militaris pugiunculus ſignificatur, inſcripſit. Sermo autem in eo omnino efficax eſt, atq; energiæ plenus, & in quo mira ſit ad permouendum uis. Suos enim quiuis affectus in eo agnoſcit: adq; eos emendandos, ceu quodam aculeo excitatur. Omnia uerò ordinem inter ſeſe mirũ habent, omnibusq; ueluti lineis, quamuis in plura id opus capita ſit diſtinctũ, ad excitandum rationalem animum, quaſi ad ipſum centrum cõtendunt: ut is, & ſuæ dignitatis curam habeat, & proprijs actionibus ſecundum naturam utatur. Stylus autẽ qualem res poſtularet, conciſus eſt, dilucidus, quiq; omnem reſpuat ornatum, Pythagoreorumq; præceptis, quas illi Diathecas uocant, quàm ſimilimus. Hoc ego opus cùm Latinum facere aggrederer, ut indulti à te nobis huius tam ſuauis otij rationem aliquam redderẽ, in duo omnino mendoſiſſima exemplaria incidi, pluribusq; locis magna ex parte mutilata. Quapropter cum & cætera quęcunq; uſq; exemplaria extarent, non diſſimilia his eſſe audirẽ, permiſi mihi, ut ſicubi aliqua capita aut deeſſent, aut dimidiata ſuperforent, ea ego de Simplicij uerbis, qui id opus interpretatus eſt, maxima (quantũ in me eſſet) fide ſupplerem. Quòd ſi non uerba ad unguem (id nullo modo fieri poterat) at ſenſum certè ipſum purum ſincerumq; Latinum à nobis redditũ arbitror. Quod ne quempiam fortaſſe perturbet, quemadmodũ Ariſtarchus Homeri uerſus, quos ipſe non probaret, ita nos ſingula ipſa capita, quæ noſtris quidẽ uerbis explicentur, obelo, hoc eſt, ueru iugulauimus. Suffurare igitur Laurenti tuis occupationibus otiolũ aliquod, ſi potes, quod libelli huius lectioni impertias. Id enim diſciplinæ genus in eo eſt, quod ſi rectè perpendas, non cuiq; magis aliorum quàm ingentis fortunæ uiris conueniat. Sed quod in toto hoc libello pluribus explicatur, id omne Epictetus duobus his uerbis

uerbis

uerbis, quæ etiam frequentissimè usurpabat, comprehendere est solitus: Sustine & abstine. Patriam hic uir Hieropolim Phrygiæ urbem habuit; Romæ Epaphrodito cuidam Neronis familiari seruijt. Atq; ad Marci usq; Antonini tēpora peruenit. Domitiano autē imperante, eius dominatu offensus, Roma Hieropolim migrauit: ratus uerum esse, quod est apud Tragicum: Patriam esse cuiusq;, ubi quis rectè ageret. Tanta uerò apud omneis homines eius uitæ admiratio extitit, ut Lucianus Syrus Epicteti lucernam fictilem, tribus drachmarum millibus ob eius autoritatem uenisse tradat. Nos ad te nūc nō lucernā Epicteti, sed eius imaginē animi, quæ multo plus lucis habeat, Laurēti mittimus. Nam cùm uniuersam tuæ pulcherrimæ bibliothecæ supellectilem, quam tutè nobis tuendam concessisti, nuperrimè scrutarer, hoc unum meritò opusculum, quasi ex horto flosculum, quod tibi offerrem, delibaui. Hic enim unus est liber, nisi me opinio fallit, qui & naturæ isti tuæ ad magna quædam semper atq; ardua excitatæ, & his tam duris temporibus, quibus te undique fortuna exercendum accepit, maximè omnium conueniat. Vale.

EPICTETI STOICI ENCHIRIDION, AB ANGELO POLITIANO È Græco uersum.

Quæ in nobis sint, quæ'ue non, qualia'ue quæq; sint. CAPVT I.

EORVM quæ sunt, partim in nobis est, partim nō est. In nobis est opinio, conatus, appetitus, declinatio, & uno dicam uerbo quęcunq; nostra sunt opera. Nō sunt in nobis corpus, possessio, gloria, principatus, & uno uerbo, quæcunq; nostra opera non sunt. Quæ igitur in nobis sunt, natura sunt libera, nec quæ prohiberi impediri'ue possint. Quæ in nobis non sunt, ea imbecilla, serua, & quæ prohiberi possint, atque aliena.

Quid ex eorum quæ nostra, quæq; aliena sint, ignoratione notitiaq; eueniat. CAP. II.

SI quæ natura sunt libera, serua putabis, & aliena quæ sunt propria, impedieris, dolebis, turbaberis, incusabis deos atq; homines. Si uerò quod tuum est, id solum tuum esse putabis, & alienum, quod re uera est alienum, nemo te coget unquam, nemo prohibebit, neminem culpabis, neminem accusabis, inuitus nihil ages, nemo te lædet, inimicum non habebis.

Quòd aliena omittenda, nostra curanda, quodq; utraq; assequi non est. CAP. III.

SI ergo talia expetis, memento non oportere modicè cōmotum ea attingere, sed partim omnino dimittere, partim in præsentia reijcere, ac primò tui ipsius curam agere. Si autem & hæc ipsa uelis, regnare scilicet, diues esse, & domesticos dirigere, fortasse neq; hæc ipsa consequeris, quia priora quoq; expetis. Illa uerò nullo modo consequeris, quæ sola homini felicitatem pariunt.

Quo nos pacto in aspera quauis imaginatione gerere oporteat. CAP. IIII.

CONTINVO igitur in quauis aspera imaginatione disce cōsiderare, imaginationem esse illam, neq; id omnino esse, quod uidetur. Deinde scrutare id, & examina

mina his regulis quas habes. Primaq; hac, & maximè, utrum circa ea sit, quæ sunt in nobis, an quæ non sunt. Quòd si circa aliquod eorum sit, quę in nobis nõ sunt, promptum hoc esto, Nihil ad me.

Quomodo tractanda sunt, quæ in nobis sunt. CAP. V.

MEMENTO appetitus promissionem esse, ut consequaris quod appetis: declinationis autem promissionem, ut in id non incidas quod declinas. Qui ergo appetitus promissione excidit, infortunatus est: qui autem in id quod declinat incidit, malè est fortunatus. Si ergo sola declines, quæ præter eorum naturam sunt, quæ in te sunt, nunquam in id incides, quod declinabis. Morbum autem si declines, aut mortem, aut paupertatem, malè fortunatus eris. Aufer igitur declinationem ab omnibus quæ non sunt in nobis, eamq; transfer in ea quæ præter eorum naturam sunt, quæ in nobis sunt. Appetitum uerò penitus in præsentia aufer. Si enim appetis, quæ in nobis non sunt, ab aliquo eorum excidas, necesse est: quantum uerò eorum quæ sunt in nobis, appetere expediat, nondum tibi cõstat. Solo animi conatu, aut auocatiõe utere leuiter, & cum supputatione, & remissè.

Quomodo tractanda quæ in nobis non sunt. CAP. VI.

IN unoquoq; eorum quæ aut delectant, aut utilitatem prębent, aut diliguntur, memento considerare, quale id quidq; est, incipiens à minimis. Si ollam diligis, dic, ollam diligo. Ea enim fracta, non perturbaberis. Si filium tuum amas, aut uxorem, dic te hominem diligere: mortuo enim non perturbaberis.

Quomodo præparari in actionibus oporteat, ut perturbatione uacemus, ac primò per meditationem. CAP. VII.

CUM rem quampiam aggressurus es, redige tibi in memoriam, qualis nam ea res sit. Si lotum abis, præpone tibi quæcunq; in balneo fiunt, irroranteis, inquietos, conuitianteis, furanteis, atq; ita tutius rem aggredieris: si autem continuò dices, lauari uolo, propositumq; meum, quod secundum naturam est, seruare, & in quacunq; re similiter, non peccabis. Hoc enim pacto si quid inter lauandum impedimenti accidat, in promptu hoc tibi erit, Nõ hoc uolebam solũ, sed & meum propositum, quod est secundum naturã, seruare. Nõ seruabo autem, si molestè feram, quæ fiunt.

De perturbatione declinanda, per eorũ naturæ considerationẽ, quę nos perturbant. CAP. VIII.

PERTURBANT homines non res ipsæ, sed rerũ opiniones, ut mors nihil terribile. Alioqui & Socrati uisa foret, sed quia opinio de morte terribilis, ideo illa terribilis. Igitur cùm aut impediamur, aut perturbemur, aut doleamus, nunquam alium accusemus, sed nos ipsos, hoc est, opiniones nostras.

Ratio superioris præcepti, triplicisq; hominum gradus assignatio. CAP. IX.

INERUDITI est, alios culpare, cùm quid malè agat. Eius qui iam cœpit erudiri, seipsum. Eruditi neq; alium, neq; seipsum.

Quomodo tractanda, quæ de externis uidentur eligenda. CAP. X.

OB nullam alienam excellentiam te efferas, si equus superbiens dicat, pulcher sum, ferendum esset. Tu uerò cum dicis superbiẽs, pulchrum habeo equum, memento te ob pulchrum equum superbire. Quid ergo est tuum, præter usum imaginationum? Ergo cùm in usu opinionum secundũ naturam te habebis, tum uerò superbias: ob aliquod enim tuum bonum superbies.

Quem

Quæ nobis ex externis concedantur, quoq; ijs pacto sit utendum per similitudinem. CAP. XI.

QVEMADMODVM in nauigatione, ubi in portum est uentū, si exeas aquatū, incidit ut cochleas in itinere, aut bulbulos colligas, animū tamē ad nauigium intentum habere conuenit, & sæpe respicere, an gubernator uocet, & si uocet, omnia illa abijcere, ne uinctus eò conijciaris instar pecudum. Sic in uita, si pro bulbulo aut cochleola uxorcula nobis, aut filiolus præbeatur, nihil sit prohibendum: si autem gubernator uocet, curre ad nauigium relinquens hęc neq; respiciens: si autem sis senex, nunquā procul à nauigio discede, ne fortè uocatus desis, inq; id uinctus conijciaris. Qui enim uolens non sequitur, necessitate hoc patietur.

Quo pacto sine perturbatione & noxia externis acquiescere possimus. CAP. XII.

NE uelis quæ fiunt, fieri ut uelis: sed uelis, quæ fiunt, ut fiūt, & prospereris. Morbus corporis est impedimentū: propositi uerò minimè, nisi ipsum uelit. Claudicatio cruris impedimentum est, propositi uerò minimè. Atq; hoc in quocūq; incidentium considera: inuenies q; id alterius esse impedimentū, non tuum.

Quòd impossibilia nō sunt, quæ præcipiunt, quando uires animo aduersus omnia insunt. CAP. XIII.

IN quocunq; incidentium memento tecum ipse quęrere, quam tu uim habeas ad eius usum. Si malum habeas, uim bonam inuenies, ut ad uoluptates continentiam. Si labor offeratur, inuenies robur: si conuitium, patientiam. Atq; hoc pacto assuetus ab imaginationibus non perturbaberis.

Quales præbere nos oporteat, cùm externa amittamus. CAP. XIIII.

NVNQVAM in re quapiam dicas, perdidi hoc, sed reddidi. Puer obijt, redditus est. Ager ereptus, non'ne & hic redditus est? Sed malus est uir qui abstulit. quid ad te per quem repetierit, qui dedit? Quousq; aūt tibi præbeatur, uelut alienorum curam habe, ut hospitij uiatores.

Responsio ad obiecta, quę de superiori pręcepto emergūt, ac regula qua talibus ærumnis exerceamur. CAP. XV.

SI proficere uis, dimitte has considerationes: Si rem meam neglexero, nutrimentis carebo. Nisi puerum puniam, malus erit. Præstat enim fame obire sine dolore & metu, q; in affluentia uiuere cum perturbatione. Præstat & puerū malum esse, q; te infelicem dominari. Igitur à minimis incipias oportet, effusum est oleū, ablatum uinum. Considera tanti abs te emi quietem, securitatemq; animi. Gratis autem nihil acquiritur. Si autem uoces puerū, cogita posse illum non audire, aut audientem nihil eorum agere, quæ uelis. Sed non tanti est, ut propter eum tute perturberis.

Contra uulgi de nobis existimationem. XVI.

SI proficere uis, ne molestè feras, si propter ea quæ extrinsecus sunt, demēs aut stultus uidearis.

Aduersus inanem gloriam. CAP. XVII.

NE uelis rei cuiusquam gnarus uideri. Et si quibus esse aliquis uideare, ne crede tibi ipsi. Scis enim non facilè esse, & propositum tuum secundum naturam seruare, & ijs qui sint extrinsecus placere: sed necesse est, ut qui alterum curet, alterum negligat.

Quibus studendum sit, quibus non sit. XVIII.

SI uelis liberos uxoremq; tuam, & amicos uiuere, stultus es. Quæ enim in te nō sunt, uis in te esse: & quæ aliena, tua. Atq; ita si puerū peccare nō uis, stultus es. Vis

Vis enim ut uitium non sit uitium. Si autem uelis appetens aliquid, eo non excidere, hoc potes, hoc igitur exercere potes.

Quæ nos seruos faciant, quæ'ue liberos. CAP. XIX.

DOMINVS cuiusq; est is, qui, quæ ille uult, aut nõ uult, potest aut dare, aut auferre: qui autem liber esse uelit, neq; uelit quicquam, neq; fugiat eorum quæ sunt in aliis. Alioqui ut seruiat necesse est.

Regula electionis præsentium, præteritorũ & futurorũ per similitudinem. CAP. XX.

MEMENTO oportere te in conuiuio uersari. In quo si fercula ad te perueniũt, extenta manu modestè carpe. Si transit, qui fert, ne eum detine: si nondum peruenit, ne procul appetitum extende, sed expecta dum ad te ueniat: sic erga filios, sic erga uxorem, sic erga principatus, sic erga diuitias. Erisq; aliquando dignus deorum conuiuio. Si uerò quæ apposita fuerint, non capies, sed contemnes, tunc uerò non modò deorum conuiua, sed collega eris. Id enim cum facerent Diogenes & Heraclitus, atq; his similes, meritò & diuini erant, & uocabantur.

Quo pacto imaginationi moderandũ circa ea quæ fugienda uidentur. CAP. XXI.

CVM flentem uideas in luctu, quia eius filius, aut peræ grè absit, aut obierit, aut bona dilapidauerit, caue ne te imaginatio corripiat, tanquam in malis sit ille, cum sit in externis. Sed statim in promptu habeto: Non hunc casus hic torquet, quia alium non torquet, sed opinio: quantum igitur ad sermonem pertinet, uersare audacter cum illo, quinimò & si inciderit, simul geme. Caue tamen, ne & intrinsecus gemas.

Quid ad nos attineat, quid'ue supra nos sit aptissima similitudine. CAP. XXII.

MEMENTO actorem te esse fabulæ, quamcunq; is uelit qui docet: si breuem, breuis: si longam, longæ. Si medicum agere te uelit, & tunc ingeniosè age: si claudum, si principem, si priuatum: ad te enim pertinet, datam tibi personam bene agere: eligere ad alium.

Quo pacto & in diuersorum expectatione imaginationi moderandum sit. CAP. XXIII.

SI coruus aduersum crocitauit, ne te imaginatio corripiat, sed statim tecũ ipse diiudica, & dic, nihil mihi hæc significant, sed uel corpori meo, uel gloriolæ, uel natis, uel uxori. Mihi uerò omnia prospera significant, si uoluero: quicquid enim horum incidat, in me est, ut ex iis utilitatem capiam.

Causa superioris sensus, & quasi conclusio. CAP. XXIIII.

INVICTVS esse poteris, si in nullum certamen descendes, quòd ut uincas, in te non est.

Quæ uia ad libertatem expeditissima sit. CAP. XXV.

VIDE ne quenquam quem tu aut honore, aut potentia, aut fama præstantem uideas, beatum dicas, ab imaginatione uidelicet correptus. Nam si substantia boni in iis est quæ sunt in nobis, ibi neq; inuidia, neq; æmulatio locum habet. Tu autem non imperator aut consul esse uis, sed liber. Vna aũt uia ad hoc est, contemptus eorum quæ in nobis non sunt.

Solutio eorum quæ superioribus obstare uidentur. CAP. XXVI.

MEMENTO, non qui cõuitiatur, aut uerberat, iniuriam facere, sed opinionem de hoc, uelut iniuriam facere. Cùm te igitur quis irritet, tua te opinione scito irritari. Quamobrẽ à principio enitere, ne te imaginatio corripiat: si enim semel per

aliquod tempus eam continebis, facilius tui ipsius compos eris. Mors & exilium, & omnia quæ terribilia uidentur, ante oculos tibi continuò sunto: maximè uerò omnium mors, neq; quicquam unquam humile cogitabis, neq; quicquam cupies nimis.

Secunda pars, qua eum qui iam profecerit, instituit: eaq; primò dissoluit, quæ philosophari incipientibus occurrunt. CAP. XXVII.

SI philosophiam cupis, prępara te continuò, ut irridearis, ut subsanneris à multis, ut dicant, Repentè nobis philosophus emersit. Et: Vnde nobis hoc supercilium? Tu uerò supercilium quidem ne habe: quæ uerò tibi optima uidentur, ita retine, tanquam sis à Deo in hac acie collocatus. Quòd si persistes in ijsdē, & qui te prius deridebant, ijdem postea admirabuntur. Si uerò ijs terga dederis, dupla irrisione afficieris.

Quòd à seipso ad externos conuersio philosophi statum destruit. CAP. XXVIII.

SI quando euenerit, ut ad ea quæ extrà sunt, te conuertas, uelisq; cuipiam placere, scito te de statu decidisse. Satis igitur tibi in omnibus sit, philosophū te esse. Si autē uideri etiam uis, tibijpsi uideare, & satis erit.

Solutio emergentium in eius animo cogitationū qui philosophiam aggrediatur. CAP. XXIX.

HAE te cogitationes ne crucient, honore carebo, neq; usquam ullus ero. Si enim carere honore in malis est (ut certè est) nō potest in malo esse propter aliud, non magis quàm in turpi. Nunquid igitur tuum opus est, principatu potiri, conuiuio accipi? minimè. Quomodo igitur hoc est, honore carere? quomodo uerò, neq; usquam ullus eris, quem in ijs solis esse oportet, quæ sunt in re, in quibus tibi ipsi maximè esse licet. Sed amicis prodesse non potero. Quid tu ais prodesse? nō habebunt abs te argentum, neq; eos ciues Romanos facies. Quis tibi ergo dixit, esse hæc in nobis, & non aliena opera? Quis autem potest dare alteri, quod ipse non habet? Posside igitur, inquit, ut & nos habeamus. Si possum possidere seruans memet uerecundum, fidum, & magnanimum, ostende uiam, & possidebo. Si uerò æquum ducitis, mea me bona perdere, ut uos, quæ bona non sunt, acquiratis, uos ipsi uidete, q̄ iniqui sitis, quamq; ingrati. Quòd si fidum uerecundumq; amicum argento pręponitis, in hoc uos mihi opitulamini, neq; ea me agere ęquū ducite, quibus hoc perdam. Sed patria, quantum in me erit, adiumento carebit. Rursus quod tu hoc ais adiumentum? Porticus nō habebit per te, neq; balneas. Quid tum? neq; enim calceos habet per cerdonem, neq; arma per fabrum. Satis est autem, si suum quisq; opus expleat: Quòd si ei quempiam alium compares, ciuem fidum, & uerecundū, nihil'ne ei prodes? utiq;: neq; tu igitur inutilis illi eris. Quo igitur ordine in ciuitate ero? Quo poteris: seruans simul te fidum, & uerecundū. Quòd si dum illi prodesse uelis, hæc perdas, quem tu illi usum afferes, qui imprudens infidusq; euaseris?

Continuatio eorum solutionis, quæ philosophari incipientem impediunt. CAP. XXX.

PRAEPOSITVS tibi est quispiam in conuiuio, aut in salutatione, aut in consilio. Si hæc bona sunt, gaudere te oportet: quia his potitus sit ille: si mala, ne ægrè fer: quia tibi nō acciderunt. Memento autem, non posse te hæc solummodo facientem paria cum cæteris consequi in ijs quæ in nobis non sunt. Quomodo ergo paria habere potest, alicuius fores non frequentans cū eo qui frequentat, non deducens cum deducente, non laudans cū laudante. Iniustus igitur eris, atq; inexplebilis

explebilis, si ijs nequaquam relictis, quibus illa emuntur, ea gratis uolueris. Sed quanti emuntur lactucæ? obolo, si ita contingat. Vt igitur cùm quis obolũ præbens accipiat lactucas, tu non præbens, non accipias, haud minus habere te censes eo qui accipit. Vt enim ille habet lactucas, sic tu obolum non dedisti. Eodem modo hic euenit, Non uocaris ad cuiusquam conuiuium. Non enim quanti conuiuium emitur dedisti. Laude id uendit, ministerio uendit. Da igitur, si tibi conducit, quanti emitur: quòd si & illa amittere nõ uis, & hæc accipere, inexplebilis es, & stolidus. nihil igitur habes pro cœna? nempe habes, quòd nõ laudas, quem nõ uis: quòd nõ ea perfers, quæ ad eius limen perferuntur.

Quæ sunt cõmunia etiam ex naturæ uoluntate. CAP. XXXI.

VOLVNTAS naturæ perpendi ex his potest, in quibus alteri ab alteris nõ differimus, uelut cũ alienus puer fregerit poculum, in promptu statim est, esse id ex ijs quæ fiunt. Scito igitur, cùm tuum fuerit fractum, talem te esse oportere, qualis fueris, cùm alienum frangeretur. Idem ad maiora quoq; transfer. Alienus obijt filius, aut uxor, nemo est qui non dicat humanũ id esse. Sed cùm suus cuiusq; obijt, statim, hei mihi, &, me miserum. Oportebat autẽ meminisse, quid nobis accidat, cùm de alijs idem audimus.

Mali naturam in mundo nõ esse. CAP. XXXII.

QVEMADMODVM non ideo sagittarij signum figitur, ut non attingatur: sic neq; mali natura in mundo fit.

Quàm putanda sit animi perturbatio, quid'ue agendum, ne in eam incidamus. CAP. XXXIII.

SI quis tuum corpus imperium habenti traderet, ægrè ferres: quòd autem tu tuam mentem cuiuis tradis, ut cùm tibi cõuitia dicuntur, perturbetur illa, & confundatur, non'ne te pudet? Quicquid igitur aggressurus es, eius initium primò, tum quid deinceps sequatur considera, atq; ita rem aggrediare. Id si non feceris, nunquam ipsam promptè aggredieris, nihil eorũ cogitans, quæ futura sunt. Postmodũ uerò cùm quædam apparebunt turpia, pudore afficieris.

Efficax considerandi exemplũ, quod quaq; in re, quam simus aggressuri, accidere possit. CAP. XXXIIII.

VIS Olympia uincere? & ego per deos. Magnificum enim est, sed considera & initia et consequentia, atq; ita rem aggredere. Oportet bene sese instituere, necessarijs uesci, abstinere condimentis, exerceri ad necessitatem, ad præscriptã horam, in æstu, in frigore, frigidam non bibere, non uinum. Si ita ferat res, totũ te denique præfecto ipsi ceu medico tradere, tum in certamen prodire. Et interdũ manum uulnerari, talum distorqueri, multam aphen deglutire, interdum uerò & flagellari, postq; hæc omnia superari. His animaduersis, si adhuc uis, abi certatũ: sin minus, instar puerorum deges, qui nunc palæstritæ ludunt, nunc gladiatores, nũc tuba canunt, mox tragœdũ agunt: ita & tu nunc athleta, nunc gladiator, nũc orator, tunc philosophus. Toto uerò animo nihil, sed uelut simius, quicquid cernis, imitaris, aliusq; ex alio tibi placet. Non enim cum animaduersiõe rem aggressus es, neque circumspectans: sed temerè, & per frigidam cupiditatem. Sic nonnulli cum philosophum intuentur, aut cum à quopiam audiunt: Bene Socrates dicit, & qui potest dicere ut ille? uolunt & ipsi statim philosophari. Homo considera primò quæ'nam, aut qualis sit ea res, quàm aggredieris. Deinde naturam tuã consule, utrũ id tolerare possis. Vis esse luctator, aut pentathlus? aspice brachia tua, aspice lumbos, aspice femora. Aliud enim alijs aptum rebus natura parẽs largita est. An te censes huiusmodi rebus studentem eodem modo uesci posse, eodem

modo potũ sumere, eodẽ modo irasci, eodẽ modo mœrere. Vigilare oportet, laborare, sedere à proprijs bonis, à pueris contemni, derideri ab omnibus. Vniuersis in rebus minus autoritatis habere, in honore, in magistratu, in iudicio, in cæteris omnibus. Hæc inquam, omnia cõsidera, & utrum pro his indolentiam, libertatem, quietẽ malis animaduerte: quod ni malis, caue ea aggrediaris, ne instar puerorum modò philosophus, modò publicanus, paulo pòst rhetor, postremò Cæsaris procurator fias. Hæc inuicem nequaquam conueniunt. Illud oportet, hominẽ esse te uel bonum, uel malum, aut ad interiora te uertas, necesse est, aut ad exteriora, uel philosophi locum teneas, uel idiotæ.

Quòd officia à natura dicuntur, quodq; ut sese quisq; aduersus quempiã habeat, considerant̃, tum de officijs erga homines. CAP. XXXV.

OFFICIA habitibus pensantur. Pater appellatur, curandus est, cedendũ ei in omnibus, ferendus cùm aut obiurgat aut uerberat. Sed malus pater est. At natura te nõ bono patri, sed patri conciliauit. Frater iniurius est, uide quo tu loco sis, non quid ille faciat. Propositũ tibi est, ut secundũ naturam tu facias. Nemo enim te lædit, nisi uolentem: Tum læsus eris, cùm te lædi opinaberis. Sic ergo à ciue ad ciuem, à uicino ad uicinum, ad imperatorem ab imperatore officiũ inuenies, si considerare habitus assuesces.

Officia aduersus deos. CAP. XXXVI.

PIETATIS erga deos id maximum esse scito, ut de ipsis bene sentias, putesq; & eos esse, beneq; ac rectè gubernare. Tum ut ita te cõpares, parêre eis, atq; omnibus cedere, quæ fiant, neq; inuitum sequi, quasi omnia ex optimo consilio efficiantur. Hoc em̃ pacto neq; deos unq̃ culpabis, neq; incusabis, quasi neglectus. Id uerò aliter efficere non potes, nisi ab his te auoces, quæ in nobis non sunt: inq; ijs tantùm quæ sunt in nobis, bonum ac malum ponas. Quòd si eorũ aliquid bonum esse, aut malum opineris, necesse est, ut cùm ea non consequaris, quæ uelis, aut in ea incidas, quæ nolis, cõqueraris aut oderis eius rei causam. Omne ad hoc animal natum est, ut quæ noxia uidentur, eorumq; causas fugiant, atq; ab his auertantur. Vtilia uerò, & eorum causas quærant atq; admirentur. Non potest igitur, qui se lædi putat, eo quod lædere uidetur, gaudere, unde & ipsa læsione gaudere impossibile est. Vnde & patri filius conuitiatur, cùm his quæ bona uidentur, filiũ non impartit. Et Polynicem atq; Eteoclem hoc inter se discordare cõpulit, quòd tyrannidem bonum esse putabãt, propter hoc agricola conuitiatur dijs, propter hoc nauta, propter hoc mercator, propter hoc ipsum, quib. aut uxores, aut liberi interiere. Vbi enim utilitas, ibi pietas. Quamobrem qui ea curat appetere atque euitare quæ oportet, is eo tempore etiam pietatem curat. Libare autem & sacrificare secundũ patrios mores, unumquemq; decet purè absq; lasciuia, absq; negligentia, non parcè, non supra facultatem.

Qualem se ad diuinationẽ adhibere, de quibus uatem consulere, quomodo diuinationibus uti oporteat. In quo simul & officiũ erga deos & erga nos ipsos existit. CAP. XXXVII.

CVM ad diuinationem accedis, memento ignorare te, quid sit euenturum, atq; ideo uatem adire, ut ex eo id audias. Quale aũt, quicquid sit, si philosophus es, nõ ignoras. Si enim ex ijs est, quæ in nobis non sunt, necessarium profectò est, neq; bonum id esse, neq; malum. Tolle igitur abs te cum uatem adis, appetitum ac declinationem. Aliter enim tremens uatem adibis. Sed cùm noris, quicquid euenturum sit, susq; deq; esse, & nihil ad te, licebit quodcũq; id sit, eo bene uti, neq; te quisquã prohibebit. Fidens igitur deos tanquã consultos adi. Mox ubi quid tibi consulue-

consuluerint, memento quos in consilium acceperis, quibusq; sit obaudire, nisi parueris. De his autem (ut & Socrates dictitabat) consulendus est uates, quorum omnis consideratio relationem ad exitũ habet. Cuius cognoscendi occasio, neq; ex ratione nobis, neq; ex arte aliqua sit prębita. Quamobrem cùm tantùm pericli tandũ tibi fuerit, cum amico, aut cum patria, ne consule an periclitaturus sis. Nam si tibi uates dixerit aduersa apparuisse exta, manifestũ est, aut mortem significari, aut corporis impedimẽtum, aut exilium. Sed dictitabit ratio, teq; confirmabit, ut cum amico et patria pericliteris. Maximo igitur uati, hoc est, ipsi Pythio intende, qui eum de templo expulit, qui amico opem non tulerit.

Officia erga nos ipsos, ac de ijs primò, quæ ad morum constantiam faciunt, quæ'ue eam impediunt, & de sermone in primis, ac silentio. CAP. XXXVIII.

STATVE tibi ipsi formulam quandam, ac regulam, quam deinceps serues, & cùm tecũ ipse es, & cùm in homines incidis. Silentiũ sit plurimum. Loquere necessaria & paucis & rarò, aut quandoq; cùm te ad aliquid dicendum tempus uocat, dic quidem, sed non de quauis re: non de gladiatorum pugna, non de cursu equorũ, non de athletis, non de epulis uel poculis singulatim: maximè uerò omnium non de hominibus uituperans, aut laudans, aut cum cæteris iudicans. Si igitur possis, demuta eorum sermones, qui tecũ sint, in id quod deceat. Quòd si inter extraneos te deprehensum uideas, tace.

De risu. CAP. XXXIX.

RISVS neq; multus sit, neq; ob multa, neq; solutus.

De iureiurando. CAP. XL.

IVSIVRANDVM refuge, si possis: sin minus, cum licet.

Aduersus cupiditatem, ac primò de conuiuijs. CAP. XLI.

CONVIVIA cum extraneis ac uulgaribus respue. Quòd si quando tẽpus incidat, intentum habe animum, ne in uulgarem statum defluas. Scias enim necessarium esse, qui cum inquinato conflictetur, & ipsum inquinari.

De eorum quæ ad corpus pertineant usu. CAP. XLII.

QVOD ad corpus attinet, ad purum usq; usum sume, uelut cibum, potum, uestem, domum. Quod aũt ad gulam aut delicias pertinet, penitus circunscribe.

De re uenerea. CAP. XLIII.

CIRCA rem ueneream, quantum in nobis sit, ante nuptias purè agendum est. Quòd si cogimur, quæ tamẽ sunt legitima assumenda. Ne sis tamẽ molestus utentibus, neq; redargutor, ne'ue sæpius obijce te non uti.

Aduersus iracundiam, & quales nos erga detractores præbeamus. CAP. XLIIII.

SI quis ad te deferat, ille de te malè dicit: ne excusa quæ dicantur, sed respõde: Ignorat ille & alia, quæ mihi adsunt mala. Alioqui non sola hæc diceret.

De spectaculorum cupiditate. CAP. XLV.

AD theatra sæpe accedere necessarium non est. Quòd si quando tempus incidat, caue ne cuiquã magis studere uidearis, q̃ tibi. uelis quę fiunt, ita fieri, ut fiunt: eum tantummodo uincere, qui uictor fuit. Status autẽ ne sit grauis, sed constans cum quadam lætitia. Egressus spectaculo, multa de ijs quæ facta sint, ne disputa: quando ad te corrigendũ non faciũt, neq; de omnibus sermonibus qui dicti sint.

De auscultationum cupiditate. CAP. XLVI.

AD recitantes ne accede, neq; his uel rarò intersis: quòd si intersis, grauitatem constantiamq; ita serua, ut molestia uaces.

De congressu cum potentioribus. CAP. XLVII.

CONGRESSVRVS cum aliquo, & eorum præsertim, qui potentiores uident, præpone tibi, quid in hoc fecisset Socrates, aut Zeno, neque dubitabis, quo te pacto gerere oporteat.

Quomodo præparare nos debeamus, potentiorem adituri. CAP. XLVIII.

CVM aditurus quempiam eorum es, qui magna possunt, præpone tibi ipsi, fore ut non admittaris intrò ad eum, ut excludaris, ut tibi fores non pateant, ut te ille negligat. Tum cogita, an cum ijs eum audire expediat: ubi adieris, fer quæ fiunt. Neque tu tecum dicas unquam, Talia non merebar. Vulgare enim est, quæ extrinsecus sunt calumniari.

De congressibus cum plurimis. CAP. XLIX.

IN congressibus absit, ut de tuis aut operibus, aut periculis nimium atque immodicè memineris. Non enim quemadmodum tibi de tuis periculis meminisse, ita & alijs, quæ tibi acciderint, audire est iucũdum. Absit etiam, ut risum moueas: est enim res uulgaris, & nescio quo modo ducit ad uilitatem, & hæc una uenerationem, qua te prosequantur qui adsint, remittere potest. Nonnunquam uerò & in sermonis obscœnitatem trahit: quòd si quando incidat, tum si res & tempus fert, obscœnitate utentem increpa: sin minus, at saltem taciturnitate & rubore ostẽde, eum te sermonem ferre iniquo animo.

Quomodo resistendum uoluptati. CAP. L.

CVM uoluptatis cuiuspiam imaginationem capis, quemadmodũ in cæteris serua teipsum, ne ab ea corripiaris: sed excipiat te res ipsa, atque aliquod tute spacium cape. Tum utrũque tempus animo uoluta, & qua uoluptate potieris, & qua iam potitus pœnitentia afficieris: teque ipsum tute increpa. eis uerò oppone, quantopere si abstinueris, gaudebis: teque ipsum tute laudabis. Quòd si res postulare uidetur, ut rem aggrediaris, caue ne suis te blandimentis atque illecebris superet. Tum oppone, quàm melius sit, huius certaminis uictoriam tibi ipsi conscire.

Agendum bonum propter seipsum reliquis neglectis, ac primò de iustitia. CAP. LI.

CVM iudicaris faciendam tibi rem, idque facias, ne da operam, quo minus te facientem alij uideãt, etiam si aliud quippiam ea de re multi sint opinaturi. Si enim non rectè facis, ipsum opus fugiendum est: si rectè, ne metue increpaturos non rectè. Vt enim hoc, aut dies, aut nox est, aduersus disiunctum magnam habet dignitatem, aduersus autem coniugatum indignitatẽ: sic & maiorẽ partem eligere magnam erga corpus dignitatem habet. Ad seruandam autem quam in cõuiuio cõmunionem oportet, indignitatem habet. Si quando igitur cum aliquo conuiuaris, memẽto ne ad eorum quæ apposita sunt, dignitatem aduersus corpus aspicias. Sed aduersus quoque animum, qualem decet conuiuam, te serua.

Quod non bonum simpliciter, sed quòd nobis faciat eligendum. CAP. LII.

SI personam induisti supra tuas uires, neque eam sustines, & quod implere poteras, omisisti.

Quomodo animum uel ab irrationalib. affectibus, uel à suo peruerso iudicio seruemus. CAP. LIII.

INTER deambulandum, quemadmodum caues, ne clauum calces, aut pedem distorqueas: ita caue, ne quod in teipso dominatur, offendas, & hoc si in quauis re seruemus, tutius illam aggrediemur.

De

De eorum quæ ad corpus pertinent, possessione. CAP. LIIII.

MODVS possessionis unicuiq; corpus est, uelut pes calcei. Si in hoc ergo consistas, modum seruabis: si excedas, in præceps feraris necesse est: uelut in calceo, si supra pedē extendas, fit aureus calceus, deinde purpureus, deinde punctabundus. Nullus enim terminus est, ubi modum semel excesseris.

De officio & cura uxorum. CAP. LV.

MVLIERES statim à decimoquarto anno dominæ uocant. His enim uiri ob concubitum blandiuntur. Virorum ergo culpa sibi deinceps nimis placent. Monendæ igitur sunt, fore ut apud nos in honore sint, nihil ob aliud, nisi si modestæ sint, & uirum reuereantur.

Degeneris signum, deq; nimio corporis cultu. CAP. LVI.

DEGENERIS signum est, insistere ijs quæ corporis sunt, ut plurimo exercitio, plurimo corporis cultui. Sed & consensus cuiusdā superuacanei signū est. Quibus enim gaudemus, cum ijsdem consentimus. Oportet igitur nimiam corporis curam uelut ab re esse arbitrari. Maximè uerò curam eius habere, quod ipso utitur corpore.

Præceptum ad patientiam ac mansuetudinem. CAP. LVII.

CVM quisquam tibi malè facit, aut dicit, memento illum suum se officium facere arbitrantem, aut dicere. Esse igitur non potest, ut is, quod tibi uidetur, sequatur, sed quod sibijpsi. Quòd si malè sibi uidetur, ipse læditur, qui & deceptus est. Verum enim cōiugatum, si quisquam falsum arbitretur, non coniugatum ipsum læditur, sed qui decipitur. Si ab his igitur mouearis, mitem te aduersus conuitiantem præbebis. Loquere igitur sic in quauis re, ipsi est uisum.

Quòd res omnes partim alteræ alteris consentiunt, partim dissident. CAP. LVIII.

OMNIS res duas habet ansas: alteram quæ ferri possit, alteram quæ nō possit. Frater si iniurius sit, ne eum inde capias, quòd scilicet est iniurius. Hæc enim eius ansa est, quæ ferri non possit. Sed inde magis, quòd frater est, quòd tecum educatus: atq; ita inde eum capias, unde ferri possit.

De sermonum congruentia. CAP. LIX.

HI sermones non conueniunt: Ego sum ditior te, ego igitur melior sum. Ego sapientior te, ego igitur melior te. Hi autem magis cōgruunt: Ego te ditior sum, mea igitur possessio q̄ tua melior est. Ego te sapientior, mea igit̄ oratio quàm tua melior: tu uerò neq; possessio es, neq; oratio.

De iudicio rerum exacto. CAP. LX.

LAVATVR quis citò, ne dicas malè eum lauari, sed citò. Bibit quis multū uini, ne dicas malè, sed multum. Nisi enim eius consilium scias, unde scis an malè? Sic enim accidet, ut aliorum apprehensiuas imaginationes accipiamus, alijs autem assentiamus.

Aduersus gloriam atq; ostentationem: & primò circa scientiam. CAP. LXI.

NVLLO modo teipsum dixeris philosophum, neq; multum loquere inter eruditos de speculationibus, sed fac aliquid ex ipsis speculationibus. Veluti in conuiuio ne dic, quo pacto oporteat comesse: sed comede, ut oportet. Memento enī & Socratem undecunq; abstulisse ostentationem. Quòd si de aliqua speculatiōe sermo inter eruditos incidat, tace ut plurimū. Magnum enim periculum est, euomere quæ nō concoxeris. Et cùm quis dixerit te nihil scire, idq; te nō remordeat. Tu scito initium esse operis. Nam & oues non herbam euomentes, pastoribus

ostendunt quantum comederint, sed cibum intus concoquentes, uellera extrà ferruntur, & lac. Et tu igitur, ne speculationes ineruditis ostenta: sed ex his concoctis opera.

Aduersus sobrietatis tolerantiæq; ostentationem. CAP. LXII.

CVM attenuato sis corpusculo, ne tibi ob id place. Neq; si aquã bibas ex quauis occasione, dic aquam bibo: sed cogita, quàm sint medici abstinẽtiores nobis, quamq; tolerantiores. Tum q alia non habeamus bona, quæ alij habent. Quòd si exerceri uelis ad laborem ac patientiam, tecum ipse hoc fac, neq; ab externis uideri uelis, ut qui uim patientes à potẽtioribus, quo populum conuocent, statuas incendunt, & se uim pati clamant. Ostẽtator enim totus extrà uergit, & patiẽtiæ atq; abstinentię bona destruit, cum eorũ finem statuit esse multorum opinionem.

Descriptio triplicis habitus ineruditi, philosophi, & proficientis. CAP. LXIII.

INERVDITI status & formula est, nunquam à se ipso expectare utilitatẽ, aut nocumẽtum, sed ab externis. Philosophi status est, & formula, omnem utilitatem ac nocumentum à seipso expectare. Signum proficientis hoc est, neminem uituperat, neminem laudat, de nemine queritur, neminem accusat, nihil de seipso dicit, ceu si sit aliquis, aut aliquid sciat. Cùm in re quapiam aut impeditur, aut prohibetur, seipsum accusat. Et si quis ipsum laudet, uidet laudantẽ ipse secum: et si uituperet, non se expurgat. Degit autem instar ualetudinarij, cauens aliquid eorum quæ sunt in se, cõmouere, priusquàm ad soliditatem perueniat. Appetitum omnẽ à seipso sustulit. Declinationem uerò in ea tantum quæ sunt contra naturam, eorum uidelicet, quæ sunt in nobis, transtulit. Conatu ad omnia remisse utitur. An stultus, an rudis dicatur, minimè curat: utq; uno explicem uerbo, quasi aduersarium seipsum obseruat, & quasi insidiatorem.

Quòd uerba propter opera. CAP. LXIIII.

CVM quis ideo gloriatur, quòd Chrysippi sentẽtias interpretatur, dicat ipse secum: Nisi opertè Chrysippus scripsisset, nequaquã haberem unde gloriarer. Sed scripsit Chrysippus, nõ ut quis eum interpretaretur, sed ut secundum se operaretur. Si ergo scriptis utar, tum eorum bonum fuero consecutus: si autem interpretantem admirer, aut etiam ipse interpretari possim, grammaticum nõ philosophũ admirer, aut agam. Quid autem prodest, medicamenta quædam inuenisse descripta, eaq; intelligere, atq; alijs tradere, ipsummet ægrotantem minimè eis uti?

Quòd in his perseuerandum. CAP. LXV.

IN proposito perseuerandum uelut in lege est. Persta igitur, uelut si hæc transcendas, impius sis futurus. Quòd si quis de te dixerit, ne cura. id enim tuũ nõ est.

Quòd supersedendum non est, sed q primùm ad hæc incumbendum. CAP. LXVI.

QVO' te usq; differs, ut iam te aliquando dignum his quæ optima sunt, putes, neq; usquam transgredi hæc statuas? quòd si diem de die termino adijcias, non proficis, sed deficis. Iam nunc igitur assuesce, ut tanquam perfectus uiuas, omnibusq; quæ accidant, rectè utaris. Et quacunq; in re arbitrare propositum tibi certamen, neq; ullum diem negligas: quo enim die non proficis, deficis. Hoc igitur pacto Socrates uirorum omnium sapientissimus euasit: quòd si ipse nondum es Socrates, at uiuere debes, ut qui Socrates esse uelis.

Tres loci in philosophia, eorumq; inter se ordo. CAP. LXVII.

PRIMVS ac maximè necessarius locus est in philosophia, qui ad usum speculationũ pertinet, uelut est nõ mentiri. Secundus qui ad demonstratiões, uelut est, cùm

cùm mentiri non oporteat. Tertius, qui ad eas cõfirmandas & prospiciendas spectat. Hoc est, quo pacto, et unde demonstrare id possimus uerum esse, aut falsum. Igitur tertius quidem locus necessarius est ob secundum. Secundus ob primũ maximè omniũ necessarius, & in quo quiescere oporteat, primus est. Nos uerò contrà facimus. Tertio eñ loco immoramur, inq; eo omne nostrũ studiũ cõterimus.

Tres antiquorum sententiæ in promptu habendę, quarum prima Cleantis, Euripidis secunda, tertia Platonis est. CAP. LXVIII.

SEMPER hæc in promptu habenda: Primum: Si renitar, malus ero, gemensq; ac plorans sequar. Secundum: Necessitas omnia sursum uersus ad diuinam causam ducit uolẽtia, & inuita. Eam qui lætus sequitur, is uerè est sapiens. Sed & tertium, ò Criton (si ita dijs placet) ita fiat. Me uerò Anytus, & Melitus interimere quidem possunt, lædere autem non possunt.

ANGELI POLITIANI PRO EPICTETO STOICO AD BARTHOLOMAEUM Scalam epistola.

ANGELUS POLITIANUS BARTHOLOMAEO SCALAE SALUTEM.

TU quidem, mi Scala, non contentus & strenui militis, & fortissimi Imperatoris officio defungi, etiam tyrũculos tuos (quæ tua in omni re diligentia est) ocio situq; languescere non sinis: sed uel de tabernaculi umbraculis, ad campi puluerẽ, ad sudorem, ad palum uocas: quippe qui omneis militareis numeros ad te unũ pertinere iure intelligas. Putabã equidẽ factũ à me satis, q; Epictetũ essem de græco interpretatus: tu me ad eum quoq; tuendũ, quasi tuba nunc, classicoq; excitas. Igitur quod Horatius inquit, libẽter hoc & omne militabitur bellum in tuæ spem gratiæ. Arcem tu quidem ipsam, uereq; totius urbis caput oppugnas, qui primũ Epicteti caput quasi totius circuli, aut globi potius, quæ perfectissima figura sit, punctum aboleas. Tria autem sunt, quæ obijcis, sed quæ uel maximè à præcipiendi ratione abhorreant, quòd obscura, quòd supra hominis uires, quòd falsa pręceperit. Obscura, ut cùm negas explicatum ab eo, quæ'nam tandem nostra sint opera. Supra hominis uires, ut cũ nos naturæ imperio gemere asseueras. Id quod plus posse pollereq; affirmas, quàm ullam hominis facultatem. Falsa, ut cùm corpus contra Epicteti sententiam, in nobis esse contendis, quando ex animo, ut ais, constemus, & corpore. Ea mihi nunc, quando id tibi placet, refellenda, dicendaq; nonnulla: nõ quidẽ ut te doceam: id enim esset, quod græcè dicitur, sus Mineruam: neq; ut me legitimum Epicteti propugnatorẽ contra te putem. Non enim uel ego tanto me dignor honore, uel Epicteto tam faueo, quàm te illi fauere certò scio, sed ut impositam à te nobis personam, quantũ in nobis sit, sustineamus. Proferam tamẽ in primis nonnulla in mediũ, & quasi semina iaciã, è quibus quemadmodũ fabulæ terrigenas uiros Thebis aut Colchis satu dentium enatos dicũt: ita omnes Epicteti nostri pugnacissimæ instructissimæq; copiæ exoriantur. Sed ut Homerus irruẽti in Græcorum castra Hectori Salaminiũ Aiacem, ita nos tibi Atheniẽsem Platonem obijciemus. Is igitur Plato in eo libro qui de hominis natura inscribitur, Socratem cum Alcibiade illo, cui Pulchro cognomen fuerit, disputantem inducit, quo in libro nihil esse aliud hominem quem dicimus, probat, nisi rationis participem animum. Nam ut cerdo, inquit, subula: ita homo ad agendum manu utitur.

Hoc

Hoc sumpto, & secũdum assumit. Aliud autem est, inquit, quod re utitur quapiã, atq; ea res qua utitur. Nam illa instrumentum est. Tum inducit, homo uerò is est, qui suopte corpore quasi instrumento utitur. Corpore autẽ ipso quasi instrumento, uel in artificijs, uel in actionibus reliquis, nihil omnino aliud utitur, q̃ rationis particeps animus. Mox & aliud sibi ex his uindicat, quod corpore utatur, idẽ & corpori dominari. Tum diuidit ad hunc modum: Necesse est hominem aut animum esse, aut corpus, aut utrunq; simul. Si uerò homo quidem corpori, sibi uerò ipsi corpus nõ dominetur, minimè ipsum corpus homo est. At neq; utrũq; simul. Si enim qui corpori dominet̃ homo est, corpusq; ipsum minimè dominat̃, haud profectò utrunq; simul est, quod dominatur. Præter hæc, si suapte corpus natura immobile est, animus uerò is est qui moueat: nos autẽ re ipsa in artibus uidemus, artificem esse qui moueat, instrumenta quę moueantur: nihil est dubiũ, quin corpus instrumenti uicem aduersus animum habeat. Ipse igitur homo est, quiq; hominis curę studet, animum curat: qui uerò aut pecuniam, aut eiusmodi alia curat, is non modò hominem non curat, sed ne hominis quidem instrumentum. Iam ergo uel Platonis autoritate, quæ tanta quidem est, ut quasi illa Vergilij fama caput inter nubila condat, uel ferreis illis suis atq; adamantinis rationibus, cõstare nimirum arbitror, non esse in nobis corpus. Vt iam mendacij crimine, si uidetur, Epictetum absoluas. Sed pergamus. Triplex apud Platonem uirtutũ est gradus. Sũt enim supremæ omnium, quas uocant exemplares, qualis in sapiente requirimus, in Deo statuimus. quæ sequuntur, purgati animi dicuntur: qualis in eo esse philosopho uolumus, qui se ab omni corporis labe contagioneq; auocarit. Vnde & in Protagora Plato idem, cuius mihi dulcissimum in ore uersatur nomen, emoriendum ei esse dicit, qui sit philosophus euasurus. Tertium est uirtutum genus, quas purgatorias uocant: qualis in cõtinente esse statuimus, negamus in temperante. Has sibi uirtutes is iure uindicet, qui rationis participem animum uerè hominem esse sibi persuaserit, quiq; neq; corpus animę esse partem iudicet, neq; ad hominẽ perficiendum concurrere ipsum arbitretur, sed eo quasi instrumento utendũ animum induxerit. Nam qui aut paria, aut superiora corpori tribuat, eum non magis esse hominem putandum est, quàm bruta illa, quæ uocemus animãtia, quæ natura, ut egregiè Salustius inquit, prona ac uentri obedientia finxit. Animi ergo (ut idem inquit) imperio, corporis seruitio magis utimur: ut quo uno à beluis differamus, quoq; uno substantia hominis constet, id nobis liberum seruemus. Corpore autem ipso nõ quidẽ ut parte aliqua animo adiuncta, sed ut instrumento utamur. Hunc Epictetus hominem instituendum accepit. Neq; enim ille sapiens his pręceptis indigebat, qui se iam pridem in libertatem uindicauit,

Quiq; metus omneis, & inexorabile fatum
Subiecit pedibus, strepitumq; Acherontis auari.

Neq; cum eo sibi esse negotium putat, qui à sua tantopere natura degenerauit, ut sit in brutorum numerum referendus. Hunc si hominem accipias, iam, ut arbitror, quæ sint hominis opera non ignores. Qui autem dixerat conatum, quam & appetitionẽ dicere possis, cum græcè sit horme: item appetitũ opinionẽ ac declinationẽ in nobis esse: is proculdubio cũ statim subijciat, & quæcũq; nostra opera sunt, ea nostra esse definit, quæ ex ijs quæ sint in nobis, deducantur. Vtrum uerò corporis animi ne sint, qui à nostris affectus, seu perturbationes, pathe à Græcis uocentur: maior profectò est quæstio, quàm quæ hoc tempore explicanda sit. Pertinere tamen ad animum eos omneis affectus, nemo ferè est, quin fateatur: sed ita pertinere, quemadmodum prospera aduersaq; ualetudo ad corpus. Neq; eñ

minus

minus hi animo quàm illa corpori uel prosint, uel officiant. Quicquid igitur hi peccant affectus, quicquid agunt, nostrum est opus. Vt igitur in corpore temperamentum illud habitudinis, quam symmetriam uocant, bonam corpori ualetudinem præstat: excessus uerò defectusq; auferunt: item profectò & in affectibus accidit. Effrenati enim illi, & uiolenti, miserum hominem: moderati uerò, & compositi felicem constituunt. Sed cum sit animus id quod & Plato idem diuinè scribit, uelut auriga quidã, & rector: is si & stimulis parcat, & loris fortius utaẽ, facilè ad calcẽ secũdo cursu perueniat. Si uerò aut lora nimis remittat, aut acrius q̃ par est, stimulis citet: is ceu Phaeton, aut Bellerophon aliquis præceps feraẽ necesse est. Hac igitur ratione miseri, felices'ne euadamus, in nobis est. Quæ uerò nostra sint opera, facilè colligas, cũ quæ ad nos pertineant ratiocineris. Quicquid ergo totò præcipit libro, in nobis est: stultè enim quod nõ foret præcepisset. Obscurus igiẽ, aut perplexus noster Epictetus? quo neq; planius quicq̃, neq; enucleatius, neq; etiã lucidius, ne optare quidẽ ausis. Vt in eum nedũ tui isti lyncei oculi, sed uel hebetissimi quiq; inspicere possint. At sunt, inquis, ardua nimis, supraq; hominis uires, quæ præcepit. Quid'nam id tandẽ? si filiũ, si uxorẽ amas, dic te hominẽ amare: mortuo enim nõ perturbaberis. Vtrũ'ne igiẽ quod præcipit, an quod pollicetur, ut difficile factu reprehẽdis? Si quod præcipit, iam tu quæ in cõmuni uita quotidie, quæ in foro, quæ in triuijs iactenẽ, factu difficilia putes. Quis enim non aliquando, quæ sint euentura cogitat? At Terẽtianus ille seruulus: O' inquit, Demea isthuc est sapere, nõ quod ante pedes modò est uidere, sed etiã illa quę futura sint prospicere. Et ut scenæ immoremur, audi senem apud eundẽ: Incertũ est quid agã, quia pręter spem, atq; incredibile hoc mihi obtigit: ita sum irritatus, animũ ut nequeam ad cogitandũ instituere. Quamobrẽ omnes cùm secundæ res sunt maximè, tum maximè meditari secũ oportet, quo pacto aduersam ęrumnã ferant, pericula, damna, exilia. peregrè ueniẽs, semper cogites, aut filij peccatũ, aut uxoris mortẽ, aut morbũ filiæ, cõmunia esse hæc, fieri posse, ut nequid animo sit nouum. Quicquid præter spem eueniat, omne id deputare esse in lucro. Quàm uerò & illud Vergilianum graue est:

Nescia mens hominum fati, sortisq; futuræ!

Et seruare modum rebus sublata secundis. Vides ut hæc non sunt obruta, ut passim exposita: uides q̃ uterq; poeta hanc euentorũ anticipationẽ ad cœlũ tollat, quod ei cõtrarium sit, ad manes deprimat. Sed ne in re manifesta minimè necessarijs argumentis ambitiosius utar, pergam quò tendis: neq; enim tam quod pręceperit, reprehendi à te intelligo, q̃ quod ille deinde nimis magnificè polliceatur: nõ uidelicet perturbatũ iri nos (si hæc præmeditata nobis fuerint) liberorum aut uxoris morte: huic tu præcepto naturę augustũ nomen, quod maximum (ut Physici dicunt) ad omneis affectus momentũ habeat, quasi Aiacis illũ clypeũ obiectas: naturæ enim inquis imperio gemimus. An uerò hic noster lacrymas arcet? qui etiã præcipiat, ut uel in alienis luctibus, si opus sit, cõferamus gemitus, pariterq; fleamus. Neq; tñ sibi Iuuenalis (cuius id dictũ est) cõcedi à nobis postulet. Cogi nos in liberorũ funere ad lacrymas, naturę imperio. Naturæ enim nemo resistit, cui qui aduersareẽ, is gigantũ more, quod dicitur, cum dijs bellũ gerat. Multos autẽ legimus in charissimorũ sibi pignorũ obitu, lacrymis fletuq; abstinuisse, ut Atheniensem illum Solonem, ut Censorium Catonem, qui ambo sapientes & fuerint, & sint habiti. Non sunt quidẽ hæc factu facilia, nõ supra hominis tñ sunt uires. Si das in uno hoc, aut altero, dabis ꝓfectò & in multis, utarq; eo demonstrationis genere, quam inductionẽ Dialectici uocent, qua plurima apud Platonem philoso-

philoſophorum principem Socrates utitur:ut neceſſe ſit,cum quidem in uno aut altero homine actu id extitiſſe conceſſeris,idem in uniuerſa quoq; ſpecie,uirtute ſaltem facultateq; ineſſe nõ diffiteare. Vides igitur ut Stoico huic noſtro ſua ratio cõſtet: uides ut dilucidè,ut expreſſe loquatur: uel quòd per uniuerſum librũ, quæ ſint noſtra opera,diſſeminat: ex ijs enim ſolis præcepta ducit: uel quòd affectus illos animi enumerarit,à quib. quaſi fontibus noſtra omnia opera deducantur: tum quantopere ad eius ueſtigandum ſenſum Platonis illa ſagaciter comprehenſa diſputatio faciat. Vides ut non eſt in nobis corpus. Quanto uerò,dij boni, propugnatore, quibus ſe rationibus tuetur? ut ſi falſa locutum peruicacius contenderimus, ipſam in nos Platonicam maieſtatem, omnemq; academiam concitemus. Tantum uerò abeſt, ut magis ardua ſint eius præcepta,q̃ quæ natura hominis efficere poſſit,ut etiam indulgentiſſimus uideatur Epictetus noſter,qui ne ea quidem ſibi præcipienda permiſerit,quorũ non modò uirtus,aut facultas, ſed actus quoq; exemplaq; paſſim extiterint. Cętera quæ in tua epiſtola ſis machinatus,nullo negotio ſi hæc dederis demoliemur. Cur enim ut aridam ſuccoq; carentem diuiſionem illam uexes, qua ille pauciſſimis uerbis ſcienter circumſpecteq; omnia quæ ſunt,ſuas in partes diſtribuit,nõ intelligo. Nam & quod tute nõ is inficias,nihil eorum quæ ſunt,eam diuiſionem effugiat, & ſecũda diuiſione minimè indiget,cùm utraq; pars uniformis ſuperſit,ut iam ſi diuidere iterum tentes,cõminuas potius,aut dilaceres,quàm diſtribuas. Non ergo aridũ hoc eſt, ſed uerè corpus ſolidum,& ſucci plenum: neq; enim quicquam ei diuiſioni ſupereſt,neq; deeſt,nulla ineſt nugacitas,uerbis utitur proprijs cõprehenſione aptiſſima, nihil ut excogitari circunſpectius poſſit. At dixerit fortaſſe hic aliquis, cur autem non à principio Epictetus iſte oſtendit, qualis nam is homo foret, quem inſtituendum acciperet? Oſtendit ille id quidem,ſed paucis. Quid enim non ille hoc oſtenderit,qui uel corpus ipſum,aliaq; id genus negarit eſſe in nobis? At id planius oportuit,& pluribus: at non in abdito hoc erat, ſed in promptuario ad manum uolẽti id ſumere, ac præſtò erat. Quid enim Platone ipſo illuſtrius? Potuit tamen (inquis) Platonis illa argumenta in pauca conferre. Potuit,ſed non tam decuit: pręcepta enim hoc libello tradit,& quaſi leges promulgat,non contentionibus pugnat. Suus cuiq; profeſſioni finitus eſt terminus: ultrà ſi progrediare, ex iure manu conſertum in iudiciũ ſis uocandus. Vides,ut Mathematici demonſtrationum ſuarũ principia nõ probent, ſed earum patrocinium ei, quem primũ philoſophũ dicimus,cõmendent. Ad eum enim illa pertinent,quæ uniuerſalia nuncupantur. Punctũ,inquit Euclides,id eſt,cuius pars nulla eſt. negato id,obmuteſcet Mathematicus,ſed adeſt periclitanti philoſophus. quid ille tandem? Quod rem,inquit, quampiã finit,id eo quod à ſe finitur,uno interuallo minus eſt. Extorſerit id, iam perget. Tria corpus interualla habet. Id à ſuperficie clauditur,cui duo tantùm adſint,longitudo & latitudo: profunditatem enim minimè illa quidem nacta eſt,ea uidelicet una à corpore deficit. Superficies aũt, quæ duo interualla habeat, linea terminatur,cui unũ tantùm interuallũ adſit, quæ longitudo ſit: linea poſtremò à puncto finitur: quod omni proculdubio carebit interuallo: quoniam id ueriſſimum eſt, quod dictum ſit, omnem terminũ uno interuallo ab eo quod terminetur deficere. Ergo & Epictetus hunc ita libellum orditur,ut quod à Platone probatum ſit, pro conceſſo accipiat, eq; eo omnem præceptorum ſeriem intertexat. Igitur ut apud Homerum Aiacis ſe clypeo Teucer defendit,ita & Stoicus hic noſter ſub Platonis rationibus,quaſi ſub clypeo audacter pugnat. Nõ ergo limites, quibus ſe circumſcripſerat, tranſgredi decreuit, ne (quod aiunt) extra chorum

ſaltare

ſaltare cogeretur. Hæc quæ pro Epicteto dicerem in præſentia ſuccurrerunt, eaq́ plura nimium fuiſſe intelligo, quàm epiſtolæ ratio poſtularet. Non plura tamen, neq́ pluribus (ut arbitror) explicata, quàm oportuerit. Quæ ſi accipis, mi Scala, coeant iam in fœdera dextræ: ſin reſpuis, agè iam, qualem oppugnatorē præbueris, talem te Epicteto propugnatorē præſta. Atqui eum quidem & fuiſſe magnū uirum omnes tradunt, & mihi centies repetitus perpetuò placet. Verendum tamen eſt, ne meus mihi labor, tanquam ſcitus filiolus ſubblādiatur, idq́ uel autori ipſi apud me gratiam conciliet: tibi uerò, quòd me ad hanc ueluti pugnam prouocaris, gratiam habeo: pertinet enim, id quod & Ariſtoteles ait, ad ingenij profectum, contentioſa diſceptatio. Vt iam diuinè Homerus pugnā ipſam, quòd homines reddat illuſtreis, κυδιάνειραν uocet, nec minus egregiè noſter ignobile otiū dixerit. Quare ut me ſæpe uel irrites, etiam atq́ etiam te rogo. Eſt enim, mi Scala, reluctandum his temporum turbinibus, literarum & philoſophiæ ſtudijs, ut iam nos ipſos nobis, quantum liceat, aſſeramus. Tua uerò opera, quam tu quidem liberaliſſimè, ut ſoles, pollicere, non minus fidenter, cùm uſus uenerit, utar, atq́ ad hanc diem ſum uſus. Vale. Calendis Sextilibus, M.CCCCLXXIX. Feſulis.

ALEXANDRI APHRODISEI SVPER NONNVLLIS PHYSICIS DVBITATIONIBVS, SOLVTIONUM LIBER, AB ANGELO POLITIANO IN LATINUM CONUERSUS.

PROBLEMATVM alia ſuapte natura credibilia ſunt, & nota, omniſq́ ambiguitatis & quæſtionis expertia. Quis enim, quæſo, mentis compos dubitet, cur uolatilib. pennas natura ſit elargita? Quiuis enim prudens dixerit fomenti gratia, quaſi ueſtimentis primò circundata, tum ob ſpeciem, quemadmodū greſſilibus quoq́ animantibus dati ſunt uilli, ſerpentibus cortices, ſquammæ aquatilibus, aut teſtæ, uelut ijs, quæ teſtacea nuncupant̄. Cur præterea alijs quidem cornua, alijs autem aculeos, alijs acutos ungueis, aut roſtra, aut eiuſcemodi quipppiam tribuerit? hæc enim omnia uelut agnatis quibuſdam haſtilibus, quò ſeſe ipſa ab iniuria tuerentur, armauit. Cumq́ omnes natura fructus, omniaq́ ſemina, tum ad generandū, tum ad genus excipiendum fabricata foret, corticibus ea, aut corporibus quibuſdam mollibus, aut lignum, aut cutem imitantibus cōmuniuit, & quaſi intra ſcriniolum occuluit, ut rigoris, aut caloris, aut animantium quorundam iniuriam deuitarēt. In pleriſq́ autem, ne ipſum quidem inuolucrum reliquit inutile, ſed idoneum cibatui parauit. Plantas uerò ipſas frōdibus, cortice, cæteriſq́ ſimilibus, pinnarum uillorumq́ uicem conueſtiuit, ut quas præuiderat immodico frigore, aut æſtu offendi poſſe, & labefactari: quin & earū quaſdam, etiam ſpinis quaſi ſpiculis armauit, quibus animantiū iniuriam propulſarent: florumq́ uarietate, partim ad ſpeciem atq́ ornatum coronauit, partim uti uice præconum inſtantem fructuum paritudinem præmōſtrarent. Igitur qui nota hæc dilucidaq́ ſibi poſtulant explicari, ſunt proculdubio mente capti: qui autem ambigunt, an ſit igni inſitus calor, ij tangendi non habent ſenſum: qui dubitant, utrum natura ac prouida ratio conſulat ijs rebus quæ oriuntur & occidunt, quiq́ ordinem, motum, poſitum, ductum, coloreſ cæteraq́ his ſimilia non credunt, ſupplicio digni ſunt. Hæc itaque ſuapte natura nota ſunt. Alia rurſus inexplicabilia, penitus ſoli cognita deo, ſcilicet illorū eſſentiæ autori. Nam & artifex, qui ſit opus

aliquod solertius machinatus, omneis illius actuũ tenet causas. Qui uerò eius operis sit imperitus, causas quoq; ipsas penitus ignorat. Inexplicabiles aũt quæstiões huiuscemodi sunt: Cur quibus alæ, aut plantæ, aut latera titillant, rident? Cur'ue nonnullis, cùm marmora atterunt aut secantur, cùm stridet ferrũ, aut limatur, ipso confestim auditu dentes obtorpescunt? Cur dentiũ stuporẽ, qui è frigidis pomis proueniat, portulaca tamen, quæ & ipsa frigida est, sanat? Neq; sunt contrariorũ contraria medicamenta, sed similia. Aut cur magnetis lapis ferrũ tantùm attrahit, deq; eius scobe uiuificatur: succinum uerò tantũ folia arida, ac festucas aggregat, eisq; agglutinatur? Et leo solũ gallinaceũ pauet. Villaris aũt gallina edito ouo, festucis undequaq; corpus purificat. Coturnices Veratro, quod toxicũ homini, uescuntur. Sturni cicuta. Ascamonia flauam bilem trahit: Colocyntha uerò, & Agaricum, & albũ Veratrũ, Epholbionq;, & Coccus Cnidius pituitam. Nigrũ autem Veratrũ, & Epithymũ nigram bilem. Quibusdã uerò sedatur uenter ijs quæ perpurgant, cõtrà uerò ijs quæ sedant perpurgatur. Tum alio alius cibatu magis delectatur, eumq; facilius concoquit. Quis aũt ignorat, marinã torpedinẽ, uel per ipsam lineam torporẽ in corpus adigere? Mulũ aũt si manu contineatur, cõtra torpedinẽ ualere? Infinita deniq; huiuscemodi enumerare possim, quæ sola experientia cognoscuntur. Quapropter & à medicis proprietates arcanæ appellantur. Quod enim de horũ proprietate affertur, arcanũ propemodũ est ad causam afferendam. Prauè enim quidã solutiones horũ proponunt ꝙ plurimas, quæ inutiles penitus, improbabilesq; sunt. Dicunt enim purgatoria, quæ calidissima sunt, humores trahere, quod proculdubio falsum est. Oporteret enim, quodcũq; esset calidum, idem & purgatoriũ esse. Nunc aũt piper, cùm sit calidũ, non trahit, sed concoquit, solidatq;. Eodemq; modo & mastiche & aloe. Dicimus itaq; non reciprocari sermonẽ. Nam si quocunq; aluus ducatur, id habitũ quidem calidũ, uim autẽ uacuefaciendi habet: nõ continuò tamen, quicquid est calidũ, uim quoq; habet ducendæ alui. Dicũt aũt & struthocamelũ ferrũ concoquere, nõ proprietate quidem aliqua, sed caliditate, quod profectò absurdũ. Leo namq;, qui hoc animanti calidior est, ferrũ tamen nõ concoquit. Neq; uerò apud medicos tantũ proprietates quædã sunt: sed apud philosophos itẽ, ac grammaticos: ut ea quæ pathe, hoc est, affectus appellant, usibus adnotata: quocirca de ijs duntaxat quærendũ, quæ mediũ quendã locũ obtinent, neq; ad cognoscendũ ancipitia sunt, & sub explicationem cadere possunt. Quæ enim falsa dicunt, ea sunt omnibus nota: quæ ueritatem præ se ferunt, horũ nota sunt alia, & conspicua, alia obscura, & inexplicabilia, partim uerò mediç cuiusdã sunt naturç, quorũ nunc expositionẽ aggredimur. Omne aũt problema, aut ex habitu ipso soluendũ, aut ex coagmentatione, aut ex actione, aut è consensu erga aliquod simile, aut è colore, aut per sensus deceptionem, aut per nominis anticipatũ, aut quã eius rei uires magis minus'ue agant, aut quã durius quidq; rarius'ue sit, aut maius, aut minus, aut à tẽpore, & ætate, & consuetudine, aut essentiæ ratione, aut ex accidenti, aut similiũ rerũ conditione, qualia, quç in problematis dicunt. Inuenies igitur, si has tibi prçponas formulas, quacunq; de re ambigatur, uocare in disputationẽ possis. Quoniã uerò haud ijs tantummodo acquiescendũ est, quæ ad uniuersum ferunt, sed tanꝙ manu ducẽdus, qui egreditur: agè, iam solutiones ipsas aggrediamur.

I

Cur Homerus homines à canitie temporum πολιοκροτάφυς appellauit? Quoniam plurimùm inde cani incipiunt, quia priora capitis humiditatis, pituitatisq; plus habent, ꝙ posteriora.

II

Cur tantùm priora capitis caluescunt? Quia mollia, laxa'que sunt. Cùm igitur

igitur capillus ob naturalem siccitatem careat alimento, facilè ijs partibus defluit: haud enim facilè hæret, uelut in occipitio, quippe quod & siccius sit, & con spissatius. III

Caluitium autem à siccitate ortum habet: hinc fit, ut qui crispo sunt capillo, quia siccius caput habeant, citius caluescant, serius canescant, siccitate cõsumente excrementa pituitatis. Sunt & uigiles præter cæteros. Somnus enim ex humiditate oritur. Argumento sunt infantes humidi, pariter somniculosi atque excrementosi. Et humidi affectus, & ebriosi, qui crebrius lauantur. Minus quoque excernunt per meatus: ut per nares, per os, per oculos. Qui uerò molliore sunt capillo, ut quibus est humidum caput, eis contrà euenit: rarius enim, aut nunquam caluescunt. Sed & uitio generis, caluitiũ accidit, ut & podagra, & alij quidam affectus cognatiõe generis excipiuntur. Citius autem canescunt, somnolentique sunt, atque excrementosi: cani autem alibi: imitantur enim pituitæ colorẽ, unde ipsi ortũ habent. Sunt interdũ propemodũ aureoli, cùm uitellina bilis pituitæ sit immixta. IIII

Cur senes excrementosi, & uigiles? Excrementosi quidem sunt, quoniã ætate frigidiores imbecillioresque cum sint, minus concoquunt, multaque per meatus excrementa contrahunt. Cùm uerò solidis ipsis corporibus sicci sint, uigiles quoque ob idipsum sunt. Infantes enim & foraminum contextu, & solidis ipsis corporibus humidi sunt. V

Cur pueri, & qui humidi natura sunt, & excremẽtosi, canos tamẽ minimè producunt? Quoniam humidi calidique sunt. Pituita aũt humida est, ac sinciput quoque habent quasi cuteum, & rarum, quo superflua excernantur. Id ætate durescit, fitque osseum, ac densescit. Vnde & suturas ei natura postmodum tribuit, per quas superuacui uapores efflarentur. Solutio ex habitu & coagmentatione corporis. VI

Cur fœminæ ac spadones ocyus canescunt? Fœminæ quidem, quòd & natura sunt frigidæ, & minus exercentur, plura'que ob id excrementa contrahunt, ac tum præcipuè, cum earum iam menses quieuerint. Spadones uerò, quòd semen iam non edunt, sed excrementũ, quo semen gigni debuit, per uniuersum corpus unà cum sanguine diffundunt. Id autem pituitatis naturã habet. VII

Sed cur pilis carent? Fœminæ quidem, quia frigidæ sunt, densosque habẽt corporis meatus. Frigus enim condensat, hinc fit, ut qua pili erumpant, uia nulla sit. Spadones autem, quia & humidi sunt, & supra modum excrementosi: hac enim ratione fit, ne locis humidioribus herbæ pullulent: neque item siccis & lapidosis, ut quæ caluitium imitentur. VIII

Cur spadonibus ut plurimũ pedes distorquentur? Quoniam ob eam, de qua diximus, superuacaneam humiditatẽ partes corporis uuidas mollesque habent, atque ob id imbecilles: quapropter cùm totius corporis onus crura nõ ferant, torquentur, ut si pondus harundini injcias, flectatur. Nam quod durũ siccumque est, idem & ualidum est, & actioni renititur: quod autem humidum ac molle, id actioni resistere nequit: est enim imbecillum. Argumento sunt & ligna, & coria, & uimina, atque item homines. Balneis enim & poculis debilitantur, uictus norma modicè desiccantur, ualidioresque ad agendum euadũt. Quo efficitur, ut spadones mulie bres quodammodo sint, atque imbecilli, similiterque uinolenti, ut quibus pituitatis plurimùm insit. Nam cùm frigidi sint, contrarium inducere affectant. Vinum autem suapte natura calidũ est. Aethiopes uerò utpote naturæ siccioris capillo sunt crispo, macilenti, musculosi, ualidi ad opus. IX

Sed cur uoce acuta sunt? Rursus enim humiditatis copia implens asperam ar-

teriam, eam coarctat, hinc ſpiritus per anguſtum means, uocis acuitatem efficit per latum, ut in uiris granditatem. Argumento eſſe poſſunt, foramina tibiarum. Abundare autem illos humiditate manifeſtum eſt, quòd leues ſunt, quodq; ijs in muliebrem modum mammæ increſcunt, palpebrasq; habent turgidiores, ſuntq; tenui capillo, & incano.

X

Cur nonnulli ſpadones rem uenereã modo aliquo affectant, atq; interdum amant? Quia multis circa pubertatem execti teſtes, confracti'ue fuerãt, ſuntq; ueluti imperfecti ſpadones, quidam uerò calidiori ſunt iecore, ac ſeminalia uaſa magna habent. Imaginantur itaq; uſum, quod uerò cupiunt, minimè peragunt. Verenda enim ipſa marcent. Nam qui ea inflat ſpiritus, perpetuò defecit. Is à ſemine ortus per ſeminales meatus, ijs de partibus ferebatur, quæ circa lumbos ſunt. At in pueris ſeminales meatus occæcati.

XI

Quare cùm tres humores ſimplices, uniformesq; ſint, non tamen tres uniformes ægritudines, ſimplices'que progenerant, ſed plures? Duplices enim in unoquoq; accidunt, perpetuæ ſcilicet, & interciſæ. quia non ex ipſis tantum humoribus morborum differentiæ proueniunt, ſed & à locis. Calidus enim & tenuis humor, acutam, breuem, atq; ardentem gignit febrim: frigidus autem, & craſſus obtuſam & longam. Sic & lignorum quæ quidem ſunt calida & aridiſſima, ueluti tędæ, & lauri ingentem excitant flammam, citiuſq; exuruntur: uiridia uerò, & humida, humilem & fumidum ignem edunt, ſeriusq; exuruntur. Rurſus ſi locus quidẽ ipſe ſpatioſus ſit, atq; amplus, citius ac maximè accendit humorem: quoniã cùm ſimul ſit coaceruatus, unà omnis penitus putrefactus accenditur. Si uerò tenuis ſit, & anguſtus, cùm uniuerſum minimè capiat humorem, ſed particulatim: quia non ſimul omnis ſit, putreſcat, febrim quidem exilem excitabit, ſed quæ diutius ardeat. Admiſce igitur humoris naturam, ac locum, omnemq; earũ febrium differentiam inuenies, quæ ex humorum putrefactiõe proueniant. Si enim in magnis concepraculis, ut in uenis puta, & in arterijs flaua bilis putreſcat, cùm calida ſit, ardẽtiſſimam, acutam, & breuem accendet febrim, qualis eſt, qui ardor appellatur. At ſi in paruis uenis & arterijs, quę circa cutem ſunt, putreſcat pituita frigida, languidam & diuturnam efficiet febrim, ut quam quotidianam dicunt. Præterea extrema quoq; ipſa permutantur. Quòd ſi in paruis conceptaculis flaua putruerit bilis, febrim faciet, minorem breuemq;, ſed longiorem tamẽ aliquanto, quàm eſt ardor, aut tertianam, aut ſimpliciter acutam. At ſi in magnis conceptaculis pituita putruerit, breuiorem aliquanto faciet, quàm eſt quotidiana: ſimiliter & nigra bilis, ſi in magnis putreſcat uenis, quoniam uno tempore uniuerſa quodammodo exuritur, breuem faciet febrim per quartos: ſi autem in paruis, diuturniorem quartanam. Concurrunt enim frigidus humor, & craſſus, & alterationi minimè idoneus atque anguſtus locus, qui uniuerſam ſimul bilem exuri conſumi'que non ſinit.

XII

Cur nonnullis, ubi pudore afficiuntur, ſudant alæ? Quia maximè raris ſunt meatibus. Natura autem auocans ab eo ſeſe, quod ſit honore aut reuerentia dignum, modicè unà cum ſanguine maximas in uenas arteriasq; fugit, eæq; repletę deſtillant. At gaudentibus id euenit, quoniam remittitur, rareſcitq; corpus, maximè uerò alæ.

XIII

Cur timentes pallent? Quoniam natura noſtra, ea'que uis, cui corpus eſt curę, nihil ab externis pati uult. Atque ut nos intra domos confugimus, ita & ipſa ſecuritatis ſatagens, in corporis intima, quoad eius fieri poteſt, ſe conijcit. Atqui & ſanguinem, quem pro cibo uehiculo'que habet, eum ſcilicet, qui optimus ſit, ſecum

ſit, ſecum trahit. Is autem eſt ſanguis, qui roſeo cutem purpureo'que colore inficit. XIIII

Sed cur ÿdem tremunt? Quoniam animalis uirtus cõſenſu naturæ neruos deſtituit, quos prius ſeruabat: ÿ uerò corporis partes tremoris expertes ferunt: hinc fit, ut & uenter ÿs ſoluatur, & mingant deimprouiſo. Nam qui muſculi excrementorũ meatus obſtruunt, nũc imbecilles facti, ſuperuacanea remittunt. XV

Cur quos pudet, rubent? Quia natura ſua ſponte conſcientia quadã quod honore ſit dignũ reuerita, quaſi nobilis puella, modicè ſeſe in corporis intima contrahit. Mouetur autem unà ſecum ſanguis, ac funditur: unde etiam cutis ſanguinis colore inficitur. Alÿ ſanguinẽ à natura obtendi, quaſi uelamen dicũt. Quemadmodum & nos à natura uelut admoniti, manũ faciei prætendimus. XVI

Cur nonnulli metu extincti? Quoniam fugiens ſupra modũ naturalis uirtus, ſeq; in corpus intimum unà cum ſanguine recipiẽs, inſitum uiuificumq; calorem eum qui propter cor gignitur, confeſtim ſuffocat atq; extinguit, quare & corruptionem inducit: hac enim ipſa ratione & oleum, cùm plurimũ ac ſubitò in lucernæ flammam inditur, eam extinguit: habet autem ſanguis, qui eſt in corde, proportionem ad lucernæ flammam. Quoſdam & immodicus dolor ratione eadem exanimauit. Reſoluitur enim inſiti caloris internus motus, ut operculo obtectus ignis extinguitur. XVII

Cur multi uinolentia exanimati? Quia rurſum uini copia naturalẽ uiuificamq; uirtutẽ caliditate ſuffocat. Præcipuè uerò hoc ÿs accidit, qui inſitum calorẽ exiguum atq; imbecillum poſſident. Quod enim & plurimum eſt, & ualidum, reniti magis poteſt, ſpatioq; temporis copiam coquit: quemadmodũ & flammæ copia maiorem quoq; olei infuſionem tolerat. XVIII

Cur ſenes tremunt? Quia rurſum naturalium uirtutum nerui, ac particularum muſculi, cùm ſufficientẽ motiuam uirtutem minimè capiant, haudquaquam pariter ad tolerandum corporis onus annituntur. Fit autem tremor, quoniam corporis põdus particulam deorſum trahit. Animalis autem uirtus ſurſum: hoc cùm & fiat ſucceſſione, & continenter tremorem ciet: hinc etiam cernui ingrediũtur, atq; ad humum uergunt, quorſum eos natura detrudit: hinc & bacillorum adminiculo pro tigillis ſuſtentantur, obq; hanc ipſam uirtutum imbecillitatem ſtercus deimprouiſo, urinamq; deÿciunt. XIX

Cur piper & ſinapi, integra ſi deuores, uentrẽ minimè excalfaciunt: ſi trita, excalfaciunt? Quia quæ uirtute tantum, non autem & actu ſuas habent qualitates, aliquo extrinſecus indigent adiumento, ut uirtutem in actum producant. Ipſa igitur tritura attenuata, atq; in intimũ corpus per meatus penetrantia, tum à ſua inſita caliditate commota, agunt hoc pacto. Eademq; ratio eſt & cæterarum qualitatum. Sunt autem ex ÿs, quæ per qualitatem agunt, nonnulla quæ actu ipſo qualitatem habẽt, ut aqua potabilis, ptiſana, lac: humida enim, & frigida ſunt, neq; ullo extrinſecus indigent miniſterio ad refrigerandum atq; humectandum: ſed ſtatim proprieq; agunt. Similiter & ſal, & terra, & eiuſmodi: ſiccæ enim ſunt naturæ, & uirtute, & aſpectu, & actu. Mare eñ, & ſalſugo, & uiua aqua humida ſunt & imaginatione, & aſpectu: ſicca autẽ & uirtute, & actu: lini uerò ſemen, & panis, ſicca imaginatione & aſpectu, humida uerò ſunt uirtute & actu. XX

Cur nonnulli noctu nihil uident, die uident? Quoniam uidendi ſpiritũ craſſiorem habẽt: neq; qui aera pertranſire uſq; ad uiſibile poſſit: noctu uerò craſſeſcit, quoniam ſolis abſentia refrigeratur, uel (ut alÿ dicunt) quoniam interdiu à tenui calidoq; aere attenuatur, noctu uerò denſatur. In fele autem, & hyæna, & noctua

contrà accidit. Interdiu enim nihil cernunt, noctu exactè cernunt: habet enim uidendi uirtutem tenuissimã, maximeq; perspicuam: quæ cùm noctu modicè crassescat, suscipiendo obiectui idonea fit: interdiu autem, atq; in claro lumine uehementer attenuata resoluitur atque dispergitur: unde & leones, qui eiusmodi ferè sunt, per solem ingredi nequeunt. Et ignem interdiu cernentes fugiũt. Est & eorum uidere pupulam uehemẽter splendidam, habentq; humida oculorum maximè perspicua.

XXI

Cur repentinum uehemensq; gaudium nonnunquam exanimat? Quia uitalis uirtus, & insitus calor, cùm immodicè extrinsecus fertur, egeritur atq; resoluitur, unde & sudant, & rubent, quoniã sanguis adest. Insitus enim calor, atq; ipse ignis tum caliditate, tum quòd loco suo demigrat, sursum uersus mouetur. Rursum uerò pabuli appetitu deorsum: utrolibet autem horum motuum pereunte, ipse cor rumpitur.

XXII

Cur dolentes, & amantes, & irascentes suspirant admodum, & frequenter? Quoniam dolentium anima ad ipsam doloris causam conuersa est, cupientiũ ad id quod cupiunt, irascentium ad id quod iram ijs concitat. Igitur intẽta anima ad id quod mouet, negligit, & quodammodo obliuiscitur, motiuã pectoris musculis uirtutẽ præbere. Cor itaque ipsum, neq; pectoris dilatatione aerem accipiens, ideoq; neq; per flatum atq; refrigeratum, neq; item contractione excernens singultifica excrementa, quæ de sanguinis exustione gignũtur, dum suffocationem metuit, animam cogit, atq; admonet, ut quàm plurimùm musculis motum præbeat, maioremq; inspirationem atq; expirationem efficiat, ut maiorẽ quoq; uim frigidi aeris accipiat, maioremq; uim excrementorũ effutiat, ut quod exiguæ crebræq; respirationes facturæ fuerant, idem maior una efficiat. Vnde & Græcũ nomen suspirio ex angustia pectoris prisci dederunt. Suspirant autem diutius, & frequenter, quoniam in id semper quo mouetur, conuersa est. Natura autem cogit eam, ut aliquãdo plus motiuæ uirtutis musculis pectoris per cor immittat: q̃d autem in pectore respiratio, idem in corpore perspiratio est, quæ per arterias fit. Similis autem est inspirationi dilatatio. Expirationi autem cõtractio: sub pulsus uerò nomine dilatatio contractioq; comprenditur.

XXIII

Cur isicium difficile concoquitur? Quoniam leuitate sua humido pabulo intra aluũ innatat, idq; per mediam, neq; sese ad eius corpus applicat, qua applicatione concoctio fit. Tum circa gulam redundat, cuius officium appetitus est, non coctio: extra uerò corpus, si in aquã indatur, innatat: neq; demergitur: quia dum carnes interuntur, leuem cõcipit spiritum, corpus in altum expuit, humidisq; innare cogit, hinc & lentus est, quoniam spiritus est particeps.

XXIIII

Cur antequàm balneum ingrediamur, calidum mingimus, cùm diutius in balneo supersedimus, frigidum? Fit hoc: nimirum quasi ad alterius cuiuspiam comparationem. Emissa enim urina tepidæ qualitatis est, ac modicè calida. Extra igiť balneum, quoniam frigidum est corpus nostrũ, quę urina emissa est, uelut ad corporis comparationem, calida est. In calido autem, quoniam multo magis corpus q̃ urina calefit, frigida urina uidetur, quamuis aliquo modo calida sit, uerumq; id esse, uel ex eo apparet. Ei enim qui balneum ingreditur, ut calfiat, si calidum soliũ ingreditur, quę calida est aqua, admodũ feruida uidetur: si aũt iam excalfactus ingrediatur, non itidem ei feruida uidetur.

XXV

Cur loca maritima fodientes, dulcem aquam inuenimus? Nimirum quoniam in mari, quæ tenuior sit aqua, dulcis est, quæ crassior salsa, tenuis igitur aqua per terræ meatus influens, in ipsa occulitur terra, quam deinde fodientes inuenimus.

Dulcis

Dulcis est autem, quoniam per brumam in aera attollitur. Crassa uerò aqua exiccata emundataq; fit sal. At in littoribus, quæ meatus laxioreis habeant, salsa inuenitur aqua. Excolatē enim eò etiam crassior maris aqua. XXVI

Cur putealis aqua per brumam calida, per æstatem frigida est? Quoniã quidq; semper contrarium ut inimicum fugit. Frigidum uerò, & contrariũ calido esse, & ipsum corrumpere manifestò apparet. Igitur quoniam calor per æstatem aera occuparit, fugit frigus in intimam terram, atq; ob id aquam frigefacit. Per brumã uerò, quoniam frigus in aere plus pollet, rursus calor in intimum defugit, aquamq; excalfacit. Contraria enim eodem in loco ac tẽpore simul manere, contra naturæ legem est. XXVII

Cur breui statura homines proceris ut plurimùm sunt prudentiores? Quoniã constipata atq; cõpacta illis est anima in uniuerso corpore. Proceris uerò, in longitudinẽ distenta resoluitur: quapropter Homerus Vlyssem breuem ac prudentem, Aiacem uerò procerũ ac stolidiorem describit. XXVIII

Cur minus prudentes, cũ ingrediuntur, sese ueluti suspendunt? Quia ut inualidus gubernator haud in rectũ nauim agit, ita marcidior anima corpus. XXIX

Cur stolidorum q̃ plurimi, prudentes gignunt liberos, ac robustos? Quia stolidiores in coitu uoluptati magnopere succũbentes, animam habent corpori magnopere immersam. Quo efficitur, ut eorũ semen quàmplurimæ uirtutis, tum rationalis, tum naturalis particeps, prudentiores, qui nascantur, efficiat. Prudentioribus autem, atq; ijs præsertim, qui sint eruditi, secus omnino accidit. Prudentiæ enim uis aliquid eorum semper, uel in re ipsa uenerea reputans quę sint extrinsecus necessaria, ideoq; suspensior, efficit ut quod semen defluit, quàm plurima careat naturali uirtute. Hinc soluendum, cur stolidi atq; ineruditi liberos gignant corpore robustos, eruditi contrà imbecillos. XXX

Cur ferarum stercus haud ita malè olet? Quia sicciori, minimeq; superuacaneo utuntur nutrimento, maximeq; exercentur: quin & dorcadum, & aliorum quorundam animalium stercus, uelut aromatum quodammodo imitatur odorem. Hominis igitur stercus pessimè omnium olet, quòd ij & uario & humido uescuntur nutrimento. Idq; etiam supra satiem, & intempestiuè, & cùm minimè indigẽt, tum minus exercentur, minusq; q̃ cætera animantia caloris habent: quare cùm neq; planè concoquatur, neq; ob copiam perfletur, sed ueluti commarceat, mali est odoris. XXXI

Cur sinapi, cæteraq; id genus acria cuti imposita ulcerant, deglutita uerò, aluũ iam non ulcerant? Quia prius demutanẽ ea, & concoquuntur, quàm agant. Præterea resoluitur acredo nimia corporis humiditate. Item cùm supra cutẽ ponuntur, temporis ad agendum plus habent, quoniam ea conspissatior est. Estq; præterea imbecilla. At quod intimum est, & laxioreis meatus habeat, & ualidius est. XXXII

Cur qui dolent, quiq; gaudent ridentes lacrymant? Qui quidem dolent, meatuum qui sunt in oculis, spissitudine eorũ exprimunt humiditatẽ: qui aũt gaudẽt, raritate meatuũ humidum effundũt. Quibusdam uerò in oculis, ijs qui angustioreis meatus habent, in neutro lacryma exprimitur. XXXIII

Cur hordacea farina, cùm sit frigida, resoluit pituitates? Siquidem omne frigidum condensat, ac resolutionem impedit. Equidem puto, non quia refrigeret, ideo resoluere, sed quia eijciat, uim eijciendi, atque humores diuidendi possidet. Suntq́ue plurimæ eiusmodi species sibijpsis contraria agentes, non illæ quidem prima ratione, & sese ipsis, ac præcipuè, sed secunda, & ex accidenti: ut apium,

quod quidem est calidum, febrim diminuit. Non quà id quidem calidum est: simile enim similia auget, sed quà ex uenis eijcit morbiferos humores, uimq́; prouocandæ urinæ. Itemq́; iris & hyssopus lateris morbo, quæ pleuritis dicitur, conferunt: quamuis enim calida sint, tamen eos humores incidũt, qui pituitatem intra eam membranulam gignunt, qua costæ subcinguntur. Et aqua calida circumfusa rigorem soluit, qui tetanus dicitur, quiq́; ex lentis frigidisq́; humoribus generatur. Soluit autem non propriè, sed ex accidẽti per medium aliquod, hoc est, per insidentem caliditatem. Si igitur sua sponte nullius medij interuentu agant, propriè dicuntur, primaq́; ratione agere: sin medij agant interuentu, non autem sese ipsis, ex accidenti tum agere, perq́; secundam rationẽ dicuntur. XXXIIII

Cur mingentibus accidit, ut & flatum edant? Quoniam cùm uesica urinæ plena est, turget, premitq́; & coarctat directũ intestinum. Dum itaq; exinanitur, incluso intestinis spiritui, exeundi occasionẽ præbet, quidã uerò consensum quendam harũ inter se particularũ esse ad deiectionẽ arbitrantur. XXXV

Cur qui oscitantem uideant, & ipsi oscitant? Quia natura animantium, maximè que ratione carentium, similitudinum quendam sensum, item' que affectuum habet. Atque ita fit, ut meiente asello, cæteri item meiant, cùm sint urina repleti. XXXVI

Cur lippus sanum lippitudine afficit: sanus uerò lippum haudquaquam sanitate afficit? Quia oculi humecti sunt, & molles, atq; affectibus expositi. Tũ quia sanitas, ex habitudine modica, uitium ex immodica accidit. Quod igitur modicũ est, facilius ab immodico mutatur, ac uertitur, quàm contrà. Ergo & lippitudo, quæ immodica quædam habitudo est, facilè sanitatem, utpote modicam, demutat. Fit aũt mutatio naturali corporũ inter se consensu. XXXVII

Cur numisma, & pomum in aqua maiora quàm sint, uideri solent? Quia affusa ijs aqua, concolor fit, aspectumq́; decipit, quasi maiora sint. Tali enim ratione & sol & luna, & quæ erraticæ stellæ dicunt̃, cùm iuxta ortus aut occasus limitẽ spectantur, ampliori corpore uidentur: Sua enim qualitate circumfusum sibi aerem afficiunt. XXXVIII

Cur triangula procul cernentibus, rotũda putantur? Quia cùm aspectus procul angulos uidere nequeat, utpote acutos, eos ignorat, quibus ob aspectus deceptionem subductis, rotunda putantur. Idem in remo accidit, qui sub aqua perfractus apparet. XXXIX

Cur ligno procul uapulante, ictum continuò uidemus, sonum serius exaudimus, quamuis unà cum ictu & sonus fiat? Quoniam uisum subtiliorem auditu, acutioremq́; habemus. Ictum igitur uisus, utpote acutior, anticipat: auditus autem ut qui crassior est, sonum tardius consequitur. Hac ipsa ratiõe soluendũ est, quod in nubium inter se cõflictu brumæ tempore, ubi ictus oritur eius, quem tonitruũ dicimus, eiusq́; ignitio, quam fulgetrã uocamus, ut in ijs quæ pyrecbola, hoc est, igniuoma dicuntur, prius fulgetram cernimus, atq; ita postmodũ tonitrus exaudimus, licet conflictu ipso prior tonitrus, posterior fulgetra, aut unà saltem ambo oriantur. Et hic igitur uisus, utpote subtilior, auditum præuertitur, atq; ita fulgetram prius uidemus. Tum & auditus tonitrũ sentit, ut qui crassior, atq; ad consequendum tardior est. XL

Cur fit, ut cùm nuda facie, reliquo amicto corpore simus, in maximo tamen frigore reliquũ quidem corporis rigeamus, faciem minimè? Consuetudine: assueuit enim facies aeri tolerando, maximè uerò nos cõsuetudo aduersus omneis affectus communit. XLI

Cur

Cur flaua bilis, quæ per uniuersum uitæ tempus ea tunica, quæ bilis uesica dicitur, continetur, cuiusq; corpus maximè affectibus expositum est, minimè ipsam corrodit: at si uel ad exiguũ temporis in dentem, cuius est corpus ad patiendũ minimè aptum, ingruerit, statim eum exesum reddit? Quoniam ita est à natura institutum, ut eo tantùm in corpore inhabitet, ideoq; minimè ipsum lædit. Magnum enim remedium contra dolorẽ naturæ nomen est. Milleq; alia possim tibi exẽpla afferre. Decem in matrice menses infans permanet, nullũ ponderis sensum prægnanti præbens. Spiritus autem leuis in eam incidens, dolorem continuò acutũ citat, qui & tensionem, & intolerabile efficit pondus. Aspera arteria unius est spiritus receptaculum. In eam si mica, aut potiuncula deerret, suffocationem, aut uehementem efficit tussim. Id nisi natura ipsa præfinisset, haudquaquam fieri uel ad minimùm posset. XLII

Cur nonnulli cùm balneum sitientes intrant, absq; siti exeunt: nonnullis uerò contrà accidit? Sicciores quidem balneo uuescunt, statimq; sedant: sitis enim siccitate prouenit, præsertim si non penitus à siccitate resoluantur. At qui uuidiores sunt, minimeq; sitibundi, si diutius immorentur, sub calido præsertim aere, atque intra aridam contignationem, resoluta per sudores humiditate, sitibundi efficiuntur. XLIII

Cur radicula comesa, alij fœtidũ eructant, alij minimè? Quorũ quidem aluus ac stomachus superuacaneis malisq; humoribus, ijsq; ad pituitatem uergẽtibus, minimè exuberat, eorum purus est ructus: at quibus exuberat, fœtidus. Radicula enim calida est, humorumq; crassitudinẽ incidit, atq; attenuat. Ex humoribus autem spiritus excitat, eosq; per ructũ effutit. Sic & cœnũ quiescens, nihil olet, mòtum uerò, & conturbatum, grauem halitum efflat. Qui uerò radiculam ipsam grauis naturæ, ac fœtidæ qualitatis esse autumant, quoniam ea cùm extrà corpus sit, diutiusq; seruetur, grauiter oleat, proculdubio falluntur: omnes enim qui ea uescerentur, grauem ructũ edere oporteret. XLIIII

Cur in maximis rigoribus digiti ac summa corporis nigrescunt & decidunt? Quoniam extremũ frigus abigit, atq; retrudit insitum calorem sub intimum corpus, atq; ita summa corporis liuescunt quidẽ primò, tum nigrescunt, & quodammodo cadauerantur. Decidunt autem, quoniam natura reliquo intenta corpori agglutinat sibi quod sanum inest, quod uerò iam perijt, dimittit à sese, atq; extrudit. Summa autem præcipuè afficiuntur, quòd neq; admodum carnosa & minus calida sunt. Nam & stirpium eæ præcipuè foliorum defluuium bruma patiuntur, quæ minus calida natura sunt, atq; ob id imbecilliores atq; rariores. Qui uerò dicunt, statim à principio insitũ calorem, à frigore, quasi ab aduersario fugientem, in intimũ corpus peruadere, tum sese colligentem, & quasi instaurantem, ceu resumptis uiribus, in eas rursus particulas, magna repentè copia, auxilio accurrere, atq; ita, uel quia repentè, uel quia maxima caloris ui eôdẽ remigrarit, summa corporis exurere, quia in ijs residens magis congregetur, ij proculdubio falsum autumant. XLV

Cur qui summa corporis rigentia, igni admouent ut calfaciant, uehemẽter dolent? Repentina uidelicet qualitatis mutatione. Plurimum enim frigus, in plurimum calorem demutant: quicquid enim immodicè repenteq; fit, mala uidelicet habitudine, id naturæ cruciatum affert: quicquid autem bona habitudine, & modo, & secundum naturã repentè immutatur, id naturã magnopere delectat: consistit autem maximè in habitudinis modo humanũ corpus, multoq; magis quàm cæterorum animantium. XLVI

Cur

Cur qui piper aut magnum panem comederunt, singultiunt? Est uerò proportio, & cum ijs quæ extrinsecus aut ingrauant, aut dolorem incutiunt. Piper enim, flauaq; bilis proportionem cum spinis habent: pituita autem, & panis, cum grauissimo lapide. Qui aluũ minimè excrementosam, sensibilem, calidamq; sunt nacti, ij ocyssimè piperis acrimonia mordicantur, stomachũ excitant, ad id quo dolent, excernendum ac persequendum, atq; ita quem singultum dicimus effutiũt: qui uerò frigidiorem nacti sunt stomachũ, maioremq; in eo pituitatis uim habẽt, minusq; sentiunt, ij tardius singultiunt. Idemq; ijs accidit, qui magnũ repentè panem deuorarint. Panis enim copia ac magnitudine degrauantur. Neq; enim suas parteis cessare natura patitur, ubi quidquã absit, quod se lædat. Piper igitur qualitate acri id efficit secundum proportionẽ pungentis intrinsecus bilis. Panis autem quantitate ponderis, uelut & pituitæ copia, intrinsecus degrauans, singultũ efficit. XLVII

Cur qui in unguibus affectus existunt, uehementer cruciant? Quoniam nerui qui per digitos tenduntur, peculiaribus excrementis, ungues gignunt: quemadmodum & dentes in gingiuis fiunt. Cùm itaque sensibilis neruorum uirtus in extrema progreditur, inq; ijs collecta, ueluti in conuallem profluens aqua congregatur, atq; etiam copiosior existit, proculdubio quò magis affectum sentit, magis etiam cruciatur. XLVIII

Cur deuorato repentè magno pane, singultientibus, retentio spiritus, singultũ resoluit? Quoniã stomachus adiacet asperæ arteriæ. Ea uerò stomachũ premens, atq; in angustũ adurgens, id agit, ut & qui in eo cibus constipatus sit, exprimatur in uentrem, atq; ita exoneratus, singultum sistat. XLIX

Cur deuorato pane singultiẽtes, ubi quid triste audiunt, nõ singultiunt? Quoniam in id animam intendunt, quod tristitiam afferat: quo efficitur, ut mouendo pectori, minus sit intenta. Rursum igitur, cùm non erumpat spiritus, uerũ copiosior cogaẽ, singultũ sistit, ut & antè didicimus. L

Cur imagines propè quidem, planos colores, procul autem stantibus, partim concauos, partim deuexos ostendunt? Quoniam uidendi uis in longo interuallo extenditur atq; resoluitur: quo fit, ut intima colorũ exactè planeq; non cernat: sed candidos quidem colores deuexos, nigros autem concauos uideat. Candidũ enim, cùm sese splendido admouit, extrinsecus splendescit. Nigrum uerò utpote tenebrosum, intrinsecus. Artium uerò aliæ materiã transformant: ut cùm statuarius æneum equũ, aut bouem, aut aliud eiusmodi animal fundens, aut cudens hominem fingit, aut aliud quippiam, mutata scilicet de specie in speciẽ materia æris: Aliæ additione agũt, ut ceræ, aut luti fictor: aliæ demptione, ut qui sculpẽdo animal fabricantur: aliæ coagmentatione, & insertione, & glutinatione, ut in domo, ut in nauigio ædificando, in tela, in fabrili opere: aliæ habitudinis alteratiõe fiunt, & per profundum quodammodo: quemadmodũ natura è semine animãtia procreat: aliæ habitudinis simul alteratione & adiectione corporis, quemadmodum natura particulas enutriendo auget: aliæ uerò mixtione colorum, & corporum adiectione, ut pictura. LI

Cur si frigida aqua neruis inimica, calida amica non est, imò uerò & ipsa inimica? Si enim tale quippiam noxium, contrariũ porrò utile est. Contraria enim in idipsum eodem modo agere nequeunt. Prima igitur ratione, ac per se calidũ, qua est calidũ, infestum neruis simpliciter non est, sed qua calidum & humidũ est: qui autem neruos habent læsos, eorum nerui, quia plurimùm sensus habent, multæ intensionis, multæ que adstrictionis indigent. Sunt enim suapte natura sicci.

Humiditas autem, utpote contraria, emollit, remittitq; ipsos, ac putrefacit. Calidũ uerò ipsum suapte natura minimè noxium esse patet. Calidi enim olei utilis haustus, quia astrictionis uim continet. LII

Cur, si poma nocent, quoniam frigida sunt, atq; humida, aqua tamen quæ eiusdem sit habitudinis, minimè nocet? Quia subtilior est aqua pomis, citius'que excernitur: quo fit, ut non adeò lædat: imò uerò, corporis particulas modicè intendit. LIII

Cur quæ difficilem habent concoctionẽ, crassoq; sunt humore, multo facilius concoquuntur, ut bubulæ carnes, quàm quæ & faciliori sunt coctione, & minus crasso humore, ut saxatiles pisces? Quidam id consuetudini tribuunt: nõnulli habitum quendam naturalem atq; arcanum, neq; explicabilem in causa esse putant. Quidam uerò immodica alui caliditate, quæ cõcoctibiliora sint, q̃ par est, utpote mutabiliora, summa incendij ui concremari dicunt, atq; corrumpi. Quæ autem concoctioni minimè idonea sint, utpote difficiliora mutatu, cùm non admodum mutentur, concoqui tantũ. Sic enim & paleæ, ut quæ suscipiẽdis affectibus aptiores sunt, plurimo igni in cinerem abeunt. At quernis lignis non item accidit, ut quæ ritè comburantur. LIIII

Cur dolentium superficies pallescit? Quia natura (ut diximus) ad intimũ corpus unà cum sanguine penetrat. Sanguis autem is est, qui ipsam calfacere superficiem, ac rarefacere sit solitus. LV

Cur in Aegypto, quæ calidissima est regio, frigidũ uinũ gignitur? Eadẽ ratiõe. Rursus enim ad uitiũ radices defugit frigus, easq; frigefacit: sunt enim uites multo q̃ cæteræ stirpes suscipiendis affectibus aptiores. LVI

Cur calida aqua puteo indita, frigidissimã reddit aquam? Quoniã quod in puteo frigus est, calidæ repugnat: cumq; eam frigoris abundantia superet, calorẽ ipsum omni copia persequitur. Atq; ita multa cũ frigiditate percalfacientẽ aquam influit, eamq; hoc pacto admodum refrigerat. LVII

Cur ubi exiguũ animal in oculos inuolat, statim altero clauso oculo extrudit? Quia uidendi spiritus iam per occlusum oculum exire non potest, ut iam didicimus, sed collectus in sese, magnaq; in apertum oculum copia intendens, implet ipsum, & tumefacit, & quasi extrinsecus promit, atque ita pellitur extruditur'que insectum. LVIII

Cur colaphis icti ignẽ cernunt? Quia uidendi spiritus ictu attenuatus magnopere ignescit, atq; in aera egressus talis cernitur, qualis iam euasit. Idem euenit, cũ duos simul lapides, aut cùm ferrũ ferro atteras. Interceptus enim aer magnopere attenuatur, atq; ignis fit. Idem quoq; in nubibus accidit. LIX

Cur non omnium attritu lapidum ignis excuditur? Quia pleriq; cedentes nimium sunt, nimiũq; leues, & laxis meatibus. Neq; enim pariter percussus aer attenuatur: quippe qui neq; uehementer ob leuitatem percutitur, & fugit, receditq; intra meatus. Nõ ergo pariter totus percutitur atq; ignescit. Idem & lignorũ euenit attritu. At uerò à sole atq; aqua ignis creatur: quoniam infracti ad uitrum solis radij uelut etiam in speculis euenit, magis ignescunt, rursum'que ad supera reflectuntur. LX

Cur prurientes feruida gaudent? Quoniam pituita, cuius crassitudine ac frigiditate pruritus oritur, cutis sensum obtundit. LXI

Cur ijdem balneis gaudent? Quia calor pituitam fundit, eam'que ungues resoluunt. LXII

Cur magis humeri pruriunt? Quoniam anticis partibus frigidiores sunt. ideoq;

ideoq; plus habent pituitæ: quo fit,ut senes qui frigidiores sunt,pruritu magis afficiantur. LXIII

Cur facilior scalarum descensus,quàm ascensus est? Quoniam in descẽsu,corporis pondus deorsum uersus suapte ui fertur, & quodammodo descendentem adiuuat: in ascensu uerò laborat uis,corporis pondus sursum uersus attollẽs. Sic enim & lapis facilius deorsum quàm sursum fertur. Quod enim graue est, deorsum fertur. LXIIII

Cur infantes, ut primum eduntur, flent? Quia sensus eorum atq; natura ueluti peregrinatur. Nam è calido molliq; ipsius matricis corpore in aera frigidũ exeũt. Fortasse tamen & à lumine exterrentur.Non(ut quidam aiunt)quòd anima cœlestium regionum extorris, terrenum corpus inhabitet,atque ideo flere infantes cogantur. LXV

Cur apes,& formicæ,& muscæ,omniaq; insecta oleo pereũt? Quia respiracula angusta habent. Oleum uerò utpote lentũ,eorum respiracula obstruit, atq; ob id pereunt.Idem & serpentib.ex ijs cõtingit,quæ mali odoris sunt. LXVI

Cur flantes calida refrigeramus,frigida calfacimus? Quoniam respiratio calida fit,exiens autem spiritus eorum qualitatem resoluit: calida uerò refrigeramus, quòd eorũ calidam qualitatẽ mouemus ac resoluimus. LXVII

Cur,quæ carnes noctu sub plenilunio fuerint, putrescunt? Quoniam tunc aer calidus ab eo atq; humidus fit,quæ habitudo ad putrefaciendũ maximè facit,unde efficitur,ut si modicus sit calor,atq; humor, concoctio fiat: si immodicus, extinctio: si calor præualuerit,exustio. Luna quoq; quatuor nacta habitus uidetur: media enim humida & calida quodammodo est: plena calida quodammodo, & sicca:quo tempore desinit,sicca & frigida.Cùm luminis omnino est expers,frigida est,& sicca: est enim & solis expers radiorum qui tunc calidi sunt. LXVIII

Cur dolore affecti pallent? Quia rursum natura eius, quod sese angit reminiscens,paulatim ad intima defugit,unà cum sanguine eo,qui cutem depingat: minus tamen in ijs,q; in metuentibus euenit. LXIX

Cur gaudentes rubent? Quia natura spõte sua delectanti sese occurrit, qui extrinsecus sit,ut nos amico liberisq; solemus. Eam uerò & sanguis affectať: is qui (ut suprà diximus)cutẽ suo colore roseã reddit.Pallor aũt à cõtrario accidit. LXX

Cur in sopore nocturno,cùm subitò oculos aperimus,lucem uidemus? Quia uidendi spiritus collectus inter dormiendũ,atq; adauctus,repentinus plurimusq; per tenebras erumpit: cumq; ipse sit lucidus,instar luminis cernit. LXXI

Cur uerentes oculos deijciunt? Quia animi speculum sunt oculi. Nam & animi affectus per oculos cernimus,ut dolorem,iram,pudorem. Quoniam uerò nõ sustinet animus contra id,quod sit honore dignum, intueri conscientia quadam, ideo aliquandiu oculorum musculos demitti cogit, id'que uelut sese operiens efficit. LXXII

Cur auris omne humidum tolerat,excepta aqua? Quoniam cùm frigida sit,ad audiendi neruũ continuò fertur. Frigidũ uerò omne neruis infensum. LXXIII

Cur anteq; uehemens excitetur uentus, quædam ueluti stellæ excurrẽtes eum præmonstrant,aut quasi fulgetræ,maximeq; per sudum? Nimirum quia cœperat quidem prius moueri: nobis autem, qui & crassa, & duri sensus corpora nacti sumus, nondũ manifestus apparet.Supernum igitur aera,utpote magis tenuem, magisq; ætherium perflans,in ignem conuertit, atq; ita eius parteis scintillanteis uidemus.uehementior autem deinceps uirtus crassiorem hũnc aera, qui sit circa terram,mouet,atq; ita sentitur. LXXIIII

Cur

Cur qui uentus angusta loca inflat uehementior est, quàm qui laxa? Quia colligens sese unum in locum intenditur in seipso, fitq; maior, increscitq;, & uehementior euadit. In locis autem latioribus explicatur atq; dispergit, fitq; languidior, imbecilliorq;: hoc idem in calore accidit, in qualitatibus & in aquis. LXXV

Cur aliqui longinqua, quamlibet magna minimè uidentes: propinqua tamē, quamlibet minutissima cernunt, quos & myopas, hoc est, luscinos uocant, quia conniuentes uideant? Equidem arbitror, uidendi spiritum tenuem his esse, ac purum: qui cùm procul abeat, resoluatur, neq; obiecta attingere possit: uix autem propinqua cernit propter tenuitatem ac puritatem. Sunt & qui minutissima procul cernunt, ut senes quidam. Hi igitur contrà, qui uidendi spiritum crassum, eundemq; multum nacti sunt, necesse habent, ut is per longiusculam quodammodo uiam moueatur, eoq; pacto attenuetur, atq; ad uisibilia suscipienda idoneus fiat. Sic ergo duo inter se opposita soluuntur. LXXVI

Cur præter omnia animantia, soli canes post coitum uinciuntur? Quia angustos habet meatus collum matricis: coles autem in re uenerea inflatur, neq; statim exit. Tum quia semen glutinosum est: utraq; enim ijs, nimia siccitate accidūt. Siccum enim cogit, coartatq; particulas, atq; humida condensat. LXXVII

Cur soli canes per æstatem rabie laborant? Propter siccæ habitudinis præceptionem. natura enim sicci sunt, magis in æstibus: Excalfactæ igitur eorum humiditates atq; exiccatę inflammantur, tum uniuersa eorum habitudo, eoq; pacto insaniūt uelut phrenetici: unde & eorum saliua ueneni est instar, atq; siccissima. Inflammari autē constat, uel frequenti anhelitu, uel igneis oculis, uel oris hiatu, quē ad protrahendum aera apertum semper habent, uel quòd eorum cauda ob siccitatem incuruat atq; macrescit, rabidi uerò fiunt præcipuè qui siccissimi sunt. Sunt & qui caniculæ sidus influxu quodam suo rabiem ijs afferre dicant. LXXVIII

Cur qui repentè atq; inuiti execantur, minus cruciantur, q̄ qui per electionem execantur? Quoniam qui deimprouiso, ij aliò conuersum habent animum, sensusq; omnes inæqualiter suscipientem. At qui per electionem, ij cùm sciant, quid passuri sint, animū semper in ipsum, quod inciditur corpus, intentū habent: quare cùm sensum æqualiter suscipiant, magis in ipsa sectione cruciantur. Solutio quæstionis à consensu qua magis. LXXIX

Cur qui onera baiulant, cantantes ambulant, eodemq;, qui trahunt? Quia modulatione rationalis anima oblectatur: quo fit, ut in eam conuersa, minus ipsum sensum suscipiat: unde efficitur, ut non tantopere onus ipsum sentiat. Hac ratiōe solue, cur in funeribus tibiæ ac tympana adhibentur, cur ad dolenteis, aut lugenteis, aut ægrotanteis mos obtinuit, ut hominum conueniat multitudo, diuersosq; inserant sermones: uergens enim ad uerba animus calamitates minus sentit, quapropter & scenica oblectamēta, uariaq; eius genera ab antiquis excogitata sunt, ut animi distraherentur. LXXX

Cur Aethiopes febricitantes ut plurimùm extinguuntur, & lippientes ulcerantur? Calidissimi sunt, atq; siccissimi, & quasi elementorum quædam ijs resolutio accidit, & quod humidi exiguū ijs inest, consumptum atq; corruptū efficit, ut & cætera elementa resoluantur. Fugit enim calor cibi penuria. Exurgit frigus caloris absentia. Regnat & siccitas humiditatis interitu. Atq; ob idipsum cadauera frigida siccaq; sunt: unde & diuinus Homerus haud ignarus duo quidem elementa effugere, utpote tenuia & leuissima, duo uerò in extinctis corporibus permanere ait:

Sed uos ò cuncti tellus fiatis, & unda.

Siccitatem ille nimirum, ac frigiditatem intelligit. Vlcerantur autem in lippitudinibus eorũ oculi, quoniã sanguis ex inflammatione fit biliosus, multaq; acredine oculos per fluctum corrodit. LXXXI

Cur in conuiuijs contra rationẽ poculis utantur. Incipientes enim exiguis, expleti magnis poculis bibunt. Videtur id proculdubio ridiculum, sed neq; præter rationem tamen fit. Vt enim frequentius ad mensam possint perpetuoq; bibere, incipiunt quidem à paruis poculis, desinunt autem in maioribus. Parua enim pocula non tam queunt exatiare, q̃ abundantior potus. Si igitur à maioribus incipiant, frequenter id facere, ut in ijs delicijs assolet, non possunt. Natura præterea ipsa immensis illis capacissimisq; poculis, ueluti re quapiam peregrina turbatur, seq; ab ijs auertit. Paruis autẽ paulatim assuescens, copiam quoq; ipsam postmodum feret. LXXXII

Cur, qui aqua intercute laborant, cùm pleni aqua sint, sitiunt semper? Quoniã & ipsum eis humidũ, salsum fit, quippe quod minimè permeet, sed putrescat, atq; os alui exsiccet. Quin & febriculas tenues habent. Præter hæc autẽ, quanto uenter tumidior fit, tanto reliquum corpus, cùm minimè sua ratiõe nutriatur, siccius euadit, unde etiam macrescit. Plurimum enim nutrimentũ in aquam abit, ipsumq; adauget morbum. LXXXIII

Cur in conuiuijs priusquàm cibum capiamus, ac repleamur, angustè accumbimus: post repletionem uerò, atq; ante cõuiuij finem laxamur, neq; iam urgemur? Quoniam cùm à principio uehementem ciborum appetitum accumbentes habeant, in ea quæ intus, hoc est, in mensa sunt, cõcurrunt simul uniuersi, atq; repentè: post cibi uerò satietatem, alius deorsum uergit, alius in obliquũ, alius item modo quouis alio sedet, neq; supra modũ in ea quæ intus sunt, uergunt: atq; hoc pacto, ubi expleti cibo sumus, relaxamur. Præter hoc autem & quia omnes à principio, cùm comedunt, in pectus atq; in latitudinẽ corporis cubant, euenit, ut angustè accumbamus. LXXXIIII

Cur quocunq; loco pilos habemus, cani gignuntur præterq̃ in axillis? Quia is locus calidus est, arterijs enim scatet, & uenis. Tum rarus, atq; ob id pituitatis excrementa perpetuò excernens: hinc fit, ut perpetuò sudet. LXXXV

Cur si pituita frigida est, & crassa, & lẽta, similiterq; nigra bilis, frigida & crassa, sed multò q̃ pituita minor, quartana tamen diuturnior est, q̃ cotidiana? Quia pituita tametsi frigida, copiosior est, humida tamen est: humidum uerò facilimè alteratur atq; immutatur. Nigra uerò bilis, frigida & sicca, quò efficitur, ut difficilimè alteretur aut immutetur. Decipiũt itaq; ipsa similitudine frigiditatis & bilis redundantia, reliquam uerò cõtrariam qualitatem occultant. Præter hæc pituita magis naturæ consentanea est, q̃ nigra. Vnde & cùm quis sanus fame extinguit, natura pituitam ipsam in nutrimẽtum uertit. In febri igitur quotidiana, quicquid utilis pituitæ offendit, id omne in nutrimentum consumit. Quod autẽ inutile est, putrescens febrim accendit. LXXXVI

Quare cùm quatuor sint humores, qui interdũ putrescunt, tres tantùm febres, non autem quatuor existunt? Quia sanguis secundum naturam est, & nutrimentum corporis. Is exuberans repletionem tantùm facit: corruptus autem, nõ iam sanguis remanet. Mutatur enim excalfactus in flauam bilem. Reliqui igitur humores exundantes quidem morbos pariunt, maximeq; circa cutem, ut serpentia ulcera, & cancros, duplexq; genus uitiliginis, alphos uidelicet, & leucas: putrefacti autem, febres. LXXXVII

Cur si in duobus aduersis parietibus geminæ sint è regiõe fenestræ, quas uehementior

mentior perflet uentus, altera tantùm clausa, iam per alteram nõ intrat uehemẽs ille, & plurimus uẽtus, qui spiret, uelut utraq; aperta accidebat? Quia aer qui mouetur, hoc est uentus, corpus est: altera igit̃ clausa, qui per alteram intrarat aer, locum domus replet. Cumq; corpus sit, non iam reliquum aera, qui corpus quoq; sit, ingredi sinit. At si fenestra referetur, qui locum occuparat, exitum nactus, locũ ingrediendi & alteri dat: idemq; rursus per obiectam fenestram erumpens, alium altera ingredi sinit. Idq; continenter fit: clausa uerò aduersa fenestra, non iam id amplius accidit.

LXXXVIII

Cur amantium extremæ partes, modò frigidæ sunt, modò calidæ? Quoniam ubi dolore affecti sunt erga amicam, eaq; se desperant potituros, insitus calor unà cum natura in intima penetrat: quo fit, ut extremę partes frigescant, obq; idipsum & pallent, & tristes euadunt. Cõtrà uerò cùm aut bona spe ab amica sunt affecti, aut cùm uehementer irascuntur, tum innatus calor ad cutem uergit unà cum natura, fiuntq; calidiores & rubicundiores. Obq; hanc ipsam causam pictores amorem nunc tristem pingunt & quiescentem, nunc uolantem & ridentem. Puerum uerò mutabilẽ: quia cupido uehemens quidem est, non tñ diuturna & perpetua. Dispositio enim perpetua est, ut in legitimis amicis, aut in patre erga filiũ, aut in uxore ergà uirum: amor autem non perpetuus est, ut plurimùm enim circa ignotos accidit. Dispositio quoq; modica stabilisq; est: amor autem uehemens, & insanienti similis. Facem uerò habere fingunt, atq; esse pinnatum: quia amantiũ animi suspensi tollũtur, suntq; mutabiles, ceu uolucres. Tum cordi insitus calor semper ijs exardescit, incessabili uidelicet uehementiq; cura erga id, quod cupiunt. Tenet autem dextra gladium, sinistra autem pharetram, & quàm plurimas sagittas, quoniam à principio quidem ex uno oculorum radio amor oritur, unà enim & uidit & cupijt: ut uerò primũ cupijt, perpetuos emittit amãs radios in id quod à se cupitur. Is autem radius sagittæ similitudinem habet, quòd eum amans in corpus iaculatur. Sunt uerò intra pharetram sagittæ: quoniam occultos emittant radios, qui amant: ut autem uentus ignem, sic consuetudo amorem accendit. Non enim propriè ex ipsa amor oritur: si enim hoc esset, ꝓculdubio oporteret ex consuetudine semper amorẽ gigni. Amoris autẽ ortus repentinus est. Est uerò nudus, quia absq; medio desiderium id, manifestoq; euenit. Neq; enim per alterum quippiam amat quisquam, sed neq; clàm, neq; quam ignorat. Quapropter & statuarij honoris gratia nudos interdum deos, regesq; effingunt, ut qui indicare uelint, adapertum illud uirtutis eorum, ac mentis extra omne clancularium uitium existere. Nõ est autem unus amor, sed plures: seu quia diuersi rerum sunt amores: aliter enim atq; aliter amant, quemadmodum & diuinus Plato ait, amorem multorum capitũ belluam esse, quia sub multos (ut idem ait) amores idem cadit: matrem uerò habet Venerem, hoc est, cupiditatem: Veneris enim simulacro cupiditatem effingunt. Fertur item amor Erynnin furiam amasse, uidelicet quia multi iniquè amarunt, impijsq; sunt cupiditatibus affecti, quemadmodum & à me ipso in secundo Allegoriarum libro ostensum est, quem in confictas de dijs historias composui.

LXXXIX

Cur in pestilentia alij pereunt, alij minimè? Hoc nimirum ex habitudinis conuenientia accidit. Nam si quis malis humoribus plenũ corpus sit nactus, ei profectò inspirans is aer, qui sit putredinis effector, & quod exiguũ utilis humoris insit, facilè corrumpit: quo fit, ut corrupto ijs humore uniuerso, & insanabiles affectus, & quàm plurimi exoriantur, eoq; pacto occidant: quòd si neq; multa quis habeat excremẽta, & bonis abũdet humoribus, is aut nihil, aut parum omnino à

pestilenti aere offenditur. Attrahi uerò ab ea quã diximus conuenientia, id quod agendi sit causa, uel externæ materies ostendunt: quercus enim haudquaquã affectibus idoneæ, neq; eiusmodi sunt, quæ facilè ignem comprehẽdant: multo autem magis idoneę arundines sunt, magisq; igni excipiẽdo expositæ, sed & stuppa multò ijs magis. At si quis madidam capiat stuppam, uiridesq; arundines, quercũ uerò aridissimã eligat, uel eam sulphure spargat, quod minimè idoneũ erat comprehendẽdis ignibus, id maximè idoneũ reddiderit, si igni admoueat. Hoc item exemplo, & quæstionẽ aliam soluere potes, qua ratione eueniat, ut lassitudo diurnam potius febrim gignat, q̃ aut eam, quæ ex putredine fit, aut eam quæ habitualis dicitur. Dicimus enim euenire id ex dispositionis prçceptione. Habebat enim naturales spiritus, humoresq; minimè superuacuos. Solida uerò omnia siccissima sunt, & causa in ea incurrit. Et cur solis ardor alijs somnum excitat, alijs nõ item? Quoniam cui multa in capite pituita inerat, ea effusa caput humescit, atq; inde sopitur. Qui autem sicco sit capite, cùm magis id, magisq; exsiccetur, peruigilio afficitur.

XC

Cur sol nigrum quidem hominem, linum uerò candidũ reddit, ceramq; emollit, limum durat? Propter dispositionem rursus patientis materiæ. Humores enim omnes excepta pituita, cùm sunt præter modũ excalfacti circa ipsam cutem nigri apparent: linum uerò aut nitro, aut salsugine infectum, cùm sol eius sordes absumat, albescit. Rursum uerò, cùm ex eadem cera humiditatem eliciat, quæ in eius intimo sit, euenit, ut emolliat. At uerò in limo, omnem sol humiditatẽ, quæ & plurima sit, & in ipsa superficie redundet, depascitur, atq; ita eum desiccat, durumq; efficit. Si ergo circa id quod patitur, & agens uertitur, magno nobis usui esse potest. Si enim pietate animũ armemus, corpus ciborum modestia exornemus: uita autẽ non possidente, sed ijs contenta, quę sint uictui opportuna, nosmetipsos stabiliamus, tum omnes uitæ molestias, quoad fieri possit, euitabimus. Neq; nos agenti malo idoneos prębebimus, ut id quod patitur, agat quicquam, si quis uidelicet est aut dæmon, aut stella, aut alia quæpiam extrinsecus causa.

XCI

Cur icterici difficilè deijciunt, & deiectio ijs alba est? Quia flaua bilis toto eorum corpore diffusa est, quod et oculi indicãt, & cutis color, neq; ad intestina iam confluit, ut prima naturæ lex exigit, atq; ita stercus non colorat: neq; sua acredine deiectiuam intestinorũ uirtutem irritat ad euacuandũ stercus: propterq; id ipsum medicina, quæ ut artes cæterę naturam imitatur, ubi in ægritudinis periculo corpus uersatur, ægrotanti uirtuti auxiliatrix adest. Nam quia stercus deijcitur, bile irritante, adq; eius expulsionẽ intestina prouocante & musculos, ipsum uerò stercus molle lubricumq; est, ob lentos illos humores, qui in intestinis sunt, eiq; adiacent: meritò etiam clyster pro bile mel habet, quod eijciendi uim habet: item nitrum, quod & uim habet eijciẽdi, & intestina ac musculos ad expulsionem citat: hydrelęum uerò, hoc est, oleum aqua dilutum, ad humectandum emolliendũq; stercus, quòd sit à febri desiccatum. Scire autem oportet, nunc sua sponte naturã ac sine medici ope agere, ut in ægritudinum iudicijs, ut in concoctionibus. Est enim tunc medicus uelut spectator quidam, & arbiter, & iudex duorum aduersariorum, morbi, & naturæ. Nunc uerò per solum agit medicum, ut in articulorum fractionibus, inq; articulorum iniectione. Nunc uerò per medicum simul agitur et naturã, ut in sordidis concauisq; ulceribus. Medicus enim sordibus ulcus perpurgat, ijs quæ ad eiuscemodi purgationem pertinent: tum cæcis illis meatibus relaxationem præbet: resecat enim quicquid ijs est pro operculo, ut sic dixerim, eosq; obstruit, ut purum sanguinem acquirant. Natura uerò per ulceris meatus

purum

purum sanguinem suggerit, qui à nutrimentis sit creatus, eumq́ ad carnis generationem transfert. Is rursum à desiccantibus uenenis condensatus, idonea caro fit. XCII

Cur ij qui febri continua laborarunt, post iudicij tempus, quam crisin uocant, nigerrimam aliquandiu cutem habuerunt? Quoniam ex flaua bili continua accidit, quæ in ipso ægritudinis rigore perusta in nigram demutata est. Atq; ita in ea quam diximus crisi, à natura ipsa ad cutem repulsa tinxit ipsam: quemadmodum etiam in uitiliginibus alba quoq; est cutis. Eius autem humoris crassitudine difficile eiusmodi color resoluitur. XCIII

Cur nigra bilis ad mammam, aut ad crus accedẽs corrosionem operatur: in his uerò qui melancholici uocantur, cùm in ipsum confluat cerebrum, id tamen non agit? Quia in mamma quidem multæ magnæq; insunt uenæ, propter lactis generationem, atq; ob id bilis copia eò confluit. Similiter & in crus multa bilis deducitur, quippe quæ ad inferna feratur. At uerò in cerebrum, tum quia supernè est, tum quia minutas habet uenulas, exigua quędam bilis ascendit, quęq; pungendi tantùm, non autem corrodendi uim habeat. Frigidum præterea, atq; humidum est, quo efficitur, ut modo aliquo nigrę bilis habitudini aduersetur, ipsamq; emolliat: quæ igitur propriè nigra bilis est, ea corrodẽtem in mamma cancrum gignit: in crure uerò chironiam ulcus, & quod nomades à depascendo uocant: in cerebro autem ferinam melancholiam. Quæ uerò non propriè nigra bilis sit, sed melancholicus humor, & feculentus, fluctionem tantùm, & tumorem, qui cancrum imitetur, sed minimè corrodat, placidamq; melancholiam gignit. XCIIII

Cur in ijs qui intestinorum difficultatibus laborant, papyrum cõglobant, eaq; in anum iniecta prosunt? Quia concurrentibus musculis sedis, humectata papyrus musculos sua relaxatiõe excitat. Idemq; in hypophoris agit, quæ in ulceribus concurrunt. Relaxatis igitur musculis, stercus uelut destitutũ deijcitur. XCV

Cur quæ uasa à Gręcis baucalia dicuntur, cùm aqua replentur, sonum quendã sibi proprium edunt, à quo & nomen uasis est factũ, uelut alia sunt apud Græcos nomina sonorum factitia: ut in aqua phlœsbos, & in aluo borborygmos, & cætera? Quia cũ uas eiusmodi inane est aquæ, aere impletur, corpore uidelicet tenuissimo. Cùm ergo inditur repẽtè in ipsum aqua, sua grauitate aerem persequitur, utpote tenuem, atq; excludit: simul enim manere in baucalio, quoadusq; repleatur, nequeunt. Est enim à philosophis demonstratum, non posse duo corpora eundem locum tenere eodem tempore. Cùm ergo aer repentè sursum per angustias extruditur, sonus necessariò exoritur, neq; is unus, sed plures. Quædam enim ueluti pugna inter ambos incidit. Aqua ẽm deorsum aerẽ premit, aer uerò sursum aquã: hoc cùm successiõe fiat, accidit, ut frequẽter sonus fiat. XCVI

Cur in uasis, quæ à Græcis harpagia, quasi raptoria dicuntur, digitus eorũ ori iniectus non sinit aquam fundò effluere, eleuatus autem sinit? Quia cùm ex ore digitus eleuatur, aer ingrediens trudit aquam deorsum, quò suapte natura fertur, atq; ita per foramina fundi exit: propter hoc ipsum omnia mechanica instrumẽta per aerem & aquam conficiuntur, ut oronomia, clepsydræ, uocumq; imagines, quæ de statuis resultant, atq; alia ijs similia. XCVII

Cur & uinum & aqua alieno tempore febricitantibus data, phreniten efficiũt, hoc est, duo inter se contraria: frigida enim est aqua, calidum uerò uinum? Dico igitur uinum ipsum cùm suapte natura sursum feratur, exurere cerebrũ, unà cum febri perturbatur: itaq; uehemẽter à principio animæ instrumentũ ætherius quodammodo spiritus est, uimq; ipsam prudentiæ idem agere compellit. Inde uerò

hoc patet, multi quippe etiam sani plurimo perpetuoq; meri potu utentes, mentis impotes fiunt: aqua uerò ipsa uelut obstrues corporis meatus, per quos uidelicet resoluuntur ij spiritus, qui à putrefactis humoribus oriuntur, eosq; crassiores reddens, id agit, ut plus ob idipsum putredinis febrisq; resultet: sæpe uerò & aqua ab immodica febri deuicta, eius pabulũ fit. Quemadmodum in furnis usu uenire uidemus: qui enim ignem accendere uolunt, exigua quadam aquula ignem irrorant. XCVIII

Cur mulieres acuta sunt uoce, itemq; & spadones, & pueri? Quia humiditatis abundantia, arteria eis in amplũ minimè protendit. Caliditatis enim officium est, meatus in amplum relaxare: ut ergo angusta tibia acutum edit sonum, sic & aspera arteria. Dicunt autem nonnulli, mulieres acuta esse uoce, quia cõferat in partitudine clamare ad pariendi facultatẽ, quod proculdubio falsum est. XCIX

Cur infantes æstate siderantur? Quòd uulgus æstu laborare eos dicit. Febricitant enim tenui quadam profundaq; febricula, ijsq; oculi excauantur, fiuntq; uigiles, & imbecilles. Nonnulli uerò & fluxu uentris laborant. Quia infantes passibiles sunt, magnamq; uim pituitæ in capite habent, ut dictum est. Igitur in ęstibus pituita supra modum excalfacta ac putrefacta febrim accẽdit, unde & cartilagines cerebri ignescunt, atq; ob id uigiles sunt. Ignitio autem per arterias ad cor descendens, & uiuificum spiritum reddens ignitũ, febrim sine putredine accendit. Cùm uerò ex febri multa bilis procreetur, euenit ea ratione, quam superius explicauimus, ut bile aluum, atq; intestina mordicante uentris resultet fluxus. Esse aũt eius causam, radicemq; affectus in cerebro patet, quoniam capiti refrigerantia admouentur, eaq; utpote ignitionem extinguentia prosunt. Laborant tamen hoc ipso etiam adulti, quibus scilicet in capite pituita, aut exiguum flauæ bilis coaceruatũ sit, & putrescat: per ipsam igitur inspirationem, perq; ignitum quodammodo aerem spiritus ignescunt. C

Cur rotunda ulcera difficilè curantur? Quia ex bile acri, quæq; uim corrodẽdi habeat, oriũtur. Nam quia guttatim confluat, & corrodat, rotundum ulcus facit, propterq; idipsum exurendo, desiccandoq; idonea reddunt medicamenta. Atq; hoc quidem pacto medici. Naturales autem & philosophi euenire id dicũt, quia nullum sit principium, unde uomica incipiat. In circulo enim neq; principiũ, neq; finem accipere est, atq; ob id dicunt, cùm eius figuræ ulcera, ferro à medicis inciduntur, in figuram aliam demutari. CI

Cur aliquem ad locum uel necessariò proficiscentes, cùm tamen eò peruenerimus, ulterius aliquando progrediamur? Quia animũ sæpe in rem quampiam habemus intentum, eoq; inclinatum, & conuersum, neq; penitus sensibus imminentem, ut quæ ijs propria sint, cognoscat. Velut igit̃ locũ uidentes, non uident: neq; præstò is est, qui sensibilia iudicet. CII

Cur mel omnibus dulce, ictericis tamen gustantibus amarum uidetur? Quia bilem amaram habent, quæ per totum corpus, per' que ipsam linguam redundet. Mel igitur cùm comedunt, fit ut quiescens humor commoueatur. Gustus deinde ipse, cùm iam bilis amaritudinem sensit, imaginationem parit, ut mel amarum putetur. CIII

Cur uehementer irascentibus oculi ignei fiunt? Quia ira feruor est eius sanguinis, qui fit circa cor, calidiq; spiritus: hic igit̃ utpote subtilior supernè fertur, perq; oculos, qui perspicui sunt, transparet, habentq; uapores sanguineos ascendẽteis. Vnde & facies rubra ijs apparet: huius rei non ignarus Homerus inquit:

Instar erant ardentis lumina flammæ. CIIII

Cur

Cur infusa serpentib. aqua eos expellit? Quia natura frigidi sunt, & sicci, & nervosi, & exigui sanguinis, fugiuntque immodicam frigiditatem. Esse autem illos huiuscemodi habitudine, uel hinc colligitur. Latebras enim hyeme quærũt, terræque intima utpote calidiora. Occidente autem sole, ut plurimum: rursus aerem ut frigidum fugiunt: rursumque æstate, quoniam terræ intima frigida sunt, inde fugiunt, inque locos calidos demigrant. CV

Cur ouũ si assetur, rumpitur, si in aqua bulliat minime? Quia cùm igni eius humiditas appropinquat immodicè calfit, & exuritur, pluresque ob id spiritus gignit qui cùm ob loci angustiam exitũ quærant, rupto putamine diffugiunt. Idẽ quoque agunt in dolijs, & in fictilibus, cùm mustum efferuet. Multa præterea flamma oui putamẽ assatiõe disrumpit. Id quod & fictilibus uasis supra modũ adustis accidit. Vnde naturaliter uulgò ouũ cùm assandũ est, aqua prȩmadidant: aqua eñ calida suapte mollitie humiditates paulatim effundit, ac per raritudines resoluit. CVI

Cur in coitus uoluptate homines quodammodo oculis cõniuent, atque huic aliquid simile & in cæteris sensibus patiuntur? Quia deuicti ab affectu uoluptatis, magis eam quodammodo conniuentibus oculis comprehendunt. Nõ enim eleuantur, ipsumque extrinsecus animum unà cum sensibus ad aera protrahunt, quò efficiatur, ut corporeos illos affectus minus sentiat. CVII

Cur nonnulla licet uniformia medicamẽta, uim tamen contrariã habẽt, quemadmodum experientia ipsa indicat: mastiche enim eijcit, resoluit & intendit: acetum autẽ & calfacit & refrigerat? Quia insunt ijs indiuidua, minimaque corpuscula per interpositionem, non confusionem, ut arena humectata cõglobatur, unũque corpus effici uidetur. Re uera autem multa sunt minutissima in arena corpuscula. Quòd si hoc uerum est, haud est absurdum in alijs, alijsque mastiches particulis contrarias uirtutes & qualitates occultari, neque inter se confundi, quia natura eis tantum corporibus legem illam inseruerit. CVIII

Cur cùm pedis digitũ offendimus, inguen tumescit? Quia semper natura quæ ad corpus pertineant, prouidẽs, solet accurrere uelut auxilio ijs partibus, quȩ dolore laborent: quoniam uerò utilissimũ omnium humorũ, & nutrientem, & cognatum, ipsum uidelicet sanguinem pro uehiculo habet, necessarium est, ut cùm ea ad pedis digitum unà cum sanguine descendat, impleantur eæ uenæ, quæ maximè in inguine sunt, eæque partes quæ circum uasa ipsa sint, atque adenes à Græcis appellentur, quippe quæ rotunda sint corpora. Immodica igitur constipatio, inflammationem eleuationemque efficit, appellaturque id inguen, ex ipso loco denominationem mutuatum. CIX

Cur natura auibus, neque uesicam urinæ receptaculum, neque renes elargita est? Quia multa indigebant humiditate, ut oriri pinnȩ, atque increscere possent. Eamque ipsa uolandi exercitatione consumunt. Neque omnino quidẽ mingunt. Cùm uerò bibunt, stercus immodicè humidum deijciunt. CX

Cur pueris in urinæ uesica calculi gignũtur, senibus uerò intra renes? Quia angustos in renibus meatus pueri habent: terrenus uerò humor, & crassus uiolẽtia angustiarum ab urina extruditur, tum è renibus ipsis, tum ex conceptaculis, quæ lunæ formã habent, in ipsam urinæ uesicam. Ea cùm latos habeat meatus, exeundi locum urinæ præbet: humori uerò ipsi, unde calculi gignuntur, insidẽdi, suoque more cõspissandi. At uerò in senibus contrà euenit: laxos enim renũ meatus habent: quo fit ut in urina exire, & terrenus humor insidere congelarique possit. Color autem calculi humorem quoque ostendit, à quo ortum habeat: solutio ex compositione, situque membrorum. CXI

Cur si caliditate calculus congelascit: calidi enim sunt pueri, similiq; ratione fit in senibus: neq; enim tanta concedenda frigiditas, quanta in glacie niueq; fit: extremo enim frigore renes demorerentur: non contrariis tamen ad frigiditatis solutionē, uerùm similibus utimur, hoc est calidis, ut petroselino, feniculo, & eiusce modi? Dico igitur accidere, ut exustione torrefactioneq; nimia calculus in arenulas exteratur, quemadmodū in testis, in fictilibusq; uasis, cùm supra modum torrefacta fuerint, arenæ proueniūt. Fitq; hoc pacto, ut exigui lapilli unà cum arenulis facilè inter meiendum effluant. Euenit quoq; nonnunq;, ut frigida epota, facilè calculus extrudatur, renibus uidelicet protentis ipsum fluxu nimio per excernendi uirtutem deiicientibus. Euenitq; præter hoc, ut immodicus renum ardor, cuius causa calculi congelascunt, à frigida extinguatur. CXII

Cur in renibus, inq; urinæ uesica ulcerum difficilis curatio? Quia urina cùm sit acris, exulcerat cicatricem, quam opportuna medicamenta obducunt. Magis autem in uesica insanabilia sunt, quòd intra eam permanet urina. In renibus autem defluit. CXIII

Cur in soliis calida aqua commota, calidior nobis, nostrumq; ferè adurēs corpus uidetur? Quia descendentibus nobis appellens aqua & ipsa patitur, hoc est, cùm nostrum ipsa excalfaciat corpus, & ipsa à nobis quodammodo refrigeratur. Didicimus enim, quæcunq; in generatione corruptioneq; agant, ea quoque ipsa proculdubio pati. Quoniam igitur aliquo refrigerata pacto, nō iam similiter excalfacit, manifestum est, assuesse iam nos, neq; ipsam iam caliditatē sentire, quemadmodum à principio: quoniam immodica eius caliditas à nobis diminuatur: si ergo calidam mouentes, eamq; quæ cuti adhæserat transmittamus, aliaq; calida aqua sincerior accedat, nondum uidelicet aut agens, aut à cute ipsa patiēs, suamq; caliditatem immodicam seruās, meritò nobis calida exurensq; uidetur, quatenus & ipsa agens patiatur, suamq; remittat caliditatem, quemadmodū illa prior. Atq; hoc per successionem fieri potest: quàm diu enim calidā mouemus, tam diu semper ad nos accedēs, re uera ipsa calida uidetur: propterq; id uulgus naturali motu cùm uult in solio corpus magis excalfieri, mouet continenter aquam, quoad uult. CXIIII

Qua ratiōe, si quicquid mouetur, sese ipso calidius fit, maximeq; in calido aere, & loco: aer tamen cùm uerberatur, atq; mouetur, frigidior nobis tactu uidetur, idq; uult maximè per æstatem, quo tempore solis calor multo ardentior est? Hoc uidetur contrarium superiori esse. Calida enim aqua calidior nobis solicitata uidebatur. Hoc autem locò frigidior calidus uidetur aer, cùm & mouetur, & solicitatur. Dico igitur usu hoc euenire, ut quod in re quapiā plus est, aut qualitate, aut uirtute, uincat quidem id, & uertat, quod minus est. Modicè uerò & ipsum, quod fortius est, contrà patiat̄. Calida igitur aqua, cùm calida uehementer est, calescēti adhærens corpori, & ipsa contrà refrigeratur, neq; iam eandem qualitatem seruat. Qui nos igitur circundat aer, æstate modica, cùm sit calidus ad aquæ calidæ similitudinem, ingruens in corpora, à nobis ardentibus, ob calidum anni tempus calfit quodammodo, atque ipse nos contrà calfacit. Quod & lineæ agunt uestes: quę cùm frigidę prius essent, mox à nobis calfactę, nos ipsos postmodo calfaciūt. Cùm igitur aerem solicitamus, transmittitur è corpore, qui à nobis præcalfactus aer fuerat, alter autem nondum excalfactus accedit, qui nobis frigidus uidetur: idq; per successionem fit. CXV

Cur, quæ in pupula oculi ulcera fiunt, cùm exoleuere, alba uidentur: quæ uerò extra pupulā in nigro oculi, nō item? Quia per solam pupulā uidēdi spiritus exit, qui &

qui & perspicuus est, & lucidus. In albedinibus igitur ijs, quæ leucomata dicunt, cùm cicatrix meatus conspisset, eius tunicę, quæ cornea specie est, non iam uidendi spiritus exit: quo fit, ut magna deinceps copia contractus cicatricem illustret, eamq; calidam ostendat: quoniam uerò ex uisus condensatione spiritus nō exit, euenit ut non uideant. CXVI

Cur paleę & calidam aquam, & frigidam niuem, hoc est, aduersas inter se qualitates conseruant? Quia palearū natura manifesta qualitate caret, unde & à nonnullis ἄποια apoæa, hoc est, qualitatis expertes appellanť. Cùm igitur facilè suapte natura confundi commisceriq; possint, ocyssimè quibus adhæserint, conferunt, eorumq; ipsæ confusionem suscipiunt. Collato enim sibi calido calfiunt, idq; ipse contrà recalfaciunt, atq; conseruant, similiterq; frigefactæ à niue, eamq; ipsæ refrigerantes, frigiditatem eius conseruant, quemadmodum & cera, & oleum, quæ facilè confundi possunt: suntq; item qualitatis expertia, cōferunt eorum qualitati, quæ cū ipsis admisceanť, quippe quæ & eorū fusionē accipiant. CXVII

Cur bruma per sudum clariora uidentur sidera? Quia & à uentis, & ab imbribus, uel qui nos circūdet aer, uel qui altior sit, motu ipso extenuatus, & quodammodo expurgatus puriorum sidereorum corporum conceptionem, multò'que faciliorem, ulterioremq; progressum uisui præbet: quod & in puris perspicuisq; fluuiorum aquis manifestò apparet. Multò enim puriora clariora'que uidentur, quæ in ijs corpora insunt. At in crassis & cœnosis, aut nullo modo, aut confusa transparent. CXVIII

Cur sæpe inter meiendum horremus? Quia acris bilis defluens, atq; urinæ uesicam mordicans uniuersum quoque irritat corpus, atq; excitat ad eius particulæ consensum, ut deijciendi uim modicè offerat, atq; ita qui horror dicitur, effici solet, hoc uerò pueris maximè accidit. Multò enim plura ob nimiam saturitatē excrementa sunt nacti. CXIX

Cur noctu dolores magis intenduntur? Quia anima secum ipsa otiosa nō iam aut uisui, aut auditui, aut alijs huiusmodi sensibus intendit, neq; quicquam agit, neq; ad externas actiones prouocatur: quò efficitur, ut multo plus corporearum perturbationum, tangendi sensu suscipiant: paucæ etenim per noctem animales operationes existunt, quales sunt respiratio & cogitatio. Animū uerò cùm ad externa per suas operationes protrahatur, corporeas perturbatiōes minus experiri manifestò apparet, quando in luctibus, in aduersis ualetudinibus, inq; cæteris huiuscemodi accidentibus, amicorum congressiones, ac narratiunculæ eorum qui sint affecti, perturbationes alleuant atq; solantur. Animaduerte autem, naturam quidem in suis operationibus minus interdiu agere, ut in ciborum concoctionibus, in humorum permutationibus, in sanguinis euocatione, in pullulandi, nutriendi, conerescendi similitudinis, aliorumq; his similium operatione. Animam uerò magis agere in suis actionibus, ut in quinq; sensibus, in motibus particularū corporis, in imaginatione, in cogitatione & memoria: contrà uerò noctu: magis enim agit natura, minus anima. CXX

Cur uitrum per brumam, cùm quid uehementius calidum inijcitur, disrumpi solet? Quia plurima frigiditate ex circumeunte aere, toto suo corpore affectū est. Cùm igitur repentè calidam, non præcalfacto uitro indimus, tum caliditas contrariam sibi frigiditatē proculdubio persequitur, illa autem unà cum spiritu ipso repentè fugiens, confractionē eorum corporū efficit, quæ intra uitrum sunt. Dandum enim est, inesse & in uitro exiguos meatus, qui subtiliorem aera contineant, quos tametsi oculis sensuq; nō assequimur, natura tamē ipsa, req; uera inesse non

diffiteamur. Alij uerò dicũt, quod uehementer sit frigidum, id arefacere atq; exasperare uitri corpus, unde efficiatur, ut quæ subtilior in eo pars sit, siue is humor, siue aer sit, extrudatur, & uelut ignescat, unde etiam confractioni corruptioniq; idoneum euadat, quemadmodum & aridissima ligna. Sic enim & Hippocrates aiebat, uenas à frigido rumpi. Quod igit̃ uehementer est calidũ, id eiusmodi uitri corpus inueniens, multo id magis arefaciẽs, ruptionẽq; eius efficit perfractionẽ. Si ergo præmollitum fuerit, tum modicè præcalfactum, nequaq; lædetur: quemadmodũ & athletæ, cùm sunt luctaturi, oleo à magistris, quos pædotribas uocãt, præmolliuntur. Et qui uocem exercent, ut respirationis partes emolliant, pęanissant. Etenim cùm frigiditas in patenteis illos meatus incidit, facilè unà cum spiritu profugit, & uitri mollitudo caliditati cedens, haud facilè perfractionem subit. Esse autem in uitro meatus, uel è uasis testaceis patet. In quæ si aquam indas, atq; os pice linas, exudet tamen humor. Videre est autem & fumum de uitri corpore per brumam erumpentem, cùm in ipsum aquam infuderis. Et uitrum confractum, extrinsecus'que applicitum ei liquori, qui sit intus, qualitatem suam præbere. CXXI

Cur pueri, maximeq; infantes, haud ita facilè luxantur ut uiri? Quia ex mollitudine corporis solo terræ cedentes, resoluunt eius tentionem ac duritiem, ut ulterius agere non possit: uiri igitur cum duro sint corpore, quòd aut terrę duritati, aut lapidi resistunt, intentionem percussionis adaugent, lapidemq; ipsum cogũt in sese, utpote durioreis, agere. Hac eadem ratione & spongia cedens nõ frangit̃, uitrum uerò, aut testa, aut quod aliud eiuscemodi durum corpus casu confringitur. Hinc progrediens è similitudine, dicere possis: Cur uenti motus uehementior, quercum quidem deijcit, arundinem non deijcit? Quoniam quercus, utpote dura robustaq;, & ingens uento resistens, eius uim intendit: arundo uerò, ut quæ mollis lenisq; sit, & exigua, cùm uenti flatibus huc atq; illuc cedat, eius uim resoluit. Eodemq; pacto luctator aduersario renitens, uim eius adauget. Cedens uerò aliquando, cum'que eo se unà circumagens huc atque illuc citius eius tentionem soluit. CXXII

Cur infantes nutricis canticũ audientes uagitum sistunt, mox uerò etiam dormiunt? Quia substantia musicæ, quemadmodum & scientiæ, artesq; cæteræ animo sit insita, quemadmodum & igni calor est insitus: quomodo & Plato ait, Reminisci animũ nostrũ scientias, non discere. Audiens igitur animus huiuscemodi canticum, qua quidem reminiscitur, quiescere infantes cogit, qua uerò oblectat̃, in somnum allicit. Nam cùm labe corporis minimè sit infectus, sciẽtias quasi perspicuas habet: coinquinatus uerò in corpore, in illarum immodicam obliuionem delabitur. CXXIII

Cur nutrices cùm somnũ infantibus alliciunt, eos mouent? Vt humores motu fusi, cerebrũ moueant. Idem tolerare tamen nõ possunt adulti. CXXIIII

Cur nonnulli ebrij gemina uident? Quia oculorum musculi plus minus'ue repleti, atq; eo ipso languidi, oculos alterũ sursum, alterũ deorsum torquent: quo fit ut oculorũ radij eodẽ pariter non tendant, sed in diuersa loca atq; corpora. Atq; ita alteruter oculorũ priuatò cernendi utens officio, duplicẽ efficiat uisum. Id esse uerũ uel inde apparet: qui enim digito alterũ oculum terunt, sensimq; sursum trudunt, gemina uidere coguntur. CXXV

Cur qui natura strabones sunt, gemina non cernunt? Quia oculorũ peruersionem non illi quidem sursum deorsum'ue, sed dextrorsum sinistrorsumq; habent: qui cùm eum positum sortiti sint, qui in rectam lineam moueatur, duos radios in idem

idem corpus concurrentes habēt: qui & unum colorem qualitatemq; ad oculos referunt, quam & ei suscipiant. CXXVI

Cur pubescentes pueri hirquiunt circa annū quartumdecimū? Quia tunc, quę per humana corpora natura meat, plurimā ac repentinā ætatis mutationē efficit. Cuius rei fidem operatio facit. Videre est enim fœminarū quidē augeri mammas propter lactis collectionē, tum ea loca quæ circa coxā sunt, intra quæ permanere fœtus possit. Virorū uerò pectus, atq; humeros, quib. imposita grauia corpora sustineantur, testiculos præterea, intra quos & gigni, & permanere semen possit. Membrū quoq; genitale, ut exire semen facilius possit. Vniuersum præterea dilatatur corpus. Quod & morborū mutatiōes indicant, & quæ solutiōes circa annū quartumdecimū fiunt, et uocis asperitas, quę branchus, hoc est, raucitas appellať, sumpta uidelicet tralatione ex hircorū uoce in eum modū clamantiū. Nam cùm aspera arteria à principio dilatetur, accidit, ut quà magis, quà minus dilateť, sitq; intus eius corporis superficies, uelut inęqualis usq; ad ipsum guttur. Spiritus itaq; per parteis illas exiens, ac ueluti offendens propter uiæ inæqualitatē, uocē quoq; inæqualē efficit, & asperā, & quodammodo raucam. Idem et ijs accidit, quibus in asperam arteriam destillationes defluunt. Fit enim, defluente humiditate, ut leuis intrinsecus membrana inæqualitate repleta, inæqualē spiritus exitū efficiat. Talem uerò scito esse hircorū asperam arteriā, ac guttur, humiditatis uidelicet abundantia. Itemq; eorū qui plurimo olei potu utantur. Atqui illi quidē frequentibus, intēsisq; clamoribus, atq; arteriæ asperitate, uocē quoq; inæqualē habere putanť. Gruibus uerò, atq; ijs omnibus uolucribus quibus aspera uox sit, arterię à natura totæ asperæ datæ sunt. Post uerò pubertatis annum hirquire pueri desinunt, quia aspera arteria tota, planeq; dilatatur, ac naturalē æqualitatē accipit. CXXVII

Cur epotū oleum ciet uomitū, maximeq; flauæ bilis? Quia cùm leue sit, quodq; ad supera feratur, nutrimenta ad stomachum prouocat, eaq; eleuat atq; suspendit. Atq; ita ingrauatus stomachus eiectiuā uirtutē ad uomitū citat. Atq; in primis flauam bilem, quippe & leuis, & subtiliū sit partium, atq; ita facilius sursum feratur. Ferri uerò oleū sursum, re ipsa patet. Cùm enim humido cuipiam admiscetur, superiorem in locum excurrit. CXXVIII

Cur solū oleum minimè humidis admiscetur? Quia cùm lentū sit, atq; in semet ipso constipatū, secari in parteis indiuiduas, atq; eo pacto reliquis humidis admisceri nō potest: quamobrē neq; cùm in humū funditur, citò eam subit. CXXIX

Cur oleum quidē, atq; aqua frigore constringitur: uinū uerò, acetū, & garus minimè? Quia cùm oleum qualitatis sit expers, confusioniq; idoneū, citò friget, atq; ita uehementer, ut extrema quoq; frigiditate frigeat. Aqua uerò sua sponte frigida, facilè cùm semetipsa frigidior fit, congelascit. Garus autem utpote subtilium partium, & calidus haud citò friget. Eodemq; modo & uinū. At acetum utpote subtilissimarū partium congelationem non tolerat. CXXX

Cur contraria qualitatibus idem efficiunt? à frigido enim pariter atq; à calido humidum constringitur: nix enim & ius frigiditate congelascunt: cataplasmata uerò, & uesicæ calculi caliditate. Fit quidem id, sed diuersa actione: calidū enim depascitur, consumitq; humiditatis copiam. Frigidum uerò densitate nimia obturans, sordidam humiditatē exprimit, quemadmodū & spongia manu pressa, quā intra meatus aquam habet, abijcit. CXXXI

Cur sæpe horror cessauit, cùm quid formidolosum incidit, ut fragor quem is audierit qui laborat, ut cùm repentina aqua deijcitur? Quoniam sępenumero humoribus tēpore digestis atq; attenuatis, naturalis omnis calor uehementer simul

ac repentē

ac repentè à cute in corporis intima fugiens, morbificum humorem consumens resoluit. Idem & theriaca facit, eorũq; quàm plurima, quæ calida siccaq; sunt specie, cùm post concoctionem sumuntur. CXXXII

Cur qui se circũagunt, neq; id agere tamen consuerunt, ut plurimũ decidere solent? Quia animalem spiritum qui sit in cerebro cõturbari cogunt, eumq; humiditatibus unà cõuolui. Is deinde cùm minus idoneus ad animalem uim suscipiendam, sensitiuam uidelicet, atq; motiuam efficiatur, non sinit actionem in musculos neruosq; permeare. Quo fit ut corporis pondus, ut quod neq; uehatur, neq; sustentetur ab anima, feratur ad terram ad quam uergit, propterq; id ipsum, & tenebras uident: quoniam uidendi spiritus conturbatus sit, neq; pariter atq; sensus reliqui operetur. At his, qui sensim circumagi consuerunt, rarò id accidit. Facit enim consuetudo, ne quasi peregrinę inter se sint anima, atq; natura, sed tempore quodammodo concilientur: quod enim paulatim continenterq; fit, sensum latet, atq; ubi plurimùm euasit, iam non ut peregrinum in ea incidit, quę eum suscipere consuerunt. CXXXIII

Cur uitrea specula ualde splendẽt? Quoniam albo plumbo intrinsecus linuntur, cuius natura lucida est, quę cum uitro, quod & ipsum splendidũ est, admisceatur, multo magis lucet, suosq; radios per uitri meatus transmittẽs, duplicat quod in superficie atq; extra uitri corpus est, atq; inde magnopere fit lucidũ. CXXXIIII

Cur in speculis, inq; perspicuis aquis, nos ipsos uidemus? Quoniam qualitas aspectus ad splendida corpora migrans ex reflexiõe rursus per oculorum radios, ad sui ipsius spectaculum remigrat. Migrare autem qualitates à facie, neq; esse id absurdum, & ij ostendunt, qui iuxta arbores manẽt, quòd uiridi aspectu esse consuerunt. Viridis enim qualitas uiridium foliorum ad ipsam faciem demigrat. Similiter & in aquam fluentem migrans, eam quoq; uiridem ostendit. CXXXV

Cur puræ speluncæ, & altissima loca, atq; pura, uocis imaginem gignunt ac remittunt? Quia & hæc quoq; loca ex reflexione ictum remittentia, soni imaginẽ edunt. Verberat enim uox aerem, aer uerò locum, qui quò magis uerberatur, eò magis uerberat, eoq; uehementiorem uocis efficit sonum: humida uerò loca, & ueluti molliora, ictui cedentia, eumq; resoluentia, imaginem minimè edunt: pro qualitate autem, & quantitate ictus, ac uocis, redditur qualitas, quantitasq; eius imaginis, quæ Echo appellatur: hanc prauè nonnulli deam quandam esse fabulantur, alij Pana dicũt eius amore captum, quod proculdubio falsum est. Vir eñ quidam sapiens fuit, qui primus & cupijt & peruestigauit eius causam uocis intelligere: atq; ut qui amant, neq; potiuntur, iniquo animo ferunt: eodem & ille pacto, dum eius solutionem causæ inuenit, ægrè habebat. Quemadmodum & Endymion, qui primus lunæ cursum inuenit, uigilans noctes, eiusq; cursum animaduertens, & motum inquirens, interdiu dormiebat. Fabulãtur igitur amatum esse à luna, eamq; ad ipsum dormientem accessisse, quia sui ipsius causæ solutionẽ philosopho quasi tradidit: quin & pastorem fuisse tradũt, quòd in desertis puris atq; altis locis eius motum suspiciebat. Et ei compactam fistulam tribuunt, quòd loca edita ut plurimùm perflantur, uel quòd figurarum consonantiam inquirebat. Similiterq; Prometheus, cùm sapiens esset, sidereæq; aquilæ causam peruestigaret, naturamq; eius, ac situm: cumq; discendi cupiditate ueluti exederetur, tum demũ quieuit, cùm ei Hercules dubitationẽ omnem sua sapientia soluit. CXXXVI

Cur aqua stans, quæ in superficie, non autem in profundo terræ sit, lapide per eam iacto, multos circulos efficit? Quia iactus eius intensiõe à quauis sui corporis parte procul aquam lapis persequitur, atq; ita circulus fit, quousque uidelicet pertinet

pertinet iactus descensio. Quòd si immodica sit intensio, & circulus maior fit: descendens autem usque ad terram lapis, ipsamque deinceps aquam corpore trahens, multos meritò circulos efficit. Primò enim superficiē aquæ mouens diducit: tum per ipsam perpetuò descendens ad profundum, rursus diuidens aquam, & alium efficit circulum: atque hoc per successionem fit, donec lapis constiterit, ac requierit. Quoniam uerò lapidis intensio eo descendente paulatim remittitur, necesse est posteriorem quemque circulum priori contractiorem esse: quoniam & à lapide similiter ictu ipso aqua diuiditur. CXXXVII

Cur risum multi è liene oriri putant, asserentes nō similiter risu uideri affectos, quibus lien uitiatus, ut quibus integer sit, imò uerò illos magnopere tristes esse? Equidem ex accidenti arbitror, non propriè risus causam in liene consistere: nam si ualeat, trahit ex iecore fecosum omnem & melancholicum humorem: quo fit, ut cùm purus defecatusque sanguis cùm per uniuersum corpus, tū in cerebrū permeet, naturā simul, animamque oblectet, atque instar uini eas exhilaret, & in tranquillitatem ducat, atque ita risus ab ea moueatur. CXXXVIII

Cur mulæ non pariunt? Quia è diuersa animantium specie constant, tum differentium qualitate & natura seminum immixtio, aliud quiddam gignens, præter id quod est prius, & eorum quæ genuerit, naturam abolet. Quemadmodū & candidi nigrique admixtio extremorū colorem abolens, colorem alium, qui est fuscus generat, qui nihil extremorū omnino est. Generatrix igitur qualitas abolita est, & formarum aptitudo. CXXXIX

Cur qui natura surdi, ijdem & muti? Quoniam quæ non audierunt, dicere exprimereque non possunt. Quidam uerò medicorum dicunt, unam esse neruorum coniugationem, quæ ad linguam, quæque ad aureis pertineat: quo fit, ut affectuum quoque consensus ijs accidat: qui autem ex accidenti sunt muti, surdi omnino non sunt: localis enim oritur neruorum passio. CXL

Cur qui ieiuni diutius fuere, sumpto mox cibo rigent? Quia cibi sumendi interuallo, bile redūdant, atque ita acidum humorem coaceruant. Post cibum igitur particulæ illæ corporis refotæ, bilem ab se in cutem abigunt, atque ita rigor oritur, bile uidelicet particulas ipsas mordicāte, atque ad se persequendū excitāte. CXLI

Cur sues sursum spectantes silent, cùm baiulantur? Quia supra cætera bruta ad humum semper uergunt: fœtore enim delectantur, eumque requirunt. Ergo in repentina illa aspectus mutatione, ueluti peregrinæ sunt, atque hospites, plurimoque lumine attonitæ silentium perferunt. Quidam dicunt asperā arteriam quæ angusto meatu sit, resupina ipsa figura coire. CXLII

Cur sues fimo delectantur? Medicorum quidem sententia, eò naturaliter delectantur: habent enim maximum iecur, in quo & cupiditas inest. Aristoteles autē rostri amplitudinem in causa esse putat: habet enim resoluentem sese olfactum, & cum fœtore ueluti confligentem. CXLIII

Cur conualescentibus ulceribus, & pituitate cessante, pruritus oriuntur? Quia sanata & consolidata pars, reliquias persequitur humoris, qui contra naturam inest, quique ulcus effecerat: atque ita per cutem exiens, seseque resoluens, pruritum efficit. CXLIIII

Cur qui affectus alterum tantum oculum infestant, grauiores diuturnioresque sunt? Duabus causis: Quoniam fluctio ad unum tantum oculum coaceruatur: quicquid enim in plura diducitur, fit seipso imbecillius, minusque agit, quoque id magis fit, eò inefficacius euadit. Vel quia cùm sese sanus oculus in suis actionibus mouet, & ægrotum oculum toties moueri cogit. Scimus autem, maximum cu-

iusuis ægrotæ partis medicamentum in quiete ipsa consistere. CXLV

Cur homo magis frequentiusq; & uehemẽtius quàm bruta sternuit? Quia copiosiori, magisq; uario alimento potuq;, idq; ultra satiẽ utitur: quod cùm minimè concoquat, ut par est, multum congregat spiritum ob multam humiditatem: is ergo utpote subtilis ad cerebrum ascendens, cogit frequenter ad excretionem excitari, sternutamentumq; efficit. Sonus igitur fit, quia per narium angustias uehemens spiritus meat: ut per sedem uentris crepitus, per stomachũ ructus, per guttur uox, per aures sonitus, similiterq; per intestina immurmuratio illa, quę borborygmos appellatur. CXLVI

Cur mortuorum capilli unguesq; ad tempus aliquod augentur? Quia marcente carne, quæ partes circa eorum radices occuluntur, nunc apparent, atque decipiunt, imaginationemq; afferunt, quasi creuerint. Alij re uera dicunt augeri, quia hæc ab excrementis ortum habere soleant. Cadauera autem in excremẽta quàm plurima à principio, propter accedentem putredinem resoluuntur, hæc autem & per meatus, et per corporis extrema, unà cum corpore ipso exeuntia supradictorum ortum adaugent. CXLVII

Cur in digitis manuũ potius q̃ in pedibus uitiliginũ species eæ, quas leucas uocant, oriuntur, puerisq; magis quàm perfectis? Quia ortum ex pituitæ excremento habent. Pituita autem pueri utpote edaces ac pigriores, magis abundant. Pedum uerò ungues, motu deambulationeq; magis exercentur, excrementaq; resoluunt. CXLVIII

Cur pili in pedibus haud citò canescunt? Eadem ratione: pedes enim frequẽti intensaq; ambulatione, quod in se decurrerit pituitatis excrementum resoluunt: id autem canos gignit. Pubes autem & ipsa serò canescit, quia calida natura est, atq; in coitu pituitam resoluit. CXLIX

Cur quàm plurima animantia caudas motant, cùm notos agnoscunt: leo uerò etiam latus uerberat, cùm irascitur, eodemq; modo taurus? Quia tergi medullam ad caudam usq; pertinentem habent, quæ in se motiuam animalemq; uim continet. Anima igitur quod sibi notum est agnoscens, ueluti manu aliqua, ut in hominibus euenit, caudam motare cogit, quæ manifestò ostendat eius intra se uim occultam inesse, quæ quod oportet, agnoscat. In leonum uerò, ac taurorum excandescentia consentit natura animæ, eamq; uehemẽtius moueri cogit: quemadmodum & homines manus ipsi suas, aliam'ue corporis partem sæpe irati uerberant. Cùm enim nequeat anima quod se lædat ulcisci, statim alio sibi modo solatiũ excogitat, suumq; affectum ictu percussioneq; curat. CL

Cur si exusta & sicca hordea ulceribus equorum imponantur, non iam albus cicatricibus pilus, sed reliquo concolor innascitur? Quia eijciendi uim habent, absterguntq;, & resoluunt insidens pituitatis excrementũ, atq; inutilem omnem operationem, quæ propter ulceris cruditatem, propterq; eius partis imbecillitatem coacta fuerit. CLI

Cur in hominũ ulcerib. pilus haudquaq; innascitur? Quia hominũ cutis spissa est, argumentũ pilorũ tenuitas ac mollities. Cũ uerò cicatrix cute ipsa sit cõspissatior, meatus occæcat. Equis autem, quod ad cõparationem pertineat, rarior est, argumentũ crassior pilus. Quapropter minimè ijs meatus totus in cicatricem occluditur. Subsidentia uerò, & congregata excremẽta, cùm per tenues illos meatus, qui supersunt, erumpant, concrescunt, & pilum gignunt. CLII

Cur quos dipsas momorderit, sitiq; sint intolerabili affecti, eis epota theriaca, quæ sicca calidaq; est, sitim sedat, non autem magis incendit? Dico igitur, non qualitatis

qualitatis ratione sitim sedare, sed mutuo quodam cõsensu, ac ratione naturali. Id est huiusmodi antidotus, quæ plurimis ex herbis componitur, quæ cõsensum aliquem cũ singulis corporis partibus habeant: uelut dictamũ proprietatem quandam aduersus cor habet, ipsumq́ confirmat, & seruat: eupatoriũ uerò cum iecore, scolopendrium cum liene, petroselinum cum uentris orificio, hyssopus uerò cum septo, & cum pulmone, heleniũ uerò cum renibus, ruta cum collo, gentiana cum cerebro, seseli autem cum uesica urinæ. Vnumquodq́ igitur horum mellis dulcedine allectum trahit, quod sibi proprium ad tutelam est. Inter quæ omnia sunt & uiperarum immixtæ carnes, quæ naturalem quendam mutuum affectum habent, quã antipathian dicunt, aduersus quoduis uenenosum animal, corruptibilemq́ uirtutem. In singulas igitur parteis distributa, affectum illũ, qui corruptionem minetur, agere non sinunt. Repugnant enim ceu legitimi quidam milites, qui pro sua ipsorum patria arma ceperint.

PETRVS CRINITVS IOANNI FRANCISCO PICO MIRANDVLANO PRINCIPI S. D.

HActenus in eo fui, Mirãdule princeps, ut Politiani Problemata ex Alexandro Aphrodiseo putauerim supprimenda potius, quàm in uulgus emittenda. Neq́ id adeò, quòd opinatus sim unquam haud ita parum in illis Politiano elaboratum. Sciebam quidem, qualiscunq́ sit his demum genius, ob id Latinis tradita, ut legi: composita, ut probari possent: quanq́ enim legent hæc quidem, ut litigent, multi magis ut improbent. Quibus & plerunq́ consentiunt improbi, probi non idem. Verùm cùm id opus à Theodoro Gaza primũ, quod tum in Pontificis bibliotheca, tũ alibi uisitur: deinde à Georgio Valla diu pòst sit interpretatum, ueritus sum, ut dignum satis operæpretiũ uideri posset, si tuis quasi auspicijs in lucem conspectumq́ promeretur. Sed uentũ ad id est, ut omnem in hoc ego lapidem, ueluti in causa mos olim coniecturali, amoueam, id & ueterũ adeò exemplis, & Ioannis Maynardi suasu. Hic enim, qua est in philosophię sacris, uel autoritate, uel religione, fecit, ut bonis me iuuenibus consultum iri putem, si labor hic quoq́ Politiani uelut ex asse rependatur: quin & studiosorum ingenia ex collatione multiplici, uariaq́ interpretatione certius in his quiddam, &, ut dicebat Hieronymus, excultius assequentur. Iam uerò in expedito, & ad manum sit, hoc æquè ab antiquioribus factitatũ cognosse. Siquidem Arati Phænomena M. olim Cicero ciuibus suis latina exhibuit: secuti mox eum, ut alios mittã, Germanicus princeps, ac Sextus ipse Ruffus, quib. hic idem labor excubuit, & in gratiam Latini sermonis exsudauit. Sed & Platonis quoq́ libri aliquot, tam à Lucio dicũtur Apuleio, qui Milesiam lusit fabulã, quàm à Boetio mox Seuerino in latinũ conuersi, pari fermè labore & conatu, dissimili tamen stylo & oratiõe. Essent & aliorum permulta exempla, sed ita contemno in his autoritatis ambitum, ut uideri quandoq́ malim à causa destitutus. Multò futurũ pòtius, princeps optime, ut ad quæstiones accedamus. Theodorus igitur Gaza, uir (ut doctis uisum) doctissimus, & ut homo Græcus, iudicio summo, nullo pacto credebat Problemata ipsa Alexandro illi Aphrodiseo adscribenda, qui Aristotelis opinionum mirificus fuerit speculator. Quippe & stylus ipse non idem, ac sensus quoq́, cùm de animis præcipuè agitur, haud ita consonant. Nos uerò ut id scimus receptum plerisq́ hactenus pro Alexandri opere, ita posthac id ipsum liberum uolumus opinaturis. Cęterùm quod ad Politiani pertinet interpretationem, tantùm pro tẽpore illud admonuerim, Politianũ ipsum, si paulo plus in humanis

egiſſet, multa fuiſſe uel his additurum, uel inducturum: omnino pleniora eſſent hæc omnia, decoctioraq́; . Iam nec illud humaniſſime princeps omiſerim, quod oracula quoque ex Hippocrate, cum Claudij Galeni commentarijs (ita enim τοὺς ἀφορισμοὺς appellabat) Latini homines legerent. Nam & pars adhuc aliqua extat, ac plurimùm in ea re laboris, & uigiliarum, quod is olim mihi referebat, exhauſit. Sed hunc laborem quidam è chartis ſupplerunt. Parum moror, ſi & illud in calce Plutarchi Cheronenſis amatorias adiecimus narratiões ad Pandulfum Collenucium, qui adeò Politianum ſuſpexit, adeò eruditionem eius obſeruauit, ut noſtrũ quoq; ſtudium (quid hoc enim negem?) propemodum, ut alumnũ ſe agnoſcere profiteatur. Vale, Cal. Aprilis, M. CCCCXCVII. Florentiæ.

ANGELVS POLITIANVS PANDVLFO COLLENVCIO PISAVRENSI IVRECONSVLTO S. D. P.

Memini te, cùm Alexãdri Aphrodiſei problemata, quæ nos è græco nuperrimè ſumus interpretati, lectitares, eius nouitate fabulæ delectatũ, quæ Erinnyn furiam à Cupidine amatam confingeret: quoniam peruerſe quidam nimiũ (ut ipſe inquit) impieq; amarint. Quare cùm quædam Plutarchi amatoriæ narratiũculæ in manus incidiſſent, quæ id ipſum perſpicuè declararent, eas tuo nomine ſubciſiuis horis latinas feci. Quî enim tibi negarem, quod tam amanter, tam ingenuè peteres, ut tibi aliquid è græco breue egregiumq; transferrem, quod amoris noſtri monumentũ ac pignus extaret? Quare (ut Catullus ait) habe tibi hoc, quicquid eſt libelli, atq; hoc nũc quidem, alia cùm licebit. Tu uale, & principis tui uirtute benignitateq; fruere, nos conceſſo nobis à Laurentio Medice Feſulano otio, uel his temporibus fruimur: neq; enim uir ille aureus paſſus eſt, ut muſis noſtris, quę in ſuo gremio creuerint, aut ueſtra iſta claſſica, aut peſtilẽtiæ fragor obſtreperet. Feſulis Nonis Sextil. M. CCCCLXXVIII.

PLVTARCHI CHERONEI AMATORIAE NARRATIONES, ANGELO POLITIANO interprete.

IN ALIARTO Bœotiæ urbe puella quædã fuit forma præcellẽs, Ariſtoclea nomine, Theophanis cuiuſdam filia. Hanc duo amabant iuuenes, Strato Orchomenius, & Calliſthenes Aliartius. Ditior erat Strato, multoq; magis puellæ amore incẽſus. Namq; eam fortè fortuna in Lebadia uiderat, cũ ſeſe illa in Herryna fonte cõmodùm perlueret: erat enim Ioui regi ſacram ciſtam latura. Incertus quid ageret Theophanes (metuebat enim Stratonem, ut qui & opibus & genere omnibus fermè Bœotijs anteiret) eius optionis Trophonium conſulere cogitabat. At Strato, cùm à uirginis domeſticis, magis ad ſeſe illam quàm ad Calliſthenem uergere perſuaderetur, operam enixè dabat, ut puellæ ipſi coniugis optio daretur: ut uerò Theophanes palam omnes natam interrogauit, eaq; Calliſthenem maluit, continuò apparuit iniquiſſimo Stratonem animo tuliſſe. Poſt biduũ igitur Theophanem Calliſthenemq; adijt, affirmans uelle ſe amicitiã aduerſus eos initã ſeruare, tametſi nuptias deus ſibi aliquis inuiderit: laudant illi, eumq; ad nuptiarũ epulas uocant. Magnam uerò is ſociorum ac miniſtrorum inſtruit manum, eos'que omneis inter ipſam turbam alium alibi diſperſos, ac ueluti

latentes

latentes esse iubet, donec puella de more ad fontem, qui Cnisoessa uocat, descen deret, ut uidelicet nympharum sacris, quæ Protelea uocent, operaretur. Tum facto impetu, qui in insidijs erant dispositi puellā corripiunt. Ibi eam Strato ad se trahere, Callisthenes contrà (ut decuit) retrahere ad se: idem & utriusq; socij, pro se quisq; obnixè agere, donec puella inter repugnantiū manus dilacerata exanimataq; est. Callisthenes igitur continuò ex omnium sese oculis abstulit. Neq; postea compertū cuiquam, interemerit'ne se, an profugus Bœotia exularit. Strato aūt in omnium conspectu supra ipsam uirginem ferro se iugulauit.

Cùm Phidon quidam Peloponnesiorū principatui insidiaretur, Argiuamq; urbem, quæ sua patria esset, reliquis omnibus imperitare uellet, dolū primò Corinthijs intendit: misit enim qui ab eis mille adulescētes, cùm ætatis uigore, tum fortitudine præstantes peterent. Mittuntur igitur, Dexandro duce. Cùm itaq; in animo haberet Phidon, insidiari ijs, ut Corinthum imbecilliorem efficeret, eaq; suo arbitrio uteretur (id enim unum totius Peloponnesi ueluti propugnaculum esse intelligebat) rem omnem cum socijs quibusdam cōmunicat. Inter eos & Abron quidam fuit Dexandri hospes, is ei insidias aperit: quo effectum est, ut ante insidiarum tēpus Corinthū omneis incolumes discesserint. Vestigabat Phidon eius arcani proditorem, omniq; in id conatu incumbebat. Metuens uerò Abron, unà cum coniuge ac domesticis Corinthū migrauit, atq; in Melisso, qui uicus est agri Corinthij, habitauit. Ibi & filiū suscepit, cui à loco nomen Melisso fuit. Huius autem Melissi filius fuit Actæon, forma pariter atq; modestia inter æqualeis excellens. Eum quàm plurimi amarunt, sed omniū ardētissimè Archias ex Heraclidarum genere, qui cùm diuitijs, tum potentia Corinthijs omnibus anteibat. Is cùm persuadere adulescēti frustra tentasset, ad uim animū adiecit. Profectus igitur comessabundus ad Melissi ædes, amicorū ac domesticorū magna stipatus caterua, puerū abducere tentabat. Renitente igitur patre, unaq; secum & uicinis qui concurrerant, miserū illū ad se retrahentibus, in repugnantiū manibus Actęon discerptus est. Ita domū quisq; digressi. At Melissus pueri cadauer in forū illatum, miserabiliter ostentare. Simul suppliciū de sceleris autoribus efflagitare. Miserabātur quidem omnes senem, præterea tamen agebant nihil. Cùm itaque re infecta domum redijsset, obseruato celebritatis Isthmiacæ tempore, cōscenso Neptuni templo, Bacchiadas implorabat, patrisq; sui Abronis beneficia cōmemorabat, inuocatisq; dijs, præcipitē sese de templo iecit. Haud multò pòst, æstus quidem ingēs, ac pestilentia urbem inuadit. Consultū igitur de ciuitatis salute oraculū respōdit, Neptuni illam esse iram, non quieturam donec Actæonis mortem uindicarint. His Archias auditis (namq; is oraculo intererat) Corinthum quidem minimè redijt, sed in Siciliam naui peruectus, Syracusas cōdidit, cumq; ibi duas filias suscepisset, à Telepho, cuius florem ætatis decerpserat, quiq; in Siciliam secum nauigarat, per insidias est interemptus.

Vir pauper, Scedasus nomine, habitabat in Leuctris, qui est Thespiensis agri exiguus pagus: huic filiæ duæ fuerunt, Hippo & Miletia, siue (ut quidam aiunt) Theano & Euexippa. Erat autē Scedasus uir probus, atq; aduersus hospites perhumanus, tametsi ille haudquaq; multa possidebat. Cùm ad eum igit̄ duo Spartani adulescentes accessissent, perlibenter accepti sunt. Exarserunt illi uirginum amore, quoq; minus quid auderēt, Scedasi probitate prohibebantur. Perrexerūt igitur in Pythonē, quò uidelicet iter instituerant, consultoq; (ut res tulit) deo, domum regrediebantur, factoq; per Bœotiam itinere, in Scedasi rursus domū se recipiunt. Is fortè fortuna peregrè aberat, sed eius filiæ eos de more accipiunt: qui

cùm puellas incustoditas offendissent, uim in eas faciunt: quas cùm supra modũ excepta contumelia sese miserè afflictanteis uideret, ambas interficiunt, iactisq; in puteum cadaueribus, abeunt. Reuersus Scedasus, puellas quidem nusquam uidet, omnia uerò, quæ relicta à se forent, salua offendit, incertusq; diutius rerũ omnium perstitit, donec admurmurante catella, & nunc ad se cursitante, nunc ad puteum frequentius redeunte, coniecit id quod erat, atq; ita filiarũ corpora extraxit. Cùm uerò ei uicini dicerent, uidisse se, qui eius domum pridie eius diei ingrederentur, Lacedæmonios illos, qui & superioribus diebus apud eum ipsum diuertissent, transactũ ab ijsdem facinus proculdubio intellexit. Nam & superioribus diebus sæpe ipsas puellas laudabãt, quiq; eas despõsaturi essent, beatissimos prędicabant. Lacedæmonẽ itaq; proficisci statuit, remq; omnẽ ad Ephoros deferre. Sed cùm ad Argiuorũ peruenisset agrũ, noctu præuẽtus in diuersorio resistit. Ibi & senem aliũ offendit Orei ciuem, quod in Estięatide agro oppidũ est. Quẽ cùm & gementẽ, & Lacedæmonios diris agentem uideret, interrogauit: Ecquo nam is malo à Lacedæmonijs esset affectus. Narrauit ille subditũ se esse Spartanorum ditioni, missum uerò Oreum, qui magistratu fungeret Aristodemũ, omni prorsus crudelitate atq; iniquitate usum esse. Nam cùm (inquit) filiũ meum amaret, neq; precando quicquam pollicitandoq; efficeret, ad uim conuersus, eum de palæstra rapere aggressus est: prohibente uerò id palæstræ magistro, ac nonnullis adulescentibus opem ferentibus, statim quidem Aristodemus digressus est: postridie aũt instructa triremi adulescentẽ rapit, atq; in ulterius littus trauectũ uiolare nititur, fortiusq; reluctantem gladio iugulat. Tum in Oreũ regressus conuiuiũ celebrat. Ego uerò interim facinus indignũ audio, natiq; corpus humi mando. Tum Spartam contendo, remq; omnem ad Ephoros defero, cuius illi rationẽ prorsus nullam habuerunt. His Scedasus auditis, uehementer perturbatur. Nam et sui rationem nullam habitũ iri existimabat: ita uicissim hospiti suam calamitatem narrat. Cohortatur ille, ne ad Ephoros accedat, sed in Bœotiam redeat, liberisq; suis tumulũ condat. Minimè id tamen Scedaso persuadet. Pergit igitur Spartam, atq; Ephoros cõuenit. neglectus ab his, reges adit. Mox populares singulos ambiẽs, suam calamitatẽ conquerit. Quę cùm omnia frustra cecidissent, tũ uerò Scedasus mediã per urbẽ currere, manus ad solẽ tendere, tum ferire humũ, furias inuocare, postq; hæc omnia sibi mortem consciuit. Haud multo igitur pòst pœnas Lacedęmonij dederunt. Nam cùm uniuersæ Græciæ imperitarent, omneisq; urbes præsidijs firmassent: Thebanus Epaminundas, quotquot suæ urbis pręsidiũ teneret, ad unũ trucidauit. Insurgentibus uerò in bellũ Lacedęmonijs, occurrũt Thebani ad Leuctra, loci uidelicet auspiciũ captantes. Nam & antea ipso loco libertatem recuperarant, quo uidelicet tempore Amphictyon à Stheneleo in exiliũ pulsus, in Thebanorũ urbẽ confugit: qui cùm Chalcidẽses uectigales fecisset, tributi immunes Thebanos reddidit: quippe qui Chalcodontẽ Eubœensiũ regẽ interfecerit. Fusi igitur, cæsiq; ad unũ Lacedæmonij omnes ad ipsum natarũ Scedasi monumentũ. Ferunt aũt priusquàm in pugnã prodiretur, Pelopidæ uni ex Thebani exercitus militibus, signis quibusdam, quę aduersa putarent, exterrito Scedasum in somnijs uisum, qui bono esse animo iuberet: uenire enim Leuctra Lacedæmonios, suppliciũ sibi suisq; natabus persoluturos: simulq; iuberet, ne antè in pugnã prodirent, q; equi candidũ pullũ, qui paratus afforet, ad uirginũ sepulchrũ immolarent. Pelopidam uerò, militantibus adhuc in Tegea Lacedæmonijs, misisse in Leuctra dicunt, qui de eo sepulchro inquireret, req; omni ab indigenis comperta, optima imbutũ spe, eduxisse exercitum, atq; ita uictoriam reportasse.

Phocus

Phocus Bœotius quidem genere erat, utpote è Glisante: unicam hic filiam ha buit, forma atque modestia præcellentẽ. Triginta illam Bœotiorũ primarij adulescentes uxorẽ sibi quisque postulabant. Phocus uerò alias ex alijs nuptiarũ moras nectebat, metuens uidelicet, ne qua uis inferretur: postremò rogantibus illis, Pythium dixit eius se optionis consulturũ. Id auditũ ægerrimè tulerunt, Phocumque ipsum facto impetu interemerunt. In ipso aũt tumultu fugitans puella, per agros errabat, sequebanť uerò adulescentes. Sed cùm ea in agricolas incidisset, qui triticum in area coaceruarent, salutẽ per eos consecuta est: occuluerunt enim ipsam agricolæ in tritico, atque ita à persequentibus transmissa est. Quæ cùm euasisset, celebritate, quæ Bœotijs omnibus cõmunis foret, obseruata, Coroneam profecta, ad Itoniæ Mineruæ aram supplex consedit. Ibi procorũ iniquitatẽ narrans, nomẽ simul cuiusque ac patriã edocebat. Miserabanť itaque Bœotij puellã, atque adulescentibus succensebať. Ei uerò, cùm hæc audissent, in Orchomenũ confugiũt, à quibus repulsi, ad Hippotas abierunt, qui uicus prope Heliconẽ inter Thebas & Coroneam situs erat. Ab his igitur suscepti sunt. Post hæc mittunt Thebani, qui Phoci interfectores sibi dedi postulent. Quod ubi minimè impetrant, bellũ eis Thebani unà cum cæteris Bœotijs inferũt. Eius belli imperator Phœdus fuit, qui tum princeps Thebanorũ erat. Expugnato igitur uico munitissimo, quique intra ipsum erant, ad extremã sitim redactis, cõprehensos Phoci interfectores cõburunt, indigenas uerò ipsos in seruitutẽ abducunt, dirutisque mœnibus, ac domibus, agrum Thebani inter se, Coroneique diuiserunt. Fertur uerò nocte ipsa, quę Hippotarum captiuitatẽ præcesserit, uocem sæpius ex Helicone auditam, quæ diceret, adsum: procos aũt triginta uocem illam, ut quæ Phoci esset, agnouisse. Qua uerò die ad bellũ prodierunt, monumentũ senis, quod in Glisante foret, croco fluxisse tradiť. Phœdo aũt Thebanorũ principi atque imperatori à pugna redeunti nuntiatum, filiam sibi natam, quam ille, accepto auspicio, Nicostratam appellauerit.

Alcippus genere quidẽ Lacedæmonius erat, ducta uerò Damocrita uxore, binos ex ea fœminei sexus liberos suscepit. Is cùm & optimè ciuitati consuleret, & ea ageret, quæ esse è repub. intelligeret, inuidiam in se eorum concitauit, qui aduersas ei parteis in repub. fouerẽt, à quibus falsis sermonib. persuasi Ephori, uelle Alcippum leges dissoluere, exilio uirũ mulctarunt. Exiuit ille quidẽ Sparta. Damocrita uerò uxor, quæ se uiro comitem unà cum filiabus præbere uellet, prohibita est. Quin & eius bona publicarunt, ne dos uirginibus superesset. Sed cùm nonnulli puellas sibi ob paternam uirtutẽ uxores postularent, senatuscõsulto ab inimicis prohibiti sunt uxores illas accipere, quippe qui de ipsarum matre uotum dicerent auditum, ut sibi quàm ocyssimè liberi ex natabus orirentur, qui patrem uindicarent. Cùm igitur undecunque Damocrita impugnareť, communem quandam totius populi celebritatem obseruauit, ad quam mos erat, ut unà cum uirginibus, domesticisque omnibus atque infantibus mulieres conuenirent: quæ uerò ex nobilitate essent, seorsum ipsæ à cæteris, in magno quodã androne pernoctabãt. Ibi illa gladio sub uestẽ accincta, comites secum filias educit, noctuque in templum proficiscitur, obseruatoque tempore, quo omnes mysterio interforẽt, cùm occlusæ fores essent, magnam lignorum uim ad eas constipauit, quippe quæ ad manum, præstoque forent, ad sacrorum usum conuecta. Tum ignem immisit: accurrẽtibus autem auxilio uiris, filias ipsa suas, tum sese ipsam Damocrita gladio interfecit: quapropter cùm minimè haberent, in quos iram effunderent, extra fines Damocritæ natarumque corpora proijciunt. Quamobrem irato deo ingens ille traditur Lacedæmone terræ motus extitisse.

MAGNI ATHANASII IN PSALMOS OPVSCVLVM, ANGELO POLItiano interprete.

OMNIS quidē scriptura diuina magistra est uirtutis, & ueræ fidei: sed liber Psalmorum habet etiam quodammodo imaginem status animarū. Vt enim qui adit regem, prius ipse habitū uerbaq; cōponit, ne forte imperitus habeat: sic diuinus hic liber currentes ad uirtutē, & eos qui uitam saluatoris in corpore cognoscere gestiunt, admonet prius per lectionem motionū omniū, quibus anima afficitur, deinde de uarijs format instruitq; sermonibus. Potest igitur unusquisq; in Psalmis motū statumq; animæ suæ deprehendere, atq; ita figuram quisq; disciplinamq; suam quibusq; uerbis placere deo possit. Et quibus uerbis sese corrigere ualeat, & deo agere gratias, ne si præterq; fas est dicat, incidat in impietatē. nō solū eī de operibus, sed de omni otioso uerbo reddēda apud iudicē ratio est.

Si igitur beatū aliquem dicere uelis, habes quomodo, & quamobrē, & quem dicas, in Psalmis. I. Beatus uir qui non abijt. XXXI. Beati quorum remissæ sunt. XL. Beatus qui intelligit super egenum. III. Beatus uir qui timet dominum. & CXXVII. Beati omnes qui timent dominum.

Si conqueri Iudæorum contra saluatorem insidias, habes II. Quare fremuerunt gentes.

Si te tui persequuntur, & multi insurgunt aduersum te, III. psalmum dicas: Domine quid multiplicati sunt.

Si autem ad hunc modum tribulatus inuocasti dominum, & quoniam exaudiuit, agere uis gratias, canito IIII. Cùm inuocarem. & CXIIII. Dilexi, quoniam exaudiet dominus.

Si uides insidias tibi à malignantibus fieri, & auribus percipi cupis orationem tuam, canito psal. V. Verba mea auribus percipe.

Si minas Dei sentis, & inde territum te uides, dicere potes psalmum VI. Domine ne in furore tuo. & XXXVII. Domine, ne in furore, &c. Quoniam sagittæ tuæ, &c.

Si autem consiliū ineunt aliqui contra te, quemadmodū Achitophel contra Dauid, & hoc aliquis tibi nuntiet, cane VII. Domine deus meus in te speraui. Et confide in eo qui te liberabit.

Cernens aūt gratiam saluatoris circumquaq; diffusam, & restitutū saluti genus humanum, si alloqui dominū uis, cane VIII. Domine dominus noster, quàm admirabile est nomen tuum.

Si rursus canere uis pro torcularibus, deo gratias agens, habes VIII. Domine dominus noster, & LXXX. Exultate deo salutari nostro.

Si coerceri inimicū uis, & creaturam saluari non confidens in teipso, sed in dei filio, dic IX. psal. Confitebor tibi domine in toto corde meo.

Si quis te metu afficere uelit, tu confidens in domino cane X. In domino confido, quomodo, &c.

Si multorū superbiam & malitiam uides abūdare, ita ut nihil sit inter homines sanctū, confuge tu ad dominū, & dic XI. psalmū: Saluum me fac domine.

Si diutius perseuerant aduersariorum insidiæ, ne teipsum negligas, quasi tui dominus sit oblitus, sed inuoca dominum canens XXVI psalmum: Dominus illuminatio mea, &c.

Si quos

Si quos audis blaſphemantes contra prouidentiam, ne ſis tu quidem particeps eorum impietatis, ſed ad deum cõfugiens, dic XIII. Dixit inſipiens in corde ſuo, non eſt deus. Corrupti ſunt. & LII. Dixit inſipiens, &c.

Si ſcire uis qualis eſt regni cœlorum ciuis, cane XIIII. Domine quis habitat in tabernaculo tuo.

Si tibi oratione opus eſt, propter reſiſtentes tibi, & circundantes animã tuam, cane XVI. Exaudi domine iuſtitiam meam. & LXXXV. Inclina domine aurem tuam. & LXXXVIII. Miſericordias domini in æternum cantabo. & CX. Domine clamaui ad te, exaudi me.

Si ſcire uis quo pacto Moyſes orabat, habes LXXXIX. Domine refugium factus es nobis.

Si euaſiſti ab inimicis, & liberatus es à perſequentibus te, cane tu quoq; XVII. Diligam te domine fortitudo mea, &c.

Si miraris ordinem rerum creatarũ, & diuinę prouidentiæ gratiã, cane XVIII. Cœli enarrant gloriam dei, &c. Et XXVII. Ad te domine clamabo, &c.

Si tribulatos uides, conſolare eos, & pro eis orans dic uerba pſalmi XIX. Exaudiat te dominus in die tribulationis, &c.

Si te cuſtodiri à domino uides, & proſperè agere gaudens cane pſalmũ XXII Dominus regit me, &c.

Si cõtra te irruunt inimici, eleua animam ad deũ, & dic XXIIII. Ad te domine leuaui animam meam, &c. & fruſtra eos iniquè agentes uidebis.

Si perſeuerauerint inimici, & ſanguinolẽtis manibus abſtrahere, uel occidere te quærũt, ne des homini iudicium. Suſpecta enim ſunt humana omnia. Sed deũ iudicem poſtulans: ipſe enim ſolus iudex eſt: dic XXV. Iudica me domine, quoniã ego, &c. XXXIIII. Iudica domine nocẽtes me. & CXLII. Iudica me deus, & diſcerne cauſam meam.

Si autem ſæuius inſtent, & multitudo inſtar caſtrorum ſint inimici, deſpiciẽtes quaſi ne unctus quidem ſis, nihil formidans cane XXVI. Omnes gentes plaudite manibus, &c.

Si rurſus impudentes ſint, qui inſidiant, minimè illos curans, cane ad dominũ, quæ ſunt in pſal. XXVII. Magnus dominus, & laudabilis nimis.

Si ſcire uis quomodo gratias acturus accedere ad deũ debes, intelligibiliter intelliges, cane XXVIII. Audite hæc omnes gentes, &c.

Deinde renouans domũ tuam, & animam, quæ dominũ ſuſcepit, & ſenſibilem domũ, in qua corporaliter habitas, age gratias, & dic XXIX. Deus deorũ dominus locutus eſt. & CXXVI. Niſi dominus ædificauerit, &c.

Si te odio haberi propter ueritatem ab amicis & propinquis uides, ne remitte ſtudiũ, ne' ue aduerſantes extimeſce, ſed futura cogitãs, cane XXX. In te domine ſperaui, non confundar in æternum.

Si baptizatos uides à corruptibili generatione liberatos, diuinam benignitatẽ admirans, cane XXXI. Beati quorum remiſſæ ſunt iniquitates.

Si canere uis inter multos iuſtos uiros, & rectè uiuẽtes colligẽs, cane XXXII. Exultate iuſti in domino, rectos decet collaudatio.

Si incidiſti in hoſtes, & eos prudenter euitaſti, atq; inſidias effugiſti; & ob id agere uis gratias, conuoca mites homines, & cum eis cane pſal. XXXIII. Benedicam dominum in omni tempore.

Si uides iniquos in malum certare, ne putes ſecundũ naturam eſſe in illis peccatum, quemadmodum hæretici quidam, ſed dic XXXV. pſal. Dixit iniuſtus, ut delin-

ut delinquat in ſemetipſo,nō eſt timor dei ante oculos eius,& uidebis quòd ipſimet peccandi cauſa ſunt.

Si malos iniqua agentes cernis,& contra paruos ſuperbiētes, & admonere uis aliquos,ne iſtos attendant,aut æmulentur, quoniam citò extinguētur, dic & tibi & alijs XXXVI.Noli æmulari in malignantibus,&c.

Si ſtatuiſti habere tui curam,& uides inſidiantē aduerſariū: maximè enim contra tales excitatur, ac uis temet in eum parare, cane XXXVIII.pſal. Dixi cuſtodiam uias meas,&c.

Si multos uides pauperes & mēdicos,ac miſereri uis,potes & eos qui iam ſunt miſerti,probare, & alios ut idem agant hortari, dicēs XL. Beatus qui intelligit ſuper egenum & pauperem,&c.

Si deſideriū habes erga deū,inimicos audis exprobrantes,ne perturberis, ſed intelligens immortalem fructum,qui ex hoc deſiderio naſcitur,conſolare animā tuam ſpe erga deum,& hac releuans mitigansq; uitæ dolores,dic XLI.pſalmum: Quemadmodum deſiderat ceruus ad,&c.

Si recordari frequēter uis beneficia dei,quæ patribus fecit,& in exitu de Aegypto,& in deſerto,& quomodo deus quidem bonus,ipſi aūt ingrati,habes XLIII Deus auribus noſtris audiuimus. item LXXVII. Attendite popule meus,&c. LXXXVIII.Miſericordias domini in æternum cantabo,&c. CI. Domine exaudi orationem meam,& clamor,&c. CV. Confitemini domino quoniam bonus, quoniam in ſeculum,&c. CVI.Confitemini domino quoniam bonus,&c. Dicāt qui CXIII.In exitu Iſrael de Aegypto,&c.

Si confugiens ad deum euaſiſti,quæ aduerſus te dicta ſunt, & gratias agere uis deo, & narrare eius erga te benignitatem, habes XLV. Deus noſter refugium & uirtus.

Si peccaſti,& conuerſus pœnitētia afficeris,& uis miſericordiā cōſequi,habes confeſſionis uerba in pſalmo L. Miſerere mei deus ſecundū magnam miſericordiam tuam,&c.

Si calumniam paſſus es apud malū regem,& diabolū uides gloriantem,ſecede & dic quæ ſunt in LI. Quid gloriaris in malitia,qui potens es iniquitate.

Si qui te perſequuntur & calumniantur,prodere uolētes, ſicut Phariſæi Ieſum, & alienigenæ Dauid, ne tædio marceſcas, ſed confidens in domino, cane LIII. Deus in nomine tuo ſaluum me fac. & LV. Miſerere mei deus, quoniam conculcauit me homo.

Si autem concurrat perſecutio, & non cognoſcens in ſpeluncam ingrediatur, in qua tu abſconderis,ne metue:habes enim in hac neceſſitate utilia,cùm ad conſolandum,tum ad memoriam rei colendam uerba in LVI.pſalmo: Miſerere mei deus,miſerere mei,quoniā in te confidit anima mea.& CXLI pſalmo: Voce mea ad dominum clamaui.

Si obſeruari domum qui inſidiatur iuſſerit, ut effugeris, age gratias deo, & in tabulis animæ tuæ rem incidens, dic LVIII. Eripe me de inimicis meis deus meus.

Si exprobrent inimici, qui tribulant te, & loquacius detrahant, qui amici eſſe uidentur,& in exercitatione tua labores aliquantulum, potes inuocare tu quoq; deum, dicens quæ ſunt in IIII. pſalmo: Cùm inuocarem, exaudiſti me deus iuſtitiæ meæ.

Contra hypocritas,& in facie gloriantes,dic ad eorum conuerſionem LVII. pſalmū: Si uerè utiq; iuſtitiam loquimini,rectè iudicate filij hominum.

Si aſperè

Si aſperè irruant in te, & capere animam tuam uelint, oppone illis ſubiectionem tuam ad deum, & bono animo ſis: quò enim magis inſæuiunt illi, eò magis domino ſubijcientur: dic autem pſalmum L X I. Non ne deo ſubiecta erat anima mea? &c.

Si perſecutionem fugiẽs in deſertum conceſſeris, ne metuas quaſi ſolus ibi ſis, ſed habens deum, & ad ipſum diluculò ſurgens, cane L X I I. Deus deus meus ad te de luce uigilo.

Si perterrefaciant inimici, nec ſtruere inſidias deſinant, et omnia inquirant aduerſum te, etiam ſi plurimi ſint, ne ceſſeris. Sagittæ enim paruulorum erunt horum plagæ, ſi cecineris L X I I I. Exaudi deus orationem meam, cùm deprecor. & L X V I I. Exurgat deus, & diſſipẽtur inimici eius, & fugiant, qui odiũt eum à facie eius. L X I X. Deus in adiutorium meum intende, domine, &c. Et L X X. In te domine ſperaui, non confundar in æternum.

Si canere deum uis, habes L X I I I I. Te decet deus hymnus in Sion, &c.

Si quos imbuas reſurrectionis myſterio, habes L X X I X. Qui regis Iſrael, intende, &c.

Si miſericordiã à deo petis, cane pſalmũ L X V I. Deus miſereatur noſtri, & benedicat nobis.

Si uideas impios in pace proſperari, ne ſcandalizeris, ut commouearis, dic tu quoq; L X X I I. Quàm bonus Iſrael deus, his qui recto ſunt corde.

Si iraſcitur populo deus, habes uerba quibus hunc conſoleris, in L X X I I I. Vt quid deus retuliſti, &c.

Si confeſſione tibi eſt opus, cane L X X. In te domine ſperaui, &c. L X X I I I I. Confitebuntur tibi deus, &c. X C I. Bonum eſt confiteri domino, & pſallere nomini tuo, &c. C I I I. Confitemini domino, & inuocate nomen eius. C V. Confitemini domino quoniam bonus, &c. C V I I. Paratũ cor meum deus, &c. C X. Confitebor tibi domine in toto corde meo. C X I I. Confitemini domino quoniam bonus. C X X X V. Confitemini domino quoniam bonus, quoniam in æternum miſericordia eius. & C X X X V I I. Confitebor tibi domine in toto corde meo, quoniam audiſti uerba oris mei.

Si uituperare gentilem uis, & hæreticos, ut apud quos dei cognitio non eſt, potes intelligendo canere, & dicere quæ ſunt in pſal. L X X X V. Inclina domine aurem tuam, & exaudi me, quoniam inops & pauper ſum ego.

Si occupauerint inimici effugia tua, & magnopere tribuleris, quanquam perturberis, ne deſpera, ſed ora, & ſi clamans exauditus fueris, age Deo gratias, dicens quæ ſunt in pſalmo L X X V I. Voce mea ad dominum clamaui, uoce mea ad deum, &c.

Si perſeuerantes inimici irruerint, & polluerint domum dei, ac ſanctos occiderint, & eorum corpora uolatilibus cœli proiecerint, ne metuas illorum crudelitatem, ſed cõpatiens patienbus, dic pſal. L X X V I I I. Deus uenerunt gentes in hæreditatem tuam, polluerunt templum ſanctum tuum.

Si canere uis domino in celebritate conuocatis dei ſeruis, cane L X X X. Exultate deo adiutori noſtro, iubilate Deo Iacob. & X C I I I I. Venite exultemus domino, iubilemus deo ſalutari noſtro.

Si rurſus inimici congregentur undiq;, & minentur domui Dei, conſpiratiões contra pietatem, ne te multitudo & potentia illorum perturbet, habes uelut anchorã ſpei uerba quæ ſunt in L X X X I I. Deus quis ſimilis erit tibi? ne taceas, neq; compeſcaris deus.

Si uides

Si uides domum dei & æterna eius tabernacula, & desiderium habes ad illa sicut habebat apostolus, dic & tu LXXXIII. Quàm dilecta tabernacula tua, &c.
Si cessauerit ira, & soluta captiuitas fuerit, habes quibus gratias deo agas LXXXIIII. Benedixisti domine terram tuam, auertisti captiuitatem Iacob. & CXV Credidi propter quod locutus sum, &c.
Si discordiam catholicæ ecclesiæ aduersus schismata cognoscere uis, & illos conuertere, potes dicere quæ sunt in psal. LXXXVI. Fundamenta eius in montibus sanctis.
Si exhortari teipsum uis, & alios ad religionem, ac persuadere, quòd spes in deum non confundit, sed intrepidam reddit animam, lauda deũ, dicens quæ sunt in psal. XC. Qui habitat in adiutorio altissimi, &c.
Si canere uis sabbato, habes XCI. Bonum est confiteri domino, & psallere nomini tuo altissime.
Si gratias agere uis dominico die, habes XIII. Dixit insipiens in corde suo, nõ est deus, &c.
Si canere uis in secunda sabbati, habes quę sunt in XCIIII. Venite exultemus domino, &c.
Si canere uis parasceue, habes laudationem in XCII. Dominus regnauit decorem indutus est, &c. Tunc enim domus ædificata est, quamuis circumire conati sunt hostes. Atq; ideo triumphale carmen canendum est ipsi deo.
Si captiuitas fuerit, ac uastata domus, rursusq; ædificata, cane quę sunt in XCV Cantate domino canticum nouum, cantate domino omnis terra.
Si uexata terra fuerit ab hostibus, & deinde quiescat, regnante domino, habes quem canas XCVI. Dominus regnauit, exultet terra.
Si uis quarta sabbati canere, habes XCIII. Deus ultionum dominus, deus ultionum libere egit. Tunc enim traditus ulcisci mortem cœpit, & de ea triumphare: cùm igitur Euangelium legens uideris Iudæos consilium ineuntes aduersus dominum, & ipsum audacter stare pro nobis aduersus diabolum, cane quæ sunt in XCIII. ut dictum est.
Si uides prouidentiam domini in omnia, & dominiũ ipsius, & uis imbuere aliquos ipsius fide & obedientia, cùm persuaseris prius, ut confiteantͮ, cane XCVIII Iubilate deo omnis terra.
Si potestatem iudicandi in eo cognoscis, & quod misericordiæ iudicium admiscens iudicat deus, atq; accedere ad ipsum uis, habes ad hoc uerba C. psal. Misericordiam & iudicium cantabo tibi domine.
Si propter imbecillitatem naturæ nostræ assiduis uitæ malis aliquãdo, ceu medicus, tædio afficeris, & consolari te uis, habes psal. CI. Domine exaudi orationẽ meam, & clamor meus ad te ueniat.
Et quoniã conuenit semper & in omnibus agere deo gratiam, quando ipsi benedicere uis, habes quo tuam animam adhorteris CII. Benedic anima mea domino, & omnia quæ intra me sunt, nomini sancto eius, &c. & CIII. Benedic anima mea dominũ, domine deus meus magnificatus es uehementer.
Si laudare uis deum, & scire quomodo ob aliquod oportet laudare, & quę uerba dicere laudans debet, habes CXII. Laudate pueri dominum, laudate nomen domini, &c. CXVI. Laudate dominum omnes gentes, laudate eum omnes populi. CXLV. Lauda anima mea dominũ, laudabo dominum in uita mea, psallam deo meo q̃ diu fuero. CXXXII. Ecce q̃ bonum, &c. CXLVI. Laudate dominũ, quoniam bonus est psal. CXLVII. Lauda Hierusalem dominum, lauda deum

tuum Sion. CXLVIII.Laudate dominum de cœlis,&c. CXLIX.Cantate domino canticum nouum,laus eius in ecclesia ſanctorum. CL. Laudate dominũ in ſanctis eius, laudate eum in firmamento uirtutis eius.

Si habes fidem,quemadmodũ dominus dixit,& credis in his quæ orans loquẽris,dic CXV.Credidi propter quod locutus ſum.

Si te aſcendentem ſentis actionibus ſicut dicas his obliuiſcor autem qui præcedunt contendo, habes in unoquoque proceſſu,quæ dicas quindecim graduũ Cantica.

Si captiuatus es alienis cogitationibus,& ſenſiſti te abduci,& pœnituit,deſine deinceps,& manens ubi te peccantẽ deprehendiſti ſede,ac luge tu quoq;,quemadmodum fecit populus, dicens quæ ſunt in CXXXVI. Super flumina Babylonis illic ſedimus,&c.

Si tentatiões putas eſſe tui probationẽ,age poſt tentationes gratias deo, dicẽs CXXXVIII.Domine probaſti me,& cognouiſti me.

Si teneris rurſus ab inimicis,& liberari uis,dic CXXXIX.Eripe me domine ab homine malo,à uiro iniquo eripe me.

Si orare uis,& deprecari,dic V.Verba mea auribus percipe. CXL.Domine clamaui ad te,exaudi me. CXLI.Voce mea ad dominũ clamaui, uoce mea dominũ deprecatus ſum. CXLII.Domine exaudi orationem meam, auribus percipe obſecrationem meam. CXLV.Lauda anima mea dominum,&c.

Si inimicus tyrãnus inſurrexit aduerſus populũ,tu quoq; ſicut Dauid Goliath, ne timeas,ſed unà cum Dauid crede, & caneris dic CXLIII. Benedictus dominus deus meus qui docet manus meas ad prælium.

Si bonitatem dei & in te,& in omnes recolis,& benedicere deo uis, dic uerba quæ Dauid dixit in LXXXIIII.Benedixiſti domine terram tuam,&c.

Si cantare uis domino,habes quid dicas XCV.Cantate domino canticũ nouũ, &c. XCVII.Cantate domino canticum nouum, quia mirabilia fecit.

Si paruus fortè in aliquo uſu fratribus anteponeris, ne extollaris contra ipſos, ſed dans gloriam deo,pſalle tu quoq; CLI. Quid gloriaris in malitia, qui potens es iniquitate,qui proprius dei es. alias CL.Laudate dominum in ſanctis eius, laudate eum in firmamento uirtutis eius.

Si canere uis obedientiam habentem alleluia, habes CIIII. Cõfitemini domino,& inuocate nomen eius. CV. Cõfitemini domino quoniam bonus, quoniam in ſeculum miſericordia eius.Quis loquetur potentiã domini. CVI.Confitemini domino quoniam bonus, &c. Dicant nunc qui. & CX.Confitebor tibi domine in toto corde meo. CXI.Beatus uir qui timet dominũ,in mandatis eius uolet nimis. CXII.Laudate pueri dominum,&c. CXIII.In exitu Iſraël de Aegypto,&c. CXIIII.Dilexi quoniam exaudiet dominus. CXV.Credidi,propter quod locutus ſum. CXVI. Laudate dominum omnes gentes. CXVII. Confitemini domino quoniã bonus,&c. Dicat nũc Iſrael. CXVIII.Beati immaculati. CXXXIIII. Laudate nomen Domini. CXLV.Lauda anima mea dominũ, &c. CXLVI.Laudate dominũ, quoniam bonus eſt pſalmus. CXLVII. Lauda Hieruſalem dominum. CXLVIII.Laudate dominum de cœlis. CXLIX. Cantate domino canticum nouum, laus eius in eccleſia ſanctorum. & CL.Laudate dominum in ſanctis eius,&c.

Si ſeorſum uis canere de ſaluatore,habes de eo in quouis pſalmo. Præcipuè uerò habes XLIIII. Ad te domine leuaui animam meam. CIX.Dixit dominus domino meo,ſede à dextris meis, &c. indicantes ipſius ex patre legitimam genera-

tionem, & corporalem eius præſentiam. X.autem,ſcilicet,In domino confido.& LXVIII.ſcilicet,Saluũ me fac deus. prædicentes de diuina cruce, & quantũ pro nobis inſidiarũ ſuſcepit,& ꝙ multa paſſus eſt. & II.Quare fremuerunt gentes.& CVIII.Beati immaculati: ſignificantes Iudæorũ inſidias, & malignitatem,& Iudæ Schariotí proditionem. Item XX.Domine in uirtute tua. XLIX.Deus deorum dominus locutus eſt. & LXXI.oſtendentes regnum eius, & iudicandi poteſtatem,& eius præſentiam in carne. X.autem,Conſerua me domine,quoniã ſperaui in te,&c.indicat eius in carne reſurrectionẽ glorioſam. XXIIII.Domini eſt terra & plenitudo eius. & LXVI.Omnes gentes plaudite manibus, &c.nũtiant eius in cœlum aſcenſum. XCII.Dominus regnauit. XCV.Cantate domino canticum nouum,cantate,&c. XCVII.Cantate domino canticum nouũ,quia mirabilia fecit. XCVIII.Dominus regnauit,iraſcantur populi: ſi leges, ſpeculari poteris,quæ dominus nobis beneficia per paſſionem contulit.

Talis eſt ſtylus & character Pſalmorũ,ad hominum utilitatem.

ANGELI POLITIANI AD MAGNANIMVM LAVRENTIVM MEDICEM, PETRI F. IN Platonis Charmidem, è Græco à ſe in Latinum conuerſum, Præfatio.

CVM ſæpe mecum animo reputarem,magnanime Laurenti Medices, & tanꝙ ex alta quadam ſpecula humanæ huius uitæ conditionem intuerer,illud in primis cùm admirabile mihi, tum miſeratione digniſſimũ uiſum eſt, quòd cum omnes homines pari quidẽ ſtudio ad felicitatẽ ipſam tanꝙ ad portũ aliquem tutiſſimũ uiam affectent, adeò tamẽ pauci tanta præſertim, tam multorum inueſtigatione exiſterent, qui ad eam adipiſcendam recto uirtutis itinere ingrederentur. Sed cùm & natura quidem ipſa ad felicitatis indagationẽ quoſdã quaſi igniculos noſtris mentibus inſeruerit,&(quod in Protagora Plato ait) neminem omnium non inuitum peccare ſapiẽtes arbitrentur, illud mihi profectò maximè extare uiſum eſt, omnem malorum omniũ cauſam, quæ quidem humano generi plurima ſanè atꝗ acerbiſſima incubuerint,quibuſꝗ uniuerſa uita noſtra uelut turbulentiſſimis tempeſtatibus hinc atꝗ illinc perpetuò iactetur,non tam noſtra nobis uoluntate,ꝙ illius inueniendæ difficultate emanaſſe. Hinc itaꝗ effectum eſt, ut quæ homines ſinguli per ſe ipſi nacti ſint,ea quidem mordicus teneant:alienis uerò,atꝗ ad ſe minimè pertinentibus, dies noctesꝗ pro ſe quiſꝗ anxiè inhient, multoꝗ, ꝙ quorum ipſi potiti ſint priora ea, ac potiora eſſe arbitrentur. Atꝗ illi quidem nauibus,ut eſt apud Flaccum,atꝗ quadrigis bene uiuere petẽtes,& tanquam inter omnis generis margaritas,precioſam unam,de qua diuina ſapiẽtia locuta eſt,in tenebris perueſtigantes,cùm neꝗ pondere,neꝗ tactu, neꝗ item magnitudine eam à cæteris diſcernere ualeant,concurſant temerè, & rixantur inter ſe,atꝗ inſidis quibuſdã imaginibus allecti,dum id quod indagatur, habere ſe ambigunt,neꝗ omittere quas legerint, neꝗ à quærendi labore, obſtinatis iam animis deſiſtere audent. Nempe uerò hoc illud eſt, quod Homerus ille noſter diuinæ ſapientiæ quaſi quidam Oceanus,herbam quam moly uocat,quaꝗ Vlyſſes à Ioue per Mercuriũ accepta,quaſi quodam antidoto contra Circes ueneficia uſus ſit,nigra quidẽ radice ipſam, flore aũt lacti ꝙ ſimilimo, uiriſꝗ mortalibus inuẽtu difficilimam eſſe dicit. Quapropter cùm tantis ſimus ignorantiæ tenebris prępe-

diti

diti, tantisq́ idcirco laboribus ac periculis exerceamur, non minus profectò nobis, q̃ Homerico illi Diomedi & uulnere & sudore in conferta hostiũ acie laboranti, sapientissimæ Palladis, hoc est, sanctissimæ philosophiæ auxiliũ implorandum est, quæ & ipsa nobis omnẽ illam, quæ nostris nunc oculis obducta mortales hebetat uisus, atq; humida circùm caligat, nubem eripiat, ut (quod diuinè idẽ Homerus cecinit) sit nobis lumine promptũ Purgata iam in luce hominem spectare, deumq́. Nisi enim philosophiã ipsam totius uitæ ducẽ, & uirtutis, ut ille inquit, indagatricẽ atq; expultricẽ uitiorũ assequamur, quæ immortalis dei munere è cœlo in terras ad regendũ gubernandumq́ hominẽ demissa est, nunq́ profectò nobis uel pura in luce refulgere, uel preciosam illam margaritam nostro (ut aiũt) marte eruere, uel ab humanæ huius uitæ illecebris, quæ nos Circæi poculi instar in feras bestiasq́ conuertunt, ullo pacto euadere licebit. Verumenimuero ut nõ ex omni ligno, ueteri prouerbio, Mercurius fingitur: ita profectò nõ cuiusuis naturæ est intima philosophię adyta penetrare. Qui enim animo angusto sordidoq́ essent, rerumq́ humiliũ cupiditatibus mancipato, eos Plato in eo quem de Rep. inscripsit libro, à sacrosanctæ philosophiæ limine, ceu profanos quosdam, atq; ad eam capessendã minimè idoneos, nõ iniuria ablegauit. Haud enim quaquã fieri posse arbitratus est, ut quem animũ sordida illa rerũ ignobiliũ cura occupauerit, eo ipso humanarũ diuinarumq́ rerũ scientia cõprehenderetur. Est etiam Platonis eiusdẽ in Phœdone uera illa, & tibi Laurenti certè non inaudita uox, par omnino esse, ut qui ad sapientię studiũ se conferant, prius quidẽ emoriantur, animumq́ ipsum ab omni corporis sensu contagioneq́ auertant, & quasi in suũ ius, suamq́ libertatẽ uindicent. Quod cùm ita habeat, nihil profectò minus sapientię studioso cõsentaneũ esse potest, q̃ cibi potionisq́, ac fœdioris etiã corporis uoluptatis, uestis præterea, & calceorũ, aliorumq́ huiuscemodi nimia appetitio, & cura, quæ ipsius tantũ corporis cultui, usuiq́ nulla animi participatione subministret. Quamobrem cùm ad philosophiã ingredientibus prima nobis censorio quasi supercilio temperantia occurrat, eademq́ diligenti examine multũ ac diu pensitatos ad recondita usq; sapientiæ arcana comitet, nemini profectò obscurũ uideri potest, ingens omnino quiddã, atq; eximiũ, maiusq́ multo, q̃ quantũ facilè pręstare homines possint, suscipere, ac profiteri eos qui se philosophi nomine, maximeq́ Platonici censere nõ erubescant. Itaq; cùm cõplures id temporis garrulos, nugaces, putidulos, ineptos, eosdem leues, pusillos, inuidos, gloriosos, auaritiæ, luxuriæq́ iuxtà addictos, animaduerterẽ, qui hoc sanctissimũ philosophi nomen illotis (ut ita dicã) manibus harpyiarũ more attrectare et cõtaminare nefas nõ putẽt, atq; in ipsum academiæ sacrariũ refractis iam pudoris ac reuerẽtiæ claustris, quasi canes in templũ temerè impudenterq́ irrumpant, operępreciũ facturũ me existimaui, si quem ego uel ab ipsis inferis tantæ temeritatis uindicem excitarẽ, qui aut interdicto cum leuiculis hisce abiectissimisq́ homunculis cõtenderet, aut ex iure manu consertũ uocaret, quòd in alienas (ut inquit Cicero) possessiones tam temerè irruissent. Atq; ego quidẽ cùm ad eum qui hoc prouinciæ susciperet perquirendũ toto animo & cogitatione conuerterer, in ipsum peropportunè incidi Platonẽ, philosophorũ omniũ sine controuersia parentẽ ac deum, totiusq́ sapientiæ quasi quoddã (ut aiunt) terrestre oraculũ. Qui cũ perdiu sanè (ut uidebat) latinè sciẽdi auidissimus fuisset, libenter equidẽ ego hanc ab eo gratiã, quam uidebam uelle, iniui, eumq́ pauculis admodũ diebus, quos apud me sit diuersatus, latinũ sermonem edocui. Quem quidẽ ille (quæ sua est docilitas) ita sanè auidè celeriterq́ arripuit, ut ad litem iam ipsam philosophorũ simijs intendẽdam omni studio accingi

uideretur. Quapropter cùm te unũ, magnanime Laurenti Medices, id quod uidere aliquando ille perq; impẽse cupiebat, ex uniuersa hominũ multitudine existere intelligat, qui & remp. sapiẽter geras, & philosophiã omniũ bonarum artiũ parentem longo iam tempore exulantẽ, quasi postliminio in patriam reuoces, nihil profectò antiquius habuit, q; ut euestigio incredibili quodã animi ardore, maximaq; alacritate uisum te, salutatumq;, tuæq; uirtuti, quoad eius fieri posset, gratulatũ accurreret. Te unũ sibi tam iusta in causa iudicẽ, præcipuè nuncuparet. Tecum ut cum optimo academiæ patrono, acceptas identidẽ à simiolis istis iniurias cõtumeliasq; liberius expostularet. Tecũ de hac ipsa, quam sæpe dicimus, temperantia acutissimè disputaret, & quid de ea ipse sentiret, subtiliter prosequeretur. Quã quidẽ ille ab ipso statim disputationis exordio, quasi quandã in delubri uestibulo æditimã collocat. Haud enim omnino quenquã penitissimis illis philosophiæ mysterijs initiandũ censet, qui non ipsam prius temperantiã sit consecutus. Neq; uerò id iniuria. Vt enim agricola, cùm iam stirpibus sentibusq; agrum bene omnem purgarit, tum demũ sementẽ ipsam aggredit̃: ita profectò homines debent, cùm iam omnem rerũ sordidarũ cupiditatem atq; intemperantiã ex animis porrò eiecerint, ceterosq; huiuscemodi affectus ferro atq; igni, uariaq; disciplinarum machinatione persecuti fuerint, tum demũ purgatis iam animis, ueræ sapientiæ semina excipere oportet, ut nulla pullulantiũ cupiditatũ quasi spinarũ cõmixtione suffocata, ad ipsam beatitudinis frugẽ maturè perueniant. Atq; hoc est scilicet, cur prisci illi theologi, Homerus, Orpheus, Hesiodus, Pythagoras itẽ, & hic ipse de quo agimus, Plato, alijq; q; plurimi musarũ, ueræq; sapiẽtiæ antistites, multiplicem illã totius philosophiæ cognitionẽ per quædam fabularũ atq; ænigmatum inuolucra, integmentaq; tradiderint, & quasi sepibus quibusdam cancellisq; obstruxerint, ne religiosa quodammodo Eleusiniarũ dearũ mysteria profanarentur, & quasi suibus (quod dici solet) margaritæ obijcerentur. Verissimũ enim est, quod Pythagoricus Lysis in epistola ad Hipparchũ scribit. Qui corruptis obscœnisq; moribus, speculationes sermonesq; diuinos immisceat, nihil omnino secus agere, q; si cœnoso puteo purissimã infundat aquam, quæ & cœnũ conturbet, & suam ipsius contaminet puritatẽ. Quod cum ita sit, magnanime Laurẽti, dignum profectò te, tuaq; uirtute ac sapiẽtia feceris, si diuinũ hunc philosophũ animi uirtutisq; magistrũ, tecũ, id est, cum homine temperatissimo de temperantia disputaturum, præstanti illa tui uultus hilaritate, atq; eximia quadã, qua tu insigniter excellis, humanitate comiter benigneq; excipies. Et quicquid tibi uel familiæ cura, uel amicorũ negotia, uel respub. tribuet otij, id omne ad illius præcepta celebranda, tecumq; recolenda potissimùm conferes. Si enim cœlestis huius musæ cantibus, aures mentemq; adhibueris, nunq; profectò insidiosæ illæ nostri Homeri Sirenulæ (quas tamẽ ipse ab ineunte iam ætate à tua nõ modò familiaritate, sed etiã congressu in hunc usq; diem cana iam tum prudentia, adultaq; uirtute prohibuisti) nunq; illæ te blandissimis noxiorũ carminum irritamentis, illecebrisq; seducent. Sed ut Platonẽ tandem ipsum latinè tecũ de temperantia disputantem, atq; hunc rabularũ leuissimum gregem, qui sacrosanctũ Platonici philosophi nomẽ tam profanè sibi, tamq; impudẽter arrogãt pollutæ religionis reum agentẽ, eosq; tua quidem potissimùm sententia, omnibus uerò deinceps suffragijs damnatos pronuntiantem audias: age iam, patrone mi dulcissime, uacuas philosopho aures, intentumq; animũ, quantũ in te est, paulisper accõmoda: cuius tamen singula uerba Angelũ Politianũ tuum semel tibi, iterumq; commendant. εὐτύχει μουσηγέτα.

PLATONIS

PLATONIS CHARMIDES DE TEMPERANTIA, AB ANGELO POLITIANO IN LAtinum è Græco conuersus.

SOCRATES.

VENI equidē nudiustertius ex Potidæa ab exercitu, tum(ut qui peregrè diutius absfuissem) libenter me ad cōsuetos amicorum conuentus contuli,atq; in Taurei palæstram, eam quæ ex aduersum templo Basilicę sita sit ingressus,magnum ibi hominum numerum offendi,quorū ego alios ne noram quidem, plurimi autem ipsorum noti mihi aderant: ut uerò me deimprouiso ingredientem conspexerunt, statim omnes eminus aliunde alius me salutare. Chærephon uerò insanienti similis è medijs exiliens currere ad me, apprehensá que manu, O' mi, inquit, Socrates,& quomodo nobis è pugna saluus aduenis? (Haud enim ita prius q̃ nos illinc proficisceremur,bellum in Potidæa gestum erat,cuius belli rumor apud eos quidem, qui illic adessent, q̃ nuperrimè increbuerat.) Hic ego ut tute,inquam,cernis.Atqui huc,inquit,nuntiatum est,cùm ipsum omnino bellum atrocissimum fuisse,tum in eo illustrium q̃ plurimos cecidisse.Et uerò,inquam,ritè ad uos perlata sunt.Tum ille: An tu,inquit,pugnæ interfuisti? Interfui. Huc ergo agedū, ait, sedensq; nobis singula enarrato. Neq; enim dum omnia liquidò intelleximus. Et cum dicto sessum me adducens, secus Critiam Calęschri filium constituit. Vt uerò consedi,tum ipsum Critiam, tum alios salutaui, simulq; ijs enarraui,quæ me de exercitu,diuersi pro se quisq; diuersa interrogarent. Vt autem super ijs satis cuiq; factum uisum est,ego item ex eis uicissim percunctari occœpi, tum quo nunc pacto philosophiæ studia in ciuitate uigerent, tum uerò ex adolescentibus essent ne aliqui aut sapientiæ,aut pulchritudinis, aut utriusq; pariter gloria excellentes. Hoc loco ad ostium Critias intuens, cùm gregem adolescentulorum intrò ad nos euntium,interq; se altercantium, simulq; aliam turbā à tergo subsequentem conspicaretur,de formosis quidem, ô Socrates, confestim (ut opinor) certior fies,inquit. Qui enim huc ad nos pergunt,tū præuij sunt eius, tum amantes,qui unus omnium (ut nunc quidem est) adolescentium, habeatur pulcherrimus.Atqui & ipsum quoq; aspicio, iam proximè ad nos accedentem. Quis uerò,inquam ego, aut cuius tandem est? Nosti sanè & tu,inquit(tametsi ille nondū adolescentiam inierat,cùm tu à nobis profectus es)Charmidem Glauconis auunculi nostri filiū,meumq; sobrinum. Noui equidem, per Iouem inquā. Neq; enim malus uel tunc erat,cùm adhuc puer esset.Nunc uerò(ut arbitror)facilè iam in adolescentiam peruenerit.Statim,inquit,scies,& quantus ille, & qualis euaserit.Hæc dum loquitur,cōmodùm Charmides ingreditur: Et mihi quidē, ô socie,nihil pensi. Quod enim ad formosos attinet, facilè equidem alba sum regula carpentarij.Omnes enim ferè,qui ea ætate sint,formosi mihi uidētur.Enimuero cùm ille mihi tūc uel corporis amplitudine, uel forma admirabilis est uisus, tum cęteri unà omnes eius amore correpti uidebantur,adeò exterriti tumultuantesq; fuere,ut primùm ille in palæstram concesserat. Complures præterea, & alij amantes à tergo subsequebātur.Quod uerò ad uiros attineret,minimè equidem admiratione dignum ducebam.Ego autem uel ipsos quidem ad pueros animum aduerti,ut nemo ex ijs unus alium quempiam intueret,ne is omnino quidem,qui inter eos esset minimus: sed illū omnes unū tanq̃ dei statuam contemplabantur.

Tum me cōpellans Chærephon: Quid tibi uerò, inquit, uidet adolescens, ô Socrates, num nā uultu honesto? Nihil inq; supra. At uerò (inquit) si sese nūc exuere uelit, ne ille iam tibi uel deformi esse uultu uidebit, ita omni, prius reliqua corporis facie pulcherrimus est. Atqui ijs quidem ipsis, quæ à Chærephōte dicta essent, & reliqua consentiebant. Et ego, ô Hercules inquam, ut mihi uirū inexpugnabilem describitis, si modò unū ad hęc accesserit, idq; paululū quiddam. Quid nam? inquit Critias. Si animū ad uirtutem haud ineptū habeat. Sanè uerò par est ô Critia, eiusmodi esse ipsum, quandoquidem uestra ex familia duxit originē. At uerò, inquit ille, & hoc quoq; ipso q̄ pulcherrimus, quamq; optimus est. Cur uerò inquā, nō hoc ipsum primò eum exuimus, idemq; prius q̄ corporis speciē contemplamur. Omnino enim (quæ sua ætas est) disputationis iam satagit. Et ualde, inquit Critias, siquidē ille, & philosophus sanè est, & ut alij, ipsiq; sibi uidet, adeò poeticus. Hoc uerò inq; boni, ô amice Critia, ex alto uobis principio ab ipsa iam Solonis cognatione emanauit. Sed cur non tandem mihi indicas adolescentem, atq; huc ad nos accersi iubes? Neq; enim arbitror, q̄ iunior sit, turpe illi erit nobiscum differere, cùm tute hic adsis, quem ille tutorem cōsobrinumq; sit nactus. At pulchrè, inquit, dicis. Eum iam accersamus: & cum dicto ad seruum, qui subsequebatur: Eia, inquit, puer Charmidem accerse, eiq; nuntia, uelle me ipsum medico inspectandū præbere, qui eum de imbecillitate cōsulam, qui mihi manè aiebat laborare sese. Et ad me cōuersus Critias: Hodie, inquit, cùm bene manè exurgeret, capitis grauedine nonnihil afflictari questus est. Sed quid te tandem prohibet, quo minus assimulare possis, aliquod capitis habere pharmacū? Nihil sanè inquam. Veniat modò. Atqui iam, inquit, aderit, id quod est factū. Venit enim, risumq; mirificū concitauit. Vnus em̄ quisq; nostrū, qui inibi consideremus, dum adolescenti locū cedit, proximū detrudere obnixè, quo ille apud se potissimū sederet, usquedum eorū qui in extremo acquiessent, alterū quidem in pedes cōsurgere perpulimus: alterū uerò obliquum deturbauimus. Ille uerò cùm ad nos peruexisset, inter me & Critiam medius cōsedit. Hic uerò iam, ô amice, hæsitare ego, & mea omnis illa audacia excisa esse prorsus, quam ego præ me à principio tuleram, quasi cū illo essem percq; facilè disputaturus. Vt uerò Critias, eum me ipsum inquit esse, qui id tenerem pharmacū, atq; ille inspexit me oculis quiddam præ illis ferens, ô q̄ ineuitabile, simulq; se ad me interrogandum parauit, omnesq; qui in palæstra adessent, eodem confluentes corona nos undiq; circumuenerunt, tūc ego iam ô generose, & quæ sub uestimento essent inspexi, & urebar, & iam non amplius mei ipsius eram, & sapiētem Cydiam in amatorijs iudicabam, qui de formoso puero alij præcipiens cùm loquitur: Caue, inquit, ne cùm aduersus leonē inulus uenerit, partem illi eripiat carniū. Ipse enim mihi uidebatur ab huiusmodi pecude expugnatus esse. Querenti uerò illi, an ipsum capitis pharmacū tenerem, uix id quodammodo respondi tenere me. Quid igitur, inquit, est? Et ego folium quoddam, & cantatio supra pharmacum, quam qui canat, eoq; utatur, incolumis porrò euadat necesse est. Cantationem uerò

Reliquum summa diligentia quæsitum, habere nequiuimus.

ANGELI POLITIANI PRAELECTIO IN PRIORA ARISTOTELIS ANALYTICA.

LAMIA.

TABVLARI paulisper lubet, sed ex re, ut Flaccus ait. Nam fabellæ, etiam quæ aniles putantur, non rudimentum modò, sed & instrumentũ quandoq; philosophiæ sunt. Audistis ne unquam Lamiæ nomen? Mihi quidẽ etiam puerulo auia narrabat, esse aliquas in solitudinibus Lamias, quæ plorantes glutirent pueros. Maxima tunc mihi formido Lamia erat, maximũ terriculum. Vicinus quoq; adhuc Fesulano rusculo meo lucẽs fonticulus est: ita enim nomen habet, secreta in umbra delitescens, ubi sedem esse nunc quoq; Lamiarũ narrant mulierculæ, quæcũq; aquatum uentitant. Lamiam igitur hanc Plutarchus ille Cheroneus, nescio doctior, an grauior, habere ait oculos exemptiles, hoc est, quos sibi eximat, detrahatq; cũ libuit, rursusq; cùm libuit, resumat, atq; affigat: quemadmodũ senes ocularia specilla solent, quibus hebescenti per ætatem uisui opitulãtur. Nam & cùm quid inspectare auent, insertant quasi forfici nasum. Et cùm satis inspectarunt, recondũt in theca. Quidam uerò etiam dentibus utuntur æquè exemptilibus, quos nocte non aliter reponunt, quàm togam: sicuti uxorculæ quoque uestræ comam suam illam dependulam & cincinnos. Sed enim Lamia hæc, quoties domo egreditur, oculos sibi suos affigit, uagaturq; per fora, per plateas, per quadriuia, per angiportus, per delubra, per thermas, per ganeas, per conciliabula omnia: circũspectatq; singula, scrutatur, indagat, nihil tam bene obtexeris, ut eam lateat. Miluinos esse credas oculos ei, aut etiam emissicios, sicuti Plautinæ aniculæ: nulla eos præterit, quamlibet indiuidua minuties: nulla eos euadit, quamlibet remotissima latebra. Domũ uerò ut reuenit, in ipso statim limine demit illos sibi oculos, abijcitq; in loculos. Ita semper domi cæca, semper foris oculata. Quæras forsitã, domi quid agitet. Sessitat, lanã faciens, atq; interim cantillat. Vidistis'ne, obsecro, unq; Lamias istas uiri Florẽtini, quæ se & sua nesciũt, alios & aliena speculãtur? Negatis? Atqui tamẽ sunt in urbibus frequẽteis, etiamq; in uestra: uerũ personatæ incedũt, homines credas, Lamiæ sunt. Harũ igitur aliquot prætereuntẽ fortè conspicatæ me, substiterũt, & quasi noscitarẽt, inspexere curiosius, ueluti emptores solẽt, mox ita inter se detortis nutibus cõsusurrarũt: Politianus est, ipsissimus est, nugator ille scilicet, qui sic repẽtè philosophus prodijt. Et cũ dicto auolarũt, quasi uespæ dimisso aculeo. Sed ꝙ repentè me dixerũt prodijsse philosophũ, nescio equidẽ, utrum'ne illis hoc totũ displiceat, philosophum esse, quod ego profectò non sum: an quòd ego uideri uelim philosophus, cùm longè absim tamen à philosopho. Videamus ergo primùm, quod'nam hoc sit animal, quod homines philosophũ uocant, tum spero facilè intelligetis, non esse me philosophũ: neq; hoc dico tamen, ꝙ id uos credã credere, sed ne quis fortasse aliquãdo credat: nõ quia me nominis istius pudeat, si modò ei possim re ipsa satisfacere, sed ꝙ alienis titulis libẽter abstineo:

Ne si fortè suas repetitum uenerit olim
Grex auium plumas, moueat cornicula risum.

De hoc igit primũ, mox etiã de eo agemus, utrum'ne esse philosophũ turpe ac malum sit: quod ubi docuerimus non esse, tum de nobis ipsis nonnihil, deq; nostra hac professione loquemur. Audiui equidẽ Samiũ fuisse olim quendã iuuen-

tutis magistrum, candidatum semper, & capillatum, femore etiam aureo conspicuum, natum sæpius, ac renatum. Nomen illi erat, Ipse. Sic discipuli certè uocabant sui. Sed eos discipulos, ut ad se quemque receperat, statim prorsus elinguabat. Præcepta uerò ipsius si audieritis, risu, scio, diffluetis. Dicam tamen nihilo secius. Ignem, aiebat, gladio ne fodicato, stateram ne trãsilito, cerebrũ ne comedito, cor etiam ne comedito, supra sextarium ne sedeto, maluam transferto, sed eam ne comedito: aduersus solem ne loquitor, uiam regiam ne declinato, per semitas ingreditor: cùm lecto surges, stragula complicato, uestigiumque corporis confundito, anulum ne gestato, ollæ quoque uestigium turbato in cinere, hirundines intra domum ne admittito, contra solem ne meijto, speculum ne spectato ad lucernã, dextrum pedem priorem calciato, sinistrum priorem lauato, unguiũ criniumque tuorum præsegmina ne cõmmingito, sed in ea despuito. Hic idem faba quoque sic semper abstinuit, ut Iudæus porco. Si quem autem aliquando gallum gallinaceũ candidula pluma et pinnis inuenisset, eum uerò protinus in germani fratris diligebat loco. Ni cachinnos metuam, qui iam clanculum puto ebulliũt, habeo aliud quoque quod narrem: sed narrabò tamen: uos, ut libet, ridetote. Bestias docebat, tam feras, quàm cicures. Et sanè ursa Daunia quędam fuisse memoratur magnitudine horribili, feritate formidabili, pestis acerba boum atque hominum. Hanc ad se hic uir, si modò ipse erat uir, blandè uocauit, manu permulsit, domi habuit aliquãdiu, pane aluit, & pomis, mox dimisit, adiurãs, ne quod animal post id attingeret. Illa uerò in montes suos, & syluas abijt mitis, nec animantium deinde obfuit cuiquam. Vultis'ne etiam de boue audire? Bouem Tarenti in agro quodam pascuo fortè cõspicatus uiridem adhuc fabaciam segetem morsu truncantem: rogauit bubulcum, moneret bouem suum, ne illam depasceretur. Huic bubulcus illudens: Atqui, inquit, bouatim loqui nescio, tute si scis, potius moneto. Non cunctatus ipse, accessit propius, et in aurem boui illi diutulè locutus, impetrauit, non modò ut in præsens, sed ut etiam in perpetuũ pabulo fabacio abstineret. Itaque bos ille Tarenti deinde molliter consenuit, in Iunonis fano sacer habitus, cibisque hominũ uesci solitus, quos illi obuia turba offerebat. Hic igitur ipse, tam portentosæ sapiẽtiæ professor ac uenditator, interrogatus olim à Leõte Phliasiorum tyranno quid hominis esset, philosophum se esse respondit. Iterũ rogatus, quid sibi illud uellet inauditum antea nomen: etenim sibi ipse tunc extempore confinxerat: Vitam ait hominum perinde esse ut mercatum, qui maximo ludorum apparatu totius Gręcię celebritate habeatur. Multos enim eò cõfluere mortaleis, alios alia causa. Quosdam enim ut mercimonia sua uenditent, & friuola, qui tẽtoriola etiam passim, & umbracula quasi laqueos & retia tendunt pecuniolæ: quosdam rursus ut sese ostentent, ac suas exhibeant dotes. Ibi ergo pariter uisuntur, & qui discum procul expellit, & qui pondus robustè attollit, & qui spacij plurimùm transilit, & qui lucta plurimos deijcit, & qui cursu longissimè præuolat. Ibi & funerepus periclitatur, & petaurista iactatur, & saccularius præstigiatur, & uenenarius inflatur, & diuinaculus hallucinatur, & aretalogus nugatur, & circulator illudit, & gladiator eludit, & orator blanditur, & poeta mẽtitur. Postremò alios liberalius institutos, coire ad ludos eos aiebat, ut loca uiserẽt, ut ignotos homines, artesque & ingenia, & nobilissimorum opera artificum contemplarentur. Ita igitur & in hanc uitam diuersis homines studijs conuenire: quorum alios pecuniæ desiderio, deliciarũque teneri: alios principatus & imperij cupidine sollicitari, alios gloriæ stimulis agitari, alios uoluptatum blandicijs titillari. Sed inter omneis præcellere tamen eos, & esse quàm honestissimos, qui rerum pulcherrimarũ speculatione cõtenti sint:

coelumque

cœlumq; hoc ſpectent, ſolemq; & lunã, & ſiderũ choros: ſolem, qui ſit ipſe fons luminis: lunam, quę inde lucem hauriat, tam uaria, tam inconſtans: ſidera, quorũ uagent᷑ alia, hæreant alia in ueſtigio ſemper, omniaq; nihilominus rapiantur: qui tamen ordo pulchritudinẽ habeat ex illius participatu, quod intellegibile primũ ſit, quodq; ipſe numerorũ rationumq; naturam interpretabatur: quæ per uniuerſum decurrens et cõmeans arcano quodã uel ornatu, uel ordine cuncta deuinciret. Quotcunq; igitur pulchra, diuina, ſinceraq; primò, hoc eſt, in fonte ipſo ſint, eundemq; tenorem peragentia, horũ eſſe ſciẽtiam quandã, quæ ſophia nominatur, id nomen latinè ſapientia eſt, eiusq; ſophiæ ſtudioſum, uocatũ modò eſſe à ſe philoſophũ. Olim autẽ apud ſeculum priſcũ, ſapientes appellari conſueuerant, etiam qui ſellularias quaſdã callebant artes. Vnde uates Homerus fabrum quoq; lignarium ſapientem uocat. Sed extitit Athenienſis quidam ſenex, altis eminens humeris (ut aiunt) quem etiam putant homines Apolline ſatum. Hic ſapiẽtis eſſe negauit eas arteis, quæ plerunq; uitæ inſeruiant, ſiue illæ neceſſariæ, ſiue utiles, ſiue elegantes, ſiue ludicræ, ſiue auxiliares ſint. Propriã autẽ philoſophi eſſe ſupellectilem dixit, numerorum ſcientiã, quos, inquit, à natura hominis ſi remoueris, etiam ratio perpetuò perierit. Numeros autẽ ille nõ corporeos accipiebat, ſed ortum ipſum, poteſtatemq; paris & imparis, quatenus rerum naturæ conſentiant. Poſt hoc etiã deorum atq; animantium genituræ, quæ Theogonia Zoogoniaq; uocentur, & item ſiderum cognitioni uacaturum dicebat, lunæq; circuitum, quo menſes includãtur, quo plenilunia fiant, ac ſolis anfractus indagaturum, brumas & ſolſtitia peragentes, uiciſſitudinesq; dierum & noctium, cõmutationesq; temporum quadripartitas: ad hæc ſtellarum quinq; uagantium errores, minimè unq; errantes, earumq; curſus, prægreſſiones, ſtationes, tum fixa certis locis aſtra, quæ mira quadam tamen celeritate, cum cœlo ipſo in aduerſum rotentur & rapiant᷑. Huic accedere aiebat oportere eam, quæ ridiculo nomine Geometria uocetur, in qua numerorum ſimilitudo conſpicitur, à planis ad ſolida progrediens, ubi ratæ cernuntur rationes, ex quibus tota ſonorum ſcientia conflatur. Illam tamen in primis neceſſariã eſſe artem, qua uerum à falſo dignoſcitur, qua mendacium refutatur, ſicuti è diuerſo eſſe occupatiſſimã uanitatem, quæ artificium hoc nõ ſequitur, ſed ſimulat, uerumq; colorem fuco mentitur. Vt autem peruenire ad intellectum naturæ eius tandẽ philoſophus poſſit, quæ ſemper eſt, quæq; ſub corruptione generationeq; nõ fluitat, hanc ei quam diximus, terendam eſſe aiebat uiam, diſciplinasq; has difficiles an faciles omnino perdiſcendas, aut certè deum fortunamq; inuocandam. Sed enim talem hunc philoſophum naſci etiam affirmabat oportere idem ſenex è matrimonio ſacro, hoc eſt, ex optimis parẽtibus. Non eñ ex omni ligno (ſicuti dicit᷑) Mercurius fit. Vt autẽ rami & ſurculi praui, tortuoſiq; natura, minimè unq; redigi ad rigorẽ ſuum queunt, quamuis manu tractentur, & emolliant᷑, ſed ad naturalẽ illã ſtatim prauitatẽ recurrunt: ſic ij, qui parum nati honeſtè, parum educati ingenuè ſunt, continuò ad humum ſpectant: hoc eſt, uiliſſima quædã miniſteria adamant, nec in ſublime animos attollunt, nec recti unquã, nec liberi ſunt. Si autẽ Elei Piſei'ue, apud quos Olympia celebrari ſolita, neminẽ ſe nudare ad certamen illud patiebantur, niſi qui parentes, & ſtirpem generis docere poſſet labe omni carere: nec tamen ibi animorum, ſed corporum certamen agebat᷑, nec præmium aliud petebatur, q̃ corona ex oleaſtro: cur nõ idem quoq; (aiebat hic ſenex) in uirtutis certamine obſeruetur? Porrò hunc & ipſum ueritatis indagandæ ſtudioſum eſſe, & habere quàm plurimos eiuſdẽ ſtudij ſocios, adiutoresq; uelle, ſcilicet qui norit, euenire idem in philoſophia, quod in uenatu.

Si quis

Si quis enim feram solus uestiget, is eam uel nunquã, uel ægrè deprehendet. Qui uenatores aduocet alios, facilè ad ipsum cubile perueniet. Et in hac igitur ueritatis quasi uenatione loca abrupta confragosaq; sunt plurima, arboribus clausa circùm, atq; horrentibus umbris, quæ lustrare solus nequeas. Sed quemadmodum gentilitiæ quædam familiarũ notæ feruntur, ut Seleucidarum ancora, Pelopidarum eboreus humerus, Aenobarbarũ rutila barba: sic philosophi omnes habere hoc in primis, uelut insigne debent: ut sint mendacij osores, ueritatis amatores: quanq; aliquod mendaciũ quoq; philosopho congruit: ut cùm se ipse, & sua extenuat. Quali Socrates ironia fertur eleganti usus aduersus inflatos sophistas: ut qui ab homine refellerentur, imperitum agente, facilius intelligerent, q; omnino nihil ipsi scirent. At uerò siqui etiam sibi illa impudenter affingunt, unde absunt longissimè, molesti ubiq; sunt, sed in his præcipuè studijs. Enimuero pecuniarum quoq; abesse amor debet: nec ultrà quærẽdum, q; quatenus otium suppeditetur philosophiæ. Non enim uir bonus mihi erit unquam, qui uelut oculos honesti ad auri splendorẽ summiserit, quiq; depactione turpi fidem suam prodiderit, et integritatem. Nam sicuti aurum igni, ita auro etiam homines explorantur. Sed nec arcana cuiusq; curiosius, & scrupulosius, ut illæ, quas diximus, lamię, rimabitur: nec scire uolet secreta domus, atq; inde timeri. Etenim sapientem iudicabit Aesopũ, qui unumquemq; hominũ duas gestare ait manticas, seu uocare peras malumus, anticam scilicet, & posticam, hoc est, alteram in pectus, alteram in tergũ propendulam, plenamq; utramq; uitijs: sed anticam alienis, posticam cuiusq; suis. Inde homines uidelicet sua uitia non cernere, aliena cernere. Atq; utinam obuerterentur aliquando hæ manticæ, ut sua quisq; intueri uitia posset, aliena non posset. Talem nobis igitur ueri ac legitimi philosophi adumbrauit imaginẽ senex ille Atheniensis, qui toto uertice, ac toto etiã pectore supra cęteros fuit, eumq; semper quandiu uiueret, mortem cõmentari aiebat: solumq; tamen in hac quoq; uita felicem esse, & beatũ. Cæterùm inueniri omnino tales. q; paucissimos, & penè albis esse coruis rariores. Nũc si me talem uel dicam, uel etiam opiner esse, qualem modò philosophũ descripsi, stultior Corœbo sim. Nã & disciplinas illas uix attigi, quæ philosopho cõpetunt: & ab ijs, quos dixi, moribus ac uirtutibus absum longissimè. Sed fingite esse me talem, num ob id quæso culpandus? an uana, an mala ars philosophia? Ita certè uisam scio nonnullis olim, præsertimq; potentioribus. Agrippina illa Augusta Neronem filiũ dicitur ob id à philosophiæ studio reuocasse, q; inutilis esset imperantibus. Domitianus urbe philosophos, atq; Italia pepulit: nullum ob crimen, nisi quòd philosophi erant. Atheniẽses cicuta Socratẽ, parentem propè ipsum philosophiæ sustulerũt. Fortunatissima olim ciuitas Antiochia maledictis insectata & cauillis est Romanũ principem Iulianũ, nihil ob aliud, nisi q; erat philosophus, ac barbam (qui mos erat ueterum philosophantiũ) nutriebat. Quid quòd & libros omneis comburere philosophorũ tyrannus olim Barbarus destinauerat? Et fecisset, nisi eum Algazeles pio quodam cõmento, sed parum tamen specioso reuocasset ab incœpto. Verùm de his non miror. Scelesti enim moribus, & facinorosi, luxuriaq; & delicijs corrupti, superciliũ ferre nõ poterant philosophię. Magis illud miror, toties eam à doctis quoq;, & alioqui bonis fuisse exagitatam: & quidẽ, quod indignemur, secundo populo, hoc est, magno successu, magna exagitantiũ laude. Nam & Romanus Hortensius homo eloquẽtissimus, atq; idẽ nobilissimus, cùm philosophiã uituperasset, meruit, ut eius nomine librũ Cicero inscriberet, & illustriorẽ eũ traderet posteritati. Et Dion ille Prusieus, qui prior tulit oris aurei cognomentũ, nulla in oratiõe, cùm quidẽ plurimas ediderit,

eloquen-

eloquentior habetur, quàm in ea, quæ contra philosophos est. Et Aristophanes antiquæ author comœdię, nulla in fabula tantum ueneris aut uirium creditur exeruisse, quantum in illa, cui titulum fecit Nubes, in qua lepidissimè philosophum Socratem descripsit, saltum pulicis metientem. Sed & Aristides ex ea oratione, quam aduersus Platonem pro quatuor Atheniensium proceribus scripsit, multo illustrior mihi, & celebrior uidetur factus, quàm è cæteris omnibus quas composuit plurimas: cũ tamen sit illa expers artificij, nec ulli rhetorices formæ satis congruat. Veruntamen arcana quadam pulchritudine floret, & gratia, nominibusq; ipsis, & uerbis, mirum, quantum delectat. Quid ille autem Phliasius Timon, qui Sillos amarulentum composuit opus: Non'ne magnum sibi & ipse nomen ex irrisũ philosophorum comparauit? Cæterùm non continuò malum uideri debet, quod est à quibusdam reprehensum. Nam & dulcis sapor omnium creditur præstantissimus, qui tamen aliquibus, etiam'que bene ualentibus parum gratus. Sermunculi isti hominum uidelicet, ac rumusculi, similes umbræ sunt. Vt autem crescente umbra, uel decrescente, corpus tamen ipsum, cuius illa est umbra, neq; crescit, neq; decrescit: ita nec melior fit quisquã, dum uulgò laudatur, nec itẽ peior, dum uituperat̃. Quòd si philosophandũ non est, secundũ animi uirtutẽ uiuendum non est. At sicut animo uiuimus, ita animi uirtute bene uiuimus. Quemadmodum sicuti oculis uidemus, ita oculorũ uirtute bene uidemus. Qui bene uiuere non uult, is ne philosophetur. Qui turpiter uiuere uult, is philosophiã ne sectetur. Veniunt ecce in mentem Pythagorei Architæ dicta quædam prorsus aurea, de libro eius, qui de Sapientia inscribitur, selecta: quæ nisi molestum est, Latinè ad uerbum referam. Sic inquit: Sapientia in rebus omnibus humanis excellit, ut in sensibus uisus, in anima mens, in sideribus sol: uisus enim longissimè tẽdit, plurimasq; rerũ formas amplectitur: & mens quasi regina, quodcunq; opus est, ratione excogitationeq; perficit, ac uisus quidam, uisq; est rerum pręclarissimarũ: & sol ipse oculus est, atq; animus naturæ totius, per quem scilicet omnia cernuntur, gignuntur, nutriuntur, augẽtur, fouentur. Homo uerò animantium omnium longè sapiẽtissimus, uim quippe habet illam, qua speculari omnia possit, ac scientiam prudẽtiamq; ex omnibus elicere, ut in quo deus ille maximus rationẽ quasi uniuersam impresserit, ac signauerit, ubi rerum species omnium distinguerentur, significationes'que nominum forẽt, & uerborum, sic ut loca etiam certa uocum sonis assignata sint. Hactenus Architas. Mihi autem uidetur & illud, qui philosophari nolit, etiam felix esse nolle. Nam si tunc felices sumus, cùm bona adsunt nobis plurima, sed adsunt ita, ut & prosint: nec prosint autem, nisi utamur: bene autem ut utamur, scientia una facit, scientiam autem philosophia uel affectat, uel possidet: profectò ut felices efficiamur, philosophandum est. An quæso nostra curabimus, hoc est, corpus, & opes: nos ipsos, hoc est animum, posthabebimus? Vt autem medicina corpus, ita animum curat philosophia. Sed cùm tres animi nostri seu partes, seu uires, ratio, ira, cupiditas sint, prior illa diuina, posteriores quasi brutæ: num quæso ipsam quidem cupiditatem, id est, belluam multorum capitum, præterea'que iram, ceu furentem leonem, molliter educabimus, quasiq; corroborabimus: rationem autem, quæ propriè homo est, fame confici, & esse imbecillam semimortuam'que patiemur? Vt scilicet huc atque illuc à monstris geminis, uelut ille in fabulis Hippolytus raptetur, & membratim quasi discerpatur, ac dilanietur? Quòd si uitam refugimus solitariam, ciuilem uerò sequimur, & urbanam, non'ne intelligimus, artes esse in ciuitate, quæ uitæ commoda suppeditent? Esse alias item, quæ illarum utantur opera?

rursus

rursus alias quæ famulentur, alias quæ imperitent? inq; his utpote nobilioribus, etiam bonum ipsum, præcipuè reperiri? Sed quæ sola iudiciũ teneat rectũ, quæq; ratione ipsa utatur, atq; uniuersum bonum contempletur, ea certè uel uti, uel imperare omnibus suapte natura potest. Talis autem, præter philosophiã, nulla omnino est. Cur igitur pudeat philosophari? At, inquies, difficilis nimium philosophiæ cognitio est. Imò uerò, si uestigijs indagetur, nulla penè ars ingenua cognitu facilior. Semper enim quæ priora sunt, notiora posterioribus. Et quorũ natura melior, eorum quoq; facilior intellectus, quàm quorum deterior. Sit huius argumentum facilitatis & illud, quòd ad maximum incrementum breui peruenit philosophia, nulla etiam proposita mercede. Et quotusquisq; est ingeniosorum, cui non otium sit in uotis, ut philosophari liceat? Hoc autem profectò non fieret, si philosophari labor, ac non potius uoluptas esset. Quid quòd exercere id studium semper, meditariq; possumus, ut quod nullis extrinsecus indigeat instrumẽtis, ut cui nullus incongruens sit locus: ubi enim fueris, præstò erit ueritas. Sed ut non difficilima perceptu philosophia est, ita nec obuia cuiq; tamen, & exposita. Vigilantibus enim se, non dormientibus ingerit. Nos autẽ ita ridiculi sumus, ut uilissimæ æruginis gratia, etiam trans Herculis columnas, etiam ad Indos nauigemus. Philosophiam uerò ut adipiscamur, ne per hyemem quidem uigilias saltẽ pauculas toleramus. Sed quòd uoluptatem diximus esse in philosophia maximam, quò facilius intelligere possitis, fingite aliquem uobis cũctis affluentem delicijs, qui nihil omnino sapiat, qui prudẽtia penitus uacet, an quisquam uiuere huius uitã uolet? Equidem non puto: sicuti nec semper ebrius, nec semper esse puer, nec dormire semper, ad morem Endymionis, eligat quispiam. Quanquam enim aliqua etiam in somnis gaudia sunt, falsa illa tamen, adumbrata, imaginaria, non uera, nõ solida, non expressa sunt gaudia. Cur autem & mortem propè omnes expauescimus? Quoniam puto cuiq; terribile, quod ignoratur, ut quod obscurũ, quod tenebricosum est: sicuti contrà amabile, quod intelligĩt, ut quod apertũ, quod illustre est. Inde etiam arbitror fit, ut parentes nostros potissimùm ueneremur, quorum uidelicet beneficio factum sit, ut hunc solem, & stellas, atq; hanc publicam lucem intueamur. Quin rebus etiam delectamur potissimùm, quas consuetas habemus, eosq; maximè diligimus, quibus cum diutius uersati sumus, ac uulgò amicos etiam notos appellamus. Si igitur quæ nota sunt, delectãt, cur etiam nosse ipsum ac sapere delectet? At id maximè propriũ philosophiæ est: aut igitur nihil agendum in hac uita, nihil expetendum est, aut in sola philosophia, tanquam in portu requiescendum. Subijciamus quæso, oculis hominum uitam. Quid ea est omnis, præter inanem umbram: uel, ut significantius ait Pindarus, umbræ somnium? Homo bulla est, antiquũ inquit prouerbium. Nam quantum uiribus ab elephanto, quantum celeritate uincimur à lepusculo? Gloria hæc autem fastosa, quæ nos plerunq; agit præcipites, ut nihil aliud est, quàm meræ nugæ? Vt nihil aliud quàm nebula? Procul enim si spectes, magnum quiddam esse putes: ubi propinques, euanescit. Forma porrò & dignitas corporis pulchra ob id nobis, & honesta, quòd hebeti sumus obtutu. Nam si lyncei essemus, ac penetrare oculis in corpora, & introspicere possemus, etiam formosissimum quemq; nauseabũdi aspiceremus, adeò nobis multa uisu tetra, & fœda, prorsus que deformia occurrerent. Quid obscœnas commemorem uoluptates, quibus pœnitentia semper comes. Age uerò quid in rebus nostris omnibus uel solidum, uel diuturnum? Nam ut stare aliquid, aut durare nonnunquam putemus, imbecillitas nostra facit, atq; æui breuitas, ita quod ueteres opinati quidam sunt, animas nostras in corpora, tanquam in carcerem conie-

conjectas

coniectas,magnorum scelerum pœnas luere,quanquam non omnino uerum,tamen etiam nec absurdum planè uideri potest. Nam cùm sit anima iuncta agglutinataque corpori,ac per omneis artus,omneisque sensuum quasi meatus extenta, & explicata, non alio mihi uidetur supplicio affecta, quam quo Mezentius ille Vergilianus miseros ciues suos afficiebat.Ita enim de eo canit poeta noster:

Mortua quinetiam iungebat corpora uiuis,
Componens manibusque manus,atque oribus ora,
Tormenti genus,& sanie,taboque fluenti,
Complexu in misero,longa sic morte necabat.

Nihil igitur in rebus humanis studio curaque dignum,preter illam,quam pulchrè uocat Horatius diuinæ particulam auræ,quæ facit ut in hoc ceco rerum turbine,tamen uita hominum tutò gubernetur. Deus enim est animus nobis,deus profectò, siue hoc Euripides primus dicere ausus, siue Hermotimus, siue Anaxagoras. At nulla,inquis, proposita est merces philosophantibus: ego uerò ne desidero quidem mercedem,quoties ipsum quod agitur, sibi est merces. Ergo si comœdia in theatro agetur,aut tragœdia,si gladiatores in foro committentur, omnis eò statim populus confluemus spectatum,nulla illecti mercede: naturam uerò ipsam rerum pulcherrimam spectare gratis non poterimus? At nihil agit philosophia, tantum contemplationi uacat.Esto,modum tamen cuiusque præscribit officio:sic autem & uisus in corpore,quanquam ipse opus nullum peragit,dum tamen aut indicat unumquodque, aut iudicat, ita opifices adiuuat, ut non plus manibus debere illi se, quàm oculis suis sentiant.At est philosophus homo rudis & secors,& qui ne uiam quidem sciat ipsam,qua itur in forum,nesciat ubi aut Senatus habeatur,aut populus coeat, aut lites dirimantur: leges,decreta,edicta ciuitatis ignoret: studia candidatorum,conciliabula, conuiuia, comessationes, ne somniet quidem, quid alicubi agatur, quid cui bene cesserit,aut malè,cui sint uxorię,cui paternę maculæ,cui suę,magis profectò ignoret,quam quantus numerus Libyssæ arenæ Laserpiciferis iacet Cyrenis. Adde quòd nec uicinum quidem suum cognoscit,nec scit utrum sit albus, an ater, utrum sit homo an belua. Sed nec illa ipsa cernit interdum,quæ sunt ante pedes.Itaque irrisus ab ancilla Thressa Milesius Thales dicitur, quòd nocturnis intentus sideribus,in puteum deciderat: Stulte enim (inquit illa) ò Thales cœlum uidere studes, qui non uideris quod erat ante pedes. Ergo si hominem hunc adducas in curiam, aut ad prætorem, aut item in concionem, iubeasque de ijs dicere, quæ tractentur, quæque ante oculos interque manus sint,hæsitet,titubet,stupeat,caliget,quasi uolucris sit implicita uisco, quasi ad solem uespertilio, risumque de se præbeat non uni Thressæ ancillulæ,sed lasciuis ipsis pueris abacum conscribellantibus, ita ut ab eis uix barbam quoque illam suam defendat baculo.Quòd si quis eundem conuitio feriat,tacet,mutus est,nihil habet omnino quod respondeat. Etenim aliorum nescit errata,nec in cuiusquam uitia inquisiuit.Tum si quis laudat sese premodum,atque effert,auscultante ipso: si quis regem,tyrannum'ue aliquem beatum prædicat: si quis generis claritudinem repetit à tritauo,desipere hos omneis putat, & effusius ridet, nescio utrum quia nimis insolens,an quia delirus.Talis profectò est,inquies,præclarus iste tuus philosophus,non minus credo à te sine causa, quam sine fine laudatus. Quid ad hæc dicam? Quid respondebo? Equidem cuncta esse fateor ueriora ueris.Nescit forum philosophus,nescit lites, nescit curiam, nescit hominum conuenticula,nescit flagitia: partim aliena putat hæc à se, partim minuta nimis, & pusilla: quocirca despicit,ac turbæ hominum sordidæ relinquit, ut quib. idoneus esse possit etiam quilibet è populo.Themistocles ille dux magnus,cùm cæsas à se in littore

Barbarorum copias inſpectaret, monilia forte quædam, & armillas aureas iacentes conſpicatus, præteriens ipſe, comiti cuidam ſuo monſtrauit, & tolle, inquit, illa tibi: non enim tu es Themiſtocles: ita ergo & iſtis abſtinet philoſophus, ut uilibus, ut parũ ſe dignis. Adeoq; interdũ neſcit ea, ut etiam neſcire ſe neſciat. Peregrinatur enim ſemper illius animus, & multa leuatus aura, quaſi ille Dircæus Horatij Cygnus, tendit in altos nubiũ tractus, ac cœli, terræq; menſor, & naturæ conſcius, dum totum longè & latè circunſpicit orbem, effugiunt curas inferiora ſuas. An uerò ille, aliud regem putabit, q̃ ſubulcum, aut opilionem, aut bubſequam? Sed eo peiore conditione, quo peioribus imperat. Peiores enim beſtijs, etiamq; immanibus, imperiti ſunt homines. Itaq; nihil ille aliud mœnia ciuitatum, quàm ſepta aliqua putabit, & caueas, quibus efferi illi greges includãtur. An ei magna eſſe uidebuntur agri mille iugera, cui terra ipſa puncti inſtar uidetur? An is non eum deridebit, qui ſe generoſiſſimum putet, quòd auos quinq; fortè, aut ſex nobiles numeret, & diuites? cùm ſciat in ſtemmate cuiuſuis, & ſerie generis propè innumeros inueniri, & ſeruos, & barbaros, & mẽdicos. Nec eſſe regem quenq̃, qui non è ſeruis natus: nec item ſeruum, cui nõ origo ſint reges. Omnia enim iſta quæ diſtant, longa ætas miſcuit. Sed imaginem uolo uobis elegantiſſimam referre, Iamblichi illius Platonici, quem ueteris Græciæ conſenſus uocare diuiniſſimũ ſolet. Finge, inquit, tibi ſpacioſam quampiam ſpeluncam, recedentem q̃ maximè introrſus, cuius excelſæ ad lumen pateant fauces: in eius autem ſpeluncæ penetralibus fac eſſe homines, qui ab ipſa uſq; infantia illic ſederint, habiti ſemper in uinculis, atq; his ita adſtricti, ut neq; ad fauces illas conuertere ſe, neq; cõmouere quoquã, ſed nec intueri quicquam ualeant, niſi quod è regiõe ſit: à tergo autem, ſupraq; eos procul maximus quiſpiam luceat ignis, interq; ignẽ ipſum, & quos diximus uinctos uia ſit, quaſi ſublimis, & altè penſilis, iuxtaq; uiam paries. Tum per eam uiam gradiantur plurimi, uaſa inſtrumentaq; alia manibus geſtantes, & animantium effigies, uel lapideas, uel ligneas, uel materia quauis alia: quæ tamen geſtamina omnia, dum transferuntur, extent ſupra eum, quem diximus parietẽ: qui autem homines illa baiulent, alij quidem taceant, ut fit, alij inter ſe colloquantur: deniq; ſit ſcena iſta omnis, quaſi cùm præſtigiatores interiecto uelo, ſupra id uelum minutas quaſdam nobis oſtentant imagunculas, quaſiq; pupas, ridiculè loquaces, ac geſticulatrices, rixantes inter ſe, cõcurſanteſq; per ludicrum. Quid autem ſibi, inquies, uult imago hæc tam exquiſita, tamq; abſona? Dicã. Credamus nunc eos homines, quos dixi, immobiles, & adſtrictos uinculis, eſſe haud abſimiles nobis. Quid igitur hic uidebunt? Se quidem certè ipſos non uidebunt. Sed nec inter ſe uincti uinctos, nec item geſtamina illa: nam & ſunt ipſi in tenebris, & reſpectare nequeunt. Puto autem uidebunt umbras eas tantum, quas ille ignis, quem diximus, in aduerſam ſpelunçe frontem iaculetur. Quòd ſi colloqui etiam illos inter ſe contingeret, credo umbras ipſas ueras planè eſſe res dicerent. Cæterùm ſi uocis etiam imago illa ludibunda, quæ græcè Echo dicitur, colloquẽtibus ijs qui prætereant, in ipſa illa antri fronte reſonet ac reſultet: an cẽſes alium loqui putaturos, quàm ipſam illam umbram, quæ tranſeat? Equidem non arbitror. Imò uerò opinor nihil omnino eſſe uerum ſuſpicaturos, prçter umbras. Sed agedum, ſoluamus nunc eos, & eximamus uinculis, atq; à tanta (ſi poſſumus) inſipientia uindicemus. Quid eueniet? Credo ubi cuiquam ipſorum manicas, atq; arcta uincula leuari iuſſeris, ubi ſurgere ocyus, ac reſpicere, & ingredi, & ſpectare lucẽ coegeris: angetur primò, & radijs oculos perſtringet: nec aſpicere illa poterit, quorum imagines hactenus aſpexerat. Quòd ſi quis hunc hominem ſic alloquatur:

Heus tu

Heus tu, nugas antehac uidisti, res ipsas nunc uides. Præterea si res ei ostendens ipsas, interroget, quid unaquæq; illarum sit: non'ne hunc tu putas hęsitabundum diu, & ancipitem, ueriora fuisse illa tamen pertinaciter crediturum, quæ prius cernebat, q̃ quæ nunc ostendantur? Quid si quis eundem cogat egredi aliquando ad puram lucem, non'ne oculos ei credimus dolituros? Non'ne auersurũ radios coniecturumq; se in pedes, quantum queat, ut ad simulacra illa sua reuertatur q̃ primùm, quis dubitet? Age, si quis per ardua illum & accliuia ui protrahat ad lumen, non'ne indignabit̃ homo, & reluctabitur? Moxq; sub auras planè euectus, torquebit aciem prorsus, ut ille Herculis Cerberus: nec ferre diem, nec illa intueri, quæ dicant̃ bona poterit, nisi paulatim quidẽ assueuerit. Ergo umbras primũ cernet, dein solis in aqua simulacrũ, tum corpora ipsa fulgoris immunia, post hæc autem etiam in cœlum tollet oculos, ac noctu primùm suspiciet lunam & stellas, mox etiam interdiu ad ipsum solem dirigere audebit obtutum: cogitabitq; secũ, scilicet hunc esse, qui tempora distinguat, quiq; anni uices peragat. Hunc eorum quoque esse autorem, quæ ipse antea in antro illo tetro spectare erat solitus. Cedo quid hic uolutabit animo? quid faciet? quoties carcerem cæcum, quoties uincula, quoties uerè umbratilem sapientiam recordabitur? Equidem puto gratias dijs aget magnas, ingentes, quòd inde se emerserit tandem: dolebitq; uicem sociorum, quos in tantis reliquerit malis. Quòd si etiam in spelunca laudari, præmijsq; affici, & honoribus consueuissent, quicunq; simulacra illa acutius uiderẽt, aut qui facilius meminissent, quæ priora ex his, quæ posteriora, quæ'ue simul excurrissent, aut item qui quasi addiuinarent, quæ proximè subitura his forent, an euenturum putamus unquã, ut honores illos, ut laudes, ut præmia noster iste concupisceret, aut his deniq; inuideret, qui consecuti illa fuissent? Non puto, quin potius credo, ultra Sauromatas fugere ei liberet, & glacialem Oceanum, q̃ uel regnare inter istos. Verùm redeat iam hic idẽ, quasi postliminio ad illam ipsam sedem, inamœnã, & cæcam, non'ne ipse iam cæcutiet, à sole profectus in tenebras? non'ne si certamen fortè ibi ponatur, quis omniũ acutissimè umbras easdem cernat, superabitur hic noster, & erit omnibus derideculo? Sic ut uno ore uincti illi clamẽt cæcum reuertisse in speluncam socium, periculosumq; esse iter foras: tum si qui soluere iterum aliquem ex ipsis tẽtent, atq; ad lucem producere, resistat ille scilicet quisquis fuerit, manibus ac pedibus, & trahentium sese, etiam si possit, in oculos inuolet unguibus. Interpretarer sanè imaginis huius sensum, nisi apud uos loquerer, Florentini, magno homines ingenio, magna solertia. Nunc illud tantum admonebo: uinctos in tenebris homines, nullos esse alios, quàm uulgus, & ineruditos: liberũ autem illum, clara in luce, & exemptum uinculis, hunc esse ipsum philosophum, de quo iamdiu loquimur. Atq; utinam is ego essem. Nõ enim tam metuo inuidiã, crimenq; nominis huius, ut esse philosophus nolim, si liceat. Sed audire iterum uideor Lamias illas, ita mihi ad hęc tam multa, tamq; altè repetita, breuiter & aculeatè respondentes: Frustra, Politiane, laboras, ut auditoribus his probes ac declares, philosophum te non esse. Nihil est quod metuas, nemo tam stultus, ut hoc de te credat: nec autem ipsæ, cùm te repentè prodijsse philosophum dicebamus (quod te, ut uidemus, uerbum nimis urit) hoc uidelicet sentiebamus, esse te philosophum: nec ita imperitæ aut præposteræ sumus, ut philosophiam tibi obiectaremus pro crimine: sed illud indignabamur, facere te, ne grauiore utamur uerbo, subarrogãter, qui triennio iam philosophũ te profitearis, ac nunq; scilicet ante id tempus operam philosophiæ dederis. Ob id enim nugatorem quoq; te diximus, quòd illa diu iam doceas, quæ nescias, quæ non didiceris.

Audio equidem nūc uerò,& intelligo,quid dicatis, quid sentiatis,bonæ Lamiæ. Sed uicissim uos quoq; audite me parūper,si uacat. Ego me Aristotelis profiteor interpretem: q̃ idoneum,non attinet dicere: sed certè interpretem profiteor, philosophum non profiteor.Nec enim si regis quoq; essem interpres,regem me esse ob id putarē,nec apud nos Donatus puta,& Seruius,apud Græcos Aristarchus, & Zenodotus continuò se poetas profitentur, quoniam quidē poetas interpretentur.An non Philoponus ille Ammonij discipulus,Simplicijq; condiscipulus, idoneus Aristotelis est interpres? At eum nemo philosophū uocat,omnes grammaticum. Quid? non grammaticus etiam Cous ille Xenocritus,& Rhodij duo, Aristocles atq; Aristeas,& Alexandrini itē duo,Antigonus ac Didymus,& omnium celeberrimus idem ille Aristarchus? Qui tamē omnes(ut Erotianus est autor)Hippocratis interpretati sunt libros: sicuti alij quoq;,quos Galenus enumerat: nec eos tamen quisquam medicos esse ob id putat.Grammaticorū enim sunt hæ partes,ut omne scriptorum genus poetas, historicos, oratores, philosophos, medicos,iureconsultos excutiant atq; enarrent. Nostra ætas parum perita rerum ueterum,nimis breui gyro grammaticum sepsit: at apud antiquos olim tantū autoritatis hic ordo habuit,ut censores essent, & iudices scriptorū omniū soli grammatici,quos ob id etiam Criticos uocabāt:sic ut non uersus modò(ita eñ Quintilianus ait)censoria quadam uirgula notare,sed libros etiam, qui falsò uiderētur inscripti,tanq̃ subdititios submouere familia permiserint sibi. Quin autores etiã, quos uellent,aut in ordinem redigerent,aut omnino eximerent numero. Nec enim aliud grammaticus græcè,q̃ latinè literatus . Nos autem nomen hoc in ludū triuialem detrusimus, tanq̃ in pistrinum. Itaq; iurè cōqueri nunc literati possent, & animo angi,quo nomine Antigenides ille tibicen angebatur.Ferebat Antigenides parum æquo animo,quod monumentarij ceraulæ,tibicines dicerentur:indignari literati possunt, quòd grammatici nunc appellentur etiam,qui prima doceant elementa.Cæterùm apud Græcos hoc genus,nō grammatici, sed grammatistæ: non literati apud Latinos,sed literatores uocabantur.Verùm aliàs de grammaticis.Nunc ad me redeo:non scilicet philosophi nomen occupo,ut caducum: non arrogo,ut alienum,propterea quòd philosophos enarro. Rogo uos,adeon esse me insolentem putatis,aut stolidum, ut si quis iurisconsultum me salutet, aut medicum,non me ab eo derideri prorsus credam? Cōmentarios tamen iamdiu (quod sine arrogātia dictum uideri uelim) simul in ius ipsum ciuile, simul in medicinæ autores parturio,& quidem multis uigilijs, nec aliud inde mihi nomē postulo,q̃ grammatici.Hanc mihi rogo appellationem nemo inuideat,quam semidocti quoq; aspernantur, ceu uilem nimis, & sordidam . Euge,inquiunt Lamiæ, concedimus ut uocere grammaticus,non tamen ut & philosophus. Quomodo enim tu philosophus? qui nec magistros habueris, nec id genus unq̃ libros attigeris,nisi si fungino esse genere philosophos credis,ut una eos pluuia statim procreet,aut terrigenis illis similes,quos poetæ de glebis protinus & sulcis cum clypeo producunt, & galea. Num fortè illud dices, te tibi ipsum fuisse magistrum? sicuti de se aiebat Epicurus: aut noctu inspiratã tibi diuinitus philosophiã, sicuti Aesopo fertur? Vrgent me nimis eæ Lamiæ,itaq; non iam cum illis agam:sed uobiscum,quos mihi fore arbitror æquioreis.Nec autem allegabo nūc uobis familiaritates,quæ mihi semper cum doctissimis fuere philosophis: non etiam extructa mihi ad tectum usq; loculamenta ueterum cōmentariorum,præsertimq; græcorum,qui omnium mihi doctores præstantissimi uideri solēt. Sed ita uobiscum paciscar:Si nullus in nostris aut scriptis aut sermonib.odor est philosophię,nemo audisse

audiſſe me philoſophos, aut eorum attigiſſe libros arbitretur: ſin plurima ſint in eis quæ ſectam redoleant aliquam: tunc me, ſi non peperiſſe ipſum talia, ſaltẽ didiciſſe credite à doctoribus. Quòd ſi uituperantur ij qui multa ſpondeant, antequã pręſtent, cur ego uiciſſim non lauder, qui prius hoc præſtiterim, quantulumcunque eſt, quàm omnino unquã ſpoponderim? Oues, inquit Stoicus Epictetus, in paſcua dimiſſæ, minimè apud paſtorem ſuum gloriantur ueſpere, multò ſe paſtas gramine, ſed lac ei affatim, uelluſque præbent. Ita nec quiſquã prædicare ipſe debet, quantũ didicerit, ſed quòd didicerit afferre in mediũ. Quod ego proculdubio & feciſſe hactenus, & facturus deinceps uideor, approbãtibus Muſis, quarũ ſacra fero ingenti perculſus amore. Quare quoniam libros Ariſtotelis de Moribus iampridẽ proximè aũt Porphyrij quinque uoces, & Ariſtotelis eiuſdem Prædicamenta, cum ſex illis Gilberti Poretani principijs: libellumque qui dicitur Perihermenias: tum uelut extra ordinem ſophiſticos elenchos intactum ab alijs opus, & penè inenodabile, ſum publicè interpretatus: uocant ecce me nunc eundem ad ſe reſolutoria duo uolumina, quę Priora uocantur. In quibus omnis rectè ratiocinandi regula continetur. Qui quanquã libri ſpinoſiores alicubi ſunt, & multis rerum uerborumque difficultatibus inuoluti, tamẽ ob id eos etiã libẽtius, alacrius, animoſius aggredior, quòd ferè in omnibus gymnaſiis à noſtrę ætatis philoſophis, nõ quia parum utiles, ſed quia nimis ſcrupuloſi, prætereuntur. Quis mihi igitur iure ſuccenſeat, ſi laborem hunc interpretandi difficilima quęque ſumpſero, nomen uerò alijs reliquero? Me enim uel grammaticum uocatote, uel ſi hoc magis placet, philoſophaſtrum, uel ne hoc ipſum quidem. Cæterùm uolo ut hic iam noſter ſermo ſimplex, ut uidetis, & humi repens, quemadmodum à fabella cœpit, ita deſinat in fabellam. Siquidem, ut Ariſtoteles ait, etiam philoſophus natura philomythos, id eſt, fabulæ ſtudioſus eſt. Fabula enim admiratione cõſtat, admiratio philoſophos peperit. Sed audite iam fabellam: Aues olim propè uniuerſæ noctuam adierunt, rogaruntque eam, ne poſthac in ædium cauis nidificaret, ſed in arborum potius ramis, atque inter frondes: ibi enim uernari ſuauius. Quin eidem quercũ modò enatam puſillã, tenellamque oſtendebant, in qua ſcilicet molliter (ut aiebant) & ſidere ipſa aliquando noctua, & ſuum ſibi conſtruere nidum poſſet. At illa facturam ſe negauit. Quin inuicem conſilium dedit ijs, ne arbuſculæ illi ſe crederent: laturam enim quandoque eſſe uiſcum, peſtem ſcilicet auium. Cõtempſere illæ (ut ſunt leue genus, & uolaticum) ſapientis unius noctuę conſilium. Iam quercus adoleuerat, iam patula, iam frondoſa erat: Ecce tibi aues illæ omnes gregatim ramis inuolitant, laſciuiunt, ſubſultant, colludunt, cantillant. Interea quercus ea uiſcum protulerat, atque id homines animaduerterant. Implicitę ergo repentè ibi omnes pariter miſellę, ac fruſtra eas ſera pœnitentia ſubijt, quòd ſalubre illud conſilium ſpreuiſſent. Atque hoc eſſe aiunt, cur nũc aues omnes, ubiubi noctuã uiderint, frequẽtes eam quaſi ſalutant, deducũt, ſectantur, circunſidunt, circumuolitant. Etenim conſilij illius memores, admirantur eam nunc ut ſapientem: ſtipantque denſa caterua, ut uidelicet ab ea ſapere aliquãdo diſcant. Sed opinor fruſtra, imò uerò etiam interdũ cum magno ipſarũ malo. Nam ueteres illæ noctuæ re uera ſapientes erant, nunc multæ noctuæ ſunt, quæ noctuarũ quidẽ plumas habent, & oculos, & roſtrum, ſapientiam uerò non habent. Dixi.

ANGELI POLITIANI PRAELECTIO, CVI TITVLVS PANEPISTEMON.

QVI libros aliquos enarrare Aristotelis ingrediuntur, consueuere à principio statim philosophiam ipsam uelut in membra partiri, quod & Themistium facere uidemus, & Simplicium, & Ammoniũ, & alios itẽ Peripateticos ueteres. Mihi uerò nunc Aristotelis eiusdem libros de Moribus interpretanti cõsilium est, ita diuisionẽ istiusmodi aggredi, ut quoad eius fieri possit, non disciplinæ modò, & artes uel liberales, quæ dicunt̃ uel machinales, sed etiam sordidæ illæ, ac sellulariæ, quibus tamen uita indiget, intra huius ambitum distributionis colligant̃. Imitabor igitur sectiones illas medicorũ, quas Anatomas uocant. Imitabor & tabulariorũ calculos. Nam & diuidam singula propè minutatim, & in summam summarum redigã, quò possit unumquodq; uel facilius percipi, uel fidelius retineri. Nec autẽ me fallit, ꝙ sit operis ardui, ꝙ nec ab ullo tentatum hactenus, ꝙ deniq; obtrectatoribus opportunũ, quod polliceor. Sed ita homo sum. Sordent usitata ista, & exculcata nimis, nec alienis demùm uestigijs insistere didici, quoniam in magnis etiam uoluntas ipsa laude sua nõ caret, & uilissimos hominum Plato existimat imitatores, meritoq; ob id à uate Horatio seruũ pecus appellati sunt. Obtrectatorum uerò nulla prorsus habenda ratio: qui si nunc desit occasio, facilè tamen inueniẽt alteram. Illud obsecro, ne quenquam perturbet, quod ipsis artium uocabulis, etiamq; græcis utar interdum, siquidem pleraq; sic exposita reperiuntur, ut latinè nondum loqui didicerint: sed & multa diuersis artibus, disciplinisq; cõmunia semel explicata, mox quasi digito notari, nutuq; significari sat erit. Nũc adeste animis, quæso, & auribus omnes, ac fauete dicenti: magnam (ni fallor) & ex perspicua breuiq; rerum tantarum distinctiõe utilitatem, & ex erudita quadã, nouaq; uocum diuersarum uarietate uoluptatẽ percepturi. Nec pompam tamen hic orationis, aut uerborum phaleras expectetis, & pictæ tectoria linguæ. Nam quod eleganter Manilius inquit astronomus,

Ornari res ipsa negat contenta doceri.

Tria sunt igitur inter homines genera doctrinarum: Inspiratum, inuentũ, mixtum. In primo genere Theologia nostra, in secundo mater artium Philosophia, in tertio Diuinatio sita est.

Theologia deũ speculatur, ut in eo cũcta sunt, ut ab eo proficiscunt̃, ut ad eundem redeunt, ut in eodem cõquiescunt. Huius instrumentũ duplex est, uetus atq; nouum. Quod utrunq; in legales, historicos, morales, propheticosq; libros diuiditur, quos Canonicos appellamus.

Philosophia spectatiua est, actualis, rationalis. Sed spectatiua pars, aut res considerat materiæ prorsus implicitas, aut à materia penitus abiunctas, aut medias quasdam re coniunctas, intellectione distractas, easq; uel substantias, uel accidentia: rursus hæc, aut qua multitudo sunt, aut qua magnitudo. Multitudo, ut absoluta, ut relata. Magnitudo, ut amẽs, ut mobilis. Ex hoc igit̃ spectatiui generis quasi stemmate naturalis, & prima philosophia, tum quę de anima pertractat, & mathematicæ quatuor, seu doctrinales, Arithmetica, Musica, Geometria, & Sphærica cum suis illis quasi pedissequis, Calculatoria, Geodesia, Canonica, Astrologia, Optica & Mechanica nascuntur.

Actualis pars mores expendit, sed aut singulorum, aut familiæ, aut ciuitatis.

Vnde

Vnde quasi trigeminus partus moralem, dispensatiuam, ciuilem'que protulit.

Rationalis,aut indicat,aut narrat,aut demõstrat,aut suadet,aut oblectat.Vnde Grammatica,Historia,Dialectica, Rhetorica, & Poetica emerserunt.

Naturalis aut circa ea uersatur,quæ cõmuniter insunt rebus,aut circa ea quæ ui dentur inesse,nec insunt.Inesse uidentur nec insunt,inane & infinitum.Insunt autem uel principia,uel quæ principijs adnexa,uel quæ de principijs exorta. Principia sunt aut causæ,aut concausæ. Causæ aut efficientes,aut finales. Concausæ uel formales,uel materiales. Causis tamen exemplariam Plato, concausis officialem adiunxit.Principijs adnexa,motus,locus,tempus, & continuum. De principijs orta,simplicia & cõposita. Simplicia, uel sempiterna, ut cœlũ: uel corruptilia, ut elementa.Composita uel imperfecta,uel perfecta. Imperfecta, quæ gignuntur in sublimi.Rursus perfecta,uel inanima,ut metalla: uel animata, quæ aut uegetabilia,aut sensibilia,aut horum media. Vegetabilia,ut plantæ,quæ aut herbæ,aut frutices,aut arbores. Sensibilia,ut animalia,quæ uel rationalia,ut homo: uel ratione carentia,ut bruta.Media sunt,quæ Græci zoophyta uocant.

Naturalis aũt philosophiæ quasi alumna medicina est,quam Theophilus græcus autor in theoricen practicenq́; diuidit:theoricenq́; rursus in naturę causarum signorumq́; rationes,hoc est,physiologicon,ætiologicon,simioticon. Item physiologicon in elemẽta,humores,cõplexus,particulas,potestates, officia.Sic ætiologicon in causas præuertentes,præuias,continentes,quæ procatarctica,proegumena,synectica uocat.Simioticon rursus in prę̄sentiũ discerniculũ,futurorũ prę̄sagium,præteritorũ memoriam.Practicen denuò salubriũ dicit esse, & eorũ quæ curam desiderẽt,alterumq́; hygijnon,alterũ therapeuticon appellat.Quod quoniam in uictu,medicamentis,manuq́; fit,nũc diæteticon, nunc pharmaceuticon, nunc chirurgicon.Quod aũt uictu curat,id aut senectutẽ gubernat,& gerocomicon,aut defectos reficit,& analepticon,aut noxam præcauet,& prophylacticon appellatur. Medicos autẽ ueterinarij sequuntur,quos hippiatros Græci uocant, hisdem quibus medici uestigijs ingredientes,quamuis alij quidã morbi sint in iumentis.Etenim coriginosi farciminosiq́; fiunt equi.Malleo,pulmunculo,exungulatione, cæterisq́; similibus laborant: quod genus hominem rarenter attingit.

Prima philosophia deũ,mentesq́; corpore seiunctas, ac multiplicia doctrinarũ omniũ principia,quæ uocamus axiomata, sed naturæ uestigijs indagat.

Animæ uis triplex,quæ uegetat,quæ sentit,quæ ratione utitur.Prima in alẽdo, agendo,gignendo continetur. Altera in sensibus quinq;,sensu cõmuni, phantasia,memoria.Tertia in intellectu: qui actu dicitur,appellaturq́; mẽs, & eo qui potestate.Cuius partes opinio,& dianœa, quæ nescio an rectè cogitationis uocabulo exprimatur. Expetitio uerò in ratione uoluntas, in sensibus aut iracundia est, aut libido.Nemesius autẽ sic in lib.de Homine: Vis,inquit,animæ triplex est:animalis,uitalis,naturalis.Primi generis mens,phantasia,ratiocinatio,memoria,cogitatio.Tum opinio,sensusq́; particulares,& quicunq; motus ab electione proficiscuntur.Secundũ genus in respiratione cõtinetur,& pulsibus.Tertium uerò in gignendo,nutriendo,augendo,cõtinendo,transmutando,excernendo.Fit & illa diuisio de partibus corporis,ut in cerebro ratio,ira in corde,cupiditas collocetur in iecore,quod uirtutibus est,& uitijs cõmune seminarium.

Arithmetica numerum tractat,aut seorsum quemq; spectans,aut ad alium referens. Qui seorsum spectatur,par est, & impar. Par aut pariter par, aut pariter impar,aut impariter par.Itemq́; aut superfluus,aut deminutus, aut perfectus. Impar aut primus, & compositus: aut secundus, & compositus: aut per se secundus,

& compositus ad alium. Primus & incompositus, ad aliũ relatus aut æqualis, aut inęqualis. Hic aut maior, aut minor. Et maior aut simplex, aut cõpositus. Simplex aut multiplex, aut superparticularis, aut superpatiens. Compositus aut multiplex superparticularis, aut multiplex superpatiens. Minor maiori subiugalis æque diuiditur: illiusq; numeri prologi dicũtur, huius hypologi, quasi duces & comites. De multiplicibus, duplæ triplæ. He superparticularibus, sesquialterę, sesquitertię. De superpartientibus, superbipartientes, supertripartientes, & deinceps oriuntur: ac rara eadem ratio in cõpositis. Rursum qui per se cernitur continens numerus, linearis, planus, solidus, pyramis etiamq; curta, quadrantalia, asseres, laterculi, cunei, parallepipedi, gradati, altera parte longiores & orbiculares.

Musica naturalis est, & artificialis. Naturalis, humana & mũdana. Humana tribus animi partibus, intellectu, sensibus, habitu. Tres efficit & rationes, diapason, diapente, diatessaron. Prima enim (ut Ptolemæus inquit) septẽ continet illa, mentem, imaginationem, memoriam, cogitationem, opinionem, rationem, sciẽtiam: quo numero consonantia constat, quæ uocatur ex omnibus. Secunda quatuor: uisum, auditum, olfactum, tactum (nam in eo gustatus est) æquas numero partes quinariæ partibus. Tertia rursum tres: auctum, fastigium, decrementum, cui quaternaria respondet. Item si partes animæ feceris rationis, iræ, cupiditatisq; sedes. In prima septem sunt, acumen, ingenium, solertia, consilium, sapiẽtia, prudentia, experientia. In altera quatuor, æquanimitas, impauiditas, fortitudo, tolerantia. In tertia tres, temperantia, continentia, uerecundia: quibus triplex eadem symphonia conflatur. Omnium autẽ inter se concordia, iustitia nominatur. Item trinis generibus spectatiuæ partis, & actiuæ, tria illa congruunt: enharmoniũ naturali moraliq;, diatonicum diuino & ciuili, chromaticum Mathematico & œconomico. Productionum uerò mutationes uitæ morumq; conuersionibus respondent.

Mundana musica cernitur in eo quòd cœlestiũ motus, sicuti phthongus. Diastemate constat, circularesq; ambitus harmonicorum systematum referunt apocatastasis, quas, autore Materno, interpretari redintegrationes possumus, tũ siderum aspectus, qui Trigono, Tetragonò, Dodecatemorio. Dimensione fiunt Diatessaron, Diapente. Tonum Diapason faciunt. Motusq; ad Orientẽ uel Occidentem grauissimis: in cœli uerò meditullio comparatur acutissimis. Altitudines Chromaticen gignunt, Enharmonion, Diatonion. Latitudines Tropos. Lunæ facies Tetrachordorum referunt iugationes. Quæ omnia diligentissimè prosequitur Ptolemæus.

Artificialis, aut Harmonica, aut Rhythmica, aut Metrica est. Harmonicæ partes septem: soni, spatia, systemata, genera, toni, mutationes, modulatio. Sonorum potestates infinitæ, sed & quæ traditæ sunt omittentur: quoniam uitamus insolentiam peregrinarum uocum. Sunt autem soni aut statarij, aut uagi. Statarij aut grauiter crebri, aut mediocriter, aut acutè, aut non crebri. Vagi aut quasi subprincipales, aut quasi extenti. Rursus aut Symphoni, aut Diaphoni, aut Homophoni. Quorum differentiæ quinque. Prima in acumine & grauitate, secunda in spatio, tertia in systemate, quarta in uocis regione, quinta in indole illa, uel sensu, quod gręcè uocatur ἦθος. Spatiorũ minimũ apotome, dein Diaschisma, tum Schisma, supra Diesis modulandi principiũ, mox hemitonium, tonus, ditonum. Sunt autem spatia maiora, minora, symphona, diaphona, enharmonia, colorata, diatonica, effata, ineffabilia. Rursus incõposita, ut diesis, quæ diu ex usu recessit. Cõposita, ut diatessaron: & composita & incomposita, ut hemitonium, tonus. Item paria, imparia, rara, densa.

Systemata

Systemata, quæ ueteres indolis initia uocitabant, partim differentias habent easdem, quas & spacia, partim diuersas. Nam sunt continua, transcendentia, simplicia, non simplicia, coniuncta, disiuncta, communia, tetrachorda, pentachorda, octachorda.

Genera tria sunt: Harmonia, Chroma, Diatonon.

Toni apud Aristoxenum xiij. Hypodorius, & Hypophrygij duo, & Hypolydij duo, Dorius, Phrygij duo, Lydij duo, Mixolydij duo, Hypermixolydius unus, his iuniores duos Hyperæolium adijciunt, & Hyperlydium.

Cõmutationes quatuor fiunt modis: Genere, Systemate, Tono, Modulatiõe. Modulatio triplex: assumptio, mixtio, usus. Cuius tres illæ partes, petia, phoce, agoge. Quæ & ipsa triplex, recta, reuertens, circulans.

Modulationis tropi tres genere, Dithyrambicus, Tragicus, Nomicus. Specie plures, ut amatorij, quorum proprij sunt Epithalami, Comici, Encomiastici. Differentiæ modulationis genere, Tono, Tropo, Indole: quæ triplex, cõtracta, laxa, media.

Rhythmus, qui latinè dicitur numerus, Arsin habet, & Thesin, hoc est, leuationem, ac positionem, quibus uidelicet plauditur, oriturq́ de numeris connumeratis, dinumeratis, cõplicatis, ac sesquatis. Discernitur uisu, ut in saltatione: auditu, ut in cantu: tactu, ut in uenis. Etenim medicorũ doctissimus Herophilus motus omnes illos, & pulsus humani corporis in musicos digessisse numeros narratur. Sunt uerò numeri omnes aut iudiciales, aut progressores, aut occursores, aut recordabiles, aut sonantes, uel si mauis corporales, ut illi etiam signentur, qui sunt in saltatione, & in certo motu uisibiles: partes autem Rhythmicæ huius de qua nunc agitur, quinque sunt, tempora prima, pedum genera, agoge, mutationes, Rhythmopœia.

Metrica ab elemẽtis & syllabis ad pedes pergit. Etenim pedes syllabis cõstant, hoc est, articulatis quibusdam sonorum motibus. Syllabæ temporibus tendũtur. Pedum uerò dissyllabi quatuor, trisyllabi octo, tetrasyllabi sedecim, qui complicati adusq; senas syllabas coniugationes faciunt metricas. Metra primigenia, quę minimè nũc à uersibus distinguimus, nouem ferunt: Dactylicũ, Anapęsticũ, Iambicũ, Trochaicum, Coriambicum, Antipasticũ. Ionica duo, & Pęonicum. Inq́ his Acatalecta, Catalectica, Brachycatalecta, Hypercatalecta, Dimetra, Trimetra, Tetrametra, Pentametra, Hexametra: paribus alia pedum temporibus, alia superantibus, alia integris, alia deminutis, alia synecphonetica. Composita metra, aut similib. duplatis constant, aut dissimilibus, quæ dicuntur Asynarteta: sunt & quæ uocãt Apemphænonta. Poema, aut uersib. unius generis, aut diuersorũ cõplexu cõstant, duorum, scilicet, trium, plurium: qui liber, aut obnoxius, isq́ bifarius, aut trifarius, ut sunt Epodica omnia. Sed ut in Rhythmis libera perpetuitate coniunctio porrigitur: sic in metris ab aliquo certo fine reuocatur: at in uersibus in duo membra quadam lege sibimet congruentia tribuitur.

Geometria à puncto, quæ nota impartibilis est, lineas peruidet rectas, circũferentes, flexuosas, iacentes, perpendiculares, alternas, disterminas, angulosq́ iustos, angustos, latos, summitates, circulos, semicirculos, & qui limites fasciati uocãtur. Trilateras, quadrilateras, multilaterasq́ figuras. Inq́ his æquilateras, æquicrurias gradatas, rectangulas, acutiangulas, obtusiangulas: & quæ parte altera lõgiores sunt, & Rhombos, & Rhomboidis, & Mensulas. In solidis Pyramidas, Prismata, Conos, Cylindros, Cubos, Sphæras, etiamq́ illa quę uocant Octaedra, Dodecaedra, Icosaedra.

Astrono-

Astronomia, quæ dicitur & sphærica, cœli conuersionem suspicit, ortus, obitus, motusque siderum, axes, polos, cardines, hemisphæria, circulos, septentrionalem, solstitialem, æquinoctialem, brumalem, australem, signiferum, lacteum, meridianum finitorem, coluros, signa'que uel duodecim, uel cum suis gestaminibus quinque & triginta. Quæ quibus orientibus, aut occidentibus oriantur, occidant, quæ transuersa, quæ recta, quæ uel austrina, uel septentrionalia, quæ stellæ matutinæ, quæ uespertinæ, quæ occiduales, quæ absconsæ, quæ recurrētes, quæ stationariæ, quæ sit Epicyclorum, quæ latitudinum, quæ'ue altitudinum ratio, quæ cui syncentra, uel eccentrica, quæ facies, quæ magnitudines, qui lunæ ad solem schematismi, ut intermenstrua, edita, noua, corniculans, diuidua, prætumida, plenaque sit toties repetita uice: quæ forma terræ, quæ mundi inclinatio, quæ umbrarū uarietas, quæ temporum, quæ dierum ratio, quot climata & zonæ, qui uocentur antœci, qui periœci, quique antipodes, unde etiam agricolæ, gubernatores, medici, physici, uentos, imbres, æstus, pestilentiam, terræmotusque prænoscunt.

Calculatoria seu logistice figuris utitur numerorum nouem, quas Pythagorici excogitarunt: quorum inuentum est etiam diagramma, quod mensam Pythagoream etiam uocitabant, unde abaci origo est, in qua digiti & articuli cōpositi, atque incompositi cum suis collocantur limitibus. Hæc sex generibus continetur, elementorum expositione, cōpositione, ablatione, multiplicatione, partitione, quadrati lateris inuentione. Ordo autem sic in numeris est, ut post singulares deceni, centeni, milleni, myriades, decenæ myriades, centenæ myriades, millenæ myriades, myriadū myriades ueniant. Signantur autem manu sinistra ad centenos usque, dextra centeni millenique usque ad myriadas, nec ultra.

Geodesia uerò, quę etiam à Pappo geomoria uocatur, et ipsa in sensilibus uertitur: continetúrque generibus, recto, plano, solido, pedatura ipsa, porrecto, constrato, quadrato pede: figurǽque omnes angulares, circularesque quantum colligant in area spacij, quæ circuli circumductio sit, quæ sphęræ deprehenditur, quanta etiam Strabi montis superficies. Notatur quæ plana summitas, quæ liquis, quæ sit enormis. Climata etiam cernuntur, scopuli, flexus, anguli, rigores, lineæque omnes rectæ, alternæ, basis, uertices, crura, diagonij, perpēdiculares. Hypotinusæ, diametri, & perimetri. Tū mensurę illæ, miliaria, stadia, actusque uel minimi, uel quadrati, uel duplicati, decempedæ, seu perticæ, radij, passus, gradus, cubiti, pedes, semipedes, palmi, unciæ, digiti, semiunciæ seu stateres, quadrantes, drachmæ, scripuli, oboli, semioboli, siliquæ, seu ceratia, puncta, minuta. Mométa suis quæque notis gaudentia, uocabula etiam terminis uaria imponebantur, ut excultellatis lateribus, Arcifinium, Spatula cursoria, Gammatus, Centusiatus, & alia. Sic & limites intercisiui, Decumani, Subruncini, Scutellati, Vstrinales, permultique similes, et agri ipsi Dextrati, Normales, Fenestrati, Citrati, Subcisiui, Tessellati, prætereaque diuersi nominantur.

Canonicæ aūt rationes harmoniarum considerat apparentes regularū segmentis excogitatis, atque aures (ut ait Plato) præferens intellectui. Rationes enim Symphoniarum nunc monochordo canone deprehendit, nunc tetrachordorum generibus diuisis, quæ neruorū nominibus undeuiginti censent, qualia multa Ptolemæus exponit in his libris, quorū titulus est, περὶ τῶν ἁρμονικῶν ἀποτελεσμάτων. Hæc uerò in organis est percussionalibus, tensilibus, inflatilibus.

Astrologiæ partes gnomonice, quæ solariorum discriminatis umbris horas ueruto denotat, à Vitruuio diligenter exposita, tum quę uocatur Meteoroscopice, sublimitatū differentias, & interualla siderū deprehendens. Præterea Dioptice, quæ solis

quæ solis & lunæ, & aliorũ siderum intercapedines colligit, & ordines. Huc astro labij pertinet inuẽtio, quam Ptolemæo Synesius tribuit. Cuius partes uagina ipsa tympana continens, in queis æquinoctialis tropiciq; describuntur circi, quiq; alternis horizonti sunt Anaphorici, tum supra tympana, quæ uocatur Aranea, designatur, in qua zodiacus, & clara quædam sidera cernuntur, ut per noctẽ quota sit hora, quotumq; temporis momentum reperiamus.

Pleriq; tamẽ astrologiam uocant ipsam, quæ propriè genethliologia uocatur: cuiusq; professores à ueteribus Chaldæi, Mathematici, Genethliaciq; uocantur: quæ licet utroq; iure, ciuili pontificioq; damnetur, impugnetur ab Augustino, rideatur à Basilio, tamen quia multos habet etiam nunc amatores, iure in cæterarum consortium reciperetur. Diuidunt igitur zodiacum circulum in signa duodecim, singulaq; mox in partes tricenas, quas in minuta rursus sexagena. Signorumq; alia masculina faciũt, alia fœminina, quædam bicorpora, quædam tropica, nonnulla item solida. Notant & quatuor illa centra, quæ nos cardines, Horoscopum, Mesuranema, Occasum, Hypogeũ, quęq; singulis pręcedunt Apoclimata, succedunt Epanaphorę. Sic domicilia duodecim faciunt, quorũ torpida tria, reliqua nomen habẽtia boni maliq; genij, dei, deæq; mortis, & utriusq; fortunæ. Post hæc Arietem capiti, Taurum ceruici, Geminos humeris, cordi Cancrum, pectori leonem, Virginem uentri, Libram renibus, & uertebris, Scorpionẽ genitalibus, Sagittarium femoribus, Capricornum geniculis, Aquariũ tibijs, Pisces pedibus: sed & alios alijs regionibus, populisq; præficiũt. Inter errantes autem, soli lunæq; dant primatũ, Saturnum soli congruere, Iouem, Mercuriũq; dicunt, quos & diurnos appellant Domos autem singulas soli lunæq;, binas cæteris assignant: aliasq; præterea denotant, quibus singuli tristentur, & gaudeant: fines decanosq; peruident, tum qui cui sint utrinq; satellites, Trigonicus'ne, an Tetragonicus, an Hexagonicus, an directus inter quosq; sit aspectus, stellarumq; cæterarũ diathema genituræq; dominum, pręsertim qui dicitur Oecodespotes, & reliquorũ configurationes, quæ ἀστερισμοὶ uocantur, unde etiam de uita, & morte, de moribus, fortunaq; non singulorum modò, sed ciuitatum gentium'que pronunciant, ausi etiam Chronocratora, quem dicunt, ausi mundi geniturã prodere Apotelesmatum uestigijs.

Optice generis est nomen, & partis. Pars ipsa causam uisibilium deprehendit, quæ per interuallum falsa creduntur, ut cùm lineæ alternæ concurrere inter se uidentur, & intercipi quadratorũ anguli. Pars altera Catoptice, quæ circa ἀνακλάσεις, hoc est, reflexiones uersatur. Tertia Scenographice, indicans, quo pacto nec abnumera, nec deformia fingamus in imaginibus, quæ cernuntur, interuallorum scilicet, & altitudinum causa. Sed quæ generis locum tenet, ea lineis utitur uisus & angulis. Ita radiorum proiectiones inquirit per unum, pluraq; perspicua super figuras corporum diuersas: item umbras, & lucis figurationes, & quæ directę uisioni, quæ reflexæ faciant imposturam speculis adhibitis, speculorumq; omnium affectiones Planorum, Globosorum, Columnarium, Turbinalium, Cauorũ, Conuexorum, quæ uisibus, quæ rebus accidant, etiam cùm per medium perspicui alterius cernimus, ut sub aqua, post uitrũ. Postremò quomodo uis ipsa oculis insita medij cuiusdam diuersitatibus adficiatur, ut in Iride contingit, & omnino triplicẽ uidendi rationem pertractat, directam, reflexam, refractam.

Mechanica sequitur, cuius (ut Heron, Pappusq; declarant) altera pars rationalis est, quæ numerorum, mensurarum, siderum, naturæ'que rationibus perficitur: altera chirurgice, cui uel maximè artes illæ æraria, ædificatoria, materiaria,

picturaq;

picturaq; adminiculantur. Huius autem partes manganaria,per quā pondera im mania minima ui tollũtur in altum: mechanopoetice,quæ facilè aquas antlijs extrahit: organopoetice,quæ bellis accommoda instrumenta fabricatur,arietes,testudines,turres ambulatorias,helepolis,sambucas,exostras, tollenones, & quæcunq; græco uocabulo poliorcetica uocantur,tormentorumq; uaria genera,quę libris Athenæi,Bitonis,Heronis,Pappi,Philonis, Apollodoriq; continentur, ut Latinos omiserim. Mox & quæ thaumaturgice. Cuius exempla sunt hydraulica organa, quæq; per se uentorum flatu resonant, & quod uas dicæometron uocabant,& quod uoces auium uariarum exprimit.Et quod indidem merum, mox di lutum uinum,mox aquam calidam, mox frigidam, copiosam tenuemq; uicissim funditat. Et siphones extinguendis incendijs,& medicinabiles cucurbitulæ sine ignis ministerio cutē prehendentes, & pilæ sponte saltantes, & lucerna suas ipsa producens stuppas, & animal quod à structore dum secatur in mensa, bibit interim,crepituq; suo quodam & uoce sitientis reprę sentat imaginem.Milleq; alia id genus,quæ breuitatis studio præterimus.Hæc igitur ut in capita quædam conferatur,aut ponderibus utitur,& spiritu,quorum pręponderatio mouet,æquilibriũ sistit,sicuti etiamTimęus definit,aut neruis & funiculis animatos quasi tractus ac motus imitatur,ac circa illa quæ subnatent aquis,aut item circa aquarum uertitur horologia: quorum quidem generum primum docet in Pneumaticis Heron, alterum idem in automatis & zygijs, quartũ rursus in hydrijs,tertiũ uerò in Ochumenis Archimedes. Est in eadem mechanicæ serie, quæ centrobatica pars dicit, ex qua reliquæ pendere dicunt, & scheropœia, qualis illa Archimedea Claudiani laudata uersibus. Suppeditat eadem architecturæ quoq; scansorias, tractiles, & spiritales machinas.

Moralis,pars ciuilitatis est, in qua de bonis agitur diuersis. Quorum numero etiam uirtus est seu rationalis animæ sit,seu rationi obtēperantis. Tractantur igitur affectus,&potestates,& habitus animi,& in his excessus,defectus,mediocritates,arbitrium,electio,appetitus,eiusq; partes,cupiditas,furor,uoluntas. Hinc & uirtutes,fortitudo,æquanimitas,cōtinentia,temperantia,liberalitas,magnitudo animi,magnificētia,honestas,grauitas,urbanitas,ueritas,iustitia,scientia etiā, prudentia,intelligentia,æstimatio,solertia,sagacitas,comitas,heroica uirtus, uoluptas,prosperitas,amicitia,beneuolentia,cōcordia,amorq; sui.Parsq; illa tractatur,per quam quisq; sibi satis est, aliaq; deinceps ad felicitatem pertinentia.

Dispēsatiua triplex: domini,mariti,patris: ea quęrit,seruat, adornat,utitur.Regiaq; est satrapica,ciuilis,idiotica.

Ciuilis triplex:regnũ,optimates,respublica.Cuius excessus totidem,tyrannis, oligarchia,democratia.Diuiditur à Platone trifariam,quemadmodum & anima: nam rationi congruere philosophos,iræ milites,cupiditati uoluit artifices. E philosophis principes,magistratus,sacerdotes, senatores, iudices legũtur, qui leges uel ferant,uel exerceant.Itaq; locus hic est,in quo ius ciuile nō quidem in titulos, quod longum foret nimis, sed in summa genera partiamur. Ius igitur ciuile Romanorum tametsi uoluminibus quoq; alijs continetur, tamen Pandectis ipsis in suas partes distributis,utpote omnia genera complectētibus, plena digestio resultabit.Septem igitur in his articuli sunt,quorum primus ea continet, quæ græcè τὰ πρῶτα uocantur: secundus iudicia,tertius res,quartus hypothecas,quintus testamenta,quæq; testamentis accedunt. In sexto tituli continentur bonorũ possessionis uarij, neq; non operis noui nuntiationes, damniq; infecti, & pro ædificijs dirutis,& eorum insidijs,& de aqua pluuia arcenda,de publicanis, donationibus

nibus,manumissionibus,liberalicꝫ causa: tum de dominij,& possessionis acquisitione,decꝫ ijs, qui iudicati,uel in iure confessi sunt.De bonorum detentionibus, & ne quid in fraudem creditoris fiat: Interdicta,exceptiones,temporum prolixitates,& actiones. Vltimus stipulationes,fideiussiones,acceptilationes,& titulos illos ad municipales,de decurionibus,& muneribus, de publicis operibus, nundinis, pollicitationibus, cognitionibus, censibus, uerborum significatione, iuris'que regulis.

Pontificium ius quasi succentiuum ciuilis est,& ad eius exemplum, quatenus ratio patitur,diuidendum.

Res militaris,uiris & armis constat. Viri, dux & milites,& qui militum causa. In duce scientia,peritia,autoritas,fortuna requiritur.In milite robur & disciplina. Hi uel equites,uel pedites diuersis in acie nominibus distincti. militũ causa fabri, tubicines,liticines,lixæ,calones.Arma quib. oppugnamur,aut defendimur, eacꝫ de quibus in Mechanica diximus,inter quæ etiã naualia continentur, in quo genere Liburnæ classes,& lusoriæ sunt.Huc aũt tyronũ delectus,& exercitatio, positio castrorum,& munitio,instructio aciei,quæ Tactica Græci uocant,qualis est Orthia,Epagoge,& Cœlembos, & phalanges uariæ, ac Diphalangiæ, Amphistomi,Antistomi, Peristomi, Omœostomi, Eterostomi,inflexæ,incuruæ, ouatæ, lunatæ,laterculi, rostra,& alia id genus, oppugnatio, ꝓpugnatio. Postremò Strategemata ipsa, qualia Frontinus exequitur.

Restãt artifices uarij,qui sic inter se permixti sunt,ut singuli singulis generibus subijci nequeant.Itacꝫ prius de his artibus breuiter dicemus,quę sunt à scriptoribus celebratæ,quales agricultura,pastio,uenatio, architectura, graphice, coquinaria,theatricæ nõnullæ,cæteras uelut aceruatim postea numeraturi.

Agriculturæ principia,aqua,terra,animal,sol.Finis,utilitas,& uoluptas.Partes, fundi cognitio,quę in eo sunt opus,quæ facienda,quo tempore.In primo forma, genus,quantitas,tutela.Forma naturalis,aut artificiosa.Naturalis campestris, collina,montana. Artificiosa ad speciem fructumcꝫ. Genus terræ, macrum,pingue, mediocre.Quantitas à iugo ad centuriã,& saltum.Tutela naturalis, agrestis, militaris,fabrilis. Secunda pars homines & instrumenta reliqua habet. Homines, serui aut liberi.Reliquum instrumentum semiuocale,& mutum.Tertia pars,quæ præparanda,& ubi quæcꝫ facienda.Quarta circuitus solis annuos,& cursus lunæ menstruos habet.

Pastio aut ruralis,aut uillatica.Prior in minore & maiore pecore uertit̃,& quod propter ea parat̃.Minora pecora,ouis,capra,sus.Maiora,boues,asini,equi. Tertium genus,muli,canes,pastores. Posterior auiaria, leporaria, & piscinas habet. In auiarijs,aut quæ terra sunt contentæ,ut pauones,turdi,columbæ, turtures, gallinæ.Aut quæ uocantur amphibia,ut anseres,anates.In leporarijs duplex genus: In altero apri,capreæ,lepores.In altero apes,cochleæ, glires. Piscina dulcis aquæ pisces habet,aut marinæ.

Venationis laudes & præcepta Xenophon græcè scribit,& Oppianus. Apud hos qualis esse uenator,quibus uti retibus,laqueis,telis, armis, instrumẽtis, canibus,quocꝫ pacto,quo tempore,contracꝫ quas feras debeat,ostenditur.

Architectura rationem continet & fabricam. Cõstat aũt ordinatione & dispositione. Cuius partes Chorographia,Orthographia,Scenographia, Eurythmia, Symmetria,decor,distributio. Hæc publicorũ aut priuatorũ ædificiorum,defensionis,religionis,opportunitatis causa.In queis omnibus habẽda ratio firmitatis, utilitatis,uenustatis.

[illegible]ce pictoribus,ſtatuarijs cęlatoribus,ſcalptoribus,fictoribus,encauſtiſq; [illegible]ci,ſic artibus conferens,autore Nicomacho, quemadmodum philoſo[illegible] conferunt mathematicæ.Hæc ſymmetriam dimenſione colligit,& finitiõe. [illegible]nſio perficitur hexempeda,& normis, hexempeda pedibus, pedes uncio[illegible]unciolæ minutis. Norma aut ſtans, aut baſis. Finitio colligitur organo, cuius [illegible]tes horizon,radius perpendiculum ſunt. Ex his autem ſingulorum membro[illegible]lationes ad totam corporis proceritatem, atq; alterius ad alterum inter ſe [illegible]tiones cernuntur, quales ſint, quo conueniant,quo differant. His adijcit [illegible]colores,& umbras,quib.oculos,capillũ, uultus, lumina, tractuſq; regionum repræſentet,in affectibus exprimendis animiq; ſenſibus laudatior.

Coquinariæ capita Græca referam,qualia ponit Apitius.Ea ſunt epimeles, ar[illegible]us, cepurica,pandecter,oſprion, trophetes, polyteles,tetrapus,thalaſſa,ha[illegible]us,hanc Plato adulatricem medicinæ appellat.

Theatrica ſcenicos,gladiatores,gymnicos,agitatores habet.Scenici ut hypo[cri]tę,comœdi,mimi,tragœdi,thymelici,ſaltatores,chironomi.Specieſq; ſaltationis primæ,cordax,ſicinnis, emmelia: in quo genere etiam pyrrhicarij.In thyme[li]cis aũt citharœdi,cithariſtæ,tibicines.Adijce ſi placet & choragos:& ſi qui ſunt [the]atrici operarij.

Gladiatores ut retiarij, ſecutoreſq;, qui mirmillones,thraces,ſamnites,hoplo[m]achi,numerarij,aridarij,probactones,dimachæri,orbelæ. Tum equeſtres eſſedarij,& ut quidam adijciunt,uelites,laqueatij.His etiam adiunge laniſtas ipſos, à quibus erudirentur.Et item ludiarios uenatores,& beſtiarios.

Gymnici ſtadiodromi, dolichodromi, diaulodromi,pugiles,palæſtritæ, acrochiriſtæ, ſciamachi, xuſtici,pancratiaſtæ,qui ſaltu,qui diſco,qui pentathlo, quiq; iaculo nobiles,trans finem ſcammatis expedito,

Agitatores ut ruſſati,albati,praſini,ueneti,quibus aurati, purpurei, luteiq; adiecti. Tum deſultores, & qui Troiam luderent. Et inter aurigas bigarij, trigarij, quadrigarij,ſeiugarij.

Reſtant artes aliæ confertim dicendæ,ſolaq; cõtentæ nomẽclatura:quarũ pars uictui ſeruiunt.In his aucupes ſunt,hamiotę, piſcatoreſq; alij,urinatores,aquarij, cetarij,macellarij,cupedinarij,ſalſamẽtarij,lanij,fartores,condimentarij,obſonatores,uinarij,piſtores,piſtrinarij,ſiliginarij,ſitonæ, dardanarij,lupinarij,caupões, tabernarij,hoſpites,ſtabularij,popinarij,popinarũq; inſtitores, biberarij, botularij,cruſtularij.Sed & ſtructores,& lactarij,& pomarij,& herbarij,& ſeplaſiarij,& medicamẽtarij omnes,omniſq; deniq; forẽſis turba. Quod genus & olitores ficitoreſq; ſunt.Poſt hos & ipſi corporis agẽtes curã, tõſores, balneatores, pilicrepi, alipili,mediaſtini,mangones,aliptę,ſeu pędotribæ,ciniflones, arcularij propolę, pigmentarij,coronarij,coſmetæ,funerarij,libitinarij,deſignatores,præficæ.

In tertio quaſi genere numerentur ἀρχειροβιῶται illi, quales fabri ſunt omnes,tignarij, cementarij,materiarij,ærarij,ferrarij.Tum plauſtrarij carpentarijq;, & uehicularij,ſed & pegmarij,automatarij,tũ aurifices,inauratores,bractearij, monetales,argentarij,uaſcularij,muſiuarij,gemmarij,dolearij,figuli, tectores,imbricarij,carbonarij,calcarij,laterarij,fornacarijq; cæteri,lapidarij,lapicidæ,ſerrarij,tornatores,loricarij,telorumq; artifices,& clauſtrorũ. Poſtremò etiam fribolarij omnes,uitrearij,ſulfuratarij.

His adijce lanarios,ſericarios,linteones,bracarios,fullões,textores,infectores, lanificas,lanipẽdias,carminatores,pannicularios,ſagarios, pelliões,interpollatores,ſarcinatores,patagiarios,flãmearios,uiolarios, manulearios,molochinarios, ſemiſo-

ſemizonarios,limbularios,plumarios,polymitarios,phrygiões,& qui netum aurum intexunt,& netrices,& item funicularios,reticularios, caligarios, cerdones, ſutores'que omnes,calceolarios,crepidarios,ſolearios,ueteramentarios,& item zonarios.

Deniq; his notarios,pragmaticos, ſcriniarios, exceptores, ab actis, à memoria,à libellis, ſubadiuuas, calculatores, commentarienſes, ab epiſtolis ſcribas, librarios,bibliopolas,chartularios,capſarios,nomenclatores.

Præterea nautas,gubernatores, remiges, epibatas, pauſarios, proretas, neulcos,helciarios,uectores,nauicularios,ratiarios. Adhęc ſtratores,tabellarios,curſores,ciſiarios,muliones,agaſones,proxenetas,uictimarios,manſuefactarios,inſtitores omnes.Itẽ præcones,coactores,uenaliciarios,foricarios. Nam quid ego nummularios cõmemorem,arcarios,mercatores,negotiatoresq; alios? Quid & illos nugatorios artifices,petauriſtas, circulatores, funiambulos, neurobatas, tichobatas,ſaccularios,pilarios. Sed iam uideo de fece haurimus. Itaque mox paulo meliora.

Sequitur grammatice,quæ uel methodice,uel hiſtorice,uel mixta eſt. Methodice in loquendo & ſcribendo eſt.Hiſtorice in legendo & enarrando. Cõmunis in iudicio.Grãmatices infantia, Grammatiſtice à Græcis,à Varrone literatio uocatur.Hic literę ſyllabęq; cum ſuis uel faſtigijs,uel longitudinibus.Hic orationis partes,& proportio,& inæqualitas. Et uitia duo,ruſticitas & ſtribiligo, & ortographia, & item pedes, metaplaſmi, tropi, ſchemata,gloſſemata,nota,ſuſpenſio, diſtinctio,clauſula,uocis elatio,depreſſio,flexus,concitatio,mora, poſituræq; tractantur,& qui legendi,qui reijciendi,quid in quoq; probandum,qui cuiq; pręponendi,quæ ſit in his œconomia,quod'ue decorum. Præterea Rhetorum progymnaſmata quidam grammaticis attribuerunt.

Hiſtoria uel fabularis,uel ad fidem.Fabularis aut uoluptatis, ut in argumentis comicorũ,aut adhortatiõis gratia.Hęc aut argumentũ habet ex ficto,ut in Aeſopeis fabulis: aut ex ueri ſoliditate,quæ aut per turpia contexitur,ut in quibuſdam poeticis figmentis: aut pio tegitur uelamine, quod ſolum genus philoſophi ueteres admiſerũt. Ad fidem hiſtoria de locis eſt,ut Geographia: uel de temporibus, ut Chronice: uel de natura,ut animaliũ, plantarum: uel de geſtis rebus, ut annales,hiſtoriæq; cæteræ. Quarum elementa ſunt perſonæ,cauſæ,locus,tempus, modus,inſtrumentum,materia,res.Stylus in hiſtoria fuſus,& continuus,non periodicus,niſi cùm proſopopœias adſciſcit in concionibus.

Dialecticam primus latinitate donauit M.Varro,quæ ſex normis utitur. Etenim de loquendo,de eloquendo,de proloquendo,de proloquiorum ſumma,de iudicando,de his quæ dicenda ſunt quærit. In loquendo ſunt illa: genus,ſpecies, differentia,proprium,accidens,definitio,totum,pars,diuiſio,partitio: tum nomina illa quæ ſunt æquiuoca,uniuoca, pluriuoca, uerba, quæ ſua, quæ'ue aliena rebus.Ad hæc ſubſtãtia,qualitas,quãtitas,ad aliquid,facere, pati, ſitus, quãdo,ubi, habere.Tum oppoſita quoties dicuntur, quoties illa ſimul, prius, motus. In eloquendo autem illa,quid nomen,quid uerbum,quid ex his iunctum. Quæ ſubiectiua ſententiæ pars, quæ declaratiua, qui modus utriuſq;, quatenus nomẽ accipiatur,aut uerbum,quatenus perfecta ſententia proloquium ſit.In proloquendo autem,quæ differentiæ proloquiorũ, quantitate,qualitate, quid uniuerſale, quid particulare,quid indefinitũ,quæ ſint aientia,quæ negantia, quã uim habeant ſingula,quemadmodũ inter ſe affectæ ſint,uniuerſales,particulares,dedicatiuæ,abdicatiuæ,deq; ijs congruæ,incõgruæ,ſuppares,alterutræ.In ſumma proloquiorũ,

quid sumptum, quid illatio, quid ratiocinatio, quid conclusio, quæ prędicatiua ratiocinatio, quæ conditionalis, & quid intersit, quot & quæ formulæ prædicatiui cõditionalisq; generis, quot in quaq; formula modi sint, utrũ idẽ ordo sit, & eiusdem ordinis quæ ratio. Pòst in cõditionalibus, quot primi necessariiq; sint modi, quis ordo, quo differãt. In iudicando refellendi regulæ sunt, quibus cauilla & captiunculæ discernuntur. Reliqua pars in locis est, qua uel maximè oratores utuntur. Et in diuisionibus item, & in finitionibus ars ingens.

Rhetoricæ materia duplex: Vbi, & unde fiat oratio. Prior in quęstionem diuiditur, & causam. In ea partes officij cõsiderantur, & orationis. Officij sunt illæ, inuentio, dispositio, elocutio, memoria, & pronũciatio. Inueniuntur quæstionis genera, naturæ, causarum, & ductus, tum illa quibus fiat fides. Quęstiones quæ principales, quæ'ue incidentes. In principalibus an sit, quid sit, quale sit. Vnde status fiunt illi rationales, coniectura, finis, qualitas. Mox & legales: è quibus alijq; propagantur, & iudicatio emergit. Causarũ genera demonstratiuũ, deliberatiuũ, iudiciale. Rursus honestũ, admirabile, humile, anceps, obscurũ. Natura, simplex, multiplex. Ductus ex consilio nascens, simplex, subtilis, figuratus, obliquus, mixtus. Fides conciliando fit, docẽdo, permouẽdo. Conciliamus in principijs, docemus in narratiõe, permouemus in epilogis. Cõciliamus ex persona & re. Persona, uel auditoris, uel rei, uel oratoris, uel aduersarij. Re uerò honesta & utili. Docemus argumẽtis artificialibus, aut inartificialibus. Priora uel insunt negotio, uel negotium attingunt. Insunt à toto, parte, nota. Attingunt à cõiugatis, genere, forma, simili, differenti, cõtrario, coniunctis, antecedẽtibus, cõsequentibus, repugnantibus, causis, effectis, cõparatione maiorũ, minorũ, parium. Inartificialibus uerò scriptura, autoritate, necessitate. Commouemus miseratiõe, odio, inuidia, metu, spe, ira, & similibus. Dispositio naturalis est, ordinẽ tenẽs, & artificialis pro ratiõe causæ permutans. Elocutio fundamentũ habet, & fastigiũ. Fundamentũ latinè & placidè dicere. Fastigiũ copiosè & ornatè. Cuius ratio duplex, in singulis & copulatis uerbis. Singula propria, & tralata. Tralata, inopiæ decorisq; gratia. Copulata, constructione, cõclusione, figuris ita coagmentata, perfecta, uenusta, quæ rursus uel cõtinuata, & fusa, qualis in historia, uel periodica, quę rursus uel membris cæsisq; constat, & ambitu, uel monocolos est. Memoria uerò naturalis & artificialis est. Hæc partitione constat, & locis, & imaginibus. Pronũciatio autem uoce, uultu, gestu, cultu, & habitu oris continetur.

Orationis partes, exordiũ, narratio, propositio, argumentatio, peroratio. Exordium attentum, docilem, beneuolũ præstat auditorem. Narratio aut historia, aut fabula, aut argumentum, aut iudicialis assertio: cuius elementa, personæ, causa, locus, tempus, materia, res. Esse autem dilucida, uerisimilis, breuisq; debet. Et est aut ipsius causæ, aut incidens, aut continua, aut partilis: & narramus augentes, attenuantes, prætereuntes, docentes, monentes, gratiam uel inuidiam comparantes, & item digredientes. Propositio aut nostra est, aut aduersarij, aut communis, aut principaliũ, aut incidentium, aut simplex, aut coniuncta. Rursus, aut simplex, aut per inductionem. Postremò uel nuda, uel rationi subiecta, uel summatim, uel partibus. Argumentatio aut confirmat, aut reprehendit. Peroratio enumeratiõe constat, indignatione, miseratione.

De poetica breuius dicendũ, quòd & sæpius hoc ipso loco de ea perorauimus, & in Nutricijs eidẽ satisfecimus, & multa cum superiorib. disciplinis habet communia. Prima species illius est quę metro heroico, fabula allegorica, historia uetusta, & suo quodã dicendi genere utit. Altera eorũ, qui uersificatores appellantur, tum

tum lyrici, tragici, comici, satyrici, suis & ipsi partibus distincti, mox elegiaci, & utriusque satyræ scriptores, & iambici, bucolici, asmatographi, epithalamiographi, monodi, epigrammatum que autores: tum illa obscuriora poematum genera, ithyphallicum, manerus, borimus, lytierses. Et item qualis centaurus ille Chæremonis, quæ communi uocabulo poemata dicuntur. Triplex autem genus, dramaticon, exegeticon, mixtum. Characteribus autem constant, longo, breui, medio, florido. Quippe finitimus oratori poeta est (ut Cicero inquit) sicut numeris adstrictior, ita uerbis licentior.

Reliqua diuinatio est, quæ prophetia quoq; dicitur à nostris. Hæc (ut ait sacer Chrysostomus) aut spiritalis, aut naturalis, aut artificiosa, aut popularis, aut damnata est, & profana. Spiritalis ecstasi, uoce, parabola, afflatu, uisione. Visioq; ipsa triplex: oculis, imaginatione, mente. Naturalis, brutorum, furentium, dormientium. Bruta enim sicut hirundines, formicæ, grues, alcedones, erinacij, aduentantem præsentiunt hyemem. Furor est autem (sicuti Plato ait) quadruplex: uatum, poetarum, bacchorum, amantium. Visa dormientium, aut insomniũ sunt, aut somnium. Insomnio phantasma occurrit, quod uisum Cicero appellat, & Epialtes, qui latinè incubus dicitur. Somnio, uisio & oraculum, quæ Græcè ὄραμα & χρηματισμὸς dicuntur. Insomnium diuinatione caret. Ex cura animi, corporis, & fortunæ. Somnia uel theorematica, uel allegorica sunt. Hæc autẽ uel propria, uel aliena, uel communia, uel publica, uel mundana: quorum coniectura fit, natura, lege, consuetudine, arte, nominibus, definitione. Qui uerò somnia interpretantur, coniectores dicuntur à nostris. Extantq; libri adhuc Daldiani Artemidori, Onirocriticon. Artificiosa est, qua medici, qua consiliarij, qua gubernatores utuntur. Nam & medici morborum principia, momenta, finesq; præsciscunt: & consiliarij, quid expediat in posterum coniectant: & gubernatores uentorũ tempestatumq; præuident uarietates. Popularis dicitur, quæ uulgò nota, sicut hyemem, dein uer, cæterasq; deinceps temporum periodos futuras. Extrema illa est, quæ malo adscribitur dæmoni, quo genere Pythię Dodonidesq; sunt, & item diuinaculi cæteri: ut homoplatoscopi, ut etiam qui exta pecudum, qui uolatus, qui cantus auiũ, qui monstra, qui tonitrus, qui fulgura, qui sidera, qui sortes, qui symbola, omina, auspicia, qui sternutamenta, qui mustellarum, qui murium uel stridores, uel occursus, quiq; aures tintinnantes, oculos salientes, foliorum crepitacula, pomorũ semina in sublime iactata, bacilla, cortices, nomina, imagines, phialas, specula, & mille id genus alia obseruabant. Tũ illa quoq; pars damnata in primis, quæ uel malos genios consulit, uel deos euocat manis, cuiq; magicæ nomen fecimus, ut quam Pythones, ut quam profitebantur engastrimythoe, ut item necyomantia, sternomantia, alectromantia, pyromantia, alphitomantia, aleuromantia, crithomãtia, æromantia, hydromantia, geomantia, astragalomantia, tyromantia, gyromantia. Sed & chiromantia, & item coscinomantia, multaq; id genus alia uana prorsus, & ridicula, quæ que iam meritò silentij nos admonent. Dixi.

QVOD IRA IN PVERIS OPTIMAE SAEPE INDOLIS EST ARGVMENTVM.

ANGELVS POLITIANVS LAVRENTIO MEDICI SALVTEM.

CVM poeta Accius Tarenti fortè apud Pacuuiũ grandi iam ętate & morbo corporis diutino affectum, multo ipſe iunior diuertiſſet, eiq; tragœdiam ſuam, cui Atreus nomẽ eſt, deſideranti lectitaſſet: dixiſſe Pacuuium ferunt, canorũ quidem illud ſcriptorũ, ac poetici ſpiritus magnificentiam laudare ſe, duriora tamẽ illa, pauloq; acerbiora ſibi uideri: atq; Accium id quidẽ ita ſe habere reſpondiſſe, neq; ſe tamen pœnitere, quippe qui meliora ſe deinceps ſcripturum ſperaret. Ingenia enim humana propè uti poma eſſe, quæ ſi duriuſcula, ac guſtatu acerba gignantur, tempeſtiuè tamen mitureſcũt, fiuntq; mitia, & iucunda: ſin uerò ſtatim mollia atq; uuida, præcocibusq; ſimilia enaſcantur, prius multò q̃ matureſcant, uieta fiant, & putria. Itaq; ingenio tanq̃ pomis relinquendũ eſſe, quòd ipſa die atq; ætate mitificetur. Quorſum nam iſthuc? inquis. Quoniã pleraq; profectò Laurenti Medices, humano ingenio ſimilia exiſtunt: quę cùm ſpeciem uitioſæ deprauatæq; naturæ præ ſe ferant, futuræ tamen uirtutis indicia, optimęq; indolis ſpecimen a ſapientibus iudicentur: quale forſan & hoc ipſum ſit, quòd tuo nuper in filiolo, noſtroq; diſcipulo iram, quæ quidẽ ex increpatione, acceptaq; ignominia proueniret, minimè improbandam eſſe præ me tuleram. Cuius quoniã iudicij noſtri rationem requiſiſti, non alienum certè fuerit, paucis ea de re in præſentia diſputare. Neq; uerò iram hoc tempore laudare propoſitũ ſit nobis: quamuis & illam Peripatetici non inutiliter à natura nobis adhibitam putent, utpote quæ tum quibuſdam (ut aiunt) calcaribus fortitudinem incitet, tum uerò à nonnullis id quod etiam Ariſtoteles inquit, in ipſius fortitudinis partem referatur. Sed cùm ex omni uitiorũ genere, id certè minimũ ſit habendũ, quòd à rationis orbita q̃ minimè aberret: ira autẽ, ſi quidem Ariſtoteli credere oportet, uel ipſam quodammodo audiat rationẽ, eiusq;, quantũ in ipſa eſt, ueſtigijs inſiſtat, omniũ meritò uitiorum minimũ eſſe illam credi par eſt. Quoniam uerò, ut eſt apud Flaccũ, uitijs nemo ſine naſcit̃, atq; optimus ille eſt, qui minimis urgetur, iram profectò in puero haud omnino deteſtabilẽ eſſe, fatendũ eſt. Contrà uerò affectio illa animi, quæ ira omnino uacet, quamq; ἀοργησίαν Græci uocant, haud mihi ſecus in puero, q̃ in equo adoleſcente tarditas, uituperanda uidetur: quippe quæ infirma adhuc, imbecillaq; ætate cùm à ratione proficiſci nequeat, à ſtupore certè, atq; animi hebetudine proficiſcatur neceſſe eſt. Nam in queis permulta & frigida bilis eſt atra (ut Ariſtoteles in Problematis ait) ij ſtolidi ſunt, attoniti, ignaui: in queis permulta & calida ij perciti, ingenioſi, acres, propenſi ad omnem excandeſcentiam. Calorem phyſici longè magis q̃ frigus naturæ conſentaneũ putant. Cuius profectò argumentũ cùm alijs permultis, tum uerò ex anni temporibus perſpicuè intelligitur. Cùm enim ſoluitur acris hyems, grata uice ueris, & fauoni, mox pulcherrima illa mundi, naturæq; ornamenta reuiuiſcunt, ſyluæ frondibus ueſtiuntur, campi floribus omnifariam, herbisq; diſtinguuntur, è quibus & odorum incredibilis ſuauitas afflatur. Hinc auicularũ blandiſſimis concentibus aer iam ſerenior demulcetur, hinc lymphæ riuis obſtrepunt manantibus, omnia oculis arrident, omnia auribus ſubblandiũtur, prata, arua, colles, ſyluæ, cõualles, ferarum & cicurum omne genus

genus, ipsum præterea cœlum, ipsa (ut ita dicam) rerum natura, ad pulcherrimũ, atq; admirandũ sui spectaculum, aures, oculos, mentesq; cõuocant: omnia pubescunt, ac lasciuiunt, omnia deniq; ludus habet: uenit æstas ut calidior multo, ita & frugum seminumq; omnium prouentu uberior. Hanc insequitur autumnus calcatis sordidus uuis, qui fortunatum illud Amaltheæ cornu, fructuum, pomorũq; copia scaturiens, diuiti manu gestat. Quæ tandem omnia extinguit mox glacialis hyems, canos hirsuta capillos. Sed redeo unde digressus sum: qui illam inquã affectuum omnium uacationem, & quam Græci ἀπάθειαν uocant; tantopere extollunt, ij mihi non hominis, sed trunci certè, aut lapidis, quæ nullla omnino sit, uitam fabricati uidentur. An uerò ego eum mihi amplæ, atq; optimæ spei puerũ deligam, qui præcipientem somniculosus obaudiat, cui sit auris iugiter uellicanda, qui excutiendus manu sit, cui iurgia, cui uerbera, cui faces sint admouendæ? Inspiciendum in primis Laurenti est, ut est apud poetam:

Et quis cuiq; dolor, uicto quæ gloria palmæ. Qui enim recenti adhuc ætate, ita esset affectus, ut neq; is laude, neq; ignominia moueretur, nihil ab eo quicq; egregium sperandum fore Lacedemonij iudicabant. At uerò Quintilianus magistrorum ille excellentissimus, eum sibi puerum dari postulat, qui uictus ploret, uictor insultet: neq; eum in puero lusus offendit, quippe qui non secus atq; hæc ipsa, de qua agimus ira, uegeti cuiusdam animi, erectæq; naturæ sit argumentũ. Quapropter & apud ueteres illos philosophãtes, ut est apud Plutarchũ, in prouerbij iam locũ concesserat, quod dici solet, Iram nõ habere, qui mentẽ non habeant. Hinc illud fortasse est, q cum ex oris habitu, morũ quoq; aspectus Aristoteles iudicat: Quibus, inquit, frons lata est, stupidi: quibus rotunda, iracundi sunt. Manifestum uidelicet argumentũ, naturã quoq; ipsam uel ex oris lineamentis nos admonitos uelle, nihil tam maximè à stupore differre, q iracundiã. At uerò cùm duo diuersi inter se affectus, ab uno quasi capite, & fonte emanantes, diuersa quoq; appellatione cõprehendantur, alter quidẽ qui ut primos impetus remissiores habet, ita diuturnior multo, permanentiorq; est, radicesq; altius in animos agit: alter uerò acrior quidẽ primò, & cõcitatior, sed suo sibi tẽpore placabilior: priorẽ illũ quem Græci nunc μῆνιν, nunc κότον, nostri uerò rancorẽ puto, appellent, illiberalis contumacisq; naturæ signũ esse sapientes arbitrant. Tendit enim ad odiũ, ad ultionẽ, ad iniuriã, ad contumeliã. Neq; uerò is recta ulciscẽdi uia grassat, sed dolo sæpius atq; insidijs nititur. Vbi maximè deferbuit, tũ maximè est implacabilis. Si deprecere, exulcerat: si supplices, recrudescit: occasiões nocendi obseruat, & tẽpora, serpit cottidie latius, augescit in dies. Quodq; Homericus ille Achilles instar Plutonis portarũ habebat inuisum, aliud in pectore clausum, aliud in lingua promptum habet: Altera (ut inquit Plautus) manu fert lapidẽ, panẽ ostentat altera: hic in mulierculis, hic in uulpecula, hic in ijs qui abiecto sunt animo, præ cæteris uiget. Hunc diuinè Homerus noster in rege regum Agamemnone adnotauit. Eiq; deinceps recta quasi analogia plurimorũ turpiumq; uitiorũ ac facinorũ perpetua stigmata inurit. Hoc nihil tetrius, nihil uirtuti & bonitati infensius, nihil humano ingenio perniciosius est. At uerò ille alter incitatior primo, feruidiorq;, mox tñ placabilior motus animi, qui à Græcis θυμὸς, à nostris uerò excandescentia appellatur: in ijs plerunq; eminere uidet, qui ingenuo sunt animo, & liberali, ijdẽq; & misericordes, & placabiles prę cæteris sunt, qui ad excandescentiã propensiores.

Neque uerò ij uel in medio irascendi furore à rationis imperio penitus abhorrent: uidentur enim (quod præclarè Aristoteles inquit) audire illam quidem, obaudire tamen, ministrorũ præcelerum more, qui antequam totũ quod imperatur

audierint, excursant præ studio, ac deinceps in agendo aberrant, similesq; sunt canibus, qui audito tantùm strepitu, prius quàm illi an ueniat amicus, considerarint, uenientibus omnibus sine discrimine allatrant.

Hic ille est impetus, qui (ut Homerus ait) bellatorum animis robur injicit: hūc tubę, hunc cornua, hunc classica, hunc militaris illa inuicē adhortatio, & clamor, hunc imperatoriæ excitant conciones, hunc ut cætera nō accesserint unica ueritas & laudat, & præcipit. Irascimini, inquit, & nolite peccare: sol non occidat super iram uestram: hinc & illa ab Hesiodo laudata cōtentio orta est, quæ & ad uirtutem, & ad decus capessendum calcar eximium habet: omnem hæc ipsa ex animo mollitiē, languorē, hebetudinemq; omnē exterminat. Hęc infirmos sopitosq; animos erigit, & maiores ad rem gerendā facit. Quid tu illam in egregiæ indolis puero cōuitijs ignominiaq; affecto, iram præter gloriæ & uirtutis studiū interpretare? Non incusseras puero uerbera, non minis perterrefeceras, uerbis tñ lacrymas excussisti. Quid plorat Petrulus meus? quid queritur? nempe idipsum fermè, quod & Myrmidones illi generosissimi Achillis cōmilitones, quòd eius quā animo agitabant, bellicæ laudis gloriam non assequerentur. Erubuit, inquit Comicus, salua res est. An tu hanc puerilem iracundiam, non eandem esse & pudorem putas? Similima sunt ista Laurenti, eosdem si rectè æstimentur, pariunt effectus. Pedissequæ sunt, & comites uirtutis. Talem mihi Homerus Achillem effingit, talem se mihi ostentat pius ille Aeneas, cum immortalitatis splendorisq; stimulis accensus:

Terribilis sæuam nullo discrimine pugnam
Suscitat, irarumq; omnes effundit habenas.

Talis & Acheloum Ouidianus Hercules:

—Iamdudum lumine toruo
Spectat, & accensæ non fortiter imperat iræ.

Talem denique & Vergilianus ille generosus equuleus futuræ uirtutis indolem præ se fert:

—Tum si qua sonum procul arma dedere,
Stare loco nescit, micat auribus, & tremit artus:
Collectumq; premens uoluit sub naribus ignem.

Quòd si cui fortè naturæ rationis ignaro, nimis hæc iræ laudatiò absurda esse uideatur: cætera uolentes concesserimus, nunq; mihi certè hoc extorquebitur, iram in puero ingenuæ, erectæ, liberalisq; naturæ esse argumentū. Accedēt anni, literæ, disciplina: omnia fient in dies mitiora, ad maturitatem suo tempore anteq; marcescat, natura huiuscemodi perueniet. At nō laudas in ætate iam cōstanti iracundiam. Esto, sit etiam flagitiosa, ac detestanda. Et gladius certè idem, si carnificis manu gestetur, detestabilis uideatur: si ad latus militis, aut imperatoris sit, uirtutis egregijq; facinoris imaginem præ se ferat.

Pullulant sæpe generoso in animo, uitia uirtutibus admixta, non secus atque uberi solo, cui nōdum manus agricolę accesserit, rubi innascuntur, & sentes. Neque tamen qui agricolationis studio insudant, uberem illam fœcundi soli speciem probant:

Quamuis semihominis uesano gramine fœtu
Mandragoræ pariat flores, mœstamq; cicutam:
Nec manibus mitis ferulas, nec cruribus æquè
Terga rubi spinisq; ferat paliuron acutis.

Quapropter ut boni agricolæ, nihilominus noxias illas frugibus plantas, herbasq;

basq; conuellere atq; extirpare solent, quòd fœcundi soli ingeniũ ex illis animad uerterint: ita profectò parẽtes ac magistros nihilo magis teneris adhuc uitijs indulgere oportet, quòd ea optimæ ingenuæq; naturæ documẽta præbuerint. Principijs obstandum, & quæ eminent, retundenda sunt. Tarquinijq; instar papauerũ summa capita uirga demetenda, semperq; ualentioribus resistendum est. Neq; tamen interim à naturæ bene institutæ ratione, alienum esse putandum: siquidẽ reddere qui uoces iam scit puer, & pede certo signat humũ, gestit paribus colludere, & iram colligit, ac ponit temerè, & mutatur in horas. Vale.

ANGELI POLITIANI ORATIO IN EXPOSITIONE HOMERI.

DICTVRVS de Homero uate, doctrinarum omnium, atq; ingeniorũ autore, & principe, & dicturus in cœtu hominũ, uel græcè, uel latinè doctissimorum: sentio nullam eloquentiam nec optari, nec cõcipi posse, quæ uel auiditatem animi nostri expleat, uel rei magnitudini respondeat, uel acerrimo deniq; iudicio uestro, atq; eruditissimis auribus satisfaciat. Nam & ego is sum, qui ab ineunte adolescentia, ita huius eminentissimi poetæ studio, ardoreq; flagrauerim, ut nõ modò eum totũ legendo olfecerim, peneq; contriuerim, sed iuuenili quodã, ac propè temerario ausu, uertere etiam in latinũ tentauerim: & is de quo mihi agendũ hoc tempore est, tantis abũdat, tamq; egregijs laudibus, ut cũ sit semper à laudatissimis quibusq; certatim laudatus, adhuc tamen, penè etiã illaudatus uideatur: & uos hi estis Fl. V. quorum in ciuitate græca omnis eruditio, iampridẽ in ipsa Græcia extincta, sic reuixerit atq; effloruerit, ut & uestri iam homines græcam publicè literaturã profiteant, & primæ nobilitatis pueri, id quod mille retrò annis in Italia cõtigit nunq;, ita sincerè Attico sermone, ita facilè expediteq; loquant, ut non deletæ iam Athenę, atq; à Barbaris occupatæ, sed ipsæ sua sponte cum proprio auulsæ solo, cumq; omni (ut sic dixerim) sua supellectile, in Florentinã urbem immigrasse, eiq; se totas, penitusq; infudisse uideant. Quæ ego singula cõtemplans, quasiq; oneris cuiusdã, quod mihi necessariò subeundũ sit, molem uastitatemq; oculis præmetiens, ita perturbor animo, atq; expauesco, ut neq; mihi ingenium, neq; consiliũ suppetat, & in ipsis penè faucibus, constricta metu uox, nostræq; cursus orationis obstupescat. Et cùm noua quædam atq; inusitata eloquendi uis, copiaq; ad hunc celebrandũ poetam requiratur, utpote de quo nihil dici par est, quod de alio dici potuisse scriptore uideat, nobis tamen hoc tempore, etiam illam ipsam quantulamcunq; dicendi facultatẽ defore sentimus, quam superioribus annis reliquis exornandis scriptoribus adhibebamus. Quid'nã igitur agemus? Tacebimus'ne penitus, quasiq; oneri succumbemus? An ueteres potius agricolas imitabimur? atq; ut illi Cereri spicã, Baccho racemũ, sua cuiq; deo munera offerebant, ita nos quantulamcũq; hanc dicendi facultatem, in parentis eloquentiæ præconiũ, conferemus? Quòd si (ut Propertius inquit) deficient uires, audacia certè laus erit: In magnis & uoluisse sat est. Vos autem humanissimi uiri oratos uelim, ut nouitatẽ quandam insolẽtiamq; orationis nostræ, æqui boniq; cõsulatis, neq; mihi fraudi adscribatis, si aut Græca latinis, ita exigente ratione, crebrius inseruero, aut in ijs quæ suppetent præ nimia rerum copia, non tam dicendo exornandis, quàm percensendo enumerandis fuero occupatus. Primùm igitur de authore, tum de opere ipso carptim breuiterq; dicemus,

planumq;

planumq́ (ut arbitror) faciemus, neq; ullum unq; extitiſſe ingenium Homerico maius, neq; opus aliquod extare humanũ, quod ſit Homericę poeſi anteferendũ. Conſueuere igitur, qui hominis laudationem cuiuſpiam aggrediuntur, ab ipſa ſtatim origine, hoc eſt, à patria parentibusq́ ordiri, inq; ijs exornandis, attollendiſq́ liberis ingenij uelut habenis, apertisq́ eloquentiæ campis expatiari. Homero autem uati hæc eſt propria, peculiarisq́ tribuenda laus, quòd neq; ipſe de patria ſua quidq; prodidit, & pleræq; illum nobiliſſimæ ciuitates, ſuum quæq; fuiſſe alumnum contendunt. Nam & Rhodij, & Theſſali, & Ietæ, & Chij, & Salaminij item, & Colophonij aſſerunt ſibi, & Argiui, Mileſii, Smyrnæi, Cymæiq́ contrà uindicant, repetuntq́ eundẽ ad ſe quaſi Licinia, & Mutia lege Athenienſes. Ita in medio poſitus literarũ princeps, ceu Atalanta illa, aut Hippodamia à tot, tamq; egregijs ciuitatibus, quaſi à generoſiſſimis procis certatim expetitur. De parentibus quoq; Homeri non admodũ liquet, cùm Herodotus atq; Ephorus diuerſa inter ſe prodiderint: Ariſtoteles autem etiam unum è genijs illis, quos Græci δαίμονας uocent, ex eorum ſcilicet numero, qui uerſari inter Muſas putarentur, patrẽ Homero tribuere non dubitauerit. Quod etſi minus credibile uideri poteſt, nõ ſine admiratione tamen diuini cœleſtisq; ingenij, uel creditũ ab antiquitate, uel confictũ philoſophus grauiſſimus trãſmittit in poſteros. Similia penè ijs ſunt & quæ in epigrammate hoc ſcribit Antipater:

Οἱ μέν σευ κολοφῶνα τιθηνήτειραν ὅμηρε,
  οἱ δὲ καλὰν σμύρναν, οἱ δ' ἐνέπουσι χίον.
οἱ δ' ἴον, οἱ δ' ἐβόασαν εὔκλαρον σαλαμῖνα,
  οἱ δέ νυ τᾶν λαπιθᾶν ματέρα θεσσαλίαν.
ἄλλοι δ' ἄλλο μέλαθρον ἀνίαχον, εἰ δέ με φοίβου
  χρὴ λέξαι πινυτὰν ἀμφαδὰ μαντοσύναν,
πάτρα τοι τελέθει μέγας οὐρανὸς, ἐκ δὲ γυναικός,
  οὐ θνατᾶς, ματρὸς δ' ἔπλεο καλλιόπας.

Adeò uidelicet ſeſe ſupra hominis conditionem uates hic eminentiſſimus atque incomparabilis attollit, adeoq́ nihil mortale ſonat, ut meritò illi & patria cœlum ipſum, & mater eſſe Calliope uideri poſſit. Atq; hæc ego de Homeri patria parentibusq́ eo cõſilio attigi, ut intelligeretis, quanta in illo uiro altitudo animi, rerũq; humanarum deſpicientia fuerit, qui in tot uerſuum millibus nullam de patria unquam, parentibusq́ ſuis fecerit mentionem: imò uerò, ne nomen quidem ſuum aut titulo addiderit, aut carminibus inſeruerit: ſed ut fatidici uates, qui Græco nomine prophetæ appellantur, diuina illa ſua quaſi reſponſa, atq; oracula, tanquam ex arcanis quibuſdam, ſacriſq́ deorum adytis emugiuerit, ut planè appareret, nõ eum ſibimet illa, ſed omni generi hominum, omniq́ poſteritati elaboraſſe. Admirandus profectò uir (quem tamen etiam ſupra uirum crediderim) quem nulla ſolicitarit ambitio, nulla honoris cupido prouexerit, nullum glorię ſtudium inflammauerit, omnia uirtutis cauſa, honeſtiq́ patrauerit, neq; ſeſe extrà quæſiuerit: Ipſa eſt enim uirtus (ut poeta quidam inquit) ſibimet pulcherrima merces. Idem & pecunię poſſeſſionem, diuitiasq́ pro nihilo habuit: quarum uehementius ſtudiũ, præcepsq́ cupido diuina omnia atq; humana permiſcuit: ita duas capitaleis humani generis peſteis, duo teterrima monſtra, auaritiam atq; ambitionem deuicit penitus, atq; proſtrauit. Quid dicam, quanta quamq; inexplebili diſcendi cupiditate flagrauerit, qui ab ineunte adoleſcentia etiam luminibus captus, rerumq; omnium egenus, ut qui ſibi in diem uictum carminibus quęritaret, etiam peregrinationis incommoda ſubijt, ut mores hominum multorum, multarumq; ciuitatum

conſuetu-

cõsuetudines perscrutaret̃, eaq́ multiplici rerũ peritia, doctior lõge indies, sapientiorq́ euaderet. Quo effectũ est, ut in Homeri poesi uirtutũ omniũ, uitiorũq́ exẽpla, omniũ semina disciplinarũ, omniũ rerũ humanarũ simulacra effigiesq́ intueamur, ipsaq́ illa nobis expressa, exprõptaq́ ante oculos cõstituerit, q̃ ipsemet ꝑfectò nunq́ suis oculis usurpauerat. Neq́ uerò nõ et illud in poeta hoc cœlestis planè immortalisq́ naturę lumẽ effulget, q̃ pulcherrima illa carmina, q̃ iure ætas omnis mirata est, illaborata ipsi, atq́ extẽporanea fluebãt, uiuoq́ (ut ita dixerim) gurgite exundabãt, cũ è diuerso Mantuanũ poetã paucissimos die cõposuisse uersus autor sit Varus. Extãtq́ adhuc nõ pauca canẽte illo excepta poemata, q̃ ꝑut à q̃q́ bene maleq́ acceptus fuerat, cõtinuò in eũ subito quodã, repẽtinoq́ instinctu, & ferẽte (ut aiũt) flatu, ꝓferebant̃, ut facilè intelligant̃, nõ quasi sub incudẽ uenisse humanæ fabricę, sed diuino quodã impulsu instinctuq́, uelut è cortina atq́ adyto, sacris esse excussa ꝑcordijs, ut iam dubitandũ nullo pacto sit, quin uerè de illo Democritus naturæ rerũ cõscius prędicauerit: ὅμηρος φύσεως λαχὼν θεαζούσης ἐπέων κόσμον ἐτεκτήνατο παντοίων. Sed iã de opere ipso, q̃ pars fuit altera nostrę oratiõis destinata, hoc est, de Homerica poesi, seruato rerũ quantũ in nobis fuerit ordine, disseramus. Duplex est Homeri poesis, Ilias atq́ Odyssea. Nã Batrachomyomachiã, Margitẽ, Phocaida, minoreq́ Iliada, itẽq́ Cercopas, ἐπικιχλίδας, aliaq́ huiuscemodi lusus potius q̃ iusta opera de industria omittemus. Porrò in Iliade uirtutẽ corporis, in Odyssea fortitudinẽ nobis animi repsentat: utraq́ heroico descripta est carmine, q̃d esse metrorũ omniũ cõstat absolutissimũ, linguisq́ ex omnib. quas διαλέκτους Græci uocãt, cõflata est, sic ut unaquęq́ Græcię gẽs sua apud illũ idiomata deprehẽdat. Neq́ tñ cõmunia respuit uerba, sed ita callida utit̃, artificiosaq́ iũctura, ut sublimitatẽ in cõpositiõe maiestatẽq́ retineat. Nã quid de motibus figurisq́ loquar, partim ad perspicuitatẽ, partim ad oratiõis ornatũ accõmodatis, de quib. nihil est sanè à posteriorib. pręceptũ, q̃d nõ ille in operib. suis tãtò antè cõsummauerit: q̃ exequerer diligẽter, nisi tã angustis forẽ tẽporis spatijs limitibusq́ coercitus. Agè uerò, cũ styli tria sint gña, sublime, tenue & mediũ: quib. in singulis Thucydides, Lysias ac Demosthenes laudant̃, nõne omniũ apud Homerũ exempla reperias? ut sublimis quidem illud: ὣς εἰπὼν σύναγεν νεφέλας, ἐτάραξε δὲ πόντον, χερσὶ τρίαιναν ἑλών, πάσας δ' ὀρόθυνεν ἀέλλας παντοίων ἀνέμων, σὺν δὲ νεφέεσσι κάλυψε γαῖαν ὁμοῦ καὶ πόντον, ὀρώρει δ' οὐρανόθεν νύξ. Contrà tenuis: ὣς εἰπὼν, οὗ παιδὸς ὀρέξατο φαίδιμος Ἕκτωρ ἂψ δ' ὁ πάϊς πρὸς κόλπον ἐϋζώνοιο τιθήνης ἐκλίνθη ἰάχων, πατρὸς φίλου ὄψιν ἀτυχθείς. ταρβήσας χαλκόν τε, ἰδὲ λόφον ἱππιοχαίτην.

Medij postremò illud: αὐτὰρ ὁ γυμνώθη ῥακέων πολύμητις Ὀδυσσεύς, ἆλτο δ' ἐπὶ μέγαν οὐδὸν ἔχων βιὸν, ἠδὲ φαρέτρην ἰῶν ἐμπλείην. ταχέας δ' ἐκχεύατ' ὀϊστοὺς αὐτοῦ πρόσθε ποδῶν, μετὰ δὲ μνηστῆρσιν ἔειπεν. Neq́ itẽ apud eundẽ, floridũ elocutiõnis genus desiderabis, ubi scilicet & pulchritudo splẽdeat, & gratia, quæ perinde atq́ ipsi flores animo arrideat, quasiq́ illũ uoluptate permulceat: plena quippe his ornamẽtis tota sunt Homeri uolumina: & de stylo quidẽ hactenus. Est apud illũ q̃q́ historica narratio, ita omnib. absoluta numeris, ut personas, & causas, & locũ, & tẽpus, & instrumẽta, & factũ ipsum, modũq́ respiciat, quorũ exẽpla apponere nimis fortasse fuerit operosum. Narrat simpliciter nonnunq́, nõnunq́ similitudines, cõparatiões, imaginesq́ admiscet ex omni rerũ natura decerptas. Sæpe itẽ celeri quadã, & cõcitata utit̃ narratiõe, ut illo loco: κεῖται Πάτροκλος, νέκυος δὲ δὴ ἀμφιμάχονται γυμνοῦ· ἀτὰρ τά γε τεύχε' ἔχει κορυθαιόλος Ἕκτωρ. Quid dicã de philosophia, in qua nulla est fermè nobilior posterorũ sentẽtia, aut opinio celebrata, cuius nõ in poeta Homero originem agnoscamus. Nam ut à rerũ naturæ principijs ordiamur, Thales Milesius omniũ rerũ initiũ aquę attribuit, Homerũ uidelicet secutus ita scribentem: ὠκεανός θ' ὅσπερ γένεσις πάντεσσι τέτυκται.

Xenophanes aquam terramq; in principijs recenſuit, & ipſe Homeri exemplo cuius hæc uerba ſunt:

ἀλλ' ἡμεῖς μὲν πάντες ὕδωρ καὶ γαῖα γένησθε.

Qui elementa quatuor maluerunt, ſuumq; ſingulis locum aſſignauerunt, & illi poeſin excuſſiſſe Homericam uideri poſſunt: hæc enim ab illo hauſeris, ſiue cum de catena aurea meminit, ſiue cum Ioui ſororem coniugemq; Iunonem dedit, ſiue cum eandem ſuſpenſam à marito fabulatus eſt, ſiue cum apud illũ ita Neptunus loquitur:

τρεῖς γάρ τε κρόνου εἰμὲν ἀδελφεοὶ, οὓς τέκε ῥέη.
ζεὺς καὶ ἐγὼ, τρίτατος δ' ἀΐδης ἐνέροισιν ἀνάσσων. Et mox:
τριχθὰ δὲ πάντα δέδασαι. ἕκαστος δ' ἔμμορε τιμῆς.

Nam quòd Olympi mentionem fecit, puriſsimam cœli naturam intellexit, hoc eſt, eam quæ à nobiliſsimis deinde philoſophis quinta ſiue natura, ſiue (ut Plautino utamur uerbo) eſſentia ſit appellata. Diſcordiam porrò illam, concordiamq; Empedoclis, ita noſter hic uates Iunone loquente inſinuauit:

Εἶμι γὰρ ὀψομένη πολυφόρβου πείρατα γαίης,
ὠκεανόν τε θεῶν γένεσιν, καὶ μητέρα τηθύν
τοὺς εἶμ' ὀψομένη καὶ σφ' ἄκριτα νείκεα λύσω.

Mundum eſſe unum duntaxat, eumq; terminis circumſcriptũ ex eo ſignificat Homerus, quòd & numero ſingulari κόσμον dicit, & γαίης πείρατα (inquit) ſicut alio quoq; loco ἀκροτάτῃ κορυφῇ (ait) πολυδειράδος οὐλύμποιο. Solem ipſum ferri in orbem, ſub terriſq; iter facere, uel ibi demonſtrat:

ὦ φίλοι, οὐ γάρ τ' ἴδμεν, ὅπῃ ζόφος, οὐδ' ὅπῃ ἠώς,
οὐδ' ὅπῃ ἠέλιος φαεσίμβροτος εἶσ' ὑπὸ γαῖαν
οὐδ' ὅπῃ ἀνεῖται.

Formam illius & magnitudinem in his annuit:

λαμπρὸς δ' ἂν ἠέλιος ὥς. Itemq;:
ἦμος δ' ἠέλιος μέσον οὐρανὸν ἀμφιβεβήκει. Virtutem autem in his:
ἠέλιός θ' ὃς πάντ' ἐφορᾷς, καὶ πάντ' ἐπακούεις.

Eundem ſuo moueri arbitrio, ut excellentiſsimis philoſophorũ uiſum eſt, tunc maximè ſignificat, cum ad hunc modum inducit minitantem:

δύσομαι εἰς ἀΐδαο, καὶ ἐν νεκύεσσι φαείνω.

Et cum ſic illum Iupiter adhortatur:

ἠέλι' ἤτοι μὲν σὺ μετ' ἀθανάτοισι φάεινε,
καὶ θνητοῖσι βροτοῖσιν ἐπὶ ζείδωρον ἄρουραν.

Sed nec ſtellarum inſcius fuerit, qui illa præſertim ſcripſerit:

πληϊάδας θ' ὑάδας τε τό τε σθένος ὠρίωνος.

Quiq; urſam circa polum ſe ait uertere, neq; finitorem circulũ attingere, & qui tardè occidere Bootem dicat: qui cum rectus deferatur unus quatuor ſigna occidens comitetur. Nec terræmotus illum cauſæ latebãt, qui Neptunũ γαιήοχον atq; ἐνοσίχθονα appellauerit. Quoniam uerò incluſis terræ flatibus fiunt illæ conſtratis uentis, quæ græcè νηνεμίαι uocitantur, tum caligo quædam, ſoliſq; uelut obſcuratio contingit, hæc quoq; an cognita Homerus habuerit, conſideremus. quatit Neptunus terram, Achille in prælium exeunte, pridieq; eius diei quis cœli habitus fuerit, ita declarauit:

ζεὺς δ' ἐπὶ νύκτ' ὀλοὴν τανύσας κρατερῇ ὑσμίνῃ. Et mox: οὐδέ κε φαίης
οὐδέ ποτ' ἠέλιον σόον ἔμμεναι, οὐδὲ σελήνην.
ἠέρι γὰρ κατέχοντο.

Et Aiax

Et Aiax ad hunc modum precatur:
ζεῦ πάτερ, ἀλλὰ σὺ ῥῦσαι ὑπ' ἠέρος υἷας ἀχαιῶν
ποίησον δ' αἴθρην, δὸς δ' ὀφθαλμοῖσιν ἰδέσθαι.

Post motum uerò terræ uenti spirant uehementius, unde inquit Iuno:
αὐτὰρ ἐγὼ ζεφύροιο, καὶ ἀργεστᾶο νότοιο
εἴσομαι ἐξ ἁλόθεν χαλεπὴν ὀρέουσα θύελλαν.

Postridie autem iris uentos ad Patrocli conuocat rogum:
οἱ δὲ ῥέοντο πνοιῇ ὑπὸ λιγυρῇ νέφεα κλονέοντες ὄπισθεν.

Scit & deficere solem interiectu lunæ. Nam cum redituru Vlyssem superius dixisset:
τοῦ μὲν φθίνοντος μηνός, τοῦ δ' ἱσταμένοιο.

Quod quidem tempus est ipsum lunæ coeuntis, dein reuerso iam illo, ita augur quidam procos alloquitur:
ἆ δειλοί, τί κακὸν τόδε πάσχετε, νυκτὶ μὲν ὑμέων
εἰλύαται κεφαλαί τε, πρόσωπά τε, νέρθε τε γοῦνα,
εἰδώλων δὲ πλέον πρόθυρον, πλείη δὲ καὶ αὐλή.
ἐρχομένων, ἔρεβος δὲ ὑπὸ ζόφον, ἠέλιος δὲ
οὐρανοῦ ἐξαπόλωλε, κακὴ δ' ἐπιδέδρομεν ἀχλύς.

Gnarus idem unde gignantur uenti:
ἀνέμων (inquit) μένος ἀγρῶν ἀέντων.

Ordinem quoque eorum tenet, qui ita dicat:
σὺν δ' εὖρός τε νότος τ' ἔπεσον, ζέφυρός τε δυσαής,
καὶ βορέης αἰθρηγενέτης μέγα κῦμα κυλίνδων.

Pluuias de humidis fieri uaporibus, in his docet carminibus:
κὰδ δ' ὑψόθεν ἧκεν ἐέρσας,
αἵματι μυδαλέας ἐξ αἰθέρος. Et rursum:
αἱματοέσσας δὲ ψιάδας κατέχευεν ἔραζε. Prædixerat enim:
τῶν μὲν αἷμα κελαινὸν ἐΰρροον ἀμφὶ σκάμανδρον
ἐσκέδασ' ὀξὺς ἄρης, ψυχαὶ δὲ ἄϊδόσδε κατῆλθον.

Tonitruū, fulgurumque, & fulminis, ibi potissimum causa innuitur:
ἀστράψας δὲ μέγ' ἔκτυπε. Et cum inquit:
ζεὺς δ' ἄμυδις βροντήσε, καὶ ἔμβαλε νηὶ κεραυνόν.

Videamus autem & quid de his senserit. Ac primū quidem ῥεῖα ζώοντας appellat ipsos, de quibus & illa scribit:
οὐ γὰρ σῖτον ἔδουσ', οὐ πίνουσ' αἴθοπα οἶνον
τοὔνεκ' ἀναίμονές εἰσι καὶ ἀθάνατοι καλέονται.

Corpora autem iis circundat, quòd eorum sæpe ministerio poesis indigebat, haud alia tamen quàm humana, utpote quæ sola sint scientiæ rationisque capacia: formam tamen eis, staturamque eiusmodi attribuit, ut simulacrorum primus uideatur maiestatem excogitasse. Itaque Phidiam quoque ferunt interrogatum, unde illam Iouis Olympici augustam formam, tantoque nō imparem numini accepisset, ex illis respondisse Homeri uatis carminibus:
ἦ καὶ κυανέῃσιν ἐπ' ὀφρύσι νεῦσε κρονίων
ἀμβρόσιαι δ' ἄρα χαῖται ἐπερρώσαντο ἄνακτος
κρατὸς ἀπ' ἀθανάτοιο, μέγαν δ' ἐλέλιξεν ὄλυμπον.

Esse tamen rerum omnium autorem unū, & uera probat persuadetque ratio, & ita Homericis uerbis clamat Aristoteles:
εἷς κοίρανος ἔστω, εἷς βασιλεύς.

Quapropter & Iupiter ab ipso Homero πατὴρ uocatur, ἀνδρῶν τε θεῶν τε. Neq; hinc illa abhorrent:

ὦ πάτερ ἡμέτερε κρονίδη ὕπατε κρειόντων. Similiter & illa:

ὅσσον ἐγὼ περί τ' εἰμὶ θεῶν, περί τ' εἰμ' ἀνθρώπων. Et quæ Minerua effatur:

εὖ νυ καὶ ἡμεῖς ἴδμεν ὅτι σθένος οὐκ ἐπιεικτόν.

Esse uerò intelligibilem deum, ita poetice innuit:

εὗρε δ' εὐρύοπα κρονίδην ἄτερ ἥμενον ἄλλων. Et rursum:

ἀλλ' ἤτοι μὲν ἐγὼ μενέω πτυχὶ οὐλύμποιο

ἥμενος ἔνθ' ὁρόων φρένα τέρψομαι.

Scit idem deũ esse mentem omniũ scientem, omniaq; gubernantẽ, itaq; ait:

ἀλλὰ ζεὺς πρότερος γεγόνει καὶ πλείονα ᾔδει.

Scit eum semper intelligere, unde illa: ἔνθ' αὖτ' ἄλλ' ἐνόησε.

Multa dicunt à philosophis de prouidentia: sed omniũ fermè autor Homerus, apud quem semper dij pro hominibus excubant, unde illud ex Iouis persona:

μέλουσί μοι ὀλλύμενοί περ. Item illud:

πῶς ἂν ἔπειτ' ὀδυσῆος ἐγὼ θείοιο λαθοίμην.

Sed quoniam propriũ diuinæ prouidentię est, ut quàm iustissimè inter se mortales agant, ideo ille:

οὐ γὰρ σχέτλια ἔργα θεοὶ μάκαρες φιλέουσιν,

ἀλλὰ δίκην τίουσι καὶ αἴσιμα ἔργ' ἀνθρώπων.

Ex quo illud Stoicorum nascitur dogma, mundum hunc ciuitatem esse quandam, quæ iustè gubernetur, sitq; dijs hominibusq; cõmunis. Audiamus & quid de fato sentiat:

μοῖραν δ' οὔτινα φημὶ πεφυγμένον ἔμμεναι ἀνδρῶν

οὐ κακὸν οὐδὲ μὲν ἐσθλόν, ἐπὴν τὰ πρῶτα γένηται

Neq; omnia tamen fato attribuit, sed & uoluntati uacuum relinquit locũ, nec illud excludit, quod nos coactum dicere latinè possumus, ἠναγκασμένον Græci uocant, id est, cum quispiam agens quę uult, in ea ipsa inciderit quę non uult, ut cum stragem heroum in Iliade, iræ Achillis imputans: subdit tamen paulo pòst, διὸς δ' ἐτελείετο βουλή. & in Odyssea, sua ipsorũ culpa socios ait Vlyssis perijsse. Multa etiã quæ fato impendeant, prouidentia euitari, Homericum dogma est:

ἔνθα δὲ καὶ δύστηνος ὑπὲρ μόρον ὤλετ' ὀδυσσεύς

εἰ μὴ ἐπὶ φρεσὶ θῆκε θεὰ γλαυκῶπις ἀθήνη

ἀμφοτέροισι δὲ χερσὶν ἐπεσσυμένος λάβε πέτρης

τῆς ἔχετο στενάχων, εἵως μέγα κῦμα παρῆλθεν.

Animam Pythagoras primus esse immortalẽ affirmauit, eiq; Plato etiã alas attribuit, sed prior hoc uiderat Homerus, qui & ait:

ψυχὴ δ' ἐκ ῥεθέων πταμένη ἄϊδόσδε βεβήκει.

Neq; esse aliud hominẽ, nisi ipsam animã arbitratur. Itaq; ait:

ἦλθε δ' ἐπὶ ψυχὴ θηβαίου τειρεσίαο,

χρύσεον σκῆπτρον ἔχων.

Corpus aũt animæ carcerem, itaq; uiuentis δέμας appellat, sicut mortui σῶμα. Illa aũt Pythagoræ in alia corpora animarũ immigratio, non aliunde q̃ ab Homero est, apud quem & equi loquunt, & homines in bestias demutantur. Porrò animam Stoici spiritũ esse dicunt congenitũ, & sensibilem euaporationem è corporis humiditatibus accensam, secuti haud dubiè poetam nostrum, qui ita dicat:

εἰσόκ' ἀϋτμὴ ἐν στήθεσι μένη. Atq; alibi:

ψυχὴ δὲ κατὰ χθονὸς ἠΰτε καπνός.

Plato

Plato Ariſtotelesq́ animam quidem eſſe ipſam incorpoream dixerunt, cæterum ſemper circa corpus eſſe, eoq́ tanq̃ uehiculo uti: quare etiam cùm à corpore ſeparetur, impreſſam tamẽ corpori formam ſuam, quaſiq́ ueſtigiũ relinquere. Idipſum quoq́ ſignificat Homerus, qui nõ aliter q̃ animæ uacuũ corpus, hoc eſt, cadauer ipſum σῶμα appellet. Agamus & de animæ partibus. Sanè Plato rationẽ in capite, iram in pectore, cupiditatẽ ſubter præcordia collocauit. Audi ergo Homerum, hæc ipſa ad unguem declarantem:

ἕως ὁ ταῦθ' ὥρμαινε κατὰ φρένα καὶ κατὰ θυμόν. Item:

τέτλαθι δὴ κραδίη, καὶ κύντερον ἄλλο ποτ' ἔτλης. Et rurſum:

ἀλλά με γαστὴρ ὀτρύνει κακοεργός. Præterea alibi:

γαστέρα δ' οὔπως ἀποκρύψαι μεμαυῖαν.

Affectiones quoq́ eas, quæ πάθη dicunt à Græcis, omneis Homerus circa cor ipſum conſtituit, ut iram:

κραδίη δέ οἱ ἔνδον ὑλάκτει. Dolorem:

τεῖο μέχρις ὀδυρόμενος καὶ ἀχεύων σὴν ἔδεαι κραδίην. Metum:

κραδίη δέ μοι ἔξω στηθέων ἐκθρώσκει.

τρομέει δ' ὑπὸ φαίδιμα γυῖα. Audaciam poſtremò, ut:

κραδίη ἄλληκτον πολεμίζειν ἠδὲ μάχεσθαι.

Inde illud eſt, quòd Stoicorum opinio principatũ cordi potiſſimum tribuit. q̃ bene autem Homerus etiam cauſas explicat affectionum, iram quippe ex animi mœrore oriri, efferueſcente circa cor, uel ſanguine, uel ſanguineo certè ſpiritu, ad hunc ſignificat modum:

ἀχνύμενος μένεος δὲ μέγα φρένες ἀμφὶ μέλαιναι

πίμπλαντ' ὄσσε δέ οἱ πυρὶ λαμπετόωντι ἐΐκτην.

Rurſum metuentum cõfundi ſpiritus, atq́ refrigeſcere, ex quo humores, tremores, palloresq́ in corporibus exiſtant, ita idem ſignificat:

χλωροί, inquiens, ὑπαὶ δείους, καὶ χλωρὸν δέος ᾕρει.

καὶ τρομέει δ' ὑπὸ φαίδιμα γυῖα. Et rurſum:

ὣς φάτο σὺν δὲ γέροντι νόος χύτο, δείδιε δ' αἰνῶς,

ὀρθαὶ δὲ τρίχες ἔσταν ἐνὶ γναμπτοῖσι μέλεσσι.

Non improbari affectionem illam, quæ græco nomine uocetur Nemeſis, cum uidelicet ægrè ferimus, ſi quem indignè proſperiore fortuna utentem cernimus: neq́ item cõtrariam huic miſericordiã, uel ex hoc liquidò manifeſtat, quòd Ioui utramq́ attribuit, ut:

Ζεὺς γάρ μοι νεμεσᾶθ' ὅτ' ἀμείνονι φωτὶ μάχωμαι.

Item miſerantem fecit eundẽ, cum ab Achille Hectoris cadauer circa patrios muros raptaretur. Abſolutam porrò uirtutem accedere ad deos, ſicut abſolutum uitium ad belluas, etiam ante Ariſtotelem mõſtrauit Homerus. Qui ſumma prędítos uirtute, uocare identidẽ θεοειδέας ſolet, ac Διὶ μῆτιν ἀτάλαντον uſurpat dicere: his autem cõtrarios, beſtijs plerũq́ & pecoribus cõparat. uacationem ſanè illam ab omni animi perturbatione, cui ſummam Stoici uirtutis autoritatem tribuunt, nõ aliunde, q̃ à noſtro ſumptam uel ex eo patet, quòd perturbatiões ſæpe caſtigat, quaſiq́ tollit, ac radicitus extirpat, ut mœrorem atq́ luctum:

τίπτε δεδάκρυσαι Πατρόκλεις ἠΰτε κούρη. Et alibi:

ἀλλὰ χρὴ τὸν μὲν καταθάπτειν ὅς κε θάνῃσι

νηλέα θυμὸν ἔχοντας. Et rurſum:

ὡς ἔρις ἔκ τε θεῶν ἔκ τ' ἀνθρώπων ἀπόλοιτο. Metum porrò ſic:

μήτι φόβον δ' ἀγόρευ' ἐπεὶ οὐδέ σε πεισέμεν οἴω.

Peripa-

Peripatetici à Stoicis dissidentes, laudant affectionū potius mediocritatē, Homero & ipsi autore, cuius & illa sunt:
τρῶας μὲν τρόμος αἰνὸς ὑπήλυθε γυῖα ἕκαστον,
ἕκτορί τ' αὐτῷ θυμὸς ἐνὶ στήθεσσι πάτασσεν.

Eadem & in gaudio distinctio. Nam Vlysses quidem, Cyclope decepto, de se sic ait: ἐμὸν δ' ἐγέλασσε φίλον κῆρ. Proci autem deturbato Iro:
χεῖρας ἀνασχόμενοι γέλῳ ἔκθανον.

Virtutem satis esse ipsam ad felicitatem Stoici opinantur. Homerus uirum sapientissimum labores omneis, doloresq; subeuntem, omnemq; uoluptatē uirtutis gratia facit aspernantem. Bona sic distinguūt Peripatetici, ut prima esse animi, secunda corporis dicant, tertia quæ uocemus externa: hęc quoq; à præclarissimo poeta sępe in bonis recensentur, dariq; hominibus dicuntur à superis, quos ob id etiam uocant δωτῆρας ἐάων. Idem non satis esse per se uirtutem sine bonis cæteris, uel tunc manifestò indicat, cum duos inducit heroas summa uirtute: sed diuersa fortuna, Nestorē atq; Vlyssem: quorum qui minus prosperè agat δύστηνον uocare identidem non dubitat. Nullum esse uirtutis fructum citra usum ipsum uel Patroclus declarat, ita Achillem increpans:
αἰναρέτη, τί σευ ἄλλος ὀνήσεται ὀψίγονός περ
αἴ κε μὴ ἀργείοισιν ἀεικέα λοιγὸν ἀμύνῃς. Et Achilles ita conquerens:
ἀλλ' ἧμαι παρὰ νηυσὶν ἐτώσιον ἄχθος ἀρούρης,
τοῖος ἐὼν οἷος οὔ τις ἀχαιῶν χαλκοχιτώνων.

Amicos dijs esse bonos uiros eodem autore Stoici dicunt: ita enim scribit de Vlysse: χαῖρε δ' ἀθηναίη πεπνυμένῳ ἀνδρὶ δικαίῳ.

Doceri uirtutē posse idem affirmat, sumptisq; à natura principijs, cultu perduci ad summum, Homerus:
τοίου γὰρ πατρὸς ὃ καὶ πεπνυμένα βάζεις. Et ex Phœnicis persona:
τοὔνεκά με προέηκε διδασκέμεναι τάδε πάντα,
μύθων τε ῥητῆρ' ἔμεναι πρηκτῆρά τε ἔργων.

Est & Arithmetica apud Pythagorā magno in honore, multumq; ille uir numeris tribuit, duoq; rerum principia prodidit: unitatē atq; binarium: priori bona, posteriori mala subijciens. Viderat hoc ipsum multo antè Homerus, apud quem scilicet ἐνείην atq; δύην in boni maliq; intellectu legimus. Eodemq; pertinēt & illa:
οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη εἷς κοίρανος ἔστω.

Et cum in bello atq; in consilio uituperatur, τὸ δίχα βάζεις, planeq; semper impari numero tribuit plurimū. Nam & mundum ipsum in quinq; diuidit parteis, & imparia dijs offert cœlestibus. Nestor enim tauros Neptuno nouies nouem mactat, Tiresiasq; Vlyssi pręcipit, ut agnum, taurū, uerremq; immolet. Contrà Achilles in Patrocli rogum canes, equos, uirosq; nō nisi pari conijcit numero. Ternarij uerò, quinarij, septenarijq; numeri sæpissimè meminit, sæpius quoque nouenarij, ut: τῶν δ' ἐννέα πάντες ἀνέσταν. Et, ἐννέωροι γὰρ τοί γε. Et,
ἐννέα πήχεες ἔσαν εὖρος, ἀτὰρ μῆκός τ' ἐγενέσθην ἐννεόργυιοι. Et,
ἐννῆμαρ μὲν ἀνὰ στρατὸν ᾤχετο κῆλα θεοῖο. Et,
ἐννῆμαρ ξείνισσεν. Et, ἐννέα βοῦς ἱέρευσε. Est enim hic numerus à primo impari quadratus, & impariter par, utpote in treis ternarios diuisus, quorum unusquisq; in treis unitates distribuitur. Sed & computandi insinuat occasiones, ut qui ait in Catalogo: τῶν μὲν πεντήκοντα νῆες κίον, ἐν δὲ ἑκάστῃ
κοῦροι βοιωτῶν ἑκατὸν καὶ εἴκοσι βαῖνον. Et rursum:
πεντήκοντ' ἔσαν ἄνδρες. Vt ex hoc argumento ratiocinemur, ad centum uiginti hominum

hominum millia fuiſſe eos, qui in expeditionẽ Troianã profecti ſint. De Troianis rurſum:

χίλι' ἄρ' ἐν πεδίῳ πυρὰ καίετο, πὰρ δὲ ἑκάστῳ
πεντήκοντ' ἴσαν ἄνδρες.

Ex quo colligimus, quinquaginta fuiſſe Troianorum millia, demptis auxilijs. Muſicẽ quoq; magno in precio Pythagoras habet, quam & Homerus pluribus locis maximè cõmendat, ut cum de Sirenibus agit; & cum eam nõ conuiuijs modò, & genialibus feſtis, ſed etiam operibus adhibet, prælijsq; & funeribus, utpote animi motus, atq; affectiones aut comprimentem, aut excitantem. Neq; eum latet uocum differẽtia, ſed ætatibus ſexuq; grauem acutãq; diſcernit. Idem quippe in his uſu uenit, quod in neruis craſſioribus tenuioribusq; uidemus, ut ex tardo celeriq; motu graueis perinde atq; acutos edant ſonos. Sed & Terpandrum ſcribit Plutarchus Homeri uatis imitatorem fuiſſe in muſicis. Deniq; & taciturnitatem illam quam uocat ἐχεμυθίαν, Homeri exemplo Pythagoras ipſe ſanxit. Sunt enim apud illum:

καί τι ἔπος προέηκεν, ὅπερ τ' ἄῤῥητον ἄμεινον. Item:

τρῶες μὲν κλαγγῇ τ' ἐνοπῇ τ' ἴσαν, ὄρνιθες ὥς,
οἱ δ' ἄρ' ἴσαν σιγῇ μένεα πνείοντες ἀχαιοί.

Ex Homero quoq; Democritus ſimulacra illa ſua deſumpſit:

αὐτὰρ ὁ εἴδωλον τεῦξ' ἀργυρότοξος ἀπόλλων.

Ex Homeri Epicurus adductus uerbis, ut uoluptati primas detulerit, quòd Vlyſſem audierat ad gratiam Alcinoi loquẽtem, ſummũ uoluptati locum tribuere. In Homero Ariſtippus uitæ ſectæq; ſuæ inuenit exemplum, ut apud quem nunc in delicijs agit Vlyſſes, nunc omnibus ludibrio deſpectuiq; eſt, nunc item ſplendido ueſtitu, nunc futili quodã laceroq; centunculo amicitur. Sceptica quoq; illa atq; Pyrrhonia hæreſis, quæ definiat nihil, ex Homero ſcilicet, ut Timõ Phliaſius ſcripſit, emanauit: ut qui de eiſdem rebus uariè uarijs locis ſententiam ferat. laudantur à uetuſtate ſapientum uirorum dicta nõnulla, quæ ἀποφθέγματα græcè appellamus, ſed ea quoq; decerpta ex Homero ſunt, ut illud ἕπου θεῷ, quo monemur deum ſequi, ex illo ſumptum apparet:

ὅς κε θεοῖς ἐπιπείθηται μάλα δ' ἔκλυον αὐτοῦ. Et illud:

μηδὲν ἄγαν, inde eſt nimirum:

καί δ' ἄλλῳ νεμεσῶ ὅς κ' ἔξοχα μὲν φιλέῃσιν,
ἔξοχα δ' ἐχθαίρῃσιν, ἀμείνω δ' αἴσιμα πάντα. Vel ex eo magis:
τυδείδη, μήτ' ἄρ με μάλ' αἴνεε, μήτε τι νείκει.

Et item quod è cœlo deſcendit, γνῶθι σεαυτόν, ut ſe uidelicet quiſq; norit ab Hectore tractum manifeſtò uidemus, qui cum irruat in cæteros:

αἴαντος tamen ἀλέεινε μάχην τελαμωνιάδαο.

Et fideiuſſioni noxam aſtare ex illo ſumptum:

δειλαί τοι δειλῶν γε, καὶ ἐγγύαι ἐγγυάασθαι.

Et illud Pythagoræ, Amicus eſt alter ego, ex hoc: ἶσον ἐμῇ κεφαλῇ.

Sentẽtiæ quoq; illæ quas uocãt γνώμας, plurimæ ſunt à maximis poetis ex Homero delibatæ. illius quippe (ut Manlius poeta inquit) Ex ore profundo,
Omnis poſteritas latices in carmina duxit;
Amnemq; in tenueis auſa eſt diducere riuos,
Vnius fœcũda bonis. Sed hæc ſingulatim perſequi, nimis fortaſſe erit laborioſum. In ciuili autem facultate, quam ῥητορικὴν Græci uocant, quantum excelluerit poeta hic, non alio magis quàm Quintiliani teſtimonio declaratum uelim, cuius in

decimo Oratoriarũ institut. hæc uerba sunt: Igitur ut Aratus à Ioue incipiendum putat, nos ita ritè cœpturi ab Homero uidemur: hic enim queadmodũ ex Oceano dicit ipse amnium uim fontiumq; cursus initium capere, omnibus eloquentiæ partibus initium & ortum dedit: hunc nemo in magnis rebus sublimitate, in paruis proprietate superauit: idem lætus ac depressus, iucundus & grauis, cũ copia, tum breuitate mirabilis, nec poetica modò, sed oratoria uirtute eminentissimus. Namq; ut de laudibus, exhortationibus, consolationibusq; taceam, nonne uel unus liber quo missa ad Achillem legatio cõtinetur, uel in primo inter duces illa contentio, uel dictæ in secundo sententiæ, omneis litium ac consiliorũ explicant artes? Affectus quidem uel illos mites, uel hos cõcitatos, nemo erit tam indoctus, qui nõ sua in potestate hunc autorem habuisse fateatur. Age uerò, nõne utriusq; operis ingressu in paucissimis uersibus legem prooemiorũ non dico seruauit, sed constituit? Nam & beneuolũ auditorẽ inuocatione dearum, quas præsidere uatibus creditũ est, & intentũ proposita rerũ magnitudine, & docilẽ summa celeriter cõprehensa facit. Narrare uerò quis breuius, q̃ qui mortem nuntiat Patrocli? Quis significantius potest, q̃ qui Curetum Aetolorumq; prelium exponit? Iam similitudines, amplificationes, exempla, digressus, signa rerum, & argumenta, ceteraq; quæ probandi ac refutandi sunt, ita multa, ut etiam qui de artibus scripserunt, plurima earũ testimonia ab hoc poeta petant. Nam & epilogus quidem quis unq; poterit illis rogantis Achillem Priami precibus æquari? Quid in uerbis, sentẽtijs, figuris, dispositione totius operis, nõne humani ingenij modum excessit? ut magni sit uiri, uirtutes eius non æmulatione (quod fieri non potest) sed intellectu sequi. Verũ hic omnes sine dubio, & in omni genere eloquentiæ procul à se reliquit. Hæc de Homero Quintilianus. Dion autem Chrysostomus de ijs agens, qui sint ad eloquentiã imitandi, in hanc fermè sententiam super hoc autore loquitur. Homerus & primus, & medius, & ultimus tantum omnibus uel pueris, uel uiris, uel senibus de suo præbet, quantũ quisq; accipere potis est. Legem uerò ac disciplinam, idem haudquaquã ignorasse uideri potest, apud quem ita de sceptro loquatur Achilles:

Νῦν αὖτέ μιν υἷες ἀχαιῶν
ἐν παλάμαις φορέουσι δικασπόλοι, οἵτε θέμιστας
πρὸς Διὸς εἰρύαται.

Sed & Lycurgus qui Lacedæmone durissimas tulit leges, nõ aliunde q̃ ab Homero dicitur exempla sumpsisse: & Solon Atheniensiũ lator legum, quæ scilicet ad Romanos deinde propagatæ sunt, non minus extulisse in lucem putatur Homerum, q̃ Pisistratus ille tyrannus, qui dissipatũ dispersumq; eum, unum in corpus colligendũ congregandumq; curauerit. Plato quoq; philosophorũ deus, Iouis illud cum Minoe colloquiũ, de quo narrat Homerus, nihil nisi legum disciplinam interpretatur. parendũ quoq; legibus, uel eo loco persuadet Homerus:

τῷ, μή τις ποτὲ πάμπαν ἀνὴρ ἀθέμιστος εἴη
ἀλλ' ὅγε σιγῇ δῶρα θεῶν ἔχειν, ὅττι διδοῖεν.

Quin idem ciuilem, militarem, agricolaremq; uitam in Achillis clypeo explicauit, multaq; bonis moribus à posteritate recepta apud illũ deprehẽderis, quale illud est, ut in bene institutis ciuitatibus prius magnis de rebus ad senatũ referatur, q̃ in concionem populus conuocetur. Ait enim:

βουλὴν δὲ πρῶτον μεγαθύμων ἷζε γερόντων.

Quale itẽ ut potioribus dicto audientes simus, utq; dignioribus assurgamus, quorum alterius in Vlysse populũ castigante, alterius in Iouis cõsilio extat exemplũ.

Similia

Similia ſunt & illa, ut qui maiores natu ſunt, priores loquantur, unde à ſe Diomedes culpam rectè deprecatur. Vtq; ignoſcantur, quæ imprudenter quiſquã commeruerit: itaq; citharœdus ita ſe expurgat Vlyſſi:
ὡς ἐγὼ οὔτι ἑκὼν ἐς σὸν δόμον, οὐδὲ χατίζων πωλεύμην.

Vis & rerumpub. ſtatus diuerſos apud Homerum? Atqui hos quoq; inueneris. Regis quaſi ſimulacrũ uel uno expreſſit uerſiculo:
ἀμφότερον, βασιλεύς τ' ἀγαθὸς, κρατερός τ' αἰχμητής. Quem etiam omniũ Homeri carminum uideri ſibi pulcherrimũ magnus aiebat Alexander. Mores autẽ quales eſſe regis oporteat, ibi docet:
λαῶν δ' οἷσιν ἄνασσε, πατὴρ δ' ὣς ἤπιος ἦεν
οὔτε τινὰ ῥέξας ἐξαίσιον, οὔτε τι εἰπὼν
ἐν δήμῳ, ἥ τ' ἐστὶ δίκη θείων βασιλήων.

Ex quo Dion Chryſoſtomus in libro quem de regno ſecundũ componit, totã regis imaginẽ ex Homericis duntaxat uerſibus, idq; Alexandri eiuſdem Magni iudicio repræſentauit. Sed & optimates quinq; Bœotorũ enumeratis ducibus, tredecimq; Phæacũ non ignorat: neq; item populũ, qui in Achillis clypeo æquo iure uiuentem finxerit ciuitatem. Contra Tyrannũ illo exprimit loco:
εἰς ἔχετον βασιλῆα βροτῶν δηλήμονα πάντων
ὅς κ' ἀπὸ ῥῖνα τάμῃσι καὶ οὔατα νηλέϊ χαλκῷ.

Paucorũ uerò, & confuſæ multitudinis imaginem in Procis Troianisq; depinxit. Deorũ cultum ubiq; inſinuat. Parẽtum autem in Telemachi perſona, quibus etiam deberi alimenta à filijs uel uno ſignificat uerbo, cum inquit,
οὐδὲ τοκεῦσι θρέπτρα φίλοις ἀπέδωκεν.

Fratrũ beneuolentiæ in Agamemnone & Menelao, amicorũ in Achille & Patroclo, uxoris uiriq; in Vlyſſe & Penelope proponit exemplum, amorem patriæ hoc uerſu cõmendat: εἷς οἰωνὸς ἄριστος ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης.

Ciuium inter ſe in his uerbis: ἀφρήτωρ, ἀθέμιστος, ἀνέστιός ἐστιν ἐκεῖνος
ὃς πολέμου ἔραται ἐπιδημίου ὀκρυόεντος. In mentientes ita inuehitur:
ἐχθρὸς γάρ μοι κεῖνος ὁμῶς Ἀΐδαο πύλῃσιν
ὅς χ' ἕτερον μὲν κεύθῃ ἐνὶ φρεσίν, ἄλλο δὲ εἴπῃ.

Neq; uxoribus credenda arcana, neq; eis quicquam ſine uiri autoritate conandum, in illis deniq; declarat:
Ἥρη μὴ δὴ πάντας ἐμοὺς ἐπιέλπεο μύθους εἰδήσειν. Item:
μή πώς μοι μετέπειτα χολώσεται, αἴ κε σιωπῇ
οἴχωμαι πρὸς δῶμα βαθυρρόου Ὠκεανοῖο. Et mãdata domeſticis dant, qui in bellum proficiſcuntur, ut Hector atq; Vlyſſes, & tutores orbis filijs apud Homerũ præficiuntur, & mediocres non improbantur luctus, ſicut nimij caſtigant. Exequiarum quoq; & funerũ, & ſepulcrorũ, præcipueq; eorũ quæ uocẽtur πολυάνδρια, ritus, cõſuetudinemq;, ludis quoq; & certaminibus additis, uel ab ipſo excogitata poſſis exiſtimare. Rem uerò bellicã, in qua maximè occupatus eſt, omnib. ipſius partibus toto opere diſpargit. Nam & concurrunt apud illũ armatæ acies, & mœnia oppugnant, & nauali interim prælio res geritur, & in ripa fluminis agmen dirigitur, & ſingularia ineuntur certamina. Et diſciplina eſt ducibus, præmittere equites, ſubmittere pedites, ſingulosq; uiros ſingulis cohortibus præficere: cumq; & foſſa, & uallo caſtra cõmuniantur, in medijs eis regis collocantur tabernacula, cùm in extremis fortiſſimi uiri Achilles atq; Aiax tentoria habeant. Nec doli defuerint militares, neq; ad oppetendã pro laude mortẽ pulcherrima adhortamẽta, neq; itẽ præmia fortibus, ſicut nec deſertorib. ſupplicia. Eſt & uulnerũ diſcrimen:

atq; ut in pectore laudantur, ita uituperantur in tergo. Sunt & præcepta maximè utilia, ut quæ neglectis spolijs instandum protinus hostibus fugientibus iubent. nulliusq; non ætatis præstò sunt exempla. Quid autē de medicina dixero, quam nisi maximi faceret, nunq; illa profectò scripsisset:

ἰητρὸς γὰρ ἀνὴρ πολλῶν ἀντάξιος ἄλλων.

Qui etiam scientiam esse illam significat in his:

ἰητρὸς δὲ ἕκαστος ἐπιστάμενος περὶ πάντων.

Scientiam autem salubrium insalubriumq; cum dicat:

φάρμακα πολλὰ μὲν ἐσθλὰ, μεμιγμένα, πολλὰ δὲ λυγρά.

Neq; ulla medicinæ pars est, cuius non hic autor aliquando meminerit, ut eius quæ in contemplatione occupata sit eo loco:

τοῖα Διὸς θυγάτηρ ἔχε φάρμακα μητιόεντα.

Cuius cum alterum membrum in signis, alterum in causis contemplandis uersetur, de priore in pestilentia ab Achille intellecta, de posteriore in his innuit uersibus:

οὐ γὰρ σῖτον ἔδουσ', οὐ πίνουσ' αἴθοπα οἶνον.
τοὔνεκ' ἀναίμονές εἰσι καὶ ἀθάνατοι καλέονται.

Cumq; ea medicinæ pars, quæ in actione cōsistit, aut uictui moderetur, aut manum uulneribus exulcerationibusq; admoueat, aut potionibus curet, nullam ex ijs omnino singularis uates prætermittit. Nouit enim acutarum discrimen, lentarumq; ægritudinum:

τίς νύ σε κὴρ ἐδάμασσε τανηλεγέος θανάτοιο
ἢ δολιχὴ νοῦσος, ἢ ἄρτεμις ἰοχέαιρα
οἷς ἀγανοῖς βελέεσσιν ἐποιχομένη κατέπεφνεν.

Sed & tenuitatē uictus multis locis cōmendat, & uini usum non ignorat. Nam ut ingurgitanti maximè noxium esse, ita modicè à defatigato sumptū uiribus docet conferre. Atq; ut suaue uinū lætitiæ genioq; dedicauit, ita temetum, quod dicitur uehemēs, & capiti noxium, Cyclopi obtulit. at Pramnium illud uinū, quod stypticæ maximè naturæ esse dicitur, etiam uulnerato Machaon indulxit. Exercitationes autem sic probat, ut ne procis aut quidem Phæacibus adimat: & lassitudini somnum remedio esse in Vlysse naufrago significat: a quo item resolui membrorum compages non ignorat. unde illud:

εὗδε δ' ἀνακλινθεῖσα, λύθεν δέ οἱ ἅψεα πάντα.

Periculosa esse quæ supra modū fiant, multo etiam ante Hippocratem admonuit Homerus: magnum esse ad ualetudinem momentū, in aeris habitu, atq; natura, in describēdis probauit Elysiis: quæ sit refrigerandi uis, in respirante, quasiq; reuiuiscente monstrauit Sarpedone. Quantū calida fomenta fatigatis prosint, in eodem naufrago Vlysse: quantū autem lauacra ei, in Vlysse Diomedeq; uigilia confectis declarauit. Agè uerò, q; artificiosè apud Homerū saucium Menelaū curat Machaon. Primū uulnere sagittam eximit, tum diligentissimè plagam inspicit, exprimit dein sanguinem, postremò arida inspergit medicamenta. Sicut Patroclus radicem in Eurypili uulnus amarā indidit, haud ignarus, maximè ad exiccandū ualere amara medicamenta. Sed & laboranti post curationem diutulè assedit, ut eius animū scilicet lepidis fabulamentis à cruciatu seuocaret. Potionum etiam uel quæ prosint, uel quæ obsint, illa sint exempla, cū Helene crat eri infundit φάρμακον νηπενθές τ' ἄχολόν τε κακῶν ἐπίληθον ἁπάντων,

ὧν δὲ βάλη κρατῆρι καὶ ὕμας πάντας ὀλέσσῃ.

Est & diuinationis à ueteribus habita ratio, cuius altera pars, quemadmodum placet

placet Stoicis, artificio cõstat, ut aruſpicina, auguria, ominaq́ & ſymbola. Altera artificium eſt, ut ea quæ ſomnijs, queq́ diuinis furoribus continetur. Omniũ profectò (ſi quæſieris) apud hunc noſtrum inueneris mentionem. Nam & Vlyſſes inquit: φήμην τίς μοι φαίνει ἐγειρομένων ἀνθρώπων
ἔνδοθεν, ἔκτοσθεν δὲ Διὸς τέρας ἄλλο φανήη μοι.

Adeò ut ne ſternutamenti quidem præſagium deſideraris, ſicut nec hominis, qui diuinam ipſe uocem exaudierit, ut haudquaq́ miremur, Socratem quoq́, ut teſtatur Plato, genio quodam ſubijciẽte, fabulari. Adde huc, quòd ne Homerus quidem ipſe negari poteſt, futurorum præſcius, qui tanto antè manſurum apud Aeneadas perpetuò canat imperium:
νῦν δὲ δὴ αἰνείαο βίη τρώεσσιν ἀνάξει.
καὶ παίδων παῖδες τοί κεν μετόπισθε γένωνται.

Quod quidem etiam antè nos animaduerſum à Silio Italicò eſt, qui ita de Homero ſcribit:
Atq́ hæc cuncta prius q̃ cerneret, ordine terris
Prodidit, & ueſtram tulit uſq́ ad ſidera Troiam.

Idem & tragœdiæ ſummus habetur autor, cum nihil profectò uideri aliud Homeri poemata poſſint, niſi actus quidam & dramata, demptis modò ſcelerũ exemplis, quę fortaſſe immoderatius poſteriores perſequuntur. Comœdiam quoq́ ab eodem ipſo putant emanaſſe: quòd diuerticula quædam in grauiſſimo opere inueniantur ad riſum hilaritatemq́ excogitata, ut claudicans pincerna deorum, & uanus ille ac deformis Therſites, Irusq́ luctans cum Vlyſſe, & Mars cum Venere à Vulcano irretitus: ſed nec amatorios aut affectus aut ſermones in eo requires, quamuis pudori legentis maximè parcat: ex ea quippe nota eſt & illud,
οὐ νέμεσις τρῶας καὶ ἐϋκνήμιδας ἀχαιοὺς
τοιῇ δ' ἀμφὶ γυναικὶ πολὺν χρόνον ἄλγεα πάσχειν

Sunt nihilominus & epigrammatũ exempla apud ipſum, ſicut:
ἀνδρὸς μὲν τόδε σῆμα πάλαι κατατεθνηῶτος
ὅν ποτ' ἀριστεύοντα κατέκτανε φαίδιμος ἕκτωρ. Item:
ἕκτορος ἥδε γυνὴ ὃς ἀριστεύεσκε μάχεσθαι
τρώων ἱπποδάμων ὅτε ἴλιον ἀμφεμάχοντο.

Quid ſi eundem picturæ quoq́ magiſtrum autoremq́ uocemus, num opinor mentiemur? cum præſertim ſapientis dictum feratur, poeſin eſſe loquentem picturam, ſicut è contrario pictura ipſa muta poeſis uocatur. Quod ſi cui fortaſſe aut abſurdum uidetur, aut magnificum nimis, legat obſecro uel illam in Achillis clypeo cælaturam, uel ſi hoc grauatur, locũ certè hunc de Euryclea anu, Vlyſſem ex cicatrice agnoſcente, diligenter conſideret, cuius equidẽ imaginẽ, ſtatumq́ & habitũ non tam accipere auribus, q̃ ipſis planè oculis uideor uſurpare:
τὴν γρηῢς χείρεσσι κατὰ πρηνέσσι λαβοῦσα
γνῶ ῥ' ἐπιμασσαμένη, πόδα δὲ προέηκε φέρεσθαι
ἂψ δ' ἑτέρωσ' ἐκλίθη. τὸ δ' ἐπὶ χθονὸς ἐξέχυθ' ὕδωρ.
τὴν δ' ἅμα χάρμα καὶ ἄλγος ἕλε φρένα, τὼ δέ οἱ ὄσσε
δακρυόφιν πλῆσθεν. θαλερὴ δέ οἱ ἔσχετο φωνή.
ἁψαμένη δὲ γενείου, ὀδυσσῆα προσέειπεν
ἦ μάλ' ὀδυσσεύς ἐσσι φίλον τέκος, οὐδέ σ' ἔγωγε
πρὶν ἔγνων, πρὶν πάντα ἄνακτ' ἐμὸν ἀμφαφάασθαι.
ἦ καὶ πηνελόπειαν ἐσέδρακεν ὀφθαλμοῖσι
πεφραδέειν ἐθέλουσα. Et quæ deinceps ſequuntur.

Sed ne in immensum prouehamur oratione, probemusq; aliquando uobis, quod à principio nos facturos ꝓmiseramus, summū esse uel Homeri ingenio, uel operi tribuendū locum, agedū Plinij Secundi grauissimi doctissimiq; uiri, in hac re testimoniū adducamus. Ingeniorū (inquit) gloriȩ quis possit agere delectū per tot disciplinarū genera, & tantam rerū operūq; uarietatē? nisi forte Homero uate Græco nullū felicius extitisse cōuenit, siue operis fortuna, siue materia ȩstimetur. Itaq; Alexander Magnus (etenim insignibus iudicijs optime citraq; inuidiā tam superba cēsura peragetur) inter spolia Darij Persarū regis unguentorū scrinio capto, q̄d auro gemmisq; ac margaritis preciosum, uarios eius usus amicis demonstrantibus, quando tædebat unguenti bellatorē, & militia sordidū: Imò Hercule, inquit, librorum Homeri custodiæ detur, ut preciosissimū humani animi opus, q̄ maxime diuiti opere seruaretur: hoc scilicet Alexandri de Homero iudiciū fuit, cuius etiā poesin utramq; nō solum expeditionū comitem suarū, sed capiti quoq; subiectā dormiens plerunq; dicitur habuisse, eiq; adeò studiose incubuisse, ut totam planè ad uerbū edidicerit, eumq; poetam nunc summū uirtutis præconē, nūc poetam appellare regiū consueuit, cuius quidē carmina, non ut aliorū ad citharā, sed ad tubam potius canenda dictitabat, tum malle se Thersiten Homeri esse, q̄ Chœrili Achillem aiebat, Achilleinq; ipsum fortunatū prȩdicabat, qui laudū suarum præconē Homerū inuenisset. Ptolemæus aūt Philadelphus rex ille studiorū laude celeberrimus, tantus Homeri propugnator fuit, ut Zoilum illum cognomento Homeromastiga, quòd Homeri se castigatorē profiteri foret ausus, delusum prius aliquandiu, extremo tandem supplicio excruciatū necauerit. Nec Scipionem crediderim Africanum tantū illum uirū non Homero plurimū tribuisse, cùm in euocādis manibus apud Silium quærat à Sibylla, quæ nam sit illa umbra, quam tanta heroum admirantiū manus comitetur: cui cùm Sibylla Homeri esse animam respondisset: tum Scipio talem Romanis poetam contingere optat, felicem & ipse Achillē uocans, qui tanti uatis carmine sit celebratus. Sed ipsum obsecro Silium, si uidetur, canentem audiamus:

Atq; hic Elysio tendentem limite cernens
Effigiem iuuenis, castè cui uitta ligabat
Purpurea effusos per colla nitentia crineis,
Dic, ait, hic qui nam uirgo, cui luce refulget
Præcipua frons sacra uiro, multæq; sequuntur
Mirantes animæ, & læto clamore frequentant?
Qui uultus, quem si Stygia non esset in umbra
Dixissem facilè esse deum. non falleris, inquit,
Docta comes Triuiæ, meruit deus esse uideri,
Et fuit in tanto nō paruum pectore numen.
Carmine complexus terram, mare, sidera, maneis,
Et cantu Musas, & Phœbum æquauit honore,
Atq; hæc cuncta prius q̄ cerneret ordine terris
Prodidit, ac uestram tulit usq; ad sidera Troiam.
Scipio perlustrans oculis lætantibus umbram:
Si nunc fata darent, ut Romula facta per orbem
Hic caneret uates, quanto maiora futuros,
Facta eadem intrarent hoc inquit teste nepotes.
Felix Aeacide, cui tali contigit ore
Gentibus ostendi, creuit tua carmine uirtus.

M

Nec ullus ferè unquam fuit insignium philosophorũ, qui non poetæ huic impensè operam dederit. Nam Socrates ille philosophorum parẽs, ita se ei totũ addixit, ut esse Homeri discipulus à Dione Chrysostomo dicatur, licet antè ipsum poeta hic aliquot seculis ætatibusq; floruerit. Archesilaus autẽ nunquã aut lecto surgebat, aut cubitũ discedebat, quin quasi solenniter ex Homero aliquid lectitaret, ad amasium pullumq; suum ire se dictitans. Anaxagoras porrò etiam Metrodorum ad hunc legendum adhortabatur, ut de ipsius carminibus naturæ rerũ eliceret disciplinam: testari identidem solitus Homericam poesin circa iustitiam maximè, uirtutemq; consistere. Aristoteles ipse multa in Homerum cõmentatus dicitur, neq; quidquam habere antiquius uidetur, quàm ut eius autoris uersus, suis de philosophia libris interserat, idemq; tradit, Empedoclem Agrigentinum, summum illum uirum in primis Homericum fuisse: Pyrrhonem quoq; Scepticæ hæreseos autorem, magnopere Homero deditum scribunt, sic ut eum suprà quàm dici posset, admiraretur, eiusq; semper carmina haberet in ore. Nam Aristarchum Cratetemq; Criticos illos, itemq; philosophos grauissimos, Zenonem atq; Heraclidem compositis in Homeri uel laudem, uel enarrationem uoluminibus, maximam sibi aiunt gloriam comparasse. Nam de Platone ipso quid dicam nescio, qui cùm huius autoris poesin inter prima admiretur, eumq; uelut rerũ omnium imagines concipientem, omneisq; effingentem uoces, fluuiorum, uentorum, atq; undarum, augusta maiestate sublimem, plenumq; omnis gratiæ atq; leporis, neget ullo pacto sine diuino afflatu, Musarumq; & Apollinis instinctu, talem tantumq; euasisse: eundem tamen ciuitate illa sua, non quidẽ expulit, aut eiecit, sed unguentis delibutum, coronatumq; uelleribus honorificentissimè dimisit: quòd (inquit) parum digna de superis, parũ lęta de inferis fabulatus est. Qua in re iurè ne culpetur uates optimus, maiore profectò otio diiudicandum existimo. Neq; enim temerè ausim duobus mihi amicissimis hominibus, grauissimo utroq;, atq; sanctissimo inter se accusantibus, damnare alterutrũ. Cęterùm Platoni ipsi, omnino multus in ore Homerus est, quem scilicet etiam magistrum uitæ appellare non dubitat, sicut nec eos prædicare fortunatos, qui usquequaq; in eius pertractandis poematis uersentur. Neq; eñ si nocere moribus, Homeri libros antiquitas iudicasset, in illorum potissimùm lectionepueros exercuisset. Nec iurisconsulti nostri, sapientissimi homines, aut illius carmina scriptis suis, quamuis græca latinis immiscerent, aut eum (quod faciunt) omniũ parentẽ uirtutũ nuncuparent. Nec denique theologorũ ille omniũ fortasse & grauissimus, sed certè (ut mihi uidetur) eloquentissimus Basilius, cui Magno cognomentũ fecerunt, tam audacter, quodam in libro fateretur: totam Homeri poesin laudem esse uirtutis. Nam quid Barbariam illam extremam, Boristhenitas, Indosq; cõmemorem, quorum alteri magnam impendere Homero operã dicunt̃ soliti. Alteri uerò etiã patria lingua eum habere conuersum perhibentur. Et cùm stellarũ quarundam spectaculo Indi careant, quæ in nostro orbe uisuntur, Priami tamen calamitates, Hecubæq;, & Andromaches lamenta, tum Hectoris atq; Achillis fortissima facta ipsi nobiscũ pariter contemplantur. Qua quidẽ in re etiam mihi Orphei citharã, Sirenumq; cantus uidetur superasse. Neq; enim est maius, saxa & syluas, & immanes ferarũ greges, dulci modulamẽto mulcere, q̃ Barbaros homines, linguæ rerumq; nostrarũ imperitos, sine ullis natiui sermonis illecebris, materiæ tamen grauitate, sensuũq; uarietate, & pondere quasi delinitos captosq; attrahere. Quę cũ ita sint, quid nobis agendum est, eruditissimi uiri? An erimus Barbaris quoq; ipsis duriores, atq; immaniores, ut hoc cœleste opus, in quo tot uirorum lumina, studiũ omne suum

atq;

atq; induſtriam poſuerũt, ipſi in camœnarum gremio enutriti, iacêre neglectum in ſitu atq; in tenebris patiamur? Tantosq; illos omnium doctrinarum, ſapiẽtiæq; theſauros, tot illa tamq; expreſſa uirtutum ſimulacra atq; exempla, tam multa denique ad bene beateq; uiuendum adminicula, adhortamentaq; cæcis (ut aiunt) oculis, aut ſurdis auribus pertranſibimus? quin agite mecum alacres, Muſis bene iuuantibus, regem'que diſciplinarum omnium uirtutumq; parentem, cõmuni fortunæ iniuria perculſum atq; proſtratũ, attollite certatim ab humo, atq; erigite, ut hoc tam magno quaſi duce recepto, & cõſeruato, periclitanti iam pridem pulcherrimæ Græcorum linguæ, ſignum ad bene ſperandum aliquod, quaſiq; uexillum oſtẽdamus, ut quæ in patrio ſolo deplorata penitus, atq; extincta iacet, apud Italos certè, atque adeò in hac pulcherrima ciuitate, ueſtra Fl. uiri opera reuiuiſcat. Dixi.

ANGELI POLITIANI ORATIO
SVPER FABIO QVINTILIANO, ET STATII SYLVIS.

ANTEQVAM ea dicere exordiar, iuuenes, quæ ſuſcepti à nobis operis propria eſſe uidentur, rationem uobis totius conſilij mei paucis explicabo. Non enim ſum neſcius, fore aliquos, quibus meum non ſatis iudicium probetur, quòd ex tanto optimorum probatiſſimorumq; numero uoluminum Statij potiſſimùm Syluas, Quintilianiq; Oratorias inſtitutiones enarrandas ſuſceperim: quorũ alteras ne poetæ quidem ipſi ſatis editione dignas exiſtimatas: alteras autem, etſi maximè accuratæ, eruditiſſimæq; uideri poſſunt, Ciceronis tamen eodem in genere ſcriptis non fuiſſe anteferendas. Ad hæc neq; ſatis à nobis noſtrum fieri officium iudicent, qui hac ingenij tenuitate, hac doctrinæ paupertate, hac tam exigua, atq; adeò nulla dicendi exercitatione cùm ſimus, nouas tamen, quaſiq; intactas uias ingrediamur, ueteres tritasq; relinquamus. Neq; autem diſcentium conſulere utilitati, qui eius maximè ſeculi ſcriptores prælegamus, quo iam Romanæ nobilitas eloquentiæ, & quædam quaſi ingenuitas degenerauerat, multoq; nos profectò fuiſſe rectius facturos, ſi Vergilium, Ciceronemq; ipſos latinæ facũdiæ principes exponere eſſemus aggreſſi. His itaq; cogitationibus, rumoribusq; hominum non malorum fortaſſe, noſtri uerò etiam amantium, paucis occurrẽdum eſſe exiſtimo. Quod igitur ad Statiũ attinet, ut non hos ſatis eſſe abſolutos libros paulìſper dederimus, nihilo tamẽ ſecius, cur eos prælegendos ſuſceperimus, egregiè nobis ratio conſtiterit. Quid enim prohibet, uel ideo adoleſcentibus nõ ſtatim ſummos illos, ſed hos, ſi ita placet, inferioris, quaſiq; ſecundæ notæ autores ediſcendos præbere, ut imitari illos facilius poſſint. Nam quemadmodum nouellis uitibus humiliora primò adminicula, atq; pedamẽta agricolæ adiungunt, quibus ſe gradatim clauiculis illis ſuis, quaſiq; manibus attollentes, in ſumma tandẽ iuga euadant: ita nec ſtatim ad ipſos, ſicuti primi ordinis ſcriptores uocandi adoleſcentes, ſed humilioribus ijs, qui tamẽ haud abiecti humi, iacentesq; ſint, quaſi paulatim inuitandi ſubleuandiq; uidentur. Ita neq; qui aurigari diſcunt, ualentiſſimas ſtatim, ac præferoces ad currum quadrigas adhibent, nec qui nauali erudiuntur prælio, non in portu prius, tranquilloq; mari aliquandiu exercẽtur, neq; non multo facilius, multoq; libentius adoleſcentuli in ſcholis doctiores condiſci

pulos

pulos, quàm magistros ipsos imitantur: non enim cuiquam temere euadere ad summa licuerit, nisi proxima quæque antea, nisi quæ paratissima amplectatur. Adde huc, quòd qui primos illos uobis explicatum ierint, abundè semper habuistis: at eos, qui se demittere nō recusarint, nullius uobis, quantum uideam, ad hanc usque diem copia extitit, ut uel hoc ipso nomine magna illis habēda sit gratia, qui dum uestris consulant utilitatibus, quid de se quisque opinetur, haud in magno ponunt discrimine. Quanquam in hoc quidem, de quo agimus Statio, longè mihi ab ijs quæ dicta sunt, aliena mens fuerit. Vt enim non ierim inficias, posse aliquid in tanta Latinorū supellectile inueniri, quod his libellis uel argumēti pondere, uel mole ipsa rerū, uel orationis perpetuitate facilè antecellat: Ita illud meo quasi iure posse uideor obtinere, eiusmodi esse hos libellos, quibus uel granditate heroica, uel argumentorum multiplicitate, uel dicendi uario artificio, uel locorum, fabularum, historiarū, consuetudinumque notitia, uel doctrina adeò quadam remota, literisque abstrusioribus, nihil ex omni Latinorum poetarum copia antetuleris. Atque id ita euenire usu necesse fuit, quòd cùm singulæ ipsæ, quæ Syluæ inscribuntur, singula à se inuicem disiuncta argumenta continerent, earumque fines, haud ita multos intra uersus includerentur, nihil profectò sibi reliqui facere ad industriā, circumspectionemque poeta debuit, cùm & tantæ rerū, de quibus ageretur, uarietati respondendum uideret, & haud longo in opere somnum obrepere sibi nefas existimaret. Itaque ut omnem facilimè culpam præstari ab eo intelligas, nihil in illis non sagacissimè inuentum, non prudentissimè dispositū est, nullus non tentatus locus, atque excussus, unde aliqua modò uoluptas eliceretur. Elocutionis autē ornamenta atque lumina tot tantaque exposuit: ita sententijs popularis, uerbis nitidus, figuris iucundus, tralationibus magnificus, ut omnia illi facta compositaque ad pompam, omnia ad celebritatem comparata uideantur: tantùmque abfuit, quo minus tam multiplici materiæ omnibus locis suffecerit, ut eam quoque quasi Phidias aliquis, aut Apelles insigni operis artificio superauerit. Itaque ut in Thebaide atque Achilleide secundum sibi inter eius ordinis poetas suo quasi iure locum uindicarit, ita in his Syluarum poematis, in quibus citra æmulum floruerit, tam sese ipse, ut meum est iudicium, post se reliquit, quàm eundem Vergilius Maro in superioribus antecesserat. Atque huic nostræ de his libellis sententiæ, cùm omnes docti uiri, si qui modò illos attigerunt, facilè suffragabuntur, tum uos (ut spero) ipsi cùm totos penitusque inspexeritis, sine ulla controuersia assentiamini. Quòd si quis nunc fortè à me ita quærat: Cur igitur, si tam nihil in his Syluis desiderandum arbitraris, ipse illas tamen suus autor, uix quæ in publicum ederentur dignas existimauit? Hunc ego contrà sic rogabo: Cur autē tandem ediderit, si minus probabat? neque enim tam quid quisque cogitarit, quàm quid tandem senserit, quid decreuerit, quid denique effecerit perpendendum est. Itaque dum se diu multumque dubitasse ait, an eos libellos de integro collectos emitteret, facilè ad id uiam sternit, quò sibi perueniendum destinauerat, ut tumultuariè scilicet esse illos, subitò que calore effusos persuaderet: quamlibet enim multis neque fucosis ornamentis abundarent, minimè tamen homini de omni sua existimatione solicito, uel hæc ipsa celeritatis cōmendatio fuerat negligenda, quippe cui & indulgētia liberior, & uenia procliuior, & admiratio maior deberetur. Neque non tamen quàm maximè emēdatos esse uel inde colligimus, quòd non temerè ipsos, neque inconsultò, sed post longam demùm consultationem, quasique subducta prorsus ratiōe edendos censuerit. At uidebat, inquies, ipse profectò nonnihil in his de expolitione desideratum iri. Itaque quasi suæ conscius imbecillæ causæ, uelut petita ultrò uenia sese præmunijt. hoc si nos maximè

concesserimus, nihilo tamen secius posse hos esse uel quàm emēdatissimos peruicerimus. Ita enim plerique ingenio sumus, non tam quid operis effecerimus, quanti nobis opera steterit ponderamus. Quapropter sæpe euenit, siue id morositate quadam ingenij, siue iudicij nimia seueritate, atque adeò tristissima censura, ut nihil interim absolutū putemus, nisi in quo uehementissimè laboratū sit. Contrà uerò sępe usu uenit, ut scripta nostra nimia cura uel peiora fiant: neque tam limæ poliantur, quàm exterantur. Atque hoc nimirum excellentissimus pictor Apelles significabat, cum à se una in re Protogenem superari diceret, quòd ipse manū de tabula sciret tollere. Hinc contrà statuarius Callimachus Cacizotechnos meruit appellari, quòd semper & ipse calumniaretur, neque diligentię finem haberet. Itaque cùm emendata eius essent opera, gratiam tamen ijs omnem diligētia abstulerat. Hoc ipsum & Suetonius in Tiberio indicat, quem morositate ait stylū obscurare solitum. Nocet enim profectò sæpe nimia diligentia. Et ut cultus concessus atque magnificus addit autoritatē, ita accersitus ille, atque fucatus, bonam ipsam uirtutē lenocinio contaminat. Quòd si quis tamen pertinacius illud obtinere uelit, imitatione indignas esse has Papinij Syluas, quas penè ipse autor improbauerit, idem pari ratione & Vergilij Aeneidem, ne lectione quidem dignam, atque igni etiam concremandam iudicare possit: quam summi homo elegantissimique iudicij eius autor Vergilius Maro flammis abolendā cauerit testamento. Nos tamen & Aeneidem in primis legimus, & Græcis illam præcipuè, Homeroque opponimus: & Statij Syluas egregium atque in eo genere unicum opus, quodque autori suo feliciſsimè omnium successerit, non solū publicè enarrandas, sed ediscendas etiam, & oratoribus æquè poetisque imitandas, exprimēdasque censemus. Ac de Statio quidem hactenus. Quintilianum uerò non nos quidē illum Ciceroni prætulerimus, sed has certè eius Oratorias institutiones Rhetoricis Ciceronis libris pleniores uberioresque esse existimamus: nempe quæ ab ipsa quasi infantia, atque ipsis incunabulis instituendum oratorem susceperint, summamque eius eloquētię manum imposuerint. Itaque ne ipse quidem Cicero satis, quæ de arte oratoria scripserit, probasse omnia uidetur. Nam & Rhetoricos libellos in ijs qui de oratore sint, haud usquequaque sequitur, & rudes inchoatosque adolescenti sibi excidisse è manibus affirmat, & ab his ipsis de oratore in alio ad Brutum libro identidē desciscit, neque in hoc quoque, quem extremū absoluerit, ulla de arte pręcepta ponit, sed oratorem quasi ipsum informat, & quod dicendi sit optimū genus decernit. Ergo ut philosophi nostri nō, cum in primis Aristotelem sequantur, statim illum Platoni anteponunt: ita nos quòd Quintilianum, quam Ciceronem interpretari maluimus, non quidem Ciceronis sacrosanctam illam gloriā detractauimus, sed ad Ciceronem festinantibus uobis egregiè consuluimus. Hæc igitur & de Quintiliano nostra ratio fuerit. Sed neque inusitatas uias indagamus, cum ueterum libros autorū in manus sumpserimus: qui tamen si minus in usum consuetudinemque hominū aliquot iam antè seculis uenerunt, non tam ipsorum culpa, quàm fortunæ ac temporum iniuria effectum est: quid enim nunc attinet superiorum calamitatem temporum memoria repetere? quod sine summo dolore facere uix piè possumus, quibus insignes illi, atque immortalitate dignissimi scriptores, partim à Barbaris cęsi, fœdeque laniati sunt, partim ab his ipsis ad nostrorū usque parentū memoriā, uelut in carcerem coniecti, atque in cōpedibus habiti, uix tandem aliquando, sicut erant semilaceri, atque trunci, multumque à seipsis immutati, suam hanc in patriam reuerterunt. Perquàm igitur inhumanū facinus à nobis fieret, si de nobis, deque maioribus nostris optimè meritos, insigneis hos uiros dudum deposita capitis diminutione,

iure

iure postliminij ciuitatem repetentes, non uel quàm lubentissimè agnoscamus, atq; in ipsam, quæ his maximè debet Latinitatem, suam in Rempub. suum in ordinem, atq; adeò intra priuatos parietes nostros, intra nostrũ sinum benignè admiserimus. Quod quidem si me nunc primũ autore adipiscentur, cur mihi tandẽ id uitio uertatur, aut cur non summa potius gratia ab omnibus habeatur, quòd quasi mea priuata pecunia publicum omnium æs alienum dissoluere non dubitarim? Postremò ne illud quidem magnifecerim, quòd horum scriptorum seculo corrupta iam fuisse eloquentia obijciatur: nam si rectius inspexerimus, non tam corruptam atq; deprauatam illam, quàm dicendi mutatum genus intelligemus. Neq; autẽ statim deterius dixerimus, quod diuersum sit: maior certè cultus in secundis est, crebrior uoluptas, multæ sententiæ, multi flores, nulli sensus tardi, nulla iners structura, omninoq; non tantum sani, quàm & fortes sunt omnes, & læti, & alacres, & pleni sanguinis atq; coloris. Quapropter, ut plurima summis illis, sine ulla controuersia tribuerimus, ita priora in his aliqua, multoq; potiora existere iure contenderimus. Itaq; cùm maximum sit uitiũ, unum tandem aliquem, solumq; imitari uelle, haud ab re profectò facimus, si non minus hos nobis, quàm illos præponimus, si quæ ad nostrum usum faciunt, undiq; elicimus, atque (ut est apud Lucretium)

Floriferis ut apes in saltibus omnia libant,
Omnia nos itidem depascimur aurea dicta.

Atq; hoc profectò est, quod cùm diu Marcus Cicero Atticis illis limatis, & emunctis oratoribus operam dedisset, post illa tamen, & Rhodijs, & Asiaticis oratoribus aures commodauit. Quorum lenti illi quidem, atq; remissi, ij uerò inflati, uani, atq; iactantes, utriq; uerò minores Atticis, quasiq; ab ijs degenerantes existimarentur. Itaq; egregiè nobilis pictor, qui cùm interrogaretur, quonam in primis magistro profecisset, illo, inquit, populum intuens. & rectè id quidẽ. Nam cùm nihil in natura hominum sit, ab omni parte beatum, plurium bona ante oculos ponenda, ut aliud ex alio hæreat, & quod cuiq; conueniat aptandũ est. Quare hoc idem & uobis persuasum uelim ingenui iuuenes, ut non ijs tantum, quæ à nobis explicentur cõtenti, alios item bonos autores pertractetis, & cùm uos doctioribus, mihiq; longè anteferendis dedideritis, mea tamen hæc, quæ sedulò in mediũ afferuntur, boni consulatis. Tales igitur nostri consilij causæ extiterunt, in quo tamen capiendo magis plerisq; uestrũ, quibus ita cordi esse intellexerim, q̃ aut meo animò, aut priuatæ persuasioni sum obsecutus. Nunc ad rem nostrã aggrediamur. Nos quidem cum poetam legere institueremus, ante omnia, quod ad ipsam poeticen pertineret, ea, quæ maxima in nobis fuerit diligentia, enucleauimus. Idem hoc tempore de arte oratoria facere supersedebimus, cùm quia nihil ferè est, quod quidem ad Rhetoricam ipsam requiratur, quin ab hoc, quo de agitur Quintiliano, uel præclarissimè explicatum sit: tum quòd siqua nobis præterea succurrant, ea suum aliud in tempus, suumq; alium in locũ aptius reseruamus. Quapropter ijs, quæ maximè huius operis propria sunt, contenti, intentionẽ primùm, mox utilitatem horum exponemus librorũ, tum pauca de autore prosecuti, ipsam, quæ princeps nobis occurrat epistola, paucis interpretabimur. Est autẽ Quintiliano propositum, oratorem eum instituere, qualem fuisse neminem, memoriæ sit proditum, qui & moribus perfectus, & omni scientia, omniq; dicendi facultate sit absolutus: quapropter qui tantæ moli sit destinatus, eum recens natum, quasi de matris gremio suum in sinum continuo accipit, nihilq; sibi reliqui facit, quod quidem ad educandũ, erudiendum, informandumq; illũ pertinere in-

telligat, nunquam à se antè dimissurus, quàm cùm uiuendi, sciendi, dicendique omnibus numeris perfectum atque absolutum, planeque oratorem summũ, singularemque reddiderit. Atque ad hunc unum terminum omnes nõ suas modò, sed omnium, ut quique probatissimi fuerunt ueterum scriptorũ sententias, omniaque præcepta quasi sagittas in scopum rectissimè collineat. Ac de intentione hactenus. Vtilitas autẽ tanta in his uoluminibus existit, quantam uix fortasse in unis alteris'ue ex omni Græcorũ Latinorumque copia inueneritis. Nam ut quod caput est, ipsam tantummodo, qua de hic in primis agitur, Rhetoricen inspiciamus: Quid est quæso præstabilius, quàm in eo te unum uel maximè præstare hominibus, in quo homines ipsi cæteris animalibus antecellant? Quid admirabilius, quàm te in maxima hominum multitudine dicentem, ita in hominũ pectora mentesque irrumpere, ut & uoluntates impellas, quò uelis, atque unde uelis retrahas, & affectus omneis, uel hos mitiores, uel concitatiores illos emoderеris, & in hominum denique animis uolentibus cupientibusque domineris? Quid uerò præclarius, quàm præstanteis uirtute uiros, eorumque egregiè res gestas exornare, atque extollere dicendo? Contraque improbos pernitiososque homines orandi uiribus fundere, ac profligare, ipsorumque turpia facta uituperando prosternere, atque proculcare? Quid aũt tam utile, tamque fructuosum est, quàm quę tuæ Reipub. charissimisque tibi hominibus utilia conducibiliaque inueneris, posse illa dicendo persuadere, eosque ipsos à malis, inutilibusque rationibus absterrere? Quid aũt tam est necessarium, quàm loricam semper eloquentię, telumque tenere, quo & propugnare te ipse, & incessere aduersariũ, & circumuentã à pessimis hominibus tuam innocentiam tueri possis? Quid aũt tam munificum, tamque bene institutis consentaneum, quàm calamitosos consolari, subleuare afflictos, auxiliari supplicibus, amicitias clientelasque beneficio sibi adiũgere atque retinere? Age uerò ut nunquam forũ, nunquã rostra, nunquã subsellia, nunquã conciões ineamus, quid tandem est in hoc ocio, atque in hac priuata uita iucundius? quid dulcius? quid humanitati accõmodatius? quàm eo sermonis genere uti, qui sententijs refertus, uerbis ornatus, facetijs, urbanitateque expolitus, nihil rude, nihil ineptũ habeat, atque agreste: in quo omnia comitate, omnia grauitate & suauitate condita sint? Hæc igitur una res & dispersos primũ homines in una mœnia cõgregauit, & dissidentes inter se conciliauit, & legibus, moribusque, omnique denique humano cultu, ciuilique coniunxit. Quapropter etiam deinceps in omnibus bene constitutis, beneque moratis ciuitatibus, una omnium semper eloquẽtia effloruit, summumque est fastigium cõsecuta. Quid ego nunc iam inde usque ab heroicis temporibus posita facundiæ summa præmia, maximos oratoribus honores habitos, maxima cõmoda, publicis rebus per homines eloquentissimos importata cõmemorem? Quæ si iam singula non dicam exornare dicendo, sed percensere coner enumerando, Ante diem clauso componet uesper Olympo. Itaque ut quod sentio, complectar breui: Nulla unquam profectò uitæ pars, nullum tempus est, nulla fortuna, nullę ætates, nullæ denique nationes, in quibus non cùm maximas dignitates, summosque honoris gradus facultas oratoria consecuta sit, tum nõ suis modò, sed priuatorũ quoque & plurimorum, atque adeò uniuersę ciuitatis rationibus plurimũ contulerit. Ad hanc igitur talem, tam præclaram, tam egregiam possessionem Quintilianus hic noster expedita quadam, quasique militari uia uos perducet iuuenes, in quam citato gradu agite dum uniuersi ingredimini, ut & decori uestro, & amicorũ usui, & huius florentissimæ reipub. emolumento consulatis. Hæc de utilitate. nunc de Quintiliani uita paucis absoluam. Marcus Fabius Quintilianus ex Hispanię oppido Calagurie, maximè propter obsessum in eo Sertorium insigni, Nerone imperante

perante à Galba, qui & ipse deinde imperator fuit, Romam adolescens admodũ perductus est: patre autem quantum colligimus cùm erudito uiro, tum in Reip. suę administratione honestissimè uersato usus est. Ipse cùm in ea tempora incidisset, quibus & Anneus Seneca, & Iulius Aphricanus, & Vibius Crispus, & Tracalus, & Afer Domitius, aliaq; Romanum forum prçclarissima ingenia illustrarent: Domitium in primis senem iam colendum sibi adsectandumq; proposuit, hominem cùm omnium eius ætatis oratorum eminẽtissimum, tum præcipua quadam facetiarum atq; urbanitatis laude memorandum, neq; illius solũ actiones, uerùm & domesticos sermones diligentissimè omnes obseruauit. Amauit etiam familiarissimè æqualem suum Iulium Secundum, miræ facundiæ, miræq; gratiæ uirũ: cui tametsi properata mors iniuriam fecit, magnum tamẽ sic quoq; inter laudata ingenia sibi locũ uindicat. Cùm uerò & probatissimis moribus, & summa ingenij ui, & acerrimo studio Quintilianus esset, prima statim iuuenta celebrare forũ, atq; in summis patronorum numerari occœpit, ad eamq; uirtutis & ingenij cõmendationem repentè peruenit, ut non solùm maximæ quæq; ad illum causæ deferrentur, sed & notarij, qui eius dicentis uerba exciperent, uulgò à studiosis hominib. conducerentur. Quoties uerò cum alijs agebat, omnium non solum cõcessu, sed & consensu ferè ab ipso ponendæ causæ initium erigebatur. Primam uerò actionem iuuenili quadam cupiditate gloriæ ductus, eam emisit, quę Neuij Arpiniani causam cõtinebat, in qua quęsitũ fuerat, prçcipitata' ne esset ab illo uxor, an se ipsa sua sponte iecisset. Inter cæteras aũt, quas egit causas Quintilianus, duæ in primis insignes habentur. Altera, quam pro regina Berenice apud eam dixit: altera, qua ream tuebatur, quæ subiecisse dicebatur mariti testamentum, & chirographũ marito expirante, hæredibus dedisse, quod uerum fuerat: nam quia per leges institui uxor non poterat hæres, id fuerat actum, ut ad eam bona per hoc tacitum fideicommissum peruenirent: & caput quidem quæri facilè erat, si hoc diceret palàm, sed per se deperibat hæreditas. Ita ergo figuratè causam egit, ut iudices illud intelligerent factum, delatores autem non possent apprehendere, ut dictum, id' que cum maxima Quintiliani laude utrumque contigit. Verùm præter ingenium, quod in illo fuit eminentissimum, tantam etiam uim concipiendarum imaginum quas phantasias uocant, habuisse accepimus, ut frequenter ita motus sit, ut nõ solum lacrymæ illum, sed & pallor, & uero similis dolor deprehenderent. Sed cùm diu iam in foro tanto successu, tantaq; gloria uersatus foret, ut inde non ingenteis modò opes, sed & Romanam ciuitatẽ, omniaq; nobilitatis iura consecutus esset, & iam maximus (ut Iuuenalis inquit) orator haberetur, honestissimum sibi agendi causas finem statuens, dum adhuc desideraretur, receptui cecinit, suamq; mox operam uir proculdubio hominum causa natus, ad præcipiẽdi munus transferre coactus est. Quo loco adnotandũ uobis est primum omnium, Quintilianum Romæ publicum iuuentutis gymnasium, & è fisco eximium stipendium accepisse, multiq; ex eius ludo, quasi ex equo Troiano literarum proceres extiterunt, inter quos & Plinius ille iunior fuit, qui etiam in epistolis Quintilianum præceptorem suum libentissimè agnoscit, & Iuuenalem item fuisse (ut quidam arbitrantur) maximè uerisimile est, qui de illo his uerbis honorificè mentionem facit:

—Vnde igitur tot
Quintilianus habet saltus? exempla nouorum
Fatorum transi: felix, & pulcher, & acer,
Felix, & sapiens, & nobilis, & generosus,
Appositam nigræ lunam subtexit alutæ

Felix, orator quoq; maximus, & iaculator.
Et si perfrixit, cantat bene.

Erat aũt in eo præter cætera adeò exprompta fidelisq; memoria, ut quæ extemi pore aliquando dixisset, ad uerbũ etiam repetita redderet, cuius rei sæpissime periculũ fecit, si quando interuentus aliquorũ qui hunc honorẽ mererentur, iterare declamatiõis partem coegisset. Postq; uerò in erudiẽdis iuuenibus uiginti annos tanta sua gloria, tantaq; iuuentutis Romanę utilitate posuit, ut ab ingeniosissimo Latinorũ epigrammatũ poeta, & uagæ iuuentutis moderator, & Romanæ togæ gloria uerè meruerit appellari: etiam hunc laborem deprecatus, studijs aliquãdo suis quietem impetrauit: atq; ut non solum ætatis suæ hominibus, sed & posteris quoq; consuleret, totum illud otium ad hos de Oratoria institutione libros componendos transtulit: quorũ cùm tertium iam in manibus uolumen haberet, Domitianus Augustus curam illi sororis suæ nepotũ delegauit. Vxorẽ prætorij uiri filiam, omnes quæ in fœminam cadunt laudes (ut ipse inquit) supergressam, cùm nondũ ætatis undeuigesimũ explesset annum, duos enixam filios amisit. Quorũ alterum quintum iam annum egressum miræ gratiæ, iucunditatis, ingenijq; puerum defleuit extinctũ: alter aũt sui nomen parentis referẽs, iamq; ætatis decimũ egressus annũ, omnibus etiã, quas uix illa capiat ætas, corporis animiq; laudib. cumulatus, & cõsulari nuper adoptiõe ad omniũ spes honorũ prius admotus, atq; auunculo prætori gener destinatus, & omniũ spe sacris eloquentiæ candidatus, cùm octo mensium ualetudinem perpessus esset, infelici parenti hos ipsos etiã in pueri usum elucubranti libros, alterũ orbitatis uulnus inflixit, atq; hunc suum casum in horũ librorũ sexto uir pius, sed omnium suorũ superstes miserabiliter delamentatur. Hos autem qui nunc in manibus nostris libri uersantur Victori Marcello cùm summa sibi amicitia cõiuncto, tum eximio studiorum amore flagranti dicauit: de quibus id quod de Carthagine Sallustius ait, silere satius puto, quàm pauca dicere. Ferebantur aũt & alij duo sub Quintiliani nomine libri Rhetoricę, neq; editi, ut ipse inquit, à se, neq; in hoc comparati. Nam alterum sermonem per biduum habitum, pueri quibus id præstabatur, exceperant: alterum pluribus sanè diebus, quantũ notando consequi potuerunt, interceptum, bini iuuenes temerario editionis honore uulgauerant. Hos deinde composuit, in quibus eadẽ sunt aliqua, multa mutata, plurima adiecta. Fuit enim in homine ut in nullo unquã ingenuus quidam animus. Itaq; omnia in his libris sedulò præcipit, & omisso interdum speciosiore styli genere ad utilitatẽ se discentiũ summittit, omniaq; in ijs quę secutus ipse est, quæ partim præceptis, partim ratione cognouerit usurpata, sine ulla dissimulatiõe promit. Sed neq; ueterem, prorsusq; uulgatam opinionẽ suam damnare ipse in his libris est ueritus, neq; in tanta re homo candidissimus cõscius esse sibi dissimulati in ulla parte iudicij sui sustinuit. Pręter hos autem, & unum librum de causis corruptæ eloquentiæ, & alterum item, qui nunc quoq; extat Declamationum composuit: miro autem candore ueterum ingenia, uirtutesq; omnium iudicauit. Senecam tantũ damnare, inuisumq; habere est creditus, quod accidisse sibi ipse scribit, dum corruptum, & omnibus uitijs deprauatum dicẽdi genus reuocare ad seueriora iudicia contendit. Nam cùm solus ferè Seneca in manibus adolescentium foret, nõ quidem ipsum omnino conabatur excutere, sed potioribus præferre non sinebat. Hactenus mihi de Quintiliano comperta sunt: nunc ad epistolam ipsam, si uidetur, exponendam aggrediamur.

ANGELI

ANGELI POLITIANI PRAEFATIO IN SVETONII EXPOSITIONEM.

INTER omne ſcriptorum genus, quibus Græcæ uel Romanæ literæ floruerunt, ij mihi haud dubiè de humanis rebus egregiè meriti uident̃ eſſe, per quos aut excellentiũ populorũ aut ſummorum principum, aut omnino illuſtrium uirorũ res geſtæ fidelibus hiſtoriarum monumentis cõmendatæ ſunt. Poſuere enim in medio nobis uitam, mores, factaq; illorum: conſilia item, atque euentus rerum, in quæ omnis poſteritas, tanq̃ in exemplar inſpiceret, unde ea capere atq; haurire documenta poſſet, per quæ uel publicis, uel priuatis rationibus conſuleretur. Nam & iuniores ex hiſtoria multiplici quadam exemplorũ copia ad uitam redduntur inſtructiores, & maioribus natu uiris multo plus inde peritię ſuppeditatur, quàm quantum longiſſima hominis ætas afferre potuerit. Itaq; L. Lucullum ſcribit Cicero, cum eſſet Roma ad bellum Mithridaticum profectus, rei militaris omnino rudis, tantam tamen inter nauigandum, qua percunctandis peritioribus, qua rebus geſtis legendis operam poſuiſſe, ut cùm in Aſiam planè dux factus perueniſſet, tantus in omni genere belli extiterit, ut maximi illius regis confeſſione atque iudicio, omnibus quorumcunq; ſeculorum imperatoribus anteferretur. Alexander autem Seuerus Romanus princeps, quoties ſibi deliberandũ de negotio bellico foret, peritos hiſtoriæ homines in primis conſulebat, neq; id iniuria: ſi enim ſapientiam, quod ait Afranius, uſus quidem genuit, mater aũt peperit memoria, qui nam tandẽ ſapientiores uel eſſe, uel haberi debent, q̃ ei, qui non ętatis unius, atq; urbis, ſed omnis æui, omniumq; nationum facta atq; mores animo & memoria comprehenderunt? Zenobia quoq; illa, quæ poſt Odenatum maritum imperatoria occupauit inſignia, diuq; Romanis principibus inſultauit, non ſolũ græcè latinam hiſtoriam perdidicerat, uerùm Alexandrinã etiam, atq; Orientalẽ breue ipſamet in compendium redegerat. Quo minus mirandũ ſit, nõ uirtutem modò, & conſiliũ, ſcientiam præterea gerendi imperij, ſed autoritatẽ quoq; ei tantam ſuperfuiſſe, ut ſe non Arabes unq̃ regnante & fœmina & Barbara, nõ Saraceni, nõ Armenij cõmouerent, ut ſuſpicari quidem poſſimus, tale illi quiddã mulieri contigiſſe, quale de hominis ruſtici uxore fertur in fabulis. Agricola, inquiunt, deformi facie metuens, ne ſibi conſimiles liberi gignerentur, hoc remedium commentus eſt: domi imagines egregiè formoſas collocauit. In eas aſpicere uxorẽ quàm minimè conniuentibus oculis aſſiduè iuſſit. Ita de ſe quàm pulcherrimam ſobolẽ propagauit. Eodem hæc uidelicet pacto fœmina inſignis, magnam uirorũ excellentium ſimilitudinem contraxerat, quorum ſibi exempla ad imitandum propoſuerat, quorum aſſiduè facta & mores in hiſtoria ipſa quaſi in tabula aliqua, aut ſpeculo contemplabatur. Rectè enim etiam Cicero temporum teſtem, lucem ueritatis, uitã memorię, nunciam uetuſtatis appellat hiſtoriam. Ea eſt una, cuius ope aduerſus omnem fortunę temeritatẽ, quaſi Vulcanijs armis muniti ſumus, atq; armati, ea hoc quoq; nobis pręſtat, ut quod ad rerum cognitionẽ attinet, ſuperioribus etiam uixiſſe ætatibus uideamur. Neq; non tamen & illud hiſtoriæ ingens eſt meritum, quod & bonos laudãdo extollit, & improbos uituperando deteſtatur: ſola denique & cuſtos eſt fidiſſima temporum, & ipſa à temporibus quaſi mutuò referentibus gratiam cuſtoditur. Negant ſanè philoſophi quidam appetendam

gloriam esse, eamq; rectius à uirtute uelut minimè necessariã negligi autumant. Virtus enim,inquiũt,ipsa sibi est precium, ipsa est per sese nullis extrinsecus illecebris expetenda. Atq; hæc illi cùm scribunt, suum tamen eis libris nomen inscribunt. Idq; uel maximè tum captant,unde exterrere alios enituntur. Nemo est eñ tam cornea fibra(ut ait Persius)quin dulcedine aliqua laudis titilletur,nemo tam penitus frontem uel prostituit,uel amisit,quin metu infamiæ aliquo uellicetur. Quocirca rectè illa apud Prodicum Chium Virtus, quemadmodũ quidem Xenophon Socraticus meminit, ijs ad se Herculem illecebris contradicente uoluptate conatur attrahere,ut inter prima decus ei honoreq; polliceatur: Per me,inquit, iuuenes seniorum laudibus gaudent: seniores ipsi iuuenum honoribus lætantur. Iucundè præterita meminerunt, suauitet in præsentibus agũt. Per me dijs amici,chari amicis, patriæ honorabiles sunt: ubi autem uita excesserunt,non obscuri,non inglorij iacent, sed perpetua memoria celebres uigent. Eadem quoq; apud Silium Virtus ait:

Mecum honor,& laudes,& læto gloria uultu,
Et decus, & niueis uictoria concolor alis.
Me cinctus lauro perducit ad astra triumphus.

Neq; enim existimandum est,aut hunc ipsum Herculẽ, cuius egregia toto orbe terrarũ facinora celebrantur, aut heroas cæteros tanta illa fuisse pericula subituros,tanta adituros certamina, si suarum memoriam rerũ iuxtà secum intermorituram putassent. Pulchrè itaque Valerius Flaccus de suo agens Iasone,ad hunc modum exclamat:

—Tu sola animos,mentemq; peruris
Gloria,te uiridem uidet immunemq; senectæ
Phasidis in ripis stantem,iuuenesq; uocantem.

Ego uerò etiã conditas à primordio urbeis,etiã posita ciuitatibus iura,etiã multa in usum hominũ inuẽta,atq; excogitata sola gloriæ cupiditate crediderim: quã nisi esse ciuibus necessariã ueteres rerumpub. gubernatores existimassent, nunq; tanta eius fomenta,tot coronas,trophęa,palmas,tot arcus illos,magnificosq; triumphos proposuissent. Itaq; uidere est nostris his calamitosissimis temporibus etiã cũ uirtutis fructu,uirtutẽ propè ipsam intercidisse: nam quis eam,quæso, amplectatur, ut Iuuenalis inquit,Præmia si tollas? Præmium aũt quodnam est honestius ueræ uirtutis, q̃ ipsa gloria? quæ ut in reliquis monumẽtis tẽporariũ aliquod habere diuersoriũ potest, ita in excellentiũ historicorũ libris perpetuũ sibi domicilium fabricata est. Nam oratorẽ quidẽ facilè,ut omnia extollentẽ in maius,auerseris: historia si quid uel gratiæ, uel offensæ dederit,suũ iam nomen nõ retinebit. Quamobrẽ ut certior ueriorq; in ore muliebri, ingenuus & natiuus color, q̃ uel cerussa, uel purpurisso illitæ buccæ: ita historiæ sincerũ testimoniũ fucosis oratorum præconijs diuturnius. Quod scilicet & Cicero ipse intelligẽs, bellè agit cum Luceio,sui ut rumores monumẽtis illius cõmendentur. Et Plinius iunior, homo ætate sua inter primos eloquens habitus, optat Cornelij Taciti inseri historijs, q; immortaleis futuras eas augurarẽt. Sed neq; orator quisquã, uel mediocris sine exemplorũ uarietate unq; fuerit, quòd sine ipsis (ut ait Cicero)nihil rectè docet, neq; historiæ munus implere alius nisi eloquentissimus poterit. Itaq; & Plinius idem dies noctesq; cogitare se scribit, qua se quoq; possit tollere humo:id autem solam propè historiam polliceri,beatosq; putat, quibus deorum munere datũ est, aut facere scribẽda, aut scribere legenda, beatissimos, quibus utrunq;. Atq; utinã Ciceroni quoq; ipsi parere aliquando historiam licuisset, quàm tunc præcipuè egregium

egregium illud ingenium parturiebat, cum scelere inimicorum caruit rebus humanis: talem iam illam, quantum auguror, haberemus, qualem adhuc ne suspicari quidem possumus. Nam si in orationibus illis suis, ubi omnia ad præscriptũ dicerentur, ita sunt quædã breues insertæ narrationes per omnes ductæ sensus atq; affectus, ut non dici res illæ, sed plane geri, atque esse oculis subiectæ uideantur, quanto uberiora tandẽ, amplioraq; omnia in liberrimo illo historiæ campo, quasi in Olympiaco curriculo apparuissent, cùm forensi asperitate carens oratio, fuso atq; æquabili suo quodam tractu deferretur, cùm crebrioribus uti & sensibus, & aculeis, liberioribusq; uerbis, figuris remotioribus, & ad poeticam sublimitatem q̃ proximè accedẽtibus liceret: cumq; omne argumentum magis ad memoriam posteritatis, famamq; ingenij, quàm ad præsens iudicium, ad exponendã rem gestam, quàm ad fidem faciendam componeretur. Et quoniam dicẽdo prouecti sumus, ut de stylo etiam ipso historico meminerimus, non alienũ fortasse uideri poterat, reliqua etiã, quæ essent in hoc opere obseruanda, quæq; item fugienda præcipere: quo utendũ principio, qui tenor rebus, qui modus accommodandus: quę subticenda, quibus immorandum, quæ carptim tantummodo perstringẽda: quo pacto fieri fides, quoq; modo uacare omni suspicione autor possit, quæ sint omnino in temporum ordine, locorum descriptione, causis, consilijs, euentibus, rebus ipsis gestis explicandis, obseruanda: quid spectare in primis autorem, à quibus auocare animũ, quantum utilitati seruire, quantũ indulgere uoluptati oporteat: uerùm hæc, aliaq; in præsentiarum breuitatis studio, spacijsq; (ut Vergilius ait) exclusus iniquis, pretereo, atq; alijs pòst cõmemorãda relinquo. Iam nec poeticen quidem, si ad gloriam spectes, ulla ex parte cum historia contuleris: quippe cui aut omnino fides abrogetur, aut tum deniq; habeatur, cùm sese maximè ad historiæ imitationem cõformet: & is haberi summus poetarum debet, qui quàm facilimè, quorũ uelit auditoribus faciat fidem. Quapropter & Musæ quoq; ipsæ apud Hesiodum in libro eo qui de deorum generatione inscribitur, ad hunc ferè modum de se prædicant: nam uersiculos ipsos, etsi fortasse inconditè, ad unguem tamen latinè exprimere conabor,

Scimus falsa quidem narrare simillima ueris:
Scimus item, quoties libitũ est, & uera profari.

Sed & legumlatores, quiq; ciuitatibus iura instituant, nisi historiã planè tenuerint, mendosè suum officium faciant necesse est. Vt enim pictor quidam interrogatus, quo nam potissimũ magistro profecisset, populũ digito demonstrans, illo, inquit: sic is qui leges ferat, in ipsos hominum cœtus diligẽtissimè inspicere, tanquam in exemplar debet, ut ex singulorũ moribus, quę ad cõmunem omniũ utilitatem pertineant, eliceat: eaq; in unum contracta, & emẽdata, tum deniq; in medium proferat, atq; promulget. Ac neq; ipsas quidem quamlibet sacrosanctas leges, quod mihi pace omnium dixisse liceat, neq; ipsas inq; leges utiliores esse hominum generi, q̃ monumenta historiarum temerè cõcesserim. Nam cùm sit finis idem legumlatori positus, & historico, cumq; eundem quasi in scopum uterque aspiciat, uidelicet, ut quàm optimis moribus inter se homines agant, tanto tamen esse rerum gestarum conditoris pręstabilius officiũ uidetur, quàm legiferi, quanto doceri hominem, quàm puniri atq; torqueri præstat. Ad hæc philosophia q̃q; ipsa, neq; de moribus agere, neq; de domesticarum publicarum'que administratione rerum, sine exemplorum multiplici copia, uarietateq; satis possit. Id si cuiquam incredibilius uideatur, maximorum clarissimorumq; de ea re philosophorum libros, atque in primis Aristotelis in manus sumat. In quibus nullum ferè

aut præceptum, aut documentum inueniet, quod non ex ipsa historia, tanquam è capite uenaque perenni, & fonte aliquo uberrimo emanauerit. Rerum uerò naturam quo pacto tractabit is qui ipsam naturæ historiam non calleat? Negent fortasse id argutuli quidã nostræ ætatis philosophi, ut qui nec Plinij singulare opus de eo negotio comprobent: idcirco uidelicet quia est elegãtissimè scriptum: nec Aristotelis historiam de animalibus euoluant, quia latinè iam & ipsa Theodoro Gaza interprete cœpit loqui: ij mihi similes esse uidentur seruis, qui dominorum hæreditate facti repentè diuites, neque quo pacto induenda sit herilis uestis, neque omnino ipsius tenere ordinem norunt. Sed sæpe apro, aut lepore, turdoque forte, aut ficedula in mensa positis, ipsi tamen ius aliquod fatuum, aut pulmentũ, & sordidissima quæque cibaria magna ingluuie deuorant. Atque ut prægnantes mulierculæ, cùm circa tertium ferè à conceptu mensem morbo eo laborant, quem Græci medicinæ autores κίτ7αν, id latinè pica est, appellauerunt: utiles quidem, consuetosque cibos aspernantur, cretam uerò, & extinctos carbones, aut rudera aliqua auidius comedunt: quòd multa uidelicet in stomacho excrementa malè concocta habeant: Ita ij nostri bene quidem palliati philosophi, cùm sint & ipsi corruptissima illa sua disciplina imbuti, eleganteis quidem, beneque sentienteis scriptores, utpote sui dissimilimos iurè fastidiunt: inquinatissimũ autem quemque autorem maximè quasi blandum filiolum amplectũtur. Libuit mihi aliquando excutere scrupulosius cõmentaria in Aristotelem nonnulla, quæ isti inter prima adamant, ipsis etiam Getis barbariora: deus bone, quæ monstra in illis, quæ portenta deprehendi? quàm aut omnino nihil sentiunt, aut cõtra eum ipsum, quem interpretantur, ridiculè sentiunt? Contuli & græcum Aristotelem cum Teutonico, hoc est, eloquentissimum cum infantissimo, & elingui:
Hei mihi qualis erat, quantum mutatus ab illo. Vidi eum, uidi, & uidisse pœnituit, non conuersum è græco, sed planè peruersum, sic ut ne minimum quidem alterius uestigiũ in altero appareret: nihilo tamen secius, quæ est hominibus duritia oris, arrogare sibi uenerandum philosophi nomen haud erubescunt. Sed quorsum ego hæc? cũ sint uel isti in primis, quibus insana in gymnasiis sint posita premia, ut tanta mercede latini homines nihil sapere discant etiam à Barbaris, cũ iaceant, proh dedecus, & neglectui habeant bonæ, hoc est, Romanæ literæ, & quæ exerere caput, atque extollere paululum oculos superiore seculo cœpissent, neminem iam reliquum, aut sanè quàm paucos habent, qui subleuare eas, qui erigere prostratas conetur. Quæ quidem laus propria esse uestræ huius Reipub. debuit Florentini, ut qua in ciuitate nuper eæ sunt renatæ literæ, in eadem etiam alerentur adolescerentque, pristinumque uigorem aliquando, atque antiquam uirtutem recuperarent. Sed redeo unde digressus sum, ne ipsa quidem philosophia inque sine historiæ adminiculo suum cursum tenebit unque, non magis quàm sine uelis nautæ, atque remigio: utque ualentius efficaciusque docendi genus per exempla, quàm per præcepta esse nemo non fateatur, ita prolixius humanũ genus historia quàm philosophia demeretur. Ac philosophiam quidem multi ceu prorsus inutilem, & neque imperantibus, neque rempub. administrantibus accõmodatam reprehenderũt, multi etiam grauius insectati uerbis incesserunt, nonnulli aũt, inter quos Cicero, propugnarunt. Historiam nemo agit ream, nemo defendit, nullius quippe patrociniũ, quæ sit innocentissima, desiderat, nullis peti maledictis potuit, quæ præclarissimè de uniuerso hominum genere sit merita. Agè uerò, quid dicam de artibus cæteris? quarũ partim ad felicitatem nihil pertinet: partim (ut inquit ille) plus aloes quàm mellis habet, neque tantos usus hominibus, quanta affert detrimenta: quædam etiam
docent

docent,nõ tam quo pacto exigere uerũ possis,atq; fundare,q̃ quomodo prosternere ac demoliri. Historia & felicitatẽ participat nobis,& citra ullum nocumentum prodest homini,& ueritatẽ ipsam uelis equisq;(quod aiunt)inter prima prosequitur. Quapropter ut in pauca conferam,uerè hoc mihi uideor esse dicturus, nullius aut facultatis aut disciplinæ tantam utilitatẽ,quanta historię existere:nam cùm perpetua stigmata inurat improbis, cùm sempiterna gloria afficiat bonos,illos à malis artibus metu dedecoris absterreat,hos ad pręclara facinora spe laudis adhortetur,magna merito ex parte præstantissima quęq; excellentiũ uirorũ opera, dicta,factaq; ipsi accepta referentur historię.Sed quoniam de ea uniuersa satis (ni fallor)pro tempore locuti sumus, pauca etiam de illustriũ uitarũ scriptoribus persequamur,qui mihi quidẽ tanto eos antecellere uidentur,qui multifariã illam hominũ,locorũ,temporumq; diuersorũ,quasi syluam in mediũ exponũt, quanto & diligẽtius singula quęq; exprimere,& facilius imitari,atq; effingere,q̃ uniuersa quis possit.Itaq; nunq; ego, aut Plutarchũ minus hominibus,q̃ Herodotũ,aut Suetoniũ,q̃ Sallustiũ fatear cõtulisse. Vt eñ Sertorianus robustissimus miles totam semel equi caudam manu cõprehensam auellere nõ potuit,quam deinde tamen lixa imbecillus,setas scilicet ipsas singulatim carpens, paulo negotio depilauit: ita imitari congesta in unũ uaria exempla difficile sit omnibus: separata autẽ, atque digesta facile cuiuis liceat. Autoris præterea mens cogitata illa sua rectius quasi sagittas collineabit,si sensum totũ, atq; animũ unũ ad argumentũ atq; personam,unamq; quasi ad metam direxerit,q̃ si eodẽ tempore diuersas in parteis circumegerit. Neq; autẽ maior continentibus illis scriptis uoluptas inest,cùm nihil æque historiæ lectorẽ afficiat,q̃ uarietas ipsa rerũ,in qua ancipites insint hominũ casus,inexpectatiq; euẽtus: itaq; etiam quoquo modo scripta (ut Plinius inquit) delectat: quòd sunt natura homines curiosi, & qui nuda etiam rerũ cognitiõe capiant earũ,quæ haud minus hoc scribẽdi genere,q̃ perpetuis historijs exprimuntur.Cętera uerò ad ingenij modò ostentationẽ pertinẽtia,neq; si adsint,asperner, neq; si absint,magnopere desiderem. Vt enim Nicostrato illi ab Hercule oriundo,maximo quidẽ athletæ,sed turpissima facie homini,nemo idcirco Milesiũ illi Alcęum,luctatorẽ & ipsum in stadio præposuerit, quòd esset adulescens formosissimus: neq; eñ de forma illic agitur,sed de uirtute: ita nec historia, si qua ei extrinsecus ornamẽta,uelut equo phaleræ adiunganť:nudæ huic atq; sobriæ, suasq; tantũ parteis exequenti anteferetur. Vt neq; citharœdũ sanus quisquã optimum esse eum affirmauerit,qui q̃ pulcherrimam purpurã sit indutus, sed cui & in fidibus & in cantu numerorum & modulationis ratio constiterit. Ad illa mihi pro se quisq; aduertat animũ,quantum domestica in ijs interioraq; exempla,magis q̃ in superioribus repræsententur: quæ mihi haud dubio multo esse conducibiliora, utilioraq; uidenť,q̃ eorũ quæ in foro,quæ in bello,quæ in luce, atq; oculis deniq; hominũ gerantur.Altera enim persæpe & simulata,& temporaria: altera propria semper & perpetua esse solent.Nemo enim,quod in prouerbio est,diutius personam ferre potest. Atq; hæc singula ita Suetonius hic noster persecutus in sua historia est,ut præter explicandi scientiã,qua mirifica est usus,etiam diligentiam nobis,fidemq; & libertatẽ suam planè probauerit. Nulla in his libris suspicio est gratiæ,nulla simultatis,nihil studio dictũ,nihil suppressum metu,rebus ipsis data omnia,ueritati in primis seruitum est, ut planè appareat ad perpetuam magis possessionem(ut Thucydides ait)q̃ ad intuitum hoc opus,pugnamq; pręsentem comparatum esse. Nam qui aut fœdis assentationibus, aut malignis obtrectatiũculis, suprà quàm res ipsa postulet, quasi seruire historiam cogunt, ij mihi haud minus

eam

eam dehonestare uidentur, atque ij qui Herculem ipsum depingant Lydiæ Omphalę in muliebri, & crocina tunicula famulantem, sedentemq; cum lana & colu inter ancillulas, cum interim domina leonis induta spolium, clauam illius manu sustineat, ac supplicantis herois caput sandalio commitiget. Quamobrem laudandus in primis Macedo Alexander, qui Aristobulo historiam de suis rebus gestis sibi inter nauigandum recitanti, ubi homo adulator multa supra ueritatem affinxerat, ereptum manibus librum in Hydaspen fluuium demersit. Et tu, inquiens, ô Aristobule, eodem fueras pacto præcipitandus, qui isto modo solus pro me depugnas, quiq; uel iaculo ipso interficias elephantos: & iure id quidem: res enim ab alijs accipere scriptorem decet, ipsum domo prudentiã eloquentiamq; afferre. Nam ut Phidias, Praxiteles, Alcamenes, alijq; insignes statuarij, non ipsi aurum, argentum, ebur, reliquam materiam conficiebant, sed ab Eleis puta, Argiuis, Atheniensibus acceptam perpolibant, desecabant, componebant, coagmentabãt, formabant, auroq; inspergebãt: itaq; se præclare artificio suo satis fecisse existimabant: sic eum profectò, qui sit res gestas posteritati cõmendaturus, redigere quasi in quadram quæ facta sint, atq; in ordinẽ oportet, eaq; q̃ maximè apertè euidenterq; disponere: sic ut qui audiat, non tam excipere sibi auribus, q̃ usurpare oculis uideatur. Atq; hanc in primis captare historicus laudẽ debet, ut libertate usus maxima in scribendo, ut neq; assentationi quasi obnoxius, neque obtrectationi quasi offensus, sed fidei seruisse, atq; incorruptæ ueritati existimetur: ne quid in eo seruile, ne'ue quid malignius deprehendatur, sic ut nec ullis conditionibus solicitatus, neq; mercedula cuiquam autoratus, sed sui homo iuris, rectus atq; intrepidus neutrã in partem præponderet. Neq; enim debet huius operis conditor, inaneis illos præsentium rumusculos statim quasi manuprecium aucupari, sed solidum posteritatis expectare iudicium. Id quod fecisse Cnidium quendam archirectum dicunt, qui fabricatus regi maximam illam pulcherrimamq; in Pharo Aegypti turrem, unde uidelicet nautis nocturna lumina ostenderentur, suum quidem nomen in muri ipsius lapide clàm incidit, calcem deinde superinducens, nomen inscripsit regis, fore id quod accidit auguratus, ut haud multo pòst literę illæ cum lorica sua defluerent, atq; insculptum saxo appareret: Sostratus Dexiphanis Cnidius dijs salutaribus ob nauigantes. Non igitur seculi tantùm sui leuissimum captabat applausum, sed sibi in longum tempus, dum turris illa staret, prospiciebat. Quod idem est in historia aspiciendum: præstare antem historico perennem laudem ueritas in primis poterit. Sunt enim posteri rerum scriptarum acerrimi iudices, & qui à falsis æquè discernant uera, atq; aurum purum facilè peritus argentarius ab adulterino dignoscat. Quocirca tantum abest ut hic noster quicquam uel metu, uel studio adductus, rebus ipsis detraxerit, ut Neruæ etiam, Traiani, Adriani' que suæ ætatis Imperatorum uitas tacere pręoptauerit, q̃ aut periculosè de uiuentibus malè sentire, aut extollendo potentiores, parum uideri liber. Sed neq; aut obscœnitatis apud hunc quisquã, aut crudelitatis exempla reformidet: siquidem & Lacedæmonij (ut est apud Plutarchũ) soliti etiam sunt per festos dies bene potos seruos, atq; ex eo parum sui cõpotes, quos illi εἵλωτας uocabant, ostendere inter conuiuia, atq; illo pacto docere adulescentes, quantum in se mali ebrietas contineret: & Thebanus Hismenias bonos iuxtà, malosq; tibicines discipulis ostendens, hoc modo, aiebat, canere oportet, illo non oportet: uidelicet collatæ uitijs uirtutes magis aliquanto, q̃ si seorsum inspexeris, dilucescunt. Fuere autem ex Romanis omnibus imperatoribus nimis q̃ pauci probabiles, ut non ridiculè à scurra quodã mimico dictũ sit, in uno anulo bonos omneis principes perscribi posse

posse,atque depingi. Cuius quidem rei multæ in promptu causæ sunt, licentia in primis, qua (ut Comicus inquit) deteriores sumus: rerum deinde affluentia, quæ parens contumeliæ esse solet. Itaque feris tauris fasciculos è fœno antiqui pastores alligabant cornibus, insinuantes (ut mihi quidem uidetur) nulla adeò ab re alia nimiam illam ferociam, quàm ab saturitate prouenire. Vnde in prouerbium quoque adducta res est, ut cùm cauendum à quoquam significare uelimus, illum dicamus fœnum in cornu gerere. Post hæc amici aulici, satellites, improbi, factiosi, detestabiles, in quoduis facinus conspirantes, ut uerè ab Homulio quodam dictum Traiano imperatori fuit, meliorem esse rempub. & propè tutiorem, in qua princeps malus esset, quàm eam in qua sint amici principis mali: unus quippe à multis facilè corrigitur, multi ab uno superari nulla ratione possunt. Adhæc ignoratio rerum omnium: plerique enim aut rapuerunt priusquàm mererentur, imperium rem inuidiosissimam, aut ad ipsum tempestate quadam quasi ad scopulum impegerunt, aut impositum sibi illud onus, priusquàm uires consuluissent, subierunt. Quapropter ut homines equitandi parum periti, facilè ab equo sternace excutiuntur: ita sunt à principali solio nullo ferè negotio deturbati, ut à priuato adhuc Diocletiano uerè uideatur dictum, nihil esse difficilius, quàm bene imperare. Sed de his hactenus. Nunc quæ de Suetonio ipso comperta habeamus, haud multa illa quidem, sed multo conquisita labore, paucis perstringamus. C. Suetonio Tranquillo pater fuit Suetonius Lenis, Othonis Augusticlauius, & qui bello ad Bebriacum interfuerit tertiæ decimæ legionis tribunus. Ipse Tranquillus Adriani principis epistolarum magister aliquandiu fuit, cui tamen successor à principe deinde est datus, quòd se apud uxorem Sabinam iniussu eius familiarius egerat, quàm reuerentia domus aulicæ postularet. Hunc nonnulli inter grammaticos recensent, ac declamatorem fuisse perhibent: egisse eundem etiam causas, de epistola quadam Plinij colligimus. Cuius tamen in recentioribus libris mendosa est inscriptio, non Suetonio Tranquillo, sed Septitio Claro, qui præfectus prætorij apud Adrianum fuit. Nostræ lectioni uetustissimorum codicum fides adstipulabitur. Familiare ei Suetonio fuit, amare breuitatem: idem à Flauio Vopisco emendatissimus & candidissimus scriptor appellatur. Libertas illa, qua malorum principum uitia persecutus est, etiam cuidam post eum magno stetisse dicitur. Nam sceleſtissimus imperator Commodus, eum qui Tranquilli librum, uitam Caligulæ continentem legerat, feris obijci iussit: quòd eundem diem natalis ipse habuerat, quem & Caligula. Historia duodecim Cæsarum à Iulio in Domitianum usque descendens, octo in uolumina tantum distribuenda est. Scripsit item permulta alia, ut de Græcorum lusibus librum unum, de Romanorum certaminibus & spectaculis duos, de anno Romano unum, de signis quæ reperirentur unum, ad hæc de Repub. Ciceronis contra Didymum grammaticum, de uestium genere, atque nominibus: de ominosis uerbis, & unde quæque fuerint appellata: de Roma ipsa, eiusque institutis, & moribus libros annales: primum etiam stemma seriemque illustrium Romanorum, de quo scilicet uolumine & diuus Hieronymus meminerit, de officiorum institutione, de prætoribus, cuius ex quarto octauoque libro, nonnulla uerba & Priscianus adducit. Et scriptor alius de poetis, idemque de triumphis agens, Tranquillum utrobique allegat autorem. Scripsit etiam de uitijs corporalibus, ut meminit Seruius in Bucolicis. Extat præterea, sed mutilum atque dimidiatum, quod ei quoque adscribitur, opusculum de claris grammaticis, & rhetoribus. Atque hæc ferè sunt, quæ de autore hoc ex diuersis uel Græcis, uel Latinis scriptoribus primi nos (quod arroganter tamen dictum uideri nolim) sed certè primi nos (absit inuidia) collegimus, primi quantum uideo in medium extulimus. Nam

de his omnibus apud Domitium quoque ipsum Aristarchum alterum, ut isti uolunt esse, mirum silentium est: qui tamen sinisteriora quædam de Suetonij moribus consectatur, Marij nescio cuius testimonium citans. Nos enim adulescentes ipsum meminimus audire Domitiũ, cum diceret habere se peculiarem Marij Rustici librum, quem cęteris incognitũ secum de Gallia attulisset, qui tamen codex, ne extincto quidem illo, unquam comparuit. Atq; ego quidem studio incogniti mihi scriptoris incensus, etiam ad ipsius Domitij parẽtes Benaci lacus accolas accessi, omnemq; eius librorum supellectilem scrutatus, Marium certè hunc Rusticum inueni nusquam. Itaq; neq; obfirmabo temerè, quæ ille scribat, neq; ut commentitia refellam: quia neutram mihi in partem satis constat. Vos qui rem, qui hominẽ nostis, de eo pro arbitrio iudicaritis. scripsere, præter quos ipse adducit Suetonius, Augustorũ temporũ historiam, qui quidem extent græcè, Dion atq; Herodianus, cuius in Alexãdro & Maximino improbatur fides, pauca Plutarchus, nõnulla Procopius. Latini Cornelius Tacitus, Suetonij æqualis, cuius ne libri lectorum incuria deperirent, iussit imperator Tacitus in omnibus bibliothecis collocari, denosq; annis singulis publicitus describi. Præter hũc Aelius Spartianus, Iulius Capitolinus, Lampridius, Trebellius, Vopiscus, Marcellinus, ac sicui etiã addendi uidentur, Orosius, Eutropius, Paulus: reliqui æuo interciderunt. Græci quidem Dexippus, quo etiam duce uicti ab Atheniensibus sunt Gothi, item Callicrates, Linus Græcorum longè doctissimus scriptor: alij etiam nonnulli, quos iussu Cõstantini principis, Tatius Cyrillus è Græco in Latinum conuertit. Latini Plinius, Iunius Cordus, loquacior paulo & minutissima quæq; scrupulosius cõsectatus. Philippus itẽ patris Alexãdri libertus, & qui Alexãdri quoq; ipsius itinera conscripsit Acholius. Pręter hos Marius Maximus, Aelius Sabinus, Fabius Marcellinus, Theoclius, Asclepiodotus, Astyanax, Cornelius Capitolinus, Gargilius Martialis, Suetonius Optatianus, qui Taciti imp. uitam scripsit: ipse quoq; imperator Seuerus uitas bonorũ principum uersibus comprehendit. Et is qui nulla fide historiam contexuerit, Gallus Antipater. Hæc hactenus. Reliqua, si uidetur, altera cõmentatione transigemus. Dixi.

PRO ORATORIBVS SENENSIVM
AD ALEXANDRVM VI. PONT. MAX.

ETSI Christiana omnis Respub. electione Romani Pont. quemcunq; cum tandem esse cõtigerit, gaudere semper iure, ac lætari debet: quoniã sine pastore grex domini periclitatur, tamen hoc tempus est, beate Pont. in quo profectò redundantem lætitiam suam cohibere homines nequeũt, quòd is tu nobis Pontifex maximus contigisti, cuius & prudentiam & uirtutem diu Romana Respublica ecclesiaq; maximis arduisq; in rebus experta admirataq; semper est. Verùm Senensi ciuitati, hoc est, Reipublicę nostræ ad cõmunem hanc omnium Christianorum propriæ quoq; & peculiares accedunt lætitiæ causæ, sic ut penè à sedibus commouere se ipsa, & sua quadam uoce gratulatum uenire ad te, tuisq; se aduoluere sanctissimis pedibus uelle, ac gestire uideatur. Sed quoniam hoc facere eam natura non sinit, nos ad te ciues suos, beate Pont. publicæ gratulationis oratores misit, qui scilicet in hoc celeberrimo gratissimoq; nobis munere uicem totius ciuitatis impleremus. Gratulamur igitur tibi, Alexander Sexte, Romane Pontifex, quòd ad rerum humanarum fastigium subuectus, imò ad diuinitatem ipsam

ipsam planè sublatus, omnia præter deum minora inferioraq́ te uideas: sic ut reges etiam ipsi & principes adorare submissi uestigia tua, & puluerem pedũ tuorũ lingere non modò non dedignentur, sed loco etiam præclari muneris concupiscant. Gratulamur & Christiano gregi, cui tu uidelicet is pastor diuina prouidentia datus es, ut illum facilè tutum securumq́ præstiturus, & à furum insidijs, & à luporum incursibus uideare. Gratulamur quoq; nobis ipsis, hoc est, Senẽsi ciuitati, priuatis quibusdam gratulandi causis, quas proximè suo loco cõmodius attingemus. Post hoc autem obedientiam tibi humilem, ac deuotum obsequium uero Christi in terris uicario, quanta maxĩma possumus ueneratione exhibemus: paratosq́ semper fore pollicemur etiam uitam ipsam, & sanguinem, ubi opus sit, pro incolumitate & dignitate sanctitatis tuæ, Romanæq́ ecclesiæ profundere. Tum ijdem & sentimus, & clarè profitemur hoc obedientiæ officium non ad gratiam ullam, sed ex debito tibi esse offerendum: sic ut à quoquam mortalium sine summo scelere, sine grauissimo periculo prætermitti neq; possit, neq; debeat. Nam si rerum natura ordine quodam miro, & pulcherrima uarietate distincta est, sic ut à summo ad imum per medios quosdam gradus, diuinitatis imago refulgeat: quanto hic ordo magis, atq; hæc uarietas nexa inter se, apta & cõgruens in ecclesia ipsa conspici atq; eminere debet, quæ prorsus naturam transuolat, omniq́ impetu, conatuq́ suo tẽdit ad gratiam? An uerò triumphans illa in cœlis ecclesia, ordine miro fulgebit angelorũ, quorũ alij alijs præfecti subiecti'ue sint: hæc uerò militans ecclesia ad illius exemplar in terris instituta, incondita erit, & carebit ordine? Et quo pacto igitur terribilis erit, ut castrorum acies ordinata? Aut quomodo omnino acies, nisi in ea ad unum quasi imperatorem diuersi quidam ordines alijs alij gradatim, uel parentes, uel imperantes redigantur? Siquidem unitatis ipsius, quę maximè in ecclesia quæritur, congruentior causa est unus q̃ multi: quocirca ille etiam rerum naturæ sagacissimus interpres Aristoteles, ubi diutius optimã præstantissimamq́ regẽdæ ac gubernandæ uniuersitatis ratione quęsierat, sic Homericis tandẽ uerbis exclamauit: **Rex unicus esto.** Rex aũt, & princeps noster haud dubiè Christus est: cuius in terris locum uertex apostolorũ Simõ obtinuit, etiam Petrus ob id appellatus, quòd super eum dominus, quasi super petram ecclesiam suam fuerat ædificaturus. Huic & claues cœlestis terreniq́ regni, & potestatem Christus illam immensam tradidit, ut quod ligaret in terris, aut solueret, ligatũ solutumq́ etiam foret in cœlo. Hic est cui cœlum ascensurus mandauit, ut oues pasceret suas: quo uerbo uicarium successoremq́ eum sibi & instituit & cõsecrauit. Hic est etiam, quem uenire ad se super mare ipsum relicta nauicula iussit: quia nõ nauem, hoc est, ecclesiam unam, sicuti alij suam quisq;, sed mare, hoc est, seculum ipsum susciperet gubernandum. Hic est etiam, cui dixit uni ut se sequeretur. Hic idem unus linteum illud è cœlo demissum uidit, quadrupedibus omne genus, serpentibus, uolatilibusq́ refertum, ac surgere, occidere, manducare inde iussus est. Vnde etiã meritò de illo mater decantat Ecclesia: Tu es pastor omniũ, princeps apostolorum, tibi tradidit deus omnia regna mundi. Vt igitur hæc omnia in pauca conferantur, & ordinem habere militans ecclesia debuit, & is ordo ad unum quasi caput fuerat referendus, & totius ecclesiæ caput ac fundamentũ Petrus est apostolus. Sed quando ecclesiam suam Christus ita instituit, ut non protinus eua nesceret, sed ad cõsummationem seculi usq; perduraret, dubitandũ non est, quin potestas illa tanta in ipsius quoq; Petri successionem, quasiq́ posteritatẽ descenderet. Oportuit enim (ut Paulus inquit) tam diu hanc durare potestatem, q̃ diu ecclesia ipsa ædificatiõe indigeret: ædificatione autem adusq; finẽ seculi indiget,

in quo electorum numerus cōplebitur. Iure igitur pro patribus tuis nati sunt tibi filij, canimus in ecclesia: Constituet eos principes super omnem terram. Neque enim fas erat, ut ordo ille apostolicus à sapientissimo Iesu Christo institutus in sui statim primordio deficeret. Sed quis, rogo, uerus Petri successor? An alius quàm Romanus pōtifex? Non enim episcopi sedes est, in qua primò, sed in qua postremò sederit. Petrus autem Hierosolymis Antiochia'que relictis, Romam iubente domino: Romam, hoc est, in locum pascuæ suæ properabat, ibi ad extremum usque uitæ spiritū, pastoris functurus officio. Quòd si Petrus loco domini semper, si Romanus pontifex Petri successor, & Chisti uicarius in terris est, profectò iure diuino caput omnes tibi sancte pater, & genua inclinamus, omnesq; tibi tanquā ipsi domino IesuChristo obtemperamus, tantamq; tuam, beate Pont. esse potestatem fatemur, ut iudicia quoq; tua firma immobiliaq; permaneant, quasi deus ipse per te iudicet. Nec autem potestas ista conferri homini ab homine tanta potuit, sed ille solus contulit, qui Romanam ecclesiam solus fundauit, et supra petram fidei mox crescentis erexit, quiq; beato Petro æternæ uitæ clauigero, terreni simul & cœlestis imperij iura commisit. Quapropter apostolicæ sedis iura priuilegiaq; sic altè radices, atque ita in solidum egerunt, ut transferri commouerIq; non possint: trahere fortasse tentabit quispiam, sed eas non uiribus ullis rumpere, nec duro poterit conuellere ferro. Si autem in ueteri lege tantus pontifici honos diuino imperio habebatur, ut qui iussa illius detrectaret, extremo supplicio afficeretur: quid nobis faciendum Christianis nomē illius gerentibus est, qui sic uicarijs suis locutus est: Qui uos audit, & me audit: qui uos spernit, & me spernit. læsæ profectò diuinæ maiestatis crimē incurrit, quisquis dum Christianum se asserit, sedi isti apostolicæ obedire contemnit. Verùm sit alijs communis hæc & publica, nobis autem, hoc est, Senensi ciuitati, priuatæ quoque sunt, & propriæ huius præstandi officij causæ: nam & Romana semper ita nos ecclesia protexit, ut illi uni libertatem, dignitatem incolumitatemq; nostram debeamus. Et tuus ille secundum carnem patruus, in pontificatu autem prædecessor sanctæ immortalisq; memoriæ, Callistus eius nominis tertius, toto eam sui pōtificatus corpore, atq; omnibus ecclesiæ Romanæ uiribus, auxiliante etiam diuinæ uirtutis principe Francisco Sfortia, ab Iacobi Picinini incursu impressioneq; defendit. Idemq; Aeneam Picolomineum, nostræ ciuitatis hominum doctrina & nobilitate præstantissimum, præsulem tunc Senensem, in amplissimum fratrum suorum Cardinalium collegium cooptauit: qui quidem post eius obitum statim successor eidem in pontificatu electus, & pius uerè nobis, & secundus fuit: quippe qui Rempublicam nostram penè ab interitu ad uitā reuocauit, uiribus firmauit, autoritate munijt, dignitate auxit, opibus honestauit, ut ne plura quidem, aut maiora optare à superis nostra ciuitas auderet, quàm quot in eam pius ille pōtifex, quantaq; contulit. Enimuero si referri omnia ad suas causas debet, sicuti certè debent, profectò q uiuimus, quòd libertatem nostram tuemur, quòd dignitate, gloria, diuitijs aucti Senenses, decoratiq; sumus, nulli post deum, neq; magis, neq; prius quàm patruo illi tuo adorandæ nobis memoriæ Callisto acceptum ferimus. A quo uidelicet tanquam à fonte quodam perenni, tanta illa in nos, tamq; affluens omnium rerum felicitas redundauerit. Nec uerò ingratus, aut immemor accepti à Callisto beneficij Pius fuit, sed expeditionem, quam ille aduersus immanissimum Turcæ gentis tyrannum susceperat, obitu interpellatam, statim ut ipse ad pontificatum adscitus est, ita nauiter continuauit, ut in ipso molimine apparatuq; rerum uitam efflauerit, nihil sibi neq; ad salutem certius, neq; ad laudem maius existimans, quàm si sanctissimi

illius

illius sapientissimiq; pontificis, promotoris, decessoris'que sui uestigijs institisset. Cæterùm illis forsitan importuna mors tantum illud decus ob idipsum inuidit, ut hæc ad te laus integra, illibata, indeflorataq; descenderet. Nam & sapientia singularis, cuius tam multa experimẽta, tot annis sacri princeps senatus dedisti, & præstans animi magnitudo, qua mortales crederis omnes antecellere, & ætas ipsa pariter autoritati retinendæ, laboribusq; ferendis idonea; & uigor iste tuus oculorum ac uultus, plenaq; dignitatis, plena maiestatis facies, ac totius corporis uuida quædam uis, & solidum robur: tum istud ipsum Alexandri nomen omnibus Orientis populis formidabile, quod tibi credo non frustra, sed diuinitus adoptasti, magna quędã de te nobis, rara, ardua, singularia, incredibilia, inaudita pollicetur. Non enim dubitatur, quin receptura retenturaq; ius, maiestatemq; suam Romana ecclesia sit, quin uirtuti & bonis artib. honos, te pontifice, sit habendus, ac uiri docti, disciplinisq; omne genus, ingenijsq; florentes, præmia laborum sint, uigiliarumq; laturi: quin principes omnes Christiani arma quibus inter se nunc impiè sæuiunt, contra Maumeticam potius rabiem impulsu autoritateq; tua conuersuri sint. Tibi enim, tibi laus hæc uerè Alexandro debetur, non magno, sed maximo: non regi, sed pontifici. Tunc enim uerè tu pastor, cum belluas teterrimas, tot annos Christianorum, hoc est, tui gregis cruore, & cædibus pastas, totiq; Italiæ, atq; adeò sedi isti tuæ sanctissimæ rabidis faucibus inhiantes, baculo isto diuinæ potestatis repelles, abiges, contundes. Quod ut fortiter aggredi constanterq; non dubites, en ipsa tua te patria pulcherrima illa Hispania nunc maximè adhortat: quæ quasi rebus tuis præludens, regem reginamq; suos diuinis honoribus efferẽdos, alacri studio in bellum secuta, maximis quidẽ laboribus & periculis, sed maiore profectò laude gloriaq; Barbariam illam truculentã & fœdam nostris toties cladibus triumphantẽ, Europæ tandẽ finibus exturbauit. Sed quid ego hæc apud te summe põtifex? quasi uerò aut meæ partes sint tui adhortandi, ac non potius adorandi, aut tu stimulis indigeas ullis, incitandusq; cuiquam sis, qui tua sponte nihil unquam nisi arduum, nisi excelsum, nisi singulare uel cogitas uel moliris. Quare finem dicendi faciam, si prius Rempub. nostram deditissimam deuotissimamq; tibi sancte pater cunctis animi & cordis uiribus suppliciter commendauero, quæ non minus Alexandro Sexto pontifice maximo exultat, quàm olim Alexandro tertio ciui suo, Romano item pontifice exultauit, illo qui Federici imperatoris ueniam petẽtis ceruicem pede calcauit. Nam neq; dubitamus, quin tuti semper sub umbra alarum tuarum Senenses futuri simus, sicuti sub aliorum pontificum præsidio fuimus hactenus, & beneficia commodaq; nec pauciora abs te, nec minora prorsus expectamus, quàm olim à patruo illo tuo sanctissimo pontifice accepimus. Reliquum est, ut deum optimum maximumq; precemur, ut felix faustumq; tibi sit semper, quicquid agas, quicquid cogites, utq; in ista sublimi cathedra sedens atq; imperans, annos Petri procul excedas, quo uidelicet oues tuæ uocem agnoscẽtes tuã, tutæ undiq; sub tanto pastore, & saturę diutina securitate perfruantur. Dixi.

PRO ORATORIBVS FLORENTI- NORVM AD ALFONSVM SICILIAE REGEM.

AVDITO Ferdinandi ſapientiſſimi regis obitu Florentina ciuitas, inuicte Alfonſe rex, non minus conſternata eſt, quàm ſi ipſa quoq; tecum parente indulgentiſſimo eſſet orbata. Nullũ enim ab eo noſtra Reſpublica uel ſtudium, uel officium deſiderabat, quod præſtare unquã pius genitor etiam chariſſimis liberis conſueuiſſet, ut qui eam toties & conſilio iuuerit, & opibus defenderit, & autoritate muniuerit. Itaq; in cõmuni quaſi luctu nos ad te ciues ſuos uenire iuſſit, ut tecum gemitus, lamenta ſuam uicem conferremus: cui poſtquã muneri ſatisfeciſſemus, tum colligere nos ea tecum pariter mandauit, quibus cõmunis dolor ſi non penitus tolleretur, at certè minueretur. Multa autem ſeſe nobis offerunt, quæ nimiũ luctum quaſi ſuo iure caſtigent. Sed illa in primis, quòd perpetuo quodam tenore felicitatis eſt uſus, dum uixit Ferdinandus, quòd exitũ habuit facilem, non annis melioribus fraudatus, non faſtidia triſtioris ſenectutis expertus, quòd ſuperſtitẽ ſibi gloriam reliquit: ſic ut iuſtitiæ, ſapientiæ, conſtantięq; fama, quæ propriæ regiæ ſunt uirtutes, nemini etiam ueterum conceſſerit. Adhęc regnum tibi tradidit, hoc eſt, cui maximè debuit, cui maximè uoluit, opulentum, tranquillum, pacatũ, uiris armisq; florens. Tibi, inquam, regnum hoc tradidit, Alfonſe rex maximo natu filio, tot rebus, tot bellis exercitato, quẽ toties uictorem complexus eſt, toties triumphantem proſecutus, cuiq; uiuens adhuc regni totius habenas domi foriſq; tradiderat, cuiuſq; uigilantia fretus, in utram uellet aurem (quod dicitur) ocioſus dormiebat. Quos autem tibi fratres genuit? Quàm conſentientes? quàm etiam ſemper unanimes? Quem uerò etiam nepotem uidit ex te natum, ſibiq; cognominem regiæ uerè indolis iuuenem? iam caſtris regendis idoneum, miris excellẽtem uirtutibus, expreſſiſſimam quandam (ut uerè omnes dicunt) imaginem uultus animiq; tui. Mitto neceſſitudines alias, amicos, ſocios, adiumenta, præſidia, ſtabilimenta' que regni tanta: mitto popularium ſtudia, quæ prius etiam per ſe prompta, tua tamen quoq; liberalitas euocauit. Hæc igitur atq; alia, quæ breuitatis ſtudio prætereo, cũ tot tantaq; ſint, ut neq; plura, neq; ampliora optare homines prudentes audeant à ſuperis, ingrati profectò ſimus, ſi nõ ratiocinemur, quæ reliqui ſumma fiat, ac ſaltem bona ipſa cum malis cõpenſemus. Reliquum eſt, rex magnanime Alfonſe, ut Reipub. noſtræ nomine, quę tibi deditiſſima eſt, omnia polliceamur, demuſq; fidem, nunq; Florentinos tuos ulla in re, quæcunq; ſors ceciderit, defuturos. Dixi.

PRO ORATORIBVS FLORENTI- NORVM, AD ALFONSVM SICILIAE REGEM.

QVANTA nos affici lætitia credis; quanto eſſe gaudio perfuſos, inuicte Alfonſe rex, cùm tanta omnium alacritate, ſtudio' que populorum tenere te pacatiſſimum regnum, moderariq; uidemus? quod inaudita quadam uirtute tuus ille diuiniſſimus auus peperit, quod incredibili ſapientia prouidentiſſimus pater gubernauit. Etenim ſi uotis optandus rex fuiſſet, non alium profectò, quicunq; rebus Italis fauent, à ſuperis popoſciſſent, quàm eum principem, qui

qui ductu imperio'que suo dissentientem Italiam pacauisset, idem'que feras illas, & sanguinarias Turcorum nationes, tot contentionibus, tot prælijs, tanto labore, tanto etiam periculo à nostris iugulis, à nostris ceruicibus, à templis, ab altaribus depulisset: qui denique res aduersas fortiter, secundas moderatè ferre, utramq; fortunam expertus didicisset. Atque hæ bellicæ quidem laudes, quemadmodum tuæ sunt, Alfonse rex, propriæ scilicet & peculiares, ita illæ pacis artes certatim sibi te uindicant, fides, iustitia, grauitas, altitudo animi, moderatio, constantia, tum liberalitas, indulgentia, clementia, comitas, affabilitas, humanitas, quæ maiestatem pariter & gratiam conciliant. Et cùm mortales omnes ad te amandum colendum'que alliciant, regij tamen diadematis fulgori nihil officiunt. Iam quantum ingenio, quantum consilio ualeas, quis ignorat? Memoria certè rerum uerborum'que tanta tua esse dicitur, ut penè prodigio similis habeatur. Literæ autem tam multæ, tam'que elegantes, ut illustrare etiam professores ipsos, atque hoc unum semper agentes, abundè queant. Itaque si nunc Socraticus ille Xenophon reuiuiscat, minimè dubitandum, quin Cyro illo præterito, te sibi unum deligat Alfonse, cuius ad exemplar imaginem perfecti regis atque omnibus absoluti numeris effingat. Meritò igitur gratulantur tibi omnes quicunque Rempublicam Italorum saluam cupiunt. Sed in communi lætitia uehementius tamen Florentina ciuitas exultat, sic ut uix capere animis inexplebilem lætitiam possit. Quæ tam multis ultro citroq; meritis atque officijs diu iam se tibi rebus'que tuis inenodabili uinculo copulauit. Ipsa mediusfidius tecta urbis & mœnia nobis huc proficiscentibus gestiebant, & quod rerum natura non patitur, reuelli penè à solo urbs, & cupere ipsa nobiscum ire ad te gratulatum uidebatur: quod quoniam non potuit, nos tamen potissimùm ciues suos publicè misit, ut isto nobis gratissimo munere defungeremur, quos etiam priuatim tibi maioribus'que tuis & esse & fuisse deditissimos intelligebat. Gratulamur igitur tibi, rex inclyte, publico patriæ nomine, gratulaturi (si locus ferret) etiam priuato, tibiq; & tuis diem illum quo regno patrio atq; auito inauguratus es, auspicatissimum esse uolumus, ac deum optimũ maximum precamur, ut prosperis initijs rerum tuarum perpetuum diu felicitatis tenorẽ, ac postremò secundissimos exitus accommodet. Dixi.

PRO PRAETORE FLORENTINO
AD DOMINOS INEVNTES SVMMVM MAGISTRATVM.

LAVDANDA hæc in primis cõsuetudo à maioribus uestris tradita, magnifici potentesq; domini, ut apud uos urbanus prætor summum ineuntes magistratum, de iustitia uerba faciat. Quo uidelicet una opera et uos officij uestri admoneat, & ipse sui reminiscatur. Nam qui iustitiam colit, eum necesse est & uirtutes etiã cæterę comitent. Omniũ quippe nutrix et mater iustitia: quæ si in animis uersetur, sapientia: si in corporibus, bona ualetudo: si in domo, concordia: si in ciuitate, pax: si deniq; in mundo, prouidentia nominatur. Hanc qui habeant, hi nec metu perturbantur, nec pudore confunduntur, nec solicitudine carpuntur, nec angoribus excruciantur:

ſed ipſi ſibi cōſtant,& quę ſincera uoluptas eſt,tranquillo animo ſemper & quie-
to perfruuntur. Itaque gens Indorum,qui Pedalij uocantur,nihil à dijs aliud in ſa
crificijs, quàm iuſtitiam poſcebant. Qua una impetrata, omnia ſe adeptos arbi-
trabantur. Sed cùm tueri iuſtitiam mortales omnes debeant, tum ueſtrum in pri-
mis hoc munus excelſi potentesq́ domini,quorum qui primus eſt, ipſo ſe nomi-
ne iuſtitiæ ferre uexillū profitetur,ut qui deinceps eum ſequimini, nihil aliud om
nino aut eſſe,aut dici,quàm eiuſdem iuſtitiæ milites fortiſſimi, ac propugnatores
acerrimi debeatis.Nihil igitur uerbis aut meis opus eſt uobis,aut cuiuſquam:ſi lo
cum gradumq́,& ordinem iſtum cognoueritis, in quo uos ſenatus populus'que
Florentinus collocauit. Quocirca finem dicendi faciam, ſi prius illud Epicteti
Stoici dictū ueſtris auribus ingeſſero: neminē rectè alijs ius dicere,niſi qui iudex
prius ipſe in ſemet fuerit. In Feſulano Ruſculo.M.CCCCXCIII.

ANGELI POLITIANI PRAELECTIO IN PERSIVM.

AESOPI illius Phrygis notiſſimi fabulatoris,atq; in numero ſa
pientium uirorum meritò habiti, lepidiſſimus inter primos
apologus celebratur: in quo tradit, homines duas manticas
habere,unam ante pectus, alterā à ſcapulis, tergoq; propen-
dentē. Sed in priorē,inquit,aliena uitia immittimus, ideo &
uidemus facilè: in poſteriorem noſtra, quæ abſcondimus, &
uidere negligimus.eſt enim cuiq; à natura ſua ingenitus inſi-
tusq; cæcus amor ſui, quem Græci uno uocabulo φιλαυτίαν
uocitarunt, atq; ei quidem uitio facilè omnes (ut inquit Plato) ueniam damus,
cum interim nulla humano generi peſtis capitalior incubuerit, ut quæ neminem
ſui ipſius iudicem eſſe integrum aut incorruptū patiatur: quippe amatorem cæ-
cum (ut Horatius inquit) animæ turpia uitia decipiunt, aut etiam ipſa hæc dele-
ctant. Quocirca danda præcipuè opera eſt, non tam, ut quæ proxima nobis co-
gnataq; ſunt, quàm quæ ſuapte natura honeſta ac laudabilia uidentur, conſecte-
mur,ſimusq; ſui quiſq; acerrimi cenſores: ne dum noſmet nobis ignoſcimus,atq;
aſſentamur,ueritatem deſeramus,quæ (ut idem inquit Plato) dijs pariter & ho-
minibus, omnium fons eſt & origo bonorum. Rectè itaq; in Apollinis Pythij fo
ribus,illa è cœlo delapſa ſententia inſcripta fuit, γνῶθι σεαυτὸν: qua ſcilicet præci-
peretur ſe quiſque uti noſſet, hoc eſt, ut manticam illam quæ ſit in tergo,reuoca-
tam quandoq; ad pectus inſpiceremus, tam uarium profectò,tam'que multipli-
cem malorum omnium theſaurum, tantam morborum uitiorumq; omnium co-
piam offenſuri,ut ſit quaſi aduerſus leonem, hydram,gorgonas, harpyiasq́, non
quidē Hercules,Perſeus,aut Aquilonis filij, ſed ipſa omnino Pallas, hoc eſt,phi-
loſophia cœlitus aduocanda,ut in hæc tam tetra, dira, horribiliaq; monſtra, ipſa
Iouis rapidū iaculetur nubibus ignem,ipſa noſtris medeatur affectibus,ſpargatq;
ſalubres Ambroſiæ ſuccos,& odoriferam panaceam. Cæterùm medicinæ hanc
opem pleriq; ideo haud imploramus, quòd tam graui animi morbo laboramus,
ut ne ægrotare quidem noſmet intelligamus,ſimiles illis,qui torpentia atq; obſtu
pefacta mēbra,uel ob idipſum ſana eſſe arbitranť,quòd præmortua ſint, ſenſusq;
omnis,dolorisq; expertia. Quapropter ut medici ſæpe eiuſmodi corporis partib.
ferrum adhibent,aut cauteriū, quo ſcilicet uires ipſarum,uel conſopitæ excitenť,
uel

uel fugatæ reuocentur: ita nos profectò his potissimũ hominibus, nostros curandos animos tradere debemus, qui labem pestemq́ illorum omnem, cũctaq́ perturbationum semina, ceu ferro & flammis radicitus extirpãt: quales scilicet ei potissimùm poetæ censentur, qui aut Romanam hanc satyram, aut Atheniensem illam ueterem comœdiam scriptitarunt. Itaq́ Socratem dicere solitum ferũt, oportere unumquenq́ etiam de industria eiuscemodi sese scriptoribus offerre. Nam si nostra, inquit, uitia exprobrabunt, corrigemus: si aliena, nihil ad nos: quòd si hoc durius cuipiam uideatur, at certè sumere ex alijs licebit exemplũ nobis, quod ex usu siet, atq́ in hos potissimũ scriptores, tanq́ in speculũ diligenter inspicere, qui soli normam uitæ rectam, prauamq́ ceu digito indicantes, quæq́ sequenda forẽt, quæq́ euitãda uicissim, illa prius cera, mox hęc carbone notarint, ut cùm nos ipsi nouerimus, hoc est, animi temperantes (ut Plato in Charmide exponit) euaserimus, in ipsa demum philosophię adyta atq́ penetralia accipiamur. Verissimum quippe est, quod Pythagoricus Lysis in epistola ad Hipparchum scribit, qui corruptis obscœnisq́ morib. speculationes sermonesq́ diuinos immisceat, nihil omnino secus agere, quàm si cœnoso puteo liquidissimam infundat aquam, quæ & cœnum conturbet, & suam ipsius contaminet puritatem. Quapropter bene ueteres primam quandam philosophiam poeticen esse aiebãt, ab eaq́ potissimùm sapientiæ auspicabantur initia: quippe cuius præceptis atq́ exemplis, sensuũ labes omnes, maculæq́ abstergerentur. Vnde etiam Athenienses festis Liberi patris, quæ Dionysia illi, nostri Bacchanalia seu Liberalia uocitarũt, cùm poesis alia genera, tum in primis ueteres comœdias, in queis uitia hominum taxarentur, adhibuerunt, quòd hunc præcipuè deum purgandis præesse sensibus opinabantur. Legendi itaq́ poetæ quidem omnes, pertractandiq́ sunt: sed ei tamen inter primos, per quos, ut est apud Martialem: Agnoscat mores uita, legatq́ suos.

Nunc quæ sit origo satyræ, breuiter colligamus. Mos fuit antiquis Atheniensibus, adhuc quidem per pagos disparsis, atque agriculturæ operam dantibus, ut cum soluti ab opere rustico essent, genioq́ indulgerẽt, quædam inter se iocularia conuitia per ludicrum funderent, qui mos deinde in pompam quoque, & ludos deorũ uocatus est, ita ut superstantes plaustris saltarent, pariter & in obuiũ quẽq́ scõmata iacerent: dein extẽporanea quoq́ poemata effutirent: quare adhuc Gręci cùm quenq́ grauius conuitiatum prouerbio significant, ἐξ ἁμαξῶν eum dicunt, hoc est, è plaustris esse locutum. Hos deinde poetæ imitati, partim antiquam comœdiam iocis atq́ amaritudine refertam, partim satyricam fabulam excogitarũt, argumentis dictisq́ iocularibus compositam, in qua non reges modò, atque heroes: sed satyri etiam inducerẽtur ludendi causa, iocandiq́, simul ut spectator inter res tragicas, seriasq́ satyrarũ iocis, & lusibus delectaretur, de qua Horatius:

Carmine qui tragico uilem certauit ob hircum:
Mox etiam agrestes satyros nudauit, & asper
Incolumi grauitate iocum tentauit eodem:
Illecebris erat, & grata nouitate morandus
Spectator, functusq́ sacris, & potus, & exlex.

Erant aũt tragicis, comicis, satyricisq́ poetis cõmunia quædam: nam quadratũ habebant chorũ, præmijq́ loco hircum, aut mustũ accipiebant, eorumq́ dramata in proscenio recitabantur. Cæterùm comœdia risum cõtinebat, & scommata: tragœdia luctus, atq́ lamenta: satyra hilaritatem lacrimis admiscebat, atq́ ab eiulatu in lætitiam desinebat. Chorus item tam satyræ q̃ tragœdiæ sexdecim personis constabat, cùm essent in comœdia quatuor atq́ uiginti.

Scena

Scena præterea satyrica, ut autor est Vitruuius, arboribus, speluncis, mõtibus, reliquisq; agrestibus rebus, in topiarij speciem deformatis ornabatur. Qui Cratino eius inuentionẽ attribuunt, imperiti ueterũ lectionis deprehenduntur, quando Aeschylo etiam, qui aliquãto prior q̃ Cratinus ætate fuit, primæ à philosopho Menedemo, sicut Acheo secundæ deferebantur. Scripsit & Pratinas quidam, & Lycophron, & Demetrius Tarsicus, & Xenocrates, & Phliasius Timon, & alij apud Græcos permulti. Sed & Romanis gentilis fuit, atq; uernacula iocularis, & satyrica mordacitas, quod cùm Fescenini indicãt uersus, qui rudes atq; incompositi nuptialibus sacris iaciebãtur alternis, cuius rei exemplũ etiam apud Catullum habemus, tum licentiora illa carmina, quæ in triumphantes uulgò canebant à militibus, qualia scilicet illa sunt apud Suetonium: Ecce Cęsar nunc triumphat, qui subegit Gallias: Nicomedes non triumphat, qui subegit Cæsarem. Item: Vrbani seruate uxores, mœchum caluum adducimus. Vnde Martialis:

Consueuere iocos uestri quoq; ferre triumphi,
Materiam dictis nec pudet esse ducem.

Factũ deinde, ut cùm Romani, quemadmodũ apud Liuium est, pestilentia laborarent, inter alia cœlestis iræ placamina scenici quoq; ludi instituerentur. Ac primò quidẽ sine carmine ullo, sine imitandorũ carminũ actu ludiones acciti ex Hetruria ad tibicinis modos saltantes, haud indecoros motus more Thusco dabant. Imitari deinde eos iuuentus simul inconditis inter se iocularia fundẽtes uersibus cœpere. Paulatim deinde processit artificiũ, cępereq; iam histriones nõ iam sicut antea Fescenino similem, incompositũ ac rudem uersum alternis iacere, sed impletas modis satyras descripto iam ad tibicinem cantu, motuq; cõgruenti peragere, quibus hinc & satyristarum interueniebant chori, Sileniq; tunicis uillosis, ac florum uarietate amicti: satyri autem perizomata, & hircorum pelles induti, qui etiam uituli marini pilum erectiorẽ pro cęsarie habẽtes, qui grauiores quoq; motus ludicra gesticulatione imitantes, salsa quoq; dicacitate risum prouocabãt. Post hoc Liuius Andronicus primus à satyris est ausus argumẽto fabulam serere, iamq; ad legem fabularum ab risu & ioco res auocabatur, & ludus paulatim in artem uertebatur. Itaq; iuuentus histrionib. fabellarũ actu relicto, ipsa inter se more antiquo ridicula intexta uersibus iactare cœpit, à quo Exodia emanarũt, quę conserta dein fabellis potissimũ Atellanis sunt. Vnde Iuuenalis:

Vrbicus exodio risum mouet Atellanæ,
Gestibus Autonoes.

Atellanas autem ab Oscis acceptas iuuẽtus tenuit, nec ab histrionibus pollui passa est: eo instituto mansit, ut actores Atellanarum nec tribu mouerentur, & stipendia tanq̃ expertes artis ludicræ facerent. Differunt autem Satyrica & Atellana, quòd in illa aut satyrorum personæ, ut satyrus canus, satyrus imberbis, satyrus barbatus, aut si quæ sunt ridiculæ similes satyris inducebantur, ut Autolicus etiã Buris, ut Sileni omnes quidem, sed is quoq; inter alios, qui πάππος à Græcis, hoc est, auus appellabatur, cuius facies torua, atq; aspectus truculentior q̃ cęterorum, ac ferino similis affingebatur. In Atellana autem obscœnæ erant personæ, ut mœchus. Hæc in ciuitate Oscorũ Atella primũ agi cœpta, à quo esse putant Obscœni uocabulũ denominatum: atq; hoc uidelicet Cicero in epistola ad Mariũ significat. Non enim te puto, inquiẽs, Græcos aut Oscos ludos desiderasse, præsertim cùm Oscos ludos uel in senatu nostro spectare possis. Ita in urbẽ scilicet Atellanarum licentia immigrauit, ita à Latinis satyra quoq; fabula recepta est. Sed cùm nominatim homines à principio carperentur, ludusq; & libertas in licentiam & contume-

contumeliam uerteretur, cumq; honestæ etiam personæ fœdius notarentur, lata Romæ lex est, ut si quis malum carmen in quenquam scripsisset, eius rei ius iudiciumq; esset. Ita metu pœnę Scenici poetæ à maledicendo destiterunt. Qua de re ad hunc modum scribit Horatius:

Agricolæ prisci fortes, paruoq; beati,
Condita post frumenta leuantes tempore festo
Corpus, & ipsum animum spe finis dura ferentem
Cum socijs operum pueris, & coniuge fida
Tellurem porco, Siluanum lacte piabant,
Floribus, & uino genium memorem breuis æui.
Fescenina per hunc inducta licentia morem,
Versibus alternis opprobria rustica fudit:
Libertasq; recurrentes accepta per annos
Lusit amabiliter, donec iam sæuus apertam
In rabiem cœpit uerti iocus, & per honestas
Ire domos, impunè minax. doluere cruento
Dente lacessiti, fuit intactis quoq; cura
Conditione super cōmuni: quin etiam lex,
Pœnaq; dicta, malo quæ nollet carmine quenq;
Describi: uertere modum formidine fustis,
Ad benedicendum delectandumq; redacti.

Sed extitit deinde Scipionis ac Lælij ætate acerrimi poeta ingenij, miræ'que eruditionis atque urbanitatis Lucilius ex Arunca urbe, homo haud quidem tenui cēsu, libertate autem tanta, ut cum primus ipse nouissimam hanc satyram excogitasset, non modò summates uiros, Lupum Albutium, Q. Metellum, præterea Scæuolam, permultos'que item nominatim sciderit, sed uniuersum quoq; populum Romanū probrosis carminibus lacerauerit, ac ne mortuis quidem poetis, Euripidi, Ennio, Accio, Pacuuio, cæteris'que item illustribus pepercerit: sed scripta uniuscuiusque singulari acerbitate obtrectauerit: itaque dictus est primus condidisse styli nasum, quòd naso uidelicet, & sanna irrisio atque uituperatio significetur: quem tametsi fluere lutulentum dicit Horatius, & esse aliquid quod tollere possis, tamen insignem gloriam multorum iudicio reportauit: adeò etiam à nonnullis probatus, ut non Horatio tantum, & Persio, sed planè omnibus poetis anteferretur. Ab hoc igitur uetus illa dicacitas, quam fuisse Græcis Latinisq; uernaculam suprà ostendimus, translata in satyram est, quæ sic arbitror dicta ab antiquæ illius fabulæ argumento, quòd in hac quoque ridiculæ res, pudendæq; dicuntur, quæ uelut à satyris proferuntur, & fiunt. Sunt autem Satyri Liberi patris comites, corniculis insigniti, atque capripedes: qui treis præcipuas saltationum species, quæ in theatris usurparentur, cordaca, sicinum atque emmelian inuenerunt, singulas ab inuentorum nominibus appellatas. Vnde Ouidius:
Quid non & Satyri saltatibus apta iuuentus Fecere? Et Catullus: Cum thiaso inquit, satyrorū. Atqui & Siculus Diodorus satyros in Aethiopia Dionysio scribit oblatos, comas umbilico tenus habentes. Et diuus Hieronymus talem quendam ab eremita Antonio uisum affirmat: qui ipse ex eorum numero se esse affirmauerit, quos uano, inquit, errore delusa gentilitas, faunos satyrosq; appellet. Feruntur & in subsolarijs Indorum montibus Catardulorum regiōe satyri esse pernicissimum animal, tam quadrupedes, quàm recti currētes, humana effigie, qui propter uelocitatē nisi senes aut ęgri, non capiantur. Ab his igitur satyrica fabula primùm

primûm apud Græcos appellata, ab eaq; ſatyra altera antiquior, q̃ hæc de qua agimus, quæ uario poematum genere conſtaret, qualem ſcripſiſſe Ennius diuerſo carminũ numero, Pacuuiusq; dicuntur: quales & M. Varro Romanorũ eruditiſſimus compoſuit, quas alij Cynicas, ipſe Menippeas appellauit, ut quæ inſcribit: Neſcis quid ueſper uehat. & de officio mariti, & teſtamentũ, & illæ quæ Græcos habẽt titulos, ut περὶ ἐδεσμάτων, ὄνος λύρας, γεροντοδιδάσκαλος, ὑδροκύων, ἱπποκύων: aliæq; permultæ. Quas omneis uir ille doctiſſimus iucunditate quadam atq; hilaritate conſperſit, multaq; ex intima philoſophia admiſcuit, multa dialecticè dixit: omninoq; autem uarium & elegans (ut Cicero affirmat) omni ferè numero poema compoſuit, Menippũ imitatus Cynicum philoſophũ, qui fuiſſe Phœnix dicitur, ſeruus Batonis Pontici, libroſq; multo riſu referſiſſe, ut quos inſcripſit Teſtamenta, ut compoſitas epiſtolas ex deorum perſona ad Phyſicos, Mathematicos, Grammaticos, ut Epicuri fœtus, ut imagines, aliaq; huiuſmodi, quæ tamen nonnulli Dionyſio & Zopyro Colophonijs adſcripſerũt. Atq; hic ille eſt Menippus, cuius perſonã Lucianus Syrus ſuis quoq; dialogis identidem inſeruit. Hinc itaq; ſatyra quoq; hęc nouiſſima ueriſimilius appellata uideri poteſt, q̃ aut à lance, quę referta uarijs primitijs ſacris inferretur, aut à genere farciminis multis reb. referto, cuius Varro in Plautinis quęſtionib. meminerit: aut à lege ſatyra, de qua Lucilius & Salluſtius faciunt mentionem. Tentauit aũt poſt Luciliũ genus hoc ſcribendi Varro Citarinus, ſed ſucceſſu caruit. Hunc inſecutus Horatius eſt maximè terſus ac purus, mireq; in deridendo uafer. Dein Perſius hic noſter, quem ſuſcepimus enarrandũ, multũ & ueræ glorię, quamuis uno libro meruit, ut affirmat Quintilianus. Hic aũt non Ligur, ut quidam ſomniant, ſed Hetruſcus, Volaterriſq; natus, Neronis ætate floruit, magiſtro uſus Cornuto, annumq; undetrigeſimũ agẽs, exceſſit è uita. Nam quæ præterea de illius uita ex antiquis aliquot incertę ac friuolæ autoritatis cõmentarijs circumferuntur, ea neq; adducere in mediũ, neque aut affirmare, aut refellere in animo eſt. Hoc ipſum deinde pelagus & Iuuenalis ingreſſus, ueliſq; uſus maioribus, longiuſq; aliquanto q̃ cæteri progreſſus à portu eſt. Hac igitur quadriga Romana inuecta ſatyra ad ignotam Græcis hominibus palmam decucurrit. Charactere uſi ſunt Satyri eodem fermè, quo ueteres Comici. Summa illis inæqualitas, modò exiles, ac tenues, modò exultantes, & uelut ampulloſi, nunc ſtricti & caſtigati, nunc uagi atq; effuſi, plerũq; aũt obſcuri, operoſi, implicati, cultuq; quodam florentes acquiſito atq; affectato. Idiotiſmũ præcipuè adamant, rem quę inter oratorias ac poeticas uirtutes rarò procedit, magnoq; indiget temperamento, nuda ſunt uerba illis, propria, ſignificantia, energiæ plena, non græca tamen, non alioqui peregrina, nõ trita, non obſcœna & ſcurrilia reformidant. Multa aſperè, multa ſeuerè, multa blandè, multa item ambiguè dicunt, & ſubdolè. Toti urbanitate, & ſalibus, toti ſcatent ſenſiculis, atq; acuminibus: nunc omnia oblinũt felle, nunc aceto conſpergunt, nũc iocis & laſciuia condiunt, nũc mundi, nitidi, candidi, nunc horridi, agreſtes, ſquallidi, nunc leniculi, improbi, petulantes: nunc uehementes, incitati, minaces. Reprehendunt acriter, inſultant impotenter, uafrè cauillantur, aſtutè obrepunt, effluunt lubricè, tergiuerſantur, illudunt, diſſimulant, ardent, uerſant, ſuſpendunt, feriunt, pungunt, prouocant, titillant, ſtomachantur, attonant ceu fulmine omnia, & concutiunt. Ac de ſatyra quidẽ hactenus.

ANGELI

ANGELI POLITIANI
DIALECTICA.

Q V O D facere nauium gubernatores ſolent, ut maria, portus, littora, inſulas intra unam paginam colligãt, unde quantum peractũ, quantumq; ſuperſit itineris ratiocinetur: idem mihi nunc arbitror faciendum libris his enarrandis, quibus argumentandi ueriſſima præcepta comprehenduntur. Nam cum proximo biennio præter Porphyrij cõmunes quinq; uoces, etiam Ariſtotelis ipſius decem ſumma rerum genera, hoc eſt (ut quidam inquit) decem naturæ uerba, librumq; de elocutione ſingularẽ, prioresq; duos qui reſolutorij dicuntur: & extra ordinem de cauillorum præſtigijs unum publicè interpretati ſimus, ſuperſint duo poſteriores, cum quibus hoc anno luctabimur: & de argumentorum ſedibus octo, quib. tota diſputandi ratio continetur, facturus operæprecium uideor, ſi prælectione duntaxat unica rerum capita ipſa, quas aut hactenus enarraui, aut ad enarrandum deinceps accingor, breui quadam uelut enumeratione ſub oculos cõſtituero. Nam & quæ necdum tractauimus, facilius ita cognoſcentur: & quę iam perdidicimus, fidelius continebuntur. Prius igitur q; in Ariſtotelis adyta reciperemur, excepti à Porphyrio ſumus uelut ab ęditu, qui uoces nobis cõmunes illas inſuſurrauit, genus, ſpeciẽ, differentiã, propriũ atq; accidẽs: genus illud eſſe docẽs, quod de pluribus etiã ſpecie: ſpeciẽ, quæ de pluribus tantũ numero differẽtibus diceret: ſic tñ ut interroganti quid eſt utrũq;, reſpõdeamus, ſumma eſſe genera decem, quę ſemper deſpiciant: infimas aũt ſpecies multas quidẽ, ſed numerabiles, quæ tantũ ſuſpiciant, quæ media ſint, & alterutra ſummis atq; infimis interiecta, defungi utroq; munere, ſemperq; ſurſum colligi, deorſum diſſipari, dici de inferioribus: q̃ ſuprà ſint retrorſus nõ dici. De nullis indiuidua, id eſt, quorũ proprietates in uno altero non concurrant: quæ quoniam comprehendi numero nequeunt, nullum cũ philoſopho habere cõmercium. Differentiam de ſpecie quoq; diſcrepantibus prædicari, ſuggeri eam tamen quærenti quale quid eſt. Genera his diuidi, ſpecies compleri, ſubire formæ uicem, ſicuti materiæ ſubeat genus: atq; ad eorum ſubſtãtiam conducere, quæ ſub genere eodem ſunt. Proprium quod uocatur, ſpeciei competere uni, toti & perpetuo. Aduenire accidens, & abire: ſed illo incolumi, quod ſubijcitur. Nam & ineſſe eidem poſſe, & non ineſſe: quumq; nec genus, nec ſpecies, nec differentia, nec propriũ ſit, alio tamen uſquequaq; fulciri. Nam quæ communia cunctis, quæ quibuſdam, quæ nõnullis propria, quę ſingulis, facilè his cognitis tutemet indagabis. Ecce autem magnus ille Peripateticorum princeps prima nobis rerũ genera proponit, quæ prædicamenta dicimus, ſed æquiuoca prius eſſe docet, quibus idem nomen, ratio non eadem: nam ſi ratio quoq; ſit eadem, dici uniuoca, ſicuti etiam denominatiua, quæ ab origine ipſa, qua producantur, ſolo differant caſu. Dici quędam iunctim, quędam ſeparatim. Dici aliqua de ſubiecto, quæ in ſubiecto nõ ſint. Eſſe aliqua in ſubiecto, quæ de ſubiecto non dicantur. Competere utrunq; alijs, competere alijs neutrum. Diuerſas eſſe diuerſorum generũ ſpecies, quæ deinceps in ſerie non ſint: nam in ſerie ſi fuerint, non eſſe interdum diuerſas. Quę ſeparatim dicantur, ſubſtantiam, quantũ, quale, ad aliquid, ubi, quando, iacere, habere, facere, pati uocant. Subſtantiam primã decernit, quæ de ſubiecto non dicatur, ſecundam quæ dicatur: quæ de ſubiecto dicantur, ea nomen illi & rationem: quæ in ſubiecto ſunt, nunq; rationem, ſæpe nec nomen com

municare. Cætera uel de primis dici, uel in primis esse substantijs: ergo his sublatis omnia tolli. De secũdis magis esse eam substantiam, quæ primæ uicinior. Atq; ut prima se habeat ad reliqua, sic species ad genus. Nec magis unam speciẽ substantiam esse, q̃ alteram: de ijs loquor, quę tantùm species, nõ & genera: sicut nec unam aliquam primam magis altera esse substantiam, atq; ut prima se in dicendo habeat ad reliqua, sic ad accidentia species earũ, & genera. Commune utriusque substantiæ id esse, ut in subiecto non sit. Tam nomen secundæ, q̃ rationem de prima dici, quod idem tamen & differentijs cõpetat, quæ in subiecto quoq; sint, sed ut partes. Atq; ab utrisq;, hoc est, & substantijs & differẽtijs, dici uniuoce omnia: sed primam substantiam significare hoc aliquid, secundã quale quid potius, hoc est, non quale penitus, sed quatenus ad substantiam pertineat. Nihil his esse contrariũ, sed nec quanto ipsi, certo præsertim: quodq; substantia sit, id illam nec magis esse, nec minus: propriũ tamen illius esse, ut eadẽ numero contraria suscipiat, nequaq; mutationis expers, ne quęstionẽ uel oratio moueat, uel opinio. Quantũ uerò esse aut discretũ, aut continuum: rursus, aut habere partium inter se positũ, aut non habere. Discretum, quod nullo cõmuni termino iungatur, ut numerus, ut oratio. Continuum, quod huic diuersum, ut linea, superficies, corpus, tempus, locus. Nam partium positu constare lineam, superficiem, solidum, non cõstare numerũ, tempus, orationẽ, quãdo in his ordo sit potius, quicquid præterea quantũ dicatur horum similitudine dici, nihil huic esse contrarium, nec enim obstare magnum & paruum. Nam & esse ad aliquid, & uacare contrario, nisi si quis de loco ambigat, nec autem recipere magis, aut minus, proprium tamẽ quanti esse, quod æquale uocamus, & inæquale. Ad aliquid illa quidẽ putari, quæ quod ipsa sunt, esse aliorum dicantur, uel alio quouis pacto. Suscipere contrarium, suscipere magis & minus, quanq; nec omnia reciproca esse, nec uno tamen casu. Vt autẽ reciproca negentur quædam, reddentiũ fieri uitio, quare interdum fingenda uocabula: nec ad accidens tamen, sed referendũ esse ad illa ipsa, ad quæ dicuntur, ubi sublatis etiam cæteris recurrere: nam ex ijs pleraq; simul esse. Nullas re uera substantias esse ad aliquid, si rectè uoces ad aliquid, hoc est, quod hoc ipso sit, quoniã aliquo pacto se ad aliquid habeat: quare altero ad liquidum cognito, protinus & alterum cognosci. Qualitatem deinde, qua dicamur quales in habitu & dispositione consistere, quarum sola discrimen diuturnitas faciat. Item in naturali quadã facultate, & facultatis eius uacuitate, in affectiuis qualitatibus, quas & affectiões quidam uocent, quæ uel sensus afficiunt, uel ex affectionibus oriuntur. At si maneant, affectiuæ qualitates: si protinus abeant, affectiones potius nominentur, cũ ab his quales nõ dicimur. Postremò in forma cuiusque & figura, quibus densum tamen & rarum non adnumeres, ut quæ magis positu contineantur, denominationes hinc produci, nisi si uocabula desint: interdum uerò ne tum quidem, cùm præstò sunt. Cæterùm contraria nõ qualitatibus modò, sed & qualibus esse: nec omnibus tamen, ac si alterum quale sit ex cõtrarijs, esse item & alterum, magisq; suscipere, & minus, nec ubique tamen. Qualitatis esse proprium, simile ac dissimile: & cum singularia in qualitatibus sint, unde quales appellamur, genera ipsa interdum ad aliquid esse, nec absurdum tamen, ut duobus idem generibus adscribatur. Reliqua in unum quasi fasciculum prædicamenta colligũtur: facere enim & pati contrarijs offeruntur, quæ magis etiam, minus'que suscipiant. Iacere ipsum denominatur positionibus tantum quatuor, alia prorsus ut manifesta dissimulantur. Oppositis immoratur Aristoteles, quæ sint, aut ad aliquid, aut contraria, aut quale habitus & priuatio, aut quale dedicatio, abdicatio.

Plurimùm

Plurimum uerò inuicem differant: nam ad aliquid ipsum quod sunt oppositorũ dici, aut quo alio pacto: contraria non item, sed hoc ipsum contraria: quæ si eiusmodi sint, ut necesse alterũ sit esse, medio carere, alioqui nõ carere, sed medijs esse aliquibus nomẽ, aliquibus fieri, si extrema negaris. Priuationẽ circa idem suapte natura uersari, & habitũ: nec enim alibi esse priuationem, ꝗ ubi naturaliter habitus: aliudq; priuationem & habitum, ꝗ quod priuatũ fuisse, aut habere habitũ dicitur: quanq; utrobiq; oppositio. Sic aliud esse dedicationẽ, abdicationem, aliud quodcunq; his subest. Oppositionis tamen eundem modũ. Non easdem esse priuationis, habitusq; oppositiones, quæ ad aliquid sint: quoniã illæ nec alterius dicuntur, quod sunt, nec retrò aguntur: non item eadem quæ contrariorum. Nam nec necesse illa alterũ inesse, ut contrarijs quibusdam, & inesse omnibus aliquando, quòd nunq; his euenit contrarijs, quæ medio uacent. Addit & illud nõ posse regredi ad habitũ priuationem. Deniq; abesse à dedicatione abdicationeq;, quibus ueri falsiq; necessitas insit, necessitas illa inquã, quæ nec contraria tangit, nec illa quæ ad aliquid, quanq; alter id in contrarijs, sed iunctim prolatis apparet. Postremò contraria circa idem genus uersari, quin potius aut esse in eodem genere, aut in generibus cõtrarijs, aut ipsamet esse genera. Docet & illud uocabulũ prius aut tempore dici, aut cùm retrò si agas, esse alterum non probetur, aut ordine, aut dignitate, aut quoniam sit alteri causa. Vocabulũ simul uel tempore, uel natura, sed citra causam, uel quoniam sub eodem genere sectione eadem contrà partiaris. Sex esse motus species, generationem, corruptionẽ, incrementũ, decrementum, uariationẽ, loci mutationem. Motui quietem contrariam, corruptioni generationem, decremento incrementũ, loci mutationi mutationẽ alteram in contrarium locum, uariationi uel nihil, uel qualitatis pausam, uel qualitatis in contrariũ mutationem. Quin illud habere, nunc ut ad habitũ dispositionemq; referri, nunc ut ad quantum, nunc ut ad aliquod circa corpus, aut in corporis particula, nũc ut ad partem, nũc ut ad id quod in uase, nunc ut ad possessionem, nunc ad exemplũ illud quo uxor uirũ, uir habere uxorem dicatur. Atq; hactenus in prædicamẽtis. Sed age librum quoq; Peri hermenias inspiciamus, in quo iam uerba nectuntur. Quæcunq; igitur uocibus insunt notæ, illorũ sunt, quæ animo, sicuti uocum notę ipsa quæ scribimus. Sed nec uoces, nec literæ tamen eædem cunctis cùm sint in animo omnibus eadem quorũ sunt hæ similitudines. Conceptiones & in animo sunt ueri expertes, & falsi, quibus nomina & uerba respondent: nam uerum falsumq; diuisionis est, & compositionis utrobiq;. Nomen dico uocem significatui habilem, exposito sine tẽpore, cuius pars nulla seorsum significat, licet affectet. Cui quidem negatio si obstiterit, indefinitũ uocabitur nomẽ, sic aliud à nomine, quemadmodũ & nominis casus. Eadem & uerbi finitio, modò tempore non fraudetur, quod est eorum signũ, quæ de altero dicuntur, à quo itidem indefinitũ uerbum, casusq; uerbi discrepant. Hæc aũt seorsum quidem significant, sed non uerũ tamẽ, ac falsum. Quare ad orationem pergamus, quæ uox est significatui habilis, cuius etiam seorsum partes ipsæ significant: nec omnis tamẽ oratio uerũ falsumq; recipit, sed enuntiatiua duntaxat, quę affirmatio primũ, uel negatiò est, etiam' que prius ꝗ copula uinciatur: uerbum autem sibi enuntiatio poscit, quod etiam finitionibus adhibetur: estq; una interdum enuntiatio in uocabulis pluribus, est & in uno multiplex. Sensus enim potius ibi respicitur, sed affirmatio de quopiam, negatio à quopiam, quid enuntiat. Nullaq; omnino est affirmatio, cui nõ aliqua aduersetur negatio, quod totũ contradictio dicitur. Agatur de eodem oportet, reiecta æquiuocatione, & cauillamentis cæteris. Fit autem ut uniuersalia nomina, sit

ut & singularia committantur: sed uniuersalia, nunc uniuersali nota nunc particulari, nunc prorsus nulla proferantur: ubi nota non est, nihil repugnat: ubi uniuersales, contraria nascunt, quæ simul uera nunquam sunt, cum uera illa esse possint, quæ his opponūtur. At cum ab angulis mutuò respiciunt, contradictio fit, cuius pars altera uera semper, aut falsa: quod in singularibus quoque deprehenditur, etiā quauis nota carentibus. Idem tamē quod affirmatum fuerat, abdicari ab eodem conuenit, cui fuerat dedicatum. non enim affirmationis cuiusquā plures singulis negationes, ueraque semper alterutra, nisi cùm futurum tempus singularia præsertim respiciunt, ne fateri illud absurdū cogamur, fortuitò nihil fieri. Nam neutrū simul nunquam omnino non uerum distinctum, quippe uerissimum semper. Ex nomine autem, & uerbo, uel ex indefinitis, nunc utroque, nunc altero affirmationes primæ constant, & negationes: quæ sic tamen porriguntur, ut uerbum Est, tertium quiddam sit, ac prædicato adnumeretur, aut uerbū certè aliud adsit, quod in hoc ipsum denique resoluatur. Hic uerò enuntiationum geminatur numerus, tum ubi quæ diximus, indefinita ponuntur, multa oritur diuersitas, prout negatio locum mutat. Nam uerba ipsa, & nomina, quamuis loco priore cedant, minimè intellectum uariant, alioqui negationes plures affirmationis erunt unius. Verùm nec una dialectici interrogatio, quæ uel unum quærit de pluribus, uel de uno plura: quare nec una responsione excipitur. Nam cùm sint duo interdum separatim uera, falsa eadem si iungas, deprehendentur: quæcunque autem ex accidenti, uel de uno eodemque, uel ipsa inter se dicuntur, nequaquam fieri unum possunt, nec item, si quod ipsum dicitur, inerat illi iam, de quo dicitur. Quibus autem prædicationibus repugnantiæ nihil adhærescit, & ubi uocabulis orationes dicuntur, quæ uidelicet à se ipsis, non ex accidenti prædicantur, & purè uerum profertur, & quadantenus. Nec tamen illud omnino est, quod est in opinione. Cæterùm per modos etiam contradictio uariatur, qui uicem prędicati obtinent, sicuti subiecti quod reliquum. Necessarij dehinc illa, & possibilis, & contingentis atque impossibilis multa & uaria, sed ab omnibus decantata contradictio. In qua tamē impossibilis æquiuocationem caueas, necessariū propterea quòd actu sit, in capite constituas. Nam disceptationem prętereo sex illis argumentationibus confectā, qua repugnare magis negatio affirmationi colligitur, quàm duę inter se affirmationes: quoniam eam plerique Aristotelis esse negant. Quare per priores iam resolutorios decurramus. Præcepta igitur de demonstratione daturus Aristoteles, ipsam priorib. libris ratiocinationem, quoniam cōmunior, edocet propositionem finiens, quæ aliquid aut confirmet, aut neget de aliquo. Sed uel uniuersalem esse ait, uel particularem, uel indefinitam, tum aliud demonstratiuam propositionem, atque aliud dialecticam, quoniam sumat illa propositionem contradictionis alteram, hęc ipsius contradictionis interrogationem, si quęras illius optionem quod uerisimile uideatur si respondeas. Terminū quo propositio resoluatur. Sed eum uel subijci, uel prædicari, uel affirmari, uel negari: in qua oratione quæpiā statuantur, unde aliud necessariò efficiatur, propterea quòd illa sint, eam propriè ratiocinationē dici: quæ si necessaria protinus appareat esse perfectam: sin ad id uno aut pluribus indigeat, quę necessaria quidem terminis fiant, licet ex propositionibus nō sumant, imperfectam: quod si nihil accipere de subiecto possis, de quo non alterū dicat esse illud in altero toto, dicique alterū de omni, sed & de nullo eadē ratio est. Retrò agi propositiones incolumi sensu, siue absolutæ, siue necessariæ sint, quoties uel uniuersales negent, uel particulares affirmēt: ad affirmantis uerò uniuersales recurrere eiusdē tantū ordinis particulares: nam quæ particulares negēt, minimè esse

esse retrogradas,nisi cùm propriæ contingunt,ubi particulatim magis,q̃ in uniuersum remeant.Perfecta ratiocinatio in prima dũtaxat è figuris tribus deprehenditur, quoties in toto medio sit ultimus terminus in primo uel toto, uel nullo sit medius,sed in medio ultimus,affirmans ubiq;,nec in uniuersum modò,sed & per parteis: ita modi quatuor emergunt omnibus problematis idonei: mediũ uerò illud appello,quod ipsum in altero cùm sit,in ipso alterum medio quoq; loco recipitur: extrema,cùm quod ipsum est in altero,tum illud in quo est alterum.In figura secunda mediũ illud est,quod de utroq; dicitur: extrema,de quibus mediũ,sed maius quod propius ipsum: minus,quod longius: nec in medio mediũ,sed in capite: nec perfecta ibi ratiocinatio.siue autem bis uniuersale,siue semel sit,hoc est, in maiore tantũ propositione,negare alterã cõuenit: unde modi existũt quatuor, reiectis cæteris: quorũ duo priores ad primæ secundũ, tertius ad tertiũ retrò acta propositione altera,sed non utralibet reuocantur: quartus impossibili perficitur, nec unq̃ quod colligitur,asseuerat. At quoties eidem uel utrũq; omne,uel maius nullũ minus omne,uel maius aliquod minus omne:uel item contrà,uel maius nõ omne minus omne,uel maius nullũ minus aliquod,figura hæc postrema, modiq; sex imperfecti particulatim colligentes.Primus, tertius, quartus ad primæ tertiũ, secundus ac sextus ad eiusdem quartũ propositione altera cessim redeunte perducendi.Nam quintus impossibili se perficit,hic medium postremo quasi gradu subsidit,ac de illo tam maius q̃ longius abest,quàm etiam minus extremũ prædicatur,quod adhæresci t.Reliqua omnia coniugata reijcito,nisi si maior ait,minor negat,sed utraq; in uniuersum,Nam si ambæ in figura prima retrò eunt,in secũda minor,in tertia maior,ritè quidem,sed non quod uoles,ratiocinabere.Absolutis necessaria congruunt,licet hic expositiõe perficiatur quę illic impossibili.Quòd si necessaria misceas absolutis,necessarium colliges,quoties maior necessaria fuerit: at in secũda, quoties uniuersalis necessariò deneget,in tertia uerò, quoties in affirmãtibus utrisq; uniuersalibus,utrauis necessaria proponatur, aut si altera neget,ipsa quæ neget: aut si particularis altera sit ipsa quæ particularis non sit.sed & contingens hoc loco excutitur,quòd necessarium non sit: at si esse tamen conce datur,nihil impossibile consequatur, quare omneis propositiones recurrere,quę figuram habeant in contrapositis affirmantem.Sed contingens modò in his uersari, quæ sæpius usu ueniant,necessitate repulsa,modò in ijs,quæ susq; deq; se habeant.Conuerti oppositas utrobiq; propositiões, sed illic quod suapte natura sit, ad illud quod necessariò nõ sit.Hic autẽ,quod susq; deq; uocamus, à quo demonstratio excluditur. Vtrisq; igitur contingentibus semper in figura prima contingenter colliges,ubi iugationes quas dixeris obtinueris. sed & cùm neget utraq;, cùm neget & minor tantum(quod licet)ad affirmandum compellas, contingenter efficies quod uoles. Ita si contingentibus absoluta permisceas, maiorq; contingens, minor absoluta sit,& cõtingenter colligas,& perfectè.Nam minor contingens non imperfectè modò, sed impropriè contingens efficiet. Hic illud tractatur, si necesse est hoc esse,cum illud est,& cùm possibile hoc est,necessariò & illud fore possibile, quod ab hoc emanat, posito falso,quod impossibile non sit, etiam quod inde fit,non esse impossibile, sed falsum. Quòd si maius interuallum contingat,& uniuersale sit,minus absolutum pònas,& particulare: colliges quidem, modò particulare affirmet: sin autem particulari contingat, imperfectè concludes: ac si neget,conuersione: sin uerò affirmet,impossibili perficitur. Necessarium uerò contingenti perinde se miscet,ut absolutum. tantum illud uariat: quod ubi propositio negatur absoluta, contingens euenit conclusio: necessaria

uerò quę negat,& contingens colligit,& quod non absolute sit.Porrò in secūda nihil euenit ex contingētibus, quo loco illud acerrime tuetur Aristoteles uniuersalem contingentem,quæ neget,nusquam recurrere.At si neget contingens, affirmet absoluta,nimirum colligi ait,quemadmodū & si neget utraq;,sed transmutanda cōtingens.Lex eadem & necessario, fitq; cōclusio semper late accepti contingentis,quoties uniuersalis necessariò perneget.In tertia cōtingentes duæ colligunt,si terminos rite adiugent.Nam uel sibi ipsæ constant,uel conuertendo restituuntur. Verùm si altera absoluta sit,altera contingat, nimirum continget & quod efficitur. Quòd si necessaria & contingens committantur,ubi termini afferunt, contingit, quod efficitur . At si tantùm necessaria propositio affirmet,continget ut non sit. sin uerò neget, non modò ut non sit continget, sed & prorsus non erit.Et quoniam ex impossibili argumentatio,pars conditionalis est, iure illud ostenditur,ad has omnino formas & eam redigi,quoniā robur ipsius ratiocinando tutamur. Deniq; illud quoq; facilius expugnari, quæ rarius colliguntur, ægrius defendi,sed & expugnare se inuicem quæ particularia , quæq; uniuersalia sunt,defendi ab uniuersalibus tantūmodo particularia,prorsusq; esse facilius oppugnare,quàm tueri.Agamus et de propositionum copia.De nullo singularia dicuntur,nisi ex accidenti.De summis generibus opinione reiecta nihil dicit. Constet oportet,quid sit de quo agitur,quæ finitio,quod eius proprium, quid sequatur,quid'ue præcedat,quid inde abhorreat,quæ ut quid sint,quæ ꝓpria, quæ accidentia,quæ opinione,quæ uero: sumendum quod rem,non quod hanc rem sequatur,sed adijcienda particularis nota,ne fallat indefinitum. Totum sumendum quod præit,non quod sequitur: sumptis quibus comprehenditur subiectum, superuacuo sumpseris, quę in uniuersum sequantur: sume autem quę speciem propriè consequantur,quæq; sint utplurimum: nec autem,quæ succedunt omnibus. Sume quæ cōmuniora, sed & medium inspice, siue demonstras , siue colligis impossibili,uenari potes ex diagrammate sex illos quasi limites , quib.aut affirmes, aut neges.Nōnihil sibi & diuisio colligit,ea est imbecilla ratiocinatio,sed noscenda omnium disciplinarū principia,ut ubiquaq; ratiocineris. Vt aūt resoluas propositiones captandæ,uidendumq; utra in toto,utra in parte : farciendū quod desit,reijciendum quod inane sit.Nec esse statim ratiocinationē credendum, quod necessariū sit.Propositiones ad terminos redigendæ . Nam figuras inde singulas odorabere.Discernenda terminorū similitudo,notæ addendæ,ne discrimen exiguum fallat.Cauendum à terminis perperàm expositis,spectandus & habitus,& quod ex habitu.Non semper terminis imponenda nomina.Termini sic statuēdi, ut primi nominum situs,propositiones casibus uariandę.Quod duplicatur,iuxta maiorem ponendū.Variādi termini , cùm quid in plenū colligis,& aliquatenus. Nomen pro nomine , sermonem pro sermone , alterū capiendū pro altero,dummodo idem ualeant.Cæterùm pro sermone in terminis nomina capienda. Discrimen articuli,notæq; uniuersalis peruidendū,nec extimescendū continuò,si quid ex terminis efficiatur: sic nos illis utimur,ut Geometra literis, ut sensibus discipulus.Resoluendū quidq; ad ratiocinationē suam, non ad aliam pariter concludentem.Finitionis partes in terminis, non integra finitio sumēda. Ad hypotheticas, quod resoluamus non est,ex alijs figuris redigere ad alias licuerit. Nō est hoc, & est nō hoc,diuersum significant,quare illud uidendū,ne in contradictionibus offendas.In secundo Priorū libro quędam quasi adulterina tractant,quæ ueritatem plerunq; ementiuntur,quocirca dicenda breuibus.Plura semel colligi,ut particularia uniuersalibus.Ex ueris falsa:nam contrà uideri,q̃ esse potius:præsertim si nō prorsus

prorſus falſa maior. Id in figuris omnibus. Recurrere demonſtrationē recurrentibus terminis, uerſa in propoſitionē concluſione, ſed recurrente cōcluſione, manere alteram propoſitionē, cùm tollatur altera. Poſita cōcluſionis contradictione, atq; altera adſumpta propoſitione, tolli alteram impoſſibili, quod eiſdem peragi terminis quibus & iuſta demōſtratio. Ex contradicentibus quoq; ratiocinationem cludi. Iam illa, quid principij petitio, quid non ex hoc ſequens, quod falſæ rationis diſcerniculū, quo pacto nec ratiocinando capiamur, nec refellamur, nec falsò conuictos credamus, recurſusq; illi etiam alterni extremorū, ac medij, tū inductio, exemplū, auocatio, obiectio, ſignum, uerisimile, cōmentum, ſignorūq; in phyſiognomico problemate exercitatio, reliquum ſibi huius uoluminis adſciſcunt. Itaq; ad poſteriora tranſeamus. Iuſta hic demōſtratio tractatur, cuius nobis inſita animo quaſi ſemina, ut iam quod diſcimus, nō in plenum, ſed quadantenus ſciamus. Prænoſcimus aut eſſe aliquid, aut hoc ſignificare, ſed & utrūq;, quædāq; prius & poſterius, quædam ſimul intelligimus. Ritè quid ex cauſa ſcimus, & demonſtratione. Ducit̄ ea ex ueris primis, medio carētibus prioribus, cauſis neceſſarijs. Prioribus naturæ potius q̄ nobis. Principijs credendum potius q̄ concluſionibus. Prędicatū dici per ſe de ſubiecto debet, priusq; de omni, per ſe nunc accipe uel eſſentia, uel proprio, ſed & uniuerſaliter. Vniuerſale hic intellige, quod & de omni, & per ſe, & qua ipſum eſt, nec in alio prius. Nec ideas demōſtraueris. Caue aūt, ne demonſtraſſe uniuerſale falsò te credas, aut non demonſtraſſe. Fallimur, cū de indiuiduo agimus ſolitario. Cùm uacat nomine illud quod ſpecie diſſidentia deuincit. Cùm diſcrimen inter uniuerſale nō cernimus, & quod de omni. Nec ueritas modò, ſed & neceſſitas exigitur: eaq; non concluſionū modò, ſed & principiorū: nō modò eſſe indicans, ſed & cur ſit: nō modò ex neceſſarijs, ſed & è ſuis, hoc eſt, ex ijs, quæ uel unius, uel cognati generis, tū ex uniuerſalibus: nec em̄ corruptibiliū. Nec aūt ſcientia ulla ſua tuetur principia, ſed ad unam rediguntur omnes, quæ ſapientia uocatur. Quæq; primas & eaſdem maximè cauſas conſiderat, ſubiectū ſtatuimus eſſe. Propriū quærimus, quid ſignificet. Axiomatis utrūq; debemus. Quorū interdū ui utimur potius. Sed & quædam ſunt axiomata, quæ ſcientijs congruunt omnibus. Duæ ſcientiam facultates conſtituunt, ſapientia & dialectica. Nunc eadē ſcientia & eſſe aliquid ſcimus, & cur ſit, nunc diuerſis. Cauſæ mutuò, & ſigna interdū recurrunt. Altera alteri ſcientia ſubeſt. Prima demonſtratiōi figura debetur, aut rem ſic ignoramus, ut eſſe neſciamus, aut ut aliter eſſe putemus, quæ diſpoſitionis inſcitia uocatur. Fit aūt uel ubi præſtò eſt mediū, uel ubi deſit, utrobiq; aūt aut notiōe ſimplici, aut adulterina ratiocinatiōe. Debellādæ contrarijs potius, q̄ contradictorijs minus ueræ propoſitiones. Si ſenſus defuerint, etiam demonſtratio deerit: nam illorū ope inducimus, atq; abſtrahimus. Noſce quod ex accidēti dicitur, uariè dici. Cæterùm accidens quoq; de accidēti. Sed & de accidenti eodem rurſum ſubſtantia, quaſi præter naturam prædicatur, nec ſubiecta in infinitum, nec prædicata procedunt. Particulari præſtat uniuerſale, affirmatio negationi, iuſta demōſtratio illi, quæ fit ex impoſſibili. Potior illa & prior facultas, quæ cauſam docet alterius, quæ circa intelligibile, circa uniuerſale uertitur, quę ſuperior, quæ ſimpliciora habet principia. Nam quarum diuerſa principia ſunt, hæ diuerſæ ſcientiæ: res eadem uarijs demonſtratur medijs, nulla fortuiti ſcientia, nihil ſenſibile demonſtratur, demonſtrationis origo in ſenſibus diuerſarum ſcientiarum, nec eadem propria principia, nec cōmunia. Etiam utra opinio, & ſubiecto differt à ſcientia, & æſtimationis modo. Nec eiuſdem omnino rei opinio & ſcientia. Solers ille, qui medium quaſi deimprouiſo corripit.

Ergo in libro secundo demonstrationis medium excutitur, quoniamq; formalis causa medium potissimũ demonstrationis est, ea porrò definitio de definitione agit. Sed & de cæteris causis, siue quæ factionem, siue quæ materiã, siue quæ finẽ spectent. Quæruntur & illa, num finitionis demonstratio, num finitionis finitio, quib. finitio cõpetat, atq; unde abhorreat. Aguntur & quæstiões, an est, quod est: eæ uerò simplices, ac prior magis eadem: an illi illud competat, & cur competat, eæ compositæ, magis tamen posterior. Conueniunt illæ terminis, hæ propositionibus. Cuius demonstratio est, non eius omnino definitio. Nec idẽ omnino definitione scitur, & demonstratione. Constituit definitio quid est, ipsam demonstratio accipit: demonstratio prædicata, rerum naturas definitio exhibet. Neq; diuisione finitio, neq; suppositiõe demonstratur, utrobiq; principium petitur: eadem nec inductione probatur, nec sensibus. Definitio quidem ratio dicitur eius quod est, quod tamen aut nominis est, aut naturæ. Ratio autem una loco tantum differens à demonstratione. Diuersæ causæ medij locum subeunt, diuersæ inquam & tempore, Quarum uel ordo, uel recursus inspiciendus, quoq; pacto finitionis finitio sit, aut non sit. Communiora definitionis accipienda, non tamen & definitorum genere, quæ definitum iuncta simul exequent. Indiuiduarum partium definitiones, generum quoq; definitionibus indagandis adhibetur, ubi eorum spectatur ordo, quæ sumuntur: illud cauetur, ne quid utile prætereatur. Ipsum quoq; quod definitur, arte quærit̃, ne res aut nomen inuicẽ perturbẽt, ubi duplex inspicitur subiectorũ series. Nihil idem causa eiusdem ex pluribus, nec idem conclusionis, & rei. Postremò semen carentis medio propositionis in animo habemus, quando uniuersale illud, quod unum præter multa sit, sensibus, imaginatiõe, memoria, intellectu, formisq; & notis quibusdam paritur. Principium scientiæ intellectus, hoc est, cognitio principiorum scibilis rei. Nunc & topica percurramus. Differere hic in quouis negotio docemur. Tractaturq; dialectica potissimùm ratiocinatio ex probabilibus, differẽs à litigiosa. Quoniã in ea non tam probabilia sunt, q; uidentur. Confert exercitationi, congressibus philosophię. Propositio igitur omnis, uel problema, quod à propositiõe modo tantũ differt circa genus, definitionem, propriũ, atq; accidens, & quidem in prædicamentis omnibus uersantur. Cernitur & idem, & alterum quod utrumq; genere, specie, numero: quatuor dialectici instrumẽta, acceptio propositionũ, distinctio intellectuũ, inuentio differentiarum, cõsideratio similitudinis. Propositiones accipimus, ex omnium, ex uulgi, è sapientium opinionibus, uel moralibus, uel naturalibus, uel rationalibus. Distinguuntur intellectus inspectis oppositis, specie ne an uocabulo differant, item casibus, generibus, finitionibus, comparationibus, discriminibus. Differentiæ generibus exquirũtur, similitudo ijs indagatur, quæ diuersorũ sunt aut eorundem generũ. Horũ quælibet usus habẽt in disputando proprios. In lib. 2. loci tractantur absoluti accidentis siue refellendũ, siue sit asserendũ: loci aũt sunt hi ferè. Non est accidens interdũ, quod ut accidens enuntiat̃. Subiectũ seorsum capitur ab accidenti, seorsumq; definit̃. Transfertur problema ad uniuersalẽ propositionem, quæritur quid ipsi obijciat̃. Decernitur, quibus appellatiõibus multitudinẽ sequi, quibus inde recedere oportet. Distinguenda ęquiuocatio, sed & ambiguitas, obscuris infundẽda lux, generis inspiciẽda cõtraria: sed & propositi generis species, utendũ definitiõe, cõsequentia, tẽpore: reuocandũ problema illuc, ubi argumentatiões circũfluant, uestigãda quæ sequunt̃. Inspiciendũ quo affirmatio ac negatio differãt. Eruẽda etymologia, pẽsanda quę cui necessariò, quę secus cõpetant. Cõplectenda omnino multiuoca, cõtrariorũ cõnexio, & opposita quęlibet, & conserta

& conferta, & cōfertis obuia, & generationes corruptionesq́;, & propositionum consequentiæ: præterea quod magis, quod minus, quod æque sit, & appositio: & quod aliquatenus, & quando, & ubi. Tertius comparationum locos habet accidentibus adscriptos, considerans, utrū diuturnius, stabilius, optabilius potioribus, uel seipso, uel ex accidenti. Præterea utrum simpliciter optabilius, & suapte natura, utrum prestantioris naturæ, uel bonum, uel proprium, utrū honoratius, ac prius, utrum finis, utrum fini propinquius, utrum ad finem præstantiorem, utrum possibile. Finium proportionem cogitas, & à quibus præstantur fines, utrum pulchrius, honestius, laudabilius. Præstabilioris origo, ubi plura sint bona, ubi uoluptas, ubi opportunitas, ubi frequentior tempestiuitas, utrius corruptio peior, generatio melior, utrum bono uicinius, aut similius, sed & meliori, utrum illustrius, utrum magis proprium, utrū in genere meliore, utrum magis ex abundanti, utrū rarius, utrum sine altero eligibilius, utrum negetur minus, utro amisso qui doleat minus reprehendatur, utrum sua ui stet, utrum aut bonum, aut meliorem reddat, cui adsit, utro bonum præstantius efficiatur. Huc loci etiam pleriq́; absoluti accidentis faciunt. Tū illi, quod ex duobus optabilius tertio, ipsum quoq́; altero optabilius, ut cuius excessus, excessu alterius, ut quod seipso potius optabile, ut quod cui adijcitur, optabilius facit, ut quod maiori additum, totum mox ipsum reddit optabilius, q̃ quod minori, ut quod sui merito non gloriæ causa optabilius, ut q̃d utroq́;, ut cui notiōes cōpetant omnes optabiles: quodq́; propter optabilia meliora sit. Cui nihil admixtū quod fugias. Sume tñ uniuersales magis locos, quos & ad particulares trāsferre possis, siue determinatos, siue determinatiōis expertes, quæ uarijs defendunt ac refellunt modis, & ad usq́; indiuidua perducunt. In quarto genus agit, ubi cognata inspicis omnia, an sit, de quo nō dicat. De quo ut accidens, an possit & nō inesse, an sit in eadē diuisiōe, genus & species, an capiat eius partē genus, quod sit in genere: an ꝓposita species alicui uere cōpetat, cui genus ipsum nō cōpetat: an quod positū sit in genere, nullius speciei sit particeps: an sit genere amplius, an ex æquo species dicatur, & genus: an specie quippiam differat, cuius aut non sit illud, aut non uideatur genus, an aliud eiusdem sit generis, quod nec contineat genus, nec contineatur: an superiora omnia genera de specie dicantur, qua quid est: an genus uel ipsum, uel superius speciei sit particeps: an si species, ut quid etiam genus, imò uerò genera, ut quid prædicentur: an ratiōes generum speciei congruant, aut omnino his, quæ partem speciei capiunt. An in genere posita differētia sit, an & species, an in specie differentia, an in differentia genus: an dictum genus, ut differentia: an ut data species est, nulla de his differentia dicat, quæ sunt generis: an prius natura species, an abesse possit aut genus, aut differētia: an quod in genere situm particeps alicuius aut sit, aut esse possit, quod generi sit contrariū, an species alicuius particeps, quod competere his possit, quę sub genere sunt, an sint æquiuoca species, & genus: an esse aliqua nequeat propositi generis species, an dictum tralatione genus, an aliquid speciei contrarium, an in contrario contrarium, an quod generi contrariū, nullo sit in genere, sed ipsum sit genus: an genus & species alicui contraria sint, cùm sit alterius tantū medium: uel si utriusq́;, tamē alterius dissimile: an mediū quoq́; in eodē genere, an alicui contrariū genus, species nulli, an mediū aliq̃d in proposito genere, an aliquid generi contrariū, an in casib. & serie, & æqualiter se habētibus, & generatiōibus, generātibus, corrumpentibus ex ęquo sequat, an priuatio speciei opponat, an & generis sui sit negatio, an ad aliquid, an nō ad idē dicatur, ut species, & ut genus: uel ut genus, & quæ sub genere: an itidem genus & species dicatur in casibus:

an quæ

an quæ similiter ad aliquid dicuntur, non similiter recurrant: an non ad æqualia genus dicatur & species: an contrapositi contrapositū genus: an quæ ad aliquid, partim necessariò, partim secus: an in actu habitus, aut contrà, an habitus in cōsequenti, sed potestate: an temere quod sequitur, acceptum ut genus, an utrunq; in eodem aliquo: an quadantenus species generis particeps, an totū in parte sumptū, an in potestate aut possibili, an quod in duobus generibus, aut pluribus, in altero positum: an genus ut differentia expositum, uel contrà: an affectio, uel in affecto, uel pro affecto capiatur: an in subiecta specie redditū genus, an è cōtrarijs, quod melius, aut quod æquè bonum, deteriore in genere ponatur. Specta & magis & minus siue sit, siue appareat. Et an de quo genus dicit̄, non sit inter species. Distingue à genere differentiam. Nam & amplius est, & qua quid dicitur. Concreta, abstracta, comitantia peruide. Quinto uolumine proprium libratur. Inspice, an impropriè proprium, an minus notum, an æquiuocū ibi nomen, an & subiectum, an & idem, an quid ibi omnibus competat, an plura eiusdē propria, nec distincta, an id cuius proprium, an quod tantum semper comitatur: an quod nunc proprium, an quod non solis noscitur sensibus, an definitio magis, an nusquā proprij genus. Vide illud quoq; cuius proprium traditur, an nomen ibi genusq; dissideant, an subiectū proprium ei traditū, quod in subiecto: an quod in proprij participatu, an prius ibi aliquid, & posterius, an eorundem qua sunt, eadem nō idem sit proprium, aut non idem semper eorundem specie, an pro illo nūc illud semper afferatur, an idem eiusdem proprium. Considera & quę similium sunt partium, & opposita quælibet, & quæ de quibus prædicentur, quæ subijciantur, quæ distinguantur. Sed & casus etiam in contrapositis. Et quæ similiter se habeant, & quæ itidē. Sed & ideam. magisq; & minus, & quod ui proprium, & quod superlatiōe. In sexto definitionis aguntur loci: cuius negotij quinq; partes. Sed hæc duo prius exquirimus: An obscura elocutio: an plus dictum quàm oporteat. In priore: An translatio adhibita, an uerba insolita, an inde cōtrarij parū nota ratio, an nō continuò cognita definitio. In posteriore: An planè omnibus, & an omnibus eiusdem generis competat, an superfluū quippiam, an quod eiusdem speciei non competat omnibus, an dictum idem sæpius, an uniuersali additum particulare. Vtrū autem impleta sit definitio, inde colligis, si uideas, an nō ex prioribus ac notioribus, an certi definitio incerta, an res in genere non ponatur, an non quæ oportet, definitum respiciat, an transiliatur genus, an omittantur differentiæ generis, an differentia desit, quę contrà diuidatur, aut ex uerò non sit genere, an genus negatione diuidatur, an genus, an etiam species, ut differentia reddantur, an differentia hoc aliquid significet, an ex accidenti definitio competat, an differentia, uel species, uel quæ sub specie dicantur de genere, an rursus de differentia, uel genus, uel species, uel quæ sub specie, an nō differentia specie prior, & an alterius quoq; generis, an quod in aliquo est, an etiam affectio pro differentia, an illius quod est ad aliquid, ipsa non sit ad aliquid differentia, an aliò ipsum, quàm quò debeat referat̄, an nō primi definitio cum de pluribus agatur, an affectio, uel dispositio, uel definitum quid aliud quod dicitur, nō suscipiat, an tempore aliquo dissentiat, an alio pacto magis conueniat, an res ipsa magis quàm definitio, an nō ambo pariter crescant, an magis quod re, quàm quod ratione, an utriq; alterum pariter competat, alterum nō competat, an utrobiq; definitio duobus competat, an si loco nominū sumantur orationes alicubi dissentiant, an non finem respiciat, generatio sit, an actus, an indistincta prædicamenta, an habitus pro habente, uel contrà, an eorum quæ sunt ad aliquid, eodē referuntur, & genus, & species, an in reliquis oppositis

ordo

ordo teneatur,an similes cōgruant casus,an ideæ congruant, an una ratio æquiuocorū posita,an & impliciti,an & cōpositi,an transumptio adhibita,an uariatus intellectus uariatis nominibus,an transumptio nō differētię,sed generis,an est cuius ratio traditur,nō est id quod sub ratione,an indistinctū, quò illud referēdum, quod est ad aliquid:an definita nō res,sed bene habens,aut perfecta res,an quod sui causa eligendū sit,alterius eligendū causa dicatur: an nō ipsum,sed quod ex ipso definiatur. Quæ scitè singula discernes,ut totum & partes,ut magis & minus, ut melius & peius,ut inuocationē,ut præteritū compositionis modū, ut quod dicimus hoc post illud,ut quot modis alterū cum altero dicatur, ut an totū uocetur aliquorū compositio,& an altero contrariū quippiam definiatur.Declaranda interdū & definitio,interdū & melior excogitanda.Habes in septimo de eodē & altero,casus hic & series,& cōtradictio, & efficientia, & destruentia perpendūtur. An cui alterū idem & alterum. Sed & accidentia eorum, & quibus accidant. An idem prædicationis genus,an genus alteriusutrius,nō idem: an non eædem alteriusutrius differētiæ,an alterū magis admittatur,alterū respuatur.Sed & accessio, & decessio,& an ex suppositione aliquid cōpetat,an subiectū alicubi à prędicato discordet,an ijsdē dicendis alius modus, an esse alterū sine altero nequeat. Obijciat affirmans,rarò à disputantibus definitionē ratiocinādo colligi. Nam tradere exactam,disciplinæ esse alterius:sunt enim affirmantiū & negantiū non ijdē loci. difficiliusq; defenditur,quā oppugnatur definitio. Octauo qui ultimus est,artes ipsæ disceptantiū traduntur,uel interrogantiū,uel respondentiū: locos inueni, temet rogita,cum altero congredere: locorū inuentio philosophi, duo reliqua dialectici.Propositiones extra necessarias quatuor: aut enim sunt inductionis gratia, ut uniuersale concedatur: aut ad pompam sermonis,aut ad cōclusionis latebras,aut ad explicandū quod obscurum.Necessaria nō statim proponēda,sed recedēdum procul,nisi cum sunt manifestissima. Inducēda ex particularib.uniuersalia, ex notis ignota. Latebis secundæ ratiocinationis ope, & si posterius conclusiones interrogabis,& cōgeres:nec perpetuò,sed interpellatim rogabis:atq; aliorsum tendes, quā quò sis euasurus, aut similitudinibus ages: ac tute tibi aliquid obiectabis. Nec magnifacere uideberis,cui plurimū fidas,propones aliquid ut exemplū:nec aūt quod obtinere uis,sed unde id sequatur: & si posterius interrogabis, q̊d obtinere uis,prius: sed mutanda tamen ratio,si contumax homo sit,aut acer cum quo disputas: dilatandus interdū sermo:& quæ nihil ad rem faciant,insertanda. Magnificam præstabit disputantis orationē uel inductio,uel diuisio: perspicuam uerò exempla & imagines. Ratiocinandū contra dialecticos, sed inducere uniuersalia nō semper licet: aliter obijciendū,si unū proponas: aliter, si duo. Ex impossibili nō magnopere argumentandū. Cauendū & illud, ne parum dialecticas propositiones afferamus.Nec idem rogandum sæpius, tenēda prorsus, quæ difficilè oppugnētur,quæ facilè defendātur,ut prima, ut primis proxima, ut quæ sunt aut incertæ definitionis,aut impropriæ.Respondentis officiū est,necubi labascat:sed alia ratio,si cōgruat opinioni propositio,alia si abhorreat,alia si mediū teneat,alia simpliciter,alia si uel sibi,uel ei quē tuetur,cōgruat. Videndumq; illud,an ad rem faciat,quod quæritur.Si quid obscurè quæratur,postulandū audacter,ut explanetur.Si ęquiuocū,cùm ex cōmodo,aut dandum,aut distinguendum.Ac si quid ex concessis deducatur quod nolis, dicendum illud aliò spectantem concessisse. Si manifestū sit quod quæritur,respōdeto est,nō est. Aliter tamē particularibus, aliter uniuersalibus occurrendū.Nunq; absurda positio tuenda. Interpellanda conclusio,quod procedet,si illud sustuleris, unde deducitur, si interrogāti obicceris,

si ad

ſi ad interroganda dixeris,ſi diem(quod eſt nouiſſimum)dicendo exemeris:nec autem uera modò,ſed & falſa: nec ex ueris modò,ſed & ex falſis colligendũ: dialecticè potius agendum,quàm litigatoriè.Nam & ſermo increpatur,& diſceptatur. Sermo igitur quinque modis,ubi nihil colligitur,ubi nihil ad rem,ubi fruſtra quippiã adijcitur,unde rurſus aufertur,ubi ex inopinabilibus, aut minus credendis deducitur.In uniuerſum cauẽda ratiocinationis uitia. Principij contrariorũq; petitio,meditandum ſæpe,quid interroganti,quid reſpondenti proſit,opus tamẽ ingenio maximo,noſcendæ rationès primarum maximè quæſtionũ,definitiones & plurimæ & nobiliſſimæ,& primæ tenendæ memoria,pernoſcenda illa potiſſimùm,de quibus frequentius diſputatur. Conſueſcendum ut ex una ratione plures efficiamus. Propoſitiones à ratiocinantibus accipiẽdæ potius, ab inducentibus exempla proponendi obijciendiq; capienda exercitatio:cum hominibus indoctis non magnopere diſputandũ, habenda quaſi arma ſemper in promptu aduerſus problemata quælibet rationum illarum,quæ non facilè deimprouiſo excogitantur.Peregimus topica,leuiſſimè nunc elẽchos attingamus. Hi nõ tam præſtant ut ſimus,q̃ ut docti uideamur. Aſpiciendi tamen nonnihil,ne facilè à ſophiſtis confutemur. Quorum hi ſunt in diſputando fines, ut refellant, ut mentiri cogant,ut abſurda loqui,& barbara,& nugatoria,loci eorũ in uerbis, aut extra uerba.In uerbis æquiuocatio, ambiguitas,compoſitio,diuiſio,accentus, dictionis figura: nam ſubiectas generibus ſpecies omitto. extra uerba autem,quod ex accidenti,quod purè & aliquatenus,tũ confutationis inſcitia,& quod ex conſequẽti, nec non principij acceptio,& poſitio non cauſæ tanq; cauſæ, & multarum interrogationũ in unam colliſio,quos explicare longiſſimum,& fortaſſe quoniam plerunq; ad topica referuntur,ſuperuacuum.Hactenus Ariſtotelis ars omnis,uel ratiocinandi,uel peculiariter demonſtrandi, uel differendi, uel poſtremò cauillandi.Quam qui penitus inſpexerit, edidicerit, exercuerit,& ſecũ quod opus eſt,argumentando colliget ac demonſtrabit, & cum alio diſputans facilè quod uolet, aut impugnabit,aut tuebitur.Dixi.

ANGELI POLITIANI PRAELECTIO DE DIALECTICA.

DIALECTICA nobis in manibus,nõ illa quidem, quæ ars una omnium artium maxima dicitur,eademq; puriſſima philoſophiæ pars eſt,quæq; ſe ſupra diſciplinas omnes explicat, omnibus uires accõmodat, omnibus faſtigiũ imponit. Illa enim (ſi Plotino credimus Platonicorũ ſummo)præſtat,ut rationè quadam de quouis dicere poſſimus,quod ſit, quo differat ab alio,in quo conueniat,aut ubi quidq; ſit, an ſit quod eſt, quot ſint quæ ſunt,quot rurſus quæ non ſunt,alia ſcilicet ab ijs quę ſunt. Hæc & de bono diſputat, & de eo quod bonum nõ eſt, omniaq; pertractat, quæq; ſub bono ſunt, quæq; ſub eo, quod contrarium bono. Quærit item, quid ſempiternum,quid rurſus tale non ſit,ſic tamen, ut opinionem reijciat, ſcientiam tantùm admittat,erroremq; tollat omnem, quem ſenſibilia concilient, ſupraq; id ſtatuat nos,quod ſit intelligibile,prorſusq; mendacium repudians, in illo qui dicitur ueritatis campo animum paſcat,utaturq; Platonis diuiſione,nunc ſpecies diſtinguens,nũc indagans,quid unumquodq; ſit,nũc prima intuens genera, quęq; de his fiant,quaſi quodam mentis digito implicans, donec omne intelligibilium

transmittat

transmittat spatium, rursusq; eodem recurrat, unde ab initio profecta fuerat, telam quidem Penelopes exemplo modò texens, modò retexens: ubi uerò quieta, nihil iam quærit ultrà, sed in se ipsa cõsidens, etiam, quæq; logica disciplina uocatur, inter propositiões ratiocinationesq; suas, interq; regulas & theoremata agitantem. Nec enim ipsa illa talibus, tamq; minutis uacat, sicut neq; literis, sed ueritate perspecta, atq; animi cognitis motibus, & hæc ipsa planè peruidet, sed materiæ sordes reformidans, uolutare in eis logicam sinit. Quę tamen quoniam similitudine quapiam dialecticam repræsentat, nata inde cõtentio inter philosophos est, philosophiæ' ne pars, an instrumentum dialectica sit, an (quod Boetius existimauit) utrunq;. Verùm Platonica ista remota nimis, nimisq; etiam fortassis ardua quibusdam uideri poterit. Itaq; operæprecium, credo, faciemus, si institutam orationem quasi de fastigio deducamus in planum, hoc est, si ad ea quæ sunt instituti operis propria, descendamus. Prius tamen quàm longius progrediar, respondendum mihi tacitis quorundam cogitationibus uideo: qui quoniam ante hoc tempus partem hanc philosophiæ nunquam attigerim, quærent ex me fortassis, quo tandem magistro usus, dialecticæ me doctorem profiteri audeam. Quibus ego tamen minimè ad Epicuri exemplum respondebo: ille enim, ut audio, seipsum tantum sibi in omni disciplina magistrum fuisse iactabat, atq; αὐτομαθὴς, hoc est à seipso doctus & esse & haberi uolebat. Ego si de me idem dixero, profectò mentiar. Doctores enim habui numero plurimos, doctrina eminentissimos, autoritate celeberrimos. Pictor autem nescio quis interrogatus, quis ei magister artis contigisset, digito populum monstrauit, inde se uidelicet symmetrię, luminum, colorũ, linearumq; rationem, inde sensus omnes, uenustatem, elegantiam, argutias, aliaq; id genus hausisse significans. Et ego igitur, si ex me quæratis, qui mihi præceptores in Peripateticorũ fuerint scholis, strues uobis monstrare librarias potero, ubi Theophrastos, Alexandros, Themistios, Hammonios, Simplicios, Philoponos, alios' que præterea ex Aristotelis familia numerabitis, quorum nunc in locum (si dijs placet) Burleus, Erueus, Occan, Tisberus, Antisberus, Strodusq; succedunt. Et quidem ego adulescens doctoribus quibusdam, nec ijs quidem obscuris philosophiæ dialecticæq; operam dabam, quorum alij græcarum nostrarumq; iuxtà ignari literarum, ita omnem Aristotelis librorum puritatem dira quadam morositatis illuuie fœdabant, ut risum mihi aliquando, interdum etiam stomachũ mouerent. Pauci rursus, qui Græca tenebant, quanquam noua quædã nonnullis inaudita, admirabiliaq; proferre uidebantur, nihil tamen omnino afferebant, quod non ego aliquanto antea deprehendissem in ijs ipsis commentarijs, quorũ mihi iam tum copia fuit, huius beneficio Laurentij Medicis, cuius totum muneris hoc est, quod scio, quod profiteor. Quocirca cum ne ipsi quidẽ quicquam, nisi (quod dicitur) ex commentario saperent, libenter ego quoq; ad illos adiunxi me duces, quorũ trita uestigijs ad usq; lares philosophiæ semita patebat. Sed cùm ad ipsam quoq; dominam affectarem uiam, nequaquã postrema fuit cura, etiam eius mihi ancillas & pedissequas conciliandi, quæ liberales à nostris artes appellantur. Earum igitur me scitis ad hanc usq; diem familiaritate intima esse usum, quoniã non inutiles esse audieram, præsertim si præpararent ingenium, non detinerent. Nam si philosophiam non docent, ipsæ mox tamen percipiendæ locum parant, si non perducunt, at certè expediunt: quapropter minimè equidem negauerim, harum quoq; beneficio factum, ut ipsis aliquando dominę mensis accubuerim, de cuius uidelicet cratera uobis in præsentia propino. Nec tamẽ hæc prima nostra sunt rudimenta iuuenes: nam & in palæstram quandoque disputationis, non sine laude

descendimus, & philosophiæ libros nonnullos uel publicè uobis (quod scitis (uel priuatim studiosis aliquot hominibus enarrauimus. Deniq; quid uerbis o pus est? spectemur agendo: ut enim oues, quod Stoicus inquit Epictetus, in pascua dimissæ, nequaquã illæ quidem apud pastorem gloriantur, plurimo se pastas gramine, sed lac ei potius, uellus'que præbent: ita philosophus minimè quidem prędicare ipse debet, quantum in studijs desudauerit, sed ipsam suæ doctrinę frugem proferre in mediũ, quod & nobis erit, opinor, faciendũ. Quare ades auribus, atq; animis Florẽtina iuuentus, ac ueræ philosophiæ primordia, nõ iam de lutosis Barbarorũ lacubus, sed de Gręcorũ Latinorumq; nitidis fontibus hauri mecũ. Curæ autẽ nobis erit, ne quid huc afferat, quod nõ uel ratione tueri, uel autoritate possimus. Nec uerò aut uerbositate nimia, aut perplexitate orationis, aut quæstionum molibus uestræ mentis acies retundetur. Etenim perspicua breuitas, atq; expeditus erit nostræ orationis cursus. Dubitationes autem nec omnes, nec ubique aut interponemus, aut omittemus, sic ut uestra quàm cõmodissimè exerceantur ingenia, non fatigentur. Dixi.

ANGELVS POLITIANVS ANTONIOTTO GENTILI, TT. SANCTAE ANASTASIæ presbytero Cardinali Auriensi s.

PARVVM quidem tuo nomini libellũ dedico, sed (ut spero) nec inanem rerum, nec inopem. Multa & remota lectio, multa illum formauit opera. Titulum Nutricia diximus. Qua figura & Statius Soteria. Plenior hic enim mihi uisus, & argumento cohærentior, quàm qui olim placuerat, Nutrix. Tu uerò electus potissimum, in cuius appareat nomine, non quò rem tantillam tantæ uirtuti fortunæ'que conuenire arbitrer, aut hoc esse denique putem, quod tuis erga me meritis debeatur: uerùm cùm prodire nollet hic in publicum liber sine patrocinio, tuũ pręcipuè sibi nomen inscripsit, ex quo tutior foret, atque honestior. Quare suscipe quęso, quicquid hoc est mei fœtus, qua me quoq; ipsum soles humanitate. Deinceps autem plura melioraq; forsitan accipies, modò hunc primum quasi gustum non asperneris. Nec enim uel ignoro, uel dissimulo, quantum tua mihi apud Innocentium pontificem maximum suffragata sit autoritas, cui quidem et ipsi quotidie à me, si non par gratia, certè aliqua tamen pro uirili parte, scribendo saltem, beneq; & sentiendo & eloquendo refertur. Vale.

ANGELI POLITIANI SYLVA, CVI TITVLVS NVTRICIA.

ARGVMENTVM DE POETICA ET POETIS.

STAT uetus, & nullo lex interitura sub æuo
Diuorum, atq; hominum concors: incidit in auro
Scilicet hanc natura parens, dictasse feruntur
Fatorum consulta Themis, solersq; futuri,
Nondum Caucasea pendens de rupe Prometheus,
Quæ gratos blandæ officio nutricis alumnos
Esse iubet, longumq; pia mercede laborem
Pensat, & emeritis cumulat compendia curis.
Hinc Italos Phrygio signauit nomine portus
Caietæ memor Aeneas: hinc urbe Quirini
Annua cinctutos nudabant festa Lupercos.
Hinc pater astrigero Dodonidas intulit axi
Bacchus Agenoreo facturus cornua tauro.
Hinc iubar Olenium ratibus pelagoq; pauendum
Exoritur, siquidem Cretæa fertur in Ida
Capra Iouem puerum fidis aluisse papillis.
Ast ego, cui sacrum pleno dedit ubere nectar,
Non olidi coniunx hirci, non raua sub antris
Bellua, non petulans nymphe, non barbara mater,
Sed dea Pieridum consors, & conscia magnæ
Pallados, humanas augusta poetica mentes
Siderei rapiens secum in penetralia cœli:
Quas rogo, quas referam grates, quæ præmia tantæ
Altrici soluisse queam, nec fulminis autor,
Nec thyrsi sceptriq; potens? quo'nam improba ducis
Mens auidum? quò me pietas temeraria cogis
Attonitum? qui'nam hic animo trepidante tumultus?
Fallor? an ipsa aptum dominæ præcordia munus
Parturiunt ultrò, uocemq; & uerba canoro
Concipiunt sensim numero, inlibataq; fundunt
Carmina, nunq; ullis parcarum obnoxia pensis?
Sic eat. En agedum quà se furor incitat ardens,
Quà mens, quà pietas, quà ducunt uota sequamur.
Intulerat terris nuper, mundoq; recenti
Cura dei sanctum hoc animal, quod in æthera ferret
Sublimes oculos, quod mentis acumine totum
Naturæ lustraret opus, causasq; latenteis
Eliceret rerum, & summum deprenderet æui
Artificem, nutu terras, maria, astra regentem,
Quod fretum ratione animi substerneret uni
Cuncta sibi, ac uindex pecudum, domitorq; ferarum
Posset ab ignauo senium defendere mundo.
Neu lento squallere situ sua regna, neq; ægram

Segnitie pateretur iners languescere uitam.
Sed longum tamen obscuris immersa tenebris
Gens rudis, atq; inculta uirûm, sine more, sine ulla
Lege, propagabant æuum, passimq; ferino
Degebant homines ritu, uisq; insita cordi
Mole obsessa graui, nondum ullos prompserat usus.
Nil animo, duris agitabant cuncta lacertis.
Nondum relligio miseris (si credere fas est)
Non pietas, non officium, nec fœdera discors
Norat amicitiæ uulgus, discernere nulli
Promptum erat ambiguo susceptam semine prolem.
Non thorus insterni genio, non crimina plecti
Iudicio, nulla in medium consulta referri.
Non quæri cõmune bonum, sua cõmoda quisq;
Metiri, sibi quisq; ualere, & uiuere sueti.
Et nunc ceu prorsus morientem uespere sero
Ignari fleuere diem, nunc luce renata
Gaudebant ceu sole alio, uariosq; recursus
Astrorum, uariam Phœben, sublustris in umbra
Noctis, & alternas in se redeuntibus annis
Attoniti stupuere uices. insignia longum
Spectabant cœli, pulchroq; à lumine mundi
Pendebant causarum inopes, rationis egentes:
Donec ab ætherio genitor pertæsus Olympo
Socordes animos, longo marcentia somno
Pectora, te nostræ diuina poetica menti
Aurigam, dominamq; dedit. tu flectere habenis
Colla reluctantum, tu lentis addere calcar,
Tu formare rudes, tu prima extundere duro
Abstrusam cordi scintillam, prima fouere
Ausa Promethe.æ cœlestia semina flammæ.
Nam simul ac pulchro moderatrix unica rerum
Suffulta eloquio dulcem sapientia cantum
Protulit, & refugas tantum sonus attigit aures,
Concurrere ferum uulgus, numerosq;, modosq;
Vocis & arcanas mirati in carmine leges
Densi humeris, arrecti animis immota tenebant
Ora cateruatim, donec didicere, quid usus
Discrepet à recto, qui fons, aut limes honesti
Qui'ue fide cultus, quid ius æquabile, quid mos,
Quid poscat decor, & ratio, quæ cõmoda uitæ
Concilient inter se homines, quæ fœdera rebus,
Quantum inconsultas ultra solertia uires
Emineat, quæ dein pietas præstanda parenti,
Aut patriæ, quantum iuncti sibi sanguinis ordo
Vindicet, alternum quæ copula seruet amorem.
Quod gerat imperium fractura Cupidinis arcus,
Atq; iras domitura truces, uis prouida ueri,

Vis animæ, celsa quæ sic speculatur ab arce,
Vt uel in astrigeri semet præcordia mundi
Insinuet, magniq; irrumpat claustra tonantis.
Agnorant se quisq; feri, pudibundaq; longum
Ora, oculos, taciti inter se, immotiq; tenebant.
Mox cunctos pariter morum, uitæq; prioris
Pertæsum: ritusq; ausi damnare ferarum,
Protinus exeruere hominem. tum barbara primùm
Lingua nouos subijt cultus, arcanaq; sensa
Mandauere notis, multaq; tuenda uirum ui
Mœnia succinctus populis descripsit arator.
Tum licitum, uetitumq; inter discrimina ferre,
Et pretium laudi, & noxæ meditantia pœnam
Vindicibus cœptum tabulis incidere iura.
Mox & dictus Hymen, & desultoria certis
Legibus est adstricta Venus, sic pignora quisq;,
Affectusq; habuere suos, belliq; togæq;
Innumeras cõmenti artes, etiam æthera curis
Substrauere auidis, etiam famulantibus altum
Inseruere apicem stellis, animoq; rotatos
Percurrere globos mundi, & sacra templa per orbem
Plurima lustrato posuerunt deniq; cœlo.
Sic species terris, uitæ sua forma, suusq;
Dijs honor, ipsa sibi tandem sic reddita mens est.
An uerò ille ferox, ille implacatus, & audax
Viribus, ille graui prosternens cuncta lacerto,
Trux uitæ, præceps animæ, submitteret æquo
Colla iugo, aut duris pareret sponte lupatis,
Ni prius indocilem sensum facundia uictrix
Vimq; reluctantem irarum, flatusq; rebelles
Carmine mollisset blando, pronisq; sequentem
Auribus, ad pulchri speciem duxisset honesti?
Quippe etiam stantes dulci leo carmine captus
Submittit ceruice iubas, roseamq; dracones
Erecti tendunt cristam, & sua sibila ponunt.
Ille quoq; umbrarum custos, ille horror Auerni
Cerberus, audita Getici testudine uatis,
Latratum posuit triplicem, tria sustulit hiscens
Ora, nouo stupidus cantu, qui flexerat atram
Tisiphonen, sæuo lacrymas conciuerat Orco.
Ipsum fama Iouem, cùm iam Cyclopea magna
Tela manu quatit insurgens, tonitruq; coruscat
Horrisono, & cæcis miscet caua nubila flammis:
Vt tamen increpuit neruis, & pectine pulcher
Delius, alternumq; piæ cecinere sorores,
Placari, totumq; sua diffundere mundum
Lætitia, & subito cœlum instaurare sereno.
Nunc agè, qui tanto sacer hic furor incitet œstro

Corda uirûm, quàm multiplices ferat Enthea partus
Mens alta, cognata polo, qui præmia doctæ
Frontis Apollineas ausi sibi nectere lauros,
Inclyta perpetuis mandarunt nomina seclis,
Expediam, faueat pulchro nunc musa labori.
Musa quies hominum, diuûmque æterna uoluptas.
Iuppiter (ut perhibent) liquidi per & ignea mundi
Templa, per & stellis radiantibus æthera fixum,
Aurarumque animas, sola terræ, & cærula ponti
Diffitus, errantes citharæ uice temperat orbes,
Ac rapidum imparibus cursum rotat interuallis.
Quem rata pars tamen, & certum confine diremit.
Hinc nostro maior captu sonus exit, acutas
Compensans grauibus septem in discrimina uoces,
Stellantesque globos, sua quæque innoxia Siren
Possidet, ambrosio mulcens pia numina cantu.
Nec tamen in nullis hominum simulacra refulgent
Mentibus, arcanam cœli testantia musam,
Permixtumque Iouem. nam ceu tralucet imago
Sideris in speculum, ceu puro condita uitro
Solis inardescit radio uis limpida fontis,
Sic nitidos uatum defæcatosque sonori
Informant, flammantque animos modulamina cœli.
Is rapit euantem feruor, fluctuque furoris
Mens prior it pessum, tum clausus inæstuat alto
Corde deus, toto lymphatos pectore sensus
Exstimulans, sociumque hominem indignatus, ad imas
Cunctantem absterret latebras, uacua ipse potitus
Sede, per obsessos semet tandem egerit artus,
Inque suos humana ciet præcordia cantus.
Non illos cygnæa Mele, non Dædala chordis
Apta fides, non quæ duplici geniale resultant
Naula citata manu, non uincat dulcior ille
Flatus inæquales digitis pulsantibus implens
Compresso de folle tubas, pius æmula contra
Iubila cui referunt chorus, alternisque lacessunt.
Agnoscas properè numen, suspirat anhelo
Grandior ore sonus, quantusque impleuerit antrum
Phœbados, aut rupem Euboicam, nec Martius illum
Terrificum clangens rauci canor æris obumbret,
Nec tonitrus Iouis, aut petulantibus incita flabris
Offæo pineta iugo, Nili'ue ruentis
Exsurdans uicina fragor, mirantur & ipsi
Sæpe (quis hoc credat?) quæ nuper cumque recepto
Numine, legitimi cecinere oracula uates,
Caligatque animus uisis, nec uindice lingua
Defendunt sua dicta sibi, postquam ille quieuit
Spiritus, & pressi tacuit sacer impetus oris.

Ipsaque

Ipsaq; Niliacis longùm mandata papyris
Carmina Phœbæos uideas afflare furores,
Et cœli spirare fidem, quin sancta legentem
Concutiunt parili turbam contagia motu,
Deq; aliјs alios, idem prosemina t ardor
Pectoris instinctu uates: ceu ferreus olim
Anulus arcana quem ui Magnesia cautes
Sustulerit, longam nexu pendente catenam
Implicat, & cæcis inter se conserit hamis.
Inde sacros Musarum amnes, Heliconia Tempe
Multisoni celebrant numeroso gutture cycni,
Prima tamen dubias fuderunt carmina sortes.
Quippe etiam ante Iouem sagis instincta resoluit
Ora sonis Nereus, Nereus quem prisca marinum
Dictat fama senem, tuq; ô consulte Prometheu,
Qui tenuem liquidis ignem furatus ab astris
Mirantem frustra Satyrum, captumq; decoro
Lumine, ne flammæ daret oscula blanda, monebas.
Mox quoq; Phocaico uerum mugiuit ab antro
Alma Themis, qua rupe pares utrinq; uolatus
Armigeræ posuere Iouis, tum Iuppiter ipse
Fatidico mouit cantu Dodonida quercum,
Præsciaq; in Libycis concussit cornua lucis,
Moxq; Lycaonias Pan carmine terruit umbras.
Carmen Apollinei tripodes, laurusq; locutæ,
Quæq; coronatum sonuere Philesia Branchum,
Pastorem Branchum, tribuit cui gratus amorum
Sortilegas uoces admissus ad oscula Pæan.
Et sua per carmen ducibus responsa Latinis
Noctiuagus cecinit calcato uellere Faunus.
Vos quoq; per carmen triplices oracula Parcæ
Vestra datis, quin & ueteres prompsere Sibyllæ
Carmen, Amalthea, & fati Marpesia diues,
Herophileq; Idæa genus, prædoctaq; Sabbe,
Demoq;, Phygoq;, & ueri gnara Phaennis,
Et Carmenta parens, & Manto, & Pythia longos
Phemonoe commenta pedes, & filia Glauci
Deiphobe, nimium uiuax, & Marcia fratrum
Nomina, lymphatusq; Bacis, subterq; triones
Natus Hyperboreos Ollen, inq; Atthide terra
Clarus honore Lichas, Dodoniadesq; columbæ.
Nam quid ego innumeras uariantem Prothea formas,
Sed dubio risus uultu, lachrymasq; perosum?
Quid'ue loquar te Glauce senex? plenumq; parente
Idmona, fulminei prostratum dentibus apri?
Ampycidemq; pium, Libycis quem fudit arenis
Vipera fatifero fauces accensa ueneno.
Quid te, cui uolucrum linguæ patuere Melampu?

Quid, cui post uisos nudatæ Pallados artus
Cernere nil licitum? quid quem impia prodidit uxor,
Hosticaq; hausit humus? quiq; alto in melle necatum
Restituit luci, quo nuper uixerat anguis
Gramine Minoum Dictæo carcere Glaucum,
Aut qui mille rates peritura ad Pergama duxit
Thestoriden, aut qui magica fera murmura lingua
Ingeminans, liquido deduxit ab æthere fulmen
In caput ipse suum, propugnariq; bidental
Iussit, Achæmeniam seruantia busta tiaram?
An memorem Solymos prælustria nomina uates:
Psallentemq; deo regem, qui turbine fundę
Icta Philistæo secuit puer ora giganti.
Teq; Palæstini laqueantem culmina templi
Mentis, opumq; potens Solomon, nec odora tacentem
Oscula solicito languentis amore puellæ?
Pars hymnos fudere deo. sic maximus ille
Nondum clara sacris radiatus tempora Moses
Ignibus, ut rubras sicco pede transiit undas,
Demerso insignem cecinit Pharaone triumphum.
Tuq; puer modo dicte mihi Iessæ uicissim
Dulcia terribili mutans psalteria bello,
Voce deum placas, ut quos Babylone rebelli
Lambit in horrisonis non noxia flamma caminis:
Quosq; alios ueteris gens seruantissima ritus,
Retrorsum Iudæa legit: sed enim æthera magnum,
Custodesq; aliis genios (ita iusserat error
Publicus) innumerosq; lares, functosq; sepulcris
Mille deos, uariisq; animatum partibus orbem,
Heu frustra coluere pii, ueniamq; rogantes,
Qualiacunq; suo placabant numina cantu.
Mox chaos & teneri prima incunabula mundi,
Et diuûm genus, atq; hominum, & Titania secla
Non humili dixere tuba, quoq; edita partu
Gramina, frondiferumq; nemus, gentesq; ferarum,
Quid'ue parens natura agitet, quos'ue aurea ducant
Astra choros, ut se fraternis Delia flammis
Induat, & radiis eadem mox depleat haustis.
Quę cœlo portenta uolent, quem'ue ille tumultum
Misceat, aut quantis uarietur ab ignibus aer,
Quo saliat quassante solum, qui torqueat error
Oceani refluas undas, molemq; natantem.
Inde sacrosanctas modulati carmine leges,
Multisonum fecere Nomon, nec uulnera tantum
Sæua, sed & cæcos uincebant carmine morbos
Sacrifici quondam nec diis ignara poetæ
Nomina. Quin magicas arcano murmure linguas
In uarios duxere modos: nec fabula mendax

Parrhasio

Parrhasio lapides mouisse Amphiona plectro,
Orpheos atque lyram curua de ualle secutas
In caput isse retrò liquido pede fluminis undas,
Cumque suis spelæa feris, cum rupibus ipsis
Dulcia Pierias properasse ad carmina fagos.
Quæque auis applauso libraret in aere pinnas,
Penè intercepto uix se tenuisse uolatu.
Illius argutis etiam patuere querelis
Tartara, terrificis illum uillosa colubris
Tergemini stupuere canis latrantia monstra.
Tum primùm & lacrymas inuita per ora cadentes
Eumenidum, Stygij coniunx mirata tyranni
Indulsit uati Eurydicen, sed muneris usum
Perdidit, heu duræ nimia inclementia legis.
At iuuenem postquam Thressarum iniuria matrum
Frustra suaue melos, frustra pia uerba mouentem,
Dispersit totis lacerum furialiter agris,
Cùm lyra diuulsum caput à ceruice cruenta
Heu medium ueheret resonans lugubre per Hebrum,
Relliquias animæ iam deficientis amatam
Mouit in Eurydicen, tamen illam frigidus unam
Spiritus, illam unam moriens quoque lingua uocabat.
Lesboum stupuit uulgus, cùm flere natantes
Sponte fides, atque os domini uectare cruentum
Vidit, & heu lassis uelut aspirare querelis.
Improbus hanc stultè chelyn affectare Neanthus
Ausus, Apollinea pendentem substulit æde.
Quem tamen indocto ferientem pollice chordas
Vindice discerpsit rictu nocturna canum uis,
Illa recepta polo, ceu quondam saxa nemusque
Sic nunc stelliferis agit aurea cornibus astra.
Quin & Pellæi quondam præsaga triumphi
Delicuit sudore sacro Libethris imago.
Tantus honor Getico fuit & post funera uati.
At tu, qui merito dulcem cratera magistro
Obtuleras, uolucri penetrans in secula fama,
Cantando trahis elysios Musæe minores.
Contrà autē indocilem nimis, execratur alumnum,
Immemoremque Linus uocat, ingratumque laborum
Amphitryoniaden, qui quondam triste perosus
Doctoris magni imperium, ueneranda rebelli
Contudit ora lyra, & clamantem plurima frustra,
Tendentemque manus, obtestantemque peremit,
Heu non ista piæ meritum sibi præmia linguæ.
Iam Methymnæum uatem delphine reuectum,
Iam Tamyram cantu doctas anteire sorores
Fretum, mox citharæ damnatum, & luminis orbum
Quis nescit? princeps idem (ni uana uetustas)

Ad

Ad faciles uenerem inlicitam conuertit ephebos,
Insignemq́ sacro tulerat certamine palmam
Tertius: hoc etenim Cirrhæus honore Philammon
Claruit antè pater: sed Cres præuenerat ambos
Chrysothemis: nam Demodoci uiuacior æuo
Fama Meletæis gaudet iuuenescere chartis,
Et tua Neritias inuito pectine mensas
Qui celebras. etenim ut stellas fugere undiq; cœlo,
Aurea cùm radios Hyperionis exeruit fax,
Cernimus, & tenuem uelut euanescere lunam:
Sic ueterum illustres flagranti obscurat honores
Lampade Mȩonides: unum quem dia canentem
Facta uirûm, & sæuas æquantem pectine pugnas,
Obstupuit, prorsusq́ parem confessus Apollo est.
Proximus huic autem, uel (ni ueneranda senectus
Obstiterit) fortasse prior, canit arma uirumq́
Vergilius, cui rure sacro, cui gramine pastor
Ascræus, Siculusq́ simul cessere uolentes:
Quem non tabifico mordax attingere liuor
Dente queat, liuor tandem & sandalion ausus
Carpere, cùm dominam asseruit sua forma Dionem.
Excipiunt gemini procul hos, longeq́ sequuntur
Qui septem Cadmæa uocent ad mœnia reges.
Hunc Phœbea Claros, Cumæa Neapolis illum
Protulit, hic elegis etiam tua funera Lyde
Flet pius, herois ille audax uersibus effert
Magnanimum quoq; Peliden, hic deniq; magni
Instar habet populi pendentem ad uerba Platonem,
Ille etiam syluis partum sibi prædicat aurum.
Ecce alij primo tentatum remige pontum,
Palladiamq́ ratem, tabulasq́ dedere loquaces.
Quorum Threicio personam primus ab Orpheo
Accepit genitus Miscelli gente salubri:
Alter Alexandri Nilotidas abnegat arces
Exosus natale solum, tumidamq́ Colosso
Solis, & irriguam pluuio Rhodon expetit auro.
Huius in Ausonio uestigia puluere Varro
Ponè legit linguæ haud opulens, ut barbara Narbo
Vt quem paruus Atax Latiæ transcripserat urbi.
Atq; idem imparibus proprios exponit amores,
Leucadiamq́ suam numeris, succedere magno
Aruncæ quondam frustra conatus alumno.
Nam te Flacce sinu sulcantem cærula pleno
Heu iuuenem cursu excussit mors sȩua, priusquàm
Aesonides Pagasas, patriamq́ reuectus Iolcon.
At tibi Dædaleos monitus Heliconie uates
Qui sequeris, neq; uentosis in nubibus alas
Expandis, neq; serpis humi, sed præpete lapsu

Ceu

Ceu medium confine teris, quo carmine dignas
Addiderim tandem, quo' ue ore aut pectore laudes?
Scilicet huic patrijs pecudes in uallibus olim
Seruanti, cunctæ sese indulxere uidendas
Aonides, laurumq; uiro, uocemq; dedere,
Qua superum caneret stirpem, præceptaq; morum,
Descriptosq; dies operum, clypeumq; tremendi
Herculis, & ueteres diuum genus Heroinas.
Ergo & Chalcidico uatum certamine quondam
Rettulit auritum tripoda, & (si uera minores
Audimus) cantu magnum quoq; uicit Homerum.
Moxq; dolo extinctum, mersumq; ad littora tristis
Delphinum uexere chorus, nec defuit index
Turba canum, medioq; darent qui corpora fontum
Mersa mari, & meritam placarent mortibus umbram.
Ossaq; fatali tellus Minyæa sepulcro
Nunc habet, annosæ conspectu inuenta uolucris,
Nec quæ magnanimum nodosæ robore clauæ
Instruit Alciden, nullum nomenq; decusq;
Conciliat sterili Pisandria musa Camiro.
Nec qui bissenos iterum memorare labores
Audet, & à primo uatum figmenta priorum
Vsq; chao repetit, non saltem laudibus æquet
Ascræum, Clariumq; senes, neq; Chalcis alumnum
Euphoriona tacet, uario qui personat ore
Mopsopiam, neq; Tyrtæi Lacedæmona cantu
Victricem se ferre pudet, licet impare gressu
Tenderet: adde nouis mutantem corpora formis
Parthenium, pictiq; notantem lumina mundi
(Namq; hoc præcipuè se carmine iactat) Aratum,
Cui cor ab intonsi fax ore accensa Philini
Vrebat miserum, quem terra Cilissa recepit,
Et portentoso celebrem dedit esse sepulcro.
Nec te quem Colophon tulerit Nicandre, tacebo
Pæonijs celebrem studijs, qui nigra uenena
Prodis, & emissas serpentum fauce saliuas,
Tum medicam subiungis opem, prædicere finem
Morborum, & tacitas gnarus deprendere causas:
Atq; idem pia rura sonas, dulcissima miscens
Austero figmenta operi. sed lustra ferarum
Scrutatur, captat uolucres, prolemq; natantum,
Mox dat habere pio gratissimus Antonino
Oppianus, docti prędiues honore laboris.
Pingit & exiguis totum Dionysius orbem
Terrarum in tabulis: sed non & prælia Bacchi
Nonnus in exigua potuit contexere tela.
Battiades Hecalen sonat, & Marathonia gesta
Celsior assueto, causasq; ætate latentes

Prodit,& undeno molles pede cantat amores,
Et nunc ingratum tenebrosus deuouet Ibin.
Nunc superos celebrat,nunc tristibus ardet iambis,
Nunc humili premitur socco,nunc ille cothurno
Altior assurgit,centumq; poemata pangens
Dissipat in uarios Heliconia flumina riuos.
Sed Tyberim dominũ rerum,mundiq; potentem
Ambigitur; rigui'ne tener Sulmonis alumnus
Nobilitet magis, an uerò tibi Roma pudori
Sit potius, Getica sic semipultus arena,
Proh dolor,exul,inops,nimium quia forsan amico
Lumine Cæsareæ spectauerit ora puellæ.
Ille nouas primo facies transformat ab ęuo:
Ille cupidineas uersu canit impare flammas:
Inuoluitq; nouum dubijs ambagibus Ibin:
Vel dat amatricum dictatas ore tabellas:
Vel miser exilium cycnæo gutture deflet:
Temporaq;,& causas Romani digerit anni,
Vel memorat pisces,& adhuc ignara Latinis
Nomina,uel cœlo labentia computat astra,
Et replet astrictas diuerso epigrammate chartas,
Consutum quoq; Syrma trahit,suspendit & unca
Nare malos(quorum nunc omnia plena) poetas;
Indulgens tamen usq; sibi: nam præditus acri
Nimirum ingenio, faciem putat esse decoram
Carminis,inspersus maculet quam deniq; næuus.
Iam senior triplici uates qui corde superbit
Mæonides Italis(ni fallunt uisa)secundus
Bella horrenda tonat,Romanorumq; triumphos,
Inq; uicem nexos per carmina digerit annos,
Arte rudis,sed mente potens,parcissimus oris,
Pauper opum,fidens animi,morumq; probatus,
Contentusq; suo,nec bello ignarus,& armis.
Quem Rudijs ortum rigidi quæstura Catonis
Ad septem geminas iuuenem deduxerat arces.
Mox comes armorum Fului,qui sanguine partas
Scilicet haud dubitat Latijs sacrare camœnis
Exuuias, dedit Aetolis hostilia campis
Corpora multa neci,longè gratissimus idem
Scipio magne tibi, & Calabris uicinus in hortis
Virtute emeritis,cuius gentile sepulcrum
Mox tenuit,nullo patiens sua funera fletu
Produci,lætusq; uirûm uolitare per ora.
Præterea tragico boat ampullosus hiatu.
Comica lasciuo proscenia laxat iambo.
Exponit Satyros,Latioq; Euhemeron infert.
Et modò reprensi deflorans carmina Næui,
Carmina,quæ quondam Fauni,uatesq; canebant:

Mox

Mox gemet ipſe ſuo natas in littore conchas
Præcultum purgare fimo, & ſibi ferre Maronem.
Sed quanq; in primis docto Verona Catullo
Gaudet, uulnificos elegis qui miſcet iambos,
Et ſub adoptiuum redigit te Clodia nomen:
Parturit & fortem forti quoq; carmine Achillem,
Atq; urbis proceres multo ſale defricat audax,
Cæſareæq; notas, & inurit ſtigmata fronti:
Nonnihil Aemilium tamen hæc quoq; iactat alumnum
Texentem tenui Macrum ſubtegmina filo:
Dum uolucres numeris, dum gramina pingit & angues.
Nec qui philtra bibit, nimioq; inſanus amore,
Mox ferro incubuit, ſic mentem amiſerat omnem,
Vt non ſublimi caneret Lucretius ore
Arcanas mundi cauſas, elementaq; rerum
Doctus, & Arpino tamen exploratus ab ungui.
Scilicet & ueteres naturam pandere Graij
Carmine tentarunt celebri, ceu maximus ille
Aeriſonas pedibus qui quondam inductus Amyclas
Inſiluit Siculi rapidum cratera camini:
Et cui de uocum tenebris cognomina flenti
Addita, quosq; alios ſtudio ſapientia dulci
Implicuit, cecinitq; diu memoranda uetuſtas.
Emicat Heſperio trifidum ceu fulmen ab orbe,
Qui uix puber adhuc, rudibusq; tenerrimus annis
Hæmonios iterat currus, auroq; repenſum
Hectora, tartareasq; domos, dirumq; Neronem.
Orpheaq; & meritæ peragit præconia Pollæ.
Laſciuitq; iocis, ac torrens uoce ſoluta
Dulichias æquare niues, & fulmina tendit,
Quanta pericleo lepor intorquebat ab ore:
Mox tonat ardenti Pharſalica prælia cantu,
Aegyptiq; nefas, primo uix flore genarum
Conſpicuus, toruo quem protinus ore ſecundum
Reſpexit, captæ uix auſus fidere palmæ
Vergilius, ſed iniqua bonis Rhamnuſia tantis
Heu decus hoc orbi inuidit, ne uindice ferro
Aſſereret miſeras inceſto à principe terras.
Tu felix tamen, ô iuuenis (nam conſcia pœnam
Corda leuant) felix inquam, licet ille cruentum
Rugiat, & truncas deſiccet ſanguine uenas
Fronte minax, diræq; inſtinctus uerbere matris,
Macte animo, non te ô uates Parnaſſide lauru
Nequicq; deus, & cithara dignatus honora eſt.
Poſt hunc Sidoniæ damnat periuria gentis
Emeritosq; foro, muſis tandem adſerit annos
Sillius, Auſonio qui quondam fulgidus oſtro
Expulit horribilem, uitaq; aulaq; tyrannum.

Ipse obijt plenusq; æui, natoq; superstes
Aspera congenito fixus uestigia clauo.
An taceam Bassum grauido tua dona ferentem
Vespasiane sinu? & fantem Sicula arma Seuerum?
Aut te Sidonias repetentem Pontice Thebas?
Aut Pelusiaci missum de plebe Canopi
Pulchra suum quem nunc Florentia iactat alumnum,
Gaudentem Stygio dominam iunxisse marito,
Magnanimiq; uagos ducis ostentare labores?
Aut te Niliaca relegentem sidera cura
Bis uates Manli, & Babylonia signa sequentem?
Quosq; sibi æquæuos puro uocalior ore,
Ne qua laboranti incumbant obliuia famæ,
Naso refert, queruli tangens confinia Ponti:
Et qui Smyrnæis poterat contendere plectris
Valgius, ut tersi memorat pia musa Tibulli?
Musa sibi primos quæ iure adsciscat honores
Imparibus numeris, ni blanda Propertius ora
Soluat, & ambiguam faciat certamine palmam.
Plania materiam teneri dat, & Hostia cantus
Nomine supposito, ceu Galli mima Citheris
Personam falsæ lasciua Lycoridos adfert
In scenam, & docto clausam se iactat amanti,
Dum miser ipse suo fodiat præcordia ferro.
At non exigui tenuis quoq; pagina Calui
Dissimulat pulchram, sed acerbo funere raptam
Quintiliam, nec Cous ad hæc non sacra Philetes,
Quanq; est æger, adest: quanq; uestigia lento
Fulta grauat plumbo, nec qui sine amore, iocisq;
Iucundum nil esse putat, quid rustica dicam
Iubila pastorum syluis meditata sub altis?
Vt patrias Moschus non inficietur auenas:
Externasq; Bion, ut opaca Tityron umbra
Prouocet Ausonio Calpurni fistula cantu?
Aerios procul in tractus, & nubila supra
Pindarus it Dircæus olor, cui nectare blandæ
Os tenerum libastis apes, dum fessa leuaret
Membra quiete puer mollem spirantia somnum.
Sed Tanagræa suo mox iure poetria risit,
Irrita qui toto sereret figmenta canistro,
Tum certare auso palmam intercepit opimam
Aeolijs prælata modis, atq; illice forma.
Ille Agatoclea subnisus uoce coronas
Dixit Olympiacas, & qua uictoribus Isthmos
Fronde comam, Delphiq; tegant, Nemeæaq; Tesqua
Lunigeram mentita feram, tum numina diuûm
Virtutesq;, uirosq; undanti pectore torrens
Prouexit, sparsitq; pios ad funera questus.
Frugibus hunc, libisq; uirum Cirrhæus ab ara

Phœbus,& accubitu mensæ dignatus honoro est:
Panaq; pastores solis uidere sub antris
Pindarico tacitas mulcentem carmine syluas.
Inde senem pueri gremio ceruice reposta
Infusum, & dulci laxantem corda sopore,
Protinus ad maneis, & odoro germine pictum
Elysium tacita rapuit Proserpina dextra.
Quinetiam hostiles longo post tempore flammæ,
Quæ septemgeminas populabant undiq; Thebas,
Expauere domum tanti tamen urere uatis,
Et sua posteritas medios quoq; tuta per enses
Sensit inexhausta cinerem iuuenescere fama.
Non ego te longo præsignis Anacreon æuo
Transierim bicolore caput redimite racemo:
Cui citharæ cordi, cui nigri pocula Bacchi
Semper,& ancipiti stimulans Amathusia cura.
Nam modo Threicij crinem miraris ephebi,
Nunc Samium celebras(iubet Adrastea)Bathyllum.
Nunc teneram Eurypylen, tenerumq; Megisthea laudas:
Tandem acino passæ cadis interceptus ab uuæ.
Ipse Lyci nigros oculos,nigrumq; capillum,
Quamq; uides digito natiuam inolescere gemmam,
Exactosq; canis pugnax Alcæe tyrannos,
Aeolium docto pertentans barbyton auro,
Arma sed Attææ tua fles suspensa Mineruæ.
Sustinet heroi ualida testudine pondus
Carminis,& damnans Helenen, laudansq; uicissim
Amittit,recipitq; oculos tuus Imera ciuis
Stesichorus,quem trux Phalaris ueneratus & hostem est.
Cuius & in labris sedit puerilibus olim
Daulias,& uestrum musæ cantauit alumnum.
Sed uocat ad lacrymas Cei pia Nænia uatis,
Vnum Mnemosyne quondam, præq; omnibus unum
Quem coluit,sæuæ quem subtraxere ruinæ
Ledæi iuuenes, uacuam cui tristis ad arcam
Gratia flet laniata comas, nudata lacertos:
Quiq; sui uindex fuit & post fata sepulcri.
Ipsi etiam patria pressi breuitate Lacones
Ascitum largo tamen ore Alcmana recensent:
Quem tulit auriferos ostentans Lydia fontes:
Nunc gemit heu tineis artus,& tabe peresum.
At te cui numeros dictat dea Suada canoros
Ibyce, quiq; marem tantum meditaris amorem
Nec superi, nec auis pygmea reliquit inultum,
Et nunc Rheginis tua sedibus ossa quiescunt.
Nec uulgare canit dulcis ab Iulide Siren
Bacchylides: sed enim lyricis iam nona poetis
Aeolis accedit Sappho, quæ flumina propter

Pierias legit ungue roſas,unde implicet audax
Serta Cupido ſibi,niueam quæ pectine blando
Cyrinnem, Megaramq; ſimul, cumq; Atthide pulchram
Cantat Anactorien,& crinigeram Teleſippen.
Et te conſpicuum recidiuo flore iuuentæ
Miratur reuocatq; Phaon,ſeu munera uectæ
Puppe tua Veneris,ſeu ſic facit herba potentem:
Sed tandem Ambracias temeraria ſaltat in undas.
Quæ toties Gorgo,toties inceſſerat atrox
Famoſam Andromeden, patriaq; libidine turpem.
Non illi Praxilla ſuos,prædoctaq; Noſſis
Contulerint,Myrtisq; modos,non dulcis Agacles
Non Anyte,non quæ uerſus Erinna trecentos
Caſtalio ceu melle rigat,non candida Myro,
Nec Teleſilla ferox,non quæ canit Aegida ſæuę
Pallados effuſum crinem uittata Corinna.
Illam etiam decimo cunctæ accepere ſedili
Pierides,ſertumq; nouem de floribus auro
Contextum nitidis lætæ impoſuere capillis.
Hinc Venuſina fauos dulci iucunda ſuſurro
Carpſit apis,ſed acu ferit irritata cruento.
Hæc eadem rigidis Auruncæ in uepribus errans,
Quas Perſi manus,& bilem ſuccenſus Aquinas
Mox legere ſibi: neq; enim his metuendus iambo
Certet Echidnæo,licet acrem effuſus in iram
Ore Lycambiadas rabioſo occiderit ambas
Archilochus,medio licet illum in Marte peremptum
Vindicet,& nigro ſit Pythia dura Calondæ.
Nec ferus Hipponax,atro qui felle cruentus
Bupalon & ſtratum morſu laniauit Athenin.
Nec Batius,ſpinisq; Bibaculus aſper acutis.
Multi Bacche tuo proculcauere cothurno
Fortunas regum ambiguas,& ſceptra tyrannis
Extorſere feris,totumq; tremore,metuq;
Horribiles,totum luctu oppleuere theatrum.
Pluraq; Palladiæ quondam impendiſtis Athenæ,
Dum ſcena Oedipoden,pauidumq; agitatis Oreſtem,
Atreaq;,& medica percuſſum Telephon haſta,
Oenidæq; facem,furijsq; Alcmæona pulſum,
Quosq; alios olidum cantor produxit ob hircum,
Quàm cùm barbarico Marathonia ſanguine tellus
Incaluit,multoq; obſtructæ funere Xerxen
Thermopylæ tarda refugum uidere carina.
Autorem perhibent Theſpin,quem iuſta Solonis
Cura cothurnatis iuſſit deſcendere plauſtris.
Tres porrò inſignem ſibi defendere coronam,
Aeſchylus aeriæ caſu teſtudinis ictus,
Quemq; ſenem meritæ rapuerunt gaudia palmæ,

Quemq;

Quemq; tegit rabidis lacerum pia Pella molossis.
Inuasere locum plias septena secundum.
Quippe alios, quos nec centum sit dicere linguis,
Fortunæ nunc quemq; suæ famæq; relinquam,
Ni Latium Varius tamen obiectare Thyesten
Ambiat, atq; suum iactet mihi Corduba uatem.
Cuius ad Herculeum tremefacta orchestra furorẽ est.
Ecce & grandiloquo semet quoq; suggerit ore
Accius, & magna conturbat uoce canentem
Pacuuius, nitidumq; ostentat musa Secundum.
Adde & mordaci quatientes pulpita risu
Eupolin, in medium quem mendax fabula pontum
Cliniadæ manibus puppi deturbat ab alta.
Quiq; leues nebulas Attææ effuderat urbi
Salsus Aristophanes, compotoremq; Cratinum.
Adde nouos etiam soccos, exemplaq; morum,
Et uariæ specimen uitæ. iam grata Menandro
Posteritas, ipsoq; uolente Philemone palmam
Restituit, longe sequitur quem plurima turba
Haud nostro referenda sono, sed pagina docti
Reddit Athenæi tamen, insinuatq; futuris.
Claudicat hîc Latium, uixq; ipsam attingimus umbram
Cecropiæ laudis. grauitas Romana repugnat
Scilicet: & quamuis ueterum sit multus in ore
Cæcilius, quamuis iucundi scripta Terenti
Scipio dissimulet, quamuis Plautina camœnis
Lingua opicis placeat, scenam tamen ipsa suorum
Aeneadum fugit alma Venus, tantumq; togatis
Interdum Afrani grato se indulget honore.
Hos tamen, atq; alios Volcatius ordine sistit
Sedigitus. mimos sed enim scripsere proteruos,
Implicitusq; Sophron, risuq; Philistio tandem
Perditus, hinc Laberi lasciuia, multaq; Publi
Claruit Ausonio sententia dicta theatro.
Pars quoq; Sotadicos ceu prostituêre cinædos:
Pars tenues sparsere sales epigrammate multo,
Sed Latio celebres, quem misit Iberia Marcum,
Romuleumq; suis exornans fascibus annum
Ausonius. mitto Hortensi, doctiq; Catonis,
Qui solus legit quondam, fecitq; poetas.
Mitto & Cornifici lusus, Ticidęq; Perillam,
Et Cinnam obscurum, teq; ore proteruior Anser:
Pammetron hic cecinit, Sillos dedit ille licentes.
Ille Menippeæ ioca miscellanea peræ
Infersit, Satyros alius nudauit agrestes:
Et patuêre nouæ per mille poemata curæ.
Quas ego, si Pyliæ duplicentur tempora uitæ
Iam mihi, si cunctas nostra in præcordia uoces

Fama ferat, rigidoq; sonent hæc pectora ferro,
Non amplecti ausim numero, non ore profari
Eualeam, tantæ'ue situm indagare senectæ.
Nec tamen aligerum fraudarim hoc munere Dantem
Per Styga, per stellas, medijq; per ardua montis
Pulchra Beatricis sub uirginis ora uolantem.
Quiq; Cupidineum repetit Petrarcha triumphum:
Et qui bis quinis centum argumenta diebus
Pingit, & obscuri qui semina monstrat amoris:
Vnde tibi immensæ ueniunt præconia laudis
Ingenijs, opibusq; potens Florentia mater.
Tu uerò æternam per per aui uestigia Cosmi,
Perq; patris (quis enim pietate insignior illo?)
Ad famam eluctans, cuius securus ad umbram
Fulmina bellorum ridens procul aspicit Arnus,
Mæoniæ caput, ô Laurens, quem plena senatu
Curia, quemq; graui popnlus stupet ore loquentem,
Si fas est, tua nunc humili patere ocia cantu,
Secessusq; sacros auidas me ferre sub auras.
Namq; importunas mulcentem pectine curas
Vmbrosæ recolo te quondam uallis in antrum
Monticolam traxisse deam, uidi ipse corollas
Nexantem, numerosq; tuos prona aure bibentem:
Viderunt socij pariter, seu grata Dianæ
Nympha fuit, quanquam nullæ sonuere pharetræ:
Seu soror Aonidum, & nostræ tunc hospita syluæ.
Illa tibi, lauruq; tua, semperq; recenti
Flore comam cingens, pulchrum inspirauit amorem.
Mox & Apollineis audentem opponere neruis
Pana leues calamos nemoris sub rupe Pherei,
Carmine dum celebras, eadem tibi uirgo uocanti
Astitit, & sanctos nec opina afflauit honores.
Ergo & nocticanum per te Galatea Corinthum
Iam non dura uidet: nam quis flagrantia nescit
Vota, Cupidineoq; ardentes igne querelas?
Seu tibi Phœbeis audax concurrere flammis
Claro stella di, seu lutea flore sequaci
Infelix Clytie, seu mentem semper oberrans
Forma subit dominæ, seu pulchræ gaudia mortis,
Atq; pium tacto iurantem pectore amorem,
Atq; oculos canis, atq; manus, niueisq; capillos
Infusos humeris, & uerba, & lene sonantis
Murmur aquæ, uiolæq; comas, blandumq; soporem,
Lætaq; quàm dulcis suspiria fundat amaror.
Quantum addat formæ pietas, quàm sæpe decenter
Palleat, utq; tuum foueat cor pectore nymphæ.
Non uacat argutosq; sales, Satyraq; bibaces
Descriptos memorare senes, non carmina festis

Excipienda

Excipienda choris, querulas'ue animantia chordas.
Idem etiam tacitæ referens pastoria uitæ
Otia, & urbanos thyrso extimulante labores,
Mox fugis in cœlum; non ceu per lubrica nisus
Extremamq; boni gaudes contingere metam.
Quodq; alij studiumq; uocant, durumq; laborem,
Hic tibi ludus erit, fessus ciuilibus actis
Huc is emeritas acuens ad carmina uires.
Felix ingenio, felix cui pectore tantas
Instaurare uices, cui fas tam magna capaci
Alternare animo, & uarias ita nectere curas.
Quòd ni blanda meum lactant præsagia sensum,
Ni pietas, ni longus amor, ni uana magistros
Aura suo nimios iubet indulgere fauores
Quemq; operi, ni me tacita experientia fallit,
Ibit in exemplum natus, mea maxima cura,
Ibit in acta patris, sese tanta indole dignum
Præstabit: lustris nondum tribus ecce peractis
Iam tamen in Latium Graiæ monimenta senectæ
Euocat, & dulci detornat carmina plectro,
Meq; per Aoniæ sequitur compendia syluæ,
Ereptans auidè montem, iamq; instat anhelo.
It iam penè prior, sic, ô sic pergat, & ipsum
Me superet maiore gradu, longeq; relinquat
Protinus, & dulci potius plaudatur alumno,
Bisq; mei uictore illo celebrentur honores.

Absoluta est in Fesulano VIII. Idus Octobris,
M.CCCCLXXXVI.

ANGELVS POLITIANVS IACOBO SALVIATO SVO S. D.

IN Rusticum tibi. id illi scilicet ab argumento inditũ nomen. tuo coactu prodit in uulgum, tibi est uni quicquid acciderit imputaturus. Iam'ne sentis, ꝙ tibi tuẽdus sit, uel tuo ipsius nomine, uel meo? Tua enim fides in eo, meus honos agitur: cuius quidem, etsi semper cura apud te iam inde à pueritia excubuit, tamen eum tueri nunc, uel ob id ipsum impensius debes, ꝙ es nuper Laurentio Medici principi uiro, cuius ego cliens alumnusq; sum, unus ex omni Florẽtina iuuentute gener ascitus. Profer igitur in tali patrocinio autoritatem omnem atq; gratiam, quam uidelicet tibi & uiri excellentis affinitas, & tua egregia indoles, morumq; suauitas conciliant. Vale, meq;, ut facis, ama.

ANGELI POLITIANI SYLVA,

CVI TITVLVS RVSTICVS.

In poetæ Heſiodi, Vergilijq; Georgicôn enarratione pronunciata.

RVris opes ſaturi, gnauoq; agitanda colono
Munera, & omniferæ ſacrum telluris honorem
Ludere ſeptena geſtit mea fiſtula canna.
Fiſtula Mantoæ quam nuper margine ripæ
Ipſe renidenti dum dat mihi Tityrus ore,
Hac puer Aſcręum repete, inquit, arundine carmen.
Pan ades, & curui mecum ſub fornice ſaxi
Verſibus indulge, medio dum Phœbus in axe eſt,
Dum gemit erepta uiduatus compare turtur,
Dum ſua torquati recinunt dictata palumbes.
Hîc reſonat blando tibi pinus amata ſuſurro:
Hîc uaga coniferis inſibilat aura cupreſſis:
Hîc ſcatebris ſalit, & bullantibus incita uenis
Pura coloratos interſtrepit unda lapillos:
Hîc tua uicinis ludit laſciua ſub umbris
Iamdudum noſtri captatrix carminis Echo.
Felix ille animi, diuisq; ſimillimus ipſis,
Quem non mendaci reſplendens gloria fuco
Sollicitat, non faſtoſi mala gaudia luxus:
Sed tacitos ſinit ire dies, & paupere cultu
Exigit innocuæ tranquilla ſilentia uitæ,
Vrbe procul, uoti exiguus, ſortemq; benignus
Ipſe ſuam fouet, ac modico contentus aceruo,
Non ſpes corde auidas, non curam paſcit inanem,
Securus quò ſceptra cadant, cui dira minentur
Aſtra, & ſanguinei iubar exitiale cometæ.
Non illum fragilis fauor, indocilisq; potenti
Plebs ſeruare fidem, euectum popularibus auris
Caſuro imponit ſolio, nec ducit hiantem
Huc illuc uanos oſtentans purpura faſces.
Non mentem pauet ipſe ſuam, nec conſcius omneis
Exhorret ſtrepitus, nec edaci pectora culpa
Carpitur occultè: non opportunus iniqui
Iudicio uulgi, aut celſa conſpectus in arce
Degeneri patet inuidiæ: non ipſe uiciſſim
Obliquo liuore macet, fœtusq; ueneno
Aeſtuat, atq; aliena oculis bona limat acutis.
Rure agit in uacuo, ſpatijsq; indulget aperti
Aetheris, aut operi inſudans, aut ille ſupinos
Euadens curſu in monteis. hinc ſcilicet omnes
Gratæ epulæ, nudis Acheloum in pocula palmis
Aduocat, excuſſæq; cibos dant brachia ſyluæ,
Et feſſa in duro renouantur membra cubili.

Maior

Maior quippe uenit comitata labore uoluptas,
Nec satias dominam, aut fastidia lenta sequuntur.
Ergo neque imbrifero pallens Autumnus hiatu,
Nec malus hunc afflat rabioso Sirius astro,
Sæua'ue Rhiphææ labefactant frigora brumæ.
Quippe hyemem excipere, & uentos, cœliq; ruinam
Suetum, atque octipedem nec opaco uertice cancrum,
Et Ioue sub gelido nocturnos carpere somnos,
Et pede concretas nudo calcare pruinas.
Et perferre sitim, & ieiunia soluere glande,
Et lassare feras cursu, & superare natatu
Torrentem, & uolucri fossam tramittere saltu:
Et quercum annosam ferro obturbare bipenni.
Tum prædam extorquere lupo, fasciq; maligno
Subiecisse humeros, & iniqui pondera rastri
Prædura tractare manu, & domitore lacerto
Sub iuga cornigeri colla obluctantia tauri
Ducere, & iratis concurrere cominus ursis.
Hinc agilis subit ora uigor, robustaq; magno
Pectore uis habitat, fortesq; animosa tuentur
Membra tori & crudo tendunt se robore nerui.
Hinc facies procera, hinc fronti Martius horror.
Quòd si bella uocent, quis ad aspera promptior arma?
Aut quis equum sternacem arctis fregisse lupatis
Acrior? aut fortem mucrone haurire cruorem?
Aut torquere sudem? aut neruo exturbare sagittam?
Aut pręepilatis aciem perrumpere contis?
Quis certet duro agricolæ? seu ducere uallum,
Seu sit opus celso præcingier aggere castra,
Seu fronte aduersa tormentum figere ahenum,
Quod tonitru horrifico magnas sternentia turres
Ardua fulmineo iaculetur saxa rotatu:
Seu uigil insomnem peragat custodia noctem:
Seu tacitum rapiatur iter, seu parcere parto
Conueniat, si fors lenta obsidione premantur.
Scilicet his Babylon dextris, Nabatheaq; regna
Creuerunt: hic Mopsopio delectus ab aruo
Miles, Achæmenium Marathonis in æquore Persen
Contudit. his adiuta uiris, se Romula tellus
Imposuit mundo, & rerum tractauit habenas.
Nunc agè, quæ studia agricolis industria solers
Extudit, atque operum quanta experientia, dicam.
Protinus extremo cùm iam Boreas autumno
Incubuit terris, primo cùm frigore tactæ
Labuntur frondes, maternaq; brachia linquunt,
Nec cariem cæsæ formidant robora syluæ:
Ecce sagax tacitam uenientis rusticus anni
Curam corde coquit, qua bubus ab arbore plaustrum

Dedolet, unde iuga & curuum fabricetur aratrum.
Nec mora, quin ueteris truncata cacumina phagi,
Chaoniæq; cadant quercus, nudataq; ramos
Vlmus, & audaci laurus sonet icta securi.
Quarum quæq; nouam fumo explorata calenti
Vertitur in faciem, diuersaq; munia tractant.
Continuò auditus gruis inter nubila clangor
Agricolam citat, & crista spectabilis alta
Auroram gallus uocat applaudentibus alis.
Excitat ille operum socios, simul horrida cautus
Terga rudi centone fouet, capitiq; galerum
Induitur, crudusq; operit uestigia pero:
Hinc saturos iungens loris ad aratra iuuencos
Increpitat stimulo, & cantu minuente laborem
Prælongis ferrata terit dentalia sulcis,
Ac latè elicibus collectos exprimit imbres:
Ieiunamq; fimo tellurem, & rudere pascit.
Tum plenum farris læua seruante canistrum
Semina dispensat parca cerealia dextra:
Quæ ne iacta auidæ populentur grana uolucres,
Et prædam sublime ferant, it ponè minutus
Sarcula parua tenens puer, & frugem obruit aruo.
At cùm se Eois iam uespertinus ab undis
Extulit Arcturus, cùm uersicoloribus ardet
Terra comis, rutilosq; interuiret herba colores,
Daulias & Getici tandem secura mariti
Ales adest, plausuq; larem, cantuq; salutat.
Rursum inuadit opus, stiuæq; innixus, adunco
Ponè nigrescentes proscindit dente nouales:
Quas rapidi soles urant, gelidæq; pruinæ.
Mox ubi iam sapiens cœpit frondescere morus,
Antè quidem sapiens, nunc ambitiosa, nec ullum
Quæ pariat pomum, sed serica pensa ministret.
Ille aliam atq; aliam culturam dulcis agelli
Pertentans, truncos plantariaq; infodit aruo,
Nec pictas lugubre fabas, nec pabula parcit
Veruacto mandare putri, glebasq; bicorni
Persequitur ferro, & secat insuperabile gramen.
Et montem cædit scrobibus, fortiq; bidente
Terga soli frangit, Baccheaq; semina rectum
Explicat in quincuncem, & differit ordine longo.
Atq; iterum, atq; iterum terra capita ima frequentat,
Et ramos tondet falce, atq; impunè fluentem
Compescit uitem fingens, & robore fulcit
Deciduam, charæq; hærentem in pectore matris
Acclinat sobolem sulco, iuxtaq; propagat.
Aut ipso durus genitricis ab ubere flentis
Abscisam rapit, atq; aliò traducit alendam.

Quid

Quid dicam? externis cùm se uernacula succis
Robora nobilitant, peregrinaq; segmina duri
Accipiunt trunci, aut discreto germina libro.
Namq; oculis oculos, non blandi tempora ueris
Iungere, sed medijs gaudet feruoribus æstas,
Aestas congestos Cereris tritura maniplos,
Aestas absconsum siliqua excussura legumen,
Aestas, qua grandes expectant horrea messes,
Dum coaceruatas euentilet area fruges.
Tum sola puluerei pinguescunt arida campi,
Soluunturq; putres glebæ, ac peritura lupini
Germina parturiunt, tum cliuo rauca sonantes
Eliciuntur aquæ, præcepsq; recumbit agro fons.
Pòst ubi iam medio uestigia librat in axe
Ensifer Orion, croceoq; insignis amictu
Aspicit Arcturum, pulsa pallantias umbra
Sentibus horrenteis aperit iam uinea sepes,
Aureolamq; metit lentis de uitibus uuam
Vinitor, & fœtos rubicundo nectare fructus.
Quos coniux, quos uirgo comes, par uertice matri
Aut cista exportant, aut rasilibus calathiscis.
Nec sentitur onus studio, leuat ipsa laborem
Sedulitas, quin frugiferos curuantia ramos
Poma sinu, baccasq; ferunt, ficumq;, nucemq;.
Nec nihil addit hyems, nigros tum laurea fœtus
Exuitur, tum myrta legunt, glandemq; caducam,
Glaucaq; Palladiæ distringunt brachia syluæ.
Nocte autem ad lychnos aut iunco texit acuto
Fiscellam, aut crates uirgis, aut uimine qualos
Rusticus, infinditq; faces, & robora ualli,
Dolia quassa nouat, ferramentisq; repellit
Scabriciem, tritaq; docet splendescere cote.
Nam quid delicias memorem? quamq; alta labori
Otia succedant? iam primùm obsessa pruinis
Cùm iuga floriferi regelauerit aura Fauoni,
Suaue serenato rident uaga sidera cœlo.
Suaue ciet tardos per sudum luna iuuencos,
Ipsa quoq; ætherij melius nitet orbita fratris,
Terq; quaterq; manu madidantes nectare crines
Exprimit, & glebas fœcundis roribus implet,
Vecta Medusæo Titonia præpete coniux.
Alma nouum tellus uultu nitidissima germen
Fundit, & omnigenis ornat sua tempora gemmis.
Idalio pudibunda sinus rosa sanguine tingit,
Nigraq; non uno uiola est contenta colore,
Albet enim, rubet, & pallorem ducit amantum.
Vt sunt orta, cadunt, niue candidiora ligustra.
Nec longùm durant calathos imitata parentis

Lilia, sed longùm stant purpurei Amaranthi.
Hic Salaminiaci scribunt sua nomina flores,
Hic gratum Cereri, plenumq; sopore papauer
Oscitat, hic inhiat sibimet Narcissus, at illic
Corycios alit aura crocos, notumq; theatris
Aera per tenerum flatu dispergit odorem.
Nec iam flammeolæ conniuent lumina caltæ.
Nec melilotos abest. Tyrium seges illa ruborem
Induit, hic uiuo cespes se iactat in auro,
Hæ niueos, hæ cyaneos superare lapillos
Contendunt herbæ, uernantq; micantia latè
Gramina, per tumulos, perq; umbriferas conualles,
Perq; amnis taciti ripas, atq; omnia rident,
Omnia luxuriant, & amica luce coruscant.
Parturiunt stipulæ frugem, & genitalibus auris
Peruia, turgescunt lactentibus hordea culmis.
Palmes agit rupto lacrymanteis cortice gemmas,
Seq; rudes primis monstrant in uitibus uuæ.
Dulce uirent teneræ modò nata cacumina syluæ,
Succrescuntq; piæ pullorum examina matri.
Ipsa sibi ignotas miratur adultera frondes
Arbor, & ascitis natiuas inserit umbras.
Auricomæ iubare exorto de nubibus adsunt
Horæ, quæ cœli portas atq; atria seruant.
Quas Ioue plena Themis, nitido pulcherrima partu
Edidit, Ireneq;, Diceq;, & mixta parenti
Eunomie, carpuntq; recenteis pollice fœtus.
Quas inter Stygio remeans Proserpina regno,
Comptior ad matrem properat, comes alma sorori
It Venus, & Venerem parui comitantur amores,
Floraq; lasciuo parat oscula grata marito.
In medijs resoluta comas, nudata papillas
Ludit, & alterno terram pede Gratia pulsat.
Vda choros agitat Nais, decurrit Oreas
Monte suo, linquunt faciles iuga celsa Napææ.
Nec latitat sub fronde Dryas, non iubila Fauni
Fundere, non iunctis Satyri dare sibila cannis,
Nec querulæ cessant tenerum tinnire uolucres.
Fluctibus Alcynoe, densa philomela sub umbra,
Canus olor ripis, tecto uaga plorat hirundo.
Lene susurrat apis, plenoq; saporibus alueo
Candida multiforæ solidat fundamina ceræ.
Colludunt per prata greges, atq; omne beato
Flagrat amore nemus, iuuenem lasciua maritum
Fert equa, fert tergo salientem bucula taurum,
Setigeræq; subant matres, decertat amator
Fronte aries, auidos olidum pecus accipit hircos.
Spectant innisi baculis, gaudentq; magistri.

Inde

Inde ubi prægnantes partu Lucina recenti
Soluit, ut exæquet numero fœtura parentes,
Ipse rudem, nec adhuc uestigia certa prementem,
Fert sobolem gremio, sed ouem, gracilem'ue capellam
Enisas humero subit, atq; in stramine molli
Componit sensim pastor, stabuloq; recondit.
Mox ut conualuere; rubos hæc rupibus altis,
Illa recens campo gramen decerpit aprico,
Aut dulceis gelido delibant amne liquores,
Vt sua conclusis ne desint pocula natis.
Vtq; fluat plenis diues mulsura papillis,
Subrumi expectant hœdiq;, agniq; petulci:
Cornigerasq; uocant tremulo clamore parenteis.
Bruta gregem plenum densis alit uberibus sus
Exporrecta solo, & grunnitu allectat amico
Fellantes, turpiq; luto se immunda uolutat:
Radices eadem calloso auidissima rostro
Eruit, & bulbum, aut madida se pulte saginat.
Flet uitulum mœsta absentem mugitibus altis
Mater, & immensam raucis miseranda querelis
Syluam implet, boat omne nemus, uallesq;, lacusq;.
Illa nigros latè lucos, saltusq; peragrat
Crebra gemens, crebra ad montem, stabulumq; reuisit
Tabescens desiderio, non ulla dolorem
Pabula, nec salicum frondes, nec gramina rore
Sparsa leuant, non quæ uiridi uaga flumina ripa
Perspicuam tenui deducunt murmure lympham.
Prata tener persultat equus, libatq; uolucri
Aequora summa fuga, aut alti subit aspera montis
In iuga, saxosumq; amnem pede plaudit inermi,
Cui pulchro micat acre caput, luduntq; decoræ
Fronte comæ, uibrant aures, atq; orbe nigranti
Prægrandes extant oculi, tum spiritus amplis
Naribus it feruens, stat ceruix ardua, qualem
Præfert marmaricis metuenda leonibus ales,
Ales, quæ uigili lucem uocat ore morantem.
Crescunt spissa toris, lateq; animosa patescunt
Pectora, consurguntq; humeri, & iam sessile tergum est:
Spinaq; depressos gemino subit ordine lumbos.
Et castigatum cohibent crassa ilia uentrem.
Fundunt se lætæ clunes, subcrispaq; densis
Cauda riget setis, & luxuriantia crebræ
Velant colla iubæ, ac dextra ceruice uagantur.
Tum tereti substricta genu, mollissima flectit
Crura ferox, celsum ingrediens, fremituq; superbit.
Grande sonat tornata cauo breuis ungula cornu,
Ingenti referens corybantia cymbala pulsu.
O dulces pastoris opes, ô quanta beatum

Quàm tenet hunc tranquilla quies? ut pectore toto
Lætitiam, totaq; fouet bona gaudia mente?
Nempe odij, fraudumq; expers, exemptus inani
Ambitione, uacansq; metu, spe liber, & insons
Natiuo cultu, & gaza prædiues agresti,
Ipse sibi uiuit nullo sub teste, suoq;
Pendet ab arbitrio, suus ipse est censor, & alto
Calcat opes animo, ac regum deridet honores.
Si non Tænareis illi stant fulta columnis
Robora, cælatumq; altè laquearia subter
Ridet ebur, postem'ue silex Asaroticus ornat,
Nec Maurusiacos pulchræ testudinis orbis
Delphica sustentat, nec docto trita Myroni
Pocula, multiplici florent radiantia gemma.
Aut bis in Herculea Milesia uellera concha
Versantur, tenuiq; satur lanugine bombyx
Luteolos folleis, preciosaq; fila relinquit,
Textile nec tenero subtegmine fulgurat aurum,
Spiranteis referens uultus, quæ Pergamos olim
Artifici descripsit acu, quæ stamina Memphis,
Quæ Tyros, & Babylon radio pinxere sonanti.
At iacet in molli proiectus cespite membra,
Quà cauus exesum pumex testudinat antrum:
Qua'ue susurranti crinem dat aquatica uento
Arbor, & aut calamos, aut fixa hastilia iungit
Cortice, statq; leui casa frondea nisa tigillo,
Quam metuant intrare pauor, curæq; sequaces,
Sub qua iucundos tranquillo pectore sensus
Nutrit inabruptoq; fouet sua corpora somno,
Syluarum, & pecoris dominus. stant sedula circùm
Turba canes, audaxq; lacon, acerq; molossus.
Dant ignem extritum silices, dant flumina nectar
Hausta manu, dat ager Cererem: non caseus, aut lac,
Lucorum'ue dapes absunt, stat rupibus ilex
Mella ferens trunco, plenoq; cacumine glandem.
Illi sunt animo rupes, frondosaq; tesqua
Et specus, & gelidi fontes, & rosida Tempe,
Vallesq;, Zephyriq;, & carmina densa uolucrum,
Et Nymphæ, & Fauni, & capripedes Satyrisci,
Panq; rubens, & fronte cupressifera Syluanus,
Sileniq; senes, subdialesq; Ithyphalli,
Et montana Pales, & quo pastore Pherei
Gaudebant campi, & crinem resoluta Mimallon.
Et qui cornigera bicolores fronte corymbos,
Pampineamq; manu tenera quatit Euius hastam,
Semper amor, semper cantus, & fistula cordi est,
Semper odorati, Venerisq; stipendia flores,
Vitarumq; altrix urbi malè nota uoluptas.

Talibus

Talibus in studijs pastor molle exigit æuum.
Pòst ubi raucisonæ pinna uibrante cicadæ
Increpuere, ardensq; metentibus ingruit æstus,
Paulisper tum cessat opus, saxiq; sub umbra
Prostrati indulgent genio. non mollia pleno
Desunt uina cado, non lacti mixta polenta,
Aut pinguis tergum uitulæ, placidusq; sonoræ
Lapsus aquæ, crinemq; auræ, frontemq; lacessunt.
Indè opus integrant, donec sub nocte coruscent
Flammigero paruæ stellantes clune uolucres.
Ecce autem dulces labris pater ingerit uuas
Autumnus, crebręq; elisus uerbere plantę,
It per præla latex, puerig; examine denso
Exultant lasciua cohors, circumq;, supraq;.
Ille manu panda pronus bibit, alter ab ipso
Sugit musta lacu crepitantibus hausta labellis.
Hic sua suspensum resupinus in ora racemum
Exprimit, hic socij patulos irrorat hiatus,
Irriguumq; mero sordet mentumq;, sinusq;:
Ebriaq; incertis titubant uestigia plantis.
Postq; acris successit hyems, & pendula tectis
Diriguit glacies, larga strue tollitur altè,
Collucetq; focus, coeunt uicinia simplex
Vnà omnes, iuuenesq; probi, materq; seuera
Coniuge cum duro, & pueris, & uirgine grandi,
Conuigilantq; hilares, & primæ tempora noctis
Decerpunt, molli curas abigente Lyæo.
Mutuaq; inter se ludunt, tum tibia folle
Lasciuum sonat inflato, tum carmina cantant,
Carmina certatim cantant, tum tenta recusso
Tympana supplodunt baculo, & caua cymbala pulsant,
Et læti saltant, & tundunt æribus æra,
Et graue conspirat cornu tuba flexilis unco,
Conclamantq; altum unanimes, tolluntq; cachinnos.
Porrò autem, quanta est differtæ copia uillæ,
Quamq; penu diues? neq; enim uel frugibus ornis
Horrea sufficiunt, uel odoro dolia musto.
Testaq; Palladijs iam non uacat ulla trapetis.
Terga suis pendent fumoso sordida tigno,
Pertica pensilibus oneratur longa racemis,
Non uuæ arentes, non pruna, & carica desunt.
Sorbaq; cum cerasis, duroq; putamine clausa
Persica nux, regumq; altas imitata coronas
Mespila, cumq; pyris miserorum munus amantum
Iam laxum in rugas malum, decoctaq; ahenis
Defruta, & omphacinus liquor, & lacrymosa sinapis,
Et meditata nouos Sicyonia bacca sapores.
Tum sapa, melq; recens, edulcatiq; lupini,

Et prunæ increpitans balanus, contextaq; cannis
Fiſcina lacte madens, & durati ſale fungi.
Annonam facilem uicinus ſuggerit hortus,
Murmur apricantes niuea dant turre columbi,
Expandunt alas, & amicam blanda rogantes
Oſcula, circumeunt inſertantq; oribus ora:
Iam uicibus nido incubitant, genitrixq;, paterq;,
Iamq; oua excudunt, natisq; implumibus eſcam
Commanſam alternant, roſtellaq; hiantia complent:
Adde gregem cortis, criſtatarumq; uolucrum
Induperatores, laterum qui ſidera pulſu
Explaudunt, uigiliq; citant Titana canore:
Et regnum ſibi Marte parant, quippe obuia roſtris
Roſtra ferunt, crebrisq; acuunt aſſultibus iras.
Igneſcunt animis, & calcem calce repulſant
Infeſto, aduerſumq; affligunt pectore pectus.
Victor ouans cantu palmam teſtatur, & hoſti
Inſultans uicto, pauidum pede calcat iniquo.
Ille ſilet, latebrasq; petit, dominumq; ſuperbum
Ferre gemit. comes it merito plebs cætera regi:
Formoſo regi, cui uertice purpurat alto
Faſtigatus apex, dulciq; errore coruſcæ
Splendeſcunt ceruice iubæ, perq; aurea colla,
Perq; humeros it pulcher honos. palea ampla decenter
Albicat ex rutilo, atq; toroſa in pectora pendet
Barbarum in morem: ſtat adunca cuſpide roſtrum,
Exiguum ſpacij roſtrum, flagrantq; tremendum
Raui oculi, niueasq; caput latè explicat aureis.
Crura pilis hirſuta rigent, iuncturaq; nodo
Vix diſtante ſedet, durus ueſtigia mucro
Armat, in immenſum pinnæq; hirtiq; lacerti
Protenti excurrunt, duplicíq; horrentia uallo
Falcatæ ad cœlum tolluntur acumina caudæ.
Ipſe ſalax totam fœcundo ſemine gentem
Implet, & oblongo nunc terram ſcalpurit ungui,
Rimaturq; cibos, nunc edita nubila uiſu
Explorat cauto, non illum ſquamea tutò
Aggreditur ſerpens. non raptor ab æthere miluus.
Vocibus interea crebrum ſingultat acutis
Parturiens coniux. quæ ſcilicet oua ſubinde
Tollit anus, ſignatq; dies, uigilemq; lucernam
Conſulit, & lunæ creſcentis tempora ſeruans,
Vt primùm gallina glocit numero impare ſubdit:
Verſatisq; diu, ſolers auſcultat, an intus
Pipiat inuolucer pullus, tenerumq; putamen
Pertuderit molli roſtro, atq; erumpere tentet.
Parte alia bifero plumoſam corpore meſſem
Nutrit, & in craſſa ſatur urinare lacuna

Anſer

Anser auet, stagnumq́ super pede remigat udo
Depictæ ceruicis anas, prolemq́ natatum
Inuitans, nunc extat aquis, nunc mergitur altè.
Erigit explicitæ gemmata uolumina caudæ
Ambitiosus amans: at ficu, & polline gliscit
Pellaci cantu deceptus ab aucupe turdus.
Insidit mutilo turtur, seseq́ saginans
Rauca gemit, dulcesq́ miser suspirat amores.
Flet uiduus perdix, queritur peregrina cothurnix
Inclusi caueis. hic cæca cuniculus antra
Excauat, hic septo prægnans lepus errat in amplo,
Capreoliq́, hinuliq́, & aduncis dentibus apri.
Hic stertunt glires, hic fœmina fœtat echinus.
Dædala somniferos peragunt examina bombos,
Plenaq́ captiuos seruant uiuaria pisces.
Scilicet his opibus placidè sua corpora curant,
Dulciaq́ inter se læti tellure magistra
Officia exercent, ut quæ neq́ ferre recuset
Imperium, neq́ non grandi mercede rependat,
Si qua laborifero debentur farra colono.
Ille autem & uolucri petit ardua sidera mente,
Scrutaturq́ sagax, quæ sit sententia diuûm.
Quid quæq́ emergens, latitans'ue, oriens'ue, cadens'ue
Stella paret, quid quadruplici celer afferat annus
Cardine, quæ sulcis, quæ sint stata tempora messi,
Quidq́ pecus uehat Olenium, qua grandine collis
Trux nepa dilapidet, quo turbine surgat Orion,
Quos glomerent imbreis, aut pressus Arione delphin,
Aut Pleas, Arcturusq́ senex, Hyadesq́ puellæ:
Vnde bibant herbæ diuini pocula lactis:
Cur rubigo satis, uredoq́ uiribus obsit:
Quid nebulas abigat, tempestatesq́ repellat:
Quod uento ingenium, quæ nubes causa serenet:
Quidq́ silens moneat, quidq́ intermenstrua Phœbe,
Vel cùm plena meat, uel cùm decrescere rursum
Incipit. ille etiam numeros, legesq́ dierum
Prouidus obseruat: scit enim quid septima portet
In qua nascentem excepit bona Delia fratrem.
Scit quoq́ post decimam quid prima, quid altera luces
Iniungant operum, quocirca aut uellera lanæ
Demetit, aut grauido maturas mergite aristas:
Aut telam locat uxoris: nam pendula in ortu
Posteriore suos etiam net aranea casses.
Quæ sequitur bona uirgultis, inimica serendis
Frugibus. ergo cauet, quod obest, quodq́ expedit urget:
Nouit enim quota connubijs, quota partubus obstet,
Aspiret'ue dies, quota pinguem emasculet hœdum,
Septaq́ circundet pecori, quota iungat amanteis

Et clandestinos iubeat miscere susurros:
Qua ponat canis hirritum,malesuadaq; pectus
Cura nimis laceret,qua tristis oberret Erynnis
Nocte magis.secat ille suo sibi tempore lignum,
Dolia degustat,subigit iuga ferre iuuencum.
De flabris quoq;,de pluuia dulciq; sereno,
Aut lunæ occasus,aut idem consulit ortus.
Tractat opus,si pura micet: sin atra recedat,
Aut quinto directa die,aut medio orbe retusa,
Nec gracili cornu,aut triplici sit culta corona,
Tecta subit metuens hyemes,si rubra coruscet,
Tum uerò expectat uentos,nec fallit eundem
Quo Boream cornu,quo Cynthia prouocet Austrum.
Consulit & Phœbi flammas,an grandinis augur
Palleat,an radijs monstret discordibus imbrem.
An præ se exoriens nubeis agat,an niger orbem
Circulus extremum claudens,quà rumpitur,acres
Carceris Aeolij moneat consurgere flatus.
Adnotat & cœli faciem,num stella sereno
Aethere lapsa cadat,rapidi prænuntia Cauri.
Conscia num subita semet caligine obumbrent
Astra,trahantq; hyemem,gemino Thaumantias arcu
Quid ferat,aut curto cùm uix secat aera gyro,
Et penè unicolor taurina fronte minatur.
Nunc præsepe oculis,nunc Bacchi spectat asellos,
Quiq; Noton cernit,quiq; est obuersus ad Arcton,
Fulgores,tonitrus,inspersaq; uellera cœlo,
Brumalemq; diem,& totum semel aspicit annum.
Necnon & nautis ruiturum in carbasa nimbum
Augurat,undisonum si fors mare surrigit Aegon,
Canaq; conspergit sale saxa & littora frangit.
Tunc & tristifico reboant montana fragore,
Et repetunt siccum mergi, atq; ex æquore clamant.
Ipsa uolans sublimè auras,æthramq; lacessit
Ardea,colludunt fulicæ,plauduntq; gregatæ.
At lasciua lacus alis præstringit hirundo,
Et summas propè radit aquas,ranæq; coaxant.
Fusca gradu cornix lento metitur arenas,
Aut fluuium capite,& madida ceruice receptat,
Crocituq; graui pluuiam increpat usq; morantem.
Clangunt Naupliadæ uolucres,& peruia pinnis
Nubila conscribunt, incertus in æquore delphin
Difflat aquas,latrant corui,uocemq; resorbent.
Progerit oua cauis patiens formica laborum.
Blanda canis terram pedibus scabit,ore lapillos
Tardigradus prendit cancer,seseq; saburrat,
Atq; hæret ripæ, densum occinit improbulus mus,
Straminaq; exculcat. quin centipedes scolopendræ

Parietibus

Parietibus reptant,aures pigra motat asella.
Dependent bullæ lychno,sitiensqꝫ cruoris
Musca redit,summosqꝫ proboscide mordicat artus.
Nec longè à tectis apis ingeniosa recedit.
Prunaqꝫ,concretusqꝫ ima cinis hæret in olla:
Carboqꝫ pellucet: neqꝫ non prænuntiat Euros
Pluma natans,folium'ue errans,pappiqꝫ uolantes:
Flammaqꝫ cùm flectit,cùm sese elidit,& ipsis
Vix sedet in stuppis,scintillamqꝫ excutit udam.
Vos quoqꝫ pastores uentos horretis,& imbres,
Cùm temerè excursans pecus ampla in pascua fertur,
Cumqꝫ alacres ludunt agni, calceisqꝫ proteruos
Subsultim incutiunt inter se,& cornibus hęrent:
Aut cùm se è pastu ui, uix,ægreqꝫ reuellunt:
Cumqꝫ boues liquidi suspectant lumina cœli,
Olfactantqꝫ auras, & succos naribus udos
Crebra trahunt,dextrumqꝫ latus consternere gaudent,
Aut lingunt aduersa pilos,aut uespere sero
Mugitu ingenti redeunt,caulasqꝫ fatigant.
Cùm sibi non factos sus dissipat ore maniplos,
Cumqꝫ antro lupus exululat, cumqꝫ improbus idem
Nec metuens hominum propius consistit,& offert
Se mendicanti similem,ac loca culta pererrat.
Ergo in consilium maria aduocat,æthera,terras,
Naturamqꝫ omnem,uiuitqꝫ autoribus astris
Cura deûm agricola,atqꝫ animo præscita recenset,
Et rerum euentus sensu præsagit acuto.
Hanc ò cœlicolæ magni concedite uitam.
Sic mihi delicias,sic blandimenta laborum,
Sic faciles date semper opes.hac improba sunto
Vota tenus, nunqꝫ certè, nunqꝫ illa precabor,
Splendeat ut rutilo frons inuidiosa galero,
Tergeminaqꝫ grauis surgat mihi mitra corona.
Talia Fesuleo lentus meditabar in antro
Rure suburbano Medicum,quà mons sacer urbem
Mæoniam,longiqꝫ uolumina despicit Arni.
Quà bonus hospitium felix,placidamqꝫ quietem
Indulget Laurens,Laurens haud ultima Phœbi
Gloria,iactatis Laurens fida ancora musis:
Qui si certa magis permiserit otia nobis,
Afflabor maiore deo,nec iam ardua tantum
Sylua meas uoces,montanaqꝫ saxa loquentur,
Sed tu (si qua fides)tu nostrum forsitan olim
O mea blanda altrix non aspernabere carmen,
Quamuis magnorum genitrix Florentia uatum,
Doctaqꝫ me triplici recinet facundia lingua.

ANGELVS POLITIANVS LAVRENTIO MEDICI, PETRI FRANCISCI F. S. D.

ROGIS tu quidem me Laurenti carmen edere incõditum, inemendatum, & quod in publico semel pronuntiatũ, nimis fuisse impudens, uisum sit. Satis profectò fuerat, uixisse unũ diem, quod tam foret imperfectũ animal, ac posse etiam inter insecta illa, quæ uocentur ephemera, cõnumerari. Namq; ego id ad præsentem duntaxat celebritatẽ, quasi Adonidos hortũ, cõcinnaueram. Prorogare tu nostræ Mantus (ita enim inscribimus) nõ tam uitam cupis, q̃ dedecus: ferreus sim, si tibi quid denegem, tam nobili adolescenti, tam probo, tam mei amanti, tantò denique eam rem studio efflagitanti. Quare habe tibi quicquid hoc libelli, ac tu quoq; desiderio nostro aliquãdo subueni, & quæ tibi musæ amatoria carmina uernaculè suggerent, ne patere, quæso, à nobis expectari diutius. Vale. Florẽtiæ 4. Nonas Nouẽb. M.CCCCLXXXII.

ANGELI POLITIANI IN SYLVAM, CVI TITVLVS MANTO, PRAEFATIO.

STABAT adhuc rudibus Pagaseo in littore remis
  Quæ ratis undosum prima cucurrit iter:
Dum tamen extremis hærent succincta ceruchis
  Lintea, dum nautas flamina nulla uocant,
Conueniunt Minyæ gemini Chironis ad antrum,
  Quà fugit obliquo garrula lympha pede,
Quaq; ingens platanus genialibus excubat umbris,
  Explicat hic faciles rustica mensa dapes.
Crescit fronde torus, uernant in flore capilli,
  Sed uiret Herculeis populus alba comis.
Dat puer Aeacides niuea carchesia dextra,
  Sed suus Alcidæ pocula miscet Hylas.
Finis erat dapibus, citharam pius excitat Orpheus,
  Et mouet ad doctas uerba canora manus.
Conticuere uiri, tenuere silentia uenti,
  Vosq; retrò cursum mox tenuistis aquæ.
Iam uolucres fessis pendere sub æthera pinnis,
  Iamq; truces uideas ora tenere feras.
Decurrunt scopulis auritæ ad carmina quercus,
  Nudaq; Peliacus culmina motat apex.
Et iam materno permulserat omnia cantu,
  Cùm tacuit, querulam deposuitq; fidem.
Occupat hanc audax, digitosq; affringit Achilles,
  Indoctumq; rudi personat ore puer.
Materiam quæris? laudabat carmina blandi
  Hospitis, & tantæ murmura magna lyræ.
Riserunt Minyæ: sed enim tibi dicitur Orpheu,
  Hæc pueri pietas grata fuisse nimis.
Me quoq; nunc magni nomen celebrare Maronis
  (Si qua fides uero est) gaudet & ipse Maro.

ANGELI

ANGELI POLITIANI SYLVA
CVI TITVLVS MANTO.

In Bucolicon Vergilij pronuntiata.

EST dea quæ uacuo ſublimis in aere pendens
It nimbo ſuccincta latus,ſed candida pallam,
Sed radiata comam, ac ſtridentibus inſonat alis.
Hæc ſpes immodicas premit,hæc infeſta ſuperbis
Imminet, huic celſas hominum contundere mentes,
Succeſſusq; datum,& nimios turbare paratus.
Quam ueteres Nemeſin genitam de Nocte ſilenti
Oceano dixere patri.ſtant ſidera fronti,
Frena manu pateramq; gerit, ſemperq; uerendum
Ridet,& inſanis obſtat contraria cœptis,
Improba uota domans, ac ſummis ima reuoluens
Miſcet, & alterna noſtros uice temperat actus,
Atq; huc atq; illuc uentorum turbine fertur.
Viderat hæc domitis tumidam te Græcia Perſis,
Signa quoq; Eoum uictricia ferre ſub orbem.
Viderat & cantu Aonio,eloquijsq; ſuperbam
Ire altum,magnumq; loqui,cœloq; ſupinum
Inſertare caput,nec dijs te ferre minorem.
Mox faſtus exoſa graueis,ceruice coegit
Ferre iugum,& Latijs ſuperatam ſubdidit armis:
Nec fandi permanſit honos: tu namq; potenti
Protinus ore tonans, ardentis fulmine linguæ
Cuncta quatis Cicero, Pyliæ non mella ſenectæ,
Nec iam Dulichias audet conferre procellas,
Sponte tibi uirides tranſcribens Græcia palmas.
Se tamen Aonię ſolatur fronde coronę.
Deerat adhuc Latio uatum decus,horrida quanq;
Bella,tubasq; rudi cantauerat Ennius arte.
Editus ecce Maro,quo non felicior alter,
Seu ſyluas,ſeu rura canit,ſiue arma, uirumq;.
Namq; Syracoſiis cum uix aſſurgat auenis,
Heſiodum premit, & magno contendit Homero.
Ergo age quis centum mihi nunc in carmina linguas,
Immenſumq; loqui,uocemq; effundere ahenam,
Quis mihi det Siculas Latio clangore ſorores
Poſt Geticam ſuperare chelyn? dum te optime uatum
Imbellis pietas audaci promere cantu
Audet,Atlanteasq; humeris fulcire columnas.
Vnde ego tantarum repetam primordia laudum?
Aut qua fine ſequar? facit ingens copia rerum
Incertum. ſic frondifera lignator in Ida
Stat dubius, uaſtæ quæ primum robora ſyluæ
Vulneret. hic patulam procero ſtipite phagum,

Hîc

Hîc uidet annosam sua pandere brachia quercum,
Illic succinctas caput exertare cupressos,
Metiturq́ oculis Phrygiæ nemora alta parentis.
Te nascente Maro Parnassi è culmine summo
Affuit Aonias inter festina sorores
Calliope, blandisq́ exceptum sustulit ulnis,
Permulsitq́ manu quatiens, terq́ oscula iunxit,
Omnia ter cecinit, ter lauro tempora cinxit.
Mox aliæ dant quæq́ tuis munuscula cunis:
Certatim dant plectra, lyram, pellemq́, pedumq́,
Dant & multiforam modulanda ad carmina loton,
Et decrescenti compactas ordine auenas.
Dant Pandionias uolucres, ter murmure placant
Liuenteis oculos, ter frontem baccare tangunt.
Venit & Elysio uenturi præscia Manto,
Manto quæ iuuenem fluuio conceperat Ocnum,
Ocnum, qui matris dederat tibi Mantua nomen,
Venit & horrentes quatiens uittamq́, comasq́,
Sanguineamq́ rotans aciem, sic ora resoluit
Plena deo, & ueras excussit pectore uoces.
Dicebam memini, memini tibi Mantua quondam:
Surge bonis auibus fundata, & fulmine læuo:
Surge, paremq́ astris contende educere molem,
Pyramidum supra sumptus. prò quanta manet te
Gloria, q́ longum senibus celebrabere seclis.
Nascetur, uideo, supera tibi missus ab arce
Sidereus uates, alti cui numinis haustum
Mens cœlo cognata ferat, quem grande sonantem
Non Linus Inachides tantùm, atq́ Oeagrius Orpheus,
Aut mea qui Tyrio construxit mœnia plectro,
Sed uos ó Musæ, sed tu mireris Apollo.
Et nunc ecce puer tranquillæ ad lumina lucis
Ille diu promissus adest, uitamq́ salutans
Has teneris iam nunc mulcet uagitibus auras.
Euge beate puer sanguis meus, horreat ortus
Græcia tota tuos, laurumq́ habitura secundam,
Ascra Arethusa suis metuant & Smyrna coronis.
Incipe adhuc gracili connectere carmina filo.
Incipe magne puer, nec uota intexere diris
Impia, nec Culici gemitum præstare merenti,
Nec te Lampsacium pudeat lusisse Ithyphallum,
Blandaq́ lasciuis epigrammata pingere chartis:
Acmonidas refer, & Brontem, Volcaniaq́ antra,
Igniuomosq́ apices montis, raucoq́ trementem
Murmure Trinacriam, quoties per nubila flammas
Eructat, tentatq́ latus uersare Typhoeus.
Dic Scyllam subitis miseram, quæ se induit alis,
Scyllam quæ nimio flagrans Minois amore,

Ah potuit

Ah potuit rigido genitorem inuadere ferro
Crudelis, potuit cano ſpoliare capillo
Crudelis, ſed quis duro contendat amori?
Crudelis, ſed culpa tua eſt, tua culpa Cupido.
Atq; hæc prima noui fuerint elementa poetæ.
Hæc fuerint timidæ præludia prima iuuentæ.
Iam uatem, iam Roma uocas, iam ſæua receſſit
Paupertas, præſtatq; pijs grata otia Muſis
Tuſcus eques. noſco hunc, atauis qui regibus ortus,
Diſcinctum iuuenem, cerno & te maxime princeps,
Purpureos inter proceres, ſanctumq; Senatum
Pendentem ſtare ad numeros atq; ora tenentem.
Tu tamen ô miſeræ nimium uicina Cremonæ
Quid fles amiſſum, quid fles mea Mantua campum,
Paſcentem niueos herboſo flumine cycnos?
Non'ne uides ingrata tuis quæ præmia damnis
Accumulent ſuperi, & ſolatia quanta rependant?
Ipſa en Roma tuo ſeſe quoq; iactat alumno.
Iamq; phalantei reſonant pineta Galeſi
Tityre te uacuo meditantem murmur in antro,
Iamq; tuam dociles recinunt Amaryllida ſyluæ.
Nigraq; dum raucum tremulis euibrat ab alis
Carmen & epoto canit ebria rore cicada,
Montibus ah ſolis formoſum iactat Alexin
Vocalis Corydon, & Alexin reddit imago.
Ecce autem imparibus dum ſibila flectit auenis
Impubis paſtor, faciles dum ludit amores,
Aureolo petit hunc malo, laſciuaq; currit
Ad ſalices Nymphe furtiuo prodita riſu.
Sed maiora uocant, nunc, ô nunc omnis abeſto
Impius, & caſti, linguiſq;, animiſq; fauento.
Stellígero deus ille, deus ſe fundit ab axe
Aeterni mens certa patris, quiq; omnia nutu
Torquet, Idumææ ſe uirginis inſerit aluo
Aurea ſparſurus rediuiuo ſecula mundo.
Tu tamen ante alios felix mea uera propago,
Cui licitum in ſyluis, inter coryleta iacenti
Rimari quid fata parent, quid pulchra minentur
Sidera, quiq; mihi diuini pectoris hæres,
Enthea Cumæis incingas tempora uittis.
Verùm agè iam gelidoſq; tegant umbracula fonteis,
Et folijs cumuletur humus, denſiq; maniplis
Inſpirent flores, uacuoq; inciſa ſepulcro
Candida formoſum teſtetur littera Daphnin,
Daphnin ad aſtra uocet tenero caua fiſtula cantu.
Ebrius interea noſtri nutritor Iacchi
Silenus molli dormit reſupinus in antro,
Ebrius, & nimio uenas tumefactus alumno.

Securum

Securum pueri audaces, atq; improba Nais
Inuadunt furtim, deq; ipsis uincla coronis,
Quæ senis è mutilo modò uertice defluxerunt,
Iniiciunt alacres, promissaq; carmina poscunt:
Carmina cum syluis totos mulcentia monteis.
Iamq; tuis Minci glauca sub arundine ripis
Vincitur alterno Corydonis carmine Thyrsis.
Iam repetit querulam Damonis tibia Musam:
Damonis Musam scopuli, pinusq; loquuntur.
Sed quid io tam dulce tibi est Galatea sub undis,
Quam formosa uocet nequicquam ad littora Cyclops?
Infelix Cyclops: sed enim infelicior illo
Gallus amat, queriturq; suam procul esse Lycorin:
Gallus quem rigidæ fleuere in montibus orni,
Cuius amorem omnes nequeunt mutare labores:
Gallus, quem frustra uerbis solatus Apollo est.
Hæc sat erit simas inter cecinisse capellas
Pastorem, tu uictricem fer Mantua palmam.
Ecce lacertosi quærunt noua turba coloni
Quo segetes ueniant campo, quo sidere tellus
Vertatur, quod sit facilis, quod tempus aratri.
Egredere ô syluis iuuenis, curruq; leuatus
Triptolemi Latios fœcunda messibus agros.
Nec cœlebs iam palmes agat, sed reptet ad ulmum
Ebrius, at dulci rubeat noua nupta marito,
Et pater autumnus medio consurgat ab aruo
Pomiferum uiridi caput altè umbratus amictu,
Atq; Acheloe tuũ teneat graue dextera cornu,
Stetq; catenatas suadens nudare palæstras.
Palladis ampla arbos bicoloribus horrida baccis,
Frondibus & uersis longum discriminet annum,
Iam lætos inter saltus, frondosaq; tesqua.
Hinc uitulus primo cui frons protuberet æuo,
Mugitu tenero matrem uocet, inde per herbas
Candida lasciuo discurrat bucula saltu.
At quibus assurgunt pleno iam cornua gyro,
Inter se aduerso decertent pectore amantes,
Dum rudis exultim florentis in æquore campi
Ludit equus, uolucresq; fuga præuertere uentos,
Aut tranare amneis, aut cursu euincere montem
Gestit, Olympiacæ rapturus dona coronæ.
Lanigerumq; pecus primo propellat Eoo
De stabulis pastor, dum pratis rosida lucent
Gramina, dum teretes per flexa cacumina guttæ
Colludunt, ipsæ hærentes uix rupibus altis
Aspera Cinyphiæ carpant dumeta capellæ.
Tum glomerata cauo fundant se examina saxo,
Halantemq; rosam, & tenerorum germina florum

Taurigenæ populentur apes, plenoq; recurrant
Poplite: iam lentum teneat fundamina gluten.
Iam portas, arcemq; & propugnacula condant,
Ceraq; nectareas ducat sexangula cellas:
Aut natos, aut mella legant, fucosq; repellant
Turpe pecus, iamq; accinctæ ciuilibus armis
Expediantq; manus rostris, & spicula uibrent,
Nocturnoq; sonent mussantia castra susurro.
At tu quæ tellus, æstuq; geluq; laboras,
Cui sacer hybernos Helicon intercipit ortus,
Ne cessa acceptam nostræ submittere laurum,
Nec iam supremi certent de sanguine uatis
Smyrna, Rhodos, Colophon, Salamis, Chios, Argos, Athenæ.
Quippe Bianoream manet hæc uictoria gentem.
Namq; meus timido qui rura, & pascua uersu
Hactenus excoluit, stimulis tandem acribus actus,
Dediscetq; metum, ualidasq; in pectora uires
Contrahet, attonitoq; canet fera pectine bella.
Qualis adhuc breuibus quæ uix bene fidere pinnis
Cœpit auis, matrem primò, nidosq; loquaces
Circumit, & crebrum patula super arbore sidit:
Colligit inde animos sensim, & uicina uolatu
Stagna legit, terrasq; capit, captasq; relinquit,
Lasciuitq; fuga: tandem & sublimia tranat
Nubila, & iratis audens se credere uentis,
In spacia excurrit, iustisq; eremigat alis.
Ac primùm Siculis magnum producet ab oris
Laomedontiaden, undisq; & turbine sæuo
Auferet in Libyen, quem Dido ignara futuri
(Sic placitum superis) animoq; domoq; receptet.
Reginæq; hospes diri commenta Sinonis,
Mendaces Graios, uanæ periuria gentis,
Et populata malis Neptunia Pergama flammis,
Se quoq; iactatum referet terraq; mariq;.
Illa auidis bibet ignem oculis, noctemq; diemq;
Nutriet infelix uesanum pectore amorem.
Venatu tandem in medio Saturnia nimbum
Pronuba diffundet, soloq; Hymenæus in antro
Affuerit, nullasq; faces mœstum afferet omen.
Fulgoresq; dabit nymphis ululantibus æther.
Ipse Iouis monitu Aeneas rursum ire per undas
Cogetur uento, rursum Itala quærere regna,
Surgentem Ausoniæ solio impositurus Iulum.
At Phœnissa rogum sæuo furiata dolore
Incendet moritura, trucesq; in uota uocabit
Eumenidas, mox & Phrygium, proh tristia dona,
Ah niueum per pectus aget miserabilis ensem.
Discolor interea taurino combibet ore

Iris aquas, iterumq; antris effundet apertis
Hippotades hyemem, & rapidis ruet æquora uentis.
Zanclæas iterum fessi eijcientur ad oras
Troes, & hospitio fidi accipientur Acestæ.
Hîc patris ad tumulum solenneis ordine pompas
Dux feret, ac meritos celebrabit littore ludos.
Tum pelagus relegens amisso præside puppis
Vix tandem Euboica lacrymans potietur arena.
Atq; ubi fata deûm uiuacis ab ore Sibyllæ
Hauserit, infernas etiam descendet ad umbras,
O pietas, manesq; petet per Auerna paternos,
Romanosq; suos Lethæi ad fluminis undam
Conferet, & magnos gaudens cognoscet Iulos,
Paciferumq; ducem, fuluo cui pulchra metallo
Secla fluent, cui pressa graui pede bella iacebunt.
His lætus porta ad socios euadet eburna
Dux Anchisiades, Thuscumq; enabit ad amnem.
Necdum parta quies, restant bella aspera, restant,
Et crassus multo stagnabit funere Tybris.
At tibi Castalijs renouentur pectora lymphis
Chare nepos, nunc nunc ingenti est ore sonandum
Grande opus à tergo. quis enim alto euincere cantu,
Clamoresq; uirûm, atq; hinnitus speret equorum.
Tu tamen euinces, licitum tibi maxime uatum
Arma, acies, furias, Martem ipsum æquare canendo.
Iamq; uolans superas Alecto impunè per auras
Tartareum canit, & resides stridentibus hydris
Instimulat, dux ipsa manu Saturnia sæua
Claustra quatit belli, postesq; irata refringit.
Iam Latiæ coiere manus, domat aspera duris
Ora lupis sonipes, facilesq; in puluere gyros
Flectit eques, ipsæ alpino de uertice syluæ
Pręcipitant, auidæ Phrygios haurire cruores.
Iam rastri pondus rigidum diffingit in ensem
Cædis amor, uersiq; abeunt in pila ligones,
Attritusq; caua mutatur casside uomis.
Iamq; aurem horrisono rumpunt fera classica bombo,
Armorumq; minax perstringit lumina fulgor.
Dumq; alacres secum in Martem Cythereius heros
Arcadas, & missum auspicio Pallanta sinistro
Audacem puerum, melioraq; fata sequutos
Tyrrhenos rapit, & tantis accingitur ausis.
Ecce furens Rutulus, sæuoq; instinctus amore
Nequicquam in Phrygiam iaculatus lampada classem
Miratur subitas pelago consurgere nymphas.
Nec minus irrumpit castris, altamq; cruentus
Dat stragem, fluuioq; euadit lætus amico.
Vltor adest, sociosq; exponens littore tuto

Auspicium

Auſpicium belli, maternis fulgurat armis
Dardanides,totasq́ in pugnam exſuſcitat iras.
O qui ſudor equis,qui ſe alto in puluere reges
Turpabunt,quanto exſurget rubra ſanguine tellus.
Nec tuus haſta deus,nec te tua dextera forti
Mezenti leto eripiet,uisq́ effera mentis,
Sed conſors nato accedes tumuliq́,necisq́.
At tu quò nimio ſpoliorum,& laudis amore
Inconſulta ruis? quin ſæuas bellica uirgo
Inſidias prius,& uenientem reſpicis haſtam.
Tuq́ miſer pone ô rapti mala gaudia baltei,
Et cæſi exuuias pueri,inuidiamq́ deorum
Turne caue.dabis heu pœnas,dabis improbe,& iſtam
Euandro debes animam,atq́ ultricibus umbris.
Sic tandem Iliacas properans penſare ruinas
Ad Teucros feſſis reuolat uictoria pinnis.
Grande tamen uobis leti ſolamen honeſti
Magnanimi heroes nati felicibus aſtris
Afferet Aonius iuuenis,cui dia canenti
Facta uirûm totis pariter præconia linguis
Soluet fama loquax,cui dulci ſemper ab ore
Roſida mella fluent,cuiusq́ Acheloia Siren
Geſtiet innocuo diuina poemata cantu
Flectere,cui blandis inſidet Suada labellis,
Cui decus omne ſuum cedet ſtupefacta uetuſtas.
Ipſa illi quem uix ducibus largiris honorem
Sponte feres,totoq́ aſſurges Roma theatro.
Hæc ubi ueridico fudit de pectore Manto,
Compoſuit uultu,teneroq́ arriſit alumno,
Oſculaq́ ore legens ſacrum inſpirauit amorem,
Afflauitq́ animum,tenuesq́ receſſit in auras.
Plauſerunt hilares ad tanta oracula muſæ.
Plauſerunt nymphæ,quiq́ alto è uertice montis
Affuerat,capripes concuſſit cornua Faunus.
Et triplices carmen ſcripſere adamante ſorores.
Vos agè nunc alacres certatim Ethruſca iuuentus
Aonijs operata ſacris accurrite mecum
Dædala perpetui uiſum monumenta poetæ,
Qualia nec caſtæ peplis intexta Mineruæ
Solenni ueteres luſtro explicuiſtis Athenæ:
Picta rubro quoties animantur prælia cocco,
Nec uetus immenſum fuerint quæ ſparſa per orbem
Gloria,ſeptena celebrat ſpectacula fama.
Nam neq́ belligeris Babylon pulſata quadrigis
Mœnia, nec liquido pomaria pendula cœlo
Conferat,aut dextris conſtructa altaria Delos
Cornibus,aut uaſti molem Rhodos aurea Phœbi.
Non Cares Mauſole,tui cælamina buſti,

Phidiacum non Elis ebur,non ipsa superbas
Pyramidas iactet lasciui lingua Canobi.
Namq; hæc aut ualido Neptuni quassa tridenti:
Aut telo Sumane tuo traxere ruinam:
Aut trucibus nimbis,aut iræ obnoxia Cauri:
Aut tacitis lenti perierunt dentibus æui.
At manet æternùm,& seros excurrit in annos
Vatis opus,dumq; in tacito uaga sidera mundo
Fulgebunt.dum sol nigris orietur ab Indis,
Præuia luciferis aderit dum curribus Eos,
Dum uer tristis hyems,autumnum proteret æstas,
Dumq; fluet spirans,refluetq; reciproca Tethys,
Dum mixta alternas capient elementa figuras,
Semper erit magni decus immortale Maronis,
Semper inexhaustis ibunt hæc flumina uenis,
Semper ab his docti ducentur fontibus haustus,
Semper odoratos fundent hæc gramina flores,
Vnde piæ libetis apes,unde inclyta nectat
Serta comis triplici iuuenalis gratia dextra.
Et quis io iuuenes tanti miracula lustrans
Eloquij,non se immensos terræq;,marisq;
Prospectare putet tractus.hîc ubere largo
Luxuriant segetes,hîc mollia gramina tondet
Armentum,hîc lentis amicitur uitibus ulmus,
Illinc muscoso tollunt se robora trunco,
Hinc maria ampla patent, bibulis hoc squallet arenis
Littus,ab his gelidi decurrunt montibus amnes,
Huc uastæ incumbunt rupes,hinc scrupea pandunt
Antra sinus,illinc ualles cubuere reductæ.
Et discors pulchrum facies ut temperat orbem,
Sic uarios sese in uultus facundia diues
Induit,& uasto nunc torrens impete fertur
Fluminis in morem,sicco nunc aret in alueo,
Nunc sese laxat, nunc exspatiata coercet,
Nunc inculta decet,nunc blandis plena renidet
Floribus,interdum pulchrè simul omnia miscet.
O uatum preciosa quies, ô gaudia solis
Nota pijs,dulcis furor,incorrupta uoluptas,
Ambrosiæq; deûm mensæ.quis talia cernens
Regibus inuideat? mollem sibi prorsus habeto
Vestem,aurum, gemmas, tantum hinc procul esto malignum
Vulgus,adhæc nulli perrumpant sacra profani.

ANGELVS POLITIANVS LAVRENTIO TORNABONO SVO S. D.

DEBETVR hæc sylua tibi, uel argumento, uel titulo: nam & Homeri studiosus es, quasiq; noster consectaneus, & propinquus Laurenti Medicis summi, præcellentisq; uiri: qui scilicet Ambram ipsam Caianam, prædium (ut ita dixerim) omniferum, quasi pro laxamento sibi delegit ciuilium laborum. Tibi ergo poemation hoc, qualecunque est, nuncupamus, ut sit amoris nostri monimentum, sit incitamentum tibi ad studia literarum, præsertimq; Græcarum. in quibus tamen in tantũ processisti, ut uideare ad summum breui, si modò perrexeris, euasurus. Vale. Florẽtiæ, pridie Nonas Nouembres. M.CCCCLXXXV.

ANGELI POLITIANI SYLVA CVI TITVLVS AMBRA.

In poetæ Homeri enarratione pronuntiata.

SPICEA si Cereris templo suspensa corona
Donum erat agricolæ quondam, si uinitor uuam
Seposuit Bromio, quoties prædiuite cornu
Copia se fudit, placidam si lacte recenti
Pastores sparsere Palem, spumantia postq;
Complerant olidam supra caput ubera mulctram,
Primitias & quisq; sui fert muneris autor,
Cur ego non uocem hanc, aut si quid spiritus olim
Concipit egregium, si quid mens ardua conscit
Rarum insigne sibi, si quo se murmure iactat
Lingua potens, cur non totum in præconia soluam
Mæonidæ magni, cuius de gurgite uiuo
Combibit arcanos uatum omnis turba furores.
Vtq; laboriferi ferrum lapis Herculis altè
Erigit, & longos chalybum procul implicat orbes,
Vimq; suam aspirat cunctis, ita prorsus ab uno
Impetus ille sacer uatum dependet Homero.
Ille Iouis mensæ accumbens, dat pocula nobis
Iliaca porrecta manu, quæ triste repellant
Annorum senium, uitamq; in secla propagent.
Ille deum uultus, ille ardua semina laudum
Ostentat populis, àc mentis præpete nisu
Peruolitat chaos immensum, cœlum, æquora, terras,
Vimq; omnem exsinuat rerum, uocesq; refundit,
Quas fera, quas uolucris, quas uenti, atq; ętheris ignes,
Quas maria, atq; amnes, quas dijq; hominesq; loquantur.
Quin nudam uirtutem ipsam complexus honores
Fastidit uanos, & ineptæ præmia famæ
Despicit exemptus uulgo, ac iam monte potitus,
Ridet anhelantem dura ad fastigia turbam.
Vos agè nunc tanti precor incunabula uatis

Diuinosq; ortus Clio dictate canenti.
Muneris hoc uestri, longis siquidem obsita seclis
Fama tacet, centumq; deæ premit ora uetustas.
Iuerat Aethiopum solitas inuisere mensas
Oceanumq; senem, & fœcundæ Tethyos antra
Iuppiter, Aetnæoq; manum exarmauerat igni
Contentus sceptris. frontem tranquilla serenat
Maiestas, sanctoq; nitet pax aurea uultu,
Nimbi, hyemes, tonitrusq; procul, regem omne deorum
Concilium facie, cultuq; insigne sequuntur.
Bistonijs Mars instat equis, tu iungis olores
Phœbe Therapnæos, Getica Mars fulgurat hasta,
Contendis tu Phœbe fides, arcusq; retendis,
Lyncas agit Bromius, pauos Saturnia pictos,
Tardos luna boues, annosas Delia ceruas,
Grypas Hyperboreos Nemesis, Cytherea columbas,
Fert pedibus pinnas puer Arcas, crine galerum,
Et chelyn incuruam, atq; incuruam sustinet harpen,
Paciferaq; duos uirga discriminat angues:
Goryton puer Idalius calamosq;, facemq;,
Alcides clauam, & Nemeęi uellera monstri,
Tartaream Pallas galeam, & Phorcynida gestat,
Concordes gemino radiantur Castores astro.
Clauiger in semet redeuntem computat annum
Iam dextra deus. at Saturnum lanea compes
Mulcibero iubet ire parem, nec dextra Prometheu
Non tua Caucaseæ meminit ferrata catenæ.
Arma deos sua quemq; decent. nec segnius alti
Numina conueniunt pelagi, rex ipse biformes
Arduus urget equos, sæuoq; tridente minatur
Euroq;, Boreæq;, & uultu temperat Austros,
Solus equo Zephyrus tremulis persultat in undis.
Ipse sinu facilem molli fouet Amphitriten.
Ludunt Nereidum simplex chorus. illa sororem
Prouocat, & blando certat superare natatu,
Hæc iunctum Delphina regit, premit illa leonem,
Trux uehit hanc aries, olido sedet illa iuuenco,
Insultant aliæ monstris, quæ plurima uastus
Subluit Oceanus, scopulis horrentia Cete
Ballænam, Pistrimq;, & Physetera marinos
(Si qua fides uero est) efflantem ad sidera fluctus.
Quasdam & semiferi dorso Tritones amico
Excipiunt, bifidæq; ligant curuamine caudæ,
Et nunc tortilibus permulcent æquora conchis,
Dulcia nunc flexis ceruicibus oscula captant.
It Phorcus pater, it glaucus, longamq; per undas
Canitiem trahit, & nymphis luctantibus instat.
Inousq; puer, glauca cum matre, repulsas

Nunc

Nunc subter lasciuit aquas, nunc improbus extat
Pubetenus, conchasq́, & rubra corallia uellit.
Tu quoq; non dubio frontem laxare seueram
Tandem ausus risu Proteu. uerùm una peremptum
Plorat adhuc natum Thetis, & crudelia diuûm
Numina, crudeles Parcas miseranda lacessit,
Ac precibus mixtas obliquans sæua querelas,
Exitijq́ reum citat, & conuitia fundit.
Tum uix passa thoro primos accumbere diuûm
Procurrit turbata comas, & pectore nudo,
Sic dolor ille monet, læuaq́ amplexa uerendi
Genua Iouis, dextraq́ attentans supplice barbam
Talibus affata est: O qui stellantia nutu
Regna quatis, uiden' ut magna de gente dearum
Sola ego perpetuo (quid enim mea uulnera cælem?)
Tabescam luctu, uestrasq́ infesta profanem
Has epulas? quod' nam ob meritum pater optime? certè
Non ego uincla tibi, scis ô, scis ipse parabam
Magne sator, non Corycio tua tela sub antro
Seruabat Thetis anguipedi iurata Typhœo.
Nec nunc mortalis thalamos, humilemq́ maritum
Conquerimur: fuerint Parcarum uellera iustis
Inuida connubijs, liceat timuisse tonanti.
Quanq́ ô (sed taceo) cur autem summe deorum,
Cur meus Aeacides Latoia tela cruentat
Te minor? an' ne etiam sobolem damnauimus ipsæ,
Aut faciem Titani tuam? sed uertite quæso,
Me quoq; iamdudum in silicem, nec marmora solùm
Tristibus æternùm lacrymis Sipyleia manent.
Hos certè ingrato cineri, mutisq́ sepulcris,
Quando aliud quid sit, genitrix persoluat honores:
Si neq; perpetuæ saltem illum munere laudis
Dignaris pater, & Lethen parua accolet umbra.
Talia uerba refert, genibusq́ affixa tonantis
Hæret inexhaustum lacrymans, sparsisq́ capillis.
Iamq́ deos omnes dictis, & imagine mœsta
Flexerat, inuidiam sensit, uultusq́ retorsit
Ad Venerem Phœbus. tum diuam pauca moratus
Subleuat omnipotens, uerbisq́ ita mulcet amicis:
Ne crede æterno incisas adamante reuelli
Posse deûm leges, stant omne immota per æuum
Quæ triplices neuere colus, nec funera nati
Flet Thetis una sui. cõmunes desine casus
Adnumerare tibi, ac totam hanc circumspice turbam:
Scilicet inuenies consortes undiq; luctus,
Me quoq; in his: siquidem transegit Opuntia cuspis
Ductorem Lyciæ, & moribundum in puluere mersit.
Nec tu digna tamen, fateor (ni fata repugnent)

Quæ tam sæua gemas, quæ mortales Hymenæos
Nerei pertuleris, nec solus Apollinis arcus
Pignora diuarum Phrygijs tamen obruit aruis.
Est etiam cui Memnoniam Pallantias urnam
Imputet. atque adeò tristes ut pectore curas
Excutias, animumque leues, reddetur Achilli
Ingens tantorum precium (mihi crede) laborum:
Nam neque Cerbereos rictus, nec Erynnidas atris
Anguibus implicitas, inamœnaque tartara passus
Elysium tenet. hic magna uenerabilis umbra
Mutatis pulchram auspicijs sibi Colchida iunget
Solis & Oceani uoluenti progener æuo.
Vtque Rhodos Solem, Venerem Paphos, atque Cythera,
Iunonemque Samos, Cereremque Typhoias Aetne,
Me mea Creta colit, sic nato candida Leuce,
Leuce, quæ Scythicis procul insula personat undis,
Templa tuo ponet. nautis hic ille sub alto
Fata canet luco uenturæ nuntia sortis.
Adde, quòd & pulchro tradetur pulchra marito
Tyndaris Aeacidæ stellis fulgentibus ardens:
Meque dabit socerum, thalamis en sternuit istis
Pulcher Hymen, grataque uices sortita uoluptas
Iam nunc diuiduos iuueni despondet amores.
Vtque tuos artus nunc dulci Gratia nodo,
Nunc Paphie roseis nectit Vulcane lacertis:
Sic illum formosa Helene, formosa Cytæis
Auferet alternum, & lentus festa otia ducet.
Famaque (ne dubita) centeno gutture uestros
Indefessa canet, cœloque æquabit honores.
Audiet hos, & quem torrenti flammeus astro
Carcinus æstiferis latè dispescit arenis:
Et quos Herculeæ summorunt orbe columnæ,
Atque hominum primi Blemyæ, quosque altior axis
Cogit Hyperboreos subter durare triones.
Nulla uirûm gens, nulla dies, nusquam ulla tacebit
Posteritas, nulla teget inuida nube uetustas.
Quippe deûm sancta nascetur origine uates,
Qui lucem æternam factis immanibus addat,
Qui regum fera bella tonet, grandique tremendas
Obruat ore tubas, cuius uocalia Siren
Pectora, & Aonidum miretur prima sororum.
Ille tuum Theti Peliden uenientibus annis
Dedet honoratum, serisque nepotibus unum
Thessalus exemplum uirtutis habebitur heros.
Quondam etiam nostro iuuenis de sanguine cretus
Dux bello inuictus, Gangen domiturus, & Indos,
Atque Semiramias fracturus cuspide turres,
Felicem tanto præcone uocabit Achillem:

Et dubi-

Et dubitabis adhuc obductæ nubila frontis,
Atq; importunas Euris mandare querelas?
Quin audes laxare animum, uultusq; priores
Induis, & lætis hilarem te cœtibus infers?
Dixerat, illa oculis iamdudum absterserat imbrem
Læta omnem. ætherio grates agit inde tonanti,
Instauratq; comas, cultusq;, habitusq; decoros
Accipit. hic diuam glaucarum tota sororum
Circunfusa cohors studio excolit, ipsa sibi obstat
Sedulitas. pars multifidi discrimine dentis
Cæsariem comit, molli pars colligit auro
Effusam, pars fingit acu, crinemq; lapillis
Spargit Hydaspæis, hæ baccas auribus addunt,
Restituuntq; sinus, illa aurea cingula donat,
Donat Erythræis hæc plena monilia conchis.
Lætantur Nereusq; pater, grandæuaq; Doris.
Continuò redit ille decor, suffusaq; pulchris
Fax radiat tranquilla genis. procul exulat omnis
Tristitia, insuetam tentant noua gaudia mentem.
Haud aliter uerno cùm pulsa rosaria nimbo
Frondentis rutilum uirgæ spoliantur honorem,
Defluit expirans dominæ cruor, ictaq; lapsis
Commoritur folijs halantum gratia florum.
Ast ubi mox clarum iubar aureus exeruit sol,
Augescunt recidiua nouis tum germina truncis,
Lætaq; natiuas ostentat purpura gemmas.
Iamq; implere fidem diuini cœperat oris
Aeacides thalamo, & templis, & honoribus auctus:
Cùm partum ingentem memor extulit Ilithyia.
Hermæo prætenta sinu fuit inclyta quondam
Vrbs toti prælata Asiæ, Bœbeius illam
Coniugis extinctæ monimentum nobile Theseus
Esse dedit Smyrnes, arcemq; in monte locauit
Prospectantem undas semel, & sua tecta tuentem,
Quo flet mœsta silex Niobe, Niobesq; sepulcrum.
Hic placido fluit amne Meles, auditq; sub altis
Ipse tacens antris meditantes carmina cycnos.
Hæc uatem eximium tellus, ita sancta uetustas
Credidit, hæc illum dias in luminis oras
Prima tulit. pater Aonij deus incola luci
Ductare assuetus thiasos, sacrisq; sororum
Responsare choris, & par contendere Phœbo.
Furtiuo pulchram implerat Critheida fœtu:
Inde capax nato ingenium, largusq; uerendæ
Scilicet haustus aquæ, primo (si credimus) ille
Vagitu horrisoni sternebat murmura ponti,
Pacabat uentos, mollibat corda ferarum.
Ipsa etiam lacrymas Sipyleia fundere cautes

Destitit

Destitit audito. reptabat maximus infans
Fluminis in ripa, reptantem mollibus ulnis
Nais areniuagum rapiebat sæpe sub amnem
Ostensura patri, & rursum exponebat in ulua
Flore breues cinctum, aut apio rorante capillos.
Vosq; Etheocleæ (ni mendax fama) sorores
Misistis lectas Horarum à fonte corollas,
Flauaq; uirgineam puero immulsisse papillam
Dicitur Actæo ceu quondam Pallas Erechtheo.
Ipse ut iam certo uestigia ponere nisu,
Vtq; datum uaria uoces effingere lingua,
Gaudebat calamos Hybleis iungere ceris,
Dilectos Bromio calamos. gaudebat & uncam
Ore inflare pio, ac digitis percurrere loton.
Grande tamen calami reboant, grande unca remugit
Tibia, sæpe illum uicina Faunus in umbra
Demirans, aureis tacitus tendebat acutas,
Et subitò puerum Satyri cinxere theatro,
Cùm Satyrisq; feræ, sed quæ nil triste minentur,
Cumq; feris syluæ, sed quæ alta cacumina moent,
Multifidæq; sacris adnutent legibus auræ.
Ipsi quinetiam riguo Pactolus, & Hermus
Certatim affluxere auro, iussosq; tacere
Ripa ab utraq; suos Mæander misit olores:
Mæander sibimet refluis sæpe obuius undis:
Mæander sub humum pudibundo flumine labens:
Quòd puerum ignarus Carpon, dum ludit in unda,
Delicias nati, mox natum merserat alueo
Infelix genitor: sed uenti id crimen amantis.
Verùm ubi primæuæ dubio se flore iuuentæ
Induit, ac plenis adoleuit fortior annis,
Carmen amat, carmen, prò maxima numina uatum,
Carmen Apollineo tantum modulabile plectro,
Carmen Caucaseas silices, cautemq; Sicanam
Quod trahat, & rigidi leges infringat Auerni,
Exarmetq; Iouis minitantem fulmine dextram.
Iamq; insana sacrum uis, insertusq; medullis
Exstimulat uatem Aeacides, iam parturit altum
Mens opus, & magnis animosa accingitur ausis.
Ille tamen quænam ora sui, qui uultus Achilli,
Quíue oculi, quantus maternis fulguret armis,
Scire auet, ah nimius uoti, uiolentaq; fundens
Murmura, terribilem tumulo ciet improbus umbram.
Continuò Sigæus apex concussus in æquor
Procumbit, raucumq; gemit Rheteia contra
Littora, & effusis tremit ardua fontibus Ide,
Semiustumq; cauo Xanthus crinem abdidit antro.
Ecce tuens toruum, nec uati impunè uidendus

Ph[illegible]

Phthius honoratis heros adstabat in armis:
Qualis Peliaca Teucros obtriuerat hasta
Priamiden uersa à Danais dum quæreret ira
Vltor, & heu fluuijs miseros, campisq; fugaret:
Flammeus ignescit thorax, auroq; minatur
Terrifico radiatus apex, in nubila surgit
Fraxinus, & longa rursum Hectora uulnerat umbra;
Ipse ardens clypeo ostentat terramq;, fretumq;,
Atq; indefessum Solem, Solisq; sororem
Iam plenam & tacito uoluentia sidera mundo.
Ergo his defixus uates, dum singula uisu
Explorat miser incauto, dum lumina figit,
Lumina nox pepulit, tum uerò exterritus hæsit:
Voxq; repressa metu, & gelidos tremor impulit artus.
At iuuenem sacer Aonium miseratus Achilles,
Quandoquidem Saturne tuas inflectere leges,
Haud licitum cuiquam, clypeo excipit, oraq; iungens
Inspuit augurium, baculum dat deinde potentem
Tiresiæ magni, qui quondam Pallada nudam
Vidit, & hoc raptam pensauit munere lucem,
Suetus inoffensos baculo duce tendere gressus.
Nec deest ipse sibi, quin sacro instincta furore
Ora mouet, tantiq; parat solatia damni.
Aeaciden tamen, Aeaciden cœlo æquat, & astris,
Aeaciden famæ leuat arduus alite curru,
Vnum Dardanidis, unum componit Achiuis
Aeaciden, unum antè omneis miratur, amatq;.
Ac primùm irarum causas, trepidiq; tumultus
Expedit, utq; luem neglecta induxerit ægris
Relligio populis, ut regem irritet amantem
Thestorides, ut acerba fremens, uix temperet ipso
Ense puer Thetidis, uix magni sanguine Atridæ
Abstineat, diuæ admonitu, quæ iurgia contrà
Dux ferat incensus dictis, quo uulnera Nestor
Melle riget, quantum amisso dux frendeat alter
Munere, quos nato genitrix exoret honores,
Quid doleat Iuno, cœlo quid portet ab alto
Insidiosa quies, quæ rex obliquet inertis
Tentamenta fugæ, faciat Laertius heros
Quantum operæprecium, cum dulcibus aspera miscet.
Cùm uaga clamosæ reprimit conuicia linguæ,
Cùm suadet durent castris, præsagaq; monstrat
Fata deûm, memorat platanum, infantesq; uolucres
Cum matre absumptas, uersumq; in saxa draconem.
Quo Pylius fremat ore senex, ut pacta, fidemq;
Deploret, dextrasq; datas, ut fulmina narret
Missa polo, ac pretium ostentet uictoribus urbem.
Quæ facies Danaûm, cùm sese in munia Martis

Accingunt

Accingunt, quantum dux ore, & pectore, & armis
Emineat. tum Pieridas sua numina rursum
Consulit, Hectoreasq́ Agamemnoniasq́ phalangas
Enumerans, ipsos icto mox fœdere amantis
Committit, uictumq́ rapit Phryga nubibus atris,
Victorem Atriden necopino uulnerat arcu.
Tum pugnam instaurans toto dat funera campo
Haud dubitans alta Tydiden strage cruentum
Dardanio, Lycioq́ duci, totidemq́ repentè
Obiectare deis, Glauci pòst munere pulchro
Insignem auratis ostentaturus in armis.
Quid nunc Sidonio tentatam Pallada peplo,
Quid memorem lacrymas Thebææ coniugis, & te
Parue puer cristas, & cassidis æra timentem?
Teq́ heros longè gradientem, & torua tuentem,
Quassantemq́ procul metuendam cuspidis umbram,
Atq́ ausum corde impauido, solum Hectora contra
Stare diu? quid te populorum fata duorum
Lancibus æquantem imparibus, rex magne deorum
Aut miseros tonitru Danaos, & lampade sęua
Terrentem? quid te uallo, castrisq́ minantem
Priamida armipotens? his rursum adiungitur ardens
Heu precibus nihil, & donis inflexus Achilles,
Exceptusq́ Dolon, & somno proditus heros
Othrysius, tacitaq́ auersi nocte iugales,
Qui superent candore niues, qui cursibus æquent
Flamina. mox ipsi ferro, telisq́ repulsi
Ductores Danaûm, clypeoq́ interritus Aiax
Tutari sociam classem, Iliacumq́ paratus
Ductorem, & ferrum, & flammam exceptare, Iouemq́.
Quem cæsto tamen Idalio, coniunxq́, sororq́
Implicat, & somni facies mentita uolucrem,
Dum pater æquoreus fessis aspirat Achiuis.
Nec mora, Peliacis cùm longè horrendus in armis
Emicat, & nubem belli defensat Achiuis
Actorides, ac sanguineo Sarpedona campo
Obruit, heu magni prolem Iouis. inde secundis
Elatus rerum, Balium, Xanthumq́ iugales,
Quos Zephyro peperit geminos Harpyia Podarge:
Et te captiuo funalem Pedase collo
Igneus extimulat, Scææq́ in limine portæ
Concidit, ah tanti nimium securus amici.
Nam quid Panthoïden fœdantem sanguine crineis
Illos, prò dolor, argentoq́ auroq́ micanteis:
Quid primos querar heroum pro corpore functo
Certatim obnisos inter se haud cedere certos,
Atq́ animam exanimum funus super exhalantes?
Ecce suum tandem cantor Smyrnæus Achillem

Suscitat

Suſcitat,ardentem clypeo, atq; Hyperionis orbem
Orbe laceſſentem pulchro,& cœleſtibus armis,
Ingentiq; manu Centaurica tela tenentem,
Atq; immortaleis adigentem in prælia bigas.
Hic uerò obuerſis uictoria remigat alis,
Dum rapit inferias,dum curribus ille,uirisq;,
Atq; armis,& equis minitantem infeſtior implet
Xanthon,& arſuras anguſtat cædibus undas.
Vix ego nunc ſi mille ſonent mea pectora linguis,
Voxq; adamante rigens,atq; indefeſſus anhelet
Spiritus infuſum totos pæana per artus,
Bella deûm narrem,terram ipſam immane gementem,
Clangentemq; polum,Martemq; in iugera ſeptem,
Porrectum multoq; comas in puluere merſum,
Aegidaq; horrificam,protectamq; Aegide pectus
Pallada,nil magni metuentem fulmina patris,
Imbellemq; deum Venerem.& te Phœbe tridenti
Summittentem arcus,& te Latonia uirgo
Iam pauidam,ac uacua linquentem caſtra pharetra.
Nec ſi Caſtalios ipſis à fontibus amnes,
Hauriat os auidum, nec ſi Pirenida lympham,
Pimplæosq; bibat latices,æquare canendo
Hectora ſanguineum,uiolentumq; auſit Achillem.
Hectora pro patria chariſq; penatibus unum
Stantem animis contrà. qualis draco paſtus amaros
Per brumam ſuccos,uenientem expectat iniquus
Paſtorem,& tumido furiatus felle cruentum
Spectat,hians immane,cauoq; aduoluitur ingens.
Aeaciden autem cædem,& crudele ferentem
Exitium. qualis uaſti canis Orionis
Per noctem exercet radios,ſæuumq; minatur.
Iamq; illum ante oculos amborum,ante ora parentum
Raptatum Hæmonio circum ſua mœnia curru,
Iam furius Patrocle tuum,Priamumq; ſuperbos
Porrectum ante pedes,atq; auro ſupplice uictum,
Dixerat inuictum iuuenem,lamentaq; ſæua
Iliadum,mœſtoſq; rogos,cineremq; ſepultum:
Cùm ſubitò in ſomnis Ithaci experientis imago
Viſa uiro,ſic ampla humeros,ſic pectora fundens,
Sed letale gerens uulnus: namq; inſcia nati
Dextera quæſitum per cærula uaſta parentem
Protinus æquoreæ uiroſo trigonos ictu
Perculerat,ſiue ira deûm,ſeu fata iubebant.
Atq; ait: ò magnæ qui princeps debita laudi
Præmia perſoluis,qui lenta obliuia ſeclis
Excutis,& ſeros famam producis in annos,
An'ne tot exhauſtos nobis terraq; mariq;,
Lethæo merſos fluuio patiere labores?

Nec sua reddetur uirtuti gloria merces?
Namq; licet uirtus semet contenta quiescat,
Sola tamen iustos uirtus adsciscit honores,
Solaq; se merito laudum fulgore coronat.
Quinetiam ignaris præferre nepotibus optat
Prima facem, ac monstrare uiam, quæ tendat in altum
Culmen, & è celso scandenti porgere dextram.
Quem neq; posteritas, neq; tangit fama superstes:
Nempe alijs exempla, sibi uitam, inuidet amens.
Ergo sub Iliacis tractantem prælia muris
Graius Achilleis populus donauerit armis:
Tu uerò emenso quæ gessi plurima ponto,
Quæq; tuli, nullo uates dignabere cantu,
Quem solum uocat iste labor, cui pectore pleno
Defluit illa meæ felix opulentia linguæ.
Incipe, namq; adero, & præsens tua cœpta iuuabo.
Hæc ait, & pariter somnusq;, Ithacusq; recessit.
Ille nouo rursus musarum percitus œstro
Concinit abiegnæ Danaos compagibus alui
Occultos, & equi molem, fraudemq; Sinonis,
Indicijq; metu præclusum pollice fauces,
Anticlon Ortygiden, populataq; Pergama flammis,
Disiectasq; rates, patriumq; à Pallade missum
Fulmen, Oiliden q; ignes, & sulfura fixo
Pectore proflantem, teq; importunè Caphareu,
Nec faciles Ciconas, fortunatosq; ciborum
Lotophagos, uinoq; grauem Cyclopa per antrum
Exporrectum ingens, humanaq; frusta uomentem
Mixta mero, inq; bouis constrictos tergore uentos,
Et Lamium Antiphaten, & uirgam, & pocula Circes,
Cimmerionq; domos, Euerridenq; locutum
Vera senem, fusoq; allectos sanguine maneis,
Et maris illecebras, uocemq; impunè canoræ
Virginis auditam, Scyllamq;, auidamq; Charybdin,
Lampetienq; patri uiolata armenta querentem,
Immersosq; undis socios, ipsumq; natantem
Littus ad Ogygies, & Atlantidos antra Calypsus,
Neptunumq; iterum uentosq; undasq; cientem,
Leucotheamq; piam, Cercyræosq; recessus
Hospitio faciles, subitumq; in gurgite montem,
Assertumq; larem tandem, ultricesq; sagittas.
Ergo tegunt geminæ uictricia tempora laurus
Vatis Apollinei, geminis ergo arduus alis
Fugit humo, celsumq; altis caput intulit astris,
Par superis, ipsiq; Ioui, quò nulla rebellis
Spicula liuor agat, quò nulla aspiret iniquæ
Tempestas fœda inuidiæ. sic eminet extrà
Liber, & innocuus, toto sic ille sereno

Perfruitur

Perfruitur gaudens, magni ceu purus Olympi
Supra imbres uertex, & rauca tonitrua ſurgit,
Deſpectatq; procul uentorum prælia tutus.
Quo nunc diuitias animoſi carminis ore
Exequar? haud illi plena ſe conferat urna
Hermus, & aurata radians Pactolus arena,
Et Tagus, & Durius, latebris quodq; eruit audax
Dalmata, quodq; procul Beſſus rimatur, & Aſtur,
Fuſile Callaica quodq; in fornace liqueſcit,
Decolor in toto quodq; inuenit Indus Hydaſpe,
Quemq; Rhodos fuluis hauſit de nubibus imbrem,
Quodq; manu dea cæca tenet prædiuite cornu.
Vtq; parens rerum fontes, & flumina magnæ
Suggerit Oceanus terræ, ſic omnis ab iſtis
Docta per ora uirûm decurrit gratia chartis.
Hinc fuſa innumeris felix opulentia ſeclis
Ditauit mentes, tacitoq; infloruit æuo:
Omnia ab his, & in his ſunt omnia, ſiue beati
Te decor eloquij, ſeu rerum pondera tangunt.
Nam quæ tam uarium Memphitis ſtamen arundo
Separat, aut quæ ſic Babylonos texta potentis
Solicita pinguntur acu, quæ tanta colorum
Gloria, cum pinnis Zephyri rorantibus adſunt:
Quantus honos uocum, q; multis diues abundat
Floribus, & claris augeſcit lingua figuris?
Siue libet tenui uerſum deducere filo,
Seu medium confine tenet, ſeu robore toto
Fortior aſſurgit: ſeu uena paupere fertur
Aridius, celeri ſeu ſe breuis incitat alueo,
Gurgite ſeu pleno, denſisq; opulentior undat
Vorticibus, ſiue humentes læto ubere ripas
Dædala germinibus uariat, maiore nec unquam
Sermo potens meminit ſe maieſtate loquentem.
Quòd ſi facta uirûm uicturis condere chartis,
Flectere ſi mauis orando, & fingere mentes,
Hunc optato ducem: non cauſas doctius alter,
Perſonamq;, locumq;, modosq;, & tempus, & arma,
Remq; ipſam expediat, dum nunc iactantior exit,
Nunc contorta ruit, nunc ſe facundia profert
Simplicior, uaria nunc floret imagine rerum.
Dulcius eloquium nulli, nec apertior unquam
Vis fandi fuit, aut quæ mentibus acrior inſtet.
Indole quemq; ſua pingit, ſua cuiq; decenter
Attribuit uerba, & mores, unumq; tenorem
Semper amat, meminitq; ſui, ſcit & unde mòueri,
Et quo ſit prodire tenus, fuſumq; gubernat
Arte opus, & medijs prima ac poſtrema reuincit.
Nunc teneras uocat ad lacrymas, nunc igneus iram

Suſcitat, interdum retrahit, probat, arguit, urget.
Nunc noua ſuſpendunt auidas miracula mentes,
Fœta bonis, ipſum utiliter celantia uerum.
Quicquid honorato ſapiens canit ore uetuſtas,
Doctaq; multijugæ poſt hunc diuortia ſectæ,
Hinc hauſtum. ſiue infantis cunabula ſecli,
Seu conſpirantes pugnaci fœdere cauſas,
Diſcordemq; fidem, & genitalia ſemina rerum,
Seu potius mundi fines, diuumq; rotatas
Contemplere domos, atq; obluctantia cœlo
Sidera. quæ magnum uis tanta Hyperionis orbem
Torqueat, exhauſtam reparet quo fonte ſororem
Auſam fraternis mediam ſe opponere flammis,
Et ſubitis uiolare diem, lucemq; tenebris.
Conſcia fatorum cùm mens animauerit aſtra,
Vnde tremat tellus, trifida'ne impulſa laboret
Cuſpide Neptuni, cæcis an terga cauernis
Subdat atrox Boreas, noſtrum erupturus in orbem.
Ventorum nunc ille uices, nunc fulminis ortus
Monſtrat, & eliſis crepitantes nubibus auras:
Curq; ruunt imbres, ſubitus cur lumina fulgor
Sic ferit, ut medium credas diſcindere cœlum.
Eſſe deum, mentem immenſam, rerumq; potentem,
Cunctaq; complexum, ſtabili qui lege gubernet
Naturam, mundiq; uices, qui fata ſolutis
Subiuget arbitrijs, qui temperet omnia ſolus.
Eſſe animos lethi exortes, ſed corpore claudi
Ceu tumulo, quos in uarias tamen ire figuras,
Hoc dictante docet tacitæ dux ille cohortis,
Antè ortus memor uſq; ſui, ſibiq; ipſe ſuperſtes.
Quin & præcelſa rationem ſiſtit in arce
Ceu dominam, triſtes in pectore concitat iras,
Viſcera degeneri damnata cupidine paſſus.
Nec tacet, unde æger cruciat dolor, unde rebellem
It furor in rabiem, cur pallent ora timentum,
Genua tremunt, ſtant corda gelu, ſtant uertice crines.
Quæ ſummi ſit meta boni, quæ'ue orbita rectum
Signet iter, quò ſe confundat deuius error,
Quot uirtus fluat in riuos, quo cardine honeſtum
Vertatur, rebus quantum Fortuna caducis
Præſit, ut humanos toleret mens cruda tumultus.
Quæ ciues menſura premat, quo robore leges
Firmentur, plus conſilio res creſcat, an armis
Publica. quas belli tentet dux callidus artes:
Quàm uocum ſit amica fides, q; magna gregandis
Relligio numeris, quantis præſagia ſignis
Conſultes: quantum ſuccos rimata ſalubres
Ardua Pæoniæ ualeat ſolertia dextrę.

Hinc

Hinc & magniloquis uoces creuere cothurnis.
Hinc lasciua datos riserunt compita soccos.
Hinc hausisse iocos teneri creduntur amores,
Quiq; astricta breui claudunt epigrammata nodo.
Quin & Apellæos digitis animare colores
Monstrat, Olympiaco quin is dedit ora tonanti.
Nec faber ille negat, dum nigris mota laborant
Cuncta supercilijs, immortalesq; sequuntur
Astra iubas, sancta dum maiestate tremendum
Excipiunt, magnoq; assurgunt numina patri.
Heroumq; idem facies, & celsa potentum
Ora deûm, uarijsq; horrenda animalia formis,
Diuersasq; urbes, positusq;, habitusq; locorum
Innumeros, sensusq; animorum, carmine pulchro
Naturamq; omnem illa ipsa mirante figurat.
Huic aras, huic templa dedit ueneranda uetustas.
Hunc ære, hunc saxo, fuluoq; colebat in auro:
Hunc unum autorem teneris præfecerat annis,
Rectoremq; uagæ, moderatoremq; iuuentæ:
Hunc etiam leges uitæ agnouere magistrum:
Omnis ab hoc doctas sapientia fonte papyros
Irrigat: hunc proprias olim Gangetica tellus
Transtulit in uoces: huius natalia septem
Quæq; sibi rapiunt studijs pugnacibus urbes:
Hunc & Sithonij patientem iura flagelli
Asseruit patrio uindex Ptolemæus ab amne:
Hunc quoq; captiuo gemmatum clausit in auro
Rex Macedûm, medijs hunc consultabat in armis:
Hoc inuitabat somnos, hinc crastina bella
Concipere, huic partos suetus iactare triumphos.
Et nos ergo illi grata pietate dicamus
Hanc de Pierio contextam flore coronam,
Quam mihi Caianas inter pulcherrima nymphas
Ambra dedit patriæ lectam de gramine ripæ:
Ambra mei Laurentis amor, quam corniger Vmbro
Vmbro senex genuit domino gratissimus Arno:
Vmbro suo tandem non erupturus ab alueo.
Quem super æternûm staturæ culmina uillæ
Erigis, haudquaq; muris cessura Cyclopum,
Macte opibus, macte ingenio, mea gloria Laurens:
Gloria musarum Laurens, montesq; propinquos
Perfodis, & longo suspensos excipis arcu,
Prægelidas ducturus aquas, quà prata supinum
Lata uidet Podium riguis uberrima lymphis,
Aggere tuta nouo, piscosisq; undiq; septa
Limitibus, per quæ multo seruante molosso
Plena Tarentinis succrescunt ubera uaccis.
Atq; aliud nigris missum (quis credat?) ab Indis

Ruminat ignotas armentum diſcolor herbas.
At uituli tepidis clauſi fœnilibus intus
Expectant tota ſugendas nocte parentes.
Interea magnis lac denſum bullit ahenis.
Bracchiaq; exertus ſenior, tunicataq; pubes
Comprimit: et longa ſiccandum ponit in umbra.
Vtq; piæ paſcuntur oues, ita uaſtus obeſo
Corpore ſus Calaber cauea ſtat clauſus olenti.
Atq; aliam ex alia poſcit grunnitibus eſcam.
Celtiber ecce ſibi latebroſa cuniculus antra
Perforat, innumerus net ſerica uellera bombyx.
Ad uaga floriferos errant diſperſa per hortos,
Multiforumq; replent operoſa examina ſuber.
Et genus omne auium captiuis inſtrepit alis.
Dumq; Antenorei uolucris criſtata Timaui
Parturit, & cuſtos Capitoli gramina tondet,
Multa lacu ſe merſat anas, ſubitaq; uolantes
Nube diem fuſcant Veneris tutela columbæ.

ANGELI POLITIANI ELEGIA, SIVE EPICEDION.

In Albieræ Albitiæ immaturum exitum, ad Siſmundum Stupham eius ſponſum.

ET meritò, quis enim tantum perferre dolorem?
Aut quis iam miſeris temperet à lacrymis?
Sed tamen heu fruſtra crudelia ſidera damnas
Siſmunde, & fruſtra numina ſurda uocas.
Proh dolor, ah quantos rapta pro coniuge fletus
Ingeminas, quanto perluis imbre genas,
Solicitasq; fratres pios, miſerumq; parentem,
Inq; tuo tota eſt uulnere nigra domus.
Nigra domus tota eſt, flent mœſti ad limina ciues,
Flent ſocij lacrymis & tua damna pijs.
Ipſe ego qui dudum reges magno ore canebam,
Dardanaq; Argolica Pergama rapta manu.
Heu nil dulce ſonans taceo iam bella, tubasq;,
Et refero ad nigros carmina mœſta rogos:
Ac tecum infauſtus uates conſortia luctus
En repeto, & querulam pectine plango lyram.
Nec Siſmunde tuos gemitus, ægrumq; dolorem
Arceo, ſunt lacrymis funera digna pijs.
Maius habes uulnus ſecreto in pectore, quàm quo
Te deceat madidas non habuiſſe genas.
Nam poteras dudum nulli inuidiſſe deorum,
Dum ſubijt uelis aura ſecunda tuis.
Nunc ubi dira ſuum uertit Fortuna tenorem,
Vxor abeſt, animæ portio magna tuæ.

Vxor

Vxor abeſt, heu heu, ſed qualem nulla tulerunt
Secula, ſed qualem tempora nulla ferent.
Vni, quicquid habet, dederat natura decoris,
Vni etiam dederat gratia quicquid habet.
Candor erat dulci ſuffuſus ſanguine, qualem
Alba ferunt rubris lilia mixta roſis.
Vt nitidum læti radiabāt ſidus ocelli,
Sæpe amor accenſas rettulit inde faces.
Soluerat effuſos quoties ſine lege capillos,
Infeſta eſt trepidis uiſa Diana feris:
Siue iterum adductos fuluum collegit in aurum,
Compta Cytheriaco eſt pectine uiſa Venus.
Vſq; illam parui furtim componere amores
Sunt ſoliti & facili Gratia blanda manu:
Atq; honor & teneri iam cana Modeſtia uultus,
Et decor, & probitas, purpureusq; pudor,
Caſta fides, riſusq; hilaris, moresq; pudici,
Inceſſusq; decens, nudaq; ſimplicitas.
Quæ cuncta in cineres fati grauis intulit hora,
Mors cuncta immiti carpſit acerba manu.
Occidis Albiere prima fraudata iuuenta,
Exigeres uitæ cùm tria luſtra tuæ.
Occidis amborum correpta ante ora parentum,
Occidis ante tui limina mœſta uiri.
Ah dolor, i nunc & rebus confide ſecundis,
Quas Fortuna leui fertq; refertq; manu.
Tolle animum & uicto molire ex hoſte triumphos,
Laurigerum morti ſubijciere caput.
Erige Tænareis radiantia tecta columnis,
Parca tamen rapida te trahet inde manu.
Ingenio, formæ, ualidæ confide iuuentæ,
Albiera ecce graui morte ſoluta iacet.
Tu mihi nunc tanti fuerit quæ cauſa doloris,
Attonito uati mœſta Thalia refer.
Annua pelliti referentem ſacra Ioannis.
Extulerat roſeo Cynthius ore diem,
Cùm celebres linquens Sirenum nomine muros,
Herculeumq; petens regia nata torum.
Candida Syllanæ ueſtigia protinus urbi
Intulerat longæ feſſa labore uiæ.
Pro ſe quiſq; igitur pueri, iuuenesq;, ſenesq;,
Matresq;, & teneræ ſplendida turba nurus
Illius aduentum celebrant, atq; unicus urbis
Eſt uultus, feſto murmure cuncta fremunt.
Eſt uia, Panthagiam Syllani nomine dicunt,
Omnibus hic ſuperis templa dicata micant.
Hic domus æthereas perrumpens Lentia nubes,
Prouehit ad rutilos culmina celſa polos.

Quam propè ridentes submittunt prata colores,
Pictaq; florifero germine uernat humus.
Hîc dum cornipedes primi sub carceris oras
Tyrrhenæ expectant signa canora tubæ,
Regia nata leues gaudet celebrare choreas,
Iamq; nurus certa brachia lege mouent.
Emicat ante alias uultu pulcherrima nymphas
Albiera,& tremulum spargit ab ore iubar.
Aura quatit fusos in candida terga capillos,
Irradiant dulci lumina nigra face.
Tamq; suas uincit comites,quàm Lucifer ore
Purpureo rutilans astra minora premit.
Attoniti Albieram spectant iuuenesq; senesq;:
Ferreus est quem non forma,pudor'ue mouet.
Mentibus Albieram lætis,plausuq; secundo,
Albieram nutu,lumine,uoce probant.
Vertit in hanc toruos Rhamnusia luminis orbes,
Exiguoq; mouet murmura parua sono.
Tum miseræ letale fauens,oculisq; nitorem
Adijcit,& solito celsius ora leuat.
Tantaq; perturbans extemplo gaudia,tristem,
Qua pereat uirgo,quærit acerba uiam.
Hîc Febrim æthereas carpentem prospicit auras,
Exerere Icarius dum parat ora Canis.
Illam Erebo,Nocteq; satam cômitantur euntem
Luctusq;,& tenebris Mors adoperta caput.
Et Gemitus grauis,& Gemitu commixta Querela,
Singultusq; frequens,Anxietasq; ferox:
Et Tremor,& Macies,pauidoq; Insania uultu,
Semper & ardenti pectore anhela Sitis:
Horridus atq; Rigor,trepidæq; Insomnia mentis,
Inconstansq; Rubôr,terrificusq; Pauor.
Marmariciq; trahunt dominæ iuga curua leones,
Ignea queis rabido murmure corda fremunt.
Vertice diua feras ardenti attollit echidnas,
Quæ saniem Stygio semper ab ore uomunt.
Sanguinei flagrant oculi,caua tempora frigent,
Colla madens sudor,pectora pallor obit.
Atq; animi interpres liuenti lingua ueneno
Manat,& atra quatit feruidus ora uapor:
Spiritus unde grauis tetrum deuoluit ôdorem,
Letifera strident guttura plena face.
Sputa cadunt rictu croceo contacta colore,
Perpetuo naris laxa fluore madet.
Nulla quies,nulliq; premunt membra arida somni,
Faucibus in salsis tussis acerba sonat.
Risus abest,rari squallent rubigine dentes,
Sordida lunato prominet ungue manus.

Dextera

Dextera fumiferam præfulgens lampada quassat,
Sithoniasq; gerit frigida læua niues.
Olli templa olim posuit Romana propago:
Abstinuit sæuas nec tamen inde manus.
Sacra illam Actiaco tenuere palatia Phœbo,
Quiq; olim uicus nomine Longus erat.
Area quinetiam diræ templa ardua febris
Ostendit, Marij quæ monumenta tenet.
Hoc ubi crudelis uidit Rhamnusia monstrum,
Exacuit sæuo lurida corda sono.
Aspicis hanc, inquit, uirgo sata nocte puellam,
Cuius & hinc radijs ora serena micant.
Quæ gaudet fati, sortisq; ignara futuræ,
Quam digito atq; oculis densa caterua notat.
Hanc niue tu gelida, rapidis hanc infice flammis.
Sic opus est, uires sentiat illa tuas.
Dixerat, & pariter gressumq; auertit, & ora:
Non oculos poterat iam tolerare truces.
Continuò ardentes stimulis citat illa leones,
Sæpius & ducto uersat in orbe facem.
Intereà humentem noctis uariantia pallam
Hesperus in rutilo sparserat astra polo.
Albiera in patrios iam candida membra penates
Intulerat, molli constiteratq; toro:
Iam tenero placidum spirabat pectore somnum,
Venit ad obstrusos cùm dea sæua lares.
Quò dea? quò tendis? non te lacrymabilis ætas,
Non te forma mouet? non pudor? aut probitas?
Non'ne mouent lacrymæq; uiri? lacrymæq; parentum?
Mortalem potes ah perdere sæua deam?
Limina contigerat, tremuerunt limina, pallor
Infecit postes, & patuere fores.
Virgineum petit illa torum, pauidæq; puellæ
Pectore ab obscœno talia dicta refert:
Quæ placidam carpis secura mente quietem,
Et fati & sortis nescia uirgo tuæ:
Nondum sæua meæ sensisti uulnera dextræ,
Quæ tibi ego, & mecum quæ tibi fata parant.
Stat uacua tua Parca colo moritura puella,
Ne geme, cùm dulce est uiuere, dulce mori est.
Sic ait, æstiferamq; excussit lampada, & acres
Virginis iniecit dura sub ossa faces.
Tum letale gelu inuergens, guttasq; ueneni,
Inserta heu uenis effugit inde nece.
Excitat illa graui geminos clamore parentes,
Aduocat absentem nuntia fama uirum.
Vicinæ extemplò matres, trepidæq; puellæ
Conueniunt, tenе. as imbre rigante genas.

Iam

Iam fera uirgineas populatur flamma medullas,
 Iam gelida torpent horrida membra niue.
Liquitur infelix,non ars operosa medentum,
 Non facta à misero coniuge uota iuuant,
Liquitur,& quanquam diræ uestigia mortis
 Cernit,& extremum sentit adesse diem:
Corde tamen gemitum premit,& spem fronte serenat,
 Tristitiamq; acie dissimulante tegit.
Scilicet augeret trepidi ne dura mariti
 Lamenta, & curas anxietate graues.
Iam decima infaustam referebat lampade lucem
 Cynthius,& picea texerat ora face,
Cùm miseræ extremus iam presserat error ocellos,
 Fugerat heu uultus,fugerat ore color.
Aspicit illa tamen dulcem moritura maritum,
 Illum acie solum deficiente notat.
Illius aspectu morientia lumina pascit,
 Mens illum è media morte reuersa uidet.
Quis tibi nunc Sismunde dolor,cùm uirginis artus
 Aspiceres anima iam fugiente mori?
Non tamen illa tui,non illa oblita parentum
 Te uocat,& tales fundit ab ore sonos:
Pars animæ Sismunde meæ,si coniugis in te
 Quicquam iuris habent ultima uerba tuæ,
Parce precor lacrymis, uixi, cursumq; peregi,
 Iam procul à uobis me mea fata uocant.
Immatura quidem morior,sed pura sub umbras
 Discedam & nullis sordida de maculis.
Discedam uirgo,facibus nec uicta maritis
 Cessi, coniugij nil nisi nomen habes.
Est mihi dulce mori,uitamq; impendere famæ,
 Edita mortali conditione fui.
At nisi nunc morerer fueram moritura subinde,
 Est mihi dulce etiam te superante mori.
Nil mihi iam poterant anni conferre seniles,
 Vita breuis longi temporis instar habet.
Mi dederat teneri leges natura pudoris,
 Mi dederat mores cum probitate pios,
Nil mutari in me cuperes,nisi tristia fata:
 Humanæ uici conditionis opus.
Vidi ego te summi defunctum muriere honoris,
 Vidi omnem festa pace nitere domum.
Et nisi me gemini possunt nil flere parentes.
 Parce igitur manes sollicitare pios.
Parce precor,lacrymis coniux: sic lætus in auras
 Euadet tenues spiritus inde meus.
Mœsta sed amborum nimis ah nimis ora parentum
 Solare,heu nostro torpet in ore sonus.

Heu

Heu rapior, tu uiue mihi, tibi mortua uiuam,
  Caligant oculi iam mihi morte graues.
Iamq; uale ô coniux, chariq; ualete parentes.
  Heu procul hinc nigra condita nocte feror.
Sic ait, & dulcem moriens complexa maritum
  Labitur, inq; illo corpus inane iacet:
Corpus inane iacet chara ceruice recumbens
  Coniugis, heu fati tristia iura grauis.
Hoc licuit uobis, ô ferrea pectora Parcæ.
  Credo ego iam diuûm numina posse mori.
Quis nunc quis gemitus miserorum & uerba parentum
  Nesciat in tantis heu repetita malis?
Ora rigat lacrymis frater, rumpitq; capillos
  Mœsta soror, teneras & secat ungue genas.
Non secus Hectoreo Troianæ in funere matres
  Fleuerunt scissis publica fata comis.
Implentur clamore lares, clamore resultant
  Atria, luctisonis fletibus aula fremit.
Heu quid agas coniux? quæ uocem in uerba relaxes?
  Quo fletu incuses tristia fata miser?
Non lacrymas miserandus habes, non uerba dolentum,
  Attonitus pigro torpet in ore sonus.
Extinctæ ingeminas tantùm misera oscula, & arctè
  Impedis amplexu frigida membra tuo:
Dilectosq; premis uultus, premis ora, nec ullum
  Inuenit inclusus pectore luctus iter.
Quoq; magis mersum premis alto in corde dolorem,
  Hoc magis ille furit, æstuat atq; magis.
Sic magis inclusus furit intra obstacula torrens,
  Quæ si dimoueas, lenior inde fluet.
Quin etiam inuisæ rupisses uincula uitæ,
  Coniugis ut manes prosequerere pios.
Sed prohibent fratres, & blandi cura parentis,
  Sed prohibent socij pectora fida tui.
Iam uirgo effertur nigro composita feretro,
  Desectas humili fronde reuincta comas.
Heu ubi nunc blandi risus, ubi dulcia uerba,
  Quæ poterant ferri frangere duritiem.
Lumina sidereas, ubi nunc torquentia flammas,
  Heu ubi puniceis æmula labra rosis?
Proh superi, quid non homini breuis eripit hora?
  Ah miseri, somnus, & leuis umbra sumus.
Non tamen aut niueos pallor mutauerat artus,
  Aut gelido macies sederat ore grauis:
Sed formosa leuem mors est imitata soporem,
  Is nitidos uultus, oraq; languor habet.
Virginea sic lecta manu candentia languent
  Liliaq; & niueis texta corona rosis.

Hic

Hic ceu nulla prius fuerint lamenta, nouatur
Luctus, & indignis imbribus ora madent.
Præcedit iam pompa frequens, iam mœsta sacerdos
Verba canit, sacris turribus æra sonant.
Funerea ciues pullati ueste sequuntur,
Et spargunt mœstas ore madente genas.
Densaq; plebs uidui deplorant fata mariti,
Atq; illum digito, luminibusq; notat.
O quantum impexi crines, oculiq;, genæq;
Noctis habent? quantus nubilat ora dolor?
Quid nunc exequias celebres, opulentaq; dicam
Munera? quid donis templa referta pijs?
Omnis ceratis radiat funalibus ara:
Omnis odoratis ignibus ara calet:
Aeternamq; canunt requiem, lucemq; uerendi
Sacricolæ, & lymphis corpus inane rigant.
Et tandem gelidos operosi marmoris artus
Includit tumulus, & breue carmen habet.
Hoc iacet Albieræ pulchrum sub marmore corpus.
Nulla quidem tantùm marmora laudis habent.
Exornat tumulum corpus, sed spiritus astra.
O quanta accessit gloria, lausq; Polo.

AD LAVRENT. MEDICEM.

Cùm referam attonito Medices tibi carmina plectro,
Ingeniumq; tibi seruiat omne meum,
Quòd tegor attrita ridet plebecula ueste,
Tegmina quòd pedibus sint recutita meis,
Quòd digitos caligæ disrupto carcere nudos,
Permittunt cœlo liberiore frui,
Intima bombicum uacua est quòd stamine uestis,
Sectaq; de cæsa uincula fallit oue,
Ridet, & ignauum sic me putat esse poetam,
Nec placuisse animo carmina nostra tuo.
Tu contrà effusas toto sic pectore laudes
Ingeris, ut libris sit data palma meis.
Hoc tibi si credi cupis, & cohibere popellum,
Laurenti uestes iam mihi mitte tuas.

AD EVNDEM GRATIARVM ACTIO.

Dum cupio ingentes numeris tibi soluere grates
Laurenti, ætatis gloria prima tuæ,
Excita iamdudum longo mihi murmure tandem
Astitit arguta Calliopæa lyra:
Astitit, inq; meo preciosas corpore uestes
Vt uidit, pauidum retulit inde pedem:
Nec potuit culti faciem dea nosse poetæ,
Corporaq; in Tyrio conspicienda sinu.
Si minus ergo tibi meritas ago carmine grates,
Frustrata est calamum diua uocata meum.

Mox

Mox tibi ſublato modulabor pectine uerſus,
Cultibus aſſuerit cùm mea muſa nouis.

IN ARIDAM POPVLVM, QVAE REPENTE ante domum Laurentij reuiruit.

Quod rediuiua nouas diffundit uertice frondes
Quæ medicam ſurgit populus ante domum,
Cui quondam Ogygio fierent cùm ſacra Lyæo,
Admouit rapidas ebria turba faces.
Quid mirum? Herculeis nam cùm Laurentius armis
Æmulus, Auſonios temperet arte lares,
Ipſe ſuas iuueni Tyrinthius explicat umbras,
Implicet ut meritum lecta corona caput.
Sic quoniam dextro modulatur Apolline carmen,
Antè ſuas Lauri circumiere comas.
Nunc igitur duplici crines lambente corona,
Se bello oſtentet, ſeq́ ualere toga.

DE CANE HEBRO AD LAVRENtium Medicem.

Quod canis Heſperio Medices tibi miſſus ab Hebro
Terribiles uaſto ſtrangulat ore feras:
Aſt hominem pauido metuit contingere rictu,
Nil mirum, domino conuenit ille ſuo:
Sic tua nam ſontes Laurenti pœna coercet,
Sic referunt abs te præmia digna pij.

AD FONTIVM M. CCCCLXIX. ætatis ſuæ anno XIII.

Dulce mihi quondam ſtudium fuit, inuida ſed me
Paupertas laceros terruit uncta ſinus.
Nunc igitur quoniam uates fit fabula uulgi,
Eſſe reor ſatius cedere temporibus.

CAROLO MARSVPINO.

Carle quid obſtruſas ſapientum quærere mentes,
Quid properas tetricos conſuluiſſe ſenes?
Te decet exactos mordaci claudere uerſus
Pumice, delicias & celebrare tuas.
Vt cantata nouo ſe carmine iactet amica,
Subijciatq́ leues nuda Thalia iocos.
Par eſt nequitia iuuenes gaudere proterua,
Hanc Venus ætatem uendicat ipſa ſibi.
Si ſapis ergo graues procul ò procul exige chartas,
Non facit ætati muſa ſeuera tuæ.
Vince Philetæos molli cum carmine luſus,
Inuideat teneris Græcia docta modis.
Sic tibi purpurea geminus cum matre Cupido
Imponet meritæ myrtea ſerta comæ.
Æternamq́ feres ſuper aurea ſidera famam,
Quæ tibi poſt cineres ſola ſuperſtes erit.

AD PONTICVM M. CCCCLXXII.

Pontice uis nostro cumulum superaddere amori,
Inq; dies fieri semper amabilior?
Vis mihi uel tenera iucundior esse puella,
Vis mihi uel geminis charior esse oculis?
Mitte leues numeros, calamo nec parce iocoso,
Mitte tuæ testes carmina nequitiæ.
Si facies, charo fies mihi charior auro,
Et nitido Phœbi sidere fulgidior.
At si non facies, uili mihi uilior alga,
Atq; asini fies stercore sordidior.

IN PAVLVM M. CCCCLXXII.

Quæ tu condideras damnaui carmina nuper,
Nec tua damnaui carmina Paule tamen.
Autor eras, fateor: sed cùm sunt edita Paule,
Autoris non sunt carmina, sed populi.

ANTONIO BENIVENIO MEDICO
Elegia. M. CCCCLXXII.

Vt sonipes geminas attollit Martius aures,
Cùm raucæ belli signa dedere tubæ:
Sic mihi languenti surgunt in pectore uires,
Ingenij laudas cum monumenta mei.
Et meritò, neq; enim tanto sub iudice tutus
Pertimeo uulgi scommata uana rudis.
Nam quoniam Stygiam facile est tibi pellere mortem:
Quam facile inuidiæ frangere colla potes?
Felix cui liceat fati peruertere legem,
Quem propter cymba stet leuiore Charon.
Stamina qui ualeas inuita nectere Parca,
Atq; animas uacua restituisse colo.
Felix grata domus Lycio Beniuenia Phœbo,
Cui sua concessit munera cuncta Deus.
Nanq; Coronidem tibi cedere iussit Apollo,
Iussit & Æmonium cedere Phylliriden.
Ast alius simili frater uirtute recenset,
Quæ medicam surgens herba ministret opem.
Tertius Aonijs satur ille Hieronymus undis
Ad querulam docto barbiton ore canit.
Bissenos alius modò cum transcenderit annos,
Pectore iam canos uincit & ore senes.
Cederet huic Thamiras docti certamine cantus,
Cederet aurata Calliopea lyra.
Argumenta etiam logicis miranda figuris
Implicat, & magnum uersat Aristotelem.
Dij tibi dent Pyliam longe superare senectam
Antoni, Euboicos & superare dies.
Dij tibi dent geminos longùm superesse parentes:
Dij seruent fratres pignora chara tuos.

Tu

Tu modò præcipiti quæ nuper carmina penna
 Scripsimus, ingenij munera parua mei,
Excipe, meq; tuum memori sub mente reconde,
 Mutuaq; alternus pectora seruet amor.

AD XYSTVM CARDINALEM.

Quòd dubia incerto uariantur nubila Phœbo,
 Dum petis Hetruscos maxime Xyste lares.
Quid mirare? tuæ sol ipse umbracula fronti
 Obijcit, & radios temperat ipse suos.
Sic te Xyste uidet, sic te non lædit, & uno
 Tempore, sic geminum perficit officium.
Iure igitur parent homines, cui sidera parent.
 Spes hominum prima es, primaq; cura deûm.

AD EVNDEM.

Tenderet Hetruscam nuper cùm Xystus in urbem,
 Aurea quæ magni signa leonis habet,
Viderat assiduis pallentes solibus herbas,
 Et caua limoso flumina sicca sinu.
Viderat & querulis poscentem uocibus imbres,
 Effusas populum congeminare preces.
Ergo salutiferos suspendit in æthere nimbos,
 Dum pergit Lydas Xystus adire domos.
Inde ubi iam lætus mediæ sese intulit urbi,
 Obtulit & Tuscis ora serena pijs.
Ardua laxato discussit nubila cœlo,
 Et liquido arentem nectare pauit humum.
An quisquam neget esse deum te Xyste, tenentem
 Imperium terris, imperiumq; polo?

AD EVNDEM.

Verba dedi Xysto, decet hæc dare dona poetam,
 Æra decet Xystum reddere, uerba refert.
Verùm habet ille alios, qui dent sibi uerba, fatemur,
 Æra tamen qui nunc det mihi, nullus adest.

AD EVNDEM PROPTER ALIQVOS poetas detractores.

Credebam demens Xystum mihi uerba dedisse,
 Fallebar, uates nam mihi uerba dabant.
Nil queror, insanis mos est dare uerba poetis:
 Dij faciant ne sis Xyste poeta mihi.

AD EVNDEM.

Dicenti te Xyste deum si dona dedisses,
 Quæ petijt, iam te diceret esse Iouem.

IN PICTVRAM PVELLAE QVAE IN delicijs Laurentio Med. est.

Ne dubita, picta est quam cernis uirgo, sed acres
 Hisce oculis flammas eiaculatur amor.
Hisce oculis uocem dedit ars, linguæq; negauit,
 Heu fuge, sed nulla est iam fuga, uulnus habes.

AD FRANCISCVM SALVIATVM.

Quam peto si dederis, dulcis Saluiate salutem,
O quàm conuenient nomina tanta tibi.
Parua peto, dare magna soles, da parua petenti,
Parua tamen nescis si dare, magna dato.
Parua tibi, sed magna mihi sunt ista, rogamus,
De nobis Xysto hæc dicere uerba uelis.
Est iuuenis, te Xyste colit, ueneratur, amatq;,
Spes sibi tu prima es, primaq; cura tibi.
Nec malus est uates, nec pessima carmina condit,
Sed nullo hic uates est tamen ære grauis.
Hoc satis est, diuo mandamus cætera Xysto,
Sat bene perspiciet, quid tua uerba petant.

DE DOMITIO ET MARSILIO.

Audit Marsilius missam, missam facis illam
Tu Domiti, magis est relligiosus uter?
Quis dubitet? tantò es relligiosior illo,
Quantò audire minus est bona, quàm facere.

IN PAMPHILVM.

Mittis uina mihi, mihi Pamphile uina supersunt:
Vis mage quod placeat mittere, mitte sitim.

IN CORYDONEM.

Sum puer exclamas Corydon, subigisq; fateri:
In te reclamat sed tua barba, uir es.

IN MABILIVM.

Innumeræ tibi sunt Mabili in carmine mendæ,
Atq; ubi sint quæris, per mare quæris aquam.

DE ANTONIO TVSCO EXTEMPORALI poeta, ad Fabianum.

Tuscus ab Othrysio Fabiane Antonius Orpheo
Hoc differt, homines hic trahit, ille feras.

IN LAVRENTIVM MEDICEM.

Antè erat informis Laurens tua patria truncus,
Nunc habet ecce suum te tribuente caput.
Namq; tuis nimia est frænata licentia nuper
Legibus, hoc patriæ quis neget esse caput?
Cæca fuit quondam tua dicta Fluentia, sed nunc
Cuncta oculos illi te tribuente uidet.
Ocia namq; pijs statuisti dulcia musis,
Quas patriæ ueros dixeris esse oculos.
Consilium dic esse aures, quo consulis illi:
Quod fugit insidias te duce, nare ualet.
Cùm dederit largas illi tua dextera fruges,
Os habet, hoc totum patria corpus alit.
Impensis ductuq; tuo Volaterra repulsas
Accepit leges, hæc sua dextra fuit.
Penè puer læuamq; manum, clypeumq; dedisti,
Cùm tuta à misera seditione fuit.

Præmia certa manent iustos,rata pœna nocentes:
Hisce urbem pedibus comprobat ire Solon.
Præterea auratos posito squalore capillos
Compsit,& aurata candida ueste nitet.
Hoc decus educti templorum ad sidera sumptus,
Hoc Medicæ præstant ardua tecta domus.
Sic patriam gignis Laurens,educis,& ornas,
Patria sic uero te uocat ore patrem.

IN EVNDEM.

Cui tua gesta licet breuibus comprendere Laurens,
Ille breui cœlum claudet & astra manu.

IN PHILIPPVM FRATREM pictorem.

Conditus hîc ego sum picturæ fama Philippus,
Nulli ignota meæ est gratia mira manus.
Artifices potui digitis animare colores,
Sperataq; animos fallere uoce diu.
Ipsa meis stupuit natura expressa figuris,
Meq; suis fassa est artibus esse parem.
Marmoreo tumulo Medices Laurentius hîc me
Condidit,antè humili puluere tectus eram.

AD LAVRENTIVM EXTEMPORAneum Epigramma.

O ego quàm cupio reducis contingere dextram
Laurenti,& læto dicere lætus aue:
Maxima sed densum capiunt uix atria uulgus,
Tota salutantum uocibus aula fremit.
Vndiq; purpurei Medicem pia turba senatus
Stat circum,cunctis celsior ipse patet.
Quid faciam?accedam?nequeo,uetat inuida turba:
Alloquar?at pauido torpet in ore sonus.
Aspiciam?licet hoc,toto nam uertice suprà est.
Non omne officium turba molesta negas.
Aspice sublimi quem uertice fundit honorem,
Sidereo quantum spargit ab ore iubar.
Quæ reducis facies,lætis quàm lætus amicis
Respondet nutu,lumine,uoce,manu.
Nil agimus,cupio solitam de more salutem
Dicere,& officium persoluisse meum.
Ite mei uersus,Mediciq; hæc dicite nostro,
Angelus hoc mittit Politianus,aue.

AD EVNDEM.

Inuideo Pisis Laurenti,nec tamen odi,
Ne mihi displiceat,quæ tibi terra placet.

IN EVNDEM CVM RVRI QVERNA CORONA frontē redimitum uiderem,ex tempore.

Quàm bene glandifera cingis tua tempora quercu,
Qui ciuem seruas non modò,sed populum.

IN EVNDEM VOTVM.

Det tibi Nestoreos Laurenti Iuppiter annos:
Nestoreum quoniam pectus, & ora dedit.

IN LAVRENTIVM MEDICEM.

Cùm commissa sibi tellus male fida negasset
Semina, & agricolæ falleret herba fidem:
Protinus optatas patriæ tua dextera fruges
Obtulit, & celerem iussit abire famem.
Nec mora, Piscis commutas sedibus urbem
Seruatam, & nimio tempore lentus abes.
Heu quid agis? patriæ Laurens te redde gementi.
Non facta est donis lætior illa tuis.
Mœsta dolet, malletq; famem perferre priorem,
Quàm desiderium patria ferre tui.

IN LAVRENTIVM IVLIVMQVE PETRI filios, fratres pijssimos.

Nec tanta Oebalios tenuit concordia fratres,
Nec tanto Atridas fœdere iunxit amor.
Implicuit quanto Medicum duo pectora nexu
Mitis amor, concors gratia, pura fides.
Vnum uelle animis, unum est quoq; nolle duobus,
Corq; sibi alterna dant, capiuntq; manu.
Esse quid hoc dicam Iuli, & tu maxime Laurens,
An ne duos una mente calere putem?

IN LAVRENTIVM MEDICEM.

Num tibi littorea collectum Anthedone gramen
Diuinum extemplò pectus & ora dedit?
Nil mortale sapis Laurens, sed pectore cœlum,
Sed cœlum lingua, mente, animoq; refers.
Cùm referas cœlum, cœlum tibi præmia fiet:
Tu citò parta tamen præmia serò pete.

IN EVNDEM.

Quicquid habet natura, tibi, & fortuna dederunt,
Sed tamen hæc superas munera consilio.
Nam sunt illa quidem paucis communia tecum,
Maxima consilij gloria tota tua est.
Consilio quid agis, cupiunt imitarier omnes
Laurenti rerum maxime, nemo potest.

IN MARSILIVM.

Mores, ingenium, musas, sophiamq; supremam
Vis uno dicam nomine, Marsilius.

IN LAVRENTIVM MEDICEM.

Nescio quos media cœli de sede petitos
Luminibus radios suspicor esse tuis:
Nam quoties oculos in me conuertis amicos,
Complector cunctas pectore lætitias.
Tunc faciles subeunt musæ, tunc ipse uidetur
Purus Apollinei sideris esse nitor.

At quoties oculos à me deflectis amicos,
Complector nullas pectore delicias:
Non faciles subeunt musæ,non ipse uidetur
Purus Apollinei sideris esse nitor.
Cur ergo auertis Laurenti lumina,redde,
Redde meis quæso lumina luminibus.
Lætitias mihi redde meas,redde inuide musas,
Quas tua mi rapiunt lumina,sed propera.

AD EVNDEM.

O ego si possem laqueo subducere collum,
Et pedicis uinctos explicuisse pedes:
Haud equidem dubitem uolucres superare canendo,
Quas aluit campis unda Caystra suis.
At nunc Phœbeos inter uelut anser olores,
Agrestem rauco gutture fundo sonum.
Sed facilè expediar Medices,fiamq; canorus,
Si modò tu dicas,Politiane ueni.

IN EVNDEM.

Celsa triumphatis Medices Florentia Pisis
Inuidet,ut dominam se putet ipsa,redi.

IN GADDIVM.

Delicias tibi Roma suas,Florentia Gaddi
Datq; suas. ò quàm deliciosus homo es.

IN LIBELLVM ELEGIARVM
Naldi poetæ.

Dum celebrat Medicem Naldus,dum laudat amicam,
Et pariter gemino raptus amore canit.
Tam lepidum unanimes illi ornauere libellum,
Phœbus,amor,Pallas,gratia,musa,fides.

IN AEDES PVBLICAS OCTO VIRO-
rum Florentiæ.

Si qua fides.scelerum procul ò procul ite ministri,
Hîc uos iustitiæ pœna seuera manet.

IN EASDEM.

Hos etiam cœlo præfert Astræa penates,
Non illi in toto est gratior orbe domus.

IN ALBIERAM SISMVNDI STVPHAE
sponsam,fato immaturo ereptam.

Viuebam,fato sum rapta Albiera,coniux
Sismundus uitam reddidit en iterum:
Nam faciem,& claram cælato marmore formam,
Ingenium,& mores carmine restituit.

IN EANDEM.

Viua tibi fueram coniux Albiera semper
Chara quidem,nunc sum mortua chara magis.

IN EANDEM.

Debebam uiuens tibi,sed mage rapta uoluptas
Illa fuit,uerùm hæc proxima relligio est.

IN EANDEM.

Morte una geminam ſum nacta Albiera uitam,
Fama etenim terras, ſpiritus aſtra colit.
Fama olim, nunquam ſed ſpiritus occidet. hæc mi
Vita quidem ſemper uiuet, at illa diu.

IN EANDEM.

Mortalis fueram dum uixi Albiera coniux
Siſmunde, at nunc ſum, mortua, facta dea.

IN EANDEM.

Quòd tibi uir tenera ſum rapta Albiera iuuenta,
Ne geme, cùm dulce eſt uiuere, dulce mori eſt.

IN EANDEM.

Quid quereris genitor? uiuit tua filia cœlo
Albiera: an' ne deam progenuiſſe doles?

IN DEMETRIVM CRETENSEM, ET DIONYſium Parauiſinum, Græcorum uoluminum impreſſores.

Qui colis Aonidas, Graios quoq; uolue libellos:
Namq; illas genuit Græcia, non Latium.
En Parauiſinus quanta hos Dionyſius arte
Imprimit, en quanto cernitis ingenio.
Te quoq; Demetri ponto circunſona Crete
Tanti operis nobis edidit artificem.
Turce quid inſultas? tu Græca uolumina perdis,
Hi pariunt, hydræ nunc age colla ſeca.

IN PVELLAM MORIENTEM.

Quærenti Venerem diu negaſti:
Sed dum mi toties pudet negare,
Tandem occaſio iuſta pernegandi
Inuenta eſt, moreris, uafra es, ſagaxq;.

EIDEM BERNARDO BEMBO VENETO ORAtori, uiro undecunq; elegantiſſimo.

Vt miſeros quondam nautas Acheloia Siren
In pœnam traxit carmine blandiſono:
Sic Bernarde tuo quemuis ſuccendis amore,
Seu quid mente agitas, ſeu geris, aut loqueris.
Si cauſam Veneti tutaris Bembe ſenatus,
Mox Pitho in labris ſtat ueneranda tuis.
Seria ſi tractas, credam tractare Mineruam:
Si ioca, dat puros gratia nuda ſales:
Carmina ſeu cantas, tibi Muſæ in pectore cantant,
Siue taces, tacito ridet in ore lepos:
Si graderis, placido non dura modeſtia uultu
Eſt comes, & dulcis cum grauitate modus.
Blandus honos ueſtem furtim componit, ouanſq;
Te circum plena ludit amor pharetra.
Fronte decor, ſedet ore fides, in pectore candor,
Inq; tuis omnes ſunt oculis Veneres.

Sic

Sic nos deuincis,nec uinctos Bembe relaxas,
Sic te quisquis adit,mox tua philtra bibit.
Frustra ad te florem Cylleni ferret Vlysses,
Sed pro te optasset linquere uel patriam.

IN PANAETIVM.

Tantus amor tuus est in me,tamq; omne Panæti
Exemplum ueteris uincis amicitiæ:
Vt tibi collatus iuuenis Phocæus Orestem
Oderit,& spernat Thesea Pirithous:
Sicanium Piladen credatur fallere Damon,
Vixq; bonum frænis Castora frater amet.
Non tu unam pro me mortem,sed mille subires;
Pro me Sisyphium non fugeres lapidem.
Nunc solum hoc tanto refero mercedis amori,
Quòd me abs te solo uictum in amore puto.

IN IOVINIANVM CRASSVM
Menopoliten.

Non rara Atthææ quòd amem te gloria linguæ
Causa est,non Latiæ copia,non Solymæ:
Non acre ingenium,non lingua diserta,nec oris
Gratia,nec uersus uena benigna tui:
Sed quòd inest rarus tibi Crasse in pectore candor:
Quem nisi amem,rabida tygride natus ero.
Nec te ut amem causa est,hæc me abs te cogit amari.
Crede mihi,precium est solus amoris amor.

IN SIMONETTAM.

Dum pulchra effertur nigro Simonetta pheretro,
Blandus & exanimi spirat in ore lepos,
Nactus amor tempus quo non sibi turba caueret,
Iecit ab occlusis mille faces oculis.
Mille animos cepit uiuentis imagine risus,
Ac morti insultans:est mea,dixit,adhuc.
Est mea,dixit,adhuc:nondum totam eripis illam:
Illa uel exanimis militat ecce mihi.
Dixit,& ingemuit.neq; enim satis apta triumphis
Illa puer uidit tempora,sed lachrymis.

IN EANDEM.

Cùm Simonetta decens media iam morte labaret,
Mors illi quidam iam prope,dixit,adest.
Sustulit illa graues oculos,nec territa dixit:
Hanc animam nobis qui dedit accipiat.
Hactenus & tacuit.repete hic æuum omne uetustas:
Nil par huic animo,quod referatur,habes.

IN EANDEM.

Hîc Simonetta iacet,iacet hîc simul omnis amorum
Turba,iacent omnes deliciæ & ueneres.

IN SIMONETTAM IVLII EST SENtentia à me uersibus inclusa.

Aspice ut exiguo capiatur marmore, quicquid
Mortali possit à superis tribui.
Hîc Simonetta iacet, cuius mortalia cuncta
Concipere immensum non poterant animum,
Quam nec mors potuit uisa exterrere, deumq;
Mox petijt, cui se nympha dedit moriens.

IN ARCHEANASSAM, PLATONIS EPIgramma è Græco uersum.

Archeanassa mihi meretrix Colophonia nunc est,
Cuius & in rugis insidet acer amor.
Ah miseri à prima tetigit quos illa iuuenta
Igne suo: medij uos rapuere rogi.

SAPPHVS EPITAPHION IN TImadem è Græco uersum.

Timades hic puluis, quæ dulces ante Hymenæos
Excepta est nigro Persephones thalamo.
Illius heu fato cunctæ de uertice amatam
Æquales ferro subsecuere comam.

ANTIPATRI IN HOMERVM è Græco uersum.

Troiam canens Homere flammis erutam,
Vrbes graui liuore stantes concutis.

AD GALEOTTVM PRINCIPEM FAVENTINVM.

Cur promissa tibi tuus poeta
Nondum præstiterit, rogas? poeta est.

IN PTOLOMAEI GEOGRAPHIAM E GRAECO

Si cœlum è terra spectes, cœlum omne uidebis:
Si terram è cœlo, penitus tibi terra patebit.
Nunc terram penitus cernis, cœlum esse putato.

IN HERCVLEM ET ANTAEVM E GRAECO.

Incaluere animis dura certare palæstra
Neptuni quondam filius atq; Iouis.
Nec certamen erant operoso ex ære lebetes,
Sed quod uel uitam, uel ferat interitum.
Occidit Antæus, Ioue natum uincere fas est:
Estq; magistra pales Græcia, non Libya.

IN NIOBEN LAPIDEM.

Hoc est sepulchrum intus cadauer non habens,
Hoc est cadauer & sepulchrum non habens,
Sed est idem cadauer & sepulchrum sibi.

IN MABILIVM NOVATVM INSVBREM.

Quòd uestes oleo geris perunctas,
Mucco & puluere sordidas Mabili:
Quòd lardum madido fluit capillo,
Pleno furfuribusq;, uermibusq;,
Et cadaueribus pedunculorum:

Quòd

Quòd fuligine ſcatet atra barba,
Quam rodunt tineæ, pulexq́ ſaltans:
Quòd muccoſa tibi ſeges pilorum
Extat naribus uſq; polypoſis,
Qua ſeptem lepores queant latere:
Quòd gingiuaq́, buxeiq́ dentes
Sordent Ploxonio, ac putente in ala
Educas olidæ marem capellæ:
Quodq́ unguis ſanie rubet cruenta
Sæpe ut lucifugam putem eſſe blactam,
Cœnæ relliquiasq́ pridianæ,
Incrementa manus habent uoracis:
His te ex omnibus eſſe quis poetam,
Vatem, fatidicum neget Mabili?
Tales Cæcilios fuiſſe credo,
Plautos, Pacuuiosq́, Neuiosq́,
Aut ſi quis Curium boues ſequentem,
Traxit uerſibus ulmeum in theatrum.
Cœli numina quòd negas, deumq́,
Lucreti fuit hoc, & Euripidis.
Pædicas, fuit hoc Maronianum.
Pædicauit Anacreon Bathyllum.
Inſanis, Colophonius poeta es.
Iam iam phthiriaſi ſcaturiente
Semeſus cadis, & foraminatis
Membris, hoc Pherecidæ habes tragœdi.
De cunctis male dicis, hoc poeta es.
Es mendax, leuis, inſolens, ineptus,
Inſulſus, petulans, & his poeta es.
Quid multis moror? es poeta totus,
Poſſum hoc indicijs probare centum.
Quo uulgus negat eſſe te poetam,
Id quiddam eſt minimum, neq; adnotandum,
Quòd uexas miſeras ſubide chartas
Plenis uerſibus inficetiarum.

IN EVNDEM MABILIVM OBIICIENTEM ANgelo Politiano, quòd neq; curtum carmen, neq; longum ſciat componere, in quo reſponſo Mabilium ludit, quòd curtum et longum impropriè uſurparit, ſimulq́ obijcit quod antepenultima producta poſuerit Mabili.

Quòd me ſcire negas uel curtum ſcribere carmen,
Vel longum, fateor, ſolus utrunq; facis.
Nil breue, nil medium eſt, longum eſt, curtum'ue Mabili
Quicquid habes, quicquid aut geris, aut loqueris.
Proximus à primo tibi pes eſt tempore curtus,
Quando expediuit inſeris hexametro.
Altera curta tibi ſolea eſt, curtumq́ Mabili
Subligar, erumpunt hinc digiti, hinc ueretrum.

Siquis

Si quis fortè tuas studeat componere laudes,
Vno longus erit hic quoq; uersiculo.
At si quis scribat, quot habent tua carmina mendas,
Conficiet curtas hic uel hic Iliadas.
Quæ semper fellat, dicit periuria semper,
Longa tibi lingua est, hac citò curtus eris.
Quod uacat, est longum caput, atq; enorme Mabili
Iudice uel cerebro si quod inest, rogita.
Verùm alia est alijs sententia, nanq; phrenesis
Conqueritur capitis de breuitate tui.
Qui cerebro tenus id lacerant, curtum esse fatentur,
Tu quoq; mox curto curtus eris capite.
Quanquam id carnifices nondum statuere, sed ingens
De te certamen est gladio, & crucibus.
Hoc est quod uultur, quod coruus gestit, & escam
Te fore uterq; sibi præuidet augurio.
Hoc spurci mores, impura hoc uita meretur,
Obscœnoq; animus corpore sordidior.
Quid moror his? nam si prolixum singula narrans
In te ego nunc librum scripsero, curtus erit.

IN MABILIVM MINITANTEM NOVVM SE fulgur uerosq; tonitrus missurum.

Quòd fulgur mihi te nouum Mabili
Missurum, & tonitrus minere ueros,
Nil est: nouimus hos neq; esse fictos,
Nam ueros tuus esse odor probauit.

IN EVNDEM MABILIVM.

Si iam carmina nostra te Mabili
Vrgent ad laqueum miser, crucemq;,
Ne, quæso, propera mori, tuum ne
Fraudes carnificem suo lucello.
Nanq; est percupidus tui, ac libenter
Is tantum tibi dempserit laboris.
Quid? nostin' hominem? negas? at idem est
Aurem qui secuit tibi sinistram.

IN MABILII INERTEM MAledicentiam.

Ore tibi pauci, sed nulli in carmine dentes
Cùm sint, atq; illi sint putridi & ueteres:
Allatras, ut cùm nequeas mordere Mabili,
Latratu ostendas te tamen esse canem.

IN MABILIVM QVOD PERTVRBAtus respondeat.

Iratus nimium nobis, sed iure, Mabili,
Vrgeris nostris iam, puto, carminibus.
Ipse iocor tecum ridens, sed iure, Mabili,
Quis non rideret carmina, quæso, tua?

IN MABILIVM RESPONSVM.

Quòd nasum mihi, quòd reflexa colla
Demens obijcis, esse utrumq; nostrum
Assertor ueniam uel ipse: nam me
Nil nasutius est, sagaciusq;,
In te dum liceat uibrare nasum.
Nam quis te rogo sic inelegantem,
Insulsum, illepidum uidens, ineptum,
Versus scribere prorsus infacetos,
Non centum cupiat sibi esse nasos?
Centum rhinocerotas, atq; barros,
Ronchos, auriculas, ciconiasq;
Cum splene & petulantibus cachinnis?
Condas te in putidum licet lupanar,
Mergas te in medijs licet cloacis,
Non cedas olida licet latrina,
Quoquò diffugias pauens Mabili,
Nostrum non poteris latêre nasum.
Prendam te miser, utq; trux molossus
Frangam dentibus imbecille tergum.
Sed nasus superest tibi Mabili,
Curtus, dimidiatus, osseusq;,
In quo pulypus exurit, uel ipse
Quo cimex posuit sibi cubile,
Quo tutas pulices habent latebras,
Qui iam peruius est adusq; frontem,
In quo nidificare uespa possit,
Qui neutro patet indecens hiatu
Clausus sentibus hic quibus: sed ille
Plenus cassibus est araneorum.
Sed quid te cruciat, reflexa colla
Si interdum gero? num parum uidetur
Si pronos statuis tuos cinædos?
Si pronum statuent miser Mabili
Mox te carnificis manus, uelut nunc
Pronum te statuunt mutoniati?
Atqui tu resupina colla demens
Posthac desine iam mihi exprobrare.
Nam qui pronus obambulas popinas,
Spurcatum caput erigas libenter,
Si pondus sinat herniæ Mabili.

IAMBICVM TRIMETRON DE DOMO nuper à Mabilio empta in desertissimo urbis loco, qui ad Caballũ dicitur.

Hæres relictus à parente sordido,
Ille impudicus, temulentus, aleo,
Spurcus, lutosus, pedecosus, hispidus,
Pannosus, unctus, horridus, caprimulgus,

Edax, ineptus, insolens Mabilius,
Vno expatrauit patrimonium die
Gula helluante, cunnilingis osculis,
Vorace culo, & exfututa mentula.
Mox cùm super uix quindecim nummi forent,
Rebus cauendi iam suis tempus ratus,
Emit lacertis & colubris hospitam
Domum, rigentem senticetis & rubis,
Familiarem uulturi & bubonibus.
In qua solebat turba mendicantium
Longis coactos esuritionibus
Mandare terræ turgidi uentris cibos.
Qua contumaces Aeolus uentos solet
Punire clausos: qua recuset Tantalus
Siticulosam ditis horridi Styga
Mutare, & Aetnæ centiceps gigas onus.
Nec uendere illam, nec locare, si uelit,
Donare nec Mabilius cuiquam potest.
Mutare dominum domus hæc nescit suum.
Quantumlibet Mabilius sit prodigus,
Profundat ore, pene, podice, & manu,
Quàm nunc sit, esse non potest pauper magis,
Fecit lucrum ingens, hanc emens Mabilius.

IN VIOLAS À VENERE MEA
dono acceptas.

Molles ô uiolæ Veneris munuscula nostræ,
Dulce quibus tanti pignus amoris inest.
Quæ uos quę genuit tellus? quo nectare odoras
Sparserunt Zephyri, mollis & aura comas?
Vos'ne in Acidalijs aluit Venus aurea campis?
Vos'ne sub Idalio pauit Amor nemore?
His ego crediderim citharas ornare corollis
Permessi in roseo margine Pieridas.
Hoc flore ambrosios incingitur flora capillos,
Hoc tegit indociles Gratia blanda sinus:
Hæc Aurora suæ nectit redimicula fronti,
Cùm roseum uerno pandit ab axe diem:
Talibus Hesperidum rutilant uiolaria gemmis,
Floribus his pictum possidet Aura nemus:
His distincta pij ludunt per gramina manes,
Hos fœtus uernæ Chloridos herba parit.
Felices nimium uiolæ, quas carpserit illa
Dextera, quæ miserum me mihi subripuit.
Quas roseis digitis formoso admouerit ori
Illi, unde in me spicula torquet amor.
Forsitan & uobis hæc illinc gratia uenit,
Tantus honor dominæ spirat ab ore meæ.

Aspice

Aſpice lacteolo blanditur ut illa colore,
  Aſpice purpureis ut rubet hæc folijs.
Hic color eſt dominæ,roſeo cùm dulce pudore
  Pingit lacteolas purpura grata genas.
Quàm dulcem labris, ꝙ latè ſpirat odorem?
  En uiolæ in uobis ille remanſit odor.
O fortunatæ uiolæ,mea uita,meumq́
  Delicium, ô animi portus & aura mei.
A uobis ſaltem uiolæ grata oſcula carpam,
  Vos auida tangam terq́ quaterq́ manu.
Vos lacrymis ſatiabo meis,quæ mœſta per ora,
  Perq́ ſinum uiui fluminis inſtar eunt.
Combibite has lacrymas,quæ lentæ pabula flammæ
  Sæuus amor noſtris exprimit ex oculis.
Viuite perpetuùm uiolæ,nec ſolibus æſtus,
  Nec uos mordaci frigore carpat hyems.
Viuite perpetuùm miſeri ſolamen amoris
  O uiolæ,ó noſtri grata quies animi.
Vos eritis mecum ſemper, uos ſemper amabo,
  Torquebor pulchra dum miſer à domina.
Dumq́ Cupidineæ carpent mea pectora flammæ,
  Dum mecum ſtabunt & lacrymæ,& gemitus.

ODE DICOLOS AD ALEXANDRVM CVRTEſium adoleſcẽtem bene literatum, qui ut Politianum uideret,Florentiam petierat,cum ille ſe cõmodùm in Caſaſolanum contuliſſet.

Nil me iam patula iuuat
Sęuo lethiferum lumine Syrium
Deuitare ſub ilice,
Exceptum torulo gramineo caput
Bullantem prope riuulum.
Iam ſordet tremulo murmure palpitans,
Illabens aqua calculis.
Longis Dauliados garrula queſtibus,
Iam ſordent auiaria.
Nil blandum eſt oculis,nil placet auribus.
Odi rura,nemusq́,
Et uallem,& Zephyros,& gelidos ſpecus.
O qui mœnibus inferat
Iam me,ó qui medio ſiſtat in atrio
Vrbani cupidum laris
Curteſi,ó placido qui locet in ſinu.
Cur mi non teneros datur
Totis uerſiculos imbibere auribus
Coràm dulciter aſperos?
Cur dextræ cupidam iungere dexteram?
Tu me dulcis amicule,

Tu uiſum propera, ô ſæua neceſſitas.
O cur frangere compedes,
Detrectare mihi cur iuga non licet?
Sed quid fundere iam iuuat
Nequicquam ad ſuperos tot querimonias?
Sors cuique eſt ſua, cœlitus
Dependens homini, quinetiam Iouem
Vrget dura neceſſitas.
Quod Parcæ annuerint, haud reuocabile eſt.

IN POSTE CVBICVLI SVI.

Blanda quies habitet, duri procul eſte labores.

IN CVBICVLO PRO IVL. SALVIATO.

Pectoris interpres, genij domus, hoſpita curis,
Cellula ſum domini conſcia delicijs.
Hic faciet te Iuno patrem, Cytherea maritum,
Libertas regem, ſemideumque ſopor.

E GRAECO THEOCRITI, VERSVM PER Angelum Politianum.

Pulchra quidem nobis haud primis pulchra uidentur.

EX EODEM VERSVM.

Et uanis in baſiolis iucunda uoluptas.

EX HESIODO VERSVM.

Ipſa dies nunc eſt genitrix, nunc ſæua nouerca.

EX EODEM VERSVM.

Conſilio perit ipſe ſuo conſultor iniquus.

IN LEGES, EXTEMPORALE.

Inuentum Attæi dicuntur iura Draconis.
Vera eſt fama nimis, nil niſi uirus habent.

IN THEODORVM GAZAM.

Heu ſacrum caput occubuit Theodorus, & hora
Vna obiere omnes relliquiæ generis.
Nec tamen hoc querimur, nimis eſt potuiſſe uideri,
Non erat hic noſtro tempore dignus honos.
Hoc dolet heu, quod neutra patri eſt nunc lingua ſuperſtes,
Quæ mittat iuſtas manibus inferias.

IN EVNDEM.

Cùm terram hinc noſſet Theodorus, & aera, & undas:
Iam reſtant, inquit, ſidera, terra uale.

IN SOMNOS.

O mihi quanta datis fallaces gaudia ſomni:
Inuideo Endymion Latmia ſaxa tibi.
Iam ſi nil ſopor eſt gelidæ niſi mortis imago,
Omnia mors ſuperat gaudia, uita uale.

BASSO.

Baſſe licet ueterum monimenta reuoluat auorum,
Vix quem fama tibi conferat inueniet.
Omnia nam tibi ſunt, fuerant quæ ſingula priſcis,
Feciſſet triplex qualia uix Erilus.

Tu

Tu mittis Lydos æterna in ſecula faſtos,
Tu conferre audes cum Cicerone manum.
Tu breuibus claudis laſciua epigrammata chartis,
Et tener exiguos ludis amans Elegos.
Idem & Pindaricos gaudes recludere fontes,
Vt Venuſina tibi barbitos aſtupeat.
Ecce Syracuſias tentas inflare cicutas,
Non iam hic in ſyluis Tityrus unus erit.
Iam chaos antiquum, primamq́ꝫ euoluere molem
Incipis, & grandi protinus ore tonas.
Iam Maro te torua reſpectat fronte, ſecundum
Iam pauet, & ſceptris gloria priſca ſuis.
Vtq́ꝫ intret biferi ſi uirgo roſaria Pæſti,
Quam primo carpat, uix ſciat illa roſam:
Sic tot fama tuæ cernens miracula laudis,
Palmam cui primùm deferat, in dubio eſt.

EIDEM.

Carmina cùm Baſſo deberem, carmina miſi,
Rettulit ille meis carmina carminibus.
Qualia ſub denſis uolucris nec Daulias umbris,
Eridani in ripis nec canit albus olor.
Sic ſua cum Lycio donaſſet ahenea Glauco,
Aurea Tydides rettulit arma domum.

IN ARGVM.

Quid tibi uis gelidos ſeruans uigil Arge liquores,
Quid nitidum ad fontem ferre gradum prohibes?
Obſcœnos hinc pelle ſues, armenta, ferasq́ꝫ.
Non peto membra iſtis fontibus abluere.
Non lymphas turbare paro, da tingere fauces:
Exiguo liceat rore leuare ſitim.
Hoſtibus hoc Langia dedit, potumq́ꝫ uetantes
Ruricolæ in nigro gurgite nunc ſaliunt.
Quicquid adeſt æſtas? quicquid ſitis ipſe? uolensq́ꝫ
Supplicio infelix Tantaleo frueris?
Iſta quidem diues, ſed non eſt uena perennis,
Iam cuſtoditas perbibet æſtus aquas.
Quod ſerues nil poſtmodo erit, quid inepte moraris?
Vnda perit, bibe tu, uel ſine, quæſo bibam.

IN MABILIVM EPITAPHION.

Flecte uiator iter: fœtet nam putre Mabili
Hac fouea corpus, conditur atq́ꝫ animus.

IN LALAGEN.

Lætior ut ceruus protracto naribus angui
Exuit annoſo cornua cum ſenio:
Aurea Callaicis ut nuper dempta caminis
Lamna repercuſſo dulcius igne tremit.
Pulchrior Eois ut Phoſphorus emicat undis,
Phoſphorus Idaliæ fax adamata deæ:

Sic mea frigidulo nuper languore soluta
Purpureo Lalage fulgurat ore magis.
Aspice sidereis ut blandum arridet ocellis,
Vtq; sub his geminam lampada quassat amor.
Aureoli ut ludunt per lactea colla capilli,
Quantus in explicita fronte superbit honos.
Quàm non mortalem se fert? quæ hæc ora manusq; ?
O superi: an'ne Iouis dignior ulla toro?
Nunc lacrymæ, nunc ipsa iuuant suspiria: sed tu
Quàm mage formosa es, tam mage mitis ades.
Omnibus antè alijs, nunc te quoq; pulchrior ipsa es,
Deq; auida uolucer febre triumphat amor.
Sed tu ne posthac per tanta pericula formam
Quæsieris, metam contigit illa suam.
Pulchrior esse nequis, uel si potes, æquius est te
Iam Lalage nostris parcere luminibus.
Vix te, uix talem ferimus: quòd si auxeris illam,
Fiam ego, qui nunc sum nil nisi flamma, cinis.

AD LAVRENTIVM PRO SACERDOTIO ACCEPTO in templo diui Pauli, cùm adhuc sub iudice lis esset.

Gratatur Laurens uenienti nuper in urbem
Quantum hominum tota uiuit in urbe mihi.
Vtq; omneis taceam, studium quos copulat, aut tu,
Quosq; uetus nobis uinxit amicitia.
Caupo, auceps, lanius, pistor, cocus, institor urgent,
Hinc me ungit tactu fartor, at inde cocus.
Hic me ueste trahit, hinc basior, inde salutor,
Occurro his uultu, lumine, uoce, manu.
Gratamur, Paulum quòd habes, uox omnibus hæc est:
Non habeo Paulum dico. quid ergo? nihil.

IN FLORAM.

Plectron habet citharæ mea Flora, & plectron amoris:
Hoc mentem plectro percutit, hoc citharam.
Ah miserum, sed cui dura est, si quem aspicit illa,
Alter is Anchises, alter Adonis erit.

IN INVIDVM.

Carpit libellos inuidus meos quidam,
Gibber, pusillus, crispulus, macer, blæsus,
Meos libellos, meq; (si libet) carpat,
Et calcet, & cõmingat, hæc feram cuncta:
Dum nec libellos inuidus meos iste
Gibber, pusillus, crispulus, macer, blæsus,
Nec me ausit unquam basiare. cur? fellat.

IN EQVVM LAVRENTII Medicis.

Et uolucrem, & Zephyros cursu præuertitur ipsos,
Quem tibi misit equum Barbara Laure Nomas.

Cesserit huic pauidas submittens Pegasus alas,
Iamque deo parens Cyllarus Oebalidę.
Hunc aut carceribus, aut meta cernere in ipsa
Laure licet, medio non licet in stadio.

DOMITII EPITAPHION.

Hunc Domiti siccis tumulum qui transit ocellis,
Vel Phœbo ignarus, uel male gratus homo est.
Intulit hic uatum cæcis pia lumina chartis,
Obstrusum ad musas hic patefecit iter.
Hunc Verona tulit docti patria illa Catulli,
Huic letum atque urnam Roma dedit iuueni.

DONATI AZAIOLI.

Donatus nomen, patria est Florentia, gens mi
Azaiola domus, clarus eram eloquio.
Francorum ad regem patriæ dum orator abirem,
In ducis Anguigeri mœnibus occubui.
Sic uitam impendi patriæ, quæ me inde relatum
Inter maiorum nunc cineres sepelit.

CAMPANI.

Ille ego laurigeros cui cinxit & infula crines
Campanus, Romæ delicium, hîc iaceo.
Mi ioca dictarunt Charites, nigro sale Momus,
Mercurius niueo, tinxit utroque Venus.
Mi ioca, mi risus, placuit mihi uterque Cupido,
Si me fles, procul hinc, quæso, uiator abi.

ANGELVS POLITIANVS LAVRENTIO MEDICI PATRONO SVO S.

QVa ode Gentilem nostrum nuper sum consolatus, eandē quoque ad te mittendam statui. Visa est enim mihi res, quæ nō minus ad te quàm ad eum, atque ad me ipsum pertineret. Omnia collegi, quę cōmunem hunc nostrū dolorem, etsi minus tollere, leuare proculdubio aliqua ex parte possint. Tu cùm tot uideas tuæ saluti tam diligenter inuigilare, potes admoneri, quàm tibi necesse sit, magni te ipsum facere: neque tuam, hoc est, publicam totius (ita me Deus amet) Italiæ salutem neglectam pati. Lege, & uale.

AD GENTILEM EPISCOPVM,
Ode dicolos.

Gentiles animi maxima pars mei
Communi nimium sorte quid angeris?
Quid curis animum lugubribus teris,
Et me discrucias simul?
Passi digna quidem perpetuo sumus
Luctu, qui medijs (heu miseri) sacris
Illum, illum iuuenem uidimus, ô nefas,
Stratum sacrilega manu.

At ſunt attonito quæ dare pectori
Solamen ualeant plurima: nam ſuper
Eſt, qui uel gremio creuerit in tuo
Laurens Hetruriæ caput.
Laurens quem patriæ cœlicolûm pater
Tutum terrifica Gorgone præſtitit.
Quem Thuſcus pariter, quem Venetus leo
Seruant, & draco peruigil.
Illi bellipotens excubat Hercules,
Illi fatiferis militat arcubus,
Illi mittit equos Francia Martios,
Felix Francia regibus.
Circunſtant populus murmure diſſono.
Circunſtant iuuenem purpurei patres.
Cauſa uincimus & robore militum.
Hac ſtat Iuppiter, hac fauet.
Quare ô, cum miſera quid tibi Nænia,
Si nil proficimus? quin potius grauis
Abſterſiſſe bono lætitiæ die
Audes nubila pectoris.
Nam cùm iam gelidos umbra reliquerit
Artus, non dolor hanc perpetuus retrò,
Mordacesue trahunt ſollicitudines,
Mentis curaꝗ peruicax.

IN AMICAM.

Allicis, expellis, ſequeris, fugis, es pia, & es trux:
Me uis, me nòn uis, me crucias, & amas.
Promittis, promiſſa negas, ſpem mi eripis, et das:
Iamiam ego uel ſortem Tantale malo tuam.
Durum ferre ſitim circùm ſalientibus undis,
Durius in medio nectare ferre ſitim.

IN DOMITIVM SCAZON.

Aſta uiator, puluerem uides ſacrum,
Quem uerticoſi turbat unda Benaci.
Hoc mutat ipſum ſæpe muſa Libethron,
Fontemꝗ Siſyphi, ac uireta Permeſſi,
Quippe hoc Domitius uagijt ſolo primùm,
Ille ille doctus, ille quem probè noſti
Dictata dantem Romulæ iuuentuti,
Mira eruentem ſenſa de penu uatum.
Abi uiator, ſat tuis oculis debes.

AD FRANCISCVM DISTICHON.

Scripſit in inuidiam quidam Franciſce poeta,
Tam bene, tam doctè, nullus ut inuideat.

IN AMOREM ARANTEM, EX Græco Moſchi.

Peram humeris habilem, poſito nũc induit arcu,
Et poſita baculum lampade ſumpſit Amor.

Subꝗ

Subq; iugum missos stimulo citat ecce iuuencos
  Improbus, & cultæ semina mandat humo,
Suspiciensq; polos, imple, inquit, Iuppiter arua,
  Ne cogam Europæ te iuga ferre bouem.

INNOCENTIO PONT. MAX.

Si quod arcanis Helicon sub umbris
Carmen intactum fidibus priorum
Parturit, saxis iterum audiendum
  Arboribusq;,
Quale nec triplex Achelois ausa est
Cautibus uirgo residens marinis,
Nec puer Phœbi Ciconum remoto
  Dicere in antro.
Illud attritas repetita chordas
Barbitos docto moduletur arcu,
Dulcis interpres animi, piæq;
  Conscia mentis.
Namq; te rerum caput Innocenti
Turpe uulgato cecinisse plectro est,
Cuius aurata triplices refulgent
  Fronte coronæ.
Roma cui paret, dominusq; Tybris,
Qui uicem summi geris hic tonantis,
Qui potes magnum reserare, & idem
  Claudere cœlum.
Blanda cui uultu grauitas sereno
Ridet, inuisos abigitq; fastus,
Mitis, & celsi radios potestas
  Temperat oris.
Sponte sublatos uerecunda fasces
Deprimit uirtus, apicata tristi
Nube maiestas caret, & decoro est
  Splendida cultu.
Ergo formosam redit in iuuuentam,
Seq; iam lætos parat ad triumphos
Roma, septenos hilarata colles
  Præside tanto.
Vrbsq; quæ Phryxi speculatur undas,
Exuet sæuas properè catenas,
Ac suas nobis opulenta palmas
  Mittet Idume.
Quippe concordes animos, manusq;
Deuouent reges tibi, seq; ad arma
Concitat, Turci sitiens cruoris
  Vesper & Arctos.
Scilicet tales meditatus annos
Iuppiter fesso comes it parenti,
Quò tibi felix simul atq; faustum
  Proroget æuum.

IN

IN FONTEM VNGARI REGIS.

Vsq; Fluentina uectum est hoc marmor ab urbe,
Matthiæ ut regi largior unda fluat.

IN EVNDEM.

Tusca manus, Tuscum marmor, rex Vngarus autor,
Aureus hoc Ister surgere fonte uelit.

IN CICCHAM SENENSEM.

Mnemosyne audito Senensis carmine Cicchæ,
Quando, inquit, decima est nata puella mihi?

IN FONTEM LAVRENTII MEDICIS Ambram.

Vt furtiua suo furtim daret oscula lauro,
Ipsa sibi occultas repperit Ambra uias.

IN EVNDEM.

Traxit amatrices hæc usq; ad limina nymphas,
Dum iactat laurum sæpius Ambra suum.

AD LAVRENTIVM MEDICEM IVNIOREM epistola penè extemporanea.

Quæ petis omnifera Laurenti dulcis ab Ambra
Carmina, præposita mitto salute tibi.
Ille domi uestræ tenero nutritus ab ungui:
Sed tuus ante omnis Politianus amor.
Si quid agam quæris: ualeo, rurisq; benigni
Secessu gaudens ocia lenta tero.
Et modò pascentes speculor de colle iuuencas,
Nunc repeto ductus prosilientis aquæ:
Iactaq; magnificæ miror fundamina uillæ,
Sæpe fruor studio, uersiculisq; meis:
Aut ego florentem moneo, ne cesset, alumnum,
Ardua Pieridum per iuga ferre gradus:
Aut uarias cantu procul alliciente uolucres
Captamus, uiridi tectus uterq; casa:
Te tamen absentem mea mens, oculiq; requirunt,
Et desiderio torqueor usq; tui.
Nam puerũ iuuenis (potes hoc meminisse) colebam,
Qui nunc te iuuenem uir quoq; factus amo.
Indolis istius iam tum præsagia uidi,
Scilicet & uatem uera monebat auis.
Viderat hæc eadem, pueri cognomine gaudens,
Publica res uno quo stabilita manet:
Cùm sibi te comitem lugubria patris habentem,
Seu pede ducebat, siue iter esset equo:
Exemploq; sui studium probitatis alebat,
Ne labes annos tangeret ulla rudes.
Ergo à se factis fruitur quoq; moribus autor,
Iudicioq; sibi iam placet ipse suo.
Quare aut pontificem magnis de rebus adire,
Atq; galeritos te iubet ille patres.

Aut

Aut ſua dat Gallo regi mandata referre,
  Imponitq; humeris pondera tanta tuis.
Nam tibi nec grauitas,nec amica gratia frontis,
  Nec deeſt proceri uerticis altus honor:
Ingeniumq; capax,& par ciuilibus actis,
  Quæq; animi largas lingua miniſtret opes.
Iudice cùm facias & Apolline carmina primus,
  Prima fauore tamen noſtra Thalia tuo eſt.
Vtq; lyguſtra nouo ſuperas candore,niuemq;,
  Præfers carminibus carmina noſtra tuis.
Ne'ue meæ percant cura eſt tua maxima nugæ,
  Cogis & inuito me patre ferre diem.
Ne'ue nihil ſcribam, blandè noua carmina poſcis,
  Officioq; foues qualiacunq; pio.
Et nunc quæ magnum longè teſtentur amorem,
  Scripta repentino fuſa calore damus:
Non ut ab his noſtrum cenſeri debeat orſis
  Ingenium ſumma deficiente manu:
Sed tamen ut ſtudium uatis tibi conſtet amici,
  Lapſa putes animo nec tua dicta meo.
En tibi quam flagitabas elegiam,penè illam quidem extemporaneam, ſiquidem manè dum ſe rei diuinæ ſacerdos parat inchoatam, abſolui dein poſt meridiem dum rediẽs carrucæ adequito. Quod etiam unum, ſtylus quoq; ipſe ſatis ſuperq; probabit. Vale dulce decus meum.

ODE. M.CCCCLXXXII.

Iam cornu grauidus præcipitem parat
Afflatus ſubitis frigoribus fugam
Autumnus pater,& deciduas ſinu
    Frondes excipit arborum.
Cantant emeritis Bacche laboribus
  Te nunc agricolæ,ſed malè ſobrios
  Ventoſæ querulo murmure tibiæ
    Saltatu ſubigunt frui.
Nos anni rediens orbita ſub iugum
  Muſarum reuocat dulce ferentibus,
  Porrectiſq; monent ſidera noctibus
    Carpamus uolucrem diem.
I mecum docilis turba biuerticis
  Parnaſſi rapidis per iuga paſſibus,
  Expers quò ſenij nos uocat,& rogi
    Conſors gloria cœlitum.
Nam me ſeu comitem, ſeu iuuenes ducem
  Malitis,uenio: nec labor auferet
  Quærentem tetricæ difficili gradu
    Virtutis penetralia.

IN QVENDAM.

Hunc quem uidetis ire faſtoſo gradu
  Seruis tumentem publicis,

Vel

Vel hinniente per forum uehi capax
 Equo, quod omnes despuant:
Turbam superbo præterit fastidio
 Qui ciuium stomachantium,
Grauiq; cunctos ora torquentes retrò
 Despectat insolentia:
Intraq; tutum mœnibus pomerium
 Agros patentes possidet,
Villamq; diues publico peculio
 Insanus urbanam struit,
Vbi ocietur inter obscœnas lupas,
 Ne turpiora dixerim:
Vbi ampla pergræcetur inter pocula,
 Senex podagra rancidus.
Hunc uos putatis stirpe forsan inclyta,
 Virtutis aut insignibus
Ad hoc uolasse protinus fastigium.
 Falsum putatis hospites.
Molas hic inter natus est aquaticas,
 Gratus sodalis muribus.
 Nigris sodalem muribus
Fortuna ludens furfuris plenum tulit
 Ad usq; supremos gradus,
Monstrare gaudens, arroget quantum sibi
 Mortalis impudentia.
Ergo iste tantis arduus suffragijs
 Nunc immemor natalium,
Vt quemq; longo stemmate clarum uidet,
 Aut dote rara nobilem,
Tristi ueneno spargit, & rodit statim
 Rubiginosis dentibus.
Non ipse se, fortuna non ipsum capit
 Aura fauoris ebrium:
Sic culmen altum lubrico premens pede,
 Ventisq; turbidis patens,
Casurus usq; nutat, & iamiam cadet,
 Sed non gradatim scilicet.

IN INVIDVM CARMEN.

Quisquis es obscuro uatem qui dente lacessis
 Maiorem tristi degener inuidia,
Vsq; late, lucemq; paue, blactarius autor,
 Liuidior Græcis, barbariorq; tuis.
Quosq; fames opicis ad nos emisit Athenis,
 Hos audi, gens est auribus apta Midæ.

DE ANGELI PVELLA.

Puella delicatior
 Lepusculo & cuniculo,
 Cæaq; tela mollior,
 Anserculiq; plumula.

Puella qua lasciuior
Nec uernus est passerculus,
Nec uirginis blandè sinu
Sciurus usque lusitans.
Puella longè dulcior
Quàm mel sit Hyblę, aut saccarum,
Ceu lac coactum candida,
Vel lilium, uel prima nix.
Puella cuius non comas
Lyæus æquaret puer,
Non pastor ille Amphrysius
Amore mercenarius,
Comas decenter pendulas,
Vtroque frontis margine,
Nodis decenter aureis
Nexas, decenter pinnulis
Ludentium Cupidinum
Subuentilantibus uagas,
Quas mille crispant anuli,
Quas ros, odorque myrrheus
Commendat, atque recreat.
Puella cuius duplices
Sub fronte amica fulgurant
Amoris arcani faces,
Quas contueri non queo,
Nec stare contrà, uel procul,
Quin occuper flamma graui
Miser miser, quæ mollibus
Furtim medullis adsilit.
Non non ocellus hospites
Ille est, & ille, sed faces,
Faces Amoris igneæ:
Quas læta suscitat Venus:
Quas blanda pascit Gratia.
Quid narium dulcem modum,
Vel quid genarum leuium
Dicam rosam cum lilio?
Labella quid coralliis
Rubore pręnitentia,
Tam sæpe, tam longum mihi
Mordente pressa basio?
Quid margaritas dentium
Præcandidorum proloquar?
Linguamque perplexabilem,
Vtcunque iuncto anhelitu,
Amanti amantem copulans
Festinat ad calcem Venus,
Cum suauè olentem spiritum

Semiulca fugiunt oscula,
Lenocinante gaudio
Subinde murmurantia,
Mentum'ue quid tornatile?
Gulamq́ teretem, & lacteam,
Et quæ lacertis millies,
Vt arbor hedera incingitur,
Incincta ceruix est meis.
Nam quæ tibi mamillulæ
Stant floridæ, & protuberant
Sororiantes primulum,
Ceu mala punica arduæ
Quas ore toto presseram,
Manuq́ contrectaueram,
Quem non amore allexerint?
Cui non asilum immiserint?
Quem non furore incenderint?
O qui lacerti, quæ manus?
Quos Iuno, quas Aurora habet.
O quale pectus, & latus,
O uenter, ó crus, ó femur,
O qui Thetim decent pedes:
Pedes choreis nobiles,
Saltatibus mirabiles,
Statu, gradu spectabiles.
O uerba iucundissima,
Tam nequiter ludentia,
Arguta, plena aculeis,
Decore, suauitudine,
Dicacitate, gratia.
O carminum dulces notæ,
Quas ore pulchra melleo
Fundis, lyræq́ succinis:
Vt non Thalia blandius,
Non ipse Apollo doctius
Feras canendo mulceant.
Fluenta uertant in caput,
Et saxa cum syluis trahant,
O cuncta salsa, & dulcia,
Festiua, læta, & mollia,
Referta amœnitatibus,
Amoribus lubentia,
Proteruitate, lusibus,
Risu, ioco, leporibus.
O quicquid est pulchrum & decet
Puella sola continens.
O præpotens cultu nimis,
Nimisq́ non culta placens,

Quis

Quis te deus mihi inuidet?
Quæ te mihi fors eripit?
Quò te repentè proripis?
Quò,quò fugis bellissima,
Risu serenans æthera,
Heu mea uoluptas,mel meum,
Meum puella corculum,
Mihiq́ longè charior
Auro,lapillis, purpura:
Ac nec lapillis charior,
Auroq́ solū,& purpura,
Sed spiritu mi charior,
Sed charior mi sanguine.
Memento tu tamen,precor,
Memento formosissima
Amoris,atq; compedum,
Quas à tenellis unguibus,
Mecum tibi circundedit,
Heu lacrymis amantium heu
Suspirijs ridens Venus.

DE SEIPSO SEMPER AMANTE.

Sex ego cùm plena perago trieteride lustra,
 Nec placet in speculo iam mea forma mihi:
Nec responsurum spes improba fingit amorem,
 Blanditijsq́ leuem suspicor esse fidem:
Cùm tamen hęc ita sint,capior miser illice uultu.
 Et nunq̀ à dura compede soluor amans.
Iamiam militia nostræ contenta iuuentæ
 Desinat,aut ceston cōmodet alma Venus.

DE ALCONE ET SERPENTE.

Vidit ut implicitum puero pater anxius anguem,
 Intendit dubia cornua flexa manu:
Inq; feræ fauces calamum sic torsit,ut audax
 Terruerit natum non minus angue senex.
Sed nunq̀ pius errat amor: puer hoste perempto
 Saluus erat,stupuit morte dirempta salus.
Victor ab hac pharetram quercu suspendit, & arcum
 Fortunæ,atq; artis,quæ monumenta suæ.

IN PVELLAM.

Nix ipsa es uirgo,& niue ludis,lude,sed antè
 Quàm pereat candor, fac rigor ut pereat.

AD FVRES.

Ite aliò fures,nulla hic occasio lucri:
 Nam fida est custos addita pauperies.

AD HIRVNDINEM NIDIFICANTEM SVB Medeæ statua.

Medeæ statua est misella hirundo,

Sub qua nidificas, tuos ne credas
Huic natos rogo, quæ suos necauit.

DE LECTVLO MERETRICIO
è Lucretio.

Vnius effugi torum,
Vt omnium fierem torus.

DE LAVRO SECVRI CAESA.

Cùm Mars Daphne se miscuit,
Apollo tunc ubi fuit?

DISTICHON.

Spem simul & Nemesin posita dicat Eunus in ara,
Scilicet ut speres omnia nil habeas.

IN OLEAM VITIBVS
implicatam.

Quid me implicatis palmites
Plantam Mineruæ, non Bromi?
Procul racemos tollite,
Ne uirgo dicar ebria.

EPITAPHIVM.

Stirpe fui, forma, natoq́;, opibusq́;, uiroq́;
Felix, ingenio, moribus, atq; animo:
Sed cùm alter partus iam nuptæ ageretur, & annus,
Heu nondum nata cum sobole interij.
Tristius ut caderem, tantùm mihi Parca bonorum
Ostendit potius, perfida, q̃ tribuit.

IOANNAE ALBIERAE VXORI INCOMPA-
rabili, Laurentius Tornabonus
pos. B. M.

IN FONTE BAPTISMATIS
Florentiæ.

Quicquid ab antiqua manauit origine morbi,
Purgabunt istæ (si modò credis) aquæ.

IN MICHAELEM VERINVM.

Verinus Michael florentibus occidit annis,
Moribus ambiguum maior, an ingenio.
Disticha composuit docto miranda parenti,
Quę claudunt gyro grandia sensa breui.
Sola Venus poterat lento succurrere morbo,
Ne se pollueret, maluit ille mori.
Sic iacet, heu patri dolor, & decus, unde iuuẽtus
Exemplum, uates materiam capiant.

IN DAPHNEN.

Complexus uirides frondosæ uirginis artus,
Sic quoq; mutata, dixit Apollo, fruar.
Vtq́; nouas gustu baccas tentauit, eandem
Hei mihi seruat, ait, nũnc quoq; amaritiem.

PRAEFATIO IN MENAECHMOS.

Heus heus tacete sultis uos, ego ut loquar,

Nam nostra cōducta est huc lingua, uestri oculi
Vos spectare decet, nos loqui & fabulam agere,
Alioqui capite ipsi hunc ornatum scenicum,
Atq; exporgite lumbos, tum nos sessum ibimus.
Spectabimusq;, nos taciti, aut ridebimus:
Aut si actio frigebit, dormitabimus.
Comœdiam Menæchmos acturi sumus
Lepidam, & iocosam, & elegantē, ut nihil suprà:
Sed mendosa alicubi tamen culpa temporum
Ingerunt in ea nonnulla, ne nobis quidem
Satis intellecta, sed hæc erunt pauca admodum.
Quæ si minus placebunt auribus, expuite,
Aut deuorate ceu soletis catapotia.
Romanus est hic sermo, Romani sales,
Nihil inuenustum, aut ineptum, aut Græculum,
Quale solent nugari molitores cæteri,
Quorum nec ullis uersibus comœdiæ,
Nec argumento constant perplexabili,
Nec quicq; habent comœdiæ præter titulos,
Non ipsæ secum congruunt, nec adest fides
Rebus agundis, ac nec personis indoles,
Tantumq; si quid furtiuum est in eis, placet:
Quippe alienis insidiantur laboribus.
Facient profectò maiora operæprecia nunc
Longè adulescentes isti, siquidem insueuerint
Puro sermoni Romę urbis uernaculo,
Quàm si magistris freti triuialibus,
Linguas tenellas polluant striligine.
Siquidem ita traditum est à laudatis uiris:
Latinè uellent etiam si Musæ loqui,
Nullis usuras nisi Plautinis uocibus.
Quòd si qui clamitent, nos facere histrionicam:
Atq; id reprehendant, minimè diffitebimur,
Dum nos sciant disciplinam antiquam sequi.
Etenim formando comœdo ueteres dabant
Pueros ingenuos, actionem ut discerent.
Sed qui nos damnant, histriones sunt maxumi,
Nam curios simulant, uiuunt bacchanalia.
Hi sunt præcipuè quidam clamosi, leues,
Cucullati, lignipedes, cincti funibus,
Superciliosum, incuruiceruicum pecus.
Qui quòd ab alijs habitu & cultu dissentiunt,
Tristesq; uultu uendunt sanctimonias,
Censuram sibi quandā & tyrannidem occupant:
Pauidamq; plebem territant minacijs.
Sed iam ualete spectatores, & gregi
Fauete nostro, uobis quod uortat bene.

Recitata Florentiæ.

Ang.Polit.

IN ANVM.

Huc,huc iambi.arripite mi iam mordicus
Anum hanc furenti percitam libidine,
Tentiginosam,catulientem,spurcidam,
Grauedinosam,uietam,olentem,rancidam,
Cadauerosam,fronte rugosa,coma
Cana,atq; rara,depilatis palpebris,
Glabro supercilio,labellis defluentibus,
Oculis rubentibus,genis lacrymantibus,
Edentulamq;(ni duo nigri & sordidi
Dentes supersint)auriculis exanguibus
Flaccisq;,mucco naribus stillantibus,
Rictu saliua undante,tetro anhelitu,
Mammis senecta putridis,prægrandibus,
Araneosis,deciduis,inanibus :
Laxoq; uentre,dissipato & fissili:
Cunno ulceroso,uerminante podice,
Natibusq; macris,aridis,& osseis:
Vtroq; sicco crure,utroq; brachio,
Talo,genuq; utroq; procul extantibus,
Calcaneoq; pernionibus graui:
Vt nil sit aspernabilius,nil tetrius
Monstrosiusq;, aut nauseabundum magis.
Quam pistor olim, caupo,calo,baiulus,
Et institores,& lanius,& carnifex,
Et muliones permolebant,& coci,
Ceu prostitutam & sellulariam meram.
Nunc nemo iam uult uisere,nemo colloqui:
Fastidit unusquisq;,& habet ludibrio
Anum subante perditam prurigine:
Sed audet impudens tamen,audet impudens,
Procax,proterua: nec iam anus,sed mortua:
Vtcunq; prurit (prurit autem iugiter)
Se postulare,ut comprimam,sibi ut arrigam:
Quasi ipse uerres,quasi asinus sim,uel canis.
Abi hinc, abi anus in maximam malam crucem:
Abi scelesta,obscœna,siue uera anus,
Seu terriculum es,seu larua bustuaria.
Nam si optio mi detur,ædepol magis
Scrofam futuam q̃ te,uel asinam,uel canem.

ANGELI POLITIANI IN DIVAM uirginem hymnus.

O uirgo prudentissima
  Quam cœlo missus Gabriel
  Supremi regis nuntius
  Plenam testatur gratia.
Cuius deuota humilitas

Gemmis

Gemmis ornata fulgidis
Fidentis conſcientiæ
Amore deum rapuit.
Te ſponſam factor omnium
Te matrem dei filius
Te uocat habitaculum
Suum beatus ſpiritus.
Per te de tetro carcere
Antiqui patres exeunt:
Per te nobis aſtriferæ
Panduntur aulæ limina.
Tu ſtellis comam cingeris,
Tu lunam premis pedibus,
Te ſole amictam candido
Chori ſtupent angelici.
Tu ſtella maris diceris,
Quæ nobis inter ſcopulos,
Inter obſcuros turbines
Portum ſalutis indicas.
Audi uirgo puerpera
Et ſola mater integra,
Audi precantes quæſumus
Tuos Maria ſeruulos.
Repelle mentis tenebras,
Diſrumpe cordis glaciem,
Nos ſub tuum præſidium
Confugientes protege.
Da nobis in propoſito
Sancto perſeuerantiam,
Ne noſter aduerſarius
In te ſperantes ſuperet:
Sed & cunctis fidelibus,
Qui tuum templum uiſitant,
Benigna mater dexteram
Da cœleſtis auxilij. Amen.

ALIVS HYMNVS EIVSDEM.

Ecce ancilla domini,
Quam pater ipſe omnipotens
Elegit ante ſecula
Quietum tabernaculum.
Ecce cui ſacras nuptias
Fortis indixit angelus:
Ecce quam ſanctus ſpiritus
Alto repleuit numine.
Ecce uirgo concipiens
Intacta dei genitrix,
Ecce Ieſſea uirgula,
De qua flos pulcher emicat.

Huc huc omnes accurrite
  Emanuelem uiſere,
  Quem iacentem præſepio
  Bos adorant & aſinus.
Cuius natali iubilant
  Celſi regis exercitus,
  Et magnum nocte gaudium
  Adnuntiant paſtoribus.
Videte ſtellam præuiam
  Sanctis Eois regibus,
  Qui uagienti domino
  Aurum, myrrham, thus offerunt.
Heu iam tenellum ſanguinem
  Fundit ex lege ueteri,
  Dum Symeonis gremio,
  Deſideratus incubat.
Videte matrem uirginem.
  Herodis metu pauidam,
  Latentem cum filiolo
  Aegypti regionibus.
Cernite mox ſollicitam,
  Cùm puer templo diſputat:
  Cernite rurſus hilarem,
  Dum ſacras replet hydrias.
Spectate miſerabilem,
  De cruce nati pendulam,
  Cõmendatam diſcipulo,
  Cor ſæuo fixam gladio.
Videte tandem radijs
  Magna uincentem ſidera,
  Vndantem plena gratia,
  Splendentem clara gloria.
Regina cœli maxima,
  Sanctiſſima, pulcherrima,
  Suſtenta tuos ſeruulos,
  Defende tuum populum. Amen.

HERODIANVS LATINITATE A' POLITIANO donatus, in laudem traductoris ſui canit hendecaſyllabum.

Qui me tranſpoſuit Politianus,
Verbis omnia reddidit latinis,
Pulchro ſenſa reueſtiens nitore:
Mirum, tranſtulit Atticos lepôres
Contextu, numeroq; blandiori.
Romanus (iuuat hoc) recens amictus
Concinna ſpeciem ferens ab arte,
Nobis conciliat patentiori

Gentes

Gentes quæ Latium ſonant in orbe,
Vt poſthac mihi latius uagari,
In plures liceat manus uenire.
Felix hiſtoriæ fides renatæ,
Felix exoriente luce tanta
Olim publica res Latina ſurget.
Iam debes ſtudioſa turba plauſus.
Laudis munere gratiam referto.
Aeger deſinat utiles malignis
Liuor carpere dentibus labores.

EPITAPHION IOCTI PICTORIS.

Ille ego ſum, per quem pictura extincta reuixit,
Cui ꝗ̃ recta manus, tam fuit & facilis.
Naturæ deerat, noſtræ quod defuit arti,
Plus licuit nulli pingere, nec melius.
Miraris turrem egregio ſacro ære ſonantem,
Hæc quoq; de modulo creuit ad aſtra meo.
Deniq; ſum Ioctus, quid opus fuit illa referre?
Hoc nomen longi carminis inſtar erat.

OB. AN. M.CCCXXXVI. CIVES POS. B. M. M.CCCCXC. FLORENTIAE IN TEMPLO DIVAE REPARATAE.

MONODIA IN LAVRENTIVM MEDICEM, intonata per Arrighũ Iſac.

Quis dabit capiti meo
Aquam? quis oculis meis
Fontem lacrymarum dabit?
Vt nocte fleam,
Vt luce fleam.
Sic turtur uiduus ſolet,
Sic cygnus moriens ſolet,
Sic luſcinia conqueri.
Heu miſer, miſer,
O dolor, dolor.
Laurus impetu fulminis,
Illa illa iacet ſubitò,
Laurus omnium celebris
Muſarum choris,
Nympharum choris.
Sub cuius patula coma
Et Phœbi lyra blandius,
Et uox dulcius inſonat.
Nunc muta omnia,
Nunc ſurda omnia,
Quis dabit capiti meo
Aquam? quis oculis meis
Fontem lacrymarum dabit?

Vt

Vt nocte fleam,
Vt luce fleam.
Sic turtur uiduus ſolet,
Sic cygnus moriens ſolet,
Sic luſcinia conqueri.
Heu miſer, miſer,
O dolor, dolor.

AMOR FVGITIVVS E GRAECO Moſchi.

Cùm Venus intento natum clamore uocaret,
Si quiſquam in triuijs erantem uidit Amorem:
Hic fugitiuus, ait, meus eſt: pretium feret index
Baſiolum Veneris: quòd ſi ad me duxeris illum,
Non ſimplex dabo baſiolum, plus hoſpes habebis.
Inſignis puer eſt, at totam agnoſce figuram:
Corpore non niueus, uerùm ignem imitatur, ocelli
Acres, flammeoli, mala mens, ſuauiſſima uerba.
Quod loquitur, nòn ſentit idem, uox mellea: ſed cùm
Ira inflammatur, tum mens illi effera, fallax,
Fraudator, mendax, ludit crudele puellus.
Criſpulus eſt olli uertex, facieſq; proterua,
Exiguæq; manus: procul autem ſpicula torquet,
Torquet in umbriferumq; Acheronta, & regna ſilentum.
Membra quidem nudus, mentem uelatus, auiſq;
More citans pennas, nunc hos, nunc aduolat illos,
Sæpe uiri preſſans præcordia, ſæpe puellæ.
Arcum habet exiguum, ſuper arcu impoſta ſagitta eſt.
Parua ſagitta quidem, ſed cœlum fertur aduſq;:
Parua pharetra olli dependet & aurea tergo:
Sunt & amari intus calami, quibus ille proteruus
Me quoq; ſæpe ferit matrem, ſunt omnia ſæua,
Omnia, ſeq; ipſum multò quoq; ſæuius angit.
Paruula, fax olli, ſed & ipſum Hyperiona uincit.
Verbere, ſi prendes age, ne miſerare puellum.
Si flentem aſpicies, ne mox fallare caueto:
Sin arridebit, magis attrahe, & oſcula ſi fors
Ferre uolet fugito, ſunt noxia & oſcula, in ipſis
Suntq; uenena labris, ſi fors ita dixerit, heu tu
Accipe, nempe tibi cuncta hæc mea largior arma:
Ne quicquam attigeris, fallacia munera Amoris.
Omnia namq; igni ſunt infecta illius arma.

IN LAVDEM CARDINALIS Mantuani.

O meos longum modulata luſus,
Quos amor primam docuit iuuentam,
Flecte nunc mecum numeros, nouumq;
Dic lyra carmen.

Non

Non quod hirſutos agat huc leones,
Sed quod & frontem domini ſerenet,
Et leuet curas, penituſq; doctas
Mulceat aures.
Vindicat noſtros ſibi iure cantus
Qui colit uates, citharamq; princeps,
Ille cui ſacro rutilus refulget
Crine galerus.
Ille cui flagrans triplici corona
Cinget auratam diadema frontem,
Fallor? an uati bonus hæc canenti
Dictat Apollo?
Phœbe quæ dictas, rata fac, precamur;
Dignus eſt noſtræ dominus Thaliæ,
Cui celer uerſa fluat Hermus uni
Aureus urna.
Cui tuas mittat Cytherea conchas
Conſcius ſibi Phaethontis Indus;
Ipſa cui diues properet beatum
Copia cornu.
Quippe non gazam pauidus repoſtam
Seruat Aeæo ſimilis draconi,
Sed uigil famam ſecat, ac perenni
Imminet æuo.
Ipſa Phœbeæ uacat aula turbæ
Dulcior blandis Heliconis umbris,
Et uocans doctos, patet ampla toto
Ianua poſte.
Sic refert magnæ titulis ſuperbum
Stemma Gongazæ recidiua uirtus,
Gaudet & faſtos ſuperare auitos
Aemulus hæres.
Scilicet ſtirpem generoſa ſucco
Poma cõmendant, timidumq; nunq̃
Vulturem fœto Iouis acer ales
Extudit ouo.
Curre iam toto uiolentus amne
O ſacris Minci celebrate Muſis,
Ecce Mecœnas tibi nunc, Maroq;
Contigit uni.
Iamq; uicinas tibi ſubdat undas
Vel Padus multo reſonans olore,
Quamlibet flentes animoſus alnos
Aſtraq; iactet.
Candidas ergo uolucres notarat
Mantuam condens Tiberinus Ocnus,
Nempe quem parcæ docuit benignæ
Conſcia mater.

ZENOBIVS ACCIAIOLVS STVDIOSIS OMNIBVS FELICITATEM.

ANGELI Politiani græca epigrãmata, ſicut in Archetypo uolumine ſcripta erant, publicanda curaui: non quòd ea cenſerem iudicio autoris ad æternitatem probata, ſed ut bonis adoleſcẽtibus ad certam ſpem profectus extarent: cùm Politianũ uiderent, in hoc quoq; genere ſcriptionis, in quo Latini paulũ modò muſſitantes gloriari ſolemus, eò tamen ſtudio ac diligentia proceſſiſſe, ut horũ permulta pene puer conſcripſerit. Quędam uerò inambulanti etiam, aut cœnanti ueluti repentino calore fuſa ipſi ſciamus. In queis tamen ipſis (ut mihi quidem uidetur) eiuſmodi multa ſunt, quorum ſi facilitatem ac copiam reputaris, magni quidem ingenij Politianum, ſed & multæ lectionis fuiſſe oſtẽdant, planeq; indicent, quantũ uir ille operæprecium facere potuerit, ſi perficere quæ cogitabat per importunum obitum licuiſſet. Vt quod effecit, laude digniſſimus, quod non potuit, uenia ac commiſeratione cenſendus ſit. Florentiæ Calend. Decemb. M.CCCCXCV.

M.CCCCLXXI. ætatis meæ anno XVII.

IN INVIDVM QVENDAM.

Ὦ φίλε χαῖρε λέγεις, ὅτε σὸν ποτὶ δῶμα καθήκω,
  αὐτὰρ ἐμ' οὐκ ἔλαθεν ῥῆμα χαριζόμενον.
οὐδ' ἐθέλεις φθονερὸς χαίρειν ἐμέ, οὔτε φιλεῖς με.
  καὶ γὰρ σημαίνει τοῦτο τὸ χαῖρε δύο,
ἔστιν σώζεσθαι χαίρειν, ἔστιν δ' ἀπολέσθαι.
  τοὶ γὰρ ἔγωγε λέγω σοὶ φίλε χαῖρε μάλα.

IN CORYDONEM.

Sum puer exclamas Corydon, ſubigisq; fateri:
  In te reclamat, ſed tua barba, uir es.

Græcè.

Εἰμὶ λέγεις παῖς ὦ κορύδων, δεῖ τοῦτο λέγειν με,
  ἀνὴρ δ' εἶ, ἦτοι σοῦ σὸν τὸ γένειον ἔφα.

M.CCCCLXXII. anno ætatis XVIII.

Εἰς χάρολον Βειξέα.

Σοῦ γ' ἔτι παιδαρίου ἱεροτάφους ὀφρύδεσσιν Ἀπόλλων
  κωρυκίοις δάφνης πλέγμασι χρυσοκόμου.
καὶ σ' ἐχρυσμολόγει γλυκερῶν κοσμήτορ' ἀοιδῶν,
  μέλλονθ' ἱπποβόφον ἐς κλέος Ἄργος ἄγειν.
νῦν δέ μ' ἐς ἀθανάτους ἐπαείρειν θυμὸς ἀνώγει
  τοῦτο βάρος χαρόλου μάστιγι πληττόμενον.

AD PAMPHILVM.

Mittis uina mihi, mihi Pamphile uina ſuperſunt:
  Vis mage quod placeat mittere? mitte ſitim.

Græcè.

Οἶνόν μοι πέμπεις, τὸ δ' ἔσθ' ἅλις, εἰ δέ τι μᾶλλον
  λῇς γε χαρίζεσθαι, πέμψ' ἅμα δίψαν ἐμοί.

M.CCCCLXXII. XVIII anno. AD IOANNEM Baptiſtam Boniſignium.

Ἤδη τοι πάρα μὲν χειμών, πάρα δ' ἄσπετος ὄμβρος,
  ἀγρονόμοι τ' ἔφυγον, μεστὰ δὲ πᾶσα πόλις.

σὺ μόνος ἀγνάους ποταμοὺς καὶ οὔρεα φύλλα
ποσσὶ πατεῖς ἁπαλοῖς. σὺ μόνος ἄντρα νέμῃ
νῦν μὲν ἄρ' ὠτώεντα λαγωὸν, νῦν δ' ἄγριον αἶγα
εἰς τὰ λίν' ἐμβάλλων καρχαρόδοντι κυνί.
νύμφας τ' ἰοφόρους θέλγων πολυδενδρέω ὕλῃ.
γλώττης τ' ἠδὲ λύρης ἀμβρότον ἆσμα χέεις.
δεῦρο φίλος, μὴ φεῦγε φίλους, ὦ χάζεο καιρῷ
πικρὰ ἄνευ γε φίλων, ὄντι καὶ ἀμβροσίη.

M. CCCCLXXII. AD EVNDEM.

Εἰς σοφίαν παράκλησις.

Νῦν γε νότος πνεῖ μελανόπτερος ἄσπετον ὄμβρον
ἤδη καὶ νιφάδας Θρῆξ Βορέας συνάγει
φηγῶν καὶ πτελεῶν ἐμαράνθη φύλλ' ἐπὶ γαίῃ,
χεῖμα δὲ κορτομέον οὔρεσι κεῖρε κόμας.
πάντη καὶ ἄκαρποι ἔασιν ἀειθαλεῖς περ ἐοῦσαι,
ὑψίκομοι τ' ἐλάται καὶ θανάτοιο φυτόν.
ἀλλὰ καὶ ὡς δάφνη τε καὶ ποικίλον ἔρνος ἐλαίας
φύλλων καὶ καρπῶν χαίρουσι βριθοσύνῃ.
πάντα γὰρ ἄλλα χρόνου κρατεροὶ κατέδουσιν ὀδόντες.
ἄφθαρτος δ' ἡμῖν ἐστὶ μόνον σοφίη.

XVIII. ætatis anno. AD EVNDEM.

ὢ πόποι ὅσσον ἔγωγε σὲ μείζονα ἢ πέπεισμαι
πλήρες ἐὸν μουσῶν τὸ στόμα καὶ χαρίτων.
καὶ σοὶ ἄρ' αὐτομάτως κροτάφους περιέδραμε δάφνη
βριθομένη πετάλοις ἄνθεα λευκὰ χέει.
ἀλλὰ πῶς εὑρήσω τὰ σὰ ἴχνια μαιόμενός περ
κύματα, γῆν, αὔρας, νηΐ, ποδί, πτέρυγι,
αἰὲν ἐγὼ ποτὶ σὲ γλυκερῷ βεβολημένος οἴστρῳ
ὡς βόες ὑλοφάγοι ἔνθα καὶ ἔνθα θέω.
ῥῖνα μὲν ἐγκλίνων ἐπὶ γῆν, τὰ δ' οὔατ' ἀείρων,
ὄμμασι παπταίνων, πλαζόμενος δὲ ποσί.
γούνατε δὴ καμέτην, ποῖ γοῦν ἀλαόν σε διώξω
ποῖ δ' οὕτω φεύγεις τὸν φιλέοντα φίλος,
ἀνδρὶ ἄτερ γε φίλου δνοφερή τ' ἠὼς ἀνατέλλει
πικροὶ δ' οἱ χαδόνες, πᾶς δ' ὁ βίος θάνατος.
χωρὶς δ' αὖ κείνων οὐδ' ἀθάνατός γε θέλοιμι
ἔμμεναι, οὐδ' αὐτῶν κοίρανος ἀθανάτων.

XVIII. anno ætatis. AD EVNDEM.

Ὅσσον μὲν χαίρουσιν ὑφ' ἁλκυόνων ὀπὶ καλῇ
ναῦται ποντοπόροι μαλακὸν πλόον ἀγγελλουσῶν.
ὅσσον δ' ἐχθίστην βασιλεὺς πόλιν ἐξαλαπάξας
ὅσσον τις χαλεπὴν φεύξας νόσον, ὅσσον ἐραστὴς
παρθενίοιο φίλης γλυκερὸν λέχος εἰσαναβαίνων,
τόσσον ἐπὶ στήθεσφιν ἀγάλλεται ἡμέτερον κῆρ
σόν τε πρόσωπον ἰδὸν, καὶ σεῦ ἐπὶ μῦθον ἀκοῦον.
ὢ λευκοῦ λίθακός τε καὶ ἄσματος ἄξιον ἦμαρ,

ἦμαρ μνήμης ἄξιον ἐς πολέας λυκάβαντας.
ὦ μέλιτος γλυκίων φίλε ὦ χαρίεσσα πρόσοψι
χαῖρ' αἰεὶ καὶ σοὶ ζεὺς ὄλβια πάντα παρέξοι.
τήρησον δ' ἐπάλληλον ὧδε στήθεσφιν ἔρωτα.

XVIII. ætatis anno. προσευχὴ πρὸς τὸν θεόν.

Ω πάτερ ἡμέτερε χρυσόθρονε αἰθεριναίων
ὦ πάντων βασιλεῦ θεὸς ἄφθιτε αἰθέριε πᾶν
πάντα ἰδὼν καὶ πάντα κινῶν, καὶ πάντα κατέχων
πρεσβύτερός τε χρόνου πάντων ἀρχή τε τέλος τε.
παμμακάρων δάπεδον καὶ οὐρανίων σέλας ἄστρων.
σὺ πάτερ ἠέλιόν τε μέγαν λαμπράν τε σελήνην
πηγὰς καὶ ποταμοὺς, καὶ γῆν, καὶ πόντον ἔτευξας
πάντα ζωογονῶν σῷ πάντα πνεύματι πληρῶν.
οὐράνιοι χθόνιοί τε καὶ οἱ ὑπένερθε καμόντες
πάντες ὑποχθόνιοι σὴν ἐκτελέουσιν ἐφετμήν.
νῦν δὴ κικλήσκω σὲ τεὴ κτίσις, ἔνθα χαμευνὰς
ἄθλιος ὠκύμορος θεὲ γήϊνος ἀνθρωπίσκος
ἀλγῶν ὧν ἥμαρτον βοῖ καὶ δάκρυα χεύων.
εἰ δ' ἄγε μοι λίτομαι πάτερ ἄφθιτε ἵλαος ἴσθι
κὰξ ἔμεθεν δὴ κόσμου θελξινόοιο ἔρωτα
δαίμονος ἠδ' ἀπάτας καὶ ἀτάσθαλον ὕβριν ἔλαυνε.
δεῦε δ' ἐμὴν κραδίην σέο πνεύματος ἀπλέτῳ ὄμβρῳ.

XVIII. anno. AD IOVIANVM Monopoliten.

Τί στάχυας Δήμητρι, τί κύματα δοῦν ἐθέλεις με
  πρωτεῖ ποντοπόρῳ, νυκτελίῳ τε βότρυς;
σὺ μόνος ἐκ γλώττης γλυκερὸν μέλι, σὺ μόνος αὐδὴν
  ἀμβροσίην στόματος ἐκ λιγυροῖο χέεις.
τῇ μὲν καὶ σκόπελοι, καὶ οὔρεα μακρ' ἐφέπονται,
  ὥς ποκα θρηικίης ἄμβροτον ἆσμα λύρης.
εἰ δέ μοι ὠκυπέτης ἐριούνιος οὔνομα θῆκεν,
  ὥστ' ἐπὶ ῥωμαίους θεῖον ὅμηρον ἄγειν.
σὺ δ' ἄρ' ἔχεις μεγάλου διὸς οὔνομα παμβασιλῆος,
  ὥστε σ' ἄνακτα πάσῃ ἔμμεναι ἐν σοφίῃ.
σὸν γὰρ νεκταρέοιο γάλακτος λαιμὸν ἐπλήρουν
  ἐννέα δὴ θυγατρες μνημοσύνης καὶ διός.
αὐτόματος δὲ τεὴν περιπέπταται ἀμφὶ ἔθειραν
  κισσὸς τηλεθάων ἄνθεα πολλὰ χέων.
ὦ μάκαρ, ἀθανάτοισι βροτῶν, ὦ φίλτατε πάντων,
  χρυσοκόμων θεράπων ὄλβιε πιερίδων,
ὦ χαῖρ' ἱερὴ κεφαλὴ λιγύφωνος ἀοιδῆς
  τήρει δ' ἡμέτερον αἰὲν ἔρωτα φίλος.

XIX. ætatis anno. AD IOANNEM ARGYropulum, Doricè.

Ὅσσον διψάων ἔλαφος κράνας μελανύδρω
ἅδεται, ὅσσον ὄϊς θέρεος μέσω, εὐσκίω ἄλσει

ὅσσον ἅλῳ μάρμαξ, ὅσσον κάλποισι μέλισσα,
ὅσσον δένδρεω τέττιγος, ὅσσον δ᾽ ἁ ὀλολυγὼν
ὅσσον δ᾽ ἁ λαλιά τε χελιδονὶς εἴαρι πρατῷ,
τόσσον νῦν πάντεσσι μουσάων εὔφρανθεν ὀπαδοί.
χ᾽ ἄμμες δ᾽ ἐν πράτοις ὅτε τοῦ ἀγγέλλετο νόστος
τᾶς ἱερᾶς κεφαλᾶς, σοφίας πρόμος ἀργυρόπυλε.
κοὐδ᾽ οὕτω Βορέω χρυσοπτέρυγας πόκα κοῦρως
Φινέα φαντὶ ποθεῖν, ὧδ᾽ ἁρπυίας ἀπέλαυνον,
ὡς τό γε πάντες νῦν σοφίας μαιήτορες ὅσσοι
ἀθανάτω πελόμεσθ᾽ ὁμοθυμαδὸν ὧδε ποθεῦμες
ὥστε νόῳ βλεφάρων ἀχλὼ λιγγάς τ᾽ ἀκβάλλεν.
νῦν γὰρ φεῦ σχέτλιοι λοξῇσι πλανώμεθ᾽ ἀτάρποις
κοὐχ οἷόν τε τυφλῶς εὑρεῖν δυσκαμπέα οἴμαν
ὀρθοπόρω βιότοιο, καὶ ἐξυπαλύξαι βάραθρον
ἀνδρομέας ἀνοίας πολυφλοίσβον τε κυδοιμὸν
εἰ μὴ χεῖρα λαβὼν σύ γε νῦν πάτερ ἄμμιν ὁδαγοῖς
πυρσὼς ἀτρεκέων ὑποθημοσυνάων ἅψας.
ἀλλὰ τί οὐ παρεύδεις ἔνθων, τί δ᾽ ἄρ᾽ οὐχ ὑπακούεις.
πάντες κοινᾷ κοινὸν ὀπὶ κληΐζομες ἄγεν
ἐνθεῖν, οἷα βρέφη ποθ᾽ ἑὸν κνυζῶντα τιθῆνον.
πάντων δ᾽ αὖ περὶ αὐτὸς ἐπ᾽ ἐλπίδι τάκομαι, ὥς τις
πιδακόεσσα λιβὰς σέλας ἀελίω ἀνίκα φεύγῃ.
ἦ μὰν καὶ λευκῷ λίθακος καὶ ἄσματος ἔσται
τήνω τὸ ἆμαρ ἐμοὶ πάνυ ἄξιον, ὁππόκα κἤν τυ
ἂψ ἀπονοστήσαντα φίλαν ὁράοιμι πρόσοψιν.

XIX. ætatis anno. AD EVNDEM.

Ἁ μὲν ἐν ἀθανάτοισι φατίζεται πότνια ἥβα
νέκταρ χρυσείοις οἰνοχοεῖν δέπασιν,
σοὶ δ᾽ ἄρ᾽ ἐν ἀνθρώποισι θεὸς πόρεν ἀργυρόπυλε
χρυσέω ἐκ στόματος πῶμα χέειν σοφίας.
ἅδε βίον μὲν ἀγήραον ἀθανάτοισι φυλάττει,
τὺ δ᾽ ἄρα κἀκ θνατῶν ἐξελάεις θάνατον.

XXI. ætatis anno. Εἰς Θεόδωρον τὸν γαζῆ.

Κεῖτο μέγας ποτ᾽ ἀγὼν γαζῆ θεοδώροιο ἀμφὶ
μούσαις τ᾽ αὐσονίαις, ἠδ᾽ ἑλικωνιάσι.
ταῖς μὲν γὰρ γενεήν, ταῖς δ᾽ αὖ θρεπτήρια ὄφελλεν.
ἑλλὰς γὰρ τέκε τόν γ᾽, αὐσονίη δ᾽ ἔτραφεν.
ἶσον δ᾽ ἀμφοτέρων σοφίῃ, γλώττῃ τ᾽ ἐκέκαστο.
τὸν δ᾽ οὔτ᾽ αὐτὸς ζῶν, οὔτ᾽ ἄρ᾽ ἔκεινε θανὼν,
ἀλλὰ καὶ ἰταλίας μεγάλῃ ἐπὶ ἑλλάδι κεῖσθαι
εἵλετο, ὄφρα κλέος ξυνὸν ᾖ ἀμφοτέροις.

Μονόστιχον εἰς τὴν σελήνην.

Νυκτερινοὺς ἀκτῖνας ἐς ἡμᾶς πέμπε σελήνη.

Εἰς Θεόδωρον τὸν γαζῆν.

Ἑλλὰς μὲν Θεόδωρε σὲ μᾶλλον κλαῦσε θανόντα,
τύρκιον ἢ ὅτε μιν ἐξαλάπαξε γένος.
καὶ γὰρ ἑὸν σκῆπτρον ποθ' ὁ βάρβαρος εἷλε τύραννος,
νῦν δὲ κλέος γλώττης κλέψατο μοῖρ' ὀλοή.
ἀλλά νυ καὶ ῥώμης ὑπὸ πρὶν πολέμῳ δεδάμασαι
πρῶτον δ' αὖ γλώττης πτῶμα τόδ' οἱ συνέβη.

Εἰς τὸν αὐτόν.

Τῆνο τὸ καλλιόπας ἱερὸν στόμα ἠνίδε σιγᾷ,
τὸ κλέος ἑλλήνων φεῦ πόκα, νῦν δὲ γόος.
ἀδυεπὴς Θεόδωρος, ὃς ἐν κραδίῃ ἔχε πάντα
τοὔνεκα καὶ πάντων κεῖται ἐνὶ κραδίῃς.
τοῦδε καὶ ἐν στόματι πρὶν γ' ἔμφρονα πάντα δίανθε,
ἔμφροσι νῦν κῆνος πᾶσι διὰ στομάτων.
ἀλλὰ τίνα κραδίαν; τί φάμεν στόμα; τοῦδε θανόντος
πᾶν στόμα φεῦ βύεται πᾶσ' ἀχρεῖ κραδία.

Εἰς δημήτριον μέτρον φαλαίκιον.

Ἐξ οὗ δὴ Θεόδωρος οὐρανόνδε
βῆ, καὶ ὥς γε χελιδόνος νεοσσοὺς
ματρὸς χερσὶ βρεφυλλίου θανούσας
ἀπτῆνας λίπεν ὧδ' ὑπὲρ καλιᾶς
μὰψ δὴν μάστακα τοῦδε προσδοκῶντας.
ὦ δημήτριε πάντες ἄθλιοί γε
νῦν γενόμεθα. σὺ δὲ πρᾶος ἐλθὼν
πεινῶσιν σοφίης ἐδητὺν ἡμῖν
δὸς, σὺ νῦν μόνος εἶ γλυκὺς τιθηνός.

Εἰς κορνήλιον ἰαμβικός.

Οὐκ ἐμὰ λέγεις ἐμμὲν ὅσα σοὶ γράφω ἔπη
κορνήλι, ἀλλ' ὅμως ἀοιδὸν ἐμὲ καλεῖς.
σὺ γοῦν βόας τε μὴ φύσει κερασφόρους
λέξεις, ὅμως δὲ βόας καλέσεις τοὺς βόας.
τοῦτο δ' ἔτυχε λέξας ἐπεὶ μέτρον οὔπω γράφεις.
οὕτω βραδύπους ὄνος ἐλάφους ὄντας ταχέας
ἀρνεῖται, οὕτως ὁ λαγωὸς θρασὺν λύκον.

Εἰς τοὺς σπουδαίους.

Φεύγετε πιερίδων ἀηδνοὶ θεράποντες ἄγρεαν,
τᾶς ἑλικωνιάδων ἦλθε πόλινδε χορός.
εἰ δέ τις αὖ κείνου θαλάμους ἐπὶ δώματ' ἐρευνᾷ,
χαλκεοκονδύλου στήθεα ναιετάει.

Περὶ τοῦ αὐτοῦ.

Σειρήνων ἔφυγεν λιγυρὸν ποτὲ ῥυθμὸν ὀδυσσεύς
ὦ δημήτριε σὸν δ' οὐκ ἂν ἔπος γε φύγεν.
καὶ γὰρ ἐγὼ γλυκεροῖο πότου δόρπου τε χατίζων
χθὲς τεὸν οὐδ' ἀέκων ἆσμ' ἔπιον καὶ φάγον.

Δίστιχον περὶ παύλου καὶ ξύστου ἀρχιερέων.

Ἀρχιερεὺς ἀγαθὸς παῦλος ποθ' ἦν, ἀλλὰ κακὸς φώς.
νῦν δ' ἀγαθὸς ξύστος φὼς, κακὸς ἀρχιερεύς.

Εἰς παῦλον τὸν ἀστρονόμον.

Γῆν μὲν ποσσὶ πατεῖ, νῷ δ' οὐρανὸν ἀστρόεντα
παῦλος, ὃ θνητὸς ἐὼν ἅμα κἀθάνατος.
ὦ θεοί, ὦ μοῖραι μὴ κλέπτετε, καὶ δότ' ἐπαυρεῖν
τῷ μὲν ἐπιχθονίους, τῷ δ' ἅμ' ἐπουρανίους.

Ἐρωτικὸν δωριστί.

Διπλόος ἔρως ἀνιᾷ με, δυοῖν ὑποτάκομαι παίδοιν
ἴσον τοι χαροποῖν, ἴσον ἐπαφροδίτοιν.
δειμὺς ὁ μὲν γ' ἰταμὸς θ' ὅδε παρθένῳ ἴκελος ὄψιν
ἄμφω ἔρωτας ὁμῶς εἰσπνέετον μαλακῶς,
τῷ δὲ κόμαι ἰοειδέες ἐκ καράνοιο τέτανται,
τῷ δ' ἑτέρῳ ξανθὰ σείεται ἁ πλοκαμίς.
τὰ πλεῖστ' οὐδὲν ὁμοίω, ἀμειλιχίην δέ θ' ὁμοίω.
νικᾷ δ' οὔτ' ἄλλος κάλλει καὶ χάρισιν.
ἄμφω δ' οὐχ οἷόν θ' ὑποτελεῖν κύπρει. τὺ δ' ἄρα σύμμει
βούλευον ποτέραν ταῖνδε φέροιμι φλόγα.

Ὁμήρου ὑποκριτής.

Ἄλλους μὲν ῥα σοφούς τε λιγυφθόγγους τε ἀοιδούς,
τοὺς δ' αὖ ῥητορικῆς βραχὺν λειμῶνα δρέποντας.
τοὺς δ' ἄρ' ἅμ' εἰρήνην κουροτρόφον ἔπρεπ' ἀείδειν
ἡσυχίην ἀγορήν τε. μόνον δέ με φοῖβος ἀπόλλων
κηρύττειν πόλεμόν τε κακὸν καὶ φύλοπιν αἰνήν.

M.CCCCLXXX. Ζαμπέτρῳ ἀρριβαβένῳ πλάτωνος.

Χείλεα νηπιάχου βάψαι ποτὲ φαντὶ πλάτωνος
ξουθὰς μοψοπίῳ πληξαμένας μέλιτι.
στησιχόρου δ' ἤεισεν ἐπὶ στομάτεσσιν ἀηδών,
δείγματα μειλιχίης ἀμφοτέρου χάριτος.
ἀλλά σοι οὔτινα γ' ὄρνιν ἐφιζᾶν, οὔτι μελίσσας
πείθομαι, ἀλλ' αὐτὰς ζάμπετρε πιερίδας.
ἦ κ' ἂν δὴ λωτοῖο καὶ αὐτὸς γεύσατ' ὀδυσσεύς,
εἴ γε τοῖος ἔην, οἷος ὁ σεῖο λόγος.

M.CCCCLXXXI. Ἐρωτικὸν περὶ τοῦ χρυσοκόμου.

Βλέψον μ' οὐρανόθεν τὸν ἐμὸν παῖδ' ἀγκὰς ἔχοντα,
καὶ μὴ ζεῦ φθονέει, κοὔτιν' ἐγὼ φθονέω.
στέρξον ζεῦ στέρξον γανυμήδεα, τὸν δ' ἄρα φαιδρὸν
χρυσόκομον μοι ἄφες τὸν μέλιτος γλυκίω.
ὄλβιος ὦ τρὶς ἐγὼ καὶ τετράκις, ἦρ' ἐφίλασα
ἦρ' ἔτι καὶ φιλέω σὸν στόμα παῖ χαρίεν.
ὦ στόμα, ὦ κόμαι, ὦ μειδίαμα, ὦ φάος ὄσσοιν
ὦ θεοί, ἦρά σ' ἔχω παῖ φίλε ἦρά σ' ἔχω.
ἦρά σ' ἔχω τὸν ἐμὸν, τὸν ἐρώτιλον, ὅσσα μογήσας,
ὅσσα παθὼν, ὅσσα δρῶν τοῦτον τ' ἄπαθλον ἔχω.
θυμὲ τί νῦν θορυβεῖς ὡς καὶ πρὶν, οὔτις ἔτ' ἐστὶ
κίνδυνος, οὐκ ἔτι χρὴ σὲ κραδίην τρομέειν.
καὶ γὰρ ὁ ἐκπέρσας ἡμᾶς πόκα καὶ πεφοβηκὼς,
ληφθεὶς ἀγκάλαις ἤνιδ' ἐμαῖς δέδεται.

Ang.Polit.

ταὶν δ' ἄρα, ταὶν φάοσαν λαῦβε δὴ θεά, τοῦ δ' αὐθι βωμῶ,
καὶ τόδ' ἐμοὶ στάσιμον κύπρι τὸ χάρμα δίδοι.
τὺ δ' ἄγε μοι μαλακῶς ὅσον δαὼν ἔμπνε ἔρωτας,
καὶ γλῶτταν γλώττα πᾶ περίπλεκτον ἔχε.

M. CCCCXC. LATINVM NESCIO CVius Roma aduectũ, quod nos rogatu Ciampolini Gręcum deinde fecimus.

Eruta ſignorum uaſtis fragmenta ruinis,
Et quæ uirtutis ſunt monumenta tuæ.
Roma parens ignoſce breui ſi condit Hypætro
Hæc domus & domino ſic oneroſa ſuo.
Cedere non facilè eſt meritis, & tanta uidentes
Haud cupere: in magnis & uoluiſſe ſat eſt.

GRAECVM ANG. POLITIANI M.XD. die XXVIII. Iunij, in domo Ciampolini inſculptum.

Εἰκόνας ἡμιτόμους ἃς καὶ γῆς χῶμα κέκευθε
μνείον, ὦ ῥώμη, λείψανα σῆς ἀρετῆς.
εἰ μὲν ὧδε στεινῷ κρύπτει δόμος οὗτος ὑπαίθρῳ
κἂν βαρὺς ὧδε λίαν, ἵλαθι μῆτερ ἐμή.
εἴκειν δ' οὐ ῥᾴδιον, καὶ μὴ ποθέειν τάδ' ὁρῶντας.
ἀρκεῖ δ' ἐν μεγάλοις καὶ τὸ θέλημα μόνον.

M. VIID. Εἰς ἀλεξάνδραν τὴν ποιήτριαν.

Ἠλέκτρην ὑπέκειν ὁπότ' ἄζυξ ἄζυγα κούρην
κούρη ἀλεξάνδρη τήν γε σοφοκλείην,
θαμβέομεν πάντες πῶς δύμαρες ἀτθίδα γλῶτταν
ἤπυεν ἀπταίστως αὐσονὶς οὖσα γένος.
πῶς δέ γε μιμηλὴν προΐει καὶ ἐτήτυμον αὐδὴν
τἀκριβὲς ἐντέχνου τήρεε πῶς θυμέλης.
πῶς ἦθος δ' ἐφύλαττεν ἀκήρατον ὄμματα γαίῃ
πήξασ' οὐδ' ὁρμῆς ἤμβροτεν οὐ βάσεως.
οὐδ' ἀσχημόνεεν φωνὴν βαρύδακρυν ἱεῖσα,
βλέμματι μυδαλέῳ σὺν δ' ἔχεεν θεατάς,
πάντων ἄρ' ἐξεπλάγημεν. ἐμὲ ζῆλος δ' ὑπένυξεν,
ὡς τὸν ὅμαιμον ἑῆς εἶδον ἐν ἀγκαλίσιν.

Εἰς τὸν παῖδα.

Μή με πολυστροφάλυγξι καταφλέγε νεύσεσι κοῦρε,
ἄχρι φίλης αἰεὶ πυρσοβολῶν κραδίης.
σοῦ γὰρ ἔρως γελάοντος ἐν ὄμμασι δᾷδας ἀνάπτει,
ὦ ἐμὲ δοὺς ἐς ὅλας ζῶντ' ἔπι πυρκαϊάς.

M. VIID. Εἰς ἀλεξάνδραν τὴν ποιήτριαν.

Εὕρηχ' εὕρηχ' ἣν θέλον, ἣν ἐζήτεον αἰεί,
ἣν ἥτουν τὸν ἔρωθ', ἣν καὶ ὀνειροπόλουν.
παρθενικὴν, ἧς κάλλος ἀκήρατον, ἧς ὅγε κόσμος,
οὐκ εἴη τέχνης, ἀλλ' ἀφελοῦς φύσεως.

παρθενικὴν, γλώττῃσιν ἐπ' ἀμφοτέρῃσι κομῶσαν;
ἔξοχον ἔν τε χοροῖς, ἔξοχον ἔν τε λύρῃ.
ἧς πέρι σωφροσύνη τ' εἴη χαρίτεσσι θ' ἅμιλλα,
τῇ καὶ τῇ ταύτην ἀντιμεθελκομέναις.
εὕρηκ', οὐδ' ὄφελος. καὶ γὰρ μόλις εἰς ἐνιαυτὸν
οἰστροῦντι φλογερῶς ἐστιν ἅπαξ ἰδέειν.

ALEXANDRAE SCALAE RESPONSVM.

Οὐδὲν ἄρ' ἦν ἄνοιο παρ' ἔμφρονος ἀνδρὸς ἄμεινον,
κὰκ σέθεν αἶνος, ἔμοιγ' οἷον ἄειρε κλέος.
πολλοὶ θεοβόλοι παῦροι δέ τε μάντιές εἰσιν,
εὗρον, ἄρ' οὐχ εὗρον, οὐδ' ὄναρ ἠντίασας.
φῆ γὰρ ὁ θεῖος ἀοιδὸς ἄγει θεὸς ἐς τὸν ὁμοῖον,
οὐδὲν ἀλεξάνδρῃ σοῦ δ' ἀνομοιότερον.
ὡς σύ γ' ὁποῖα Δανοῦβιος ἐκ ζόφου ἐς μέσον ἦμαρ
καὖθις ἐπ' ἀντολίην αἰπὰ ῥέεθρα χέεις.
φωναῖς δ' ἐν πλείσταις σόν τοι κλέος ἠὲρ ἐλαστρεῖ
ἑλλάδι, ῥωμαϊκῇ, ἑβραϊκῇ, λυδίῃ.
ἄστρα, φύσις δ' ἀριθμοὶ, ποιήματα, κύρβεις, ἰατροὶ,
ἀλκέιδην κάλλει σ' ἀντιμεθελκόμενα.
τἀμὰ δὲ παρθενικῆς σπουδάσματα, παίγνια φασὶ
Βόκχοεις ὀξείποι, ἄνθεα καὶ δρόσος ὥς.
τοὶ γὰρ μηδ' ἐλέφαντος ἐναντία βόμβον ἀείρω,
αἴλουρον πάλλας, καὶ σύ γ' ὑπερφρονέεις.

Εἰς ἀλεξάνδραν τὴν ποιήτριαν.

Τίπτε μοι ὠχρὸν ἴον πέμπεις; ἢ οὐχ ἅλις ὠχρὸς
ξάνδρα, τοῦ καὶ ἅπαν αἷμα πέπωκεν ἔρως.

Εἰς τὴν αὐτήν.

Καρπὸν ἐμοὶ ποθέοντι, σὺ δ' ἄνθεα φύλλά τε μοῦνον
δωρῇ, σημαίνουσ' ὅτι μάτην πονέω.

Εἰς τὴν αὐτήν.

φύλλα δίδουσ' ἐράοντι καὶ ἄνθεα ἦρος ἀπαρχάς.
αὐτὸ ἐπαγγέλλει σῆς ἔαρ ἡλικίης.

Aedem Reparatæ inambulans, amicis ſtipatus, hæc compoſui extempore.

Εἶχε σιμωνίδεω οἶκος δύο λάρνακας ἔνδον,
τὴν μέν τοι μισθοῦ, τὴν δ' ἑτέραν χαρίτων.
ἣν δ' ἡ μὲν χαρίτων κενεὴ, πλέα δ' ἦγ' ἐπίμισθος.
σὺ γοῦν δὴ πάντων ξεῖνε λάβῃς ἔρανον.

Αὐτοσχέδιον ἕτερον.

Ἦν ποτέ τις πολίτης ἀγαθὸς καλαῖς ἐν ἀθήναις,
ὃν σὺ κόθορνον ἔφης ἀττικὲ ξενοφῶν.
οὗτος ἀριστήεσσι καὶ αὐτοῖς ἐφήρμοσε δήμῳ
τοὔνεκα κεἰς θάνατον προὐδόθ' ὑπὸ κριτίου.

M.CCCCXCIII. Αὐτοσχέδια ἐν τῷ περιπατεῖν.

Μὴ κύε μ' οὐροπότα, τὰ γὰρ εὔοδμα χείλεα κούρων
εἰωθὸς φιλέειν τά σά γ' ἀποστρέφομαι.

Εἰς ὄργανα.

Οὐκ ἀΐεις δονάκων μέλος ἄστεος, ἦρά γε τήνας
  τὰν ὄπα τις κύκνων μυριὰς ἐνστάλαει.

Προτρεπτικόν.

Ὀθνείην διάλεκτον ἀεὶ φυγέειν δοκέουσαν
  εἰ δράξαι ποσὶ δεῖς ἄγγελε, τεῖνε δρόμον.

Ἀπόκρισις.

Τείνω κοὐ δράττω, τότε γὰρ τὸ μᾶλλον ὀλισθεῖ,
  ὁππόθ' ἑλεῖν δοκέω ἴκελος ἐγχέλυϊ.

Προτρεπτικόν.

Οὕτως ὀτρυνώμεν ἀμοιβαδὶς, ὅττι μαχαίρας,
  φησὶ λόγος ἀρχαίων ἐστὶ μακρ' ἀκόνη.

Εἰς ἄγγελον τὸν πρεσβύτερον.

Ὅσσον ἐμοὶ φίλος ἐστὶν ὁ ἄγγελος ἠνὶ τὸ δεῖγμα,
  καὶ πηλὸν πατέειν εἵνεκ' ἐμοῖο θέλει.

Allufio ad antiquum Græcum epigramma.

Ἐκ πολέμου φυγόντα μάχας τὸν ἑὸν παῖδ' ὡς ἐνόησεν
  σπαρτιάτις μάτηρ φασγάνῳ ἀντίασεν.
καὶ κτάνε τὸν δύστανον ὃν ἔτρεφεν, ὃν τέκεν αὐτὰ
  ταῦτα δ' ἐκβροτόμεν λόξ' ὑποδερκομένα,
εἰ τοῖον σ' ἐδόκουν οὐκ ἂν τέκον. ἔῤῥε λακαίνας
  ὡς παῖς οὐκ ἐθέλων ὡς λακεδαιμόνιος.

Alludit ad Græcum epigramma.

Τυφλὸς, ἄπους τ' ἤτην ἀλλήλοιιν θεράποντες.
  τυφλὸς ὁδηγεῖτο, νωτοφορεῖτο δ' ἄπους.

Εἰς τοὺς τέσσαρας ἀγῶνας.

Ζηνὸς ὀλύμπια νικῶντες φόρον ἀγριέλαιαν,
  μῆλα δ' ἀπόλλωνος πυθικὸς ἦεν ἀγών.
ἰσθμιακὴν δὲ πίτυν πόρεν ἰνῶος μελικέρτας,
  σὺ δὲ σέλιν' ἐτίθεις ἀρχέμορ' ἐν νεμέᾳ.

GERMANICI EPIGRAMMA.

Thrax puer aſtricto glacie dum ludit in Hebro,
  Frigore concretas pondere rupit aquas.
Dumq; imæ partes rapido traherentur ab amne,
  Abſcidit tenerum lubrica teſta caput.
Orba quod inuentum mater dum cōderet urna:
  Hoc peperi flammis, cætera, dixit, aquis.

POLITIANI EPIGRAMMA.

Παῖς ἕβρῳ ἐπέθρωσκε πεπηγότι τυτθὸς ἀθύρων,
  κρυστάλλου δ' ἐάγη μαρμαρόεν δάπεδον.
χ' ὁ μὲν ὀλισθαίνων πέσεν εἰς βυθὸν, ἀλλ' ἀδιάντου
  κρατὸς ἔκοψε δέρην ὀστρακόεις παγετός.
σκηνῶος ἄρ' ἐνδόμυχον ῥοθίου ταχὺς ἔσπασεν ὁλκός,
  τὸ δὲ πυρὶ δ' ἡ μήτηρ μοῦνον ἔδωκε κάρη.

ἔπι

εἶπε δ' ὑποστενάχουσα, τί δύσμορος υἱὸν ἔτικτα;
  ἆρ' ὡς στειχοίοιν βρῶμα γένοιτο λύκοιν.

Antiquum contra illud græcum.

Ἀμφοτέρους ἀδικεῖς, καὶ πλουτέα, καὶ φαέθοντα,
  τὸν μὲν ἔτ' εἰσορόων τὸν δ' ἀπολειπόμενος.

POLITIANI GRAECVM epigramma.

Οὐδετέρους ἀδικῶ, τὸ γὰρ ἄπνοον οὐκ ἔτι λεύσσει
  ἥλιον, ἔμπνου γ' αὖ πλουτεῖ οὐδὲ μέλει.

M.CCCCXCIII. ALLVSIO AD GRAEcum epigramma.

Παιδὶ λάκαινα σάκος πολεμησείοντι διδοῦσα,
  τοῦ, ἔφη, ἢ σὺν τοῦδ' ἢ ἐπὶ τοῦδε νέου.

Πατρόκλου ὑποκειτής.

Μὴ μέμφοιθ' ὑπὸ δουρί. τὸ γάρ τοι κοὐθ' ἕτερον ἔκτωρ
  αὐτίκα, οὐκ ἐσιδεῖν, μὴ ὅτι καὶ φορέειν.

Εἰς Βαρῖνον τὸν καμηρτέα γραμματικόν.

Ἑλλάδι τοῖς ἰδίοις πεπλανημένη ἐν λαβυρίνθοις
  οὐ μίτον ἀλλὰ βίβλον προὔθετο δαιδάλεον,
οὐχ ἕλλην, ἰταλὸς δὲ γοαρῖνος. κοὔτι γε θαῦμα,
  εἴ γε νέοι τὴν γραῦν ἀντιπελαργέομεν.

Εἰς ἀλεξάνδραν τὴν ποιήτριαν.

Ἂν μὴ δ' εἰσαθρεῖν, ἂν μὴ δ' ἔξεστιν ἀκούειν,
  ἆρ' οὐδὲ γραπτῆς τεύξομ' ἀρκείσεως;

Εἰς τὸν πῖκον μιρανδουλέα.

Καὶ τότ' ἀστρολόγοις ὑπομέμφομαι ἠδ' ὀλέχραις,
  ὅττι σοφοὺς πίκου μοι φθονέουσ' ὀλέρους.
καὶ γὰρ ὁ ἐνδικέως τούτων τὸν λῆρον ἐλέγχων
  μουνάζει ἐν ἀγρῷ δηρὸν ἑκὰς πόλεως.
πῖκε τι σοὶ καὶ τούτοις; οὐ σ' ἐπέοικεν ἀγύρταις
  ἀνταῖραι τὴν σὴν εὐτυχέα γραφίδα.

Εἰς ἀλεξάνδραν τὴν ποιήτριαν.

Δέξο τὸν ἐξ ὀστοῦ δάμαλι κτένα τὸν τριχοτάκτην,
  δὸς δὲ τὸν ἐκ σαρκὸς τόν γε τριχωτὸν ἐμοί.

Εἰς τὸ ὄργανον.

Χάλκειον δονάκων ὁρόω στίχον, ἀλλὰ τίς αὐτοῦ
  τεχνᾶται κρύφιον τὸν πολύθρουν κέλαδον;
οὗτος ὁ τοῖς πλαγκτῆρσιν εὔτροχα δάκτυλα παλμοῖς
  δινεύων βομβρὰς τ' ἀμφιβοῶν σελίδας.
ἀλλὰ πολυαστρέων πόθεν οἱ τόσος ἐσμὸς ἀήτων,
  οὐκ ἀθρεῖς ἀσκοὺς διχθαδίους ὄπιθεν;

Verſus hos ponè ſcripſi in libro Ducis Vrbinatis, cum mihi cõmodatum remitterem.

Ἥδε βίβλος τίνος ἐστί; νέου τινός. ὃς καλὸς ὄψιν,
σῶμα δὲ ῥωμαλέος. καὶ γὰρ τέχνη τε βίη τε

ἀθλεύων

ἀθλεύων πάντεσσι μετέπρεπες ἠιθέοισιν
ἱπποσύνῃ καὶ ὅπλοισι μέγ᾽ ἔξοχος, οὐκ ἀμελῶν δὲ
οὐδὲ βίβλων, σοφίην ἀσκῶν διδυμάονι γλώττῃ
πρᾶος, ἐλεύθερος, γλυκύς, οὐκ ἀπεχθήγορος, εὔφρων.
εἰπὲ τύχην, βασιλεύς, ἀρκεῖ τάδε, τὸν γοίδωνα
εἶπας ἀνικήτοιο πατρὸς γόνον, ἡγεμονῆα
οὐρβίνου μεγάλοιο, θεοῖς ἐναλίγκιον ἄνδρα.

Εἰς τὸν πῖνον.

Πολλάκι τοξευθεὶς φλεχθεὶς θ᾽ ὑπὸ πῖνος ἐρώτων
οὐκ ἔθλη πρὸ τόρῳ, πάντα δ᾽ ἀφείλεθ᾽ ὅπλα
τόξα, βέλη, φαρέτρας, καὶ νηήσας τάδε πάντα
ἦψεν ὁμοῦ σωρὸν λαμπάσι ληιδίοις.
σὺν δ᾽ αὐτοὺς μάρψας ἀμένηνα χρύσεια δῆσεν
ταῖς νευραῖς μέσσῃ δ᾽ ἔμβαλε πυρκαϊᾷ.
καὶ πυρὶ φλέξε τὸ πῦρ. τί δ᾽ ὦ ἄφρονες αὐτὸν ἔρωτες
τὸν πῖνον μουσῶν εἰσποτᾶσθε πρόμον.

Κύπρις ἀναδυομένη.

Κύπριν ἀπελλείας ἔργον χερὸς ὡς ἴδεν, ἔσαν
δαρὸν θαμβαλέος τὰν ἀναδυομέναν.
τᾶς ἅτε παρθενικᾶς, ἅτε τοῦ φιλοπαίγμονος αἰδὼς
τὰν ὄψιν μίγδαν ἔλλαχεν ἠδὲ γέλως.
καὶ τᾷ μὲν ῥαθάμιγγας ἁλιβρέκτοιο καράνου
δεξιτερᾷ θλίβεν, καὶ κελάρυζεν ἀφρός.
Ἰὼ δ᾽ ἄρα τᾶς νοτίδος τίς ἐμοὶ φόβος, ἅδε γε λαιᾷ
ἔσκεπε τὰν ἥβαν, τὰν ἔθ᾽ ὑποβρύχιον.
καὶ γὰρ ἕως λαγόνων ὕφαλος πέλε, καί τις ἔτι φρὶξ
μαζὸς ἀπ᾽ ὠδίνων ὄμφακα μαστὸν ἔχεν.
εἰ τοίαν ποκ᾽ ἄρης ἔχε δέσμιος οὐκ ἀποδῦσαι
οὐδ᾽ ἀφαιρείας ἤθελ᾽ ἀλυκτοπέδας.

Εἰς ἀφροδίτην ὡπλισμένην.

Ἐς τί σάκος κρατέεις Παφία, λόγχαν τε τινάσσεις,
καὶ θώρακ᾽ ἐνέδυς, καὶ κόρυν ἀμφίφαλον,
μέμνασ᾽ ὅτι οὐ σοὶ δέδοται πολεμήια ἔργα
τὰ τρυφερᾶ, δίεπες δ᾽ ἱμερόεντα γάμον,
ἀλλ᾽ οὐκ ἐς δᾶριν θωρήσομαι. ὅπλα δ᾽ ἄρηος
ἐνδύομ᾽ ὡς κ᾽ ἄρης ἐκλελάθοιτο μάχας.
ἐν γὰρ ἐμοὶ μῶνα τὰ τεύχεα, καὶ Κύπριν εὑρὼν
οὔ ποτ᾽ ἐμῶν θαλάμων ἔσσετ᾽ ἀπαυλόσυνος.

LATINVM EPIGRAMMA PVLICIS ANtiqui poetæ, Græcum feci, id tale eſt.

Cùm mea me genitrix grauida geſtaret in aluo,
Quid pareret, fertur conſuluiſſe deos.
Mas eſt, Phœbus ait, Mars fœmina, Iunoq; neutrum.
Cumq; forem natus, Hermaphroditus eram.
Quærenti lethum dea ſic ait: Occidet armis, — Dixit Iuno
Mars cruce, Phœbus aquis, ſors rata queq; fuit.

Arbor

Arbor obumbrat aquas: ascendo, decidit ensis,
Quem tuleram, casu labor & ipse super.
Pes hæsit ramis, caput incidit amne, tulíq;
Fœmina, uir, neutrum, flumina, tela, cruces.

GRAECVM POLITIANI, IN QVO VT de tertia pœna de Hermaphrodito narratur. M.CCCCXCIIII.

Ἔγκυος οὖσα γυνὴ τίκτος πέρι Φοῖβον, Ἄρηα,
Ἥρην, τοὺς ἅμα τρεῖς ἐξερέεινε θεούς.
ἄρσενα Φοῖβος, Ἄρης θήλειαν φάτο, κοὐδέτερον δὲ
Ἥρη, πάνθ' ὑγιῶς. ἀνδρόγυνος γὰρ ἔφυ.
εἰρομένης δὲ μόρον, μόρος οἱ ξίφος ἔκραγεν Ἥρη,
σταυρὸς Ἄρης, Φοῖβος κύματα, πάντ' ἀπέβη.
δένδρῳ ἐφειστήκει, πέσε δ' οἱ ξίφος, αὐτὸς ἐπ' αὐτῷ
ἤριπεν εἰς ποταμὸν κύμβαχος, ἐκ δὲ ποδοῖιν,
ἤρθη ἀπ' ἀκρεμόνων. θάνε γοῦν θῆλύς τε, καὶ ἄρρην
κοὐδέτερον, σταυρῷ, κύμασι, καὶ ξίφει.

M.CCCCXCIII. Εἰς τοὺς κώνωπας.

Τοὺς κώνωπας ἐρᾶν μᾶλλον πρέπει, ἢ τοὺς ἄνδρας
φῶτας τῶν γονίμων ὡς κύπρις ἐξ ὑδάτων.
καὶ μιμνησαμένους ἀφροπότητον ἔρωτα
εἰρεσίαις πτερύγων, τοῦ τ' ἐμὲν αἱμοπότας
τὸν κῶμον τ' ᾄδοντας ἐγερσιγύναικα πλανήτην,
αἰνῶς ὑπναπατῶν ἱεμένους ὀάρων.
ἐς λέχος ἐμπταίοντας, ἐπ' αὐτοὺς πολλάκι μαστοὺς
κἀμφαφόωντας ὅλης ἄψεα θηλυτέρης.
ἀγρύπνους, ἰταμούς, σκοτοδερκέας, ἆρα τις ἀνδρῶν
ὅσσα γε κώνωπες δείγματ' ἔρωτος ἔχει.

FINIS EPIGRAMMATVM.

ANGELI

ANGELI POLITIANI DE PACTIANA IN LAVRENTIVM ET IVLIANVM FRATRES, VNIuersamq; Medicæam gentem coniuratione, Historia siue Commentarius.

PActianam coniurationem paucis describere instituo: nam id in primis memorabile facinus tempestate mea accidit, parumq; ab fuit, quin Florentinã omnem Remp. penitus euerteret. Cum is igitur esset eius urbis status, ut omnes boni à Laurentio & Iuliano fratribus, reliquaq; Medicum familia starent, Pactiorum una gens, ac Saluiatorum nonnulli, cœpere prę̨sentibus rebus clàm primò, mox etiam palàm aduersari: inuidebant enim Medicæ familię, eiusq; summam nostra in rep. auctoritatem & priuatum decus, quantum in eis esset, obterebant. Erat Pactiorum familia ciuibus plebiq; iuxtà inuisa, nam præterquàm quòd amarissimi essent omnes, neq; eorum contumax atq; insolens ingeniũ satis ęquo animo tolerari poterat: eius familiæ princeps Iacobus Pactius, equestris ordinis uir, diem noctemq; aleæ uacare, sicubi malè iactus caderet, deos atq; homines diris agere, nonnunquã & alueolum tesserarium, aut quod aliud irato offerretur, temerè in proximũ quemq; iaculari. ipse pallidus atq; exanguis, caput iactare semper, & quod leuitatis maximũ foret argumentum, nunq; ore, nunq; oculis, nunq; manibus consistere. Duo in homine ingentia uitia, eaq;, quod mirum esset, maximè inter se contraria eminebant, multa auaritia, multa perdendi patrimonij uoluptas: domum paternã magnificè extructam à fundamentis diruit, nouam deintegro ædificare aggressus est. sæpè ille mercenarias operas conducere, neq; tamen integrum soluere, pauperculos homines miserè sibi uix manuum labore uictum quærentes defraudare, & corruptam suillam pro mercede apponere solitus. quare omnibus erat inuisus, neq; is, neq; eius maiores gratiosi populo unquam fuerant. Erat præterea sine legitima prole: quapropter à suis necessarijs, quippè qui hominis hæreditatem captarent, præter cæteros colebatur: incuria in homine maxima, maximaq; rei familiaris negligentia. cum'que hi essent hominis mores facilè rem fracturus uidebatur, quod ipsi homini ad maturandum facinus calcar maximum, faces'que subdidit: non enim sperabat homo insolens & ambitiosus, decoctoris ignominiam æquo animo ferre posse. studebat itaque uno incendio sese, suam'que omnem patriam concremare. Franciscus autem Saluiatus, homo repentè fortunatus, quippè qui Pisanum haud multò antea Archiepiscopatum esset adeptus, uix ipse sese, suamq; fortunam capiens, cœperat supra quàm dici potest, secundis rebus insolescere, omniaq; sibi de sese suaq; fortuna polliceri. Is Franciscus homo fuit (id quod dij atq; homines sciunt) omnis diuini atq; humani iuris ignarus & contemptor, omnibus flagitijs & facinoribus coopertus, luxuria perditus, & lenocinijs infamis: aleæ & ipse studiosus, maximus præterea adulator, multæ leuitatis ac uanitatis. idem audax, promptus, callidus, & impudens. quibus artibus (adeò nihil fortunã puduit) & Archiepiscopatum est adeptus, & cœlum iam ipsum uotis captabat. Hic unà cum Francisco Pactio, quòd propter insitam animo uanitatem, ingenteis spes sibi proposuerat, consiliũ Laurentij ac Iuliani necandi, occupandæq; Reip. multò antea Romæ dicitur agitasse: tandem in suburbana Iacobi Pactij uilla, quod Montughium dicitur, unà omnis factio in facinus coniurant: eius coniurationis formulam Saluiatus ipse pręscribit. Princi-

pes

pes coniurationis post Saluiatum, Iacobus & Franciscus Pactij. Franciscus ipse ex Antonio Iacobi fratre erat natus: qui cùm contumacis homo ingenij esset, magnos sibi spiritus, magnam arrogantiã sumpserat, mirificè indignari, præferri sibi Medicam familiam, semper Laurentio, semper Iuliano obtrectare, eosq; passim traducere, nulli maledicto parcere, nullis contumelijs, nihil pensi habere, dum illis, quantum in se esset, iniuriam faceret: Romæ plurimùm ad nummariam Pactiorum mensam ætatem agere: nam Florentiæ nihili suam esse authoritatem sentiebat, propter eam quam sibi Medices germani pietate & bonis moribus uendicarant. Erat autem & ipse, quod Pactijs omnibus peculiare fuit, suprà quàm dici potest, ad excandescentiam procliuis, statura fuit breui, gracili corpusculo, colore subliuido, candida coma, cuius & in cultu nimium ferebatur occupatus. Is uerò eius corporis uultus'que habitus hi gestus erant, ut facilè intelligeres, hominis incredibilem insolentiam, quã tamen ipse, primis maximè congressibus magnopere obtegere conabatur, neq; id satis ex sentẽtia succedebat. Sanguinarius præterea homo erat, & qui dum rem quamcunq; is animo uolueret, expeditum iret, nullo honestatis, nullo religionis, nullo famæ aut nominis respectu detineretur. Iacobus deinde Saluiatus, homo ad captandos hominũ animos maximè factus, semper ijs arridere, modis omnibus lautè omnes accipere, scortis & comessationibus intentus agere: mercaturæ tamen & studiosus & gnarus ferebatur. In his erat & Iacobus tertius, Poggij illius eloquẽtissimi uiri filius: hic & ob angustiam rei familiaris, æsq; alienum, quod grande conflauerat, & ob ingenitam quandam sibi uanitatem, rerum nouarum cupidus erat: eius præcipua in maledicendo uirtus, in qua uel patrem maledicentissimũ hominem referebat: semper ille aut principes insectari passim, aut in mores hominum sine ullo discrimine inuehi, aut cuiusque docti scripta lacessere, nemini parcere: ipse ex multa historiarum memoria, magnaq; loquendi copia, mirificè superbus esse, eas omnib. circulis coronisq; uel ad satietatem audientium ingerere. Patrimonium quod ipsi amplum ex hæreditate paterna obuenerat, totũ paucis annis profuderat: quare & egestate coactus, Pactijs Saluiatoq; se totum addixerat: erat enim, quod semper fuit, cuicunq; emptori uenalis. Fuit in his & quartus Iacobus, archiepiscopi frater, omnino uir obscurus & sordidus. Bernardus præterea Bandinus, perditus homo, audax, impauidus, quem & ipsum dilapidata res familiaris, in omne flagitiũ præcipitem ageret: septem ij fuere ciues, qui facinus susciperent. Additi his, Ioannes Baptista, ex oppido Montesicco, & Hieronymi comitis familia: Antonius Volaterranus, quem uel patrium odium, uel facilis quædam hominis, leuisq; ad obsequendum natura in facinus sollicitabant. Stephanus pręterea sacerdos, Iacobi Pactij scriba, homo impudicus, & malè audiens omni crimine, qui & in Iacobi domo haud satis honestè uersari ferebatur: eius enim unicam filiam, adulterio conceptam, literas docebat. Coniurationis huius & Renatum & Guilhelmum Pactios nõ ignaros fuisse compertum est: Guilhelmus ipse Blancam, Laurentij Medicis sororem in matrimonium duxerat, eq; ea amplam iam sobolem susceperat: quare à duabus, quod dicitur, sellis sedere putabatur. Hic eius, quem sæpe diximus, Francisci maior natu erat germanus. Renatus autẽ ex Petro, equestris ordinis uiro, Iacobi atq; Antonij fratre genitus, Guilhelmi & Frãcisci patruelis. Erat hic homo haud incallidus, maximus odij atq; iræ dissimulator, animi uerò maximi: neq; tamen audax, sed qui rem maturius, quamcunq; is animo agitasset, expeditũ iret. Tenax idem, & pecuniæ auidus: quapropter & multitudini minimè charus. Cliens pręterea Guilhelmi Neapolio Francesius, non ultimas partes in eo negotio assum-

pſerat. Interfuere ei facinori & nonnulli obſcuriores, partim ex archiepiſcopi, partim ex familia Pactiorum. Hos inter & Briglıernus quidam, homo extremæ conditionis, & Nannes notarius Piſanus, uir ſceleſtus & factioſus. ſed qui ex peregrinis primas partes ſuſceperat, is erat, quem diximus, Ioannes Baptiſta, Hieronymi familiaris. hic rem totum biennium iam antè agitatam, in quintum Calend. Maias, anni à Chriſtiana ſalute octaui & ſeptuageſimi, ſupra mille & quadringentos, inq; ipſum Dominicum ante Aſcenſionem diem reiecerat. erat is magni uir ingenij, conſilij, & ſagacis animi, ad obeundas res maximè dexter, neq; uerò in ijs non ſæpe exercitatus: magnam in eo fidem Saluiatus, magnam coniurati omnes habuerant. Res ipſa iam poſtulat, uti coniurationis conſilium explicemus. Medicum familia cùm pleriſque in rebus ſplendida ſemper magnificentiſſimaq; eſt, tum uel maximè in claris hoſpitibus accipiendis: nemo unquam uir clarus Florentiam aut Florentinum agrum petijt, in quem non illa domus hoc magnificentiæ genere uſa ſit. Cùm igitur in ſuburbano illo Iacobi rure (ubi ſuprà coniurationem factam oſtendimus) Raphael fortè Cardinalis, ex Hieronymi Comitis ſorore natus, haud multo antea diuertiſſet, hanc tanti facinoris anſam coniurati occupant, nuntiant Cardinalis nomine geminis fratribus, uti ſe Fæſulis, quæ ipſorum ſuburbana uilla eſt, accipiant: eò Laurentius atq; egomet cum puero Petro, Laurentij filio, accedimus. Iulianus quòd ualetudine impediretur, domi reſtitit, id quod rem in ipſum, quem diximus diem, diſtulit. Iterum familiarius homini nuntiant, cupere Cardinalem & Florentiæ cõuiuio accipi: urbanæ domus ornamenta, ueſtem, aulea, gemmas, argentum, pretioſam omnem ſupellectilem inſpicere. Nullum optimi iuuenes dolum ſuſpicantes, domum parant, ornamenta depromunt, ueſtem explicant, argentum, ſigna, toreumata in propatulo collocant, producunt gemmas in promptuarium, magnificẽtiſſimè conuiuium apparatur. Ecce tibi, ante tempus, coniuratorum manus ſcitantur, ubi Laurentius? ubi Iulianus? dicunt in templo diuæ Reparatæ eſſe ambos. eò contendunt, Cardinalis in ſuggeſtum chori de more ſubducitur: dumq; Euchariſtiæ myſteria celebrantur, archiepiſcopus cum Iacobo Poggio, et duobus Iacobis Saluiatis, alijſq; nonnullis comitibus in curiam cõtendit, uti dominos Florentinos arce deturbet, ipſe curiam occupet, reliqui in templo ad facinus obeundũ remanent. Deſtinatus ad Laurẽtij cædem Ioannes Baptiſta negotiũ detractarat, Antonius Volaterranus Stephanusq; ſuſceperant, reliqui in Iulianum tendebant. ibi primùm peracta ſacerdotis communicatiõe, ſigno datò, Bernardus Bandinus, Franciſcus Pactius, alijq; ex coniuratis orbe facto, Iulianum circundant. princeps Bandinus enſe per pectus adacto, iuuenem tranſuerberat, is aliquot paſſus fugitare, illi inſequi, iuuenis deficiẽte ſpiritu, terræ cõcidit, iacentẽ Franciſcus repetito ſæpe ictu, pugione traiecit, ita pium iuuenem neci dedunt. qui Iulianum ſequebatur famulus, terrore exanimatus, in latebras ſe turpiter coniecerat. Interim & Laurentium delecti ſicarij inuadũt, ac primò quidem Antonius manum ſiniſtro eius humero inijcit, ictum in iugulum deſtinat. ille imperterritus humeralem amictum exuit, leuoq; aduoluit brachio, ſimul gladium uagina liberat, uno tamẽ ictu petitur: nam dum ſeſe expedit, uulnus in collo accipit: mox ſe homo acer & animoſus, ſtricto gladiolo, ad ſiccarios uertere, circumſpectare ſe cautè, & tueri: illi exterriti fugam capiunt. neq; uerò ſegnis in eo tuendo Andreæ & Laurentij Caualcantis (quibus ille pediſſequis utebatur) opera fuit. Caualcantes brachium uulneratur, Andreas integer ſuperat. Videre erat tumultuantem populum, uiros mulieres'que, ſacerdotes, pueros fugitantes paſſim quò pedes uocarent, omnia fremitu plena

& gemitu

& gemitu, nihil exaudiri tamen expressæ uocis. fuere & qui crederent templum corruere. Qui Iulianum trucidarat, Bernardus Bandinus, nõ contentus suis partibus, ad Laurentium contendit: ille se commodùm cum paucis in sacrarium con iecerat. Bandinus obiter Franciscum uirum prudentem, & mercaturis Medicæ familiæ præfectum, ense per stomachum adacto, uno uulnere peremit. eius cadauer spirans adhuc, idem in sacrarium quo se Laurentius receperat, inuectũ est. Tum ego, qui eodem me contuleram, alijq; nonnulli, fores quæ alienæ sunt, occludimus. ita periculũ quod à Bandino ingrueret, propulsauimus. dum fores seruamus, trepidare intus alij, de Laurẽtij uulnere sollicitos esse. Ibi Antonius Rodolphus Iacobi filius, egregius adolescens, Laurentij uulnus exsugere. ipse nullam suæ salutis rationem ducere, sed rogitare continenter, ecquid Iulianus ualeat? Interdum uerò & indignabundus minari, queriq;, quod à quibus minimè æquum fuerat, sua uita peteretur. Continuò iuuenum globus, qui Medicæ domui fidi essent, ad sacrarij fores cum telis constipantur, clamant unanimes, amicos sese, & necessarios, exeat, exeat Laurentius antequàm aduersa factio robur capiat. Nos trepidi intus ambigere, hostes an amici forent: rogitare tamen, an incolumis Iulianus? Ipsi ad ea nihil respondere. Tum Sigismundus Stupha, egregius iuuenis, & qui Laurentio iam inde à puero, miro amore, mira pietate esset cõiunctus, scalas ascendit, speculamq; qua in templum despiceret, ubi & organa essent musica, festinans petit. facinus continuò ex Iuliani cadauere, quod prostratum uiderat, intelligit. qui pro foribus astabant, uidet esse amicos, iubet aperiri. Illi frequentes Laurentium in armatorum globum accipiunt, domum per dispendia, ne in Iuliani cadauer incideret, perducunt. Ego rectà domum perrexi, Iulianumq; multis confectum uulneribus, multo cruore fœdatum, miserabiliter iacentem offendi. ibi titubans, & prę doloris magnitudine uix satis animi compos, à quibusdam amicis subleuatus, domum' que sum deductus. omnia ibi armatorum plena erãt, omnia fauentium clamoribus personabant, strepitu & uocibus tectum omne resultabat. uideres pueros, senes, iuuenes, sacros ac prophanos uiros arma capere, domum Medicam quasi publicam omnium salutem defensare. Interim Pisanus præsul, Cæsarem Petrutium, uexilliferum, quod aiunt, Iustitiæ, remotis arbitris, in colloquium uocat, eo consilio, ut hominem trucidet, uelle se, ait, nonnulla pontificis referre nomine. Quidam ex Perusinis proscriptis, qui hominem facinoris conscij, in curiam comitabantur, in publici cubiculum scribę se conijciunt, uti locum idoneum teneant. fores concludunt cubiculi, neque eas, ubi res postulat, aperire queunt. ita neque sibi, necq; suis auxilio esse. At Cæsar, ubi titubantem Saluiatum contemplatur, dolum suspicatus, lictores ad arma concitat: Saluiatus metu perturbatus, è cubiculo se proripit. Ille in Iacobũ Poggij filium incidit, eumq;, ut est homo ingentis animi, capillo correptum, humi deturbat, custodibusq; seruandum mandat. Mox ad summam turrim cum dominorum manu festinus euadit: ibi, quantum in se est, correpto è culina ueru (nam id ei telum metus atque ira obtulerant) fores tuetur, suam atque publicam salutem acriter defensat: idem alij pro se quisq; uiriliter agunt. Crebræ in Florentina curia sunt ianuæ. eæ à lictoribus occlusæ capita coniuratorum separant. ita illi in multos diducti riuulos impetum perdunt. interea omnis intus curia fremere, pauci ex ciuibus eò conuenire. Iacobus autem Pactius, ubi spem Laurentij necandi se fefellisse intellexit, haud ignarus, quantum sceleris in se admisisset, utraque palma suam ipse faciem ceciderat. mox dum se domum è templo corriperet, ad terram præ angustia collapsus est: tandem ubi rem in angusto esse uidet, fortunam tentare aggressus, cum

paucis & necessarijs. rectà in forum contendit, populum ad arma conuocat: nihil succedere illi, uerùm omnes hominem scelestum, & tum præ formidine uix sonũ uocis qui exaudiretur erumpentem, contemptui habere, facinus' que detestari. is ubi nihil in populo auxilij uidet, trepidare, animoq; destitui. qui in summam curiæ arcem receperant se, saxa ingentia, telaq; in Iacobum iaculantur, homo pauitans, domum se refert. Eódem & Franciscus, acceptis in eo tumultu grauibus uulneribus, repentè confugerat. Interim Laurentiani curiam recipiunt: Perusini effracto ostio trucidantur, tum in reliquos sæuitum. Iacobum Poggium è fenestris suspendunt. Cardinalem comprehensum, magno præsidio in curiam subducunt, ægreq; hominem à populi impetu tuentur. qui eum affectari consueuerant, plerique à plebe occisi, omnia direpta, cadauera ipsa fœdè lacerata. Iam ante Laurentij fores caput humanum lanceæ præfixum, iam humeri partem attulerant: nihil tamen undique magis exaudiri, quàm populi uoces, Pilas, Pilas (id enim Medicæ familiæ insigne est) clamitantis. At Iacobus Pactius fuga sibi consulit: portam quę ad Crucis dicitur, cum armatorum manu petit: inde erumpit. interim ad Medicum ædes, miro studio, miro fauore populus confluere, proditores ad suppliciũ flagitare, nulli maledicto, nullis minis parcere, dum ad pœnam sceleratos rapi cogerent. ibi Iacobi Pactij domus à direptiõe defensa. Petrus Franciscus nudus ac saucius à Petri Corsini globo ad laqueum capitur penè semiuiuus. non enim facile aut pronum erat, furenti populo temperare. Mox & Pisanus præsul ex eadem qua & Franciscus Pactius fenestra pendebat: supra ipsum exanimum corpus suspendit. Cùm deijceretur, id quod mirũ quidẽ omnibus uisum iri arbitror, nemini tamen ignotum eo tempore extiterit, siue id casus aliquis, siue rabies dederit, ipsum illud Francisci cadauer dentibus inuadit, alteramq; eius mamillam uel cũ laqueo suffocatus est, apertis furialiter oculis mordicus tenebat. Post hunc & duo Iacobi ex Saluiatorum familia laqueo guttur franguntur. Memini me tum uenire in forum: nam domi quieta iam res erat, ibiq; multa cadauera fœdè lacerata passim uidere proiecta, multa in ea populi ludibria, multæ detestationes: erat enim Medica domus multis causis populo grata. Tum Iuliani cædem detestari omnes, indignum facinus clamitare, iuuenem egregium, delicias Florentinæ iuuentutis, per scelus, per dolum ac proditionem, à quibus minimè oportuit interemptum, familiam impotentem ac sacrilegam, dijs hominibus' que infestam, tantum facinus perpetrasse. Stimulabat plebem & memoria recẽs eius uirtutis. nam cùm paucis ante annis equestre illud cataphrattorum equitum certamẽ celebraretur, mira uirtus Iuliani extiterat, palmamq; & spolia domum reportauerat: quæ res magnopere uulgi animos conciliat. Ad hæc & facinoris indignitas accedebat: neq; enim quicquam tam scelestè dici aut excogitari poterat, quod huius atrocitatem sceleris adæquaret. Fremebant omnes, iuuenem pium, innocentem, in templo, inter aras & sacra crudeliter trucidatum, uiolatum hospitiũ, uiolata sacra, pollutum humano sanguine templum: ipsum autem Laurentium, in quem unum Florẽtina omnis Respublica recumberet, ipsum illum Laurentium, in quo spes omnes opes' que populi sitæ forent, ferro petitum. Id uerò indignissimum clamitabant. Iam ex omnibus municipijs, ut quæque urbi uiciniora essent, magna uis armatorum in forum, in triuia, in Medicam pręcipuè domũ confluere, ostẽtare pro se quisque suum studium, ciues cateruatim cum liberis & clientibus polliceri suam operam, suas uires atq; opes. Omnes ex uno Laurentio publicam & priuatam pendere ipsorum salutem dictitare. Videre erat, continuos aliquot dies undique in domũ Laurentianam arma conuehi, importari carnes & panes,

quæq;

quæq; essent uictui opportuna. Ipse Laurentius non uulnere, non metu, non dolore, quem ex fratris nece maximum ceperat, impediri, quo minus rebus suis prospiceret: prehensare ciues omnes, gratiam se singulis habere, ipsis omnibus suam dicere salutem referre acceptam, populo sese de ipsius salute anxio, nõnunquam è fenestris ostentare. ibi acclamare omnis populus, manus ad cœlum attollere, gratulari eius saluti, exultare gaudio. ipse rebus omnibus intentus agere, neque animo, neq; consilio destitui. Dum hæc aguntur, nuntiatum Ioannem Franciscum Tollentinaten, fori Liuij præfectum, cum delecta equitũ manu, in nostrũ agrum ex ipsis fori Liuij finibus irrupisse: idem mox & Tiphernatem fecisse Laurentium, qua parte Senensium fines Florẽtinum disterminant agrum, multorum nuncijs literisq; admonemur: tum utrunq; à nostris pulsum, domum suam recepisse se. nocte atra, uigiliæ per urbem dispositę, domus Laurẽtiana diligenter custodita, stationes armatorum in quadruuijs, in foro, tota urbe. Postridie eius diei Ioannes Bentiuolus Bononiensis eques, suæq; princeps Reipublicæ, uir multis officijs familiæ Medicum cõiunctissimus, in Mugellanum cum aliquot equitum turmis, multis'que peditum cohortibus auxilio uenerat. iamq; tota urbs peditibus expleri cœpta, sed ueriti Octouiri, ne quid milites prædæ auidi tumultuarentur, delectis qui custodiæ urbis præessent, reliquos ut primùm in urbem uenerãt, suam quemq; domum, aut sicubi usum fore decernerent, regredi iubent. Renatus interim Pactius, qui pridie eius diei, quo facinus gestum est, in uillam Mugellanam se receperat, ibiq; milites cogebat, cum duobus fratribus, Ioanne & Nicolao captus ducitur. Guilhelmi ac Francisci frater Ioannes Pactius, in horto quodam suæ domui contiguo deprehenditur. qui Iacobum sequuti sunt ab omnibus iam destitutum, in Castaneto uico comprehendunt. qui primus hominem assecutus est, is fuit Alexander quidam agricola, annos plurimùm uiginti natus, ipse homini manum inijcit. At Iacobus septem prolatis aureis, obsecrare rusticũ incipit, uti se neci dedat: neq; uerò id homini persuadet. ut uerò magis hoc magisq; precibus cõtendit, à fratre Alexandri scipione uerberatur. tum intellexit homo pauidus, uerum esse quod dicitur, Ducũt uolentem fata, nolentem trahunt. Ibi Florentiam cum præsidio Octouirorum ne plebi laniaretur, in curiam perlatus, expressa nullo tormento totius facinoris confessione, paucis post horis laqueo pœnas luit. Hic homo iam leto uicinus, haudquaquam sui illius rabidi furiosiq; ingenij obliuiscitur: Manes suos aduerso dæmoni dedere se clamat. Post eum & de Renato supplicium sumptum, reliqui fratres in uincula cõiecti, eorum minimus natu, Galeotus impubes adhuc, muliebri stola amictus, fugam trepidus moliebatur: ibi agnitus, in eundem carcerẽ conijcitur. Eodemq; haud multo pòst, & Andream Pactium Renati fratrẽ, ex fuga retractũ, obtrudunt. Bandinus fugiens in Tiphernatem incidit, à quo in aciem receptus, Senas peruasit. Neapoleo à Petro Vespùtio equite adiutus, fuga sibi consuluit. Aliquot post dies & de Ioanne Baptista supplicium sumptum. Qui Laurentium percusserat Antonius Volaterranus, & Stephanus, in Florentina abbatia aliquot dies latuere: id ubi rescitũ, continuò gregatim eò populus cõuolat, uixq; ab ipsis monachis, quòd religiõe prohibiti non eos indicassent, manũ abstinet, arreptos siccarios fœdè lacerat. ibi demum mutilato naso, truncis auribus, multis colaphis contusi, ad laqueũ post confessionem sceleris rapiunt. Præmia deinde publicè his decreta, ac per præconem denuntiata, qui Bandinum & Neapolionem aut occiderẽt, aut uiuentes agerent captiuos. Guilhelmus Pactius, qui affinitate fretus in Laurentianam domũ confugerat, unà cum liberis eius uigesimum trans quintum ab urbe lapidem proscri-

bitur. ubi rescitū est à Petro Vesputio Neapolionē adiutū, continuò & ipsum capiunt: hic iam tamen à pueritia bona paterna dilapidauerat: quare & hæreditatis iure parētis testamēto mox cecidit. domi erat illi summa inopia, foris grande æs alienū: quamobrē & præsenti repub. offendebatur, & rerū nouarum cupiēs erat. Atq; is ut primū Iuliani cædes transacta, cœpit, ut erant hominis subita ac repentina consilia, Pactiorum facinus uerbis attollere. Mox ut omnem populum, omnes ciues uidit à Laurentio stare, confestim se ad diripiendam Pactiorum domū corripuit, nactusq; prædam inhiantes milites, parum abfuit, nisi Petrus Corsinus egregius iuuenis eius ferociæ occurrisset, quin ciuitatem omnem, sacra, prophana omnia in summum periculum adduceret: adeò homo præceps & furiosus, populum militesq; omnes ad prædam animauerat. demùm & ipse in carcerem coniectus, & Marcus filius ad quintum ab urbe lapidem proscriptus. Multę prętereа insecutæ cædes, atq; omnes conscij partim cæsi, partim in uinculis habiti aut proscripti sunt. Romæ ubi nuntiatum est, maximus dolor, multæ undiq; legationes, mira omnium de Laurentij incolumitate exultatio. Funus Iuliano magnificè ductum, & iusta manibus in diui Laurentij templo persoluta: pleraq; iuuentus uestē mutauit, ipse undeuiginti uulneribus transfossus erat: annis uixerat quinq; & uiginti. Paucis pòst diebus cū iuges pluuię essent insecutę, repentè ex omnib. agris magna uis hominum in urbem confluit, noxas esse clamant, Iacobi Pactij cadauer in sacro conditum: ideo tam diu perpluisse, quòd hominem tam scelestum, & qui ne in morte quidem, religionis ullam, aut Dei rationē habuerit, contra ius fasq; in templo cōdiderint. officere id, quæ rusticorū uetus est superstitio, lactentibus adhuc frumentis. Idem & populus omnis, ut in tali re assolet, passim dictitare. tum ad ipsum sepulchri locum conueniunt frequentes, erutum cadauer in pomerio defodiunt. Postridie eius diei, id quod monstri simile uisum est, puerorum ingens multitudo, uelut quibusdam furiarum arcanis facibus accensa, conditum rursus cadauer effodiunt, prohibentem nescio quem, parum abfuit, quin lapidib. necarent. eum quo fuerat suffocatus laqueo apprehendunt, multisq; conuitijs ac ludibrijs per omnes urbis uicos passim raptant. Hic alij per ridiculum prȩeuntes, decedere uiæ obuios iubere, quòd se equitem insignem dicerent adducere: alij baculis stimulisq; increpitantes monere hominem, ne præstolantibus se in foro ciuibus esset in mora. Mox ad suas eductum ædes, ostium capite pulsare subigūt, simul exclamant & quis intus sit? ecquis redeuntem magno comitatu dominum excipiat? In forum uenire prohibiti, ad Arni fluuium contendunt, eoq; cadauer abijciunt. Id cum supernataret, magna uis rusticorum conuitia fundentes subsequebantur. Vnde & quidam nō irridiculè dixisse fertur, Fuisse illi omnia ex sententia successura, si quem extinctus habuit populi comitatum, & uiuens habuisset. Ex hac tanta rerum commutatiōe sæpe ego de humanæ fortunæ instabilitate sum admonitus, maximè que admiratus incredibilem omnium de Iuliani interitu dolorem: cuius quæ forma corporis, qui' ue habitus, qui mores fuerunt, paucis perstringam. Statura fuit procera, quadrato corpore, magno & prominenti pectore, teretibus & musculosis brachijs, ualidis articulis, compresso aluo, amplis femoribus, suris aliquanto plenioribus, uegetis oculis, acri uisu, subnigro colore, multa coma, capillo nigro & promisso, atque in occiput à fronte reiecto. Equitandi iaculandiq; gnarus, saltu & palæstra excellens, uenatu mirum in modum delectari solitus. Magni animi, & maximæ constantiæ, religionis & bonorum morum cultor. Picturam maximè amplectebatur, & Musicam, atque omne munditiarum genus. Ingenio erat ad Poesin non inepto. Scripsit nonnulla Hetrusca

trusca carmina, mirè grauia, & sententiarum plena. Amatoria carmina libens lectitabat, & facundus erat, & prudens, minimè tamen promptus. Idem & urbanitatum mirus amator, & ipse non inurbanus. Mendaces magnopere oderat, & iniuriarum memores. Tum cultu corporis mediocris, mirè uerò & elegans & lautus: obsequij erat multi, multæ humanitatis, miræ in fratrem obseruantiæ, magni roboris & uirtutis. Hæc illa, atque alia, charum populo, charum suis, dum uixit, reddebant. Hæc eadem nobis omnibus luctuosam egregij iuuenis, atque acerbissimam memoriam relinquunt. Deum tamen optimum maximumq́, ne prohibeat precamur, Hunc saltem euerso iuuenem succurrere seclo.

IN SALVIATVM.

Quid tam furca doles, laqueus cum gestiat? Heu heu
Saluiatum eripuit celsa fenestra meum.

IN EVNDEM.

Saluiatus mitræ sceleratus honore superbit,
Et quenq́ cœlo credimus esse Deum?
Scilicet hæc scelera, hôc artes meruere nephandæ?
At laqueo en pendet. Estis, Io, superi.

IN EVNDEM.

Et laqueum & gestans rutilum Fortuna galerum,
Vtrum, inquit, mauis, accipe Saluiate.
Respondit: Sat mitra caput decet. Ipsa quid inde
Conueniat collo, tu quoq́ Cæca uides.

LATINA INTERPRETATIO EORVM QVAE GRAECE HABENTVR IN ANGELI POLITIANI operibus, aut ex authoribus citata, aut ab ipſo conſcripta.

PAgina ſecunda. τὰ μὲν κοινὰ,&c.) Cõmunia quidem noue, noua uerò communiter.

Pag. 3. νύμφαι,&c.) Nymphæ gratijs ſimiles,
Fæſula & Coronis, bene coronataq́ Cleia,
Phœboq́ ſuauis, & Eudore habens longum peplum,
Nymphæ quas Hyadas uocant genera hominum.

Pag. 4. ὦ ζεῦ,&c.) O Iupiter plue calamitates.

Pag. 5. χάλκεια χρυσείων.) ærea aureis. ἐπιχώριοι τοῖς ἕλλησιν ἀττικισμοί.) Vernaculi Græcis atticiſmi.

Pag. 6. πολλάκι,&c.) Sæpè ſagittatus, incenſusq́ Picus ab amoribus,
Non tolerauit ultrà, omnia uerò abſtulit arma,
Arcus, ſagittas, pharetras, & congregans hæc ſanè omnia,
Accendit ſimul aceruum flammis edacibus.
Ipſos uerò corripiens debiles manulas ligauit
Funiculis, in medium uerò iniecit ignem:
Et igne combuſſit ignem. Quid uerò ô inſipientes ipſum amores
Ad Picum Muſarum uolaſtis principem?

Pag. 7. συμφράδμονες.) Conſiliarij

Pag. 11. τοὺς δὲ μετ',&c.) Poſt hos autem q̃ primũ, deinde Genetæi Iouis arcem
Flectentes, acti ſunt præter Tibarenida terram:
Vbi poſtq́ utiq́ ſuſtulerunt ex uiris filios uxores,
Ipſi quidem ſuſpirant, lectis decumbentes,
Capita reuincti: illæ autem rurſus nutriunt epulis
Viros, & lauacra partualia his laborioſe miniſtrant.
ἄγχι δὲ,&c.) Propè uerò habitant affluentes agnis Tibareni.
Iouis hoſpitalis Genetæam ſuper arcem.
εἵπετο δ',&c.) Sequebatur autem Eurytionq́ & robuſtus Eribotes
Filij hic quidem Theleontis, ille uerò Iri Actoridę
Nempe hic quidem Theleontis inclytus Eribotes:
Iri autem Eurytion, ſimul & tertius erat Oileus.

Pag. 12. ἀντιστρέφειν.) Retorquere.

Pag. 14. προκοιλίους.) Ventricoſos. πατρόκλου,&c.) Patrocli deſiderans utilitatem & robur bonum.

Pag. 17. ἄϊδι προϊάπτει.) Præmittit in orcum.

Pag. 18. τὴν ἀπ' ἀρότρου.) Vulnus ab aratro

Pag. 23. φιλοπονίαν.) Charum laborem. θαυμαστόν.) Admirandum. τῆς ἑλληνικῆς παιδείας χάριν.) Græcanicæ doctrinæ gratia. οὐδὲν γλυκύτερον, ἢ πάντ' εἰδέναι.) Nihil dulcius, q̃ omnia ſcire. πᾶς ἐπ',&c.) Totus in ueritate effigiatus ex Ioue ramus. τῶν μουσῶν,&c.) Muſarum ſpirante & uegeto ore.

Pag. 24. χρύσεα χαλκείων.) Aurea æreis. ἑκατόμβοια ἐννεαβοίων.) Centũ bobus taxata, ſcilicet Glauci Lycij: nouem bobus taxatis, ſcilicet armis Diomedis. Homerus Iliad. ζ. ἐνθουσιασμόν.) Afflationẽ diuini numinis, aut diuinæ ſubſtantiæ. ἐξᾳδεῖν.) Decantare, νυμφόληπτον.) Lymphatũ. διθυραμβικώτερον.) furioſius.

Pag.

Pag.25.αὐτὸ τῷ,&c.) Ad ipsam mensuram,& melius. πολιτικώτατον.) Ciuilissimum. εἰς ταυτὸν,&c.) In unum cogens conuersatio.

τᾶς μοὶ πᾶς,&c.) Quo mihi tota sit plena domus: neq; enim somnus,
Neq; uer derepente dulcius, neq; apibus
Flores, quantum mihi musæ Politiani gratæ.

Pag.26.περὶ ψυχῆς,&c.) De anima,& quid sit,& quæ eius essentia.

Pag.27.ἀλλ' ὅμως,&c.) Veruntamen (melior enim miserantibus inuidia) ne dimitte honesta , & rege iusto temone.

Pag.30.τὰ διδακτρα ἀντιπελαργεῖν.) Mutuam officij uicem rependere, ciconiarum instar.

Pag.34.καπυρῷ στόματι.) Anhelante ore.

Pag.36.κοινὰ γὰρ τὰ τῶν φίλων.) Cōmunia enim amicorum.

Pag.60.ἀπὸ τῆς οὐρᾶς.) à cauda.

αἰσχρὸν τοῦτ' ἐστιν.) Turpe hoc est.

Pag.66.Εἰς ἀφροδίτην,&c.) In Venerem emergentem.

Venerem Apelleæ opus,manus,ut uidi,steti
Diu attonitus,Venerem,inquam,Anadyomenan.
Nunc uirginis,nunc etiam iocis indulgentis,pudor
Ipsam faciem sortitus est,& risus.
Et manu quidem guttas salo perfusi capitis
Dextra stringebat, & strepitabat spuma.
Erat uerò utiq; humoris quidam mihi horror.at sinistra quidem
Tegebat pubem adhuc demersam.
Etenim laterum tenus in mari erat,& quidam adhuc horror
Matris ex partus doloribus acerbum uber habebat.
Si talem olim Mars habuisset uinctus,non exui
Ne Vulcanias quidem uoluisset pedicas.

Pag.67.Εἰς ἀφροδίτην ὡπλισμένην,&c.) In Venerem armatam.

Ad quid scutum tenes Paphia, hastam uerò quatis:
Et loricam induta es, & galeam cristatam?
Memento quòd non tibi data sunt bellica opera
Delicatæ,curam uerò habes dulcium nuptiarum.
At non ad pugnam armor, arma autem Martis
Induor,ut Mars obliuiscatur.
In enim me sola & arma,& Venerem nactus,
Nunq; à meis cubilibus secubabit.

Εἰς λάκαιναν,&c.) In Lacænam.

Effugientem prælium filium suum ut cognouit
Spartana mater ense occurrit.
Et interfecit miserum, quem nutrierat,quem pepererat ipsa.
Huiusmodi autem conuitijs insectata est torue intuens:
Si talem te putassem,non peperissem,peri Lacænæ
Vt filius, nolens ut Lacedæmonius.

Εἰς τὸ ὄργανον,&c.) In organum.

Æreum fistularum conspicio ordinem: sed quis in ipso
Efficit occulte multisonum strepitum?
Is qui citis uicissim motos digitos motibus
Versat,tremulasq; utrinq; agitat tabellas.

Sed

Sed dispersorũ m unde ipsum tantum agmen flatuum?
Non uides folles geminos retrorsum.
Εἰς παῖδα.)In puerum.
Puer Hebro insiluit concreto paruulus ludens,
Glaciei uerò fractum est marmoreum solum.
Et sic quidem labens cecidit in profundum, ast immadefactum
Capitis abscidit collum testacea glacies.
Corpus utiq; abditum fluctuũ traxit præceps uorago,
Igni autem mater solum dedit caput.
Dixit uero ingemiscens, Quid infelix filium peperi?
Vtiq; ut elementorum cibus fieret duorum.
Pag. 68. μὴ γένοιτο.)Ne fiat, absit.
Pag. 69. πληϊάδων, &c.)Pleiadibus ab Atlante genitis exorientibus. ἄνδρα μοι, &c.) Virum mihi dic Musa perq; exercitatum, qui ualde multa. τὴν ἀναδυομένην, &c.) Anadyomenen & ut Lacedæmonius. ὄμφακα μαστόν;) acerbũ uber. ἐπεὶ κεφαλήν, &c.) Quoniam caput & genua Syrius desiccat.
Pag. 71. πολυγραφότερ☉.) Qui plura scripsit.
Pag. 77. τοὺς λόγους, &c.) Libros & editos & nõ editos. ζῶσαν φωνήν.) Viuam uocem. ἐγκυκλοπαιδείας.)Cyclicæ doctrinæ.
Pag. 78. ἱέμενος καὶ, &c.) Cupio & fumum exilientem nosse.
Pag. 90. εἰ σαυτὸν γινώσκεις.)Si teipsum cognoscis.
Pag. 91. ψευδόμενον.)Fallacem.
Pag. 99. ἃ μὲν ἂν, &c.) Hæc quidem per pergulas frequentat uastans uuam.
Pag. 120. πολλοὶ μαθηταί, &c.)Multi discipuli meliores præceptoribus. ἀσπάζομαι.)Saluere iubeo.
Pag. 123. τὸν ἐν διαθέσει λόγον.) In affectu orationẽ. τὸν ἐν προφορᾷ.)In eloquentia, siue in enuntiatione.
Pag. 126. ἀλλὰ μὲν, &c.)Alia enim Leucon, alia Leuconis filius.
Pag. 127 θάλασσαν ἀγαθῶν.)Mare bonorum.
Pag. 130. ὑποζυγιώδης.)Iumento indigentẽ. ἀδύνατον.) impossibilem. αἰθίοπα λευκαίνειν.)Aethiopem dealbare. ὁ μὲν γὰρ, &c.) Ipsa oratio admiranda, qui autem dicit, non credendus.
Pag. 131. ἄνθρωπ☉, &c.)Homo homini deus, aut dæmoniũ. αὕτη ἡ, &c.) Iste funis nihil attraxit. χερσαῖ☉ ὤν, &c.)Terrestris cum sis, ne queras mare: & cùm non sis Syrus, ne Syrisses: et nouos amicos parans optime, ueterum ne obliuiscaris. ὁ γὰρ ἔχων, &c.)Nam qui multum piperis habet, admiscet uel holeribus.
Pag. 163. βίβλον, &c.) Librum Iustinianus imperator construxit hunc,
Quem utiq; Tribonianus magno elaborauit omnium imperatori.
Qualiter quis Herculi uarium scutum fabricatus,
In quo splendent imagines omnes legum.
Homines uerò, Asiæq;, captiuæq; Libyæ,
Europæq; confidunt totius imperatori mundi.
Pag. 168. μονόκερ☉ μόσχ☉.) Vnicornis uitulus.
Pag. 169. ἀσφαλεῖ☉.) Firmus.
Pag. 171. ἄκυρα.) Impropria. ὑποσόλοικον.) Subsolœcum, & uerè solœcismum, subabsurdum.
τοὺς κώνωπας, &c.)Culices amare magis decet, q; uiros
Productos fertilibus ut Venus ex aquis.

Et imi-

Et imitatos altiuolum Amorem
Remigio alarum, ut sint sanguinis potores
Comum cantantes suscitatorem mulierũ uagum
Grauiter somno captarũ cupidos mulierum,
Ad lectum inuolantes, ad ipsas sæpe mammas,
Et contrectantes totius membra fœminæ
Tangentes labraq́ᵺ, & exugentes faciei
Splendores, linguamq́ᵺ paulatim gustantes,
Vigiles, impudentes, tenebris uidentes: nunquis uirorum
Quanta sanè culices signa amoris habet?

Pag. 172. ἀεροποτητοῦ.) In aere uolantem.

Pag. 173. ἀεροπότητος.) In aere uolans. ὄμματα.) Oculi acres & flammantes.

Pag. 274. ἐχθρὸς γὰρ, &c.) Hostis enim mihi ille perinde ac inferorum portæ: Qui aliud quidem celat in præcordijs, aliud uerò dicit.

Pag. 175. ἀγέλαστος.) à risu alienus.

Pag. 177. γαίης κνώδαλα διπτέρυγα.) Terræ bestias binis alis præditas.

Pag. 179. Ἄγγελος ὁ, &c.) Angelus Politianus Raphaeli Volaterrano S. In admirationẽ tuę literę Raphael me adduxerũt, & nimirũ diu suspensum, dubiũq́ᵺ tenuerũt, fieri scilicet me nulla ratione posse existimantẽ, ut ex insperato ad summũ Atticismũ ita sis prouectus. Quî enim mihi facile credendũ fuit, ex tua ipsius offi ina adeò exactã epistolã, Atticoq́ᵺ refertã exijsse, quẽ ipse superiore anno gręcę orim lingue penitus expertẽ? Supra modũ igitur sum admiratus, unde nam intentu rem ita difficilẽ subitò cõpereris, quibusq́ᵺ modis tantillo tẽporis momẽto psum percurreris stadiũ, quem nondũ ne in carceribus quidẽ cõspeximus. Incredibile sane, ut ita dicã, paradoxũ. Quinimò quanq́ᵺ ego grauissimis uigilijs totam ętatẽ insudaui, ac propemodũ uoluendis gręcarũ literarũ libris cõsenui, nõ prorsus tantũ mihi ꝑfecisse uideor, quantũ tu ipse modò annũ neq́ᵺ solidũ in studio uersatus: idq́ᵺ per solitudinẽ, & citra omnẽ præceptoris operã. Quis igit', quæso, deorũ compendiariã tibi, breuissimãq́ᵺ uiam indicauit: aut qua ratiõe factũ est, ut ita repentè nobis ex Romano Græcus euaseris? Quæ nam uerò apes cũctos istis labellis fauos hymettios expresserũt? Vereor, ita Mercurius me amet, ad te Raphael interim rescribere, ac mihi uideor ridiculus fore, antea & præceptor uocitatus, & Græcorũ eminẽtissimo cuiq́ᵺ seculi nostri collatus. Neq́ᵺ eñ solũ accuratã tuæ epistolæ diligentiã amplector: quandoquidẽ & multo ueluti agmine pręcipitatus effluis, torrentisq́ᵺ in more dessereris, à Gratijs tñ, ne digito quidẽ transuerso discedẽs, quin potius uarijs ubiq́ᵺ, & illecebrosis oblectamẽtis perpetuò scaturiens. Sed de his hactenus. Librorũ indicẽ in pręsentia quidẽ ad te mittere nõ licet. Miscellanea enim, ac cõfusa iacent omnia, asseruantur tñ utcũq́ᵺ recõdita, quoad suprema bibliothecæ manus imposita fuerit. Nihil est præterea ꝙ Robertũ mihi cõmendes: eum namq́ᵺ habeo uel filij loco, pigellũ tamen, & remissiorẽ, quemadmodum tu ais, cęterum moribus inculpatis, & omni prorsus crimine alienis. Vale, Florentiæ octauo Idus Maij.

Pag. 181. καλλίμαχος τὸ.) Callimachus piaculũ, ludicrũ, ligneũ commentum,
Autor, qui scripsit ætia Callimachi.

Pag. 185. εἰς τουτονί, &c.) In hoc certamen uenisti. φιλία, &c.) Amicitia excusationem non admittit. εἰ δὲ μή.) Si uerò non.

Pag. 186. τὸ τοῦ φωκυλίδου, &c.) Iuxta illud Phocylidis: Sæpe enim percutiens inuitus necem perfecisti. ἀμφὶ δὲ, &c.) Circa autẽ hominũ mentes errores innumeri pendent.

Pag.

Pag. 187. Ἄγγελε τῶν, &c.) Angele bonorũ utilitas magna, & ualdè bona,
Omnibus incredibilis existens Angele admiratio mortalibus.
Atq; iuuenum lumen, solq; discentium.
Vnus equidem Mineruæ amicissimus, unus uerò sapiens.
Salue charum caput, & ut in longè uiuas,
Thebani quidem super Tiresiæ uitam.
Immortales hunc quidem seruate causa multorum,
Sophiæ uerò maxime, & doctrinæ.
Ne tantum uerò auferte bonum, quæso, inuidentes.
In hunc etenim omnes suspicimus.
Existens enim in hominibus, omnibus par aliis.
Vestri quispiam igitur dignus est esse generis.
Sed tu in tenebris, utiq; iacentia omnia doce
Vt Deus ex cœlo magno labens.
Ambrosia uerò utiq; terram & nectare asperge.
Hæc enim ex ore, aliaq; pulchra fluunt.

Pag. 199. Ἑρμόλαος ὁ Βάρβαρος ἰουστίνῳ, &c.) Hermolaus Barbarus Iustino Decadio S. Et quòd mirificè amas, & ob uim ipsius amicitiæ, cui in amore uicissim respondeatur, dignissimus es, quũ id præsertim tute ingenti studio efflagites. ego primũ à uobis quidem me plus æquo laudari certò scio. Ignoscendum tamen tibi falsa scribere nunc primũ aggredienti. Huiusmodi enim rerum authorẽ exploratum habeo te haudquaq; extitisse, sed illum cuius uerbis facilè adductus imprudens laudandi leges præuaricatus es, & minimè ueram de me sentẽtiam acceptã præteriisti, nec id tamen inuitus. Quomodo enim credere oportuit, homini talia tantaq; de nobis decantanti, & non insanire potius ipsum narrantem autumare? Augusti mentem excusserunt amici, excusserũt inquam. Testabitur de his ô præclare, intercedẽte etiam iureiurando nihil ueri, quum uir alioqui generosus sit, & mendacii abstinens, hoc uno impudens, & rimosus ubiq;, & uanus uidebitur. Veruntamen gratias ei permultas habeo, quòd de me cũ laude & benedicẽtia nunquam non meminerit: perpendeat tamen Euripideum illum: Quum enim laudantur, inquit, boni, nescio quomodo laudantes odio prosequuntur, si plus satis laudent. Esto. Quòd autem dicis, quando per multam locorum intercapedinem non tibi licet nec me cognoscere, nec à me cognosci, iterum uidelicet ad nos literas scribere uelle: scribe quæso, charissime mihi Iustine, creberrimas: & uenti, q̃d dici solet, impos, remos arripe. Cæterũ cùm reliqua omni sedulitate, animiq; alacritate, tum uerò rescribendi cura & diligentia nunq; abs te comperiar superari. Quòd si coràm tueri aliquando nobis datũ fuerit, quod diis forsan bene iuuantibus breui succedet, quemadmodũ nunc & amore, & literis, sic tum quoq; pro uirili beneficiis prosequi non desinam: utrunq; simul arguere contendens, tum cognomen, quòd Barbarus non sim, tum parœmiam, quòd etiam in Barbaro gratiæ. Vale, quintadecima Iulii.

Pag. 200. Ἑρμόλαος ὁ Βάρβαρος ἀντωνίῳ πυροπύλῳ, &c.) Hermolaus Barbarus Antonio Pyropylo medico philosophoq; clarissimo S. Et ex multis, & sæpe audire nobis licet, referentibus generosum illud tuum, et philosopho dignissimũ institutum, amoremq; non tam in cæteras disciplinas, q̃ mathematicas, & physicam, & huius partem dignitate præcellentem medicinam: deniq; quòd unus omnium hominum sis huiusmodi, quem sibi parare amicum, & coràm cõpellare nullus non certatim eniti debeat, & huic pulcherrimo certamini cætera omnia posthabere

habere,nullumq; laborem hoc præstantiorem existimare,quãdo multis & ingentibus uirtutibus sic antèis,& emines,duplici mœrore, & quidẽ summo cõficior, & quòd in periculum adducor,ne tibi tanto uiro perpetuò sim ignotus, & quòd id quidẽ mutuis curare epistolis licet. Quippe tua olim cõsuetudine utendi spes me omnis destituit.Est tamẽ nobis medela doloris reliqua,minima quidẽ illa, dij boni: unica uerò, & alioqui gratissima,in tuas cõtinuò laudes ire,& sępissimè ad te literas dare,modò id tibi molestũ non sit futurũ.At rectè & tibi maximè desideranti forsan præstabit.Nec ego quidẽ tam hebeti sum ingenio, & rudi,ut huiusce amicitiæ me lateat inæqualitas,quodq; emolumentum mihi abs te maius q̃ tibi à me sit obuenturũ. Verumenimuero quando amicitiæ operępreciũ animorũ magis est,nec utilitatis modo uenit metiendũ,ut uos philosophi asseritis,magni uiri fuerit,& morib.præditi grauissimis, ac modestissimis, amicorũ in albũ admittere ultrò sese ingerentes,qui neq; barbari sint,neq; improbi.Deniq; cum sis ipse honestus,& probus,si quisquã alius,tui studiosos puto redamabis: sin secus,tui certè amorẽ admirationemq; certò scio te nobis nequaq; adempturũ. Nam tui meminisse,memoriamq; colere nostri est arbitrij. Quòd autẽ me abs te in amicitiam ascitũ,& hospitẽ tibi factũ esse lætabundus exultem,id in te situ est. At si iam non in te est,quomodo poteris, quũ uir sis optimus, & sapientia singularis,reluctari, & hominem ita tibi affectum & addictum non admittere? Vale, Venetijs octauo Idus Ianuarij.

Pag.205.ἑώθινα.) Matutina.

Pag.230.ὦ φίλε,&c.)O amice Cliniæ & Dinomaches fili.

ἀλλ' ἄγε,&c.) Verũ age,iam progredere, & equi structuram cane
Lignei quem Epeus fabrefecit cum Minerua.

δουράτεον, &c.) Ligneũ magnũ equũ,ubi cõsidebant omnes præstantissimi.

Pag.234.ἀλλ' ἤτοι,&c.)Sed summam quidem ad extremitatem habitant
Prope columnas Maurusidis gentes terræ.

Pag.235.ὥστε καὶ ἐκωμῳδήθησαν.) Ita ut etiam comœdijs sint decantata. ὁ καὶ τοὔνομα δοῦλος,καὶ τὴν προαίρεσιν.) Et nomine seruus,& instituto.

Pag.236.μοῦνον δὲ συῶν,&c.)Solum aũt aprorũ noluit conspicere oblectamentum,utpote uates,quoniam apri sub imagine Mars dentiũ letale uirus proijciens præ zelotypiæ insania paraturus erat necem Adonidi.

Pag.237.καὶ τυρίης,&c.) Et Tyriæ specta infectas uestes concha
Purpureis splendoribus micantes maris.
Vbi canis cursitans in maris littoribus mandens,
Abditum sublucentibus faucibus admirandum piscem,
Niueas rubefacit maxillas intra concham,
Labra purpurissans roranti igne, quo olim solo
Amœna purpuratorum rubefiebat uestis regum.

Pag.238.οὐ ναῦλα,&c.)Non naula luctibus, non lyra grata.

Pag.243.ἀσκοπήρα,&c.) Ascopera marsupium uel sacculus.

Pag.244.ἀχὼ φίλα,&c.)Echo chara mihi assona aliquid. — quid?
Amo puellam,illa uerò me non amat. — amat.
Faciendi uerò tempus occasionem non patitur. — patitur.
Tu igitur ipsi dic quòd amo. — amo.
Et fidem ipsi pecuniariam tu da. — tu da.
Echo quid reliquum? an uoto potiri? — potiri.

Pag.246.μέλπω δὲ, &c.) Modulor uerò anus hospitæ mores.

ὁ φθόνος,&c.) Inuidia Apollinis in aures clandestina dixit,
Non admiror illum cantorem, qui neq; quanta pontus canit.

ἐγκαλεῖ δὲ,&c.) Accusat per hoc inuidos cauillantes, in eum nõ posse condere magnum poema, unde est coactus condere Hecalen.

Pag. 247. κἤν με,&c.) Et si me comederis ad radicẽ, tñ adhuc fructũ ꝓducam,
Quantum inspergi tibi hirce immolato. (supple, satis)

Pag. 248. κἤν με.) Et si me comederis ad radicẽ, tamẽ fructum producam,
Quantum infundi Cæsari immolato. (supple, sufficit)

Pag. 249. κορίνθιαι,&c.) Corinthiæ fœminæ egressæ sunt domos:
Ne mihi quippiam crimini uertatis: noui enim multos mortalium
Honestos factos, illos quidem ab oculis,
Hos uerò in extremis, sed homines ab otioso pede
Infamiam sibi contraxerunt, & ignauiam.

εἴτ' ὤφελ',&c.) Vtinam Argus non peruolasset nauigium
Colchorum in terram, Cyaneas Symplegades,
Neq; in syluis Pelij cecidisset unquam
Secta picea, neq; remos egissent manus
Virorum præstantissimorum, qui aureum uellus
Peliæ petierunt: non enim hera mea
Medea ad turres terræ nauigasset Iolcidis,
Amore animum perculsa Iasonis.

Pag. 250. καί τις.) Et quædam uetula ministrarum opinata fortasse,
Vel Panos iras, uel alicuius deorum mouere
Vlulauit.

οἰστρηθεὶς,&c.) Agitatus Athamas insano Panos uerbere
Semper uerò ipsi intra aurem.

πανιάδος,&c.) Panici Saturnici insonat bombus flagelli.

Pag. 251. ὅ ποθε, &c.) Cuius inflammauit quondam animum umbo clypei.

ὃς σβέσεν,&c.) Qui extinxit arrogantiam eiusdem nominis
Cum auicida, à Tyriaq; abstulit.

σφῆκες.) Vespæ. κἀναστράψω ποππύζουσιν.) Et affulgurabo poppyssantibus.

ἔθος.) Mos fulgetris poppyssare. ποππύζεται ζευγηλάτρις.) Poppyssat mulier aurigans. ἢ εἴ τις.) Vel si quis inarticulatus strepitus ut in poppysmatis.

Pag. 255. μεταβαίνειν, &c.) Transire uerò tempus ad celeria absq; tentione & uiolentia: cursus uerò sunt talia, & umbratiles pugnæ.

ὁμοίως δὲ,&c.) Similiter autem & hoc, quod dici solet, Sub umbra pugnamus, fœdum nihil significat, & præterea neq; ipsum compositũ, quod est sciamachein, id est, in umbra pugnare. ὄργανον.) instrumentum.

εὐήμερος,&c.) Euemerus senex insolens iniquos libros effutiens.

Pag. 256. κρῆτες,&c.) Cretes semper mendaces: etenim sepulchrũ ô rex tuum Cretes extruxerunt, tu uerò non interijsti: es enim semper.

πρὸς κρῆτα,&c.) Aduersus Cretensem Cretizare.

Pag. 257. δάκτυλοι,&c.) Dactyli Idæi Cretenses, quos olim nympha
Anchiale Dictæo in antro utraq; manu
Capiens terram Oaxida produxit.

Pag. 259. ἃ δὲ πάτρα.) Nouit patria Phœnissa, quæ nã inuidia, ubi & Cadmus Ille, ex quo scriptam Græcia habet paginam.

γραμματικὴ,&c.) Grammatica huius nulla contemplatio, neq; conspectio
Viro

Viro edocto Phœnicica signa Cadmi.

Pag.260.βίβλον,&c.) Librum Iustinianus imperator molitus est hunc,
Quem utique Tribonianus magno elaborauit omnium imperatori:
Veluti quispiam Herculi uariegatum clypeum fabricatus.
Vbi refulgent imagines omnes legum.
Homines uerò Asiæ, subiectæque Libyæ,
Europæque parent totius rectori mundi.

Pag.262.ἐπ' ἄνθεσιν εἰαρινοῖσιν.) In floribus uernis.

Pag.268.τετραέτης,&c.) Quadrimus prima fundamenta Phœbus iecit,
Pulchra in Ortygia orbiculari in lacu.
Diana uenata cornua assiduè caprarum
Cynthiadum tulit, ipse uerò connexit aram Apollo.
Extruxit quidem cornibus fundamenta, compegit autem aram
Ex cornibus, corneos uerò circunduxit parietes.

Pag.269.μνημονικὸν ἁμάρτημα.) Memoriæ uitium.

Pag.280.ἐπ' ἄκρων,&c.) In summum trahens uelut extrà refrigerans.

Pag.282.ἤ με κόνων,&c.) Vel me Conon uidit in aere Berenices
Crinem, uel illa omnibus posuit deis

μέμνηται,&c.) Meminit & ipsorum Callimachus. Chalybũ ut pereat genus, à longè exorientem malum germen, qui ipsum demonstrat.

οὐδὲ γὰρ,&c.) Nihil quidem Otos, nihil Oarion bonas nuptias ambierunt.

βοιωτῷ,&c.) Boeto parans malum fatum Oarioni.

οὐ γὰρ,&c.) Non enim naturam Oarioneam sortitus est.

ὀρείαν,&c.) Montanam à columbis non longè Oariona accedere.

παρὰ τὸ,&c.) A conuersando cum mulieribus.

Pag.285.ὀρτυγίδης,etc.) Ortygides autem Anticlus quem ibi mortuum
Equo lacrymantes sepeliuerunt Achiui.

ἄντικλος,&c.) Anticlus uerò cùm stimulum accepisset Lao damiæ,
Solus respondentem incepit uocem aperire,
Sed Vlysses irruit.

Pag.288.Εἰς λουτρὰ τῆς παλλάδος.) In lauacra Palladis.

ὄλβιε,&c.) Felix Tiresia, tu quidem uidisti citra perniciem
Nudam inuitæ misericordis formam Mineruæ.

ζώεις,&c.) Viuis tuorum oculorum perdito lumine, uestrorũ uerò oculorum
Splendorem, cum mente commutauit Pallas.

Pag.296.ἐν τῷ περὶ ζώων ἀποχῆς.) In libro de Animalium abstinentia.

Pag.299.ἄμμες, &c.) Nos quondam fuimus robusti iuuenes. Et: Nos uerò erimus longè meliores. Et: Nos uerò sumus, si autem uis, respice. Et: Iam olim fortes erant Milesii.

Pag.303: κεῖτο μέγας, &c.) Proponebatur olim magnum certamen de Theodoro Gaza,
Musisque Ausoniis, & Heliconiadibus.
His quidem natiuitatem, illis autem nutritoria præmia debebat.
Græcia enim genuit hunc, Ausonia uerò nutriuit.
Ex æquo autem utriusque sapientia, linguaque excelluit.
Hoc neque ipse uiuens, neque certè diremit mortuus:
Sed & in Italia magna Græcia iacere
Voluit, ut gloria cõmunis sit utrique.

Ang.Polit.

Pag.304.κράτις@,&c.)Præstantissimus hic fuit hominum ad dicendum
Quando esset ingressus,quemadmodum boni cursores,
Sexdecim pedibus superabas orans ipsos rhetoras.
Velox ad dicendum quidem: ad namq; ipsius uelocitatem
Pitho quædam insidebat in labris,
Ita demulcebat, & solus oratorum
Aculeum reliquit audientibus.

μόνυ δὲ,&c.)Solius uerò pitho quædam insidebat in labris.

Pag.305.χρύσεα,&c.)Aurea pro æreis,quæ centũ boum,pro quę nouẽ boum.

Pag.307.καὶ ὡς ἔτυχχν.)Et ut contigit.

Pag.448.εὐτύχει μουσηγέτα.)Felix esto musarum dux.

Pag.466.περὶ τῶν,&c.)De his quæ in harmonica sunt iudicijs.

Pag.475.ἀπάθειαν.)Indolentiam.

Pag.478.οἱ μὲν σεῦ,&c.) Diceris à multis Colophonis alumnus Homere,
Hic te Smyrneum credit, & ille Chium:
Quin & Ion quidam,quidam Salamina superbam,
Thessaliam multi te genuisse ferunt.
Sunt & qui memorent alijs te sedibus ortum:
Sic uarijs natus crederis esse locis.
Dicere si liceat mihi Phœbi oracula: cœlum
Certa tibi patria est,Calliopea parens.

Pag.479.ὡς εἰπὼν,&c.)Sic fatus coegit nubes,turbauit uerò pontum,
Manibus tridentem capiens, cunctas autem concitauit procellas
Variorum uentorum, nubibus uerò contexit
Terram simul,& pontum, irruit autem cœlo nox.

ὡς εἰπὼν,οὗ παιδὸς,&c.) Sic fatus, suum puerum appetijt clarus Hector.
Cæterùm puer in sinu succinctæ nutricis
Sedit clamans,patris chari aspectu exterritus,
Horrens æs & galeam equinis setis cristatam.

αὐτὰρ ὁ,&c.) Sed ipse exutus est pannis prudens Vlysses:
Insiluit autem magno limini,habens arcum, & pharetram
Sagittis plenam: celeres uerò effudit sagittas
Ibi ante pedes,subinde autem procis dixit.

κεῖται,&c.)Iacet Patroclus: cæterùm de cadauere certant
Nudo, sed ipsa arma habet bellicosus Hector.

ὠκεανὸς,&c.)Oceanusq; quemadmodum origo omnibus est.

Pag.480.ἀλλ' ὑμεῖς,&c.)Sed uos quidem omnes aqua & terra fueritis.

τρεῖς γὰρ,&c.Tres enim ex Saturno sumus fratres,quos peperit Rhea,
Iupiter & ego,tertius uerò Pluto mortuis imperans.

τριχθὰ δὲ,&c.)Tripliciter omnia diuisa sunt, unusquisq; assecutus est honorẽ.

εἶμι γὰρ,&c.) Sum enim ego uisura feracis fines terræ
Oceanumq; deorum originem,& matrem Tethin:
Hos sum uisura,& eorum indiscretas lites soluam.

κόσμον,&c.) Mundum,& terræ fines.

ἀκροτάτῃ,&c.) Summo cacumini ardui olympi.

ὦ φίλοι,&c.)O amici: non enim scimus ubi tenebræ,neq; ubi aurora,
Neq; ubi sol lumen ferens mortalibus it sub terram,
Neq; ubi ascendit.

ὡς δ'

ὡς δ' ἀν ἥλιος.) Splendidus uerò ut sol.
ἦμος δὲ,&c.) Quando uerò sol medium cœlum emensus fuerat.
ἠέλιος θ',&c.) Solq; qui cuncta uides,& cuncta audis.
δύσομαι εἰς,&c.) Cadam ad inferos,& inter mortuos appareo.
ἠέλι ἤτοι,&c.) Sol nempe tu immortalibus appare,
Et mortalibus hominibus super fertilem terram.
πληϊάδας,&c.) Pleiadasq;,Hyadasq;,roburq; Orionis.
γαιήοχον.) Terræ contentorem. ἐνοσίχθονα.) Terræ concussorem.
ζεὺς δ',&c.) Iupiter aũt noctem perniciosam obtendens forti pugnæ.
οὐ δὲ κε,&c.) Neq; diceres,
Neq; unq; solem saluum esse,neq; lunam:
Caligine enim tenebantur.
Pag. 481. ζεῦ πάτερ,&c.) Iupiter pater,sed tu libera de caligine filios Achiuos:
Fac uerò serenitatem,da autem oculis uidere.
αὐτὰρ ἐγὼ,&c.) At ego zephyri,& procellosi Noti
Feram ex mari molestam tendens tempestatem.
οἱ δὲ ῥέον,&c.) Fluebant aũt flatu stridulo nubes turbantes retrorsum.
τοῦ μὲν,&c.) Illo quidem desinente mense,hoc uerò instante.
ἆ δειλοὶ,&c.) Ah miseri,quid malum hoc admittis,nocte quidem uestra
Velantur capitaq;,uultusq;,infraq; genua.
Vmbris uerò plenum uestibulum,plena uerò & aula.
Euntibus Erebus quidem sub tenebris: sol uerò
Ex cœlo perijt,mala autem incessit caligo.
ἀνέμων μένος,&c.) Ventorum robur semper flantium.
σὺν δὲ,&c.) Simul uerò Eurusq;,Notusq; ruit,Zephyrusq; uiolentus,
Et Boreas sudificum magnum fluctum uolutans.
κὰδ δ' ὑψόθεν,&c.) Ex alto demisit rores
Sanguine humidos ex æthere.
αἱματοέσσας,&c.) Sanguineas uerò guttas effudit in terram.
τῶν μὲν αἷμα,&c.) Ipsorum quidem sanguinem nigrũ pulchrè fluentẽ apud Sca-
Dispersit acer Mars,animæ aũt ad inferos descendebant. (mandrum
ἀστράψας δ',&c.) Fulgurans uerò multum strepuit.
ζεὺς δ' ἄμυδις,&c.) Iupiter uerò simul tonuit,& iniecit naui fulmen.
ῥεῖα ζώοντες.) Placidè uiuentes.
οὐ γὰρ σῖτον,&c.) Non enim cibum comedunt, non bibunt ardens uinum,
Vnde exangues sunt, & immortales uocantur.
ἦ καὶ κυανέῃσιν,&c.) Nempe nigris supercilijs innuit Saturnius,
Ambrosij uerò pili uibrati sunt regis
Capite immortali,magnum autem tremefecit Olympum.
εἷς κοίρανος ἔστω.) Vnus dominus sit. εἷς βασιλεύς.) Vnus rex.
Pag. 482. πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε.) Pater hominum atq; deorum.
ὦ πάτερ,&c.) O pater noster Saturnie.princeps regnantium.
ὅσσον ἐγὼ,&c.) Quantum ego supraq; sum deos,supraq; sum homines.
εὖ νυ καὶ ἡμεῖς,&c.) Bene profectò & nos scimus,quòd robur non subditum.
εὗρε δ' εὐρύοπα,&c.) Inuenit autem latè sonantem Saturnium.
ἀλλ' ἤτοι μὲν,&c.) Verumenimuero ego quidem consisto in recessu Olympi,
Sedens ubi conspiciens animo oblectabor.
ἀλλὰ ζεὺς πρότερος,&c.) Sed Iupiter prior fuit,& plura nouit.

ἔνθ' αὖτ' ἄλλ' ἐνόησε.)Hinc autem alia intellexit.
μέλουσί τε μοι,&c.)Mihi curæ ſunt, licet pereuntes.
πῶς ἂν ἔπειτ',&c.)Quomodo poſthac Vlyſſis ego diuini obliuiſcar.
οὐ γὰρ σχέτλια,&c.)Non enim impia opera dij beati diligunt,
Sed pœnas luunt,& facta hominum iniqua.
μοῖραν δ' οὔ τινα,&c.)Fatum uerò neminem dico fugere uirorum
Non malum,necꝫ quidem bonum,quando prima fuerint.
Διὸς δ' ἐτελείετο βουλή.)Iouis perficiebatur conſilium.
ἔνθα κε δὴ δύστηνος,&c.)Hic uerò & infelix fato perijſſet Vlyſſes,
Niſi in præcordijs poſuiſſet dea oculos glaucos habens Minerua.
Vtraqꝫ autem manu impulſus apprehendit ſaxum,
Cui hærebat ſuſpirans,donec magnus fluctus præterijt.
ψυχὴ δ' ἐκ,&c.)Anima autem ex membris uolans, inferos adijt.
ἦλθε δ' ἐπὶ,&c.)Subijt autem anima Thebani Tireſiæ,
Aureum ſceptrum habens.
εἰσόκ' ἀϋτμή,&c.)Donec euaporatio in pectoribus ſola.
ψυχὴ δὲ κατὰ,&c.)Anima uerò in terra uelut fumus.
Pag. 483. ἕως ὁ ταῦτ',&c.)Quouſqꝫ hæc concitauit in præcordijs, & in animo.
τέτλαθι δή,&c.)Suffer utiqꝫ corde,& peius aliud aliquando tolerasti.
ἀλλά με γαστήρ,&c.)Sed me uenter præmiſit maleficus.
γαστέρα δ',&c.)Ventrem uerò non licet tegere furentem.
κραδίη δέ,&c.)Cor autem ipſi intus latrat.
τέο μέχρις,&c.)Quouſqꝫ conquerens & dolens corrodis animum?
κραδίη δέ μοι,&c.) Cor autem mihi extra pectus exilit,
Subtremunt autem fortia membra.
κραδίη ἄλληκτον,&c.)Corde inceſſanter bellare & pugnare.
ἀχνύμενος,&c.)Triſtatus,furore autem ualde præcordia circum nigra
Implentur,oculi uerò ei igni ſplendenti ſunt ſimiles.
χλωροὶ ὑπαί,&c.)Pallidi præ timore,& pallidus timor occupabat, & ſubtremiſcunt fortia membra.
ὡς φάτο σὺν,&c.)Sic locutus eſt,ſeni aũt mens confuſa eſt,tenuit aũt grauiter.
Recti uerò capilli conſtiterunt in curuis membris.
Ζεὺς γὰρ,&c.) Iupiter enim ſuccenſeat mihi, quando cum præſtantiori uiro pugnauero.
Διὶ μῆτιν ἀτάλαντον.)Ioui prudentiam æquabilem.
τίπτε δεδάκρυσαι,&c.)Cur lacrymaris Patrocles ueluti puella?
ἀλλὰ χρὴ,&c.)Sed oportet ipſum quidem ſepelire qui moriatur,
Immitem animum habentes.
ὡς ἔρις ἔκ τε,&c.)Vt lis ex dijs hominibusqꝫ pereat.
μή τι φόβον,&c.)Nihil metum inceſſe,quoniam necꝫ te paſſurum puto.
Pag. 484. τρῶας μὲν,etc.)Troas quidẽ tremor grauis ſubijt per mẽbra unumquemqꝫ.
Hectoremqꝫ ipſum animus in pectore percellebat.
ἐμὸν δέ,&c.)Meum uerò riſit charum cor.
χεῖρας,&c.)Manus leuantes riſu perierunt.
δωτῆρες ἐάων.) Datores bonorum. δύστηνον.)Infelicem.
αἰναρέτη τις,&c.) O uirtute grauis abs te alius iuuabitur poſt naſciturus,
Niſi Argiuis moleſtam peſtem arceas.
ἀλλ' ἧμαι,&c.)Sed ſedeo apud manes inutile pondus terræ,

Talis

Talis existens, qualis nullus Achiuorum ære tunicatorum.
χαῖρε δὲ, &c.) Gaudebat uerò Minerua prudenti uiro iusto.
τοίου γὰρ, &c.) Talis enim patris qui & prudenter loqueris.
τοὔνεκά με, &c.) Quare me præmisit doceri hæc omnia,
Verborumq; rhetorem esse, factoremq; operum.
ἓνάδα.) Vnitatem. δυάδα.) Binarium.
οὐκ ἀγαθὸν, &c.) Non bona res multorum dominatio, unus dominus sit.
τὸ δίχα βράζεις.) Duplicia loqueris.
τῶν δ᾽ ἐννέα, &c.) Ipsorum uero nouem omnes surrexerunt.
ἐννέωροι γὰρ, &c.) Nouem annorum enim hi.
ἐννέα πήχεων, &c.) Nouem cubiti erant latitudine, sed longitudine fuerunt nouem ulnæ.
ἐννῆμαρ, &c.) Nouem diebus quidem per exercitum iuerunt tela Dei.
ἐννῆμαρ ξείνισσεν.) Nouem diebus sunt hospitati.
ἐννέα βοῦς, &c.) Nouem boues sacrificauit.
τῶν μὲν πεντήκοντα, &c.) Horum quidem quinquaginta naues uenerunt, in uerò unaquaque
Filij Bœotiorum centum & uiginti ibant.
πεντήκοντ᾽ ἔσαν ἄνδρες.) Quinquaginta erant uiri.
Pag. 485. χίλι᾽ ἄρ᾽ ἐν, etc.) Mille utiq; in cāpo pyra urebat, apud uerò unūquenq;
Quinquaginta fuerunt uiri.
καί τι ἔπος, &c.) Et quoddam uerbum præmisit, quod indictum melius.
Τρῶες μὲν, &c.) Troes quidem clangore clamoreq; ibant ut aues,
Sed ipsi ibant silentio robora spirantes Achiui.
αὐτὰρ ὁ, &c.) Ac simulacrum fabrefecit argenteum habens arcum Apollo.
ἕπου θεῷ.) Sequere Deum.
ὅς κε θεοῖς, &c.) Quicunq; dijs paruerit, ualde uerò exaudierunt eum.
μηδὲν ἄγαν.) Ne quid nimis.
καὶ δ᾽ ἄλλῳ, &c.) Et alij quidem succenset, qui nimium quidem amauerit:
Nimium uerò oderit, meliora autem legitima omnia.
Τυδείδη, μήτ᾽, &c.) Tydide, neq; utiq; me laudes, neq; item uituperes.
γνῶθι σεαυτόν.) Nosce teipsum.
Αἴαντος, &c.) Aiacis uitauit pugnam Telamonij.
δειλαί τοι, &c.) Miseræ sanè miserorum quidem fideiussiones fide iubere.
ἶσον ἐμῇ κεφαλῇ.) Aequale meo capiti.
Pag. 486. νῦν αὖτέ μιν, &c.) Nunc uerò ipsum filij Achiuorum
In palmis ferunt iudices, quiq; leges
Ab Ioue obseruant.
τῷ μή τις, &c.) Ideo nullus unquam prorsus uir iniustus sit.
Sed hic tacitè dona deorum habeat, quodcunq; dent.
βουλὴν δὲ πρῶτον, &c.) Consiliū uerò primū magnanimorū constituebat senum.
Pag. 487. ὡς ἐγὼ, &c.) Quòd ego neq; uolēs in tuā domū, neq; desiderās ueni.
ἀμφότερον, &c.) Vtrunq;, rexq; bonus, fortisq; bellator.
λαῶν δ᾽ οἷσιν, &c.) Populis aūt suis imperabat, pater uerò ꝗ humanissimus erat.
Neq; aliqua faciens indecenter, neq; quicquam loquutus
In populo, hæc est iustitia diuinorum regum.
Εἰς ἔχετον, &c.) Ad Echetum tyrannum hominibus perniciosum, omnibus
Qui nasum amputarit, & auriculas sæuo ære.

οὐδὲ τοκεῦσι,&c.) Neq; parentibus alimenta charis dedit.
εἷς οἰωνὸς,&c.) Vnum augurium optimum defendere patriam.
ἀφρήτωρ,&c.)Inciuilis,ſine lege,ſine domo eſt ille,
Qui bellum amat ciuile horrendum.
ἐχθρὸς γὰρ,&c.Inimicus enim mihi ille,perinde ac inferorum portæ,
Qui aliud quidem celat in præcordijs,aliud uerò dixerit.
ἥρη μὴ δὴ,&c.) Iuno ne utiq; omnes meos ſperes ſermones ſcire.
μή πως μοι,&c.)Ne mihi poſthac ſuccenſeas,ſi tacitè
Abeam ad ædes profundiflui Oceani.
Pag.488.ἰητρὸς γὰρ ἀνὴρ,&c.)Medicus enim uir multis par alijs.
ἰητρὸς δὲ,&c.)Medicus uerò unuſquiſq; doctus ſupra alios.
φάρμακα πολλά.)Medicamēta multa quidē bona,cōmixta, multa uerò noxia.
τοῖα Διὸς,&c.)Talia Iouis filia habebat medicamenta ſalutaria.
οὐ γὰρ σῖτον,&c.)Non enim cibum edunt,non bibunt ardens uinum:
Ideo exangues ſunt,& immortales appellantur.
τίς νύ σε,&c.) Quæ te ſors domuit duræ mortis.
An longus morbus,an Diana ſagittis gaudens
Suis miſſilibus attingens interemit?
εὗδε δ',&c.) Dormiebat autem recubās, reſoluta uerò ſunt ei membra omnia.
νηπενθές τ',&c.) Illuctuoſamq;, ſine bileq; malorū inducentē obliuionē omniū,
Infuderit uerò crateri,& uos omnes perdat.
Pag.489.φήμην τίς μοι,&c.)Nomen quis mihi demonſtrat ſurgentiū hominū
Intus,foris uerò Iouis prodigium aliud apparuit mihi.
νῦν δὲ δὴ,&c.)Nunc uerò utiq; Aeneæ uis Troianis imperabit.
Et filiorum filij quicunq; ſunt poſt naſcituri.
οὐ νέμεσις,&c.)Non eſt reprehenſio,Troas,& bene ocreatos Achiuos
Tali pro muliere diu dolores pati.
ἀνδρὸς μὲν,&c.)Viri quidem hoc eſt monumentum olim defuncti:
Quem quondam ſtrenuè bellantem interfecit clarus Hector.
ἕκτορος ἥδε,&c.)Hectoris hæc uxor,qui optimè ſe gerebat pugnando,
Troum equorum domitorum,quando Ilion oppugnabant.
τὴν γρηῦς,&c.)Hanc anus manibus promis accipiens
Agnouit abſtergens: pedem autem dimiſit ferri.
Rurſum uerò in partem alteram inclinata eſt,at in terram effuſa eſt aqua,
Huius autem ſimul gaudium & dolor inuaſit mentem,eius uerò oculi
Lacrymis impleti ſunt,dulcis uerò ipſi hæſit uox:
Contingens autem mentum, Vlyſſem ſalutauit.
Certè Vlyſſes es chare fili: neq; quidem te
Prius agnoui,q̃ totum regem meum contrectaui.
Quippe & Penelopen inſpexit oculis,
Indicare uolens,&c.
Pag.513.ἐξ ἁμαξῶν.) è plauſtro.
Pag.624.ὦ φίλε χαῖρε,&c.)O amice chęre dicis,quādo ad tuā domū deſcēdo:
Sed me non latuit uerbum blandiens.
Neq; uis inuidus ſaluere me,neq; amas me.
Etenim ſignificat hoc uerbum Chære duo,
Eſt ſaluum eſſe,eſt & perire.
Quapropter equidem dico tibi amice, uale prorſus.

Εἰς

Εἰς κάρολον Βριξίκα, &c.) In Carolum Brixienſem.
Tua quidem adhuc adoleſcentuli tempora circumligauit Apollo
Coricijs lauri ſertis auricomi,
Et te uaticinabatur dulcium principem poetarum,
Futurumq́ equos alens in gloriam Argos euehere.
Nunc autem me ad immortales extollere animus iubet
Hoc onus, Caroli uerbere ſtimulatum.
ἤδη τοι πάρα, &c.) Iam utiq́ adeſt hyems, adeſt uerò immenſus imber,
Agreſtesq́ fugerunt, plena autem omnis urbs.
Tu ſolus perennes fluuios, & montanas frondes,
Pedibus tranſis mollibus, tu ſolus antra habitas:
Nunc quidem auritum leporem, nunc uerò agreſtem capram
In retia inijciens dentibus aſpero cane.
Nymphasq́ uioliferas mulcens arboroſa ſylua,
Linguaq́ & lyra immortale carmen fundis:
Huc ades amice, ne fuge amicos, & cede tempori,
Amara ſine quidem amicis eſt, & ambroſia.
Pag. 625. Εἰς Σοφίαν παράκλησις, &c.) In Sophiam exhortatio.
Nunc quidem Notus ſpuit nigras habens alas immenſum imbrem,
Iam & niues thrax Boreas colligit.
Phagorum & ulmorum emarcuerunt folia in terra:
Hyems uerò mordens montibus totondit comas,
Piceæ ſine fructu ſunt, licet ſemper uireant,
Alticomæq́ abietes, & mortis arbor.
Sed & laurus, & uarius ramus oliuæ
Frondium, & fructuum gaudent pondere.
Omnia enim alia temporis uiolenti edunt dentes:
Nunq̃ interitura uerò nobis eſt ſolum Sophia.
ὦ πόποι ὅσσον, &c.) O dij, quanto duco te maiorem, q̃ credideram.
Plenum tibi Muſarum os & Gratiarum.
Et tibi utiq́ ſponte tempora circumcurrit laurus
Onuſta frondibus, flores candidos fundit.
At tandem inueniam tua ueſtigia, perluſtrans
Fluctus, terram, auras: naue, pede, ala.
Semper ego ad te dulci ictus ſtimulo,
Vt boues per ſyluas paſcentes, huc & huc curro,
Naſum quidem inclinans in terram, aures uerò extollens,
Oculis ſpectans, errans autem pedibus.
Genua iam feſſa ſunt, quò igitur uagum te ſequor?
Quò uerò ſic fugis amantem amice?
Homini ſine amico obſcura etiam aurora oritur.
Amari uerò faui, omnis uerò uita mors.
Sine rurſus illis, neq́ immortalis uelim
Eſſe, neq́ ipſorum rex immortalium.
ὅσσον μὲν χαίρουσιν, &c.) Quantū quidē delectant ab halcedinibus uoce amœna
Nautæ pontiuagi mollem nauigationem nuntiantibus:
Quantum uerò hoſtilem rex urbem depopulatus,
Quantum quis grauem uitauit morbum, quantum amat

Virginis

Virginis charæ dulce cubile ascendens.
Tantum in pectoribus exultat nostrum cor,
Tuamq; faciem uidens,& tuum uerbum accipiens.
O albo lapilloq;,& cantu dignum diem,
Diem memoria dignum in multos annos.
O melle dulcior,ó grata facies,
Salue semper,& tibi Iupiter beata omnia prębeat.
Serua uerò mutuum in pectore amorem.

Pag.626.προσδυχὴ πρὸς τ̀ θεόν,&c.) Oratio ad deum.
O pater noster in aureo solio sedens,in æthere habitans,
O omnium rex deus immortalis,æthere Pan
Omnia uidens,& omnia mouens, & omnia continens
Antiquiorq; tempore,omnium principiumq; & finis,
Felicium solum,& cœlestium lumen astrorum.
Tu pater & solem magnum,lunamq; micantem,
Fontes,& fluuios,terram,pontumq; creasti,
Omnia uiuificans,tuo omnia spiritu implens.
Cœlestes,terrestresq;,& infernè mortui
Omnes subterranei tuum perficiunt pręceptum.
Nunc inuoco te,tua creatura,hic humi iacens
Miser,caducus,ó Deus,terrestris homunculus,
Dolens ob ea quibus offendi te,& lacrymas fundens.
Eia agè mihi,rogo, pater æterne propitius sis,
Et ex me mundi animum allectantis amorem,
Dæmonis & fraudes,& perniciosam libidinem pelle.
Perfunde autem meum cor tui spiritus immenso imbre,
Vt semper te solum colam princeps imperantium.

τί σάχυας.) Quid spicas Cereri, quid fluctus dare uis me
Proteo mariuago,Nyctelioq; racemum?
Tu solus ex lingua dulce mel,tu solus uocem
Ambrosiam ore ex dulci fundis:
Hanc quidem scopuli, & montes magni sequuntur.
Vt quondam Thraciæ immortale carmen lyræ.
Quod si mihi uolucer Mercurius nomen posuit,
Vt ad Romanos diuinum Homerum agam:
Tu uerò habes magni Iouis nomen omnium regis,
Vt tu rex omni sis in Sophia.
Tuas enim nectareo lacte fauces implerunt
Nouem filiæ Mnemosynes & Iouis.
Spontanea uerò tuam circũ extenditur cæsariem
Hedera uirescens flores multos fundens.
O felix,immortalibus hominum gratissime omnium
Auricomarum cultor beate Pieridum,
O salue sacrum caput canore poeta:
Serua autem nostrum semper amorem amicus.

ὅσσον διψάων ἔλαφος,&c.) Quantũ sitiens ceruus fonte cœruleo
Delectatur,quantum ouis æstatis medio opaco nemore,
Quantum area formica, quantum hortis apis,

Quantum

Quantum arbore cicadæ, quantum uerò ulula:
Quantum uerò garrula hirundo uere primo:
Tantum nunc omnes musarum læti sunt sequaces.
Et nos uerò in primis quando tui nuntiabatur reditus
Sacri capitis, Sophiæ princeps Argyropule,
Et neque sic Boreæ aureas pennas habentes unquam filios
Ossiuagum aiunt desiderare, ut Harpyias expellant.
Vt hoc omnes Sophiæ candidati quotquot
Immortales sumus, unanimiter hic desideramus,
Vt animo oculorum tenebras, caliginemque abijcias.
Nunc enim heu miseri obliquis erramus uijs:
Nec est possibile cæcis inuenire sinuosum iter
Rectæ uitæ, & effugere barathrum
Humanæ stultitiæ, multifremumque tumultum,
Nisi manu apprehendens tu quidē nunc pater nos dirigas,
Faces uerorum præceptorum accendens.
Sed quid nō properas profectus? quid uerò non auscultas?
Omnes publica publicum uoce uocamus semper
Venire, ut infantes ad suum gannientes nutricium:
Super omneis uerò ipse ob spem liquesco, ut quæpiam
Humida gutta, iubar solis quando torruerit eam.
Nempe & niueo lapillo, & carmine erit
Ille dies mihi admodum dignus, cùm te
Reuersum amica uiderim facie: id est,
Cùm tuam ipsius reuersi amicam faciem uiderim.

Pag. 627. Ἁ μὲν γὰρ ἀθανάτοισι.) Ipsa quidē immortale dicit ueneranda Hebe
Nectar aureis infundere poculis:
Tibi inter homines Deus dedit Argyropule
Aureo ex ore poculum fundere Sophiæ.
Illa uitam quidem non senescentem immortalibus seruat,
Tu uerò etiam à mortalibus arces mortem.

Εἰς θεόδωρον τὸν γαζῆ, &c.) In Theodorum Gazam.
Propositum fuit quondam magnum certamen de Gazæ Theodoro
Musisque Ausonijs, & Heliconiadibus.
His quidem natiuitatem, illis uerò nutricia præmia debebat.
Græcia enim peperit hunc, Ausonia uerò educauit.
Ex æquo autem utriusque Sophia, linguaque excelluit.
Sed hoc neque ipse uiuens, neque diremit mortuus:
Sed & Italiæ magna in Græcia iacere
Voluit, ut gloria cōmunis sit utrique.

Μονόστιχον εἰς τὴν σελήνην, &c.) Singulare carmen in lunam.
Nocturnos radios in nos mitte Luna.

Pag. 628. Εἰς θεόδωρον τὸν γαζῆ, &c.) Ad Theodorum Gazam.
Græcia quidem Theodore te magis luxit mortuum,
Turcarum quam quando ipsam uastauit genus.
Etenim ei sceptrum quondam Barbarus abstulit tyrannus:
Nunc uerò decus linguæ surripuit mors perniciosa:
Sed & Romæ antea bello subacta est.
Primū uerò linguæ casus dic ipsi contigit.

Εἰς τὸν αὐτόν, &c.) In eundem.

Illud Calliopes ſacrum os ecce tacet,
  Decus Græcorum heu quondam, nunc uerò luctus
Suauiloquus Theodorus, qui in corde habuit omnia.
  Vnde & omnium ſepultus eſt in corde.
Cuius & in ore prius quidem prudentia omnia florebant.
  Prudentibus nunc & ipſe omnibus per ora.
Sed quod'nam cor? quod dixi os? hoc mortuo
  Omne os heu obſtruitur, omne anxium eſt cor.

Εἰς δημήτριον, μέτρον.) Ad Demetriũ, carmẽ Phalæcium.

Ex quo utiq; Theodorus in cœlum
Iuit, & ut quidem hirundinis pullos
Matre pinguis infantuli de medio ſublata
Inuolucres reliquit hic in nido,
Fruſtra diu cibum huius expectantes,
O Demetri omnes miſeri ſanè
Nunc ſupplicamus, tu uerò miti profectus accedens,
Eſurientibus Sophiæ cibum nobis
Da. tu nunc ſolus es dulcis nutricius.

Εἰς κορνήλιον ἰαμβικός.) Ad Corneliũ, Iambicum carmen.

Non mea dicis eſſe, quæcunq; tibi ſcribo carmina
Corneli, attamen poetam me uocas.
Tu itaq; boues non natura cornigeros
Dices, tamen boues uocabis boues.
Hoc uerò fortè dixiſti, quoniam carmen nondum ſcribis.
Sic tardus aſinus ceruos eſſe ueloces
Negat, ſic lepus ferocem lupum.

Εἰς τοὺς σπουδαίους, &c.) Ad ſtudioſos.

Fugite Pieridum confertim euntes cultores tellurem
  Vniuerſus Heliconidum uenit in urbem chorus.
Quòd ſi quis rurſum illius thalamos, & ædes quærit,
  Chalcondyli pectora incolit.

Περὶ τοῦ αὐτοῦ.) De eodem.

Syrenum fugit dulcem olim concentum Vlyſſes,
  O Demetri, tuum uerò nequaq; carmen fugiſſet.
Etenim ego dulcis potus, cœnæq; indigens,
  Heri tuum non inuitus carmen bibi, & comedi.

Δίστιχον περὶ παύλου, &c. Diſtichon de Paulo & Xyſtò, ſummis pontificibus.

Pontifex bonus Paulus quondam fuit, ſed malus uir:
  Nunc autem bonus Xiſtus uir, malus pontifex.

Εἰς παῦλον τὸν ἀστρονόμον, &c.) In Paulum aſtronomum.

Terram quidẽ pedibus tranſit, mente uerò cœlũ ſidereum
  Paulus, & mortalis eſt, ſimul & immortalis.
O dij, ô Parca, ne ſurripite, & date frui
  Hoc partim quidem terreſtres, partim uerò cœleſtes.

Ἐρωτικὸν δωρισί.) Amatorium, Doricè.

Duplex amor urit me, à duobus maceror pueris

Aequè

Aequè gratiosis, æquè uenustis.
Acer ille quidem, improbusq́: hic uerò uirginis similis aspectu,
Ambo amores tamen inspirant molliter.
Illi comæ subnigræ ex capite passæ dependent,
Alteri uerò flaua uentilatur cæsaries
In plurimis nihil similes, asperitate uerò similes:
Vincit autem neuter forma & gratijs.
Ambos autem non possibile est ferre ô Venus: tu igitur mihi
Consule utram harum feram flammam.
ὁμήρου ὑποκριτής, &c.) Homeri actor, seu repræsentator.
Alios quidem doctos, & canoros poetas
Hos uerò rursum rhetorices amabile pratum carpentes.
Hoc utiq́ simul pacem iuuenum nutricem decebat canere
Otium, forumq́, solum uerò me Phœbus Apollo
Tuba sonare, bellumq́ malum, & pugnam grauem.
ζαμπέτρῳ ἀῤῥιβαβήνῳ, &c.) Zampetro Arriuabeno, Doricè:
Labra infantis tinxisse olim aiunt Platonis
Rutilas apes Mopsopio implentes melle:
Stesichori uerò cecinit in pectoribus luscinia
Signa suauis utriusq́ Gratiæ:
Sed tibi neq́ ullam autem insidere, neq́ apes
Credo, sed ipsas Zampetre Pieridas:
Nempe lotum & ipse gustasset Vlysses,
Si talis quidem fuisset, qualis tua oratio.
Ἐρωτικὸν παιδὶ τῷ χρυσοκόμου, &c.) Amatorium de Auricomo puero.
Aspice me cœlitus meum puerum in ulnis habentem,
Et non Iupiter inuideas, & nemini ego inuideo.
Contentus esto Iupiter Ganymede, hunc utiq́ amœnum
Auricomum mihi dimitte melle dulciorem.
Beatus ô ter ego, & quater: nempe osculatus sum
Profectò, & adhuc osculor tuum os, ô puer gratiose.
O os, ô comæ, ô risus, ô lumen oculorum,
O dij, nempe te habeo puer chare, certè te habeo.
Certè te habeo meum, amasium, quot tolerans,
Quanta passus, quanta faciens hoc præmium habeo.
Mens, quid nunc tumultuaris ut etiam prius? nullum amplius est
Periculum, non amplius oportet te cor tremere.
Etenim qui debellauit nos aliquando, & qui terruit
Captis ulnis nunc meis uinctus est.
Hanc igitur palumbem cape dea hanc super aram,
Et hoc mihi stabile ô Venus gaudium da.
Tu autem age mihi molliter quantum potes, inspira amores,
Et linguam linguæ implicitam habe.
Pag. 636. Εἰς ἀλεξάνδραν τὴν ποιήτριαν.) In Alexandram poetriam.
Electram quando agebat iniugis iniugem puellam
Puella Alexandra illam Sophocleam,
Stupebamus omnes qualiter facile Atticam linguam
Exprimebat absq́ errore, Itala cum sit genere:

Qualiter quidem expreſſam emittebat,& ueram uocem,
Accurationem artificioſæ ſeruabat qualiter ſcenæ,
Quomodo mores uerò obſeruabat incorruptos, oculos terræ
Figens,neq; motu errabat,neq; gradu.
Neq; indecore ſe habebat uocem querulam emittens,
Vultu madido confundebat uerò ſpectatores.
Omnes igitur perculſi ſumus,me inuidia autem ſtimulauit,
Vt Germanum eius uidi in ulnis.
Εἰς τὸν παῖδα,&c.) Ad puerum.
Ne me uertiginoſis combure nutibus puer
Ad charum ſemper faces iaculans cor.
Tuus enim amor ridentis in oculis faces accendit,
Heu me redigens in totos uiuentem adhuc ignes.
Εἰς ἀλεξάνδραν τὴν ποιήτριαν,&c.) In Alexandram poetriam.
Inueni,inueni,quam uolebam,quam quærebam ſemper,
Quam petebam amore,de qua etiam ſomniabam:
Virginem,cuius pulchritudo immortalis, cuius cultus quidem
Non ſit artis,ſed ſimplicis naturæ.
Virginem,linguam ob utramq; inſignem,
Excellentem & in choris,excellentem & in lyra.
De cuius modeſtia ſit Gratijs certamen,
Hinc & hinc certatim habentibus.
Inueni,neq; utilitas:etenim uix in anno
Inſano ardentes licet ſemel uidere.
Pag.631.οὐδὲν ἄρ' ἦν αἴνοιο,&c.) Nihil utiq; fuit laude à prudenti uiro præſtantius,
Et ex te laudatio mihi qualem extulit gloriam
Multi trioboli,pauci uerò uates ſunt.
Inueniſti,certè non inueniſti,neq; in ſomnijs occurriſti.
Dixit enim diuinus poeta,agit deus ad ſimilem.
Nihil Alexandræ te uerò diſſimilius.
Nam tu qualia Danubius, ex Occaſu in Meridiem,
Et rurſus in Orientem alta fluentia fundis.
Vocibus uerò in plurimis tua gloria caliginem expellit,
Græca,Romana,Hebraica,Lydia.
Aſtra,natura,numeri,poemata,tabulæ,medici
Herculem uocant te certatim trahentia.
At mea uirginis ſcripta,ludicra,ut aiunt,
Bocchoris dixerit,flores uti & ros.
Neq; enim contra elephantem bombum excito,
Aelurum Pallas,& tu quidem contemnis.
Εἰς ἀλεξάνδραν τὴν ποιήτριαν,&c) Ad Alexandram poetriam.
Cur mihi pallentem uiolam mittis? nunquid ſatis pallida
Xandra,cuius etiam uniuerſum ſanguinem ebibit amor.
Εἰς τὴν αὐτὴν,&c.) Ad eandem.
Fructum mihi cupienti,tu uerò flores,foliaq; ſolum
Das,denotant quòd fruſtra laboro.
Εἰς τὴν αὐτὴν,&c.) Ad eandem.

Folia dans amanti & flores ueris primitias
  Ipſum profiteris tuæ uer ætatis.
 ἐγὼ σιμωνίδεω,&c.) Habuit Simonidis domus duas capſas intus:
  Alteram quidem muneris, alteram uerò gratiarum.
Erat quidem gratiarum ipſa uacua, plena autem mercenaria.
  Tu igitur omnium hoſpes acceperis munus.
 Αὐτοσχέδιον ἐ τόδε,&c.) Extemporaneum & hoc
Erat quondam quidam ciuis bonus Athenis,
  Quem tu Cothurnum dixiſti Attice Xenophon:
Hic proceribus & ipſi ſe accõmodabat populo,
  Quare & ad mortem à Critia traditus eſt.
 Αὐτοσχέδιον ἐν τῷ περιπατεῖν.) Extemporaneum inter ambulandum.
Ne me oſculeris lotij potor, etenim rodentia labra puerorum
  Solitus oſculari tua quidem auerſor.
 Εἰς ὄργανα,&c.) In organa.
Non audis fiſtularum melodiam immenſam? nempe e illis
  Vocem quæpiam cygnorum myrias inſtillat.
 Προτρεπτικόν,&c.) Hortatorium.
Externam linguam ſemper fugere apparentem,
  Si aſſequi properas Angele, intende curſum.
 Ἀπόκρισις, &c.) Reſponſio.
Intende, & non aſſequor. tunc enim etiam magis labitur,
  Quando capere uideor, ſimilis anguillæ.
 Προτρεπτικόν,&c.) Hortatorium.
Sic hortemur uiciſſim, quoniam machæræ
  Inquit prouerbium antiquorum, eſt machæra cos.
 Εἰς ἄγγελον τὸν πρεσβύτερον, &c.) In Angelũ presbyterũ, ſeu ſeniorẽ.
Quantum mihi amicus eſt Angelus, ecce ſignum
  Etiam lutum calcare mei cauſa uult.
ἐκπροφυγόντα μάχας,&c.) Fugientem è prælio ſuũ filium ut intellexit
  Spartana mater, enſe occurrit:
Et occidit infelicem, quem nutrierat, quem pepererat ipſa.
  Talibus uerò dictis inceſſit torue intuens:
Si talem te exiſtimaſsem, nequaꝗ peperiſſem, peri Laſcænæ
  Vt filius, non uolens ut Lacedæmonius.
 τυφλὸς, ἄπους.) Cæcus, pedibusꝗ captus erant ſibi inuicẽ ſeruiẽtes,
   Cæcus uiæ duxerat, dorſo ferebat pedibus captus.
 Εἰς τοὺς τέσσαρας ἀγῶνας.) In quatuor certamina.
Iouis in Olympico certamine uictores ferebant oleaſtrum:
  Mala uerò Apollinis Pythicum tollebat certamen.
Iſthmiacam autem pinum dabat Inous Melicerta,
  Tu uerò apium ponebas Archemore in Nemea.
Παῖς ἕβρῳ ἐπέθρωσκε.) Puer Hebro inſiliebat concreto paruulus ludẽs,
  Glaciei autem fructum eſt marmoreum ſolum:
Et ipſe quidem labens cecidit in profundũ, cæterũ non aſperſo aqua
  Capite abſcidit collum teſtacea glacies.
Corpus itaꝗ abditum undæ præceps attraxit tractus,
  Igni autem mater ſolum dedit caput.

Dixit uerò lacrymans, quid infelix filium peperi?
  Certè ut elementorum cibus esset duorum.
Pag. 633. Ἀμφοτέρους ἀδικεῖς, etc.) Vtrunque offendis, & Plutonē, & Solē,
  Hunc quidem intuens, ab illo autem absens
οὐδετέρους ἀδικῶ, &c.) Neutrū offendo, etenim pars mortua non amplius inspicit
  Solem, uiua autem Plutoni non est curæ.
παιδὶ λάκαινα, &c.) Filio Lacæna scutum pugnaturo dans
  Fili, inquit, uel cum hoc, uel in hoc redi.
πατρόκλου ὑποκριτής.) Patrocli actor.
Ne incusetis ob hastam: hanc enim neque potuit Hector
  Contra, neque uidere, nedum etiam ferre.
Εἰς βαρῖνον τὸν καμερτέα.) In Varinum Camertem Grammaticum.
Græciæ proprijs erranti in labyrinthis
  Non filum, sed librum præposuit Dædaleum.
Non Græcus, sed Italus Varinus, nec mirum quidem
  Si iuuenes uetulæ beneficium rependimus.
Εἰς ἀλεξάνδραν τὴν ποιήτριαν.) Ad Alexandram poetriam.
Si neque intueri, si neque licet audire,
  An neque scriptam consequar remissionem?
Εἰς τὸν πῖκον μιρανδουλέα.) In Picum Mirandulanum.
Et ob id astrologos incuso nebulones,
  Quòd doctas Pici mihi inuident consuetudines.
Etenim ipse magnopere istorum nugas carpens,
  Solitarius est in agro diu longè ab urbe.
Pice quid tibi & istis? non te decuit in circulatores
  Erigere tuum felicem stylum?
Εἰς ἀλεξάνδραν τὴν ποιήτριαν.) Ad Alexandram poetriam.
Suscipe ex osse ó iuuencula pectinem capillorum comptorem:
  Da autem ex carne ipsam quidem comam mihi.
Εἰς τὸ ὄργανον.) In organum.
Aereum fistularum uideo ordinem, sed quis in ipso
  Efficit occultè multiforem strepitum?
Hic uagis uolubiles articulos pulsibus
  Agitans, tremulasque utrinque mouens tabellas.
Sed dispersorum unde tantum agmen flatuum?
  Non uides folles duplices à tergo?
Ἥδε βίβλος τίνος ἐστί.) Hic liber cuius est? iuuenis cuiusdā, qui pulcher aspectu,
Corpore uerò robustus: etenim arte & ui
Certans omnes præstans iuuenes,
Arte equestri, & armis maximus, non negligens,
Neque libros, Sophiam exercens duplici lingua,
Comis, liberalis, dulcis, non inaffabilis, prudens.
Dic fortunam. rex. satis sint hæc, illum Guidonem
Dixisti inuicti patris filium, ducem
Vrbini magni, deis similem uirum.
Pag. 634. Εἰς τὸν πῖκον, &c.) In Picum.
Sæpe sagittatus, incensusque Picus ab amoribus
  Non pridem tolerauit, sed omnia abstulit arma,
Arcus, sagittas, pharetras, & cōgregans hæc omnia

Accendit

Accendit ſimul aceruum flammis edacibus:
At ipſos comprehendens, debiles manus ligauit
Neruis, medio uero iniecit igni,
Et igne combuſſit ignem. quid autem ô ſtulti ipſum amores
Ad Picum muſarum uolaſtis principem?

Κύπρις ἀναδυομ. &c.) Venus Anadyomene (id eſt emergens)

Venerem Apelleæ opus manus ut uidi, ſteti
Diu attonitus, illam Anadyomenen
Partim ut uirginis, partim ut mundanæ pudor
Aſpectum ſortitus eſt, & riſus,
Et manu quidem guttas mari perfuſi capitis
Dextra ſtringebat, & reſonabat ſpuma,
Erat utiq; humoris quidem horror: at læua
Tegebat pubem adhuc demerſam.
Etenim ad latera uſq; ſub mari erat, & quidam adhuc horror
Matris à partus doloribus acerbum uber occupabat.
Si talem olim Mars habuiſſet uinctus, non diſſolui
Neq; Vulcanias uoluiſſet pedicas.

Εἰς ἀφροδίτην ὡπλισμένην, &c.) In Venerem armatam.

Ad quid clypeum tenes ó Venus, haſtamq; quatis?
Et loricam induta es, & galeam criſtatam?
Memento quòd non tibi data ſunt bellica opera
Delicatæ, at præes dulcibus nuptijs.
Sed non ad pugnam armor: arma autem Martis
Induor, ut etiam Mars obliuiſcatur pugnæ.
In me enim ſola, & arma, & Venerem nactus,
Nunq; à meis ſecubabit thalamis.

Pag. 635. Εἰς τοὺς κώνωπας &c.) In culices.

Culices amore capi magis decet, q; uiros
Productos fertilibus, ut Venus, ex aquis.
Et imitantes aeriuolum Amorem
Remigio alarum, & quòd ſanguinem bibant.
Comum decantantes mulierum excitatorem uagum,
Grauiter ſomno oppreſſas cupientes fœminas
Ad lectum illabentes, ſupra ipſas ſæpe mamillas,
Et contrectantes totius membra fœminæ
Vigiles, improbos, in tenebris uidentes: quis igitur uirorum
Quot quidem culices, ſigna amoris habet?

AVTORES IN ANGELI POLITIANI LVCVBRATIONIBVS CITATI.

A

Abammon
Achilles
Acro Gram.
Aeschylus
Africanus
Alciphron
Alexander philo.
Ambrosius
Ammianus
Ammonius Gram.
Aphthonius
Apollodorus
Apollonius
Apollonij interpretes
Appianus
Apuleius
Aquila
Aristides
Aristophanes
Aristoteles
Arrianus
Artemidorus
Artemon
Asconius Pædianus
Athenæus
Atticus
Augustinus
Auicenna
Ausonius

B

Basilius
Boetius
Brutus

C

Callimachus
Callistratus
Capitolinus
Catullus
Censorinus
Cicero
Clemens
Cleomedes
Claudianus
Columella
Cor. Celsus
Cor. Nepos
Cor. Tacitus
Cyprianus

D

Dexippus
Diodorus Siculus
Diogenianus
Dion
Dionysius
Dionysius Halicarnas.
Dioscorides
Donatus
Doxapater

E

Epicharmus Comicus
Epictetus
Euenus
Euripides
Eusebius
Eustathius
Eutropius

F

Faustus
Festus
Fulgentius

G

Galenus
Gaudentius
Gauradas
Gellius
Germanicus Cæsar

H

Helianus
Heliodorus
Hephestion
Heraclitus
Herodes
Herodianus
Herodotus
Heron
Hesiodus
Hieronymus
Hilarius
Homerus
Horatius
Hyginus

I

Iamblichus
Io. Boccatius
Iosephus
Iulianus
Iulius Firminus
Iul. Frontinus
Iul. Pollux
M. Iunius Nyphus
Iunius Philargyrus
Iustinianus
Iuuenalis

L

Lactantius
Laertius
Libanius
Licentius
T. Liuius
Lucanus
Lucianus
Lucilius
Lucilius Tarrhæus
Lucretius

M

Macrobius
Marcellus
Martialis
Martianus
Maximus
Maximus tyrius

N

Nonius Marcellus
Nica
Nicetes
Nicephorus
Nymphodorus
Nonnus

O

Orpheus
Ouidius

P

Paulinus Ambrosii discipulus
Paulus Aegineta
Paulus apostolus
Pausanias
Persi interpres
Persius
Petronius
Philadelphus
Phalaris
Philo
Philoponus
Philostratus
Pindarus
Plato
Platonius
Plautus
Plinius
Plinius Iunior
Plutarchus
Pollux

Porphy-

AVTORES.

LOCORVM EX AVTORIBVS A PO LITIANO VEL EXPLICATORVM, VEL A MEN-dis purgatorum Index.

IN ANGELI POLITIANI LVCVBRATIONES OMNES INDEX RERVM VERBOrum'que copiosissimus.

A

Alexandri

Antonij

Castro-

D

Danubij

Irascen=

L

N

Quadrati

Veritas

FINIS.

SERIES CHARTARVM.

*ABCDEFGHIKLMNOPQRSTVXYZ abcdef ghiklmnopqrstuxyz AaBb CcDdEeFfGgHhIi KkLl Omnes terniones, præter * duernionem, &Ll quaternionem.

BASILEAE, APVD NICOLAVM EPISCOPIVM IVNIOREM, ANNO M. D. LIII.

EPI SCOP.